Margarita Poetarum.

ORATORVM OMNIVM POETARVM: HYSTORICORVM: AC PHILOSOPHORVM ELEGANTES DICTA: PER CLARISSIMVM VIRVM ALBERTVM DE EIIB IN VNVM COLLECTA FAELICITER INCIPIVNT.

ALBERTVS DE EIIB
iurisutriusq; doctor sā-
ctissimi domini nostri
Pii papæ.ii. Cubicula-
rius: Bambergensis &
Eiistiten. ecclesiarū ca-
nonicus. Reuerendissi-
mo in christo patri: &
domino domino Ioan
ni dei gratia episcopo
Monasteriēsi. Comiti Palatino Rheni: ac Bauariæ
duci illustrissimo .S.p.d. & presens dedicat opus.
Optasti sæpenumero reuerende pater ac princeps
illustrissime: heroicarū cultor uirtutū: ut siquando
mihi adesset ociū nōnullas artis rhetoricæ præce-
ptiones: diuersas clausularum uariationes: ac pluri
mas tā oratorum q̄ poetarum: ac hystoricoꝝ auto
ritates diuersis in uoluminib⁹ sparsas: & uage disie
ctas: dictu quidem & memoratu dignissimas: quæ
ad ornatā cōcinnam: splendidā & resonantem ora
tionem: ac ad bene beateq; uiuendum admodum
conducerent & expedirent: in unā (ut documēta su
mere uolentibus lōge inquisitionis labor abesset)
deligerem consonantiā: atq; in facilem quēdā redu
cerē modū. Etsi ea res super qua sermonē sæpenu-
mero in multā produximus noctē: infiniti pene sit
operis & īmensi: adeo ut unde initiū: unde mediū:
& unde deniq; finem: in tanta rei magnitudine su
mam: nō iniuria subsistā: ac tantū autoritatis: tan-
tūq; dignitatis & excellētiæ cōtineat: ut nō modo
infimū aut mediocrē uirum defatigaret: sed sum
mum: ac prope diuinū oratorē id aggredi perho-
rescere q̄plurimum faceret: tamen tuas ne preces:
quæ sedulo imperii mihi loco sunt & quæ hoc con
ficiendi opus meis modo rationibus alligarūt: ui-
dear declinare (tibi enim quicquid possum debeo:
& me non modo huic rei: uerum cuicunq; possibili
deuinctum obnoxiūq; tenes (materiam longe pa-
tentē: angustis finib⁹ terminabo: & in uerba q̄ po-
tero (non enim cuncta complectendi mihi cupido
incessit) conferā paucissima: iuxta Horatii uerba.
Quicquid præcipies esto breuis ut cito dicta perci
piant animi dociles: teneantq; fideles. Ad hoc eni
istituēdū opus nulla magis me res excitauit pater
humanissime: q̄ ut tuæ in primis clemētiæ: quā iā
pridem unice atq; religiosissimæ colui. cōplacerē:
tametsi nōnihil ipsa me gloria mouebat quæ si me
ritis aut uirtute parta extitit: semp est a summis ui
ris magno studio quæsita: & a sapientibus homini
bus maxime laudata. Nonnihil etiā exercendarum
ingenii uirium me causa inducebat: quia quemad
modū triste ē diuiti decedere sine hærede ita miser
rimū est habēti a deo summo gratiā: intellectus po
steris suis idest studiosis nihil ornatum dimittere:
quo possit ueluti hæredes intellectus aliquaten⁹ cō-
solari. Et licet tot in oī sciētia: & in primis in orato
riæ artis facultate scripserint: ut iam mundū pene
illuminauerint: adhuc tamē inueniēdis inuēta nō
obstant. Instar enim solis oritur intellectus: & occi
dit: uadit & redit: & nunq̄ moritur. Nūc hoc unū
pnceps clæmentissime: æquo fer animo uelim: ut
meum huic sit operi consecrare nomē Margarita
poetica haud abs re opus clarissimū tibi nomē su-
me: tum a genetrice mea dignissima: domina Mar
garita de iuolmershausen: fœmina qdē clarissima:
a qua tanq̄ magistra optima: litteraꝝ prima hausi
elemēta. Tum quēadmodū Margaritæ per se solæ
quoquo in statu sint plurimū ualent: & si in cæla-
to auro repositæ fuerint magis lucere: magisq; ho
minum intutum ad earū contēplationem allicere
uidētur. Sic nostræ operis Margaritæ: in quocūq;
dicendi genere persistāt per seipsas graues sitæ: fru
gales & prestantes sunt: ac maxime cōducibiles: &
si expolita: cōmoda: splendida: ac resonanti uerbo-
rum confirmatione contexantur. ipse splēdor atq;
suauitas orationis: homines ad earū sententiarum
lectionē incitare: legentiū oculos maxime iuuare:
atq; audientium animos pulrimū oblectare solet.
Nunc istitutum opus religiosissime antistes trepi
dus aggredior: & satis ac satis paruo cum nauigio
magnū & spaciosum ingredi mare phorresco: sed
cælesti opus est munere. Manib⁹ igit ad cælū ere-
ctis diuinum inuoco numē: & deum totius operis
auctorem ac præsulem constituo: ad quē humiles
nunc porrigo preces & cum Salomone dico. Da
mihi domine sedium tuarum assistricem sapienti-
am: ut hoc tam illustre opus bene incipere: melius:
mediari: & optime ac fœliciter finire ualeam. Ad
tui laudem & gloriam sempiternam. Amen.

¶ Eloquentiæ & perfectæ elocutionis præcepta incipiunt.

BEne esset uir illustrissime: q quoniā om
nis eloquentiæ & perfectæ elocutionis
pceptio in tria sit mēbra distributa: ele-
gātiam. s. compositionem: & dignitatē
ut de his aliqua in nostri operis exordio dicerem.
Sed quoniam hæc apud Ciceronem libro suo rhe
toricorum satis explanata sunt: de eis: maxime de
elegantia & dignitate supersedendū: & de sola: quā
tum ad præsens sat erit compositione prosequen-
dū existimaui: quandoquidē ipsa compositio nisi
diligenter sit ab ipso oratore obseruata: omnis pe
ne splendor: uerborūq; concinnitas tota intereat
necesse est. Quid enim sine compositione elegātia
aut uerborum sententiarumq; ordinationes uale-
ant: non satis intelligo. Hanc autem cōpositionis
partem: quonam pacto commodius: quo compē
dio breuius: qua deniq; uia ad capessendū melius:
q̄ per Clarissimorum nostra ætate oratorum præ
cepta: & prima omnis eloquentiæ elementa prose
qui possem haud uideo (Artē itaq; ab his & præce
pta uir humanissime: a me autem p̄sentē pro tua
quæso clæmētia accipe ordinationē. Et quoniā hæc

ompoſitionis pars in tris apud oratores reperia-
tur diuiſa partes: ordinem: iuncturam: & numerū.
In primis iuncturam: quia circa litteras conſiſtit &
ſyllabas: duxi expediendam.

N iunctura igitur: quæ apta quædā: de
iunctura atq; concinna litterarū ſyllaba
rūq; in cōtextu uerborū eſt collocatio:
ab omni offenſione auriū procul remo
ta multa ſūt uicia fugiēda: quæ a Socrate & a Theo
pompo ſummo ſtudio ſunt uitata. A Cicerone au
tem & Demoſthene nō niſi cū nimis frequēter in
orationē icidūt. Sæpe etiā ſi modeſte intercurrāt:
orationē nunc molliorem: nūc grauiorem efficiūt.
Nam ut in ſaporibus quædam interdum ſuauiter
amara ſunt: ſic in oratione aliqua aſperitatis inter-
ſonantia magis grata eſt. Vnde ſi uel ſentētiarū ne
ceſſitas exigeret: aut punctis quibuſdā curſus diſtri
gueretur uocaliū nec ſpiritu uno nec eodē profer-
ret: mō id raro & modeſto fieret: nō mō hoc nō re
A ꝑhēdēdū eſſet: ſed quādoq; etiā laudādū. ¶ Primū
igitur ex ordine præceptū eſt tale. Cauendum eſſe
ne creber uocaliū concurſus: qui hiātem in cōſonā
atq; inſuauē exprimendi ſonoritatē pariat: incidat
in oratione: quod fit ſi præcedēs in uocali termine
tur dictio: & ſubſequens ab eadem aut alia incipiat
uocali: quod maxime in AE & O uocalib⁹: q̄a ma-
iorem habent ſonum: erit euitandū. ut Amo amā-
tem deum. Veſtram laudo amiciciam. Egredere ex
domo aliena. Egredere ex urbe elata. Vocales uero
quæ magis exilem habēt ſonū minorē faciunt hia-
tū. ut Honora illuſtres uiros: Excolite uirtutis ſtu
dioſos homines. Non tamen magis incōcinne uo
cales ſeſe recipiūt q̄ ſi eædem concurrāt. ut Sollici-
ta Auſoniā Mariā. Elige egregios bellatores. Con-
ueni irritantes ad diſcordiam ciues. Cornu unicū
B in caſtris extat. ¶ Secūdū præceptum eſt: Quod
multarum ſimiliter litterarū concurſionē effugere
debemus: quæ quandā uel legendo uel pronuntiā
do difficultatē afferre uidet. ut Iacob bonus & Iob
beatus: dei leges diligēter obſeruarunt. Dauid da-
uinos dedit pſalmos. Ioſeph fuit Pharaonis inter-
pres a fratribus facinoroſe uenditus. Animaduer-
tat Titus tyrānus quæ ꝑpetrauit: & penitebit tan
dē tātæ tyrānidis. Semiuocaliū uero litterarū con-
curſiones præter. x. modicā uidētur uel legēdi uel
pronuntiandi difficultatē afferre. ut Chriſtū domi
num noſtrū maximū nos omnes hoīes ſummope
re debemus excolere. X uero quia duarū in ſe litte-
rarum uim & ſonū complectitur: difficilē ac hian-
tem in cōcurſione uidet afferre pronūtiationē. ut
Carthaginēſium dux Xanthippus trux: felix Xer-
xes: & uirtutis lux Xenophō fuit. Similiter x. & s.
ineptā pronuntiationē reddunt. ut Deceptus Xer
xes Græciæ bellū intulit. Vnde non ſolū in uerbis
diuiſis: ſed etiā in compoſitis x. & s. litterarꝫ uitan
dus eſt cōcurſus. Quare ſi forte accidat: ut hæc præ
poſitio ex cū dictione ab S incipiente cōponat: S
littera de medio eſt abiicienda: ut exurgo: exulto
& ſimilia. Nec ſolū in his duabus litteris magna eſt
aſperitas: ſed R etiam & T ſi crebro cōcurrant: iū-
cturā deformem faciunt. ut nunc ſuauiſſime ſuade
bat nunc uero terribilis tutoribus ſuis ſatis grauis
erat. Oīum itaq; litterarū ſiue uocalium ſiue conſo
nantium nimiæ concurſiones uel aſſiduitates eui-
tādæ ſunt: quæ inſuauem profecto ſonoritatē red
dere ſolēt. ¶ Tertiū p̄ceptū: Quod ſyllabarꝫ ſiſt A
earūdē & cōſimiliū cōcurſiōes & nimiæ aſſiduita
tes ſunt euitādæ. quoniā non tam inſuauē q̄ neptā
reddunt orationē. ut Caſſius curans cuſtodire cō-
munem cōmoditatē: & cæteri etiā de re certa certā
tes Cæſarem cæperūt. Item meæ mētis memoriæ
modū ita imponā: ut meæ meditationis me mini-
me paniteat. Itē poetæ potentiā ponentes in poſ
ſibilibus & honeſtis rebus laudantur. Item ciuitas
quæ a regibus regitur regio amore fælix eſt. Simi-
liter ne idem ſit dictionū immediate ſe ſequentiū
exitus cauendum eſt. ut illorꝫ bellatorū ac impera-
torum fortuna laudatur: quorum probitas ciuiū
optimorum ſaluti intenta eſt. Item fortunatorū
imperatorum optimorumq; rectorum uirtus ma
gis q̄ fortuna laudatur. Similiter ne ſequēs dictio
ab eadem incipiat ſyllaba in qua præcedens termi
natur: ꝑſpice. ut ille legit. Amor mortalis in te in-
teger eſt. Quod quidē uitium nonnulli Ciceroni
obiecerunt: ſed hoc uicium non eſt attribuendum
ſi grauitatis cauſa fiat: niſi cum hoc dicendi genere
crebro utamur. ¶ Quartū præceptū: ꝙ etiam di- B
ctionū nimia concurſio & aſſiduitas diligenter eſt
euitanda. ut nō eſt rationis ratio rationem illi ad-
hibere: qui in ſententiis ferendis ratione non uti-
tur. Nemo quidē ita eloquentiæ ignarus eſt: cuius
animus nō faſtidio aliquo afficiatur: ſi quod huiuſ-
cemodi audierit niſi ornatus cauſa ut repetitionem
complexione: traductione: conduplicatione: conti
nuatione & huiuſmodi in orationē cadāt. Dictio-
nibus equidē ex oībus gramaticæ orationis parti-
bus ſumptis uti debemus: longis: ſuauibus: diluci-
dis: ſonantibus: electis: idoneis: cōmodis ꝓpriis:
apertis: concinnis: uſitatis: ut oratio ita ſplendens:
idonea: & reſonans ex ipſis efficiatur: ꝙ aliqua uer-
borum obſcuritas: aut orationis difficultas in dicē-
do non cōmittatur: quæ uel auditorū aures uel le-
gentiū animos aliquādo offendere poſſit. ¶ Qui C
tum præceptū: Quod nimia uerborū ſuſpenſio &
prolixitas in oratione eſt uitioſa: quæ res tametſi
in prohœmiis interdū concedatur: in cæteris ta-
men orationis partibus reprahendi ſolet. ¶ Sex- D
tum præceptū: Quod figura quæ temeſis dicitur
in ſimplicibus nō utamur. Nec in cōpoſitis niſi in
q̄bus apud autores id ꝑmiſſum ſit. ut poſtea uero
q̄: poſteaq̄ uero: Inq; uicē: pro inuicemq;: Septēq;
triones pro ſeptētrioneſq;. Satis boni uiri officio
fecit: pro ſatiſfecit. Et quædā ad hūc modū a nobis
diuiduntur: propterea nō repræhēdunt: ꝙ a ſum-
mis poetis & oratorib⁹ ſunt recepta. ¶ Septimū E
p̄ceptū. Hoc iter cū & tū refert: & tū duplicatū. ut
multis locis admonet Ci. Quod ea particula ora-
tionis: cui hæc coniūctio cū antefertur: uel cauſam
uel comitātiam: uel id quod apertius eſt certiuſue
ſignificat: uel tēporis prioritatem: uel maiorū re-
rum

rum dignitatem. Tum uero aut officium antecedē
tis causæ. aut alternationē: aut rem minus notam:
aut tempore posteriorem importat: aut minorē
dignitatē ac momentum affert nisi aliquid sequaẗ:
quod huic rationi aduerseẗ. ut potius: multoma-
gis studiosius: & quæ sunt huiusmodi. Exēplū pri-
mi. Cū tuo in me amore summo: tū beneficio sem
per tui memoriā præ me feram. Exemplum secun
di. Cum mutuo inter nos amore: tum reipub. cau
sa perpetua rerum omnium societate deuincti su-
mus. Exemplum tertii. Cum tuis in omnes bene-
ficiis: tū uolūtate in posterū prona ad omnia uiri
officia pater patriæ iure optime diceris. Exemplū
quarti. Cum dicit temporis prioritatē. Cum olim
in parentē pietatem insignē animaduertimus. tū
in patriā non minore studio futuram speramus.
Exemplum quinti. Cum uitā pro tua salute: tum
opes omnes profundere nunq̃ dubitabo. Quod si
tū in eadē oratione geminetur aut in diuersis: cō-
mitantiam sine differentia signat: ut Cicero tū na-
tura: tum consuetudine ad omnes res honestas flā
mato studio rapiebaẗ. Sæpenumero tamē nimia
obeūdi negocii opportuna celeritate oppressi: aut
occupationibus aliis distracti: aut parua adhibita
diligentia inconsulte in concursionem & assiduita
tem: uel litterarum: uel syllabarum: uel dictionum
uel utrarumq; incidimus. Quod etiam apud Cice
ronem cum eloquentiæ principem: tum etiam ha-
rum compositiōis rationum & præceptorum op
timum artificē aliquando cōperiemus: sed tamen
est curādum diligēter: & quoad fieri possit: ut ipsa
cōcursionis & nimia assiduitatis uicia declinemus.

De Ordine.

F ORdo est quædam uerborū orationūq;
inter se: uel naturalis uel artificialis di-
spositio. Circa quem obseruādū est: &
sit hoc octauū in ordine nostro præce-
ptū. Quod semper oratio crescat & augeaẗ: ut qđ
sequitur magis eo sit quod antecedit. ut nobilis &
egregius. Magnificus & illustris. Crudelis & ima-
nis. Fur & sacrilegus. Augeri quidē uult oratio &
insurgere: non minui. hoc uerū cum uerba ad ean-
dem sint rē relata: ꝙ si ad diuersas nullū admittit
uitiū: qui ab hac ordinis ratione discedit: ut cū aliū
sacrilegum prius dixeris: alium de hinc furem ap-
pellas. Exaugendæ autē ac multiplicādæ orōnis ra
tio: triplex reperitur apud oratores. Vna quæ per
tinet ad unicā orationē multis uerbis coadornatā.
Altera quæ ad plures multis ex partibus grāmati-
cæ orōnis amplificandis. Tertia quæ est accōmo-
data epistolis & orōnibus atq; cæteris oratorum
dicendi rationibus: nō solum uerborū copia exag-
gerādis: uerumetiā negociis rerum locupletandis.
Prima ergo coaugmentandæ orationis aīaduersio
est: ut in nostra orōne coaceruemus multa nomi-
na substātiua uel ꝓpria uel appellatiua: aut etiā ad
iectiua positiua cōparatiua & superlatiua: aut uer
ba ꝑsonalia aut īpersonalia: aut participia in oībus
tēporibus posita: aut gerundia uel supina: aut pro
nomia primitiua aut deriuatiua: aut aduerbia po-
sitiua comparatiua & superlatiua: quæ dictiones
huiuscemodi ita gradatim collocētur: ut alterā al-
tera & aliam alia subsequatur: quæ maiorē uim &
efficaciorē uæhemētiā īportet: & orationis senten-
tiā magis adductā efficiat. ¶ Vt in hoc exēplo. Cū G
iusticiā eamipsam apertissime constare uideamus
ex qua oppida. ciuitates: prouinciæ: nationes: re-
gna: atq; īperia gubernanẗ conseruanẗ: amplifican
tur: omnem igitur cogitationē: diligentiam: actio
nes: fortunasq; nostras: nos deniq; totos libēter ex
ponere debemus ut ea ipsa iuris æqtas diligenter
excolatur. De secunda coaugmentandæ orationis
specie exēplū tolle. ut Ego ꝓpter magnū Cicero
nis in me amorem: & propter insignes eius uirtu-
tes: atq; ꝓpter magna & multa sua benemerita eū
plurimū diligo. Itē. Ego enī cū propter magnū Ci
ceronis in me amorē: quē semper optimū fuisse co
gnoui: tum etiam sua erga me benemerita: quæ ab
ipso quidē multa & magna recepi: eū profecto mi
rifice diligo. Ecce quomodo oratio præcedēs ex re
latiuis interpositis multiplicaẗ. Sic enim ex omni
bus orationis partibus oratio multiplicari potest
sed de oībus ponere exempla: item & de tertia aug
mentandæ orationis specie: non tā prolixū est q̃ la
boriosum. De hoc autē relatiuorū exemplo & aliis
orationū partibus: circa multiplicādas orationes:
quomodo opportune cōcurrant in suis propriis
diceẗ locis. ¶ Nonū præceptū: Quod dignitas re H
rum attēdi debet ac naturæ: ut quæ in eodē genere
dignitate naturæ præstāt: ea minus dignis in ora-
tione anteferanẗ: ut uiri fæminis. ortus occasui. di
es nocti. secūdæ res aduersis: honestæ turpibus. &
multa adhunc naturæ modū similia. Hoc uerū cū
aliqua uerba sese immediate sequunẗ. Nihil enim
impedit. si a se distātia fuerint: & in diuersa oratio-
nis posita parte: aut ad diuersum tēpus ordinēq;
relata: quæ minorem dignitatem habeāt posse di-
gnioribus anteferri: ut in hoc exemplo. Cū ingēs
agmen prius mulierum: dehinc uirorū in manus
hostium peruenisset: secuta est subito cunctis in re
bus captiuitas. Idem in sepatis uideri multo facili-
us est. ¶ Decimū. Cauēdū est ne uerba in oratio- I
ne ociosa sint: ne supuacua: ne nihil agentia. quod
uitium qui euitare uolet: semper genus suæ speciei
anteponet. ut castor & pollux: fratres gemini cum
finitimis bellū gerebant. Superuacue igitur & in-
epte diceretur gemini fratres. Nam cū omnes ge-
mini fratres sint: nihil opus erat: cum gemini dixis
set fratres adiicere. ¶ Vndecimū: Quod uerba re- A
bus de quibus loquimur sint accōmodata: ne plus
minusue q̃ dignitas rei postulabit significare uide
antur. Nam qui agricolā illustrem: aut regē par-
cū inter laudandū appellat: non mediocre uitiū in
currit: quoniam illic adiectiuo ampliori: hic angu-
stiori quā rei natura poscat utaẗ. ¶ Duodecimū: B
Quod nō abutamur unius uerbi significatione ꝑ
altero in quibus nulla similitudo reluceat: ut si fun
dū eruditū appelles: aut militē sine armis istructū
icedere ad bellū dicas. Opus itaq; erit ꝓpriā signifi
cationem uerborum a grammaticis epetere: & re-

rum naturas consulere quis ornatus rebus de qui-
C bus sit accõmodãdus. ℂ Decimũtertiũ : Quod in
ter adiectiuũ & substantiuũ aliquæ interponant di
ctiones: quæ profecto ex oĩbus partibus grãmati-
cæ orõnis cõmodissime sumi possunt. ut amplissi-
mam .M.T.C. facultatẽ rationẽq; dicẽdi ingenio
studio atq; doctrina consecutus est . Item summã
equidem Maria læticiam suscepit : cum sibi ab an-
gelo filium dei se parituram nunciatum est. Item.
Tam multa legisti librorum uolumina q uir tan-
dem peritissimus euasisti . Itẽ. Magnũ supra uires
onus sumpsi: qui de reb⁹ diuinis dicturus sum. Ca
uẽdum tamen ne nimiũ absese inuicẽ separentur:
q orationẽ obscurã faciant: ut in hoc exẽplo. Nul-
la satis probata apud ciues suos uirtus est. Non ta-
men semper concinnũ esse uidetur : q adiectiuũ a
substantiuo intermediamus: si meliorẽ præsertim
sonoritatẽ habere uideat ut cõtinuo collocentur.
quod euenit potissimũ : si adiectiuũ & substantiuũ
in genitiuo positum: aliud adiectiuũ & substãtiuũ
cui subordinatur: fuerit interpositum. Aut cũ adie
ctiuum cõparatiuũ una cum substantiuo fuerit in
genitiuo positum. Aut cum aliquã magnã alicuius
rei uæhementiã importet. Et etiã aliquãdo adiecti
uum positiuũ uel superlatiuũ in oĩbus casibus po-
situm decenter cõtigue tractari potest. Sed potissi
mum participia omnis temporis cum in cõcomi-
tantia uel subsequentia contineant sine intermedia
tione collocari solent. Exemplũ de adiectiuo & sub
stantiuo in genitiuo posito. ut Eximia pristini no-
stri amoris magnitudo me uæhementer adhortat
ut par mutui beneficii retributio a me tibi refera-
tur. Itẽ. Excellens tuæ familiæ dignitas : & præcla-
rus spectatæ uirtutis splendor: & exardescẽs & fru
endæ uirtutis desideriũ ad studiũ te plurimũ icita-
re debẽt . Exẽplum ubi adiectiuũ comparatiuũ cũ
substantiuo in genitiuo ponitur. ut Neminem ui-
deo callidioris ingenii: perspicatioris intelligẽtiæ:
accuratioris excogitationis: ingeniosioris sciẽtiæ:
studiosioris diligentiæ: amplioris doctrinæ : præ-
stãtioris elloquẽtiæ: q̃. M.T.C. extitisse. Exẽplum
ubi magnã uæhementiã importat: quod cõtingit
in ablatiuo. ut Qui ægregias bonarũ artiũ discipli
nas summa uolũtate : accuratissima cõtẽplatione:
& quottidiano studio complexi sunt: eas quas exin
de sperarunt emolumentorũ rationes facile conse
cuti fuerunt. Exemplũ ubi adiectiuũ positiuũ po-
nitur cũ substantiuo in oĩbus casibus sine interme-
diatione. ut Marcus Aurelius uir officiosus & pru
dẽs: cuius uirtus tantæ est intelligẽtiæ: tantæ inte-
gritatis: tantæ constantiæ: tantæq; modestiæ: ut ei
tanq̃ fido socio & homini sapienti plurimũ debeã.
Illũ igitur ad te proficiscẽtẽ ut hominẽ rectũ & in
geniosum artificem ita tibi cõmendo ut meum af
finem & gratum hominẽ . Nam & ego ipso claro
igenio nato: & insignibus moribus expolito : atq;
aliis magnis uirtutibus prædito in oĩbus meis ne-
gociis familiariter fretus sum. Exemplũ de adiecti
uo suplatiuo . ut Lucius Crassus uir peritissimus:
cuius ut hominis integerrimi fides mihi explora-
ta est: a me plurimũ diligit. nam & ei tanq̃ homi-
ni amicissimo & pcuratori uigilãtissimo rõnes me
as agẽdas libẽter cõmittere soleo: nec unquã ipsum
optimũ amicũ dereliquã: quẽadmodũ ego ipso Lu
cio Crasso uiro officiosissimo utor familiarissime:
ita etiã a te peto: ut causæ eius tanq̃ si mea res age-
retur: te maximopere accõmodare uelis: quo gra-
tius mihi nihil efficere poteris. Exẽplũ ubi adiecti-
ua participia oĩs tẽporis sine intermediatione po
nũtur: ut Cũ in senatu causam tuã agere cœpissem
Salustio decernẽte consulibus audientibus: præfe-
ctis legationibus: cæteris magistratibus fautorib⁹
senat⁹ est dimissus: obmissis etiã aliis creandis ma-
gistratibus. Itaq; res in aliũ diẽ dilata est: de qua qc
quid actũ fuerit te certiore faciã. ℂ Decimũquar- D
tũ præceptũ . Quod orationes ab adiectiuis sæpi⁹
q̃ a substantiuis incipere debeamus: & hoc a positi
uis cõparatiuis & suplatiuis: simplicibus & cõposi
tis. Item a relatiuis substãtiæ & accidẽtis. Itẽ a par
ticipiis in ans uel in rus uel in dus uel in tus desinẽ
tibus. Itẽ a pnominibus primitiuis & deriuatiuis.
de quibus omnib⁹ exẽpla per ordinẽ sequunt. Exẽ
plum de adiectiuo positiuo. Magnũ ego ad te be-
neficiũ me accipisse profiteor: pro quo uniuersam
meã tibi operã defero . Itẽ. Immortalia eni in me
benemerita liberalissime profecta sunt : quæ nulla
unquã mea delebit obliuio. Exẽplũ de cõparatiuo.
Maius mihi officiũ præstare nõ potuisses : q̃ illud
quo tu me hodierna die amicissime ornasti . Exẽ-
plũ de suplatiuo. Maximũ pfecto illud tuum erga
me pmeritũ: quo ego a te cumulatissime exornat⁹
sum : deputo mihi summũ summope gratissimũ.
Exẽplũ de adiectiuis cõpositis: ut permulta : pma-
gna: pclara: pclariora: q̃maxima : q̃singularissima:
q̃amplissima. Exẽplũ de relatiuo substantiæ . Qui
tibi ex me fructus debent : cum idonea mihi facul-
tas offeretur: eos profecto q̃ubertimos suscipies
Exẽplũ de relatiuo accidentis : Qualia eni ab aliis
officia recepim⁹: talia plerũq; reddere solemus. Exẽ
plũ de participio in ans. ut Inuigilantes uirtutibus
homines & bonarum artium studiis iugiter insu-
dantes: maxima semper fui beniuolentia prosecu-
tus: Exemplũ de participio in rus. ut Daturũ ope-
ram uirtutibus Albertum nostrum q scribis : mi-
rum in modum gaudeo. Exemplũ de participio in
dus. ut Excolendus ab omni hominum genere pe-
nitus est Christus: qui omnium hominum est con
ditor & bonorum ellargitor. Exemplum de parti-
cipio in tus . ut Consecutum se opera mea cõmo-
ditates q̃plurimas Ciceronem tibi retulisse uæhe
menter lætor. Exemplum de pronomine primiti-
uo. Ego semper tibi amicissimus esse uolui: quia tu
me semper plurimum amasti. Item. Me quidem
in amicicia si aliquando experiri uolueris: amicum
profecto tibi comperies optimum atq; paratissi-
mum. Exemplum de pronomine deriuatiuo. Mea
quidem diligentia tibi semper futura est paratissi-
ma: quia tuam in me beniuolẽtiam cognoui mihi
semper q̃promptissimam. ℂ Decimumquintum E
præceptũ: Quanq̃ ab adiectiuo apposito uel sup-
posito

posito principium sumere orationis commodissi-
mum sit: quia tamen aliquãdo accidit ut dictiones
aliæ multifariæ non minus in orationis principio
optime iacere & pulchre sonare uidenẽ: nõ icõmo-
dum uisum est ab eis principiũ orationis constitui
posse: quæ profecto dictiones ex omni genere atq;
modo octo partiũ grãmaticæ orationis cõmodissi
me sumi potuerunt: ubi adiectiua nõ tibi cõmode
succedẽt quod cõplura uidere exempla pulchrum
iudicabis. Exemplũ de nomine proprio in princi-
pio orationis posito. Brutus quem in his tibi litte-
ris cõmendo cum mihi sit omniũ amicissimus: ta-
men etiam maximis est uirtutibus exornatus. Exẽ
plum de nomine appellatiuo. Homines enĩ illos
quos duplices esse cognoui: ut unum uerbis dicãt:
alterum autem resentiant: nisi ipsi aliqua probabili
fortasse ratione ad hanc fictionem compellantur:
apud me semper parũ ualere debere constitui. Exẽ
plum de uerbo actiuo. Amabo te semper atq; sum
mopere diligam: quoniam tu omnia pro me libe-
raliter effecisti. Exemplum de passiuo. Videor enĩ
te uidere cũ tuas lego litteras: sed doleo cum appel
lor imerito a te negligens: cum scribendi facultatẽ
non habuerim. Exẽplũ de uerbo interest. ut Inter-
est plurimũ uirorum prudentiũ internoscere quæ
ad eorum remp. recte gubernandam pertinere ui-
deantur. Exemplum de uerbo placet & similibus.
Placuit semper ac libuit maximopere principibus
sapientibus accuratissime perscrutari quid superio
ribus aliis principibus acciderit: ut suppeditet eis
quid eueniat aut eos agere oporteat. Exemplũ de
gerundio. Agendum est assiduo ut officiosum ali-
quid consequamur. Exẽplũ de supino. Relatu mul
torum nobis significatũ est maximum officiosum
te uirum esse factum: quo plurimum certe gaude-
mus. De participio supra in proximo dictũ ẽ præ-
cepto. Exemplum de præpositione. Ad. x. Kalen-
das Maii: ad urbem cũ uenissem ut de multis ac ua-
riis rebus tecum cõmentarer: te reperire nõ potui
quas igitur res te coram agere uolebã: per litteras
absens breuiter significabo. Item. Extra iocũ sunt
ea profecto quæ tibi scribo. quæ certe sunt a te dili-
gẽtissime consideranda. Item. Post deũ nostrũ om
nipotentem & parentes qui me genuerunt nemi-
nem habeo: quem magis te diligam: magis excolã:
magis obseruem: neq; maiori q̃ te beniuolentia cõ
plectar. Item usq; quo spiritum perducere potero
nõ cessabo me tibi gratissimum demonstrare. Itẽ.
Ab omnibus hominibus hi merito deridẽtur: qui
clarissimas bonarũ artium disciplinas uilipendũt.
Item. Coram te cum affuero ea tibi declarabo: quæ
& gratissima forte & cõmodissima tibi uidebunẽ.
Item. de oĩbus rebus quæ ad te pertinẽt. quasq; mi
hi curãdas præcipisti quid egerim ex his litteris co
gnosces: quas tibi Gasparinus meo nomine cosi-
gnauit. Exemplum de aduerbio. Heri litteras ad te
scripsi: hodie uero atq; nũc de te cogito: cras etiam
meis te litteris uisitabo: diligẽterq; res tuas pertra-
ctabo: ut aliquãdo intelligas me semper & iã olim
de tuis ornamentis & cõmodis maximopere cogi
tare. Item. Verum meminero nisi tãdem meliorẽ
uiuendi constitutionẽ desumpseris: cõspicio te ma
xima subiturum incõmoda. Item. Forsitan parua
hæc incõmoda quibus in præsentia afficeris: in ma
ximum tibi emolumentũ in posterũ redũdabunt.
Item. Vix uere me cõtineo quin ad te aduolem: &
ea tibi significẽ: quæ si feceris tibi plurimũ condu-
cent. Exemplũ de interiectione: Heu mihi cur ego
tuis omnibus incommodis non affuerim: nam ma
ximis te profecto curis atq; molestiis fortasse libe-
rassem. Itẽ. Hem bone Ihesu ita exoro ut nobis p-
petuo sis adiumẽto. Item. Papæ itane res habet ut
narrasti Marce Tulli. Item. Atat quas huic nostræ
reipu. futuras imminentes calamitates narrat. Sẽ-
pronius. Itẽ. Vha itane ab his decipiẽdus ego sem-
per sum quorum rationibus plurimum me accom
modare soleo. Exemplũ de cõiunctione. Et tecum
libenter adessem: & me tibi libentissime accõmoda
rem: si magnæ meæ atq; assiduæ cogitationes ac oc
cupationes hoc mihi pmitterẽt. Itẽ. Si in hoc meo
negocio adiumentum mihi tuum præstiteris: per-
ficiam profecto quod te beneficium mihi præstitis-
se lætaberis. Item. Igitur cum tu plurimum mihi
semp obfuisti: noli expectare ut pro his tuis in me
iniuriis debeã magnis te meis beneficiis exornare.
Item. Nullum unq̃ fuit tempus in quo non maxi-
mam atq; firmissimam tuorum in me meritorum
memoriam continue complexus fuerim. pro qui-
bus equidem iam tibi cumulate satisfecissem: si ido
neam tibi satisfaciendi facultatem mihi compara-
re potuissem. Item. An tibi ego unq̃ nulla in te cõ-
tradicturus sim: qui te mihi semper omnibus in re
bus q̃ facillimum præbuisti. Item saltem uerbis te
mihi cõmodare uelis te obsecro: si te ipsa adiumen-
to mihi esse non possis aut non uelis. Et quamplu-
rima ad hunc modum de omnibus partibus ora-
tionis poteris excogitare exempla. ¶ Decimũsex- A
tum pceptũ. Quod distributiuis & partitiuis no-
minibus cõmodissime uti possumus cũ aut alicuiꝰ
negocii partitionem quãdam facere uolumus: aut
certam aliquã animi determinationẽ declarare niti
mur. De qua ratione hoc exemplũ conspicere po-
tes: Quod Cato &. L. Clodius a me plurimum dili
guntur: neq; enim immerito eos maximifacio: Nã
cum alter mihi doctrinam ministrauerit: alter ue-
ro magnas mihi rerum facultates præstiteris: non
possum abduci quin cum alterius uirtute adauctus
sim. alterius aũt copiis adiutus alteri maxime debe
am alterum etiã admodũ diligã quorũ utro magis
gaudeam aut magis uti uelim non facile diiudico.
Præterea sæpenumero euenire uidemus: ut in cõ-
peratione rerum multarum: aut aliud alio laudabi
lius uel turpius demõstrare. aut cõmodius aut de-
terius persuadere aut iustius uel iniquius significa-
re uolumus. tunc cõparatiua uidentur oĩno neces-
saria. De quo hoc tibi exẽplũ trado. si ex oĩbꝰ homi-
nibus qui maximã tibi beniuolentiæ cõiunctione
profitẽtur. unũ tibi potissimũ adoptasti: qui digni
tatẽ tuã maximope tuereẽ: neminẽ pfecto cõmo-
diorẽ diligere potuisses. q̃ Põponeũ: cuiꝰ studiũ p

autoritate tua collustranda tam maximum extitis-
se constat: ut neq maiorẽ operam: neq studiosiorẽ
curam: nec ardentiorem beniuolẽtiam: nec prom-
ptiorem quidem diligentiã quisq̃ præstare tibi po-
tuisset. Insuper id quidẽ concinnum est: si in omni
pene modo dicendi frequentemus superlatiua no-
mina uł participialia aut aduerbialia. quod multis
ex causis a nobis fieri idoneum esse uidetur. Nam
cum in primis ipsa superlatiua propter magnam
rerum resonantiam magis splendidam reddãt ora
tionem: tuam etiã efficiunt: ut dicentis sententia lõ
ge uerior & efficacior esse uideatur. Præterea ipsa
superlatiua dicendi stilũ reddunt magis amplum:
magis longum: magis bonum. Quod cum ita sit:
apte satis superlatiua quæ usui tuo se accommoda-
bunt arbitratu tuo ptractare potes. De qbus hoc
exemplum tibi patefacio. Quod Antonio tam fa-
miliaritissime semper fretus sum: tam summopere
eum diligam: ut ego summa cum ipso sim familia-
ritate coniunctus: non est profecto mi Lentule: qđ
ulla moueri debeas admiratione. Nã cũ his & sum-
mo mihi semper amore præstiterit: & uigilantissi-
mam pro rebus meis diligentiam declarauerit: &
amplissimam mihi libertatis beneficentiam pate-
fecerit ut nullum summum hominis amantissimi
liberalissimiq officium prætermiserit: neq ullum
maximũ pro salute mea periculũ subterfugere uo-
luerit: iniquum esse duxi nisi ego etiam uirum me
sibi q̃gratissimum: & omnibus suis cõmodis & or-
B namentis q̃promptissimũ demonstrantẽ. ¶ Deci
mumseptimum præceptum est. Quod oratio fre-
quẽter obliqua sit: idest a posterioribus in recta cõ-
structione incipiat: siue id qđ uerbo supponit: uer-
bum ipsum antecedat siue postponatur. Exemplũ
primi: ut neminem posse ad eloquentiam accedere
Crassus inquit: nisi qui multarum rerum prius sci-
entia instructus sit. Exemplum secundi. Hanc unã
esse ad bene beateq uiuẽdum compendiorẽ uiam
ĩquit Socrates: ut tales simus quales iudicari apud
C alios uolumus. ¶ Decimumoctauum præceptũ.
Quoniam de genitiuis in oratione rhetorica sæpe
numero occurrit necessario tractandum: eius igiť
pertractandi ratio erit diligenter considerãda. Ge-
nitiuus ergo præpostere collocetur: ut illis dictio-
nibus quibus subordinatus est perponatur: con-
cinnam profecto sonoritatẽ importat: & magno
orationi clarius intelligendi adiumento esse uideť.
De quo hoc tibi exemplum describo: Cum Cicero
nis scripta quorum innumerabiles constant com-
moditatis opportunitates: eos semper plurimum
oblectarunt: quorum animus officiosis rebus sem-
per fuit expositus: non igitur mirũ est: si eius Mar-
ci Tullii uolumina a me ipso accuratissimo quidẽ
studio fuerint pertractata. Item. Christi præcepta
qui diligenter obseruant: æternam gloriam opti-
me cõsequũtur. Item. Oratoris primi præcepta a
multis maximopere celebrantur. Ita datiuus casus:
in compositione ornãdæ orationis præpostere po
situs bonam reddit sonoritatem. ut Christo qui se
tradunt: optimã uiuendi ratione eligunt. Itẽ. Ma-
iori quidem curæ dignitas tua mihi esse nõ potuis-
set: cũ aliud nihil dies noctesq: q̃ de rationibus tuis
excogitem. ¶ Decimumnonũ præceptũ. Quod D
casus tẽporales qui a plærisq in ablatiuo casu collo
cari solebant. ab oratoribus in accusatiuo consueue
runt tractari: ut & melior fieret resonantia & effica
cior cõstaret oratio. Et quod hoc celeberrimum se-
quẽs uidere potes exẽplum. Ego enim multos an-
nos excogitaui qua ratione hoc fieri posset: q om-
nes christianorum principes atq potestates: iniu-
riis odiis: ac simultatibus omissis: tanta essent amo
ris caritate coniuncti: ut ex omnibus ipsis tam uali
dissimus fieret exercitus: ut ipsi maxima potentia
freti: infidas gentes atq barbaras oppugnare pos-
sent. Quæ huiuscemodi cogitatio mea: quia tã ho-
nesta & optabilis esse constat: non cessabo dies no-
ctesq mecũ animo puoluere: si quid fortasse cõdu-
cibile ex hac re posset elici. Quod si aliquãdo factũ:
aut constitutum esse uiderem. tũc uitæ cõmutatio
(ut mihi uideor) molesta mihi accidere nõ posset.
Poterit similiter accusatiuus non tẽporalis: in com
positione orationis præpostere poni. Ut Christũ
qui uere diligunt: eorum animas æterne beatitudi
ni consecrauit. Item. Studiosos equidem homines
nitor imitari: ut uirum me doctũ reddere possim.
¶ Vigesimũ præceptũ: Ablatiuus in concomitan A
tia positus: tum orationes plurimũ delucidare ui-
detur. Tum etiam narrationum breuitati potissi-
mum est accõmodatꝰ: qui ablatiuus huiusmodi: sæ
penumero deducitur: aut a nominibus ꝓpriis ho-
minum locorũ & prouinciarũ cum appellatiuis no
minibus & uerbalibus & participiis: aut ab adiecti
uis distributiuis: & cæteris etiam positiuis compa-
ratiuis & superlatiuis: atq pro nominibus primiti
uis & deriuatiuis coniunctis cũ nominibus appel-
latiuis cognominibus & uerbalibꝰ atq participiis.
De quibus hæc pauca exempla conspice. ut Supe-
rioribus iam priscis temporibus florente. Roma
Numa Pompilio rege: respubli. tunc recte guber-
nabatur. Uerũ fluentibus annis. L. Silla & . L. Mu-
ræna consulibus intercedente. G. Mario nouo con
sule designato. ciuilis discordia crudeliť insanire cæ
pit: qua in longũ nimis deducta cõmunis salus ciui
tatis acerbissimũ est passa detrimentũ. deinde pau-
cis post annis potẽtioribus rerũ petitis. dominãte
luxuria. nimia exorta iam ambitione imperãdi cu-
piditas cõualescere cæpit: sed auctore Cicerone: sa-
pientia in conueniendis magistratibus: & consiliis
administrãdis suffragante: respub. a direptionibus
liberata est: expulso præsertim. L. Cathelina: & so-
ciis oppressis. Item imperãte Octauiano augusto:
autore deo patre: duce Ihesu christo: intercedente
spiritusancto: adiuuante uirgine Maria: fauentibꝰ
stellarũ cõstellationibus: oĩbus etiã diuinis fatis cõ
sentiẽtibus: salutifera claritatis lux diuinitus nobis
exorta est: qua duce animas nostras rationibus mũ
datæ uitæ rectæ constitutis: æternæ felicitati con-
secrare ualeamus. Item. Christo omnium bono-
norum amplissimo largitore qui gratiarum adiu
menta petunt ut recte id egerunt aliquãdo conse-
qui poterunt.

qui poterũt . Item. Studiosis equidem uiris sedulo
studio libẽter usus sum: ut illustratus eorum uirtu-
B tibus exaggerari ualeam. ℂ Vigesimũprimũ præ
ceptũ ꝙ est generale circa nomen & omnes oratio
num partes : uidelicet. Si substantiua nobis tractã-
da contingerint siue propria siue appellatiua tã ho
minum qui mulierũ omnium animaliũ atq; locoꝝ
rerumq; cæterarũ tam cælestiũ q̃ terrestriũ: diligen
ter inspicere & accurate considerare debemus. quæ
sit illorum natura substãtiuorũ: quæ uis: quæ digni
tas: quæ præstãtia: quæ nobis cum recte perspecta
& prudẽter cognita fuerint. ea nos facile admone-
bunt: ut substantiuis illis idoneas cõuenientes pro
prias cõmodas & condignas nominum uel partici
piorum adiectiones positiuas cõperatiuas siue su-
perlatiuas adiungere debeamus. quæ recte & con-
cinne & rei contractæ esse uideantur. & etiam sub-
stantiuis in genitiuo positis. quæ aliis etiam substã
tiuis in regimine subordinãtur : addamus alia sub-
stantiua quæ sibi commode & congrue addere ua-
leamus. Addo etiã quod aliæ cæteræ dictiones alia
rum partium orationis eadem ratione ut nomina
uel participia debent esse rei de qua agitur conue-
nientes . Quæ omnia ut clarius percipi possint in
sequenti patent exemplo. Quoniam in. M. T. Ci-
cerone summo & celeberrimo quidem oratore: tã-
ta erit dicendi uis eloquentiæ facultas: agẽdi ratio:
tantæq; eius constabunt orationis diuitiæ: ut ei es-
set insitum a natura: quod in ipso esset acutũ inge-
nium graues sententiæ : intenta memoria atq; ge-
stus oratorius omnia poterat animo ꝑcipere: me-
moria custodire: rempub. administrare . & alia cæ-
tera gubernare. Erat etiam eius Ciceronis sapien-
ter suum in rebus agendis cõsiliũ explicare: mente
prouidere: oratione persuadere: autoritate proba-
re: qui etiam amicorum saluti consulebat multorũ
insolẽtiæ resistebat. hominibus uirtute præditis fa
miliariter utebaẜ: bonos mirifice diligebatq;: uitiis
deditos odiose fugiebat: omnia etiam ipsius Cice-
ronis in rempublicã: prouisa prudenter : responsa
acute: librata accurate: incepta libenter: perfecta di-
ligenter: gubernata moderate: acta constanter: ad-
ministrata sapienter esse constabant. Omnia præ-
terea benedicẽdi præcepta: ab ipso calidissime aiad
uersa uerbis designata. generibus illustrata: & par-
tibus distributa fuerunt. omnes deniq; præstantes
philosophiæ rationes: ad bene beateq; uiuẽdũ opti
me pertinentes: ab eodem. Cic. fuerunt prudentis
sime excogitatæ cõmodissime descriptæ: & diuini-
tus illustratæ. Ergo ipse Cicero diuina prudẽtia in-
structus excellenti ingenio ꝑditus perspicacissima
animi fortitudine munitus: incredibili temperãtia
decoratus: maxima integritate conditus: singulari
modestia illustratus: integra fide insignitus: gratis
sima humanitate nobilitatus : clarissimis motibus
expolitus: omni recta uiuendi institutione cumu-
latus: & cæteris præstantibus uirtutibus exaggera
tus: & huiusmodi summis excellẽtib⁹ diuinisq; uir-
tutibus eius: per omnes totius orbis terrarũ regio
nes atq; partes: clarissimã nomis gloriã & amplissi
mam uirtutum congestionem: sibi celeberrime cõ
parauir. ℂ Vigesimũsecũdũ præceptũ est circa ꝓ- C
nomina: quoniã ꝓnomina & proprietatẽ quandã
nominũ subintelligunt. & promptitudinẽ magnã
important: & demostrationẽ rerũ & animorũ . Et
huiusmodi adiectiua esse cõstat: quæ per se in mul-
tis ac uariis dicendi generibus locũ habent. Ex qui-
bus equidẽ pronominibus quanq̃ multas in dicen
do cõmodas rationes elicere possemus tamen ali-
quas uideo præter cæteras diligentius esse notan-
das. Vna enim hæc ratio considerãda est: ꝙ istis ge
nitius quinq; pronominũ mei: tui: sui: nostri: & ue
stri minime uti debeamus : nisi cũ expressum sub-
stantiuũ habere non uideanẜ : qui profecto huius-
modi genitiui absq; substãtiuo expresse posito tũc
regũtur ab huiuscemodi adiectiuis: qui aut copio-
sam quandam abundantiam important: aut prom
ptum amorẽ uel odium significant : aut efficacẽ ali
quã cupiditatẽ demonstrant: ut in hoc patet exem
plo. Cum Manfredus Sociẽsis fidei amore plenus
mei studiosissimus & tui amãtissimus: cuius digni
tatis ego sum magis auidus q̃ eius affines : ꝑ meas
tibi litteras cupiat se plurimũ cõmendari : ego au-
tem amore sui maiora facerẽ: hoc a te peto; ut ipsũ
Manfredum tu benignitatis gratia recipias exorã
dum: hoc tibi persuadens neminem te tui amãtio-
rem esse habiturum. Altera est consideranda mo-
nitio. Quod hæc quinq; deriuatiua ꝓnomina: me⁹
tuus suus noster & uester: quanq̃ per se constẽt es-
se adiectiua: alia tamen eis adiectiua idonee adden-
da sunt: quæ illorũ adiectiuorũ substantiua ita adiu
uent: ut eorũ substantiuorũ præstantiã aut dignita
tem aut amplitudinẽ aut naturã aut cõuenientiam
magis demonstrẽt: ac longe clariorẽ & magis ꝓ̃-
ptam orationis sententiam explicent. De quo hoc
te expediet exẽplũ. Optima enĩ mea erga te tuosq;
omnes beniuolentiæ cõiunctio ; & clarissimæ tuæ
tuorumq; uirtutes: ac etiam amplissima tua in me
meosq; benemerita efficiunt: ut officiosa nostra be-
neficiorum receptorũ memoria : imortalibus no-
stris in nos officiis mutuo correspõdere teneatur.
Ex quibus quidem duabus cõsiderationibus habes
quod ꝓnomina primitiua atq; deriuatiua ad mul-
tiplicandas orationes plurimũ ualent : & cõmode
rhetoricã exaugẽt elocutionẽ . De quo etiã sequẽs
tolle exemplũ . Eximia equidẽ illa tuæ liberalitatis
amplitudo: ex qua me plurimum exaggerasti: iure
ipso ame depostulare uideẜ; ut nõ solũ res oẽs me-
as; sed etiã me ipsum totũ pro omnibus tuis cõmo
dis & ornamentis exponere tenear. Præterea ex re
latiuis substantiæ & accidentis : nostras aut multi-
plicare aut continuare : aut uariare comodissime
orationes possumus: quæ licet orationes sine rela-
tiuo proferri simpliciter possent : adiuncto ta-
mẽ relatiuo lõge fiunt copiosiores longeq; aper-
tiores . Possemus enim sine relatiuis nude ac sim-
pliciter orationem in hũc explicare modum . Ego
propter magnum Ciceronis in me amorem : &
propter insignes eius uirtutes: atq; propter mul-
ta & magna in me : benemerita eum plurimum

diligo. Sed ex relatiuis ſubſtátiæ iterpoſitis ſic mul
tiplicari poteſt. Ego enim cũ propter magnũ Cice
ronis in me amorẽ: quẽ ſemper optimũ fuiſſe co-
gnoui: tum ꝓpter eius uirtutes: quas celeberrimas
equidẽ & inſignes eſſe conſpicio: tũ etiã eius erga
me benemerita: quæ ab ipſo multa qdẽ & magna
recepi: eum profecto mirifice diligo. Item ſine re-
latiuis accidentis nude ac ſimpliciter ſic dici poſſet.
Cum Marcus Cato pro ſalute ſuæ patriæ multa q-
dem egerit: non igitur imerito ipſum bonum ſem
per ciuem fuiſſe dicimus. Quæ oratio ex relatiuis
accidentis ſic multiplicatur. Cum talem. M. Cato
ratione reip. ſe ciuẽ ſemper præſtiterit: qualẽ bene-
meritæ reipub. poſſidere deſiderant: tantaq; bene-
merita in patriam ſuã contulerit: quanta rectus ci-
uis iure ipſo conferre debet: totq; pro cõi ſalute pe
ricula perpeſſus fuit: quot alius qui uis ſolitus eſſet
ſuſtinere: nõ igitur imerito oẽs Catonẽ ipſum bo-
num uirũ & optimũ iudicare poſſunt. Relatiua eti
am accidentis: ut ſunt talis: tantus: tot: & his ſimilia
multiplicãt orationes cũ poſt illas orationes ex hu
iuſcemodi relatiuis confectas: neceſſario ſequatur
illa cõiunctio infinitãs: ut uel ꝙ. aut eorũ correſpõ
dentia qualis: quantus: quot & ſimilia quæ coniun-
ctiones uel relatiua ſint alterius ſequẽtis orationis
pricipiũ: & ſint cauſa ꝙ aut una alia oratio: aut plu-
res etiã orationes ſubſequanť. ut in his patet exem
plis. Numa Põpilius Romanoꝝ rex officioſiſſim⁹
talẽ ſe reip. gubernatorẽ præſtitit: tantũ Romanæ
patriæ adiunxit. totq; Ro. ciuibus beneficia contu
lit: ꝙ uniuerſa Romanoꝝ patria imortales ſibi gra
tias referre tenetur. Itẽ. Gn. n. Põpeius tales a. M.
Cicerone patrocinii fructus recepit: tãtas ẽ ex ipſo
laudes conſecutus: totq; imortalib⁹ eius beneficiis
exaggeratus eſſe uidetur. ut niſi ipſe Pompeius be
neficioꝝ imemor haberi: uelit: ꝑpetua debeat ipſũ
Cic. beniuolẽtia cõplecti: & pari ſibi meritorũ uiciſ
ſitudine reſpondere. Simili etiã modo de relatiuis
ſubſtãtiæ exẽpla ſumere poſſes: quæ propter breui
tatẽ nolo enarrare: & potuiſſe; tot tibi dediſſe præ
A cepta: quot conſpicis cõſiderationes. ¶ Vigeſimũ
tertiũ ergo præceptũ ſimiliter circa pronomina ſu
me: uidelicet. Quod hoc relatiuũ qui quæ quod nõ
cõſtruať imediate cũ ſuo antecedente: ſed inter rela
tiuũ & ſuũ antecedẽs uerbũ interponať aliquod. ut
Homines diligo qui paci & ſtudio uacãt. aliter qui
paci & ocio ſtudẽt Cicero eloquẽtiſſimus fuit. qui
cæteris in dicẽdo præſtitit. Platonẽ oẽs in primis
laudãt: qui rerũ diuinarũ cognitionẽ ante alios ape
ruit. Nõnunq̃ etiã ornatus cauſa relatiuum ſuo an
tecedẽti præponitur. ut quos in urbe tumultus ex
citaſti: multarũ ſeditionũ principiũ & cauſa extite-
rũt. Similiter interdũ a relatiuo incipimus oratio-
nem nullo antecedẽte expreſſo. ut Quæ tua huma
nitas eſt: maiorẽ beneficiorũ rationem q̃ iniuriarũ
habebis. Quæ tua modeſtia eſt ferenda: æquo ani-
mo contumeliam hanc iudicabis. Nec ſolum in ca-
ſu recto: ſed in ablatiuo etiã hac dicendi ratione nõ-
nunq̃ uiri eloquẽtiſſimi uſi ſunt. ut: qua animi pru-
dentia ſemp extitiſti nunq̃ dubitať. omnia te pru-
denter conſuloq; facturum. Hoc autem relatiuũ Is
ea id imediate poſt ſuum antecedẽs collocer. ut. P.
Africanus is qui Carthaginẽ magna ſperantem: le
ges Romanorũ coegit accipere: omnes ſummos
bellorũ duces laude gloriaq; anteceſſit. ¶ Vigeſi- B
mũquartũ præceptũ circa uerba erit neceſſarium
Animaduerti enim q̃plurimũ in cõpoſitione dilu-
cidandi ſtili hoc præceptũ eſſe diligenter obſeruan
dum: ut fini orationis noſtræ uerbũ aliquod perſo
nale uel iperſonale: ſiue finitũ: ſiue ifinitũ: aut actio
nem aut paſſionẽ ſignificans ſit collocãdũ. Nã quẽ
admodũ qui uias faciẽs cũ multũ ambulauerit: di-
uerſarũ uideat ubi itineris finẽ & q̃ſi laboris ſui ter-
minũ eſſe intelligit plurimũ recreať. ita etiã ex uer-
bis in fine orationis terminatis: cũ ſententia illius
totius orationis antetactæ apertius explicef: ſit ut
legentis animus meliori quidem intelligẽtia acqe-
ſcat. E ſi illud uerbum longũ fuerit aut plurimũ re
ſonans cõcinniorẽ profecto ſi in fine orationis ter
minať. quã ſi in media aut alia orationis ipſius par-
te collocatur. ſonoritatẽ præſtabit. de quibus exẽ-
pla per ordinẽ uidere pulchrũ iudicabis. quibus ſci
licet modis: quibuſq; rationibus ipſa uerba ſiue ſin-
gula: ſiue plura in fine orationis collocẽtur. Exem-
plũ ubi unũ uerbũ finitũ actionẽ ſignificans unicæ
o rationi inſeruiens in fine orationis terminatur.
ut Ego eni homines clar s uirtutibus præditos tã-
topere diligo: ut nulla res tã maxima eſſe poſſit q̃
nõ ego pro illis libenter ꝑficerim. Exẽplũ ubi uer-
bum finitũ in fine poſitũ: duabus inſeruit dictioni-
bus. ut cauſam profecto meã iam facile ipetraſſem
ſi amor: ſi gratitudo in quibuſdã hominibus extitiſ
ſet. Exẽplũ ubi duabus orationibus uerbũ inſeruit:
ut ego quidẽ id ſemp egi: ut & me tibi amiciſſimũ
extitiſſe. & tuis omnibus me nunq̃ defuiſſe intelli-
geres. Eodẽ quoq; modo uerbũ in fine poſitũ: tri-
bus quattuor: uel pluribus ſiue dictionib⁹: ſiue ora
tionibus poſſet acommodari. De pluribus dictio-
nibus exemplum tolle. nos cum prudentiæ: cũ iu-
ſticiæ: cum temperantiæ inuigilauerimus: uitam
equidem officioſam faciliter perducemus. De plu-
ribus orationibus hoc ſit tibi exemplum. Miror
enim plurimum cur mihi aduerſeris: cum ego ſem
per tibi plurimum inſeruire: affinibus ſeduſo faue-
re: atq; amicis tuis uæhementiſſime opitulari ſtu-
duerim. Exemplum ubi duo uerba finita: quorum
quodlibet unicæ orationi iſeruiat in fine orationis
cõtigua terminantur. Ego enim rationes omnes:
ex quib⁹ pro maximis tuis in me officiis merito ti-
bi gratificari poſſim: exquiro. Exemplum ubi tria
uerba finita: quorum ſingulum ſingulæ orationi
inſeruiat in fine orationis terminatur. ut Quoniã
ea quidem ratione ad ſtudium ſciẽtiarũ acceſſimus
ut bonarum artium uirtutem conſequamur: dan-
da eſt igiť opa diligẽs: ne ex ipſis ſtudiis niſi poſtq̃
uirtutẽ illam quã aſſequi deſideramus: adepti fueri
mus: recedamus. Exemplũ ubi uerba finita tria nu
mero unicæ orationi inſeruiẽtia in fine orõnis col-
locanť: quæ ſentẽtiã cõfirmatiorẽ efficiant. ut Ego
quidẽ tantope te diligo: colo: magnifico: qd totam
causam

causam tuam libentissime suscepi: curaui: perfeci. Potest etiã ante uerbũ finitũ unum uel plura uerba infinita collocari: ut supra ex aliquibus habes exẽplis. Et tria nũc tibi subnectere curabo: ut omnes enim homines qui recte uiuere uolunt: deũ in primis colere debent. & diuina præcepta seruare tenẽtur. Itẽ. Singularia eni tua in me officia merito effi ciũt: ut habeã memoriã tuæ dignitatis: quam diligenter obseruari studeo: Item. Marcũ enim Ciceronem ex magna eius facultate tantũ facere posse: q̃ meam causam eius unius opera & diligẽtia me assequi posse confido. Simili etiã ratione per omnia uerba passionẽ significãtia in fine orationis cõmode sunt collocanda. De quibus pauca propter conformitatẽ actiuorũ tibi exempla trado. ut Illi ꝑfecto uiri ab oĩbus facillime diligunt: quorũ uirtutes clarissime conspiciunt. Itẽ. Litteræ a te mihi sæpenumero mittunt: ex qbus oẽs tuæ uitæ rõnes optime declarantur. Itẽ. A nobis sæpissime noua intelliguntur: quæ cũ de bono statu significentur: maxima ꝑfecto cũ uoluptate audiunt. Verba itẽ neutralia: deponẽtia: cõmunia: ipersonalia: tã actiuæq̃ passiuæ uocis: & plura alia uerba in fine orationis posita: elegãtiã reddere solẽt. Exẽplũ de neutrali uerbo. Est eni uirorũ bonorũ atq̃ prudentũ: ut oĩbus faueant & inseruiãt nemini nocẽant: & officiosis rebus inuigilent. Exẽplũ de deponenti. ut Tãetsi ob summas occupationes meas: uel frequẽti familiaritate nostra: uel litterarũ uisitatione minime utor. Tuorũ tamẽ beneficiorũ recordor quorũ nullis quidẽ tẽporibus obliuiscor. Exẽplũ de cõi ut Præstãtissimas bonarũ artiũ disciplinas assidua studẽdi exercitatiõe cõplectaris: maximope te hortor: quoniã hæ sunt ex qbus homines plurimũ uenerãtur. Exẽplũ de uerbo ipersonali actiuæ uocis. Ea me opinione atq̃ uiuẽdi ratione spero fore: ut nunq̃ me pœniteat. Exẽplũ de uerbo ipsonali passiuæ uocis. Mihi quidẽ cũ nihil ꝑscribas a nobis alienũ esse factũ in oĩbus æstimatur: & tuũ remissum scribendi officiũ plurimũ coarguitur: & uehementer etiã accusat. Itẽ. Ab amicis eqdẽ tuis itur quotidie uenitur: uigilat atq̃ contendit: ut quo desideras perueniatur: Exẽplũ ubi uerba benefit: malefit: satisfit in fine ornãdæ orõnis cõmode terminant: ut Tu uide quã magni inter nos intersit atq̃ referat: ubi eni affinibus tuis atq̃ amicis pro suis in te officiis malefit: a nobis beniuolis nostris plurimũ benefit. atq̃ semp cumulatissime satisfit. ❡ Xxv.

C ꝑceptũ est: Quod sicut uerba finita in fine orationis posita: egregiã quãdã habere resonantiã & grãtã afferre solere intelligentiæ terminatione cõstat: sic infinita etiã uerba cũ sint in fine præsertim orationis cõmode collocata: legẽtiũ aures admodũ oblectãt: & aptam ꝑfecto sententiarũ & aiorũ explicatione repræsentant. Animaduertas igitur qua rõne: quoue ordine ipsa infinita personalia aut impsonalia: siue singula: siue bina: siue trina: uel contigua: uel intermedia in fine orationis collocẽtur: de qbus hæc pauca quæ sequunt exẽpla dabo. Et primo fit exẽplũ de uerbo infinito in fine posito: uni

cæ orationi inseruiẽti. ut si uiri boni uolumus esse: nõ debemus aliquid cõmittere: quod aliis hominibus nostra culpa possit obesse. Exemplũ ubi duab⁹ inseruit orationibus: ut cũ hæc præsens uita humana q̃ breuissima constet: & alia quã anima sequitur sit futura sempiterna: sic animæ nostræ consultũ iri desideramus. utili⁹ est nobis a deo q̃ hoĩbus adamari. Exẽplũ ubi duo uerba infinita in fine posita duabus orationibus inseruiũt: ut Cũ tu semper diligẽtissimus extiteris: nõ solũ salutẽ meã: sed etiã omnium meorũ incolumitatẽ uelle quærere mihi ego etiam uideor: ullũ non modo officium: sed ullam etiã in tuos diligẽtiã sine maxima culpa posse præterire. Exẽplũ ubi tria uerba infinita in fine orationis cõtigue posita unicæ orationi inseruiũt: ut Cũ nihil hominibus optatius euenire debeat q̃ diuinã sibi gratiam uelle, posse cõparare: certe ut eã homines sibi adipiscerentur omnia uellent studere agere debere. Exemplum ubi plura uerba infinita ab uno uerbo finito dependent: ut In superioribus te litteris admonui: quid te agere oporteret: quid cõstituere: quid curare: quidue in omni ratione deliberare. Exemplum ubi uerbum infinitum fore ab antiquo uerbo suo fuis quod nunc non est in usu: quod semper cõsequens signat. s. futurum esse: ut & nullo modo tempus præsens significare solet: in fine orationis cõmode collocat: ut Marcus eni Ci. qui maximus a te officiis se exornatum esse profitetur: amplissimas tibi gratias agit: desideratq̃ aliquãdo fore: ut cumulatissime tibi satisfaciat. id. n. aget libentissime: quoniam ipsum gratissimum esse cognoui: hoc igitur exploratũ habeas uelim: Ciceronem semper tuũ esse fore. Participia præterea gerundia: & supina in fine itẽ orationis aptissime poni possunt. Sed de his exẽpla uidere poteris infra in præcepto: ubi dicemus de participio. ❡ Vigesimũsextũ ꝑceptũ: Quod ante uerbũ uel partici- A
piũ in fine orationis collocatũ ꝑsæpe aliqua dictio longa ponatur: quæ plixa dictio præter egregiã illã sonoritatẽ quã affert uerbũ uel participiũ positũ in fine: efficit etiã orationis stilũ magis extẽsum magisq̃ opimum: quæ dictiones ex omnib⁹ partibus grãmaticæ orationis deduci possunt: de qua ratione pauca tibi exẽpla ꝑponam: reliqua tu facillime cõsiderabis. Exẽplũ ubi adiectiuũ superlatiuũ nomen ante uerbũ in fine orationis terminatũ contingue locat. ut Si bonarũ artiũ disciplinis operã accuratissimã adhibueris: fruct⁹ ex ipsis q̃amplissimos cõsequeris. Exemplũ ubi aduerbiũ suplatiuũ iuxta uerbũ i fine orõnis ponit. ut Nullũ. n. agẽdi aut cogitãdi locũ prætermittẽs res tuas diligẽtissime curaui. Exẽplũ ubi participiũ ante uerbũ cõtigue locatur: ut Quintũ enim fabiũ ita pro dignitate tua uidi laborantẽ: ut eũ uirũ equidẽ diligentem existimem. Exẽplũ de gerũdio ante uerbũ collocato: ut Cũ bonarũ artiũ disciplinas necessarias esse ad bene beateq̃ uiuendũ existimẽ: ea igitur ratione uirtutibus a nobis inuigilandũ est: ut dum ipsis recte fruamur aduersæ fortunæ minus succũbẽdum sit. Exẽplũ de supino iuxta uerbũ posito: ut ego enim

hac semp opinióe ductus fui:ut in uero īgenio ue
raq; doctrina plurimū dignitatis & emolumēti cō
B stitutū putē. ℂ Xxvii. pceptū ē circa hoc uerbū Sū
es est:qđ ita uerbū cōmodissimū esse cōstat & ne
cessariū:ut in oībus eius modis:tpibus:numeris &
psonis tantas afferat opportunitates ad multas &
uarias orōnes in dicēdo ptractādas : ut oīum pene
uerborū pater & adminiculū merito iudicari pos
sit. Nā ꝑterea tpa uerboꝶ passiuoꝶ : deponentiū:
cōium & neutroꝶ defectiuoꝶ:tū etiā infinita:par
ticipia:gerūdia:& supīa ipso uerbo q̄ sæpissime tā
tum īdigēt:ut aliquādo uim suā cōmode qdem ex
primere non possent:nisi uerbū ipsum Sum es est
eis ipsis adminiculet : & in oī orationis parte suū
pstaret adiuuamentū. Et ommittendo exēpla in q
bus dictio est aliquādo ptinentiā īportat:aliquādo
officiū significat:& aliquādo ꝓprietatē demōstrat.
Exēplū ponamus ubi dictio est post participiū in
fine orōnis cōmode locari solet:ut Marcus.n. Bru
tus in causa nr̄a ita diligens est:ꝙ oēs pfecto rōnes
quæ nobis pdesse possunt studiosissime ptractans
est. Itē tātā enī operā Quintus Hortēsius eloquē
tiæ studiis adhibiturus est:ꝙ orator qdē celeberri
mus ꝓpediē futurus est. Exēplū ubi dictio post ge
rundiū collocat̄.ut Hoc a nobis diligēter obseruā
dū est:ut bonaꝶ artiū studiū officiosissime a nobis
ptractādū est aut studēdi officiū enitēdū ē. Exēplū
ubi dictio est post supinū ponit̄: ut Quod a te mi
hi mādatū est studiosissime qdē pfectū est. Itē hoc
enī est facile dictu:sed nō facile factu est. Notaui ēt
qd post ifinitiuū esse apte collocant̄ ꝑncipia oīum
tēporū:quæ & elegantē habent cōsonātiā:& gratā
intelligētiæ terminationē relinquunt : ut hæc quæ
sequunt̄ exēpla declarāt : ut Accuratissima illa qdē
agendi cura quā uidimus Curionem pro te esse su
stinentem : satis nos admonere uidetur ut ipsum
Cu. in rebus tuis iudicemus esse diligētem. Item.
Quid mihi de rebus tuis curandum mandasti uel
tibi persuadeas id me libenter esse facturū. Et mul
C ta ad hunc modū similia exempla. ℂ Xxviii. præ
ceptum. Quanq̄ in rhetorica orōne struenda hoc
sit præceptū præter cætera diligenter obseruandū
ut in fine orōnis uerbum aliquod collocet̄ : quod
orationē splendidā:pstantem: ac plurimū resonan
tem efficiat. persæpe tamen cōtingit:ut uerba illa
quæ in oratione concurrunt collocanda:aut breuia
sint:aut parū efficacia:aut quasi muta : aut parū re
sonantia:aut fuerint adiectiuum aliquod & substā
tiuum cōmode iterseсātia:& aliæ multæ dictiones
quæ uel longiores uel cōcinniores esse constent:in
fine orōnis lōge aptius uideant̄ terminari:nō erit
incōmodum si alias commodiores dictiones in fi
ne orationis collocemus:quas eqdem dictiones ex
oībus partibus grāmatice ꝛ orōnis uerbis & interie
ctionibus exceptis:ut in sequētibus descriptis exē
plis uidere potes:apte quidē sumere poteris. Exē
plum de nomine proprio in fine ornandæ oratio
nis terminato:ut Litteras tuas ad me detulit Anto
nius quas tuo nomine mihi assignandas sibi con
signauerat. M. Tullius. Exemplum de appellatiuo
ut præclarissimas equidē uirtutes adamarunt sem
per præstantissimi uiri & officiosi hoies. Exemplū
de appellatiuis in tus & in tio terminatis quæ egre
giam locutionis suauitatē efficiunt: ut tanta qdem
erat Gasparini Barsizii pgamen. in legendo elocu
tionis sonoritas:& in cōmutādo humanitas: ut ne
minē unq̄ offendere potuisset. illa eius dicēdi ac cō
uersandi cōmunicatio: quoniā ex eius pronūciatio
melle dulcior fluebat oratio. Exemplū de noie pri
mitiuo i fine posito. Tua eqdē erga me officia per
petuo cōmemoratu digna id efficiunt: ut non mi
nus te diligā ac si mihi ꝓprius esses frater. Exēplū
de deriuatiuo. Maximope te semp adamabo: quo
niam amore me semp obseruasti fraterno. Exēplū
de cōparatiuo in fine posito. Non potuissem in te
bus tuis fieri diligētior: pro qbus eqdem tantā ad
hibui curam:ut nulla a me potuisset adhiberi ma
ior. Exemplū de suplatiuo:oībus in reb⁹ sedulo me
tibi compies paratissimū quoniā in omnibus etiā
meis cognoui te mihi semp obsequētissimū. Itē.
Pompei⁹ uir in oībus rebus subtiliter consideran
dis fuit prudētissimus. Item. Munus hoc recepi a
te suauissimū. Exemplū ubi oratio in nomen aliqđ
egregium & īsigne terminatur: ut Quæ ad me scri
bis sunt egregia: & hoc opere precium laudatur.
Similiter laudatur si oratio dictionem habeat uni
uersalem negatiuam in fine:ut nullus & nemo uel
affirmatiuam:ut omnis & quilibet. Exemplum de
negatiua. Quem te magis diligā habeo nemīnē.
Exemplū de affirmatiua. Quæ uir bonus facit lau
dant omnes. Exēplū de ptitiuo nomine in fine po
sito:ut hoꝶ quæ mihi ꝓposuisti uellem neutrum:
sed tamen si elaborādū sit in alterutro: ut nobis oī
no suscipiendū sit alterū: placet magis superius:cū
præsertim necessario eoꝶ a nobis īgrediendum sit
alteri. Exēplū de ꝓnomine primitiuo in fine orō
nis posito:ut qualis erga te semper extiterim ego:
facilius longe potes iudicare tu:q̄ tibi psuadere po
terit is ille : qui optime nostræ conuentioni pluri
mum studet esse detractum. Exēplū de ꝓnomine
deriuatiuo. Quoniā tibi promptissimus atq; om
nibus in rebus obsequētissimus animus fuerit me
us:hoc relinquam animo iudicandū tuo. Exemplū
de participio in fine orationis terminato:ut Sum
propediem ad te uenturus q̄plura tecum ad utri
usq; nostrum cōmoditatem pertinentia commen
taturus. Exemplū de gerundio in fine posito. De
tuis rebus a me nullum profecto tempus præter
mittitur & agendi & cogitandi. Exemplū de supi
no:ut Quantopere te diligam esset profecto per
difficile dictu. De quoꝶ participioꝶ gerūdiorū &
supinorū rōne infra in præcepto de participiis di
cemus latius. Videnda nunc sunt nōnulla de aduer
biis exempla in fine ornādæ orōnis collocatis. Et
primo de aduerbio tēporis. Scio te mihi amicissi
mū fuisse semp. Itē. Ex amplissimis tuis uirtutib⁹
magnū te uirū existimaui semp. Itē. Nunq̄ potui
quicq̄ agere: quin tu mihi fueris contrarius semp.
Exēplū de aduerbio loci. Optime cognouisti me
nō solū amicū tibi extitisse itus & foris: sed etiā me
tibi defuisse

tibi defuisse nusquam:aut quicq̃ me tibi denegasse
nũq̃. Exẽplũ de aduerbio optãdi. Annibal Roma-
nũ iperiũ plurimũ defatigauit.q̃ Italiã nunq̃ atti-
gisset utinã. Exẽplũ de aduerbio negãdi. Multa.n.
mala nup cõflata & agitata fuisse dr̃ : sed plurimũ
gaudeo hoꝶ teattigisse nihil. Exẽplũ de aduerbio
affirmãdi. Ita res est ut nobis narrasti ꝑfecto. Exẽ-
plũ de aduerbio dubitãdi. Quæ nobis futura dice-
bas fortasse nobis euenire possent fortuitu. Exem
plũ de aduerbio iurãdi. Nõ faciã mediusfidi⁹:neq;
dicã:hercle:quæ mihi ꝓbabiliter nõ uidebunt̃. Exẽ
plum de aduerbio qualitatis. Tua in me beneme
rita nõ solũ retribuã singulatim:sed etiã tibi satisfa
ciã cumulatim ac multifariã. Itẽ. Quoniã eo fato
natus sum:& talẽ meã fortunã esse intelligo:ut ne
mo mihi qcq̃ cõsulat:nisi quod in magnũ suũ emo
lumentũ redundare arbitror:cõstitui igitur mecũ
uelle deiceps uiuere meatũ. Itẽ. Tuas litteras legi
libẽter:& audiui tabellariũ diligẽter: qui statũ tuũ
mihi narrat ꝑpolite atq; suauiter:& cõmunes etiã
casus q̃ ferres fortiter & moderate. Exẽplũ de ad-
uerbio ordinis. Multa sum per litteras meas tibi si
gnificaturus deiceps & te semp amaturus magna
in te beneficia collaturus præterea. unde meã in te
uolũtatẽ quæ optima est beneficioꝶ loco suscipiẽs
iterea. Exẽplũ de aduerbio remissiuo. Cũ tãtæ mi-
hi nõ suppeditẽt facultates tibi satisfaciã paulatim
& qua rõne id melius fieri possit pedetẽtim. Exẽ-
plũ de aduerbio intẽsiuo. Exopto q̃ plurimũ:ut ad
me uenias penitus qđ opus est oĩno. Exẽplũ de ad
uerbio similitudinis. Sicuti optima fide te admo-
nui:uelim facias ita. Inter cætera autẽ aduerbia cõ
paratiua & suplatiua in fine orõnis posita cõcinnu
faciũt sonũ. Exemplũ de aduerbio cõparatiuo. ut
Quod rogas ut negociũ tuũ curare uelĩ diligẽtius
hoc tibi ꝑsuadeas uelĩ: nulla qdẽ rõne agi potuisse
studiosius:nec curari amãtius: q̃ est actũ : nec ꝑfici
accurati⁹. Exẽplũ de aduerbio suplatiuo. Video.n.
te uitã agere prudẽtissime:cũ oĩa quæ ad bene uiuẽ
dũ ꝑtineãt ꝑscrutaris accuratissime:atq; ꝓsequeris
diligẽtissime. Itẽ. Quæ mihi mãdasti cõfeci oĩa cu
mulatissime. Nunc ponẽda sunt ꝑpositionũ exem
pla. Et primo de ꝑpositiõe ante. ut Ex hoc maximo
tuo in me beneficio te plurimũ diligo : qđ ex am-
plissimis tuis etiã uirtutib⁹ fecerã multo ante. Exẽ
plũ de ꝑpositiõe citra. Scribo frequent̃ amicis nr̃is
qđ nõ fecerã multos annos citra. Exẽplũ de ꝑposi-
tione cõtra. Tãto.n. oĩum hoĩum cõsensu Cicero
Romanoꝶ cõsul creatus fuit:ut in ipso magistra-
tu creãdo neminẽ habuerit cõtra. Exẽplũ de ꝑposi
tione ultra. Recepi duas a te epistolas & tres rõnes
nec ultra. Exẽplũ de ꝑpositiõe corã. Sed hæc multa
explicaturus sum aptius illo corã. Exẽplũ de præ-
positione clam. Quæ agere constitui ita ꝓbabilia
esse cõstãt:ut nihil facturus clã. Exẽplũ de ꝑpositio
ne palã. Oĩa ꝑfecto quæ officiose recteq; fiunt:pos
sunt oĩbus significari palã. Postremo pauca uide
de cõiunctione exẽpla. Et primo de cõiũctione ap
probatiua in fine ornandæ orõnis terminata. ut
Quod mihi mãdasti diligẽter ꝑficiã:nã ita merui-
sti qdẽ. Exẽplũ de cõiunctiõe collectiua:rõnali:uel
illatiua. Quid faciã ergo:deceptus sum igit̃. Reli-
quũ est itaq;:ut deiceps accuratissime mecũ cõside-
rẽ:qbus credã:& a qbus cauere debeã. Exẽplũ de cõ
iũctiõe dubitatiua. Studebisne. ocio marcesne. Exẽ
plum de coniunctione diminutiua. Quod si tu ad
me accedere non potes : lr̃as mihi tuas quæ de his
rebus quas scire desidero me admoneãt uelim mit
tas saltẽ. Fui ꝓlixior in hac q̃ cõstituerã ꝑceptione:
sed multitudo exemploꝶ:& qdẽ domesticoꝶ cir-
ca oẽs grãmaticæ orationis partes incidẽtiũ:huius
cemodi in causa fuerũt ꝓlixitatis. ℂ Xxix. ꝑceptũ. A
Quod uerbo subiũctiuo interdũ pro indicatiuo uta
mur. ut Illud a te uelim:pro uolo. Et iste ẽ frequẽs
& ellegans apud oratores mos. Illud si feceris pro
facies. Similiter futuro infiniti uerbi in iri desinẽ-
tis interdũ pro ꝑsenti eiusdẽ utimur. ut factũ iri:
pro fieri:& hæc est ellectissima præceptio:nemini
dubiũ est. ℂ Xxx. ꝑceptũ est circa multiplicãdũ ex B
uerbis orationẽ. Nã quanq̃ uerba siue in principio
siue in medio siue in fine orationis collocata : tan-
tam in dicendo opportunitatẽ habeãt ut ex unico
uerbo oratio perfici possit & illustrari:tamen mul
to magis ex pluribus multiplicatis uerbis & auge
tur & maxime resultat oratio. Cũ igitur aliquãdo
uehementẽ aliquẽ mentis cõceptũ explicare cupi
mus:aut rem magis clarã & magis apertã demon-
strare uolumus:multiplicatis uerbis id efficere po-
terimus. Exẽplũ ubi sentẽtia ex uerbis simpliciter
explicat̃. ut Quoniã litterarũ uirtutes tales esse cõ
stant:ut totus mũdus ex ipsis gubernet̃:te hortor
atq; rogo: ut ad eas tibi cõparandas cures : ut uirũ
ex ipsis te præstantissimũ reddas. Quæ quidẽ sen-
tẽtia sic ex uerbis multiplicari põt. Quoniã littera
rũ uirtutes tales esse constat:atq; huiuscemodi sem
per extiterũt:ut ex ipsis uniuersus terraꝶ orbis gu
bernet̃:adiuuet̃:& cõseruet̃: nõ solũ te plurimũ ad
hortor atq; moneo:uerũetiã pro summa nostra fa
miliaritatis cõiũctione maximope te rogo:exoro:
obtestor : atq; uehemẽtissime cõtẽdo:ut pro ipsis
litteraꝶ ornamẽtis cumulatissime tibi cõparãdis:
tantope cures labores:isudes : iuigiles atq; incum-
bas:ut uirũ ex ipsis te reddas ꝑstãtissimũ. Itẽ aliud
exẽplũ. De nostra rep. bonã equidẽ spem cõcipio
nã qua rõne res oẽs agerent̃:audiui:itellexi:iterfui
uidi:cognoui. Itaq; a nobis sedulo excogitat̃:teno-
tur: ꝓuidet̃:deliberat̃:agitur & nihil prætermittit̃
ut cõmunis salus detrimenti nihil patiat̃ atq; diu-
tissime cõseruet̃. ℂ Tricesimũprimũ ꝑceptum est C
circa ꝑticipia:gerũdia & supina in cõpositione ora
tionis artificiose tractãda:quæ quidẽ participia ge
rũdia & supina ea rõne a uerbis deducunt̃ : ut tam
ipsoꝶ uerboꝶ q̃ etiã nominũ adiectiuoꝶ uim:effi
caciã & rõnem magnã cõplectant̃. Possumus ergo
nostrũ dicẽdi stilũ ex participiis in oĩbus eoꝶ tpi-
bus atq; casibus:& in principio & in medio ac in fi
ne orationis collocatis ornare:eleganterq; cõtexe-
re:atq; negocioꝶ sententias:quæ ex prolixa nimis
dicendi rõne sæpenumero cõtractant̃:ex ipsis par
ticipiis complecti:tum etiam ex gerundiis atq; su-

pinis in omni corũ terminatione orationem rhetoricam possumus aptissime componere. De quibus omnibus ex ordine exẽpla subsequũtur. Exemplũ de participio p̄sentis tp̄is. Cõplectẽs ego amplissima tua in me benemerita: beniuolẽti memoria sum quottidie p̄scrutãs: qua rõne parib⁹ tibi officiis correspõdere possim: nec est tamẽ in p̄sentia ptãs mei sedulo de te cogitãtis: & tua in me beneficia continua cũ recordatione repetentis: ut qđ ego in te fieri desiderẽ: ex sentẽtia p̄ficere ualeã. Exẽplũ de participio præteriti tẽporis. Imitatus ego libẽter illoꝝ priscoꝝ uitã: qui uiri habiti sunt officiosi: secutus sum libẽter mores Ciceronis: studia bonarũ artiũ sedulo imitãtis. Nã p̄fecto Ciceroni omnib⁹ studiis a pueritia dedito ita oẽs cõmodissimæ elocutionis diuitiæ: & officiosissimæ bene uiuendi rationes successerunt. ut oẽs homines tantã cũ eloquentiã consecutũ esse conspiciãt: q̄ eũ cumulatũ equidẽ oratorẽ faciliter cõprobãt. Exẽplũ de participio futuri tp̄is in rus: in principio in medio & in fine orationis posito. Dubitatur⁹ sum tãdiu de negocio nr̄o: q̄diu recepero litteras. M. Bruti: mihi significaturi qđ de re ipsa factũ fuerit: cui Bruto p̄ nobis maximopere labotãti causam ipsam meã cu spe cõmisi: & cõmendaui: ut sperem ipsum causam hãc nostrã diligẽter curaturũ: & dignitatẽ nr̄am tãdẽ cõseruaturũ. Exẽplũ de participio futuri tp̄is in dus. Vituperãda res ut scribis tibi delata ẽ: quæ nullo quidẽ pacto ex sententia tua fuerit attingẽda: q̄ Dionysiũ quem multis uitiorũ criminibus iquinatum esse dicis: meis officiis cõplectẽdũ susceperim: cuius rei causam recte itelligas uelĩ: nã cũ mihi acerbissimis molestiis affecto: ac etiã maioribus afficiẽdo: maximo mihi Dionysius ipse adiumẽto fuerit: iustũ esse iudicaui ut mutuis ei officiis responderẽ: Itaq̄ ipsum Dionysium ea quidẽ ratione mea fide recepi defendẽdum. Iniquũ enim nimis extitisset: si meã debitã sibi operã denegassem. Exẽplũ de gerũdio in di. Quod ad re scripsi: illud exercẽdi poti⁹ q̄ ostẽtãdi ingenii causa feci: & amãdi tui occasione mihi p̄positũ est: ut nihil quod tibi cõducere existimẽ difficile mihi uideri possit: & utinã ea esset: mihi agẽdi oblata facultas: ut aut cõsolãdi aut iuuãdi rationem aliquã possiderẽ: q̄ si hoc esset nullũ profecto locũ ornandi prætermitterem. Exẽplũ de gerũdio in do. Qui reip. gubernationẽ suscipiunt facilitatẽ in audiendo: humanitatẽ in agẽdo: p̄rõptitudinẽ in satisfaciẽdo seruare debẽt. neq̄ enĩ reip. deficere deberent: dicẽdo: cõsulendo: argumẽtãdo: persuadendo: cõmouendo: iuuãdo: nec si opus fuerit mortẽ effugere debẽt in periculis cõmorando. Exẽplũ de gerũdio in dum. Cũ ea quidẽ rõne nati sumus ut aliquid semper dignũ uiro a nobis tractãdum sit: nõ est ergo nobis neglıgẽdũ sed diligẽter potius procurandũ: ut officiosum semper aliq̄d sit agendum: nec tamen contra naturã est pugnãdũ: sed in recto quidẽ proposito semper est permanẽdum: & ut sapientis mos est tẽporibus est assentiẽdũ. Exẽplũ de supino in tum terminato in oratione rhetorica cõmode tractãdo. Cum sepenumero a me quæsitũ esset quid apud maiores nostros sapientes uiros usitatũ fuisset: intelligebã ab ipsis reip. in primis esse satisfactum: sed postq̄ ab ipsis ex nimia eoꝝ arrogantia & intollerabili potentia itum est ad arma: ab ipsis postea desitũ est remp. recte gubernare. optime igitur ab illis urbibus actũ est. & sapientissime constitutũ: quæ tales ciues habere uolũt ut alius aliũ potentia superare non possit. Exemplũ de supino in tu. Magna fuit dicesptatio inter. Q. Ciceronẽ &. M. Tulliũ eius fratrẽ. Vtrũ eloquentia eo pacto a natura hominibus esset infita: ut dicendi præceptione opus nõ esset. an ars de dicendo aliqua dari possit. Q. enim Cicero dicebat eloquentiã ea ratione a natura esse hominibus datã: ut ipsi homines naturaliter se exercẽtes: quicquid uellẽt persuadere possent. Marcus autẽ rationes ostẽdebat ex quibus cõmodissimũ esse extabat dicendi artem fuisse inuentam maxime necessariã & optimam esse factu: q̄ homines ipsam discerẽt ac pertractarent: quoniam omnia sunt ex arte ipsa faciliora dictu & elegãtiora quidẽ istructu.

¶ Tricesimũsecundũ præceptum est: quonam pacto participia orationes amplificant & rerũ sententiã breuiter complectuntur. Participia enim tum multas in dicendo nobis afferũt cõmoditates: tũ etiã sunt optime accõmodata: ut oratoria dicendi ratio admodum augeatur: & rerum sententiæ quæ amplã uerborũ copiã expeterent: breuibus quidẽ uerbis ex ipsis participiis intercedentibus cõpræhẽdant: sicut hoc loco & nuda exẽpla: & etiã ex participiis amplificata cõspicis. Exẽplũ ubi sñia ex participiis breuiter cõpræhẽdit. Scipio Africanus Romanus consul creatus: urbẽ Romam a Barbaris oppressam in pristinam libertatẽ uendicauit. Hæc quidẽ oratio ex participiis sic multiplicatur: & nihilominus orationes ex eisdem participiis breuiter comprætendunt. Pub. Scipio Africanus amore reip. cõseruandæ uehementer icitatus. una omniũ senatorũ uoce atq̄ cõsensu cõsul creatus: Annibalẽ italiam crudeliter deuastãtẽ p̄fugauit. Carthaginẽ nimis p̄niciose ciuitatẽ euertit. Numãtiã Romanos molestissime defatigantẽ superauit: & Romã acerbissima belloꝝ calamitate cõpressam: a turpissima barbaroꝝ obsidione liberauit: & in pristinã libertatis dignitatẽ uendicauit. Exemplum ubi eadẽ oratio ex multis participiis augmentat. Martialis Valerius uir equidem uigilans: itelligens: prouidens: atq̄ sapiẽs: amicis cõsulẽs: succurrẽs: fauẽs: gratificãs: & benefaciẽs: cuius fides: uirtus: & amicicia iãdiu mihi aiaduersa: p̄specta: cognita: ac explorata est: cũ ad te profectus & tibi corã iudicio tuo eius ratiões sit declaraturus: ordinaturus: acturus: atq̄ cõmẽtaturus: te rogo ut eũ recipias tua benignitate amãter adhortãdũ: iuuãdũ: ac defendendũ. Exẽplum ubi gerũdia atq̄ supina rhetoricam elocutionem exaugent. Quoniam a præceptoribus nobis est data rõ studendi: cogitandi: intelligẽdi: discẽdi: scribendi: agendi commentandi. Est igitur nobis diligẽter animaduertendum: curandum: atq̄ peragendum: ut consulendo: consolando: atq̄ iuuãdo

cumulate

cumulate ipsis nostris admonitoribus satisfaciamus: ut qui hoc a nobis sic actũ: ac usitatũ esse intelligãt:
id optimũ cognitu factu atq; usitatu esse diiudicẽt. ℂ Tricesimũtertiũ pceptũ est circa aduerbia: quæ ut B
te minime fugit in dicendo sunt idonea: & quodãmodo necessaria: ad amplificandũ orationis stilũ ad-
modũ accõmodata. Nam queadmodũ adiectiua nomina sunt eorũ substãtiuis: ita cõmoda: & eis famu
lantia: & ipsorũ substantiuorũ uim naturã ac proprietatẽ explicant & aperiunt. Ita etiam aduerbia sunt
optime interpretantia: qualẽ efficaciã: qualẽ facultatẽ: qualẽ substantiã. qualemq; uæhementiã uel uer-
ba uel participia secum apportent. Si igitur uerbis ac participiis cuiuscunq; tẽporis constent in nostra
oratione rhetorica tractatis: idonea quidẽ aduerbia siue positiua siue cõparatiua siue superlatiua adiun-
xerimus: orationẽ profecto nostrã cõmodissimã efficiemus: & ipsius orationis sententiã reddemus ex
plicatiorẽ. Vt hoc tibi monstrabit exẽplũ. Marcus enim Cicero usq; ab adolescentia accurate quidẽ ad-
uertens quæ res homines potissimũ præstantissimos efficere soleret: & ut magno animo insignitus plu
rimũ sperans Romanã remp. aliquando se recte gubernaturũ. pernoctauit egregias bonarũ artiũ disci
plinas: eas illas potissimũ cõstare quæ ciuitates atq; prouincias optime gubernarẽt. Statuit ergo sentẽ
tias illas ab eo esse penitus obseruandas atq; summopere celebrãdas qui cũ studio esset accuratius in-
uigilans q̃ cæteri: tanta sibi scientiarũ ornamẽta cumulatissime nactus est: q; ipse summus orator copio
sissime factus. Romanã rempub. præstantissime gubernauit: & multa librorũ uolumina cæteris futu-
ris hominibus erudiẽdis cõmodissime descripsit: & nomẽ suũ imortalitati diuinitus comẽdauit. ℂ Tri C
cesimũquartũ præceptũ est singulare. Quod sæpe loco aduerbii ponimus adiectiuũ cum substantiuo in
ablatiuo casu: dũmodo aliquã magnã animi uel alterius rei uæhementiã adiectiuũ cũ substantiuo ipor-
tet: & imediate ante uerbũ uel participiũ collocetur: quæ quidẽ præceptio orationẽ efficit splendidã: &
sententiã reddit efficacẽ. Vt in hoc itueberis exemplo. Marcus enim Cicero usq; ab adolescentia ad egre
gias bonarũ artiũ disciplinas exardescenti animo cõspirans: maxime sperans amplissimas se exinde cõ-
moditates accuratissimo suo ingenio consecuturũ: ita erat ipsis scientiarũ studiis assidua diligentia dedi
tus: q; ipse tam summa studiorũ ornamenta fuit cõtinua exercitatione consecutus: ut cæteros oẽs orato
res celeberrimos uirtute superauit. ℂ Tricesimũquintũ pceptũ. Quod aliquando ppter nimiũ animi D
affectũ & uæhementiã duplicamus: & eleganter qdẽ hoc aduerbiũ etiã ut te etiã atq; etiã rogo. De aduer
biis autẽ cũ & tum: quonã pacto cũ generalitatẽ significat: & tum specialitatẽ iportat: & qua ratione in
elocutione rhetorica sint tractanda quanq̃ ordinatius hoc in loco de eis tractandũ esset: uidimus supra
in septimo in ordine pcepto. ℂ Tricesimũsextũ pceptũ. Quod aduerbia positiua cõparatiua & super E
latiua rhetoricã elocutionẽ plurimũ exaugent. ut in hoc exẽplo patet: Caute etiã prudenter: cõmode li
beraliter: atq; magnifice in dignitate prætoria te semper habuisti: neq; etiã accuratius aut uirilius uel
cõmodius a te fieri potuisset q̃ est actũ de iusticia. quã peritissime: rectissime: atq; magnificentissime gu
bernasti. Quo aũt pacto aduerbia orationes multiplicent: quoniã illud sine coniunctionum in primis:
& relatiuorũ adiumento efficere non possunt: infra in præcepto dicam de cõiunctionibus quod de mul
tiplicatione erit. ℂ Tricesimũseptimũ præceptũ circa coniunctiones sequit̃. Nã coniunctiones multis F
de causis in nostro dicendi genere accidunt necessariæ. In primis enim coniungunt dictiones nominũ:
uerborũ: participiorũ: pronuminũ: præpositionũ: & aduerbiorũ. Coniungunt etiã orationes atq; sentẽ
tias. Valent insuper plurimũ ad ornandum atq; amplificandũ orationis stilũ. Et quanq̃ coniunctiones
omnes in concinna dicendi cõpositione locũ habent: quia tamen copulatiuæ: disiunctiuæ: & aduersati-
uæ coniunctiones in oratione oratoria crebrius: ac aptius q̃ cætere pertractantur: aliquid ergo de ipsis
potissimum uidetur esse cõmemorandũ. Vnde copulatiuæ coniunctiones: atq; disiunctiuæ sæpenume
ro in oratione rhetorica interseruntur: quo uenustatẽ etiã: atq; uæhementiã nõ paruã iportant: ut apud
omnia oratorum uolumina refertissime demonstratur. De quo hoc tibi exẽplum erit index. Cum me-
cum diligenter animaduertã mi Iohannes: & quantã bonorũ opportunitatẽ: liberaliũ artiũ scientiæ ho
minibus afferre consueuerũt: & quanta sit celeberrimi ingenii tui suauitas. illud mihi occurrebat: ut ad
ipsas litterarũ uirtutes te uæhemẽter adhortarer: in quas sic accuratissime incumberes & multas & ma
gnas emolumentorũ opportunitates tibi compares. Nã siue oblectationem: siue admirationẽ siue ani-
mi requiẽ desideres: aut honorẽ: aut laudẽ: aut gloriã experas: uel diuitiarũ copias: uel bonorũ oppor-
tunitates: uel rerũ facultates adoptas: hæc omnia profecto sententiarũ emolumenta suppeditare con-
sueuerunt. Rectã ergo percõmodã uiuendi rationẽ imitaberis: si ipsa studiorũ ornamenta uigilantissi-
ma diligentia prosequeris. Nunc de aduersatiuis coniunctionibus noster erit sermo. Nam coniunctio-
nes aduersatiuæ hæ constare uidentur: licet: q̃uis quanq̃: & si: tametsi: etiãsi: & iametsi: de quibus. M. Ci-
cero nunq̃ usus est hac dictione licet pro coniunctione: quoniã dictio est ambigua quæ uerbũ etiam si-
gnificat. Hæc tamen ista dictio licet ab ipso Cicerone usurpata est pro uerbo significante licitum est: ut
in hoc exẽplo. Quoniã exactis iam bellorũ calamitatibus: optata pace nobis frui licet: mihi ergo dein-
ceps per litteras te cũ iocari licet. Raro etiã uel rarissime potius apud eundẽ Ciceronẽ hæc dictio q̃uis
reperta est. Aliæ uero uidelicet quanq̃: etsi: tametsi: etiamsi: & iametsi: sunt in ipsius Ciceronis uolumini
bus frequentissimæ. De quibus hoc tibi exẽplũ adduco. Etsi quas oratoria facultas opportunitatis acces
siones parere ualeat mi Ruperte: nõ solum explicare. sed etiã uix tibi connumerare possem: quia tamẽ
ea me semper tãtopere delectauit ut magnã illi facultati operã adhibuerim: & non paruam etiã ex ipsa

erunt a nobis in coniungendis multiplicādisq; ora-
tionibus plurimū considerandæ. Exēplū ubi senten
tia sine præpositionibus simpliciter explicatur. Cū
p̄tor urbanus creatus sum: tuā mihi p̄sentiā necessa
riam esse duco: ut ipsam p̄turam melius gubernare
possim. Quæ sic ex p̄positionibus multiplicaẗ sen-
tentia. Cū propter eximiā reip. negociorū magni-
tudinem ad urbē accessissem atq; in senatum me cō
tulissem: ibi a senatoribus contra uoluntatē meā: &
præter opinionē p̄tor urbanus creatus sum. in quo
equidē gubernādæ p̄turæ magistratu prudētiā mi-
F hi tuā necessariā esse puto. ℭ Xlii. p̄ceptū sit circa
interiectiones. quæ tametsi crebrius apud poetas q̄
apud oratores contractētur: aliquādo tamē cū aut
aliquā læticiā magnā: aut cū molestiā: aut admirati-
onem: aut īdignationē: aut spē: aut timorē: aut ali-
quas huiusmodi animi passiones significare uolu-
mus. eas etiā in nostra dicendi rōne possumus tra-
ctare. hoc. s. modo. Proh bone Ihesu clementiā tuā
īploramus rātas heu tāq; acerbissimas atq; intolera
biles bellorū & penuriæ calamitates semper ita pro
spiciemur. Vah q̄ infelici cæli cōstellatione nati su-
mus: si tā grauibus molestiis semper excruciari de-
beamus. Sed heu benignissime deus tua deniq; cle-
mētia cōfisi uniuersam tuæ misericordiæ bonitatē
summis p̄cibus obsecramus ut a rātorū nos malorꝝ
incōmodis liberes: & in tranqlla nos status cōditio
A ne stabilias. ℭ Xliii. præceptū. Quod īterdū post
cū orationis sensum qui perfectus est grauius aliqd
addatur: q affirmādo exornet: & auditorib⁹ rē gra-
tiā efficiat. ut in hoc exēplo. Vir fortis omnia pro
rep. adibit pericula: & id quidē ipigre. Cō mouētur
eni auditorū animi uehæmetius q̄ si dixisset. uir for
tis oia pro repu. ipigre adibit pericula: quanq̄ uarie
tatis causa hoc dicēdi genere interdū orator utetur.
Illud aūt placet ut cū in dicēdo eo prouecti erimus:
ut rebus de quibus loquimur satis a nobis factū sit:
& aliquo egregio sensu oratio sit cōclusa: q nō ulte-
rius p̄uehamur: ne gratia illa quā bene dicēdo nacti
sumus: amplificatione nimis graui amittaẗ. In qđ
uitiū plæriq; incidunt inscitia potius quadā aut ne-
B gligentia: q̄ rerū dicēdarum inopia. ℭ Xlv. præce-
ptū. Quod sicut in mediocri figura magis cōuenit
rē prius rudē atq; iornatā efferre dehic uerbis idone
is & grauioribus illā exornare: ita in graui figura si
ue in laude siue in uituperatione uersetur oratio: ab
ornatu initiū sumat. Exēplū primū: ut Pompeius fa
cile omniū Romanorū: tum armis: tū consilio prin
ceps magnus facile Pompeius fuit. Exemplū secun
di. Vt Oīum īperatorū in rebus pacis ac belli: mari
C terraq; gestis gl'ia. G. Cæsar antecessit. ℭ Xlvi. præ
ceptum. Quod in re læta uerbis tristibus: aut in tri-
sti uerbis lætis minime utamur. uitiosum eni est cū
in re funerea: similitudinibus aut exemplis quibus
in uoluptatibus aut in delitiis utimur. nostros effe-
ctus amplificamus. Velut si quis in deploratione fi
lii exēplum afferat parentum: quoniā ex nuptiis fi-
liorꝝ cæterisq; rebus secundis maximā conceperūt
uoluptatē. nā contrariorꝝ cōparatione acerbior do
lor insurgit. Cauendū est etiam: ne in re tristi nimis
lasciuiat oratio: aut in re læta inculta sit & horrida.
Nam ut in rebus duris ille uerborū exquisitus appa
ratus fugiendus est: ita in secundis ac fælicibus ob-
seruatio diligens est habenda. Satius eni est pertur-
bata potius prout doloris īpetus suadet quā limata
nimis atq; expolita cōpositione uti. Non equidem
natura ipsa patitur: ut cū graui aliquo mærore p̄mi
mur: uerborū cōpositioni uacare possit animus. Vi
tatur insup ista ab oratoribus accurata uerborū cō-
positio: quādo eloquētiā auditoribus suspectā esse
intelligimus. tunc eni p̄cepta cōpositionis negligē-
da sunt. q pro Lelia Domiti⁹. Afer de īdustria fecit
non terminādo orationē in uerbū dum īqt. Apud
iudicē periclitatur Lelia. Fugienda quidē est tenera
nimis ac delicata modulandi uoluptas nōnunq̄. Si
uero nostra oratio ad aliquā concitationē animorꝝ
quæ sit uæhemēs inclinabit cōmodissime in uerbū
aliquod finieẗ. magis eni auditorꝝ animis si in uer-
bum finitur: oratio affigitur. Caput aūt oīum quæ
ad elocutiones p̄cepta attinēt id uisum est: ut oia ad
rerū de quibus loqmur dignitatē accōmodata sint.
recte itaq; Mecœnatis illa minime laudatur cōposi
tio cum inquit. Sole & aurora rubēt plurima. Nam
uerba rebus: nō res uerbis accommodare solemus.
ℭ Xlvii. p̄ceptum. Quod interdum post orationē D
inchoatā priusq̄ ad uerbū principale perueniaẗ: in-
terponatur oratio īperfecta uim habens parenthe-
sis. Vt in hoc exēplo. Oēs qui ambitioni & gloriæ
student (id q ignorat nemo) opinione magis q̄ re
ducunẗ: & his similia: ut Ego uero is sum (ita me de
us saluū uelit si uere & nō ficte loquor) is iquā sum
qui sacras litteras omni scripturarū generi lōge an-
teponā. Itē. Legalē tibi sapientiā a teneris (ut aiūt)
unguiculis cui freqūēs insudasti summopere dedi-
casti. Itē qd. n. tristius (ut eos cōmemorē qui patri-
as suas colūt) qd miserabili⁹ q̄ domi suæ agere: & ita
agere: ut iocundiorē aliquādo q̄ uitā mortē optes!

De Numero.

Nunc superesset ut rationē numerorꝝ di
ceremus: & hoc tibi. ℭ Xlviii. cōstituo E
in ordine p̄ceptū: quæ qdē de numeris
ratio apud Isocratē tanto studio uel in
uēta uel aucta reperiẗ. ut nullā ex oibus elocutionis
partibus huic anteponat. Sed cum huiuscemodi di-
sciplinæ p̄cepta uaria sint: nec latini autores: ut Cice
ro: Quintilianus: & Martialis in hoc græcorum do
ctrinam semper secuti fuerint: & magna sit inter eos
contentio: in hoc fimbrias non dilatabo meas. Sed
illud scias uelim: q in hac p̄ceptione illud obserua-
re studemus: ut si in monosyllabam terminatur ora
tio: q raro fit ubi perfectus sensus ab oratore serua-
tur: considerandum est utrum ea longa sit: an bre-
uis. Si longa est: eā præire trochæus debet: qui dua-
bus syllabis constat: longa. s. ac breui. ut in hoc Cic.
exēplo. Legū in remp. prima uox. Quod si talis mo
nasyllaba dictio breuis fuerit: tūc recte Iambus qui
est pes ex prima breui & ultima longa constans: an-
te illā collocatur. Sic ergo quando breuē breuis syl-
laba: aut longā longa antecedit: iure idirep̄hendiẗ.
Vt si dicas. Ista res mea est. Cum autē bissyllabū in

finem dictionis collocatur: cauendum eſt ne quattuor breues in fine ſyllabæ ponantur. In ꝙ uitium incidit qui ait. perdidi bona mea. Et plures aliæ a pluribus in materia numerorum ponuntur doctrinæ. Sed certe referenda eſt ratio numerorum: tum ad uarios animorum affectus: tum etiam ad dignitatem & modum ſententiarum. Nam quæ iracunda eſt oratio breuioribus: quæ uero læta ac iocunda lõgioribus numeris gaudet. nonnihil etiam perſonarum dignitas cauſarumq; ac tempoꝝ uarietas momenti affert. Sed quoniam ab hac obſeruatione ſæpius ac de induſtria recedendum eſt: uel grauitatis cauſa: uel ut uarietate aliqua temperetur oratio ſplẽdor ille numerorum intermittendus eſt. Caput eni omnium præceptorum illud uiſum eſt: ut rebus de quibus dicendum eſt: ars quidem numeris ſeruiat & non res arti: a qua ratione qui diſcedet omnis ſanæ elocutionis dignitatem perturbabit.

De modo punctandi.

F PRæceptũ quadrageſimũnonũ circa modũ pũctãdi orationes tibi trado. Sũt aũt generales punctandi ſpecies apud modernos octo: uidelicet uirgula recta ut ſic loco cuius more priſcorum exiguo puncto utimur: ſic. Virgula iacens quæ ſic eſt Virgula cõnexa (quæ ſic fit) Planus qui ſic eſt Semipunctus qui ſic fit. Interrogatiuus qui ſic pingitur? Comma ꝙ ſic facimus ſcdm imitatores priſcorum oratorum: Periodus qui ſic eſt? Virgula recta loco cuius nunc punctum exiguum facimus fit inter ſubſtãtiua uel adiectiua: uel inter uerba modi finiti uel infiniti uel inter præpoſitiones quando nulla eſt copula. Ita tamen quod unum non ueniat ad terminationem alterius. Fit etiam quando oratio incipit a diſtinctione: quæ per ſe non poteſt aſſignari ſequente ſuppoſito & uerbo principali. tunc enim ante ſupoſitum principalis uerbi ponitur uirgula recta uel punctus exiguus. Iacens uero uirgula ſemper debet in fine lineæ collocari: ubi dictio non ſit cõpleta. Vnum illud animaduertendum eſt ne ſyllaba unq̃ diuidatur in fine lineæ. ita ꝙ altera pars ſyllabæ eiuſdem ſit in principio ſequentis. Nam ſicut ſyllaba uno ſpiritu eſt indiſtanter proferenda. ita etiam indiuiſibiliter eſt ponenda. Virgula autem connexa poni debet & in principio & in fine orationis quando ponitur inter partes orationis principales per parentheſim. Comma uero fit poſt orationem quæ de ſe pfecta eſſe poteſt: cæterum alia ſibi annectitur imperfecta diſtincta: incipiens a relatiuo modo quo ſuum antecedes non immediate præcedat quoniam nihil tunc poni debet. præterea ſi ſequatur dum uel donec uel cum coniunctiuo & ſic de aliis quæ impediunt uerbum. Interrogatiuus duobus poteſt fieri modis altero poteſt imperfectam orationem cum puncto exiguo ſic: altero poſt perfectã ſic? Planus uero punctus fit in fine orationis perfectæ. tametſi ſcribentis animus ad ſequentem ulterioremq; ſententiam pendeat. Semipunctus autem fieri ſolet quotiens proprium uiri uel mulieris nomen ignoraꝝ. uelut in ſuperſcriptionibus prælatorũ ſæpenumero contingit. Periodus uero in fine totius orationis fieri debet: quando nil aliud in ea materia ſequitur. Sed eſt notandum ꝙ ſi in eadem epiſtola diuerſe ſcribuntur materiæ in fine cuiuſlibet earum ſeruanda eſt periodus. Omnium horum exempla oratione in ſequenti ſubiiciuntur. Quoniam improborum indies magis inualeſcit nequicia (nec mireris quia principes fauent ſceleri) hinc nihil mirum eſt innocentes calcari. cum potentes tranſeant impuniti. Quis enim poteſt eſſe modus facinori languente iuſticia inflagrante nequicia? in uirtutis locum ſententia cõſtituta? Non itaq; ambigendum eſt uirtutis ſtudioſum & ſpectabilem uirum dominum Abbam noſtrum ſummo dolore confici.

De Coloribus rhetoricæ orationis.

QVinquageſimum & ultimum in ordine A
præceptum: circa uerborum exornationes ſiue colores rhetoricos tibi tradere conſtitui: qui quidem colores ſunt pene infinitia Cicero libro .iiii. rhetoricorum & a pluribus illuſtribus autoribus traditi & enumerati. quod longum eſſet ac faſtidioſum aliqua comprænhendere norma. Idcirco aliquos ex eis numero ſcilicet. xxv. uel circiter: per elegantia quædam carmina tibi in præſentia uolo commemorare. Quæ quidem carmina in hunc ſequuntur modum.

Principiis repete uocem: repetitio fiet B
Tu mihi lex: mihi rex: mihi lux: mihi dux: mihi iu-
Te colo: te cupio: te diligo: te peto chriſte. (dex:
Si circa finem: conuerſio fiet ibidem C
Tu ſolus deus es bonus es: ſapiens es: pius es:
Qui terram portas: mare portas: ſidera portas:
Quem mare terra plus nequeunt portare uel aer
Si facis utrunq; fiat complexio uere D
Qui ſunt qui pugnant audacter? Andagauenſes
Qui ſunt qui ſperant uictores? Andagauenſes.
Egregios igitur liuor negat Andagauenſes
Miſce per caſus uocem traductio fiet. E
Si nihil in uita iocundus eſt tibi uita.
Indecorem uitam perages uirtute relicta.
Si dicas contraria tunc contentio fiet F
In luctu rides inter conuiuia luges
Mane petis lectum dimittis ueſpere tectum
Sæpius exclames ſic exclamatio fiet. G
O quibus: o quantis: o qualibet eſt uiduata
Si quæras aliquid ſtatimq; tibi rationem H
Subiungas: ſuper hoc ratiocinatio fertur
Diues auarus eget: quare? quia competit uſus
Tangere parta timet: cur? ne minuatur aceruus.
Aſſignes de quo quid ſit: quid oporteat: aut qd I
Debeat inſequi ſentẽtia dicitur illud
Cui ſatis eſt quod habet ſatis illum conſtat habere.
Cui nihil eſt quod habet nihil illum conſtat habere.
Ergo facit uirtus non copia ſufficientem
Et non paupertas ſed hiatus mentis egentem.
Hoc tibi contra ſit quod per contraria firmas K

An me tuas

An metuas ægrum: quem ſanum deſpiciebas!
An ſoli credas quem cum ſocio ſuperabas!
Articulus fiet ſi ſit dictinctio uocum L
Solus:inermis:inops:inglorius inde rediſti
Ferro:peſte:fame:conſumptus es & periiſti
Conſimili cadere facit concordia uocum M
Fac tibi fortunam feſtina frangere lunam
Et contra fatum faciet te cura beatum.
Agnominatio fit ſenſus uariuſq; ſimul uox. N
Curia curarum genitrix nutrixq; malorum
Iniuſtis iuſtos inhoneſtis æquat honeſtos.
Quære rei cauſam:cauſam rei meditare O
Subiice poſt q; non ita ſit ſubiectio fiet.
Quæ tibi cauſa:nunquid tibi flagra dabantur
Nunquid forte fames:tu fercula ſemper habebas
An labor:at laudo ſomnoq; uacare ſolebas
De uoce in uocem deſcende gradatio fiet P
Hic quancunq; uidet:cupit:& quancunq; cupiuit:
Allicit:allectam uitiat:prodit uitiatam
Diffinitio fit proprie monſtrare quid eſt res Q
Prodigus ut largo:ſic parcus diſtat auaro
Prodigus eſt animi uitio retinenda profundens
Largus qui ſumptum facit ex ratione libenter
Parcus qui retinet quicquid non poſtulat uſus
Qui retinet cupide quod res depoſcit auarus.
Continues dicta dicendis tranſitio fiet. R
Audiſtis qualem ſe præſtitit ille parenti:
Nunc qualis ipſe fuit parens audite uiciſſim
Vt dignus nec patre queat nec prole uideri.
Corrige quod prius dictum eſt correctio fiet S
Ex quo dicor amans:immo ueracius amens
Sum nimis oblitus indecoris:immo decoris.
Occupat hic cum quid tranſire parat neq; tranſit T
Prætereo cædes:periuria:furta rapinas:
Tædia forte darem ſi uobis iſta referrem.
Diſiunctum ſic quæq; ſuum fert clauſula uerbum V
Romanus populus Gallos ſub Cæſare uicit
Sub dice Pompeio mythridatica regna ſubegit
Annibalis uiros Scipionis nomine fregit.
Præcedens ſimul atq; ſequens oratio:ſolo X
Clauditur uerbo coniunctum ſic habet eſſe.
Aut ætas formæ decus atterat:aut ualetudo.
Non interponas uerbum:ponas prius aut poſt Y
Adiunctum facies.uerſus quod ſequens manifeſtat:
Morbo uel ſenio formæ decus euacuarat
Extinguit ſpeciem ſeu moribus ſiue ſenectus.
Conduplicatio fit oratio conduplicata Z
Tu ne patrem gladio crudelis nate necaſti
Tu ne patrem!nunquid mors patris mors eſt tua!nunquid:
Commutatio fit uerbis ſententia uerſa aa
Nulla tacenda loqui:uel nulla loquenda tacere
Quis ſapiens iubeat:quidue iubens ſapiat.
Quære nec elige quid potius dubitatio fiet bb
Tu quis es!ignoro quo te quoq; nomine dicam!
Neſcio ſi dicam ſpurciſſime non erit æquum
Si ſcelus appellam nomine:deformior an ſis
Nequior ignoro nunc hoc mihi nunc hoc placet illud!
Concipe conceptum cæla præciſio fiet. F
Te non eſt æquum certamen ponere mecum
Nunquid ego recolo:ſed tu:ſed dicere nolo.

Non dubium est uir illustris: quin plures in dicẽdi stilo præpositiones deduci possent: q̃ hoc loco a me descriptæ sunt: sed ego eas dumtaxat denotaui: ex quibus omnes tuas dicendi rationes ex idonea ornata cõcinna atq; commoda elocutionis compositione contexere possis. Et pluratibi descripsissem exempla: nisi optime mihi persuasissem: q cum tu unius exemplirationem & formam diligenter exceperis: reliqua facile animo percipere & exercitatione pertractare possis. Accipe accipe igitur pro tua clæmentia princeps illustrissime: quæ illustriũ sunt autorum monitiones & præcepta & qua diligentia: qua exercitatione: quo labore: quibus deniq; uigiliis Albertus tuus tui semper obsequẽtissimus: in huiuscemodi deductione & ordinatione præceptorum: rem tibi ut faceret gratissimam intentus fuerit: & summopere insudauerit pro tua accuratissima prudentia fac cognoscas.

Synonyma Exordiorum per clarissimos oratores edita incipiunt.

CVm superiori tractatu princeps illustrissime tibi breuiter absoluissem: qua ratione: qua forma: & quo ordĩe cõmoda idonea & resonãs cõtexi possit orõ: nũc nũc mihi in mẽtẽ uenit: nõ esse incõmodũ aliquas etiã tibi uariationes & sniarũ synonyma: quæ ab ĩsignib⁹ oratoribus data sunt demõstrare. Quæ uel ad cõiũgendas ptes rhetoricæ orationis & argumentationis plurimũ ualerent: uel ad eas satis exaggerandas corroborandas admodũ conducerent ac expedirẽt. Quas quidẽ uariationes ut cõmodius & cõdecentius eas inuenire possis: cõuenire mihi uisum est: sub ipsis partibus rhetoricæ orationis: quæ sunt exordium: narratio: diuisio: confirmatio: confutatio: conclusio. Ciceronem in primis aliosq; complures uiros sane celeberrimos: & rerũ tractandarũ admodũ utiles imitãdo ordinare: ut facilius cum illis uti uelles tibi succederẽt & occurrerẽt. Tibi ego in primis eas exordiẽdi rationes & uariationes quæ circa amorem sunt & beniuolentiã describere curabo: quibus intercedentibus innumerabiles pene alias tuipse extimatione faciliter inuenire poteris.

Circa amorem & beniuolẽtiam: Et ubi quẽ ex officio uel uirtute laudamus Exordia.

DEus in primis proposito nostro fauere uelit. Amen. Amor enim noster uir illustris: scholastica apud gymnasia iter nos intus: me monuit: ut huius operis ordinationem ad te inscriberem: efficiteq; ut me totum tãquam te ipsum possidere possis. Vellem itaq; fortuna tulisset: ut mutua esset inter nos beniuolentiæ coniunctio. Nostram consuetudinis familiaritatẽ sempiternam esse cupio. Vetusta nr̃a nostrorumq; maiorũ necessitudo facit: ut alter altero familiariter uti possit: utq; una certemus qua rõne alter alterũ beneficiis supare possit. Nihil. n. mihi inusitatũ declaras: cũ tuã mihi amoris caritatẽ demonstras. Diuino qdẽ cõsilio factũ est: ut me tibi beniuolẽtia cõiungerem. Cælesti arbitror auspicio esse cõfectũ ut tui me familiaritati adiicerẽ. Vetus est mihi amicicia cũ Catone. Nulla est sanctior amicicia q̃ ea quæ mihi est cũ Catone. Mihi enim optime psuasi me tibi carissimũ esse. Hac enim ducor opinione mea a te plurimũ adamari. Quod mihi tuã causam cõmendas: facis eqdẽ quod rectã decet amiciciã. Quod me mones ut negociũ tuũ curare debeã. id agis qd optima nostra amicicia depostulat. Quod a me petis ut rationibus tuis inseruiã: facis qd nostræ summæ beniuolentiæ coniunctionis interest. Nõ cesso dies ac noctes ut ne quid de nostra cõiunctione remissum factũ esse putes. Agã. n. sedulo: ne optimã meam erga te uoluntatem aliqua ex parte refrigeratam esse susceperis. Nulla. n. locoꝝ longinqtas & distantia posset amorẽ nostrũ imutare. Nulla tẽporis iterpellatio amiciciã nostrã imutatã reddere posset. Nulla consuetudinis intermissio nr̃am amoris familiaritatẽ iterrũpere posset. Lambertũ de quo mihi scribis etiãsi ab eo læsus essem amore tuo ornandum suscipiã. Fabiũ quẽ mihi cõmendas: tãetsi paruis ab eo sim affectus iniuriis: tamẽ q ita uis ei plurimũ ĩseruiam. Salustiũ de quo egisti mecũ quanq̃ me sibi aduersariũ cõstituerã: tamen a te rogatus meis officiis exaggregandũ suscipiã. Amor. n. nr̃ quẽ a pueritia susceptũ nõ solũ seruaui: sed etiã auxi facit ut te familiarit monere hortariq; possim. Amabilissima amoris nostri necessitas usq; a teneris annis constituta mihi audaciã dat: ut tibi amãter pcipere ualeã. Habeo eni mi Cicero te indies cariorem. Familiaritas eni tua mihi est idies acceptior. Nemo est pfecto quẽ maioꝛ q̃ te beniuolẽtia cõplectar. Tuã erga me beniuolentiã apte exptus sum. Tuã erga me gratificandi uolũtatẽ recte cognitã habeo. Tuũ eni erga me amorẽ optime exploratũ teneo. Cõmemoratõ tua nostræ antiquæ beniuolentiæ maximã mihi lætitiã attulit. Quæ de priscæ nostræ beniuolẽtiæ coniunctione mihi renouasti fuerunt mihi admodũ iocundissima. Memoria tua nostræ uetustæ familiaritatis summa me uoluptate recreauit. Tua quidem amicicia idies maiori me afficit iucũditate. Quoniã uoluntatẽ tuã bonã semper esse pspexi: tuã mihi familiaritatẽ coniungere desidero. Sententia tua quã ego simplicẽ & apertã semp fuisse cognoui: facit ut plurimũ adoprẽ una tecũ amore cõiungi. Cũ opinionẽ tuã dexterã & ingenuã expertus sum: tuæ cõsuetudini libenter adhæreo. Quasi diuinarẽ aliquãdo nos futuros magna beniuolentia cõiunctos: tibi libẽter inseruire cupiebã. Quasi uaticinarer summã nostrã futurã esse cõiunctionis necessitatẽ ego me tibi totũ accõmodabã. Marium nostrum omni uirtute præditũ usq; ab adolescentia maximopere dilexi. Mariũ omnibus officiis refertũ maxima semp sum beniuolentia complexus. Necessitas quæ cum nostris superioribus affinibus magna semper cõstituta fuit: facit ut tibi fauere debeã. Amor. n. noster ab in eunte ætate inter nos amantissime cõstitutus: monet ut tibi liberaliter inseruiã. Familiaritas iam diu iter nos officiis cõfirmata potissima causa est ut nullo loco tibi desim. Idem tuus mecũ amicorum consensus merito depostulat: ut oẽs res meas tecũ cõmunes esse patiar. Consimile sententiarũ iudiciũ

tantam uim habet:ut idē tibi de me quod de te præ
stare possis. Præsumsi ego pro summa tua erga me
humanitate:& mea in te obseruantia: ut a te oīa fa
miliariter petere possim. Induxi enī mihi pro tua
singulari in me benignitate:& perpetua tua animi
inductione: omnia tua mecum dicerem esse cōmu
nia. Persuasi enī mihi ꝑ maxima tua in me caritate:
& optima mea erga te fide:ut rebus tuis nō minus:
q̄ meis familiariter uti ualeā. Iucundior est mihi di
ligentia tua quā uoluntariam intelligo. Gratior est
mihi tua familiaritas: quæ mihi officiosissima est.
Acceptior est mihi tua liberalitas:quā spontaneā eē
uideo. Diligētia qua sine meis admonitionib⁹ usus
es maximā mihi spem affert:ut causam meā obtine
re posse cōfidā. Studiū tuū quod sine ulla mea roga
tionis significatione sponte tua in negociū meū de
clarasti:facit ut causæ meæ optime cōfidā. Verū enī
te mihi amicū præstitisti:cum multorū tibi odium
ac maliuolentiā pro mea dignitate sustinēda susce
pisti. Quod honoris mei studiosissim⁹ extiteris: cō
tentiones:maledicta: atq; in terminatiōes quas pro
me passus fuisti satis apertissime ꝑfitenē. Quo me
semp amore cōplexus fueris ex hoc facile intelligo:
ꝙ expostulationes: inimicicias: atq; malā hominū
gratiā ꝑ mea fama conseruāda sustinuisti. Diligen
tia qdē Ciceronis maximū nobis fructū attulit. Ac
curata Ciceronis prudentia magnā cōmuni saluti
utilitatē cōparauit. Nō potuisses sapiētius facere q̄
ægisti. Causa enim nr̄a nō potuisset cōmodius tran
sigi q̄ cōfecta est. Quæ perfecisti accuratiori quidē
ratiōe curari nō potuissent. Quæ fecisti omni pror
sus repræhensione carere uidētur. Omnis enim uis
optimi amoris mihi est cū Sulpicio constituta. Faci
le enim ꝑspicere potes q̄ mihi carus sis. Potes enim
facile itelligere quātū te mihi gratissimū habeā. Fa
cile intelligo me a te plurimi fieri. Optime mihi ex
ploratum est te mihi plurimum attribuere. Existi
masne ita me inurbanū ut te mutuo non diligerem
Adeo me ingratum arbitraris ut paribus tibi offi
ciis non respōderem? Adeo me inhumanū esse iudi
cas ut tandē diligētiæ retributionē tibi non præsta
rē? Tanta est mea erga te amoris magnitudo: ut in
te amādo tibi neminē anteponā. Sūmo enim amo
re te complector. Vide quāti sit Catonis liberalitas.
Vide q̄ sit Cato officiosissimus. Vide qua magnifi
cētia sit Cato omnibus aptissimus. Plautus celebri
tate tuæ famæ affectus perpetuā affinitatis coniun
ctionem tecū exoptat congelare. Lamia summo er
ga me officio semp usus est. Lamia se mihi semp fa
cilē præstitit. Lamia se mihi semp obsequentissimū
obtulit. Lamia meæ semp uoluntati obtemperauit
Studiū tuū honori meo nunq̄ defuisse status me
us ex te conseruatus optimus testis esse potest. Au
xiliū enī tuū mihi semper fuisse paratissimum opti
me memoria teneo:& dū uiuā recordabor. Quæ ꝑ
me egisti gratissima mihi fuerunt. Quæ pro nobis
ornasti toti nostræ familiæ fuerunt probatissima.
Quæ pro meis rationibus ptractasti fuerūt mihi ac
ceptissima. Amicicia nostra quæ summis officiis ab
utroq; culta est hoc demeret. ut oīa nostra inter nos
cōmunia esse debeant. Colligatio nostræ societatis
quæ maiores indies uires suscipit pro suo iure me
rito depostulat ut nihil inter nos denegari possit.
Tua enī memoria amantissime tuæ erga me uolun
tatis ita mihi gratissima est: ut maxime desiderē eā
perpetuo confirmare. Significatio tuæ erga me be
niuolentiæ ita mihi iucundissima est ut nihil magis
gestiā q̄ ꝙ ita ut facis me semp diligas. Suauitas ige
nii tui facit ut te mihi carissimū habeā. Accurata tui
consilii sapientia facit ut te mihi ꝑcipuū teneā. Gra
uis tuæ sapientiæ deliberatio facit ut in deliberādo
consilio tibi obtemperare debeā. Subtilis tuæ deli
beratiōis cōsultatio in tuā me sniam adduxit. Vber
tas atq; sapientia uirtutum quibus te celeberrime
exūdare uideo me plurimum adhortat̄ ut te uelim
imitari. Fortunæ meæ quæ ex tuis bonis plurimū
adauctæ sunt atq; conseruatæ me admonent ut per
petuo tibi astrictus esse debeā. Cū. M. Cicero ita sit
prudentissimus ut longe in posterū prospiciat: ei⁹
erat onus reip. debere bene cō sulere. Cū tu ꝑ singu
lari tua prudētia oīa longe prospicias: tuū erit offi
cium cōmuni saluti optime prouidere. Cū Lētulus
cōmuni saluti posset plus prouidere q̄ quis nostrū:
ipse esset reip. omniū administrationi præficiēdus.
Semper te in consiliis capiendis uirum summa sapi
entia præditū existimaui. Semper te in cōsiliis admi
nistrādis optima fide ac religione insignitū iudica
ui. Semper te in oī recta uiuendi rōne singulari pru
dentia cōparatum esse cognoui. Grauissimum ego
semp iudiciū ex tua sapientia feci. Maximā ego sem
per existimationem de uirtutibus tuis mihi conce
pi. Optimam ego semper opinionem de tua uirtu
te suscepi. Etsi consilium tuum nunq̄ fuit mihi igno
tum:tamen illud magis perspicio quottidie. Tāetsi
sapientiam tuam mihi semper clarissime exploratā
habuerim:indies tamen eam constare maiorem ex
perior. Nunc demum intelligo te sapere. Nunc po
stremo mihi constat te uirum magna sapientia præ
ditum. Natura tua tēperās & modesta facit ut te cō
siliorum meorū moderatorē habere uelim. Familia
ritas enim tua omnium bonorum uirorum aman
tissima me uæhementer adducit: ut mearū omniū
actionum te mihi comitē adiungere debeam. Non
enim uideo ullius consilium tuo anteponi debere.
Non satis intelligo cuiuspiam prudentiam esse tua
sapientiorem. Quoniā in agenda uirtute te prima
riū esse conspicio uæhemēter desidero: ut nostræ so
cietatis moderator fias. Quoniā te uirum amplissi
ma uirtute ꝑditū esse cōcerno: exopto q̄summopere
oībus meis te rōnibus adiūgere. Mirifica tui igenii
ꝑspicacia maximā apud oēs laudē adepta ē. Cōmo
da atq; officiosa tuæ uitæ istitutio icredibilē apd̄ bo
nos uiros existimationem concitauit. Honor enim
qui ex scientiis celeberrimus comparatur: te pluri
mum adhortari debet ut eas maxime complectaris
Dignitas enim quam solent studia scientiarum hoī
bus afferre maximū tibi debet esse incitamentū: ut
diligētissimā ipsis studiis operā adhibeas. Splēdor
enī uirtutis qua hoīes illustrati cæteris solēt hoībus
excellētiores haberi: te summopere cōpellere debet.

ut clarissimis uirtutibus te totum exponas. Cum aiaduerterē te studio & disciplinis plurimū excoluisse: merito uirū te primariū existimo. Cū mihi cōstaret recte uiuēdi rōnē te semp egisse: nō sine cā te cæteris antepono. Cū semp clarissime pspexeri te omnibus officiosis disciplinis atq; exercitatiōib⁹ libēter adhæsisse: nō imerito adducor: si tibi magis q̄ cæteris me adhærere constitueri. Admonitio tua ita mihi prudens esse uidet: ꝙ ea me familiariter ipellere posset: ut id sequar qđ tu optimū putes. Cōsiliū eni tuū tanti facio: ut a pceptis tuis nō discedā. Patiētia enim tua satis aperte declarare uidetur q̄ fortem geras. Virilitas perseuerantiæ tuæ nobis persuadere uidet quantū in oībus gerendis rebus constans esse debeas. Iusticia qua semp apud oēs usus es facit ut optime de te sperare possim. Liberalitas enim tua apud oēs te gratissimū facit. Veritas quā semper excoluisti mihi suadet ut fidē tibi integerrimam existimē. Honorifica atq; laudabilis tuæ uitæ gubernatō facit: ut uirum te bonū & iustum esse existimē. Integra eni atq; optima uiuēdi rō facit: ut hominē te purum sincerū: æquū & inocētē iudicare ualeā. Multi quottidie ad nos deferunt incredibiles tuas esse in omni genere uirtutes. Nuntiatur nobis quottidie summā esse tuarum uirtutum amplitudinem. Assiduo enim sermone apud nos pfert: singularē tuā in omni genere officii uirtutum præstantiā. Sæpe eni te demiratus sum tanq̄ hominem ex ipso cælo delapsum. Omnes enim tuæ deliberationes summa sapiētia refertæ uident. Omnia tua istituta cōstār magna idustria esse operata. Omnia me tua delectant: sed maxime tua summa fides: humanitas: prudentia: cōsiliū: liberalitas. Oēs eni tuæ uitæ rōnes mihi placent maximopere sed potissimum societas: studiū: religio: benignitas. Prudētiorē adhuc neminē nr̄o Cicerone cognoui. Callidiori cōsilio præditū neminē expertus sum q̄ Sulpiciū. Nō fuit tāti Carthaginem uincere: quanti hoc est quod nuper tuo consilio gesseris. Cicero ætate tenera cæteros ingenio superauit. Cicero a teneris iā annis fuit idustria præstantior. Sumā es ex hominum opinionē existimatione adeptus. Tua quidē nominis existimatio ex hominū cōmendatione apud plurimos celeberrima est. Nihil optatius q̄ est uniuersæ ciuitati tua prudentia. Nihil plus homini cōmodius accedere uidi q̄ sapientissimū consilium tuum. Quid oēs de tua probitate existimauerunt: id ego re ipsa clarissime constare perspicio. Quā de te omnes celebritatē prædicāt: ego eam amplissimam expertus sum. Nihil enim mihi amabilius: nihil gratius: nihil deniq; optabilius tua erga me uoluntate. Quoniā liberalitas tua oībus planissima est: nō igitur mireris si oēs in eo℞ negociis benignitatem tuā experunt. Quia tua apud oēs officiosa beneficētia nota est nulla igitur te teneat admiratio: si multi se tibi cōmendant. Cū te oēs liberalissimū cognoscant: non est ꝙ aliqua tenearis admiratione si oēs tuū officiū requirant. Si ex sententia mea te frui ualerem: tu esses oium meo℞ cōsiliorū moderator. Si ex uoto mihi data esset tui possidendi facultas: omnia mea consilia tibi gubernanda committerem. Cicero diligentior tuis laudibus esse nō potuit q̄ fuit Crasso constātior tuæ causæ esse nō ualuisset q̄ fuit. Clarissima tuæ autoritatis excellentia efficit: ut quicquid agis uæhæmenter denotetur. Tuarū uirtutū splendor homines commonet: ut quæcunq; facias ponderent. Cato in his quæ aliquo consilio roselli possunt non capietur. Marcellus in illis negociis quæ in usum hominum euenire solent non poterit defraudari. Bonorum uita me semper plurimū delectauit. Ciues enim de sua rep. recte sentientes a me semper unice amati fuerunt. Qui officiosissimam uiuendi constitutionem immitentur summo a me amore complectuntur. In te profecto summopere confidam. Omnes enim fortunas meas tuæ fidei commēdo. Omnem spem meam in te fixi ac locaui. Nisi tuæ uitæ ratio optime mihi cognita esset nō auderē mea tibi secreta cōmittere. Spero enim tua prudētia fretus quod exopto consequi posse. Mihi enim optime persuadeo opera consilii tui adiuuante quod desidero posse faciliter iperrare. Vatinius fuit semper beneficiorum diligētissime memor. Vatinius semper curauit ne ingratitudinis uicio unq̄ criminari posset. Vatinius solet amicis mutua beneficiorum uicissitudine respondere.

De litteris ad amicum datis: ut ab eo receptis. Et ubi aliquid ei significamus. Aut etiā amico uel nobisipsis congratulamur. Exordia.

EX tuis litteris mirificum tuum erga me amorem recognoui. Tuæ mihi litteræ qua me beniuolentia colis declarauerunt. Tuarū eni ad me lr̄arū uisitatio diligens tuā erga me memoriā significat. Tuæ enim litteræ quæ ad me frequentes deferuntur: satis magnum tuæ uigilantiæ argumentum declarant. Litteras tuas legi simillimas tuæ uirtutis humanas: gratiosas: amabiles: officiosas. Littere tuæ mihi delatæ: sunt tuæ uitæ institutionis consimiles: plenæ prudētiæ: consilii: puidentiæ: sapientiæ. Tuā epistolā cōtemplatus sum: tuæ bonitati accōmodatā: honestā: liberalē: fidē: cōmodā: religiosa℥: Iucūdissimæ mihi fuerunt tuæ litteræ: Amantissimæ tuæ litteræ amplū mihi gaudiū cumulū attulerūt. Magnā pfecto iucūditatē ex tuis litteris recepi. Tuæ quidē litteræ magna me lætitia affecerūt. Lr̄as qdē tuas icredibili alacritate complexus sum. Suauissimas semp tuas accipio lr̄as. Tuæ litteræ ualde mihi graues elegantesq; uisæ sunt. Tuas lr̄as recepi. Redditæ mihi fuerunt tuæ litteræ. Tuæ mihi litteræ per Stephanū fuerūt obsignatæ. Ex tuis litteris itellexi: cognoui: suspicatus sum: dedici: animaduerti: cōpræhendi: iudicaui. Ex tuis litteris doctus admonitus: adhortatus sum. Ex tuis lr̄is doctior: prudētior: certior factus sum. Tuæ mihi litteræ significauerunt: declarauerunt: innuerunt. Tuæ quidē litteræ me admonuerūt: docuerunt: erudierunt: & certiorem fecerunt. Dupliciter delectatus sum tuis litteris. De tuis ad me litteris duplici quidem gaudio affectus sum. Crebræ ad me tuæ litteræ tuā mihi diligentiā demonstrāt. Vide quid agas uis tuas lr̄as referam in uolumina. Fac

te respicias

te respicias ne nimium in scribendo fatigeris. Con
sule ualetudini ne te nimiū in scribēdo lasses. Proli
xitas tuaꝝ litterarū me quoqꝫ longiorē in scribēdo
facit. Copiosissimæ tuæ litteræ me admonere uidē
tur: meas etiā ad te ꝑlixas obsignare curē. Breuitas
eni ad me tuarū litteraꝝ me admonet: ut ego quoqꝫ
in scribēdo breuior esse debeā. Cū te in scribēdo bre
uem esse uideā: breuiorē etiā me q̄ solebā esse debe
re cōstitui. Quod caput fuit epistolæ tuæ ad id po
tissimū respondebo. Quæ summa est tuaꝝ līarū: ad
eā ꝓsertim responsionē accōmodabo. Quot potissi
mū tuæ orōnis argumentū esse uideť: ad illud præ
sertim rōnes meæ defensiōis applicabo. Scriptis iā
& designatis meis ad te līis: tuæ mihi delatæ fuerūt.
Absolutis iā & tabellario cōmissis meis tibi līis ob
signādis: tuas mihi Lētulus dedit. Expeditus iam &
missis līis meis: tuas q̄primū accepi. Vix potui tibi
scribere summis occupationibus ipeditus. Tandē tibi
scripsi paulisꝑ maximis laboribus subleuatus. Tan
dē tātulū ocii nactus sum ut hoc tibi līarū dederim.
Etsi nihil haberē qđ scriberē: tamen uolui amico ad
te eunti aliquid litterarū dare. Tametsi nihil noui
esset quod tibi declararē: tamē uolui potius meas lit
teras inanes q̄ nullas esse. Quærēti mihi quid ad te
potissimū scriberē. Illud in mentē uenit: ut ad uirtu
tes te plurimū adhortarer. Consideranti mihi quid
tibi litteris significare deberē: illud occurrebat ut ad
studia bonarum artium te uehementer incitarem.
Cogitāti mihi quo te genere litterarū uisitarē: illud
scribēdi genus accedebat: ut te ad gloriam tuorum
maiorū inuitarē. Magna rei utilitas quā pro te exco
gitaui: me ad scribendū incitauit. Facultas terū quā
maxime tibi usui futurā esse uideo me adduxit: ut ꝑ
meas te litteras admonerem. Si de tua erga me uo
luntate dubitarē pluribus uerbis ad te scripsissem:
ut rōnibus meis iseruires. Si de nr̄a amoris coniun
ctione suspicarer: lōgiori qdē rōne a te cōtēderē: ut
te mihi accōmodares. Litteras tuas uidi simillimas
tuæ neqꝫ: tæ cōtumeliosas: ꝑfidas: iniquas: mēdaces.
Tuas mihi līas detulit Pōpilius plenas discordiæ:
temeritatis suꝑbiæ: crudelitatis. Tuā legi epistolā
delirātē: ignominiosam: molestā facinorosam. Epi
stola tua uacillātibus līis mihi delata ē. Litteræ tuæ
iconstāter loquētes mihi redditæ sunt. Tuam rece
pi epistolā uarie defluentē. Nō ausus fui līas meas
Apio cōmittere. Nō existimaui līas Polioni teme
re cōsignare. Nōne his te suppudet: ut cū iā ex me
līaꝝ fasiculos recepis nihil mihi remiseris. Ita ne pu
dore afficeris aliquo nihil tuaꝝ ad me līarū remitte
Quem statum retineamus ex his litteris cognosces
Quæ nostrorū conditio hæ tibi litteræ declarabūt.
Quomō res nostræ habeāt ꝑ has litteras certior fi
es diligēter. Quæ acciderūt existimaui te scire opor
tere. Quæ nuꝑ cōfecta sunt tibi esse aperiēda puta
ui. Quæ sunt hic cōstituta duxi tibi esse declaranda.
Quæ tibi explicaturus sum ita cōmoda sunt ac uti
lia. ut maxime debeas ea tibi uelle cōparare. Quæ te
sum admonit⁹ ita sunt rationibus tuis suffragātia
atqꝫ opportuna. ꝙ ea sunt tibi maximopere cōple
ctenda. Honori eni tuo nunq̄ defui neqꝫ defuturus
sum. Dignitatem enim tuam dies ac noctes studio
sissime tuebor. Omnem conditionem status mei ti
bi declarabit Hortensius. Totā enim summā consi
lii mei te docebit Opinacius. Si ꝑtistinā in amicos
defendēdos beniuolentiā retines: te rogo ut me su
scipias defendēdū. Si talis es amicoꝝ defensor qui
cōsueuisti: me tua uirtute suscipe ꝓtegēdū. Cupio
maxime ut aliquādo ociosa libertate fruamur. Desi
dero uehementissime ut tranquillā pace possidea
mus. Expecto eni summo cū desiderio ut a tātis mo
lestiis in qbus quottidie uersamur aliquando libere
mur. Illud tādem mihi euenit quod mihi semꝑ ma
xime fuit optatū. Illud tandē mihi oblatū est quod
semꝑ exoptaui. Quod diu uehemētissime desidera
ui id mihi hodierna die fœlix fortuna detulit. Cato
nē tuo ad me nomine ꝑfectū uidi certe libētissime.
Lentulo q est tuis mihi uerbis cōmēdatus libenter
inseruiui. Ciceronis rationes per te mihi cōmenda
tas: facili animo defendendas suscepi. Ciceronem li
bentius q̄ uidi uidere non potuissem. Lamiam gra
tius quam suscepi suscipere nō potuissem. Torqua
tum cōstantius q̄ defendi defendere non ualuissem
Admonuisti me ut siquid esset quod ad te pertine
re arbitrarer tibi significarem. Constituisti me cum
ut quæ te contingerent: tibi aperirem. Quod potis
simum curo est ut meam rempub. saluam esse ue
lim. Quod in primis exopto est ut rōnibus publi
cis recte consulatur Cū oēs reipub. recte cōsulere de
beamus: idcirco quod sibi cōducere mihi uisum est
in mediū adducā. Caritas qua erga patriā afficeris ē
mihi multo iucūdissima. Fides eni qua salutē cōem
semꝑ excoluisti est mihi q̄gratissima. Quod pro te
excogitaui magnū est tibi lucrū allatuꝝ. Quod pro
te ago quottidie: ad maximæ tuæ dignitatis icremē
tum plurimū attinere uideť. Nisi Sempronii uirtu
tes tibi notas esse arbitrarer: de his multa tibi narra
rem. Nisi mihi exploratū esset te optime cognosce
re qbus sit Plautus uirtutib⁹ isignitus: de ipsis te cer
tiorē facerē. Quā optarē ut multis ex causis una es
se possemus. Quā uellē ut de magnis ac multis re
bus accessionibus utriusqꝫ nr̄um ꝑtinētibus sermo
nē cōmittere ualeremus. Cū Trasonē tuo ad me no
mine uenientē uideo: te uidere existimo. Quotiēs Fa
britius tuas līas obsignat: totiens tecū sermonē me
hēre uideor. Pudor quidē subrusticus sæpe me de
terruit: cū aliquid a te cōtendere uellē. Pudibundus
nimis adhuc erga te fui cū operā tuā experere uellē.
Magna quottidie ad nos deferuntur: quæ ita ut di
cuntur constare cupio. Multa quottidie nunciātur.
quæ utinam uera sint. De pace ita est ut optasti. De
statu reipub. ita esse uidebis ut desideras. De digni
tate Catonis ita est ut speramus. In maxima acerbi
tate hac utor consolatione. ꝙ sum mihi cōscius oia
equissimo aio fecisse. In summis molestiis hac fru
or recreatione: ꝙ nihil a me sine ratione cōmissum
est. Non diu sed acriter tuæ nos suspitiones torse
runt. Non longo tempore sed acerbissima malorū
calamitate nobis insederunt bellorū interminatio
nes. Perterrefactus est acriter Lepidus aduentu ex
ercitus Octauiani. Percussus est Lentulus misere lit

teris Ciceronis. Sceleribus malorum oppressa est
bonoru3 libertas. Iniquitate perfidorum status bo
norum turpiter est affectus. Improbitatem aduer-
sariorum credo te iamdiu cognouisse. Quãta sit no
strorum insidorum iniquitas minime te fugere exi
stimo. Noli mirari si Apio grauiter succenseã. Nul-
la mouearis admiratione si in Popilium excandescã
Deus Popilio malefaciat omnium hominum ne-
quissimo. Deus Sabinum perdat hominem celestis
simum. Perfidorum iniquitatem reprimi sæpenu-
mero necessariũ est. Insidorꝝ detractionibus pari ui
ce respõdere licitũ est. Quod homines nocere mihi
debeãt cãm nõ habẽt. Quod qsq̃ mihi detrahere de
beat: nulla qdem iusta cã ei oblata est. Quod me ho
mines iniuriis ꝓsequanẽ: id ꝓfecto sine causa facere
uideñ. Homines insidi nõ cessant quottidie nr̃am
existimationẽ labefactare. Homines maliuolentia
suffusi assidue nobis detrahere studẽt. Homines na
tura maledici: nostrã rẽctam uiuendi rationem co-
inquinare machinantur. Perfidia hominum facit:
ut nonnulla durius q̃ dicta sint perferantur. Inuidia
hominum facit ut multa secus q̃ ab hominibus fa-
cta sint accipiantur. Non possem perperi fidẽ quã
de me tibi dedi frustratam esse: nisi fortuna culpam
sustineret. Varia indies itelligo quæ utinam inania
sint. Non possum abduci quin quottidie uaria per-
cipiam: sed ficta esse libenter exopto. Ineptiorem
profecto Dionysio neminẽ esse uidi. Insanior cæte-
ris hominibus mihi uidetur esse Lambertinus. Ma-
xima aeris perturbatio adhuc præbuit ne ad te ac-
cederem. Imbres & uenti in causa fuerunt: ne tabel-
larios tibi mittere potuerim. Incredibili sum dolo-
re de tua aduersa ualetudine confectus. Excruciant
me nimiũ tuorꝝ infortuniorum calamitates. Væhe
menter adducor ut tibi maximopere congratulari
debeã. Compellunt me tuæ uirtutes: ut tecũ lætari
uelim. Gaudeo plurimũ te de me recte sentire. Læ-
tor maxime meã uiuendi rationẽ tibi probabilẽ ui-
deri. Maxima afficior uoluptate: ea q̃ facio tibi pla-
cere. Quanq̃ ex amplissima tuorum in me benefici-
orum magnitudine cumulate mihi satisfactum arbi
trabar: gaudeo tamen q̃summopere maioribus in-
dies a te officiis exornari. Tametsi superioribus tu-
is in me meritis satis me tibi deuictũ existimabã: læ-
tor tamen te quottidie in me fieri beneficentiorem
Ego te celebratione tuarũ uirtutũ plurimum gau-
deo. Prædicatio tuæ probitatis maxima me lætitia
afficit. Ego cõmendatione tuæ existimationis maxi
mopere lætor. O iucundissimũ nuntiũ de rebus nu
per a te gestis. O gratissimum rumorẽ de fama tuæ
salutis. O acceptissimas litteras de filii reditu ad nos
Lætor maxime amplissimam te rerũ gestarũ glori-
am ex tuo magistratu deportasse. Gaudeo maximo
pere summam te ex uirtutibus tui nominis existi-
mationem fuisse consecutum. Lætor uæhementer
magnũ te ex officiis tuis fructũ accepisse. Accessio
tui magistratus summã mihi affert oblectationem.
Amplificatio tuæ dignitatis est mihi multo iucũdis
sima. Gratulor fortunæ tuæ: uirtuti tuæ: ꝑspicaciæ
ingenii tui. magnitudini animi tui: fælicitati tuæ.

Virtutibus enim tuis adducor me tecum plurimũ
gratulari debere. Coniunctio tuæ optimæ erga me
uoluntatis maximam mihi suauitatem affert. quod
me amas est mihi uæhementer gratissimum. Fami
liaritas affinitas quam mecum officiosissimæ conci-
liasti: maxime mihi uoluptati accedit. Nemini con-
cedam cui tua prosperitas fuerit iucundior q̃ mihi.
Nulla quidem ratione tolerarem: ut tuæ bonorum
accessiones cupiã gratiores cõtingere possent q̃ mi
hi. Est mihi iucundissimum quæ pro te gesserim ti-
bi uideri probabilia. Magna afficior uoluptate meã
erga te operã tibi placuisse. Acceptissimũ nuntium
accepi cum te recte agentem intellexi. Res mihi iu-
cundior significari nõ potuisset: q̃ cũ de florente sta
tu tuo est mihi nuntiatã. Non parua afficior lætitia
tui nominis existimationem te integram defendis-
se. Non dici posset quantũ gaudeam honorem tuũ
illibatũ retinuisse. Gaudeo maximopere te ad nos
recte ualentem recẽpisse. Est mihi magnæ uolupta-
ti te ad nos redisse. Plurimum ut debeo lætor te ad
nos sospitem contulisse.

Vbi amico de beneficiis gratias habemus. Et ubi
operam & officium nostrũ ei pollicemur. Exordia.

NOn habeo quas meritas tibi gratias red
dere possim. Non enim reperio quibus
rebus parem tibi gratiam referrem que
am. Non est idonea mihi concessa facul-
tas: ut merito tibi gratificari ualeam. Ea est mihi de
negata potestas ex qua me tibi beneficiorum me-
morem demonstrare possem. Nulla satis commo-
da est mihi oblata opportunitas: ut uirum me tibi
officiosum præstare queã. Magnas tibi gratias ago
Amplissimas tibi gratias habeo. Immortales tibi
gratias ago. Condignas tibi gratias agere studeo.
Merito tibi gratias referre nitor. Ago tibi gratias
cum pudore: cum tua summa in me officia rem po-
tius q̃ uerba desiderent. Non tibi libẽter uerbis gra
tias ago: cum præsertim amplissima tua in me bene
merita rerum effectum: non gratiarum actionem
deposcant. Corripior uerecundia tam uili uerbo-
rum munere tibi gratias agere: cum imortalia tua
in me benemerita rem ipsam demereantur. Iam nõ
ago tibi gratias: cum enim re non possum referre
hinc uerbis non patitur satisfieri. Magnam habeo
Ciceroni gratiam qui mihi causam dedit te amãdi.
Lentulo meo summas teneor gratias agere qui ini-
tium aperuit me tibi coniungẽdi. Volucio maximã
debeo gratiam referre qui familiaritatẽ consequẽ-
di tuam materiam mihi obtulit. Quoniã in oĩbus
rebus meis maximo mihi præsidio semper esse uo-
luisti: idcirco parẽ tibi gratiã referre studeo. Quo-
niã in oĩbus meis agẽdis causis summum tuũ mihi
adiumẽtũ ꝑstitisti: ideo suffragationis tibi uicẽ ꝑsta
re debeo. Quoniã oĩbus meis rõnibus te semper li
bentissime accõmodasti: idcirco mutuã tibi officio-
rũ actionẽ nitor retribuere: Oẽs. n. rõnes ꝑscrutor:
ut ꝑ tuis in me meritis tibi merito gratificari pos-
sim. Oẽs ẽt uias excogito ut ꝑ tuis i me officiis uirũ
me beneficiorum memorem cognoscere possis.
Nullũ ꝓfecto locũ ꝑtermitto ut ꝓ summa tua libe
ralitate

ralitate parē tibi beneficioꝝ grãm referre ualeam.
Cū præsidio mihi opus ē tuo: id libenter a te peto:
sed multo libētius ꝓ tuis in me officiis tibi grãs ago
Ego libēter meis te rationibus adiungo: sed libētius
meū tibi officiū pſto: Tuū mihi auxiliū libēter expe
to: sed libētius parē tibi gratiā referā. Nō enim me
pterit tantū pro cōmodis meis te semp elaborasse:
ut etiā pro tuis ornamētis tenear uæhemēter īsuda-
re. Molitus.n.pro me tantope fuisti ut ego quoqꝫ ꝓ
te maximopere conari debeā. Satis .n. mihi cōstat:
ꝙ te ꝓ rebus meis studiosissime exercueris: quæ res
me merito adducit: ut etiā ex toto uigilantissimum
me pſtare debeā. Mādatū tuū curabo ut debeo dili-
genter. Tuū negocium ago sicuti teneor studiosissi
me. Cām tuā quēadmodū es meritus mihi recipio
defendendā. Oēs rōnes tuas ut mihi onus incūbit
oībus uiribus sustinebo. Studiū.n. meū nunquā ē ti
bi defuturum. Mea.n.fides nullo tibi loco deficiet.
Ego nullū meum unq̄ tibi officium denegabo. Sum
quottidie curiosus quid in rebus tuis agatur. Dies
.n.ac noctes diligens ad iuestigandū sum quā rerū
conditionē possideas. Quāto studio cām tuā om-
nibus in locis defenderim oēs tui declarabūt. Quan
tā.n.uigilantiā pro dignitate tua ubiqꝫ defendenda
adhibuerim ex tuis oībus certior fieri potes. Quo
.n.aio: qua cura: qua diligentia: qua ue cōtentiōe rō
nes tuas in omni re curauerim: oēs tuos ad te scri-
psisse arbitror. De meo studio erga salutē tuā credo
te cognoscere: Quæ sit mea pro tua uoluntate uigi
lantia existimo te intelligere. Quātū pro te conser-
uādo laborē desumpserim arbitror te nō ignorare.
Ardentissimum tuæ gloriæ amplificatorē me sem-
per futurū esse constitui. Perpetuus equidē tuarum
uirtutū pdicator esse uolo. Assiduꝰ.n.tuæ existima-
tionis buccinator existā decet. Ego nullū locū pter-
mitto te laudandi. Ego nullū laborem subterfugio
te iuuandi: Ego nullū periculū expauesco te cōseruā
di. Vide quanti apud me sis. Vide quantum tibi tri-
buo. Vide quanti te facio. Quāprimū facultatē na-
ctus fuero te adiuuandi: oīa ꝓ te agendi libētissime
suscipiā. Vt primū mihi oblata est inseruiēdi oppor
tunitas nihil ꝑfecto ptermisi. Quātū enim in me ē
tantum de me tibi polliceri potes. Quæcūqꝫ in me
bona sunt cōstant tibi paratissima. Quod tibi pol-
licitus sum dedita opera paraui. Quod tibi pmisi di
ligenter absolui. In oībus locis ubi me esse contige-
rit maximis te laudibus extollo. Ego te quottidie cō
mendare non desisto. Non cesso dies noctesqꝫ am-
plissimis te laudibus illustrare. Dignitati.n. tuæ ita
faueo ꝙ oia opera curē. Oēm.n.status tui conditio
nē ita carissimā habeo ut oia ꝓ tua salute sim liben-
ter expositurus. facit.n.perpetua tuorū erga me be
neficiorū magnitudo ut sedulo tui memor esse de-
beam. Amplissima in me tua officia efficiunt: ut oia
quæ tibi grata sint per te pficere debeā. Immortalia
tua in me benemerita non sinūt me aliud quicq̄ ni-
si de tuis cōmodis & ornamentis cogitare. Sum di-
es noctesqꝫ sedulo in hoc occupatus ut pro tuis in
me officiis perpetuo cōmemorandis tibi satisfacere
studeam. Cum tua in me officia summa esse constāt

omnia sunt mihi ꝓ te merito ac diligenter agenda.
Quantū in me est id omne pro tuis ornamentis ef-
fundere teneor. Quantas mihi bonorū accessiones
comparare potero: oēs pro tuis cōmodis libēter in
mediū adducā. Amor ea pro te iubet efficere quæ ꝓ
meipso non perficerē. Nō.n. possum adduci ea pro
me agere quæ ꝓ te facere amor me coegit. Cū tua er
ga me benemerita cōsiderarem oia sum libentissi-
me ppessus dum tibi auxilio esse possim. Cum aiad
uertam quanta fuerit tuoꝝ erga me officiorum ma
gnitudo oia diligentissime procurabo: ut morē ti-
bi geram. Cū mihi in mentē uenit quibus quantis
quaqꝫ magnis me beneficiis exornaueris. oia sum ꝓ
te perpessurus dum tuā dignitatē tueri possim. Cū
tua in me merita memoria repeto. omnia constitui
tolerare debere dum rationibus tuis consulere ua-
lerem. Cū id semper curaueris: ut saluū me esse uo-
lueris: mea interesse uidetur ut oia ꝓ te merito effice
re debeā. Ego beniuolētia compulsus quæro quotti
die qua ratione me tibi accommodare possim. Ego
affinitate cōmonitus me tibi totū expono. Deos ho
minesqꝫ testes imploro honorē tuū non mihi mino-
ri esse curæ q̄ meūmet. Deus qui omnia recte nouit
optimus testis esse potest nullius alterius beniuolē
tiā q̄ tuā accedere mihi optatiorē. Oēs homines mi
hi testes adduco: me nihil aliud magis q̄ fælicitatem
tuā adoptare. Quoniā arbitratu meo te semp fretꝰ
sum: eadē ꝑfecto rōne de me statuere potes. Quo-
niā uoluntatem tuam cū meo iudicio semper con-
iungere uoluisti: meū etiā consensum opinioni tuæ
sum libenter accommodaturus. Quotiens auxilio
tuo mihi opus fuit: te adeo facilem dulcē & huma-
num expertus sum ut maximopere tibi debere diu
dicem. Quotiēs mihi tuū psidiū expertus ita te mitē
ac tractabilē semp esse cognoui: ut nihil ꝙ a me ue-
lis tibi denegare debeam. Quotiens te mihi fauto-
rem pbuisti ita te mihi liberalem atqꝫ beneficentissi
mum pstitisti: ut nihil sim unq̄ pro ornamentis tu-
is subterfugiturus. Amplissima tua erga me libera-
litas non patitur: ut ulla quidē rōne me ores: cū oia
sponte mea pro te perficere debeam. Præces .n. in
amicicia nostra sublatæ esse debent: cum tua in me
beneficia expectant: ut omnia quæ in me sunt pro
tuis cōmodis in mediū tenear exponere. Non eni
opus est ut a me quicq̄ rogando contendas: quoniā
immortalis tua in me beneficiorū magnitudo per
petuo me tibi deuinctum efficit. Quoniam incredi
bilē quēdā amorē tibi debeo: dies ac noctes de com-
modis & ornamentis tuis excogitare non desino.
Cum tu mihi obsequētissimus semper extiteris me
tibi oībus in rebus consentientem expecta. Quin ꝓ
nobis incommoda sustinuerunt iure demerentur:
ut parem iacturæ uicē pro ipsis tolerare debeamus
Simultates: iurgia: cōuicia. offensiones atqꝫ incom-
moda quæ ꝓ existimatione mea ppetue non dene-
gasti satis me admonent: ut ego nē ullius icōmodi
tatis genus pro te debeo subterfugere Cū tu ꝑico-
lumitate mea detrimēta atqꝫ supplicia non effugisti
ego etiā ꝓ salute tua afflictiōes egestatē: famē cala
mitatē: atqꝫ iteritū nō debeo formidare. Cū sit turpis

simum beneficia non meminisse: certe hoc summũ ꝙ ego a te officiũ recepi & meminero semp & ṗdicabo libeuter. Quæ tu in me beneficia cõtulisti nulla unq̃ mea delebit obliuio. Quæ in me benemerita declarasti ols mea cõplectitur posteritas. Quod me semper me lautissime pertractasti ex mea nunq̃ memoria decidet: Immortalia tua I me officia ꝑpetuo meo qdẽ animo insidẽt. Tua gratia quæ mihi nunq̃ defuit perpetuo deuinctum efficit. Tua summa liberalitas quã semper paratissimã esse cognoui me semp obsequẽtissimũ reddidit. Tua amplissima dignitas quæ mihi semp opitulata est: me sibi totum uendicauit. Exopto illam mihi dari facultatẽ ut meam in te pietatem beneficiorũ magnitudine recte cognitam habeas; Desidero maximopere ut ea mihi fortuna cõtingat: ex quo incredibilem meã in te uoluntatem re ipsa maxime cõprobare possis. Sũma mea erga te beniuolẽtia me cõpellit: ut nihil debeam pro te recusare. Maximũ meum erga te amoris iudicium me plurimum adhortatur: ut omnib⁹ in rebus me tibi accõmodare debeã. Cum multa mihi gratissima sint quæ tu in me cõtuleris: tamẽ fero hoc gratius: ꝙ te semper uirum liberalissimum præstitisti. Cum omnia tua mihi optatissima sint: tamẽ hoc desideratius ꝙ affinibus meis attribuisti: Cum omnes tui maximis me officiis semp prosecuti fuerint: illud sedulo excogitare debeo: ne amplissimæ liberalitatis immemor esse debeam. Cũ omnes tui semper me liberalissime cõplexi sint: nihil est quod ego non tum eorum tum etiam tua causa debeam. Summus enim tuarum uirtutum splendor & incredibilis meus erga te amor efficit: ut omnia pro tuis commodis tenear sustinere. Maxima tuorum studiorum existimatio & perpetua nostræ beniuolentiæ coniunctio facit: ut me tibi omnibus in rebus totum patefaciam. Hoc tibi uelim persuadeas me pro rebus tuis quottidie fieri diligentiorẽ. Scito maiori mihi indies esse curæ dignitatem tuam. Honor equidẽ tuus perpetuo mihi animo residet. Negocia enim tua quottidiæ mihi infixa sunt memoriæ.

De narratione: ubi. s. de litteris: ubi de rebus secũdis: & ubi de aduersis enarramus.

CVm nostræ mentis conceptum aperire: & quæ nos ad dicẽdũ moueant explicare uolumus illud diligenter obseruãdũ est: ut narratio a nobis habita idonea & cõmoda constet. Debet enim narratio breuiter explicari: ut ab auditoribus faciliter cõphendatur. dilucide aperiri: ut clarissime intelligatur. & uerisimilis declarari: ut fidem possit auditoribus probabilem efficere. De quibus narrationibus aliqua hic principia aperient: quæ si fortasse nimis pauca uidebunẽ. hac ꝑfecto rõne excusari debẽt: ꝙ unusquisq cui aliquid narrare cõtingit satis clarissime itelligat quid sit illud: & cuiusmodi existat ꝙ plurimum facere uoluerit. ꝙ cum recte nouerit facilis erit sibi defatigatio ad ipsum dilucide denodare: & in mediũ apertissime demonstrare. Dubitanti mihi qd ad te scriberẽ Lentulus noster ad te mihi scribẽdi materiã aperuit. Quærẽti mihi qd meis tibi litteris significarem: Callidius scribendi uiã demonstrauit. Expectãti mihi tuas litteras Cicero nũciauit te nihil scribere posse. Volẽti mihi tuas litteras depostulare Cicero me admonuit me frustra desiderare. Lectis tuis litteris magna oium gratulatio secuta est. Explicata tuaꝶ litterarũ snia incredibilis est omnium officiosorum lætitiæ plausus exortus. Intelligo idẽ in his lr̃is ꝙ in superioribus intellexi. Idẽ postremo tuæ lr̃æ mihi declararunt ꝙ anteriores significauerũt. Nõ magis ex ultimis tuis lr̃is admonitus sum: q̃ ex prioribus cognouerã. Cũ tuas litteras lego tecum uideor colloqui. Litteras contẽplans tecũ sermonẽ habere uideor. Quotiens tuas epistolas contracto: totiens uideor te habere. Quod te excusas ꝑpter occupationes non potuisse scribere satis apud me ualet. Accipio excusationẽ q̃ usus est ꝙ occupationib⁹ ĩpeditus scribere nõ potueris. Quod dicis te occupatissimũ tuis me litteris uisitarẽ nõ potuisse satis est: ratio tua excusabilis mihi uideẽ. Tantũ ex prouincia redierã cũ has tibi lr̃as misi. Tantummodo ex magistratu remeauerã cũ hanc tibi epistolã obsignandã cõmisi Illuc tũc domũ nuper applicauerã quãdo his te litteris uisitaui. Ego post tuas litteras mihi datas cãm tuã q̃primũ curare cœpi. Ego postq̃ tuas recepi lr̃as primũ ꝙ ego feci dignitatẽ tuã defendi. Ego lectis tuis lr̃is statim de rationibus tuis cogitaui. Res nostræ quo in statu sint ex his lr̃is cognoscere potes. Hæc negocia qũo habeant Cicero tibi declarabit. Nostra resp. quẽ status conditionẽ possideat ex hac intellige. Vni epistolæ respondi: uenio ad alteram. Primæ epistolæ satisfeci nunc ad alteram accedo. In principio. n. totius causæ usq ad finem lõga nimis esset enarratio: Ab initio quidẽ totius negocii usq ad extremum cõplexũ nimis esset dicendi ratio. Ab exordio. n. totius accessionis usq ad calcẽ diffusa nimis esset cõniẽtandi ratiocinatio. In Cicerone poteris hæc cognoscere industriã: cõsiliũ: sapientiã: humanitatẽ: liberalitatẽ: modestiã: In Clodio hæc oia eẽ cõstãt iniquitatẽ supbiam: crudelitatẽ: audaciã: incõstantiã. In Clodio hæc oia experti sumus deceptiones: calumnias: uiolẽtiã: iracũdiã implicationẽ. Optarẽ maxime mi Lamberte: ut pluribus ex causis bonarum artiũ disciplinis opam adhiberes. Primũ ꝙ ipsæ sciẽtiarum uirtutes hominum ingeniis maxime conueniunt. Hoc primũ sequiẽ illud: ꝙ opportunissimæ sunt in oibus hominũ rebus siue secũdis. siue aduersis. Deinde nihil est ab ipso deo excepta aia hoibus datũ: ipsis sciẽtiarum uirtutibus præstantius Et illud adiungo: ꝙ neq oppida neq ciuitates neq prouinciæ: aut deniq uillæ absq sciẽtiarum ꝑceptis gubernari possent. Neq hoc tacebo nisi ipsæ bonaꝶ artiũ doctrinæ apud humanũ genus colerentur. homines ꝑfectõ eorum uitam tanq̃ animalia bruta agere uiderẽtur. Et q ipsis adhærẽt eorũ uitã florẽtiorẽ degere possunt Addo etiã ꝙ ipsæ scientiaꝶ uirtutes hoi uiuo nunq̃ eripiunẽ. mortuo uero sempiternã laudis existimatõnẽ cõparãt & animã reddũt illustriorẽ. Et illud rursus addẽdũ est ꝙ trãquillis in rebus maximã afferũt hoibus oblectationẽ: tristibus uero & calamitosis tẽpoꝶ cõditionibus salutẽ

bus salutẽ

bus salutē importāt. Postremo ꝙ caput est: ipsæ.n. facultates scientiarū talē tanq̄ amplissimā cōmoditatis opportunitatē secū afferunt: ut etiā si cæteras res homines amiserint: ipsæ tñ isignes bonaꝝ disciplinarū uirtutes ipsoꝝ hoium uitā cōmodissime sustentare possent. Neminē aliū supesse uideo in quo pristinā illā nostri amoris societatē repsentare possim. Aliū neminē cognosco in quo priscā nostræ cōiunctionis colligationē cōspicere ualeā. Quo die te cognoui te amare cœpi: Vt primū te uidi magnū feci initiū fortunæ nostræ beniuolētiæ. Quā primū tecū alocutus sum i amorē tuū maximopere cōmotus fui. Vsq; a pueris nobis magna sum te beniuolētia cōplexus. usq; a teneris unguiculis te magni feci Vsq; ab in eunte ætate tibi libenter inseruiui. Vsq; a primis tēporibus nostræ ætatis, de q̄bus memoriā accepimus summa fui te beniuolentia prosecutus. Mitto ad te Balbū tuis beneficiis exornandū. Cassius ad te proficiscitur tua benignitate cōplectēdus. Lentuli ad te uisitatio meam scribendi breuitatē excusabit. Cicero eius bonarū artiū disciplinis amplissimū Italiæ attulit splendoris ornamentū. Pompeius rē eo perduxit ut cōmunis salus iā recreari posset. Cato mihi testatus est incredibilē se meis rebus curam pstituꝝ. Fac in remp. omni cura ac cogitatione incūbas. Fac oibus uirib⁹ cōi saluti inseruias. Oia perfeci quæ ad remp. attinent. Nihil ꝙ ad remp. ptineat ptermisi. Nullo loco defui ut resp. optime gererēt. Si mores correxeris bene facies. Si uitā emendaueris melius tibi cōsules. Si meliores uiuēdi rationes suscipias rem agis magis dignā. Si te uirtutibus assuefeceris uir pstantior euades. Tu quidē uere existimas: Tu.n. ita ut res habet arbitraris'. Tu profecto ita sentis ut res ipsa futura est. Ego illud semper curaui ne ꝙ agerē merito posset repræhēdi: Ego id semp optaui ut meæ uitæ rō pbabilis haberet. Aequo aīo oia p te passus sum patiēter oia tollerare decreui. Tēperate oia deliberaui sustinere. Magna est memoria tuaꝝ reꝝ gestaꝝ. Maxima est de uirtutibus tuis existimatio. Oia.n. illa a te expectātur quæ a uiro sūmo ingenio summaq; uirtute pdito expectari solent. Cū mecū egeris ut te iuuarē digna mihi res uisa est. Cū me rogaueris ut honorē tuū defenderē æquū esse existimaui. Cū a me cōtēderis ut causam tuā curarē: amori nostro dignū esse diiudicaui. Cū a me efflagitaueris ut affines tuos cōplecti deberē: beniuolētiæ nostræ cōueniēs existimaui. Est enī animi ingenui uirū se pstare q̄ gratissimū. Est hominis officiosi beneficioꝝ se memorē demōstrare. Est enī boni hominis parē meritoꝝ gratiā referre. Est hois grati mutuis officiis respōdere debere. Quotienscūq;. Trebonius me uidet maximas pro tuis in se officiis mihi gratias agit. Quotiēs Trebonius fit mihi obuiā: totiens pro amplissima tua in se liberalitate mihi gratificatur. Iucūda mihi Ciceronis oratio fuit. Ciceronē libētissime loquētē audiui. Adeo mihi gratissimus fuit sermo Ciceronis: ut neminē audiam libentius. Omnia feci ut uoluntatem tuam obtineres. Omnia curaui ut tuo esset satisfactum desiderio. Res.n. bene habuit. bene gesta est fælicē exitum cōsecuta est. optatū portū adepta est facilitē facta est. ex sententia gesta est. ex uolūtate acta est. Sētētia profecto ex optatis meis lata est. Negociū.n. ex desiderio meo factū est. Vt optaui ita est. Fortuna successit ut uoui & optaui. Sors.n. accidit quēadmodū uolui. Res enī est more meo cōstituta. Exopto uæhementer ut tuaꝝ uirtutū aliquod lumē eluceat. Tu fac in agēda gloria te uincas. Tu fac ut ad sūmā gloriā cōtendas. Da operā ut in uirtutū excellētia nemini cædas. Vellē accidisse tēpus ut studio iuigilare possem. Optarē mihi illā oblatā facultatē: ut scientias excolere & disciplinas pertractare ualerē. Vellē mihi illā opportunitatē cōtigisse: ut litteraꝝ studiis me totū exponere possem. Vellē superioribus annis me ad studiū bonaꝝ artiū inuitasses. Vtinā antehac ad uirtutū disciplinā me tecū cōuocasses Vellem id a te ꝙ optime sperē. Optarē illud a uirtute tua ꝙ facile ipetrare confido. Ego uix teneor qn ad te currā. Ego uix me contineo quin ad te aduolē. Quos ego risus excitassem si affuissem. Non enī abduci potuissem: quin si una tecū extitissem in maximos risus incidissem. Deo annuēte sospites conualemus. Superis uolentibus icolumes euasimus. Diuina clæmentia intercedēte integros nos conseruauimus. Dei benignitate pticuloꝝ calamitate subterfugiā. Maxime afficior uoluptate statū ciuitatis cōfirmare. Incredibile me tenet desideriū ciuiū rationes cōseruare. Eximia cōmoueor auiditate patriam illesam seruare posse. Tiberius ꝙ magnū mihi læticiæ fuit narrauit pacē firmare debere. Auianus ꝙ libenter audiui dixit tēpora ueteribus futura esse trāquiliora. De statu nroꝝ amicoꝝ quottidie audio quæ uolo. De statu reꝝ cōmuniū indies magis quæ placēt intelligo. De rōnibus reꝝ nostraꝝ audio sedulo quæ grata sunt. De cā tua adhuc nihil perficere potui. De negocio tuo sum quottidie ita curiosus ut nihil aliud curē. De rebus tuis optimū spero me finē cōsecuturꝝ. Ad. xi. Kalendas Iulii in prouinciā profectus sum. Ad. vi. nonas Iulii in longobardiā ueni. Ad. vi. idus octobris ex puīcia regressus sum. Optime.n. mecū actum esse putarē: si studendi mihi ocium cōparare possem. Cōmodissime profecto mecum & cum Stephano ageretur: si solitā pertractandorū studioꝝ libertatē complecti ualeremus. Nolles me quæ uideo libere posse explicare. Non probas quæ me recta sint aperte in mediū ducere debere. Ciceronē mihi narras & illa tēpora. Priscā. Ro. remp. mihi cōmemoras & illa pclara negocia. Quintilianū mihi comprobas & illa celeberrima priscoꝝ studia. Christum mihi declaras & illos sanctos mundū illuminātes. Terentius ita est perdoctus ut omnium uultus nouit exprimere. Terētius tā summ⁹ est orator: ut omniū hominū gestus faciliter sciat effingere. Ad summā quæris quid de rep. sentiā. Caput scire uis quis sit reip. status. Effectū petis quæ mea sit de repub. uoluntas. Aetate ingrauescente adhortor alios uiuendi mores inire. Aetas ingrauescens me monet ut uiuendi formam immutem. Aetatis maturitas me compellit: ut alios uiuendi mores subsequar. Aetatis præcipitas mihi uide-

tur innuere ut aliam agendi institutionẽ ingrediar. Aetas iam discursa alia me monet cogitare. De bello pſico nos fama: rumore: nunciis: tabellariis: litteris certiores facti sumus. De exercitu classe Mythridatis per nostra nauigia inde redimita apertissime cognouimus. Hoc autem scito omnes numãtinos eo aĩo esse ut mortẽ seruituti anteponant Numãtini nec deesse nec superesse Carthaginẽsibus uolunt. Appius ꝙ magnæ mihi molestiæ fuit nũciauit magnã bellorũ irruptionẽ expectari. Appius ꝙ iuitus audiui nũciauit magno nos in piculo esse futuros. Appius ꝙ mihi uæhemẽter displicuit significauit magnas discordiæ futuras esse calamitates. Dicunt nobis magnæ inimicoꝝ copiæ parari. Nunciat nobis magnus inimicoꝝ exercitus cõgregari. Significantur uobis amplissimæ hostiũ cõgregationes coadunari. Res sunt positæ direptioni & icẽdiis. Res arbitrio imperitæ multitudinis uexant. Res neglectis legibus malorũ libidini suppositæ sunt. Imperiũ est diminutũ. Oẽs puiciæ cõquassatæ sunt. Oẽs ciuitates turbatæ sunt. Resp. maxima accepit detrimenta. Væhementer ad hoc me coegit inimicorũ acerbitas. Maxime me ad hoc induxit aduersariorũ iniquitas. Potissimũ ad hoc me traxit multoꝝ perfidia. Casus.n. mirificus interuenit: Accessio rerum ẽ uaria cõsecuta. Fortuna.n. diuersa iteruenit. Sors equidẽ inopinata interiecit. Hæc mihi uicio dant. Hæc mihi impingũt. His me incriminãtur. In hoc me deliquisse dispUtãt. Relinquebat difficilis illa de liberatio prouidẽdi. Restabat illa laboriosa pertractatio consulendi. Cæterũ erat ut inueniremus rõnẽ recte tureꝗ uiuendi. His etiã rebus carebam quibus me potissime sustentabã. Erã præterea illis amicis orbatus: qui mihi fauere solebant. Quam mihi spem pollicerer non erat Quod primum mihi promitterẽ non reperiebam. Quod secundã mihi fortunã sperarẽ non occurrebat. Mihi.n. uidetur indigne detractum esse Ciceroni. Videt mihi Semproniũ a Pelione sine causa læsum esse. Constat.n. Lentulum indignis quidẽ iniuriis a Pompeio affectum esse. Scis nescio quo pacto nostra uita incidit in oculos maliuoloꝝ. Scis casu nescio quo nostrã operam incidere in perfidiã inuidioꝝ. Si qs forte fuerit qui mihi nocere uellet. Si quem ĩtelligeres qui mihi detrahere niteretur. Si cuius iniquitatem pernotares qui existimationi meæ inimicus esse conaretur. Ini qui inuidia impediti ꝙ rectum est non probãt. Perfidi scelere perfusi ꝙ uerũ est nõ laudãt. Nefarii malignitate detenti ꝙ decens est non sentiũt. Omitto dicere ꝙ olim dixeris. Missa facio quæ quondã tentaueris. Meminisse nolo ꝙ prisco tẽpore molitus fueris. Non cõmemoro quæ priscis tẽporibus machinatus sis. Non sum iã cõmemoraturus ꝙ iãpridẽ feceris. Nõ sum explicaturus quæ iãdudũ ætate cõmiseris. Mitto ꝙ Clodius mihi semp fuit aduersarius. Prætereo ꝙ mihi semp obfuerit. Nõ dico ꝙ acerbissimis me iniuriis affecerit. Taceo ꝙ existimationi meæ uæhemẽter detraxerit. His tã in auditis deptionibus ludificatus. His tam ĩtolerabilibus iniuriis affectus. His tam ignominiosis offensionibꝰ lacessitus. His tam uiolẽtis lesionibus inflãmatus. His tã anxiis calamitatibus excruciatus. Recordor quod uacillabas quoniã ieptas uoluptates rectis & cõmodis consilus præponeres. Teneo memoria ꝙ delirare solebas quia scelera probitati anteponebas Vides enĩ exaruisse hominum liberalitatem. Nõ te fugit hominũ benignitatẽ factam esse remissionẽ. Satis enĩ exploratũ habes hominũ caritatẽ esse uæhementer extenuatã. Hoc enĩ erat mihi dolendum. Erat enim hæc iniuria mihi plurimũ pmolesta. Erat enim hoc mihi deplorandũ. Erat profecto hoc mihi acriter contristãdum. Accidit mihi ꝙ multis euenire solet. Mihi enim id cõtigit in quod recti homines sæpenumero incidere solent Soleo equidem in illos fortunæ casus icurrere quos etiã subierũt ꝗplurimi. Tiberius molitus est remp. turpiter impedire Nelius tẽtauit bonis ciuibus litẽ intẽdere. Sylla nõ cessauit remp. perturbare. Catillina machinatus est cõmunẽ salutẽ usurpare. Illud uæhementer admiror: Illud non paruam mihi affert admirationẽ. Illud maximã me in admirationem inducit. Ex hoc non parua moueor admiratione. Illud soleo plurimũ admirari. Solebamus ocia pace pfrui nunc acerrimo bello cõficimur. Solebamus libertatẽ possidere: nunc turpissima seruitute opprimimur. Solebamus ueritatẽ posse dicere: nũc cogimur debere mendaciis assentiri. Quid aũt sperẽ tibi dicã. qd confidã tibi declarabo. qd cõiectẽ tibi aperiã. Quid sentiã tibi significabo. Quid uero exploratũ habeã tibi denudabo. Secreto hoc audi. tecũ habeto. nõ habeat lõgius. Vide quid mihi pſumsi: psuasi: cõstitui: cõieci: cogitaui. Vtriusꝗ nostrũ magnũ iterest. Magnum utriusꝗ nostrũ interesse puto. Hoc utriꝗ nostrum icũbit maximopere. Hoc eqdẽ ad rõnes utriusꝗ nrũm uæhemẽtissime ptinere uidet. Nũc nactꝰ sum occasionẽ agẽdi. Nũc sum tractãdi facultatẽ cõsecutus. Nũc pficiẽdi opportunitatẽ sum adeptus. Mihi erat in aĩo uelle facere. Animaduerterã uelle curare. Excogitabã agere debeř: Deliberauerã oportere pficere. Illud enĩ agẽdũ est. orãdũ est. prouidẽdũ est. Hoc nequaꝗ̃ ẽ negligẽdũ. ꝑtermittẽdũ: Agit diligenter. Laborat uæhementer. Curat studiosissime. Inuigilat quottidie. Nihil ꝑtermittit. Sedulo fit. Sũ hoc cõsecutus. Hoc uideor ꝓfecisse. Hoc enĩ cõplexus sum. Rẽ eo loco pduxi. Hoc egi. Hoc magno tibi erit adiumento. Hoc tibi plurimũ est expediens. Hoc est tibi maxime cõducibile. Hoc tibi est admodũ opportunũ. Hoc maximo tibi usui futurũ ẽ. Hoc rõnibus tuis maxime cõducere uidet. Pluribus uerbis grãs Catoni duxi. Multo sermone Catõi gratulatus sum. Lõga orõne Catoni grãs ægi. Autoritate nobis opus ẽ. Cõsilio enĩ tuo idigemꝰ. Grã tua ẽ nobis oĩno necessaria. Virtus .n. tua est nobis plurimũ opportuna. Hoc magno tibi erit honori. Hoc sũmo erit tibi ornamẽto. Hoc tuæ dignitati admodũ erit expediẽs. Magna ẽ enĩ opinio de te. Magna ẽ de te cõmẽdatio. Declarat mihi cõcordiã pacis agitari. Affirmat mihi bellũ ꝓpediẽ terminari. Cætera sunt eiusmodi. Reliqua sunt eodẽ mõ. Reliqua pertinent ad remp. Quãtũ possum recordari.

Quantum memoria repetere possum. Quantum
ualeo cogitatiõe cõplecti. Quãtũ humano igenio
possum reminisci. Quãtum ex lõgissima memoria
possum itueri. Volo scias. Volo exploratũ habeas.
Nolo te ignorare. Cupio ut certior fias. Postea ue-
ro q̃ Cicero mihi nũciauit: retulit: significauit: me
admonuit: certiorẽ fecit. Postq̃ Brutus me cõuenit
& ego cũ eo locutus sum. Postq̃ Brutus me adiit &
ego sermonẽ cum eo habui. Cũ pharo ad me uenis-
set. pfectus fuisset. me cõuenisset. Nõdum satis cõ-
stabat. satis erat exploratũ. clare apparebat. Collegi
opinionẽ meã. mecũ locutus sum. me in consilium
adhibui. Erant praeterea haec animaduertenda. pon
deranda. pertractanda. Hac sententia dicta. hac cau-
sa per orata. hac cõtrouersia agitata. hac oratiõe p-
nunciata. hac re pertractata. hac opinione disputa-
ta. hac ratione cõmentata. Hoc cõsilio in causam no
stram facto. Hac deliberatione in utilitatẽ nostram
facta. Hoc negocio in fauorem nostrum perfecto.
Hac lege in nostras rationes edita. Hac sententia in
nostram cõmoditatem pronunciata. Quod ego cũ
audissem. intellexissem. cognouissem. Omnes pen
dent ab ore Ciceronis. Omnium oculi in Ciceronẽ
coniecti sunt omnes enim animaduertent quid Ci-
cero facit. Hoc cum mihi Antonius scripsisset. mini
strasset. significasset. me admonuisset. Nos in hac
sentẽtia sumus. nos hoc sentimus. nos hac ducimur
opinione. hoc enim nostrum est propositum. haec
nostra est institutio. haec nostra consilii deliberatio.
Sed redeo ad prima. rerum ad summas reuertor.
Caeterum ad caput ipsum regredior. Vt ommittã
tam multa atq̃ tanta. Vt non commemorem tam
innumerabilia. Vt missa faciam caetera omnia. Ego
tibi meum consilium exponam. Ego opinionem
meam in mediũ adducã. Ego tibi deliberationẽ me-
am denudabo. Ego tibi quid constituerim declara-
bo. In hoc autẽ negocio illud mihi occurrit. In mea
aũt causa hoc accidit. In meo autem proposito istud
euenit. Vt uerum dico. ut uerum profitear. ut rem
ut se habet enarrem. Cũ est ad nos alatum. cũ est no
bis significatũ. nunciatũ. intimatum. Quod cũ dice
rem: illud etiam adiunxi. Quod cũ exponerẽ illud
etiã admonui. Quod cũ insinuarẽ. illud etiã renoua
ui. Et ut dicẽdi gratia rẽ tibi narrẽ. Et ut exẽpli cau-
sa negocium tibi explicẽ. Et ut uerbi gratia factũ ti-
bi ostendã. Cum essem ociosus. negociis uacuus la-
boribus subleuatus. occupationibus relaxatus. Mi-
hi haec ueniunt in mentẽ. haec mihi occurrunt. Haec
me exagitant. commouent. adhortantur. Impellũt
me adire quosdam memini quidam ad me profecti
sunt adierũt. cõuenerũt. Idem etiã illa uidi. curaui.
dixi feci. Existimo id q̃ est Puto id quod re ipsa con
stat. Animaduerto rem ipsam ita esse. Mihi cõsiliũ
captum iamdiu est. Iamdudum mecum institui. cõ
stitui. deliberaui. Iamantea mecum decretum est.
Hoc mihi iamdiu certum est. Iamdiu mecum quid
sim acturus stabiliui. Sermo uerbis tectus. Orõ uer
A bis similata. Sententia circumlocutione prolata. Ef
fectus alienis uerbis cohopertus O rem gratam. O
negocium acceptum. O causam desideratã. O acces
sionẽ opportunissimam. O fortunam commodã.
O condicionem expectatam. O rationem aptã. O
factum conueniens. O uirtutem spectatã. O indu-
striam perspicacem. O cõsiliũ sapientissimũ. O aeq
tatem benignissimam. O constantiam perseueran-
tem. O modestiam frugalem. O multa praeclara. O
plurima florẽtissima. O plura uenusta. O uaria ma
gnifica. O quãplurima egregia. O innumerabilia
cõducibilia. O multa intolerabilia. O multa abomi
nanda. O multa indigna. O multa pniriosa. O mul-
ta errabunda. O innumerabilia iplicata. O rem mi-
seram. O incommoditatem inauditam. O tempo-
ra calamitosa. O consiliũ perditum. O uitam uitu-
perandam. O detrimentum insperatum. O discipli
nam praeposterã. O superbiam inauditam. O perfi
dam intolerabilem. O uersutiam dolosam. O cogi
tationem pestiferam. O mores barbaros.

De Diuisione.

DIuisiones rerum explicandarum quotti-
die ad dicendum maximopere necessari
as esse quis dubitat? Nam hae pfecto di-
uisiones cum auditores dociles efficiunt
tum etiam ita attẽtos & admonitos reddũt: ut quae
necessariae rationes & argumentationes cõsequan-
tur. aequiori animo constituant. & eas lucidius intel
ligant. Ipsarum igitur diuisionum inuẽtiones pro-
sequar: tametsi forte paucas putabis. Dicam igitur
de quattuor rebus uidelicet de prudentia: de iusti-
cia: de fortitudine: de temperantia nostri illustrissi-
mi principis. Duae enim res sunt quae me ad te amã
dum impellunt. Tria enim esse constãt quae me ad-
monent ut te mihi carissimum habeam. Haec om-
nia me plurimum adhortantur ut tuis rationibus
inseruiam. Duabus tuis epistolis respondebo. Tri-
bus tuis sententiis non assentio. Quattuor opinio-
nibus tuis acquiesco. Sed breuiorem duae me res fa
ciunt. Verum tres causae ne longior sim me com-
monent. Sed conditiones quattuor ne scribere po-
tuerim me retardarunt. Sed duo particulatim a te
peto. Sed tria te nominatim rogo. Ostendam igi-
tur oratoriam facultatem esse plurimũ utilem ho-
norificam atq̃ necessariam. Probaturus igitur. M.
C. ex eius eloquentia magnam suae reipub. commo
ditatem attulisse: amplissimam omnibus poetis di
cendi opportunitatem reliquisse: & immortales si-
bi laudes ac nominis gloriam comparasse. Multis
de causis uellem pluribus ex rebus exoptarem. His
omnibus rationibus quae tibi dicam cuperem.
Tunc ego uaria mecum pertractaui. Tunc ego di-
uersis cogitationibus animo distrahebar. Tũc ego
multa excogitare coactus sum. Multa enim sunt in
tuis epistolis irridenda. Plura enim sunt inania a
te dicta. Complura quidem sunt in tuis rationibus
reprahendenda. In hac causa multa mihi ueniunt
in mentem. in hoc enim negocio multa cogor exco
gitare. in his enim rebus multa mecum animum
exagitant. in hac enim controuersia uaria mihi co-
gitanti succedunt. Hominum senatorum uolunta-
tes multiplices esse conspicio. omnium doctorum
diuersas sententias esse uideo. Cicero hoc longa

oratione pertractauit. Cicero hoc acri contentione
disputauit. In nostra beniuolentia obseruāda ratio
nes q̃plures intercedunt. in nostra familiaritate cō-
plectenda per multæ sunt conditiones. Harū enim
causarū nulla mihi uidetur esse consentanea. Harū
triū sententiarū nullā approbo. Horū enim duorū
negociorū alterum ut faciam necesse est. In hac no-
stra cōtrouersia est quoddā tertiū. In re nostra alia
est consilii deliberatio suscipienda. Quorū nemini
credere possum. Quorū neminē fidum nobis ami-
cum esse uideo. Horū uter mihi sit acceptior nō di-
scerno. Horꝝ utrū potius uelim mihi icertū est. Ho-
rum qs magis sit exosus satis aperte cōstat. Horum
cuius uitia maiora sint clarissime intelligimus. Ho-
rum quē maiori odio ꝓsequamur liqdo patet. Ho-
rū enim quis uirtute sit præditus. & quis uitiis uolu
tatus satis intelligi potest. Horū cuius consiliū sit of
ficiosum & cuius sit perniciosum clarissimū est. Ho
rū cui recta fides sit adhibēda & cui nō sit credendū
non dubiū est. Horū quem magis sequi & quē eflu-
gere debeamus nobis est notissimū. Horū autē quo
uti & quo carere nobis liceat nostri cōsilii est. Quo-
rum alterum laude maxima prosequimur: alterum
summa ignominia insectamur. Quorū altero plu-
rimum gaudemus: altero uæhementer cōtristamur.
Quorū ab altero diligimur: ab alio acriter odio ha-
bemus. Horꝝ unus uituperādus est: alter uero sum-
mis laudibus extollendus. Horꝝ unius uirtutes desi
derandæ sunt: alterius uero scelera sunt effugienda.
Hi ꝑfecto digni sunt quorꝝ alteri cōsulatū: alteri tri
bunatū plebis cōmittas. Hi qdē nullomodo ualent.
quorū alteri balnea. alteri criminosorꝝ custodia pro
mittaſ. Quorꝝ nullius uideo in studendo diligētiā.
Quorū nulli adhærere possum. Quorū alterutri ad
hærendū sit: officiosis potius q̃ inertibus me adiun-
gam. Quorꝝ si alterū sequi debeamus: pacē potius
q̃ bella sequamur. Quorū utriusq; uirtutē admodū
semper amaui. Quorum utroq; utor sæpenumero.
Vtrūq; meū esse duxi ut quid agere deberes mone-
rē: & qd cōstitueres sustinerē. Vtrūq; meū existimo
ut te unice diligā & mutuis tibi beneficiis correspō
deā. Dicā igiſ summatim. scribā ꝑticulatim: narra-
bo cōpendiose: litteris ut res expostulat ordine re-
spondebo. Orōni tuæ ut eā reqrit ꝑticulatī cōscibā.
Disputatiōi tuæ ut argumētorꝝ rō deposcit opinio
nē meā declarabo. Nos.n.cū ꝓp isignes uirtutes tu
as: tū ꝓpter eximiū tuū erga nos amorē: tū etiā ꝓp
maxima tua in nos officia te mirifice diligim⁹. Qui
partim ꝓ honore cōparādo. partim ꝓ uirtute cele-
brāda: parti etiā ꝓ ignominia euitāda hoc refutare
nō debēt. Qui ꝑfcō inimici parti ībecillitate: parti
ignauia ꝑti timore nos tētare nō audēt. De qb⁹ mlꝰ
ta ad nos ipsos: mlta ad rēp. mlta ēt ad cæteros oēs
ꝑtinēt. Planū igiſ uobis faciā in hoc maleficio mul-
tos fuisse inimicos: multos corruptores: multos no
cētes: multosq; cōsentientes. Qui uel ex odio: uel ex
inuidia: uel ex ignorātia: uel ex arrogātia: uel ex ꝓca
citate: uel ex iniquitate semper nobis detrahere nitū
tur. Homines.n. uolūtate inuitanſ: alias beneficiis:
alias amore: alias iniuriis: alias suspitiōe: alias hono
re: alias ætate: alias fortuna. Aut eni sit imperator:
aut rex: aut dux: aut princeps: aut dominus: aut cu-
iuscunq; generis existat sapientia indiget. Ad studi-
um enim bonarū artiū complectendum præter uo
luntatē nihil tibi deesse uideo: neq; ætatem: neq; in-
genium: neq; facultates: neq; præceptores: neq; ali-
as ullas res. Apud alios uirtus litterarum excolitur:
apud alios copia diuitiarꝝ adamatur: apud alios bel
lorum disciplina exercetur. Quarum equidē scien-
tiarum inuentio industria: ratio: sapientia: consiliū:
eruditio: honor: dignitas: præstantia: laus: fama:
gloria te ad eas celebrandas uæhementissime incita
re debent. Explicaturus igitur sum quales in tuo ne
gocio fuerunt fideles: quales perfidi: quales studio-
si: quales negligentes: quales amici: quales aduersa-
rii. Siue enim pacem seruare uelimus: siue bellum
exercere desideramus: siue res alias curare studea-
mus uirtute utēdum est. Quod si effecerimus & ho
norem comperabimus & cōmoditatem conseque-
mur: & uoluntati nostræ satisfaciemus. Ostendam
igitur uobis quantam commoditatem: quantā ob-
lectationem: quantāq; tranquilitatē ex pace sumus
consecuturi. In medium igitur adducam quanta in
commoda: quanta pericula: quantos errores: quan-
tas destructiones: quantasq; malorum calamitates
nobis bella sedulo inferre possunt. Cognoscetis igi
tur qui boni ciues fuerunt: qui negligentes: qui sor-
didi: & qui sediciosi. Si remp. adamam⁹: si ciuiū salu
tem curā habemus: si honorē desideramus: si com-
moditatem appetimus: si rē nobis gratissimā cupi-
mus: si diligētē gloriā adoptamus: in hoc plurimū
elaborare debemus. Nisi Clodii nocētē uitā mōstra
uero: nisi apertissime delicti maleficia declarauero:
nisi testes ꝓbatissimos adduxero nisi apertissimū ma-
leficiū patere fecero. oium maximā me subiturꝰ pæ
nā subiicio. Clarissime igitur intelligetis Luciū Ca-
tilinā multis nocuisse: multis detraxisse multis inui
disse: multis fidē ꝓstitā fregisse. Quo in genere mul
ta audiui: multa intellexi: multa uidi: multa cōpræ-
hēdi: multa cognoui: multa palpaui: quæ uobis de-
clarabo. Percipies igitur quæ sint in urbe gesta: quæ
sint foris administrata: & quod senatusconsultū sit
constitutū obseruandum. Primo de pace dicturus
sum. deinde de studiis. deinceps de moribus. conti-
nuo de rep. tum de priuata cōmoditate ciuium. po
stea de religiōe. postmodum de immortalitate ani-
marum una cum salute omnium nostrum.

De confirmatione.

POstea uero q̃ intentionem nostram ex-
plicauerimus: non tam iucūdum erit au
ditoribus q̃ nostris rationibus permaxi-
me cōmodū: ut aliquibus modis & argu
mentationibus ꝓpositiones nr̄as cōfirmare studea
mus. Idcirco aliquas inueniēdarꝝ cōfirmationū uias
in mediū adducā: ex qbus quæ nobis cōducere uide-
bunſ: eas usui nostro poterimus accōmodare. Nul-
la unq̃ ex parte hæsitaui quāta me semꝑ beniuolen-
tia cōplexus fueris. Tua erga me amoris coniūctio
testibus non indiguit. Amor enim noster cōfirma-
tur indies uæhemētius. Nostra ꝑfecto unitatis col-
ligatio

ligatio maius indies recipit incremẽtum. Societas
eñi nostra tã optimis beniuolentiæ fundamẽtis sta
bilita est: ut nunq̃ labefactari posset. Hoc uelĩ tecũ
habeas neminẽ esse qui maiori a me q̃ tu beniuolen
tia cõplectaᷣ. Ad amplissimã enim tuoꝵ in me offi
ciorũ magnitudinẽ: multæ aliæ bonoꝵ accessiones
accesserũt. Ad eã enim nostræ antiquæ familiarita-
tis cõiunctionẽ accessit singularis quædã tua caritas
qua me meosq; omnes cõplexus es. Non enim faci
le diiudicatur uerus amor. nisi aliquod tanq̃ ex auro
experimẽtum uisum fuerit. Nõ enim recte cogno-
sci posset uera beniuolentia nisi rerũ experiẽtia fue
rit cõprobata. Hoc enim ut faciã nostri amoris ue-
tustas depostulat. Hoc enim ut curem tua erga me
officia demerentur. Facis enĩ rẽ amiciciæ nostræ cõ
dignã. Facis enim alienum nihil a nostra beniuolẽ-
tia. Est enim Sẽpronius ex meis intimis amicis. Est
equidẽ Terentius in lauta mei amoris parte collo-
catus. Res enĩ maiori amore a te curari non potuis-
set. Maiorem enĩ beniuolentiã in agenda causa mea
mihi præstare non potuisses. Hoc enĩ animo in me
esse debes. Hac profecto uoluntate me debes com-
plecti. Hæc enim res maximo mihi erit emolumen
to. Res enim ista rationibus meis maximopere est
conducibilis. Hoc enim ad rationes meas constabili
endas uehementer pertinere uidetur. Nihil enĩ mi
hi acceptius ex oĩbus humanis rebus exoptassem.
Rem enim gratiorẽ euenire nõ desiderassem. Hoc
enim fieri melius q̃ dici uolo. Hoc enim re ipsa po-
tius q̃ uerbis fieri cupio. Nullus enim erit deliberã-
di locus ac opinione utilior. Nemo enim esse pote-
rit hoc homine nobis opportunior. Nullũ erit con
siliũ hac deliberatione cõmodius. Nihil certe repe-
ritur hoc negocio cõducibiliꝰ. Nã ea cogitasti quæ
maximopere conducunt. Nam ea fecisti quæ uehe-
mentissime cõprobari debent. Nam ea transegisti
quæ rationibus nostris se accõmodãt. Omnia ꝓfe-
cto curare uolo quæ te uelle existimabo. Oĩa sum li-
benter suscepturus quæ tu mihi iponas. Omnia cer
te agere desidero quæ tibi cõducere arbitrabor. Hoc
ꝓfecto uelim existimes me nõ minori cura uelle tu
is laudibus q̃ meis fauere. Hoc equidẽ tibi uelim p-
suadeas honorem tuum non minus mihi q̃ tibi ipsi
carissimum esse. Perpetuũ enim me tui defensorẽ
es habiturus. Facillimum equidem me tuæ laudis
amplificatorem semper habebis. Quis enim in ne-
gociis magis est curiosus q̃ Cicero? Quis est enim
in tractandis rebus minus impiger q̃ Cicero. Non
enim solum litteris: sed etiã fasciculis te iplebo. Nõ
equidem tantum epistolis: sed etiã libellis te incita-
rem. Facilius est enim mihi tuis litteris respondere
q̃ te litteris meis prouocare. Ego quidẽ leuius tibi
respondere possum: q̃ litteris te meis incitare. Non
enim tam grauiter laboro ut tuis respondeam litte
ris q̃ defatiger ex meis te litteris uisitare. Nullam
equidem moram pati possem cum me tibi accõmo
dare debeo. Nulla ꝓfecto intercedit negligentia cũ
tuæ res operã meã desiderant. Summam equidem
pro rebus tuis curam adhibuimus. Nihil enim pro
tua causa a nobis prætermissum est. Omnia quidẽ
pro rationibus tuis officia præstitimus quæ ab of-
ficiosissimis præstari potuissent. Et iam in re funda
mentũ inieci maximũ. Et iam in negocio spem bo-
nam consecutus sum. Honorem enim tuũ & uerbis
& rebus quibuscunq; potui libẽter exornaui. Digni
tatem enim tuam & orationẽ & opere omni quan-
tum in me fuerit tuebor. Totas equidẽ rationes tu-
as uiribus omnibus suscipiam defendendas. Nã Al
bertus tantopere pro te laborauit ut nihil præter-
miserit. Nam Cicero ita causam tuã egit ut maiori
quidem studio agere nõ potuerit. Quanto studio
Fanius res tuas curauerit: testis est assidua eius uigi
lantia. Equidem nihil quod ad te pertineat præter-
misi. Omnes enim sum rationes cõplexus: quæ in
tuã cõmoditatẽ redundare uidebantur. Omnia qui
dem perfeci. quæ dignitatem tuam exornare & fa-
cultates exaugere ualent. Omnia diligentissime cu
raui quæ rationibus tuis accõmodari possent. Cõ-
plura profecto fuerũt semper tua in me studia labo
ris diligentiæ actionis uigilantiæ. Immortalia qui-
dem tua erga me semper extiterũt uirtutem benefi
cia consilii admonitionis doctrinæ amoris adhorta
tionis uolũtatis desiderii. Hæc enim tuæ dignitati:
tum etiam nostræ beniuolentiæ me debere diiudi-
co. Hoc enim cum tuorum uirtutibus: tum etiã tu-
is officiis attribuo. Dies enim atq; noctes tua in me
officia ante oculos uersanᷣ. Continuo enim memo
ria imortalia tua in me beneficia cõplector. Tua. n.
in me benemerita nunq̃ mihi a memoria discedũt.
Quæ tua in me merita cõtulisti nunq̃ ex animo di-
labuntur. Hæc enim res nullam habet dubitationẽ.
Hoc enim negociũ nullam habet difficultatẽ. Hæc
enim causa nullum pene laborem desiderat. Nihil
est quod studio & diligentia fieri non posset. Nihil
est quod non posset beniuolentia confici. Nihil enĩ
quod uerus amor non iubeat efficere. Nihil enim
profecto quod dedita opera perfici non possit. Est
enim consilium nostrum ab omnibus approbãdũ.
Quod a nobis decretum est rectum esse putamus.
Quæ a nobis gesta sunt omni uitio carere uiden-
tur. Ego enim mei consilii maiorem indies fructũ
& uoluptatem cupio. Meum enim consilium quot-
tidie magis est mihi conducibile. Incredibile est. n.
quantopere tibi cupiam satisfacere. Vix enim crede
re posses quantum cupiã unum me tibi q̃ gratissi-
mum demonstrare. Cupio enim nullã timoris cu-
rã nobis isidere. Desidero plurimũ nullã dubitatio-
nis molestiam remanere. Omnia profecto sunt ti-
bi sustinenda ut laudem & gloriam tibi compares.
Nihil enim est quod non laude & gloria libentissi-
me facere debeamus. Nihil est profecto tam diffici
le quod non tibi pro honore & fama facillimum
uideri debeat. Ita enim natus es ut hoc efficere debe
as. Ita enim doctus es ut hoc assumere debeas. Sed
illum tuum animum fac adhibeas quo te esse opor
tet. Sed cũ te præbeas: quem tuæ uirtutes esse uo-
lunt. Nullã profecto partẽ inuenies quæ nõ sit co-
fracta. Nullum enim mẽbrũ conspicies: qđ non sit
debilitatũ. Nullũ equidẽ locũ uidebis qui non sit cõ
quassatus. Tanta enim est tuarum uirtutum exi-

stimatio ut hoc facere debeas. Tāta eni est tuæ pro-
bitatis spes ut agere uelle debeas. Illa est quidē iocū
da laus quæ a uiris laudatis proficiscitur. Ea est equi
dem firmissima laus quæ ab his celebrat̄ qui in ma-
xima laude uixerunt. Is enim uerus honos uideri so
let: qui non ex uerbis sed ex rebus ipsis nascitur. Ea
quidē uera gloria uideri solet: quæ ex salute reip. fie
ri solet. Cicero ea natus est conditione: ut nihil nisi
quod rectum est curet. Cicero ea est ratione cōstitu
tus ut honestum semp exquirat. Cicero is semp uir
fuit ut ab officio nunq̄ deduci potuerit. His eni con
siliis præstat Cicero quæ plurimū humano generi
prosunt. His enim facultatibus abūdat Cicero quæ
sunt oībus conducibiles. Nullā posses disciplinā cō-
sequi ex qua maiorē nominis existimationē tibi cō-
parare posses. Nihil equidē ex omnibus humanis
rebus curare posses quod uirtute p̄clarius haberet.
Nihil enim est ꝑfecto quod humano generi magis
conducat. Nihil eni est de quo maiorē homines cō-
moditatem consequantur. Recte quidē facere plu-
rimum ualet ad beate uiuēdū. Officiose uiuere opti
mum ducemus ad fæliciter uiuendum. Si uirtus ali
quando locum est habitura tu eris in supremis. Si
uirtus ullā unq̄ est receptura facultatē p̄stantissimū
dignitatis locum obtinebis. Aduentus eni tuus cla-
rus erit oībus. Sūmo eni desiderio ab oībus expecta
ri. Tua eni ad nos profectio amplissimā tibi laudē
cōparabit. Oēs eni uiri prudētes hoc factū probāt.
Omnes profecto qui de rebus recte sentiūt hoc lau-
dant. Omnes equidē cōditiones quas scripsisti pro
babiles existunt. Omnes causæ quas cōmemoras iu
stissimæ sunt. Quæ mihi narrasti ita ut dicis consta
re uidentur. Quæ mihi per tabellarios & nuncios si
gnificasti ita esse cōstant. Fateor enim opinionem
tuā esse ueram. Concedo equidē institutionem tuā
esse laudabilem. Hæc enim si ita sunt cætera erunt fa
ciliora. Quod si hæc uera sunt: de reliqs optime spe
randum est. Hæc si ita p̄dicantur cætera meliora se-
quentur. Volo enim hoc te scire nullius auctoritatē
apud me tātum ualere quantum tuam. Hoc uelim
ratum habeas me nullius amore magis q̄ tuo mo-
ueri posse. Nō enim minus te uelle q̄ posse mihi ex
ploratum est. Non equidē minus libenter hoc face-
re desideras q̄ ego depostulem. Ego enim singulis
uerbis tuis singula testimonia tribuam. Ego enim
unicuiq; orationi tuæ auctoritatē maximā adhibe-
bo. Hoc enim mihi ut uero testi uelim credas. Hoc
profecto Ciceroni ut summo oratori credere mini
me dubitare debes. Testis est optimus meus in Ca
tonē labor. Testis est enim mea in Catonē uigilan-
tia. Omnes enim qui ista nouerūt testes habemus.
Omnes enim qui hæc tractare solent pro nobis te-
stabunt̄. Omnes profecto qui hæc profitentur fir-
mā fidē præstare poterunt. Omnis enim mea spes
in te posita est. Omnē enim meā in te spem colloca
ui. Omnem profecto spē causæ meæ gubernādæ in
te uno firmaui. Oīs eni spes huius negocii perficiē-
di in te collocata est. Neminē alium q̄ te mihi patro
num esse uolo. Nāq; illud nō dubito quin etiā ꝑ me
libēter sis facturus. Nō equidē unq̄ ueritus sum qn

tu semper rationibꝰ meis recte cōsulere uelles. Nō
enim dubitaui quin tu mihi libenter fauere uelles.
Nihil enim tantum est quod a te confici posse non
cōfidā. Nulla enim res tam dificilis esse potest. quæ
tibi nō fuerit futura q̄ facillima. Scio eni quantū pō
deris oratio tua sit habitura. Scio enim quantum fa
cultatis tua p̄sentia sit p̄stitura. Scio eni quantū cō-
moditatis tua cōmēdatio sit allatura. Te quidē ma-
ximū hominē futurū esse existimo. Te profecto ui-
rum fore præstātissimū iudicio oium iudico. te qui
dem summū in ciuitate uirū ex omni expectatione
maxime spero. In eum quidē locum res deducta est
ut nisi deus nobis subuenerit maximis incōmodis
afficiamur. In talē enim statum negocia compulsa
sunt: ut nisi diuina clementia nobis opē præstiterit:
acerbissimas simus calamitates perpessuri. In eum
eni casum me fortuna cōpulit. In id profecto infor
tunium me sors intrusit. In eā qdem tēpestatē me
fatū iniecit. Illud eni est maxime in tuis rationibus
illudendū. Illud eni quod scribis merito uidetur ir-
ridendū. Illud est enim tuis epistolis plurimū ludi-
ficandū. Hoc enim credulitate non culpa contractū
est. Hoc quidē errore non uitio accidit. Hoc ꝑfecto
nimia facilitate non fraude factum est. Verecundia
quæ in periculis repudianda est Cæsari male consu
luit. Timor enim infamiæ quæ in difficillimis rebꝰ
moderanda est multorum hominum causa mortis
fuit. Homo enim natus ad desidiam excolendam.
Hominis uita tota languoribus est referta. Homi-
nis enim uita ad nihil aliud nata q̄ ad fruges consu-
mendas. Hoc eni sic habeto. Hoc tibi p̄suadeas uelī.
Hoc scito eiusmodi. Hoc eni existimes uelim. Hoc
uelim ita habeas exploratū. Hoc eni memoriæ mā-
da. De quo sic uelim existimes. Spē habes firmissi-
mam. Tu autē hoc tibi persuade. Illud hoc tibi affir
mo. Crede enim hoc mi Cicero. Illud quidem scio.
Tantum dico. Illud enim non dubito. Hoc tam ue-
re dicā. Hoc dicā ut sentio. Illud eni aperte audeo
profiteri. Illud profecto confirmare possum. Ego
enim uideo hæc plane fore. ego conspicio hæc esse
futura. ego sic coniecto. ego qdē hoc auguror. Ego
hoc tibi polliceor. hoc cōfirmo. hoc profiteor. Ni-
hil est quod curē diligētius. Mihi enim maximæ cu
ræ est. Est enim plurimum mihi cordi. Hoc eni cla-
rum est: certum est: exploratum est: manifestū est: li
quidum est: expeditum est. In oculis enim positum
est. In mediū adductū est. Oībus palam est. Oībus
planum est. Hoc unicuiq; apparet. Hoc cuilibet pla
num extat. Nulla enim de hoc est dubitatio. Non
equidē dubium est. Nulla est de hac re controuer-
sia. Tantum dico. Tantum scribo. Tātum affirmo.
Non enim me fallit. præterit: fugit: clam est. Non
enim sum ignarus: expers: de hoc imprudēs. Satis
enim itelligo. Optime quidē cerno. Diligēter aiad-
uerto. Clarissime perspicio. Sic enim res habet. Sic
causam esse constat. Sic eni uideo. Sic enim res ha-
betur. Sic eni dicitur. Sic equidē fertur. Sic enim ui
detur. Vt debeo: ut par est: ut ius postulat: ut uirtu
tes tuæ demeritæ sunt: ut mea beniuolētia reqrit: ut
tua in me merita depostulāt. Vt negociū reqrit. Vt
causa

causa desiderat. ut ratio deposcit. ut casus exigit. ut conditio nobis expedit. ut fortuna adhortat. ut accessio administrabit. ut sors cadet. Neq; iniuria eni. Neq; enim sine causa. Neq; enim imerito. Neq; eni mirū est. Opus est enim. necesse ē equidē. necessitas enim postulat. expediens enim est. oportet equidē. Res equidē tua agitur. tuū enim est onus. tuū est officiū. Video enim quid mea intersit. Nō eni me fugit qud mihi cōueniat. Nō enim me præterit quid mihi conducat. Hæc mea fuerat coniectura. Fateor enim hoc meum fuisse p̄sagium. Hoc enim semper fore existimabam. Morem profecto tibi semp gessero. Tibi enim semper obsequentissimus fuero. Sū eni tibi semper obtēperabilis. A præceptis eni tuis nunq̄ discedam. Nullam unq̄ admonitionē tuā recusabo. Si tuum mihi officiū præstare constitueris. Si tuum mihi auxilium præstiteris. Si te mihi accōmodaueris. Hoc enim ualde ꝓrsus placet. Hoc eni me plurimum delectat. Hoc enim mihi admodum est gratissimū. Hoc enim mihi accidit multo iucundissimum. Hoc eni est mihi in optatis reponendū. Non enim dubito te dare operā. Non equidē dubito te curare: te instare: te inuigilare. Circūspice oēs rationes meæ causæ: considera oia mēbra nostri status. Speculare omnes uires nostræ facultatis Nihil est uirtute formosius; nihil amabili⁹: nihil pulchri⁹ nihil p̄stabili⁹. Nihil est probitate p̄stantius. Nihil est tua mihi institutione gratius. Nihil est profecto tua mihi uoluntate iucundius. Nihil est quidē tua mihi familiaritate suauius. Adhuc sum in ea sententia. Institutam opinionem adhuc obseruo. Ego eni is sum qui antea esse solebam. Adhuc sum in deliberata: sententia constitutus. Alia enim opinio indies magis confirmatur. Mea enim uoluntas omnibus in rebus constans semper permanebit. Me quidē in honesto proposito eundē semper esse uidebis. Necesse est enim ut horū unū sequaẗ. Oportet equidē ut istoꝶ alterū subeamus. Potes enim hoc cōmodissime facere. Est enim in tua potestate. In hoc p̄ficiēdo idoneā habes facultatē. Quoniā rō ita cōparata est. Quoniā ita diuinitus datū est. Postq̄ ita fortuna iubet. Postq̄ ita sors cecidit. In hac profecto re ego interfui. In hoc ego negocio fui. Quibus omnibus in accidentibus me scias interfuisse. Vt testatur Cicero. Vt hæc omnia apud Ciceronem. Hæc omnia ut inquit Cicero. Hæc oia Ciceronis sententiam esse uidemus. Vt apud Ciceronem constare uidetur. Hæc omnia promissa fuisse audiui. Hæc omnia confirmata esse cognoui. Certa uidi hæc omnia. Hæc ego eiusmodi esse statuo. Equidem hoc arbitror. Tantum enim uideor intelligere. Vt pauloante dixi: commemoraui: proposui: præscripsi. Vt paulo antea me dictum est: præscriptum: commemoratū est. Cuius rei modo mentionem feci. Sed illud idē quod in initio ubi scripsi. Illud equidem affirmare possum. Neq; enim hoc est tacendum: prætermittēdum: obliterādum. Neq; hoc in extremis permittetur. Huc accedit cōmemoranda quædā beneficiorum p̄stātia. Potestatē habes. Autoritatē sustines. Facultatē possides. Tibi enim autoritas data est. Facultas concessa Idonea oblata cōmoditas. Rē profecto es idoneam consecutus. Hoc enim in te est. Facillime potes. Plurimum uales. Non est usq̄. Non enim constat in rebus humanis. Nusq̄ profecto reperitur. Cato enim multa pertractauit. Multa expertus est. Multarum rerum usum habet. Multorū negociorū experimētum tenet. Hæc enim mihi spes ē Hæc eni mihi sperare licet. Hæc enim futura coniecto. Res equidē molesta: iniqua: idigna: pene intolerabilis. Turpe eni esse existimo. Est eni plurimū inconueniēs. Puto eni ab illo esse abhorrendū. Paulus est uirtutibus iferior. potestate imbecillior. Autoritate minor. Vsu rerū indoctior. Epistola enim non erubescit. Litteræ quidem nullius conspectum uerentur. Non enim scriptura quenq̄ expauescit.

De confutatione.

Onfutationes p̄terea maximopere sunt ad dicendum necessariæ. Nam cum nostrorum argumentoꝶ rōnes auditoribus p̄suaserimus: nondū sibi auditores satisfactū esse cēsebunt nisi ea quæ nobis obiiciunẗ aut tacite obiici possent: ꝓbabilius rōnibus refelleri mus. Quod cū ita sit: non mihi uisum est incōmode factū si de his refutandoꝶ locorum rationibus consequenter ex ordine interseramus. Ego enim in te amando beniuolentiæ obtineo principatū. Tu eni sic a me diligeris: ut nemo alius magis. Sed moriar nisi te amore superem. Sed peream si te beniuolentia non uincam. Non pene minus te diligo q̄ pater tuus semper amauerat. Caue existimes neminē te mihi cariorē. Caue credas neminē ardentiori me beniuolentia q̄ te cōplecti. Si intellexero quid uoles uoluntatē meā te desiderio adiungā. Si mihi p̄suadere potero quid desideres: faciā sponte mea quod cupis. Non. n. me ipedient inimiciciæ dū tibi prosim. Neq; ullus me dolor perturbabit qn me tibi accōmodem. Neq; ullus me labor deterrebit quin totū me tibi præbeā. Neq; ulle me occupationes detardabunt quin tibi satisfaciam. Fac habeas rationē nostræ beniuolentiæ. Fac nostri amoris sis diligentissime memor. Quid nostræ beniuolentiæ cōiunctioni p̄termissum fuit! Quid nostræ familiaritatis societati adiungi potuisset! Non timebo oia subire pericula dum tibi prosim. Si una esse poterimus aioꝶ tamē coniunctione fruemur. Si mecum esse non poteris ego tamen assidua te cogitatione complectar. Si p̄sentiā nostrā colere nō ualebimus: licebit tamē mutuā nostrā inter recordationem celebrare posse. Pro salute patriæ cur nō oēs exponimus facultates! Pro cōi salute cur nō oia bona profundimus! Maioribus eni meis te benemeritis exornabo: q̄ tibi in mentē uenire posset. Dirigā enim omnia pro te diligentissime. Nihil eni a me p̄termittitur quod ad te pertinere existimē. Velim enim a me expectes quæ ab amicissimo expectanda sunt. Omnia uelim a me & familiariter expostules & optima spe expectes. Id eni agā in rebus tuis ut nullā sis meā negligentiā accusaturus. Cū plus pro te fecero q̄ potuero: minus tamen profecero q̄ debuero. Cū longe maiora ꝓ tuis ornamētis conatus fuero q̄ mea facultas præ

ſtare poterit: multo minora fuero conſecutus: q̄ im
mortalia tua in me merita depoſtulēt. Si mihi pro
te moriendū eēt: nulli tamē parti tuorū in me offi-
ciorum uiderer ſatiſfeciſſe. Si mihi pro cōmodis tu
is: uita eſſet effundēda: nō tamē uiderer tuorū in me
meritorꝫ magnitudinē aſſecutus. Ego ut par eſt ad
tuā uoluntatē me confirmo. Ego ut tua in me cura
depoſtulat me tibi totum accōmodabo. A Cicero-
nis uolūtate honeſta per ampliſſima eius in me me
rita diſſentire non poſſum. Per Ciceronis familiari
tatem atqꝫ amorem non licet mihi ab eo diſſentire.
Nulli cuiq̄ concedo ut tui ſtudioſior ſit quam ego.
Neqꝫ in hoc me uincere poteſt qui tuæ dignitatis ſit
cupidior q̄ ego. Neqꝫ ullū unq̄ tempus itermiſi te
iuuandi. Neqꝫ ullū unq̄ ꝓ te laborē defugi. Neqꝫ ul-
lam unq̄ rem pro te ommiſi neqꝫ ommittā curare.
Neqꝫ tamē Catoni defuturus ſum. Neqꝫ tamen Ca
tonis cauſam derelinquam. Iniuriam a te mihi fieri
puto cum a te roger. Rem mihi ingratā facis cū ali-
quid precibus contendis. Magna me afficis iniuria
cum rogando officium meum poſtulas. Ego pluſq̄
feci facere non potuiſſem. Ego maiori ſtudio rem
curare non potuiſſem. Ego maiores uires q̄ oſtendi
præſtare non ualerē. Te q̄primum incōmodis libe-
raſſem. Te illico incolumē reddidiſſem. Ne punctū
quidem temporis in moleſtiis fuiſſes. In hac cauſā
magis elaboraui q̄ oſtendam. In his rebus maiora
ſum acturus quam demonſtrem. Hoc enim in ne-
gocio ſum plura præſtiturus quam pollicear. Non
enim perſcribere poſſum quantum mihi erat gratū
ſi Catonem quietum reddideris. Non poſſum uer-
bis explicare quam erit mihi iucundum ſi Cato-
nem preciosum præſtiteris. Nullo ſatis poſſem
dicendi genere declarare: quam mihi erit accep-
tum ſi Catonem moleſtiis liberaueris. Ignoſce mi
hi Gaſparinum excuſantem. Patiaris me Gaſpari-
num defendentem. Quid eni eſt cur non bonorū fa
miliaritatem deſiderem? Quid obſtare uidetur cur
non iuſtorum mihi conſortium adoptem? Oblitū
me putas amoris caritatis humanitatis tuæ. Imme
morem me exiſtimas tui erga me officii laboris dili
gentiæ uigiliarum periculorum. Ingratum me ar-
bitraris liberalitatis benignitatis beneficiorum er-
ga me tuorum. Quod ſi uita mihi contingeret me
tibi amiciſſimum demonſtrabo. Quod ſi uita mihi
ſuperſtes fuerit: me tibi beneficiorum memorem
præſtabo. Niſi ob tuam erga me beniuolentiam ti-
bi cumulatiſſime ſatiſfecero hominem me eſſe non
arbitrabor. Niſi pro immortalibus tuis in me meri
tis parem tibi gratiam retribuero: uirū me bonum
nō exiſtimabo. Niſi tua erga me officia paribus me
ritis cōprobauero ipſe me hominem non iudicabo
Non enim mihi ullo modo ſatiſfacio cum non repe
riam quibus rebus tibi gratias referā. Cum ea quæ
tibi deſiderem reipſa conſequi non poſſum. Cum
nullam partem tuorum erga me meritorum in re-
ferenda gratia conſequi ualeam. Nunquam enim
mihi acquieſcam niſi prius quæ a me uelis ex ſen-
tentia perficiam. Ego tanti te facio: ut quicquid
egeris ſtatim probaturus ſim. Pro ſummo meo in
te amore quæ tibi placere uidebūtur rectiſſime ue-
ra exiſtimabo. Nihil enim cōmittere poſſes quod
mihi poſſit diſplicere. Plus eni a te mihi ꝓuiſum eſt
q̄ poſtulauerā. Magis eni mihi opitulatus es q̄ ſpe-
raueram. Maiora quidem in me benemerita contu-
liſti q̄ a te contenderā. Non enim Ioſiam optime de
me meritum derelinquere. Non enim paterer Ioſi-
am meæ uirtutis amplificatorem impune ab iniqs
oppugnari. Non enim poſſem ſufferre ut iniqui Io
ſiam mei admodum amatorem impune laceſſerēt.
Non enim mei eſſet officii qui ſufferre deberem qꝫ
inuidi Gaſparino mei amātiſſimo detraherēt. Neqꝫ
ullum tantum eſſe poſſet quod ego non putem im-
pēdere poſſe. Neqꝫ ulla tam magna iactura eſt: quā
ego nō exiſtimem accidere poſſe. Neqꝫ eſt ulla tam
magna calamitas: quam ego non mihi perſuadeam
poſſe contingere. Malo enim meis uitæ rationibus
delectari q̄ alienis uiciis gubernari. Malo enim eſſe
mihi ſimilis q̄ alienis. Quæ facio quottidie magis
me delectant q̄ aliena. Me quidem non ex fortuna:
ſed ex uirtute pendere uidiſti. Nō enim diuitias ſed
uirtutes ſum ſecutus. Non equidē homines copiis
opulētos ſed uirtutibus celeberrimis excolui. Illud
cogita ne rem magis periculoſam exiſtimes q̄ ſit ne
ceſſe. Illud uide ne ſine periculo timere uidearis. Il-
lud ꝓuideas ne timendo magis timere cogaris. Sed
ea tu inſignitus ex ſapientia: quæ maiora prouidere
poſſet. Verum tu pro ſingulari induſtria tua hæc cō
modius tranſigere poteris. Sed tu hoc facilius mul-
to pro tua ſingulari prudētia iudicabis. Sed hæc tu
melius ex re temperare conſtitues. Reliqua ſunt in
teipſo & optima quidem. Quæ omnia acciderunt
Cicero dixit futura. Qui autem caſus euenerunt Ci
cero multo ante prædixit. Quæ autē ſunt cōſecuta:
Cicero præuidit. Quod ſi hoc tibi conſilium nō pla
cebit: aliud mittemus. Quod ſi hæc tibi ratio non ſa
tis uidebitur conſentanea: alias quæremus commo
diores. Non dubito quin tu plus prouideas q̄ ego
admoneam. Nec diffido quin tu melius rem pertra
ctes: q̄ ego tibi declarem. Propone tibi quid clari ho
mines facere ſolebant. Cogita quam uitæ rationem
ſapientes obſeruarunt. Exemplum fac tibi ſumas ui
tam officioſorum uirorum. Tempora autem qua-
lia futura ſint quis ſcit? Rerum autem conditiones
quem finem habituræ ſint incertum eſt. Quæ autē
fortunæ acceſſiones ſint conſecuturæ quis uatici-
nari poteſt? Quæ acciderunt fuerunt uera tam re q̄
ſuſpicione. Quæ nuper euenerunt non tam uera
q̄ uiolētia fuerunt. Nam intelligo iſtis rationibus
te nihil proficere. Non uides rebus iſtis nihil te
prodeſſe poſſe. Non animaduertis iſtis moleſtiis
nihil aſſequi poſſe. Quod ſi nō poſſum aliquid per-
ficere ſuadendo ego iam & præcibus a te cōtendo.
Quod ſi monitionibus meis obtemperare nolue-
ris: præcibus fac ſaltem obſequaris. Qui ſi amantiſ-
ſimis perſuaſionibus meis non flecteris: ſummis ta-
men ſupplicationibus fac mouearis. Faciam per me
ipſum & uires meas experiar. Negocium egomet
ſuſcipiam & conabor quod poſſum. Aggrediar ego
ipſa rem iſtam & nitar quid conſequi poſſim. Neqꝫ
colas

colas res ĩmundas inanes atq; uolatiles. Neq; nimis
cures incerta humilia breuia fugitiua instabilia ca-
duca. Neq; nimiũ desideres ea quæ sunt hominibus
incõmoda nocua & ignominiosa. Sed adhortatio-
ne nõ puto te indigere. Sed mea tibi admonitione
nequaq̃ opus existimo. Sed ut arbitror præceptis
meis nõ egebis. Sed in hac re nullam tuam accipio
excusationẽ. Sed in hoc negocio nulla tua apud me
ualebit excusatio. Sed in hac cã tua apud me excusa-
tio nulla est fidem habitura. Quãtum me possis ad-
iuuare facile intelligo. Quanto mihi præsidio esse
possis clarissime perspicio. Quãtum enim rationi-
bus meis ꝓdesse ualeas clarissime mihi cõstat. Quid
rebus meis consulere possis est mihi liq̃dissimum.
Neq; enim dubito quantum mea cã uelis. Neq; enĩ
uereor quantopere mihi prodesse desideras. Neq;
enim moueor hæsitatione quantopere mihi faue-
re cupias. Ego quem potius debeam inuocare q̃ eũ
qui causas meas uincere solet? Ego cui me potius cõ
mendem q̃ ei quo salutem recipere cõsueui? Ego cu
ius auxilium potius requiram quam eius cuius ope
& præsidio meus status incolumis conseruatᷓ? Nec
dubito quin cum multis benigne feceris: mihi etiã
tibi amicissimo fauere uelis. Neq; enim uereor ne
cum ignotis liberalissimus sis: mihi etiam tui aman
tissimo te accommodare uelis. Neq; enim hæsito:
quin cũ inimicis tuis officiosum te præstiteris: mi-
hi etiã gratiosissimus futurus sis. Mihi autẽ in hac
causa nihil aliud opus est. nisi ut autoritatem tuam
interponas. Mihi autem ut hoc impetrem nihil de-
ficit: nisi ut sententiam tuam adiungas. Mihi autem
ut quæ uelim cõsequar aliud nihil deest nisi ut te mi
hi facillimum præstes. Id erit firmum: si Arpini uo
luntas intercessit. Id stabilitum fore arbitramur: si
Arpinus officium nobis suum præstiterit. Sed q̃d
eam causam tantopere tibi commendam: quam tu
communem tecum existimas? Sed quid ego de ea re
tam uæhementer tecum contendam quam ad te ip
sum pertinere arbitraris? Sed quid ego de his nego
ciis tantopere te obtundam quæ tecum sedulo tra-
ctas? Spem tamen habeo tempora aliquando futu
ra meliora. Spero tamen fortunam aliquando mi-
hi maiorem euenturam. Non enim mihi persuade
re possum ut fœliciorem aliquando status conditio
nem consecuturus sim. Non enim opinione: sed cer
tis signis hæc tibi significo. Non equidem aliorum
auditu: sed certis rationibus hæc tibi scribo. Non. n.
somniis: sed uera rerum experientia hæc tibi narro.
Neq; enim obscuris personis res agitur. Neq; enim
dubiis conditionibus cõtractatur. Quo aio hæc re-
cipias nõ nimis curo. Qua rõne hæc interpreteris
paruifacio. Si oẽs homines aliud mihi persuasissent
ego tamen hac eadem usus sententia fuissem quam
audisti. Huius ego constantiæ semper extiti atq; fo-
re cõfido: ut meæ cõstitutionis nunq̃ me peniteat.
Adhuc in eadam sum sentẽtia: ut quæ fecerim recta
mihi uideanᷓ. Libenter tibi me & facile purgarẽ. Li
benter tecum iracundiã euomerẽ. Putares fortasse
ut indignis eo iniuriis lacessitus non succesſerẽ? An
existimares ꝙ acerbissimis ego icõmodis affectus
nõ mouerer? An fortassis crederes: ꝙ ego tã isigni i
iuria ꝑcussus obdormirẽ? An hoc tibi ꝑsuadeas: ꝙ
ego tã calamitosis offensiõib⁹ cõpulsus iracũdia nõ
excandescerẽ? Hoc enim nullo quidẽ pacto ferendũ
est. Neq; enim est hoc ulla ratione tolerandũ. Quis
enim hoc ferre posset præter me? Cui eni hæc æquo
animo fieri possent nisi mihi? Omnia sunt quidem
toleranda patienter. Aequo animo sustinenda. Sa-
pienter perferẽda: prudenter temperãda: facili ani-
mo accipienda. An tibi fortasse aliq̃d desit quod nõ
sentias? An tibi forsitan aliquid laudandum erit q̃d
non probes? An tibi fortassis aliquid moliendũ fue
rit quod non ualeas? An tibi fortasse aliquid susti-
nendum sit quod non queas? Sed est unus portus
ad salutem. s. bonarũ artium disciplinæ. Sed est una
spes consolationis litterarum studia. Sed est unum
remedium trãquillitatis scientiarũ celebritas. Quæ
omnia prosequerer si melius q̃ tu uiderem. Quæ
omnia commemorarem nisi tu clarius q̃ ego intelli
geres. Quæ omnia explicarem si ego apertius q̃ tu
cognoscerem. Sed uereor ne iam mihi superesse uer
ba putes. Sed dubito ne dicẽdo prolixum me nimis
esse dicas. Sed timeo ne meã dicendi rationẽ longã
nimis accuses. Sed uereor ne multa a me dicta super
uacua esse dicas. Nulla est tanta doloris magnitudo
quæ non tẽporis prolixitate mollificetur. Nulla. n.
fuit uua tã agrestis quæ nõ aliquando mollitudinẽ
suscipiat. Nullũ. n. malũ potest esse perpetuũ. Nũq̃
enim id mihi attribuã quod non fuerim cõsecutus:
fateor enim ad tantũ me sapientiæ gradũ nõ acces-
sisse. Quereris tibi quicq̃ iponere nõ debere in sum
mis ꝑsertim occupationibus tuis. Laboris tibi q̃cq̃
committere non audeo in acerbissimis præsertim
molestiis quibus opprimeris. Nõ deberem te uirũ
summa autoritate præditum defatigare: præserti
cum sis uæhementissime defatigatus. Tu tamen si-
ue æquo animo hæc feras siue iniquo: non possum
rẽ mutare. Tu tamẽ siue gratũ hoc accipis siue mo-
lestũ nõ põt aliter ꝑfici. Tu tamẽ siue me excusas si-
ue accusas: non possum aliter facere. Neq; enim tu
melius si ꝑsens adesses rẽ curasses. Neq; eni accurati
us si affuisses rẽ egisses. Neq; enim tu cõmodius si
coram affuisses negociũ perfecisses. Non enim eam
cognosco aciẽ ingenii Clodii: ut ipse acutiora inue
niret q̃ Cicero. Non tantam intelligo Tironis con-
silii calliditatem: ut ipse plus ꝓuideat q̃ Cic. Hoc lo
co si uidear clarius respondere nemo miretur cũ id
necessitas postulet. Hoc loco si aperte disputo ne-
mini durum uideri debet: quoniã necessaria me cau
sa impellit. Non mihi in mentem uenit quibus uer-
bis tecũ colloquar. Nihil est impræsentia quod po-
tissimum tibi significem. Nõ mihi occurrit quo te
litterarũ genere uisitẽ. Non habeo quid scribã. Ni-
hil mihi in mẽtem uenire potest. Nihil mihi in mẽ-
tem succedit. Non possum cõminisci. Equidem scri
psi apertius q̃. Equidem fui breuior q̃. Equidem bre
uius cõplexus sum q̃. Scriberẽ plura nisi Longiori
uterer ratione si plura essent dicenda. Pluribus tecũ
agerem. Longior essem in dicendo nisi. Hæc breui-
us ad te scripsissem. Hæc breuioribus perstrinxi:

quia res hæc me non delectat. Hæc paucioribus egi
quia sine magno dolore apertius exprimere nõ po
teram. Hæ quidem litteræ sunt eiusmodi: ut eas nõ
audeã temere cõmittere cuiq̃. Siquẽ cui fidẽ habere
possim inuenero: dabo operam ut percrebris meis
litteris te uisitem. Si quenq̃ nactus fuero: cui recta
sit fides adhibenda: id efficiã ut crebræ meæ ad te lit
teræ deferanť. Neq; obliuione nostræ amiciciæ hoc
euenit. Neq; intermissione nostræ beniuolẽtiæ hoc
accidit. Neq; diminutione nostræ cõiunctionis hoc
contigit. Non ausus sum uæhementius a te conten
dere: ne summæ tuæ libertatis oblitus esse uidear.
Pluribus uerbis non audeo tecum agere: ne te am-
plissimæ tuæ beneficentiæ oblitus esse putẽ. Maio-
ri quidẽ studio quicq̃ a te petere non debeo: ne libe-
rali tuæ consuetudini uidear diffidere. Quod serius
quã expectabas rẽ effeceri id difficultate rei commis
sum est. Quod tardius q̃ uolebas tibi scripserim: id
nuntiorũ inopia nõ negligentia factum est. Quod
diutius q̃ credebas aduentum meum distulerim: id
occupationibus uelim attribuas: Siquis esset aditus
ad id quod speras rem aggrederer. Siquam uiam p
scrutari possem ad id quod petis omnia pertẽpta-
rem. Si facultate & gratia tantum possem. Si mihi
idonea potestas concederetur. Si opportunitatem
consequi possem. Non solũmodo in hac causa: sed
etiam in cæteris aliis. Neq; solum hoc in negocio:
uerũetiam in aliis omnibus. Neq; in his dũtaxat re
bus: sed multo etiam magis in cæteris: Adolescentẽ
inquies ac nobilem: at præstantem: at primarium.
Puerum dices ac doctum: at sapientem: at expertũ.
Iuuenem asseres: at amicum: at fidum: at necessari-
um. Neq; opus est ut ad res nudas accedas. Neq; bo
na uolũtas satis est: ubi res facultatẽ desiderat. Neq;
enim uerba satis ualent: ubi negocia præsidiũ requi
runt. Id uelim ut ignoscas quod inuita fortuna face
re non potueram. Id cupio mihi indulgeas: quod
negãte fortuna curare non ualueram. Neq; quicq̃
est qđ mireris si hoc nõ egeri3. Neq; est q; ulla tenea
ris admiratione: si rem hanc non curauerim. Sed ni
hil mihi ad satisfaciendũ præter bonam uoluntatẽ
redditum est. Sed nulla mihi facultas ad remunerã-
dum præter animum q̃gratissimum concessa est.
Sed nullum mihi officiorũ gratificandi genus præ
ter ardentissimũ desideriũ datum est. Nisi hanc fa-
cultatem aliquis casus eripuerit. Nisi hanc occasio-
nem aliquod infortunium perturbauerit. Nisi hãc
opportunitatem aliqua iniqua sors inmutauerit. Me
um in te animum multo officiosiorem atq; meliorẽ
cognosces cum mihi allata fuerit tibi commodior
satisfaciendi facultas. Quos beneficiorum fructus
tibi debeo cum opportunior dabitur potestas: ube
riores præstãtiores cumulatioresq; reperies. Ego
enim semper oĩbus in rebus quas ad te pertinere ar
bitrabor: cum exoptatam facultatem cõsequar: mi-
rificum me tibi cõmitem demonstrabo. Quod ego
clarissime demõstrassem: nisi inopinatus casus hoc
mihi eripuisset. Quod ego re ipsa probassem: nisi
fors aduersa officiũ meum interturbasset. Sed hoc
rato nescio quo contigisse arbitror: ut cum recte de

liberaueri incõmode mihi successerit. Sed nescio q̃
sorte euenerit: ut pari cõsilio disparẽ coger fortunã
cõsequi. Sed nescio qua cæli cõstitutiõe id cõtigerit
ut cũ officiose excitaueti: exitus exoriať igratissim⁹.
Quãtũ spes me fefellerit uideś. Quãta de spe ceciderim⁹ itelligiś. Quãtũ nos spes deluserit ꝑspiciś. Quã
tũ frustrati sum⁹ aptissime sentis. De statu reip. nul
lã⁹ bonã spem concipio. Nihil est quod bene sperare
possim desperandum quodãmodo esse uideo. Nul-
lam enim habeo certã spem salutis Catonis: explo-
ratã rationẽ status Catonis: exploratã fidem aduẽ-
tus Catonis. Quæ de bello gallico audiuim⁹ adhuc
sine capite sunt: adhuc sine certo autore proferunť:
adhuc sine certo nuntio significantur: adhuc solum-
modo ex rumore habuimus. Si mea in homines of-
ficia profundere ac perdere uidebor. Si mea in ho-
mines beneficia ingrata esse itellexero. Si mea apud
homines merita nihil esse ualitura cognouero. Nõ
committam ut quibusdã hominibus insanire uide-
ar. Non homines obtundam: si opera mea delecta-
bit. Non apud homines deliberabo: si mea diligen-
tia hominibus ingrata esse uidebitur. Clodius non
dum profectus est eo quod iam prope se delatum
existimat. Nondum id Clodius est consecutus qđ
iam prope perfecisse arbitratur. Nondum Clodius
illum rerum finem uidet: quem iam tenere sibi per
suadere uidetur. Sed omnia quæ putas commodi⁹
est pati: quã indignis parere. Sed mallem cuiusuis
seruitutem tollerare quam quorundam hominum
perfidorum uultum subire. Nescio quo cum homi
ne tibi negocium sit. Nescis æquidem cui tu homi-
ni contradicas. Non enim recte nosti quem oppu-
gnas. Ea quidem conditione natus sum ut facile de
tractores inueniam. Qui detractionibus delectan-
tur facile comperient qui parem sibi uicem referãt.
Qui malo dicendi genere delectantur: mutuã gra-
tiam recipient. Qui cæteros lacessere non desinunt
iisdem iniuriis sæpenumero afficiuntur. Sunt enim
permulti qui cum cæteros corripiunt non repræhẽ
sione carent. Pleriq; existunt profecto qui cæteros
lacessere non desinunt: ipsi admonitione plurimũ
indigent. Atq; hi qui cæteros increpant corrigendi
sunt. Complures æquidem cæteris detrahunt qui
sunt turpibus uiciis ac abominandis sceleribus co-
inquinati. Permulti reperiuntur qui seipsos non co
gnoscunt: & alienos damnant. Multi sunt qui suas
rationes non nouerunt: & alienos inepte curant. Et
nisi homines acerbissimis corũ in nos iniuriis nos
abalienassent: non profecto essemus immutati. Et
nisi quorundam oculi a nobis abhorruissent: hi esse
mus qui antea fueramus. Nisi homines intolerabi-
libus iniuriis nos lacessissent: in pristina profecto
sententia stetissemus. Nisi fuissemus ab his a quib⁹
minime opus fuerat derelicti: pristinam uolunta-
tem retinuissemus. Si fides ab his coleretur a qui-
bus obseruari deberet: nullo quidem labore defati-
garemur. Si illi de quibus sumus optime meriti eã-
dem nobis gratiam præstare uoluissent his ꝑfecto
molestiis non afficeremur. Si ab his adiuti essemus
a quib⁹ debuimus nõ tã moleste laboraremus: Nisi
ab his

ab his deiecti fuissemus: a quibus minime opus fuerat iã quæ desideramus fuissemus cõsecuti. Hæc eni fuissent facillima: si culpa quibusdã abfuisset. Hæc iã pfecta fuissent: si esset in his beneficiorum memoria: in quibus maxime esse deberet. Si aduersariũ rẽ non impedient: causam nostram obtinebimus. Nisi inimici nostri nobis fuerint impedimẽto rem impetrabimus. Nisi res per aduersarios fuerit impedita: facile ꝙ uolumus consequemur. Nisi inuidi rem perturbabunt ad id ꝙ optamus faciliter perueniemus. In causa nostra habebimus potentes inimicos in nostro negocio habemus auaros nobis infestos. In nostra dignitate habemus complures nobis contrarios. Sed nosti hominum iniquitatem. Sed intelligis quãta sit hominum perfidia atq; iniquitas. Sed iam didicisti quantæ sunt hominũ prædicationes. Sed te non fugit q̃ multiplices sunt hominũ uolũtates. Verum perspexisti quãtæ inter homines uersentur insidiæ. Quæ nobis impedimento fuerũt arbitror te suspicari. Quæ nobis nocuerunt credo te animaduertere. Quæ nobis difficultatem attulerũt te scire arbitror. Quæ rem nobis perturbarunt te non fugere existimo. Ignosce iracundiæ meæ quæ iusta est. Parce meis querelis quæ iuste quidem habentur. Da ueniam mihi de proditorum perfidia conquerenti. Patiaris me contra iniquos iure excandescentẽ. Offensio parua est: sed animi indignatio maxima. Amissio rerum exigua est: sed stomachi perturbatio acerrima. Iactura tenuis extitit: sed animi ardor summus. Adhuc tua patitur beniuolentia me liberaliter tecum expurgare. Adhuc patitur tua summa humanitas me ꝙ sentiam libere dicere. Adhuc patiatur tua maxima sapientia ꝙ mihi liber in medium adducere. Nunq̃ enim uideor tractasse causam difficiliorem. Nunq̃ profecto rem molestiorem sustinuisse uideor. Nunquam certe negocium inextricabilius me egisse constat. Dices fortasse quid me res ista consolatur in tãtis malis. Dices qd mihi ista opitulantur in tantis angustiis. Dices quid me ista sustentabunt in tãtis calamitatibus. Est omnino uix cõsolabilis dolor. Est penitus quasi intolerabilis molestia. Est omnio ferme irrecuperabilis iactura. Nõ possum reliqua scribere dolore impeditus. Nõ possum cætera dicere iracundia perturbatus. Non ualeo reliqua prosequi: molestia confectus. Quid eni me tibi scripsisse existimas? Quid meas litteras significare putas? Quid in meis litteris scriptum est ꝙ interpretatione indigeat? Quid est ꝙ meas litteras uexcaris? Ego hoc nunq̃ fuissem suspicatus. Nũquam posse accidere existimaui. Nunq̃ euenire cogitassem. Hoc enim nunquam mihi in mentem uenisset. Quid tu unicus quæ omnibus clarissima sunt non intelligis? Quid tu ex omnibus unus quæ iam contrita sunt nõ cognoscis? quæ tu solus aperta nõ uides? Quæ appius consecutus est: honorum uocabula sunt: non dignitatis insignia. Multi insignia sine uirtute assecuti sunt. Complures in dignitatibus dicti sunt præstantes: quorum nemo habitus est officiosus. Quid ego in ea causa inuigilem: in qua is cuius præcipua res agitur obdormiat? Quid eni in his rebus me ostentẽ: quibus hi ad quos potissimũ pertinet negligẽtes existũt. Iam ualde lautus factus est qui nihil curas mihi scribere. Iam factus es plurimũ delicatus qui nihil agis. Preciosus iã nimis effectus es qui nihil curas. Neq; aliã cõsiliorum rationẽ inibo: si te firmum esse uidero. Neq; etiam aliam de sumo deliberationẽ: si in eodem te proposito constitutũ esse cognouero. Finge eni te esse qui ego sum. Persuade mihi iam te me alterum esse. Fingere uicẽ meam sustinere. Indices tibi meam causam tuã esse. proponas tibi meas te rationes agere. Hoc meũ est opus. Hæc eni me tangunt. Hæc rationes meas uidentur attingere. Verũ fac esse omnia. Factura esse ut dicis. Verum hæc ita sint. An ego tibi nõ obtemperem? tibi morem non gerã? tibi nõ obsequar? tibi non me facillimum præstem? tibi quicq̃ denegem? Agam iam tecum familiariter. loquor iã tecũ aperte. non simulabo tecum quicq̃. Iam totum me tibi patefaciam. Quãtum in me est. Quãtum mihi cõceditur. Quantum idonea mihi potestas oblata fuerit. Quantum studio: diligentia: labore: uigilantia consequi potero id omne ad arbitrium tuum libẽtissime conferam. Quanq̃ ego omnia tua causa fieri desiderem. Et si omnia pro te facere uellem. Tametsi omnia amore tui libẽter susciperem. Tametsi ex commoditate tua nihil uellem subterfugere. Si fortuna optatis meis respondebit. uotis meis successerit. cogitationibus meis benigne respondere uoluerit: Si res caderet ut uelle & optarem. Si res ex sententia gereretur. Si mihi optata contingerent. Si quod opto mihi fæliciter cõtingerit. Si deus res nostras fortunabit. Negocia secunda reddiderit. desiderio nostro annuere uoluerit. Nos secundæ uoluerit intueri. Nisi res mihi male successerit. Spes mea decipiatur. Opinio mea sinistra fuerit. fortuna me fallat. Beneficiorum memor ero. mutuis beneficiis respondebo. Parem officiorum uicissitudinem reddã æqualem gratiam referam. Beneficia contulit. Officia reddidit. merita præstitit. Benemerita retribuit. Promerita retulit. Demerita persoluit. Mutuo uicissim. inuicem. alternis uicibus. alternatim. mutua uice. Remuneratio retributio. uicissitudo. Eadẽ gratia. par uoluntas. par studium. Ingratus beneficiorum. immemor. sordidus. Beneficium perdere officium amittere. meritũ effundere. Homini ingrato beneficium conferre. homini sordido benefacere. hominem ingratum beneficiis exornare. Mortuus est. Occisus est. excessit e uita. ex hoc seculo migrauit. Animã reddidit. animam effudit. animã efflauit. uita priuatus est. ex hac uita decessit. mortẽ obiit. diem suum obiit. Popilius furatus est. Popilius accepit unde nõ est licitum. Popilius res alienas usurpauit. Moriar nisi ꝙ sentiam exprimam. Moriar nisi effluam. Non possum abduci qui me effundã Deo uolente: deo comite: deo duce: deo nobis fauente: deo nobis annuente. fortuna suffragãte. Quem casum deus non permittat. Quod incommodum deus auferat. Quod superi prohibeant. Quod ut iniũ nunq̃ eueniat. Deum quæso ut tua consilia sint tibi salutaria. Superos exoro ut quod acturus sis: tibi nõ

obsit. Deum obsecro ut quicquid constituas: tibi be
ne succedat. Non tenebo te pluribus. Plura dicenda
non sunt. plura scribere non est necesse. plura non
sunt litteris committenda. pluribus te adhortari nõ
debeo. Non enĩ mihi placet de hac re plura scribere
Neq; ego superiora repetam. Singula prosequi nõ
est necesse. Sed plura dicemus alias. Sed hæc audies
ex aliis. Sed de his ex aliorũ litteris certior fies. Im
pedior uerecũdia pluribus tecũ agere. Scripsi ad te
pluribus. ut meum consilium intelligeres. Hæc plu
ribus egi ut quid sentirem dilucidius teneres. In
hoc fui longior: ut quæ mea esset sententia clarius
perspiceres. Hoc uerbosius complexus sum: ut insti
tutionem meam apertius cõprehenderes. In hoc
fui prolixior: ut de uolũtate mea certior fieres. Sed
plura q̃ statueram. hæc ad te pluribus uerbis scripsi
q̃ soleo. Sed hæc satis multa uel plura potius q̃ ex
pectabas. Illa quæ maiora sunt: breuius exponam.
Illa quæ ampliorem desiderant orationem breui cõ
prehendam. Hæc ex hac re præcipue tibi significa
ui ut intelligeres. Hæc ex illa conditione tibi deno
taui ut deliberares. Hæc ob eas tibi rationes aperui
ut præparares. Scis quid dico quid loquor. quid in
telligo. quid cogito. qd uolo. Difficile est loqui. Nõ
omnia sunt litteris committenda. Nihil temere scri
bendum est. Non dico sine causa. Noli putare hæc
me frustra dicere. Non enim incassum hæc comme
moro. Non scribo hæc temere. Hæc præterea scri
psi: quod causa necessitatis intercedit. Quod ut cla
rius intelligas: longioribus uerbis utar. Quod ut
apertius declarem: alterius rationes repetam neces
se est Quod ut euidentius explicem attende quæ se
quunt. Si res ipsa loqui posset. Si negocium posset
per seipsum quid sentiret declarare. Si ratio ipsa ui
res suas per seipsam exprimere posset. temporibus
obsequendum est. inseruiendum est. Fortunæ credẽ
dum est. Est enim fato optemperandum. Necessita
ti parendum est. Id egi temporibus obtemperans,
Id feci fortunæ credens. Id consensi fato assentiens.
Id prætermisi opportunitati obsequens. Non est
semper in eadem sententia permanendum. Nõ enĩ
semper eodem animo esse debemus. Non semper
unum consilium sequi debemus. Non semper una
opinione duci debemus. Subeunda est fortuna. tẽ
randum est. experiendum. Percuntandæ sunt uires
Vt tempus non admonebit. Vt dies nõ coget. ut
utilitas nobis persuadebit. Vt rationes negociorũ
nobis consulere uidebuntur. Omnia tibi prapone
re debes. Omnia tecum commẽtari debes. Omnia
sunt tibi animo & cogitatione pertractanda. excogi
tanda. prouidenda. Omnia sunt tecum animaduer
tenda. peruoluẽda. deliberanda. Non est hoc alienũ
a dignitate mea. Hoc existimo rationibus meis in
cõueniens. Hoc enim ad me attinere uideo. Existi
mo hoc causam meam parum attingere. Arbitror
hoc ab instituto nostro alienum esse. Credo hoc ra
tionibus nostris parum debere prodesse. Quæ uis
insit his uerbis non facile intelligo. Quam facultatẽ
importat hic sermo non satis mihi constat. Quam
substãtiã perstringat hæc oratio non mihi notum
est. hoc nihil significare facile perspicio. Hoc nullã
facultatem habere facile diiudico. Hoc friuolũ atq;
ieiunum liquido esse constat. Sed hæc minora sunt
q̃ dicantur. Verum hæc minorem uim habent q̃ exi
stimentur. Sed hæc nimius timẽda sunt q̃ homines
arbitrentur. Sed tibi consilium non deest. non defi
cit. deesse non potest. Neq; enĩ sum ita demẽs ita dis
sipiens. ita stolidus: ut non sciam quid agam. Nihil
faciam insolenter. Nihil agam sine causa. Nihil ten
tabo incõsulte. Nihil moliar ĩprudenter. Nihil ni
tar temerarie. Atq; hæc præter meã consuetudinẽ
dixi. Atq; hæc tam multa præter meam consuetam
agendi rationẽ scripsi. Atq; hæc tãta præter meos
pristinos mores effudi. Sed aliter q̃ ostendam facio
q̃ constitueram perficio. q̃ pollicitus fueram ago.
Quod si aliud tibi propositum esset: fac me certio
rem. Quod si alia duceris uoluntate. fac intelligam
Quod si animum alio conuerteris: fac me admoni
tum reddas. Quod si opinio pristina non placebit:
fac ut sentiã. Si nihil te perturbat. Si uacuus es mo
lestiis. Si ocioso es animo. Si tranquilla es uolunta
te. Si nulla efficeris molestia. Si es occupationibus
subleuatus. Mea postea mutata est ratio. deinde cõ
silium mutaui. postea meæ rationes immutatæ sũt
Aliam postea rem agere cœpi. Nunc alia ratio est.
Nunc alius est status rerum. Nunc alius est tempo
rum cursus. Nunc alia est uiuendi conditio. Nunc
est alia hominum opinio. Est una prouisio. Est una
cautio. Est unum remedium. Est quoddam tertium
Si libet si placet. si uidetur. si commodum est. si uo
lũtas est. si patitur animus. si uoluptati est. si tibi cõ
ducit. si fieri possit. si idoneum tibi uidetur. Nihil si
mulaui. nihil ficte dixi. nihil simulate. nihil tectum
excogitaui. Non agam astute. Non simulabo quicq̃
nihil ficte dicam. nihil fatue tentabo. nihil malicio
se moliar. Non enim te fugit. præterit. latet. es ne
scius. clam est. Neq; te hoc ignorare arbitror. Tenes
enim memoria. De quo memoriam accepisti. Vt
mihi uideor. uideris. uidetur. Vt coniecturam acci
pio. Vt arbitrari possum: ut possum existimare Ad
unum referare. Ad extremum differere. ad calcem
disputare. ad radicem ĩquirere. ad profundum pro
gredi. ad ultimum perscrutari. Disputemus fami
liariter. agamus pingui minerua: Neq; hoc est ob
scurum. neq; ullam habet hæsitationem. neq; in ma
gnam deliberationem cadit. Sed uelim desinas ar
ma sequi. Sed tu uelim desistas exercitum agere. Bel
la desitas. Inimicicias omittas. Simultates effugi
as. Discordias euites. a dissidiis abhorreas. Sed ueli
pacem colas. Paci cõsulas. Ociũ tibi adoptes. Ocio
te exponas. Quietem adames. Simul & illud cogita
re debes. Simul & hoc animaduertẽdum est. Simul
& ista sunt deliberãda. Quod mea tuaq; patit ætas.
Quod ab utroq; cõmode fieri posset. Sunt enĩ in
numerabilia generis eiusdem. sunt enim permulta
huiuscemodi consilia. Quod si reliqua scribantur.
Quod si omnia aperiantur. plane uaticinanẽ. taceã
tur. Quid ergo est? Quid quæris? Quid expectas?
Quid tum postea sequetur? Quæ oĩa collegi ut itel
ligeres. Coadunaui: ut scires. Tibi significaui ut co
gnosceres.

gnosceres: tibi descr ipsi ut certior fieres. te admonui ut cogitares. Hæc eo pertinet oratio ut. Hoc eo enim scripsi ut. duxi. aperui significaui. Cætera sunt signa communia. reliqua sunt argumenta uniuersalia. aliæ sunt omnes coniecturæ generales. Puto enim hoc te audiuisse. Existimo te hoc intellexisse. Arbitror hoc tibi nunciatum esse. Sed nosti mores hominum. hominum consuetudinem. hominum uoluntatem. Cur studio non inuigiles nescio. Cur studia non excolas non intelligo. Cur hoc non uelis assequi cautiam non uideo. Hoc est animi tui. ingenii tui. Virtutis tuæ. Sed de hoc tu uideris. Hoc tu prõ pro ingenio cõsidera. Tuæ partes in hoc erũt. Neq; enim uereor. hæsito. dubio. quin si. Nec illud equidem curo. Certe quæro. profecto cupio. quidem studeo. certe molior. Sed hoc sperare licet. Hoc enim optandum est. Hoc enim expectare decet. Hoc enim est tibi commune cum multis. Hoc enim est omnibus uniuersale. Commune quidem hoc uicium est. Vulgare uicium. peccatum uniuersale. Insitum omnibus. Neq; enim debes q communis fortuna dederit: recusare. neque enim fortunæ casibus obsistere. Plus tibi uirtus dedit q̃ fortuna abstulit. Plura tibi compasti q̃ amiseris. Amplius quidem nactus es q̃ perdideris. Quid si hoc melius? commodius? conducibilius? conuenientius? Si non alienum tua uirtute putabis. Si non indignum tua autoritate existimabis? si tuis rationibus non inconueniens esse ducas? si hoc tibi non incõmode arbitreris? Nemo est mihi Catone amicior. melior. familiarior. paratior. liberalior. Pace tua dixerim. pace tua loquor. pace omnium affirmabo. Ego quid possim nescio. Ego quid ualeam non cognosco. Ego quæ mea sit facultas nõ intelligo. Ego quid causæ possim non satis mihi cõstat. Ego quibus uiribus niti possim non conspicio. Sed tamen mihi non tantum assumo: attribuo: arrogõ ut. Neq; enim cum hoc faciebam eram amẽs: stultus: dissipiens. neq; enim cũ hæc tractabã: ignorabam quid agerem. neq; enim cum hæc tentabam insanire uidebar. Non enim est consiliũ meum accusandum. Nihil egi q iure possit repræhendi. Nihil enim uicii habet nostrum consilium deliberatũ. Si tibi hoc displicet non utar posthac deinceps prætermittam. Si tibi hoc doleat in posterum missum faceam. si tibi hoc inuidiosum est: in futurum non attingã. Posses hanc meã uoluntatẽ refutare. Posses hanc pro me prouinciã subterfugere. Posset tua dignitas hunc laborẽ recusare. Si negociũ cõmode uidebitur esse gerendũ. Si res utiliter agi poterit. Si rei opportunitas potestatẽ habebit. Neq; enim habes quo me accuses. Neq; quicq̃ a me cõmissum est q criminandũ esse uideatur. Quid si quæ dicta sunt: falsa sunt omnia? Quid si ostendam hæc omnia esse inania? Quid si hæc omnia ficta esse cõfirmem? Malorum ego sermonib⁹ nõ moueor. Insidorum ego maledictis fidem non adhibeo. Friuolis ego hominum rationibus non assentio. Sed hæc tibi exponere nisi coram nõ possum. sed hæc coram. Sed his rebus coram plura. Quando ego bonos conatus sum offendere? Vt ego nunq̃ bonis fui impedimẽto? Vt ego bonis aduersarius nunquã fui? Quorsum hoc? Quid hoc sibi uult? Quem ad finem hæc spectant? Hæc quæ dixi eo spectant. Immortalitas mihi uidetur anteq̃ rem hanc consequar. Hoc ita longum est ut optandum sit. Nunquam diem uidere uideor ut mihi hoc contingat. Sed iam satis iocati sumus. sed hæc extra iocum. sed alias iocabimur. sed ridicula missa faciamus. sed de hoc alias uidere licet. Temporibus obsequor. pareo necessitati. fruor dũ licet. Hoc attribuas occupationibus uelim. Hæc rei magnitudini assignes. Ignosce timori. Miserere tẽporum. Neq; tamẽ ulla res alia me tenet. Neq; tamen alio ĩpedior negocio. De cæteris reb⁹ affirmare possum. De reliquis negociis certi nihil habeo. De reliquis accessionibus certũ quicq̃ polliceri non possũ. Reliqua nihil ad te attinent. Cætera sunt eiusmodi. ut nihil ad rem tuam pertineãt. Reliqua nihil te tãgunt. Fortuna culpam sustinet. Hæc fortunæ tribuuntur. Hæc temporibus assignantur. Fortasse diceret quisquam. Forsitã quisquam sciscitaretur. Quæreret aliquis fortasse. Neq; habebatur quisq̃ honore superior. Sapientia præstantior. uirtute excellentior. Rebus gestis illustrior. autoritate ꝓclarior. Danda est opera. properandum est. Celeritate est opus Maturitatem res desiderat. Est enim animaduertẽdum. diligenter procurandum. uigilanter enitẽdũ. dies ac noctes elaborandum. uehementer insudandum. Nihil est quod rideamus. Sed ego non rideo quanquam tu rideas. Sed ego risum prouocare non possum: tametsi tu risu exilias. Sed ego lætari non possum: tametsi tu risu insanire uidearis. sed ego iocari nõ possum quãuis tu gaudio desipias. Actũ est si hæc uera sunt. Si hæc ita sunt nihil est quod cogitemus. si hæc ita constãt ut fertur non opus est ut deinceps frustra defatigemur. si hoc interuenerit actũ esse de spe nostra putemus. Frustra laboramus. Incassum excogitamus. Inuanum nitimur. Acta agimus. Præposteris utimur consiliis. Nihil est quod facere gestias. Nihil est quod curare moliaris. Nihil est qđ statuere conaris. Res eni aliter acta est ac putaueram. Non equidẽ eum finem sors dedit quem sperauerã. Lõge secus accessio successit q̃ expectaui. Sed hoc bonis plurimũ molestũ est. Sed hoc male accipitur a bonis. Sed hoc bonorum animũ uehementer offendere uidetur. Sed hoc bonorum oculi uidere non possunt. Nescio quo modo. quo pacto. qua ratione. qua causa. quo auspicio. quo cæli fato. Arpinus falso errore ductus ad periculum apertissimum accessit: Arpinus spe falsa perductus ad pestẽ ante oculos positã profectus est. Arpinus pudore uictus ad mortem omnibus suspectã irruit sponte sua. Nosti mei stomachi fastidium. Nosti mei animi indignationem. Nostiq̃ soleam ab indignis abhorrere. Vtilitatem Apii facile curare possum. Cõmodis Apii leuiter uacare possum. A diumẽtis Apii facile supersedere possum. Facile enim dictum est. hoc est facile existimatu. Hoc enim facilius est dictu q̃ factu. Hoc tibi non concedo. Hoc ita esse non sentio. Id enim iure negare possum. Neq; enim hoc est uerisimile neq; hoc uidetur esse probabile. neq;

hoc uerum esse constat. Tantum enim hoc est a ueritate alienum ut nihil sit alienius. Non enĩ possum ullo modo mihi persuadere. nulla quidem ratione in mentem mihi uenire potest. Hæc ratio leuis est. Hæc excusatio accipienda non est. Hæc causa tenuis est. Hæc sententia tenera est. Hæc cõclusio nulla est. Sed hac ratione nihil opus est hac disputatione nõ egemus. hoc negocium non est nobis necessarium. hunc sermonem idoneum non putamus. Vires deficiunt. Membra occidunt. Animus languet. Vires eneruantur. Facultates minuũtur. Illud me perturbat. sollicitat. incendit. exagitat. inflammat. Quid enim est ꝙ me persequantur. perturbẽt. impediãt. lacessant. molestent. inquietent? Quid enĩ est ꝙ mihi detrahunt. obesse studeant. mihi imcommodẽt? Quid enim est ꝙ iniuriis me afficiant? Quid enim est ꝙ contra uim sine ui fieri possit? contra potentiam sine potentia agi posset contra uires sine uirib⁹ conari quisq̃ possit? Vos dormitis in periculis. Vos nõ uidemini quæ iminent intelligere. Vos in periculis ocio marcessitis. Nihil curás. nihil reputás. oĩa faciens. omnia negligens. omnia puifaciens. deos hoiesq̃ despiciẽs. Quid multa? Quid plura? Quid reliqua? Quid cætera? Quid alia oĩa. Sed nosti Calidii tarditatẽ. Sed nõ te fugit quá sit Calidius, parũ efficax. Sed non es ignarus quá calidius sit frigidus.

De Conclusione.

Vm autem epistolas nostras uel orationes iam exordio. narratione: diuisiõe: cõfirmatione: ac cõfutatione absolutas dederimus: consequens ac necessarium sequi uidetur: ut eis conclusiones accõmodemus. Idcirco has modicas conclusionum inuentiones cæteris superioribus orationis partibus duxi adiungendas. Tu igitur me amabis: si hoc idem me in te facere existimas. Tu igitur mihi inseruies: si mutuam me tibi uicem præstiturum arbitraris. Si fieri possit uelim pristinũ erga me amorem conserues. Si effici poterit cupio ut solita nostræ beniuolentiæ coiunctio integra conseruetur. Fac igitur mutuo me diligas. Eadẽ igitur fac me beniuolentia complectaris. Parem igitur fac mihi uoluntatem præstes. Eo igitur inter nos simus animo quo semper fuimus. Simus igitur ea uoluntate q̃ merito esse debemus. Tu igitur sicut mihi pollicitus es persoluas. Quod promisisti uelim tua fide satisfacias. Quá mihi spẽ dedisti uelim re ipsa efficias. Fac igit̃ ꝙ es mihi pollicitus te ipsa expetat. Fac igitur ut mihi dixisti: ita opus appareat. Tu igit̃ uelim ut scribis me carissimum habeas. Tu igitur uelim ut polliceris: me in ære tuo reponas. Quoniam igitur in amiciciá tuá me cõmisi: me ergo exornare atq̃ exaugere debes. Quoniam igitur iusticiæ tuæ me dedi ergo rationibus meis iure ipso opitulari debes. A te igitur peto ut rationes meas cõmendatas habeas. A te igitur contendo ut statum meum complectaris. Adiuua me igit̃ tua uirtute. Suscipe me igitur totum tuis beneficiis exornandum. Ama me igitur tua solita beniuolentia. Defende igitur me tuo solito patrocinio. Te ergo oro ut me ita tueare: sicuti amicicia nostra depostulat. Te ergo obsecro ut meas rationes ita defendas sicuti nostra necessitudo requirit. Quare te oro ut causam meá agas. quare te obtestor ut me tibi in omnes partes defendendum putes. quare a te contendo ut me totum cõseruandũ recipias. A te igitur peto: postulo efflagito: contendo ut dignitati meæ suffrageris. honori meo opituleris. autoritate meæ inseruias. rationibus meis te accõmodes. Itaq̃ te etiá atq̃ etiam rogo. Itaq̃ te uehementissime obsecro. Itaq̃ a te maximopere contendo. Itaq̃ plurimum te obtestor. Beniuolentiam igitur & liberalitatem a te peto. Gratiam igitur & officiũ tuum a te desidero. Autoritatem igitur & uoluntatem tuá a te deposco. Est igit̃ in tua potestate id agere: ut quid maximopere desiderẽ: facilius ipetrare possim. Est igitur tuæ uoluntatis oĩa posse perficẽre quæ cupiam. Quare ut quid spero consequar: fac tuá operá interponas. quare ut quid summopere desidero facilius cõsequi possim: fac ut tuam diligẽtiam adhibeas. quare ut id ꝙ uehementissime cupio cõmodius ipetrẽ: fac tuũ liberalitatis officiũ intercedat. Rogo igitur ne fallas opinionẽ meá. Te igitur obsecro ne spem meá decipias. Te igitur oro ne spes mea frustra maneat. Magná igit̃ pro causa mea operam fac adhibeas. Summũ igitur pro meo negocio fac studium innuas: Væhementem igitur pro rationibus meis diligentiam fac adiungas. Si igitur ꝙ uolo statueris: te mei status amatorem existimabo. Si igit̃ ꝙ cupio feceris: te mihi amicissimũ iudicabo. Quare si me uirũ bonum existimas. Quá obrẽ si me uirũ gratũ esse credis. Quas obres si me tuis beneficiis dignũ esse iudicabis. Hæc igitur tibi erunt curæ quẽadmodũ cõfido. Ex oibus igitur rebus nihil ẽ ꝙ mihi gratius facere possis. Hoc igitur ut q̃plurimũ facias ualde rogo. Hæc igitur ut spero ꝑficies. Cætera alia ꝑter mittes cũ negociũ meũ opa tua idigebit. Nihil igit̃ aliud curabis cũ tibi causam meá curare cõtigerit. Non posses existimare q̃ mihi gratũ sit futurũ. Nõ facile credere posses q̃ mihi hoc erit acceptũ. Si igit̃ hoc meũ a te negociũ cõficiet: oĩa ꝑfecto uidebor cõsecutus. Si ergo hoc feceris: existimabo mihi ꝙ maximope desiderauerim cõtigisse. Ex oibus igit̃ tuis i me officiis hoc erit mihi oĩum ꝑgratissimũ. Gratissimũ igit̃ mihi feceris si in hac re mihi morẽ gesseris. Da igit̃ operá ut ratio meæ dignitatis habeat̃. Te igitur obsecro ut meæ erga te pietatis rõnem habere uelis. Quæcũq̃ igit̃ officia in Gasparinũ cõtuleris: ea oĩa me cepisse putabo. Quicq̃d igit̃ officii & honoris in Gasparinũ ꝑstiteris: id ipsum in rẽ meá cõtulisse existimabo. Hoc igitur si feceris: cõmuni cõmodo inseruies. Hoc igitur ut agas cõmunia nostræ beniuolẽtiæ iura depostulát. Quod ut effeceris rem utriq̃ nostrũ condignam persolueris. Pro me igitur laborabis tá quamsi tua res agatur. Fac igitur ita causam meá suscipias: ut si tuum negocium tractares. Non minori igit̃ cura rationes meas complectere: q̃ si propriam dignitatem curares. Quem ego diem si uidero satis fæliciter uiuere arbitrabor. Quam ego rem si perfectam esse conspexero: me fortunatum existimabo.

existimabo. Quam ego accessionem si tandem con
sequar optime mecũ actum esse putabo. Ego quæ
te uelle: quecq; ad te pertinere arbitrabor: omnia stu
diosissime diligenterq; curabo. Interea quæ te uelle
existimabo: agã libentissime. Ego tibi ac tuis neque
defum neq; defuturus sum. Quod quoniam tu ita
uis: tuo igitur amore perficiam. Quod quoniã ita
iubes. tua igitur causa curabo. Si quid igitur a me
petieris perficiam: ne tu frustra a me petiisse uidea-
ris. Si quid igitur a me uoles: adnitar ne postulatio
tua inanis habeatur. Siquid igitur a me desiderabis
curabo ne tua in me spes frustra esse uideatur. Ego
igitur memoria nostræ uetustæ amiciciæ monitus:
te semp amabo. Ego igitur tua uirtute perdoctus:
tibi semper fauebo. Ego itaq; tua in me obseruan-
tia & modestia memor tuas rationes libentissime
tuebor. Omnia igitur quæ pro te faciam mihi iucũ-
dissima uidebuntur. Quæ igitur pro te sustinebo:
erunt mihi dilectissima. Quæcunq; igitur mihi fa-
cultas erit: arbitrio tuo semper exponetur. Omnis
igitur mea potestas ex sententia tua semper dispo-
netur. Quod causam tuam mihi commendas: meã
puto te mihi commendare. Quod dignitatem tuã
a me curari uelis: meam simul curaturus sum. Etsi
nihil profecero rem tamen tentasse lætabor. Et q̃q̃
nihil impetrem. Fortunam tamẽ me expertũ fuis-
se gaudeo. Et si fortasse nihil fuero consecutus: pla-
cebit tamen rerum conditionem pscruptarum fuis
se. Tametsi frustra laboro: morem tamen mihi ges
sero dum hominũ uolũtates & mores expertus fue-
ro. Quæ oia animaduerteris: recta esse conspicies
Quæ omnia si ponderabis: ita ut dixi constare uide
bis. quæ omnia si memineris. me uera prædicare iu
dicabis. Quare si hocunum proposuero: finem di-
cendi faciam. quare si hoc aliud reddidero: conclu-
dãm quare si hoc unum dixero: scribendi modum
imponam. Et quoniam de hominum perfidia age-
re cupimus: illud contincio memento. & quoniam
de hominum perdictorum sceleribus mentionem
fecimus illud semper cogitare debes. Accepisti qui
bus rebus adductus cum Clodio bellũ susceperim:
Intellexisti qua causa commotus sim: ut Clodium
ppetuo oderim. Vides ergo quæ me causa mouet
ut Clodii inimicissimus esse debeam. Certior igit̃
factus es quæ iniuriæ me a Clodio abalienauerunt.
Ergo neglecta improborum societate: fac te bonis
adiungas. Ergo spreta uitiosorum familiaritate of
ficiosos complectere. Ergo abiecta imperitorũ cõ-
suetudine: doctos fac excolas. Noli igitur aliud mo
liri: nisi belli feruor prius efferuescat. Nõ igitur ali-
qd coneris: nisi prius belli rumor raucus factus sit.
Nõ igit̃ quicq̃ tẽtare nisi prius audiamus quemad
modũ negociũ sit cõfectum. Itaq; orbatus amplissi
mis adiumẽtis cogor debere dolore. Itaq; spoliat⁹
summis ornamentis astringor mœrore excruciari.
Itaq; nudatus maximis solatiis: abduci nõ possum
qn acerbissime cõquerar. Deniq; sollicitus nõ sum.
Deniq; molestiis liber sum. Deniq; nũc ex curis sub
ductus sum. Deniq; nũc sum laboribus subleuatus.
Proinde fac animum tãtũ habeas, quantum opus
est ad rem conseruandã. Proinde fac tanta sit in te
uirilitas quæ satis ualeat ut communis status con-
seruetur. Proinde fac tantum perseueres ut tui ani-
mi præstantia uniuersis ciuibus salutem pariat. Tu
fac animo forti magnoq; sis. Tu fac animum forte
habeas. Tu fac bono sis animo. Omnia igitur quæ
uis tuo studio consequere. quæ cupis tua industria
compabis. quæ desideras tua uirtute perficies. quæ
exoptas tua diligẽtia nactus eris. Cura igitur nihil
aliud nisi ut uirtutibus inuigiles. Itaq; a te uehemẽ
tissime contendo: ut uirtutes summo studio cõple-
ctaris. Te igitur obsecro ut omnibus uiribus ad sũ-
mæ dignitatis præstãtiã incumbas. Te igitur uehe
menter adhortor: ut omni cura studio ac uigilantia
ad immortalitatis existimationẽ insudes. Quapro
pter ad studia litterarum iudico te debere redire.
Quãobrẽ ad egregias bonarũ artiũ disciplinas ad-
hortor te conuertas. qua de re ad rectam uiuẽdi in-
stitutionẽ te referas moneo. Hanc igitur rem cõfi-
do maximam tibi laudem allaturam. Hoc igitur ne
gocium maximæ laudi tibi fore confido. Hanc igi-
tur disciplinã arbitror summam tibi dignitatis am
plitudinem præstiturã. Fac igitur ut principiis exi
tus correspondeat. Fac igitur ut primis ultima con
sentiant. Fac igitur ut anterioribus postrema con-
ueniant. Fac igitur ut tua uirtus opinioni hominũ
correspõdeat. Effice igitur ut quam spem apud om
nes concitasti. eam clarissimam demonstres. Fac igi
tur aliquid ex ingenio tuo desumas: q̃ homines de-
lectat. Aliquid igit̃ ex ĩdustria fac componas q̃ po-
steros adiuuare possit. Scribas igit̃ aliquid ex litte-
rarum uirtute: quod nomen tuum illustret. Nunc
autem operior ut ex tua studiorũ disciplina aliquã
magnam hominis existimationem reportes. Fac
igitur in agenda gloria te uincas. Fac igitur in ge-
rendis magistratibus solitas uirtutes tuas excellas.
Tu igitur ut instituisti prosequere. Sequere igitur
ut cœpisti. Inuigila ergo toto animo ut debes. In-
cumbe igitur toto pectore ut soles. Hæc res q̃ facul
tatẽ habitura sit: tu facilius cognoscere potes q̃ ego
scribere. Hoc negocium quid sibi uelit tu melius in
telligere potes q̃ ego te possũ admonere. Sed hoc
tu facilius pro tua singulari prudentia uidebis. Sed
hæc tu melius pro maxima sapientia tua existima-
bis. Verum hæc tu prouidẽtius accuratissima tua
intelligentia prouidebis. Sed in his rebus omnib⁹
quid ratio postulet. quid causa requirat. quid tem-
pora ferant tu prudẽtius cognoscere poteris. Hæc
igit̃ negocia ubi: quomodo: quando: & per quos
tractari debeant: nemo melius q̃ tu prouidere po-
test. Hæc ad te scripsi liberius fretus beniuolẽtia no
stra. Hæc tecũ egi apertius singulari amore nostro
confisus. Hæc tibi planius significaui spe amiciciæ
nostræ perdoctus. Hæc expressius nota tibi esse uo
lui mutua nostri amoris coniunctione commonit⁹
Hæc igitur tibi scripsi non ut uirum me tibi pru-
dentem ostenderem. sed ut singularem meum tibi
amorem declararem. Hæc igitur tibi significaui ut
nõ meũ consilium tuo anteponerẽ: sed ut optimã
meã tibi uoluntatẽ patefacerẽ. Hæc tibi nota esse

uolui non ut prudentiá ostenderem meá: sed ut ar-
dentissimú meū in te desiderū aperirē. Quicqd at-
tigi non feci ut ad hoc te magis incitarē qui diligen
tissimus es. sed ut quanto te amore cōplectar scire
posses, Quicquid tibi aperui nō eo feci ut tibi con-
sulerē qui nullius indigeas admonitione: sed ut quā
ti te facerem intelligeres. Longiori utar dicendi ra-
tione cū plus ocii nactus fuero. Cū cōmodiorē scri-
bendi facultatem habuero. Cum amplior mihi cō-
moditas suppeditabit. Cū maior mihi opportuni-
tas oblata fuerit. Plura scripsissem nisi tabellarius fe
stinasset. Longioribus te litteris uisitassem: si tabel-
larius operiri uoluisset. Nunc reliqua spes mea in te
posita est. Nunc me totum tuæ cōmēdo fidei. Nūc
in alio nemine q̄ in teipso sperare licet. Nūc omnis
mea spes in te solo dependet. Totum igitur me tibi
trado. Totum igitur me fidei tuæ cōmendabo. To
tum igitur fac me complectaris. Illud tādē te oro.
Illud denique te obsecro. Illud postremo a te conten-
do. Tu interea nō cessabis, uigilantissimus eris. Se-
dulo curabis. Omnia perficies. Velim igitur intelli
gas. exploratum habeas. tibi persuadeas. Quod si
hoc beneficium mihi effeceris. Quod si hoc benefi-
cio me exornaueris. Quod si hoc in me officium cō
tuleris. Quod si te mihi facillimū ostēderis. Quod
si hoc me onere subleuaueris. Quod si ex his mole-
stiis exemeris. Rem igitur mihi optatissimam pst-
teris. acceptam persolueris. feceris q̄ gratissimā. ad-
modum gratam effeceris. Faciam ergo q̄ me rogas
Faciam ergo q̄ petisti. Efficiam ergo q̄ te uelle exi-
stimabo. Itaque ut mones efficiam. ut præcipias agā.
ut adhortaris prosequar. Vt suades faciam. Vt con-
sulis pergam. Morem igitur tibi gessi. Tibi igitur
obtemperaui. Sum igitur tuæ obsecutus uoluntati
Tuo igit̄ me desiderio accōmodaui. Itaque sum ani-
mo paratus. Sū uolūtate promptus. Sum te & ope
re expeditus. Hoc denique animo sum. Hac tandem
sum uoluntate. hac demum sum opinione. hac sum
postremo cōstitutione. Verum ista curabimus. Ve
rum hoc transigemus. Cæterū de hoc tractabimus
Restat igitur ut coram sermonē habeamus. Extre-
mum illud est ut una deliberemus. Sūma illa sit ut
nos simul cōueniamus. Caput illud maneat ut no-
bis præsentibus una cōmunicemur. Reliqua tecum
aget tabellarius. Cætera per tabellarium cognosces
Alia omnia tibi nuncius significabit. Siqua restant:
ex aliorū sermonibus certior fies. Te igitur ut spe-
ro propediē uidebo. Cito igitur tecū futurus sum.
Quamprimū igitur te reuisam. Si igitur ad me nō
ueneris. Ego ad te q̄primū proficiscar. Nisi igitur
ad me q̄primū ueneris. ego te cōueniam. Si igitur
te breui ad me non cōtuleris: ego citius ad te aduola
bo. Velim igitur quid acturus sis me certiorem faci
as. Quid moliturus sis: mihi significes. Quid consi-
lii sis incepturus: mihi denūties. His igitur de rebus
quid deliberaturus sis: fac me doceas. De his igit̄ ne
gociis quid sis ordinaturus: fac sciam. Tu quid ege-
ris: id uelim deus approbet. Tu quid cōstitueris: ex-
opto ut tibi bene uertat. Tu quid feceris: cupio tibi
fæliciter euenire. Itaque rē ita gestā esse gaudeo. Itaque

negocium ita esse cōfectum ualde lætor. Itaque cau-
sam nostram talem finem consecutā esse lætus sum
Negociū adhuc sic habet: hoc est q̄ factū est. Quæ
igitur acta sunt tu uides. Quæ igitur cōstituta sunt
collige. Tenes igitur quonā pacto res gesta sit. His
igitur rebus certior factus: tenes quid tibi agendū
sit. Nunc quæ a me acta sunt clarissime satis intelli-
gis. Nunc quid egerim cognoscis. Nunc quid decre
uerim perspicis. Nūc quid cōstituerim uides. Nūc
quid acturus sim accipis. Habes igitur meum consi
lium. Habes ergo quid augerer. Intelligis igitur se-
tentiam meam. Cognoscis igitur quid sentiā. Pro-
spicis igitur quæ mea istitutio. Sed ut pauloante ti-
bi dixi. Sed ut ad te scripsi ante. Sed ut antea tibi si-
gnificaui. Cætera cognosces ab aliis. De cæteris re-
bus ex rumoribus certior fies. Quæ igitur sequun-
tur: alii tibi nunciabunt. Reliqua tibi Sempronius
explicabit. Sed ut redeamus ad illud unde diuerti-
mus. Sed ut redeā ad caput ipsum. Sed ut ad rem re
uertar. Aduerte nunc itidē rationes tuas. Vide nūc
pariter statum tuum. Cogita nunc ultro citroque ac-
cessiones utriusque partis. Etiam atque etiam illud co-
gita si tibi consilii ratio sit inetūda. Accuratissime igi-
tur te cum delibera: quæ consultando institutio sit
recipienda. Non cessabis igitur te cum peruoluere
quæ agendi ratio sit nobis obseruanda. Facies itaque
melius. Ages itaque commodius. Curabis itaque pru-
dentius. Deliberabis itaque sapiētius. Cōstitues itaque
probabilius. Hæc igitur sunt quæ tibi nota esse uo-
lui. Hæc igitur constant quæ te scire oportere sum
arbitratus. tenes igitur quæ te scire desiderabā. Om
nibus his de causis debes quod dixi obseruare. His
igitur de rebus oībus mihi debes obtēperare. His
igitur rationibus sententiæ meæ debes acquiescere.
Nunc quid tibi uidetur facies. Nunc tenes quid de-
bes constituere. nunc tuum factum considera. nunc
ex sententia tua quod uoles: constitues. Nunc tui cō
silii est quid tibi agendum sit. Nunc tu pro tua pru-
dentia quid bonum uidebitur pficies. Si igitur me
audies: mihi obtēperabis. Si igit̄ mihi auscultaue-
ris. morem gesseris. credere uolueris. fidē adhibue-
ris. Fac igit̄ constanti aīo persistas. Fac igit̄ in uolū-
tate pmaneas. Fac igit̄ ne quisq̄ ab officio te auferat
Vides igit̄ nihil esse nisi ineptias. Cognosces ergo
hæc omnia esse inania. ieiuna. uana. Nihil ualere. ui
nullā habere. Expecto igitur te q̄primum. Te igit̄
quottidie operior. Venies igitur mihi expectatus.
Non posses existimare quātopere te desiderem. Ex-
pecto igitur tuas litteras. Operior igitur ut tuæ mi
hi litteræ indies perferātur. Tuas igit̄ litteras sum-
ma cū auiditate desidero. Incredibile me tenet desi-
deriū uiuendi litteras tuas. Sūma igit̄ teneor uolu-
ptate tuas cōplectēdi litteras. Fac igitur sæpe mihi
scribas. Fac igit̄ ut tuis me litteris sæpenumero ui-
sites. Fac igitur ut crebræ tuæ ad me litteræ deferā-
tur. Fac igitur litteris mihi correspondeas. Fac igi-
tur ut sæpissime per tuas litteras mecū agas. Fac igi
tur ut tuis litteris intercedentibus: de statu tuo fiā
creberrime certior. Ignosce igitur celeritati littera-
rum. Parce festinationi epistolarum. Da ueniam
si litteras

si litteras tam celeriter excusauerim. Sed iam his finem impono. Finem igitur dicēdi facio. Ponam in extremo quod sentio. Valebis igitur fæliciter princeps illustrissime: iuxta illud quod dicimus. Tu ualeas fælix: ceu lōgo tempore phoenix. Et foueat tellus: uelut te pelle uitellus. Et Albertū de Eyb tui obsequētissimum ut semper fecisti tua gratia complectaris: atq; hæc pauca sententiarum synonyma ex illustribus autoribus Gasparino Barsisio pergamensi: & Stephano Flisco Soncinēsi excerpta: & per me sic ordinata: tibi fac sint quamgratissima.

Clausulæ familiares ex libris epistolarum. M.T.C. excerptæ: & primo ad magnitudinē amoris beniuolētiæ & familiaritatis siue officii & beneficii in aliquē nostri aut alterius in nos explicandā fæliciter incipiunt. Cum aliis ex ordine Rubricarū clausulis.

Vanq̄ superiora sententiarum synonyma illustrissime & humanissime priceps ad quascūq; conficiendarum epistolarū rationes satis esse uideantur: tamen noster ut dicendi stilus magis ac magis elucescat: & nostra reddatur epistola illustrior atq; prægnantior non absurdum esse putaui clausulas: & quidem elegantiores ex libris epistolarum. M.T.C. omnium sane oratorum: qui fuerunt principis excerpere: & in unū redigere: ac sub certis rubricis seu titulis: sub quibus cōmodius cadere uidētur collocare (Et hoc opus hic labor est) ut facilius cum illis nobis utendum erit: nobis succedere ualeant & occurrere. Imprimis itaq; clausulas & orationes quæ circa amorem sunt & beniuolentiam ut supra posita ostendit rubrica: absoluendas esse existimaui: quæ in hunc sequuntur modum. Ego omni officio ac potius pietate erga te cæteris satisfacio omnibus: mihi ipse nūquam satisfacio. Tanta enim est magnitudo tuorū erga me meritorum: ut quoniam tu nisi perfecta re de me non conquiesti: ego quia non idem in tua causa officio: uitam mihi esse acerbam putem. Libro primo. Epistola prima. Nam cum in sermone quottidiano: tum in senatu palam sic egit causam tuam ut neque eloquentia maiore quisquam: nec grauitate: nec studio: nec contentione agere potuerit cum summa testificatione tuorum in se officiorum & amoris erga se tui. Libro primo. Epistola eadem. Eum non solum beneficio: sed amore etiam & perpetuo meo quodam iudicio diligebam. Epistola nona. Hic multum ualuit: tum uetus amicicia: quam tu ignoras mihi & . Q . fratri cum Cæsare fuisse: tum humanitas eius ac liberalitas breui tempore & litteris & officiis perspecta nobis & cognita: uehementer etiam respub. me mouit. Epistola eadem. Sic enim te existimare uelim neminem esse cuius officiis me tam esse deuinctum: non solum cōfitear: sed etiam gaudeam. Eadem. Existimes uelim neminem cuiquam neque cariorem neque iucundiorem unquam fuisse quam te mihi: idque me non modo ut tu sentias: sed ut omnes gētes etiam: ut posteritas omnis intelligat esse facturum. Epistola decima. Illud profecto cognosces mihi te neque cariorem esse quenquam. libro secundo. Epistola tertia. Graue est enim homini prudenti: aliter pudenti: petere aliquid magnum ab eo de quo se bene meritum putet: ne id quod petat exigere magis quam rogare: & in mercedis potius quam beneficii loco numerare uideatur. Sed quia tua in me uel nota omnibus: uel ipsa nouitate meorum temporum clarissima & maxima beneficia extiterunt. Est q; animi ingenui cui multum debeas: eidem plurimum uelle debere: non dubitaui id a te per litteras petere: quod mihi omnium esset maximum maximeq; necessarium. Neq; enim sum ueritus: ne sustinere tua in me beneficia uel innumerabilia non possem: cū præsertim confiderē nullā esse gratiam: quam non uel capere animus meus in accipiendo: uel in remunerando cumulandoq; illustrare posset. Epistola. vi. Te uero mirifice diligo: quē mihi fortuna dedit amplificatorē dignitatis meæ: ultorem nō modo inimicorū: sed etiā inuidorū meorū: ut eos partim scelerū suorū: partim etiā ineptiarū poeniteret. Epistola. ix. Sic enim tibi persuade carissimū te mihi esse cū propter multas suauitates: ingenii: officii: humanitatis tuæ: tū q; ex tuis litteris & ex multorum sermonibus intelligo oia quæ a me pfecta sunt in te tibi accidisse gratissima. quod cū ita sit perficiā profecto: ut longi tēporis usurā qua caruimus intermissa nostra consuetudine: & gratia: & crebritate: & magnitudine officiorū sartiā. libro. iii. Epistola prima. Meum studium erga te & officium tametsi multis rebus spero esse cognitum tibi: tamen in his maxime declarabo quibus plurimum significare potero tuā mihi existimationē & dignitatē carissimā esse. Epistola. iii. Et re uera confirmata amicicia: & perfecta fide commemoratio officiorum superuacua est: eā partē orationis prætermittā: tibi tamen agā (ut debeo) grātias. Epistola. iiii. Sed ut ad rē redeā: me tibi non amicū modo: uerūetiā amicissimū existimes uelim: & pfecto oibus meis officiis efficiā: ut ita esse uere possis iudicare. Epistola. vi. Sic habeto: nisi iam tunc oia negocia cū summa tua dignitate diligētissime confecissem: tāetsi nihil uidebatur ad meū pristinū erga te studiū addi posse: tamen hac mihi affinitate nuntiata: non maiore qdē studio: sed acrius: apertius: significantius dignitatē tuā defendissem. Epistola. xi. Primū hoc uelim existimes: animū mihi istū tuū uæhementer probari: & fraternā plenā humanitatis & pietatis uoluntatē libro quinto. Epistola secunda. Ego te mihi semper amicum esse uolui: me ut tibi amicissimum esse intelligeres laboraui. Maneo in uoluntate: & quoad noles tu permanebo: citiusq; amore tui fratrē tuū odisse desinam: q̄ illius odio quicquā de nostra beniuolentia detraham. Eadē. Ego si abs te summa officia desiderē: mirū nemini uideri debeat. Omnia enī a me in te profecta sunt: quæ ad tuū commodum: quæ ad honorem: quæ ad dignitatem pertinerent: pro his rebus nullam mihi abs te relictā esse gratiam: tu es optimus testis. epistola quinta. Quantum meum studium extiterit dignitatis tuæ: uel tuēdæ: uel etiam augendæ: non dubito quin ad te oēs tui scripserint. Non enim fuit aut mediocre aut ob

scurũ: aut eiusmodi quod silentio posset præteriri.
Nam & cũ consulibus & cũ multis cõsularibus tan-
ta cõtentione decretaui: quanta nunquã antea ulla
in causa: susceptque mihi perpetuam propugnatio-
nem pro omnibus ornamentis tuis: ueterique no-
stræ necessitudini iamdiu debitum: sed multa uarie
tate temporum interruptum officiũ cumulate red
didi. Neq; me hercule unq̃ mihi tui aut colendi aut
ornandi uoluntas defuit: sed quædam pestes homi
num laude aliena dolentium: & te nõnũq̃ a me alie-
narunt: me aliquando immutarunt tibi: sed extitit
optatum tempus mihi magisq; speratum: ut florẽ-
tissimus tuis rebus mea perspici posset: & memoria
nostræ uoluntatis: & amicitiæ fides. Sum enim cõ-
secutus: ut nõ modo domus tua: sed tota ciuitas me
tibi amicissimũ esse cognosceret epistola. viii. Quos
quidem ego ambos unice diligo: sed in Marco beni
uolentia impari: hoc sum magis Publio deditus: ꝙ
me quanq̃ a puericia sua semper: tamen hoc tempo
re maxime sicut alterum parentem & obseruat & di
ligit. Eadem. Etsi mihi nunq̃ dubium fuit quin tibi
essem carissimus: tamen quottidie id magis perspi
cio. Epistola. xix. Facile perspexi ex tuis litteris (qđ
semper studui) & me a te plurimi fieri: & te intelli-
gere q̃ mihi carus esses: quod quando uterq; nostrũ
consecutus est: reliquum est ut officiis certemus in-
ter nos: quibus æquo animo uel uincam te uel uin-
car abs te. Libro. vii. epistola. xxxii. Semper amaui
ut tu scis. M. Brutum propter eius summum inge
nium: suauissimos mores: singularem probitatem
atq; constantiam. tamen idibus Marciis tantum ac-
cessit ad amorem ut mirarer locum fuisse augendi
in eo: qđ mihi iãpridem cumulatum esse uidebatur
Quis erat qui putaret ad eum amorem quem erga
te habebam posse aliquid accedere: Tantum accessit
ut mihi nunc deniq; amare uidear antea dilexisse. li
bro. ix. Epistola. xiiii. Nam cum a satis multis (non
enim possum aliter dicere) & coli me uideam & dili
gi: nemo est illorum omnium mihi te iucundior.
Nam ꝙ me amas: quod idetiã pridẽ & cõstanter fa
cis: est id quidẽ magnũ atq; haud scio an maximum
sed tibi cõmune cum multis: ꝙ tu ipse tam amãdus
es: tam dulcis: tãq; in omni genere iucundus: id est
proprie tuum. Epistola. xv. Nam & si non facile di-
iudicatur amor uerus & fictus: nisi aliquod incidat
eiusmodi tempus: ut quasi aurum igne: sic beniuo-
lentia fidelis periculo aliquo perspici possit. Cæte-
ra sunt signa communia: sed ego uno utor argumẽ
to. quamobrem me ex animo uereq; arbitror dili-
gi: quia & nostra fortuna ea est & illorum: ut simulã
di causa non sit. Epistola. xxvi. Nõ possum eum nõ
diligere cuius beneficio id consecutus sum. Illud au
tem erat amoris mei quem a tua puericia susceptũ
non seruaui solum: sed etiam auxi monere te atq;
hortari: ut in rempu. omni cogitatione curaq; incũ
beres. libro. x. Epistola prima. Ego plance necessitu
dinem cõstitutam habui cum domo uestra ante ali-
quando q̃ tu natus esses: amorem autem erga te ab
ineunte puericia tua: confirmata iam ætate familia
ritatem: tum studio meo: tum iudicio tuo constitu-

tam. his de causis mirabiliter faueo dignitati tuæ:
quam mihi tecum statuo habere communẽ. Episto
la. iii. Hæc amore magis impulsus scribẽda ad te pu
taui: q̃ ꝙ te arbitrarer monitis & præceptis egere.
Sciebam enim te ex iisdem hæc haurire fontibus ex
quibus ipse hauseram: quare modum faciã. nunc tã
tum significandum putaui: ut potius amorem tibi
ostenderem meum q̃ ostentarem prudentiã. Eadẽ
nullum enim in te officium: ne minimum quidem
sine maxima culpa uideor posse prætermittere: in quo tuẽ-
do habeo causas plurimas: uel paternæ necessitudi-
nis uel meæ a puericia obseruantiæ: uel tui erga me
mutui amoris: quare mi Cicero quod mea tuaq; pa
titur ætas: persuade tibi te unum esse: in quo colen-
do æque paternam mihi constituerim sinceritatem.
Epistola. iiii. Nõ minus enĩ a te probari q̃ diligi sem
per malui: nec te magis in culpa defensorẽ mihi pa-
raui q̃ prædicatorẽ meritorũ meorũ esse uolui. Epi-
stola. vii. Ad eas enim causas q̃bus amore inter nos
sumus officiis uetustate coniuncti: patriæ caritas ac
cessit: eaq; effecit ut tuã uitã anteferrem meæ. Epi-
stola. x. Studia mea erga te. quibus certe nulla esse
maiora potuerunt: tibi tam grata esse q̃ ego puta-
rum fore minime miror uæhemẽterq; lætor: quæ qui
dem tu si recte istic eris: maiora & grauiora cogno-
sces. Epistola. xx. Te quidẽ mi Cicero idies me her-
cle habeo cariorẽ: solicitudinesq; meas quotidie ma
gis tua merita exacuunt nequid aut ex amore aut ex
iudicio tuo perdam: opto ut mihi liceat iã; præscri
pietate meorum officiorum: tua beneficia tibi face
re iucundiora. Epistola. xxiii. De meo studio erga sa
lutem & incolumitatem tuam credo te cognoscere
ex litteris tuorũ quibus me cumularissime satisfecis
se certe scio: nec his concedo quanq̃ sunt singulari
in te beniuolentia ut te saluũ malint q̃ ego. Illi mihi
necesse est cõcedant ut tibi plus q̃ ipsi hoc tẽpore p
desse possint: quod quidẽ nec destiti facere nec desi-
stã etiã in maxia re feci & fundamẽta ieci salutis tuæ
Tu fac bono aio magnoq; sis: meq; tibi nulla re de-
futurũ esse confidas. Epistola. xxix. Etsi omni tẽpo-
re summa studia officii mutuo iter nos certatim cõ
stiterunt: pro nostra inter nos familiaritate: & pro-
inde diligenter ab utroq; cõseruata sunt: tamen nõ
dubito in tanto & tam repentino motu reipu. quin
nonnulla de me falsis rumoribus a meis obtrectato
ribus me indigna ad te delata sint: quæ tuum ani-
mũ magnopere mouerunt pro tuo amore in rẽp.
ea te moderate accepisse: neq; temere credendum
iudicasse: a meis procuratoribus certior sum factus
quæ mihi ut debẽt gratissima sunt. Epistola. xxxiiii.
Si de tua in me uoluntate dubitarẽ: multis a te uer-
bis peterem ut dignitatem meã tuere: sed profecto
est ita ut mihi persuasi me tibi esse curæ. Epistola.
iiii. libro. xi. Quæ de te in senatu egerim: quæ in cõ
tione maxima dixerim: aliorum te litteris malo co
gnoscere. Illud tibi persuadeas uelim: me omnia
quæ ad tuam dignitatem augendam pertinebunt:
quæ est per se amplissima: summo semper studio su-
scepturum & defensurũ: quod quanq̃ intelligo me
cũ multis esse facturũ: tamẽ appetã huius rei prici-
patum.

patum. Epistola .vi. Admirabilis est eñi quædã tui nominis caritas: amorq; in te singularis omnium ciuium: ita enim sperant atq; cõfidunt. Epistola. viii. Quod pro me non facio: id pro te facere amor meus in te tuaq; officia cogunt ut timeã. Epistola. xx. Hæc me tibi scribere non prudentia mea hortatur: sed amor in te & cupiditas ocii: ꝙ sine te consistere non potest. Eadẽ Te tamen mi Brute sic amo ut debeo. ꝙ illud quicquid esset nugarũ me scire uoluisti: signũ eñi magnũ amoris dedisti. Epistola. xxi. Quãtum memoria præterita repetere possum: nemo ẽ mihi te amicus antiquior: sed uetustas habet aliquid cõmune cũ multis: amor non habet. dilexi te quo die cognoui: meq; te diligi iudicaui. Epistola. xxviii. Equidẽ & ante hoc tempus te dilexi: & semper me a te diligi sensi: & cum abessem atq; in magnis periculis essem. & me absentem & meos præsentes a te cultos & defensos esse memini: & post meũ reditũ q̃ familiariter mecũ uixeris: quæq; ego de te & senserim & prædicarim: oẽs qui solent hæc animaduertere testes habemus. Grauissimũ uere iudiciũ de mea fide & de constãtia fecisti cũ post mortẽ Cæsaris totum te ad amiciciã meã contulisti: quod iudiciũ tuũ nisi summa mea beniuolentia erga te oĩbusq; meritis cõprobaro: ipse me hominẽ non putabo. Tu mi oppi conseruabis amorem tuũ (&si amore magis hoc quidẽ scribo quã quo te admonendum putem) meaq; oĩa tuebere. quæ tibi ne ignota essent Attico mandaui. A me aũt cũ paulũ ocii nacti erimus: uberiores litteras expectato. Da operam ut ualeas: hoc mihi gratius facere nihil potes. Epistola ultima. Puto eñi etiãsi tem minus probabis: tamẽ in ista solicitudine quicquid a me profectũ sit iucundum tibi fore. Quod mihi existimationem tuã dignitatẽq; cõmendas: facis tu quidẽ oĩum more: sed uelim sic existimes: me cũ amori quẽ inter nos mutuũ esse intelligã plurimũ tribuã: tũ de summo igenio: tũ de studiis tuis optimis & de spe amplissimæ dignitatis ita iudicare ut neminẽ tibi anteponã: cõparem paucos. libro. xii. Epistola. xvii. Ego nullũ locũ ꝑtermitto (nec enim debeo) nõ modo laudãdi tui: sed ne ornandi quidem: sed mea studia erga te & officia malo tibi ex tuorũ lr̃is q̃ ex meis esse nota. Epistola. xxiiii. Qūq̃ admodũ sumus iã defatigati: sed nulla lassitudo ĩpedire officiũ & fidẽ debet. Epistola. xxv. Nõ dubitabã equidẽ: uerũtamẽ multo mihi notiorem amorẽ tuũ effecit Cherippus. O hominẽ illũ quidẽ mihi semp aptũ: nunc etiã suauẽ: uultus mehercule tuos mihi expssit oẽs: nõ solũ animũ ac uerba pertulit. Epistola ultima. Sed & initio Romæ cũ te quoq; & tuos oẽs obseruabat: me coluit in primis: & nup cũ ea quæ uoluit de suis præmiis & cõmodis cõsecutus est: me habuit suorũ defensorũ & amicorũ fere principem. Libro. xiii. Epistola prima. Pomponiũ atticum sic amo ut alterum fratrem: nihil est illo mihi nec carius nec iucundius. Is non quo sit ex istis (est enim omni liberali doctrina politissimus) sed ualde diligit patronem: ualde Phædriũ: sic a me contendit hoc homo minime ambitiosus: minime in rogando molestus: ut nihil unq̃ magis: nec dubitat quin ego a te nutu hoc consequi possim. Epistola eadẽ: Agã iã tecũ familiariter ut est & studiis & officiis nostris mutuis: & sũma amicicia dignũ: & necessitudine etiã paterna libro. xv. Epistola. iiii. Liber iste quẽ mihi misisti: quãtã declarationẽ habet amoris tui. primũ ꝙ tibi facetũ uidetur quicquid ego dixi: quod aliis fortasse non idẽ: deinde ꝙ illa siue faceta sint: siue sic fiant narrante te uenustissima: quinetiã antequam ad me ueniatur risus oẽs pene consumitur. ꝙ si in his scribendis nihil aliud nisi ꝙ necesse fuit: de uno me tãdiu cognouisses: ferreus essem si te non amarẽ. Cũ uero ea quæ scriptura prosecutus es sine summo amore cogitare non potueris: non possum existimare plus quenquã a seipso: quã me a te amari: cui quidem ego amori (utinam cæteris rebus possem) amore certe respondebo. Epistola ultima. Reliquũ est: ut tuam profectionẽ amore prosequar: reditum spe expectẽ: absentem memoria colam: omne desideriũ accipiendis mittẽdisq; litteris leniã. Tu uelim tua in me studia: & officia multum tecum recordere: quæ cũ tibi liceat: mihi nefas sit obliuisci: non modo uirum bonum me existimabis: uerũetiã a me te amari plurimũ iudicabis. Recte uale & me ama. Epistola eadẽ ad finẽ. Hæc sunt princeps humanissime sententiarum synonyma siue clausulæ circa amorem & officiũ ex libris epistolarum. M. T. C. excerptæ & delectæ: quas multo tibi plures dedissem: nisi ueritus essem ꝙ nostri operis institutio (restat enim adhuc mare magnum & spaciosum: & illic reptilia quorũ nõ erit numerus) in longum nimis sese protẽdere posset. Igitur nũc item accipe: accipe igit̃ clausulas circa amorẽ & officium ut supra: ex libris epistolarũ clarissimi oratoris Gasparini pergamensis: & aliorũ nostra ætate eloquẽtia principum extractas: prout ex ordine intuebere quæ in hunc sequuntur modum.

Circa amorem & officium ut supra Gasparini pergamensis & aliorũ clausulæ sequuntur.

QVar q̃uunq̃ de tuo in me studio ac beniuolentia dubitauerim: tamen mirum est q̃ in te semper amor meus indies magis crescat: non putabam fieri posse: ut nostra beniuolentia cumulatior esse posset: sed effecisti ut nullo tempore uisus sim uere a te amari nisi hodierno. Cum enim nulla occasio olim interuenisset cur me ab aliquo errato deterreres: nunquam potui in læta materia certum experimentum amoris tui sumere: ꝙ autem nunc me admones: nec pateris me in amicicia peccare (&si omnes magis laudibus quam correctione delectemur: tamen non aliter repræhensio tua mihi est iucunda: quam ut interdum amara inter dulcia delectant) non quæro defensionem aliquam apud te: est enim hoc pertinaciæ uicium: ea uelle tueri quæ emendari oporteat. Ego quantum in me est operam dabo: ut cum aliquanto cariorem habeam: q̃ si nullum odium intercessisset. Sæpe amor intermissus: acrior consurgit q̃ continuatus. Cum enim cæteris in rebus semper optauerim alios uincere: certe in hoc uno etsi a te non uelim in amore superari: tamen parẽ te mihi esse ma-

xime cupio. Nihil enim mihi uidetur minus amāti
um esse: q̃ sui officii meminisse: & alieni obliuisci.
Sed hic sit finis: quantum me sis amaturus in te erit
spero ꝙ summa me beniuolentia prosequeris: ego
omnia pro te suscipiam quæ digna sunt nostra ami
cicia. Quod si cognouero te ulla in te propter uere
cundiā officio meo noluisse uti: minues eā opinio-
nē quā semper mihi: de tuo in me perpetuo amore
fecerā. Quod aūt cupis omni officio tuo uel in sena
tu uel in populo ꝓ me defungi: nulla me noua uo-
luptate afficis. Est enim nō solū tibi usitatū: sed etiā
quottidianū omnē curā suscipere quæ usui mearū
rerū accedat. Aliud non est quod a te magis uelim:
q̃ ut me sicut facis maxime diligas: persuadeasq; ti-
bi neminē uiuere cuius beniuolentiā & uirtutē ma-
ioris faciam. Te uero non solum diligo: sed etiā ad-
miror: ꝙ nullo me in te officio semper ut fratrem
amasti: nec unq̃ es passus fortunas meas ab aliis cō-
culcari qui oīa uolunt potētiæ suæ cōtra ius & æqui
tatē cōcedi. Nemo fuit qui aliter in hac tua causa so-
licitus esset ac in sua: & fortassis eo magis ꝙ ī causis
amicorum decet aliquanto nos attentiores esse q̃
in re nostra: gratias ergo quas debes: amicis tuis di-
ces: non quia illi animum tuū ignorent: sed ut tua
apud ipsos testatior prosit beniuolentia. Nihil ad
hanc tuā solicitudinē addi potuit: & effecisti ut & si
omnia aduersum cecidissent: tamen tibi gratiam ha
buissem: ꝙ maiori studio negocia tua geri non po-
tuissent: q̃ hoc tempore mea gessisti: plurimum ta-
men gaudeo & maxime gratulor: ꝙ tuæ diligentiæ
fortuna par fuit. Nam si redoleret antiquam fami-
liaritatem: & ueteris beniuolentiæ quam habuit cū
patre meo reminisceretur nouos amicos potius mi
hi faceret q̃ consuetos abigeret. Vnū est ꝙ maiorē
ī modū nō solū te rogo sed ēt obsecro: ut cū te maxi
me diligam: nō patiaris inuidorum hominum uer-
bis nostram amiciciam diuelli: & magis apud te ua-
leat memoria nostræ amiciciæ: quæ usq; a pueritia
incepit: q̃ oratio eorum qui hoc maxime student:
quomodo possint consuetudinē nostrā intermitte-
re: præcipio enim ut non solū maneamus in amici-
cia: sed ut etiam hi iudicemur esse: qui a nullo alio
amore ac beniuolentia uincamur. Nunq̃ futurum
putassem: ut studiū meū & cura: quam pro tua salu-
te suscepi. magis in te posset cumulari: sed incredibi
le est quantum singuli dies meo in te amori adiici-
ant. Nam postq̃ te amare cæpi nullus tēpus fuit: in
quo nō hæc de te cogitarem: sermonem sæpe de te
haberem: si quando tibi aliquos familiares conue-
nio: quibus cum uelim qua prudentia: & humanita
te sis apud illos cōmemorare sentio meū in te amo
rem duplicari: & longe plus quam credi potest: me
am in te beniuolentiam augeri: quotiens enim tua
in me officia: quæ quottidie sunt maiora animo cō
sidero ea res pristino amori meo tantum adiicit: ut
iam te magis quam oculos meos diligam: nullum
itaq; mihi finem amandi te facio: nec aliud est quod
magis cogitē: q̃ ut tibi & omnibꝰ satis in te gratus
uidear. Quæ ad te de tuo amore scribis usitata sūt &
antiqua: quādo enī tēpus fuit in quo negocia mea
pluris non facerem q̃ tua: nouam tamen semper uo
luptatem percipio quotiens de tua in me beniuolē-
tia aliquid audio nec minorē animo iucunditatem:
ex tuis litteris percipio q̃ si de his rebus inter nos
cōmentaremur de quibus ad me scribis. Si optas ex
me scire quid a te maxime uelim: summa est ne mi-
noris amiciciam nostram facias q̃ ego tuam. Scis
quantum amaui te: aut quantum excoluerim. Nūq̃
ullum tantum fuit in re mea cōmodum: quod pro
te non neglexerim neque incommodum ꝙ per te
non susceperim ubi hoc usui tui accedere intellexi.
Hæc ex Gasparino. modo alios accip. Multa conti- B
nentur litteris tuis: & quidem omnia mihi pergra-
ta: quorum illud primum ꝙ amiciciam tuam libe-
ralibus uerbis obtulisti: imo ꝓpius ut loquar amo-
rem tuum erga me mihi patefecisti. Videtur enim
īter amorem & amiciciam hoc esse discrimē: ꝙ ama
re possumus etiā nescientes: amicicia uero non fit
nisi inter scientes. Est enim amicicia reciprocus ani
morum affectus. Ego igitur & accipio amorem
tuū: & uicissim meū tibi spōdeo. Quod aut mea lau
dibus extollis etiā gratū est quanq̃ timide ac diffidē
ter fidē his præsto. Leonardus Aretinus. Volo ut
extet opus aliquod studiorum meoꝝ quod sit testis
& iudex amoris mei erga sanctissimū dominū Eu-
geniū papā quartū. Nam ꝙ ab adolescentia mea il-
lum dilexerim: propter cellam quandā eius magni-
tudinē animi: & uirtutis præstātiā: & ipse me inter
familiarissimos recipere dignatus sit: debet profe-
cto nunc monumentum aliquod extare dilectionis
meæ. Itaq; libros politicorum multis a me uigiliis:
multaq; assiduitate & opera in latinū conuersos: ad
beatitudinē suam mittere constitui. Idem Leo. Cū C
primum te uidi gebennis olim præstantissime pa-
ter: dum ibi Romanus pontifex esset cognouiq; ex
cellentem in omni litterararum genere doctrinam
tuam: dicaui me totum tibi: non quidem spe aliqua
præmii (ut multi solent) cōmotus: sed egregia ani-
mi uirtute: quam in te esse intelligebam: cum sum-
ma humanitate cōiunctam. Equidem dilexeram an
tea absentem tuā probitatē: fama & uerbis cognitā
mihi postea uero quam te præsentem cōspexi & si-
mul perspexi mores tuos: suauitatem sermonis ui-
tæq; integritatem: & quod plurimū ualuit ad beni-
uolentiā conciliandā: sensi te plurimū delectari ex
eisdem: a qbus ego nō eram penitus alienus studiis
humanitatis: ita uince amate te accepi: ut nihil fere
ad meum in te amorē addi posse uideretur. Nam li
cet homo sim paulo indoctior: complector tamen
eos animo in quibus aliquid specimen: aut sapiētiæ
aut uirtutis eluceat. Magna est nimiū profecto bo-
norum & sapiētium uirorum inopia: quos siquan-
do: quod tamē raro accidit: inter mortales apparēt:
maxime uenerari & colere debemus. Ita egregie lo
quitur Poggius noster Florētinus omnium poeta-
rū facetissimus. Audiui quo nihil mihi gratius au-
res meæ audite hoc tempote poterant de tua Nico
laiq; reconciliatione: id summum in modū gaudeo
& eo maxime ꝙ cum te quē semp pollicitus eram
præstitisti: partes tuæ erunt hoc idē prudētiæ effice

re:ut non solum reconciliatio facta:sed etiam amici
cia restituta esse uideatur. Parum enim esset odium
tollere:nisi subsequatur caritas & amor:quæ pro-
pria sunt animi ingenui erectiq; & ad uirtutē bene
cōstituti. Redassume quæso pristinam illam mihiq;
notā familiaritatē ac beniuolentiā cū Nicolao: daq;
operam & incumbe quantū potes: ne quid accidat
quod eā possit labefactare:ut non solū amicorū in-
tercessione:sed uoluntate quoq; uestra ac iudicio hæc
reditio in gratiā æstimari possit. Tibi quidē hoc sū-
mæ laudi erit:& spero uoluptati fore. Nā scito præ-
teritas in inimicicias non nihil lesisse & tuū & Nicolai
nomen:hanc uero restitutā gratiā:summā tibi bo-
norū omniū doctorūq; beniuolentiam conciliasse:
summa tua cum dignitate. Idem Poggius. Etsi ma-
iores mei omnes illustrissime princeps: in diuū ge-
nitorem tuū:nec minus in te semper atq; uehemen
tissime fuerint incensi:& qui supersunt quasi hæredi
taria quadam affectione. omnes te una prosequan-
tur. Ego non solum patrio & amico amore:sed etiā
tuarum ꝓpe diuinarum uirtutum admiratione
te iampridem unice:atq; religiosissime colui. Nam
siue quottidiana exempla clæmentiæ tuæ audiā: si-
ue humanitatem atque pietatē:siue excelsi atq; inue
ctissimi animi fortitudinē: grauitatem: iustitiam:
non possum erga te non inflammari supra modū.
Antonius Panormita. Est enim a natura traditum:
ut quos diligamus præstantiores ac clariores iudi-
cemus. Solēt præterea tam poetæ q̄ cæteri quos di
ligunt & amicos habēt laudibus illis extollere: qui-
bus eos refulgere desiderant. Idem. Stat uniuersis
genuensibus sententia sub uera libertate esse quam
si disposueris nō uexare:nosque tibi habere amicos
fauentesque persuade tibi id facile & opportunum
futurum esse. sique nostra amicicia uti uolueris:cō
peries illam tibi & facilem & opportunā. Et si for
tasse decreueris nos uexare hostesq; habere nostræ
saluti: remedia quælibet exquirere stat sententia ex
B genuem. Potes ex hoc facere coniecturā summi er-
ga te mei amoris: q̄ rogatus a te ut de origine ur-
bis Bononiæ:hoc est a quibus aut quo tēpore cōdi-
ta esset ad te scriberem. Etsi eam rem difficilē ac fasti
diosam inuentu esse intelligebam: malui tamen eū
laborem subire:q̄ parum obsequi præcibus tuis. In
quo si forte tardior fui: q̄ uel desiderium tuum uel
meum officium requirebat: uideor quasi meo iure
petere ueniam posse abs te:præsertim qui & nostri
occupationes meas:& me scis iampridem difficulta
te temporum coactum libris meis caruisse. Edidi ta
men tandem quæ potui:non ut uolui: sed ut me tē-
poris angustiæ & librorum penuria coegerunt. Mi
nus enim graue futurum existimaui: si abs te in re
difficili atq; obscura doctrina mea desideraretᵣ: quā
si hominis grauissimi & optimi mihi amicissimi ho
nestissimam spem uiderer fraudasse. Hoc Nicola-
C us Peroti:tametsi modicū ad rem: tamen pulchrū.
Nunquam me de te mea fefellit opinio qui nō mi-
nus me diligas:q̄ ab me amari te intellexeris. Amor
autem erga te meus quantus sit:non te minus quā
opinione cognosces. Emori malim q̄ iure ingratus

iudicari. Beneficio affecti qui sese ingratitudinis ac-
cusari noluerunt:alii aurum & argētum:alii marga
ritas & gemmas:alii aliud fortunæ bonum. quod di
citur retribuere cōsueuerunt. Ego autem beneficos
didici:quātum & humanum & meum præstare po-
test ingenium ex hominibus deos reddere & ea im-
mortalitate donare; quam laudis gloriæq; æterni-
tas afferre solet. Franciscus Philelphus. Ne te præte
reat quibus apprime debeas:tuis qui rationib; egre
gia sunt necessitudine deuincti. Sempronius præ
cæteris tui adeo fautor extitit curiosissimus: ut ho-
minē credam fuisse neminem: sui cuiusuis amici tā
studiosum maiori qui studio:cura:diligentia: graui
tate:eloquētia:res illius familiares atq; hic tuas ulla
fuerit tēpestate contutatus. Neq; animum satis po
terat explere suum tenaci officiorū memoria: quæ
in illum sæpenumero contulisses: & amoris quoq;
quem flagrantissimū suā in causam exararas. Id me
diuffidius summo est tibi argumento: cū ipsum simu
lata haud amicicia: sed certissima beniuolentia esse
perfunctum. Quæ uero tuam in rem efficio: me cer
te pudet in lucē effundere: quando tamē tibi obstri-
gor ut si spiritum quoq; ipsum tuis pro commodis
emiserim:rite tamē quisquā percensere poterit tu-
is in me beneficiis:quæ sane extant innumera:neuti
quam esse responsum. Et quo magis me tibi debere
animo contemplor meo:quæ tuos in usus transfe-
ro:eo nempe mihi inferiora uidentur. Illud postre-
mo uelim tibi innotescere: meam obnixam esse ac
fore sententiam tuam sic uniuersam causam agere:
ut meam quiuis in te fidem præsentem absentemq;
sinceram atq; immaculatissimā usq; fuisse palam intel
ligat. Vale. Baldasar rasinus p̄ceptor meus obser
uandissimus:non tā eleganter q̄ grauiter dixit. Mei
nempe est in te amoris nostris usq; a teneris annis:
ac nobis subinde adolescentibus adauctū te persua-
sum reddere:eā posthac oram colere desinas: in qua
promiscue aguntur uniuersa: & iusticia omnis im-
perii propugnatrix refrigescit. Tuas enim ratio-
nes tanta beniuolētia prosequor: ut perpetuum sit
mihi studium omni diligentia: consilio: accuratio-
ne id efficere: ut non modo fulgentiore autoritate
conflorescas: uerumetiam perpetuam incolumita-
tem conserues & augeas. Mea postremū causa quæ
in Sempronium beneficia contulisti: ut tibi habeā
gratias me longe propellunt: idq; uelim animum
inducas:tuū:ut quicquid honorificentiæ: auspicio-
rum:consilii suam in causam impartieris:tueis qui-
dem fortunis addictum esse: qui itidem tuos in tri-
bules acq; singulares amicos tentare permoliter.
Idem Bal. Vt te neglectum minime habeam ratio
nes perurgent complusculæ. Vetus primum beni-
uolentia:tuis quæ me perpetuo penatibus addixit:
ante multo q̄ ex aluo materno statuisses. dehinc in-
ter nos confiteta omni ætate nostræ caritatis tua ner
uosius munita uirtute:ac tuis tandē beneficiis ame-
nissimis:quibus me semper accumulasti:adeo ut mi
hi certo præponam neminem tuas qui in rationes
officio ac pietate sit procliuior. Cumplura in hunc
erga te amorem meum conscriberem: suspitionem

nisi assentationis a qua semper abhorrui: modo ue-
rerer. Cæterum te oratum uelim quanto amore tu
as fortunas interceperim periculum facias: qua in
re nulla me unq̃ in te simulatione fuisse perfunctũ
palam intelliges. Idem Bal. & hæc circa amorem &
officium sufficiant: nunc ad alia transigamus.

Vbi consilium & auxilium amico impartimur: aut ab eo exposcimus. M. T. C. clausulæ.

Quidem sentẽtiam meã aut scribam ad
te postea pluribus: aut ne ad eam medi-
tere imparatum te offendam: coramq;
contra istam rationem meam dicam: ut
aut te in meã sententiam inducam: aut certe testatũ
apud animũ tuum relinquam quid senserim: ut si-
quando (quod nolim) displicere tibi tuũ consiliũ cœ
perit: possis: meũ recordari. libro secũdo. Epistola.
iii. Sera gratulatio repræhẽdi non solet: præsertim
si nulla negligentia prætermissa est. Longe enim ab
sum: audio sero: sed tibi & gratulor: & ut sempiter
næ laudi tibi sit iste tribunatus exopto: teq; hortor
ut oia gubernes: ut moderare prudentia tua: ne te
auferãt aliorũ cõsilia. Nemo est q sapiẽtius tibi sua-
dere possit teipso: nunq̃ labere si te audies. Non scri
bo hæc temere: cui scribã uideo. Noui animũ: noui
consiliũ tuũ. Nõ uereor: nequid timide: nequid stul
te facias. si ea defendes quæ ipsæ recta eẽ sentias. Epi
stola. vii. Sed illud idẽ quod in initio scripsi tecũ lo-
quere: & te adhibe in cõsiliũ. te audi: tibi obtempera
alter qui melius consiliũ dare possit q̃ tu: non facile
inueniri potest. tibi uero ipsi certe nemo melius da-
bit. Dii imortales cur ego absum: uel spectator lau-
dum tuarum: uel particeps: uel socius: uel minister
consiliorum: tametsi hoc minime tibi deest: sed ta-
men efficeret magnitudo & uis amoris mei cõsilio
te ut possem iuuare. Epistola eadẽ. Raras tuas equi
dem (fortasse enim non perferuntur) sed suaues
accipio litteras: uel quas proxime acceperam q̃ pru-
dentis: q̃ multi & officii & consilii erant. etsi omnia
mihi constitueram sic agenda ut tu monebas: tamẽ
confirmantur nostra consilia: cum sentimus prudẽ
tibus fideliterq; suadentibus idem uideri. Epistola.
xiii. A te maximopere pro nostra summa cõiũctio-
ne tuaq; singulari humanitate: etiãm atq; etiã quæ-
so & peto: ut quibuscũq; rebus poteris (poteris au-
tem plurimis) prospicias & consulas & rationibus
meis. hoc uelim tibi persuadeas si rationibus meis a
te prouisum esse intellexero: magnã te ex eo & per-
petuã uoluntatẽ esse capturũ. libro. iii. Epistola. ii.
Quod meũ cõsiliũ exquiris: id est tale ut capere faci-
lius ipse possim q̃ alteri dare. Quid enim est quod
audeã suadere tibi homini summa autoritate: sum-
maq; prudentia? li. iiii. Epistola. ii. Etsi eo adhuc te
consilio usum intelligo: ut id reph̃endere non aude
am: nõ quin ab eo dissentiam. sed q te ea sapiẽtia es-
se iudicem: ut meum consilium non anteponã tuo:
tamen & amiciciæ nostræ uetustas: & tua summa er
ga me beniuolẽtia: quæ mihi iam a pueritia cogni-
ta est: me hortata est. ut ea scriberem ad te: quæ salu-
ti tuæ conducere arbitrarer: & non aliena esse duce-
rem a dignitate. Epistola. vii. Plurimum ualuisse
apud me tuam semper autoritatem cum in omni
re: tum in hoc maxime negocio potes existimare:
cum mihi. Marcellus consul frater amantissimus
mei non solũ consiliũ daret: sed precibus quoq; me
obsecraret: non prius mihi persuadere potuit: q̃ tu
is est effectũ litteris: ut uterer uestro potissimũ con-
silio. Epistola. xi. Gaudeo neq; repræhendo tuum
consiliũ. nã nil isto potest esse iucundius: non modo
miseris his temporibus & luctuosis: sed etiam tran-
quillis & optatis. libro. v. Epistola. xiiii. Nam quod
allatura est ipsa diuturnitas: quæ maximos luctus
uetustate tollit: id nos p̃cipere consilio prudentiaq;
debemus. Etenim si nulla unq̃ liberis amissis fuit tã
imbecillo mulier animo: quæ non aliquãdo lugẽdi
modum fecerit: certe nos quod est dies allatura: id
consilio anteferre debemus. neq; expectare tempo-
ris medicinam: quam repræsentare nobis ratione
possumus. Epistola. xvi. Tibi autem id consilii do:
quod mihimetipsi uitemus oculos hominum: si lin
guas minus facile possumus. Qui enim uictoria se
efferunt: quasi uictos nos intuentur. Qui autem ui-
ctos esse nos moleste ferunt: nos dolent uiuere. Tu
enim ipse qui & me & alios prudẽtia uincis: omnia
(credo) uidisti. nihil te omnino fefellit. Quis est tã
lyceus qui in tantis tenebris nihil offendat: nusquã
incurrat? libro. ix. Epistola. ii. Omia igitur tua con-
silia: mihi non magis prudentiæ plena: quæ summa
est: uidetur: q̃ fidelitatis quam ego ex mea conscien
tia metior. quare si aut aliter sentirem: certe admo-
nitio tua me reprimere: aut si dubitarem hortatio
impellere posset ut id sequerer quod tu optimum
putares. Nunc uero quid est quod me in aliam par-
tem trahere possit? libro. x. Epistolam. iiii. Ego eam
sententiam dixi: cui assensi sunt omnes ad unum: ea
quæ fuerit ex senatuscõsulto cognosces. Tu quanq̃
consilio non eges: uel abundas potius: tamen hoc
animo esse debes: ut nihil hinc reiicias: ne ue in re-
bus tam subitis tanq; angustis. a senatu petendum
consilium putes. Ipse tibi sis senatus. quocunq; te
reip. ratio ducet: sequare. Cures ut ante factum ali-
quod a te egregium audiamus: quam futurum pu-
taremus. Illud tibi promitto: quicquid a te erit fa-
ctum: id senatum non modo ut fideliter: sed etiam
ut sapienter factum cõprobaturum. Epistola. xvi.
Quid in animo habuerim cum Lenus Lernaq; di-
scesserunt a me: & ex litteris quas eis dedi: & ex ipsis
cognoscere potuisti: qui omnibus rebus consiliisq;
meis interfuerunt. Accidit mihi q homini pudenti
& cupido satisfaciendi reip. bonisq; hominibus acci
dere solet: ut consilium sequerer periculosum: ma-
gis dum me probarem q̃ tutum: quod habere pos-
set obtrectationem. Epistola. xviii. Vtinam haberẽ
quid uobis darem consilii: sed ne mihi quidẽ ipse re-
perio quid faciundũ sit. Quid. n. est q contra uim
sine ui fieri possit? Consiliũ omne autẽ hoc est illo℞
ut mortẽ cæsaris persequantur. Itaq; ante diẽ sextũ
nonas octobris p̃ductus in contionẽ a Caninio: tur
pissime ille quidem discessit: libro. xii. Epistola. iii.
Hæc circa consiliũ ex libris. M. T. C. sufficiant. Se-
quitur nunc circa idẽ ex aliis. Ad idẽ.

Spero

A SPero q̄ si meo consilio usus fueris: breui intelliges omne a te depulsum esse periculum: q̄ in ipsis uisceribus hærebat. Sic enim ego sentio: quid tibi in te tua facturus es: etiam atq̄ etiam prouidebis. ego enim non minus de tua salute laboro: q̄ si omnia nobis essent cōmunia. Gasparinus pergamensis. ¶ Spero uos oia sapienter ꝑspexisse: quæ in utrāq̄ partē possint accidere: nec uobis abesse cōsilium: aut uires ad hāc maximam rem conficiendam. Spero: estq̄ hóc meum consilium: dum adhuc oia noua ac recentia sunt posse oēm causam orientium malorum per te tolli Ego longe a te dissentio. Nam cū hominibus ita uiuendum est: ut suus unicuiq̄ mos est. Nō enim iudico sapientis esse: cū cæteri sibi arrideant ipsū; flere: aut nimiū seuerum esse: cū alii sunt in ioco. Ita enim semꝑ uitā institui meā ut præsentibus me rebus accōmodarem: nec paterer aliquem mihi iure irasci. Quod in te desperata neq̄ presidii neq̄ cōsilii causa ad me scribis: sed qa iuuat te incōmodis tuis mecū loqui: facis rem inter amicos usitatā: Idem ego & facere soleo quotiens discrutior aīo: maiorē quidē partem molestiarū mearū deposuisse mihi uideor: cum amicis oēm perturbationē apui. Quid tibi consilii mei afferā non habeo: qui ipse in oībus rebus meis: tuo semꝑ usus fuerim. Quid tibi cōsiliū mādem nō satis habeo: cui pro diuturnitate maloꝝ meoꝝ nō suppetit qualiter ipsi mihi medear. Tantis incōmodis hoc tēpore afficior: ut neq̄ auxiliū mihi sit: neq̄ spes: neq̄ cōsiliū. Tu si quid habes quo meā ægritudinē leuare possis. fac ad me scribas quanq̄ quid potest esse quod a te possit mihi in tantis malis afferri? Excessit enim uis huius mali oīa humana remedia: & eo loci res meæ peruenerūt: ut (quod aiunt) ne ipsa quidem salus: etiamsi uelit possit me his malis eximere. tētabis tamen: & si quid erit quo mihi possis aliquā opē afferre: nihil ex cōtingētibus ommittes. Quid ad te scribā nescio: qui ita perturbato aīo sum ut neq̄ ratio ulla: neq̄ consiliū ullum in me sit: Male autē alteri potest consulere: qui ipse maxime cōsilio indiget: quod possum facile tibi præstare: hoc tibi polliceor. Dolore tecū pariter & accusare fortunā: quæ nostras res aduersas ꝑ debitis addit: His ego remediis possum te iuuare: si ea sunt appellāda remedia. quæ animū ægrotātē icurrabilē reddūt. Est etiā nō post factū. sed antequā res fiāt cōsiliū de sūmis rebus habēdū. Nisi reb⁹ tuis caues: iplicabis te aliquo incōmodo graui. Credis unūquenq̄ eo esse in te aīo quo tu in alios es. falleris crede mihi. Nā ex his qui tibi in præsentia uident̃ amici: paucissimi te ex aīo diligunt. si ergo me audies: abdicabis oēs illos a te quorum frons est blanda: & oīa quæ a te fiunt impēse laudant. Suadeo in omnibus rebus a te gerendis. utaris consilio Gaii hominis certe sapientissimi & qui te summe diligit: quicquid ille tibi persuaserit: ueridici Apollinis (ut aiunt) dictum puta. Vide ne te implices rei unde cū uoles: nō possis te explicare: Sic enim iudico aliquanto melius esse a religione abstinere: q̄ accedere ad illam. non eius rei gratia ad quam illa fuit a nostris maioribus primū cōperta.

Fuissem a..t prolixior in scribēdo: nisi sperarem te breui affuturū. quod ut facias uæhementer rogo. Spero enim nos de multis rebus eam deliberationē cōsiliūq̄ habituros: quæ nos ab his curis ac molestiis extricent in quibus dudum sine spe exeundi fuimus. Omnes ad te unū sua cōcilia referunt. tuamq̄ autoritatem maxime attendunt. Cōstitui itaq̄ maturius de hac re tecum deliberare. sed cū id neq̄ per alium neq̄ litteris possit trāsigi: non grauaberis ad me ire. Duo enī eodē itinere conficies. nā & officiū tuū: quod uæhemēter ab oībus desiderat̃ reip. præstabis: & multa expedies quæ sunt inter nos hoc tēpore agēda. pluribus uerbis ad hanc rē tē excitarē: nisi iam inter ad nos agere cōsiderem. Desidero maxime præsentiā tuam. Spero ut dolēdo mecū aut cōsolando aliquod solatiū in tanto merore meo afferes. Vix posset fieri qua prudentia semper ac sapiētia fuisti: quin aliquod a te mihi esset cōsiliū: quo minus acerbe oīa perferrē: Quātū itaq̄ potes contende: ut huc accedas: aut si te occupationes detinēt: aliquid ad me scribas: putabo enim utrum feceris. me aliquā huic morbo: si qua est quæ possit afferri: medelam meminisse. Mallem te posse aliquo meo auxilio q̄ consilio iuuare: quæ facultas si mihi adesset: certe nulla res meam in te beniuolentiā ac pietatē impedisset. sed postq̄ id quod maxime in tua aduersitate optabam a me non potest fieri: id ad te consiliū scribo: quo ego sæpe in meis reb⁹ aduersis usus fui. Cum enim aliquando in simili fortuna fuissem neq̄ aut præceptis hominum: aut philosophorū: aut consolatione amicorū: dolorē meum leuare possem: longe a conspectu ciuitatis: & earum rerū quibus priuatus fueram discessi. Nam hæ res solent cū aspiciuntur nimis exacerbare animum: & reuocare desideriū prioris fortunæ. Cæpi ergo uitam meam in solitudine agere. uidebam multa quæ natura produxisset suis rebus contenta nec sibi iuidere. Cogitabam turpissimum homini esse qui rationis ac diuinitatis esset particeps: non posse naturæ consilio acquiescere. Caue si honori tuo: si opibus ac saluti bene cōsultum uis: quicq̄ horum facias ad quæ iste homo te hortatur. Caue sententiam eorum sequaris: qui te ad lites & controuersias cohortantur. ego. n. ad pacem & concordiam te uoco. Nihil enim olim apud nostros maiores magis custodiebatur q̄ consilium in deliberationibus & cōsiliis rerum: quæ ad publicam utilitatem pertinebant. nescio an sapienter a uobis deliberatum sit de bello suscipiēdo: pro quo tantus apparatus instruitur. uideris quidem spōdere certam uictoriam patriæ tuæ: & omnia bene sperare: ego uero cum nihil magis incertum uideam q̄ exitus bellorum: uereor ne uestra consilia fallantur. Carthago enim urbs potētissima multis annis duce Annibale bellum gessit cum Romanis. & q̄q̄ uastitatem italiæ uidisset: & Romam pene captam. tamen exitus nō fuit uictoriæ: sed captiuam tandem se uidit. & Romanis legibus seruire coacta est. Hæc ex Gasparino. Sequunt̃ aliorum. ¶ Cæterum huic heroi herere uelis: meū ē cōsilium: quem A soleo insidere recenti palam itelligis nullus quan-

do locus suo uacat imperio. nostraq; patria cæteris
sane urbibus lepidior. & amena magis ab omnibus
censeatur: ubi & uitam agere & extrema pati: tibi fi
xa debet esse sententia: quãdo seorsum tuo cum sin-
gulari ingenio: tũ doctrine excellẽtia. huic quæ prin
cipi gratissima est præ cæteris ad uota tractabere.
Baldasar Rasinus. ¶ Id mihi multo cõsultius uisũ
est. animũ iam tuũ patrium in solum intenderes. tu
um ubi pedem sistas. teq; demum potentissimo re-
cõciliares principi: q̃ aliena ut facis climata peragra
res. Idem Baldasar. Et hæc circa consilium & auxili-
um sufficiant: nũc ad alia trãseamus. Vbi oblationẽ
de nobis aut de aliis facimus. & ubi gratias de bene-
ficiis acceptis habemus. M. T. Clausulæ incipiunt.
V uelim ita tibi persuadeas. nullam rem
t esse minimam quæ ad te pertineat. quæ
mihi non carior sit: q̃ meæ res omnes.
Id quæcunq; sentiam. sedulitate mihi-
metipsi satisfacere non possum. Re quidẽ ipsa ideo
mihi non satisfacio. q nullam partem meritorum
tuorum. non modo referenda. sed ne cogitanda qui
dem in gratia cõsequi possum. libro. i. epistola. vii.
¶ Tantũ enitor ut neq; amicis. neq; etiã alieni ope
ra. cõsilio labore desim. epistola. ix. Me quidem cæ-
terarũ tuarũ actionũ: sententiarũ: uoluntatũ: rerum
deniq; omnium sociũ comitẽq; habebis. neq; mihi
in omni uita res tã erit ulla proposita. q̃ ut quotti-
die uæhementius te de me optime meritum esse læ
tere. Eadẽ epistola in fine. ¶ Quãtũ litteris. quãtũ
studiis ueteribus nostris delectationib° cõsequi po
terimus. id omne ad arbitrium tuũ. qui semper hæc
amasti. libẽtissime cõferemus. Decima. Ego oia stu
dia mea: omnẽ operã: curam: industriã: cogitationẽ
mentẽ deniq; omnẽ in Milonis consulatu fixi & lo-
caui. statuiq; in eo nõ officii me solũ fructũ: sed etiã
pietatis laudem quærere debere. Neque uero cui
quam salutem ac fortunas suas tantæ curæ fuisse un
quam puto: quanti mihi est honos eius. in quo oia
mea deposita esse decreui. lib. ii. epistola. vi. De ipso
Tito anneo tantũ tibi polliceor te maioris ai: gra-
uitatis: constantiæ: beniuolẽtiæ erga te: si complecti
hominẽ uolueris habiturum esse neminẽ. Mihi ue-
ro tantũ decoris tantũ dignitatis adiũxeris: ut eun-
dem te facile agnoscã fuisse in laude mea. qui fueris
in salute. Eadẽ. Vnũ hoc sic habeto: si a te hanc rẽ im
petraro: me pene plus tibi q̃ ipsi Miloni debiturũ.
Non enim mihi tam mea salus cara fuit: in qua præ
cipue sum ab illo adiutus: quã pietas erit in referen
da gratia iucunda. Ea autem unius tui studio me as-
sequi posse cõfido. Eadẽ. Omnia uolo a me postu-
les & expectes: uincã meis officiis cogitationes tuas
libro. iii. Epistola. ix. Pontinus qui a te tractatus est
præstanti ac singulari fide. cuius tui beneficii sum
ego testis: præstat tibi memoriam: beniuolentiãq;
debet: qui cum maximis rebus suis coactus a me in-
uitissimo discessisset: tamen ut uidit interesse tua cõ
scendens iam nauem Epheso Laodiciam reuertit.
Talia te cum uideam studia habiturum esse innu-
merabilia plane dubitare nõ possum: quin tibi am-
plitudo ista: solicitudo futura sit: Epistola eadem.

Reliquũ est igitur ut tibi me in omni re eũ præbeã
præstemq; ut ad omnia quæ tui uelint ita assim præ
sto ut me non solum omnia debere tua causa: sed ea
quoq; etiã quæ nõ possim putẽ. Illud me tamẽ uel
tu monuisse uel cẽsuisse puta: uel ꝓpter beniuolen-
tiã tacere non potuisse: ut quod ego facio. tu quoq;
animũ iducas. li. iiii. epistola. viii. De mea autẽ in te
uolũtate sic uelim iudices: me qbuscũq; rebus opus
esse intelligã: q̃q̃ uideã quis sim hoc tpe: & quid pos
sim: opera tamen & cõsilio studio quidẽ rei: famæ:
saluti tuæ præsto futurũ. Epistola. xiiii. ¶ Is eni tu
uir eo & eũ me esse cupio: ut quando in eadẽ rep. tẽ
pora incidimus: coniunctionem amiciciaq; nostram
utriq; nostrũ laudi semper fore sperem. Quãobrẽ
tu quantum iudicio tuo tribuendũ esse nobis putes
statues ipse: & ut spero statues ex nostra dignitate.
Ego tibi uero profiteor atq; polliceor eximiũ & sin
gulare meũ studiũ in omni genere officii: q ad ho-
nestatem & gloriam tuã spectet: in quo etiã si multi
mecũ contenderint: tamẽ tum reliquis omnibus: tũ
cassis tuis iudicibus omnis facile superabo. libro. v.
epistola. viii. ¶ Grata tibi esse mea officia nõ miror
Cognoui enim te gratissimum omniũ idq; nunq̃
destiti prædicare. Nec enim tu mihi habuisti modo
gratiam: uerum & cumulatissime retulisti. quam-
obrem reliquis tuis rebus omnibus: me pari studio
erga te & eadem uoluntate cognosces. Quod mihi
fœminam primariam Pompeiam uxorem tuam
commendas cum Surra nostro: statim lectis tuis lit
teris locutus sum. ut ei meis uerbis diceret. ut quic-
quid opus esset: mihi denuntiaret: me omnia quæ
ea uellet summo studio curaq; facturum. Itaq; fa-
ciam eamq; si opus esse uidebitur ipse conueniam.
Tu tamen ei uelim scribas: ut nullam rem. neq;
tam magnam: aut tam paruã putet: quæ mihi aut
difficilis: aut parum me digna uideatur. Oia quæ
in tuis rebus agam & non laboriosa mihi: & hone-
sta uidebitur. Epistola. xi. ¶ Illud caue dubites qn
ego omnia faciam: quæ interesse tua aut etiã te uel-
le existimem: si ullo modo facere possim. Epistola.
xx. ¶ Tu uelim te ut debes & soles tua uirtute su-
stentes. Ego quæ te uelle: quæq; ad te & ad tuos per
tinere arbitrabor. omnia studiose diligenterq; cu-
rabo: quæ cum faciam: beniuolentiam tuam er-
ga me imitabor: merita non assequar. libro. vi. Epi-
stola. iiii. ¶ Incolumẽ te cito ut spero: uel poti° ut
ꝑspicio uidebimus. Interea absenti & huic quid ad-
est imagini animi & corporis tui cõstãtissimo atq;
optimo filio tuo studium: officium: operam: labo-
rem meum iam pridem & pollicitus sum & detuli.
Nunc hoc amplius: q me amicissime quottidie ma
gis Cæsar amplectit. familiares uero eius sicuti ne-
minem: apud quẽ quicquid ualebo uel autoritate
uel gratia: ualebo tibi. Epistola. vi. ¶ Quare mihi
crede & memoriæ manda: me tibi id affirmasse te in
istis molestiis diutius non futurum quãdo quid sen
tirem exposui: quid uellem tua causa re potius de-
clarabo q̃ oratione. & tantũ possem quãtũ in ea rep.
de qua ita meritus sum. ut tu existimas posse debe-
bam ne tu quidem in istis incommodis esses. Eadẽ
enim

enim causa opes meas fregit quæ tuam salutem in discrimē adduxit. sed tamē quicquid imago ueteris meæ dignitatis: q̄cquid reliquæ gratiæ ualebūt. studii cōsilii: opa: gratia: fides mea: nullo loco deerit tuis optimis fratribus. ℂ Epistola. xiii. Ego qd possim nescio: uel potius me parū posse sentio. Illud tamē tibi polliceor. me quæcūq; saluti dignitatiq; tuæ cōducere arbitrabor tāto studio esse facturū. quāto tu semp & studio & officio i meis reb⁹ fuisti. Hāc meam uolūtatē ad matrē tuā optimā feminā tuiq; amicissimā detuli. Si quid ad me scripseris. ita faciam ut te uelle intellexero. Sin aūt tu minus scripseris: ego tamē omnia quæ tibi utilia esse arbitrabor summo studio diligēterq; curabo. ℂ Epistola ultima. Quare pro cuiuiq; natura & instituto gratiæ sunt agendæ his: q tātū uolūtate ostenderunt pro sententia: cū impedire possent: nō pugnarunt. ℂ Libro. viii. epistola. v. Ruffum isthī amicū tuū. de quo iterum iā ad me scribis adiuuarē quātum possem etiāsi ab eo læsus esse; : cū te tātopere uiderē eius causa laborare. Cū uero ex tuis litteris & illius ad me missis intelligā & iudicē magnæ curæ ei salutē meam fuisse. non possum ei nō amicus esse neq; solum tua cōmendatione. quæ apud me (ut debet plurimū) ualet sed etiam uolūtate ac iudicio meo. ℂ Libro. ix. Epistola. xxxiii. Tuæ dignitati ita fauemus: ut oē nostrū cōsilium: studiū: officiū: operā: laborē: diligentiā ad amplitudinē tuā cōferamus; ita facillime reip. quæ mihi carissimā est. & amiciciæ nostræ quā sanctissime nobis colendā puto me intelligo satisfacturū. ℂ Libro. x. Epistola. i. Si quid erit in quo me interesse necesse sit: nunq̄ deero: ne cum periculo quidem meo dignitati tuæ. In his autē quæ nihilominus ut ego absim confici possunt. peto a te ut rationem habere uelis & salutis & dignitatis meæ. ℂ Epistola. ii. Quare hoc unū tibi psuade: quātū uiribus eniti: cōsilio prouidere: autoritate monere potero: hoc omne reip. semp futurū. ℂ Epistola. iiii. Immortales ago tibi gratias: agāq; dum uiuā. nā relaturū me affirmare nō possum: Tātis. n. tuis officiis nō uideor mihi respōdere posse: nisi forte ut tu grauissime disertissimeq; scripsisti: ita sensurus sis. ut me referre gratiam putes. ℂ Epistola. xi. Quanq̄ gratiarum actionem a te nō desiderabam: cū te re ipsa atq; animo scirem esse gratissimū: tamē (fatendum est enī) fuit ea mihi periucunda. sic enim uidi: quasi ea quæ oculis cernuntur me a te amari. dices q̄d antea: semper equidem: sed nunquā illustrius. ℂ Epistola. xix. Facere nō possum quin in singulas res meritaq; tua tibi gratias agam. sed me hercle facio cum pudore. Neq; enim tanta necessitudo: quātam tu mihi mecū esse uoluisti: desiderare uidetur gratiarū actiones. neq; ego libenter pro maximis beneficiis tuis: tā uili munere defungor orationis: & malo præsens observantia: indulgentia: assiduitate: memorem me tibi probare: q̄ si mihi uita contingerit: omnis gratas amicicias atq; etiā pias propinquitates ui tua observantia: idulgentia assiduitate uincā. Amor enī tuus ac iudiciū de me utrum mihi plus dignitatis in perpetuum: an uoluptatis quottidie sit allaturus non facile dixerim. ℂ Epistola. xxiiii. Tuū est hoc munus. tuæ partes: a te hoc ciuitas. uel omnes potī⁹ gētes non expectant solum. sed etiā postulant: q̄q̄ cū hortatione nō egeas: ut supra scripsi. nō utar ea plu ribus uerbis. faciā illud q̄ meū est. ut tibi oīa mea officia: studia: curas: cogitationes pollicear: quæ ad tuam laudem & gloriam pertinebunt. Quamobrem uelim: tibi ita persuadeas: ut me cū reip. causa quæ mihi uita mea est carior: tum q̄ tibi ipse fauēā tuāq; dignitatē amplificari uelim: me tuis optimis consiliis amplitudine gloriæ nullo loco defuturū. ℂ Li. xi. Epistola. v. Ultro se offerūt omnes: tantus ardor occupauit animos hoium desiderio libertatis: odioq; diutiæ seruitutis. ℂ Epistola. viii. Tantū me tibi debere existimo. quātū psoluere difficile est. ℂ Epistola. xi. Iam nō ago tibi gratias: qui enim re uix referre possum huic res nō patit satisfieri. ℂ Epistola. xiii. Trebatio nostro magnas ago gratias: q̄ tuū erga me animū simplicē atq; amicū apuit: & q̄ cum quē semp dilexi: quo iure magis colere atq; obseruare deberē fecit. ℂ Epistola. xxvii. Gratū etiā illud q̄ mihi tuo nomine gratias agendas nō putas. nec. n. inter nos facere debemus. ℂ Li. xii. Epistola. xxvii. Ego quæ ad tuā dignitatē ptinere arbitrabor: summo studio diligentiaq; curabo. in primisq; tuebor oī obseruātia. clarissimū uirū patrē tuū: q̄ & pro uetustate necessitudinis. & pro beneficiis nostris & p dignitatē ipsi⁹ facere debeo. ℂ Li. xiii. Epistola. lxx. Initio ille orationis sue uobis maximas ut debuit. deinde etiā mihi gratias agit: q̄ ei per magnū & perhonorificum uidebatur senatui populoq; Romano tanteæ curæ esse salutē suā: meq; tantam diligentiam adhiberent & mea fides & commēdationis uestræ autoritas pspici posset libro. xv. Epistola. ii. Et hæc satis ex Tullio. Gaspa. Perga.

Ad Idem.

Siquid uero erit in quo possim patriæ prodesse: nō solum omnes labores fortiter pro illa suscipiam: sed etiam omnes molestias & solicitudines æquo animo pro salute plublica feram: & satis fructus percepisse ex laboribus & studiis meis arbitror. si nostram remp. q̄ optimam & amplissimam posteris nostris una uobiscū reliquero. Gasparinus pergamensis. ℂ Si ea in me esset uel autoritas: uel facultas: ut malis uestræ reip. mederi possem: nullum certe laborem aut periculū pro cōmuni salute fugerē. Gaudebam me illud a patria ipetrasse. ut p multis laboribus ac maximis periculis. quæ sæpenumero pro publica salute perpessus fueram: aliquando ocio ac quiete donatus essem: licetq; mihi cū diu inter fluctus & tempestates eius uersatus fuissem: tādē rebus meo labore cōpositis in portu quiescere: sed postq̄ eo peruentū est: ut uel ego non possim in hoc meo ocio: uel illa non possit in pace esse: nō deseram hoc in extremo tēpore illā qui omnē superiorē uitā semper in laboribus ac periculis pro salute eius exercui. Siquid uero erit. quod uel in senatu. uel apud populū gerere pro tua cōmoditate poterit. habebis me tibi sūmum amicū. & quo pro tuo iure in oibus rebus tuis

libere utaris. Sigd erit in quo meo possim officio ti-
bi placere: cognosces me ita rebus tuis amicum esse
ut beniuolentia nemini tuorum cedā. Siquid est quod
pro tua fœlicitate possit a me: uel consilio: uel manu
fieri: libenter omnē laborē atq; omnia pericula pro
tua salute adhibebo. Siquid est quo possim tibi ali-
quo studio: uel opera mea pdesse. omnia bono ani-
mo faciā: quæ usui tuo esse intellexero. Ego tibi om
ne studium meum polliceor. & quantum in me erit
perficiam. ne quisq̄ hominum ea re tibi succenseat.
Non minus in periculo rerum tuarū laborarē (mi-
hi crede) q̄ soleo cum de capite & fortunis meorum
agitatur. Tantum tibi bene esse cupio: ut non ma-
gis desiderem me esse incolumē: q̄ te saluum. Nam
quicquid poterit: a me ullo studio aut cura fieri: to-
tum id libenter suscipiam. satisfaciamq; expectatio-
ni omnium. Satis autem præmii consecutū me esse
arbitrabor si meo aduentu cognouero tantū incen-
dium extinctū esse. Siquid aūt erit in quo mea ope-
ra possit tibi pdesse: senties me nō solū paratū. sed
etiā maxime cupidū ad omnia quæ tibi cōmode ac-
cedant. Tibi uero plurimum debeo: qui pro tua be-
niuolētia de his rebus quas maxime audire optabā:
certiorē me ante omnes fecisti. Ego te omni carita-
te ac beniuolentia prosequar: & ut animo in te affe-
ctus sum: nunq̄ possem immutare iudiciū: quod se-
mel de te feci. sed non possum nō audire quando ali
quid per tuos inimicos: uel potius inuidos de te mi
hi refertur. qui si intelligerent quid gratiæ apud me
consequerētur: curarent aliis moribus q̄ istis se pro-
batos esse. ego autem ne dubites quantū animo eni-
ti potero tantū efficiam: ut de nulla re sæpius cogi-
tem: q̄ ut ea semper faciā: quæ te uelle atq; expetere
intelligā: cætera fortunæ aut imprudentiæ assigna-
bis. siquid erit in quo tuis immortalibus in me offi-
ciis quātum oporteret satisfacere non uidear. Liben
ter in omnibus negociis quæ pertinere ad te cogno
sco omnem laborem meum: curā: atq; studiū consu
mo. Neq; hæc a me scribuntur quia uelim te ullam
mihi gratiā debere: cui toto merito iam dudū om-
nia debeo. Ita enim de me es meritus: ut nihil tantū
sit q pro te suscipere ac profiteri non debeā. Siquid
ergo est quod in tuā gratiā a me fieri possit. id in so
lum nō antecessum accipies. Cogita nullā tenuē ar
duam esse: quā nō puto esse leuissimā: modo aliquo
loco intelligā officiū meū tibi prodesse. Fac ergo ut
sæpe de rebus tuis ad me scribas: nec me permittas
esse ociosum. Tunc enim me maxime a te diligi pu
tabo: cum magnum aliquod & quod in tuam rem
sit persæpe mihi imposueris. Si causa Pomponii in
re defendi poterit: nihil omittā q in rem eius futu-
rū sit. Sin aūt iniqua erit: neq; eius necessitudo neq;
familiaritas. quæ mihi uetus est cum illo: plus apud
me poterunt q̄ æquitas & iusticia. Nec arbitror te
pro Pomponio quicq̄ nisi quod bonū sit & æquū ro
gare hāc rē: quo animo sum in omnes affectus. etiā
sine cuiusq̄ pcibus ultro eram illi pstiturus. Quod
instat in rebus tuis curabo: ne in posterum sis ampli
us in his incōmodis in quibus adhuc fuisti. Mitto au
tem ad te paucas pecuniolas. donec melius p me &
amicos nostros prouidebitur. Noli ergo quæso de
amicis tuis desperare. Ego ut de me ipso dicā: consti
tui nullo pacto me abundante. ulla te rerum fami-
liariū copia laborare. Idem omnes qui te prius ama
bant sentire de te iudico. Ne ab hominibus te deser-
tum iudices. ego quē forte in numero amicorū nō
habebas polliceor tibi opā meā: & q illi nō sine sce-
lere neglexerūt: ego paratus sum defensionē tuā su-
scipere. tu me admonebis quibus adiumentis opus
tibi sit: & ego neq; pecunia mea: neq; consilio deero
Si adiumētis de quibus ad me scripsisti instructa est
causa tua. nihil est quod a te dubitandū censeā. Ego
enim quātum ad me attinebit: perspiciā ne mea ne-
gligētia ullū ad te incōmodū ueniat. tuū erit uidere
ut cū optimā causam habeas: nō ipse tibi defuisse ui
dearis: & post rem iudicatā uenias: ne tibi aliquid si-
mile accidat his qui de rebus præteritis in cōsiliū ue
niunt: & post tēpestatē cogitant qua ratione possit
occurri periculis quæ iā sunt pterita. Si meo aliquo
officio poterit sedari odiū Antonii & Hortensii: nul
lo certo labore ac periculo desinā: donec oia cōposi-
ta sint & quieta. Video eni hāc rē totā conflatā esse
paucorum hominum uicio: quibus ciuitatis honor di
splicet. Cupio aliquid accidere q in tuā rem sit (Nā
id nullo pacto uellē cum tuo incōmodo ueuire) in
qua re possem tibi gratiā referre: spero intelligeres
nihil a me ullo tēpore maiori studio susceptū. q̄ ut
gratiā quā tibi immortalem habeo: re ipsa probarē.
Tanta sunt in me tua merita: tantus beneficiis tuis
cumulus accessit: ut non dico ad referendam gratiā:
sed ne satis ad dicendum quidem meo iudicio par ti
bi esse possum: Illud autem magis pro tua natura q̄
merito meo considerabis quāto affectu atq; beniuo
lentia: nō quibus facultatibus ad referēdam tibi de-
bitam gratiā magno animo ac studio paratus sum.
Posteaq̄ togā a patre sumsi: nullā ego rē putaui ma
iori studio custodiendā: q̄ ut aduersus eos gratus ui
derer: a quibus plurima & maxima beneficia susce-
pissem. Nolim igitur illis credas: qui ut animum tu
um a me remoueant: conātur tibi persuadere nunq̄
me habiturum tuis beneficiis gratiam. Ita enim ui-
tam institui ut ab his quibus aliquid deberem: nun-
quam possem iure accusari. Habeo tibi quas debeo
gratias: qui me fecisti participem rerum quæ uobis
prospere cesserunt. Gaudeo plurimum & tibi grati
as habeo: q me ex multis delegisti apud quem tuas
curas deponeres. Nam cum pluribus aliis signis: tū
etiam isto me ualde amari a te iudico. Cætera quæ
ad consolationem tuam pertinent: tu ipse melius ut
spero tua uirtute: q̄ litteris meis perficies. Quod ad
referendas gratias semper attentus fueris: facis rē
& tuis moribus: & te dignam. Magnas habeo natu
ræ tuæ gratias: q nihil est quare causæ meæ diffi-
dam. Nullum officium est quod magis necessari-
um ducam q̄ his gratificari a quibus bene accepti su
mus. Scribam ergo ad amicos nec ullum gratiarū
genus prætermittam. Postq̄ enim res mea studio
eorum in tuto est locata: nihil est quod a me illorū
officio satisfieri possit. sed faciam intelligant nul-
lum me finem quoad uiuā huic maximo beneficio
eorum

corum facturum. Tibi uero maximas gratias ha be
rem: si paulo modestius me corrigeres quãquã pa-
terne a te dici scio. Curabis autẽ si tibi uidebitur oĩa
mea ut olim fecisti: & ego dabo iterim operã: ut me
talem efficiã: cui inimici mei inuideãt. & amici gra-
tulẽtur. Sic ex capitulo discessum est ut publice mi-
hi omnes hoc officium iniungerẽt: quod tibi pro se
omnibus gratias in gentes dicerem: sed cũ ego mul
to maiores pro causa mea tibi debeam: ita ꝑ utrisq;
tibi gratias ago. ut nunq̃ uel ꝑ uolũtate mea: uel ꝑ
tuis meritis: satis tibi cumulatas gratias posse refer
re uideor. Hæc ex Gasparino. ¶ Quod si unicũ be-
neficiũ abs te accepissem: agerem nunc tibi gratias
multis uerbis. sed sunt tot & tam ampla quæ in me
contulisti: ut si uerbis satisfacere uelim: stultissimus
sim existimandus. Itaq; nõ agã tibi gratias: sed sem-
per habebo. referã uero libenti animo. si quando fa
cultas dabit. Leo. Aretinus. ¶ Si pro honore quẽ
hodierno die præstantissimi uiri in hoc meo reditu
mihi impendistis uobis gratias cõdignas agere uel
lem. longior mihi q̃ ratio temporis postulat haben
da esset oratio. Nã summa humanitas uestra & sin-
gularis beniuolentia in meo aduentu celebrãdo per
uos adhibita: maiorem quandã uerborum copiam
requirit. tẽpus autẽ admonet ut breuitati potius cõ
sulam. q̃ aut uestro merito aut meæ uoluntati. nã si
illis a quibus aliqua nobis cõmoda perueniũt & age
re & referre gratias solemus. nisi ingrati esse uelim⁹
certe maiore quodã uinculo obligamur ad agendas
& etiã referendas illis qui honore aliquo. qui est ho
mini maxime optandus: nos celebriores reddere ni
tuntur. itaq; q̃ datur ad præsens. gratias uobis ago:
nõ quãtas meretur uestra in me ornãdo benignitas
sed quãtas ingenii mei facultas cogitatione comple
cti potest. Utinã det mihi occasio qua pro meo de-
siderio possum gratias referre. ac uestro in me bene
ficio respondere. accumulatissime eni uobis satisfa-
cerem. Uerum id q̃ nunc præstare possim, me parẽ
tes: cõsanguineos meos: & quicquid in nobis est: aut
opis aut facultatis offerro ac polliceor uobis: quib⁹
altissimus fælicẽ uitã concedat. Ita Poggius Florẽti
nus in quadã oratione in sua reuersione. ¶ Cũ diu-
tius mecũ ipse cogitarẽ præstãtissime pater: quoniã
maxime modo tuis erga me meritis singularib⁹. ali
qua ex parte gratias referrem: nihil sane occurrit in
quo uel minime portiunculæ tuoꝝ in me beneficio
rum: quæ quidẽ permaxima existunt: posse uidear
respondere. Quid eni mediocris ingenii uir: mini-
meq; opulẽtus. & hoc mediocri rerũ statu quo frui-
mur in eum conferre potest qui sua uirtute: uigilan
tia: integritate: & summa in agẽdis prudẽtia: amplis
simã dignitatẽ: præcipuũ apud pontificẽ locũ: sum
mũ honorẽ. summũ in ecclesiastica rep. gradũ fue-
rit consecutus. Equidem præter merã uoluntatẽ ni-
hil reliquũ esse uideo concessum: cũ meæ facultates
ita in artũ cogantur: ut nihil ex eis te dignum quear
prodire. Uerũ cũ a nobis nõ amplius requiri debe-
at. q̃ quantum aĩo atq; opere possumus cõtendere.
postq̃ referẽdi beneficii sublata est facultas: statui in
eo qđ datur saltẽ grati animi signũ aliquod præ me
ferre: ex his quidẽ res erit: sed tua in me quæ summa
est beniuolentia rẽ paruam maiorẽ reddet sua existi
matione: præsertim cũ ab hoie tibi deditissimo pro
ficiscatur. Suscipies igitur æquo ut soles animo mu
nusculũ hoc a mente tibi amicissima profectũ: quod
licet exiguum iudicandũ uideatur. tua tamẽ cõmen
datione maiorẽ suscipiet dignitatẽ quoniam rerum
precium: tum ex animo dantis: tũ uero eius qui reci
pit. iudicio perpendi consueuit. Uale mei memor.
Idẽ Poggius. ¶ His atq; aliis tuis princeps dignis- D
sime ornamẽtis allectus: iã dudũ ad te ire constitui:
ut siqd ingenio: doctrina: aut industria ualerẽ: id tua
in re quodã mõ uti posses: quasi re quadã tibi dedita
ꝑ diui tui parentis in omnes meos imortalibus be-
neficiis. Ego autẽ ut de me aliqd a me ipso itelligas:
usq; huc sacre poesis & humanitatis studii meã oẽm
operã nauaui. in qbus siquid euasisse me forte sense
ris: id quantillũ est tuæ laudi: tuæq; gloriæ oblatum
atq; dedicatũ est scias: idq; a me munusculũ: quod ta
men tanti est quanti tu feceris suscipias foueasq; te
rogo atq; obsecro tũ illũ iclytũ Macedoniæ regẽ Ale
xandrũ imitatus: quippe qui maiores lõge gratias
agere solitus erat his qui beneficia acciperent q̃ qui
beneficia tribuerẽt. Antonius Panor. ¶ Habemus E
itaq; tibi uni imortales gratias: ac maxime te ipsum
nõ tantũ perpetuis in nos omnes ꝑ meritis: sed etiã
pro tot regiis uirtutibus tuis diligimus & admira-
mur: obsecramusq; rex clarissime: ut qua caritate ac
beniuolẽtia semp hoc regnũ tuũ excoluisti: eadem
utrũq; nostrũ diligas & dignos grã tua iudices. Nos
eni rex mitissime quod possumus. hoc tibi auidissi-
me pollicemur. nunquam tuorum in nos beneficio
rum immemores futuros: sed omni cura studio ac
diligentia semper ea facturos: quæ uel ad conser-
uationem tui status: uel ad diuturnitatem nominis
tui pertinebũt. Idem. Antonius Panor. Siquid præ
terea erit quod desideres: iubebis & ut summo stu-
dio exequar. Me enim ob singularia tua erga me
merita. sicuti mollissimam ceram ad tuum arbitri-
um tractare & flectere potes. ¶ Nicolaus Perroti. F
Porro autẽ uos niet quantuli sumus tibi offerrem: su
peruacuum esse ducerem: quasi te ipsum tibi offer-
re. Siquid autem uideris aut per nos aut per ami-
cos quos hic habemus fieri posse. uigilãter insuda-
bimus: ut tibi semper inseruiamus. Gabriel Tegla-
tius. ¶ Siqd est in manibus: ut mihi coram factuꝝ G
recepisti: & si quid est quod me uelis cum domino
Sanctæ: utere me tuo iure: quoniam omnibus ne-
gociis dignitati tuæ fauere institui. & si secus q̃ tua
dignitas postularet a tergo dixerim: ignoscas quæ
so. Nam tua uirtute es tantum & dignitatis & au-
toritatis pauloante consecutus: ut difficilius sit titu
li exitus q̃ principium reperiri. Leo. Bottus. ¶ Re H
liquum est ut quæ tibi munuscula sum facturus ea ꝑ
tua munificẽtia libenter accipias. Nam ut Artaxer-
xes præstantissimus rex persaꝝ dicere solitus tra-
ditur. Non regale minus atq; humanum est in ipso
imperatore & rege accipere parua munuscula: q̃
ingentia munera elargiri. Ego enim rex optime at-
que maxime Federice imperator. quod unum ha-

beo. me unum tibi dono totum. do ac dedo si quid aliud mihi aut maius aut illustrius extitisset. id sacro sanctæ maiestati tuæ multo alacrius obtulissem.

A ¶ Frãciscus Philel. Cæterum his in calamitatibus quæ nam mea sit in re sentẽtia. tuū uelim iudicium apertissimū esse. tametsi parū opibus & auspiciis ualeā. tñ tibi obnixissime polliceor me i primis dignitati. rei. famæ: saluti: opera cõsilio: studio. diligẽtia: cura quoad me fieri poterit: nūq̄ me defuturū. Bal. Rasinus. ¶ Sūmum deniqꝫ mihi fuerit studiū. quicquid tuā respicere dignitatẽ olfecero moliri perdiligenter cuius me studiosissimum quoad sperandi facultas erit profecto intuebere. Idẽ. ¶ Neqꝫ illud te clam esse uelim quicq̄d officii: diligentiæ: studii: meam in ædiculā antehac cõtuleris: ipsa si fortuna fautrix unqnam extiterit: me quidẽ memoriter retenturum. Sin uero tandẽ pernimiū me fata oppressērint omnemqꝫ parauerint inediā. ꝙ sors mihi acerbissima minime poterit auferre. meū saltẽ aīum tibi tuisqꝫ rebus sedulo hærentẽ. intuebere. Idẽ. Bal. ¶ Tristificis cum mœroribus. tua quos perpetior causa meisqꝫ tum recentibus negociis. complura ad te in præsentia scribere certe prohibeor: Vt tandem nostræ satis necessitudini facere possim. meos in lares te q̄primum recipias uelim: ubi quicquid natura uel fortuna. aut q̄uis etiā animi solertia sum assecutus itegrā eius tibi societatẽ ultro polliceor. doqꝫ fidẽ tuis me rationibus & fortunis meos donec artus alet spirit⁹: nullo unq̄ pacto defuturū. Idẽ. Bal. Rasinus. Et hæc quoad hanc partẽ sat erunt. In aliā nunc prouinciā nostrum referamus pedem.

Cõmẽdaticiæ: ubi scilicet nosipsos: aut alios amico cõmendamus. M. T. C. clausulæ incipiunt.

B Vlo trebonio quin in tua prouincia magna negocia & ampla & expedita habet: multos annos utor ualde familiariter. Is cū antea semper & suo splendore & nostra cæterorūqꝫ amicorum cõmendatione gratissimus in prouincia fuit: tum hoc tempore propter suum in me amorem nostrāqꝫ necessitudinẽ: uæhemẽter cõfidit his meis litteris se apud te gratiosum fore. Quæ ne spes eū fallat uæhementer te rogo: cõmendoqꝫ tibi omnia eius negocia: libros: procuratores: familiam. In primis ut quæ Titus Apius de eius te decreuit: ea comprobes: omnibusqꝫ rebus eū ita tractes. ut intelligat meam commendationem non uulgarem fuisse. libro primo. Epistola tertia.

C ¶ Fabio uiro optimo & hoie doctissimo familiarissime utor. mirificeqꝫ eum diligo: cū ꝓpter summū ingenium eius summamqꝫ doctrinam: tum propter singularem modestiam. Eius negociū sic uelim suscipias: ut si esset res mea. Noui ego uos magnos patronos: hominẽ occidat oportet: qui uestra opera uti uelit. Sed in hoc homine nullā accipio excusationem. Oia relinques si me amabis: cum tua opera Fabius uti uolet. Ego res Romanas uæhementer expecto: & desidero. In primisqꝫ quid agas scire cupio Nā iamdiu propter hiemis magnitudinẽ nihil noui ad nos afferebat. libro secūdo. Epistola. xv. ¶ Extremū illud erit: nos nihil turbulenter: nihil temere faciemus. te tamen oramus quibuscumqꝫ erimus in terris ut nos liberosqꝫ nostros ita tueare: ut amicicia nostra: & tua fides postulabit. Epistola. xvi. ¶ Nā quod ad me Curius consobrinus tuus ut scis mihi maxime necessarius: ꝙ itẽ consul Virgilius propinquus tuus familiarissim⁹ noster de te accuratissime scripsit. ualet id q̄dẽ apud me multū. sicut debet hominū amicissimorū diligens cõmendatio. Epistola ultima. ¶ Lentulum Valerium iurisconsultū ualde tibi cõmendo: sed ita etiam si non est iurisconsultus (melius enim ei cauere uolo q̄ ipse aliis solet) ualde hominẽ diligo: est ex meis domesticis atqꝫ itimis familiaribus. omnino tibi gratias agit. sed idem scribit meas litteras maximum apud te pondus habituras. id eū ne fallat etiam atqꝫ etiā rogo. libro tertio. Epistola prima. ¶ Et si statueram nullas ad te litteras mittere nisi commendaticias: non quo eas intelligerem satis apud te ualere: sed ne his qui me rogarent aliquid de nostra coniunctione immutatū esse ostenderem. tamẽ cum. T. Pomponius homo omnium meorum in te studiorum & officiorum maxime cõscius: tui cupidius: nostri amantissimus ad te proficisceretur: aliquid mihi scribendū putaui præsertim cum aliter ipsi Pomponio satisfacere nõ possem. ego si abs te summa officia desiderem: mirum nemini uideri debeat. omnia enim a me in te profecta sunt quæ ad tuum cõmodum quæ ad honorem: quæ ad dignitatem pertinerent: pro his rebus nullam mihi abs te relictam esse gratiā. tu es optimus testis. Ipsum autẽ Pomponiū ita tibi cõmẽdo ut q̄q̄ ipsius causa confido te facturum esse omnia. tamen abs te hoc petā. ut siq̄d in te residet amoris erga me: id omne in Pomponii negocio ostendas. hoc nihil gratius facere potes. libro. v. Epistola. v. ¶ Si tuā cõsuetudinẽ in patrociniis tuendis seruas. P. Vatinius cliens aduenit: qui pro se causam diciet uult: nõ puto repudiabis in honore: quem in periculo recepisti. Ego autem quem potius adoptem: aut inuocem q̄ illum quo defendente uincere didici? An uerear ne qui potentissimorum hominū conspirationẽ neglexerit pro mea salute: is ꝓ honore meo pusillorum ac maliuorū obtrectationes & insidias nõ ꝓsternat atqꝫ obterat? Quare si me sicut soles: amas: suscipe me totū: atqꝫ hoc quicquid est oneris ac muneris pro dignitate mea tibi tuendum ac sustinendum puta. Epistola. ix. ¶ Nihil est mi Cicero: ꝙ filium meum expectes. adolescens est: omnia excogitare uel studio: uel ætate: uel metu non potest. totū negocium sustineas oportet. in te mihi omnis spes est. Tu pro tua prudentia: quibus rebus gaudeat: q̄bus capiat̃ Cæsar tenes: A te omnia proficiscãtur: & pro te ad exitū deducantur necesse est. Apud ipsum multum: apud eius omnes plurimum potes. Vnū tibi si persuaseris: nõ hoc esse tui muneris: siquid rogatus fueris ut facias: quanq̄ id magnum & amplū est: sed totum tuum esse onus. omne perficies: nisi forte aut in miseria nimis stulte: aut in amicicia nimis impudenter tibi onus impono. sed utiqꝫ rei excusationem tuæ uitæ consuetudo dat. Nam ꝙ ita consuesti pro amicis laborare: non iā sic sperāt abs

te: sed

te:sed etiã si impetrant familiares tibi.libro.vi.Epi-
stola.vii. ℂ Mitto ad te Trebacium atq; ita mitto:
ut initio mea spõte:post autem inuitatu tuo mittẽ-
dum duxerim. Hunc mi Cæsar sic uelim omni tua
comitate complectare: ut omnia quæ pro me pos-
sis adduci:ut in meos conferre uelis: in unum hunc
conferas:de quo tibi homine hoc spondeo non illo
uetere uerbo meo: quod cũ ad te de Milone scripsis-
sem:iure lusisti. sed more Romano quo modo ho-
mines non inepte loquuntur: probiorem hominẽ:
meliorem uirum:prudentiorem esse neminem. Ac
cedit etiã ꝙ familiã ducit in iure ciuili:singulari me-
moria:summa scientia. Huic ego neq; tribunatum:
neq; præfecturam:neq; ullius beneficii certum no-
men peto:beniuolentiam tuam & liberalitatem pe
to.neq; impedio quo minus:si tibi ita placuerit etiã
hisce eũ ornes gloriæ isignibus. Totum deniq; ho-
minem tibi ita trado de manu (ut aiunt) in manũ
tuam istam & uictoria & fide præstantem. Sumus
enim pudiusculi q̃ per te uix licet:uerum ut uideo li
cebit.libro.vii.Epistola.v. ℂ In omnibus meis epi
stolis quas ad Cæsarem:aut ad Balbum mitto: le-
gitima quædam accessio est commendationis tuæ:
nec ea uulgaris: sed cum aliquo insigni iudicio meæ
erga te beniuolentiæ.Epistola.vi. Ego te commen-
dare non desisto:sed quid proficiã ex te scire cupio.
Spem maximã habeo in Balbo ad quẽ de re diligen
tissime & sapientissime scribo.Epistola.vii. ℂ Fur-
nium nostrum tanti a te fieri: quantum ipsius hu-
manitas & dignitas postulat:nec miror:& gaudeo:
teq; hoc existimare uolo:quicquid in eum iudicii of
ficiiq; contuleris:id ita me accipere: ut in meipsum
te putem contulisse. libro.x. Epistola.i. ℂ Quod
mihi tuam dignitatem cõmendas eodẽ tẽpore exi-
stimo te mihi meam dignitatem commendare:quã
me hercule non habeo tua cariorẽ. Quare mihi gra
tissimũ facies: si exploratum habebis tuis laudibus
nullo loco:nec consilium: nec studium meum defu-
D turum.lib.xi.Epistola.vi. ℂ Cum Appio Claudio
summa mihi necessitudo est: multis eius officiis &
meis mutuis cõstituta. Peto a te maiorem in modũ
uel humanitatis tuæ:uel mea causa:ut eũ autoritate
tua quæ plurimũ ualet conseruatũ uelis. Volo te cũ
uir fortissimus sis:cognitus etiã clæmentissimũ exi-
stimari: magno tibi erit ornamento nobilissimum
adolescentem beneficio tuo esse saluum: cuius qui-
dem causa hoc melior debet eẽ: ꝙ pietate adductus
propter patris restitutionem me cum Antonio cõ
iunxit. Quare & si minus ueram causam habebis: ta
men uel probabilem aliquam poteris inducere. Nu
tus tuus potest hominem summo loco natum sum
mo ingenio:summa uirtute officiosissimum:præte
rea etiam gratissimũ incolumẽ in ciuitate retinere:
quod ut facias ita a te peto:ut maiore studio:magis-
ue ex animo petere nõ possim. Epistola.xxii. ℂ T.
pinariũ familiarissimum meũ tibi tãto studio com-
mendo:ut maiore non possim:cui cũ ꝓpter omnes
uirtutes:tum etiã ꝓpter studia cõmunia sum amici
simus. Is procurat rationes negociaq; Dionysii no-
stri quem & tu multum amas:& ego omnium plu-
rimum. Ea tibi ego non debeo commendare:sed cõ
mendo tamen. Facias igitur ut ex pinarii gratissi-
mi huminis litteris:tuum & erga illum:& erga Dio
nisyum studium perspiciamus liberalius. libro.xii.
Epistola.xxiiii. ℂ Quintus Curius qui in Africa ne
gociatus est:uir bonus & honestus hæredes fecit si-
miles sui Gn. Saturnium:sextum Aufidium. G. an-
neum ex eorum oratione intellexi gratiarum actio
ne eos magis egere q̃ commendatione. Tanta eñi li
beralitate se tua usos prædicabãt. ut his plus a te tri-
butũ intelligerem q̃ ego de te audirem rogare:aude
bo tamen. scio enim quantum ponderis mea com-
mendatio sit habitura. quare a te peto: ut ad eam li-
beralitatẽ qua sine meis litteris usus es: q̃ maximus
his litteris cumulus accedat. Epistola.xxv. ℂ Te mi
Cornifici etiam atq; etiã rogo: ut omnia Lamiæ ne
gocia mea putes esse:curesq; ut intelligat hanc com
mendationẽ maximo sibi usui fuisse. hoc mihi gra-
tius facere nihil potest. Epistola.xxviii. ℂ Aulũ Fu
sium unũ ex intimis meis obseruantissimũ studiosis
simumq; nostri:erudentissimũ hominẽ: & summa
humanitate tuaq; amicicia dignissimũ uelim ita tra
ctes ut mihi corã recepisti. tam gratum id mihi erit
q̃ qđ mihi gratissimũ. Ipsum ꝑterea summo officio
& summa obseruantia tibi in perpetuum deuinxe-
ris. libro.xiii. Epistola.iii. ℂ Cũ municipibus uola
teranis mihi summa necessitudo est. Magno enim
meo beneficio affecti cumulatissime mihi gratiam
rettulerunt. Nã nec in honoribus meis laboribusq;
unq̃ defuerunt:cum quibus si mihi nulla causa inter
cederet:tamẽ ꝙ te uæhementissime diligo: q;q; me
a te plurimi sentio fieri:& monerem te & hortarer:
ut eorum fortunis consuleres:præsertim cum pro-
pe præcipuam causam haberent ad ius obtinendũ.
Illud uero dubitare non debes:quin tã graue:tã fir-
mum:tam honestum municipium tibi summo be-
neficio in perpetuum obligari uelis. Gratissimum
igitur mihi feceris: si uolateranos omnibus rebus
integros incolumisq; esse uolueris. Eorum ergo do
micilia:sedes:rem:fortunas: quæ a diis immortali-
bus & a præstantibus in rep. nostra ciuibus:summo
senatus populiq; Romani studio conseruatæ sunt:
tuæ fidei:iusticiæ:bonitatiq; cõmendo. Si pro meis
pristinis opibus facultatem mihi res hoc tempore
daret:ut ita defendere possem uolateranos: quem-
admodum consueui tueri meos: nullum officium:
nullum deniq; certamen: in quo illis prodesse pos-
sem:prætermitterem. Sed quando apud te nihilo-
minus hoc tempore ualere me confido:q̃ ualuerim
semper apud omnes pro nostra summa necessitu-
dine:pariterq; inter nos & mutua beniuolentia abs
te peto:ut ita de uolateranis mereare ut existiment
te eum quasi diuino consilio isti negocio præpositũ
esse:apud quem unum nos eorum perpetuũ defen-
sores plurimũ ualere possemus. Epistola.iiii. ℂ Sed
mihi minus libet multa de æquitate rei scribere: ne
eã potius apud te ualuisse uidear q̃ gratia. Quãobrẽ
te maiorem in modum rogo:ut. G. Curtii rẽ: meã
putes esse. Quid mea causa faceres ut id. G. Curtii
causa cũ feceris:meũ existimes qđ ille per me habue

rit:id me habere abs te putato . hoc te uæhementer
etiam atq; etiam rogo.Epistola quinta. ¶ Peto a te
maiorem in modũ pro nostra necessitudine : ut ea
res tibi curæ sit:operamq; des ut per te q̃commodis
sime negocium municipii administretur : q̃primũ
conficiatur: ipsosq; quorum nomina scripsi: ut q̃ho
norificẽtissime pro tua natura & q̃liberalissime tra
ctes.bonos uiros ad tuam necessitudinem adiunxe-
ris . municipiumq; gratissimum beneficio tuo de-
uinxeris.Epistola decimasecunda. ¶ Ea est eni Mar
cus Curius humanitate & obseruantia. ut eum tibi
iam ipsum per se commendatum putẽ. quod tamẽ
si ita est:magnopere a te quæso:ut ad eã uoluntatẽ.
siquam in illum ante has meas litteras contulisti: q̃-
maximus postea commẽdatione cumulus accedat.
sin autem propter uerecundiam suam minus se tibi
obtulit:aut nõdum eum satis habes cognitum . aut
quæ causa est.cur maioris commendationis indige-
at . sic tibi eum commendo : ut neq; maiore studio
quenq̃. iustioribus de causis commendare possim.
faciamq; id quod debent facere ii qui religiose & si-
ne ambitione commendant . spondebo enim tibi :
uel potius spondeo:in me meq; recipio eos esse.M.
Curii mores.eamq; tum probitatem : tum etiã hu-
manitatem.ut eum & amicicia tua. & tam accurata
commendatione si tibi sit cognitus. dignum sis exi-
stimaturus.mihi certe gratissimum feceris: si intel-
lexero has litteras tantũ quantum scribens confide-
bam apud te põdus habuisse.Epistola.xviii. ¶ Cũ
Lisone patrensi est mihi quidem hospicium uetus.
q̃ ego necessitudinem sancte colendam puto.sed ea
causa etiam cum aliis compluribus familiaritas tan
ta nullo cum hospite.& ea cum officiis eius multis.
tum etiam consuetudine quottidiana sic est aucta:
ut nihil sit familiaritate nostra coniunctius.Hũc igi
tur Lisonem . quem ego uirum optimum gratissi-
mumq; cognoui: recipias in necessitudinem tuam.
quod si feceris non dubito quin in eo diligendo:cæ-
terisq; postea commendandis idem quod ego sis iu
dicii & uoluntatis habiturus:quod tum fieri uæhe-
menter studeo:tum etiam illud uereor: ne si minus
cumulate uidebere fecisse aliquid eius causa: me ille
negligenter scripsisse putet.nõ te oblitum mei quã
ti enim me faceres: tum ex sermõibus quottidianis
meis:tum exemplis etiam tuis potuit cognoscere.
Epistola.xx. ¶ Asclapone patrensi medico utor fa-
miliariter:eiusq; tum consuetudo mihi iucũda fuit:
tum ars etiam quã sum expertus in ualetudine meo
rum in qua mihi tum ipsa scientia:tum etiam fideli
tate beniuolentiaq; satisfecit. Hunc igitur tibi com-
mendo & a te peto.ut des operam ut intelligat dili-
genter me scripsisse de sese:meamq; commendatio-
nem usui magno sibi fuisse. erit id mihi uæhemen-
A ter gratum.Epistola.xxi . ¶ Cum antea capiebam
ex officio uoluptatẽ : q; meminerã q̃ tibi diligenter
Lisonẽ hospitẽ & familiatem meũ cõmendassem:
tum uero postea q; ex litteris eius cognoui eum ti-
bi falso suspectũ fuisse uæhemẽtissime lætatus sum:
me tam diligentẽ in eo cõmẽdando fuisse.Ita enim
scripsit ad me sibi meam commendationem adiu-
mento fuisse:& omnia mihi tua & facta & dicta lau
dabat.Quapropter & si a te ita tractatur: ut iam nõ
desideret commendationem meam : isq; se litteris
meis omnia consecutum putet : tamen a te peto in
maiorem modum:ut eum etiam atq; etiam tuis of
ficiis liberalitate complectare.Scriberem ad te qua-
lis uir esset:ut superiorib⁹ litteris feceram nisi cũ iã
per seipsum tibi satis esse notum arbitrarer.Episto-
la.xxv. ¶ Te mihi Plance pro paterna necessitu-
dine.pro nostro amore.pro studiis ; & omni cursu
nostro totius uitæ simillimo : rogo: & a te ita peto
ut maiore cura : maiore studio nullo modo possim
ut hanc rem suscipias:meam putes esse: enitare con
tendas:efficias ut mea cõmẽdatione:tuo studio Cæ
saris beneficio hæreditatem propinqui sui.C.capi-
to obtineat.Epistola.xxx. ¶ Gaio Flauio honesto B
& ornato uiro equite Romano utor q̃familiariter.
Fuit enim generi mei. Gn. pisonis pernecessarius:
meq; diligẽtissime obseruat & ipse &.L. Flauius fra
ter eius.Quapropter uelim honoris mei causa: qui
bus rebus honeste & pro tua dignitate poteris q̃ho
norificentissime: & q̃liberalissime Gaium Flauium
tractes.Id mihi sic erit gratum: ut gratius esse nihil
possit.Sed præterea tibi affirmo:neq; ambitiõe ad-
ductus facio:sed tum familiaritate & necessitudine:
tum etiam ueritate:te ex Gaii Flauii officio & obser
uantia & præterea splendore:atq; inter suos gratia
magnam uoluptatem esse capturũ. Epistola.xxxii.
¶ In Alesma ciuitate tam lauta: tanq; nobili coniũ C
ctissimos habeo & hospicio & familiaritate .M.&.
G.Clodium archagathum & Philonum. Sed uere-
or ne quia compluris tibi præcipue commendo exe
quare uideat ambitione quadã cõmendationes me-
as:quanq̃ a te quidẽ cumulate satisfit & mihi & me-
is omnibus. Sed uelim sic existimes hanc familiam:
& hos mihi maxime esse coniunctos uetustate:offi-
ciis:beniuolentia. Quãobrẽ peto a te in maiorẽ mo
dum:his omnibus in rebus quãtum tua fides digni
tasq; patietur commodes.Id si feceris.erit mihi uæ-
hemẽtissime gratũ.Epistola.xxxiii . ¶ Gneo Ota- D
licio Nasone utor familiarissime: ita prorsus ut illi-
us ordinis nullo familiarius . Nam & humanitate
eius & probitate & consuetudine quottidiana ma-
gnopere delector . Nihil iam opus est expectare te
quibus eum uerbis cõmendem : quo sic utat ut scri-
psi . Habet is in prouincia tua negocia quæ procu-
rãt liberti. Hilarius Antigonus demõstratus . quos
tibi negociaq; omnia Nasonis non secus cõmendo:
ac si mea essent. Gratissimum mihi feceris. si intelle
xero hanc cõmendationẽ magnum apud te põdus
habuisse.Epistola.xxxiiii . ¶ Auitũ mihi hospiciũ A
est cũ Lisone:ualdeq; ab eo obseruor : cognouiq; di-
gnũ & patre & auo . Est enim nobilissima familia. B
Quapropter cõmendo tibi rem eius . domũq; ma-
iorẽ in modũ.magnoq; opere abs te peto . cures ut
is intelligat meã cõmendationẽ.maximo sibi apud
te adiumento & ornamento fuisse . Epistola.xxxv.
¶ Luciũ & Gaium aurelios Lucii filios . quibus & C
ipsis & patre eorum uiro optimo familiarissime
utor. Cõmendo tibi maiorẽ in modũ adolescentis
omnibus

omnibus optimis artibus ornatos. meos pernecef-
farios tuaq; amicicia dignissimos si ulla mea apud te
cōmendatio ualuit. quod scio multas plurimum ua
luisse: hæc ut ualeat rogo. Quod si eos honorifice li
beraliterq; tractaris: & tibi gratissimos optimosq;
adolescentes adiunxeris & mihi gratissimū feceris.
D Epistola. xli. ¶ Etsi ex tuis & ex L. opii familiarissi-
mi mei litteris cognoui te memorem cōmendatio-
nis meæ fuisse. idq; pro tua summa erga me beni-
uolentia: proq; nostra necessitudine minime sum
admiratus. tamen etiam atq; etiam tibi. L. opii ab-
sentis negocia cōmendo. Tanta mihi cū eo necessi-
tudo est familiaritasq;: ut si res mea esset: non magis
laborarē. Quapropter gratissimum mihi feceris: si
curaris ut is intelligat me a te tantum amari: quan-
tum ipse existimo. Hoc mihi gratius facere nihil po
tes: idq; ut facias uæhementer te rogo. Epistola. xlv.
E ¶ Quid ego tibi commendē eum quem tu ipse di-
ligis: sed tamen ut scires eum a me non diligi solum
uerumetiam amari ob eam rem tibi scribo: omniū
tuorum officiorum: quæ & multa & magna sunt:
mihi gratissimum fuerit: si ita tractaris Egnatium
ut sciat & se a me & me a te amari. Hoc te uæhemē
F ter etiam atq; etiam rogo. Epistola. xlviii. ¶ Sum-
psi hoc mihi pro tua in me obseruantia quam peni-
tus perspexi quamdiu Brundusii fuimus. ut ad te
familiariter. & quasi pro meo iure scriberem. si qua
res esset de qua ualde laborarem. M. Curius qui pa-
tras negociatur ita mihi familiaris est ut nihil pos-
sit esse coniunctius. multa illius in me officia: multa
in illum mea: & q maximū est: summus inter nos
amor & mutuus. Quæ cum ita sint: si ullam in ami
cicia mea spem habes: si ea quæ in me officia & stu-
dia Brundusii contulisti: uis mihi etiam gratiora ef
ficere q̄q̄ sunt gratissima: si me a tuis omnibus ama
ri uides: hoc mihi datum largire ut. M. Curium sar
tum & tectum (ut aiunt) ab omni incommodo: de
trimento molestia sincerum integrumq; conser-
ues: & ipse spondeo & omnes hoc tibi tui pro me re
cipient ex mea amicicia: & ex tuo in me officio ma-
ximum te fructum summamq; uoluptatem esse ca
G pturum. Epistola. li. ¶ Publium Mescenum equi-
tem Romanum: omnibus rebus ornatum meūq;
perfamiliarem tibi commendo ea commendatio-
ne quæ potest esse diligentissima peto a te & pro no
stra & pro paterna amicicia: ut eum in tuam fidem
recipias: eiusq; rem famamq; tueare. Virum bonū
tuaq; amicicia dignum tibi adiunxeris: mihiq; gra-
H tissimum feceris. Epistola. xii. ¶ Lucius Custidius
est tribulis & municeps & familiaris meus. Is cau-
sam habet: quam causam ad te defert. cōmendo ti-
bi hominē sicut tua fides: & meus pudor postulat:
tantum ut facilis ad te aditus habeat: quæ æqua po-
stulat: ut libente te impetret: sentiatq; meā sibi ami-
ciciam etiam cum longissime absim prodesse in pri
mis apud te. Epistola. lx. ¶ Multos tibi cōmendē
necesse est: quoniā omnibus nostra necessitudo no-
ta est: tuaq; erga me beniuolentia. sed tamē & si om-
nium quos cōmendo uelle debeo: tamen cū omni-
bus non eadē mihi causa est. T. Augusius & comes
meus fuit illo miserrimo tempore: & omnium iti-
nerum: nauigationū: laborum: periculorūq; meo-
rum socius. neq; hoc tempore discessisset a me: nisi
ego ei permisissem. Quare sic eum tibi commendo
ut unum de meis domesticis & maxime necessariis.
pergratū mihi feceris si eum ita tractaris: ut intel-
ligat hanc commendationē sibi magno usui atq; ad
iumento fuisse. Epistola. lxxiiii. ¶ Etsi non dubito I
quin apud te mea cōmendatio prima satis ualeat: ta
men obsequor homini familiarissimo. C. Auiano
Flacco: cuius causa omnia tamen cupio: tum meher
cle etiam debeo: de quo & præsens tecum egi diligē
ter: cum tu mihi humanissime respondisti. & scripsi
ad te accurate antea: sed putat interesse sua: me ad te
q̄ sæpissime scribere. Quare uelim mihi ignoscas: si
illius uoluntati obtemperans. minus uidebor me-
minisse cōstantiæ tuæ. A te illud idem peto: ut de lo
co q deportet frumentum. & de tempore Auiano
commodes: quorum utrunq; per eundem me obti-
nuit triennium. dum Pompeius isti negocio præ-
fuit. Summa est in quo mihi gratissimū facere pos-
sis: si curaris ut Auianus quādo se a me amari putet:
me a te amari sciat: erit id mihi gratū Epistola. lxxvii
Hæc ex Tullio circa commendationem.

Gasparinus Perga.

Ad Idem.

NIhil magis naturæ tuæ cōuenire arbitror K
q̄ ut apud te beneficiorū memoria q̄ lon-
gissima sit: iniuriatum uero breuissima.
Scis nec te latet Metellum sæpenumero
se & opes suas pro te obiecisse magnis periculis. ut
honorem tuum defenderet. cogita nunc ut idem fa
cias: & se ac causas suas commendatas habeas. Nisi
satis nota esset tibi uirtus ac sapientia Metelli. lon-
giori ad te oratione uterer. Sed cum ea res tibi sit no
tissima: non puto aliud præstare nisi ut te oratum
uelim ne causam tuam periclitari patiaris: prositq;
aliquid ei. quod tam claris imaginibus ortum tra-
xerit. Metellus se tibi commendat: rogatq; ut fortu
nas suas tuearis. Ego uero pro causa eius fere ma-
gis laboro: q̄ si res mea ageretur. quare te maxime
oratum uolo ut cum tui ipse semper nobilitatis de-
fensor fueris: huic homini non ignobili faueas: iudi
cesq; nullam ex tuis laudibus maiorem esse: q̄ si a te
homine ornatissimo atq; amplissimo causa sua de-
fensa fuerit. Nec has putes aut illius tantum: aut
meas præces esse. Nemo enim uir bonus est in ciui-
tate qui nō hoc idem maxime a te uelit. Si enim cau
sam eius assumpseris: incredibile est quātam gratiā
apud omnes bonos inuenturus sis. Cum ueterem
in me beniuolentiā tuā sæpe cogito: nihil est quod
de officio tuo dubitē. securo itaq; animo tibi fortu-
nas meas cōmendo. elegiq; te ipsum ex oībus ami-
cis meis: cui me & opes meas potissime crederē. Sū
ma quæ iter nos a pueris usq; necessitudo fuit: & re-
rum pene omnium societas facit: ut maiorem in te
spem habebam: q̄ in aliquo eorum quos postea na-
tos habeam. Cum multi se ultro mihi offerrēt: pol-
licerentur impigre operam suam: in nullo alio cer-
te spem meam reponere uolui: q̄ in te uno. Cum iu

sticiam tuam specto . nihil causæ meæ diffido. Scio
quidẽ nunq̃ te cuiusq̃ hominis potentiam aut opes
tanti fecisse: quin multo plus nostrarum legum iu-
sticiam & æquitatem feceris. Gaudeo plurimũ iudi
ciũ meũ quod de te feci cum multis bonis & doctis
uiris cõuenire. Nemo fere est qui cum audiuit te as-
sumptũ esse in arbitrũ causæ meæ : non iudicet me
superiorẽ futurũ. quare ne hanc expectationem fal
las etiam atq; etiam quæso . Tu uelim dignitatem
meã cõmendatã habeas. & pro tua sapientia partes
meas quantum poteris cõtra potentiã istorum ho-
L minũ tuearis. Hæc Gasparinus. ¶ Te oro ut in tẽ-
pore maii mirũ in modum me commẽdes summo
pontifici: non quidem uulgari: ut solent amore: sed
exquisitiori quodam ac diligentiori: ut plane intelli
gat non uilem esse recomendationem tuam Poggi
M us. ¶ Gabriele mirabili q tibi has litteras reddidit:
utor iã multos annos familiarissime : & summa est
mihi cum eo amicicia. Is nomine ducis Sphortiæ it
legatus ad Alphonsum regẽ legatione libera. quare
cum istac esset iter facturus; non potui nihil ei dare
ad te litterarũ: ut & te Gabriel: & tu Gabrielem no-
sces. Vale. Philelfus. ¶ Cum Ioannes Marius fili-
us ad te iret: non ei potui nihil litterarum dare: qui-
bus intelligeres te mihi facturum rem gratissimã: si
meo etiam nomine & libenter & perhumane ut bo
N nos & eruditos soles: eum exceperis. Idem. ¶ Peto
abs te maiorem inmodũ, ut quod & mihi coram re
cepisti. & ex proximis meis litteris audire potuisti.
id apud patrem tuum præstantissimum & munifi-
centissimum principem q̃primum & q̃optime con
ficias. Hac mihi re neq; gratius quicq̃ neq; magis ne
O cessarium præstare potes. Idem. ¶ Petii abs te pro
ximis litteris secundum quod etiam nunc tertium
& peto. & te quoq; si pateris rogo. ut rem meã apud
principem nostrum munificẽtissimum patrem tu-
um. ubi minus confeceris ita conficias ut mihi abi-
ens coram recepisti. In hunc diem neq; tu respondi
sti quicq̃ nec ex alio sum certior factus quid egeris.
aut non egeris. Itaq; aut responde q̃primum : aut
equum mitte quo uehar ad uos . Nam si ad uos ue-
nero facile futurum suspicor. ne uacuus Mediolanũ
repetam . præsertim cum iam instet natalis chistia-
nus. qui princeps solet ad beniuolẽtiam exhortari.
A Idem. ¶ Quod & pricepts noster Frãciscus Sphor-
tia tibi abeunti iusserat . & ipse uerbis pluribus abs
te petii. si minus in hanc diem conficere potuisti. ut
conficias tandem cupio. hac enim una re neq; grati
us mihi quicquam præstare queas . neq; etiam iucũ
dius. Atqui beneficium illud quis non libenter con-
ferat. quod is in quem referamus maximi sit factu-
rus. & eo tamen usurus non sit ! Sic enim tum sumus
liberales cum ex huiusmodi nostra liberalitate neq;
molestiæ neq; incommodi quicquam accepimus.
Tenes quid uelim Vale. Idem. ¶ Te admodũ ora-
B tum uelim. præsentem tabellarium mea habeas cau
sa q̃ commẽdatissimum. Nam quicquid auspiciorũ
& consilii suam in rem contuleris . meis addictum
fortunis certo existimauerim . rectaq; mihi censura
fuerit ob eam tuæ comitati beneficentiam multoq;

obstrictiorem esse oportere . Baldasar Rasinus . Et hæc circa commendationem sufficiant.

Circa litteras ad amicũ datas aut ab eo receptas Clausulæ exordiales ut plurimũ. M. T. C. Incipiũt.

LEgi tuas litteras quibus ad me scribis gratum tibi esse: q crebro certior per me fias de omnibus rebus: & meam erga te fidẽ & beniuolentiam facile perspicias : quorum alterum mihi ut te plurimum diligam facere necesse est ; si uolo is esse quem tu me esse uoluisti. Alterum facio libenter; ut quoniam interuallo locorum ac temporum disiuncti sumus : per litteras tecum q̃sæpissime colloquar . quod si rarius fiet q̃ tu expectabis: id erit causæ q non eius generis meæ litteræ sunt: ut eas temere committere audeam. quotiens mihi certorum hominum potestas erit quibus recte dem: non prætermittam. libro. i. Epistola. vi. ¶ De omnibus rebus quæ ad te pertinent qd actum. quod constitutum sit: quid Pompeius susceperit: optime ex platorio cognosces: qui non solum interfuit his rebus: sed etiam præfuit neq; ullum officium erga te hominis amantissimi prudentissimi diligentissimiq; prætermisit . Ex eodem & de statu rerum omnium cognosces; quæ quales sint: non facile est scribere, Epistola septima. ¶ Periucũdæ fuerunt mihi litteræ tuæ quibus intellexi te perspicere meam in te pietatem. Quid enim dicam beniuolentiam : cum illud ipsum grauissimum: & sanctissimũ nomen pietatis leuius mihi meritis erga me tuis esse uideatur . Quod autem tibi grata mea studia erga te scribis esse: facis tu quidem abundantia quadã amoris: ut etiam grata sint ea quæ prætermitti sine nefarrio scelere non possunt. Tibi autem multo notior atq; illustrior meus in te animus esset: si hoc tẽpore omni quo seiuncti fuimus & una & Romæ fuissemus. Epistola. viii. ¶ De qua ratiõe tota iam uidetur mihi exponendi tempus dari: ut tibi rescribam ad ea quæ quæris . Epistola eadẽ . Quæ ad me de tuis rebus domesticis scribis quæq; mihi cõmendas: ea ut ante mihi curæ sunt & me nolim admoneri: rogari uero sine magno dolore uix possum. Epistola. x. ¶ Quanq̃ me nomine negligentiæ suspectum tibi esse doleo: tamen non tam mihi molestũ fuit accusari abs te officium meum: q̃ iucundum requiri: præsertim q in quo accusabar culpa uacarem in quo autem desiderare significabas meas litteras: præ te fers perspectum mihi quidem : sed tamen dulcem & optatum amorem tuum . Equidem neminem prætermisi quem quidem ad te peruenturum putarem cui litteras non dederim . Etenim qs est tam in scribendo impiger q̃ ego ! A te bis uero terue ad summum: & eas perbreuis litteras accepi. quare si iniquus es in me iudex : condẽnabo eodem ego te crimine. sin me id facere noles : te mihi equũ præbere debebis. Sed de litteris hactenus. Non enim uereor ne non scribendo te expleam : præsertim si eo genere studium meum non aspernabere . libro. ii. Epistola. i. ¶ Sed hæc ipsa nescio recte ne sint litteris commissa: quare cætera cognosces ex aliis. Epistola. v. ¶ Scribent alii: multa nuntiabunt: perfert

etiam

etiã multa ipse rumor. quare ego nec præterita nec præsentia abs te: sed ut ab homine longe in posterũ prospiciente futura expecto: ut tu ex tuis rebus cũ formam reip. uiderim quale ædificium sit futurum scire possim. Neq; tamen adhuc habeo quo te accusem: neq; enim fuit quod tu plus prouidere posses q̃ quiuis nostrũ. Epistola. viii. ¶ Sed hæc pluribus: multaq; alia & de te & ad te q̃ plurimum ero aliquid nactus ocii. Epistola. ix. ¶ Accepi autẽ a te missas litteras in Sicilia cum essem in castris ad. x. Kal. quintiles scriptas humanissime quibus facile & officium & ingenium tuum perspici posset: sed neque unde neq; quo die datæ essent: atq; quo tempore te expectarem significabant: nec is quæ attulerat a te acceperat: ut ex eo scirem quo ex loco atq; tempore essent datæ. Epistola ultima. ¶ Sed tuæ litteræ de tua præsertim dignitate & de nostra coniunctione maximi sunt apud me ponderis. mihi quæstor optatior obtingere nemo potuit. Eadem epistola. ¶ Pluribus uerbis ad te scriberem: si aut tua humanitas lõgiorem orationem expectaret: aut fieri nostra amicicia pateretur: aut res uerba desideraret: ac nõ ꝑ se ipsa loqueretur. libro. iii. Epistola secũda. ¶ Quod scribis manendi tibi causam eam fuisse ut me conuenires: id mihi ne mentiar & gratum. Epistola tertia ¶ Thrales ueni ad. vi. Kalen. sextiles. Ibi mihi presto fuit Lucillius cum litteris mandatisq; tuis: quo quidem homine neminem potuisti nec mihi amiciorem: nec ut arbitror ad ea cognoscenda quæ scire uolebam aptiorem prudentioremue mittere. Ego autem & tuas litteras legi libenter: & audiui Lucillium diligenter. Epistola. iiii. ¶ Molestissime autem fero: ꝙ te ubi missurus sim nescio: eoq; ad te tardius scripsi: ꝙ quottidie teipsum expectabam cum interea ne litteras quidem ullas accepi: quæ me docerẽt quid ageres: aut ubi te uisurus essem. Epistola quinta. ¶ Pluribus uerbis ad te scribam cum plus ocii nactus ero. Hæc scripsi subito cum Bruti pueri Laodiceæ me conuenissent. & se Romam properare dixissent. Itaq; nullas his præterq̃ ad te & ad Brutum dedi litteras. Epistola. vi. ¶ Etsi quantum ex tuis litteris intelligere potui: uidebam te hanc epistolam cũ ad urbem esses esse lecturum refrigerato iam leuissimo sermone hominum prouincialium: tamen cũ tu tam multis uerbis de improborum oratione ad me scripsisses: faciundum mihi putaui: ut tuis litteris breui responderẽ. sed prima duo capita epistolæ tuæ tacita mihi quodammodo relinquẽda sunt. nihil enim habent quod diffinitũ sit aut certũ. Epistola. vii. ¶ Sed si me diligis: si a me diligi uis: ad me litteras ut q̃ plurimum læticia afficiar mittito. Epistola. viii. Q. Seruilius perbreuis mihi litteras ad te reddidit: quæ mihi non minus longæ uisæ sunt. Iniuriã enim mihi fieri putabã: cũ rogabar. Epistola nona. ¶ Stomachosiores meas litteras quas dicas esse nõ itelligo. Bis ad te scripsi me purgans diligẽter: te leuiter accusans in eo ꝙ de me ci[illegible] credidisses quod genus quærelæ mihi quidẽ uidebatᷓ esse amici sin tibi displicet: nõ utar eo post hac: sed si ut scribis hæ litteræ non fuerunt disertæ: scito meas non fuisse: uti enim Aristarchus Homeri uersum negat: quẽ non probat: sic tu (libet enim iocari) quod disertũ non erit: ne putaris meũ. Epistola. x. ¶ Accipio excusationẽ tuã qua usus es: cur sæpius ad me litteras uno exẽplo dedisses: sed accipio ex ea parte: quatenꝰ aut negligentia aut ĩprobitate eorum qui epistolas accipiunt: fieri scribis ne ad nos perferantur. Illam partem excusationis qua te scribis oratiõis paupertate (sic enim appellas) hisdẽ uerbis epistolas sæpiꝰ ad me mittere: nec nosco nec probo. Ego quem tu per iocum (sic enim accipio) diuitias oratiõis habere dicis me nõ esse uerboꝝ admodũ inopẽ agnosco lib. iiii. Epistola. iiii. ¶ Hi aũt qui essent auderẽ scribere: nisi te intelligere cõsiderẽ. Epistola. vii. ¶ Etsi ꝑpaucis ante diebus dederã litteras nũtio ad te pluribus uerbis scriptas quibus declarauerã quo te animo censerem esse oportere: & quid tibi faciendum arbitrarer: tamen cũ Theophilus libertus tuus proficisceretur: cuius ego fidem erga te beniuolentiãq; perspexeram: sine meis litteris eũ ad te uenire nolui Hisdẽ igitur de rebus etiã atq; etiã hortor: quibꝰ superioribus litteris hortatus sum: ut in ea rep. quæcũq; est q̃ primũ uelis esse. Epistola. ix. ¶ Quærenti mihi iãdiu quid ad te potissimũ scriberẽ: non modo certa res ulla: sed ne genus quidẽ litterarũ usitatũ ueniebat in mentẽ. Vnã enim partẽ & consuetudinẽ earum epistolarũ quibus secundis rebus uti solebamus: tempus eripuerat: perfeceratq; fortuna: neq̃d tale scribere possem: aut omnino cogitare. Relinquebatur triste quoddam & miserum & his temporibꝰ consentaneum genus litterarũ: id quoq; deficiebat me. in quo debebat esse. aut promissio auxilii alicuiꝰ aut consolatio doloris tui. Quid pollicerer nõ erat. Ipse enim impari fortuna adiectus aliorum opibꝰ casus meos sustentabam: sæpiusq; mihi ueniebat in mentem queri ꝙ ita uiuerem: q̃ gaudere ꝙ uiuerẽ. Epistola. xiii. ¶ Accepi ꝑbreuis tuas litteras. quibꝰ id quod scire cupiebã cognoscere non potui: cognoui autẽ id quod mihi dubiũ non fuit. Nã q̃ fortiter ferres cõmunis miserias non intellexi. q̃ me amares facile perspexi. sed hoc scieram. Illud si scissem ad id meas litteras accommodassem. Epistola ultima. ¶ Quod scribis de reconciliata nostra gratia. non intelligo cur reconciliatam esse dicas. quæ nunq̃ imminuta est libro. v. Epistola. ii. ¶ De meis rebus ne uobis multitudine litterarum molestior essem. ad Lelium perscripsi de rationibus ꝓuinciæ quid uellẽ fieri. ut is uos doceret & commonefaceret. Epistola iii. ¶ Ex litteris tuis quas publice misisti. cæpi una cum omnibus incredibilem uoluptatem. Tantã .n. spem ocii ostendisti quantam ego semper omnibus te uno fretus pollicebar. Sed hoc scito tuos ueteres hostes nouos amicos uæhementer litteris perculsos. atq; ex magna spe deturbatos iacere. Ad me autem litteras quas misisti. quanq̃ exiguam significationẽ tuæ erga me uoluntatis habebant. tamen mihi scito iucundas fuisse. Nulla enim re tam lætari soleo. q̃ meorum officioꝝ consciẽtia. quibus si quãdo non mutue responderetur: apud me plus officii residere facillime patior. Ep[illegible]a. vii. ¶ Has litteras ueli

existimes fœderis habituras esse uim. non epistolæ
meq; ea quæ tibi promitto ac recipio sanctissime es
se obseruaturum. diligentissimeq; facturum. Quæ
a me suscepta defensio est te absente dignitatis tuæ.
in ea iã ego non solum amiciciæ nostræ. sed etiã cõ-
stantiæ meæ causa permanebo. Quãobrẽ satis esse
hoc tẽpore arbitratus sum. hæc ad te me scribere. si-
qd ipse intelligerẽ. aut ad uolũtatẽ. aut ad cõmodũ.
aut ad amplitudinẽ tuã ptinere mea spõte esse factu
rum. Sin aũt quippiã aut a te essem admonitus: aut
a tuis effecturũ ut intelligeres nihil neq; te scripsisse
neq; quenq̃ tuorũ frustra ad me detulisse. Quãobrẽ
uelim ita & ipse ad me scribas de omnibus minimis
maximis: mediocribusq; rebus: ut ad hominẽ amicis
simũ & tuis præcipias: ut opera: cõsilio: autoritate:
gratia mea sic utant in oĩbus publicis priuatis forẽ-
sibus domesticis tuis amicorũ hospitum cliẽtũ tuo-
rum negociis: ut qd eius fieri possit: præsentiæ tuæ
desideriũ meo labore minuat. Epistola. viii. ¶ Co-
ram me tecum eadem hæc agere sæpe conantẽ de-
terruit pudor quidã pene subrusticus: quæ nunc ex-
promã absens audacius. Epistola enim non erube-
scit. Ardeo cupiditate incredibili: neq; ut ego arbi-
tror reprehendenda: nomen ut nostrum scriptis il-
lustretur: & celebretur tuis: quod & si mihi sæpe ostẽ
dis te esse facturũ: tamẽ ignoscas uelim huic festina
tioni meæ. Epistola. xii. ¶ His de rebus quid actu-
rus sis: si tibi molestũ nõ est: rescribas uelim. Episto-
la eadem. Quanq̃ ipsa consolatio litterarum tuarũ
mihi gratissima est (declarant enim summã beniuo
lentiã pari prudentia coniunctam) tamẽ illũ fructũ
ex his litteris uel maximum cæpi: q quasi te præcla-
re humanas res contemnentem: & optime contra
fortunam paratũ: armatũq; cognoui. Quã quidem
laudem sapientiæ tuæ statuo esse maximã: non aliũ-
de pẽdere nec extrinsecus aut bene aut male uiuen-
di suspensas habere rationes. Quæ cogitatio cũ mi-
hi non omnino excidisset (& enim penitus insede-
rat) ut tamen tẽpestatũ: & concursu calamitatũ erat
aliquantulũ labefacta tãtaq; cõuulsa: cui te opitulari
& uideo: & id fecisse etiam pximis litteris multũq;
pfecisse sentio. Itaq; hoc sæpius dicendum tibiq; nõ
significandum solum: sed etiã declarandũ arbitror:
nihil mihi esse potuisse tuis litteris gratius. Epistola
xiii. ¶ Omnis amor tuus ex omnibus partibus se
ostendit in his litteris quas a te proxime accepi: nõ
ille quidem mihi ignotus: sed tamen gratus & opta
tus dicerem iucundus nisi id uerbum in omne tem-
pus perdidissem. Epistola. xv. ¶ His ego litteris si-
quid profecissem: existimabam optandum quiddã
me esse assecutum. Sin minus forte ualuissent: offi-
cio tamẽ esse functurum beniuolentissimi atq; ami-
cissimi: quem me tibi & fuisse semper existimes ue-
lim: & futurum esse cõfidas. Epistola. xvi. ¶ Non
obliuione amiciciæ nostræ nunc intermissiones cõ-
suetudinis meæ superioribus temporibus ad te nul
las litteras misi: sed q priora tẽpora in ruinis reip.
nostrisq; iacuerunt. posteriora autem me a scriben-
do tuis iniustissimis atq; acerbissimis incõmodis re
tardarunt. Cum uero & interuallũ iam satis longũ
fuisset: & tuam uirtutem animiq; magnitudinem
diligentius essem mecum recordatus: non putaui es
se alienum institutis meis hæc ad te scribere. Episto-
la. xvii. ¶ De tuo autẽ filio uereor: ne si nihil ad te
scripserim: debitum eius uirtuti testimoniũ uidear
non cæpisse. Sin autem omnia quæ sentio perscri-
pserim: ne refricem meis litteris desideriũ ac dolorẽ
tuum. sed tamen prudentissime facies: si illius pieta
tem: uirtutẽ: industriã ubicunq; eris tuã tecũ esse du-
ces. Nec enim nostra minus sunt: quæ animo com-
plectimur q̃ quæ oculis intuemur. Quãobrẽ & illi-
us eximia uirtus summusq; in te amor magnæ tibi
consolationi esse debet. Epistola eadẽ. ¶ Peto a te
ne me putes obliuione tui rarius ad te scribere q̃ so-
lebam. sed aut grauitate ualetudinis: qua tamen iã
paululum uideor leuari: aut q absim ab urbe: ut qui
ad te proficiscantur scire non possim. Quare uelim
ita statutum habeas me tui memoriam cũ summa
beniuolentia tenere tuasq; omnis res non minori
mihi curæ: q̃ meas esse. libro. vi. Epistola. ii. ¶ Su-
perioribus litteris beniuolentia magis adductus: q̃
q res ipsa postularet fui longior. neq; enim confir-
matione nostra egebat uirtus tua. neq; erat ea causa
mea atq; fortuna: ut ego cui ipsi omnia deessent al-
terum confirmarem: hoc item tempore breuior es-
se debes. siue enim nihil tum opus fuit tam multis
uerbis: nihilo magis nunc opus est: siue tamẽ opus
fuit: illud satis est: præsertim cum accesserit nihil no
ui. Nam & si quottidie aliquid audiuimus earum re
rum quas ad te perferri existimo: summa tamẽ ea-
dem est: & idem exitus quem ego tam uideo animo
q̃ ea quæ oculis cernimus. nec uero quicq̃ uideo: qd
non idem te uidere certe scio. Epistola. iii. ¶ Noui
quid ad te scriberem nihil erat: & tamen siquid esset:
sciebam te a tuis certiorẽ fieri solere. De futuris au-
tem rebus & si semper difficile est dicere. tamen in-
terdum coniectura possis propius accedere: cũ res
est eiusmodi: cuius exitus puideri possit. Epistola.
iiii. ¶ Sed hæc satis multa: uel plura potius q̃ neces
se fuit. facit autem non loquacitas sed beniuolentia
lõgiores epistolas. Epistola eadem. ¶ Nec dubito
quin legente te has litteras: confecta iam res futura
sit. Epistola. xii. ¶ Non ea res me deterruit, quo mi
nus posteaq; in Italiam uenisti: litteras ad te mitte-
rem. q tu nullas ad me miseras. sed qa nec quid tibi
polliceor ipse egẽs rebus omnibus. nec qd suaderẽ:
cum mihimetipsi consilium deesset: nec quid conso
lationis afferrem in tantis malis reperiebam. Hæc
q̃quam nihilo meliora sunt: nunc etiã atq; etiã mul
ta desperatiora: tamẽ inanis eẽ meas litteras: q̃ nul-
las esse malui. Epistola ultima. ¶ Hæc ad te pluri-
bus uerbis scripsi q̃ soleo: nõ ocii abũdãtia: sed amo
ris erga te: quo me quadã epistola subiuitaras si me
moria tenes. ut aliquid ad te eiusmodi scriberẽ: quo
minus te prætermisisse ludos poeniteret: q si asse-
cutus sum gaudeo. sin minus hoc: me tamen conso
lor q posthac ad ludos uenies nosq; uises. neq; i epi
stolis relinques meis spẽ aliquã delectationis tuæ
li. vii. Epistola. i. ¶ Hæc ad te scripsi uerbosius & ti-
bi molestius fui: q te cũ mei: tũ reip. causa cognoui
amantissimũ:

amantissimū: nosti tibi omne consiliū meū esse no-
tui. Epistola.xi. ¶ Habes epistolā uerbosiorē for-
tasse q̄ uelles: q̄ tibi uideri putabo: nisi mihi lōgiorē
remiseris. Ego si quæ uolo expediero: breui tēpore
te ut spero uidebo. epistola eadem. Iādiu ignoro qd
agas. nihil enim scribis. neq; ego ad te his duobus
mensibus scripseram. Cupio scire quid agas: & ubi
sis hiematurus. Epistola.ix. ¶ Mirabar quid esset
q̄ tu mihi litteras mittere intermisisses. Indicauit mi
hi Pāsa meus Epicureum te esse factū. O castra præ
clara: quid tu fecisses: si te Tarentum & non Sama-
robrinam misissem. Epistola.xii. ¶ Adeone me in
iustum esse existimasti: ut tibi irascerer: q̄ parum mi
hi constās: & nimiū cupidus dicēdi uiderer: ob eāq;
causam me arbitrarere litteras ad te iamdiu non mi
sisse. Mihi perturbatio animi tui q̄ tuis litteris per-
spiciebam: molestiā attulit. neq; alia ulla fuit causa
intermissionis epistolarum: nisi q̄ ubi esses. plane ne-
sciebā. Epistola.xiii. ¶ Chrysippus Vectius Cirhi
architecti libertus fecit ut te nō immemorē putarē
mei. Salutē eni mihi uerbis tuis nuntiarat. Valde iā
lautus es: qui grauere litteras tuas ad me dare homi
ni præsertim ppe domestico. Quod si scribere obli-
tus es: nimis multi iam te aduocato causa cadent. si
nostri oblitus es: dabo operam ut istuc ueniā ante-
quam plane ex animo tuo effluo. Epistola decima-
quarta. ¶ Accepi a te aliquot epistolas uno tempo
re: quas tu diuersis temporibus dederas: in quibus
me cætera delectarunt. Significabant eni te istā mi
litiam iam firmo animo ferre. & esse fortē uirū & cō
stantē. quæ ego paulisper a te ita desideraui nō im-
becillitate animi tui: sed magis ut desiderio nostri te
æstuare putarem. Quare perge ut cœpisti, forti ani
mo istam tolera militiam. multa (mihi crede) asse-
quere. Epistola.xviii. ¶ Quod epistolā conscissam
doles: noli laborare. salua est domi. petes cum libe-
bit. Quod autem me mones ualde gratum est: idq;
ut semper facias rogo. Epistola.xxvi. ¶ Derideri te
putas. nunc demum itelligo te sapere: sed me heros
le extra iocum: ualde mihi tuæ litteræ facetæ elegā-
tesq; uisæ sūt. Epistola.xxxiii. ¶ Tu mi uolumni quā
do & instituisti. & mihi uides esse gratū. Scribe ad
me q̄ sæpissime de rebus urbanis. de rep. iucundus
est mihi sermo litterarū tuarū eadē: Quod tibi dece
denti pollicitus sum: me omnes res urbanas diligē-
tissime tibi pscripturum data opera paraui: qui sic
omnia persequerer: ut uerear ne tibi nimiū arguta
hæc sedulitas uideat: tamēsi te scio q̄ sis curiosus: & q̄
oībus peregrinātibus gratū sit: minimarū quoq; re
rū quæ domi gerunt fieri certiores. tamen in hoc te
deprecor ne meū officiū hoc arrogantiæ condēnes:
quod hunc laborē alteri delegaui. nō quin mihi sua-
uissimū sit. & occupato & ad litteras scribēdas ut tu
nosti pigerrimo: tuæ memoriæ dare operā. lib.viii.
Epistola.i. ¶ Tu si pompeium ut uolebas offendi-
sti. qui tibi uisus sit. & quam orationē habuerit tecū
quanq; ostēderit uoluntatē (solet.n. aliud sentire &
loqui. neq; tantū ualere ingenio ut nō appareat qd
cupiat) fac mihi perscribas eadē. Exanimatus sum
tuis litteris quibus te nihil nisi triste cogitare ostēdi
sti. neq; id quid esset perscripsisti. nō.n. quale esset q̄
ne cogitare aperuisti. has ad te illico litteras scripsi
per fortunas tuas. Ci. per liberos oro. obsecro ne qd
grauius de salute & incolumitate tua consulas. Epi-
stola.x. ¶ Caninius idem tuus & idē noster cū ad
me nuper uesperi uenisset. & se postridie mane ad
te iturum esse dixisset. dixi ei me daturū aliquid lit-
terarū mane & ut peteret rogaui: cōscripsi epistolā
noctu. nec ille ad me rediit. oblitū credidi. attamē eā
ipsam epistolā tibi misissem p meos. nisi audissem
ex eodē. postridie te mane e tusculano exiturum. li-
bro.ix. Epistola.ii. ¶ Expectabā oīno iādiu meq; su-
stinebā ne ad te prius ipse quid scriberē. q̄ aliquid ac
cepissem. ut possem te remunerari q̄ simillimo mu-
nere: sed cum tu tardius faceres id est ut ego inter-
pretor diligentius teneri nō potui. quin coniūctio-
nem studiorum amorisq; nostri quo possem littera
rum genere declararem. Epistola.viii. ¶ Nō sum
ausus Salino nostro nihil ad te litterarum dare: nec
me hercule habebam quid scriberē: nisi te a me mira
biliter amari. de quo etiam nihil scribente me: te nō
dubitare certe scio. omnino mihi litteræ magis sunt
expectādæ a te: q̄ a me tibi. Nihil enim Romæ geri-
tur q̄ te putē scire curare. Epistola.x. ¶ Hæc tibi an
tea nō rescripsi non q̄ cessator esse solerē præsertim
in litteris: sed cum explorati nihil haberē nec tibi so
licitudinē ex dubitatione mea: nec spē ex affirmatio
ne afferri uolui. Illud tamē ascribā q̄ est uerū: tamē
me his tēporibus adhuc de isto periculo nihil audis-
se. tu tamē p tua sapiētia debebis optare optima: co
gitare difficillima: ferre quæcūq; erūt. Epistola.xvii.
¶ Dupliciter delectatus sum tuis litteris: & q̄ ipse
risi: & q̄ te itellexi iā posse ridere. Epistola.xx. ¶ Bi
nas a te accepi litteras eodē exēplo. q̄ ipsum mihi
argumēto fuit diligētiæ tuæ. li.x. Epistola.v. ¶ Et
si satis ex Furnio nro cognouerā: quæ tua uolūtas:
quod cōsiliū de rep. esset: tamē tuis litteris lectis li-
quidius de toto sensu tuo iudicaui. Epistola.x. ¶ Itaq;
cū ad.vii. Idus Aprilis mane mihi tuas litteras. M.
Varisidius reddidisset: easq; legissem icredibili gau-
dio sum elatus cumq; magna multitudo optimorū
uirorū & ciuiū me de domo deduceret. feci cōtinuo
oīs priceps meæ uoluptatis. Epistola.xii. ¶ Nihil
post hoium memoriā gloriosius nihil gratius: ne tē
pore qdē ipso opportunius accedere uidit q̄ tuas. Bis
ce litteras. Epistola.xvi. ¶ Litteræ tuæ mirabiliter
gratæ sunt senatui cū rebus ipsis quæ erāt grauissi-
mæ: & maxime fortissimi ai sūmiq; cōsilii: tū ēt gra
uitate uerborū atq; sententiarū. Epistola.xix. ¶ Ita
erāt oia quæ istuc afferebant incerta: ut qd ad te scri
berē nō occurreret. Epistola.xx. ¶ Puderet me in-
cōstantiæ meæ litterarū si non hæc ex aliena libita
te penderent. Epistola.xxi. ¶ Quod nisi res urba-
nas actasq; oia ad te pferri arbitrarer: ipse pscriberē:
q̄q; etiā maximis occupatiōibus ipeditus. sed illa co-
gnosces ex aliis: a me pauca & ea summatim. Episto
la.xxviii. ¶ De tua fide & beniuolentia in nos nisi
psuasum esset nobis non conscripsissemus hæc tibi:
quæ quando pfecto istū animū habes: i optimā par
tē accipies. li.xi. Epistola.ii. ¶ Litteras tuas legimus

mollissimas edicti tui cõtumeliosas: minaces: minime dignas: q̃ a te nobis mitterentur. Epistola.iii. ¶ Lupus familiaris noster cum Romam sexto die Mutina uenisset, postridie me mane conuenit: tua mihi mãdata diligentissime exposuit. & litteras reddidit. Epi-
A stola.vi. ¶ Neq; haec idcirco tibi scribo: q te nõ eadem animaduertere sciam: sed q mihi persuasi azinium & lepidum recte facturum: nunq̃. Epistola.ix ¶ Qua enĩ prudẽtia es nihil te fugiet: si diligenter meas litteras legeris. Epistola.xiii. ¶ Et si mihi tuae litterae iucũdissimae sunt: tamẽ iucũdius fuit q in sũma occupatione tua plãco collegae mãdasti: ut te mihi per litteras excusaret: quod fecit ille diligẽter. Mihi aũt nihil amabilius officio tuo & diligẽtia. Cõiũctio tua cũ collega cõcordiaq; uestra quae litteris cõibus de[illegible]arata est: senatui populoq; Romano gratissima accidit. Quod superest: pge mi Brute: & iã nõ cũ aliis. sed tecũ ipse certa. Plura scribere non debeo: praesertim cum ad te quo magistro breuitatis uti cogito: litteras tuas uehemẽter expecto. & quidẽ tales quales maxime opto. Epistola.xv. ¶ Permagni interest quo tibi hoc tẽpore. epistola reddita sit: utrũ cũ solicitudinis aliquid haberes. an cũ ab omni molestia uacuus esses. Itaq; ei praecepi quẽ ad te misi ut tempus obseruaret. epistolae tibi reddendae. Nam quemadmodũ corã qui ad nos intempestiue adeũt: molesti saepe sunt: sic epistolae offendũt nõ loco redditae. Si autẽ ut spero nihil te perturbat. nihil impedit & ille cui mãdaui satis scite & cõmode tẽpus ad te capit adeũdi. cõfido me facile qđ ueli a te ipetraturum. Epistola.xvi. ¶ Ad senatũ quas litteras misi uelim prius perlegas: & si qua tibi uidebuntur cõmutanda. commutes. necessario me scripsisse ipse animaduertes. Epistola.xix. ¶ Expectanti mihi tuas quottidie litteras. Lupus noster subito denunciauit. ut ad te scriberem siquid uellem. Ego autẽ & si quid scriberem non habebam (acta enim ad te mitti sciebam, inanem autem sermonem litterarum tibi in[illegible]undum esse audiebam. breuitatem secutus sum te magistro. Epistola.xxv. ¶ Breuitas tuarum litterarum me quoq; breuiorem in scribendo facit: & ut uere dicam nõ satis occurrit quid scribam. Epistola.ix.li.xi. ¶ Legi tuas litteras in quibus mirificum tuum erga me amorem recognoui. Videbaris enĩ non solũ fauere nobis: id quod [illegible] nostri & reip. causa semp fecisti: sed etiã grauẽ causam suscepisse: uehementerq; de nobis est sollicitus. Epistola.xii. ¶ Grata mihi est uehementer memoria nostri tua quã significasti litteris. quã ut cõserues non quo de tua constantia dubitem: sed quia mos est ita rogãdi. rogo. Epistola.xvii. ¶ Quod extremũ fuit i illa epistola quam a te proxime accepi: ad id primũ respõdebo. Epistola.xviii. ¶ [illegible]issime legi tuas litteras: in quibus iucũd[illegible] mihi [illegible]it q cognoui meas tibi redditas esse. Non enim dubitabam quin eas libenter lecturus esses uerebar ne redderentur. Epistola.xix. ¶ Pãsa tuas litteras recitauit: magna senatus approbatio consecuta est cũ summo gaudio. Epistola.x[illegible]v. ¶ Noli putare me ad quequam lõgioris epistolas [illegible]ibere. [illegible] siquis ad me plura scripserit:

cui puto rescribi oportere. nec enĩ habeo quod scribam: nec hoc tempore quicq̃ facio difficilius. libro.xiiii. Epistola.u. ¶ Accepi tuas litteras quibus intellexi te uereri ne superiores mihi redditae essent. omnes sunt redditae: diligẽtissimeq; a te perscripta sunt omnia: idq; mihi gratissimũ fuit. Epistola.v. Quid fieri placeret scripsi ad Pomponium serius q̃ oportuit: cum quo si locutus eris: intelliges quid fieri uelim. Apertius scribi q̃ ad illũ scripserim: necesse non fuit. de ea re & de ceteris rebus q̃ primũ uelim nobis litteras mittas. Valetudinẽ tuã cura diligenter. Epistola.x. ¶ Siquid haberem quod ad te scriberem. facerem id & pluribus uerbis & saepius. Nũc quae sunt negocia uides. Epistola.xvii. ¶ Puto te iam suppudere: cum haec tertia epistola ante oppressit: q̃ tu syllabam aut litteram. sed non urgeo. Longioris enim expectabo: uel potius exigam. Ego si semper haberem cui darem uel ternas in hora darem. Fit enim nescio quid: ut quasi coram adesse uideare: cum scribo aliquid ad te. li.xv. Epistola.xvi. ¶ Longior epistola fuisset nisi eo ipso tẽpore petita esset a me cũ iam iretur ad te. Epistola.xviii. ¶ Nõ me hercule i hac mea peregrinatione. quicq̃ libentius facio q̃ scribo ad te. Videor enim cum praesente loqui & iocari. Epistola.xix. ¶ Quo tolerabilius feramus igniculum desiderii tui. crebris nos litteris appellato atq; ita fidẽ fiet a nobis. Epistola.xx. ¶ Aliter enĩ scribimus. q eos solos quibus mittimus: aliter q multos lecturos putamus. Epistola ultima. ¶ Tertiã ad te hanc epistolam scripsi eodem die magis instituti mei tenendi causa: quia nactus eram cui darem: q̃ q haberẽ quid scriberẽ. li.xvi. Epistola.vii. ¶ Scripta iam epistola Hermia uenit. Accepi tuam epistolam uacillantibus litterulis: nec mirum tã graui morbo. Epistola.xiii. ¶ Si quẽ cum eo sermonẽ habueris: scribes ad me ut mihi nascatur epistolae argumẽtum: & ut tuas q̃ longissimas litteras legam. Cura mi Tyro ut ualeas: hoc grati' facere nihil potes. Epistola.xxii. Et haec ex Tullio. Gaspa. Perga.

Ad Idem. A

Maxima causa me impulit: ut hoc tempore ad te scriberem. Nam cum te maximis rebus detentum audirem: certe negocium meum in aliud tẽpus distu[illegible]: [illegible] id ipsum tale fuisset: ut semel a me neglectum nullius hominis neq; consilio neq; auxilio postea erigi posset. Feres itaq; me si te maximas res agitantem interpellauero. Gasparinus. ¶ Si ullum apud te locum praeces meae sint unq̃ habiturae: illud a te maiorem in modum quaeso: ut has litteras summa attẽtione legas: & persuadeas tibi: non odio: non ira: non inuidia haec ad te scribi. sed pro nostra amicicia me negocium tuum agere. Habeo tibi immortales gratias: si quae ad te scribo illis oculis atque eo animo perlegeris quibus assoles: cum aliquid attentissime solet a te fieri. Quod ad te scribo tale est: ut id maxime ad rem tuam pertineat. Nam et si hoc alienum a te uideatur: tamen necesse est ut si recte curatum fuerit: maxima gloria ad te peruentura sit. Non de re uulgari aut negligenda: sed de publicis commodis

modis ad te scribo. Pudet enim me horum tempo-
rum: & nostræ reip. me miseret. Nisi enim sperarē
propediem apud te esse: diligentissime imo omnē
causam ad te scripsissem. Volui ad te scribere: ne te
contemptum a me diceres aut neglectum. Hæc ad
te scripsi nō affectu aliquo aut odio in Sergiū: neq̧
beniuolētia ulla in Quintum Publium: sed omnia
recto animi iudicio feci. Non putaui te id laturum
tam iniquo animo: ꝙ ego equissimo certe ad te scri-
pseram. Nihil est ꝙ a te gratius mihi fieri possit: q̄
ut te semper litteris meis attentissimum præbeas.
Etsi tuas litteras semper attente lego. tamē etiā sine
illis satis de tuo casu admonitus eram. Quod autē
non te officio meo præuenerim: non mea culpa: sed
temporum fuit. Cupiebam enim præocupare litte
ras tuas: & efficere ut prius te iuuari in his tuis mo-
lestiis animi tui sentires q̄ audires. Hæc ad te uolui
scribere nt animum tuum liberalem ea solicitudine:
qua ut scio multum afficiebaris. Scripsi hæc ad te: ui
de ne quicq̄ horum prius efferas: q̄ reip. intererit.
sed hæc nolui te ignorare. ꝙ ut te maxime optare
sciebam: de maximis rebus ac nouis quæ hic agitan-
tur per me doctior fieres. Hæc ad te magno studio
& uoluptate scribo: quem scio pro singulari in me
beniuolētia tua: semper aduersis casibus meis indo-
luisse: & maxime secundis rebus lætari. Non parua
res est neq̧ usitata: de qua iam dudum scribere ad te
constitui. Quanq̄ maxime in cursu eram ac in ipso
itinere ueniēdi propter eos rumores qui crebro ad
me de meis rebus afferebātur: tamen cum forte mi-
hi occurrisset tabellarius tuus cum litteris quas illi
reddendas mihi dederas: nolui ipsum sine meis ad
te redire. Gaudeo plurimum ac lætor: ꝙ his cogita-
tionibus ac cōsiliis meis accesserūt litteræ tuæ: quæ
illis ueteris beniuolentiæ tuæ in me: & necessarios
meos perpetui amoris testes essent. Etsi admonito
re non egebam: qui me de nostra amicicia commo-
nefaceret. tamē auide tuas litteras legi: nō ut de ani
mo tuo dubitarem: sed quia me certiorem fecisti de
his rebus quas ad me scribis. Quod me litteris tuis
de his rebus admones: magnas tibi gratias habeo.
Volo enim magis hoc paternum mandatum mihi
uideri q̄ consilium. Quó minus expectatæ litteræ
tuæ fuerunt: eo gratiores mihi extiterūt: Video qui
dem ꝙ amor tuus undiq̧ se ostēdit. Habeo tibi gra-
tias & magnas quidem: ꝙ tuis me litteris liberasti
maxima solicitudine & molestia. Priusq̄ tuas litte-
ras recepissem: iam omnia de quibus ad me scribis
apud nos diuulgabantur. Eo gratiores mihi litteræ
tuæ fuerunt: quo minus de salute rerum mearum
sperarem. Nam paulo anteq̄ eas recepissem: iam ru
mor exortus erat de hoc naufragio: & fuerunt qui
dicerēt: nullam omnino nauem periculum fugisse.
Litteræ tuæ incredibili uoluptate me affecerūt. Nū
quam enim maiori studio rerum diuinarum inflā-
matus fui. q̄ postq̄ epistolam tuam legi. Commen
das religionem ut illa sit omnibus rebus anteferen-
da. Tabellarius tuus nuper ad me detulit litteras tu
as. Mones autem me pro tua beniuolentia: ne for-
tunas meas credam his hominibus: cum quibus assi

due conuersor. Facis amice quidem: nec a tua con-
suetudine recedis. Nunquam tuas litteras lego qn
animo uoluptatem percipiam. Semper enim egre
giam aliquam utilitatem in illis comperio: cum uel
consulendo uel admonendo id efficis: ut me doctio
rem ac meliorem indies reddam. Sed incredibile est
quantum hæ litteræ me oblectauerunt: quæ per ta-
bellarium tuum nuper redditæ fuerūt. Nam ut pa-
terne ad me scribis: ita antiquam sapientiam redo-
lent. Gloriabor tamen & tibi ualde congratulabor:
si intellexero meas litteras aliquid ingenio tuo aut
uirtuti adiecisse: quo maturius omnia quæ ad te ui-
des magno studio expeti: non minori perficias. Et-
si de officio tuo nunq̄ dubitauerim: magnam tamē
uoluptatem ex tuis litteris percepi. Legi nuper lit-
teras a te missas ex quibus magnam sane perturba-
tionem accepi: sed tibi subirascor ꝙ tarde ad me de
summa inopia scripsisti. Nam iudico si hæc a me tē
pestiue rescita fuissent. quin cū amicis nostris ope-
ram dedissem. ne tā grauis & molesta esset tibi pau
pertas tua. sed ut uideo & ut ad me scribis. pudor fu
it tibi impedimento: & est commune uitium nobi-
litatis ꝙ non minus graue est alteri ꝓpter inopiam
supplicare q̄ egere: Tibi ergo imputabis: si amicis
ignorntibus diutius q̄ oportebat hanc molestiā per
pessus fuisti. Non de te noua ad me scribis: nec mi-
hi ignota. Quotiēs enim huiusmodi fortunæ in di-
gnitatem credis: & meipsum: & item alios sæpenu-
mero ciues & graues & egregios præter æquum &
bonum sustinuisse. q̄q̄ hæc nostra calamitas nihil ad
tuam. Hæc ex Gasparino sat erunt. ℭ Quod flagi- B
tas ut ad te scribam de actis nostris: est mihi quidē
non satis ocii ad singula exaranda. at tamen percur-
ram. quæ magis digna cognitu uidebunť. Leo. Are
tinus. ℭ Cogitabam tibi prolixius scribere. & pro
pediem ut spero id faciā. nūc autē breuitatis causam
affert festinatio tabellarii. qui me in ipso discessu nū
quid uellem scribere rogauit. Idē. ℭ Quod ad me
ita scribis quasi ad hominem tanq̄ durum ac nimiū
pertinacem. qui nec ab amicis moueri possit. nec ꝑ-
suaderi sibi permittat. uæhementer mi dulcissime A
Nicola admirationem suscipio. Nam quis me faci-
lior & ab omni obstinatione duriciæq̧ remotior?
Quis amicorum sententiis morigeratior & obse-
quentior unquā fuit. Idem. ℭ Binas proximis die
bus abs te litteras accepi: sic tamē ut quas tu primo
dederas. mihi posterius redderentur. Idē. ℭ Vellē
interdum mihi rescribere: & quæ istic agantur. quæ
ue sperentur notum facere tua solita diligentia cura
tares. Idem. ℭ In hac ipsa hora cū tibi scribere para
rem litteræ tuæ mihi redditæ fuerūt. Primo igitur
dicam ꝙ dicturus eram deinde tuis respōdebo. Idē
ℭ Si quæ hic agantur quæue dicantur te curare pu
tarem: scriberem tibi acta concilii: & quottidianarū
rerum commentarios facerem. sed si te bene noui
tu eiusmodi mentis es: ut non modo non cures ista
cognoscere. uerum etiam iteresse tua arbitreris: hæc
ut tu appellare soles tædia & deliramenta homi-
num ignorare. Est autem ut inuitantis opus ad
gustum conuiuarum æpulas quærere: sic scriben-

tis ad amicum conuenientem eius desiderio mate-
riam sumere. Quando igitur tu quidem delicatior
es:nec quæcũq͡ cibũ stomachus tuus admittit:mul-
ta etiam quæ cæteris placent fastidit: paremus sane
epistolas gustui tuo gratas. Et quoniam nostraria
ista contemnis:peregrina tibi obsonia cõquiramus
Nihil itaq͡ tibi magis placiturum per hæc tempora
arbitror:quam si peregrinationem meam tibi per-
scripsero. Idẽ. ℭ Kalendis ipsis Ianuariis dum una
cum Nicolao nostro mulierum cateruã quæ apud
templum conuenerat ex consuetudine uiseremus:
litteræ tuæ Idibus Decembris Constantiæ scriptæ
nobis redditæ fuerunt:uno atq͡ eodem fasciculo al-
ligatæ: meas confestim post habita uisendi cura ad
ipsas templi ualuas (nam intus quidẽ tenebrosius
erat) cum perlegissem iucunditate magna ex salib⁹
tuis exhilaratus sum: q̃ rerum ipsarum quæ a te si-
gnificabantur confusione per motus. Idem. ℭ De
di nuper ad te litteras Philippo nostro: in quibus sa
ne prolixior fui. nũc nihil fere est quod ad te scribã
nisi hoc ipsum: ꝙ tuas litteras expecto. Flagito igit
quod adhuc non flagitaui. ut nos crebrius de his re
bus quæ istic geruntur certiores facere studeas. nec
ego a te acta solũ exigo: sed qua prudentia es etiam
spẽ rerum futurarum Idem. Postq̃ ab inuicẽ disces-
simus nihil omnino litterarum tuarũ: de quo sum-
mam capio admirationem: a te suscepi: q̃q̃ ut nosti
ita conuenisset inter nos: ut ego a tuis litteris pende
rem. Quod si tamdiu pendere uoluissem: q̃diu a te
litteræ uenirent: adhuc in pedẽti essem: sed præstari
cẽsui (ut uulgo dici solet) ruere semel q̃ semper pen
dere. Idem. ℭ Ad litteras tuas accuratius responde
bo: cum plus ocii nactus fuero: nunc ista uulgaria
transigam. Lecta est enim epistola tua pontifici: cũ
multi honestissimi uiri utriusq͡ ordinis adessent: &
nõnulli Romanæ ecclesiæ Cardinales: quã cum at-
tentissime & sũmo cũ silentio totam audissent: oẽs
tãdem uno ore ad te laudãdũ extollendumq͡ cõuer
si sunt. Te doctissimũ: te eloquentissimum: te uiro-
rum optimũ prædicabant. monebat eos ut mihi ui
debatur grauitas orationis tuæ. Idem. ℭ Hanc epi
A stolam non leuẽ ac iocosam. ut reliquæ meæ solent.
ad te mittere institui: sed seriam ac grauem & uiro
dignã. quam licet per breuẽ loco munusculi: tamen
ab homine tibi amantissimo accipias: uolo: & ut spe
ro nõ iniucũdam. Poggius Florentinus. ℭ Rogo
ut ad me scribas aliquid de statu rerum communiũ
& nostrarum: litteras dies ad mensam de medicis:
qui curabunt tuto ad me quicquid scripseris perfe-
rendum. Idem. ℭ Accepi tuas litteras: & simul co-
piam epistolæ quam dicis te scripsisse ex Mediola-
no. fuit mihi utraq͡ gratissima sed superiorem nul-
lus antea ad me attulit. propterea non respondi pri
us. rescripsissem enim tibi e uistigio: quæ mea est in
amicos obseruantia. cum nullus sit in officio littera
rum diligẽtior. Nam cum sponte scribo ad eos. qui
bus cum est mihi uetus amiciciæ consuetudo. tum
uero præcipue litteris prouocatus. Idẽ. ℭ Scio te li
benter legere quæ mea sunt. nõ ꝓpter eloquẽtiam:
quã esse in me nullã sentio. sed propter singularem
tuã in me affectionẽ. ob eam causam mitto tibi dia-
logum quendam. quem nuper edidi. scriptũ in aua-
riciam. quem cum ocium fuerit. legas oro. & licet
sis in tanta administratione occupatissimus. tamen
aliquid temporis sub ducito ad legendas has inepti
as meas. quas cõfido tibi iucundas fore. Idẽ. ℭ Re
creatus sum mi Francisce ex litteris quas a te proxi-
me accepi: scriptas ut uideo inter multas occupatio
nes. Ita uotis meis faueat deus ut animo pẽdebã an
xius. aut sollicitus. quidnã esse causæ posset cur nul-
læ abs te litteræ redderentur post susceptum libellũ
Versabam multa omnino omnes cogitatus (ut fit)
circũuoluens & tamẽ hanc respondendi tarditatem
semper accipiebam in peiorem partem. existimans
iudicari a nobis indignam rem esse. ad quam non re
spõderet uir nostri sæculi doctissimus. Idẽ. ℭ Scri-
psi ad te epistolam satis uerbosam: & quæ forsan ali
quorum aures offenderet: te autem scio modice la-
turum ac sapienter ineptias meas: & locus ipse quẽ
ego mihi solitarium feci: & libri quibus frequenter
utor: reddũt me paulo uerbosiorem. Idẽ. ℭ Modo
cum domum nõctu redissem offendi litteras tuas
& simul libellos quos remisisti. Rettulit insuper qui
dam ex domesticis illum qui detulerat dixisse se po-
stridie mane ad te uelle proficisci: si quidem uellem
respondere ut præsto id esset. Itaq͡ licet opus esset
exquisito quodam genere litterarum ad uirum præ
sertim eloquẽtissimum: sumpsi tamẽ calamum scri-
pturus pro temporis facultate quicquid in buccam
ueniret. ne tibi parum respõdere uiderer in officio
scribendi. Scio moris esse eorum qui primũ ad ami
cos scribunt: admiratioribus quibusdam litteris uti
ad ostendendam siquam in his uideri uolunt uel elo
quentiam uel doctrinam: uerum alias diligẽtius cũ
ocium erit & res requirẽt: litteris colloquar tecum:
nunc ut tempus postulat. Epistola tua mihi summã
attulit uoluptatem: cum uideam te ita institutum
studiis humanitatis & eloquentiæ: ut si in his perse
ueres: magna sis laude & gloria futurus. Non lo-
quor tecum (neq͡ enim natura id mea patitur) adu
landi gratia: sed quod ex animo sentiam. Ea est in te
facultas dicendi: ea ubertas: is ornatus orationis: ut
paucos legerim (pace eorum dixerim) qui tibi sunt
anteferrendi uel elegantia uel suauitate. Itaq͡ si rem
mihi gratam: si tibi tuoq͡ ingenio dignam: si tuæ na
turæ accommodatam cupis facere quicquid tem-
poris tibi surripere potes: colloca & consume in his
litterarum studiis: quæ ad eloquentiam spectent:
& ad sapientiam uir magnus (mihi crede) euades si
perseuerabis. Idem. ℭ Licet nunq̃ antea mi Victo-
rine ad te scripserim. tantumq͡ nomine ipso. nõ ali-
quo officio noti inter nos sumus: tamẽ pro singula-
ri tua uirtute: proq͡ in omnes qui studiis delectan-
tur humanitatis beniuolẽtia: audebo tibi paulũ one
ris his primis litteris imponere. quod æquo animo
te suscepturum puto. Idem. ℭ Hæc iã missa. facia-
mus: & ad tuas suauissimas accedamus litteras: non
minori lepore q̃ grauitate conditas: quas quidem
uerbis meis nunq̃ digne ad collaudandum suffico-
rem. tãtus siquidem in illis est orationis honos atq͡

decor. & ueluti maiestas quædam ut tecum hoc(ut
ita dicam)litterarum certamine certare totus quo-
dãmodo perhorescã: gelidusq; per ima cucurrit ossa
tremor. Neq; uero tibi profecto mihi bellũ indicen
ti ausus essem respondere. nisi pudor ipse & suauissi
mæ preces tuæ quæ imperii loco mihi fuerunt ad id
me compulissent. Ad hoc præterea hortatur amici-
ciæ nostræ munus atq; officium. ꝙ uel minima ex
parte uiolare, summã iniuriam esse putarem. Qua-
propter ita suadente beniuolentia nostra & me ui-
genre togatu tuo q̃ potero breuius litteris tuis re-
C spõdebo. Gabriel. ¶ Teglatius. Iam finem poscat
epistola quẽ nunq̃ posceret amor: potissimum cũ
me longiorem esse prohibeant infinitæ pene occu
pationes meæ. & utinã non infructuosæ: quibus
usq; ad oculos(ut ita dici solet)infixus sum. ut nihil
mihi æquæ desit: ac temporis prolixitas. Ioãnes La
D mola. ¶ Tuæ ex Bononia litteræ mirari uidentur
mearum ad te lentum reditum uel accessum littera
rum: bene sane. Ita enim beniuolẽtia & bonitate cõ
plecteris: ut omnis silentii mei morula uideatur an
nus. Ego uero ita obsessus sum: non dico litterariis
occupationibus: sed alio nouo modo & inusitato la
boris genere. ut si diutius in eo futurus sim: musis
ipsis ualete dicendũ sit. Nã cũ liberorum augear nu
mero: laxiores ut ædiculas faciam necesse est. Gua-
E rinus Veronensis. ¶ Mirũ immodum tuæ me de-
lectatunt litteræ. Quandam eni consuetudinis no-
stræ imaginẽ mihi afferre uisæ sunt. Nam q̃diu eas
lectiro: tecum esse uideor: quẽ diligo: quẽ obseruo.
Idẽ. ¶ Quantus sit amiciciæ nostræ cumulus: cum
aliis permultis: tũ hoc uno intelligo: ꝙ quotiẽs abs
te litteras suscipio. mira quadã afficior delectatione
ac ipse totus exhilaror. Has enim & disertas. & amo
re caritateq; refertas sẽtio. Idẽ. ¶ Subdubitasse nõ
non parũ fateor frater amantissime litteris tuis ite-
rũ atq; iterũ plectis. quas pater optimus. & tui stu-
diosissimus domin⁹ Leonardus noster reddidit. an
iis mihi respondendum esset fateor ingenue. cũ eni
illarum facilitatem: sentẽtiarũ pondus. ac dignitatẽ
elegantiamq; accurare considero: quibus principẽ
Romani eloquii Ciceronẽ undiq; redoles: nequeo
nõ uæhement admirari imo nõ (ut ita dixerim) ob
stupere hominem adolescentiæ annos nondũ egres
sum: ad tantum eloquentiæ culmẽ aspirasse tam fa-
F cile. Idem. ¶ Reddita nobis epistola quã ex te nu-
per habuimus eo uerborũ ornatu: eaq; suauitate &
poetica grauitate præualuit: ut animũ nostrũ aliis
et non leuibus quidẽ laborantẽ curis sicut principi-
bus interdum accidit: dulcedine multa repleuerit et
antiqui amoris uires quẽ tu in nostrã ꝓsapiã: et in
tuam olim nostra habuit optime suscitaueris. Dux
Mediolani ad Antoniũ Panor. ¶ Fatebor ingenue
præsertim apud te princeps serenissime: cui nõ mi-
nus animi simplicitatem sinceritatẽq; debeo q̃ reli-
qua siqua sint mei officia. Cum legissem nuper epi-
stolã ad me tuã: suauissimã quidẽ illã: et ex tua uena
tuaq; humanitate uere proficiscẽtẽ non potuisse cõ
tineri: qn lætitia quadã gestiẽte diffunderer: et q̃ tri
umphare mihi uisus sim. Sed q̃q̃ id molestũ et inde
corũ est: nec certe secus q̃ dolore quẽpiam premi cõ
trahiq;. ego tamen is sum qui cũ lego atq; audio tuã
erga me maioresq; meos gratiã et pietatẽ: ꝑgere nõ
possum: nõ gaudere supra modũ: & præ lætitia nõ
medius fere disrũpi. Anto. Panor. ad ducẽ Medio-
lani. ¶ Dis gratia. Litteras a te tandem accepi nun-
tio etiã periucũdo plenas. Nam ꝙ princeps noster
perlegerit epistolã ad se meã: & cõmendauerit ab-
unde & illam & me ita pergratũ mihi fuit quasi bea
titudinis quidam & futuræ fælicitatis gradus obie-
ctus sit. sed expectabo: & summo quidẽ cũ desiderio
respõsiones & litteras ad me eius: quas & tu statim
mihi aduẽturas significas: quo tecum & uberius &
certius sub gloriari liceat. Interim ut mone facis rẽ
mecũ cõtinebo: quoad elucescat dies faustus & can-
didus. Idẽ. Fecerunt epistolæ tuæ quas hodie tandẽ
accepi ut epistolis litteras intexerem. cum secus sta-
tuissem præ capitis dolore quodã infestissimo. Idẽ:
Nudiustertius cum essem aliquantũ securus & ocio
sus dedi litteras Alnisio Croto uiro magno quorũ-
dam iudicio non iniucundas: meo quidẽ insulsas &
ineptas. Idem. ¶ Quo te magis indies perspicio: A
eo mihi humanitas tua ingeniiq; fecunditas diluci-
dior fit & clarior. Me tuæ proximæ litteræ mirum
in modũ delectarunt: quippe quæ non magis amo-
ris plenæ sũmi erga me tui q̃ disertissimæ uisæ sunt.
Franciscus Philel. ¶ Quod nudiusseptimus respõ
dere tibi omnino non potui. idq; obnuntii uelotio-
rem abitionem. respondebo impræsentia minime
auare: idq; si minus fortasse ex sententia tua: at ami
ce tamen & ut arbitror nota. Idem. ¶ Nulla ratio- B
ne abduci possum quin credam te mei esse amantissi
mum a quo sis pulcherrime institutus. sed non pos
sum nõ mirari ꝙ nihil litteris obstrepas qui quotti
die cum apud uos agerem me pulcherrimis tuis sua
uissimisq; epistolis ueluti lacesseres. nunc uero tot⁹
es mutus: qui quo es factus ligua soluriore: eo te lo-
quatiorem esse oportuit. Idem. ¶ Cum presbyter
ille Florentinus qui has tibi litteras reddidit esset Fi
narium rediturus: petiit si quid esset quod ad te scri
bere uellẽ id fidei suæ diligentiæq; crederem. Itaq;
ex eo audies mentem meam de rebus tuis: eandem
scilicet quã ex proximis litteris quas redditas tibi ar
bitror accipere potuisti. Idẽ. ¶ Redditæ mihi sunt
hodie litteræ tuæ perhumanæ ille quidẽ & admodũ
plenæ amoris summi erga me tui: Intellexi diligen
ter quæ scripsisti omnia: sumq; tua beniuolentia ac
fide mirifice delectatus. Expectabo ꝙ mones: ꝙ eo
sum æquiore animo facturus quo me nihil omni-
no prohibet expectare: quandoquidem id facere li-
cet q̃commodissime. Idem. ¶ Hæc autem idcirco
Philel. liberius ad te scripsit. ꝙ regali tuæ incompe-
rabiliq; uirtuti quicquam diffideret: sed ut suam er-
ga te fidem obseruantiamq; ostenderet. Idẽ. ¶ Cõ C
plures eadem serie ad me dedisti litteras: ꝙ tabellio-
rum tum perfidia: tua tum inscitia abs te confectũ
autumas: quæ tuam inexpiationem adducis apertis
simam quando id palam profiteris: te & sententia-
rum & uerborum exheredem uideri: quorũ sane al-
terum: ꝙ primulũ fuit: nulla dignũ carptione ipse

percenſeo:uerum quin alterum damnem contineri
neutiq̃ poſſum ꝙ tibi ſũmo eſt dedecori ac uicio hu
iuſcemodi oratione defungi. qui & eloquẽtiæ prin-
ceps & aliorũ magiſter uulgo nominaris. uelis igi
tur poſthac ad me crebras uario ſtilo litteras deſtina
re: ut abs te doctior quippiam poſſim euadere: Bal.
Raſinus. Tametſi perpaucis ante diebus ad te litte-
ras dediſſem. tamen cũ Theophilus cuius ſummã
fidem & beniuolentiam erga te cognoui ad te pro-
ficiſceretur non potui me cohibere: quin recẽtes ad
te litteras conſcriberem: qua tuas ad rationes ſæ-
piuſcule uſus ſum: eandem itero ſententiam cõmu-
nem uidelicet uelis in patriam commeare: qua nul-
lum ſane locum iucundiorem aut commodum ma-
gis comperies. Idem. Et hæc circa hanc partem nũc
circa aliam inſiſtamus.
¶ Vbi quem ut ad nos ueniat inuitamus. & ubi ip
ſe ſe quia uenire non potuit: aut in alia quacunq; te
excuſat. ¶ M. T. C. clauſulæ incipiunt.
D CVr enim tibi hoc non gratificer neſcio
præſertim cum his temporibus audacia
pro ſapientia liceat uti. Lentulo noſtro
per litteras tuo nomine gratias egi dili-
genter. Sed tu uelim deſinas iam noſtris litteris uti:
& nos aliquando reuiſes: & ibi malis eſſe ubi aliquo
numero ſis: q̃ iſtic ubi ſolus ſapere uideare: q̃q̃ qui
iſtinc nunc ueniunt partim te ſuperbum eſſe dicunt
ꝙ nihil reſpondeas. partim contumelioſum ꝙ ma-
le reſpondeas. Sed cupio tecum corã iocari. Quare
fac ut quãprimum uenias. neq; in Apulliam tuam
accedas: ut poſſimus te ſaluum ueniſſe gaudere. Nã
illo ſi ueneris tanq̃ Vlixes cognoſces tuorũ neminẽ.
libro. i. Epiſtola ultima. ¶ Et ſi nihil noui quod ad
E te ſcriberem habebam: magiſq; litteras tuas iam ex-
pectare incipiebam: uel te potius ipſum tamẽ cum
Theophilus proficiſceretur: nõ potui ei nihil litte-
rarũ dare. Cura igitur ut quãprimũ uenias: uenies
eni (mihi crede) expectatus. neq; ſolum nobis: id eſt
tuis: ſed prorſus omnibus. Venit enim mihi i mẽtẽ
ſubuereri interdum: ne te delectet tarda diſceſſio. ꝙ
ſi nullũ haberes ſenſum: niſi oculorum: prorſus tibi
ignoſcerem ſi quoſdam nolles uidere: ſed cum leuio
ra non multo eſſent quæ audirentur: q̃ quæ uiderẽ-
tur: ſuſpicarer autem multum intereſſe rei familia-
ris tuæ: te quãprimum uenire: atq; in omnes par-
tes ualere putaui ea de re te eſſe admonendum: ſed
quoniã ꝙ mihi placeret oſtendi. Reliqua tu pro tua
prudentia conſiderabis: me tamen uelim quo ad tẽ
pus te expectemus certiorem facias. lib. iiii. Epiſto-
la. x. ¶ Gratæ mihi fuerunt tuæ litteræ. ex quibus
intellexi quod etiã ſine litteris arbitrabar: te ſumma
cupiditate affectum eſſe uidendi mei: quod ego ita
libenter accipio ut tamen tibi libentius non conce-
dam. Nam tecum eſſe ita cummunia mihi omnia
quæ opto contingant ut uæhementer uelim: ut. n.
cum eſſet maior & uirorũ & ciuium bonorum & iu
cundorum hominũ & amantiũ & mei copia: tamẽ
erat nemo: qui cũ eſſem libentius q̃ tecum. & pauci
quibus cum eſſem æque libenter. hoc uero tempo-
re cum alii interierint: alii abſint: alii mutati uolun-
tate ſint: unum mediusfidius tecum diem libentius
poſuerim q̃ omne hoc tempus cũ plerisq; eorũ: qui-
bus cũ uiuo neceſſario. lib. v. Epiſtola ultima. ¶ Sci
re enim cupio quid agas: quid expectes: q̃ longum
iſtum tuum diſceſſum a nobis futurũ putes. Sic. n.
tibi perſuadeas uelim: unum mihi eſſe ſolatiũ: qua-
re facilius poſſem pati te eſſe ſine nobis: ſi tibi eẽ id
emolimento ſciam. ſin autẽ id non eſt: nihil duobus
nobis eſt ſtultius. me qui te Romã nõ attrahã: te q
huc nõ aduoles. una mehercle noſtra uel ſeuera uel
iocoſa congreſſio pluris erit: quã non modo hoſtes:
ſed etiã frates noſtri Hedui. li. vi. Epiſtola. x. ¶ Ego
ſi noſtri commodo rationem ducerem: te mecum eſ
ſe maxime uellẽ. Non enim mediocri afficiebar uel
uoluptate ex conſuetudine noſtra: uel utilitate ex cõ
ſilio uel opera tua. Sed cum te & adoleſcentiam tuã
in amiciciam & fidem meam contuliſſes: ſemper te
non modo tuendum mihi: ſed etiã augendum atq;
ornandum putaui. Epiſtola. xvii. ¶ Ego uero iam
te nec hortor nec rogo ut domum redeas: qn hinc
ipſe euolare cupio & aliquo peruenire ubi nec Pe-
lopidarum nomẽ nec facta audiam. Incredibile eſt
q̃ turpiter facere mihi uidear qui his rebus interſim
Nec tu uideris multo ante præuidiſſe quid impen-
deret. tum cum hinc profugiſti: quanquam hæc eti
am auditu acerba ſunt: tamẽ audire tolerabilius eſt
q̃ uidere. Epiſtola. xxxi. ¶ Sed tamen omnia mihi
erunt ſi tu ueneris hilariora. quanquam uenis ut ip-
ſe intelligis in maximarũ quaſi concurſum occupa-
tionũ. quas ſi ut uolumus exceperimus. Ego uero
multam ſalutem & foro dicã & curiæ: unaq; tecum
multum & cũ cõmunibus noſtris amatoribus. Epi
ſtola ultima. ¶ Fratrem meũ tibi fortiſſimũ ciuem
& ad omnia paratiſſimũ excuſes litteris: qui ex labo
re in febriculã incidit aſſiduam & ſatis moleſtã: cum
primũ poterit iſtoc recurrere nõ dubitabit: ne quo
loco reip. deſit. li. x. Epiſtola. xxxi. ¶ Quod nos in F
Italiã ſaluos ueniſſe gaudes: perpetuo gaudeas ue-
lim: ſed perturbati dolore animi magniſq; iniuriis
metuo. ne id conſilii cæperimus: qđ nõ facile expli-
care poſſimus: quare quãtum potes adiuua. ꝙ autẽ
poſſis mihi in mentẽ non uenit. In uiã ꝙ te des hoc
tẽpore nihil eſt: & longũ eſt iter & nõ tutum: & nõ
uideo quid prodeſſe poteris ſi ueneris. lib. xiiii. Epi
ſtola. xii. ¶ Cura igitur te & confirma: & cum com
mode & per ualetudinẽ & per animi tẽpus nauiga-
re poteris: ad nos amãtiſſimos tui ueni. Nemo nos
amat. qui te nõ diligit: carus omnibus expectatuſq;
uenies. lib. xvi. Epiſtola. ii. Quia tua uoluntas ea ui-
debat eſſe ut prorſus niſi confirmato corpore nol-
les nauigare: approbaui tuũ cõſilium: neq; nũc mu-
to: ſi tamẽ in eadem es ſentẽtia. ſin autẽ poſteaq̃ ci-
bũ cæpiſti uideris tibi poſſe me conſequi: tuũ conſi-
liũ eſt Marionẽ eo ad te miſi: ut aut tecũ ad me q̃pri
mũ ueniret: aut ſi tu morarere: ſtatim ad me rediret
Tu autem hoc tibi perſuade: ſi cõmodo ualetudinis
tuæ fieri poſſet: nihil me malle q̃ te eſſe mecũ. Si au
tem intelliges opus eſſere Patras cõualeſcẽdi cauſa
paululũ cõmorari: nihil me malle q̃ te ualere. Si ſta
tim nauigas: nos Leucade conſequeris. ſi te confir-
mare

mare uis & comites & tempestates: & nauem idoneã ut habeas: diligẽter uidebis. Epistola. iii. ¶ Nõ queo ad te nec libet scribere quo animo sim affectus tãtũ scribo & mihi & tibi maximæ uoluptati fore: si te firmum q̃primum uidero. Tertio die abs te ad Aluziam accesseramus. Is locus est citra Leucadem stadia. c. xx. Leucade aut teipsum: aut tuas litteras a Marione putabam me accepturũ. Quantum me diligis: tantum fac ut ualeas: uel quantum te a me scis
B diligi. Epistola. iiii. ¶ Et Quintus pater & filius & nos apud Aluziam ex quo loco tibi litteras ante dederamus: unum diem cõmorati sumus: ꝙ. Q. nos consecutus non erat. Is enim dies fuit. non Nouember: inde ante lucẽ proficiscentes ante diẽ. viii. Idus Nouembris has litteras dedimus. Tu si nos omnes amas: & præcipue me magistrum tuum: confirma te. ego ualde suspenso animo expecto te primum scilicet: deinde Marionẽ cũ tuis litteris. Omnes cupimus: ego in primis q̃primũ te uidere: sed mi Tyro te ualentẽ. Quare nihil properaris: satis quottidie uidero si ualebis: utilitatibus tuis possum carere te ualere tua causa primũ uolo: tũ mea. mi Tyro uale. Epistola. v. ¶ Effice si me diligis ut ualeas: & ad nos firmus ac ualẽs q̃primum uenias. Epistola. viii. ¶ Etsi opportunitatem operæ tuæ omnibus locis desidero: tamen nõ tam mea quam tua causa doleo te non ualere. Sed cum in quartanã conuersa est uis morbi (sic enim scribit Curius) spero te diligẽtia adhibita etiam firmiorem fore. modo fac id quod est humanitatis tuæ: nequid aliud cures hoc tempore: nisi ut quã cõmodissime cõualescas. nõ ignoro quãtũ ex desiderio labores: sed erunt omnia facillima si ualebis. festinare te nolo: ne nauseæ molestiam suscipias æger & periculosa hieme nauiges. Epistola. x. ¶ Tu cum eo tempore esse mecum non potuisti quo ego maxime operam & fidelitatem desideraui tuã: caue festines aut cõmittas: ut aut æger aut hieme nauiges. Nunq̃ sero te uenisse putabo si saluus ueneris. Epistola. xi. ¶ Ego uero cupio te ad me uenire: sed uia; timeo. Grauissime ægrotasti inedia & purgationibus & ui ipsius morbi consumptus es. Graues solent offensiones esse ex grauibus morbis. Epistola. xii. ¶ Andricus postridie ad me uenit: ultra quam expectarem. Itaq; habui noctem plenã timoris ac miseriæ: tuis litteris nihilo sum factus certior quomodo te haberes: sed tamen sum recreatus. Ego omni delectatione litterisq; oĩbus careo: quas antequam te uidero attingere non possum. Conserua te: mihi dies promissorum adest: quem etiam re
C præsentabo si adueneris. Epistola. xiiii. ¶ Omnia a te data mihi putabo: si te ualentem uidero. summa cura expectabam aduentum Menandri quem ad te miseram. Cura si me diligis ut ualeas: & cum te be
D ne confirmaris: ad nos uenias. Epistola. xv. ¶ Expecto tuas litteras de multis rebus: teipsum multo magis. Demetrium redde nostrum: & aliud siquid potes boni de Anfidiono nomine nihil te hortor. Scio tibi curæ esse sed confice. & si ob eam rem moraris accipio causam si id te non tenet: aduola litteras tuas ualde expecto. Epistola. xix. Hæc & pauca quidẽ

Ad Idem.

Enio ad ea quæ scribis: neq; per aliũ: neq; litteris posse transigi: & propterea me hortaris ꝙ meum aduentum maturem. uellem omnia cum rep. causa tum etiam perpetua in te beniuolentia mea: quæ uel consilio uel opera mea possent bene patriæ nostræ euenire: aut usui tuo esse: quanq̃ admirer quæ possit res esse in qua tantopere officium meum desideretur. Sed postea tantum operã meã ac studiũ in remp. a ciuibus nostris expeti significas: non differã ultra meũ accessum. Scio eni te nõ sine causa ut ita faciã ad me scripsisse. Non possum frustra hoc iter agere: mõ te incolumẽ salua nostra reip. inueniam. Gasparinus. ¶ Quod uero me hortaris ut hoc tanto bono sciẽs & uidẽs uobiscũ fruar (utor eni libẽter uerbis tuis) facis amice: quanq̃ adortatõe tua non egerẽ: & iam apud uos essem: nisi fuissent maxime occupatõnes: q̃bus nostræ reip. causa detẽtus fui. sed ut spero nõ multos dies abero. Quantũ oẽs præsentiã atq; officiũ tuũ expectãt. ex hoc potes cogitare ꝙ etiã inimici tui maxime in gratiã tuã reddire exoptant. Cura ut ad nos aduoles. Opus ẽ eni celeritate: nisi me uis esse cõiectum eo: unde nullo tẽpore non dico amici sed ne ipsa quidem salus esset si cuperet: possit me eximere. Quod nisi te maior cura detineat queso ipse accedas: ut iam non per litteras: sed in præsentia hoc tanto bono sciens & uidens nobiscum fruaris. Hortor uero te atq; etiã obsecro: ut ad nos accedas. Facies eni rem oĩbus post tuũ reditum amicis tuis gratissimã: mihi uero adeo iucundã: ut nulla maiori uoluptate cumulatius possis me afficere. Quare etiã atq; etiam ad nos festina. neq; ulla res tanta sit: quæ tuũ aduentum remoretur. Omnes quidẽ præsentiam tuã affectant: sciuntq; in te uno cõmunem oium salutem esse repositam. noli itaq; tantam expectationem omnium differre. Aliud non est quod in præsentia a te exigam nisi ut q̃primũ poteris: ad nos nauiges. Habeo enim tecum de multis conferre: quæ utriq; nostrũ maximam ut spero afferẽt utilitatem. sed uide ne te mari committas: nisi omnia ad nauigandum tuta uideas. Ego & si per incommode ex urbe discedam: constitui potius omnia post habere: q̃ ab his ludificari: ad quos sæpe multa ornamenta atq; adiumenta detuli. quare de hac re amplius eos non appelles si rem integram in meum aduentum reseruabis. Hortantur te omnes ut q̃primum opportunitas tibi aderit: non differas tuum aduẽtum. Est enim opus celeritate: cũ malũ nostrũ in dies propius accedat: nec multos defensores habeamus: ita me ad te scribere patres uoluerunt. Ego uero siquid an illorum autoritatem potest accedere id etiam atq; etiam magnopere quæso: ut cum reipub. causa omnia feceris: tum etiam pro nostra beniuolentia quæ ad summum peruenit: expeditionẽ tuam matures. Nunc item ex Gasparino circa secũdam Rubricæ partem ubi nos excusamus clausulas. accipe. ¶ Si fortunis tuis ut oportebat nõ affui: minime accusabis officium meum: qui cum maxime E

cuperem animo tuo satisfacere: illa ipsa patriæ no-
stræ caritas ex medio cursu quo ad te contendebam
plane me inuitum reuocauit. Hæc sunt quæ pro cau
sa mea duxi hoc tempore tibi respondenda: non qa
tuis admonitionibus succenseam: sed ut siquam nō
bonam opinionem de me cōcepisses: ego me apud
te purgarem. Vellem posse animo imperare & re-
spondere tibi molestius: cū non satis intelligo quor
sum hæc uerba tua tendant: sed postq̄ me cogie (cū
bona uenia tua) uellem ostenderes mihi quando ti-
bi in amore non responderim: imo quando te amā
do nō añcessi. Multa sunt de quibus si mihi peroccu
pationes meas licuisset: te in re tua pluribus uer-
bis admonuissem. sed quia ad ea omnia mihi ocium
non fuit: satis erit de studiis tuis: de molestia atq; hu
manitate: qua ratione illis utaris consilium meum
tibi aperire. Quod apud te hoc tempore dignitatis
meæ rationem habeam: id me necessario facere nō
procul a te aberit: si anteactam uitaȝ meam semper
longe ab ambitione reminisci uolueris. sed non sa-
tis æquo animo possum ferre isolentiam quorūdaȝ
hominum: qui neminem in ciuitate possunt ferre
nisi animo summisso & ignauo sit: ego dolorem me
um non possum dissimulare: q; bene agendo nullaȝ
gratiam possum promereri. Nosti q̄ durū sit homi
ni non ignobili & qui sit animo ingenuo supplicare
alteri. uix quidem induci potui ut has ad te litteras
darem qui mihi summe familiaris es. sed tua fides
ac beniuolentia omnem cōtentionem discussit. Tu
pro nostra amicicia etiam atq; etiam uidebis: siquid
erit in quo apud nostros amicos iuuare me possis.
Illud enim ego præ nimia uerecundia facere prohi-
beor. Nisi de tuo in me animo satis persuasum habe
rem: dubitarem ne tibi molestus fuissem: cum his
diebus causam Lucretii apud quæstorem nostrum
contra necessarium tuum defendissem: sed cum su-
perioribus temporibus nihil a me gestum in amici
cia nostra cognosceres: quod a ueteri existimatione
tua alienum esset: putaui etiam in hoc facto meo te
non permutaturum fuisse iudicium tuum. Nisi sci-
rem de qua re & apud quem agerem: non auderem
certe: præsertim hoc tempore quicquam ad te scri-
bere. Scis enim q̄ uariæ sint hominum suspitiones:
& q̄ promptissimæ linguæ ad maledicēdum. sed cū
summa causæ meæ sit æquitas: & tu ille sis qui nihil
possis nisi æquum facere: bono animo causam meā
tibi cōmēdabo. ℂ Quid egerim nemo nouit meli-
us q̄ ego ipse: nec est alius qui si male fixi pro me de
pendat. Semper huiusmodi cantilenas ad me scri-
bis. non uacas studio: noctu per adulteria pergis: cō
fringis hostia: hunc pulsas: illi contumeliosus es: &
multa huiusmodi: quæ ne patientissimus quidē pos
set æquo animo ferre. nescio quare mihi totiens ira
sceris maxime cum harum rerum nisi quātum ætas
& consuetudo iuuenū affert: mihi non sim conscius
nihil facio præter morem aliorū. Cumq; plures sint
quibus uita mea non satis est perspecta facile euenit
ut homines ad male credendū paratiores sint: q̄ pru
dentes ad iudicandum. Quare ne opinionem quā
semper apud ciues optaui: aliqua mea negligentia
aut tarditate amnitam: uide ut si quādo huiusmodi
sermones de me confingi ac disceptari audiueris: fa
mæ ac rationis meæ rationē habeas. nec minori stu
dio me defendas: q̄ semper ad omnē humanitatem
atq; modestiā me adhortatus fuisti. Quantū uero
studio meo ac diligentia fieri poterit: famæ tuæ ra-
tionem habeo & te excusabo apud omnes: siqd indi
gne de te referri audiā. Tu aūt dabis operā: ne cum
ego officiū tuū laudauero ipse aliqua in te bonā æsti
mationē hominū diminuas. Si uero aliud de te au-
dire me continget: non certe dissimulāter id feram:
sed faciā ut qui ad maledicēdum de alio parati uene-
runt ipsi multo de se pius audiant quicquid aūt illi
contra te moliantur: nihil est quod te magnope tur
bare debeat. Validior eni est opinio quā boni hoies
de te fecerunt: q̄ ut possit ab huiusmodi hominibus
uiolari. Quid cæteri de me tibi referant ipsi uideāt.
ego cōscientia mea utar. tu uero qui sapis & similēȝ
aliquādo procellā expertus fuisti: ꝑ tua sapientia ui
debis quid huiusmodi hominibus credēdū sit. Siqd
aūt erit quod suspitionem aliquā de me tibi afferat:
scribe: & ego me ut spero ab omni suspitiōe eximā.
Disperеā nisi rēp. semper pluris feci: q̄ aut meipsuȝ
aut meos liberos: ꝓpterea nō possuȝ nō iniquo aio
ferre maledicta eoꝝ nō posse effugere qui nihil ali-
ud student: q̄ quomodo in eā possim ifamari. Si tibi
nō satis perspectus est anim⁹ q te mihi inimicū red-
dere uoluit: nūc primuȝ ex me cognosces: ut atroci
iniqtate hoīs illius cognita: melius possis iudicare
quanta sit ei fides habēda. Nō præsumerē de hac re
scribere quam ego tibi minime placere scio: si a bo-
no uiro hoc tibi relatum esset: sed cū ab homine in-
uido ac pessimo id perspectū sit: ita eius exponam
uitā: ut nihil minus uerū esse intelligas. Hæc ex Ga
sparino Perganiensi. ℂ Solent qui errati ueniā pe- A
tunt causam aliquā sui erroris probabilem allegare.
Ego aūt siquā haberē: pridie illā ad te ꝑscripsissem:
sed nullā certe habeo quā afferre possim: nondum
probabilem: sed ne tolerabilem quidē; quare ad de-
precationem me cōfugere necessitas cogis. Scire tñ
abs te uellem: si facultatem illā tuam & humanitatē
pristinā obseruas: an postēaq̄ te nō nidi durior fact⁹
sis ut exinde cōsilium capiam. nam si mitis es: aude-
bo. si inexorabilis me contrahā. Malo enim perpe-
tuo silētio uti: q̄ aliquid petere quod a te ipetratur⁹
non sim. Leo. Aretinus. ℂ Noui enim te hominēȝ
prudentissimū e quadam quasi specula cuncta pro-
spicere. neq; solū qui cursus rerum: sed etiā q exitus
futurus sit. Quapropter ne diutius auribus tuis ꝑ-
strepam: iam meæ finē imponā epistolæ: in qua si-
qd superfluū legeris: id ex nimia quadā amoris abū
dantia dictū puto. Non secus enim hæc ad te exara-
ui: q̄ si tecum corā sermonem habuissem. Itaq; hoc
abs te exoratum uelim honorande præceptor: ut si
quicquam fortasse liberius q̄ decebat dixisse uide-
bor: pro humanitate atq; clæmentia tua mihi igno
scas atq; idipsum ut par est: bonam in parteȝ accipi
as. Reliquum uero sit: ut qui cūcta moderatur & re-
git deuote atq; suppliciter rogē & deprecer: ut uo-
tis tuis fauere ac quodcūq; acturus sis: id tibi ex sen-
tentia

B tentia secūdare dignetur. Gabriel Teglatius. ¶ Cō
pluribus iam diebus elapsis: longiusculam abs te su
scepi epistolā: & caritate & dicendi suauitate ornatis-
simam: cui si tardius fortasse q̄ decebat respondero:
non mihi succenseas uelim: hoc enim tempore non
nullis occupationibus & his quidem honestissimis
ita destrictus. itaq̄ impeditus fui ut non sine paruo
meo incommodo potuissem ad te quicquam antea
perscribere: quanq̄ uero te diuturna mearū expecta
tione frustratus fuerim: non tamen moleste tibi fe-
rendum est: ex eo ꝙ necessitas ipsa facere compulit.
Longiori fortasse oratione ad me purgandū opus
esset: si apud iniquum aliquē iudicē causam meam
agerem. Verū enim cū te nactus sim: de cuius æqui-
tate: clæmētia: humanitate: & principuo in me amo
re plurimū mihi persuadeo: nihil profecto dubitē
quin tullum mihi negocium fuerit abs te ueniā im-
petrari præsertim quando causa mea: uel quocunq̄
C alio iudice iusta atq̄ legitima iudicaret, Idē. ¶ Lit-
teras a te proxime accepi: quibus ut una conuenia-
mus hortaris: gratia beniuolētiæ inter nos redinte-
grandæ. Id ego laudo & iuxta tecū concupisco. Sū
profecto qui cuicunq̄ & tibi maxime gratificari ue
lim: neq̄ idipsum quod in præsentia efflagitas: per
me steterit antehac quo minus fieret ut nosti: nec sane
D stabit Antonius Panor. ¶ Antonius Panor. S. D.
P. Antonio Cremonensi uiro celeberrimo. Si uales
gaudeo. ego te quidem ualere opto. Ad celebritatē
diuæ Iuliæ non spectaculorum gratia: sed Scipione
reliquosq̄ beniuolentes salutandi uisendiq̄ Medio-
lanum me conferam quod proinde tibi cognitum
fieri studui: ut omnino ne abesses: curares. alioquin
iniucunda ac tristitia erunt omnia mihi sine te: ut si
non uenias: mihi lilia nigra uidentur: nec sapiēt fon
tes: & accessent uina bibenti. At si tu uenias: mihi cā
dida lilia fient: & sapient fontes: & dulcia uina bibē-
tur. Possent tamen uno casu euenire quo minus ac-
cederem: quem ex tabellario amicissimo meo itelli
gas uolo uiuo sermone. Vale mea uoluptas. Cæte-
ra agemus corā. Ex Papia q̄rapti. Idem. ¶ Si com
E mode fieri abs te potest: huc hodie uenias peto. Sū
enim tecum quædam commentaturus. Quare ue-
lim ne differas neq̄ committas ut te potius excusan-
dum contationis: q̄ laudandum properationis ostē
F das. Vale Mediolani. Natali Christiano. Franciscus
Philelphus. ¶ Nō possum officium tuum non ac-
cusare: ꝙ tam diu silentium egeris. nec enim mei obli
tus esse debes: quē mirifice diligere cōsuesti. nec etiā
pythagoreus factus es tam repēte: qui elocutionis
studio maxime omnium inseruire didiceris. nec te
superbum factū esse puto: qui humanitate & man-
suetudine nemini cedas. Itaq̄ nisi te iure excusandū
malis: facito ad me uenias: aut propediem itelligam
quid in causa fuerit: ut tāto silētio te dederis. Idem.
G ¶ At si tibi cordi est hos penitus merores aboleam
te oratū uelim tuum ad me pedem ex templo trans
feras: hic aliquot dies mecū uictitaturus: ut tua pru
dentia: autoritate: ac lepidissima demum consuetu-
dine mœroris reliquum possim eliminare. Baldasar
H Rasinus. ¶ Quū Sēpronius familiaris tuus a te p-

ficisceretur: mihi impare nequiui: quin ad te denuo
cōscripserim. Te scire uelim ut tuū summo gaudeo
animum expleam: uniuersum hunc populū tui ui-
dendi q̄auidissimū esse: & in primis tui socii: thala-
mi: & liberi: qui in hac calamitosa tempestate lachri-
mis usq̄ redundarunt. tuum flagrantissime aduen-
tum præstolantur: quem tuæ familiæ tuisq̄ omni-
bus rationibus apprime conducturum nec medio-
criter confido. Tuæ igitur agros in patrios reditio-
nis: me uelim q̄primum poteris: facias certiorem.
quando id animum induxerim meum: tibi cum le-
ctissimo tuorū contribuliū comitatu obuiā perueni
re. Idē. Hæc de his: nunc alia ex ordine exaremus.
¶ Circa uirtutes: honores: & scientias. Et ubi quē
ex eis collaudamus: aut ad prædicta inuitamus. M.
T. C. clausulæ incipiunt.

Ihi quidem humanitas tua uel summa
potius sapientia: non iniucunda solum:
sed admirabilis uisa est. libro primo. Epi
stola sexta. ¶ Te uero moneo: cum be-
neficiis nostris tum amore incitatus meo: ut omnē
gloriam ad quam a pueritia iflammatus fuisti: om-
ni cura atq̄ industria consequare: magnitudinemq̄
animi tui: quam ego semper sum admiratus: sem-
perq̄ amaui: ne unq̄ inflectas cuiusq̄ iniuria. Ma-
gna est hominum opinio de te: magna commenda
tio liberalitatis: magna memoria cōsulatus tui. Ea-
dē. ¶ Vt hæc multo añ meditere huc te pares: hæc
cogites: ad hæc te exerceas: sentiasq̄ id quod semper
sperasti: nō dubito quin adeptus intelligas te facilli
me posse obtinere summū atq̄ altissimū gradū ciui
tatis. Quæ quidem mea cohortatio: ne tibi inanis
aut sine causa suspecta uideretur: illa me rō mouet:
ut te ex nostris euentis cōmunibus admonendū pu
tarē: ut considerares in omni reliqua uita quibus cre
deres: quos caueres. Eadē. ¶ Lentulū nr̄um eximia
spe summæ uirtutis adolescentē: cū cæteris artibus
q̄bus studuisti semper ipse: tum in primis imitatio-
ne tui fac erudias. Nulla. n. erit hac præstantior di-
sciplina: quē nos & quia tuus: & quia te dignus est fi
lius: & q̄a nos diligit: & semperq̄ dilexit in primis
amamus carūq̄ habemus. Eadē. ¶ Noui eni tēpe-
rantiā & moderationē naturæ tuæ. noui animū tu-
um mihi amicissimū tū nulla in cæteros maliuolen-
tia suffusum: cōtraq̄ cū magnū & excelsum: tum eti
am apertum & simplicem. Epistola. ix. ¶ Ego te ab-
fuisse tādiu a nobis & dolui ꝙ carui fructu iucundis-
simæ consuetudinis: & lætor ꝙ absens omnia cum
maxima dignitate es consecutus: ꝙq̄ in oībus rebus
tuis meis optatis fortuna respōdit. Breue est quod
me tibi p̄cipere meus incredibilis in te amor cogit.
Tanta est enim expectatio uel animi uel igenii tui:
ut ego obsecrare obtestariq̄ non dubitē. si ead nos
cōfirmatus reuertare: ut quā expectationē tui cōci-
tasti: hanc sustinere ac tueri possis. lib. v. Epistola. i.
¶ Teq̄ ad studia sūmæ laudis cohortabor. Est eni
tibi grauis aduersaria cōstituta & parata incredibilis
quædā expectatio: quam tu una re facillime uinces
si hoc statueris quarū laudū gloriā adamaris: quibus
artibus hæ laudes cōparantur: in his esse labotādum

In hanc ſententiam ſcriberem plura : niſi te tua ſpõ-
te ſatis incitatum eſſe conſiderem: & hoc qcquid atti
gi nõ feci inflãmandi tui cauſa: ſed teſtificandi amo
ris mei. Epiſtola. iiii. ¶ Vnũ illud neſcio : gratulor
ne tibi an timeã: q admirabilis eſt expectatio redit⁹
tui: nõ quo uerear ne tua uirtus opinioni hominuꝫ
non reſpondeat: ſed mehercule ne cũ ueneris : nõ ha
beas iam quod cures: ita ſunt omnia debilitata iam
prope & extincta. Epiſtola. v. ¶ Quid eſt cauſæ cur
mihi in optatis non ſit cõplecti hominẽ florentem
ætate: opibus: honoribus: ingenio: liberis : propin-
quis: affinibus: amicis: collegã meũ pſertim: & in ip-
ſa collegii laude & ſcientia ſtudioſum mei: Epiſtola.
xiii. ¶ Officiũ meũ erga Rhodonem cæteraq; mea
ſtudia: quæ tibi ac tuis præſtiti: tibi homini gratiſſi-
mo grata eſſe uæhementer gaudeo: mihiq; ſcito in-
dies maiori curæ eſſe dignitateꝫ tuã: quæ quidẽ a te-
ipſo integritate : & clæmẽtia tua ſic amplificata eſt:
ut nihil addi poſſe uideat᷑. habes eni nemine hono-
ris gradu ſuperiorẽ. Epiſtola. xviii. ¶ Cilix libert⁹
tuus antea mihi minus notus fuit: ſed ut mihi reddi
dit a te litteras plenas & amoris & officii : mirifice
ipſe ſuo ſermone ſubſecutus eſt humanitatẽ littera-
rũ tuarũ. Iucũda mihi eius oratio fuit : cũ de animo
tuo: de ſermonibus tuis quos de me haberes quotti
die mihi narraret . Quid quæris? biduo mihi factus
ẽ familiaris. Epiſtola. i. ¶ Hæc mihi ampliora mul
to ſunt: q̃ illa ipſa ꝑpter quæ hæc laborant . Inſignia
eni uirtutis multi etiã ſine uirtute aſſecuti ſunt. Tali
um uirorũ tanta ſtudia aſſequi ſola uirtus põt. Epi-
ſtola ultima. ¶ Seruus tuus uel potius noſter ſum-
ma me obſeruantia colit. cuius ego cum omni pro-
bitate ſum maq; uirtute: tum ſtudiis doctrinaq; dele
ctor . Is mecũ ſæpe de tua manſione aut diſceſſione
cõmunicat. libro. iiii. ¶ Ac nõ uereor ne aſſentaciũ
culã quadã aucupari tuã gratiã uidear: cũ hoc demo
ſtrẽ me a te potiſſimũ ornari celebrariq; uelle. Neq;
enim tu is es qui ſis neſcius: & qui nõ eos magis qui
te non admirentur inuidos q̃ eos qui te laudẽt aſſen
tatores arbitrere. Neq; autẽ ita ſum demens ut ſem
piternæ gloriæ per eũ cõmendari uelim: qui non ip
ſe quoq; in me cõmendando propriã ingenii gloriã
cõſequat᷑. libro. v. Epiſtola. xii. ¶ Placet eni Hector
ille mihi Neuianus: qui non tantũ ſe laudari lætat᷑.
ſed etiam addit laudato uiro. Eadẽ. ¶ Cũ enim te
ſemper magnum hominẽ duxerim: q his tẽpeſtati
bus es prope ſolus in portu: fructuſq; doctrinæ per
cipis eos qui maximi ſũt: ut ea cõſideres eaq; tractes
quorũ & uſus & delectatio ſunt oibus iſtorꝫ & actis
uoluntatibus anteponendi . Equidem hos tuos Tu
ſculauenſes dies inſtar eſſe uitæ puto libenterq; om-
nibus omnes opes conceſſerim: ut mihi liceat ui nul
la interpellante iſto modo uiuere : quod nos quoq;
imitamur ut poſſumus: & in noſtris ſtudiis libentiſ
ſime cõquieſcimus. libro. xiiii. Epiſtola. vi. ¶ Nihil
eni (mihi crede) uirtute formoſius: nihil pulchrius:
nihil amabilius. Epiſtola. xiiii . ¶ Itaq; te cũ uideo
ois mihi graccos: ois lucilios: uere ut dicam Craſſos
quoq; & Delios uidere uideor. Moriar ſi pter te quẽq̃
reliquum habeo in quo poſſim imaginẽ antiquæ &

uernaculæ feſtiuitatis agnoſcere. Epſa. xv. ¶ Om-
nia ſumma cõſecutus es uirtute duce comite fortu-
na: eaq; es adeptus adoleſcens multis inuidẽtibus:
quos ingenio induſtriaq; fregiſti . Nunc me aman-
tiſſimũ tui nemini cõcedente: qui tibi uetuſtate ne-
ceſſitudinis potior poſſit eẽ ſi audies: omnẽ tibi reli
quæ uitæ dignitatẽ ex optimo reip. ſtatu acqres . li.
x. Epiſtola. iii. ¶ Cõſul es deſignat⁹ optima ætate:
ſumma eloquẽtia: maxima orbitate reip. uirorꝫ tali
um. Incumbe per deos imortales in eam curã & co-
gitationẽ quæ tibi ſummã dignitatẽ & gloriã affe-
rat. Vnus aũt eſt hoc pſertim tẽpore per tot annos
rep. deiecta: reip. bene gerẽdæ curſus ad gloriã . Ea-
dẽ. ¶ Non me præteribat in tanta ſollicitudine ho
minũ & perturbato ſtatu ciuitatis fructuoſiſſimã eſſe
profeſſionẽ bonæ uolũtatis : magnoſq; honores ex
ea re cõplures cõſecutos uidebã. Epiſtola. viii. ¶ Ip
ſa fama quæ de tua uoluntate percrebuit : magnam
es laudẽ cõſecutus. Epiſtola. v. ¶ Is enim deniq; ho
nos uideri ſolet: qui non propter ſpem futuri bene-
ficii: ſed propter magna merita claris uiris defertur
& dat᷑. Quare ſit modo aliqua reſp . in qua honos
elucere poſſit oibus (mihi crede) ampliſſimis hono
ribus abundabis. Is autẽ qui uere appellari põt ho-
nos nõ inuitamentũ ad tẽpus: ſed perpetuæ uirtu-
tis eſt præmiũ. Quãobrẽ mi Plance icumbe toto pe
ctore ad laudẽ: ſubueni patriæ: opitulare collegæ: oi
um gentiũ conſenſum & incredibilẽ conſpirationẽ
adiuua me: tuorꝫ conſiliorũ adiutorẽ: dignitatis fau
torem oibus in rebus tibi fideliſſimũ amiciſſimũq;
cognoſces. Eadẽ. ¶ Vt primũ poteſtas data eſt au-
gendæ dignitatis tuæ: nihil prætermiſi in te ornan-
do: quod poſitũ eſſet: aut in præmio uirtutis: aut in
honore uerborũ. Epſa. xiii. ¶ In te & collega tuo
omnis ſpes eſt diis approbãtibus. cõcordia ueſtra q̃
ſenatui declarata eſt litteris ueſtris: mirifice & ſena-
tus & cũcta ciuitas delectata eſt. Epiſtola. xxii. ¶ Sic
tibi pſuade tãtã eſſe apud ois bonos tui caritatẽ : ut
nullũ gen⁹ ampliſſimæ dignitatis excogitari poſſit:
quod tibi nõ paratũ ſit. Eadẽ. ¶ Nolo eni te ignora
re quãtã laudẽ conſecutus ſis: mihi crede ꝑximã Plã
co: idq; Planci ipſius teſtimonio: præterea fama ſen
tentiaq; omniũ. Epiſtola .xxv. ¶ Omnes eni tuos
ad laudem impetus noui. Quod ſi ut ſcribis ita ſen-
tis: non magis te q̃ de te iudicium repræhendo meũ
te adipiſcendi magiſtratus leuiſſimi & diuulgariſſi-
mi ſi ita adipiſcare: ut pleriq; præpropera feſtina-
tio abduceret a tantis laudibus: quibus te omnes in cæ
lũ iure & uere ferunt. Epiſtola .xvi. ¶ Brutus qdẽ
noſter egregiam laudẽ eſt cõſecutus. libro. xii . Epi-
ſtola. v. ¶ Hirtius nihil niſi cõſiderare ut mihi cre-
bris lr̃is ſignificabat actur⁹ uidebat᷑. Eadẽ. ¶ Nunc
autẽ opto ut ab iſtis oriẽtis partibus uirtutis tuæ lu
men eluceat. Eadẽ. ¶ Tu uelim ſic exiſtimes tibiq;
perſuadeas eſſe perfugium in te & Bruto eſſe poſi-
tum: ſi (quod nolim) aduerſi quid euenerit. Res cũ
hæc ſcribebam erat in extremum adducta diſcrimẽ.
Epiſtola. vi. ¶ Te quidẽ magnũ hominẽ & præſen
ti iudicio & reliqui temporis expectatione ſcito eſ-
ſe: hoc tibi ꝓpoſito facut ad ſumma cõtẽdas. Nihil
eſt

eſt tantum quod non po.Ro.a te perfici atq; obti-
neri poſſe iudicet.Epiſtola.viii. ℭ Tua uirtute ma-
gnitudine animi nihil eſt nobilius. Itaq; optam⁹ut
q̃primum te in italia uideamus:nos rẽp.habere ar-
bitramur:ſi uos habebimus.Epiſtola .x. ℭ Eãdẽ rẽ
tibi uolo bene & fœliciter euenire:quod ita fore con
fido fretuſ & induſtria & prudẽtia tua.Epiſtola.xix.
ℭ Et litteris multorꝝ & ſermone omnium perfer-
tur ad me incredibilem tuã uirtutem id eſt fortitu-
dinem eſſe : teq; nec animi nec corporis laboribus
defatigari.Me miſerum te iſta uirtute:fide:probita
te:humanitate in tantas ærumnas propter me inci-
diſſe.libro.xiiii.Epiſtola.i. ℭ Quẽ ego diẽ ſi uide-
ro & ſi in ueſtrum cõplexũ uenero : ac ſi & uos & me
ipſum recuperauero:ſatis magnum mihi fructũ ui-
debor percepiſſe & ueſtræ pietatis & meæ. Piſonis
humanitas:uirtus:amor in omnis uos tantus eſt ut
nihil ſupra poſſit. Vtinam ea res ei uoluptati ſit:glo
riæ quidem uideo fore.Eadẽ. ℭ Tu enim es is qui
me ſententiis tuis ſæpiſſime ornaſti : qui oratione:
qui prædicatione:qui ſummis laudibus in ſenatu in
contionibus ad cælum extuliſti : cuius ego ſemper
tanta uerborum pondera eſſe putaui:ut uno uerbo
tuo cum mea laude coniuncto: oĩa me aſſequi arbi-
trarer.libro.xv.Epiſtola.iiii. ℭ A me autẽ hæc ſunt
perfecta:quæ ego in beneficii loco non pono:ſed in
ueri teſtimonii atq; iudicii ut præſtantiſſimas tuas
uirtutes non tacitus admirarer (quis enim in te id
non facit) ſed in omnibus orationibus ſententiis
dicendis : cauſis agendis: omnibus ſcriptis græcis:
latinis : omniq; uarietate litterarum mearum te nõ
modo iis quos uidiſſemus:ſed hiis de quibus audiſ-
ſemus omnibus anteferrẽ.Eadem. ℭ Quantæ tibi
curæ meus honor fuerit : & q̃ idem extiteris conſul
in me ornando & amplificando qui fueras ſemper
cum præſentibus tuis & cũ tota domo: & ſi res ipſa
loquebat̃;cognoui tamen ex meorum omniũ litte-
ris. Itaq; nihil eſt tantum quod ego nõ tua cauſa de-
beam facturuſq; ſim tum ſtudioſe ac libẽter.Epiſto-
la.xi. ℭ Ego aũt ſemp ornamento te mihi fore du-
xi. Fuiſti etiam præſidio triſtiſſimis meis tempori-
bus. Acceſſit poſt tuũ diſceſſuȝ familiaritas mihi cũ
Bruto tuo maxima: itaq; in ueſtro ingenio & indu-
ſtria mihi plurimũ & ſuauitatis & dignitatis cõſtitu
tum puto. Id tu ut tuo ſtudio confirmes te uehe-
menter rogo litteraſq; ad me & continuo mittas:&
cũ Romã uenerꝫ q̃ſæpiſſime.Epiſtola.xiiii. ℭ Gra
tos tibi optatoſq; eſſe qui de me rumores efferunt̃:
non dubito mi dulciſſime Tyro: præſtaboq; & eni-
tar:ut indies magis magiſq; hæc naſcens de me du-
pliciter opinio.quare quod polliceris te buccinato-
rem fore exiſtimationis meæ firmo id præconſtan
tiq; animo facias licet. libro.xvi. Epiſtola.xxi . Hæc
ex Tullio. Gaſpari.Perga.

Ad Idem.

CVpis ex me ſcire quid ad bene uiuenduȝ
propius accedat . nam id te ignorare ad
me ſcribis : quam potiſſimum uiam in-
grediaris. Ego uero ita a ueteribus acce-
pi : nihil diuina religione melius : aut quod magis
libertati: quam omnes in hac uita uolumus conue-
niat. Gaſparinus. ℭ Cum ad te litteras meas dare
conſtituiſſem:nulla res comparebat in mediũ : quæ
tuis uel moribus uel ſtudiis uideretur mihi dignior
ac tibi futura gratior:q̃ ſi ea quæ de cultu diuino ac-
cepiſſem ab hominibus ſapiẽtiſſimis: tibi in primis
nota facerem. Noli quæſo defatigari in medio cur-
ſu nobiliſſimarũ artiũ quas dudũ ingreſſus es ; certe
ſi aliqua res ullo tẽpore fuit:quæ cumulatiſſime po
tuerit homini fælicitatẽ largiri : ea in primis mihi
uiſa eſt : quæ optimarꝫ artiũ p̃ſidio fulta eſt . Eſt. n.
philoſophia res prorſus digna & admiratiõe & lau
de noſtra:in qua non ſolum rerũ humanarũ:ſed eti-
am diuini cultus ratio mihi uidet̃ eſſe repoſita . Nã
& altiſſimarum rerũ cauſas aperit:& bene atq; caſte
cuȝ hominibus uerſari iſtruit. Cõſtitui ergo ſiue in
rep.aliquid a me agendũ erit:ſiue cum amicis nego
ciandũ & cõſilium & auxiliũ ab ea petere:nihil tamẽ
eſt quod magis in illa me delectat:q̃ ꝙ docet ea con-
temnere quæ pleriq; admirantur & animũ ab omni
moleſtia atq; anxietate liberat. Quid eni ſapientius
de altiſſimis rebus dici aut excogitari poteſt quã ea
quæ cũ a Platone tũ ab his qui deinceps illum ſecuti
ſunt:& ſæpe diſputata & nõnunq̃ prudentiſſime ab
eis conſcripta fuerunt. Nunq̃ ad te alias de maiori-
bus quã nunc rebus ſcripſi. Tantæ enim ſunt:ut nõ
modo te ad legendum inuitare debeant:ſed etiã ual
de excitare. Satis ſpectata eſt integritas tua:nec ullo
tẽpore putaui de tua uita dubitandum . Siquid aũt
de te mihi narratũ fuit:quod ad famam tuã pertine
ret:nõ tamen mutaui iudicium meũ. Amo enim te
& forte magis quã credis:nõ quod magna familia-
ritas inter nos fuerit : ſed quia nunq̃ de te aliter quã
de optimo ciue iudicaui. Illud aũt ſcribã: neminẽ tã
ta modeſtia eſſe:aut tam frugi cuius uita nõ inuide-
retur : & maxime ab his quibus ipſis nulla in parte
uirtutes eſſent. Quid de te ſentiant omnes & amici
& ciues tui ſignificari a me tibi deſideras. Omnium
una eſt ſentẽtia:neminẽ ex ſociis æqualibus tuis ma
iori eſſe ingenio : ſed ſe maxime uereri : ne illo ſatis
modeſte utaris . Quod humaniſſime prædones te-
cũ egerint:nõ tam fortunæ attribuẽdũ eſt:quã mo-
ribus tuiſ. Es enim omniũ hominũ lepidiſſimus:ali
quid ſcio profuerunt tibi tuæ facetiæ:& in omni ſer
mone tua ſuauitas. Maximã omniũ laudẽ hodierno
die conſecutus eſt exercitus noſter : qui fortiſſima
pugna eo uſq; in acie contra hoſtes ſtetit:ut pertina
citer pro defenſione patriæ moriendo clariſſimam
inde uictoriã retulerit. Maximũ lætitiæ fructũ ; ca
pio quotiens aliquid a te aut cogitatum aut prudẽ-
ter factum audio . Perge itaq; ut cæpiſti : & ſi laude
bonorum hominum gloriaris nõ defatigeris in eo
genere uirtutiſ:in quo magno reip.& amicis potes
eſſe præſidio. Tantum autem poteris: quantum cæ
teris labore:induſtria:& ſollicitudine præſtas . Per-
ge ut inſtituiſti Galle mi ſuauiſſime. Incredibile enĩ
eſt quantum homines illam tuam ſingularem mo-
deſtiã ac manſuetudinẽ animi tui laudãt . Homines
tibi es animo bene uolunt:ꝙ nõ te præbes cuiquaȝ
difficilem : ꝙ nemo te neque perturbatum animo:

neq; in humanum aut male respondentem uidit. Bene de re homines opinantur: & quod ego in prima parte laudis arbitror non tantum uulgares atq; indocti: sed prudentissimi atq; sapientissimi recte de te sentiunt. Vide ne aliqua negligentia finas hanc talem & tantam aestimationē corrumpi. ¶ Quotiēs de officio meo scribo: rem maxime incōgruā rebus meis facio: sed quia multa sunt tempora quibus id etiā a sapiente est necessario faciendum: puto uos facile daturos mihi ueniā: si rationem meae dignitatis habuero: & maxime aduersus eos qui nulla modestia aut humanitate possunt a me uinci: qn saepe aliquam fabellam de me in populo spargant. Spero uos omnem uitā meā pro singulari prudētia uestra recogniturος. Qua pietate semper patrem meum excoluerim: nemo potest melius q̄ tu iudicare. Nā cū in morbo & senectute & sibi grauis & aliis molestus esse caepisset: scis quo eum animo pertulerī. Sēper enim putaui omnes labores atq; molestias non solū fortiter pro illo: sed etiā suauiter ferēdū. Quod siquid in ea re perturbationis accepi: totū id sua magis causa: q̄ mea cōtractū erat. Matrē meā iam ultimae senectutis omni officio ac pietate prosequor: quod melius e sorore tua faemina prudentissima q̄ ex me cognosces. Illud uero tacebo: me nunq̄ illā in maiori honore habuisse q̄ hoc ipso tempore quo fere ab omnibus derelinquit: propter multa quae illa aetas habet fastidiēda. quare si quis aliter de me tibi dixit: caue ne cuiquā assentiaris. Quo aio in parentes me os fuerim uel hoc uno itellexi: q nunq̄ magis eorū praesentiā desideraui: q̄ postq̄ rebus humanis excesserunt. Quotiens enim memoriā eorum repeto: nūq̄ postea uisus sum unam diē in laeticia egisse: cū & cōspectu & consiliis eorū priuatus sim. Nec facile dicā utrū faelicior sim: q tales parentes habuerim: an miserior q nūc tot simul ornamenta atq; adiumēta uitae morte ipsorum amiserim. Nullū unq̄ tātū uel periculū uel laborem putaui: quod pro incōmodis amicorū fugiendum arbitrarer. neq; ulla alia res est tanta. uirtute excepta: quā amicitiae praeferēdā iudicē. Idem etiam te sentire puto. Facio enim de meipso cōiecturam. Quod omnes necessarios meos ex aio colam: facile intelliges si mea studia in illos cogitabis. Cari enim sunt unicuiq; sui: sed neminem eorū quos noui puto uiuere: qui suos maiori beniuolentia prosequat̄ q̄ ego meos. Etsi de meo in tuos necessarios animo satis tibi perspectum credam: non tamen possum facere quin aliquid de meo officio ad te scribam. Gaudeo enim omnia tibi communia facere quae a me summa cū uoluntate gesta fuerunt. ¶ Cū te ualde semper amauerim: nunq̄ tamen magis optaui q̄ hoc ipso tempore officiosus in te tua uideri. Ita quidem rō tuorum negociorū postulat. Nā nisi pedibus & manibus elaborassem: ut meliori loco res tua esset: certe de tuis fortunis actū erat. nunq̄ de te solicitus esse destiti: donec omnia tua in tuto locaui. Solicitudinem tuam ac studium quo in mea causa usus fuisti & laudo & admiror. Sed longe magis is ipse animus quo in me uteris delectat me. Nihil enī uideo quod ad hanc tuam in me beniuolentiam addi possit. Vtinam possem quantas tibi habeo gratias aliquādo re ipsa referre. Sed hoc tibi persuadeas uelim: memoriā in me tuorum beneficiorum futuram sempiternam nimis in me officiosus es: nimis grato animo: cū plura meis in te beneficiis attribuis: q̄ iure mihi attribuenda cognoscam. Nullum ergo tempus noui: in quo aut non maiorē gratiā attuleris q̄ prius a me acceperis: aut non aliquo tuo uel insigni facto: uel egregio dicto meipsum antecesseris. Sed hoc est tua humanitas ac summa in omnibus rebus modestia beneficia quae ab aliis acceperis magnificare: tua autē aut nulla aut per exigua putare. Pater tuus homo tū suorum ciuium nobilissim⁹ tum in aestimandis rerum causis prudentissimus: semper a nostris hominibus iudicatus est. Is cū aliquādo grauissimas iniurias accepisset: nunq̄ tamen statuit odium suum deriuare in amicos eorū. aut filios a quibus ipse dessidebat: nisi aliquo manifesto consensu aut iudicio cōuictos haberet: quare nisi uis & a uirtute tua & a laude recedere: fac ut omnem ueteris odii ac discordiae memoriam deponas in filiis adhuc infantib⁹. Cum septiformi lampade pulcher rimarum artium inter caeteros mortales refulgeas: omnes te unum uelut solem uariis laudum floribus exornāt: & liguarū pconia toto in orbe terrarū diuinis cātib⁹ celebrāt. Haec ex Gaspa. Perga. ¶ Quid dicam de iusticia quae in te plurimum lucet: quid de pietate ac religione: quid de fidei cōstantia: quid de rerum omnium moderatione: quid de litterarum studiis: quibus in medio maxim bellī feruore dare operam nunq̄ destitisti. Maxima profecto sunt haec & eximia regis ornamenta. Itaq; & illa quae iādudū a te possidentur haereditaria regna sub tantis uirtutibus tuis tranquille beateq; degunt Leona. Aretinus. Aliud est natura: aliud disciplina: ut in rhetorica & musica licet intueri. Qui enim musicae sciētiā tenet: longe melius de illa iudicabit & sentiet q̄ is qui uel ingenio proprio: uel ad alterius imitationem uocem formabit. Idem quoq; & in arte rhetorica. & si enim magnis praediti ingeniis. quidā copiam dicendi sine arte assecuti sunt ars tamen dux certior est q̄ natura. aliud est enim arbitratu suo uerbo facere: aliud ea quae dicas ratione & arte distiguere. Idē. ¶ Peritia litterarum & scientia rerum. Haec enim duo sese inuicem iuuant: mutuoq; deseruiunt. Na; litterae & sine rerum scientia steriles sunt & inanes & scientia rerum quamuis ingēs. si splendore careat litterarum: abdita quaedā & obscura uidetur. Quid enim prodest multa pulchre scire: si neq; loqui de his cum dignitate: neq; mandare litteris nisi ridicule possis? atq; ita coniugata quodāmodo sunt peritia litterarū & scientia rerū: haec duo simul coniūcta ueteres illos quorū memoria ueneratur ad celebritatē nominis gloriāq; puexere. Idē. ¶ Animū uincere: iracundiā cohibere. sibi imparare: uictoriam temperare uictis: indulgere supplicātib⁹: qui hoc fecerit non est summis uiris equandus: sed deo simillimus iudicandus. Ne ergo credas iracundiae quae est inimica consilio: ne credas uictoriae quae natura est insolens & superba: sed uince te ipsum qui caeteros

tos gloria uincis & uirtute. Idem. ¶ Vt.n. affectus sūt humani qui nos flectunt & ducūt ita uirtutes aduersus hos expositæ resistūt. Ex quo fit ut morales qdem uirtutes omnes circa difficile arduumqꝫ uersentur. Difficile est libidines quasi freno compescere. difficile iracundiam tenere. difficile auaritiã coercere. Ad quæ.n. proni natura sumus: aduersus illa uirtutes exponūtur. Nil agas tumide dicit uirtus. nil intemperanter: nil auare: nil iracūde: nil inique: nil abiecte: grande potius quiddam tibi propositum sit.
Et si absint facultates. magnificentia splendeas: honores uero ita prosequere: ut declines ambitionem: ueritas ut in sermone & in oi uita eluceat. Præterea caue ne te uirtutis specie decipiat uitium. Inconsulta audatia fortitudo non est: sed temeritas potius & uesania: tãqꝫ est in uitio qui non timenda formidat: q̃ qui timenda omnino non expauescit. Idẽ. ¶ Virtutis.n. laus omnis in actione consistit. Idẽ. ¶ Nullæ.n. tã bonæ artes sunt quæ abutentiū uitio depra-
B uari non possint. Idẽ. ¶ Dicet e regione, quispiã an non tibi hi beati uidentur qui quicquid ad explẽdas uoluptates expleri pōt: faciliter assecuntur? quibus conuiuandi: cubandi: uagandi: lauandi: ludendi: uenandi: aucupandi ad omnem nitorẽ ac satietatẽ semper facultas: quibus quotquot uelint cōcubitus fœminarꝫ: quotquot uelint arma equi: canes: q̄bus tot sunt agri: tot serui: tot exculta palatia: tot munitæ arces & oppida. qui tantū possideant auri: gẽmarum: uestium: supplectilis: quibus annuant oẽs: assurgãt: inclinent: quos populi uenerentur: timeant: laudẽt: qui leges dicant: mandent: exterreant: proscribant: puniant: extollant amicos: uindicent inimicos. trucident rebelles. nō est tã magna ut existimes beatitudo corꝫ. Nam parit certe fastidia tanta bonorum cōtinuatio. tantaqꝫ affluentia. Neqꝫ sapit tãtum. quæ non aliquando itermittitur uoluptas. Beatos tñ aliquos nō nego fuisse mortales. sed perraros tamen. Quos perraros? qui amore uirtutis & litterarꝫ contẽpserunt cætera mundi bona. q se inocuos. puros. integros. castos: incorruptosqꝫ seruantes. extulerūt animū altius ad gustãdam diuinã excellẽtiã. humana quasi sordida & abiecta reliquẽtes. Nã uirtus ꝑ se tã dulcis tãqꝫ iucūda res est. ut incredibiles amatoribus suis afferat uoluptates. tã nobilis & ꝓstans ei⁹ ẽ possessio. ut sũma quadã bonorꝫ ubertate ditet possessores suos. quã qui uere fuerit assecutus. nil ꝓter litterarꝫ studia dulce nihil præter deū hẽt amabile. q tã ꝑdulcia sibi bona. stabilia ꝑpetua. īcorrupta ꝑeligat custodia cōplectat̃. Reliqua uero mundi supremo tãdẽ gustu. amara. īfirma. momentanea. corruptibilia fuco mẽdatiora. hallo ianiora. hilla ieiuniora. papis uolãtib⁹ leuiora. fugit cōtẽnit. abiicit. conculcat. cōtẽtusqꝫ seipso. honestissimis suauissimisqꝫ studiis suis. totū nihili mūdi ducit. ruẽtẽqꝫ ẽt nō formidat: In his uero recreat̃. refocillat̃. lætã & iucūdã agit uitã. Ridet tantas hominū tãqꝫ stultas. & ultro sibi quæsitas anxietates tot ineptias: tot cassos labores. tot inanes curas. Nemini nocet. nemini molestus est: laudant eū omnes. prædicant. admirant̃. beniuolentia complectunt̃. fauore & honoribus prosequuntur. q̃ uero hic beatus est. q conscientiæ suæ inocẽtia & integritate fruitur (quod primū ẽ & dulcius oium bonū) securusqꝫ sui nullo timore angitur. nulla angustia torquetur nō timet largas. quibus caret quasqꝫ nihili facit diuitias sibi a potẽtib⁹ eripi. non timet a quoq̃ se lædi. qui nec quẽq̃ se lesisse certo itelligit. Quam uere hic fælix est: qui a tot tãtisqꝫ semotus curis & periculis. tantarum uacuus perturbationum sibi semper aliisqꝫ iucundis lætetur. Et oib⁹ quotquot sunt mundi honestis. & his etiã quæ cælitū cōmunes sunt uoluptatibus ꝑfruantur: qui humanioribus sanctioribusqꝫ deditus studiis contẽnat omnia quæ cōtẽnens recte cūcta possideat. Nã possidere is omnia uidet̃. nō qui oibus abūdet: sed cui nihil deficiat. Porro nihil illi deficit: qui nihil cōcupiscit. cōcupiscens aūt nihil cōtemnit omnia contemnensqꝫ ea id assequitur quod desiderat. desiderio uero sui frui. ea demum uera & sola beatitudo: bonorumqꝫ omnium plenitudo est. Cui quidem elegãti dicto applaudat id quod legitur apud Franciscuꝫ Petrarcham de miseria uitæ humanæ in hæc uerba.
¶ Quid de hac uita quam degimus uideatur inter- C
rogas: neqꝫ inmerito. Multæ enim & uariæ de hac ipsa opiniones hominum sunt. meam breuibus accipe. Vita mihi uita hæc dura quædam arca laborū: palæstra discriminum. stella solatiorum. labyrinth⁹ errorum. circulatorum ludus. desertum horribile. limosa palus: senticulosa regio. uallis hispida. mons præruptus. caligantes speluncæ. habitatio ferarūꝫ. terra infælix. campus lampidosus: apricosū nemꝰ: pratum herbidum plenum serpentibus. florens ortus ac sterilis: fons curarum: fluuius lachrymarum: mare miseriarum: quies anxia: labor inefficax: conatus irritus: grata phrenesis: pondus infaustum: dulce uirus: degener metus: inconsulta securitas: uana spes: ficta fabula: falsa lætitia: uisus doloris: risus inconditus: fletus inutilis: inane suspirium: confusus ordo: tumultosa confusio: trepidatio trubulenta: solitudo perpetua: insons inertia: inops copia: diues inopia: imbecillis potentia: tremule uires: ægra sanitas: iugis morbus: gemina ægritudo. Hæc Francisc⁹ Petrarcha de miseria uitæ humanæ. ¶ Cum audis-
sem iamdudum a plurimis: quibus cum est mihi fre- A
quens consuetudo: te esse uirum doctissimum atqꝫ omni litterarum genere præstantem: studiosissimū uero earum litterarum quæ spectant ad studia humanitatis: summa statim sum complexus beniuolẽtia. Accessit ad eam augendam qđ quidã mihi rettulerūt: te cū uoluptate leger̃ epistolas meas q̃uis pui sint existimãdæ. Quod ãt pluris facio q̃ reliqua oia: quodqꝫ ad amorẽ me ẽt excitauit: multi affirmãt te ad uariarꝫ multipliciumqꝫ rerum sciẽtiam adiūxisse etiam studia ꝓbitatis ac uirtutis: neqꝫ minorem te laudem ex eius cultu: q̃ ex litteris reportasse: qua in re permagnum adeptus es doctrinæ ac ingenii fructum. Et hi qui id suis studiis assequuntur: ut eis utãtur tamq̃ instrumentis ad honestum & decorum: illud quod laudatur a philosophis capescendum: hi mihi uidentur egregium atqꝫ excellens præmium ex suis uigiliis reportare. Quibus uero multarū re-

rum scientia attulit irritamenta aut fomenta uitio-
rum. iā præstaret illos rudes fuisse q̄ doctos: mutos
potius q̄ eloquentes. Idcirco eni bonæ artes reper-
tæ fuerunt. ut illis instrueremur quid agendū esset:
quidue omittēdum: ut per eaꝝ exhortationes opti
mis moribus istruemur. Hæc est causa cur sapiētes
uelint postremā cui uacādū sit debere: esse philoso-
phiā moralē tanq̄ pfectioris cuiusdā uitæ præcepta
& institutiones continentē. Cum igitur ex litteris
summā omnium rerū doctrinā sis cōsecutus. uirtus
autē boni uiri tibi nomē indiderit. cōmotus sum ad
te toto ex animo diligendum. Scis eni uirtutem tan
ti esse ut nos ad eoꝝ etiā quos nunq̄ uidimus beni-
uolētiam compellat. Poggius Floren. ❡ Plurimū
delectatus sum tuis ad me litteris mi Benedicte. &
simul sum admiratus ingenii tui acumen: qui cū tan
tā operā impenderis iuri ciuili perdiscendo: ut inter
doctissimos eius artis uiros annumerari possis. ita
tamen eloquenter. ita ornate: ita facunde ad me scri
psisti: ut non minorē ex eloquentiæ facultate: q̄ ex le
gum doctrina laudem mea sententia merearis. Idē.
❡ Nam omnis actio uitæ meæ instituto respōdet:
grandes in me opes ingentesq; pecuniæ florentissi
marū Italiæ ciuitatū & munificentissimorum prin-
cipium muneribus sunt collatæ. At mihi quottidie
est tantumdem. ac si nihil unquā collatū fuerit. & cū
nihil sit: nihil tamē deest. ita mecū agit diuina quā-
dā benignitate: ut qui prope nihil habeā: uideat om
nia quodāmodo possidere. satis me locupletē; sem
per opulētemq; fore duxi: si consilia: cogitationes
ois ad uirtutē deumq; referrem. Quid enim deesse
cuiquā pōt: qui uirtute comite utatur ad deū? Nul-
la sane mihi uidetur neq; censenda uirtus: neq; no-
minanda quæ ad deū tanq̄ ad summū incōmutabi-
leq; bonū non referatur. Hanc ego potius q̄ quorū-
dam stoicorū qui humanā gloriā popularis illius &
fucatæ honestatis nomine uenerebantur sententiā
sequens. non quod stultis hominibus, sed quod sa-
pientibus adeoq; probatū iri putē: ita bonū iudico
& aliud nihil ponā in bonis. Nec inanē gloriā huius
mūdi: sed uerā illā ac cælestē ppono gloriā. Quare
quid de me stulti uel sentiant uel loquantur nō tā ne
gligo q̄ contēno. Neq; honorē facio pluris q̄ igno-
miniā: si ab iprobis cōferatur. Nullius insani minas
nec insidias ptimesco. Me in omnis improbos & p-
ditos æque acerrimū hostē præbeo. Bonos autē &
honestatis studiosos atq; tui similes unice diligo &
admiror. Franciscus Philel. ❡ Quid enim in homi
nū uita magis necessarium cēseri debet. q̄ ut id maxi
me omniū sequi quod honestū sit. aut id omni ope.
atq; opera aspernari. quod afferrat secum ullam tur
pitudinis fæditatem. Non enim ad cibum ac potū:
non ad prurientem corporis uoluptatem: quæ ipsa
nobis cum pecudibus sunt cōmunia: sed ad decus di
gnitatemq; nati sumus. Idcirco nobis mēs data est
imortalis ac diuina. ut imortalitati seruientes dei si-
mus quāsimillimi. Et quo pacto propius ad deum
accedimus. q̄ p beneficentiā & iustitiā. Tūc deū ma-
xime imitamur: cum aliis benefacimus: cum iusti
sumus. Quibus rebus eo est magis a nobis studen-
dum: quo non solum gloriā huius mundi: quæ quā
tacūq; est: tota est breuis planeq; inanis: sed multo-
magis cælestem illius atq; sempiternā assequimur:
nec ille mihi iustus uideri solet q noceat nemini. Id
quod etiam cum plerisq; aliis animantibus est no-
bis commune: sed qui uel prosit cū potest. uel pro-
pulset iniuriā. Nō. n. solis nobis natura nos genuit
sed his omnibus quos intelligentiæ uis rationisq;
uirtus imortalitati quadā forma insigniuit. Atqui
ut is abhorret a dignitate naturæ qui iniustus sit: q
nihil opis: nihil adiumenti conferat in humanum
genus: ita hic admodum præ se fert naturæ bonita-
tem: qui ad cōmunem hominum salutem atq; orna
mentum sese natum meminerit. Quod si honestū
est ob cōmunes hominū utilitates nullos labores:
nulla pericula fugere: quanto honestius & præclari
us duci conuenit id facere nō ppter homines solū:
sed ppter deū: pp saluatorē nostrū: pp christū opti-
mum maximū: q nullo a nobis officio prouocatu
ultro se nostra cā morti dedidit. Idem. Philel. Hæc
circa uirtutes sufficiāt: nūc ad alia transgrediamur.
❡ Circa pacem & fælicē reip. statū. Ac circa res se-
cundas hominis priuati: & ubi de his reip. nobis aut
alteri congratulamur. M. T. C. clausulæ incipiunt.

Aec aīaduertenda in ciuitate sunt: quæ sūt
apud Platonē nostrum scripta diuinitus.
Quales in repub. principes essent: tales re
liquos solere esse ciues. Id etiam iubet ille
idē plato. quē ego uehementer sequor autorē: tan-
tū contendere in rep. quantū probare tuis ciuibus
possis: uim neq; parenti neq; patriæ afferre oporte-
re. lib. i. Epistola nona. ❡ Primū tibi ut debeo gra-
tulor: lætorq; tuū præsenti: tū sperata etiā tua digni
tate: serius nō negligētia mea: sed ignorātia reꝝ oi-
um. In his eni sum locis. quo & propter longinqui-
tatē: & propter latrocinia tardissime oia pferunt. li.
ii. Epistola. ix. ❡ Si ipsa resp. tibi narrar posset quō
haberet: nō facilius ex ea cognoscere posses: q̄ ex li-
berto tuo Phania: ita est homo non modo prudēs:
uerūetiā q uidi curiosius. Quapropter oia tibi ille
explanabit. id enim mihi & ad breuitatē est aptius:
& ad reliquas res prouidētius. lib. iii. Epistola pria.
❡ Gratulatio tua & si est mihi probatissima. q ab
optimo fit animo: tamen hoc mihi multo iucundi⁹
est & gratius: q in summa paucitate amicorum: p-
pinquorum: ac necessariorum: qui uere meæ saluti
fauerent: te cupidissimum mei: singularemq; beni-
uolentiam mihi pstitisse cognoui. libro. iiii. Episto-
la. xi. ❡ Tibi gratulor: mihi gaudeo: te amo tua tue
or: a te amari & quid agas quidq; agat certior fieri
uolo. Vale. li. vi. Epistola. xv. ❡ Si te dolor aliqs cor
poris aut ifirmitas ualetudinis tuæ tenuit quo mi-
nus ad ludos ueneris: fortunæ magis tribuo q̄ tuæ
sapientiæ. Sin hæc quæ cæteri admirantur contem-
nēda esse duxisti: & cum per ualetudinem posses ue
nire: tamen noluisti: utrūq; lætor & sine dolore cor-
poris te fuisse: & animo ualuisse. cum ea quæ sine
causa mirantur alii neglexeris: modo ut tibi consti-
terit fructus ocii tui: quo quidem tibi perfrui miri-
fice licuit: cū esses in ista amœnitate pēne solus reli-
ctus.

ctus.libro.vii.Epistola prima.Reliquas uero partis
diei tu consumebas his delectatiōibus: quas tibiipsi
ad arbitrium tuum comparas.Eadem. ¶ Reliquæ
sunt uenatiōes binæ per dies quinq; magnificæ:ne-
mo negat. Sed quæ potest homini politico esse de-
lectatio: cum aut homo imbecillis a ualentissima be
stia laniat:aut præclara bestia uenabulo transuerbe-
ratur. quæ tamen si uidenda sunt: sæpe uidisti: neq;
nos qui hæc spectamus quicq̄d noui uidimus.Eadē.
¶ Itaq; quatro causas omnes aliquando uiuendi ar
bitratu meo.teq; & istā rationē ocii tui & laudo uæ-
hementer & ꝓbo. Quod uero in Lepidi suauissimi
doctissimiq; hominis familiaritatem uenisti:nō di-
ci potest q̄ ualde gaudeā.qui fac te q̄maxime diligat
mihi crede nihil ex ista prouincia potes quod iucun
dius sit deportare.Epistola.xv. ¶ Reliquū est ubi
nunc est respub.ibi simus: potius q̄ dū illā ueterem
sequamur:sim⁹ in nulla.libro.ix.Epistola.ix. ¶ Est
omnino patriæ caritas meo quidem iudicio: maxi-
ma:sed amor uolūtatisq; cōiunctio plus certe habet
suauitatis.Itaq; commemoratio paternæ necessitu
dinis beniuolentiæq; eius quam erga me a puericia
contulisses: cæterarūq; rerum quæ ad eā sententiā
pertinebant: incredibile mihi læticiam attulerunt.
Rursus declaratio aī tui quē haberes de rep. quēq;
habiturus esses:mihi erat iucundissima: eoq; maior
erat hæc læticia:ꝙ ad illa superiora accedebat. Itaq;
te nō solū hortor mi Plance:sed plane & oro: ꝙ feci
his litteris quibus tu humanissime respōdisti.ut to-
ta mente omniq; animi impetu in remp. incūbas.
Nihil est ꝙ tibi maioris fructus gloriæq; esse possit
nec quicq̄ ex omnibus rebus humanis est præclari⁹
aut præstantius q̄ de rep.bene mereri.lib.x.Episto-
la.v. ¶ Etsi reip.causa maxime gaudere debeo:tan-
tum te ei præsidii tātum opis attulisse extremis pe
ne tēporibus.quantū ab aliquo memoria nostra nō
recordatur:tamen ita te uictorē cōplector rep.recu
perata.ut magnam partem mihi læticiæ tua digni-
tas afferat:quam & esse iam & futuram & amplissi-
mam intelligo.Epistola.xii. ¶ Perge igitur ut agis
nomenq; tuum comēda imortaliti: atq; hæc omnia
quæ habent spem gloriæ:collecta manibus splendo
ris insignibus contemne breuia fugacia caduca exi-
stima. Vtrum decus in uirtute positum est:quæ ma
xime illustratur magnis in rep.meritis. Eam facul-
tatem taliter habes maximam:quā quādo cōplexus
es:tene:ꝑfice:ut ne minus resp.tibi:q̄ tu reip. debe-
as.Me tuæ dignitatis non mō fautorē: sed etiā am-
plificatorē cognosces:id cū reip.quæ mihi uita mea
est carior:tū nostræ necessitudini debere me iudico.
atq; in his curis quas contuli ad dignitatē tuā cæpi
magnā uoluptatē:ꝙ bene cognitā mihi Titi mina-
cii prudentiam & fidem magis etiā perspexi in ei⁹
incredibili erga te beniuolentia & diligētia.Eadem.
¶ Nunq̄ me hercule mi Cicero me penitebit maxi
ma pericula pro patria subire: dū siq̄d acciderit mi-
hi a repræhēsione temeritatis absim.Epistola.xxiii.
¶ Laterensis nostri & fidem & animū in remp.sin-
gularem semper fatebor.Eadem. ¶ Pacis inter ci-
ues conciliandæ te cupidum esse lætor. Pacem eam
sia seruitute seiungas consules & reip. & dignitati
tuæ.Sin ista pax perditum hominē in possessionē
impotentissimi dominatus restituta est:hoc animo
scito omnes sanos:ut mortem seruituti anteponāt.
Itaq; sapientius meo quidem iudicio facies: si te in
istam pacificationem non interpones: quæ neq; se-
natui neq; populo neq; cuiq̄ bono probat. Sed hæc
audies ex aliis: aut certior fies litteris. Tu pro tua
prudentia quid optimum factu sit uidebis. Episto-
la.xxvii. ¶ Sū complexus totā remp.egiq; accerri-
me:senatumq; iam languentem & defessum ad pri
stinam uirtutem cōsuetudinemq; reuocaui: magis
animū q̄ ingenii uiribus hic dies: meaq; contentio
atq; actio. spem primo populo Ro. attulit liberta-
tis recuperandæ.Nec uero ipse postea ullum tēpus
intermisi de rep.non cogitandi solum.sed etiā augē
di. Epistola. xxviii. ¶ Natura autem mea & studia
trahunt me ad pacis & libertatis cupiditatem. Epi-
stola.xxxi. ¶ Quare eum me existima esse qui pri-
mum pacis cupidissimus sim (omnes enī ciues pla
ne studeo esse saluos) deinde qui & me & remp. uē-
dicare in libertatem paratus sim.Eadē. ¶ Deos ho
minesq; testor patres cōscripti.qua mēte & quo ani
mo semper in remp.fuerim.& q̄ nihil antiquius cō
muni salute ac libertate iudicarim: ꝙ uobis breui ꝓ
bassem.nisi mihi fortuna proprium consiliū extor-
sisset.Epistola ultima. ¶ Maxima sum læticia affe-
ctus.cū audiui te consulē esse factū. eumq; honorē
tibi deos fortunare uolo.atq; a te pro tua parētisq;
tui dignitate.administrari. libro .xv. Epistola .viii.
¶ Marcellum tuū cōsulē factū. teq; ea læticia affe- A
ctum esse q̄maxime optasti mirandū in modū gau-
deo idq; cū ipsius causa tum ꝙ te oībus secūdissimis
rebus dignissimū iudico:cuius erga me singularē be
niuolētiā:uel in labore meo: uel ī honore perspexi.
Totam deniq; domū uestrā: uel salutis uel dignita-
tis meæ studiosissimā cupidissimāq; cognoui. Qua
re gratū mihi feceris si uxori tuæ iuniæ grauissime
atq; optimæ fæminæ meis uerbis eris gratulat⁹. A
te id q̄d cōsuesti peto.absentē me diligas atq; defen
das.Ep̄la.ix.Et hæc ex Tullio. Gaspari.Perga.

Ad Idem.

NOn de priuatis cōmodis ut sæpe antea:
sed de salute nostrorum ciuium has litte
ras ad te obsignaui: si unq̄ tempus fuit:
quo tibi status reip. curæ fuerit: uide ut
hodierno die illi & consilio & auxilio tuo uelis adesse
se Gasparinus pergamensis. ¶ Quis sit nostræ ciui
tatis status ex hoc poteris itelligere: ꝙ nunq̄ melio-
ribus auspiciis iacta fuerunt fundamenta nostræ
reip. q̄ hodierno die. Si de nostra rep. liberius ad te
hoc tempore scribo. q̄ olim fecerim nihil est ꝙ ad-
mirari te oporteat: nunquā enim tempus fuit quo
uehæmentius pro publica utilitate ad te scriben-
dum fuit. Quid de publica utilitate nostrorum ci-
uium sentiam.& qua ratione ea res melius possit a
nobis agi:& omnem consiliorum meorū rōnem ti-
bi in primis aperiā. Sed plura de beniuolētia & spe
ciuiū omniū in te posita scriberē: nisi tu qui oīa no-
sti & summe patriā diligis:ea tecū melius ꝑficeres.

Sed ubi te adiutorē ad hanc rem haberem: ſpero fa-
cile obtentu eſſe omnia fieri de quibus ad te ſcripſi.
non fugias ergo uelut confido hunc laborē: ſuſcipi-
eſq; tum reipu. cauſa tū ſumma in me beniuolentia
tua: hanc ꝓcurationē tibi honeſtam & reip. peruti-
lē. Quæ adhuc ſūt a te pro noſtra repub. ꝑfecta ma-
xime cōmēdo. utinā oēs qui in ea uerſantur eo anio
in conſeruāda atq; exaugēda patria eſſent: quo ſem-
per fuiſti. Qualē in gerendis magiſtratibuſ me præ
buerim: uolo potius ſit aliorū q̄ meum iudicium. Il
lud non dubitabo ad te ſcribere. nunq̄ me amicicia3
cuiuſquā neq; gratiā tanti feciſſe: quin leges & æqui
tate3 oi priuatæ cauſæ prætulerim. Sed illud ſcio ne
minem poſſe tā ſubducta ratione uiuere: ut eius offi
ciū oibus placeat. Scias eni fere nihil periculoſius eſ
ſe iudiciis: & oportere omnia ſuſpecta habere: quæ
iure ciuili diffiniuntur: cū nulla reperiatur lex cui ſi
homines qui periti in iure dicuntur ingeniū accom
modauerint: nō poſſit diſputādo huc & illuc trahi.
Inſtabis ergo nec prius cōquieſces: q̄ ea manutene-
bis quæ adhuc ſola i ſpe hēmus. Magni honores his
diebus delati ſunt ad Antoniū ciuē noſtrū homine3
certe ſapientiſſimum. quibus nemo noſtru3 eſt qui
nō ſumme lætari debeat. Nō eni fieri poteſt ut ſua
gloria etiā noſtra non ſit. Et præterea nō parua ſpeſ
nobis oibus iuncta bene ſperandi de noſtra rep. &
poſſe aliquando ſimili beneficio uti. Nulla de re ſci-
to nos multis annis maiorē uoluptatem cœpiſſe: q̄
poſtquā denunciatū nobis eſt de honoribus delatis
ad Antonium. Ego nō expectaui ut hæc res per ali-
os ad te ferreſ. ſed antecedere uolui: ut qui amore &
beniuolentia prior erā: citius tibi de omnibus rebus
a uobis geſtis congratularer. Tanta uero læticia &
exultatio omnium fuit: ut nō iam multorum homi
num: ſed unius facies eadem atq; idem animus uide
retur: Merito ergo ueſtræ fortunæ gratulor: quæ
quo magis inſpata erat: eo mihi iucūdior fuit. Gau-
deo mediuſfidius: & plus quā credit poſſet fælicita-
te tua lætor. Hoc habet ois maximarū rerū fortuna:
ut cū ad ſummū ꝑuenerint: tunc intelligamus pro-
pe exitū eſſe. Hæc ex Gaſparino Pergamēſi. ¶ Ne-
ſcio quibus uerbis aut qua ratione uti queam: ad hāc
imenſam animi mei læticiam uoluptatem quæ ex
primendam. Tanta enim eſt magnitudo gaudii: ut-
omnia uerba leuiora fragidioraq; uideantur. Red-
ditus eſt mihi frater: amicus: comes: familiaris: ſoci-
us ſtudiorum pariter & uoluptatum. Atq; inde red
ditus eſt. unde redditionem eius iam pleniſſime de-
ſperatā habui: a duriſſimo carcere: a truculentiſſima
beſtia. a manibus immanis tyranni. qui nocentum
& innocentum cædibus pariter inhiabat: mihi red-
ditus eſt. Ab hoc tam crudeli tāq; ſæuo portento
meus dulciſſimus atq; ſuauiſſimus panagathos ſo-
ſpes incolumiſq; euaſit. Abſit mœror: ceſſauit affli-
ctio. receſſit animi aſſidua ægritudo. neq; mihi eni3
poterat eſſe quicquam dulce. dum is amicus quem
ego pluſquam dimidium animi mei ſemper puta-
ui. in ſqualore & carcere iniuſtiſſime tenebaſ. Leo.
Aretin⁹. ¶ Cū pro tāto honore tāq; amplæ digni-
tatis gradu tibi per meas litteras gratulari uellē. ſu-
peruenerunt litteræ tuæ: quæ læticiā ante ſuſcepta3
miꝶ imodū accumulauere. Idē. ¶ Saluū te aduenıſ
ſe gaudeo. ac e Piſana cæli grauitate ad ſalubres Are
tinorū colles incollumē euaſiſſe. incredibilem de eo
ſuſcepi uoluptatem. Idem. ¶ In medio tribulatio- C
num ac moleſtiarū quibus per hoc tempus omnia
redundant. lætiſſimus heri nobis & iucūdiſſimus eſ
fulxit dies. qui mētes noſtras depulſis triſticiæ nubi
bus mirifice ſerenaret. memoriāq; oium præſentiū
uel impedientiū calamitatū penitus auferre. Tres
enim familiariſſimi in unū conuenientes. & nō ben
cillū: ſed bacchicū concinnentes. ſatis magnam ſoda
lium & amicorū manū contraximus: oibuſq; ad læti
ciā diſpoſitis in uillā Alamani archiepiſcopi Piſani:
ipſo alamano duce ueluti ex diuturnis uinculis emiſ
ſi. nullum gaudendi: imo ut uerius dicā repuereſcen
di genus ommiſſimus. Villa eſt media ferme inter
Piſas & Lucā a dextera ripa Anſerici fluii amœniſſi-
mo loco ſita: & maxime ad ruſticanas uoluptates ex
cogitata. Surgens eni leuiter in collem ſubiectamq;
planiciem deſpiciens. montes a tergo habet coniū-
ctos ad aucupatiōes uenationeſq; aptiſſimos. Itaq;
ſiue rapaci aue: ſiue mordaci cane: ſiue plagis: ſiue ue
nabulo: ſiue curſu: deniq; ſiue feris: ſiue auibus: ſiue
piſcibus delecteris: uicini montes: coniuncti colles:
ſubiecta planicies: præfluens amnis: affatim oē ge-
nus prædæ tibi largiter ſumminiſtrant. Verū nobis
illuc profectis nec uenari apros placuit: nec figere
ceruos: nec rurſus canibus lepores agitare fugaces:
nec fera blacteolis ungues armata ſonoris. Cœpit
aues prædā. Sed traxit nos & uendicauit ſibi incre-
dibilis amœnitas Anſerici amnis: qui tectus fronde
populea: cryſtallino alueo: uiridibus ripis mira pla-
ciditate fluebat: quibus allecti depoſitis togis & cal
ceis accerrime piſcati ſumus: in quo ita luſimus ut
pueri: ita clamauimus ut ebrii: ita cōcertauimus ut
demētes inſaniq; uideremur. Aderat omnibus ipſe
alamanus: qui quanquam religione ipediebaſ una
ludere: tamē ita ſpectatorem ſe præbebat: ut ea quæ
gerebātur mira feſtiuitate riſuq; cōprobaret. Egreſ
ſis tādem e fluuia cœna dubia apponitur ex piſcib⁹
roſtratiſq; auibus. Expectaſti forſan ut dicerem na-
uibus. ſed non ita eſt non eſt: ſed aderant aues mul-
tæ. uina plurima. Omitto cætera quæ cuncta oppi-
pare apparata fuerunt. Poſt cœnam uero auide ue-
raciterq; ut laborantibus in aqua euenire conſueuit
aſſumpta deambulatio fuit equeſtris inter flauētes
ſegetes & amœna uireta ramoſq; fecūditate ſructu-
um icuruos qui lōge lateq; uagati. cantantes alii. alii
exhilarentes. poſt multas uariaſq; urbanitates ad ip
ſum amnem quem antea uado traieceramus reuer-
ſi. & in arena depoſiti: luctātes inter ſe agricolas: nu
dos & lacertoſos: qui placendi gratia conuenerant
quaſi in gladiatorio certamine uſq; ad primā noctis
horā lætiſſime ſpectauimus: cum illi ſæpe uiolentia
maioris roboris proſtrati & grauiſſimo caſu ad ter-
ram eliſi cœnoq; inuoluti: uberem ridendi materiā
nobis præberēt. Sed ego genera ipſa uoluptatū nō
ſingula ac minuta (nam id quidē longius eſſet) enar
ro. Scis. n. tu q̄ multa eſſe ſoleāt inter familiares læ-

tos

tos & unanimiter ad festiuitatem paratos denique
hic dies proculdubio fastis ascribendus est & melio-
ri lapillo numerandus. præsertim cũ eo turbationis
deuenerit res nostræ (de curialibus loquor) ut sum
mo studio cõquirendũ sit aliquid quod nos quacũq;
ratione ab illarũ amarissima cogitatione diuertat.
A Idẽ. Leonardus Areti. q̃ lepide. ¶ Posteaq̃ recessi-
sti a nobis nihil de te intellexi præter rem optatissi-
mã mihi: pacẽ. s. cõpositã inter Leonardũ Aretinũ
& Nicolaũ: quod factũ egregiũ cũ studiosis litteraꝝ
oĩbus spero gratũ fore. tum uero mihi propter me
um in utrũq; ipsoꝝ ab ipsa adolescentia singularem
amorẽ ita carũ fuit. ut haud sciã quid optatius mihi
accidere potuisset. Erat. n. mirũ in modũ mihi mole
stũ homines doctissimos mihiq; amicissimos. quos
olim summa cũ necessitate coniunctos uiderã: tantã
beniuolentiã tam notam omnibus. in apertam ma
liuolẽtiam uertisse. Videbatur præterea quædã no-
ta non solum illoꝝ. sed doctorũ omniũ: tã acre odi-
um longius uigere. q̃ æquũ erat inter excellentes ui
ros atq; omni laude præstantes: quod quando uirtu
te operaq; tua sublatũ est. merito summis es laudi-
bus extollendus. Qui cum Florentiam uenisses ni-
hil tibi antiqui⁹ duxisti qui ut ageres de eorũ animis
reconciliandis & pace firmanda. Effecisti rẽ mihi iu
cundissimã atq; oĩ laude cumulatã. sanans morbum
difficilẽ adeoq; inueteratũ: ut quandoq; diffiderem
posse curari. Sed quo res erat difficilior eo maiorem
es honorẽ cõsecutus. Virtuti profecto omnia parẽt
nihilq; est tã arduũ quo illa nõ ascendat. Debet (mi-
hi crede) triumphalis arcus non minus ob hanc par
tem tibi: quã illis priscis principibus ob rẽp. restitu
tã. Siquidẽ nõ est maius bellũ conficere cũ hostib⁹ q̃
pacẽ statuere inter ciues: ita q; mea sententia decer-
no tibi uerbis amplissimis non solũ aureã statuam:
sed & triumphum insigne ad gloriã huius compo-
sitæ pacis. Naʒ quo pluris est sapientia animi q̃ cor
poris artes: eo nobilior uirtus uideri debet pacis cõ-
ponendæ. q̃ hostiũ superandorũ. Ergo cedant arma
togis: cõcedat laurea linguæ. Poggius Florentinus
B ¶ Cũ te libertati tuæ ac pristinæ dignitati restitu-
tum accepissem: uix dici queat quanta sum lætitia
gaudioq; affectus. Non eni potuerã nõ dolere te ta-
lem tantũq; pontificẽ coniectũ in carcerẽ: qui bono
rũ oium innocentiũq; uirorũ & pfugiũ esses & por
tus. Itaq; tibi amplissimo patri maiorẽ ĩ modũ gra
tulor: mihi autem lætor plurimũ: q; dolorẽ quẽ ex
indigna tua captiuitate acerbissimũ conceperam au
dita nuper istiusmodi liberatio tua. in maximaʒ mi-
C hi uoluptatẽ uerterit. Frãciscus Philelphus. ¶ Hic
enim ille dies fuit iucundissimus. Iucundissimus in
qua hic fuit ille dies: unde anno iam in gyrũ reuolu-
to tot bona. tot res secundas atq; fælices. liberãq; ui
uendi facultatẽ uobis & reip. peperistis. O diẽ itaq;
faustũ atq; fælicẽ nulla unquã posteritate uel tẽpo-
ris diuturnitate delendũ. O lucẽ optatissimã longe
nobis omnibus expectatã: aurea unde libertas quæ
diu sepulta latuerat omniũ conseruatrix. adiutrixq;
bonorũ emicuit: unde tam excelsa mirandaq; facino
ra uestra ac res gestæ suas modo radices atq; alta pri
cipia enanciscunt. unde sempiternũ nobis decus &
gloria ĩmortalis. unde uestris firma salus liberis: un
de demũ ppetua uestro sceptro incolumitas mira-
biliter emanauit. Si Romani ueteres lugubre anni-
uersariũ uariorũ ludorũ genere: si quinquatria: qui
dies nihil prorsus suauitatis habebant honoratissi-
me coluerũt: nos quanto uniuersi hanc lucẽ accurati
us perpetuo celebrandã summaq; festiuitate agen-
dam duxerim⁹ quæ ex tenebris ad lucẽ: ex seruitute
ad libertatẽ: ex mœrore ad læticiã nos liberosq; no-
stros atq; caras cõiuges euocauit. Baldasar Rasin⁹.
¶ Nũc uero quãta sit libertatis iucũditas quãtusue
fructus: quãta itẽ suauitas dicerẽ in psentia: illud nisi
secundis atq; fælicissimis argumẽtis hoc anno sæpi-
us fuissetis experti. Libertas. n. maximũ cælitũ mun⁹
nemo est qui nesciat: nos: nostros dulces liberos: uxo
res delectissimas: cõterraneos: urbẽ: pdia: colonos:
uestrũ deniq; uniuersum ĩperiũ apertissime contu-
tat: partas opes cõseruat: recẽtes ac nouas instituit:
studia bonasq; artes instaurat: laudẽ & gloriã parit.
Inuisum seruitutis mortalibus uniuersum aufert ge
nus hostes territat: securos somnos præbet: oẽmq;
excogitari põt dulcedinẽ hic iter hoies nobis pãdit:
demum quæ nobiscum nata illius si leges inuiolatas
imitari fuerimus: perbeatos inter astra nos cælites
apud sempiterne collocat. Idẽ. ¶ Vt mecũ una ali-
quãtisper cõgratulari queas: q secũdis reb⁹ meis sem
per exhilaratus es: id tibi cõstare uelim: tantũ acces-
sionis ac fortunæ optabilis meis obtigisse laribus:
ut nihil iã aliud bonã præter existimationẽ. ac uenu
stissimũ nomẽ ipse cõcupiscã: cui nẽpe rei quam tan
tope ardeo te oratũ uelim quẽadmodũ cæteris usq;
meis egisti rationibus: perdiligenter faueas: atq; so
lertẽ naues opaʒ. cũ uisũ sit de uirtute & fælici reip.
statu: nunc ex ordine de uiciis erit transigendum.
¶ Circa uitia & inimicicias & malos hominuʒ mo
res. Et ubi quem ex eis arguimus. Marcii Tullii Ci
ceronis clausulæ incipiunt.

ILlud plane moleste tuli: q; iustissimuʒ &
certissimũ triumphũ hoc: inuidoꝝ consi
lio esse tibi ereptũ uidebaʒ: quod si tu tan
ti facies: quanti ego semper iudicaui faci-
endum esse facies sapienter: & ages uictor ex inimi-
corum dolore triumphum iustissimũ. libro tertio.
Epistola nona. ¶ Sed quod te non fugit hæc sunt
in eo genere uitia: ut uerecũdius ipsi de sese scribant
necesse est: siquid laudandum & prætereant siquid ẽ
repræhendendum. Accidit etiam ut minor sit fi-
des. minor autoritas: Multi deniq; repræhendant
& dicant uerecundiores esse uictoribus: eorumque
nomina magna uoce pronuntiarint: cum ipsi ante
ludorum missionem corona donentur alium præ-
conem adhibeant: ne sua uoce ipsi se uictores esse
prædicẽt. Hæc nos uitare cupimus: & si recipis cau-
sam nostram uitabimus: idq; ut facias rogamus. li-
bro. v. Epistola duodecima. ¶ Miror cur me accu-
sas: cum tibi facere non liceat. quod si licebat: non ta
men debebas. Ego enim in te incõsulatu obseruarã:
& ais fore ut te Cæsar restituat. Multa tu quidem di
cis. sed nemo tibi credit. Tribunatum plebis dicis

te mea cauſa periiſſe.utinam ſemper eſſes tribunus
interceſſorem nō quæreres: negas me audere quod
ſentiam dicere: quaſi tibi cum parum impudenter
me rogares:parum fortiter reſponderim.Hæc tibi
ſcripſi:ut iſtoipſo in genere in quo aliquid poſſe uis
te nihil eſſe cognoſceres: ꝙ ſi humaniter mecū que-
ſtus eſſes:libenter tibi me & facile purgaſſem. Non
enim ingrata ſunt mihi quæ feciſti: ſed quæ ſcripſi-
ſti moleſta. Me autem propter quem cæteri liberi
ſunt:tibi liberum non uiſum demiror. Nam ſi fal-
ſa fuerunt quæ tu ad me ut ais detuliſti: quid ego ti-
bi debeo?ſi uera tu es optimus teſtis: mihi quid po-
pulus Romanus debeat.libro ſeptimo.Epiſtola ui-
geſimaoctaua. ¶ Memini ꝙ mihi deſipere uideba-
re:ꝙ tu iſtic potius uiueres q̄ uobiſcum. Erat enim
multo domicilium huius urbis: tum quidem hæc
urbs apertius humanitati & ſuauitati tuæ:q̄ tota Pe
loponnenſis.Epiſtola uigeſimanona. ¶ Pudet me
tibi confiteri & queri de Apii hominis ingratiſſimi
iniuriis:qui me odiſſe quia magna mihi debebat be
neficia cæpit: & cum homo auarus ut ea ſolueret ſi-
bi imperare non poſſet:occultum bellum mihi indi
xit:ita occultum tamen ut multi mihi renuntiarent
& ipſe facile animaduerterem: male eum de me co-
gitare libro octauo.Epiſtola ſexta. ¶ Et quando tu
hominem ineptiorē q̄ tuum Gn.Pom. uidiſti:qui
tantas turbas:qui tam nugax: eſſet cōmouit & quē
ait?Cæſare noſtro acriorem in rebus gerendis: eodē
in uictoria temperatiorem aut legiſti:audiſti:aut ui
diſti. Epiſtola nona. ¶ Nunquam me hercule mi
Cicero me penitebit maxima picula ꝑ patria ſubire
dum ſiquid acciderit mihi a reprꝛhenſione temeri-
tatis abſim.Confiterer imprudentia me lapſum: ſi
unquam lepido ex animo crediſſem: Credulitas
enim error eſt magis q̄ culpa. Equidem in optimi
cuiuſq; mentem facillime irrepit: ſed ego non hoc
uitio pene ſum deceptus:lepidum enim pulchre no
ram.libro decimo.Epiſtola uigeſimatertia. ¶ Nec
moueare eius ſermonibus quem tametſi nemo eſt
qui uidere uelit: tamen nequaquam proinde ac di-
gnus eſt oderunt homines:periculum nō eſt. Adeo
eſt enim inuiſus mihi:ut mihi non acerbum putem
quod cum illo commune ſit.Epiſtola trigeſima pri-
ma. ¶ Dii ſegulio iſti malefaciant homini nequiſſi
mo omnium qui ſunt: qui fuerunt: qui futuri ſunt.
Quid? tu illum tecum ſolum: aut cum Cæſare qui
neminem prætermiſit.qui cum loqui potuerit: cui
non eadem iſta dixerit? Te tamen Brute ſic amo ut
debeo.quod illud quicquid eſſet nugarum me ſcire
uoluiſti:ſignum enim magnum amoris dediſti. li-
bro undecimo. Epiſtola uigeſimaprima. ¶ Sed
homo amens & perditus multoq; nequior q̄ illeipſe
quem tu nequiſſimum occiſum eſſe dixiſti: cædit ini
tiū queris.libro.xii.Epiſtola.ii. Dolabella ualde ui
tuperatur ab hominibus non inſulſis. Epiſtola.iiii.
¶ Scelus affinis tui lepidi ſummamq; leuitatem &
inconſtantiam ex actis quæ ad te mitti certe ſcio co-
gnoſcere te arbitror. Epiſtola. viii. ¶ Itaq; eadem
ſuperbia in prauitate utuntur:quorum improbita-
tem aliquando retundi. & non pati impunitatē au-
geri non ſolum eſt utile reip. noſtræ. ſed etiā neceſſa
rium.Epiſtola.xiiii. ¶ Quæ ſi ita ut tu ſcribis fato.
facta putarem. ferrē paulo facilius:ſed omnia ſunt
mea culpa commiſſa: qui ab his me amari putabam
qui inuidebant. eos non ſequebar qui petebant.
Quod ſi noſtris cōſiliis uſi eſſemus. neq; apud nos
tantum ualuiſſet ſermo: aut ſtultorum amicorum.
aut improborum beatiſſimi uiueremus. libro. xiiii.
Epiſtola prima. Hæc ex Tullio. Gaſpa. Perga.

Ad Idem.

SCis autem quot mala ſæpe inuidia attu A
lerit. Nam cum plurimæ ſint aliæ peſtes
quæ magna plerūq; regna euertunt. ne-
ſcio an nulla perniciosior humano gene
ri q̄ hæc una q̄ ſtatim dixi Gaſparinus
Perga. ¶ Non poſſum dolorem tuū accuſare. qui
cum benefaciendo multos ad inuidiam excitaueris
non poteſt niſi iuſte conceptus a te uideri. eſt fateor
permoleſta res & inique ferenda odium pro beni-
uolentia cōſequi. & quos noſtro beneficio deuince-
re ſperamus. eoſdē nobis inimicos reddere. Nihil ē
quo te perturbare magnopere debeat. ſi tuā famā
ſæpe īpediri audis. ab his qui ipſi in nulla parte lau-
dis ſunt conſtituti. Eſt enim his peruerſus mos: & iā
inueterata cōſuetudo: ut nunquā eo animo alienā
uirtutem hi ferāt qui maxime a uirtute abſunt: ſed
maledictis eorū occurrere: & magis uita quā uerbis
omnem inuidorū rationem confutare: & ſapientis
& docti hominis eſt. Non poteſt fieri quin iſta ætas
multa habeat quæ reprꝛhendātur a ſenibus: & ſem
per inter æquales reperiuntur qui propter inuidiā
aut confingunt animo: aut uitia noſtra aliis maiora
faciūt: ſiquis uel ingenio uel ſtudio præſtare illis ui-
deatur. Suaderem tibi ac plane rogarem: ne homi-
ni hominem audires: cū aliquid de me male refert:
niſi te optime cognoſcerem: cui nō poſſunt niſi fru
gi homines placere. Habes qualis homo hic ſit: ſed
quando ei credendum ſit: cum is tam improbus: tā
perditus alium apud te accuſet pro tua modeſtia
quæ ſumma eſt proſpicies. Tu ſiquid aliter ad te re-
fertur quod ſit præter dignitatē & eam æſtimatio
nem. quæ de me habetur: omnia ut facis amice & li
bere ad me ſcribas. Vnum uelim pro tua humanita
te impetratum iri a te: ſinas ut nihil de me temere
credas. Plures enim ſunt qui aut odio aliquo aut in-
uidia commoti: ueniunt ad impugnandum alienā
famam quam ratione uel cauſa honeſta inducti. Si-
quid erit in quo tu me de uia errantem uideris. ma-
lo tuas contumelias & redargutiones audire: quam
ab his laudari qui me in præſentia commendant:
in abſentia uero non ceſſant ſuis maledictis lacera-
re atque inurere. quod iniquo animo perferrem:
niſi hæc uetus eſſet conſuetudo. Semper enim fue
runt: nec in futurum deerunt homines qui ſibi
uoluptati ducant: quos alicui bono ſtudio dedi-
tos uident: fama eſt bona opinione ſpoliare: & ſem
per aliquam falſam fabulam confingere: & ſpargo-
re in uulgo uarios rumores a quibus abſtinere non
eſt facile. Multa quidem perſimilia habent: neq; un
quam reprꝛhenduntur: niſi poſtquam nocue-
rint.

rint. Hæc ad te ſcribo non ſine cauſa. quanquã enim
ſumma in me utaris modeſtia: nec quẽquã in tuis lit
teris nomines: tamẽ quamprimum tuas litteras le-
gi: ſtatim intellexi quo ex fonte omnia manarent.
Tu uero ſi me carum habes: non plus his hominibꝰ
credas: q̃ & uita mea: & ipſa dicta & facta uerbis eo-
rũ cõſentiãt. Sed permitte quæſo te a me exorari: &
plus mihi uni credas qui omnia perſpecta habeo: &
te ſumme diligo: q̃ homini iſti. Sed tu pro tua pru
dentia non ſolum conſiderabis de quo aliquid dica-
tur: ſed etiam a quo homine: nec cuius uita impro-
bata ſit: eius orationi fidem habeas. Nunq̃ enim ad
duci potui ut uerbis eius fidem haberem: donec ſer
mone & litteris multorum idem afferri mihi intel-
lexi. Scæuus homo intollerabilis eſt: cuius temeritatẽ
niſi tua uirtus frãgat ac penitus retũdat: nullus erit
(crede mihi) qui eum perferre poſſit. Ille enim ſpi-
ritus qui adhuc metu legũ aliqua ex parte infringiť:
ſi omnia ſe impune moliri uiderit: nihil erit quod
non audeat. Si quid recte curatum uelis: ut eſt apud
comicum: huic mandes quem neq; iuſiurandũ: neq;
reuerentia amiciciæ: neq; hominum iudicia monẽt.
Non ſatis æquo animo poſſum ferre hunc Tiberi-
um qui ſemper ei licere credit quicquid ſibi libuit.
neq; ulla unquam fuit tanta legum reuerentia quin
libidini ſuæ crederet omnia debere licere. Niſi hono
rem tuum æque ac meum cariſſimum haberem: cer
te hodie has ad te litteras non dediſſem. ſed quia te
nimis amo: non poſſum te non admonere: ut dili-
genter tibi & tuis proſpicias ab homine illo qui tã-
tum familiaritatem tuam appetere uidetur. Niſi
animo prouideas qua ratione deuites aſtum ac ma-
liciam Titi: aliquam profecto inſignem contume-
liam tibi afferet. Solet enim maxime ſtudere a ſe de
ceptos eſſe: multis antea beniuolentiæ ſignis proſe-
qui: quo maturius nihil tale ſuſpicantes opprimat.
Audiui nuper ab his qui nunc ad te ueniunt: ꝙ fami
liariſſime uteris Lucio: quæ res certe ſummam de
tuis ſtudiis ac uirtutibus diffidentiam mihi attulit.
Eſt enim homo flagicioſiſſimus cummunis iuuenũ
pernicies & ingenuorum adoleſcentium corrupte-
la. Suſpicatus aliquid de te ſum: cum intellexi Cici-
lium hominem flagicioſiſſimum aſſumptum eſſe
in amicicia ac familiaritate tua. Nemo quidem eſt
hoc homine pernicioſior: & eius conuerſatio plus
quã credi poteſt eſt periculoſa. Iſta enim belua aut
aſpectu aut peſtifero anhelitu ſuo ut baſiliſcus bo-
nos corrumpit animos atq; inficit. Inimicus meus
homo eſt qui audacia & uiribꝰ ualet. Propterea neq;
tuam: neq; ullius hominis potentiam ſe timere di-
cit: cuius furorem niſi retundas timendum eſt: non
ſolum ei credendum eſſe in cauſa mea: ſed etiam ne
tuam autoritatem multo magis contemnat. Vel-
lem res tuæ meliori loco eſſent. Habes enim procu-
ratorem qui meo iudicio ad te fallendum magna ar
te utitur. Non poſſum facere quin ad te ſcribam q̃
paruifaciat atq; contemnat dignitatem tuã. ¶ Ty-
rus inuidus meus: nec tibi amicus: qui adeo immo-
derata ſua potentia ducitur: ut neminem putat in
noſtra ciuitate uiuere: cui quicquam in re illa a ſe de
ferendum arbitretur. Gaius homo locupletiſſimus
eſt: quod ego certe in parte laudis eius reponerem:
ſi ad neceſſarios uſus tantas pecunias comparaſſet:
ſed cum in perniciem bonorum ciuium id ab eo fa-
ctum ſit: cogita quantam apud te gratiam habere
ipſum conueniat. Commendarem facta Lucii: ſi ea
conſilio magis q̃ temeritate miniſtrata eſſent: ſed
cum fortunæ ſuæ uelit eam deberi gratiam quæ uix
conceditur uirtuti: non poſſum nõ ſtomachari: præ
ſertim cum ea re tantum ſibi iuris aſſumat in res alie
nas. Amicus noſter paulo elatior eſt q̃ conſuetudo
noſtræ ciuitatis ferat. confidit nimis ut mihi uide-
tur rebus geſtis: & gloria ſuorum maiorum. Noliq;
ex hoc pati ꝙ ab homine illo uiliſſimo cõtemnaris.
Fuit olim nobilitas rerum geſtarum gloria: nũc ue-
ro nihil aliud eſt quam alienæ uirtutis iactantia &
immoderata quædam dicendi faciendiq; omnia li-
bertas. Gaius homo iudicio ſuo & ingenioſus eſt &
non parũ doctus. Is ad te accedit quomodo ipſum
magnifacias. Ego uero neminem cognoſco cui ma-
gis comicum illud conueniat. Azinus: ſtipes: plum
beus: lapis: & ſiquid deterius eſt. Non poſſum non
ſtomachari quotiens mentem ſubit inquinatiſſima
uita huius tui tabellionis: qui ſi tibi ſatis notus eſſet
(crede mihi) hunc hominem in primis fugeres. Eſt
enim luxuria præditus: qui diem ſomno: noctem
uero inter ebrietates & uiliſſimas mulierculas con-
ſumit. Facio rem mihi inſolitam: cum apud te mo-
res cuiuſq; hominis accuſo: ſed quia ſpero te ita de
me ſentire: ut nihil noui a me ſine cauſa fiat: non du
bito ea libere dicere: quæ de Lucii uita ſentiam: mul
tos non negabo me cognouiſſe homines impudi-
cos: fruges (ut aiunt) natos conſumere: neminem
tamen habeo cuius uita magis turpi luxuria deper-
dita ſit atq; inclinata: q̃ hominis de quo ſtatim dixi.
Nam omnis eius uita eſt in patellis & uino amat ui
ctum & aginam: nunquam ſine ſcortis uiuit. Si rem
te dignam & mihi gratiſſimam cupis facere: uide
ne ullam tibi æſtimatiõem facias de homine qui ad
te uenit. Eſt enim adeo torpens & in omnibus rebꝰ
deſes: ut etiam in hiis quæ aliquãdo recte didicit nũ-
quam ullam rem perficiat. Tenetur enim tanta ſe-
gnitia atq; torpore ut homine illo nullam credam
teſtitudinem inceſſu tardiorem eſſe. Nunq̃ te illi tu
to comitas: quem in ſua re ceſſare ac frigere uideas:
quo in uitio ſiquis eſt qui frequẽs ſit: is certe eſt qui
nunc apud te maxime contendit: ut fortunas tuas
curæ ſuæ committas. Noli ergo ſi me amas: immo
ſi te carum habes: te committere huiuſmodi homi-
nibus: quorum omnis oratio blanda eſt: facta uero
aut inſidiarum plena: aut longe ab oratione eorum
diſſidentia. Cogor eni de ſalute tua ac de omnibus
fortunis ſollicitus eſſe: quod minime facerem: niſi
te maxime colerẽ. Scio iam annũ tertium agi poſtq̃
Papiam litterarum cauſa profectus fuiſti: quid ege
ris hoc tanto tempore quantumue profeceris: non
latet amicos tuos: utinam hæc ſumma eſſet iactura
quæ tantum ad opes attinet: illud multo deterius
eſt ꝙ hoc totum tẽpus ad digitos fluxit: nec intelli-
ges multos ex æqualibus tuis iã egregie doctos atq;

eruditos esse. Si te aliquando litteris meis repræhendi: & quid de te ciues tui sentiant scripsi. Dicis me tibi fabulas narrare: & esse nimis grauem atq; molestum. nec satis attendere quid ætas adolescentiū ferat. Illud autem uideo: neminem fere ac nostra ætate inueniri: qui diuersa studia eodem tempore nō sequatur: non quo magis proficiant: sed ut hominibus doctiores uideantur. mihi uero cum in omnibus rebus: tum maxime in disciplinis semper maximo odio fuit ambitio hæc: eorum opinionem probo: q̄ se malunt uideri quam esse. quod uitium hodierno die ita usitatum & frequens est: ut nemo sit qui non magis ad opinionem multorum quam ad ueritatē studia sua referat. Tu uero quoniam bene a natura institutus mihi uideris: magis curabis quid de studiis tuis sentias: q̄ quid alii iudicent. Nam plurimū refert: an uera laus de nobis p̄dicetur: an falsa & inanis sit gloria nostra. Illa enī suas habet radices: ista uero potius hominum sermone fulta est q̄ suis uiribus. Cogita ergo non posse unius hominis famam diuturnam esse: quæ nulla aut uera aut honesta causa constat. Siquid est quod ego ullo tempore apud te magno studio contenderim: nunc a te hoc etiam atq; etiā exigo: ut pro nostra amicicia legas animo attentissimo ea de quibus hodierno die ad te scribo. Sæpe ut scis te admonui: ut famam tuam non negligeres prospicerēsq; tibi in futurum: tu uero id negligentius adhuc tulisti: sed nisi tibi aduigilaueris: uideo non longe a te abesse periculum. Inquiunt enī homines te neq; modesto sumptu neq; honestis hominibus uti. Sæpe ad te scripsi ne uelis in tua re negligēs esse aut minus cautus quam oportet. sed uerba mea nescio quomodo adhuc pro ioco & ludo habuisti: nec uideris curare quid ego aut cæteri amici tui de te opinentur. has ad te litteras ultimas dare constitui: quibus si obsecutus fueris: tibi uni bene cōsules. sin uero perseueraueris pergere quo cœpisti consilium non est: tua stulticia meipsum excruciare animo. Ego enim (ut aiunt) in portu nauigo. tibi (mihi crede) ludus iste luditur. Si mihi fidē habueris gaudebo mediusfidius magis tua q̄ mea causa. Quod si in opinione tua perstabis: ego meo in te officio perfunctus ero: tu uero lues. Nunc uero ne te non admonitum a me dicas: scribo omnes amicos atq; necessarios tuos a te auersos esse: neq; ullam rerum tuarum uelle deinceps curā agere: ego adhuc resto: quem ut uideo a tuo amore ac beniuolētia extrudes. Tu quid tibi conueniat etiam atq; etiam uidebis. Ego te amabo si confirmaueris iudicium q̄d de te feci: si minus habebis me tibi summū aduersariū qui te plurimum ad hanc uitam ante omnes hortatus fui. Hæc ex Gasparino. Habeo scriptorem rudis ingenii & moribus rusticanis. Iam quattuor mensibus nihil aliud ago quam eum docere ut discat scribere: sed uereor ne litus arem. scribit modo Valeriū in quo experietur ruditatem suam: sed in diem fit stultior. Itaq; clamo: intono: iurgo: increpo: sed is habet aures pioatas: plumbeus: cautes: stipes: asinus. & siquid stolidus ineptiusq; dici potest. Dii eum perdant. obligatus est mecum biennio: forsan corrigetur. Scribis cancellarium depositum esse ab officio: honorificētius deposuisset postq̄ sentiebat se oppugnari. Poggius Florentinus. ¶ Nimis diu iacuimus in uitiis unde erui difficile erit. nō inquinati solum: sed pene infecti. Errauimus docti pariter & indocti: sed doctorum hominum maior est culpa qui eorum doctrina tam male abutuntur. Diligentius enim loqui q̄ uiuere didicerunt. Idem. Expediti circa uitia: nunc circa res aduersas tam reipu. q̄ priuatæ curauimus elaborare.

¶ Circa bellum & perturbatum reip. statum: & circa res aduersas hominis priuati .s. mortem & similia. Et ubi de his dolemus: aut quem solamur. M. T. C. Clausulæ incipiunt.

CIuem mehercule non puto esse qui temporibus his redire possit. profecto uides quāta uis in rep. temporum sit: quāta uarietas rerum: q̄ incerti exitus: q̄ flebiles hominum uoluntates: quid insidiarum: quid uanitatis in uita sit: nō dubito quin cogites. libro. ii. Epistola. vii. ¶ Magno dolore me affecissent tuæ litteræ: nisi iam & ratio ipsa depulisset omnes molestias & diuturna desperatione rerū obduruisset animus ad dolorē nouū. Epistola. xvi. ¶ Vtinā Serui salutis rebus (sic enim est loquendum) colloqui potuissemus inter nos: profecto aliquid opis occidenti reip. tulissemus. lib. iiii. Epistola. i. ¶ Res uides quomō habeat: orbē terrarum iperiis distributum ardere bello urbē sine legibus: sine iudiciis: sine iure: sine fide relictā direptioni & incēdiis. Itaq; mihi uenire in mētē nihil potest: nō modo q̄d sperē: sed uix iam quid audeā optare. Sin autē tibi homini prudētissimo uidetur utile esse nos colloqui: quanq̄ longius etiā cogitabā ab urbe discedere: cuius etiam nomen inuitus audio: tamen propius accedem. Epistola eadem. ¶ Tāta pturbatio & confusio rerū est: ita p̄clusa & p̄strata fœdissimo bello iacent omnia: ut is cuiq; locus ubi ipse sit miserrimus esse uideatur. Epistola. iiii. ¶ Posteaq̄ mihi renunciatū est de obitu Tulliæ filiæ tuæ: sane q̄ pro eo ac debui moleste tuli communemque eam calamitatem existimaui: qui si istic affuissem: neque tibi defuissem: coramq; tibi dolorem meum declarassem. Etsi genus hoc cōsolationis miserum atque acerbum est: propterea quia per quos ea fieri debent propinquos ac familiares: ipsi pari molestia afficiūtur: neque sine lachrimis multis id conari possunt: ut magis ipsi uideantur aliorum consolatione indigere: quā aliis posse præstare suū officiū: tamen quæ i præsentia in mentem mihi uenerunt. decreui breui ad te perscribere: nō q̄ ea te fugere existimem: sed q̄ forsitan dolore īpeditus: minus ea p̄spicias. Quid est q̄ tantopere te cōmoueat tuus dolor itestinus. Epistola. v. ¶ In unius mulierculæ animula si iactura facta est tātope cōmoueris: quæ si nō hoc tp̄e diem suū obiisset: paucis post annis tamen ei moriendū fuit: quoniā homo nata fuerat. Eadem. ¶ Noli te obliuisci Ciceronem esse: & eū qui aliis cōsueris p̄cipere & dare cōsiliū: neq; imitare malos medicos qui in alienis morbis profitentur se tenere medicinæ scientiā: ipsi se

curare

curare non possunt:sed potius quæ aliis tute præci-
pere soles:tute tibi subiice : atq; apud animũ propo
ne. Nullus dolor est quẽ lõginquitas tẽporis nõ mi
nuat ac molliat. Eadem. ¶ Plura me ad te de hac re
scribere pudet : ne uidear prudentiæ tuæ diffidere.
Quare si hoc unũ proposuero finẽ faciã scribẽdi. Vi
dimus aliquotiens secũdã pulcherrime te ferre for-
tunã: magnãq; ex ea re te laudẽ adipisci: fac aliquãdo
itelligam⁹ aduersam quoq; te æque ferre posse: neq;
id maius q̃ debeat tibi onus uideri: ne ex omnib⁹ uir
tutibus tibi hæc una uideat̃ deesse. Quod ad me atti
net: cũ te trãquilliorẽ animo esse cognoro: de his re-
bus quæ hic gerunt̃ quẽadmodũ ꝓuincia habeat cer
tiorẽ faciã. Eadẽ. ¶ Ego uero uelle; Serui ut scribis
in meo grauissimo casu affuisses: quantũ me præsen
tia eni adiuuare potueris & consulendo & ꝑpe æque
dolendo: facile ex eo intelligo: ꝙ litteris lectis aliquã
tulu; acquieui. Nam & ea scripsisti quæ leuare luctũ
possent: & in me consolando nõ mediocrẽ ipse ani-
mi dolorẽ adhibuisti. Epistola. vi. ¶ Neq; monere
te audeo præstanti prudẽtia uirũ: nec cõfirmare ma
ximi animi hominẽ uirumq; fortissimũ: cõsolari ue
ro nullo modo. Nã si ea quæ acciderũt ita fers ut au
dio gratulari magis uirtuti debeo q̃ consolari dolo-
rẽ tuũ. Sin te tãta mala reip. frãgunt: nõ ita abundo
ingenio ut te cõsoler: cũ ipse me non possim. Episto
la. viii. ¶ Itaq; omnibus his rebus qbus orbis & na-
tura & uolũtas & cõsuetudo assuefecerat : cũ cæteris
ut quidẽ uideor. tamen mihi ipse displiceo. Natus
eni ad augẽdũ semper aliquid dignũ uiro: nunc non
modo agẽdi rõnem nullã habeo: sed ne cogitãdi qui
dẽ. Epistola. xiii. ¶ Reliquũ ẽ ut consoler & afferã
rõnes quibus te a molestiis coner abducere. Ad ea q
dem facultas uel tui uel alterius cõsolãdi in te sum-
ma est: si unq̃ in ullo fuit. Itaq; partẽ eã quæ ab exq-
sita quadã rõne & doctrina proficiscitur nõ attingã
tibi totũ relinquã. Quid sit forti & sapienti homine
dignum: quid grauitas: quid altitudo animi: qd acta
tua uita: quid studia: quid artes : qbus a pueritia flo-
ruisti: a te flagitẽt tu uidebis. Ego quod intelligere
& sentire: quia sum Romæ: & quia talia curo atten-
do quæ possu;: id tibi affirmo te in istis molestiis in
quibus ex hoc tempore non diutius futurũ. Eade;.
¶ Extremũ illud ẽ ut te hortet & obsecrẽ aio ut ma-
ximo sis: nec ea solũ memineris quæ ab aliis magnis
uiris accepisti: sed illa etiã quæ ipse ingenio studioq;
peperisti: quæ si colliges & sperabis oia optime &
quæ accident qualiacũq; erunt sapienter feres. Sed
hoc tu melius uel optime omniũ. Eadẽ. ¶ Ego do-
lori tuo nõ solum ignosco: sed summã etiã laudẽ tri
buo. Meus eni sensus quanta uis fraterni sit amoris
admonet. A te peto ut tu quoq; te iudicem dolori
meo præbeas: si acerbe: si crudeliter: si sine causa a tu
is sum oppugnatus. lib. v. Epistola. ii. ¶ Habet eni
præteriti doloris secura recordatio delectationem.
Epistola. xii. ¶ Circũspice oia mẽbra reip. quæ no-
tissima sunt tibi: nullũ reperies ꝑfecto quod nõ fra-
ctũ debilitatũue sit. quæ ꝑsequerer: si aut melius ea
uiderẽ q̃ tu uides: aut cõmemorare possem sine do-
lore: quanq̃ tuis monitis præceptisq; ois abiiciẽdus

est dolor: ergo & domestica feremus ut censet: & pu
blica etiã paulo fortius fortasse : q̃ tu ipse qui præci-
pis. Epistola. xiii. ¶ Ignosces mihi de meipso aliqd
prædicanti. Quarum enim tu rerũ cogitatione nos
leuare ægritudine uoluisti: earum etia; cõmemora
tione lenimur. Itaq; ut mones qantu; potero me
ab omnibus molestiis & angoribus abducã: transfe
ramq; animum ad ea quibus secundæ res ornantur:
aduersæ adiuuantur. Eadem. ¶ Etsi unus ex omni-
bus minime sum ad te consolandum accõmodatus:
ꝙ tantum ex tuis molestiis cœpi doloris : ut conso-
latione ipse egerem: tamen cũ longius a summi lu-
ctus acerbitate meus abesset dolor quã tuus : statui
nostræ necessitudinis esse meæq; in re beniuolentiæ
non tacere in tanto tuo mœrore tãdiu: sed adhibere
aliquam modicam consolationem quæ leuare tuu;
dolorem posset: si minus sanare potuisset. Est aute;
consolatio peruulgata quidem illa maxime : quam
semper in ore atq; in animo habere debemus: homi
nes ut nos esse meminerimus ea lege natos: ut om-
nibus telis fortunæ proposita sit uita nostra: neq; es
se recusandum quo minus ea qua nati sumus condi-
tione uiuamus: neue tam grauiter eos casus feram⁹
quos nullo consilio uitare possumus euentisq; alio-
rum memoria repetendis : nil accidisse noui nobis
cogitemus. Epistola. xvi. ¶ Quamobrem omnib⁹
officiis amiciciæ diligenter a me sancteq; seruatis: ne
hoc quidem prætermittendum duxi: te ut hortarer
rogaremq;: ut & hominem te & uirum esse memi-
nisses. id est ut & communem incertũq; casum : quẽ
neq; uitare quisq̃ nostrum: neq; præstare ullo pacto
potest: sapienter ferres: & dolori fortiter ac fortu-
næ resisteres: cogitaresq; & in nostra ciuitate & i cæ-
teris quæ rerum potitæ sunt multis fortissimis atq;
optimis uiris iniustis iudiciis tales casus incidisse.
Epistola. xvii. ¶ Etsi egomet qui te consolari cupio
consolandus ipse sim: propterea ꝙ nullam rem gra
uius iamdiu tuli q̃ incommodum tuum: tamen ma
gnopere te non hortor solum : sed etiam pro amo-
re nostro rogo atq; oro: te ut colligas uirumq; præ-
beas: & qua conditione omnes homines : & quibus
temporibus nati sumus cogites. Plus tibi tua uirt⁹
dedit q̃ fortuna abstulit. Epistola. xviii. ¶ Omnib⁹
his de causis debes istam molestiam q̃ leuissime fer-
re: meus animus erit in te liberosq; tuos semper quẽ
tu esse uis: & qui esse debet. Eade;. ¶ Hoc loco si ui
deor augere dolorem tuum quem consolando leua
re debeam: fateor me communem malorum conso
lationem nullam inuenire præter illam : quæ eam si
possis suscipere maxima est: quaq; ego quotidie ma
gis utor : conscientiam recte uoluntatis maximam
esse consolationem rerum incommodarum: nec es-
se ullum magnum malum præter culpã: a qua quã-
do tantum absumus: ut etiam optime senserimus:
euentusq; magis nostri consiliũ q̃ consilium repræ-
hendatur: & quando præstitimus quod debuimus:
moderate quod euenit feramus. libro. vi. Epistola.
iiii. ¶ Etsi tali tuo tempore me aut consolandi: aut
iuuandi tui causa scribere ad te aliqd pro nostra ami
cicia oportebat: tamẽ adhuc id non fecerim: qa neq;

lenire uidebar oratione:neq; leuare posse dolorem
tuum.postea uero.q̃ magnã spem habere cœpi:fore
ut te breui tempore icolumẽ haberemus : facere nõ
potui quin tibi & sententiam & uolũtatẽ declararẽ
meam.Epistola.xiii. ¶ Nunc uero euersis omnibꝰ
rebus cum consilio nihil perfici possit:una ratio ui-
detur qcquid euenerit ferre moderate: præsertim
cũ omniũ rerum mors sit extremum:& mihi sim cõ
scius:me quoad licuerit dignitati reip.cõsuluisse. &
hac missa salutẽ retinere noluisse.hæc scripsi non ut
de me ipse dicerẽ:sed ut tu qui cõiunctissima fuisti
mecũ & sentẽtia & uolũtate eadẽ cogitares. Magna
enim consolatio est:cũ ea recordare etiãsi secus acci-
derit:te tamen recte uereq; sensisse. Atq; ut liceat ali
quando aliquo reip.statu nos frui:inter nosq; cõfer
re sollicitudines nostras quas pertulimus tamen cũ
timidi putamur quia dicebamus ea futura quæ fa-
cta sunt. De tuis rebus nihil esse quod timeas præ-
ter uniuersæ reip.interitũ tibi cõfirmo. De mea au
tem sic uelim iudices quantũ ego possim me tibi:sa-
luti tuæ:liberisq; tuis sũmo cũ studio presto semper
futurũ.Epistola.xxi. ¶ Ex oibus autẽ his quæ dixi
incõmodis nihil tollerabilius exilio præsertim ino-
cẽti ubi nulla adiuncta est turpitudo. Addo etiã cũ
ea urbe careas:in qua nihil sit quod uidere possis si-
ne dolore.libro.vii.Epistola.iii. ¶ Cũ decimũ iam
diẽ grauiter ex intestinis laborarẽ: neq; his qui mea
opa uti uolebãt me probarẽ non ualere: quia febriz
nõ haberẽ fugi in Tusculanũ. cum quidã biduũ ita
ieiunus fuissem:ut neq; aquã quidẽ gustarẽ. Itaq; cõ
fectus languore & fame magis tuũ officiũ desidera-
rem.q̃ a te reqri putaui meũ.Epistola.xxvii. ¶ Ca-
sum quo sum grauissime afflictus ferrẽ certe mode
ratius:si te haberẽ. Nã & oratio tua prudẽs & amor
erga me singularis multũ leuaret : sed quoniã breui
tẽpore ut opinio nostra est te sum uisurus:ita me af
fectũ offendes:ut multũ a te possiz iuuari: nõ quod
ita sim fractus : ut aut me hominẽ esse oblitus sim:
aut fortunæ succũbendũ putẽ. sed tamen illa hilari-
tas nostra & suauitas quæ te præter cæteros delecta
bat:erepta mihi ois est:firmitatẽ tamen & cõstantiã
si modo aliquãdo fuit in nobis: eãdẽ cognosces quã
reliquisti.libro.ix. Epistola. xi. ¶ Incidit in eaipsa
mala quæ summo studio uitauerat. Oppressus est
enim bello repentino.Epistola.xiii. ¶ Quæ potest
enim spes esse in ea rep. in qua hominis impudentis
simi armis oppssa sunt oia:& in qua nec senatus nec
populus uim habet ullã:nec leges ullæ sunt nec iudi
cia:nec oino simulacrũ aliqd ac uestigiũ ciuitatis. li.
x.Epistola.prima. ¶ Primo ita pugnatũ est ut acri
us nõ posset ex utraq; parte pugnari.Epistola. xxx.
¶ Quo tardius certior fierem de pliis apud Muti-
nã factis Lepidus effecit:qui meos tabellarios nouã
dies retinuit:tãetsi tantã calamitatẽ reip. q̃ tardissi-
me audire optandũ est.s. illis qui prodesse nihil pos
sunt neq; mederi.Epistola.xxxiii. ¶ Nã neq; deesse
neq; superesse reip.uolo :maxime tamẽ doleo adeo
& lõgo & infesto itinere ad me ueniri : ut die q̃dra-
gesimo post aut ultra etiã quæ facta sunt oia nũcien
tur.Eadẽ. ¶ Quod ad bellũ hoc attinet nec senatui
nec reip.deerimꝰ.quæ postea egerimꝰ faciã te certio
rem.Epistola.xxxiiii. ¶ Pãsa ammisso quãtũ detri-
mentũ.resp.acceperit:non te præteriit. Nunc auto
ritate & prudẽtia tua pspicias oportet : ne inimici
nostri cõsulibus sublatis sperẽt se cõualescere posse.
libro.xi.Epistola.ix. ¶ Sed bellũ istic renatũ miran
tur hoies:nihil tã pter spẽ unq̃.Epl'a.xiiii. ¶ Nunc
uero cũ sim cũ tironibus egẽtissimis:ualde & meã &
uestrã uicẽ doleã necesse est.Epistola.xix. ¶ Ego ni
si ualde necesse fuerit ex Italia non excedã. legiones
armo.paro spero me nõ pessimũ exercitũ habiturũ
ad ois casus & ipetus hoium.Epistola.xx. ¶ O rem
miserã:dominũ ferre nõ potuimꝰ cũ seruo seruimꝰ
& tamẽ me quidẽ fauente magisq̃ sperãte.libro.xii.
Epistola.iii. ¶ Seruii Supplicii morte magnũ psi-
diũ amisimus. Reliqui partim inertes: partiz ipro
bi.Epistola.v. ¶ Sin(quod dii omnes auertãt) op
pressus ibi erit:ois hoium cursus est ad nos. pinde
fac animũ tantũ habeas tantũq; apparatũ quantum
opus est ad uniuersam remp.recuperandã. Episto-
la.vi. ¶ Vt eni grauius egrotant hi q cũ leuati mor
bo uidenf:in eũ de integro inciderũt.sic uehemẽtiꝰ
nos laboramus qui profligato bello & pene subla-
to renouatũ bellũ gerere conamur.Epistola ultima
¶ Nõ queo reliqua scribere:tãta uis lachrymarũ est
neq; te in eundẽ fletũ adducam. libro.xiiii.Epistola
i. ¶ Ad te uero & nostrã Tulliolam nõ queo sine
plurimis lachrymis scribere. Vos eni uideo esse mi-
serrimas:quas:ego beatissimas semp esse uolui. Epi
stola.ii. ¶ A te quidẽ omnia fieri fortissime & amã
tissime uideo:nec miror:sed mœreo casu z huiusmo
di:ut tantis tuis miseriis meæ miseriæ subleuentur.
Nã ad me Publius Valeriꝰ homo officiosus scripsit.
Id quod ego maximo cũ fletu legi: quemadmodũ a
uesta ad tabulã Valeriam ducta esses. Hem mea lux
meũ desideriũ unde omnes opem petere solebant:
te nunc mea Terentia sic uexari: sic iacere in lachry-
mis & sordibus:idq; fieri mea culpa q cæteros serua
ui:ut nos periremus.Eadẽ. ¶ Accepi ab Aristocri-
to tris epistolas : quas ego lachrymis prope deleui.
Cõficior eni mœrore mea Terentia: nec meæ me
miseriæ magis excruciãt q̃ tuæ uestræq;. Ego autez
hoc miserior sum: quã tu quæ es miserrima : q; ipsa
calamitas cõmunis utriusq; nostrũ:sed culpa mea p
pria est.Epistola.iii. ¶ Nam mihi ante oculos dies
noctesq; uersatur squalor uester & mœror : & infir-
mitas ualetudinis tuæ. Spes autem salutis pertenu-
is ostendif. Inimici sunt multi:inuidi pene omnes.
Eadem. ¶ Non queo iã plura scribere ipedit mœ-
ror.Epistola.iiii. ¶ Omnis molestias & solicitudi-
nes quibus te miserrimã habui(id quod mihi mole
stissimũ est)Tulliolãq;:quæ nobis nostra uita dulci-
or est deposui & ieci.Epl'a.vii. ¶ Ad cæteras meas
miserias accessit dolor de Dolobellæ & Tulliæ uale
tudine:omnino de oibus rebus:ne quid cõsilii capiã
nec quid faciã scio. Tu uelim tuã & Tulliæ ualetudi
nem cures. Vale.Epistola. ix. ¶ In maximis meis
doloribus excruciat me ualetudo Tulliæ nostre de q̃
nihil est qd ad te plura scribã. Tibi. n. æque magnæ
curæ esse certe scio. Epistola. xix. ¶ Etsi oportu-
nitatem

ni tatem opere tuæ omnibus locis desidero tamen non tam mea quã tua causa doleo te nõ ualere. Sed cum in quartanam conuersa uis morbi est (sic enim scribit Curius) spero te diligentia adhibita etiã firmiorẽ fore. modo fac id quod est humanitatis tuæ: nequid aliud cures hoc tempore: nisi ut quã cõmodissime conualescas. Non ignoro quantum ex desiderio labores: sed erũt omnia facillima si ualebis. Festinare te nolo: ne nauseæ molestiã suscipias æger & piculosa hieme nauiges. lib. xvi. epistola. x. ℂ Quo in discrimine uersetᷓ salus mea & bonorum omniuꝫ atq; uniuersæ reip. ex eo scire potes: ꝙ domos nostras & patriam ipsam uel deripiendam uel inflammandam reliquimus. In eum locum res deducta est ut nisi quis deus uel casus aliqs subuenerit: salui esse nequeamus. Epl'a undecima. ℂ Incredibili suꝫ sollicitudine turbatus de tua ualetudine: qua si me liberaris: ego te omni cura liberabo. Epistola. xiii. ℂ Menandrius postridie ad me uenit ultra quam expectatem. Itaq; habui noctẽ plenam timoris ac miseriæ. Tuis litteris nihilo sum factus certior quomodo te haberes: sed tamen sum recreatus. Epistola decimaquarta. Hæc ex Tullio. Gasparinus Pergamẽ.

Ad Idem.

B Itteræ tuæ tantam attulerunt molestiam anio meo ut nullo tẽpore maiori in mœrore fuerim. Cum enim eo perducta sit fortuna nostræ reip. ut iam nihil præsidii possit ab hominibus expectari: maxime timendum est ne diuino & nostro auxilio priuati simus. Gasparinus. ℂ Epistolam tuam plenam rerũ nouarũ accepi. Miseret me conditionis & status tot magnificarum urbium atq; populorum prouinciæ uestræ. Quãtũ sim tuis litteris cõmotus: melius ab amicis & necessariis tuis intelliges. Nihil enim puto in nostra rep. esse quod sit molestius ferendũ: q̄ pro bene factis nostris malefacta referri: non tamen odio malorum nostra innocentia est deponenda: sed eo studiosius in remp. incumbendum: quo plures inueniuntur qui uel inuidia uel aliquo dolore in nostra studia inuehuntur. Multa habeo quæ me uæhementer excruciant: sed nihil tamen est quo magis angar q̄ ꝙ in urbe nostra nullum uideo locum esse humanitati atq; clæmentiæ. Mouet me plurimum ea factio quam oriri uideo in urbe nostra: cui nisi occurratur profecto erumpet in aliquod magnum malum bonorum ciuiuꝫ. Huius autem proditionis quis sit autor & si putem nos multis signis ĩtelligere posset: tamen aperte cognoscetis ex eo quem cum litteris meis ad uos mando. Narrarem hoc loco tibi quo in statu essem: nisi & dolor me præpediret: & tu is esses qui fortunam meam satis nosses. Plura iã ad te præ lachrymis scribere non possum: sed tu officio tuo ac pietate in me fungere. Cupis ex me scire quo in statu res nostræ sint. Caput est ꝙ si omnes homines in excidium nostrum coniurassent: uix deteriori loco esse possemus. Nisi aliud habeas noli mihi suasor esse in ea re quæ mihi posset plura q̄ credis: non soluꝫ incommoda: sed etiam uitæ meæ pericula afferre. Cum fortuna olim abstulisset: mors nouissime omnes mihi amicos & necessarios absumpsit: nihil igitur habeo cur diutius in uita aut manere uelim aut debeam: nisi aliqua mihi spes oriatur. Amisi quideꝫ uno tempore opes: amicos: dignitates patriam: & necessarios meos: uagorq; per alienas terras exul: inops: mendicus: & quod mihi durissimum est omnibus ignotus. nihil itaq; optatius q̄ mors. Et quoniam humana præsidia res nostras destituerunt cogimur (quod in tempestate sæpe nautis accidit) omnia consilia nostra: omnem spem atq; cogitationeꝫ ad deum referre: ad quam rem consequendam nobis eris & adiutor & socius. Quãuis eniꝫ deus uideatur auertisse animum & aures a nostris præcibus tamen speramus clæmentiam suam mutaturam esse in melius mala: quibus conflictamur & pene conficimur. Illud uelim scias: paulo minus hac tua iactura me esse animo cõmotum: q̄ si in parte fortunarũ mearum damnum factum esset. Ita eniꝫ semper de te iudicaui: nihil posse tibi accidere quod non mihi proprium esset: quod ego arbitror multis olim te signis perspexisse. Nemineꝫ hodierno die uiuere puto qui me uno infortunatior sit. Tanta enim me circumstant incommoda ut nullum ego exitum illis uideam: nisi quem mors mihi attulerit. Nam ita miser sum ut iam non habeat fortuna ubi possit me ferre. hoc ita uelim mihi credas: ut ex oraculo Pythii Apollinis non certius edictum putes. Tanto me dolore tuæ litteræ affecerunt: ut ego ipse maxima consolatione egeam. Nam ut semper in rebus lætis nostri sensus conueniebant ita posteaq̄ illa perturbata atq; abiecta sunt: quibus diu ĩter ciues tuos florueris: non minorem animo perturbationem sentio: ac si omnia rebus meis accidissent: quanq̄ quid magis potest meum dici: q̄ quicquid tuum est. Habebis ergo magis me tuarum erũnarum sociuꝫ atq; participem q̄ consolatorem. Etsi dolendo mœror leuatur: quamuis hoc genus consolationis per alienum sit: nihil in tuo dolore minuendo prætermittam. Facies ergo quod ego in hoc tuo dolore maxime cupio: stabis animo erecto: & perferendo uinces fortunam: quæ te prius uicerat. Si hoc feceris: maioreꝫ certe gloriam ex tua uictoria: q̄ ex oibus rebus iacturam referes. Commisereor equidem tibi: & aliquando acerbius huiusce tuæ calamitatis indignitatem fero quam tu ipse: perferremq; molestius nisi ea te uirtute cognoscerem quæ tibi satis præsidii afferret. Non satis possum ad te scribere quantã ægritudinem animo meo perceperim: de his rumoribus qui falso de te dissipati sunt. Nunc te uere diligere mihi uideor: cum audio quo animo hunc acerbissimum casum tuum feras. Quod enim maxima & plurima uitæ ornamenta inter paucissimos dies amiseris: fortunæ fuit. Quod autem infracto sis & magnanimo hoc est constantiæ & fortitudinis tuæ. Eo res meæ perductæ sunt: ut iam pluribus incommodis uitæ affectus sim: quã uel ipsi etiam inimici mei sperare ausi sunt. Non habeo ad quẽ potius me conuertã q̄ ad te ipsum: qui me ualde amãdo id effecisti: ut solus in me cõsolando magis apud me ualeas q̄ cæteri oẽs amici. Maiora sunt iam incom-

moda mea:q̃ ut eis quisquam possit mederi. unum
tamen habeo in his malis remedium: ꝙ ea non diu
sunt a me præferēda. Spero quidem cito: mors me
ab his absoluet. Quid enim est ꝙ me iam uiuere de-
lectet? aut cui spei me reseruo? Si omnes homines si-
mul affinitate colligarentur: uix mihi possent esse
auxilio. Sed hoc in his malis meis fruor solacio: ꝙ si
ne cuiusquā hominis iniuria uixi. Nolui te ærūnas
meas ignorare. qui siquid unquā iucundi in uita ha-
bui: semper mihi conscius fuisti. Quam graue mihi
sit in senectute propter inopiam seruire: facile po-
tes ex te & aliis cōiecturā facere. Sed hoc inter nos
refert: ꝙ tu paupertati assuetus es: ego uero cum in
maximo splendore & abundantia fortunæ semper
uixerim non possum iugum istud perferre. Cæte-
ris fortasse memoria rerū prosperarū molesta est:
ego uero non solum hoc malo crutior: sed etiā cum
huiusmodi incōmodorum nunq̃ expertus fuerim:
eo minus patientiam possum habere. Vtinam aut
in hac miseria natus essem aut q̃ beate uixerį nunq̃
meminissem. Quo in statu fuerim: aut in quo nunc
positus sim: nō te puto ignorare. illud autē me per-
turbat maxime ꝙ neq̧ animus neq̧ consiliū est mi-
hi: quo possim me iuuare. Non sum enim sic a natu
ra institutus: ut dolorem meum possim dissimula-
re: neq̧ sub his præceptoribus educatus: ut pauper
tatē meā fortiter pati possim. Scis q̃ molliter fuerį
a parētibus meis nutritus: nunq̃ sperare poterā huc
indignitatis peruenturū iri. Si uitio meo quod mul
tis accidere uideo ad inopiā redactus essem: aliquan
to fortunā meā æquiori animo præferrē. sed cū oia
præter mea studia bene multis faciendo aduersa ce-
ciderint: non satis possum mihi acquiescere. Si illuį
inopiæ meæ finē aut præsidium futurū sperarē: ni-
hil tā durū posset in hac mea fortuna esse: quod ma-
gno & incōcusso animo non perferrē sed cum nulla
prorsus me spes habeat: qd est ꝙ in uita diutius ma
nere cupiā. Solebam amicos meos a die natali nu-
merare: ut intelligerem quantū temporis secundū
naturam mihi restaret: tunc maxime uiuendi cupi-
dus eram: cū nihil erat cur uitam accusarem: nūc ue
ro nihil mihi prolixius annis uidet̃. Quo me credis
animo esse: cū fortunas meas ab omnibus amicis de
stitui intelligo: quæ res ita me perturbāt: ut mihi ip-
si immutatus esse uidear: nō expectabā ut qui semp
officio meo illos iuuissem: nunc simul ab his omni-
bus destitutus essem. Tandē ex magna sollicitudine
ac metu liberatus sum. Spero te multoꝝ sermone
& litteris intellexisse: me dū inter hetruriæ perage-
rem quo peterem urbem Romā in quosdā incidisse
qui assiduis latrociniis īfestabant eam prouinciam:
& fere omnes uiarum aditus occupabant. putabā
in manus carnificū uenisse qui me multis modis ex
cruciarēt. Ego uero cū animū pararem ad fortiter ꝑ
ferendū oēs pœnas quas illi mihi inferre uoluissent
neq̧ iam illos quicq̃ rogarem: inueni apud eos ma-
iorem pietatem: q̃ fuissem unq̃ ausus ab eis sperare.
Hæc ex Gaspa. ℭ Plures his diebus a te mihi reddi-
A tæ fuerūt epistolæ: omnes ferme cōmendaticie: qui
bus in respondendo tardior fui. Ignosce præcor nō
occupationibus reꝝ agēdarū: quæ nullæ hoc tēpo-
re sunt: sed perturbationi & ægritudini quibus assi-
due miꝝ in modū discrutior. Eū q̃ppe in locum res
deductas cerno: ut necessariuį sit mœrore confici &
quasi cōsternari amissis iā sæpe ac in peius labentibꝰ
in diē rebꝰ. Sed his omissis q̃ accusari facilius q̃ emē-
dari possunt breuiter respondebo. Leo. Aretinus.
ℭ Nos sumus hic continenter in armis: atq̧ eo fit
ut minus attendere litteris queam. Tanta est enim
Ro. populi inconstantia ac peruersitas: nullus ut re
linquatur quieti locus. Heri ante lucē egressi urbem
Romani cū quibusdā auxiliaribus regis pontē mo-
liū occupare tentauerunt. Turrim super eo ponte
nostri custodiunt: nequis inuito pontifice transire
possit. Væhementer ibi aliquot horis pugnatū est.
Tandē nostris laborātibus: subsidio missi equites ro
manos in fugā uertere: paucis interfectis: frequen-
tibus uulneratis. Illi in urbem reuersi solita temeri-
tate in capitolio consistunt: multitudinem cōuocāt
festus erat dies. plebs ociosa & uino calens: concur-
sat: sumuntur raptim arma: uexilla promuntur: ad
oppugnandas pontificis edes ire pergunt. Nostri
contra instare: parare tela. cohortari insistere. expe-
ctare forti animo populi īpetum. Ante molē Adria
ni quæ male parata nobis est uallum iacere. Nox de
niq̧ certamen dirimit. Ea nocte uigiliæ per totā ur-
bem factæ. Nescio quē finē res sit habitura. Tu gau
de: & siquid de Pisis habes me certiorem fac. Idem. B
ℭ Si serius mi doctissime karole ornatissimi atq̧
amātissimi quōdā mihi Laurētii nr̄i: debitū uirtu-
ti munus præstiti. q̃ eius in me officia postulabant.
nō negligentiæ: nō obliuioni tribuēdū est: sed dolo
ris magnitudini quē ex carissimi deq̧ me optime
meriti uiri morte suscepi. Tātus. n. mœror: tāta uis
ægritudinis mentē oppressit: ut quotienscunq̧ ani
mū ad eius memoriā reuocarim: nō scribendi facul-
tatē. sed lachrymarū copiaį ipsius recordatio mihi
suppeditarit: quodq̧ imbecillis solet animis euenire
ita cesserit dolori ratio scribendi: ut a tempore mœ-
roris mitigatio fuerit expetenda. Etenī quis tā durꝰ
uel potius ferreus esset qui fletū & lachrymas in ta-
lis uiri atq̧ amici cōmemoratōe cōtineret? Multa q̃p
pe diuersorū hominū uulnera quottidie ante ocu-
los obseruātur: ut nullius in obitu tanquā in re soli
ta obstupescere debeamus. sed tū maxima pars hoꝝ
hi sunt. ut incertū sit: uita ne illoꝝ morti potius. an
mors uitæ fuerit ꝑferenda. Viuāt. n. an intereant pa-
rū interesse mortaliū uidet̃. At uero cū morteį obiit
is cuius uita oibus cōfert: cuius salus multoꝝ salutē
āplectit̃: cuius opes ac fortunæ semper amicis præ-
sto fuere. q liberalitate atq̧ hūanitate oēs antecellit:
tū demū graue ac difficile est nō cōqueri. Quid. n.
uita hoium eēt derelicta bonoꝝ tutela: spoliato ami
ciciæ fructu? quē unū hēmus tutissimū portū in ua-
riis casibus q uident̃ in uita hominū cōstituti? Etenī
sic sentio nullū esse dolorē q ad amicoꝝ dolorem ac
cedat. Nam parētes: patres: filii: tū boni: tū mali qui
cūq̧ hi fuerit: natura tribuūt̃ nobis. Quo fit ut eos
persæpe odio habeamus: nobis quoq̧ eorum interi
tus exoptetur. Amicos uero nosipsi eligimus spōte
nostra

nostra qui sunt nobis carissimi: quorũ iucunditate
cũ ꝑuamur: nulla uidet̃ nobis uita eẽ iucũda. Quod
si cui unq̃ in amici obitu dolore licuit: mihi certe li-
cet: maxime qui non solũ dulcissimo ac suauissimo
amiciciæ fructu sed meipso uideor esse priuatus. Il
le eni parentũ mihi caritatẽ: amici officia: fratris be
niuolentiã præstabat. Ille meas curas suas esse dice-
bat. ille me opib⁹: pecunia: patrimonio subleuabat.
Deniq; ea erat inter nos mutua caritas ac beniuolẽ-
tia: ut illo uiuo nullã fortunã extimescẽs securus re-
rũ in tranquillo uidelicet portu uiderer quiescere.
Itaq; silentio meo cãm præbuit nõ obliuio: sed mœ
ror grauis: qui diutius q̃ uellẽ tenebras quasdam ita
animo offudit: ut nulla adhuc concedat̃ scribendi fa
A cultas. Poggius Florẽ. ¶ Tuã inter legẽdo episto-
lã nõ mediocris iniecta mihi dubitatio ẽ: plusne iu-
cũditatis attulerit: an acerbitatis. Nã cũ Lamolã me
um uita excessisse significet: quẽ pro hoĩs ingenio:
doctrina: uirtute ac studioꝝ societate: pietate ut fili
um: caritate ut fratrem: ueneratiõe ut natu maiorẽ
amplectebar. amarissimũ animo uuln⁹ accepi. Ami
co nãq; & intimo familiari meoq; diutius domesti-
co priuatus non acerbe mœreri non possum: cũ lõ-
gio te consuetudine permulta annoꝝ curricula cõ-
paratũ amicũ tã breuis hora & tpis pũctu intercepe
rit. Sed cessemus hoĩs mortẽ lamentis ꝓsequi: cum
spes melioris æui & fœliciotis habitaculi & nos gra
B tulari iubeat. Guarinus Veronẽsis. ¶ Lõgeua qdẽ
pacis securitas uenenũ est reꝝ publicaꝝ. Tũc eni ꝓ
uirtute ignauia: ꝓ idustria luxus: pro triũphis ciuiũ
discordia sensim obrepit. unde potẽtissimæ ac florẽ
res urbes sæpenumero euersæ fundit⁹ & deletæ sũt.
Vt eni bellũ laudabile illud quidẽ qđ assumit̃ pacis
& trãquillitatis causa: sic pax & illa repudiãda & exe
crabilis quæ ciuitatẽ effœminet exicium nutriat: ho
stes augeat: uictos ulciscat̃. Cato uir ille oĩum pru-
dẽtissimus nunq̃ aĩo induci potuit: ut optaret rẽp.
Romanoꝝ hoste carere oĩno: ueritus ne sublato ho
stiũ metu Romanũ illud robur atq; armoꝝ peritia
in socordiã abiret atq; luxuriã: domi quidẽ hostis id
est uoluptas ea sane perniciosissima est: eoq; magis
ꝑiculũ atq; discrimẽ: quo familiari⁹ bellũ. Si igit̃ ar-
moꝝ exercitatio: disciplina castroꝝ: ususq; miliciæ
Romanos orbis terraꝝ dominos fecit: & euexit ad
cœlũ: iã quantũ exercitatio cõducat reip. uidetis: tũ
ad parandã gloriã: tũ etiã ad cõseruãdã. Qua ex re
ur̃m hoc tã lõgeũ ociũ & exosã semꝑ maiorib⁹ nr̃is
lentitudinẽ: nõ possum nõ uæhemẽter odisse: ueri-
tus iã nobis posse cõtingere qđ abominor: ea quæ
& amplioribus atq; potẽtiorib⁹ ꝑ ignauiã accidisse
ciuitatib⁹ legi. Nemo quidẽ bello aut aliqua iniuria
lacessere audebit: quẽ accinctũ ad obsistendũ: tũ ad
uindicãdũ expeditũ & ꝓmptũ itellexerit. Aliogn in
rebus bellicis celeritas multo magis q̃ uirtus & for-
titudo ꝓdesse cõsueuit. Nulla res alia magis Philip
pũ Macedoniæ regẽ uictorẽ. & sæpe triũphantẽ ef
fecit: q̃ celeritas ipsa & ꝑuentio reꝝ agẽdaꝝ. Quid-
est per imortales deos uiri genuẽses: Cur nõ putez
atq; uaticiner uos uictores atq; fœlices euasuros:
quos sciã fortes cõtra timidos: strenues cõtra igna-
uos: iustos contra iniustos. deniq; bellatores contra
mercatores fore dimicaturos. Auro. Parno. ¶ Pro C
fuit certe nobis hostẽ labi: q cũ eẽt cõflictãdũ: ne for
te nimio ocio atq; inertia nr̃a iuuẽtus emarcesceret
aut cæteroꝝ animi ex maxĩa trãqllitate torpẽtiores
euaderẽt. Reor itaq; nostro hosti debere plurimũ q
ciues meos honestis q artib⁹ domi operã nauabãt.
ab usu armoꝝ abhorẽtes. oĩ certamĩs genere ex fre-
quẽtib⁹ prælis iã eruditos reddidit. Repetite quæ-
so memoria id tpis cũ armoꝝ hostiliũ fragor. ur̃a
superiore ãno menia circũsonaret. cũ agros nostros
furẽs hostis atq; suburbia grãdi cũ ignominia atq;
detrimẽto uastaret: uestrã quoq; in mẽtẽ suburbani
ueniãt. coloniq; nostri. q reb⁹ ab hoste exuti oĩb⁹ ad
uos cũ liberis atq; uxorib⁹ cateruatim stipẽ postulã
tes sese cõferebãt: quoꝝ calamitatẽ estis utiq; colla
to suffragio cõmiserati. Baldasar Rasi. ¶ Te nunc
ex cũctis quos unq̃ uiderĩ mortaliũ excipio: meas
q cũ fortunas cõferre magis cõcupiscã. & ea in pri-
mis quæ ærũnosa atq; luctulẽtissima nostro in solo
patrio recẽtissime uersari llqdo cõcernunt̃. Celeber
rimoꝝ sane uiroꝝ ac doctissimoꝝ in te ꝑcepta insti
tutaq; sæpi⁹ iterlegisse mihi cõstaret: his rebus cala-
mitosis qdꝑ iã afferre solaminis ipse ꝑ molirer. No
stræ eqdẽ libertatis oĩno sũ exꝑs: quãdo id fit ĩ ꝓm
ptu nostrã urbẽ legũ: iudicioꝝ. iuris. fidei: oĩumq;
bonaꝝ artiũ ꝓrsus exꝑtẽ esse: frequẽtiq; ꝑdæ ac de
populationi plurime miꝝ in modũ addictũ. Te igi
tur ꝑsuasũ uelim tãetsi quos unq̃ sum cõspicat⁹: oĩ
um sis hoĩum cordatissim⁹. ĩfractũ atq; ĩcõcussũ ti-
bi aĩuz cõpares: & qcqd acerbi nouercãs fortuna ius
serit. ĩcaparata frõte patiaris. Idẽ. ¶ Minus iter cæ
teros te curis agitari oportet: qñ has ærũnas haucq;
oĩum ꝓpereꝝ itẽperiẽ alto ex peculari tua sapiẽtia
ꝓuideris. his de causis te uæhemẽter hortor iucũdã
tibi uitã istituas. philosophiæq; moralĩ naues opãt
quæ in calamitatibus refocillatrix est maxĩa quãdo
qdẽ arti oratoriæ. cui sũmo studio antehac icũbebas
nec in foro neq; in senatu qp piã sit loci relictũ. Idẽ.
¶ Tristi ubi læto tui gnati meæ fuerũt aures ꝑcul- D
sæ: mediocri aut mœrore fui ꝑcitus: quẽ tui si facul-
tas ꝑsentis mihi oblata fuisset palã certo patefecis-
sem. Hãc nẽpe solãdi ꝓuinciã longe difficilẽ esse in
tueor. ꝓpterea q uulgo id refocillãdi genus his ad
dici solet aduersis eoꝝ casibus: qbus uel amicicia uel
necessitudine sunt deuincti: qui focillamine etiã ege
re uident̃. quo fit sua minime uota q̃tũ cõcederet ex
ꝑlere queãt. & cũ aĩum ĩdĩduxissem meũ: ut tuas in
præsentia curas aliquãtisꝑ meo chirographo leuarẽ
nõ potui ocellos meos a lachrymis temperare: quæ
aĩa aduersiõĩ plurmo sunt. ĩpedimẽto. Ea igit̃ gratia
q̃ sum dicturus cõtrahã ĩ paucula & in elimata qdẽ: A
quãdoquidẽ si lõgior reb⁹ in huiuscemõi mea foret
or̃o. tuæ mediusfidius sapiẽtiæ diffidere uiderer: q̃
semꝑ maximã cẽsui. Solũ qppe patriũ: bona: oĩaq;
suauia: q̃ tuo cũ ingenio: tũ fortuna tibi cõpararas.
amisisti: qua in calamitate aĩo cõstanti & infracto ꝑ-
mãsisti. Cũ itaq; tuis rebus duris & acerbis anim⁹ in
duruerit: longe demiror q gnati tui extrema tanto
ꝑe deplores: quãdo ea perdideris: quæ tibi multo

debuerunt esse cariora. Præterea neq; te laꝫ est om
nia quæ mari: terra & cælo nascunť diuina lege inte-
rire atq; labi oportere: quod æquo animo ferre de-
bes: ut prudentes cæteri quorũ numero ascriberis.
uides quoq; iuga: urbes insulas: & quæq; humana in
dies perire: ac labefactari: quæ suapte natura plus ni
mirũ habẽt roboris: q̃ humana imbecillitas. Quæ
res nos admonet casus similes nobis occurẽtes æquo
aĩo ferre debeamus. Multo deniq; plura ad te scribe
rẽ: quæ curaꝝ leuamini cõducerẽt: si his te egere in-
telligerẽ: alioꝝ quẽ hominũ semper sapientissimũ
iudicaui. Idẽ. ¶ Vt te solari possiꝫ nec me dignum
existimo: qui prudentia omnibus antecellis. neq; id
esse opus pcẽsco: ꝓpterea ꝙ aĩo es fortissimo & cõ-
stantissimo. quæ res cõgratulationi magis q̃ solami
ni multo est cõducibilior. Cui sane plurimũ debeo:
tuũ ẽ id aĩo uolutare. his si reb⁹ infœlicibus tibi cõ-
E modo aut adiumẽto esse possim. Idẽ. ¶ Fortunaꝫ
in te tuosq; acerrimã sæuire nuper: nouercariq; plu
rimũ mihi recẽtissime ĩtellectũ est quod quãtũ mœ
roris ac solicitudinis mihi attulerit nec facile dixerĩ
Id asit lex iubet amiciciæ ut quæ calamitosa nostris
obtingãt amicis: nobis quoq; aduenisse certo arbi-
tremur. Idẽ quoq; iudiciũ in res lœtas atq; iucũdas
qui recte sapiũt trãsferre solẽt. Ast tui erit muneris
aĩo ut cõstãti & infracto quæ fracta iubẽt patiaris:
quod tuæ anxietatis summa fuerit antidotus. Ipse
uero tua ꝑ sapientia uirtuteq; singulari iniuriã coꝝ
qui tibi insidianť: audẽter ꝓpulsabis quoad poteris:
quibus si minime resistere licuerit: sũmæ tibi laudi
erit aĩo haut q̃q̃ cecidisse. Veꝝ ne tu existimes fortis
auspicatæ ac fœlicis mõ uestigia me sectari: ærũno-
sasq; amici rõnes: quod pleriq; turpiter factitarunt
depiscari: oẽ meũ studiũ: curã: diligẽtiã: opes: corp⁹:
ac deniq; animũ quo nihil mihi est carius: tuas ad ca
lamitates leuãdas prorsus: aut salutẽ leniẽdas polli-
ceor atq; libẽs offero: qđ ne temere dictũ' arbitreris
quæso periculũ facias: qđ si feceris me germanicæ fi
dei qua nulla ẽ præstãtior singularisq; amiciciæ per
petuũ æmulatorẽ eẽ ac fore nẽpe iudicabis. Idẽ. Bal
F dasar Ra. ad Georgiũ hessler. ¶ Si uitã & gratiam
meã seruare uobis uultis: nullus auferat uobis pullũ
nec frumẽta: nec segetẽ: neq; uinũ: nõ oleũ: nõ salem:
nõ lingua quisq; sit stipẽdio suo cõtẽtus. De ꝑda. n.
hostiũ: nõ de lachrymis amicoꝝ uiuere. debent. hẽ-
ant arma sua tersa & lucida ferramenta acuta: calcia-
mẽta fortia. uestes nouas & nõ ueteres. stipendium
nõ in sacco: sed in balteo portẽt: equũ & ꝑdas suas ali
is nõ uendãt. a medicis gratis curenť. alter alteri ob-
sequať. in hospiciis hẽant honeste. qui litẽ fecerit ua
pulet. Epistola est Aureliani iperatoris ad suũ exer-
A citũ. ¶ Nos ꝑ tuis iniuriis cõtinuis aĩo strenue cõ
moti inimiciciæ tecũ bellare studem⁹: sed cõis exẽpli
ac fidei gratia uisum est ut te saluũ uelimus: ut esset
quẽ armis uincere possemus. Ad nos uenit Nitias
familiaris tuus quæ sibi a nobis ꝑciũ peteret. si te clã
interfecisset. id nos negauimus: neue ex huiusmodi
re aliqđ cõmodi expectaret. siml' uisum est ut certio
rẽ facerem⁹: ne qcq̃ tale si accidisset. id nr̃o cõsilio ci
uitates putarẽt factũ. & ꝙ nobis nõ placet præmio

aut precio: aut dolis pugnare. tu nisi caues iacebis.
Ep̃la ẽ. G. Fabricii & æmilii cõsulũ Ro. ad Pyrrhũ re
gẽ. ¶ Rex Aragonũ utriusq; Siciliæ. ¶ Spectabi- B
les & magnifici uiri deũ hoiesq; testamur: quãta ha-
ctenus cura & diligẽtia semꝑ operã dederim⁹ atq; i-
cubuerim⁹ ut uobiscũ in pace & tranqllitate uiuere-
mus: sed nos inimicis nostris fauorẽ æs atq; auxiliũ
ꝑstãtes ꝙ ne ageretis & lr̃is plurimis & nũtiis sæpe
monuim⁹. Nos & ꝑfecto inuitos ac lacessitos ad ea
erga uos agẽda ipulistis: quæ hucusq; quoad potui-
mus: semꝑ effugere nixi sumus. Quapꝑ qa nõ ulte-
rius nos cõtinere possum⁹: qn aduersus uos & qdẽ
merito bellũ geramus. Vos dehinc huiusmõi nr̃is
lr̃is: nr̃os publicos hostes declaram⁹ sic indicturi bel
lũ. A qbus æmulis & inimicis ligæ nr̃æ: q̃ ad uniuer-
salẽ pacẽ atq; qetẽ Italiæ inita & cõtracta ẽ: fauente
altissimo uictoriã speram⁹ obtinere. Datũ i castello
nouæ ciuitatis nostræ Neapolis die. ii. mẽsis Iunii.
anno. &c. lii. lr̃æ in dictionis belli cõtra Florẽtinos.
¶ Vbi rẽ aliq̃ gestã amico significamus: aut qđ ab
eo exposcimus: aut eum ad rem aliquam peragen-
dam exhortamur. M. T. C. clausulæ incipiunt.

Pompeiũ & hortari & orare & iã liberius
accusare & monere: ut magnã infamiam
fugiat non desistamus. sed plane nec pre
cibus nostris: nec ammonitionib⁹ reliqt
locũ. Nã cũ in sermone quottidiano: tum in senatu
palã sic egit causam tuã: ut neq; eloquentia maiore
quisq̃: nec grauitate: nec studio: nec cõtentione age-
re potuerit cũ summa testificatione tuoꝝ in se offi-
cioꝝ & amoris erga se tui. li. i. Epistola. i. ¶ Inclina
ta res est Libonis & hypsæi nõ obscure. Nos in eã au
toritatẽ eo minorẽ hẽmus: ꝙ tibi debemus: gratiaꝫ
aũt nostrã extinguit. hoium suspicio. eadẽ. Idib⁹ Ia-
nuariis in senatu nihil est cõfectũ. propterea ꝙ dies
magna ex parte cõsumptus est altercatione Lentu-
li cõsulis & Caninii tyranni. Epistola. ii. ¶ Eius orõ
ni ab oĩbus uæhemẽter reclamatũ est. Erat enim ini-
qua & noua. Cõsules neq; cõcedebãt. neq; ualde re-
pugnabãt: diẽ cõsumi nolebãt. Id qdẽ est factũ. Per-
spiciebãt enĩ in Hortẽsii sentẽtiã multis partib⁹ plu
res ituros. Eadẽ. ¶ Hac cõtrouersia usq; ad nocteꝫ
deducta senatus est dimissus: & ego eo die casu apđ
pompeium cœnaui: nactusq; tempus magis idone
um q̃ unq̃ antea ꝙ post tuum discessum is dies ho-
nestissimus nobis fuerat. In senatu ita sum cũ illo lo
cutus: ut mihi uiderer aĩum hoĩs ab omni alia cogi-
tatione ad tuã dignitatẽ tuendã traducere. Eadem.
¶ Hæc scripsi ad. xvi. kalen. Februarii ante lucẽ: eo
die senatus erat futurus. Nos in senatu quẽadmodũ
spero dignitatẽ nostrã ut potest in tanta hominũ ꝑ-
fidia & iniquitate retinebimus. Eadem. ¶ Quæ ge
rantur accipies ex Polione: qui omnibus negociis
non interfuit solũ sed præfuit. Epistola. v. ¶ Quod
scire uis qua quisq; in te fide sit & uoluntate difficile
dictu est. de singulis illud unum audeo ꝙ antea tibi
sæpe significaui: nunc quoq; re perspecta & cogni-
ta perscribere: uæhementer quosdam homines &
eos maxime qui te & maxime debuerunt: & pluri-
mũ iuuare potuerũt inuidisse dignitati tuæ. Quo-
rum

rum autoritatem:dignitatem:uoluntatemq; defen
deras:nõ tam memores essent uirtutis tuæ q̃ laudis
inimici quo qdẽ tpe ut pscripsi ad te antea cognoui
Hortensium percupidum tui studiosum luculum.
Ex magistratibus autem Luciũ Ratilium & fide &
aio singulari. Epistola.vi. ℂ Illa me ratio monet ut
te ex nostris euentis cõmunibus admonendũ puta-
rem:ut considerares in omni reliqua uita:qbus cre-
deres:quos caueres. Eadem. ℂ Hic ego quantũ hu-
mano cõsilio efficere potui:circunspectis rebus om
nibus meis rationibusq; subductis:summã feci cogi
tationũ omniũ mearũ:quã tibi sic breuiter exponã.
Epistola.ix. ℂ Et quoniã meam tuorꝫ erga me me-
ritorum memoriã unq̃ nulla delebit obliuio:te ro-
go ut memineris quantæcũq; tibi accessiones fienti
& fortunæ & dignitatis:eas te nõ potuisse cõsequi:
nisi meis puer olim fidelissimis atq; amãtissimis cõ
siliis peruenisses. Quare hoc animo in nos esse debe
bis:ut ætas nostra iã ingrauescẽs:in amore atq; ado-
lescẽtia tua cõquiescat. libro.ii. Epistola.i. ℂ Breui
tũ sic habeto:in eũ statũ temporꝫ tuũ reditũ incide-
re:ut his bonis quæ tibi natura:studio fortuna data
sunt:facilius omnia quæ sunt in rep. amplissima:cõ
sequi possis q̃ muneribus:quorꝫ neq; facultatẽ q̃sq̃
admiratur.(Est eni copia munerꝫ nõ uirtutis) neq;
quisq̃ est quin societatẽ iam defessus sit. Epistola.iii.
ℂ Summã scito in te expectationẽ esse:eaq; a te ex
pectari:quæ a sũma uirtute:summo ingenio expe-
ctanda sunt:Ad quæ si es ut debes paratus(quod ita
esse cõfido)pluribus maximisq; muneribus & nos
amicos & ciues tuos uniuersos:& rẽp. effices. Eadẽ.
ℂ De rebus urbanis ꝙ me certiorẽ fecisti. cũ per se
mihi gratũ fuit:tũ quod significasti tibi oĩa manda-
ta mea curæ fore. In quibus te unũ illud præcipue
rogo:ut cures nequid mihi ad hoc negocii aut one-
ris accidat aut tẽporis:Hortensiumq; nostrum col-
legã ut familiarẽ roges:ut si unq̃ mea causa q̃cquam
aut sensit:aut fecit: de hac quoq; sententia decedat:
qua mihi nihil põt esse inimicius. libro.iii. Epistola.
vii. ℂ Illud quod polliceris uelim pro tua fide: dili-
gẽtiaq; & pro nostra nõ instituta: sed iã inueterata
amicicia cures:enitare ut supplicatio nobis q̃ hono-
rificẽtissime quãprimum decernatur. Epistola.viii.
ℂ Etsi scio nõ iniucundissimũ me nunciũ uobis al-
laturꝫ:tamẽ quoniã casus & natura in bonis domi-
natur:uisum est faciẽdũ quoquomodo res haberet
nos certiores facere. lib.iiii. Epistola.xii. ℂ Ita uir
clarissimus ab hoie teterrimo acerbissima morte est
affectus:& cui inimici propter dignitatem peperce
runt:inuentus est amicus qui ei mortem afferret.
Eadem. ℂ Sed de nostris rebus satis uel etiam nimi
um multa. de tuis uelim ut eo sis animo quo debes
esse. id est:nequid tibi præcipue timendu; putes. Si
eni status erit ciuitatis aliquis quicũq; erit:te omniũ
periculorꝫ uideo expertẽ fore. Nã alteros tibi iã pla
catos esse itelligo:alteros nunquã iratos fuisse. Epi-
stola.xiiii. ℂ Quare te rogo si opus erit ad Cæsarẽ
causam meam agas neq; tibi in omnes partes defẽ-
dendũ putes:hoc existimãs neminẽ te tui amantio-
rẽ habere. libro.v. Epistola.x. ℂ Ut potui accuratis
sime te tuãq; cãm tutatus sum. Et ꝓxime recẽti aduẽ
tu meo cũ rẽ aliter istitutã offendissem ac mihi pla-
cuisset si affuisse;. tũ nulla re saluti tuæ defui. Episto
la.xvii. ℂ Te hortor aio forti magnoq; sis. Ita eni
natus:ita educatus:ita doctus es:ita cognitus etiã ut
tibi ita faciundũ sit. Deinde spẽ quoq; habeas firmis
simã ꝓpter eas causas quas scripsi. A me uero tibi li
berisq; tuis oĩa paratissima esse cõfidas uelim. Id.n.
& uetustas nostri amoris: & mea cõsuetudo: & tua
multa erga me officia postulãt. libro.vi. Epistola.v.
ℂ Me scito omnẽ meũ laborẽ:oẽm operã.curã.stu
dium. in tua salute consumere. Nã cũ te semper dile
xi.tũ fratrũ tuorꝫ quos æque atq; te summa beniuo
lentia su; cõplexus. singularis pietas amorq; frater
nus. nullũ me patitur officii erga te studiiq; munus
aut tẽpus prætermittere. sed quæ faciã fecerimq;. ꝑ
te. ex aliorꝫ te litteris quã ex meis malo cognoscere.
Quid aũt sperẽ aut cõfidã. & exploratũ habeã de sa
luti tua. id tibi a me declarari uolo. Nã si quisq̃ est ti-
midus in magnis periculosisq; reb⁹. sempq; magis ad
uersos rerꝫ exitus metuens quã sperãs secundos: is
ego sum. & si hoc uitiũ est. eo me non carere confite
or. Epistola.xiiii. ℂ De reliqs ut te sæpe ꝑ litteras
hortatus sum:ita uelim tibi psuadeas te in hac causa
nihil habere ꝙ tibi timẽdũ sit præter cõmunẽ casu;
ciuitatis:qui & si est grauissimus: tamẽ ita uiximus:
& id ætatis iam sumus:ut oĩa quæ nõ nostra culpa
nobis accidãt:fortiter ferre debeamus. Epistola.xx.
ℂ Fac quæso qui ego sum esse te. Est ne aut tui pu-
dori:aut nostri primũ rogare de die:deinde plus an
nua postulare. Sed essent mi Galle omnia facilia si &
ea mercatus esses quæ ego desiderabã;:& ad eã sum
mam quã uoluerã:attamẽ ista ipsa quæ te emisse scri
bis nõ solũ rata mihi erunt:sed etiã; grata:plane.n.
intelligo te non modo studio:sed etiã amore usum:
quæ delectarint hominem: ut ego semper iudicaui
in omni iudicio elegantissimũ: quæ me digna puta
ris coemisse. lib.vii. Epistola.xxiiii. ℂ Caminio cõ-
sule scito neminem prendisse: nihil tamen mali eo
consule factũ est. Fuit eni mirifica uigilantia qui to-
to suo consulatu somnum non uiderit. Hæc tibi ridi
cula uidentur. nõ.n. ades:quæ si uideres: lachrymas
non teneres. Epistola.xxxi. ℂ Omnia tibi expone-
re nisi coram non possum:idq; celeriter fore spero.
libro.viii. Epistola.ix. ℂ Per fortunas tuas Cicero:
per liberos oro:obsecro:neqd grauius de salute & i-
columitate tua consulas. Nam deos hominesq; ami
ciciamq; nostram testor me quæ tibi ꝑdixi nec teme
re monuisse. Epistola.x. ℂ Quare si tibi tu:si filius
unicus:si domus:si spes tuæ reliquæ tibi curæ sunt:
si aliquid apud te nos:si uir optimus gener tuus ua
let:quorꝫ fortunas nõ debes uelle cõturbare. seque-
re eam causam in cuius uictoria salus nostra est: ne
aut odisse:aut relinquere cogamur:aut impiam cu-
piditatẽ contra salutẽ tuã habeamus. Eadẽ. ℂ Plus
facio q̃ Caminius mandauit. Is.n. siquid ego scire;
rogarat quod tu nescires. Ego tibi ea narro quæ tu
melius scis q̃ ipse qui narro. Faciã ergo illud qđ ro-
gatus sum:ut eorũ quæ tẽporis huius sint: quæ tua
audiero nequid ignores. Epistola sexta. lib.ix. ℂ Et

Tullia nostra recte ualet. Terentia minus bene ha-
buit: sed certum scio iam conualuisse eam. Preterea
rectissime sunt apud omnia. Epistola. ix. ¶ Oratiū
culam pro Deiotaro quā requirebas habeam me-
cum. q̄ non putarem. Itaq: eam tibi misi quā uelī
sic legas ut causam tenuem & in opem: nec scriptio
ne magnopere dignam. Sed ego hospiti ueteri &
amico munusculū mittere uolui leui dense crassi fi-
lio: cuiusmodi ipsius solent esse munera. Epistola.
xii. ¶ Si me amas tu: fac ut sciā quid de nobis futu-
rum sit. Habuisti. n. in tua p̄tāte ex quo uel ex sobrio
uł certe ex ebrio scire posses. Epistola. xvii. ¶ Hoc
tamen scito non modo me qui consiliis non intersū
sed ne ipsum quidem principem scire quid futurū
sit. Nos enim illi seruimus: ipse temporibꝰ. Ita nec
ille quid tempora postulatura sint. nec nos quid il-
le cogitet scire possumus. Eadē. ¶ Dupliciter dele-
ctatus sum tuis litteris: & q̄ ipse intellexi iam posse
ridere te. Me aūt ut scurram uel item male oneratū
esse non moleste tuli. Illud doleo in ista loca uenire
me ut constitueram non potuisse. Habuisses enim
non hospitem. sed contubernalem: At quem uirū:
nō eum quem tu es solitus pro mulside conficere.
Integram famē ad ouū affero. Itaq: usq: ad assum
uitellinum opera perducitur. Illa mea quæ solebas
antea laudare. O hominem facilem. O hospitē nō
grauem. Nam omnem nostram de rep. curam: co-
gitationē: de dicenda in senatu sententia commentā
tionem causarum obiecimus. In epicurrinos castra
aduersarii nostri coniecimus. nec tamen ad hanc in-
solentiam: sed ad illā tuā lauticiā ueterem dico: cum
me in sumptum habebas. Etsi nunq̄ plura prælia ha
buisti: proinde te para cū homine edaci tibi res est
epistola. xxx. ¶ Hæc igitur est nunc uita nostra: ma
ne salutamus domi bonos uiros multosq: tristes:
& hos lætos uictores qui me quidem perofficiose &
peramanter obseruant: ubi salutatio defluxit litte-
ris me inuoluo: aut scribo: aut lego. Veniunt etiam
qui me audiunt quasi doctum hominē. quia paulo
sum q̄ ipsi doctior. Inde corpori omne tēpus dat̄.
patriā eluxi iam & grauius & diutius: q̄ illa mater
unicum filiū. Sed cura si me amas ut ualeas. ne ego
te iacente bona tua comedā. statui enī tibi ne ægro
A to quidem parcere eadem. Heri ueni in Cumanū.
cras ad te fortasse. sed cum certum sciā. faciā te pau-
lo ante certiorem & si. M. Ceparius cum mihi in sil-
ua Gallinaria obuiā uenisset. quæsissemq: quid age-
res. dixit te in lecto esse. q̄ ex pedibus laborares tu-
li scilicet moleste ut debui. sed tamen constitui ad te
uenire. ut & uiderem te & uiserem & cenarem etiā.
Non enim arbitror cocum & architriclinum habe-
re. Expecta igitur hospitē. tū minime edacē. tū ini-
micū cœnis sumptuosis. Epistola. xxxiii. ¶ Sed me
hercule mi Pete extra iocum moneo te. quod p̄tine
te ad beate uiuendū arbitror. ut cū uiris bonis: iucū-
dis: amantibus tui uiuas: nil est aptius uitæ: nil ad
beate uiuēdū accomodatiꝰ. nec id ad uoluptatē refe
ro. sed ad comitatē uitæ atq: uictus. remissionemq:
aīorum quæ maxime me sermone efficitur familia-
ri qui in cōuiuiis dulcissimus. epistola. xxiiii ¶ Cū
Marco Fabio (q̄ scire te arbitror) mihi summꝰ usus
est. ualde eum diligo. tum propter summam probi
tatem eius ac singularem modestiam: tum q̄ in his
controuersiis quas habeo cum tuis combibonibus
epicuris. optima opera eiꝰ uti soleo. Epistola. xxxv.
¶ Itaq: mihi maximæ curæ est nō de mea qdē uita
cui satisfeci: uel ætate: uel factis: uel etiā siquid hanc
ad rem pertinet gloria: sed me patria sollicitat. lib.
x. epistola. i. ¶ In his aūt rebus quæ nihilominꝰ ut
ego absim confici possunt. peto a te ut rationem ha
bere uelis & salutis & dignitatis meæ. ep̄la. ii. ¶ Cū
ipsum Furnium per se uidi libentissime: tum hoc li-
bentius q̄ illū audiens te uidebar audire. Nā & in re
militari uirtutē: & in administranda prouincia iusti
ciam: & in omni genere prudētiam tuam exposuit:
& præterea mihi non ignotam: in consuetudine &
familiaritate suauitatem tuam adiunxit. Præterea
summam erga se liberalitatem: quæ omnia mihi
iucunda fuerunt exposuit. hoc extremum etiā gra-
tum fuit. epistola tertia. ¶ Caue tēpus ammittas:
Sic moneo ut filium. sic faueo ut mihi sic hortor ut
& proprium & amicissimū. epistola quinta ¶ Cre-
de igitur mihi Plance: omnes quos adhuc dignita-
tis gradus consecutus sis (es autem adeptus amplis-
simos) eos honorū uocabula habituros nō dignita-
tis insignia: nisi tecū libertate populi Ro. & cū sena-
tus autoritate coniunxeris. epistola. vi. ¶ Seiunge
quæso aliquādo ab his cū quibus te nō tuū iudiciū:
sed tēporū uincula coniunxerunt Eadē. ¶ Copias
adduco & nūero & genere & fidelitate firmissimas.
epistola. ix. ¶ Sedulitas mea ut spo & mihi & reip.
tulit fructū. nāq: assiduis internūtiis cū Lepido egi:
ut ommissa omni cōtentione reconciliataq: uolun-
tate nostra communi consilio reip. succurreret: se:
liberos: urbēq: pluris q̄ unū perditū abiectūq: latro-
nē putaret: obsequioq: meo si ita faceret ad omnis
res abuteretur. profeci itaq: per laterēsem internū
tium: fidē mihi dedit: se Antoniū si p̄uincia sua pro
hibere nō potuisset: bello persecuturū. epistola. xv.
¶ Ego eā sententiā dixi: cui assensi sūt oēs: ad unū: ea
quæ fuerit ex senatuscōsulto cognosces. epistola. xvi
¶ Quod si oīa mihi integra & ipse & fortuna serua
rit: recipio me uobis celeriter negociū ex sententia
confecturum. Fratrem meum assiduis laboribus
concursationibusq: confectum grauiter se habuisse
antea tibi scripsi: sed tamen eum primum posse
ingredi cœpit: non magis sibi quam reip. se con-
ualuisse existimans: ad omnia pericula princeps es-
se non recusauit. sed ego eum non solum hortatus
sum: ferum etiam coegi isto proficisci. epistola. xvii.
¶ Sed mi Plance incūbe ut belli extrema perficias.
In hoc erit summa & gratia & gloria. epistola. xix.
¶ Sin ut scripsisti ad collegā ita res habet: oī cura li-
berati sumus. nec tamē erimus priusq̄ ita esse tu nos
feceris certiores. epistola. xx. ¶ Nec depugnar̄ si oc
casio tulerit: nec obsideri si necesse fuerit: nec mori si
casus iciderit p̄ nobis paratior fuit qsq̄. Quare hor-
tor te mi Cicero exercitū huc traiiciēdū q̄ primū cu-
res & matures priusq̄ hostes magis corroborētur:
& nr̄i pturbēt. i quo si celeritas erit adhibita resp. in
possessione

poſſeſſione uictoriæ deletis ſceleratis permanebit. Epiſtola.xxi. ¶ In quo hanc capio uoluptatē quod certe quo magis me petiuerunt.tanto maiorem iis fruſtratio dolorem attulit: Tu mi Cicero quod adhuc feciſti:idem præſta:ut uigilanter neruoſeq́ nos qui ſtamus i acie iubornes.Epiſtola.xxiii. ¶ Quod uiuit Antonius hodie:ꝙ Lepidus una eſt ꝙ exercit⁹ habet non cōtēnendos:ꝙ ſperant:ꝙ audent: omne Cæſari acceptum referre poſſunt.Epiſtola.xxiiii. ¶ Quàobrem ſiquid operis tibi etiam nunc reſtat: id magnopere cenſeo perſequendum.Ep'la.xxv. ¶ Sed tamen ſententiam meam tibi ignotam eſſe nolebā:cuius eſt hæc ſumma:ut hæc omnia te metiri dignitate malim q̄ ambitione maiorēq́ fructū ponere in perpetuitate laudis:q̄ in celeritate præturæ. Eadem. ¶ Mihi enim negocii plus reliquiſti uni q̄ præter me omnibus.Epiſtola.xxviii. ¶ Cæſarē uero ꝙ me in tanta fortuna mō cognitū uetuſtiſſimorum familiariū loco habuit:dilexi ſumma cum pietade & fide. Quæ mea ſententia gerere mihi licuit ita feci:ut optimus quiſq́ maxime probaret: quod iuſſus ſum eo tempore atque ita feci.ut appareret īuito iperatū eſſe.Epiſtola.xxxi. ¶ Abs te mi Cicero magnopere peto.ſi meam uitam & ſtudiū diligētiſſime ſuperiorib⁹ tēporib⁹ in adminiſtranda rep. quæ Lepido digna ſunt pſpecta habes: ut paria aut eo ampliora reliquo tempore expectes: & perinde tua autoritate me tuendum exiſtimes:quo tibi plura tuo merito debeo.Epiſtola.xxxiiii. ¶ Fallere nemo nos poteſt niſi tu.quod certe abeſt a tua uirtute & fide:ſed alius nemo facultatem habet decipiendi nos. Tibi enim uni credimus & credituri ſumus. li. xi.Epiſtola.ii. ¶ Vt principiis conſentiant exitus: tuum eſt hoc munus:tuæ partes.a te hoc ciuitas uel omnes potius gentes non expectant ſolum:ſed etiā puſtulant:quāquam cum hortatione nō egeas:non utar ea pluribus uerbis.Epiſtola.v. ¶ Quāobrē ad omnia ita paratus:ita animatus debes eſſe:nō ut nihil facias niſi iuſſus.ſed ut ea geras quæ ab oībus ſūma cum admiratione laudētur.Epiſtola.vii. ¶ Cōiunctio tua cū collega cōcordiaq́ ueſtra.quæ litteris cōibus declarata eſt ſenatui populoq́ Ro. grauiſſima accidit.Quod ſupereſt perge mi Brute:& iā nō cū aliis;ſed tecum ipſe certa.Epiſtola.xv. ¶ Quod ꝑ me non facio.id ꝑ te facere amor meus i te tuaq́ officia cogunt ut timeam.Epiſtola.xx. ¶ Ego niſi ualde neceſſe fuerit:ex italia non excedam.Eadem. ¶ Nos hic ualemus recte:& quo melius ualeamus operam dabimus.quæ tibi ſuperiorib⁹ litteris mea manu ſcripſi:terrendi tui cauſa homines loquuntur Epiſtola.xxiii. ¶ Crede mihi niſi iſta fiant quēadmodum ſcribo:magnum nos omnis adituros periculum.Rogo te uidere quibus hominibus negociū detis:qui ad me legiones adducant:& fide opus eſt & celeritate.Epiſtola.xxvi. ¶ Reliqua magna ſunt ac multa.ſed poſita omnia i nobis.quāquā quid primum explicemus non uideamus. libro.xii.Epiſtola prima. ¶ Veſtri enim pulcherrimi mi facti ille furioſus me principem dicit fuiſſe:utinam quidē fuiſſem:moleſtus nobis non eſſet.Epiſtola tertia.

¶ Vellem Idibus Martiis me ad cœnam iuitaſſes: reliquiarum nihil fuiſſet.Epiſtola quarta. ¶ Sed tu quid ageres:quid acturus:ubi deniq́ eſſes neſciebā. Fama nunciabat te iſſe in Siriam.auctor erat nemo Eadem. ¶ Hyemem credo adhuc prohibuiſſe quo minus de te certum haberemus quid ageres: maximeq́ ubi eſſes.epiſtola.v. ¶ Dixi de te que potui tāta contentione:quātum forū ē:tāto clamore cōſenſuq́ populi:ut nihil unq̄ ſimile uiderim.quod autē & in ſenatu pluribus uerbis diſſerui & dixi in concione:in eo uelim fidem meam liberes.epiſtola.viii. Nunc te tohortatione non puto indigere: ut nos abſentis remq́ publicam quantum opus eſt defendas epiſtola.xi. ¶ Hæc a te peto non ſolum reip. q̄ tibi ſemper cariſſima fuit: ſed etiam amiciciæ noſtræ nomine quam confido apud te plurimum poſſe Epiſtola.xii. ¶ De noſtra dignitate uelim tibi ut ſemper curæ ſit:& quocunq́ tempore occaſionem habueris:& in ſenatu: & cæteris rebus laudi noſtræ ſuffragere.Epiſtola decima quarta. ¶ Ego porro non mediuſfidius cupiditate prouinciæ producimihi longius ſpacium uolo.Nam fuit mihi iſta prouicia plena laboris:periculi:detrimenti.Eadem. ¶ Athenas ueni ad undecimum Kalendas Iunias: atque ibi (quod maxime optabam) uidi filium tuū deditum optimis ſtudiis ſummaque modeſtiæ fama. Qua ex te quantam uoluptatem ceperim: ſcire etiam potes me tacente.Non enim neſcis quanti te faciam & quam pro noſtro ueterrimo ueriſſimoque amore omnibus tuis etiam minimis commodis: non modo tanto bono gaudeam. Noli putare mi Cicero me hoc auribus tuis dare: nihil adoleſcente tuo carius atque adeo noſtro (nihil enim mihi a te eſſe ſeiunctum) aut amabilius omnibus his qui Athenis ſunt: aut ſtudioſius earum artium quas tu maxime amas hoc ē optimarum. Itaque tibi quod uere facere poſſum libenter quoque gratulor: nec minus etiam nobis:ꝙ eum quem neceſſe erat diligere qualiſcunque eſſet: talem haberemus: ut libenter quoq́ diligamus.Epiſtola.xvi. ¶ Audiebam quædam turbulenta quæ ſcilicet cupio eſſe falſa: ut aliquando ocioſa libertate fruamur:quod uel minime mihi adhuc contigit:ego tamen nactus in nauigatione noſtra puſillum laxamenti concinaui tibi munuſculum ex inſtituto meo.Eadem. ¶ Et ſi periniquo patiebar animo te a me diſgredi: tamen eo tempore me conſolabar:ꝙ in ſummum etiam ociū te ire arbitrabar.Et ab impendentibus magnis negociis diſcedere.Epiſtola.xviii. ¶ Omnem conditionem imperii tui ſtatumque prouinciæ mihi demonſtrauit. Tratorius.O multa intollerabilia locis omnibus.Sed quo tua maior dignitas eo quæ tibi acciderūt minus ferēda.neque.n.quæ tu ꝑꝑ magnitudinē & animi & igenii moderate feres:a te nō ulciſcēda ſunt:& ſi nō ſint dolēda. Sꝫ hæc poſterius rerum urbanarum acta tibi mitti certe ſcio.quod ni ita putarem eſſe:perſcriberem.Epiſtola.xxiii. ¶ Atq́ antehæc quidem ſperare ſaltē licebat.nunc etiā id ereptum eſt.Equidē & hæc & oīa quæ homini accidere poſſunt ſic fero.ut philoſophiæ magnā habeaꝫ gra

tiam:quæ me non modo a solicitudine abducit. sed
ēt cōtra oīs fortunæ ipet⁹ armat tibiq: idē scio faciū
dū. Nec a quo culpa absit gcq̄ i malis numerādū. S3
hæc tu meli⁹. Eadē. Te tn̄ hortor ut oi cura i rēp. icū-
bas h c ē animi. hoc ē igenii tui hoc ē spei quā habe
te debes amplificādæ dignitatis tuæ. Sed de hac re
alias ad te pluribus. Epistola. xxiiii. ℂ Quāquā ad-
modū sūmus iā defatigati. sed nulla lassitudo ipedi-
re officiū & fidē debet. Verū hæc hactenus. ab aliis te
de me q̄ a meipso malo cognoscere. Audiebamus eā
q̄ maxie uellem⁹ de Gneo municio quē tu qbusdam
lr̄is ad cælū laudib⁹ extulisti. Rumores duriores erāt
id q̄le sit: oinoq: quid istic agatur facias me uelī3 cer-
tiorē. epistola. xxv. ℂ Velim si qua offensiūcula fa-
cta ē animi tui puersitate aliquor (noui. n. gentem
illā) des te ad lenitatē. uel ppter summā humania-
tē: uel etiam honoris mei cā. lib. xiii. Epistola pria.
ℂ Impedior uerecūdia ne te pluribus rogē: neq: tn̄
dubito quin si tua nihil: aut non multum itersit eos
sis animo quo ego essem siquid tu me rogares: mihi
certe gratissimū feceris. Epistola. ii. ℂ Sed hæc q̄ su
prascripta sunt eo spectāt ut te horter & suadeam.
Reliqua sunt q̄ ptinēt ad togādū. ut nō solū tua cā ti
bi cōsiliū me dare putes: sed q mihi opus sit me a te
petere & rogare. Gratissimu3 igitur mihi feceris: si
Volteranos omnibus rebus integros icolumisq: eē
uolueris. Epistola. iiii. ℂ Pro tuo animo in me sin-
gulari existimaui me oportere ad te accuratius scri-
bere: & si nō sum nescius & q̄ temporum rō: & quæ
tua potestas sit: tibiq: negocium datum esse a Gaio
Cæsare non iudicium præclare itelligo. Quare a te
tantum peto: quantum & te facere posse: & libenter
mea causa facturum esse arbitror. Et primum uelī3
existimes (quod res est) municipii fortunas omnes
in isto uectigali consistere. his autē temporibus ma
ximis oneribus pressum summis affectum esse diffi-
cultatibus. Hoc & si commune uidetur esse cum
multis: tamen (mihi crede) singulares huic munici-
pio calamitates accidisse: quas idcirco non comme-
moro: ne de miseriis meorum necessariorum con-
querens homines quos nolo uidear offendere. Epi
stola. viii. ℂ Sed hoc quale si tu pro tua prudentia
considerabis. Ego te plane rogo: atq; ita ut maiore
studio: iustiore de causa: magis ex animo rogare ni
hil possim: ut Albino parcas: predia laberiana ne
attingas: magna me affeceris non modo lætitia: sed
etiam quodammodo gloria. Epistola. ix. ℂ Nero
meus mirificas apud me tibi gratias egit: prorsus
incredibiles: ut nullum honorem sibi haberi potuis
se diceret: qui a te prætermissus esset. Magnum fru-
ctum ex ipso capies. Nihil est enim illo adolescente
gratius. Sed mehercule mihi quoque gratissimum
fecisti. Pluris enim ex omni nobilitate nemmem fa-
cio. Itaque si ea feceris quæ ille per me tecum agi uo
luit: gratissimum mihi feceris. Epistola sexagesima
sexta. ℂ Tu quod me hortaris ut animo si3 magno
& spem habeam recuperandæ salutis: id uelī3 sit eius
modi, ut recte sperare possimus. Nunc miser quan-
do iam tuas litteras accipiam? Quis ad me perferet?
Quod reliquum est sustenta te mea Terentia ut po
tes honestissime uiximus: floruimus: non uitiu3 no
strum: sed uirtus nostra nos affixit. peccatum ē nul
lum: nisi quod non animam una cum ornamentis
amissimus. libro. xiiii. Epistola. q̄rta. ℂ Si tu & Tul
liola nostra lux ualetis: ego & suauissimus Cicero
ualemus. Pridie Idibus Octobris Athenas uenim⁹
cum sane aduersis uentis usi essemus: tardeq; & in-
commode nauigassemus: de naue exeuntibus no-
bis achastus cum litteris præsto fuit. Epistola quita.
ℂ Pollucem si adhuc non est profectus. q̄primum
fac extrudas. Epistola. vi. ℂ Statim ita sum leuatus
ut deus mihi aliquis medicinam fecisse uideatur: cui
quidem tu deo quemadmodum soles pie & caste sa-
tisfacias. Epistola. vii. ℂ Si uales bene est ego, ualeo A
ualetudinem tuam uelim cures diligentissime. Nā
mihi & scripium & nunciatum est: te in febrim cito
incidisse. Quod celeriter me fecisti de Cæsaris litte-
ris certiorem fecisti mihi gratum. Item posthac si-
quid opus erit: siquid acciderit noui: facias ut sciam.
Cura ut ualeas. Epistola. viii. ℂ Da operam ut con B.
ualescas: q opus erit: ut res tempusq: postulat pro-
uideas atque administres. & ad me de omnibus re-
bus quamsæpissime litteras mittas. Epistola. xxi. C
ℂ Nos quottidie tabellarios nostros expectamus:
q si uenerint: fortasse erimus certiores quid nobis
faciendū sit: faciemusq: stati te certiorē. Valetudinē
tuam cura diligenter. Epistola. xxii. ℂ Summa tua
autoritas fecit meumq; perpetuum de tua singula-
ri uirtute iudicium: ut magni mea interesse putarē:
& res eas quas gessisse3 tibi notas esse: & nō ignora
ri a te qua æquitate & continētia tuerer socios: pro
uinciamq: administrarem. His enim a te cognitis ar
bitrabor facilius me tibi quæ uellem probaturum
libro. xv. Epistola. iiii. ℂ Idq: & si talibus de rebus
grauissimos homines & rogare solere & rogari scio
tamen admonendum potius te a me q̄ rogandum
puto. Eadē. ℂ Si mihi minus tecum esset q̄ est cum
tuis omnibus: allegarem ad te illos a quibus intelli-
gis me precipue diligi. Patris tui bn̄ficia in me sunt
amplissima: neq;. n. saluti meæ neq: amori amicor D
qsquā dici potest. Frater tu⁹ quāti me faciat sempq;
fecerit esse hominem qui ignorat arbitror nemi-
nem. Domus tua deniq: tota me semp oibus sūmis
officiis prosecuta est. Neq: uero tu in me diligendo
cuiq̄ concessisti tuorum. Quare a te peto in maiorē
modum: ut me p te q̄ ornatissimū uelis esse: meāq;
& in supplicatione decernenda: & in cæteris rebus
existimationem satis tibi esse cōmendatam putes.
Epistola. x. ℂ Non audeo uehementer a te conten
dere: ne aut ipse tuæ ppetuæ consuetudinis erga me
oblitus esse uidear: aut te oblitum putē. quare ut te
uelle arbitror: ita faciā: atq: ab eo quē oēs gentes sci
unt de me optime meritū breuiter petā. Ep̄la. xiii.
ℂ De fabio faciemus studiose quæ rogas. Tu mul-
tis de causis uellem me conuenire potuisses. Primū
ut te quem iam diu plurimi facio tanto interuallo
uiderem. Deinde ut tibi (quod feci per litteras) pos
sem præsens gratulari: tum ut quibus de rebus uel-
lemus: tu tuis. ego meis inter nos cōicaremus. Po-
stremo ut amicicia nr̄a quæ sūmis officiis ab utroq;

culta est:sed longis interuallis temporum interru-
ptam consuetudinē habuit:confirmaret͂ uæhemen
tius. Idē cū nō accidit:utemur bono litterarū:& ea-
rū fere absentes quæ si coraʒ essemus cōsequemur.
Vnus.s.ille fructus q in te uidēdo ē pcipi litteris nō
pōt:alter gratulatiōis est:is quidē exilior q̄ sit tibi te
ipsum ituens gratularer:sed tamē & feci antea & fa-
cio nunc. Tertiū ē ut id qđ de rebus nostris corā cōi
cassem⁹ inter nos cōficiam⁹ idem litteris. Epistola.
xiiii. ℭ Te penitus rogo:ne tā longe nauigationi
& uiæ per hyemē nisi bene firmū cōmittas:neue na
uiges nisi explorate:uix i ipsis tectis & opidis frig⁹
infirma ualetudine uitat͂(magnæ eni nobis est solli
citudini ualetudo tua)nedū in mari & uia sit facile
abesse abiniuria tēporis. Frigus inimicissimū macil
lentis iquit Euripides:cui tu quātum credas nescio
ego certe singulos eius uersus:singula eius testimo-
nia puto. libro.xvi. Epistola.viii. ℭ Nos a te ut scis
discessimus ad.iii.nonas nouem. Leucadeʒ uenim⁹
ad.viii. Idus. No. ibi propter tempestatē morati su-
mus. Inde ad.v. Idus Corcyrā bellissime nauigaui-
mus:ibi retenti uentis sumus. interea qui cupide ꝓ-
fecti sunt multi naufragia fecerunt. Soluimus inde
austro leuissimo cælo sereno: nocte illa & postero
die in Italiam ad idruntem ludibundi peruenimus:
eodemq: uento postridie Brūdusium uenim⁹. Epi-
stola.ix. ℭ Asclapo medicus plane cōfirmat ꝓpe-
diē te uallentem fore. Nūc quideʒ ego te hortor ut
oēʒ diligentiā adhibeas ad cōualescendū tuam pru-
dentia.temperantiam:amorem erga me noui. Scio
te oino facturū ut nobiscū q̄primū sis. Sed tamē ita
uelim ut nequid ꝓperes.neue temere nauiges. So-
lent nautæ festinare quæstus sui causa. Caut⁹ sis mi
Tyro:mare magnum & difficile tibi restat. Si pote
ris cum miscinio:caute is solet nauigare.si min⁹: cū
honesto aliquo homine cuius autoritate nauiculari
us moueatur. In hoc omnem diligentiam si adhi-
bueris:teq: nobis incolumen feceris:omnia a te ha-
beo. Etiam atq: etiam noster Tyro uale. Medico de
D te scripsi diligentissime. Eadem. ℭ Expecto tuas lit
teras de multis rebus:teipsum multo magis Deme
trium redde nostrum:& aliud siquid potes boni.
De anfidiano nomine nihil te hortor. Scio tibi cu-
ræ esse:sed confice:& si ob eam reʒ moraris accipio
causam. si id te non tenet. aduola. Litteras tuas ual-
de expecto. Vale. Hæc ex Tullio.

ℭ Ad idem.

Gasparinus Pergamensis.

E Scio te rerū nouaꝝ cupidū eē:& accusas-
se me sæpe:q nūquā ad te scribo de his
rebus quæ hic fiunt. Faciam hodierno
die ne possis deinceps criminari negli-
gentiam meam. Implebo itaq: te non uulgarib⁹ ut
multi solēt:neq: falsis rumorib⁹:sed magnis & de q
bus certos autores habemus. Gasparinus. ℭ Nihil
est quod libentius facio:q̄ de maximis & pulcherri-
mis rebus quæ hic fiunt te certioreʒ facere. Si re no
ua delectant:habeo quidem unde possim abūde hu-
ic tuo desiderio satisfacere. A nostra quidem aut pa
trum memoria tantæ reruʒ mutationes nō fuerūt:
quantæ hodie instant:& iā hic fiunt. Nouissima res
his diebus nobis accidit:de qua te certiorē facere uo-
lui:ut intelligeres nullam rem fore tantam aut tam
occultam:quā non maxime cuperem in primis tibi
esse notam. Nihil autem in hac nostra regione agi-
tatur:quod uel suauitate uel magnificentia sit ad te
scribendum. Sumus enim omnes tanto in ocio:quā
to nescio an alias fuerimus. Et uereor ne hoc forte
priscæ uirtuti & bonis artibus nostris noceat. Nā ut
nimia fortunæ asperitas:ita etiam imoderata pros-
peritas sæpe gloriæ nocuit. Etsi ea de quib⁹ ad te scri
bo non ita noua atq: inusitata sint:ut nunq̄ aliis ho
minibus aliquid huiusmodi obtigerit:tamē nō par
uam ex opinione quæ habebatur admirationem ex
citarunt. Cū de rebus inusitatis ad te scribo: uideor
mihi rē tibi pergratā facere. Scio.n.semp te harum
rerū cupidū esse. Faciam ergo te particip ē facti pul
cherrimi non multis annis ante a quoq̄ nostrū audi
ti. Si ullo tēpore de rebus magnis ad te scripsi: illud
ꝓfecto ē sūmum ac maximū omniū quo tanta mihi
uidentur mala rebus nostris impendere:ut nisi de⁹
aliquis hæc ipa a nobis auertat:facile possim nostra
rum partium desolationē ac ruinam diuinare. Vo-
lui hæc omnia tibi nota esse:ut qui periculorum no
strorum semp socius fuisti:etiam publicæ tranquil-
litatis particeps fieres & fortunis nostris congratu
lareris. Quomodo in periculis reip. me gesserim:
& si tibi renuntiatum esse non dubitē:tamē quo cer-
tior de oībus rebus fias: illud a te perscribo. Quid
adhuc in cā tua iudices egerint:satis arbitror ab his
oībus tibi renūtiatū:qui quottidie a nobis ad te ue-
niunt. Postridie autē cætera & grata ut puto ad te ꝑ
scribā. Si a nostris legib⁹ nō abhorreret de causa tua
bene te sperare iubeo. Siqd aliud in cæteris reb⁹ co-
gnosceres quid ad me ptineat:facies ut cœpisti me
certiorem. Ne desideriū tuū differā:statim satisfaciā
tibi de eo quod maxime optabas a me audire. Cura
bis ut quācunq: fortunā res uestræ habuerint: nihil
sit qđ me per te lateat. Scio me omnib⁹ posthabitis:
magno studio ꝑfecisse omnia quæ ad te pertinere
intellexi:de quibus nunc ad te quo sint a me ordine
gesta perscribo. Cum tātum habeā fidei prudentiæ
tuæ sūmæq: in me beniuolentiæ:quātum nemini te
etiam atq: etiam hortor ac moneo ut. Sed unum a
te quæso:non obliuiscaris te illum esse:cui ipa resp.
se & suos ciues cōmendat. Sed illud te rogo,atq: ob-
secro:ut si quod remedium ad hanc oportunitatem
potes per alios adhibere nullam occasionem præ-
termittas. Sed illud a uobis etiam atq: etiā uidendū
est:ne animum uestrum nimium in secunndis reb⁹
efferatis. Et est maxime prouidendum sicut facitis:
ut uictoriam uestram referatis potius ad diuinam
causam q̄ ad humanam. Sumus fere omnes in peri
culis nostris animo summisso:& tunc summe uene-
ramur:ac excolimus deum. nescio qua iniqtate po-
stea ingrati reperimur:cum summā uotoꝝ attingi-
mus. deinde queruntur homines nullam fœlicitatē
esse perpetuam:& fortunā accusant. Hæc ex Gaspa-
rino pergamēsi:nunc ex aliis accipe. ℭ Romā ueni A
ad.viii. Kalēdas Aprilis:moxq: ut primū licuit pō-

tificem adiens & ſalutandi cauſa & mei ipſius exhi-
bendi: ab eo perbenigne quidē ac perhūaniter rece-
ptus ſū; quāquā primo ſtatī; cōgreſſu ubi me aſpe-
xit: nullo adhuc uerbo a me facto cōuerſus ad eos q
proxime aſtabant. Iunior hic eſt inquit longe q̄ pu
tarā. Hæc pria uox illius a me audita ē. Poſt hæc ego
cōſueta ueneratione illū affatus cum eſſē: ipſeq; per
pauca quędā reſpōdiſſet: reſumpſit ea ipſa quæ pri-
B mo aſpectu edixerat. Leo. Aretinus. ¶ Statuerā ni
hil ad te ſcribere antequā rediſſem: ſed cū Laurenti⁹
cremonēſis uir perfamiliaris & ſtudioſus tui hodie
mihi occurrēs: nūquid ad te uellē rogaret: nolui ipſ;
oino uacuū dimittere litterarū mearū. Scito igit iā;
me multos dies. Viterbii cōmoratū. Nā inter ſic in-
feſtū latrociniis & hoſtilibus incurſionibus fuit: ut
tuto tranſire deſperari;; nunc uero quoniā induciæ
quędam cū hoſtibus factæ dicunt: licebit iter arripe
re: quod faciā hodie uti ſpero. Ex urbe Roma proli
xius ad te ſcribā. Vale. Idē. ¶ Negocia Lupi noſtri
de quibus ſignificari tibi iā ſæpius me per tuas litte-
ras monuiſti: ſcias plane his ꝓximis diebus eē confe
cta. Poſtulatio eni; quæ mihi illius nomine tradita
fuerat nobis depręcantibus per pontificem admiſ-
ſa eſt: de quibus ad ipſum ſcribo latius quæ litteræ ut
ei reddantur curabis. Idem non puto opus eſſe mul
tis ut te uerbis cohorter: cum tibi & de amiciſſimi
uiri negocio: & de re tibi grata leue onus impono.
Tu ipſe te cognita moueri debes ſine ulla poſtula-
C tione aut rogatione noſtra. Idem. ¶ Niſi ue rerer
pater optime ne te auocarem a tua contēplatiōe &
ſanctitate: qua uteris hoc ieiunii tēpoꝛe: eſſem lon-
gior in ſcribendo: ſed te diuinis rebus ita occupatu;
puto: ut ſtultum uideatur inanibus uerbis uelle ob-
ſtrepere auribus tuis: quæ quottidie ſanctoꝝ uiroꝝ
uocibus replentur. Sed tamen id unū ſcribā: quod te
libenti animo pro noſtra amicicia auditurū cōfido.
Cōmater tua (octauus hic eſt dies) peperit mihi in
fantulū pulcellū: cui nomē indidi Ioānis baptiſtæ.
Ago deo gratias qui me hoc tanto dono: & laudabi
li uoluptate cumulauit: qua fruar quoad libuerit ei
qui illū nobis largitus eſt. Et certe magna in me gra
tia dei fuit: cū ſenectā meā tā bella prole conſoletur.
Vtinā memorē me efficiat beneficiorū ſuorū quæ q
meminit conſequet ampliora. In hoc autē educādo
non eſt opus ut me iterum moneas: quoniam ſupe-
riores litteræ ita copioſæ in ea re fuerunt: ut nihil ui
deatur ad eam doctrinam amplius addi poſſe. Vale
& me ama. Poggius Florentinus. ¶ Ego ſatis ha-
beo & honoris & lucri. non cupio diues fieri: hoc eſt
ualde opulentus. Nā diues quidē ſum. poſui eni ter
minū deſideriis. Cupio aliquando quieſcere. Itaq;
ego tibi cæteriſq; amicis hunc laborem remitto. Re
gnum non eſt tantum ut ſtatum pro eo uelim mu-
tare. Sum in loco celeberrimæ urbis: fruor libertate
maxia: lucror quantum ſatis eſt ad modeſtā uitam
paruo cum labore. non curo quis conſcendat aut de
ſcendat: nulla ambitione laboro: conuenit mecū ſta
tus meus. Quid ad hanc uitam addi poteſt? Excedo
cenſum diuitiis: cū modū poſuerim cupiditati. Igit
uale & ſi me amas hac in re obmuteſcas oro. Idem.

¶ Nunc uero te ꝑ noſtra amicicia hortor moneoq;
ut has ſtudiorū tuoꝝ primicias tales eē uelis: ut ex
agro & fertili & beneculto ꝓdire uideantur. Cultu-
ra uero animi uirtus eſt quæ uberrimos fructus pa
rit. hanc āplectere. hanc exerce. Curaq; oī diligentia
ut propter doctrinā iuris recte quoq; uiuendi ſtu-
diū conſequaris. In primis corruptellas fuge: teque
immaculatū a peccatis ſerua: neq; quicq̄ agas quoad
poteſt fieri: cuius te pœnitere neceſſe ſit. Inter cæte
ra iuſticiā cole. Recte iudica: & quicqd agis deū ſpe-
ctatorē cogita. Præſtat eni pauperiorē eſſe integris
moribus q̄ diuitē uita perdita. Id age ut iuris ſcien
tia non ſolū afferat uitæ ſubſidiū: ſed ut etiā uirtutis
ornamentū. Hi eni; rectiſſime mihi uita; inſtitue
re uidentur qui uerā doctrinā coniungunt cum ſan
ctimonia uiuendi. Sed omnia aſſequeris: ſi fugeris
auaritiā malorū omniū irritamentū. Scripſi hæc
paucis propter amorē in te meū: quæ tu accipias i
bonā partē uolo. Alter fortaſſe te ad lucrū & quæ-
ſtū te cohortaretur. ego & illud idē tibi ſuadeo: dū-
modo non ſit a uirtute ſeiunctū. Nā in turpitudine
nihil poteſt eſſe utile. Sed hæc tu melius. Vale. Idē.
¶ Si tu ac tui ualetis bene eſt: ego quidē ualeo. Hāc D
uel peſtē uel peſtis ſuſpitionē cū aliis de cauſis tum
uero hac ipſa deteſtor & maledico: q me tua iucun-
diſſima conſuetudine priuauit. Inuidet nobis cre-
do fortuna: ſi tantum uoluptatis ex mutua familia-
ritate ſuſciperemus: & ſi longe ſemota fuerint cor-
pora: præſentes erunt animi cogitatio & mutua re-
cordatio q̄ res ꝓcul eſſe nō ſinēt. Si nō dabit ut corā
loqui: & uiuos habere ſermones poſſumus interue
nit mutuū litterarū officium: quod abſentiæ noſtræ
moleſtias mitigare ac tēperare queat. Fit enim ne-
ſcio quomodo: ut mira quadā ſcribendi ſit uoluptas
cū aliquādo abſentibus amicis interrupta eſt oratio.
Guarinus Veronenſis. ¶ Poſteaq̄ a nobis abiſti de E
te nihil accepimus. Itaq; non poſſumus nō uereri:
nequid tibi quod nolimus acciderit. Nā hoſpes ille
ad quē aduerteras nocte cuius ꝓximo die hinc ꝓfe-
ctus es. Mediolanū modo ueniēs renūciauit te cum
eſſes apud ſe hoſpitatus uiſu; eſſe e ſtomacho labo
rare: & de caupone queſtu; apud quem prandiſſes.
Quare uelim me facias de te tuiſq; conſiliis q̄primū
certiorē. Nam ſi uales: quid iſtic tempus inaniter te
ras neſcio? Sin minus uales danda eſt opera: ne tua
negligentia ſis peiore conditione. Vale. Franciſcus
Philelphus. ¶ Papiam ueni ubi tādiu acturus ſum F
donec Mediolani peſtilentia deſierit deſęuire. Cum
primum nuntium idoneum nactus fuero: mittam
ad te pecuniolam pro uiluto. Interim abs te peto:
ut eruditiſſimum Michaelem parmenſem: qui iſtic
adoleſcentiam docet nomine meo adeas: & ab eo
certior fias: quinam ſit qui illud opus de uarietate
metrorum habet: quod pergamenſis epiſcopi fuit.
Ait enim eius quidam diſcipulus rem eſſe per egre-
giam. Si illud offenderis: fac exſcribi mea impēſa: il-
ludq; ad me dabis; Cupio epiſtolas meas huic no-
uellino papiēſis ciuibæ gubernatori ad me des eaſq;
papireis pluribus pānoue lineo inuolutas: quo tu-
tiores ſint ab imbribus. Iacobū meū ualere plurimū
cupio.

cupio. Tu me. M. Ioanni commenda. Vale cum Bar
tholomeo melio. barbaries aūt reliqua male ualeat.
Idē. ¶ Nisi uæhemēter amē amorē tuū ingrat⁹ sū.
Quæ magnifici equitis aurati Ioānis tholentinatis
scriba tuo noie mihi corā exposuit: libētissime audi-
ui. Quid aūt aut sentiam aut uelim: tecū una cremo-
næ ad paucos usq; dies cōmentabor atq; statuā. Nā
ad kalendas Maias hinc iter capiam ad urbē Romā
negocii mei gratia & id quidē ex pricipis nostri sen-
tentia. Quod āt queri uisus es: q nihil ad te scribam
nō iure id facis. Nā proximis diebus lr̄as ad te dedi.
Tu uero Endymionis sōnū dormis: respondesq; oi-
no nihil: sed idcirco ignosco tibi: q ita ranarū Cre-
monensiū clamoribus obtuderis: ut apud te esse nō
G possis. uale. Idē. ¶ Iā uer est in limine. Itaq; a te pe
to: ut hyeme plantas illas ficulneas ad me dare uelu-
ti peritior agricola noluisti: nūc tādē dare incipias.
Nisi fortasse quod nolim moleste feras res ullas bo-
nas fore tibi cōmunes cū aliis. Nā si pluribus rogari
te cupias: non possum non uereri uel īuidiæ uel ob-
trectationis sis accusandus: quas quidē perturbatio-
nes indignas arbitror magnitudine animi tui. Cu-
pio itē plātas prunoꝝ damascenorū. Vale. Idem.
H ¶ Peto abs te in maiorē modū: ut quod & mihi co
rā recepisti: & ex proximis meis litteris audire po-
tuisti: id apud patrē tuū præstātissimū & munificen
tissimū principē q̄primū & q̄optime cōficias. Hac
mihi re neq; gratius quicq̄ neq; magis necessarium
I præstare potes. Vale. Idē. ¶ Petii abs te proximis
litteris secūdū, q, etiā nunc tertiū & peto: & te quoq;
si pateris rogo: ut rē meā apud principē nostrū mu
nificētissimum patrē tuum: ubi minus cōfeceris ita
cōficias: ut mihi abiens coram recepisti. In hunc diē
neq; tu respondisti quicq̄ nec ex alio sum certior fa-
ctus quid egeris aut nō egeris. Itaq; aut responde q̄
primum: aut equum mitte quo uehar ad uos. Nā si
ad uos uenero facile futurum suspicor: ne uacu⁹ Me
diolanum repetam: præsertim cum iam instet nata
lis christianus qui principes solet ad beneficentiam
A exhortari. Vale. Idem. ¶ Quod & princeps noster
Franciscus Sphortia tibi abeunti iusserat: & ipse uer
bis pluribus abs te petii: si minus in hanc diē confi-
cere potuisti: ut conficias tandē cupio. Hac eni una
re neque gratius mihi quicq̄ præstare queas: neque
etiam iucundius. Atqui beneficium illud quis non
libenter conferat quod is in quem conferamus ma-
ximi sit facturus & eo tamen usurus non sit! Sic enim
cum sumus liberales: cum ex huiusmodi nostra libe
ralitate neque molestiæ neque incōmodi quicquam
accipimus. Tenes quid uelim. Vale. Idem Philel-
phus. ¶ Nunc circa clausulas generales extra pro-
positum auctoritates: & prouerbia nostram insti-
tuemus doctrinam:
¶ Circa res generales & extra propositum: ac circa
auctoritates: prouerbia & exempla. M. T. C. clau-
sulæ incipiunt.

IN hac rōne qd res: qd cā: qd tēp⁹ ferat tu
facile optimeq; perspicies: qd nobis pla
cuisset ex me potissimum putaui te scire
oportere. lib. prio. Epistola. vi. ¶ Itaq;
tota iam sapientum ciuium qualem me & esse & nu
merare uolo: & snia & uoluntas mutata eē debet. Id
enim iubet Plato: quē ego uæhemēter autorē sequor
tātum cōtēdere in rep. quātum pbare tuis ciuib⁹ pos
sis: uim neq; parēti: neq; patriæ afferre oportere. epi
stola nona. ¶ Dux nobis sis & autor: op⁹ ē & eorum
uentoꝝ quos pposui moderator quidā & quasi gu-
bernator: qui & si ex oibus unus exoptādus esset: quē
tecum conferre possemus non haberemus. libro. ii.
epistola. vi. ¶ Putares me unq̄ accidere posse ut mi
hi uerba deessent: neq; solum ista uestra oratoria: sed
hæc etiā leuia nostratia! Epistola. xi. ¶ Vrbē mi ruf
fe cole: & in ista luce uiue. Ois peregrinatio (qd ego
ab adolescētia iudicaui) obscura & sordida ē his quo
rum idustria Romæ potest illustris eē. quod cum p-
be scirē utinā in sentētia pmāsissem. Cum una meher-
cule ambulatiuncula atq; uno sermone nr̄o: oēs pro
uinciæ fructus non cōfero. epistola. xii. ¶ Hæc eo
pluribus scripsi: q mihi significabāt tuæ lr̄æ subdu-
bitare te: qua erga illum eēm uoluntate. Credo te au
disse aliqd falsum ē (mihi crede) si qd audisti. Nihil
enim feci unq̄ neq; dixi: quod cōtra illius existima-
tionē eē uelim. epistola. xiii. ¶ Miro me desiderio
urbs afficit & oēs mei: tuq; in primis. Eadē. ¶ Non
me ista terrent quæ mihi ad te ad timorē fidissime
atq; amantissime proponūtur. epistola. xvi. ¶ Eg-
dē pro eo quāti te facio qcqd feceris approbabo. sed
te quoq; confido ea facturū quæ mihi maxime itelli
ges eē accomodata. libro. iii. epistola. iii. ¶ Siquid
nunc me fefellit in scribendo (procul enim aberā a te
ipsa & a locis) simul ac pgredi cæpero: q̄ cæteri⁹ po-
tero & q̄ creberrimis litteris: faciā ut tibi nota sit ois
rō dierum atq; itinerum meorum. Oneris tibi im-
ponere nec audeo quicq̄ nec debeo. epistola quarta.
¶ Verūtamē plus in hac spe: tua sapiētia & huma-
nitas consolatur: q̄ oportunitas tēporis. Itaq; quē-
admodum expediā exitum huius istitutæ orōnis nō
reperio. epistola undecima. ¶ Nemo ē hominum
quicum potius mihi q̄ tecum cōmicādum putem.
Nec enim clarissimorum uirorum quorum similes
eē debem⁹ exempla: neq; doctissimorum quos semp
coluisti præcepta fugiunt. libro. iiii. Epistola pria.
¶ Quantum nos fefellerit: & quem in locum res de
ducta sit uides: neq; solum ea perspicis quæ gerunt
quæq; iam gesta sunt: sed etiam qui cursus rerum: q
exitus sit. Epistola. secunda. ¶ Quid est quo nō pri
us q̄ datum est ademptū sit. Epistola. v. ¶ Nōne ma
uis sine periculo tuæ domi esse: q̄ cū periculo alienæ!
Equidē etiā si appetenda mors: domi atq; in prima
mallē: q̄ I extremis atq; alienis locis. Epistola septia.
¶ Hisdē igit de rebus etiā atq; etiā hortor quib⁹ su-
perioribus litteris hortatus sum: ut in ea rep. quæ-
cunq; est quāprimum uelis esse. Multa uidebis for-
tasse quæ noles: non plura tamen quā audis quoti-
die. Nō ē porro tuū uno sensu solum oculoꝝ moue
ri cū illud idē auribus pcipias: quod ēt maius uidere
solet minus laborare. At tibi ipsi dicendum erit aliqd
quod non sentias: aut faciendum quod non probes:
primū tempori cædere: idē necessitati parere semp
sapientis est habitum. Deinde non habet: ut nunc

quidez est id uitii res:dicere fortasse quæ sentias nõ
licet:tacere plane licet. Epistola.ix. ¶ Sapientis est
carere patria:duri non desiderare.&si rep.non pos-
sis frui:stultum est nolle priuata. Eadez. ¶ Sæpius
mihi ueniebat in mentẽ queri ꝙ ita uiuerem:quam
gaudere ꝙ uiuerẽ. Epistola.xiii. ¶ Non enim igno
ro quã ipudẽter faciã qui tibi primũ tantũ oneris i-
ponã (potest enim denegare occupatio tua) libro
quinto. Epistola.xii. ¶ Qui semel uerecũdiæ fines
transierit:eũ bene & gnauiter oportet esse ipudẽtẽ.
Eadẽ. ¶ Neq; ita feci ut te ad meũ arbitriũ adduce-
rẽ sed tribui tibi tantũ:quãtũ tribuisse nũquã penite
bit. Epistola.xx. ¶ Tibi persuade præter culpam &
peccatũ quo semp caruisti & carebis homini accide-
re nihil posse:quod sit horribile aut pertimescendũ.
Epistola ultima. ¶ Ego quanti te fatiam semperq;
fecerim:quanti me a te fieri intellexerim suz ipse mi
hi testis. libro sexto. Epistola.x. ¶ Est tuæ sapiẽtiæ
magnitudinisq; animi quid amiseris obliuisci : quid
recuperaris cogitare. Viues cũ tuis:uiues nobiscum
plus acquisisti dignitatis:quã amisisti rei familiaris.
Epistola.xi. ¶ In quibus ipse pompeius confiretur
se & operam & oleum perdidisse. libro.vii. Epistola
pria. ¶ Vetus est eni ubi nõ sis qui fueris nõ eẽ cur
uelis uiuere:sed tamen uacare culpa magnũ est sola-
tiũ:præsertim cum habeã duas res quibus me sustẽ-
tẽ optimarũ artium scientiã & maximarum rerum
gloriã:quarũ altera mihi uiuo nũquã eripiet:altera
ne mortuo quidem. Epistola.iii. ¶ Quid agas : qd
constitueris:& ubi sis hyematurus cupio scire. Epi-
stola.ix. ¶ Verũtamen rideamus licet. sum eni a te
inuitatus. Epistola.x. ¶ Sed hæc iocati sum⁹ & tuo
more:& nõ nihil etiam nostro. Epistola.xiiii. ¶ In
equo troiano scis esse in extremo. sero sapiunt phry
ges. Epistola.xvi. ¶ Eum librũ tibi misi Regio scri-
ptũ quã plenissime res illa scribi potuit. Sin tibi q̃dã
uidebũtur obscuriora:cogitare debebis nullã artem
litteris sine iterpte & sine aliqua exercitatiõe percipi
posse. Epistola.xx. ¶ Si ualebis meaq; negocia ui-
debis:meq; diis iuuãtibus añ Brumam expectabis.
B Epistola.xxi. ¶ Luseras heri ĩter scyphos qđ dixerã
cõtrouersiã eẽ:possentne hæres quod furtum ãtea
factũ esset furti recte agere:itaq; & si domũ bene po
tus seroq; redierã tamẽ id caput ubi hæc cõtrouersia
fui notaui & descriptuz tibi misi:ut scires id quod tu
neminẽ sensisse dicebas. Sextũ Eliũ Maniliũ. M. Bru
tũ sensisse. ego tamẽ Sceuolæ te teste assentior. uale.
Epistola.xxiii. ¶ Hæc etiam auditu acerba sunt. ta-
mẽ audite tolerabilius est q̃ uidere. Epistola.xxxi.
¶ Illa q̃uis ridicula essent sicut erant mihi tamen ri
sum nõ mouerunt. Epistola.xxxiii. ¶ Non diu sed
acriter nos tuæ supplicatiões torserũt. Incideram⁹
enim i difficilẽ nodũ. libro.viii. Epistola.v. ¶ Facil-
limũ erit ab eo tibi ipsi ipetrare:& meas tum preces
apud eum nõ minimũ auctoritatis habituras puto.
libro.ix. Epistola.ix. ¶ Extremũ illud est. qđ tu ne-
scio an primũ putes. Plures iã Pauones cõfeci q̃ tu
pullos columbinos. Tu te istic hateriano iure dele-
ctato:ego me hic hirciano. Epistola.xviii. ¶ Non ẽ
ignotus mihi sensus tuus:neq; si facultas optabilis

mihi quidẽ tui præsentis esset unq̃ a tuis cõsiliis dis-
creparẽ:nec nũc cõmittã:ut ullũ factũ meũ iure rep-
hẽdere possis. lib.x. Epl'a.iiii. ¶ Sed nõ possuz nõ
exhorrescere:siqd itra cutẽ subest uulneris qđ prius
nocere potest q̃ sciri curari possit. Epistola.xviii.
¶ Quãtũ aũt i acie tironi sit cõmittẽdum nimiũ sæ
pe exptũ hẽmus. epistola.xxiiii. ¶ Plane beneq; pe
culiatus his rumoribus utrũ gadis referat: an Ro-
mam (ad singulos enim nuntios turpissimum con
silia muta) nõdũ scio. Epistola.xxxii. ¶ Succurret
fortasse hoc loco alicui nostrum:cur nouissimum tẽ
pus expectamus potius:q̃ nunc aliquid moliamur!
quia ubi cõsistamus non habemus. libro.xi. epl'a.i.
¶ Id si ita est omnia faciliora. Sin aliter:magnũ ne
gociũ:cuius exitũ non extimesco:tuæq; partes sũt:
ego plus q̃ feci facere nõ possum:te tamen id quod
spero omnium maximũ & clarissimũ uidere cupio.
Epistola.xiiii. ¶ Hoc cum populus romanus me-
minit teipsum meminisse turpissimum . epl'a. xvi.
¶ Sed imoderate quidã & igrate nostra fœlicitate
abutuntur. ueruz hæc ꝓpediẽ & multa alia coraz. li-
bro.xii. epistola.i. ¶ Sed homo amẽs & perditus
multoq; negor q̃ ille ipse quem tu nequissimum oc-
cisum esse dixisti cædis initiuz quærit. Epistola scđa.
¶ Sed hæc tollerabilia illud non ferendum quidez
est. eadem. ¶ Sed hæc melius ex re & ex tẽpore con
stitues:mihi quidem usq; curæ erit quid agas : dum
quid egeris sciero. Epistola.xix. ¶ Pansa & sentit &
bene loquitur fortiter. Hirtius noster tardius con-
ualescit:quid futurum sit plane nescio. Spes tamẽ ẽ
una aliquando populum Ro. maiorum similem fo
re. epistola.xxii. ¶ Sed ita fato nescio quo cõtigis-
se arbitror:ut tibi ad me ornanduz semper detur fa
cultas:mihi ad numerandum nihil suppetat præter
uoluntatem:ornasti consulatũ. ornasti reditũ meũ.
lib.xv. epistola.xiii. ¶ Sed ea sunt consueta:ut ma-
gis mirꝫ sit accidere illa potuisse:q̃ nos nõ uidisse ea
futura:nec hoies cũ essemus diuinare potuisse. epl'a
.xv. Hæc ex tullio. ¶ Sequũtur nũc similiter ex tul-
lio sine quota epistolaꝝ: eo ꝙ sub breuitate sequen-
tes contexuntur clausulæ. ¶ Longe alia conditiõe
ego sum ac cæteri. Non mehercule erit deprecatio-
nis locus. Vos dormitis neq; hæc adhuc mihi uide-
mini intelligere. ¶ Nostri ualde depugnare & fa-
cile algere & esurire consueuerunt. ¶ Quid faciam
tempori seruiendum est. ¶ Atq; hæc una uox om-
nium est. ¶ Est tamen non alienum a dignitate tua
Sed de his rebus coram plura propediem ut spero,
Sedebamus enim in pupi. Tua me dius fidi⁹ magis
q̃ mea causa cupio. Viribus certandum cum ualen-
tioribus non putaui. Nescis me ab illo omnia expi-
scatum. Sed quid ludimus nescis quo cum imperato
re tibi negocium sit. Non minus posse te q̃ uelle ex-
ploratum mihi est. Si quidem quæ nuntiantur ulla
ex parte sunt uera. Attendere te uolo quæ in mani-
bus sunt. Nec eius quidem rei finem uideo. ¶ Hæc
omnino nobis sunt expedienda. Cætera cuiusmodi
sunt & ex hoc iudica. Sed redeamus illuc unde diuer
timus. Nõ putaui fieri posse ut mihi uerba deessẽt.
Sed uereor ne iam mihi superesse uerba putes quæ

de futura

de futura dixerã. ¶ Ad summam animo forti sitis. ¶ Vt hæc igiť omittã: q̃ mihi tãta æstimanda sunt: quãti uitã æst imo & salutẽ meã. ¶ Tu tuũ istud beneficiũ mora ne corrũpas. ¶ Sunt & plura adiicienda q̃ & grandis carta nõ caperet. ¶ Nã si pater hoc in filios excogitat: quid ultra restat de omniũ iuriuꝫ ac legũ & officiorꝫ ꝑuersiõe. ¶ Sũt & alia clarissima argumẽta q̃plura quæ extẽdi nec manu nec calamo præ magnitudine possunt. ¶ Quod melius caderet nihil uidi. ¶ O rẽ non modo risu: sed admiratione dignissimã. ¶ Hoc aspersi ut scires. me tñ in stomacho solere ridere. ¶ Ego nõ malus homo hoc suspicabar. ¶ Nec ipune. nã sentiet quos lacesserit. ¶ Horũ malorꝫ omnium culpã fortuna sustinet. ¶ Eratq; his & tua inuisa uoluntas & mea oratio. ¶ Huc. n. ut uenirẽ superior longius quã uolui fluxit oratio. ¶ Nõ licuit diutius bene de eo sperare. ¶ Nulla. n. minantis autoritas apud liberos est. ¶ Non si Varronis thesauros haberẽ sufficere sum ꝑtui possẽ. ¶ Noui timores retexerũt superiores. ¶ Renouatio timoris magnã molestiã afferebat. Verũ ut tãdẽ his uerbis finẽ iponamus: illud ẽ quod iã claudi uolumus. Hæc similiter ex tullio. Sequunť ex aliis & sine autoris uocabulo propter breuẽ clausularꝫ cõtextũ. Tẽtabat in ore loquẽtis uerba præcidere. Dũ ecce ad occasũ lux diuina flectiť: & illa nemorũ opaca cõdẽsitas irruẽtis noctis tænebris operitur. Dirigit enim prudẽtiã & cõsiliũ ꝑteritorũ noticia: exitusq; similiũ cœptorũ. ¶ Sed hæc ut notissima transeamus: nõ est in ea re aperta: aut multũ la᷎borandũ aut insudandũ. Sane qui nõ succurrit dum põt: nõ cõpati diciť. sed inaniter aut ficte condolere Siquis tauro uenienti se obiiciat prætextu diuini auxilii: temeraria est hæc fiducia. Iã ingens mihi respirandi facultas datur. ¶ Et ut ad nostrum institutuꝫ redeã unde me ꝑpediẽ eximia uirtus: uenerandissimaq; tanti pontificis dignitas abalienarat. Is. n. quẽ peccati peniter declarat se maluisse non peccare quã pœnitere. ¶ Qui est princeps pessimorũ criminũ: insigni fieri debet penarũ exẽplũ. ¶ Vhæ illis quorũ infœlicitas cæteris est disciplina. ¶ Tanta in me pœna seuiat a quo tota emanauit offensa. ¶ Tantũ soluit pœnæ ut nihil remansisse uidetur offensæ. Piget in nostro hoste talia cõmemorare: mallẽ aduersa. Piget æquidem tantæ leuitatis: uel potius iprobitatis reminisci. ¶ Quid opus est uerbis in eos inuehi quos contraria & inter se repugnantia non pudet profiteri. ¶ Multa dicta sunt a uobis: sed plura restant dicenda: si uana quæque & minuta conquirere uelimus. ¶ Inter bilẽ & risum memet contineo. ¶ Nec quid a multis. sed quid uerisimile diceretur grauitati uestræ credendum fuit. Quis non glorietur re bene gesta? Aut uideris q̃ fauste fœliciterq; ꝓcesserit. ¶ Nota quidem sunt atque erunt sempiterna. Exarsit ira iuuenis ac retundere ora gladio cœpit ¶ Solent enim graues uiri plerũque facere: ut qua in re aliis maxime præstant: i ea se pertenues esse dicant: & cum perdiuites sint: suã palam decantẽt paupertatem. ¶ At ita sit eam de me quam libet opinionem quis faciat. dum quod in rem tuam fuerit: id tibi persuadere queã. ¶ Minime te fugit uersiculus ille uulgatissimus. ¶ Polliciris diues quilibet eẽ potest. Honos profecto (ut præclara est illa Ciceronis sententia) alit artes: omnesque incendimur ad studia gloriæ iacentq; ea semper quæ apud quosque iprobantur. ¶ Sed quoniam de tanta re loqui alienum ab instituto orationis meæ cursu esse intelligo ad te unde egressus sum honorandæ præceptor redibo. ¶ Fortem enim ac sapientem omni penitus passione uacuum esse decet. ibiq; patriam existimare ubi bene beateq; degere possit. ¶ Vnde mihi in mentem ueniunt lepidissimi poetæ nostri uersiculi. ¶ Omne solum forti patria est ut piscibus æquor: ut uolucri uacuum quicquid in orbe pater. ¶ Abũdarem profecto huiusmodi exemplis. nisi timerem epistolæ modum excedere. atq; ego apud te sermonem haberem. qui hæc mihi pro tua multaruꝫ rerũ scientia atque noticia cumulatius & magis affatim referres. ¶ Labilis est res uerbum emissum: peruolat aures: non consistit: non figit altius radices suas ¶ Non enim in uerbis sed in rebus consistit uirtus. Trahit sua quẽque uoluptas paucissimos (mihi crede) publica monet utilitas. ¶ Non enim placatur deus lingua: sed affectione cordis. Nam qui corpori seruiet: seruiet impotenti: ingrato: inexplebili: in quod quo plura congesseris: eo maiora iperabit. ¶ Magna enim pars sanitatis est: & morbum suuꝫ cognoscere: & uelle curari: quæ ubi absunt: salus est desperanda. Sunt qui nesciunt uerbis extollere suos dominos: nisi deprimant alienos. ¶ Sed horrem⁹ ingredi cũ paruo nauigio magnũ mare. ¶ Quãuis ei⁹ rei gloriã pleriq; in alios deriuent: quorꝫ ea opera fuit quæ solet illorꝫ esse: qui fugatũ ab aliis fessũq; ceruũ intercipiunt. Quod licet de tanto lumine nõ esset credibile: quia tamen acciderunt aliquando peiora: non fuit absonum formidare similia. Incredibiliter exultat: festos dies agit: illudq; secũ serio triũphat. Nũq̃ enim huc erroris ꝓlabar. Deceptus ẽ nõ defatigatus. Hac non successit: alia aggredietur uia. Nihil est quod diligentis studium hominis non ꝑficiat: uigilãti instanti: urgenti pro uoto cuncta succedunt labor iprob⁹ omnia uincit. Tu ne cede malis: sed contra audentior ito: quo difficilius eo præclarius ages. Neque enim inuitantis est tepide agere: sed rẽ ipsã ad quã inuitat ultro offerre. Caput tamen & summa omnium ut bene uiuas. Id uero non de mẽsa sed de mente sumitur. Semper. n. nostra de fine i finẽ graditur quidem: proceditq; intẽrio. Hæc ferme ẽ ni fallor stoicæ disciplinæ forma: nescio an ueta: sed certe mascula atq; robusta. Atq; enim proni natura sumus: aduersus illa uirtutes exponuntur. inconsulta audacia fortitudo non est: sed temeritas potius & uæsania: tamque est in uitio qui non timenda formidat quã qui timenda omnino non expauescit. ¶ Quas uero causas ambigendi habeam: si non tibi hæc mea interpellatio molesta est conabor exprimere. Sed non omnia possunt hoc tanto & tã præcipiti discursu explicari. Earum nempe discussio prolixitateꝫ exigit: breuitas autem suscepti operis compendium flagitat. ¶ Nisi bonus sit uir:

prudētem neminem esse posse. ¶ Improborum si
quidē hominū iudicia pinde sūt ut ægrotātiū gust⁹:
q̄ nulla ferme i re uer⁊ sapotē agnoscūt. ¶ Cæterū
ne plurib⁹ uos remorer exēplis. ¶ Malo.n.ppetuo
silētio uti: q̄ aliqd petere: qd a te ipetratur⁹ nō sim.
¶ Et hæc qdem de me: iam hinc tandē eatur i mes-
sem tuam. Hæc ex Tullio & aliis.

Ad idem. Gaspari. Perga.

CVpio omnia palā ad te scribi: & ē (ut dr̄)
amico⁊ propriū: omnia inter se aperta
habere. Nullā.n. artē arbitror eē: q̄ min⁹
gratiæ & magis icōmodi afferat hoībus:
q̄ eādē quæ docet pro alieno debito i iudicio sisti &
fideiubere. Et est notum prouerbium. Qui alterius
causa pedem in laqueo mittit: suo tātū periculo &
labore exoluit. Sed hoc tarde in re mea perspexi. Ga
sparinus. ¶ Si qui sunt qbus opes & pecuniæ sint:
nemo tamen est qui non malit suas res in portu cō-
tinere: q̄ se manifestis periculis cōmittere. Opus est
itaq̄ maturatione: dum res adhuc potest curari: ne
tibi id accidat qd solet his euenire q mortuo medico
marcescunt. Tua iam res in tuto est: & ut aiunt iam
in portu nauigas. Nihil enim quod ab amicis deside
rari possit: defuit tibi ad uictoriam causæ tuæ. Nihil
certe natura tua melius habere pōt: neq̄ idustria lau
dabilius: q̄ ut te hoībus pbeas: & ea uelis quæ ab oi-
bus desiderari intelligis. Est.n. præclare a stoicis di-
ctū. oīa in terris hoīum cā genita sunt: hoīes uero ho
minū gratia: ut mutuo iter se officio alter alteri suū
studium accōmodēt. neq̄ aut labor aut piculū ab ea
re nos deterreat. Nihil.n. melius natura pōt fieri: aut
industria dignius consequi: ut qui in aliqua opinio-
ne uirtutis positi sunt: studeant maxime se dissimi-
les esse his qui non possunt æquo animo bñ de aliis
audire. Hæc mandata cū adhuc puer essē olim a pa-
tre meo audiebam: hæc eadem nunc ad teipsū quē
loco filii habeo libenter pscribo: quæ si studio tuo &
uirtute cōsequeris: ego tuo profectu maxime læta-
bor recte iudicas nullū malū oportere magnū uide
rii quod breue futurū sit. siqd ē qd aliquam animo
acerbitatē afferret: id puto esse q̄ mala quæ nobis ac
cidunt nō expectata fuerunt. Credebam aut aliquē
his aduersitatibus finē eē aut (quod trito prouerbio
dicit̄) tempus hominibus ægritudinem adimere: s3
utrunq̄ falsum experior. Nam & ira fortunæ semp
crudescit: & quo diutius his incommodis atq̄ mole
stiis conflictor: eo semper deterius habeo. Hæc sunt
ciuium nostrorum artes: cum res nostræ secūdæ sūt:
omnia ultro polliceri: certare uerbis de summa be-
niuolentia: de fide: de constantia cum his qui nos
uere amant. Si uero uentos mutatos esse uiderint:
rationem fortunarum suarum ac liberorum potius
q̄ amicorum habendam esse dicent: nihil de antiqs
officiis: nihil de beneficiis acceptis cogitant: & quos
sine periculo tueri possent: facile patiuntur a se de-
sertos esse. Hæc te admonere possunt si prudens es:
ne dum tuæ res adhuc sunt psperæ: huiusmodi ami
cos tuo cum incommodo tibi compares. Nemo te
te potest melius docere quid sit hoc tempore cauen
dum q̄ ego: qui meo periculo prudens factus sum.

Non ego quin tua præsētia multum uoluptatis mi
hi afferret: sed nescio quomodo euenit ut nostræ co
gitationes magis obtusæ uideantur: cum eos ipsos
quos diligimus intuemur: q̄ dum illis absentib⁹ eo-
rum de nobis studia: sermones: & cōsilia nobiscum
ipsi cogitamus. Puto hoc ideo nobis accidere: q̄ no
stri affectus habent aliquod maius ac nobilius: q̄ no
stri sensus possint attingere. Possidentur quidē ani-
mo ubi etiam sunt reconditi. Mihi enim cum maxīa
pars uitæ iam exacta sit: nihil potest esse quo diu in
ea etiam sunt reconditi. Mihi enim cum maxima
pars uitæ iam exacta sit: nihil potest esse quo diu in
ea utendum sit. Vestra autem ætas quæ meliori in-
cursu est: & in futurum spectat multa habet: quæ iu-
re sibi possit in gerendis magistratibus promittere.
Ego uero iam magis ocium q̄ negocium senectuti
meæ desidero. Vos qui in ea exornāda atq̄ locuple-
ctanda occupati estis: pro uestra sapientia considera
bitis quid reip. conueniat. Quicquid uero de me cō
stitueritis: ego bonis consulam. Mea quidem sentē-
tia fuit: & item omnium philosopho⁊ semper unā
rem optime ab uno agi neq̄ oportere igenium ue-
strum cum unum sit rebus pluribus simul intentū
esse. Sunt qui leuiter inuidiam ferendam putent. ac
dicant uirtutem cum expectatione inuidia homini-
bus datam esse nec illum uelle in lauta parte esse qui
non possit inuidiam fortiter pati: sed ubi res arbi-
trio meo pene liceret: libenter hanc sapientiam illis
concederem: & mallē sine inuidia uirtute uti q̄ cū in
uidia. Quid.n. sanctius ab ullo nostrū potest fieri: q̄
odia q̄ reip. cā suscepérimus: eiusdē reip. cā depone-
re. Est.n. semp oratio eo⁊ suspecta qui prompti sūt
ad male dicendum de alio: cū uel inuidia id faciūt uel
aliquo alio dolo. & si non uerum: tamen simile ueri
fit. Neminem arbitror tam iniquo animo eē qui in
his rebus quæ nullo cōmodo sibi accedunt nō depo
neret maliciam suam: & mallet se indignū sua fortu-
na uideri. Sed ut arbitror: sæpe hi qui diu scelerib⁹ su
is freti sunt: repetunt iterdū auidius honesta studia
q̄ illi qui semper iter leges & iudicia uiuunt. Accidit
ergo quod sæpe in magnis incendiis uidemus: quæ
ubi neglecta fuerint: etiam si minima ab ipso inicio
extiterint: tamen ad summum consurgunt. Nam q̄
in morbis dici solet: malum istud recrudescit aliquā
do asperius q̄ incepit. Sed inde periculum factū est
unde præsidiū expectamus. Oīa (ut dicit̄) noua ho-
minibus placent. & maxime quo magis ad humana
studia accedunt. Sic res euenit ubi fides illis debet̄. q
bus nihil pudoris inest aut modestiæ. Vetus prouer
bium est crescentibus diuitiis uitia crescere. Non oē
quod lucet (ut in ueteri prouerbio est) aurum iudi-
cari debet. Theodosius iure optimo inter diuos Cæ
sares numerādus cum omnia bella diuinis auspiciis
gereret: ac nomen unius & immortalis dei signis &
uexillis in scriptis deferret: non solum homines &
arma: sed etiam ipsos uentos auxiliantes habuisse di
citur. Theodosius imperator: maledicentem no-
stræ maiestati pœnæ nolumus subiiacere: quoniam
si ex leuitate dixerit contemnēdum est. si ab insania
mentis: ei miserendum est. si āt ab iiuria: remittēdū

Philippus

Philippus rex Macedonũ: cũ uno tempore tres nun
tii læti sibi uenisset. primus ꝙ quadrigarum cursu
Olympia uicisset. Secundus ꝙ Parmenio eius dux
dardanos superasset. Tertius ꝙ Olympia filiu3 ma
sculum edidisset: sublatis in cœlum manibus: o Deꝰ
inquit mediocrem his calamitatem repone. Prudẽs
enim rex non ignorabat ꝙ maximis successibus for
tuna inuidere solet. Hæc ex Gasparino pergamensi
A & quibusdam aliis. ¶ Ne credas laudatoribus tuis:
imo irrisoribus tuis aurẽ ne libẽter accomodes: qui
cum te adulationibus fouerint: & quodãmodo im
potem mentis effecerint si subito post te conspexe
ris: aut ciconiarum post te colla depræhendis curua
ri: aut manu auriculas agitare asini: aut estuãtem ca
nis protendi linguam. Hæc sanctus Hieronymus.
¶ Certe modernis tẽporibus ne pudicicia: nec mo
rum honestas monẽt ad nuptias: sed tãtũ diuitiæ &
libido. Ideo nec per se erat amicicia: nec prouenit ꝓ
B les apta. Idem Hiero. ad Rusticũ. ¶ Naturã oium
ferme eã esse uidemus: ut promptior sit ac paratior
ad culpandũ ea quæ minus recte agi arbitramur: q̃
ad laudandũ illa quæ uidentur fieri cũ uirtute. Pog
gius Florẽ. ¶ Cupio enim colloqui cũ eo per litte
ras: licet hi calores me reddiderũt ardiusculũ ad scri
bendum: adeo ut necesse sit etiã uerba expiscari cũ lo
qui uolo. sed interim pluet & nos humectabimur.
Idem. ¶ Vereor ne parum cumulate recensuerim
quæ in eius laudẽ uerissime dici posse uidebanẽ. sed
ea relinquo eloquẽtioribus: q copiose & ornate co
gitationes suas mãdare litteris possunt. Ego mulie
rum more quaꝝ subita cõsilia prudentiora habenẽ:
quicquid in mentem uenit primo conceptu expres
si: relinquens aliis uberem si uoluerit scribẽdi facul
tatẽ. Idẽ. ¶ Satis recte uideor cõsuluisse geti meæ
& futuris amicis licet quidẽ ex amicis ridentes dicãt
tunc me artem nouã incipere: cum desinendũ esset:
sed quod bene & honeste fit: id nunq̃ fieri sero puta
tur: & quemadmodum boni poetæ extremũ actum
politiorem perfectioremq; efficiũt: itidẽ ego quod
tẽporis superest: perfectori uitæ dedicari. Catonis
aũt diuortiũ missum faciamus. Multa ferebat illoꝝ
temporũ conditio quæ hodie improbantur. Sene
ca citius ebrietatẽ laudare uult ꝓpter Catonẽ: q̃ Ca
tonẽ: dehonestare ꝓpter ebrietatem. Sic tuus Pog
gius quicquid Cato & philosophus & stoicus fecit
& honestate & cũ uirtute existimat fecisse. Verum
tamen ut Cicero scribit Sponsam cuiq; suam place
re: si tu tuam: ego meam opinionem seruabo. Idẽ.
C ¶ Quis enim tam dissonas tamq; uarias opinio
nes in unum congerat: Quis tam proceris capiti
bus iperet: Quis eos domet aut regat quos undiq;
montium claustra & circũfusi pelagi ambitus non
tam securos quam superbos reddidere. Candidus
ducis Mediolani secretarius. Equidem ut apud Cu
rium bene ac sapienter fatur. Alexander regum du
cũq; clementiam non ipsoꝝ modo: sedent in illorũ
qui parent ingeniis sita est obsequio mitigantur im
peria. Vbi uero reuerentia excessit ex animis & imis
summa cõfundimus: ui opus est ut uim repellamꝰ.
Idem. ¶ Male quidem res habet: cum is qui pare
re deberet: imperare cupit: nec tantum cupit: sed
uult & se dignũ ducit. Idẽ. ¶ Nũc ad maiora proce
damus ut ueritas oibus in rebꝰ emineat: q̃q̃ pleraq;
adeo leuia sunt in contemnenda: ut ipsis nulla re me
lius q̃ taciturnitate queat respõderi. Idẽ. ¶ Atqui
sane uerũ est quod Publius uir ille egregie doctus &
eruditus scribit: monetq; ueterẽ ferendo iniuriã in
uitas nouã. Idẽ. Et hæc circa hãc Rubricã sat erunt.
¶ Circa clausulas ac circa quosdam uersus qui loco
parenthesis: aut alias conuenienter in epistolis po
ni consueuerunt. Et circa epistolarum suprascriptio
nes iuxta merita cuiusq; debite instituendas.

NIhil enim me nõ salubriter cogitare scio
Nec uana loquor. Licet enim uerum di
cere. Nõ enim possim aliter dicere. Fatẽ
dum est enim. Puto enim etiam. atq; eti
am mihi dicendum esse. Nec uana fides. Sic enim
est dicendum. Sic enim uere appellare possum. Sic
enim placet mihi appellare illum. Sic enim appel
las. Sic enim accipio. Sic enim scribit Curius. Quo
niam hæc erant tempora. Etenim penitus insederat
Id quod ignorat nemo. Vt eos commemorem qui
patrias suas colunt. Quod melius caderet nihil ui
di. Neq; enim phas esse arbitror quicq̃ me rogan
tem abs te non impetrare. Plura enim committen
da epistolæ non erant. Conuenio autem quotidie
plurimos. Nam & obuiam processeram milia pas
suum centum quo maturius ueniret. Procul enim
aberam a re ipsa & locis. Scis enim quod attente te
audire soleam. Vtinam cæteris rebus possem. Ne
scio quo meo fato. Abfuimus enim duobus mensi
bus rusticandi causa. Octauus hic est dies. Sic enim
arbitrabamur. Quod ego ab adolescentia iudicaui.
Prolixiores namq; hoc tempore ad te litteras dare
ipsius nuntii frequentia ꝓhibet. Neq; alia ulla fuit
cã intermissiõis epistolaꝝ. nisi qđ ubi esses plane ne
sciebã. Et id feci parce & molliter. Melius.n.ci caue
re uolo q̃ ipse aliis solet. Quod ita eẽ cõfido. Valde
.n. metuo ne frigeas in hibernis. Libet.n. iocari. Ve
rũtamẽ rideamus licet: sum.n. a te inuitatus. Sed iã sa
tis iocati sumus. Quis te ferret ꝑter me q oia ferre
possũ. Nihil.n. cumulatius fieri põt q̃ polliceris. Ni
hil enim te fugere potuit. Ita enim tu putabas. Pos
sẽ enim te mihi persuasi. Quod facis profecto. Ni
hil enim mihi a te potest esse seiunctum. Facile eni3
potes & scis amiciciæ obtemperare. Poteris autem
plurimis. Quoniam tu ita uis. Potest enim denega
re occupatio tua. Sum enim audior etiam quam sa
tis est gloriæ. Est enim omni liberali doctrina poli
tissimus. Id nimis prodigum est uerbum. Sunt eni
nonnulla antiqua & digna usu. Quod primũ est &
dulcius omnibus bonũ. Est enim copia munerum:
nõ uirtutis. Rara auis in terris coruoq; rarior albo.
Misera est illa quidem consolatio tali præsertim ui
ro: sed tamen necessaria. Ita me deus saluum uelit si
uere & nõ ficte loquor. Hæc enim ornamẽta sunt ti
bi etiam cum aliis communia. Non enim iam satis
est consilio pugnare artificium quoddam excogi
tãdum est. Vt præclara est illa Ciceronis sententia.
Magnæ enim nobis est sollicitudini ualetudo tua.

Quod boni uiri est. Nam ex utraq; parte sunt qui pugnare cupiunt. Id quod mihi molestissimum est. Nam id auertat Iuppiter. Quod dii prohibeant. Nam id quidem uulgare uitium est. Noui enim gentem illam. Qua mendatia homines qua elegancia. Quis enim esset qui illum tam furiosum arbitraretur. Etenim uidebatur esse commotus. Sic enim iam tandem te hortari libet. Leuat enim dolorem communis quasi legis & humanæ conditionis recordatio. Nam exul (ut crudelissimo & pessimo homini conueniēs erat) mortuus est. Quid summe detestandum est. Ita enim ab imminentibus malis resp. te adiuuāte liberabitur. Licet enim uerum dicere. Quod nostra numina utinam bene uertant. Nam quin uelis non dubito. Quis enim in te id non faciat. Hominem certe non sperandum. Vtor enim libenter uerbis tuis. Sic enim inscripsi. Iuuat certe cum ad te scribo omnia loqui libere quæ sentio. Salua pace. Cum bona uenia tua. Ex Tullio Gaspa. & aliis sufficiāt. ℂ Quos nunc ex ordine ponā: qui nostras epistolarum rationes multo uberiores elegantioresq; constituere certissime possunt: & quidem maxime qñ ipsos uersus seu carmina nostro epistolādi genere p imitationē aptissime dixerim⁹ accomodādos.

A Vsa mihi causas memora quo lumine læso?
Quidue dolens regina deum? tot uoluere casus.
B Insignem pietate uirum: tot adire labores
Impulerit? tantæ ne animis cælestibus iræ?
C Nec dum etiam causæ irarum seuiq; doloris. Exciderant animo.
D Coniugio iungam stabili propriamq; dicabo.
Omnes ut tecum meritis pro talibus annos
Exigat: & pulchra te faciat prole parentem
E Ex templo Eneæ soluuntur frigore membra
Ingemit: & duplices tendens ad sidera palmas.
Apparent rari nantes in gurgite uasto
F Tanta ne uos generis tenuit fiducia uestri?
G Post mihi non simili pœna commissa luctis
Maturate fugam regiq; hæc dicite uestro
H Non illi iperiū pelagi sæuūq; tridentē. Sed mihi sorte datū.
Illa se iactet in aula.
I Ac ueluti magno in populo cum sæpe coorta est
Seditio: sæuitq; animis ignobile uulgus
Iamq; faces & saxa uolant: furor arma ministrat.
Tum pietate grauem ac meritis si forte uirum quem.
Conspexere silent: arrectisq; auribus adstant.
Ille regit dictis animos & pectora mulcet
Frōte sub aduersa scopulis pēdētibus antrū. Intus aq̄ dulces.
Ac primum silicis scintillam excutit Achates.
Suscepitq; ignem foliis: atq; arida circum
Nutrimenta dedit: rapuitq; in fomite flammas.
L Et dictis mœrentia pectora mulcet.
O socii (neq; enim ignari sumus ante malorum)
O passi grauiora: dabit deus his quoq; finem
Experti reuocate animos mœstumq; timorem
Mittite: forsan & hæc olim meminisse iuuabit.
Per uarios casus per tot discrimina rerum. Tendim⁹ in latium.
Durate & uosmet rebus seruate secundis
Talia uoce refert curisq; ingentibus æger
Spem uultu simulat: premit altum corde dolorem
M Spēq; metūq; iter dubii seu uiuere credāt. Siue extrema pati.
Fatis contraria fata rependens.
A Quem das finem rex magne laborum.
B His ego nec metas rerū nec tpa pono. Imperiū sine fine dedi.
Consilia in melius referet. mecumq; fouebit. Romanos
Vt primum lux alma data est.
C Sis fœlix nostrumq; leues quencunq; laborem.
D Haud equidem tali me dignor honore
Sed summa sequar uestigia rerum.
E Multa malus simulans uana spe lusit amantem
F Sed qui tandem: quibus aut uenistis ab oris?
Quoue tenetis iter? quærenti talibus ille
Suspirans: imoq; trahens a pectore uocem

O deâ

O dea si prima repetens ab origine pergam G
Et uacet: annales nostrorum audire laborum
Ante diem clauso componet uesper olympo.
Matre dea monstrante uiam: data fata secutus H
Perge modo & qua te ducit uia dirige gressum.
Sunt lachrymæ rerum & mentem mortalia tangunt I
Solue metus: feret hæc aliquam tibi fama salutem K
Sic ait: atq; animum pictura pascit inani
Multa gemens: largoq; humectat flumine uultum L
Diua solo fixos oculos auersa tenebat.
Tum ueto ingentem gemitum dat pectore ab imo M
Si genus humanum & mortalia temnitis arma.
At sperate deos memores phandi atq; nephandi N
Dii tibi siqua pios respectant numina: siquid
Vsquam iusticiæ est: & mens sibi conscia recti
Præmia digna ferant: quæ te iam læta tulerunt
Secula: qui tanti talem genuere parentes
In freta dum fluuii current: dum montibus umbræ. O
Lustrabunt: conuexa polus: dus sidera pascet
Semper honos nomen tuum laudesq; manebunt
Finibus expulsum patriis noua regna petentem.
Quare agite o tectis iuuenes succedite nostris P
Non ignara mali miseris succurrere disco Q
Omnis in ascanio cari stat cura parentis
Ad te confugio & supplex tua numina posco. Hæc ex primo
¶ Sindit incertũ studia in cõtraria uulgus. Secũdo eneidos
Accipe nunc danauum insidias & crimine ab uno. Disce oẽs
Inuadunt urbem somno uinoq; sepultam S
Ceduntur uigiles: portisq; patentibus omnes
Accipiunt socios atq; agmina conscia iungunt.
Tempus erat quo prima quies mortalibus ægris T
Incipit: & dono diuum gratissima serpit. In somnis
Exoritur clamorq; uirum, clangorq; tubarum
Arma amens capio: nec sat rationis in armis V
Sed glomerare manum & concurrere in arcem X
Cum sociis andent animi furor iraq; mentem.
Præcipitant pulcrumq; mori succurrit in armis.
Vna salus uictis nullam sperate salutem. Y
Quis cladem illius noctis? quis funera fando Z
Explicet? aut possit lachrymis æquare labores
Vrbs antiqua ruit multos dominata per annos.
Plurima perque uias sternuntur inertia passim
Corpora: perque domos & religiosa deorum
Limina: nec soli pœnas dant sanguine teucri
Quondam etiam uictis redit in præcordia uirtus
Heu mihi inuitis fas quenquam fidere diuis.
Obstupui: steteruntq; comæ: & uox faucibus hæsit
Quid tantũ insano iuuat indulgere dolori. Hæc ex secundo aa
¶ Incerti quo fata ferant: ubi sistere detur. Tertio eneidos.
Littora tum patrie lachrymans: portusq; relinquo bb
Mihi frigidus horror
Membra quatit gelidusq; cohit formidine sanguis cc
Quid non mortalia pectora cogis. Auri sacra fames! dd
Nox erat & terris animalia somnus habebat. ee
Tum gelidus toto manabat corpore sudor. ff
Corripio e stratis corpus tendoq; supinas
Ad cælũ cum uoce manus: & munera libo. Intemerata phocis
Cedamus phebo &: moniti meliora sequamur gg
Sic ait & cuncti dictis paremus ouantes.
Inuoluere diem inibi & nox humida cælum: hh

Abſtulit ingeminant abruptis nubibus ignes
Excutimur curſu & cecis eramus in undis
Accipite ergo animis atq; hæc mea figite dicta:
ii At ſociis ſubita gelidus formidine ſanguis.
Diriguit:cecidere:animi:nec iam amplius armis
Sed uotis præcibuſq; iubent expoſcere pacem
Dii phibete mias:dii talē auertite caſū. Et placidi ſuate pios
kk Tendunt uella nothi fugimus ſpumantibus undis
Hic incredibilis rerum fama occupat aures
ll Diriguit uiſu in medio calor oſſa reliquit.
Labitur & longo uix tandem tempore fatur
mm Viuo æquidem uitamq; extrema per omnia duco
Deiecit uultum & demiſſa uoce locuta eſt.
nn Talia fundebat lachrymans lōgoſq; ciebat. Incuſſam fletus.
Et multum lachrymans uerba inter ſingulta fudit.
Namq; omnem curſum mihi proſpera dixit
Religio & cuncti ſuaſerunt numine diui
Italiam petere & terras tentare repoſtas.
oo Signa tibi dicam tu condita mente teneto
Fata uiam inuenient aderitq; uocatus Apollo
PP Hæc ſunt quæ noſtra liceat te uoce moneri.
Accipe & hæc manum tibiq; monumenta mearū. Sint puer
Sic oculos ſic ille manus ſic ora gerebat.
A Hos ego digrediens lachrymis affabar abortis
Viuite fælices quibus eſt fortuna peracta
Iam ſua nos alia ex aliis in fata uocamur. Vobis parta quies.
Corpora curamus:feſſos ſopor irrigat artus
Nec dum orbem medium nox horis acta ſubibat.
B Tentamuſq; uiam & uelorum pandimus alas
Iam rubeſcebant ſtellis aurora fugatis
Cum procul obſcuras colles humilemq; uidemus. Italiam
Satis eſt gentem effugiſſe nefandam
Dii talem terris auertite peſtem.
Poſtq̄ fata iubent:nec iam datur ulla facultas
C Conſcendit pyrrham dixitq; nouiſſima uerba
Et uitam infælix multo cum ſanguine fudit. Hæc ex tertio.
D ¶ Quis nouus hic nr̄is ſucceſſit ſedibꝰ hoſpes. iiii. eneidos
E Degeneres animos timor arguit heu quibus ille
Iactatus fatis! quæ bella exhauſta canebat!
Si mihi non animo fixum immotumq; ſederet
Hinc uni forſam potui ſuccumbere culpæ.
F Sed mihi uel tellus optem ima dehiſcat.
Vel pater omnipotens adigat me fulmine ad umbras.
Pallentes:umbras herebi noctemq; profundam
Ante pudor q̄ te uiolem:aut tua iura reſoluam
Ille meos primus qui me ſibi iunxit amores.
Abſtulit:ille habeat ſecum ſeruetq; ſepulchro
Sic effata ſinum lachrymis impleuit abortis
G Nec dulces natos:ueneris nec præmia noris
Id cinerem aut manes credis curare ſepultos.
His dictis incenſum animum inflamauit amore.
H Spemq; dedit dubiæ menti ſoluitq; pudorem.
Habes tota quod mente petiſti
Ardet amans Dido traxitq; per oſſa furorem
Si modo quod memoras factum fortuna ſequatur
I Mecum erit iſte labor:nunc qua ratione quod inſtat
Confieri poſſit paucis(aduerte) docebo
K Vbi primos craſtinus ortus
Extulerit titan:radiiſq; retexerit orbem
Occeanum interea ſurgens aurora reliquit.

Ille dies primus læthi.primusq; malorum.Causa fuit. L
Fama malum quo non aliud uelocius ullum M
Mobilitate uige t:uires qui acquirit eundo.
At uero Eneas aspectu obmutuit amens. N
Arrectæq; horrore comæ & uox faucibus hæsit!
Nusquam tuta fides. O
Improbe amor quid non mortalia pectora cogis! P
Cur mea dicta negat duras dimittere in aures!
Extremam hanc oro ueniam miserere sororis Q
Qu am mihi cum dederis cumulatam morte remittam
Mens immota manet lachrymæ uoluuntur inanes R
Consilium uultu tegit ac spem fronte serenat
Et bene apud memores ueteris stat gratia facti
Eia age rumpe moras uarium & mutabile semper fœmina S
Dulces exuuiæ dum fata deusq; sinebant T
Accipite hanc animam neq; his exoluite curis
Vixi:& quem dederit cursum fortuna peregi
Et nunc magna mei sub terras ibit imago
Vnguibus ora fedans soror:& pectora pugnis V
Per medios ruit:ac morientem nomine clamat.Hæc ex quarto
❡ Salue sancta parens iterum saluete recepti
Neq͂ cineres animæq; umbræq; paternæ.Quito eneidos
Intēti expectanr signum: exultantiaq; haurit.Corda pauos
Gratior & pulchro ueniens in corpora uirtus X
Subiiciunt uerubus prunas & uiscera torrent Y
At non tardatus casu neq; territus hæros
Acrior in pugnam redit ac uim suscitat ira
Tum pudor incendit uires & conscia uirtus.
Infœlix quæ tanta animum dæmentia cœpit
Inde ubi clara dedit sonitum tuba finibus omnes Z
Haud mora prosiluere suis ferit æthera clamor.Nauticus
Pulsati colles clamore resultant.
At pater æneas casu concussus acerbo aa
Nunc huc ingentes nūc illuc pectore curas.Mutabat uersans bb
Nate dea quo fata trahunt retrahuntq; sequamur
Quicquid erit superando fortuna ferenda est
Vnū pro multis dabitur caput.Hæc ex Quinto Eneidos cc
❡ Nō hoc ipsa sibi tēpus spectacula poscit.Sexto eneidos dd
Subito non uultus non color unus
Non comptæ mansere comæ sed pectus anhelum
Et rabiæ fera corda tument ee
Tu ne cede malis sed contra audentior ito
Omnia percep i mecumq; animo ante peregi
Quin ut te supplex peterem & tua lumina adirem ff
Idem orans mandata dabat
Tros anchiseade facilis descensus auerni
Noctes atq; dies patet atri ianua ditis
Sed reuocare gradum superasq; euadere ad auras.
Hoc opus hic labor est:pauci quos æquus amauit
Iupiter aut ardens euexit ad æthera uirtus
Insano iuuat indulgere labori
Id comes & paribus curis uestigia figit gg
Multa inter sese uario sermone ferebant
Atq; hæc ipse suo tristi cum corde uolutat A
Nunc animis opus enea nunc pectore firmo.
Dic age namq; mihi fallax haud ante repertus B
Hoc uno responso animum delusit Apollo
En hæc promissa fidesq;
Da dextram misero tecum me tolle per undas
Desine fata deum flecti sperare præcando C

Sed cape dicta memor duri ſolatia ceſus
Sic prior aggreditur dictis atq; increpat ultro.
Fare age quid uenias: iam iſtinc & comprime greſſus
Si te nulla mouet tantæ pietatis imago
D Siſte gradum teq; aſpectu ne ſubtrahe noſtro
Quem fugis: extremum fato quod te alloquor hoc eſt
Talibus eneas ardentem & torua tuentem
Lenibat dictis animum lachrymaſq; ciebat
Illa ſolo fixos oculos auerſa tenebat.
Nec magis incepto uultum ſermone mouetur
Quam ſi dura ſilix aut ſtet marpeſia cautes
Nec uidiſſe ſemel ſatis eſt iuuat uſq; morari
E Vt uidere uirum fulgentiaq; arma per umbras
Ingenti trepidare metu pars uertere terga.
F Namq; ut ſupremam falſa inter gaudia noctem
Egerimus noſti: & nimium meminiſſe neceſſe eſt
G Dulcis & alta quies placidæq; ſimillima morti
Scilicet id magnum ſperans fore manus amanti
Diſtulit in ſeram commiſſa piacula mortem
Diſcite iuſticiam moniti & non temnere diuos
H Non mihi ſi linguæ centum ſint oraq; centum
Ferrea uox. omnes ſcelerum comprendere formas
Omnia pœnarum percurrere nomina poſſim
I Largior hic campos æther & lumine ueſtit
Purpureo ſolemq; ſuum ſua ſidera norunt.
Pars in gramineis exercent membra paleſtris
Contendunt ludo & fulua luctantur harena
K Pars pedibus plaudunt choreas & carmina dicunt
L Nec non Traitius longa cũ ueſte ſacerdos. Obloquiť numeris
Quiq; ſacerdotes caſti dum uita manebant
Atq; hinc reſponſum paucis ita reddidit heros
M Nulli certa domus lucis habitamus opacis
Riparumq; thoros & prata recentia riuis. Incolimus
N Iſq; ubi tendentem aduerſum per gramina uidit
O Aeneam alacris palmas utraſq; tetendit
Euffuſæq; genis lachrymæ & uox excidit ore
Veniſti tandem tuaq; expectate parenti
Vicit iter durum pietas datur ora tueri. Nate tua
Da iũgere dextrã: da genitor. teq; amplexu ne ſubtrahe nr̃o
P Dicant equidem nec te ſuſpenſum nate tenebo.
Suſcipit Anchiſes atq; ordine ſingula pandit.
Quiſq; ſuos patimur manes: exinde per amplum.
Mittimur Eliſium: & pauci læta arua tenemus
Imperium terris animos æquabit olympo.
Q Et dubitamus adhuc uirtutem extendere factis.
R Vincet amor patriæ laudumq; immenſa cupido
S Tu regere imperio populos Romane memento.
Hæ tibi erunt artes paciſq; imponere mores.
Parcere ſubiectis & debellare ſuperbos.
Sed falſa ad cœlum mittunt inſomnia manes.
Anchora de prora iacit: ſtant littore puppes. Hæc ex ſexto.
T ¶ Neptunus uentis impleuit uela ſecundis ſeptimo Enei.
V Cõtinuo ſalue fatis mihi debita tellus: Hic dom⁹: hic patria
X Certatim inſtaurant epulas atq; omine magno
Crateras læti ſtatuunt & uina coronant.
Poſtera cum prima luſtrabat lampade terras. Orta dies.
Martia qui ob patriam pugnando uulnera paſſi.
Y Fama eſt obſcurior annis.
Z Tandem lætus ait dii noſtra incepta ſecundent.
aa Magna ſatis dubitem aut equidem implorare ꝙ uſq̃ eſt.
Flectere

Flectere si nequeo superos acheronta mouebo.
Ceruus erat forma præstanti & cornibus ingens. bb
Paulatî sese tollit mare & altius undas. Erigit hæc ex septio cc
℃ Sol mediũ cœli conscenderat igneus orbẽ, viii. æneidos dd
Tum mihi prima genas uestibat flore iuuenta.
Ex lux cum primum terris se crastina reddet.
Auxilio lætos dimittam opibusq; iuuabo.
Hæc ubi dicta dapes iubet & sublata reponi ee
Pocula. gramineoq; uiros locat ipse sedili
Postq̃ exempta fames & amor compressus edendi
Rex Euandrus ait non hæc solemnia nobis.
Speluncamq; petit: pedibus timor addidit alas
Fortuna omnipotens & ineuitabile fatum. ff
Iam adeo exierat portis equitatus apertis:
Stant pauidæ in mure matres oculisq; sequuntur gg
Pulueram nubem & fulgentes ære cateruas. Hæc ex. viii. æanei.
℃ Ad quem sic roseo theumãtias ore locuta ẽ ix. æneidos. hh
Agnouit, iuuenis: duplicesq; ad sidera palmas.
Sustulit: & tali fugientem est & uoce secutus.
Sed periisse semel satis est: peccare fuisset ii
Ante satis. penitus modo nõ genus omne exosum. Fœmineã
Interrupti ignes: ater ad sidera fumus. Egreditur.
Quæcunq; mihi fortuna fidesq; est. In uestris pono gremiis
Atq; animum patriæ strinxit pietatis imago
Sed non augurio potuit depellere pestem
Purpureus ueluti cum flos succidit aratro A
Languescit moriens: lapsoue papauera collo
Demisere caput: pluuia cum forte grauantur.
Tum magis increscunt animis discordibus iræ. B
Marti⁹ a stabulis rapuit lupus undiq; clamor. Hæc ex nono C
Tum pater omnipotens rerum cui summa potestas
Inquit: eo dicente deum domus alta silescit
Et tremefacta solo tellus silet arduus æther. lib. nono Eneidos.
Accipite ergo animis atq; hæc mea figite dicta
Fortunamq; feret rex Iuppiter omnib⁹ idẽ. fata uiã inueniẽt D
Secumq; uolutat. Euentus belli uarios.
Audentes fortuna iuuat timidosq; repellit. E
Per patris hospicium & mensas quas aduena adisti. Te p̃ecor
Tum genitor natum dictis affatur amicis F
Stat sua cuiq; dies breue & irreparabile tempus
Omnibus est uitæ: sed famam extendere factis
Hoc uirtutis opus.
Nescia mens hominum fati fortisq; futuræ G
Nec seruare modum rebus sublata secundis.
Omnipotens genitor tanto me crimine dignum H
Duxisti & tantas uoluisti expendere pœnas.
Agnouit longe gemitum præsaga mali mens
Rebe diu res siqua diu mortalibus illa est uiximus.
Haud ignarus eram quantum noua gloria in armis I
℃ Et p̃dulce decus primo certamine posset. Vndecimo enei.
Consulite in medium & rebus succurrite fessis. K
Nulla salus bello pacem te exposcimus omnes L
Turne simul pacis solum immobile pignus
Sed non replenda est cura uerbis. M
Poscit quid inuidia uirtus. Experiare licet.
Cur indecores in limine primo N
Deficimus: cur ante tubam tremor occupat artus.
Multa dies uariiq; labor mutabilis æui
Rettulit in melius: multos alterna reuisens
Lusit & in solio rursus fortuna locauit
Cogite cõsiliũ: & pacẽ laudate sedẽtes. Hæc ex undecimo.

¶ Aut habeat uictos cedat lauinia coniunx.xii.eneidos
O Respice res bello uarias.miserere parentis.longæui.
Perge decet forsan miseros meliora sequentur
P Non hæc humanis opibus non arte magistra Proueniunt.
Disce puer uirtutem ex me uerumq; laborem
Fortuna ex aliis:nunc te mea dextera bello
Defensum dabit:& magna inter prœmia ducet
Q: Tu facito:mox cum matura adoleuerit ætas.Sis memor
R Heu quid agat uatia ne quicq̄ fluctuat ira
Diuersæq; uocant animum in contraria curæ.
Fluctuat ira.intus rumpuntur nescia uinci.Pectora.
Vsqueadeo ne mori miserū est uos o mihi manes.Este boni.
S Quo deus & quo uocat fortuna sequamur.
Fors & uirtus miscere in unum.Hæc ex libris eneidos
T ¶ Et quæ tanta fuit Romam tibi causa uidendi
Non unq̄ grauis ære domum mihi dextra redibat.
V Ante leues ergo pascentur in æthere cerui
Et freta destituent nudos in littore pisces
Ante pererratis amborum finibus exul
Aut ararim partus bibet aut germania tigrim
Quam nostro illius labatur pectore uultus.
X Hic tamen hac mecum poteris requiescere nocte
Fronde super uiridi sunt nobis mitia poma
Castaneæ molles & pressi copia lactis
Et iam summa procul uillarum culmina fumant
Maioresq; cadunt altis de montibus umbræ
Y O formose puer nimium ne crede colori
Alba ligustra cadunt uacinia nigra leguntur.
Nec te pœniteat calamo triuisse labellum
Hæc eadem ut sciret quid non faciebat amyntas?
Z Torua leæna lupum sequitur lupus ipse capellam.
Florentem cythisum sequitur lasciua capella.
aa Te corydon alexi trahit sua quenq; uoluptas
bb Me tamen urit amor quis enim modus assit amori?
Ha corydon corydon quæ te dementia cæpit?
Parcius ista uiris tamen obiicienda memento.
Et si non aliqua nocuisses mortuus esses
cc Quid domini facient audent cum talia fures?
dd Est mihi nanq; domi pater:est iniusta nouerca
Bis die numerant ambo pecus:alter & ædos.
Efficiam posthac ne quenq̄ uoce lacessas
Quin age si quid habes in me mora non erit ulla
ee Dicite quandoquidem molli consedimus herba
ff Et nunc omnis ager nunc omnis parturit arbos
Nunc frondent siluæ nunc formosissimus annus
Malo me Galathea petit lasciua puella
Et fugit ad salices & se cupit ante uideri.
Qui legitis flores & humi nascentia fragra
gg Frigidus o pueri fugite hic latet anguis in herba.
hh Heu heu q̄ pingui macer est mihi thaurus in aruo
ii Dic quibus in terris & eris mihi magnus Apollo
kk Tris pateat cæli spacium non amplius ulnas.
Non nostrum inter uos tantas componere lites
Claudite iam riuos pueri sat prata biberunt:
Vltima cumei uenit iam carminis ætas
ll Magnus ab integro sæculorum nascitur ordo
mm Iam redit & uirgo redeunt saturnia regna
Iam noua progenies cælo demittitur alto
Cara deum soboles magnum Iouis incrementum
Aspice conuexo nutantem pondere mundum.
O mihi tum longe maneat pars ultima uitæ

Spiritus:& quantum sat erit dicere tua facta.
Incipe parue puer risu cognoscere matrem A
Lenta salix quantum pallenti cedit oliuæ B
Puniceis humilis quantum saliunca rosetis
Iudicio nostro tantum tibi cedit amyntas
Vitis ut arboribus decori est ut uitibus uuæ C
Vt gregibus tauri segetes ut pinguibus aruis
Tu decus omne tuis postquam te facta tulerunt.
Grandia sæpe quibus mandauimus ordea sulcis D
Infoelix lolium & steriles dominantur auenæ
Pro molli uiola pro purpureo narcisso
Cardinis.& spinis surgit paliurus acutis
Spargite humum folijs inducite fontibus umbras pastores.
Tale tuum carmen nobis diuine poeta
Quale sopor fessis in gramine quale per æstum
Dulcis aquæ saliente sitim restinguere riuo.
An quicq̃ tali sit nobis munere maius? E
Dum iuga montis aper:fluuios dum piscis amabit F
Dumq; thimo pascentur apes:dum rore cicadæ
Semper honos nomenq; tuum laudesq; manebunt:
Quæ tibi quæ tali reddam pro carmine dona
Ha uirgo infoelix quæ te dementia cæpit
Ha uirgo infoelix tu nunc in montibus erras
Strata iacent passim sua quaq; sub arbore poma
Quid non speremus amantes?
Non omnia possumus omnes. G
Numero deus impare gaudet.
Nescio quid certe est:& hyllax in limine latrat. H
Nunc uicti tristes quoniam fors omnia uersat. I
Hic per purpureum hic uarios flumina circum K
Fundit humus flores hic candida populus antro L
Imminet:& lente texunt umbracula uites
Huc ades insani feriant sine littora fluctus.
Omnia fert ætas animum quoq;.ego sæpe longos M
Cantando puerum memini me condere soles.
Nunc oblita mihi tot carmina.uox quoq; merim
Iam fugit ipsa.lupi merim uidere priores.
Causando nostros in longum ducis amores.
Desine plura puer & quod nunc instat agamus.
Venit & opilio.tardi uenere subulci
Omnia uincit amor & nos cedamus amori.
Cuius amor tantum mihi crescit in horas
Quantum uere nouo uiridis se subiicit alnus: N
Surgamus.solet esse grauis cantantibus umbra
Iuniperi grauis umbra.nocent & frugibus umbræ
Ite domum saturæ (uenit hesperus) ite capellæ.Hæc ex bucco. O
¶Da facilem cursum.atq; audacibus annuæ cœptis
Tunc uariæ uenere artes.labor omnia uincit P
Improbus:& duris urgens in rebus egestas. Q
Nec frustra signorum obitus speculamur & ortus.
Quippe etiam festis quædam exercere diebus
Fas & iura sinunt.riuos deducere nulla
Religio uetuit.segeti prætendere sepem R
Insidias auibus moliri.incendere uepres
Balantumq; gregem fluuio mersari salubri.
In primis uenerare deos atq; annua magnæ
Sacra refer cereri lætis operatus in herbis:
Extremæ sub occasu hiemis iam uere sereno S
Tunc agam pingues & tum mollissima uina T
Tum somni dulces densæq; in montibus umbræ
Cuncta tibi cererem pubes agrestis adoret

Cui tu lacte fauos & miti dilue baccho
Terq; nouas circum fœlix eat hoſtia fruges
Omnis quam chorus & ſocii comitentur ouantes
Et cererem clamore uocent in tecta. neq; ante
Falcem maturis quiſquam ſupponat ariſtis
Quam cereri torta redimitus tempora quercu
Det motus incompoſitos & carmina dicat
Atq; hoc ut certis poſſimus diſcere ſignis
Aeſtuſq; pluuiaſq; & agentes frigora uētos. Ipſe pater ſtatuit.
V Sæuit toto mars impius orbe.
Salue magna parens frugum ſaturnia tellus.
X Sed dubius mars medius errat in armis
Candida uenit auis longis inuiſa colubris
Tum pater omnipotens fecundis imbribus æther
Coniugis ingremium læte deſcendit & omnes
Magnus alit magno commixtus corpore fœtus.
Y Ergo rite ſuum baccho dicemus honorem
Carminibus patriis lanceſq; & liba feremus
Pinguiaq; in ueribus torrebimus exta colurnis.
Z O fortunatos nimium ſua ſi bona norint
Agricolas quibus ipſa procul diſcordibus armis
Fundit humo facilem uictum iuſtiſſima tellus
Si non ingentem foribus domus alte ſuperbis
Mane ſalutantem totis uomit ædibus undam
At ſecura quies & neſcia fallere uita
aa Fœlix qui potuit rerum cognoſcere cauſas
Atq; metus omnes & inexorabile fatum
Subiecit pedibus ſtrepitumq; acherontis auari
Inter ſe aduerſis luctantur cornibus ædi
Tentanda uia eſt qua me quoq; poſſim
Tollere humo uictorq; uirum uolitare per ora
Te ſine nil altum mens inchoat en age ſegnes. Rūpe moras
A Optima quæq; dies miſeris mortalibus æqui
Prima fugit ſubeunt morbi. triſtiſq; ſenectus
Et labor & dure rapit inclæmentia mortis.
B Necnon & pecori eſt idem delectus equino
Tum modo quos in ſpem ſtatuis ſummittere gentis
Præcipuum iam inde a teneris impende laborem
Continuo pecoris generoſi pullus in aruis
Altius ingreditur & mollia crura reponit
Primus & ire uiam & fluuios tentare minaces
Audet & ignoto ſeſe committere ponto
Nec uarios horret ſtrepitus illi ardua ceruix
Argutumq; caput breuis aluus obeſaq; terga
Luxuriatq; thoris. animoſum pectus honeſti
Spadices glauciq; color deterrimus albis
Et giluo: tum ſiqua ſonum procul arma dedere
Stare loco neſcit. micat auribus & tremit artus
Collectumq; premens uoluit ſub naribus ignem
Denſa iuba. & dextro iactata recumbit in armo
At duplex agitur per lumbos ſpina cauatq;
Tellurem. & ſolido grauiter ſonat ungula cornu
C Nec turpi ignoſce ſenectæ
Frigidus in uenerem ſenior fruſtraq; laborem
Ingratum trahit & ſi quando ad prælia uentum eſt
Nimio ne luxu obtuſior uſus
Sit genitali aruo & ſulcos oblimet inertes
Carpit enim uires paulatim uritq; uidendo. fœmina
D Omne adeo genus in terris hominumq; ferarumq;
E Et genus æquoreum: pecudes: pictæq; uolucres
In furias ignemq; ruunt: amor omnibus idem.

Sed fugit interea irreparabile tempus.
Concrescunt subitæ currenti in flumine crustæ F
Dira per incautum serpent contagia uulgus G
Dii meliora piis errorem& hostibus illum H
Et uox Auditur fractos sonitus imitata tubarum
Ingentes animos angusto in pectore uersant.
Hi motus animorum atq; hæc certamina tanta I
Pulueris exigui iacta compressa quiescent
Omnibus una quies operum labor omnibus unus
Fessosq; sopor suos occupat artus.
Haud credunt coelo aduentantibus euris. K
Et genus immortale manet multosq; per annos L.
Stat fortuna domus:& aui numerantur auorum. M
Pulchramq; petunt per uulnera mortem
Quis dubitet:nam sæpe fauos ignotus adedit.Stellio.
Tanta meæ si te ceperunt tædia laudis.
Cæsariem effusæ nitidam per candida colla
Nouit nãq; oia uates:q̃ sint:q̃ fuerũt: q̃ mox uẽtura trahanẽ N
Nulla uenus nulliq; animum flexere hymenæi. O
Si uero solem ad rapidum lunasq; sequentes
Ordine respicies:nunquam te crastina fallet
Hora:neq; insidiis noctis capiere serenæ
Luna reuertentes:cum primum colligit ignes
Si nigrum obscuro comprehenderit aera cornu
Maximus agricolis pelagoq; parabitur imber
At si uirgineum suffuderit ore ruborem
Ventus erit.uento semper rubet aurea phebe
Sin ortu quarto(namq; is certissimus autor)
Pura neq; obtusis per coelum cornibus ibit
Totus & ille dies & qui nascentur ab illo
Exactum ad mensem pluuia uentisq; carebunt
Sol quoq; exoriens & cum se condent in undas
Signa dabit.solem certissima signa sequentur
Et quæ mane refert & quæ surgentibus astris
Ille ubi nascentem maculis uariauerit ortum
Conditus in nubem medioq; refugerit orbe
Suspecti tibi sint imbres.namq; urget ab alto
Arboribusq; satisq; notus pecoriq; sinister
Aut ubi sub lucem densa inter nubila sese
Diuersi rumpent radii.aut ubi pallida surgit
Titani croceum linquens aurora cubile
Heu male tum mites defendit pampinus uuas
Tum multa in tectis crepitans salit horrida grando
Hoc etiam emenso cum iam decedet olympo:
Profuerit meminisse magis.nam sæpe uidemus
Ipsius in uultu uarios errare colores
Cæruleus pluuiam denuntiant.igneus euros
Sin maculæ incipient rutilo immiscerier igni
Omnia tum pariter uento nimbisq; uidebis.feruere
At si cum referetq; diem condetq; relatum
Lucidus orbis erit frustra terrebere nimbis
Et claro siluas cernes aquilone moueri
Denique quid uesper serus uehat:unde serenas
Ventus agat nubes quid cogitet humidus auster
Sol tibi signa dabit.solem quis dicere falsum
Audeat.Hæc ex libris Georgicorũ.¶ Seqr̃ uidere ex Iuuenale P
¶ Semper ego auditor tantum nunq̃ ne reponam
Vexatus totiens:Principium Iuuenalis satirici.
Nota magis nulli domus est sua q̃ mihi locus.Martis.
Et nos ergo manum ferulæ subduximus. & nos
Consilium dedimus sillæ priuatus ut altum,dormiret A

Vntiolam proculeius habet segillo deuncem
Partes quisq; suas ad mensuram inguinis hæres. Accipiat.
Quid enim saluis infamia numis?
B Doctus & ad calicem uigilanti stertere naso.
Et multum referens de mœcenate supino
Aude aliquid breuibus gyaris & carcere dignum
Si uis esse aliquid. probitas laudatur & alget.
C Hi: nullus uerbis pudor aut reuerentia mensæ
Aspice quid faciant cõmertia uenerat obses. hic fiunt hoies
D Nunc sacri fontis nemus & delubra locantur
Iudeis: quorum cophinus phœnumq; supellex.
Maneaut qui nigrum in candida uertunt.
Quis nunc diligitur nisi conscius. & cui feruens
E Aestuat occultis animus semperq; tacendis
Nil tibi se debere putat nil conferet unquam
Participem qui te secreti fecit honesti.
Græculus esuriens in cælum iusseris ibit
Hæc eadem licet & nobis laudare: sed illis. Creditur
Quãtũ quisq; sua numorũ seruat in arca Tãtũ habet & fidei
F Nil habet infœlix paupertas durius in se;
G Quam q; ridiculos homines facit
Haud facile emergũt quorũ uirtutib⁹ obstat. Res ãgusta do-
Cõmune id uitium est. hic uiuimus ambitiosa (mi.
H Paupertate omnes. quid te moror? omnia Romæ. Cũ precio
Viuendum est illic ubi nulla incendia: nulli. Nocte metus
I Lectus erat codro procula minor. urceoli sex.
k Centum conuiuæ. sequitur sua quenq; culina.
Nam quid agas cum te furiosus cogat & idem fortior
L Libertas pauperis hæc est
Pulsatus rogat & pugnis bene cæsus adorat
Vt liceat paucis cum dentibus inde reuerti.
His aliis poteram & plures subnectere causas
M Sed iumenta uocant & sol inclinat eundum est
Vt phibẽt q de magnis maiora loquũt. Cõsiliũ laudo artifi-
Res fisci est ubicũq; natat. donabit ergo Ne pereat (cis
N Ille igitur nunq̃ direxit brachia contra
Torrentem. nec ciuis erat qui libera posset
Verba animi proferre: & uitam pendere uero.
O Quamuis iurato metuam tibi credere testi
Plurima sunt quæ Non audent homines pertusa dicere læna
P Vilibus ancipites fungi ponentur amicis. Boletus domino
Q Mimus quis melior plorante gula?
Spes bene cænandi uos decipit: ecce dabit iam
Semesum leporem atq; aliquid de clunibus apri
Ille sapit qui te sic utitur; omnia ferre
Si potes & debes pulsandum uertice raso
Præbebis quandoq; caput nec dira timebis
Flagra pati. his epulis & tali dignus amico
Quippe aliter tunc orbe nouo cœloq; recẽti. uiuebãt hoies
R Antiquum & uetus est alienum postume lectum
Concutere. atq; sacri genium contemnere fulcri
Ferre potes dominam saluis tot restibus ullam
Cum pateant alte caligantesq; fenestræ
Cum tibi uicinum se præbeat æmilius pons
S O medici mediam pertundite uenam
Vnus hiberinæ uir sufficit? otius illud
Extorquebis ut hæc oculo contenta sit uno
T An expectes ut quintilianus ametur?
Fortem animum præstant rebus quas turpiter audent
Si iubeat coniunx: durum est conscendere nauem.
Tunc sentina grauis: tunc summus uertitur aer.

Quæ

Quæ mœchum ſequitur ſtomacho ualet:illa maritum
Conuomit:hæc inter nautas & prandet & errat
Per puppem.& duros gaudet tractare rudentes
Nam ſergiolus iam radere guttur.Cæperat. V
Rara auis in terris nigroq; ſimillima cigno
Quis ferat uxorem:cui conſtant omnia X
Quid enim non excitat inguen?
Vox blanda & nequam digitos habet.
Facies tua computat annos Y
Prima peregrinos obſcœna pecunia mores Z
Intulit:& turpi fregerunt ſecula luxu:
Diuitiæ molles:quid enim uenus æbria curat?
Inguinis & capitis quæ ſunt diſcrimina neſcit
Grandiaq; mediis iam noctibus oſtrea mordet.
Audio quid ueteres olim moneatis amici
Pone ſeram cohibe:ſed quis cuſtodiet ipſos
Cuſtodes?cauta eſt:& ab illis incipit uxor aa
Iamq; eadem ſummis pariter minimiſq; libido eſt
Multis res anguſta domi ſed nulla pudorem
Paupertatis habet.nec ſe metitur ad illum
Quem dedit hæc poſuitq; modum:tamen utile quid ſit bb
Proſpiciunt aliquando uiri.friguſq; famemq;
Formica tandem quidam expauere magiſtra:
Prodiga non ſentit pereuntem fœmina cenſum
Ac uelut exhauſta rediuiuus pulluler arca cc
Numus:& e pleno ſemper tollatur aceruo
Non unq̄ reputant quanta ſibi gaudia conſtent.
Nil non permittit mulier ſibi:turpe putat nil
Intolerabilius nihil eſt q̄ fœmina diues.
Excepit blanda intrantes atq; æra popoſcit
Continueq; iacens conctorum obſorbuit ictus A
Si uerum excutias facies non uxor amatur
Tres rugæ ſubeant & ſeſe cutis arida laxet B
Fiant obſcuri dentes oculiq; minores
Collige ſarcinulas dicet libertus & exi C
Iam grauis es nobis & ſæpe emungeris exi
Otius & propera ſicco uenit altera naſo.
Si tibi ſimplicitas uxoria deditus uni
Eſt animus:ſummitte caput ceruice parata
Ferre iugum:nullam inuenies quæ parcat amanti
Ardeat ipſa licet:tormentis gaudet amantis Et ſpoliis D
Nulla unq̄ de morte hominis cunctatio longa eſt
O demens ita ſeruus homo eſt:nil fecerit eſto.
Hoc uolo ſic iubeo ſit pro ratione uolūtas Imperat ergo uiro
Diſperanda tibi ſalua concordia ſocru E
Illa docet ſpoliis nudi gaudere mariti
Illa docet miſſus a corruptore tabellis
Nil rude nil ſimplex reſcribere.decipit illa F
Cuſtodes:aut ære domat:tunc corpore ſano G
Aduocat archigenem oneroſaq; pallia iactat
Abditus interea latet & ſecretus adulter
Impatienſq; morę pauet & præputia ducit
Nulla fere cauſa eſt in qua non fœmina litem Mouerit
Semper habet lites alternaq; iurgia lectus
In quo nupta iacet & minimum dormitur in illo
Tunc grauis illa uiro tunc orba tigride peior
Cum ſimulat gemitus occulti conſcia facti H
Aut odit pueros aut ficta pellice plorat
Huberibus lachrymis ſemperq; paratis.In ſtatione ſua
Clames licet & mare cœlo
Confundas:homo ſum:nihil eſt audacius illis

Depræhensis.iram atq; animos a crimine summunt
Vt spectet ludos conducit oculnia uestem
Conducit comites:sellam:ceruical:amicas.
Imponit finem sapiens & rebus honestis
I Namq; docta nimis cupit & facunda uideri
Et hinc miseri fiscantur labra mariti
K Ad mœchum lota ueniunt cute:quando uideri
Vult formosa domi:mœchis foliata parantur
Virgine pygmæa nullis adiuta coturnis
L Et leuis erecta consurgit ad oscula planta
Ille petit ueniam quotiens non abstinet uxor
M Concubitu:sacris obseruandisq; diebus
Magnaq; debetur uiolato pœna caduco.
Et genus humanum damnat caligo futuri.
Vos ego pupilli moneo quibus amplior est res
Custodite animas:& nulli credite mensæ
Minor admiratio summis
Debetur monstris quotiens facit ira nocentem:
Nos tamen hoc agimus tenuiq; in puluere sulcos
Ducimus & littus sterili uersamus aratro
Respicit hoc primum qui litigat an tibi serui
Octo:decem:comites:post te sit sella togati.Ante pedes
N Rara in tenui facundia panno
O Quis color:& quod sit causæ genus:atq; ubi summa
Quæstio quæ ueniant diuersa parte sagittæ
P Nosse uolunt omnes mercedem soluere nemo
Si fortuna uolet fies de rhetore consul:
Q Si uolet hæc eadem fies de consule rhætor.
Fœlix ille tamen coruo quoq; rarior albo
R Tota licet ueteres exornent undiq; ceræ
Atria:nobilitas sola est atq; unica uirtus
S Miserum est alienæ incumbere famæ
Summum crede nephas animam præferre pudori
Et propter uitam uiuendi perdere causas
T Pone iræ fræna modumq;
Pone & auariciæ miserere inopum sociorum
Ossa uides regũ uacuis exuta medullis. Respice qd moneãt
V Curandũ in primis ne magna iniuria fiat (leges
Fortibus & miseris:tollas licet omne quod usquam est
Auri atq; argenti scutum gladiumq; relinques
Et iacula & galeam.spoliatis arma supersunt
X Omne animi uitium tanto conspectius inse.
Crimen habet:quanto maior qui peccat habetur.
Fata regunt homines fatum est in partibus illis
Z Omnibus in rebus numerentur deinde labores
An facile & pronum est agere inter uiscera penem
Legitimum:atq; illic hesternæ occurrere cœnæ
Securus erit minus ille miser qui foderit agrum.Non dominũ.
aa O corydon corydon secretum diuitis ullum
Esse putas.serui ut taceant iumenta loquentur
Et canis & postes & marmora claude fenestras
Vela tegant rimas iunge hostia.tollito lumen
E medio clament omnes.prope nemo recumbat
Quod tamen ad cantum galli facit ille secundi
Proximus ante diem caupo sciet.
bb Viuendum recte tum propter plurima:tum his
Præcipue causis ut linguas mancipiorum.
Contemnas.nam lingua mali pars pessima serui.
A Vtile consilium modo sed commune dedisti:
Nunc mihi quid suades post damnum temporis?& spes
Deceptas.festinat enim decurrere uelox

Flosculus.angustæ miseræq; breuissima uitæ
Portio:dum bibimus:dum serta:unguenta puellas
Poscimus.obrepit non intellecta senectus.
Ratus uenit in cœnacula miles
Cantabit uacuus coram latrone uiator.
Ad generum cereris sine cede ac uulnere pauci B
Descendunt reges & sicca morte tyranni C
Exitus ergo qui est o gloria.
Mors sola fatetur.Quantula sint hominum corpuscula D
Da spacium uitæ multos da iupiter annos E
Hoc recto uultu solum hoc & pallidus optas
Sed quam continuis & quantis longa senectus
Plena malis?deformem & tetrum ante omnia uultum F
Dissimilemq; sui deformem pro cute pellem
Pendentesq; genas & tales aspice rugas
Sed tuus endymion dilectæ fiet adulter G
Matronæ mox cum dederit seruilia nummos
Fiet & illius quam non amat.exuet omnem
Corporis ornatum.quid enim ulla negauerit udis.Inguinib⁹?
Quandoquidem accepto claudenda est ianua damno H
Quippe minuti.Sēper & firmi est animi exiguiq; uoluptas
Vltio continuo sic collige quod uindicta
Nemo magis gaudet q̄ fœmina
Dociles imitandis Turpibus ac prauis omnes sumus.
Crescit amor numi quantum ipsa pecunia crescit K
Terra malos homines nunc educat atq; pusillos L
Ergo deus quoscunq; aspexit ridet & odit.Hæc Iuuenalis.
¶ Quis expediuit psittaco suum chære? M
Picasq; docuit nostra uerba conari?
Magister artis ingeniq; largitor.
Venter negatas artifex sequi uoces. N
O curas hominum o quantum est in rebus inane
Quid faciam?sed sum petulanti splene cachinno.
Scire tuum nihil est nisi te scire hoc sciat alter O
At pulchrum est digito monstrari & dicier hic est
Rides ait & nimis uncis.Naribus indulges.
O lane a tergo quem nulla ciconia pinxit. P
Nec manus auriculas imitata est mobilis albas Q
Nec linguæ quantum sitiat canis apula tantum
Vos o patritius sanguis quos uiuere fas est
Occipiti ceco posticæ occurrite sannæ.
Non secus ac si oculo rubricam dirigit uno.
Auriculas asini quis non habet?
Eleborum frustra cum iam cutis egra tumebit
Poscentes uideas:uenienti occurrite morbo R
Et quid opus cratero magnos promittere montes.
Discite & o miseri causas cognoscite rerum:
Quid sumus?aut quidnam uicturi gignimur?ordo
Quis datus?aut metæ q̄ molis flexus:& unde
Quis modus argento?quid fas optare:quid asper
Vtile numus habet?patriæ carisq; propinquis
Quantum elargiri deceat:quem te deus esse
Iussit & humana qua parte locatus es in te.
Tange miser uenas & pone in pectore dextram S
Nil calet hic:summosq; pedes attinge manusq;.Non frigent.
Egregium cum me uicina dicat.Non credam.
Respue quod non es:tollat sua munera cerdo T
Tecum habita & noris q̄ sit tibi curta supellex
Vatibus hic mos est centum sibi poscere uoces V
entum hora:& linguas optare in carmine centum
Folle premis uentos nec clauso murmure raucus X

Nescio quid graue tecum cornicaris inepte
Nec scloppo tumidas intendis rumpere buccas
Verba togæ sequeris iunctura callidus acri.
Ore teris modico pallentes radere mores
Doctus & ingenuo culpam defigere ludo
Hic ego centenas ausim deposcere uoces:
Vt quantum mihi te in sinuoso pectore fixi
Voce traham pura totumq; hæc uerba resignent
Quod latet arcana non enarrabile fibra
Y Tecum & enim memini longos consumere soles.
Et tecum primas epulis decerpere noctes
Vnum opus & requiem pariter disponimus ambo.
Atq; uerecunda laxamus seria mensa.
Z Non equidem hoc dubites amborum fœdere certo
Consentire dies & ab uno sidere duci
Nostra uel æquali suspendit tempora libra
Nescio quod certe est quod me tibi temperet astrum.
aa Mille hominum species & rerum discolor usus
Velle suum cuiq; est nec uoto uiuitur uno
Mercibus hic Italis mutat sub sole recenti
Rugosum piper & pallentis grana cumini
Hic satur irriguo mauult turgescere somno
Hic campo indulget. hunc alea decoquit ille
In uenerem putris. sed cum lapidosa chiragra
Fregerit articulos ueteris ramalia fagi
Tunc crassos transisse dies lucemq; palustrem
Et sibi iam seri uitam ingemuere relictam
bb Petite hinc iuuenesq; senesq;:
Finem animo certum. miserisq; uiatica canis
Cras hoc fiet. idem cras fiet. quid: quasi magnum
Nempe diem donas. sed cum lux altera uenit
A Iam cras hesternum consumpsimus: ecce aliud cras
Egerit hos annos & semper paulum erit ultra. Hæc Persius.
B ¶ Acrius inuitos multoq; ferocius urget
Quam qui seruicium ferre fatentur amor. Oui. de fine titulo.
C Tu quoq; non paucos (si te bene nouimus) ures
Tu quoq; præteriens uulnera multa dabis
Non possunt (licet ipse uelis) cessare sagittæ
D Feruida uicino flamma uapore nocet.
Verba superciliis sine uoce loquentia dicam.
E Quæ tu reddideris ego primus pocula sumam
Et qua tu biberis hac ego parte bibam.
F Multa miser timeo quia feci multa proterue:
Exempliq; metu torqueor ipse mei.
G Vir bibat usq; roga precibus tamen oscula desint
Dumq; bibit furtim si potes adde merum
Si bene compositus uino somnoq; iacebit:
Consilium nobis resq; locusq; dabunt.
H Illa uerecundis lux est præbenda puellis:
Qua timidus latebras sperat habere pudor.
I Vt stetit ante occulos posito uelamine nostros
In toto nusq; corpore fæda fuit
Quos humeros. quales uidi tetigiq; lacertos
Forma puellarum q̄ fuit apta premi
Quam castigato planus sub pectore uenter
Quam & quale latus q̄ iuuenile femur.
K Singula quid referam: nil non laudabile uidi
Et nudam pressi corpus adusq; meum.
Cætera quis nescit fessi requieuimus ambo:
Proueniat medii sic mihi sæpe dies.
L Vrbibus obsessis clausæ munimina portæ

Profunt. in media pace quid arma times
Quid facies hosti si sic excludis amantem
Heu melior quanto fors tua forte mea est. M
Nox & amor nunq̄ mihi moderabile suadent N
Illa pudore uacat liber amorq; metu.
Omnia consumpsi nec te precibusq; minisq;. Mouimus
Astitit illa amens albo & sine sanguine uultu O
Exanimes: artus & membra trementia uidi
Suspensæq; diu lachryme fluxere per ora P
Qualiter abiecta de niue manat aqua
At tu ne dubita minuit uindicta dolorem. Q
Quælibet infirmas adiuuat ira manus. R
Tam fœlix esses q̄ formosissima uellem S
Ludunt formosæ casta est quam nemo rogauit.
At si rusticitas non uetat ipsa rogat.
Labitur occulte falliq; uolubilis ætas T
Et celer amissis labitur annus equis
Parcius exigito præcium dum rætia tendis
Ne fugiant: captos legibus ure tuis.
Sæpe simultates ira morata facit.
Nec siquem falles tu periurare timeto. V
Postmodo de stipula grandis aceruus erit.
Non bene si tollas prælia durat amor.
Impia sub dulci melle uenena latent. X
Di tibi dent nudosq; lares inopemq; senectam Y
Et longas hiemes perpetuamq; sitim.
Militat omnis amans & habet sua castra cupido Z
Quæ bello est habilis ueneri quoq; conuenit ætas:
Turpe senex miles turpe senilis amor
Quos petiere duces animos in milite forti:
Hos petit in socio bella puella uiro
Quis nisi uel miles uel amans & frigora noctis
Et denso mixtas perferet imbre niues!
Ille graues urbes: hic duræ limen amicæ
Obsidet hic portas frangit: ac ille fores.
Ergo desidiam quicunq; uocabit amorem
Desinat ingenii est experientis amor.
Inde uides agilem nocturna bella gerentem:
Qui nolet fieri desidiosus amet.
Cur sim mutatus quæris quia munera poscis aa
Hæc te non patitur causa placere mihi.
Stat meretrix certo quouis mercabilis ære bb
Non bene conducti uendunt periuria testes. cc
Gratia pro rebus merito debetur inemptis: dd
Pro male conducto gratia nulla thoro.
Omnia conductor soluit mercede soluta
Nec manet officio debitor ille tuo
Parcite formosæ precium pro nocte pacisci
Non habet euentus sordida præda bonos
Nec tamen indignum est a diuite præmia posci
Munera poscenti quæ dare possit habet:
Carpite de plenis pendentibus uitibus uuas
Præbeat autumni poma benignus ager.
Officium pauper præbeat studiumq; fidemq;
Quicquid habet dominæ conferat omne suæ:
Est quoq; carminibus meritas celebrare puellas
Dos mea: quam uolui nota sit arte mea. ee
Scinduntur uestes gemmæ franguntur & aurum
Carmina quæ tribuent fama perhennis erit.
Non dare. sed precium posci dedignor & odi
Quod nego poscenti desine uelle dabo

A Nunc iuuat in teneris dominæ iacuisse lacertis
Omnia perpeterer sed surgere mane puellas
Quis nisi cui non est ulla puella ferat
Optaui quotiens ne nox mihi cedere uellet.
B Mollierant duras dulcia uerba fores.
At facies teneræ laudata est sæpe puellæ
Quem metuit quisq; perire cupit.
C Vir doluit famæ damna puella tulit
Crede mihi nulli sunt crimina grata marito
Viderit ipse licet credet tamen ille neganti
Damnabitq; oculos & sibi uerba dabit
Aspiciet dominæ lachrymas: plorabit & ipse:
Quid precibus nostris mollius esse potest
D Non caret effectu quod uoluere duo
Centum sunt causæ cur ego semper amem
E Oscula cantanti rapta dedisse uelim.
F Candida me capiet: capiet me flaua puella
Est & in fusco grata colore uenus
Nullus amor tanti est abeas pharetrate cupido.
G Vt mihi sit totiens maxima uoto mori
Fœlix qui quod amat defendere fortiter audet
H Quod decuit reges cur ego turpe putem?
Vt tamen iratos in te defixit ocellos
Vidit te totis erubuisse genis.
I Stulte quid est somnus gelidæ nisi mortis imago
Longa quiescendi tempora fata dabunt.
Me modo decipiant uoces fallacis amicæ
Sperando certe gaudia magna feram
K Et modo blandicias dicat modo iurgia nectat
Sæpe fruar domina: sæpe repulsus eam.
Fœlix quem Veneris certamina mutua perdunt
Dii faciunt læthi causa sit ista mei.
Vade memor nostri uento reditura secundo
L Anule formosæ digitum uincire puellæ
Inuida formosæ prius tangam ora puellæ
M Verba puellarum foliis leuiora caducis
Irritaq; ut uisum est uentus & aura ferunt.
N Implicuitq; suos circum mea colla lacertos
O Et quæ me perdunt oscula mille dedit
Vincor & ingenium sumptis reuocatur ad armis
P Cui peccare licet peccat minus ipsa potestas:
Semina nequitiæ languidiora facit
Desine (crede mihi) uitia irritare uetando
Obsequio uinces aptius ille tuo.
Q Ingenium quondam fuerat præciosius auro
R Curia pauperibus clausa est dat census honores
Inde grauis iudex inde seuerus eques
Viue pius. moriere pius: cole sacra colentem.
S Rustica nec uacuum pectus amoris habet
T. Non facit ad mores tam bona forma malos.
Facta mouent odium facies exornat amorem. Hæc ex Oui.
V ¶ Nuda ptãs: Armauit fratres pugna est de paupe regno.
X Spes anxia mentem. Extrahit & lõgo cõsumit gaudia uoto
Y Maior & in exiguo regnabat corpore uirtus.
Proh gnara nihil mortalia fati. Corda sui
Exulibus patriaq; fugatis. Nondum læta uenus.
Dabitur mihi crede merentum. Consiliis tranquilla dies.
Pone modum lætis
Z Non parat populus regnum breue.
O ceca nocentum. Consilia. o' semper timidum scelus
aa Fidamq; negant suspecta silentia pacem.

Prona

Prona fides populis deus omnia credere suadet.
Dulce loqui miseris ueteresq; reducere questus.
Dum tempus agit rem. Consulite.
Proh fors & ceca futuri Mens hominum
Subdit amor stimulos & uulnera sanat.
O iuuenes seruate animos auidumq; furorē. Sāguinis aduersi bb
Bellicus ardor. Consiliis obstat prohibetq; tueri
Vtere luce tua longamq; indue famam
Mille modis læthi miseros mors una fatigat. dd
Sed diuum fortia quid non. Tela queant.
Nox fæcunda operum pulchræq; accommoda fraudi ee
Inuidia fata piis & fors ingentibus ausis. Rara comes.
Et prolis amor crudelia pectora uincit.
Necnō ācipitis pugnat sētētia uulgi. discordesq; ferit mot? ff
Fœlix qui tantam lucem mercede reliquit.
Rara dari terrisq; solet contingere uirtus gg
Si pudor est primum miserere tuorum
Hæc pietas hic uerus honos ibi gloria tantum.
Ventosumq; decus tituliq; in morte latentes.
Adde moram celeri & metire quod audes.
Da ueniam afflicto dictis ignosce superbis. hh
Tristes mors obruit iras.
Ite alacres tantæq; precor confidite causæ. Hæc Statius.
¶ Omnibus una comes uirtutibus associatur. ii
Auxiliumq; suum fortis patientia miscet kk
Nulla anceps luctamen init uirtute sine ista
Virtus nam uidua est quam non patientia firmat.
Define grande loqui frangit deus omne superbum ll
Magna cadunt: inflata crepant: tumefacta premuntur.
Disce supercilium deponere disce cauere
Ante pedes foueam quisquis sublime minaris.
Peruulgata uiget nostri sententia christi
Scandere celsa humiles & ad iima redire foraces
Si pœnitet aut nocet error. A
Ne parcit propriis amor immoderatus habendi B
Pignoribus. spoliatq; suos fames inopia natos.
Stāt tuti rōnis ope stāt turbine ab oī. Immunes fortesq; aī.
Nil refert armis contingat palma dolis ue. C
Summa quies nil uelle supra q̄ postulet usus. D
Debitus. ut simplex alimonia uestis & una
Infirmos tegat & recreet mediocriter artus:
Expletumq; modum naturæ non trahat extra
Ingressurus iter: pera ne tollito: ne ue
De tunicæ alterius gestamine prouidus esto
Nec te solicitat res crastina ne cibus aluo E
Deserit redeunt escæ cum sole diurnæ
Nonne uides q; nulla auium cras cogitet ac se
Pascendam præstante deo non anxia credat
Confidunt uolucres uictum non defore uiles
Passeribusq; subest modico uenalibus asse.
Indubitata fides. dominum curare potentem
Ne pereat. tu cura dei faciesq; christi
An dubitas ne te tuus unq̄ deserat autor?
Ne trepidate homines uitæ dator & dator escæ
Quærire luciferum cælesti dogmate pastum
Qui spem multiplicans alit inuiolabilis æui
Corporis immemores memor est qui condidit illud
Suppeditare cibos atq; indiga membra fouere.
Nam pallor in ore. Conscius audacis facti dat signa reatus
Pax plenum uirtutis opus. pax summa laborum F
Pax belli exacti precium est. preciumq; pericli G

Sidera pace uigent consistunt terrea pace
H Nil placitum sine pace deo. non munus ad aram. Prudentius
I ℂ Non est crede mihi sapientis dicere uiuam
K Sera nimis est uita crastina uiue hodie
Sit mihi uera satrix sit non doctissima coniunx
L Sit nox cum somno sit sine lite dies.
Quid non scæua sibi uoluit fortuna licere
M Hominem malignum forsan tu esse credas
N Ego esse miserum credo cui placet nemo.
Crede mihi q̃uis ingentia dones
O Autoris pereunt garrulitate sui:
P Si duri puer ingenii uidetur. præconem facies aut architectũ.
Simpliciter pateat uitium fortasse pusillum est
Q Quod tegitur maius creditur esse nephas.
Impius infando miles corrumpitur auro
Accipe q̃ primum breuis est occasio lucri.
Inferior matrona suo sit prisce marito.
R Non aliter fiunt fœmina uirq; pares.
Principis est uirtus maxima nosse suos.
S Et si non dederis cæsar permitte rogari.
Offendunt nunquam thura præcesq; iouem
Et dominum mundi flectere uota ualent.
T Sit tandem pudor & modus rapinis
V Quid non ingenio uoluit natura licere?
Nunc quem mensa tibi quem cæna parauit amicum
Esse putas fide pectus amicitiæ
X Quis enim damnat sua uota libenter?
Y Quid non longa dies. quid non consumitis anni?
aa Vt captum teneas capto quoq; munera mitte
De cauea fugiat ne male pastus aper
bb Vrere nec miserum cessant suspiria pectus
cc Parce præcor lasso uanosq; remitte labores
Qui tibi non prosunt & mihi galle nocent.
dd Caluo turpius est nihil comato
ee Illa placet tellus in qua res parua beatum
ff Me facit & tenues luxuriantur opes
Ardua res hæc est opibus non tradere mores.
gg Sit pudor & tandem ueri respectus & æqui
Rebus in angustis facile est contemnere uitam
hh Fortiter ille facit qui miser esse potest
Vxor uade foras aut moribus utere nostris
ii Non sum ego nec curius nec numa nec tatius.
Si te delectat grauitas lucretia toto
kk Sis licet usq; die. thaida nocte uolo
Me meus ad subitas inuitet amicus offellas.
ll Hæc mihi quam possum reddere cæna placet.
Nil est deterius latrone nudo.
mm Qui sua metitur pondera ferre potest.
Quid dentem dente iuuabit
nn Rodere carne opus est si satur esse uelis
oo Claudere quæ cænas lactuca solebat auorum
Dic mihi cur nostras inchoet illa dapes. Valerius. Martialis.
ℂ Heu senibus uitæ portio quanta manet?
Tu me sola tibi subdis miseranda senectus
Cui credit quicquid uincere cuncta potest
Continuos gemitus ægra senectus habet
Stat dubius tremulusq; senex semperq; malorum
Credulus & stultus quæ facit ipse timet.
Laudat præteritos præsentes despicit actus
Sunt sola fortes garrulitate senes
Exultat leuitate puer grauitate senectus

Ipsa etiam ueniens consumit saxa uetustas
Et nullum est quod non tempore cadat opus
Turpe seni uultus nitidi uestesq; decoræ.
Diuersos diuersa iuuant non omnibus horis B
Omnia conueniunt res prius apta nocet.
Est homini uirtus fuluo præciosior auro C
Cuncta trahit secum uertitq; uolubile tempus D
O quam dura premit miseros conditio uitæ
Non mors humano subiacet imperio E
Dulce mori miseris sed mors optata recedit
Sed cum tristis erit præcipitata uenit.
Crimen amare iocos, crimen conuiuia cantus F
O miseri quorum gaudia crimen habent.
Quid mihi diuitiæ quarum si dempseris usum G
Quamuis largus opum semper egenus ero
Deficiunt ualidi longæuo tempore tauri H
Et quondam pulcher fit modo turpis equus
Fracta diu ualidi compescitur ira leonis.
Foelix qui meruit tranquillam ducere uitam I
Et læto stabiles claudere fine dies
Iam nihil est totum quod uiximus omnia secum K
Tempus præteriens horaq; summa trahit.
Ortus cuncta suos repetunt matremq; requirunt L
Sic redit ad nihilum quod nihil ante fuit.
Quod natura negat reddere nemo potest M
Dura satis miseris memoratio prisca bonorum
Obtundunt siquidem curarum pondera sensus N
Non intellecti nulla est curatio morbi. O
Vnguibus & morsu teneri pascuntur amores.
Euentus uarios res noua semper habet. P
Rusticus expertum deflet cecidisse iuuencum. Q
Cum quo consueuit uictor honorat equum.
Castus amor ueneris dicite quando fuit?
O q̃ difficile est abscondere pectoris æstus.
Panditur inclusus sæpius ore furor. R
Omnia nemo pati non omnes omnia possunt
Sub qua discubuit requiescere diligit umbra S
Taurus & amissum quærit ouile pecus
Dulcius in solitis cantat philomela rubetis
Fitq; suum rapidis dulce cubile feris. Hæc Maximianus.
¶ Nam stultum nimis est cum tu prauissima temptes T
Alterius censor ut uitiosa notes
Pauperior caueat sese sociare potenti.
Nanq; fides illi cum parili melior.
Sic mos est hominis quicquid perfecerit ipse V
Vile licet maneat approbat ipse tamen.
Nolo uelis rerum quicq̃ laudare tuarum X
Ni sint alterius ore probata prius
Siqua uirture nites ne despice quenq̃ Y
Ex alia quadam forsitan ille nitet.
Hæc nos dicta manent magnis obsistere rebus Z
Paulatimq; truces exuperare minas.
Nemo suæ laudis nimium lætetur honore aa
Ne uilis factus post sua facta gemat.
Nemo nimis cupide sibi res desideret ullas bb
Nedum plus cupiat perdat & id quod habet.
Neue cito uerbis cuiusquam credito blandis cc
Sed si sint fidei respice quid moneant
Qui bene proloquitur coram sed postea praue dd
Hic erit inuisus bina q; ora gerat
Miramurq; magis quos munera mentis adornant ee

ff Quam qui corporeis emicuere bonis: Hæc Anianus
℄ Nam solet ars dominum sæpe iuuare suum
Ars animos frangit & firmat dirimit urbes
Arte cadunt turres arte leuatur onus.
gg Spes reficit dominum fallit & ipsa suum.
hh Gaudia semper amat & ludicra uerba iuuentus
Est cum lætitia pulchrior omnis homo.
ii Excitat & nutrit facundia dulcis amorem.
kk Credo quod interdum multis mendacia prosunt:
ll Incipe spe melius dedit & dabit omnia tempus.
Non sum qui fueram uix me cognoscere possum:
Verbula mixta iocis iurgia nulla mouent.
mm Sæpius impediunt iustos peccata malorum
Sic nocet alterius non mea culpa mihi.
nn Visus & ars docuit quod sapit omnis homo.
Me subito nimium deus & natura beauit
Nam diues redeo qui miser ante fui:
oo Visu crescit amor omnis decrescit ab usu
Perpetuo lignis crescit crescentibus ignis.
Detrahe ligna foco protinus ignis abest.
pp Prouidet & tribuit deus & labor omnia nobis
Proficit absq; deo nullus in orbe labor.
qq Principium uerbi finem quoq; aspice uerbi
Vt melius possis præmeditata loqui
rr Arbore de dulci dulcia poma cadunt
Demonstrat signis prolem natura frequenter
Sæpe solet similis filius esse patri.
Nostra modo uacuis deducimus ocia uerbis:
ss Ex minima magnus scintilla nascitur ignis.
tt Nam uenit a sola rusticitate pudor.
Semper iniquorum scelus impedit acta bonorum.
A Multotiens hominum frustratur spesq; laborq;
Mitte quod esse nequit pete quod esse potest.
B Stulte quid insanis cur te dolor urget inanis
Acquirit gemitus præmia nulla tuus.
Terge tuas lachrymas respice quid facias.
C Sæpius exigua dolor ingens labitur hora
D Estq; serena dies post longos gratior imbres
Et post triste malum gratior ipsa salus.
Sic me fortassis falso solamine pascis.
E Solius est proprium scire futura dei.
Sorte sub ambigua spes & labor omnis habetur
F Est mens nostra suis contraria sæpe loquellis
Nec factis sequimur omnia quæ loquimur:
Et scelus immensum si diues fallit egenum.
Pallida furtiuum facies monstrabit amorem.
Læta decet lætis pascere corda iocis.
Conuenit ut quæras nostros quasi nescia casus
Cum res consiliis facta sit ipsa tuis.
Fructibus ipsa suis quæ sit cognoscitur arbor.
Vt grauiter doleant nō pertinet ad sapientes. Pamphilus.
G ℄ Quicquid præcipies esto breuis ut cito dicta
H Percipiant animi dociles teneantq; fideles
Omne superuacuum pleno de pectore manat.
I Nō semp feriet qcūq; minabit arcus. Horati⁹ in arte poetica
K ℄ Quam miserum est odium damnis accedere nostris
L Dulcis amica ueni noctis solacia præstans
Inter aues & enim nulla tui similis
Tu philomela potes uocum discrimina mille
Mille uales uarios rite referre modos.
M Nam quamuis aliæ uolucres modulamina temptent:
Nulla

Nulla poteſt modulos æquiperare tuos
Inſuper eſt auium ſpaciis garrire diurnis
Tu cantare ſimul nocte dieq; potes
Sancta tamen domino depromis munera laudis N
Tu uales fœlix ſeu longo tempore fœnix
Et foueat tellus uelut te pelle uitellus. Oui. de philomela. O
¶ Tota mente deus tota ui cordis ametur. Proſper.
¶ Quo melior cunctis deus eſt plus debet amari. Sapiens. P
¶ Non qualis ſis tu ſed quantus quæritur es tu. ſapi.
¶ Luxuriat animi rebus plerunq; ſecundis.
Nec facile eſt æqua commoda mente pati. Oui. de arte Q
Vt pecudes quo uult trahit impetuoſa uoluntas
¶ Sic homines agitat luxurioſus amor. ſapiens. R
¶ Exemplum nobis præbet formica laboris
Quando ſuo ſolitum portat in hore cibum. Horatius S
¶ Tu quácunq; deus tibi fortunauerit horam.
Grata ſumme manu nec dulcia differ in annũ. Oui. in epiſtolis. T
¶ Omnes uincit opes ſecuram ducere uitam
Pauper ius nihil eſt q̃ miſer opum uſus. Aeſopus. V
¶ Dilige non alta medium tum dilige ſemper. ſapi. X
¶ Rara quidem uirtus quam non fortuna gubernat
Paſſibus ambiguis fortuna uolubilis errat. Oui. de triſtibus.
¶ Ludus fortunæ uariatur imagine lunæ
Creſcit decreſcit in eodem ſiſtere neſcit. ſapiens.
A domino commiſſa tibi bona cuncta memento. ſapiens.
Non habet in nobis iam noua plaga locum. Oui. de ponto.
¶ Poſſe pati facile eſt ſi nõ patientia deſit. Oui. de remedio. Y
¶ Diligitur nemo niſi cui fortuna ſecunda eſt. Oui. de pon.
¶ Qui leuiter ſpondet non multum ſoluere curat. ſapiens. aa
¶ Qui ſua dat largo non dat ſed fenerat illi. bb
Sæmina pauca iacit commoda multa metit. ſapiens.
¶ Qui ſemel eſt læſus fallaci piſcis ab hamo cc
Omnibus unca cibis æra ſubeſſe putat. Oui. de pon.
¶ Credite eunt anni more fluentis aquæ dd
Nec quæ præteriit iterum reuocabitur unda.
Nec quæ prætetiit hora redire poteſt. ee
Vtendum eſt ætate cito pede labitur ætas
Nec bona tam ſequitur q̃ bona prima fuit. Oui. de arte.
¶ Vt flos aut amnis hic mundus dicitur eſſe ff
Omnia prætereunt præter amare deum
Patet in hac urna q; non ſit uita diurna
Et quia non durat miſer eſt qui uiuere curat. ſapiens.
Sæpe creat molles aſpera ſpina roſas. Oui de pon.
¶ Fertilior ſeges eſt alienis ſemper in agris. gg
Vicinumq; pecus grandius huber habet. Oui. de arte. hh
¶ Inuidus inuidia comburitur intus & extra
Inuidioſus ego non inuidus eſſe laboro. ſapiens. ii
¶ Quem ſua facta premunt. cur aliena leuat? Aeſopus.
¶ Vno correcto caſtigantur quoq; plures
Sicq; fit in multum ualeat correctio ſemper. Horatius. kk
¶ Nec retinent patulæ commiſſa fideliter aures.
Euolat emiſſum ſemel irreuocabile uerbum. Oui. in epiſtolis. ll
Non ſecreta manent quorum fit conſcia turba
Mendaces faciunt ne credam uera loquenti mm
Nam multis iuſtis perfidus unus obeſt
¶ Qui nunq̃ iurat nunq̃ periurus habetur. Sapſ.
¶ Omne gen⁹ peſtis ſuperat mẽs diſſona linguæ. Aeſopus.
¶ Vit plenus fraude permiſcet mella ueneno. nn
Vt ſic decipiat improbo corde nimis. Horatius. oo
¶ Qualem commendas etiam atq; aſpice ne mox pp
Incutient aliena tibi peccata pudorem. Oui. in epiſtolis.

A ¶ Lauda tu parce si non uis uanus haberi
Nam laudans stultus nescit habere modum. Sapiens.
B ¶ Nil melius muliere bona nil inquam mala peius
Omnibus ista bonis præstat & illa malis
Mitior est anguis linguosæ coniugis ira
Qui tenet hanc eius non caret angue sinus
Deterior longe linguosa est fœmina scorto
Præualet in lingua qui non est fortis in armis
Nullus in hac pugna plus meretrice potest
Quem uir amat famulum miror si diligit uxor
C Semper in insidiis hunc timet esse sibi. Sapiens
Miror si mulier præuignum diligit ulla. sapiens
D ¶ Vilescit mulier suspitione cito. sapi.
¶ Scortum uas uile medio capra est quia fetet
Anguis ad extremum quia deuorat omnia demum
E Idcirco digne meretrix est dicta Chimæra. sapiens.
F ¶ Obsequio superant meretrix & prodior omnes. sapi.
G ¶ Est uirtus placitis abstinuisse bonis. Oui. Epistolarum.
H ¶ Non satis est tutum mellitis credere uerbis. Aesopus.
¶ Quisquis non fuerit patiens parendo iubenti
I Imperio nulli præficiendus erit. sapiens.
Deniq; non paruas animo dat gloria uires
Et fœcunda facit pectora laudis amor. Oui. de tristibus
K ¶ Occasum sapiens stultus considerat ortum. sapiens.
L Non semper sacras reddunt oracula sortes. Oui. de pon.
¶ Flecte genu. tunde pectus. nuda caput orans
Hæreat os terræ, mens cœlo. lingua loquatur. sapi.
Fœlicem dicas quem sua terra tenet. Oui. sine titu.
¶ Sæpe locum mutans animum cum re quoq; mutat. sapi.
¶ Fallere qui didicit fallere semper amat. Aesopus.
M ¶ Eximia est uirtus præstare silentia rebus.
Et contra grauis est culpa tacenda loqui. Oui. de arte
N ¶ Gutta cauat lapidē; cōsumitur anulus usu. Oui. de pon.
¶ Gutta cauat lapidem non ui sed sæpe cadendo.
O Ferreus assiduo consumitur anulus usu
Quid magis a saxo durum? quid mollius unda?
Dura tamen molli saxa cauantur aquá. Oui. de arte.
P ¶ Artibus ingeniis quæsita est gloria multis. Oui. de pon.
Q ¶ Qui scit laudatur qui nescit uituperatur
Dat galenus opes dat sanctio iustiniana
Ex aliis paleas ex istis collige grana. Horatius.
¶ Fœcundi calices quem non fecere disertum? Oui. episto.
R ¶ Nō miror est uirtus q̄ quærere parta tueri. Oui. de arte.
¶ Aspera uerba mouent animum sed dulcia placāt. sapi.
S Non est conueniens prælatos ecclesiarum
Aut sanctos magna uelle manere domo. Sapi.
T ¶ In precio precium nunc est dat census honores
Census amicitias pauper ubiq; iacet. Ouidius de fastis.
¶ Qui se peccatis gaudet fœliciter uti
Infœlix nimis est prosperitate sua. Prosper.
V ¶ Sit tibi potus aqua. cibus aridus. aspera uestis
Dorso uirga. breuis somnus. durumq; cubile. Sapi.
X ¶ Quamuis non habeas meritorum munera digna
Non sis propterea reddere fessus ea. Sapiens.
Y ¶ Solaciū est miseris socios habere malorū. Oui. epistolaꝝ
Z Munera (crede mihi) capiunt hominesq; deosq;
Placatur donis iupiter ipse datis. Oui. de arte.
aa ¶ Non bene cum sociis regna uenusq; manēt. Oui. de arte.
bb ¶ Non bene conueniunt nec in una sede morantur
Maiestas & amor sceptri grauitate relicta. Oui. maior.
cc ¶ Successore nouo uincit omnis amor. Oui. de remedio.

¶ Nam miranda canunt ſed non credenda poetæ. Cato. dd
¶ Quo quiſq; maior magis eſt placabilis iræ ee
Et faciles motus mens generoſa ſapit. Oui. de triſtibus.
¶ Parcere ſubiectis neſcit iniquus homo Virgilius ff
Parcere ſubiectis & debellare ſuperbos.
¶ Hæc eſt in ſummis gloria ſumma uiris
Subiectis ſemper prodeſſe q̄ preæſſe memento
Nominis eſt aliter gloria uana tui. Sapiens.
¶ Flamma recēs parua ſparſa recedit aqua. Oui. epiſtolaꝝ.
¶ Vtile non rectum cupiunt homines crede gg
Diligitur cenſus ſpernitur ecce deus. Sapiens. hh
¶ Fallitur augurio ſpes bona ſæpe ſuo. Oui. in epiſtolis.
¶ Mors reſecat mors omne necat quod carne creatur ii
Eſt commune mori mors nulli parcit honori. Sapiens. kk
¶ Principio morbi medicum conducito ſemper. Sapi. ll
¶ Parua necat morſu ſpacioſum uipera taurum
A cane non magno ſæpe tenetur aper. Oui. de remedio.
¶ Cui male feciſti ne te comiſeris illi mm
Prætereunte malo permanet ira mali
¶ Nunq̄ ſpernendos a te tuus eſt inimicus. Sapiens. nn
¶ Leuiter ex merito quicquid patiare ferendum
Quæ uenit indigne pœna dolenda uenit. Oui. epiſtolarum.
¶ Impia pars mundi parti eſt infeſta piorum. Proſper. oo
¶ Copia uerborum eſt ubi non eſt copia ſenſus. Sapi.
¶ Aetas dat uarios cunctis per ſæcula mores.
Nam mens mutatur necnon complexio ſemp. Sapiens.
¶ Alterius uon ſit qui ſuus eſſe poteſt pp
Ditior eſt liber mendicus diuite ſeruo
Non bene pro toto libertas uenditur auro qq
Hoc cæleſte bonum præterit orbis opes æſopus.
¶ Præ cunctis animi libertas eſt ueneranda
Seruitutis onus ſit ſemper deſpiciendus. Sapiens. rr
¶ Prouida mens ſtabilem figit ubiq; gradum. Sapiens.
Nobilis atque potens committit peſſima ſæpe
¶ Pro quibus ſtultus grauia fert populus. Sapiens.
¶ Nam tua res agit paries cū pxim⁹ ardet. Oui. epiſtolaꝝ.
Quid ualet hic mundus, quid gloria quid ue triumphus B
¶ Poſt miſerum fumus puluis & umbra ſumus. Sapiens.
¶ Nam uirtus uidua eſt quam nō patientia firmat. Sapiēs. C
¶ Si quid agas prudenter agas & conſpice finem. æſopus.
¶ Ferre minora uolo ne grauiora feram. æſopus
¶ Accepti memores nos decet eſſe boni. æſopus.
¶ Omni nō credas nō omni tempore prudens. Sapiens.
¶ Sæpe minus faciunt homines qui magna minantur D
Sæpe gerit nimios cauſa puſilla metus. æſopus.
¶ Quod tibi non uis fieri ne feceris ulli.
Quæ tibi fieri uis hoc quoq; fac aliis. Sapiens.
¶ Quod tibi non faceres aliis feciſſe caueto. æſopus.
¶ Quod ſibi quis nollit fieri non inferat ulli. Proſper.
¶ Cum maiore minor contendere deſinat & ſe E
Conſulat & uires temperat ipſe ſuas. æſopus.
¶ Vade uale caue ne titubes mandataq; frangas. Horatius F
Fortes adiuuat ipſa uenus. Tibullus cum ſequentibus G
¶ Celari uult ſua furta uenus
Heu male nunc artes miſeras hæc ſecula tractant H
Iam tener aſſueuit munera uelle puer
Blandiciis uult eſſe locum uenus ipſa quærelis. I
Supplicibus. miſeris. flentibus illa fauet.
Sæpe ego temptaui curas depellere uino K
At dolor in lachrymas uerteret omne merum
Nam donis uincitur omnis amor L

M Munera nec poscas det munera canus amator
Vt foueat molli frigida membra sinu.
N Ah lapis est ferrumq; suam quicunq; puellam. uerberat.
Iuraui quotiens rediturum ad limina nunq̃
Cum bene iuraui pes tamen ipse redit.
O Spes fouet & semper cras fore ait melius
P Somnia fallaci ludunt temeraria nocte
Et pauidas mentes falsa timere iubent.
Q Ah crudele genus nec fidum fœmina nomen
Ah pereat didicit fallere siqua uirum
Sed flecti poterit mens est mutabilis illis.
R Venit post multas una serena dies.
S Fœlix qui cum dolore. Alterius disces posse cauere tuo.
Periuria ridet amantum. Iuppiter.
T Non ego sum satis ad tantæ præconia laudis
Ipse mihi non si præstabit carmina phœbus
Et tibi qui possit magnis se accingere rebus
V Volgius. æterno propior nō alter homero. Hæc ex Tibullus.
Si memini fuerant tibi quattuor lelia dentes
Expuit una duos tussis & una duos
Iam secura potes totis tussire diebus
X Nil istic quod agat tertia tussis habet. Virgilius in uetulam
Accipe quod pro te lingua animoq; precor
Vt tibi dent annos superi dignissimus æuo es: Hermofrodita.
Vror & occultæ redunt præcordia flammæ
O ego si sileam terq; quaterq; miser.
Y Dulcis amœna fui multis mea facta placebant
Sed præter precium nil mihi dulce fuit.
Diruit hæc eadem quæ me construxerat una
Z Vna meæ uitæ causa nescisq; fuit.
Quid quereris? quid te tanto mœrore fatigas?
Spes mea. blanditiæ. deliciæq; meæ
Quid gemis? & totiens singultus pectora rumpunt
Quid lachrymis totiens lumina mœsta madent?
Sume animos lux nostra animæ pars altera nostræ
Qui uitæ arbitrium mortis & uiuis habes
Sume age. sume animos. o uita dulcior. o mi
Dulcis amor. uita carior ipsa mea
Pone modum lachrymis tantos compescere dolores
Angelma rogat quod rogat obsequere.
aa Ferrea non ego sum neq; sum de tigride nata
Ad placidus sanguis nobile corpus alit
bb Te clari exornant mores te uiuida uirtus
Te decor atq; altæ nobilitatis honos
Et tibi frons læta est & amica uirentibꝰ annis
Ingenuusq; tuo splendor in ore sedet
Illa gerit silices & clauso in pectore ferrum
Quæ talem imprudens nesciat amare uirum.
cc Hoc unum superest ut miseratus amantem
Excipias: nostros in tua iura sinus
Tu me ardere facis tu me languere furentem
Causa meæ uitæ causaq; mortis eris
Tu nostrum sidus tu gloria nostra perennis
Omnia tu nostræ iura salutis habes.
dd Forma fuit teneris semper suspecta puellis
ee Dii te perpetuent cuncta & per secula lætum
Reddant. sint uitæ flammina longa tuæ. Hermofrodita.
Rumor de ueteri faciet uentura timeri
Cras poterunt fieri turpia sicut heri.
Viuit at inuita quia uiuit paupere uita.
Torne putas plagis addere posse magis.

Nemo rebellatur & iuno belligeratur.
Miror φ fit ei mentio nulla mei. In exclamatione troiæ
A Si sapiens uiuas tibi solus commodus extas.
Vis fatuus fieri tibi fers incommoda soli.
Durior immanem succendit sermo furorem
B Mellificat diram responsum mollius iram
Insipiens totum festinat fundere flatum
C Temperat interdum sapiens in tempore motum
Semper solicitus cruciatur suspiciosus
D Qui sibi nil conscit secura mente quiescit
Quod legale uoues uotum ne reddere tardes
Pendere quod nolim promittere qualiter ausim
E Omne nocet nimium mediocriter omne gerendum
. Clauditur ad dandum uola panditur ad capiendum.
F Cum locuplete uiro litem motare caueto
Iure posus eris siqd sophistice q̄ris. Ex pueruiis Solomonis
ℭ Quod prope iacce diem tibi sum conuiua futurus
G Forsitan ignoras at fore ne dubites
H Ergo para cenam non qualem stoicus ambit
Sed lautam sane more curenaico
Nãq; duas mecum florenti ætate puellas
Adducam. quarum balsama cunnus olet.
Vernula sola domi sedeat quam nuper habebas
Si nondum cunnus uepribus horruerit
Sunt qui te insimulent & auari crimen amici
Obiciãt. facito rumor ut iste cadat. Philelphus ad Catonē.

ℭ Hæc sunt quæ tibi ex diuersis dare illustribus autoribus uolui carmina: ut ea tuis epistolarum generib⁹ loco parenthesis: aut alias ut melius cadere uidentur possis appropriare. Nunc autem de epistolarum su- præscriptionibus ut ex rubrica accepisti: q̄ breuiter uidere nostra erit institutio.

SAnctissimo Beatissimo Clementissimo Piissimo. Reuerendissimo. Religiosissimo. Colendissimo. Venerabili. Venerando. Deuotissimo. Benefico. Glorioso. Diuo inclito. incluso. Serenissimo. sacratissimo. christianissimo. inuictissimo. illustrissimo. excellētissimo. Illustri. excelso magnifico. magno potenti. fælici. magnanimo. strenuo oppimo forti. Constantissimo. grauissimo. integerrimo. præstantissimo amplissimo. spectatissimo. spectabili. clarissimo. generoso. insigni. celeberrimo. eximio. egregio sapienti. probatissimo circumspecto honorando. grãdæuo. primario. nobili. Doctissimo. erudito. præclaro. litteratissimo. ingenioso. ingenuo. obsequioso. liberalissimo emendato. moderato. urbano. mansueto. benigno. formoso. prudenti decoro. discreto. prouido. solerti. singulari. præcipuo peritissimo. elegantissimo. facundo. ornatissimo. uirtuoso. officioso splendido. Gratioso amico superiori perlæpido. iucundissimo. suauissimo. humanissimo. optatissimo. festiuo. facetissimo. studioso. honestissimo. dilecto desideratissimo. amãtissimo. charissimo necessario. cōiūctissimo. cordiali intimo. familiarissimo. domestico. peramando honorabili. munifico fideli. prōpto beniuolo. sagaci. constanti. diligentissimo. uigilantissimo. pari sincero. dulcissimo pacifico. affabili. Et multa his similia. Sed nunc huic finē Rubricæ statuo. & ad ultimā in ordine Rubricā quæ de conclusionibus erit Epistolarum accedam.

ℭ Circa artificiosas epistolarum conclusiones Marci Tullii Ciceronis clausulæ incipiunt.

AMe omnia summa in te studia officiaq; expecta non fallam opinionē tuā. libro primo. Epistola quinta. ℭ Tu me de tuis rebus oībus & de lentuli tui nostriq; studiis: exercitationibusq; tuis uelim q̄ familiarissime certiorē & q̄ sæpissime facias existimesq; neminē; cuiq; neq; cariorem neq; iucundiorem unq̄ fuisse q̄ te mihi. Idq; me non modo ut tu sentias: sed ut omnes gentes: etiam ut posteritas oīs intelligat esse facturū. Epistola. x. ℭ Tu uelim ad me de omni reipublicæ statu q̄ diligentissime perscribas Ea. n. certissima putabo quæ ex te cognoro libro secundo. Epistola. xi. ℭ Ego res romanas uehemēter expecto & desidero i primisq; qd agas scire cupio. Nam iamdiu pp hiemis magnitudinem nihil noui ad nos afferrebat. Epistola. xv. ℭ Hæc ad te scripsi liberius fretus cōscientia officii mei beniuolētiæq; quā a me certo iudicio susceptam quoad tu uoles conseruabo. libro. iii. epistola. vi. ℭ Hæc igitur tibi erunt curæ quemadmodum ostendis: meq; totum & mea & meos commendatos habeas. epistola. viii. ℭ Exploratum habeo quicquid nos communi sentētia statuerimus: id omnes homines probaturos. libro quarto. epistola prima. ℭ Sed plura quam statueram. Redeo ergo ad unum illud me tuum esse: fore cum tuis si modo erunt tui si minus me certe in omnibus rebus satis nostræ coniunctioni amoriq; facturum.

Epistola.viii. ¶ Tum est consulere temporibus. & incolumitati & uitæ & fortunis tuis. Ep'la.ix. ¶ Pu-
taui ea de re te esse admonendum: sed quoniā quod mihi placeret ostendi. Reliqua tu pro tua pruden-
tia considerabis me tamen uelim quo ad tempus te expectemus certiorem facias. Epistola.x. ¶ Tu ue-
ro ut intelligas homini amicissimo te tribuisse offi-
cium: re tibi præstabo. Epistola undecima. ¶ Sed hæc tu melius uel optime omnium: ego quæ perti-
nere ad te intelligam studiosissime omnia diligen-
tissimeq́ curabo: tuorumq́ tristissimo meo tēpore meritorum erga me memoriā conseruabo. Episto-
la. xiii. ¶ Tu uelim & quid agas & quid acturum te putes facias me q̄ diligentissime certiorem. Epi-
stola. xiiii. Quapropter simus eo animo inter nos quo semper fuimus: q̄ de te sperare de me præstare possim. Epistola ultima. ¶ Si poteris uelim pristi-
nam tuam erga me uoluntatem cōserues. lib.v. Epi-
stola.iii. ¶ Tecum te ero tantum quātū patiet̃ utri-
usq́ ætas & ualetudo: & si esse una minus poterim⁹ q̄ uolemus animorum tamen coniunctione iisdēq́ studiis ita fruemur ut nonnunq̄ una esse uideamur. Epistola.xiii. ¶ Tu si quid forte ad me scripseris p-
ficiā. ne te frustra scripsisse arbitrere. Epistola.xvii. ¶ Ego si uidebit̃ recte fieri posse ad te ueniā breui siquid acciderit ut mutandum consiliū sit te certio-
rem faciam statim: tu ita fac cupidus mei uidēdi sis ut istinc te ne moueas tam infirma ualetudine. nisi ex me prius quæsieris per litteras quid te uelim face-
re. Me uelim ut facis diligas ualetudiniq́ tuæ & trā-
quillitati animi seruias. Epistola ultima. ¶ Tu ue-
lim scribas ad me q̄d agas & ubi futurus sis: ut aut quo scribam aut quo ueniā scire possim. lib.vi. Epi-
stola.ii. ¶ Hæc mihi: tu tui: tua omnia maxime cu-
ræ sunt: & dum uiuam erunt. Epistola.iii. ¶ Tu cu-
ra cum fortitudine animi te tum etiam spe optima sustētes. Epistola.vi. ¶ Caue dubites quin omnia de salute tua ac reditu perfecta sint. Epistola.xii. ¶ Hic tui omnes ualent: summaq́ pietate te deside-
rant: & diligunt & colunt. Tu & cura ut ualeas & te istinc ne temere cōmoueas. Ep'la.xx. ¶ Cura igit̃ ut ualeas & me hoc biduo aut triduo expecta. li.vii. Epistola.iiii. ¶ Cura ut ualeas & me ut amas ama. Ego tuas britanicas litteras expecto. Epistola.v. ¶ Quare omnibus de rebus fac ut q̄primū sciam: aut consolando: aut consilio aut te iuuero. Epistola. x. ¶ Scribe aliquando ad nos quid agas & a nobis q̄d fieri aut curari uelis. Epistola.xii. ¶ Tu ad me de istis rebus omnibus scribas uelim q̄ diligentissi-
me. Epistola. xiii. ¶ Te ualde amamus nosq́ a te amari tum uolumus tum etiā cōfidimus. Epistola. xiiii. ¶ Nihil te ad me postea scripsisse demiror p-
sertim tā nouis rebus. Epistola.xix. ¶ Reliquā spē nullā uideo: quare ad patriā redeo: sapienter hæc re-
liquisti si consilio: fæliciter si casu. Epistola.xxix. ¶ Nā est homo non ingratus: meq́ uæhementer obseruat. Ad eum de te diligentissime scripsi: eāq́ epistolam cum hac epistola cōiunxi: q̄ ille cū accepe-
rit: & q̄d tibi pollicit⁹ sit uelim ad me scribas. Episto-
la.xxxi. ¶ Tu uelim posthac sic statuas tuas mihi litteras longissimas quasq́ gratissimas fore. Episto-
la ultima. A te peto ut meas iniurias pinde doleas. ut me existimas & dolere & ulcisci tuas solere. libro. viii. Epistola.vi. ¶ Tu quid sis acturus. & quid tibi placeat pergratū mihi erit si ad me scripseris. libro. ix. Epistola.ii. ¶ Faciā ergo illud quod rogat⁹ sum ut eorū quæ tēporis huius sint quæ tua audiero ne-
quid ignores. Epistola.vi. ¶ Sed tamen si sciam q̄d tu constitueris meum cōsilium accommodabo po-
tissimum ad tuum: quare expecto tuas litteras. Epi-
stola.vii. ¶ Erit tuæ quoq́ fidei & humanitatis cu-
rare ut is tabellari⁹ quem ad te misi reuerti possit ad me: & a te mihi litteras referat. Epistola.ix. ¶ Tu uelim aio sapienti fortiq́ sis ut tua moderatio & gra-
uitas alioꝝ infamet iniuriā. Epistola.xii. ¶ Tu ue-
lim ut scribis cū fabris eam pspicias: si. n. nihil est in parietib⁹ aut in tecto uitii cætera mihi pbabūt̃. Epi-
stola.xv. ¶ Tu tamē pro tua sapiētia debebis opta-
re optima: cogitate difficillima. ferre quæcūq́ erūt. Epistola.xvii. ¶ Me quottidie aliud ex alio ipedit: sed si me expediero ut i ista loca uenire possim: non cōmittā ut te sero a me certiorē factū putes. Episto-
la.xix. ¶ Sed cura si me amas ut ualeas ne ego te ia-
cēte bona tua comedā. Statui eni tibi ne ægroto qui-
dem parcere. Epistola.xx. ¶ Interea q̄ ad dignitatē tuā ptinere arbitrabor studiose diligēterq́ curabo. libro.x. Epistola.iii. ¶ Quod si pinde ut ipse mere-
or mihi successerit: certe & tibi cui maxime cupio & oibus uiris bonis satisfaciā. Epistola.iiii. ¶ In illam igit̃ curā incūbe mi plance ut nequa scintilla teterri-
mi belli relinquat̃: q̄d si erit factum & remp. diuino beneficio affeceris & ipse æternā gloriā cōsequere. Epistola quartadecima. ¶ Fac ualeas: meq́ mutuo diligas: dignitatēq́ meam si mereor tueare: sicut ad-
huc singulari cū beniuolētia fecisti. Epistola decima septima. ¶ Litteras tuas uæhemēter expecto & q-
dem talis qualis maxime opto. Epistola xxii. ¶ Tu ut īstituisti me diligas rogo ppeq́ tuū persuadeas. Epistola.xxiiii. Magnā eni; inuidiā his faciem⁹: nil tamē nō postulandū putaui q̄d æquū esse statuerē. libro.xi. Epistola prima. Cū primū de Antonio ex-
ploratū habuero faciam te certiorē: Tu me amabis ita si hoc idem me in te facere senseris. Epistola.x. ¶ Maliuolentiæ hoīum in me si poteris occurres: si nō poteris hoc cōsolabere q̄ me de statu meo nul-
lis contumeliis deterrere possunt. Ep'la.xi. ¶ Hoc quam uim habeat te existimare malo q̄ me aperti-
us scribere. Epistola.xii. ¶ Ego plusquam feci face-
re non possum te tamen id quod spero omniū ma-
ximum & clarissimū uidere cupio. epistola quarta-
decima. ¶ Plura scribere nō debeo præsertim ad te quo magistro breuitatis uti cogito. epistola quinta-
decima. ¶ Ad has litterras stati; mihi rescribe: tuo-
rumq́ aliquē mitte siquid reconditū magis erit me-
que scire opus esse putaris. epistola uicesima. ¶ Si quid erit occultius & ut scribis reconditū meoꝝ ali-
quē mittā quo fidelius ad te litteræ perferant̃. epi-
stola uicesimaprima. ¶ Ego tuis neq́ desum neq́ deero: qui siue ad me referent siue non: mea tibi ta-
men in te beniuolentia & fides pstabitur. libro.xii. Epistola.ii.

Epistola secunda. ¶ Nūc residet spes in uirtute tua de reliquo malo teipsum tecū loqui q̄ dicta nostra cognoscere. Epistola tertia. ¶ Scriberem plura si rē causamq; noscē: nūc quæ scribo scribo ex hoiu; opinione atq; fama: tuas litteras auidus expecto. Epistola quarta. ¶ Fratris.n. loco mihi est qui ex te natus teq; dignus est. Epistola. xiiii. ¶ Quamobrem opinione celerius confido sceleratissimum latronē pœnas daturū. Quarto nonas Iunias perge. Nihil mihi tam deesse scito: q̄ qui cū hæc familiariter docteq; rideam is tu eris si q̄ primum ueneris: quod ut facias non mea solum sed etiā tua interesse arbitror Epistola. xviii. ¶ Sed hæc melius ex re & ex tēpore constitues. mihi quidem usq; curæ erit quid agas dū quid egeris sciero. Epistola. xix. ¶ Plura scipsissem nisi tui festinarent. Itaq; chætippo nostro me uelī; excuses. Epistola. xxii. ¶ Da operā ut ualeas: hoc mihi gratius facere nihil potes. Epistola. xxiii. ¶ De reliquo uelim tibi persuadeas non esse mihi meam dignitatem tua cariorē. Epistola ultima. ¶ Maius mihi dare beneficiū nullū potes. id mihi intelliges esse gratissimū. libro. xiii. Epistola. ix. ¶ Mihi certe gratissimū feceris si itellexero has litteras tātū quātum scribens confidebā apud te pondus habuisse. Epistola. xviii. ¶ Hanc rem mihi plane si effeceris meā de tua erga me beniuolētia spē confirmaueris ipsum capitonē gratissimū officiosissimū. optimū uirū ad tuā necessitudinē tuo sūmo beneficio adiūxeris. Epistola. xxx. ¶ Peto igīt abs te ut oibus rebus quæ sine molestia tua facere possis ei cōmodes habeasq; in numero tuoꝝ perficiasq; ut itelligat has litteras meas magno sibi usui fuisse: erit id mihi maiorem in modū gratū. Epistola. xxxvi. ¶ Tu modo ad me uelim omnia diligētissime perscribas & si magis tē q̄ litteras debeo expectare. Cura ut ualeas: & ita tibi persuadeas mihi te carius nihil esse nec unq̄ fuisse. uale mea terentia q̄ ego uidere uideor. Itaq; debilitor lachrimis. libro. xiiii. Epistola. iii. ¶ Cura qd̄ potes ut ualeas & sic existimes me uæhementius tua miseria q̄ mea cōmoueri. Mea terentia fidissima atq; optima uxor. & mea carissima tuliola: & spes reliqua nostra Cicero ualete. Epistola. iiii. ¶ Cicero bellissimus tibi salutē plurimā dicit. etiā atq; etiā uale. Epistola. vii. ¶ Vos meæ carissimæ animæ q̄sæpissime ad me scribite: & uos quid agatis & qd̄ istic agat̄ Quintus frater & filius & ruffus uobis salutē dicit. ualete. octauo kalēdas qntiles. Miturnis. Epistola. xiiii. ¶ Quāobrē tibi sic psuadeas uelim si mihi tua snia tributus honos ex meis litteris fuerit me sic existimatuꝝ: cū auctoritate tua: tū beniuolētia erga me mihi quod maxime cupieri; cōtigisse. libro. xv. Epistola. iiii. Vale & nos dilige: & istituto itinere seueritatē: diligētiāq; sociis & rep. præsta. Epistola. v. Magnopere a te peto ut operā des. efficias: neqd mihi fiat iniuriæ: neue quid tēporis ad meū animū munus accedat: qd̄ si feceris magnus ad tua pristina erga me studia cumulus accedet. Epl'a. xii. ¶ Nobis quidē q te amamus erit gratum: & amabo te cū dabis posthac aliquid demū litterarū. mei memineris. ego nunq̄ quenq̄ ad te cum sciā sine meis litteris ire patiar. Epistola. xvii. ¶ Malo te paulo post ualētē q̄ statim ibecillē uidere. Cura igitur nihil aliud nisi ut tu ualeas: cætera ego curabo. Etiā atq; etiā uale. leucade pficiscens septimo Idus Nouembris. Nemo nos amat q te non diligat. Carus oibus expectatusq; uenies. Epistola. ii. ¶ Illud igīt poti⁹ cura potissimum ut ualeas. de tuis inumerabilibus in me beneficiis erit hoc mihi gratissimū. Epl'a. iii. ¶ Quantum me diligis tantū fac ut ualeas: uel quantu te a me scis diligi. Epistola quarta. ¶ Effice si me diligis ut ualeas: & ut ad nos firmus ac ualēs q̄primū uenias. Ama nos & uale. Epistola octaua. ¶ Hæc te scire uolui. Tu etiā atq; etiā cura ut ualeas litterasq; ad me mittas quotienscunq; habebis cui des. Epistola. x. ¶ Tu uelim iprimis cures ut ualeas ut una colloqui dulciter possumus. Antherum tibi cōmēdo. uale. Epistola. xxi. ¶ Noli cōmittere ut excusatiōe potius expleas officiū scribendi: q̄ assiduitate epistolarum. ualide enim mihi semper & uera & dulcia tuis epistolis nuntiant̄. Epistola uigesimaquinta. Et hæc ex Tullio. Gasparinus. Pergamensis & alii.

Ad Idem.

Liud non est præmium quod maius a te pro nostra amicitia expectem: q̄ ut intelligā ea me posse facile apud te consequi quæ sunt honesta. ¶ Opto ut illū exitum uestra consilia iueniant quē fortuna uisa est mihi primo in successu uobis promisisse. ¶ Rem pergratā mihi feceris si naturæ de exitu rerū uestraru; oia ad me scribes. ¶ Tu hæc si secreta hēbis donec efferendi tēpus datū esse p meas litteras intelliges. ¶ Aliud nō ē qd̄ ad te scribā: nisi q me tuis litteris admoneas: quotiēs eni ipsas lego uideor mihi tecū esse & loqui. ¶ Expecto autē litteras tuas quib⁹ intelligam quid mihi sit inter tot perturbationes agēdū: aut eni me consolaberis: aut ad omnia quæ male me habent magno animo sustinenda tua exhortatione fortiorē facies. ¶ Hæc oia ad te breuiter perscripsi: nā de singulis quæ a nobis non minus fortiter q̄ fœliciter gesta fuerunt doctior ab his fies qui huic bello interfuerunt: quibus ego litteras meas cū mādatis ad te cōmisi. ¶ Verū quia hæc sæpius a te cogitari scio finem scribendi faciam: si prius illud tibi psuasero neminē annis multis in nostra ciuitate fuisse cui nostra respublica se magis debere fateat̄ q̄ tibi uni. Fac ergo ut sæpe de rebus tuis ad me scribas: nec me permittas esse ociosum: tūc eni; me maxime a te diligi putabo. cum magnum aliquid & quod in tua re sit psæpe mihi iposueris. ¶ Re mihi pergratam facies si quotiens habebis cui possis tuas litteras cōmittere semper aliqd ad me scribas. totiens.n. tecū eē uideor quotiēs tuas litteras lego. nec permittā amicitiā nostrā esse ociosam siquid accidet in quo uel tua mihi possis opera prodesse: uel ego tibi mea. Scripsi hæc ad te non q iā te desperata tuum cōsiliū ac præsidiū expectem: sed quia leuare dolorem mihi uideor cum de meis incōmodis tecū loquor. ¶ Te autē uidere cupio ut nō sit qd̄ tantum cupiam quod fecissem si & imbres fineret & equorum inopia meū desideriū non obturbaret interim

agemus litteris: ut cum corporibus præsentes esse
nequeamus: oratione procul non simus. ¶ Recrea
sti me clarissimi equitis nostri commemoratione:
bene igit̃ ualeat quoniã eius uirtus imortalitate di-
gnissima est. ¶ Nunc cũ absumus mutuo litterarũ
officio fallamus hoc tempus. Cõmenda me Iohãni
uiro singulari & suis & Lodouicũ meũ ad scribendũ
incita. ¶ Reliquum est ut me tibi pro tua uirtute
doctrina atq; humanitate deditissimũ esse persuade
as: & in loculis habeas (ut aiunt) quẽ tibi spondeo
dedo. ac deuoueo: & ut pro tuo arbitrio utaris atq;
arbitraris expostulo. uale. ¶ Gabriel ualẽs est & læ
tus interdũ aũt suspirat longo nõ uisam tẽpore ma
trẽ. ¶ Tu filioli psonã sustineas interĩ apud elegã
tissimã mulierem. Curaq; te molliter. ¶ Nos con-
tra nõ decrimus pollicitationi nostræ. ¶ Salutabis
meo ore Palaciolũ nostrũ puellum ingenuæ indo-
lis. bonæ spei & amœnitatis germanum. ¶ Occul-
ta quæso has litteras ne in aliorũ perueniant manus
uale & parce uerbositati meæ quæ a magna mea er-
ga te beniuolẽtia profecta est. ¶ Tu mihi obuiam
emitte epistolas te dignas. Plura scribã si plus ocii
habuero. ¶ Reliqua tecũ aget Crassus familiaris
meus. ¶ Tu uelim ut cõsuesti nos absentes diligas
atq; defendas. ¶ Te quãdo expectemus fac ut sciã:
¶ Tu fac teipsum uincas. ¶ Cura te si me amas di
ligẽter. Ex Seruffino & Catone iureconsultis salue
& uale. ¶ Ex Papia q̃raptim. ¶ Vale & siqd habes
de dño Gregorio nr̃o pclaro & humano uiro admo
ne. q̃so. ¶ Vale iterũ ne p̃mitte cõmendas pstantis-
simo uiro dño Lauro qrino Nos ualemus & Cõra-
dus frater ualet ac proficit Vincẽtiæ. Idibus februa
riis. ¶ Vale & si me de fratre benemeritũ putes &
benemeritũ speras: æquũ puta mei quoq; nunc de-
niq; rõnem haberi. ¶ Vale & si me amas hac in re
obmutescas oro. ¶ Vale & quãdo ad Guarinũ scri-
bis eum salutato uerbis meis. ¶ Vale mea suauitas
& pitissimũ atq; optimũ uirꝝ Lamolã saluere iube.
¶ Vale & ualeãt qui dissidiũ inter nos uolunt. Tu
aũt princeps illustrissime pricipiũ decus & spes mu
sarum uale: atq; iterũ uale & hanc primã operis no-
stri partẽ alacri quæso frõte excipe: atq; Albertũ tuũ
semp tui obsequentissimum in loculis tui cordis re-
conde: & commendatissimum tibi ut habes habe.

Laus deo.

¶ Auctoritates diuersorum tam oratoruꝫ q̃ poeta
tarum uirorum sane clarissimorum: quibus omneꝫ
nostram epistolandi rationem & dicendi modum
corroborare: exornare: & maxime amplificare pos-
sumus. Et primo circa primum Marci Tullii Cice-
ronis officiorum librum fœliciter incipiunt.

Vperiori huius operis tractatu
Illustrissime princeps uir huma
nissime: satis ac satis & quidẽ co-
piosissime intellexisti: qua ratio-
ne: & quo ordine omnia episto-
larum genera: non tam elegan-
ter q̃ commode instituere debe-
as. Et quoniaꝫ auctoritates diuersorum oratorũ &
poetarum uirorum maxime clarissimorum ad epi
stolarem doctrinaꝫ maximopere sunt necessariæ &
conducibiles. Idcirco non temere infinitas pene au
ctoritates. exẽpla. historias: fabulas. similitudines.
comparationes. leges mores. institutiones. prouer
bia. & diffinitiones. quibus omnem nostram episto
lãdi rõnem corroborare. exornare. & maxime am-
plificare possumus: q̃ breuiter modo possemus (nõ
.n. ingẽs poterit camelus foramẽ trãsire acus angu
stissimũ) studebimus recolligere: Et in primis circa
auctoritates officioꝝ. M. T. C. uersari nostra erit di
sciplina: quæ in hũc circa primũ eiusdẽ sequunt̃ mo
dũ. ¶ Nulla. n. uitæ pars neq; publicis: neq; priua- A
tis: neq; forẽsibus: neq; domesticis in reb⁹: neq; si te-
cũ agas qd: neq; si cũ altero cõtrahas uacare officio
põt. In eoq; excollẽdo sita ẽ uitæ honestas ois: & ne-
gligẽdo turpitudo. ¶ Oĩs. n. q̃ a rõne suscipit̃ de ali B
qua re ĩstitutio debet a diffinitiõe pficisci: ut itelligat̃
qd sit id de quo disputet̃. ¶ Cũ. n. utilitas ad se ra-
pere: honestas cõtra a se reuocare uidet̃: fit ut distra
hat̃ ĩ deliberãdo aĩus: afferatq; ancipitẽ curã cogitã
di. ¶ Pricipio generi aĩantiũ oĩ est a natura tributũ C
ut se. uitã, corpusq; suum tueatur. ¶ Declinetq; ea
quæ nocitura uideantur. Oĩaq; quæ sint ad uiuendũ
necessaria iquirat & paret ut pastũ & latibula ut alia
eiusmodi generis. Cõmune aũt oĩu animãtiũ est
cõiunctionis appetitus procreandi cã: & cura quæ-
dã eoꝝ est quæ pcreata sunt. Sed inter hominẽ &
beluã hoc maxime interest: q; hæc tantũ quantũ sen
su mouet̃ ad id solũ quod adest quodq; præsens est
se accõmodat: paululũ admodũ sentiẽs ptẽr. tũ aut
futurũ. homo aũt q rõnis est particeps: p quã conse
quẽtiã cernit: causas rerũ uidelicet earũq; pgressus:
& quasi antecessiones non ignorat: similitudines cõ
parat: rebusq; psentibus adiungit: atq; annectit fu-
turas. facile totius uitæ cursuꝫ uidet ad eamq; degẽ
dã pparat res necessarias. ¶ His. n. reb⁹ quæ tractã- D
tur in uita: modũ quẽdã & ordinẽ adhibẽtes: hone-
statẽ & decus cõseruabimus. ¶ Oẽs. n. trahimur & E
ducimur ad cognitiõis sciẽtiæ cupiditatẽ: i qua excel
lere pulchrũ putam⁹: labi aũt: errar̃: nescire: decipi
& malũ & turpe dicimus. ¶ Quod in rebus hone-
stis & cognitione dignis operæ curæq; ponet̃: id iu-
re laudabit̃. ¶ Virtus. n. laus ois in actiõe cõsistit: a F
qua tamẽ fit itermissio sæpe multiq; dant̃ ad studiũ
reditus. ¶ Ois. n. cogitatio motusq; animi aut ĩ cõ
siliis capiẽdis de rebus honestis: & ptinẽtibus ad be-
ne beateq; uiuẽdũ: aut in studiis sciẽtiæ cognitiõisq;
uersabit̃. ¶ Iustitia est in qua uirtutis est splendor G
maxim⁹ ex qua uiri boni nominant̃: & huic coniũcta
beneficẽtia: quã eãdẽ uel benignitatẽ uel liberalitatẽ
appellari licet. ¶ Et iustitiæ primũ munus est ut ne
cui qs noceat nisi lacessitus iniuria. deinde ut cõib⁹
p cõibus utat̃: priuatis ut suis. ¶ Præclare scriptũ ẽ H
a Platone non nobis solũ nati sumus: ortusq; nostri
partem patria uẽdicat partemq; amici. Atq; ut pla-
cet stoicis: ea quæ in terris gignuntur ad hominum
usum oĩa creari: hoĩes aũt hoĩum causa esse procrea-
tos: ut ipsi inter se alii aliis prodesse possint. In hoc
naturã debemus ducem sequi: communes utilita-

tes

tes afferre in medium:cõmutatione officiorum dã-
do.accipiendo:tũ artibus : tũ opera : tũ facultatib⁹
deuincire hoium inter hoies societatẽ.fundamẽtu ʒ
aũt omnis iusticiæ fides idest dictoꝝ conuentorũq;
I cõstãtia & ueritas. Iniusticiæ duo sunt genera . unũ
eorũ qui inferũt.alteꝝ eoꝝ qui ab his quibus infer
tur si possunt nõ propulsant iniuriã. Nã qui iniuste
impetũ in quempiã facit:aut ira:aut perturbat om
ne aliqua incitatus:is quasi manus uidet̃ inferre so-
cio:qui aũt nõ defendit nec obsistit si põt iniuriæ:tã
est in uitio q̃ si aut parẽtes aut amicos :aut patriã de
K serat. Expetunt̃ aũt diuitiæ:tũ ad usus uitæ necessari
os: tũ ad perfruendas uoluptates. Delectãt etiã ma
A gnifici apparatus uitæq; cultus cũ elegantia & co-
pia quibus rebus effectũ est ut ifinita pecuniæ cupi-
ditas esset. Nec uero rei familiaris amplificatio ne-
mini nocẽs uitupãda est sed fugienda semp iniuria
est. Maxime aũt adducunt̃ pleriq;:ut eos iusticiæ ca
piat obliuio cũ imperioꝝ honoꝝ.gloriæ cupidita-
B tẽ inciderit . Quod eni est apud Enniũ nulla sancta
societas nec fides regni est:id latius patet. Nã quic-
quid eiusmodi ẽ in quo nõ possunt plures præcelle-
re in eo fit plerũq; tãta contentio: ut difficillimũ sit
C seruare sanctã societatẽ. In omni iusticia ꝑmultũ in-
terest:utrũ ꝑturbatione aliqua animi : quæ plerũq;
breuis est & ad tẽpus:an cõsulto & cogitata fiat in-
iuria:leuiora eni sũt ea quæ repẽtine & motu aliquo
D accidũt:q̃ ea quæ mediata & ꝓparata inferunt̃ . Hoc
ipsu ʒ iã iustũ est ꝙ recte fit si est uolũtariũ. Est.n.dif
ficilis cura reꝝ alienaꝝ. Eqtas.n.ꝑ se lucet:Nec pro
missa seruãda sunt ea quæ sunt his qbus ꝓmissa sũt
inutilia:Nec si plus tibi ea noceat q̃ illi ꝓsint cui ꝓ-
miseris.cõtra officiũ.n.est maius damnũ anteponi
minori. In repub. maxime cõseruanda sunt iura bel
li. Nã cũ sint duo genera decertãdi:unũ per discepta
tionẽ:alterũ ꝑ uim:cũq; illud sit ꝓpriũ hois : hoc be
luarũ:cõfugiendũ:est ad posterius si uti nõ licet su-
periore. Quare suscipiẽda quidẽ bella sunt ob eam
cãm ut sine iniuria in pace uiuat̃:parta aũt uictoria
cõseruãdi sunt hi qui nõ crudeles in bello neq; ima-
F nes fuerunt. Mea quidẽ snia paci quæ nihil habitura
sit insidiarũ semp consulendũ putaui: Et cũ his quos
ui deuiceris cõsulẽdũ est.tũ qui armis positis ad ipe
ratoris fidẽ cõfugerint.q̃uis muꝝ aries percusserit
recipiẽdi. Etiã siqd singuli tpibus sacramẽto adacti
G hosti ꝓmiserint in coipso fides seruãda est . Memi-
nerimus aũt etiã aduersus ifimos iusticiã eẽ seruan-
dã. Est aũt ifima cõditio & fortuna seruoꝝ . Cũ aũt
duob⁹ modis.i.aut ui aut fraude fiat iniuria : fraus
q̃si uulpeculæ:uis leonis uidet̃. Vtrũq; ab hoie alie-
H nissimũ. Totius aũt iniusticiæ nulla capitalior:q̃ co
I rũ qui cũ maxime fallũt:id agũt ut uiri boni eẽ uide
ant̃. Beneficẽtia ac liberalitate nihil ẽ natura hois ac
cõmodatius. Sed habet multas cautiões uidẽdũ est
eni primũ:ne obsit benignitas & his & ipsis qbus be
nigne uidebit̃ fieri & cæteris. deinde ne maior sit be
nignitas q̃ facultates.tũ ut ꝓ dignitate cuiq; tribuat̃
id est.n. iusticiæ fundamẽtũ ad quã referẽda sũt oia.
Nã & qui gratificant̃ cuipiã ꝙ obsit illi cui prodesse
uelle uideãt nõ benefici neq; liberales:sed ꝑniciosi &
assentatores iudicãdi sunt. Et q aliis nocẽt ut i alios
sint liberales in eadẽ sunt iniusticia ut si in suã rẽ alie
nã conuertãt. Sũt aũt multi quidẽ cupidi splẽdoris
& gloriæ qui accipiunt aliis:ꝙ & aliis largiant̃: hiq;
se arbitrant̃ beneficios in suos amicos uisum iri si lo
cupletent eos quacũq; rõne id aũt tãtũ abest ab offi
cio ut nihil magis officio possit eẽ cõtrariũ . Viden
dũ est igit̃ ut ea liberalitate utamur quæ ꝓsit amicis.
nemini noceat . Qui benigniores esse uolunt q̃ res K
patiat̃:primũ peccant in eo ꝙ iniuriosi sunt in ꝓxi-
mos.quas.n.copias his suppeditari equius & relin-
qui fuerat:eas transferũt ad alienos. Inest aũt in ta-
li liberalitate cupiditas plerũq; rapiẽdi & auferendi
ꝑ iniuriã ut ad largiendũ suppeditẽt copiæ. Videre
eni licet plerosq; nõ tã natura liberales q̃ quadã glo
ria ductos multa facere ut benefici uideant̃ quæ ꝓfi
cisci ab ostẽtatione magis q̃ a uoluntate uident̃. Ta-
lis autẽ simulatio uanitati est cõiunctior q̃ aut libe- L
ralitati aut honestati. Mores eius erunt spectãdi in
quem beneficiũ cõferet̃ ut animus erga nos & com
munitas ac societas uitæ & ad uostras utilitates be-
neficia ante collata. Nemo oino est negligendus in
quo aliqua significatio uirtutis apparet. Primum il
lud ẽ in officio ut ei plurimũ debeamus a quo pluri-
mũ diligamur. Sed beniuolentiã nõ adolescentulo-
rũ more:ardore quodã amoris; sed stabilitate poti-
us & cõstantia iudicemus. Etenim si in eos quos spe
ramus nobis profuturos nõ dubitamus officia con
ferre : quales in eos esse debemus qui iam profue- M
runt. Multi eni faciunt multa temeritate quadã si-
ne iudicio uel modo in omnes: uel repẽtino quodã
quasi uentu impetu animi incitati:quæ beneficia ita
æque magna non sunt habenda: atq; ea quæ iudicio
cõsiderato cõstantiq; delata sunt sed in collocãdo be-
neficio & in referẽda gratia si cætera paria sunt hoc
maxime officii est:ut quisq; maxime opis indigeat.
ita ei potissimũ opitulari quod contra fit a plerisq;
a quo enim plurimum sperant etiam si ille is non
eget tamen ei potissimum inseruiunt. Optime aũt
societas hominum cõiunctioq; seruabit̃ si ut quisq;
erit cõiunctissimus:ita eum benignitatis plurimu ʒ
conferetur. In græcorum prouerbio est amicorum N
esse communia omnia . Sanguinis autem coniun-
ctio & beniuolentia deuincit homines caritate. Ma-
gnum est enim eadem habere maiorum monumẽ-
ta:eisdem uti sacris . sepulchra habere communia.
Sed omnium societatum nulla præstantior est. nul O
la firmior: q̃ cum uiri boni moribus similes sunt fa-
miliaritate coniũcti. Nihil.n.amabilius nec copula
tius:q̃ moꝝ similitudo bonoꝝ. In his.n. in qbus ea
dẽ studia sũt.eadẽ uolũtates:in his fit ut æque qsq;
altero delectet̃ ac se ipso:efficiturq; id qd pitagoras
uult in amicicia ut unus fiat ex pluribus . Est ea iucũ
dissima amicitia q̃ similitudo moꝝ cõiugauit. Sunt P
officia quæ aliis magis q̃ aliis debentur:ut uicinũ ci-
tius adiuueris in fructib⁹ ꝑcipiẽdis: q̃ aut fratrẽ aut
familiarẽ:at si lis in iudicio sit propinquum potius
& amicu ʒ q̃ uicinum defenderis. Nemo qui fortitu
dinis gloriã cõsecutus est: insidiis aut malicia laudẽ
adept⁹ est. Itaq; uiros fortes magnanimos eosdẽ bo Q

nos & simplices. ueritatis amicos: minimeq; falla-
R ces esse uolumus. Scientia quæ est remota a iusticia
caliditas potius q̃ sapientia est appellanda. Diffi-
cile est cum præstare omnibus concupiueris serua-
S re æquitatẽ quæ est iusticiæ maxime propria. Nul-
lum enim tempus est quod iusticia uacare debeat.
Fortes igitur & magnanimi sunt habendi non qui
T faciunt. sed qui propulsant iniuriam. Etenim qui ex
errore imperitæ multitudinis pẽdet hic in magnis
V uiris non est habendus. Vix inuenitur qui laborib⁹
susceptis periculisq; aditis non quasi mercedẽ reru;
gestaræ desideret gloriã. Pecuniæ est fugienda cupi-
ditas: Nihil enim est tã angusti animi tamq; parui q̃
amare diuitias. Nihil honestius magnificentiusq; q̃
X pecuniã cõtẽnere si non habeas. Si uero habeas ad
munificentiã liberalitatemq; conferre. Cauenda est
etiã gloriæ cupiditas. eripit. n. libertatẽ pro qua ma
gnanimis uiris oĩs debet esse cõtentio. Nec uero im
peria expetenda: ac potius non accipienda interdũ:
aut deponenda nonunq̃. In oĩbus negotiis priusq̃
Y aggrediare adhibenda est p̃paratio diligens. Parua
eñi sunt foris arma nisi sit consilium domi. Bellũ au
tem ita suscipiatr ut nihil aliud nisi pax quæsita uidea
tur fortis uero animi & constantis est nõ p̃turbari
in rebus asperis: nec tumultuante de gradu deiici ut
dicit: sed p̃senti aĩo uti ac consilio nec a rõne discede
re. Temere aũt in acie uersari & manu cũ hoste cõ-
fligere in mane quiddã & beluarũ simile ẽ. Sed cũ tẽ
pus necessitasq; postulat: decertandum manu est: &
Z mors seruituti turpitudiniq; anteponenda: Fugien
dũ etiam illud ne offeramus nos periculis sine causa
quo nihil põt esse stultius. In trãquillo tempestatẽ
aduersam optari dementis est: subuenire autem tẽ-
pestati quouis aĩo quauis rõne sapientis est. Oĩno q
aa reipu. præsunt duo platonis præcepta teneãt. Vnũ
ut utilitatẽ ciuiũ sic tueant ut quicquid agant ad eã
referant: obliti commodorũ suorũ. Alterum ut to-
tum corpus reipub. curẽt: nedum partem aliquam
tueantur reliquas deserant. Vt eñi tutela sic p̃cura-
tio reipub. ad eorum utilitatẽ qui cõmissi sunt: non
ad eorũ quibus cõmissa est gerenda est. Qui autem
partem ciuium consulunt. partem negligunt: rem
p̃niciosissimam in ciuitatem inducũt: seditionẽ atq;
bb discordiã. Ex quo euenit ut aliis populares alii stu-
diosi optimi cuiusq; uideantur pauci uniuersorum.
cc Miserrima omnino est ambitio honorumq; contẽ-
tio. Nihil eñi laudabilius: nihil magno & præclaro
dd uiro dignius placabilitate atq; clæmentia. Oĩs autẽ
animaduersio & castigatio cõtumelia uacare debet:
neq; ad eius qui punit aliquem aut uerbis castigat:
ee sed ad reipub. utilitatem referri debet. Cauendũ est
etiã ne maior pœna q̃ culpa sit: & ne iisdem de causis
alii plectantur. alii ne plectantur quidem. prohibẽ-
da autẽ maxime est ira in puniendo. Nunquã enim
iratus qui accedet ad pœnam mediocritatem illam
ff tenebit quæ est inter nimium & parum. Optandu;
est ut hi qui præsunt reipublicæ: legum similes sint
quæ ad puniendum non iracundia sed æquitate du
cuntur. Atq; etia; in rebus prosperis & ad uotũ no
strum fluentibus superbiam magnopere & fastidi-

um arrogantiamq; fugiamus. Nam ut aduersas res
sic secundas imoderate ferre leuitatis est: Præclaraq;
est æquabilitas in omni uita: & idem semper uultus
eadem quæ frons. Recte præcipere uidentur qui ut A
quãto superiores sumus. tanto summissius nos ge
ramus. In secundissimis rebus maxime est utendu;
consilio amicorum: isq; maior etia; q̃ ante est tribu
enda auctoritas: his temporibus cauendum est ne
assentatorib⁹ patefaciamus aures: neq; adulari nos
sinamus in quo falli facile est. Tales enim nos esse B
putamus ut iure laudemur: ex quo nascuntur innu
merabilia peccata cum homines inflati opinionib⁹
turpiter irridentur & in maximis uersantur errori-
bus nam negligere quid de se quisq; sentiat non so-
lum arrogantis est: sed etiã omnino dissoluti. Om- C
nis autem actio uacare debet temeritate & negligẽ-
tia: nec uero agere aliquid cuius non possis causam
p̃babilẽ reddere. Efficiendum est enim appetitus
obediant rationi eamq; neq; percurrãt: neq; per pi
gritiam: neq; per ignorantiam deserant. Sintq; trã-
quilli atq; omni p̃turbatione animi careant: ex quo
eluceat omnis constantia omnisq; moderatio. Ap- D
petitus omnes contrahendi sedandiq; sunt: excitan
daq; animi aduersio & diligentia: ut nequid temere
ac fortuitu inconsiderate negligenterq; agamus.
Neq; . n. a natura ita generati sum⁹ ut ad ludũ & io-
cũ facti esse uideamur sed ad seueritatem potius &
ad quædã studia grauiora atq; maiora. ludo autẽ &
ioco uti illo quidẽ licet: sed sicut somno & quietib⁹
cæteris: tũ cũ grauibus seriisq; rebus satisfecerimus:
Ipsumq; genus iocãdi nõ profusum nec imodestu;
sed igenuũ & facetũ esse debet: ut eñi pueris nõ om-
nem ludẽdi licẽtiã dam⁹: sed eã quæ honestatis actio
nibus nõ sit aliena: sic in ipso ioco. aliquid probi in-
genii lumẽ eluceat. Ludendi etiã est q̃dã modus re-
tinendus: ut ne nimis oĩa profundamus: elatiq; uo-
luptate in aliquã turpitudinẽ dilabamur. Hominis
mens discẽdo alitur: & cogitando semper aliq̃d aut E
inquirit aut agit uidendiq; & audiendi oblectatio-
ne ducitur. Siq̃s est paulo ad uirtutẽ erectior q̃uis
uoluptate capiatur occultat & dissimulat appetitũ F
uoluptatis propter uerecundiã. Ex quo intelligitur
corporis uoluptatẽ nõ satis eẽ dignã hominis præ-
stantia: eãq; cõtemni & reiici oportere. Sin sit quis-
piã qui aliquid tribuat uoluptati diligẽter ei tenen-
dũ esse eius fruendæ modũ. Itaq; uictus cultusq; cor
poris ad ualetudinẽ referantur: & ad uires nõ ad uo
luptatẽ. Atq; etiam si considerare uolumus quæ sit
in natura hominis excellẽtia & dignitas facile itelli-
gimus q̃ sit turpe defluere luxuriam & delicate ac
molliter uiuere: q̃q; honestum: parce continenter.
sobrie. Vt eñi in corporibus magnæ dissimilitudi- G
nes sunt: alios. n. uidemus uelocitate ad cursum ali-
os uiribus ad luctãdũ ualere: ideq; informis: aliis di
gnitatẽ inesse: aliis uenustatẽ: sic in animis existunt
etiam maiores uarietates. Neq; enim attinet natu- H
ræ repugnare. neq; quicq̃ sequi quod assequi non
queas. Ideoq; (ut aiunt) nihil decet in uita miner-
ua obtestante: idest aduersante & repugnante natu-
ra. Ad quas igitur res aptissimi erimus in his potissi I
mum

mum elaboremus: Sin aliquando necessitas nos ad
ea detruserit quæ nostri ingenii non erunt: omnis
adhibenda erit cura meditatio. diligẽtia. ut ea si nõ
decore: attamẽ minime indecore facere possumus.
Nec tamẽ enitẽdũ ut bona quæ nobis data nõ sunt
R sequamur. q̃ ut uitia fugiamus. Nam regna ĩperia.
nobilitates honores diuitiæ. opes. & ea quæ sũt his
cõtraria in casu sita tẽporibus reguntur & gubernã
tur. Ipsi autẽ gerere quam personam uelimus a no
stra uoluntate proficiscitur. Itaq̃ se alii ad philoso/
phiam. alii ad ius ciuile alii ad eloquentiã applicãt:
ipsarumq̃ uirtutum in alia alius mauult excellere.
Quorũ uero patres aut maiores aliqua gloria præ
stiterunt. hi student plerumq̃ eodem in genere lau
L dis excellere. In primis autẽ constituendũ est quos
nos & quales esse uelimus. & in quo genere uitæ:
quæ deliberatio est omniũ difficillima. Ineunte enĩ
adolescentia: cũ inest maxima imbecillitas consilii,
tum id sibi quisq̃ genus ætatis degendæ constituit
quod maxime adamauit. itaq̃ ante implicatur ali/
quo certo genere cursuq̃ uiuẽdi q̃ potuit quod op/
timum esset iudicare. Plerisq̃ parentum præceptis
imbuti: ad eorum consuetudinẽ moremq̃ deduci/
mur alii multitudinis iudicio feruntur: quæq̃ maio
ri parti pulcherrima uidentur ea maxime exoptãt.
M Multo enim firmior est & constantior natura quã
fortuna. Amicitiæ quæ minus delectant & minus
probantur: magis decere censent sapientes sensim
diluere quam repẽte præcidere. Cõmutato autẽ ge
nere uitæ omni rõne curandum est: ut id bono con
N silio fecisse uideamur. Est igitur adolescentis maio/
res natu uereri: ex hisq̃ diligere optimos & pba
tissimos quoq̃ consilio atq̃ autoritate tutatur. Ma
xime aũt hæc ætas a libidinibus est arcenda exercen
daq̃ in labore patientiaq̃ & animi & corporis. ut
eorũ in bellis & ciuilibus officiis uigeat industria.
Atq̃ etiã cũ relaxare animos & dare se iucunditati
uolent. caueant intemperantiam. meminerint uere
cundiæ: quod facilius erit si in eiusmodi quidem re
O bus maiores natu uelint interesse. Senibus autẽ la
bores corporis minuendi: exercitationes animi etiã
augendæ uidentur. danda uero est opera: ut & ami
cos & iuuentutem. & maxime rempublicam. consi/
lio & prudentia quam plurimum adiuuent. Nihil
autem cauendũ magis est senectuti quam ne lãguio
P ri se desidiæq̃ dedant. Luxuria uero cum omni æta/
ti sit turpissima: tamen senectuti est fœdissima. Sin
autem libidinum intemperantia accesserit. Duplex
malum est: quod & ipsa senectus dedecus concipit:
& adolescẽtium facit impudentiorem intemperan
Q tiam. Est igitur proprium munus magistratus itel/
ligere se gerere psonã ciuitatis debereq̃ eius digni
tatem & dedecus sustinere. leges seruare. iura distri
buere: eaq̃ fidei suæ cõmissa meminisse: Nihil autẽ
est quod tã deceat q̃ in omni re gerenda capiendoq̃
consilio seruare constantiã. Duo maxime sunt fugiẽ
da nequid effœminatum aut molle: & nequid durũ
R aut rusticum fiat. Cũ autem pulchritudinis duo ge
nera sint: quorũ in altero uenustas sit in altero dignĩ
tas: uenustatẽ muliebrẽ dicere solemus, dignitatem

uirilem. ergo & a forma remoueatur omnis uiro
nõ dignus ornatus: & huic simile uitiũ in gestu mo
tuq̃ caueatur. Formæ autẽ dignitas coloris bonita
te tuenda est: & color excitationibus corporis adhi/
benda est præterea mũditia nõ odiosa neq̃ exquisi/
ta nimis: tãtũq̃ effugiat agrestem & in humanã ne
gligẽtiã. Eadẽ rõ est habẽda uestitus in quo sicut in
plerisq̃ rebus mediocritas optima est. Cauendũ est S
aũt ne aut tarditatibus utamur ingressu mollioribꝰ
ut pomarũ ferculis similes esse uideamur: aut in fe/
stinationibus suscipiamus nimias celeritates; quæ
cũ fiunt anhelitus mouẽtur. uultus mutantur ora
torquent: ex quibus magna significatio fit nõ ades/
se constantiã. Sed multo etiã magis elaborãdũ est:
ne animi motus a natura recedãt: q̃ assequemur si
cauebimus ne in perturbationes atq̃ examinatio/
nes incidamus & si attentos animos ad decoris cõ
seruationẽ tenebimus. Curandũ est ut cogitatione T
ad res q̃ optimas utamur. appetitũ rõni obedientẽ
præbeamus. In omni uita rectissime præcipitur ut
perturbationes fugiamus: id est motus animi nimi
os rationi nõ obtemperantes. Maxime curandũ est
eos quibus cũ sermone conferimus: & uereri & dili
gere uideamur. Ira pcul absit cũ qua nihil recte fie V
ri. nihil cõsiderare potest. Magna autẽ parte clæmẽ
ti castigatione licet uti grauitate tamen adiuncta. ut
seueritas adhibeatur: & cõtumelia repellatur. Quæ
cum aliqua perturbatione fiũt. ea nec cõstanter fie
ri possunt: neq̃ ab his qui assunt approbari: defor
me etiam est de seipso predicare falsa præsertim: &
cum irrisione audientium imitari militem glorio/
sum. Ornãda enĩ est dignitas domo. at nõ ex domo X
tota quærenda: nec domo dominus sed domino do
mus est honestanda. Mediocritas ad omnem usum Y
cultæq̃ uitæ transferenda est. In omni autẽ actione
suscipienda tria sunt tenẽda. Primũ ut appetitus ra/
tioni pareant: quo nihil est ad officia cõseruanda ac
comodatius. Deinde ut animaduertatur quãta illa
res sit quã efficere uelimus neue maior minor ue cu
ra & opera suscipiatur quã causa postulet. Tertiũ ut ca
ueamus ut ea quæ pertinẽt ad liberalem speciẽ & di
gnitatẽ moderata sint: hoꝝ trium tamen præstãtis/
simum est appetitus obtẽperare rationi. Turpe. n. Z
ualde uitiosumq̃ est in re seuera: conuiuio dignum
aut delicatum aliquẽ inferre sermonẽ. Decet nõ so
lum manus etiã oculos abstinentes habere. Fit enĩ A
nescio quomodo ut magis in aliis cernamus q̃ in no
bis ipsis siquid delinquitur. Sine uerecũdia nihil re
ctum esse potest nihil honestuꝫ. Omniũ reꝝ ex qui
bus aliquid reqritur nihil est agricultura melius ni
hil huberius. nihil dulcius. nihil libero homine di/
gnius. Studiis officiisq̃ scientiæ preponẽda sunt of B
ficia iusticiæ: quæ pertinent ad hominum utilitatẽ:
qua nihil homini debet esse antiquius. Magnitudo C
animi remota iusticia humanaq̃ comitate & conis/
ctiõe feritas quædã fit & imanitas. Oẽ officiũ q̃ ad
cõiunctionẽ hoium & ad societatẽ tuendam ualet:
anteponendũ est illi officio q̃ cognitione & scientia
continetur. Cogitationẽ prudentiãq̃ sequitur con D
siderata actio. Ita fit ut agere cõsiderate pluris sit. q̃

E cogitare prudēter. Prima officia diis immortalibus
secunda patriæ. tertia parentibus. deinde gradatim
reliquis debeantur. Et hæc ex primo libro officiorū.
M. T. C. Sequitur. nunc ex secundo. Quid enim est
per deos optabilius sapientia? quid præstantius?
quid melius? qd homine dignius? Hanc igiť qui ex-
petunt philosophi nominantur: nec quicq̄ aliud est
philosophia si interpretari uelis præter studiū sapi-
entiæ. Qui parum perspiciunt hi sæpe uersutos ho
mines & callidos admirantes: maliciā sapientiā iudi
cant: quorū error eripiendus est: opinioq; ois ad eā
speciem traducenda: ut honestis consiliis iustisq; fa
ctis nō fraude & malicia se intelligant ea quæ uelint
consequi posse. Deos placatos pietas efficiet & san-
G ctitas. Proprium hoc statuo esse uirtutis: conciliare
animos hominū & ad usus suos adiungere. Secūdæ
res honores. imperia. uictoriæ. quanq̄ fortuna sint.
tamē sine hominū operibus & studiis neutrā in par
H tē effici possunt. Male enī res habet cū quod uirtute
I effici debet: id tēptatur pecunia. Atq; etiā subiiciūt
se homines īperio alterius & potestati de causis plu
ribus. ducitur enim aut beniuolētia aut beneficio-
rū magnitudine. aut dignitatis præstantia. aut spe
sibi utile futurū aut metu ne ui parere cogantur. aut
spe largitionis promissionisq; capti. aut postremo
K mercede conducti. Oium autē rerum nec aptius est
quicq̄ ad opes tuendas ac tenēdas q̄ diligi: nec alieni
us q̄ timeri. Malus enim custos diuturnitatis metus
contraq; beniuolētia fidelis uel ad perpetuitatem.
Quod igiť latissime patet. neq; ad incolumitatē so-
lum sed etiam ad opes & potentiā ualet plurimū id
amplectamur: ut metus absit: caritas retineatur. Ita
facillime quæ uolemus & priuatis in rebus & rēp.
cōsequimur. Etenim qui se metui uolunt a quibus
L metuunť eosdem metuant ipsi necesse est. Nec uero
ulla uis imperii tāta est quæ premente metu possit
esse diuturna. Certū igitur hoc sit idq; & primū &
maxime necessariū familiaritates habere fidas amā
tium nos amicorū & mirātium nostra. Vehemēter
autē multitudinis amor cōmouetur ipsa fama & opi
nione liberalitatis. beneficētiæ. iustitiæ. fideiq;. om
niumq; earum uirtutum quæ pertinent ad mansue
M tudinem morū ac facilitatē. Fides autē ut adhibeať
duabus rebus effici potest: si existimabimur adepti
coniunctā cū iustitia prudentiā. Nā & his fidē habe
mus quos plus itelligere q̄ nos arbitramur: quosq;
& futura pspicere credimus: & cū res agatur in di-
scrimēq; uentum sit expedire rem: & consilium ex
tēpore capere posse. Hanc enim utilē homines exi-
stimant uerāq; prudētiā. Iustis aūt & fidis homini-
bus idest bonis uiris ita fides habetur: ut nulla sit in
his fraudis iniuriæq; suspicio. itaq; his salutē nostrā
his fortunā his liberos rectissime committi arbitra
mur. Harū igiť duarū iustitia plus pollet ad fidē fa
ciendam. Quippe cū ea sine prudentia satis habeat
autoritatis. prudētia sine iustitia nihil ualet ad fidē
faciendā. Quo enī qs uersutior & callidior: hoc inui
sior & suspicior probabiť detracta opinione pbita-
N tis. Popularibus enī uerbis est agendū & usitatis cū
loquimur de opinione populari. Nō enī oēs eos cō

temnunt de quibus male existimant. Contemnun-
tur autem hi qui nec sibi nec alteri: ut diciť prosint
in quibus nullus labor. nulla idustria. nulla cura est
Admiratione aūt afficiunť hi: qui ante se cæteros
uirtute putantur. & cum omni carere dedecore. tū
uero his uitiis quibus alii nō possunt facile obsiste-
re. Nemo iustus esse potest qui mortē. qui dolorē
qui exilium. qui ægestatē timet: aut qui ea quæ sunt
his contraria æquitati anteponit. Maxime admira-
mur eū qui pecunia nō mouetur. quod in quo uiro
perspectum sit hunc dignum spectatu arbitramur.
Omnis ratio atq; institutio uitæ hominū adiumen P
ta desiderat. In primisq; ut habeat quibus cum fami
liares possit conferre sermones. quod est difficile ni
si speciem præ te boni uiri feras. Iustitiæ tāta uis est
ut ne illi quidē qui maleficio & scelere pascunť pos-
sunt sine ulla pticula iustitiæ uiuere. Nā qui eorū cui
piam qui una latrocinātur furať aliqd aut eripit: is
sibi ne in latrocinio qdē reliqd locū. Cū igitur tan-
ta uis iustitiæ sit: ut ea etiā latronū opes firmet atq;
augeat. quantam eius uim iter leges & iudicia & in
stituta fore putamus? Omni igiť rōne colēda & re-
tinēda iustitia est. tū ipsa p sese: nā aliter iustitia nō
esset. tū ppter amplificationē honoris & gliæ. Præ Q
clare socrates hāc uiā ad gloriā pximā & q̄si cōpen-
diariā dicebat esse: si quis id ageret: ut qualis haberi
uellet talis esset. Quod siq simulatione & inani ostē
tatiōe: & ficto nō mō sermone sed etiā uultu: stabi-
lē se posse gloriā cōseqrenť uæhemēter errāt. Vera
enī gloria radices agit atq; etiā ppagať. ficta oia ce-
leriter tanq̄ flosculi decidūt. Nec simulatū qcq̄ pōt
esse diuturnū. Qui igiť adipisci uerā gloriā: uolet iu
stitiæ fungať officiis. Siqs ab ineunte ætate hēt cām S
celebritatis & nois: aut a patre acceptā. aut aliquo
casu aut fortuna. in hūc oculi oium coniiciunť: atq;
in eū qd agat. aut quēadmodū uiuat inquiriť. tanq̄
in clarissima luce uerseť nullū eius dictū aut factum
potest obscurū esse. Quorū ætas prima propter hu
militatē & obscuritatē in hominū ignorātia uersať.
hi simul ac iuuenes esse cæperint magna spectare: &
ad ea rectis studiis debēt contēdere: quod eo firmio
re aio faciēt: quia nō modo inuideť illi ætati: uerum
etiā fauetur. Vt reliqs in rebus multo maiora sunt
opera animi q̄ corporis: sic hæ res quas igenio ac ra
tione prosequimur gratiores sunt q̄ illæ quas uiri-
bus. Facillime autē & in optimā partē cognoscunť T
adolescētes qui se ad claros & sapiētes uiros bene cō
sulentes reipublicæ cōtulerūt. quibus cū si frequen-
tes fuerint opinionem afferūt populo eorū fore si
similes quos sibiipsi delegerint ad imitādum. Diffi- V
cile dictu est quantopere conciliet animos comitas
affabilitasq; sermonis. Magna est admiratio copio- X
se sapienterq; dicētis quē qui audiūt intelligere etiā
& sapere plus q̄ ceteros arbitranť. Si uero inest in
orone mixta molestiæ grauitas nihil admirabilius
fieri potest: eoq; magis si ea sunt in adolescēte. Hoc Y
præceptum officii diligenter tenendum est: ne unq̄
innocentem iudicio capitis accersas. id enim sine sce
lere nullo modo fieri potest. Nam quid est tam in-
humanum q̄ eloquentiam a natura ad salutem ho-
minum

minum & conseruationem datam ad bonorum pe-
stem perniciemq; conuertere. Ne tamē ut hoc fugi
endum: ita est habendum religioni nocētem quan-
doq; & nephariū impiūq; defendere. Vult hoc mul
Z titudo patit consuetudo fert etiā humanitas. Iudi-
cis est semper in causis uerꝫ sequi. patroni uero nō-
nunq̄ uerisimile etiā si minus sit uerꝫ defendere. Ma
xime autē & gloria parat & gratia defensiōibus: eo
ꝙ maior siquādo accidit ut ei subueniatur qui potē-
tis alicuius opibus circunueniri urgeriq; uideatur.
aa Præclare in epistola quadā Alexandrū filiū Philip-
pus accusat: ꝙ largitione beniuolētiam macedonū
consectetur: quod te malū inquit rationis in istam
spem iduxit ut eos tibi fideles fore putares quas pe
cunia corrupisses. An tu id agis ut macedones non
te regem suū sed ministrū & præbitorē existimēt?
Quid sordidi⁹ regi: melius etiā: quā largitionē cor
ruptelā esse dixit fit enim deterior qui accipit: atq;
bb ad idē semper expectandū paratior. Nōnunq̄ tamē
est largiendum neq; hoc benignitatis genus omni-
no repudiandū: & sæpe idoneis hoībus de re fami-
liari impēdendū est sed diligenter & moderate. Mul
ti enim patrimonia effuderunt consulte largiendo.
Quid autem est stulti⁹ q̄ quod libenter facias cura-
re ut id diuti⁹ facere nō possis: atq; etiā sequunť lar-
gitionē rapinæ. Cum enim dando egere cœperint:
alienis bonis manus inferre cogunť. Ita cū beniuo-
lentiæ cōparādæ causa benefici esse uelint non tanta
assequūtur studia eorū quibus dederūt quanta odia
eorum quibus ademerūt. Quamobrē nec ita claudē
da est res familiaris: ut eam benignitas aperire non
possit: nec ita reseranda ut oībus pateat. Modus ad-
hibeatur isq; ad facultates referatur. oīno meminis-
se dēmus id qđ a nostris hominibus sæpissime usur
patū iaꝫ in prouerbii cōsuetudinē uenit. largitionē
fundū non habere. Vitanda tamē suspicio auaritiæ
est. Causa igitur largitionis est si aut necesse est aut
utile. in his autē ipsis mediocritatis regula optima
est propensior autē benignitas esse debebit in cala-
A mitosos: nisi forte erunt digni calamitate. Conue-
niet autē tum in dando munificū esse: tū in exigen-
do non acerbū. non in omniq; re contrahenda: emē
do uendendo. cōducēdo locando uicinantibus & cō
finiis æquum facilem multa multis de suo iure cedē
tem. a litibus uero quātū liceat: & nescio an & paulo
plus q̄ liceat abhorrentem. Est enim non modo li-
berale paululū nōnunq̄ de suo iure cedere sed inter-
dum etiam fructuosum. habenda autē ratio est rei
familiaris quā quidē dilabi sinere flagiosum est: sed
ita ut liberalitatis auariciæq; absit suspicio. Recte a
B theophrasto est laudata hospitalitas. Est eniꝫ ut mi
hi quidem uidetur ualde decorū patere domus ho-
minum illustriū hospitibus illustribus. Est enim ua-
hementer utile his qui honeste posse multa uolunt
per hospites apud extraneos populos ualere opi-
bus & gratia. Nā iure cauere. cōsilio iuuare atq; hoc
scientiæ generæ prodesse multis uehementer & ad
opes augendas pertinet & ad gratiā. Itaq; tum mul
ta præclara maiorū: tum quidē optime cōstituta iu
ris ciuilis summo semper in honore cognitio fuit

atq; interpretatio. Cū autē nō possint oēs ne mul- C
ti qdē aut iurisperiti esse: aut diserti: licet tamē ope-
ra prodesse multis beneficia petentē cōmendare iu
dicibus magistratibus. uigilare pro re alterius aut
eosipsos qui cōsulūt aut defendūt rogādo. quod qui
faciunt plurimū gratiæ cōsequunť latissimeq; ma-
net eorū industria. Iam illud nō sunt admonēdi: Est
enim in promptu ut animaduertāt cū iuuare alios
uelint ne quos offendat. Sæpe enim aut eos ledent
quos nō debent. aut eos quos non expedit. si impru
dentes negligētiæ est: si scientes temeritatis. Vten-
dum est etiā excusatione aduersus eos quos inuitus
offendas quacūq; possis: quare id quod feceris neces
se fuerit. nec aliter facere potueris. Melius apud bo D
nos q̄ apud fortunatos beneficiū collocari puto dā
da tamen oīno opera est ut omni genere satisfacere
possimus. Sed si res in contentionē uenerit nimirū
Theomistodes est autor adhibendus qui cū consule
retur. Vtrū bono uiro pauperi an minus ꝓbato di-
uiti filiā collocaret. Ego uero inqt malo uirū qui pe E
cunia egeat: q̄ pecuniā que uiro: sed corrupti mores
deprauatiq; sunt admiratione diuitiarū: quarū ma-
gnitudo qd ad unūquenq; nostrū pertinet. illū for-
tasse adiuuat qui habet nec id quidē semper. Extre-
mum autē in beneficiis operaq; dāda: ne quid cōtra
æquitatē contēdas: ne quid pro iniuria. fundamētū
est enim perpetue conseruationis & famæ iusticia:
sine qua nihil potest esse laudabile. In primis uidē- F
dum erit ei qui rēpubli. administrabit ut suū quisq;
teneat: neq; de bonis priuatorū publicæ diminutio
fiat. Hanc enī ob causam maxime ut sua tenerenť re G
spublicæ ciuitatesq; cōstitutæ sunt. Nā & si duce na
tura homines congregabanť: tamē spe custodiæ re-
rum suarū urbiū psidia quærebant. Danda erit ope H
ra ut oēs intelligāt si salui esse uelint necessitaiti esse
parēdū. Atq; etiā omnes qui rempub. gubernabūt
cōsulere debebūt ut earꝫ rerꝫ copia sit quæ sūt neces-
sariæ. Caput autē est in omni procuratione negocii
& muneris publici aut auariciæ pellatur etiā mini-
ma suspicio. Nullū igiť uitiū teterius est (ut eo. un-
de egressa est reuertať oratio) q̄ auaritia præsertim
in principibus & remp. gubernantibus. Habere. n.
quæstui rempub. non modo turpem est sed scelera-
tū & nephariū. Nulla autē re conciliare facilius be- I
niuolentia multitudinis possunt hi qui reip. præ-
sunt q̄ abstinētia & cōtinētia. Naꝫ cui res erepta est K
inimicus est cui data est. At uero ille qui accipit iniu
riam & meminit & præ se fert suum dolorē. Ea est L
summa ratio & sapientia boni ciuis: commoda ciui-
um non diuellere: atq; omnes æquitate eadem con-
tinere. Qui rempub. tuebuntur in primis operā da-
bunt ut iuris & iudiciorū æquitate suum quisq; te-
neat & neq; tenuiores ꝓpter humilitatē circunueni-
antur: neq; locupletibus ad sua uel tenenda uel recu
peranda obsit inuidia. Res autē familiaris quæri de-
bet his rebus a quibus abest turpitudo conseruari
autem diligentia & persimonia: eisdem etiam re-
bus augeri. Hæc ex secundo officiorum: Sequuntur M
nunc ex tertio. Dubitandum non est quin nunquā N
possit utilitas cū honestate contendere. Detrahere

autem alteri sui commodi causa: & ex hominis incō
modo suum cōmodum augere: est magis cōtra na-
turā q̃ mors q̃ paupertas. q̃ dolor. q̃ cætera cuncta
quæ possunt aut corpori accidere aut rebus exter-
nis. Nā ut sibi quisq; malit quod ad usum uitæ perti
neat q̃ alteri acquirere concessum est non repugnan
te natura. Illud quidem natura nō patitur: ut aliorū
spoliis nostras facultates copias opesq; augeamus.
Neq; hoc uero solū natura id est iure gētium sed eti
am legibus populorū: qbus in singulis ciuitatibus
respublica cōtinet̃ eodē modo cōstitutū est ut nō li-
ceat sui cōmodi causa alteri nocere. Hoc eni spectant
leges: hoc uolunt incolumē esse ciuiū cōiunctionē:
quā qui dirimūt eos morte. exilio uinculis. damno
coercēt. atq; hoc efficit multo magis ipsa naturæ rō
quæ est lex diuina & humana: cui parere q uelit (om
nes aūt parebunt qui secundū naturā uolūt uiuere)
nunq̃ committet ut alienū appetat: & id quod alteri
detraxerit sibi assumat. Etenim multo magis est se-
cundum naturā excelsitas animi & magnitudo itēq;
cōmunitas. iustitia. liberalitas q̃ uoluptas. q̃ auari-
tia. q̃ diuitiæ: quæ qdem contemnere & pro nihilo
ducere comparantē cū utilitate cōmuni magni ani-
mi est & excelsi. Itēq; magis est secundū naturā pro
omnibus gentibus si fieri possit cōseruandis aut iu-
uādis maximos labores molestiasq; suscipere: imitā
tem herculem illum quem hominū fama beneficio-
rum memor in cōsilio celestium collocauit. q̃ uiue-
re in solitudine nō modo sine ullis molestiis: sed eti
am in maximis uoluptatibus abundantē omnibus
copiis ut excellas etiā pulchritudine & uirib⁹. Quo
circa optimo quisq; & splēdidissimo igenio longe il
lā uitā huic anteponit. Ex quo efficit̃ hoiem naturæ
O obedientē homini nocere nō posse. Qui autē ratio-
nem suorum ciuium dicunt habendā: extremorum ne
gant: hi dirimunt cōmunem humani generis socie-
tatē. Qua sublata beneficētia. liberalitas. bonitas. iu
stitia funditus tollitur: quæ qui tollūt etiā aduersus
P deos immortales impii iudicandi sunt. Iustitia eni
una uirtus omniū est domina & regina uirtutū. Suū
cuiq; incōmodū ferēdū est potius q̃ de alterius cō-
Q modis detrahendū. Nihil uero utile quod nō idē ho
nestum nihil honestū quod nō idē utile. & ubi turpi
tudo ibi utilitas esse nō potest. Ad honestatē enim
nati sumus. Satis eni nobis si modo in philosophia
aliquid profecimus persuasum esse debet. si omnes
deos hominesq; celare possumus. nihil tamē ama-
re. nihil iniuste. nihil libidinose. nihil incōtinēter es-
se faciendum. Honesta enim bonis uiris non occul-
ta quæruntur. Nec nostræ nobis utilitates obmittē
dæ sunt. aliisq; tradendæ cum his ipsi egeamus: sed
suæ cuiq; utilitati quod sine alterius iniuria fiat. ser-
R uiendum est. Scite enim Crisippus qui stadium in-
quit currit eniti & contendere debet q̃ maxime pos-
sit ut uincat: Supplātare eum qui cum certet aut ma
nu pellere nullo modo debet. Sic in uita sibi quenq;
petere quod pertineat ad usum non iniquum est:
S sed alteri diripere ius non est. Neq; contra rempu-
blicam. neq; contra iusiurādum ac fidem: amici sui
causa uir bonus faciet. Nam si oia facienda sint quæ
amici uelint nō amicitiæ tales sed coniurationes pu
tandæ sunt. Nā cū id quod inutile uidet̃ in amicitia
cū eo qđ honestū est cōparat̃: iaceat utilitatis species
ualeat honestas. Cū aūt in amicitia quæ honesta nō
sunt postulantur: religio & fides anteponatur iusti-
tiæ. Nihil quod crudele utile. Est enim hominum T
nature quā sequi debemus maxime inimica crudeli
tas. Malæ etiā qui peregrinos urbibus uti prohibēt V
eosq; exterminant. Nam esse pro ciue qui ciuis non
sit rectum esse non licere. usu uero urbis prohibere
peregrinos sane inhumanum est. Ex omni uitia si-
mulatio dissimulatioq; tollenda est. Tollendum est X
igitur ex rebus contrahendis omne mēdacium. En-
nius ait ne quicq̃ sapientem sapere qui sibi prodesse
non quærit. Est autem sapientis nihil contra mores
leges. instituta facere. habere rationē rei familiaris.
Neq; eni solū nobis diuites esse uolumus: sed liberis Y
ppinquis: amicis maximeq; reipublicæ. Singulorū
eni facultates & copiæ diuitiæ sunt ciuitatis. Nec ul A
la pernicies uitæ maior inueniri potest quā in mali-
cia simulatio itelligētiæ. Mihi qdē etiā ueræ heredi-
tates nō honestæ uident̃: si sunt maliciosis officiorū
blāditiis nō ueritate. Sed simulatione quæsitæ. Atq; B
in talibus rebus aliud utile interdū. Aliud honestū
uideri falso solet. Homo iustus is quē sentimus bo-
num uirum nihil cuiquā quod in se transeat detra-
het. Hoc qui admirat̃ is se qđ sit uir bonus nescire fa
teatur. At uero siquis uoluerit animi sui cōplicatam
notionē euoluere: iam seipsum doceat eū bonū ui-
rum esse qui prosit quibus prosit: & noceat nemini
nisi lacessitus iniuria. Itaq; talis uir nō modo facere.
sed ne cogitare quidē quicq̃ audebit quod non uale-
at prædicare. Nec uero turpe est philosophos dubi
tare quæ nec rustici quidē dubitant. Cadit igitur in
uirum bonum mentiri emolumēti sui causa. crimi-
nari eripere fallere? nihil profecto minus. Est ergo
ulla res tanti. aut commodum ullum tam expeten-
dum: ut uiri boni & splendorem & nomen amittas.
Quid est quod afferre utilitas ista possit: si boni uiri
nomen arripuerit: & fidem iustitiamq; detraxerit?
Quid enim interest utrum ex homine conuertat se
quis in beluam: an hominis figura immanitatem
gerat beluæ? Qui si omnia recta & honesta negligūt
dummodo potentiam consequuntur. nonne im-
manitatem beluæ gerunt? Quid si tirannidem occu C
pare. si patriam prodere conabitur pater: silebit ne
filius? immo uero obsecrabit patrem filius ne id fa-
ciat. Si nihil proficiet accusabit: Minabitur etiam
ad extremum. Si ad perniciem patriæ res spectabit: D
patriæ salutem saluti patris anteponet. Pacta & pro
missa semper seruāda sunt: quæ nec ui nec dolo ma-
lo ut prætores dicere solent facta sunt. Neq; sem E
per deposita reddenda sunt. Si gladium quis sa-
na mente apud te deposuerit: & repetat insanus:
reddere pactum officium non reddere. Quod si is
quis apud te pecuniam deposuerit bellum inferat
patriæ: pactum ne reddes depositum? Non credo.
Facies enim contra rempublicam. quæ debet esse
carissima. Sic multa quæ honesta uidentur naturæ
tēporibus fiunt nō honesta. Facere promissa. stare
conuentis.

conuentis.reddere deposita.communicata utilitate
fiunt nõ honesta. Peruertunt homines ea quæ sunt
fundamenta naturæ. cum utilitatem ab honestate
seiungunt. Omnes enim expetimus utilitatem ad
eamq; rapimur:nec facere aliter ullo possumus. Nã
est qui utilia fugiat? Aut quis potius est qui ea non
studiosissime prosequatur. Sed quia nõ possumus
nisi laude. decore. honestate. utilia reperire. Propte
rea illa prima & summa habemus. Vtilitatis uero
nomen non tam splẽdidum quam necessarium pu-
tamus. Vnde omnium regula una est quam tibi cu-
pio esse notissimam. Aut illud quod utile esse uide-
tur ne turpe sit: Aut si turpe ne uideat esse utile. Esse
G enim iusiurandum affirmatio religiosa. Quod autẽ
affirmando quasi deo teste promiseris id seruãdum
est. Non enim falsum iurare peritura est: sed quod
animi tui sententia iuraueris. sicut uerbis cõcipitur
in ore nostro. id non facere periurium est. Nam nul
lum uinculum ad strigendam fidem iureiurãdo no-
stri maiores esse artius uoluerunt. Est autem ius eti-
am bellicum fidesq; iurisiurandi sæpe cum hoste ser
uanda, Non debet ratum esse quod actum est per
uim quasi uero forti uiro uis nõ possit adhiberi. Et
hæc ex libris officiorum: Marci Tullii Ciceronis.

De amicitia. M. T. C. Autoritates incipiunt.

H EXistimare debes hominem oculos in te
esse coniectos: unum te sapientem & ap-
pellant & existimant: non solum natura
& moribus: sed etiam studio & doctrina:
neq; sicuti uulgus sed ut eruditi solent appellant sa-
pientem. hanc esse sapientiã in te existimant: q̃ om
I nia tua in te posita esse ducas: humanosq; casus uir-
tute inferiores putes. Tu autem q̃ mihi tanti attri-
bui dicis: quantũ ego nec agnosco nec postulo facis
amice. Nullo casu arbitror hoc cõstanti homini pos
se cõtingere: ut nulla intermissio fiat officii. Suis in-
cõmodis grauiter angi nõ amicũ. sed seipsum ama-
K ris est. Quod dicam de moribus facillimis. de pieta-
te in matrẽ. liberalitate in sorores. bonitate in suos.
iustitia in omnes. hæc omnia nota sunt nobis. Quã
autem huic ciuitati carus fuit mœrore funeris iudi-
catum est. Quid ergo paucorũ annorũ accessio huic
iuuare potuisset? Quamobrem uita quidem talis fu
it uel fortuna uel gloria ut nihil ultra posset accede
L re moriendi autem sensum celeritas abstulit. Ego
uero uos hortari tantum possum: ut amicitiam om
nibus rebus humanis anteponatis. Nihil est enim
tam naturæ aptum tanq; conueniens ad res uel secũ
das uel aduersas sed hoc in primis censeo nisi inter
bonos amicitiam esse nõ posse. Nos autem ea quæ
sunt in usu uitaq; communi non ea quæ finguntur.
aut optantur spectare debemus. Agamus igit pin-
gui (ut aiunt) minerua. qui ita se gerũt qui ita uiuũt
ut eorũ probetur fides. integritas æquabilitas libera-
litas nec sit in eis ulla cupiditas libido. auaritia: sitq;
magna constantia: hos uiros bonos ut habiti sunt:
sic etiã appellandos putemus qui assequantur quan
tum homines possunt naturam optimã bene uiuẽ-
di ducẽ. Sic enim perspicere uideor mihi ita natos M
esse nos ut inter omnes societas quædam sit maior
autẽ ut quisq; proxime accedit. itaq; ciues potiores
q̃ peregrini propinqui q̃ alieni. cum his enim natu
ra ipsa peperit amicitiam: sed ea satis non habet fir-
mitatis. Namq; hoc præstat amicitia propinquita-
ti: q̃ ex propinquitate beniuolentia tolli potest. ex
amicitia non potest. sublata enim beniuolentia ami
citiæ nomen tollitur. propinquitatis manet. Quan
ta autem uis amicitiæ sit ex hoc intelligi potest ma-
xime: q̃ ex infinita societate humani generis. quam
conciliauit ipsa natura: ita contracta res est in angu-
stumq; deducta: ut omnis caritas aut inter duos aut
paucos cõiungeretur. Est enim amicitia nihil aliud N
nisi omnium diuinarum humanarumq; rerum cũ
beniuolentia & caritate consensio. Qua quidem ha
ud scio an excepta sapientia quicq̃ melius sit homi-
nibus a diis immortalibus datum diuitias alii præ-
ponunt bonam alii ualetudinem. alii potentiam.
alii honores. alii quidem uoluptatis corporis. Be-
luarum hoc quidem extremum est. illa autem supe
riora & caduca & incerta sunt: posita non tam in no
stris consiliis q̃ in fortunæ temeritate. Qui autem
in uirtute summum bonum ponunt: illi quidẽ præ
clare agunt. sed hæc ipsa uirtus amicitiam. & gignit
& cõtinet. quia nec sine uirtute amicitia ullo pacto
esse potest. Tales igitur inter uiros amicitia tantas
oportunitates habet quantas uix queo dicere prin-
cipio qui põt esse uita uitalis. ut ait Ennius qui non
in amici mutua beniuolentia cõquiescat. Quid dul-
cius q̃ habere qui cum omnia audeas sic loqui ut te-
cum? Quis esset tantus fructus in prosperis rebus:
nisi haberes qui illis æque ac tu ipse gauderet. Aduer
sas uero res ferre difficile esset sine illo qui grauius
etiam q̃ tu ferret. Deniq; cæteræ res quæ expetun-
tur oportunæ sunt singulæ rebus fere singulis diui
tiæ ut utare. opes ut colare. honores ut laudare. uo-
luptate ut gaudeas. ualetudo ut dolore careas & mu
neribus fungare corporis. Amicitia res plurimas cõ
tinet quocũq; te uerteris presto est. nullo modo. nullo
loco excluditur. nunq̃ intempestiua. nunq̃ molesta
est. itaq; nõ aqua nõ igne (ut aiunt) locis pluribus
magis utimur q̃ amicitia. Neq; ego de uulgari aut
de mediocri quæ tamẽ & ipsa delectat & prodest: se
de uera & perfecta loquor qualis eorum qui pauci
nominant fuit. Nam & secundas res splendidiores
facit amicitia: & aduersas partiens cõmunicansq; le
uiores. Cũq; plurimas & maximas commoditates
amicitia cõtineat: tamẽ illa nimirũ præstat oibus: q̃
bonam spẽ prælucet in posterũ: nec debilitari animos
aut cadere patitur: uerũ etiã amicũ qui intuet: tanq̃
exẽplar aliquod intuetur sui quocirca & absentes ad-
sunt. & egentes abundant & imbecilles ualent & quod
difficilius est dictu mortui uiuũt. tantus eos honos
memoria desiderium prosequet amicorũ ex quo illo-
rum beata mors uĩ horum uita laudabilis. Quod si
exemeris ex rerũ natura beniuolẽtiæ cõiunctionẽ
nec domus ulla nec urbs stare poterit nec agricultu
ra permanebit. Id si minus intelligitur quãta uis ami-
citiæ cõcordiæq; sit ex dissensionibus atq; discordiis

funditus possit euerti? ex quo quantū boni sit in ami
A citia iudicari potest. Amor. n. ex quo amicitia nomi
nata est priceps est ad beniuolētiā cōiungendā. Nā
utilitates quidē etiā ab his percipiuntur sæpe. qui si
mulatione amicitiæ colunt & obseruant tēporis cā.
B In amicitia autē nihil fictū est nihil simulatum & qc
quid est id uerum est & uoluntariū. Quapropter a
natura mihi uidet potius q̄ ab indigētia orta amici
tia applicatione magis animi cū quodam sensu amā
di q̄ cogitatione quantū illa res utalitatis esset habi
tura. Quod quidem quale sit etiā in bestii quibusdā
animaduerti pōt quæ ex se nitos ita amāt ad tēpus:
ab eisq; amant: ut facile earū sensus appareat qd in
hoie est multo euidentius primū ex ea caritate quæ
est inter natos & parētes quæ dirimi nisi detestabili
scelere nō pōt deinde cōsimilis sensus extitit amo
ris si aliquē nacti sumus cujus & moribus & natura
cōgruamus: itaq; in eo quasi lumē aliquod probita
C tis & uirtutis ꝑspicere uideamur. Nihil eni est uirtu
te amabilius nihil qd magis alliceat ad diligēdum:
quippe cū propter uirturē & ꝓbitatē etiā eos quos
nunq̄ uidimus quodāmodo diligamus. Quod si tā
ta uis ꝓbitatis est: ut eā uel eos quos nunq̄ uidimus
uel quod magis est etiā in hoste diligamus quid mi
rū est si animi hoium moueāt cū eorū quibus cū usu
coniuncti esse possunt uirtutē & ꝓbitatē cōspicere
uideant quanq̄ cōfirmat amor & beneficio accepto
& studio ꝑspecto. & cōsuetudine adiūcta quibus re
bus ad illū primū motum animi & amoris adhibitis
admirabilis quædā exardescit beniuolētiæ magnitu
do: quā siqui putāt ab ībecillitate ꝓficisci: ut res sit p
quā assequat quod qsq; desiderat: humile sane relin
quūt & minime generosum (ut ita dicā) ortū amici
D tiæ quā ex inopia atq; indigētia natā uolunt. Vt eni
bñfici liberalesq; sumus nō ut exigamus grām (neq;
eni beneficiū fœneramur) sed natura ꝓpēsi ad libe
ralitatē sumus: sic amicitiam nō spe mercedis addu
cti: sed ꝙ eius ois fructus in ipso amore inest expetē
dam putamus. Nā si utilitas amicitiā cōglutinaret
E eadē cōmutata dissolueret. Sed quiā natura mutari
nō pōt: idcirco ueræ amicitiæ sempiternæ sunt. Sci
pio nihil difficilius esse dicebat q̄ amicitiā usq; ad ex
tremū uitæ diem permanere. Mutari etiā mores ho
minū sæpe dicebat: alias ex diuersis rebus: alias ætate
ingrauescēte: atq; earū reꝝ exēplū ex similitudine in
euntis ætatis capiebat: ꝙ summi pueroꝝ amores sæ
F pe una cū prætexta uel toga deponerent. Si naūr lō
gius in adolescētiā ꝑduxissent dirimi tamē interdū
cōtētione uel luxuriæ. uel cōditionis uel cōmodi ali
cuius. ꝙ idē adipisci uterq; nō posset. Quod siqui lō
gius in amicitia ꝓuecti essent tamē sæpe labefectari
si in honoris cōtentionē incidissent pestē eni nullam
maiorē esse in amicitiis q̄ in plerisq; pecuniæ cupidi
tatē in optimis qbusq; honoris certamē & gloriæ ex
quo inimicitias maximas sæpe inter amicissimos ex
titisse: magna etiā dissidia & plerūq; iusta nasci dice
bar. Cū aliquid ab amicis quod rectū nō esset postu
laret: ut aut libidinis ministri aut adiutores essent ad
iniuriā: quod qui recusarēt q̄uis honesto id facerent:
ius tamē amicitiæ deserere arguerentur ab his quibus
obsequi nollēt. Illos aūt qui qduis ab amico audirēt
postulare postulatione ipsa profiteri oia se amici cā
esse facturos eorū querela inueterata: non modo fa
miliaritates extingui solere: sed etiā odia gigni sem
piterna itē dicebat scipio. Nulla eni excusatio pecca G
ti si amici causa peccaueris. Nā cū conciliatrix amici
tiæ uirtutis opinio fuerit difficile est amicitias ꝑma
nere si a uirtute deflexeris. Quod si rectū statuerim⁹
uel cōcedere amicis quicquid uelint: uel īpetrare ab
his quicquid uelimus: ꝑfecta quidē sapientia sumus
si nihil habeat res uitii. Hæc igit in amicitia lex san
ctiat: ut neq; rogemus res turpes: neq; faciamus ro
gati. Turpis eni excusatio est & minime accipienda
cum in cæteris peccatis. Tum siquis contra remp. se H
amici causa fecisse fateatur. Mihi non minori curæ
est qualis respublica post mortē meam futura sit: q̄
qualis sit hodie. Hæc igitur prima lex in amicitia san I
ctiat, ut ab amicis honesta petamus: & amicorū cau
sa honesta faciamus: nec expectemus quidē dum ro
gemur. studium semper assit. conctatio absit. consili
um uerum dare gaudeamus libere. Plurimū in ami
citia amicorum bene suadentiū ualet autoritas: eaq;
adhibeat admonēdum non modo aperte sed etiam
acriter si res postulabit: & adhibitæ pareatur. Solem
enim e mundo tollere uidentur qui amicitiam de ui
ta tollunt: qua nihil a diis immortalibus melius ha
bemus nihil iucundius. Videas rebus iniustis iustos
maximo dolore, imbecillibus fortes. flagiciosis mo
destos. ergo hoc proprium est animi bene constitu
ti & lætari bonis rebus & dolere contrariis. Quam
obrem si cadit in sapientem animi dolor qui profe
cto cadit nisi ex eius animo extirpetur humanitatē
arbitramur. qui causa est cur amicitiam funditus tol
lamus e uita: ne aliquas propter eam suscipiamus
molestias. Quid enim tam absurdum est q̄ delectari K
multis rebus inanibus: ut honore. ut gloria. ut edifi
cio. ut uestitu cultuq; corporis. animo autem uirtu
te prædito: atq; eo uel qui amare: uel (ut ita dicam)
remeari possit non admodum delectari. Nihil est L
enim remuneratione beniuolētiæ. nihil uicissitudi
ne studiorū officiorumq; iucūdius. quod si etiā illud
addimus quod recte addi potest: nihil esse quod ad
rē se ullā tam alliceat & tā attrahat: q̄ ad amicitiā si
militudo. Conceditur profecto uerū esse ut bonos M
boni diligāt accersentq; sibi quasi propinquitate cō
iunctos atq; natura. Nam quis est (proh deorū atq; N
hominū fidem) qui uelit ut neq; diligat quenq̄: neq;
ipse diligat ab ullo: circūfluere oibus copiis: atq; in
omni rerū abūdantia pauperrime uiuere. hæc enim
est tirānorū uita: in qua nulla fides: nulla caritas. nul
la stabilis potest esse beniuolentiæ fiducia. oia sem
per suspecta atq; solicita sunt. nullus amicitiæ locus.
Quis enim aut eū diligat quē metuat aut eū a quo
se metui putat? Coluntur tamē simulatione dūtaxat
ad tēpus. Quod si forte (ut fit plerūq;) ceciderint:
tū intelligūt q̄ fuerint inopes amicoꝝ. Nō solum ip
sa fortuna ceca est: sed eos etiam plerūq; cecos efficit
quos cōplexa est. Itaq; illi efferuntur fere fastidio &
contumacia: nec quicq̄ insipiente fortunato intolle
rabilius fieri potest. Quid autē stultius q̄ cū pluri
nis copiis

nis copiis facultatibus opibus possint cætera parare
quæ parantur pecunia equos. famulos. uestẽ egre-
giam uasa praeciosa. Amicos uero parare optimam
& pulcherrimã uitæ (ut ita dicã) supellectilẽ. Etenĩ
cætera cũ parant cum parantur nesciũt: nec cuius cau-
sa laborant. Eius enim est istorũ quod que qui uincit
uiribus. Amicitiæ sua cuiq; pmanet stabilis & fir-
ma possessio: ut etiã si illa manẽt quæ sunt quasi do-
na fortunæ: tamen uita inculta & deserta ab amicis
O nõ possit esse iucũda. Quã multa. n. quæ nostri cau-
sa nunq̃ faceremus amicoꝝ causa facimus. præcari
pro amico indigno. supplicare. tum in aliquẽ acer-
bius inuehi. insectariq; uahemẽtius: quæ in nostris
rebus nõ satis honeste: in amicorum sunt honestissi-
mæ. Multæq; sunt res in quibus de suis cõmodis ui-
ri boni multa detrahunt detrahiq; patiuntur. ut hi
P amici potiusq̃ ipsi fruantur. Beniuolentiã ciuiũ blã
ditiis & assentãdo colligere turpe est. uirtus quã se-
quitur caritas minime repudianda est. Sunt igit̃ fir
mi & stabiles & constantes eligendi quos ad amiciti
am idoneos iudicamus: cuius generis est magna pe
nuria: & iudicare difficile est sane nisi prius sit exper
tum. Experiendũ est autem in ipsa amicitia ita præ
currit amicitia iudicium tollitq; experiendi potesta
Q tem. Vbi eos inueniemus qui honores. magistratus:
imperia. potestates. opes amicitiæ. nõ anteponãt:
ut cum ex altera parte proposita hæc sint. ex altera
uis amicitiæ non multi illa malint? Imbecilla est enĩ
natura ad contemnendum potentiam. Vbi enim
istum inuenies qui honorem amici anteponat suo?
Itaq; ueræ amicitiæ difficillime reperiuntur in his
qui in honoribus reipublicæ uersantur. Qui omni
R in re grauem. Constantẽ stabilẽ se in amicitia præ-
stiterit: hunc maxime ex raro hominem genere de-
bemus iudicare & pene diuino. Firmamentum au-
tem stabilitatis constantiæq; eius quam in amicitia
quærimus fides est. Nihil enim stabile quod infidũ
A est. Simplicem præterea & cõmunem & consentiẽ-
tem id est qui rebus eisdem moueatur eligi par est:
quæ oĩa ptinẽt ad fidelitatẽ. Neq;. n. fidum põt esse.
multiplex igenuũ & tortuosum. Neq; uero qui nõ
eisdem rebus mouetur naturæq; cõsentit aut stabi-
lis aut fidus esse põt. Addẽdũ eodẽ est ut ne crimini
bus aut inferẽdis delectet̃ amicus: aut credat obla-
tis: quæ oĩa ptinẽt ad eã quã dudũ tracto cõstantiã.
ita fit ue᷑ illud quod dicit̃ amicitiã nisi inter bonos
B esse nõ posse. Est enĩ boni uiri quẽ eundẽ sapientẽ li
cet dicere hæc duo tenere in amicitia. primũ ne qd
C fictum sit ne ue simulatum. Appetere enim amare
uel odisse magis ingenuũ est q̃ fronte occultare sen
tentiã. deinde non solũ illatas ab aliquo criminatio-
nes repellere: sed ne ipsum quidẽ esse suspiciosum
semp aliqd existimantẽ ab amico fuisse uiolatũ. Ac
cedat huc suauitas quædã sermonũ oportet atq; mo
rum haud quoquã mediocre cõdimentũ amicitiæ.
Tristitia quidẽ & in omni re seueritas habẽt illa qui
dẽ grauitatẽ: sed amicitia remissior esse debet & libe
rior & dulcior. & ad oẽm comitatẽ facultatẽq; pro-
D cliuior. Non enĩ debẽt esse amicitiaꝝ sicut aliarũ re-
rum societates. Veterrima quæq; ut uina quæ uetu-
statem ferunt esse debent suauissima. Verũ illud est
quod dicit̃ multos modios salis simul edendos esse
ut amicitiæ munus expleat̃. Nouitates autẽ si spẽ os-
ferant ut tanq̃ in herbis non fallacibus fructus ap-
pareat: non sunt ille quidẽ repudiãdæ. Vetustas ta-
mẽ suo loco conseruãda est. Maxima enĩ uis est uetu
statis & cõsuetudinis atq; i ipso equo si nulla res ipe
diat nemo est qui nõ eo quo cõsueuit libẽtius utat̃
q̃ itacto & nouo. Nec uero in hoc qd est animal: sed
in his etiã quæ sunt inanimata consuetudo ualet cũ
locis ipsis delectemur montuosis & siluestribus in
quibus diutius cõmorati sumus. Sed maximũ est in
amicitia superiorẽ esse parẽ iferiori. Fructus enĩ in- F
genii & uirtutis oĩsq; præstãtiæ tum maximus capi
tur cũ in proximũ quenq; cõfert̃. Vt igit̃ hi qui sunt
in amicitiæ coniũctionisq; necessitudine superiores
exequare se cũ iferioribus debẽt. sic iferiores non do
lere se a suis amicis aut ingenio. aut fortuna. aut di-
gnitate superari. Odiosum sane genus hominũ offi G
cia exprobãtiũ quæ meminisse debet is poti⁹ in quẽ
collata sunt non cõmemorare qui cõtulit. Dispares H
mores dispaia studia sequũtur quorum dissimilitu
do separat amicitias. nec ob aliam causam ullam bo
ni improbis. improbi bonis amici esse non possunt
nisi q̃ tanta est inter eos quanta maxime potest esse
morũ studiorũq; distantia. In omni re cõsiderandũ I
est & quid postules ab amico & quid patiare a te im
petrari. Nihil est enĩ turpius q̃ cũ eo bellum gerere
qui cum familiariter uixeris. Quãobrem primũ dã
da est opera ne qua amicoꝝ dessidia fiant: sin q; etiã ca
uendũ est ne in graues inimicitias amicitiæ se cõuer
tant: ex quibus iurgia. maledicta. contumeliæq; gi-
gnunt̃: quæ tamẽ si tolerabiles fuerint ferendæ erũt
& is honos ueteri amicitiæ tribuẽdus est: ut is culpa
sit qui faciat non is qui patiatur iniuriam. Omnino
oium uitiorũ horũ atq; incõmodorũ una cautio est.
atq; una puisio: ut ne nimis cito diligere incipiant:
ne ue non dignos. digni autẽ amicitia sunt quibus
in ipsis inest causa cur diligant̃. Rarũ genus equidẽ.
oia præclara rara: nec quicq̃ difficilius q̃ reperire qd
sit ex oi parte in suo genere pfectũ. Sed pleriq; neq;
in rebus humanis quicq̃ bonũ norũt nisi qd fructuo
sum est: & amicos tanq̃ pecudes eos potissimũ dili-
gunt: a qbus sperãt se maximos fructus esse captu-
ros. Itaq; pulcherrima illa & naturali maxime carẽt
amicitia per se & ꝓpter se expetẽda nec ipsi sibi exẽ-
plo sunt. Verus igit̃ amicus nunq̃ reperitur. Est enĩ-
is quidã tanq̃ alter idẽ: qui & seipse diligat & alterũ
acqrat cuius animũ ita cũ suo misceat: ut efficiat pe-
ne unũ ex duobus. Sed pleriq; peruerse ne dicã ipu-
dẽter talẽ amicũ uolunt quales ipsi esse nõ possunt:
quæq; ipsi nõ tribuũt amicis: hæc ab ipsis desiderãt.
Par est aũt. primũ ipsum esse uirũ bonũ tũ alterũ si-
milem sui quærere. In talibus enĩ stabilitas amicitiæ
cõfirmari põt. cũ homines beniuolentia cõiũcti pri
mũ cupiditatibus his qbus cæteri seruiũt iperabũt.
deinde æquitate iustitiaq; gaudebũt. oiaq; alter pro
altero suscipiet: nec quicq̃ unq̃ nisi honestum & re-
ctum alter ab altero postulabit: neq; solũ colent in-
ter se ac diligẽt sed etiam uerebũtur. Nã maximum

ornamentum amicitiæ tollit. qui ex ea tollit nerecũ
diã. itaq; perniciosus error est in his qui existimauit
libidinũ peccatorũq; omniũ patere in amicitia licen
tiam. Virtutũ amicitia adiutrix a natura data est nõ
uitiorũ comes: ut quoniã solitaria non possit uirtus
ad ea quæ summa sunt peruenire: coniuncta & con/
K sociata cum altera perueniret. Cũ iudicaueris dilige
re oportet non cũ dilexeris iudicare. Multi diuitias
despiciũt quos paruo cõtẽtos tenuis uictus cultusq;
delectat. honores uero quorũ cupiditate quidam in
flamant q̃ multi ita cõtemnũt ut nihil mius nihil es
L se leuius existimẽt. Itẽq; cætera quæ quibusdam ad
mirabilia uident. ꝓmulti suos qui pro nihilo putẽt.
de amicitia oẽs ad unũ idẽ sentiunt. & hi qui ad rẽp.
se cõtulerunt. & hi qui in rerũ cognitiõe doctrinaq;
delectant: & hi qui suũ negociũ gerũt ociosi. postre-
mo hi qui se totos uoluptatibus tradiderũt sine ami
citia uitam esse nullã sentiunt. si modo aliqua uelint
ex parte liberaliter uiuere. Serpit. n. nescio q̃o per
omniũ uitas amicitia: nec ullã ætatis degendæ ratio
nem patit expertẽ esse sui. quin etiã si asperitate ea
est aliquis inhumanitate naturæ ut egressus hoium
fugiat atq; oderit tamẽ his pati nõ posset quin no-
scet aliquẽ apud quẽ spiritũ suæ acerbitatis euome-
M ret. Natura nihil solitariũ amat. Est. n. uarius & mul
tiplex usus amicitiæ: multæq; causæ suspitionũ of-
fensionũq; dant: quas tũ euitare: tũ eleuare: tũ uelle
fere sapiẽtis est. Vna illa subleuãda est offensio: ut &
N utilitas in amicitia & fides retineat. Nã & monendi
amici sæpe sunt & obiurgãdi: & hæc accipiẽda sunt
amice cũ beniuole fiunt. Sed nescio q̃o uerũ est ꝙ
O in Andria meus familiaris dixit. Obsequiũ amicos
ueritas odiũ parit. Molesta est. n. ueritas si quidẽ ex
ea nascat odiũ ꝙ est uenenũ amicitiæ: sed obsequiũ
multo molestius ꝙ peccatis indulgẽs præcipitẽ ani
mũ ferri finit: maxima aũt culpa in eo qui & uerita-
tem aspernat & in fraudẽ obsequio ipellit. Ois igi-
tur hac in re habẽda est rõ & diligẽtia. primũ ut mo/
nitio acerbitate: deinde obiurgatio cõtumelia care-
at. In obsequio aũt cõitas adsit assentatio uitiorum ad
iutrix ꝓcul amoueat quæ nõ mõ amico. sed ne libe/
P ro qdẽ digna est. Aliter. n. cũ tirãno aliter cũ amico
uiuit. Cui⁹ autẽ aures ueritate clausæ sunt: ut ab ami
co neq; audire nequeãt: huius salus desperanda est.
Scitũ est. n. illud prouerbiũ catonis: multo melius
acerbos inimicos de quibusdam mereri: q̃ eos ami-
eos qui dulces uideantur. Illos uerũ sæpe dicere hos
nunq̃. atq; illud absurdũ est. ꝙ dũ monent eã mole/
stiã quã debent capere nõ capiunt eã capiunt qua de
bent uacare. peccasse eni se nõ anguntur: obiurgari
moleste ferunt: ꝙ cõtra oporteret. ut igit & mone-
re & moneri ꝓprium est uere amicitiæ: & quidẽ al-
terũ libere facere nõ aspere: alterũ patiẽter accipere
nõ repugnãter: sic habẽdũ est nullã in amicitiis pe-
stem esse maiorẽ q̃ adulationẽ blãditiã & assentatio
Q nem. Cũ aũt omniũ rerũ simulatio uitiosa est (tollit
eni iudiciũ ueri idq; adulterat) tum amicitiæ repu-
gnãt maxime (delet eni ueritatẽ sine qua nomẽ ami
citiæ manere nõ potest). Nam cum amicitiæ uis sit
in eo ut unus quasi animus fiat ex pluribus. qui id

fieri poterit si nõ in unoquoq; quidẽ unus animus
erit idemq; semper: sed uarius cõmutabilis & multi
plex. Quid enim potest esse tam flexibile tamq; de-
uium q̃ animus eius qui ad alterius non modo sen-
sum atq; uoluntatem sed etiam uultum atq; nutum
conuertitur. Negat quis ego ait & aio. postremo
imperari egomet mihi omnia assentari. ut Teren. R
ait. Secerni autẽ blãdus amicus a uero & inter nosci
tam potest adhibita diligentia q̃ omnia fugata & si
mulata a sinceris atq; ueris. Assentatio q̃q̃ pernicio S
sa fit. nocere tamen nemini potest nisi ei qui eam re
cipit atq; in illa delectatur. Virtute. n. ipsa non tam
multi prædici esse quam uideri uolunt. Hos dele-
ctat assentatio: Is fictus ad eorum uoluntatem ser/
mo cum adhibetur. orationem illam uanam testi-
monium esse laudum suarum putant. Nulla est igi-
tur hæc amicitia cum alter uerum audire non uult
alter ad mentiendum paratus est. Nec parasitorum
nobis assentatio in comœdiis faceta commendare/
tur nisi essent milites gloriosi. Semper enim auget
assentator id ꝙ is ad cuius uoluntatẽ dicit uult esse
magnũ. Quãobrẽ q̃q̃ ista blanda uanitas apud eos
ualeat qui ipsi illã allectãt & inuitãt. tamẽ etiã gra-
uiores cõstãtioresq; admonendi sunt ut aiaduertãt
ne callida assentatione capiãtur. Aperte eni adulãtẽ
nemo nõ uidet nisi qui admodũ est excors. Callidus
ille & occultus adulator ne se insinuet studiose cauẽ-
dũ est. nec. n. facile agnoscit. qppe qui etiã assen-
tãdo sæpe aduersetur. & litigare se simulãs blãdiat.
atq; ad extremũ det manus uinciq; se patiat. ut is q
illusus sit plus uicisse uideat. Quid aũt turpius q̃ il- A
ludi: ꝙ ne accidat magis cauẽdũ est. Virtus & cõcili
at amicitias & cõseruat. In ea est. n. rerũ & morũ cõ
uenientia. in ea est stabilitas. in ea constantia: quæ cũ
se extulit & ostendit suũ lumẽ. & idẽ asperit & agno
uit in alio: ad id se admouet: uicissimq; accipit illud
ꝙ in altero est: ex quo exardescit siue amor siue ami-
citia. Vtrũq; enim ab amando dictũ est. Amare eni B
nihil est aliud nisi eum ipsum diligere quẽ amas nul
la indigentia nulla utilitate quæsita: hac nos adole-
scentes. beniuolentia senes diliximus. hæc etiam ma
gis elucet inter æquales. Sed quoniam res humanæ
fragiles caducæq; sunt semper aliqui acquirẽdi sunt
uere quos diligamus & a quibus diligamur. Carita
te enim beniuolentiaq; sublata: omnis est e uita su-
blata iucunditas. Omnia breuia tolerabilia esse de-
bent etiam si magna sint. Vos autem hortor ut ita C
uirtutem locetis: sine qua amicitia esse non potest.
ut ea excepta nihil amicitia præstabilius putetis: Et
hæc sufficiant de amicitia.

¶ De senectute Marci Tullii Ciceronis autorita-
tes Incipiunt.

NVnq̃ satis digne laudari philosophia po D
terit cui qui pareat oẽ tẽpus ætatis suæ si
ne molestia possit degere. Quibus. n. ni-
hil est in ipsis operis ad bene beateq; ui-
uendũ: his ois ætas grauis est. Qui aũt oia bona a se E
ipsis petũt his nihil põt malũ uideri ꝙ naturæ ne-
cessitas afferat: quo in genere in primis est senectus
q̃ ut adipiscant oẽs optãt: eãdẽ accusãt adeptã. tãta ẽ
incõstantia

incõstantia stultitia atq; puersitas. Obrepe quidẽ eã
aiũt: & citius q̃ putauissent. Pares cũ paribus ueteri
puerbio facillime cõgregant. Moderati.n. & nõ dif
ficiles nec inhumani senes tolerabilẽ agũt senectutẽ.
Im portunitas aũt & ĩhumanitas oi ætati molesta ẽ.
Propter opes & copiã & dignitatẽ tollerabiliorẽ se
nectutẽ uideri aiũt nõnulli. Neq;.n. in sũma inopia
leuis esse senectus põt: nec sapiẽti qdẽ: nec insipiẽti se
nectus ĩ sũma quoq; copia nõ grauis. Aptissima oĩo
sunt arma senectutis artes.s. exercitatiõesq; uirtutũ
quæ in oi ætate cultæ cũ diu multũq; uixeris mirifi
cos efferũt fructus: nõ solũ q̃a nunq̃ deserũt: ne in ex
tremo qdẽ ætatis tpe: q̃q̃ id quidẽ maximũ est. Veruʒ
etiã quia cõsciẽtia bene actæ uitæ multorũq; bene
F ficiorũ recordatio iucundissima est. Nõ oẽs possunt
esse scipiones aut maximi ut urbiũ expugnatores:
ut pedestres nauales ue pugnas ut bella a se gesta ut
triũphos recordenẽ. Est etiã quiete & pure atq; ele
ganter actæ ætatis placida ac leuis senectus: qualẽ ac
cepimus platonis: qui uno & octuagesimo anno scri
bẽs mortuus est. Qualẽ Isocratis qui eum librũ qui
panatheicus ĩscribitur quarto & nonagesimo anno
scripsit: se dicit: uixitq; quinqueñiũ postea: cuius ma
gister Leõtinus gorgias cẽtum & septẽ compleuit
annos: neq; unq̃ in studio suo atq; opere cessauit.
Qui cum ex eo quæreret cur tamdiu uellet esse in ui
ta. Nihil habeo inquit q̃ accusem senectutẽ. Præcla
rum responsum & docto homine dignũ. Sua.n. ui
tia insipiẽtes & culpam suã in senectutẽ conferunt.
Ennius iam annos septuagita natus ita ferebat duo
quæ putantur maxima onera paupertatẽ & senectu
G tem: ut eis pene delectari uidetur. Et enim cũ com
plector animo quattuor causas reperio cur senectus
misera uideaẽ. Vnã q̃ auocet a rebus gerẽdis: alterã
q̃ corpus faciat infirmius tertiã q̃ priuet fere oibus
uoluptatibus. quartã q̃ haud procul absit a morte.
A rebus gerẽdis senectus abstrahit: a quibus? an his
quæ geruñẽ in iuuẽtute & uiribus? nullæ ne igiẽ res
sunt seniles: quales infirmis corporibus aio tamẽ ad
ministrarent. Nihil igiẽ afferũt qui in re gerẽda ces
sare senectutẽ negant: similes sunt ut si qui guberna
torem in nauigãdo nihil agere dicant: cũ alii malos
scãdunt: alii per foros cursent: alii sentinã exhauriãt.
ille autẽ manu clauũ tenẽs sedeat quietus in pup pi.
Non facit ea quæ iuuenes: at uero multa maiora &
meliora facit. Non uiribus aut uelocitate aut celeri
tate corporũ res magnæ geruntur: sed cõsilio auto
ritate sententia: quibus non modo orbari sed etiã au
H geri senectus solet. Nã manet memoria senibus mo
do permaneat studiũ & industria. Memoria.n. mi
I nuitur nisi eam exerceas. Nemo est tam senex qui se
annũ non putet uiuere posse: sed iidẽ in his elaborãt
quæ sciunt oino nihil ad se pertinere. serũt arbores
quæ alteri seculo prosunt: ut ait statius noster in se
nephæbis. Edepol senectus si nihil aliud quicq uitii
apportes tecũ cũ aduenis. Vnum id satis est q̃ diu
uiuẽdo multa quæ nõ uult uidet. Vt.n. adolescẽtibꝰ
bona ĩdole pditis sapiẽtes senes delectanẽ: leuiorq;
fit senectus eorũ qui a iuuentute coluntẽ & diligunẽ.
sic adolescẽtes senũ pceptis gaudẽt q̃bus iuuenes ad

uirtutũ studia ducunẽ. Solonẽ uersibus gloriantẽ ui
dimus: qui se quottidie aliquid addiscentẽ dicit senẽ
fieri. Nec nũc quidẽ uires (is.n. erat locus alter de ui
tiis senectutis) plus q̃ adolescens uires tauri aut ele
phãtis desideraba. quicqd est eo uti decet: & quicqd
agas agere pro uiribus. Nec ulli bonaꝝ artiũ magi K
stri nõ beati putãdi quis cõsueuerunt uires atq; defe
cerunt: & si ipsa ista defectio uiriũ adolescẽtiæ uitii
sæpius efficit q̃ senectutis. libidinosa & eni & intẽpe
rans adolescẽtia effœtũ corpus tradit senectuti. Cur L
sus ẽ certus ætatis & una uia naturæ: ea quæ simplex
suaq; ppria. Cuiq; parti tẽpestiuitas est data: ut est
infirmitas pueroꝝ: & ferocitas iuuenũ: & grauitas
iã cõstãtis ætatis: sic & senectutis maturitas natura
le sibi qdẽ habet q̃ suo tpe pcipi debeat. Põt exerci
tatio & tẽperantia etiã in senectute cõseruare aliqd
pristini roboris. Nõ sunt in senectute uires: nec po M
stulant quidẽ uires a senectute. Ergo & legibus scri
ptis & istitutis uacat ætas senũ: & muneribꝰ his quæ
possunt sine uiribus sustineri. Itaq; nõ mõ q̃ nõ pos
sumus sed ne quãtũ possumus quidẽ cogimur. Atq;
ita multi sunt ĩbecilles senes ut nullũ officium oino
aut munus exequi possint: at id quidẽ nõ ppriũ est
uitiũ senectutis: sed cõe inualetudinis & senectutis.
Quid miꝝ igiẽ in senibus si infirmi sint aliquãdo: cũ N
id nec adolescẽtes quidẽ effugere possint. Resistẽdũ
senectuti est eiusq; uitia diligẽtia compẽsanda sunt.
pugnãdũ nãq; sicut cõtra morbũ sic cõtra senectutẽ
habẽda est ratio ualetudinis. exercitationibus uten
dũ modicis. tãtũ cibi & potõis adhibẽdũ ut reficiã
tur uires nõ opprimãtur: nec uero corpori solũ sub
ueniẽdũ est. sed etiã mẽti atq; aio multo magis: Nã
hæc quoq; nisi tanq̃ limini oleũ instillaris extingun
tur senectute. & corpora quidẽ defatigatione exer
citationẽ ĩgrauescũt. ai aũt se exercẽdo leuanẽ. Seni
lis ista stultitia quæ deliratõ appellari solet senũ leui
um est nõ oium. Nã quattuor filios robustos & q̃t O
tuor filias: tãtã domũ: & tãtas cliẽtelas Appius re
gebat & senex & cecus. Intẽtũ.n. aim tanq̃ arcũ hẽ
bat. nec lãguescẽs succũbebat senectuti. Tenebat nõ
solũ autoritatẽ sed ipiũ ĩ suos: metuebãt serui. ueue
rebãt liberi. eam oẽs hẽbãt. uigebat ĩ ea domo mors
prius & disciplina. Itaq; senectꝰ honesta ẽ si ipsã de
fendit. si ius suũ retinet. si sine uitio. si nulli mãcipa
ta ẽ. si usq; ad extremũ spũm dñaẽ in suos. Vt.n. ado
lescẽtẽ ĩ quo senile aliqd: sic senẽ ĩ quo aliqd adolescẽ
tiæ sit pbo. q̃ qui sequeẽ senex esse corpe poterit: aio
nũq̃ erit. Hæ sunt exercitatiões igenii hæc mẽtis cur P
ricula ĩ his deludãs atq; laborãs corpis uires nõ ma
gnope desiderat: neq; itelligit bñ obrepat senectus.
Senectutẽ uitupãt qdã (& hæc qdẽ tertia obiurgatõ
senectutis) q̃ eã carere dicũt uoluptatibꝰ. sed o pcla
rum munus ætatis siqd id aufert nobis q̃ ẽ in adole
scẽtia uitiosissimũ. Archyta.n. tarẽtinus nullã capi
taliorẽ pestẽ q̃ uoluptatẽ corpis hoĩbus dicebat a na
tura datã. cuius uoluptatibus auidæ libidines teme
ratiæ & effrenatæ ad potiẽdũ icitarẽt. Hinc priæ p
ditiones. hinc reꝝ publicaꝝ euersiões: hic cũ hosti
bus clãdestina colloquia nasci dicebat. Nullũ deniq;
scelus. nullũ facin us malũ esse: ad q̃ suscipiendum

non libido uoluptatis īpelleret. Stupra uero & adul
teria & oē tale flagitiū nullis aliis illecebris īcitari ni
si uoluptatibus. Cūq; hōi siue natura siue q̄s deus
nihil mente p̄stabilius dedisset: huic diuino muneri
ac dono nihil esse tā inimicū q̄ uoluptatē. Neq; eni
libidine dominātē tēperantiæ locum esse. neq; oīno
in uoluptatis regno uirtutē posse cōsistere. Quod
quo magis ītelligi posset. fingi aio iubebat tāta īci
tatū aliquē uoluptate corporis quāta percipi posset
maxima nemini cēsebat fore dubiū quin tādiu dum
ita gauderet nihil agitare mente: nihil rōne: nihil co
gitatione cōsequi posset. Quocirca nihil esse tā de te
stabile tāq; pestiferū q̄ uoluptatē. si q̄dē ea cū maior
esset atq; longior oē ai lumē extingueret. īpedit aūt
cōsiliū uoluptas rōni inimica. ac mētis (ut ita dicā)
p̄stringit oculos: nec habet ullum cū uirtute cōmer
ciū. Quorsum igit̄ tā multa de uoluptate: quia non
mō uituperatio ulla: sed etiā sūma laus senectutis est:
q̄ eas uoluptates nullas magnopere desiderat & ca
ret epulis. extructisq; mēsis & frequētibus poculis.
A Caret ergo uiolētia crudelitate & īsomniis. Quanq̄
aūt īmoderatis caret epulis senectus: modicis tamē
conuiuiis delectari pōt. Neq; ipsoꝝ conuiuioꝝ de
lectationē uoluptatibus corporis magis q̄ cetu ami
coꝝ & sermonibus metiri debemus. Si senectus nō
habet aliq̄d tanq̄ pabulum studii atq; doctrinæ nihil
est ociosa senectute iucundius. Quæ sunt igit̄ epula
rum aut ludoꝝ aut scortorū uoluptates cū his uolu
ptatibus cōparādæ. atq; hæc q̄dē studia doctrinæ: q̄
prudētibus & bene īstitutis pariter cum ætate crescūt.
B qua uoluptate ani nulla certe maior esse pōt. Volu
ptates agricolarū q̄bus maxime delector nulla īpedi
unt̄ senectute: & mihi ad sapientis uitā p̄xime uiden
tur accedere. habēt. n. rōnē cum terra quæ nunq̄ sine
usura reddit q̄ accepit. q̄q̄ me q̄dē non fructus mō
sed etiā ipsius terræ uis ac natura delectat. Neq; ue
ro segetibus solū & pratis & uinetis & arbustis res
rusticæ letæ sunt. Sed ortis etiā & pomariis: tū pecu
dū pastu. tū apum examibus & florū oium uarieta
te. Agro nāq; bene culto nihil pōt nec usu esse hube
rius. nec specie ornatius nec natura pulchri⁹ ad quē
fruēdū nō mō retardat. uerū etiā īuitat atq; oblectat
senectus. Mea q̄dē snīa haud scio an ulla uita possit
esse beatior. Neq; solū q̄dē officio hominū cultura
agroꝝ est salutaris. sed delectatione & saturitate co
piaq; reꝝ oium q̄ ad uitā hominū ad cultū etiā deo
rū p̄tinēt. hac igit̄ fortuna senibus frui licet: nec eos
īpedit quo minus & cæteraꝝ reꝝ studia teneāt usq;
C ad tp̄s ultimū senectutis. Curio ad focū sedēti ma
gnū auri pondus samnites cū attulissent repudiati
sunt. Non. n. auꝝ habere p̄clarū dixit sibi uideri: sed
aurū habentibus īperare: poterat ne tantus animus
D iucundā nō efficere senectutē? Extrema ætas hoc bea
tior est q̄ media. q̄ autoritatis habeat plus minus ue
E laboris. Apex est aūt senectutis autoritas. habet præ
sertim senectus honorata tantā autoritatē ut ea plu
ris sit q̄ oēs adolescētiæ uoluptates. Sed in oi oratio
ne mementote me eā senectutē laudare quæ funda
mētis adolescētiæ cōstituta sit. Ex quo illud efficitur
miserā esse senectutē quæ se orōne defendit. Nō ca
ni non rugæ repēte autoritatē eripere possunt: sed
honeste acta supior ætas fruct⁹ capit autoritatis ex
tremos. hæc. n. ipsa sunt honorabiliora quæ uident̄
leuia atq; cōia. s. salutari. appeti decedi. assurgi. dedu
ci. reduci. consuli. q̄ & apud nos & in aliis ciuitatib⁹:
ut quæq; res optimæ morata est: ita diligentissime
obseruat̄. In fragili corpore odiosa ois offensio est:
Vt. n. nō oē uinum: sic nō ois ætas naturæ uetustate
coacescit. Auaricia senilis q̄d sibi uelit nō intelligo. F
Pōt. n. q̄cq̄ esse absurdius: q̄ quo minus uiæ restat:
eo plus uiatici quærere. Quarta restat causa quæ ma
xime augere atq; solicitā habere nostrā ætatē uidet̄
appropinquatio mortis quæ senectute nō pōt lon
ge abesse. O miserū senē qui mortē cōtēnendā esse G
in tā longa ætate nō uiderit. quæ aut plane negligē
da est si extinguit oīno animū: aut etiā optāda mul
to magis si aliquo eū deducit ubi sit futur⁹ æternus:
atq; certe tertiū nihil inueniri pōt. Quid igit̄ timeā
si aut nō miser post mortē aut beat⁹ etiā futur⁹ sim.
Quanq̄ q̄s est tā stultus tā sui fidens: q̄uis adolescēs
cui sit exploratū se ad uesperū esse uicturū: quin etiā
ætas illa multo plures q̄ nostra mortis casus habet
facilius in morbus īcidūt adolescētes grauius ægro
tant. tristius curant̄. Itaq; p̄pauci ueniūt ad senectu
tem q̄ accideret si melius & prudentius uiuerent.
Mens eni & ratio & cōsiliū in senibus est. Omni in
quit scipio ætati mortē esse cōem. At sperat adole
scens diu se esse uicturū quod sperare idē senex non
pōt? insipiēter sperat. Quid. n. stultius q̄ incerta p̄
certis habere falsa pro ueris. At senex ne q̄dē habet
q̄ speret? at est eo meliore cōditione q̄ adolescēs cū
id quod ille sperat sit cōsecutus: ille uult cui diu uiue
re hic diu uixit: q̄q̄ q̄d ū boni q̄d est in uita hominis
diu? Mihi quidē nec diuturnū quicq̄ uidet̄ in quo est H
aliquod extremū cū. n. id aduenit cū illud q̄ præte
riit effluxit. tantū remanet quantū uirtute & bene
factis cōsecutus sis. Horæ quidē cedūt & dies & mē
ses & anni: nec p̄teritū tēpus unq̄ reuertit̄ nec quid
sequatur sciri pōt. q̄ cuiq; temporis ad uiuendū da
tur eo debet esse contentus. Breue. n. tempus æta I
tis satis longū est ad bene honesteq; uiuendū. Sin p̄
cesseris longius non magis dolēdum q̄ agricolæ do
lent præterita uerni temporis suauitate. æstatē au
tūnumq; uenisse: Ver. n. tanq̄ adolescentiam signifi
cat ostenditq; fructus futuros. Reliqua autē tempo
ra de metendis fructibus & p̄cipiendis accōmoda
ta sunt. fructus autem senectutis est ante partorum
bonoꝝ copia & memoria. Oia uero quæ secūdū na
turā fiunt sunt habēda in bonis: q̄ est autē tam secū
dum naturā q̄ senibus emori q̄ idē contingit ado
lescētibus aduersāte ac repugnāte natura. Itaq; ado
lescentes mori sic uidentur ut cum aquæ multitudi
ne flāme uis opprimit̄. Senes autē sic cū sua sponte
nulla ui adhibita consumptus ignis extinguitur. Et
quasi poma ex arboribus cruda si sint ui auelluntur:
si matura & decocta decidunt: sic uitam adolescen
tibus uis aufert: senibus maturitas: quæ iā tā iucun
da est quo propius ad mortē accedam quasi terram
uideri uidear. & aliquando in portū ex longa naui
gatione uenturus. Senectutis autē nullus certus est
terminus

terminus recteq́ in ea utitur: quo ad munus officii
exequi possis & tueri: & tuto mortē contemnere ex
quo fit aut animosior etiā sit senectus q̄ adolescētia
K & fortior. Sed uiuendi est finis optimus: cū integra
mente certisq́ sensibus opus ipsa suū eadēq́ conglu
tinauit natura dissoluit: ut nauem & edificiū facilli/
me idē destruit: qui construxit: sic hominē eadē opti
me quæ cōposuit natura dissolui. Iā omnis conglu-
tinatio recens ægre inueterata facillime dissoluitur.
Ita fit ut facile illud breue uitæ reliquū nec auide ap
petendum senibus nec sine causa differendū sit. Ve-
tatq́ pythagoras in iussu imperatoris hoc est dei de
L præsidio & statione uitæ discedere. Solonis quidem
sapientis eulogiū est quo se negat uelle suam mortē
dolere amicorū & lamētis uacare. Sed haud scio an
melius Ennius Nemo me lachrimis decoret neq́ fu
nera fletu faxit. non censet lugendam esse mortem
quam imortalis consequatur. Hoc præmeditatum
ab adolescētia debet esse mortē ut negligamus: sine
qua meditatione trāquillo esse animo nemo potest.
Moriendū.n. certū est & incertum. an hoc ipso die.
Mortē igitur horis singulis impēdentē metuēs qs
M poterit aīo securo consistere. Dum sumus inclusi in
his cōpagibus corporis munere quodam necessita/
tis & graui opere pfungimur. Est.n. cælestis animus
ex altissimo domicilio depræssus & quasi demersus
in terram: obtinens diuinæ naturæ locum æternita-
tiq́ contrarium. Sed credo deos immortales sparsis-
se aīos in corpora humana: ut essent qui terras tuerē
tur: quiq́ cælestium ordinem contemplaures imita
rent eum: uitæ modo atq́ cōstātia. Nec me ratio im
pulit ut uita crederē sed disputatio etiā & autoritas
ueterū & nobiliū philosophorū: & ī primis. Pytha-
goræ qui ex uniuersa mēte diuina delibatos nos ani
mos hēre demōstrauit. Præterea socratis q suprēmo
uitæ die de īmortalitate aīorū disseruit. Quid multa
sic p suasi mihi sic sentio cū tāta celebritas animorū sit
tanta memoria præteritorū, futurorūq́ prudentia:
tot artes. tantæ scientiæ. tot inuenta. non posse eam
naturā quæ res tātas cōtineret esse mortalem. Plato
etiā noster apud xenophontem moriens hæc dixit.
Nolite arbitrari o mihi carissimi filii cū a uobis di-
cessero me nusq̄ aut nullū fore. Nec.n. dū erā uobi-
scū cū uidebatis animū qui hos artus regebat: sed es
se eum in hoc corpore ex his rebus quas gerebā in-
telligebatis: eūdem igitur esse creditote etiā si nullū
uidebitis. Mihi quidē persuaderi nunq̄ poterat ani/
mos dū in corporibus essent mortalibus uiuere cū
exissent ex eis mori. Nec uero eum animum esse in-
sipientē cū ex insipienti corpore euasisset: sed cum
admixtione corporis liberatus purus integer ne es-
se cæpisset tūc eē sapientē: atq́ etiā cū natura homi-
nis morte dissoluit̄ cæterarū rerū perspiciū est nosse
quo quæq́ discedāt. Abeunt.n. illuc omnia unde or
ta sunt. Animus aūt solus. nec cū adest nec cū disce/
dit apparet iam uero uidetis nihil eē morti similius
q̄ somnū: atq́ dormiētiū animi maxime declarāt di-
uinitatē suā. Ex quo intelligitur facile quales futuri
sint cum se plane uinculis corporū relaxauerint. Nō
eni multi præstātes uiri quos enumerare nō est ne-
cesse tanta essent conati quæ ad posteritatis memo-
riā ptinerent nisi iudicassent animos Imortales post
defunctū corpus existere. Non ne melius multo fu/
isset ociosam ætatē & quietā sine ullo labore maxi-
mo & cōtentione traducere: Quod quidē nisi ita ha
beret ut animi imortales essent: non optimi cuiusq́
animus maxime at imortalitatis gloriā niteretur.
Quid q́ sapientissimus quisq́ æqssimo animo mo-
rit̄ stultissimus iniquissimo. Nōne uidetur uobis is
qui plus cernit & longius uideat nosse se ad meliora
proficisci: Ille aūt cui mens sui obtusior nō uidere.
Nō libet.n. mihi deplorare uitā q́ multi indocti sæ
pe fecerūt neq́ me uixisse poenitet quoniā ita uixi.
ut nō frustra me natū existimē: & e uita ita discedo
tanq̄ ex hospitio non tanq̄ e domo. cōmorādi.n. na
tura diuersoriū nobis nō habitādi dedit. O præclarū
diē cū ad illud diuinorū aīorum cōciliū cetumq́ pro
ficiscar. Et siquis deus mihi largiatur ut ex hac æta-
te repueriscam. nec uero uelim quasi decurso spacio
a calce iterum reuocari. Quid eni habet uita cōmo-
di: q́ non potius laboris. Leuis est senectus nec so-
lum non molesta sed etiam iucunda. Quod si nō su-
mus imortales futuri: tamen extingui homini suo
tempore optabile est. Nam habet natura ut aliarū
omnium rerum sic uiuendi modum. Senectus autē
ætatis est pactio tanq̄ fabulæ. cuius defatigationem
fugere debemus præsertim adiūcta sacietate. Et hæc
de senectute ad quam utinam perueniamus. Vt ea
quæ dicta sunt re experti probare possimus.

¶ De paradoxis. M. T. C. autoritates incipiunt.

Nihil est tā icredibile qd̄ nō dicēdo fiat pba A
bile. Nihil tā horridū nihil tam incultum
q́ nō splēdescat oratione. Nunq̄ hercule B
ego neq́ pecunias. neq́ facta magnifica.
neq́ opes: neq́ imperia. neq́ uoluptates in bonis re
bus expetēdis esse duxi. Pōt ne bonū cuiq́ malo eē,
aut pōt esse qsq̄ in habūdātia bonorū ipse esse nō bo
nus. Irrideat siqs uult. plus apud me uera ratio uale
bit q̄ uulgi opinio. Neq́ ego unq̄ dicā illū bona per C
didisse siqs pecus aut suppellectilē amiserit. Nec nō
sæpe laudabo illū sapiētē biātem cuius cū patriā ple
nā cæpisset hostis. cæteriq́ ita fugerent ut multa de
suis rebus secū apportarēt: cū esset amonitus a quo-
dā ut ipse idē faceret. Ego uero inquit facio. Nā oīa
mea mecū porto ille hæc ludibria fortunæ nec sua q
dem putauit quæ nos etiā appellamus bona. Quid
est igitur quæret aliquis bonum: siquid recte fit & D
honeste & cum uirtute id solum opinor bonum. Il-
lud arte quidem tenent accurateq́ defendunt. uolu-
ptatem esse summū bonum: quæ quidem mihi uox
pecudū uidetur esse nō hoīum. Tu cū tibi siue deus
siue mater (ut ita dicā) oīum rerum natura dederit
aīum quo nihil præstantius neq́ diuinius: sic te ipse
abiicies atq́ psternes ut nihil inter te & quadrupe-
dē putes iteresse. Vt.n. qsq́ maxime ē boni pnceps:
ita & laudabilis maxime. Neq́.n. ē ullū bonū de quo
is qui id hēat honeste nō possunt gloriari: Quidnā
hotū est in uoluptate! meliorem ne efficit: aut lauda
biliorem uirū an quisq̄ in potiundis uoluptatibus
gloriando in prædicatione se efferet. Atq́ si uolu-

tas quæ plurimoꝝ patrocinìis defendiť modo in re
bus bonis habēda nō est. eaq; maior ē eo magis mē
tem ex sua sede & statu dimouet: ꝑfecto nihil est ali
ud bene & beate uiuere. nisi honeste & recte uiuere.
Nemo pōt nō beatissimus esse qui est aptus totus
ex sese: qq; in se uno sua ponit oīa: cui spes oīs & ra-
tio & cogitatio pēdet ex fortuna: huic nihil pōt esse
certi nihilq; ꝙ exploratū habeat ꝑmansurū sibi unū
F diē. Mors terribilis his quorū cum uita omnia extin
guuntur nō his quorū emori laus nō potest. Exili-
um aūt his quibus quasi circūscriptus est habitandi
locus. nō his qui oēm orbē terrarū unā urbē esse di
cunt. Vt peccata nō rerū euentu sed uitiis hominū
metiēda sunt. Quæ uis est. n. quæ magis arceat ho-
mines ab omni ꝓbitate q̄ si senserint nullū esse inde
lictis discrimē. Modum rerū fingere nō possumus:
animoꝝ modū tenere possumus. Nihil neq; meū ē
neq; cuiuspiam ꝙ auferri. quod eripi. ꝙ amitti pōt.
G Quomodo igitur & cui tādē hic libero iperabit qui
non pōt suis cupiditatibus imperare. Refrenet pri
mū libidines. spernat uoluptates. iracundiā teneat.
coerceat auaritiam. & cæteras animi labes repellat.
Tunc incipiet aliis impare cū ipse iprobissimis do-
nis. dedecori. aut turpitudini parere desierit: dū qui
dē ita obediet. nō mō iperator sed liber oīno haben
dus nō erit. Dictū ab eruditissimis nisi sapientē libe
rū esse neminē. Quid est. n. libertas nisi potestas ui-
uēdi ut uelis? Quis igiť uiuit ut uult nisi qui recta se
quiť: qui gaudet officiis. cui uiuendi uia considerata
atq; prouisa est qui legibus quidē nō ꝑpter metum
paret sed eas sequiť. atq; tollit id quod salutare maxi
me iudicat esse. Qui nihil facit. nihil dicit. nihil co-
gitet deniq; nisi libenter ac libere: cuius oia consilia
resq; oēs quas gerit ab ipso ꝓficiscanť eodemq; fe-
runť. Nec est ulla res quæ plus apud eū polleat q̄ ip
sius uoluntas atq; iudiciū: cui etiā quæ uim maximā
habere dr̄ fortuna cedit ipsa. Sicut sapiēs dicit poe-
ta. suis q̄sq; fungiť moribus. Soli igiť hoc cōtingit
sapienti: ut nihil faciat inuitus. nihil dolens. nihil co
H actus. Vnde illud breue cōfitēdū est nisi qui ita affe-
ctus sit esse liberū neminē. Serui igiť iprobi oēs: nec
hoc tam re est q̄ dictu inopinatū atq; mirabile. Non
eni ita dicūt eos esse seruos ut mācipia quæ sunt do
minorū facta nexu aut aliquo iure ciuili: sed sic ser-
uitus sit sicut est obediētia fracti animi atq; abiecti
& arbitrio carentis suo. Quis neget licet reges oēs
leues: oēs cupidos. oēs deniq; iprobos esse seruos?
An ille mihi liber uideť: cui mulier imperat. cui le-
ges imponit. præscribit. uetat. iubet ꝙ uideť: qui ni
hil iperāti negare pōt. nihil recusare audet: si poscit
dandū est. si uocat ueniēdū est. eiicit abeundū. mina
tur extimescendū. Ego uero nō istū mō seruū sed ne
quissimū seruū etiā si in amplissima familia natus sit
appellandū puto: An etiam eorū seruitus dubia est
qui peculii cupiditate nullam cōditionem recusant.
durissime seruitutis? hæreditatis spes quid iniquita-
tis inseruiēdo non suscipitur? quem nutum locuple
tis orbi senis non obseruat? loquitur ad eius uolun-
tatem quicq̄d denunciatum sit. facit. assentatur. assi
det. inuitat. Quid horū est liberi? quid deniq; serui
non inertis? Quid iam illa cupiditas quæ uidetur es
se liberalior honoris & imperii ꝓuinciarū q̄ dura est
domina. q̄ iperiosa. q̄ uæhemēs. Iudex uero quantū
habet dominatum. quo timore nocentes afficit: an
nō est oīs metus seruitus. oīs animi debilitas. & hu-
milis & fracti timiditas seruitus est. Nihil quisq̄ de- I
bet nisi ꝙ est turpe nō reddere. Quē. n. intelligimus
diuitem: at hoc uerbum in quo homine ponimus?
opinor in eo cui tanta possessio est ut ad liberaliter
uiuendū facile cōtentus sit. Qui nihil quærat. nihil
appetat. nihil optet amplius. animus oportet tuus
se iudicet diuitē: nō hominū sermo. neq; possessio-
nis tuæ: qui nihil deesse sibi putet. nihil curet amplì-
us sacietas est. aut cōtentus etiam pecunia concedo
diues est. Sin autē ꝑpter auiditatē pecuniæ: nullum
quæstū turpem putas: cū isti ordini ne honestus qui
dem possit esse ullus. si quottidie fraudas. decipis.
poscis. pacisceris aufers. rapis. si socios spolias: æra-
riū expillas. si testamēta amicorū expectas. quidem
atq; teipse supponis. hæc utrū abūdātis an egētis si-
gna sunt? Animus hoīs diues nō arca appellari solet
q̄uis illa sit plena: dum te inanem uidebo: diuitem
nō putabo. Et enim ex eo quātum cui q̄ satis est me
tiūtur homines diuitiarū modū. filiā quis habet pe
cunia opus est. duas maiore. si plures maiore etiam:
At si ut aiūt danai qnquagita sint filiæ abcuitot do-
tes: magnam quærūt pecuniā. quantū. n. cuiq̄ opus
est ad id accōmodatur ut ante diti diuitiarum mo-
dus. Qui igiť nō filias plures sed innumerabiles cupi
ditates habet. quæ breui tempore magnas copias
exhaurire possit. hūc ego quādo appellabo diuitē cū
ipse egere se sentiat. Et. n. diuitiarū fructus in copia
est copiā aūt declarat sacietas rerum atq; abūdātia.
Quis igitur? siquidem ut quisq; ꝙ plurimi sit possi-
deat: ita ditissimus sit habēdus. dubitet quin in uir-
tute diuitiæ sint: quoniā nulla possessio nulla uis au-
ri & argēti pluris q̄ uirtus æstimāda est. O dii immor A
tales nō intelligunt homines q̄ magnū uectigal sit
parsimonia. Vter igiť est ditior? cui deest an cui su-
perat? qui eget an qui abūdat? cui possessio quo ma-
ior est eo plus requirit ad se tuēdam an qui suis uiri-
bus se sustinet? Nō æstimatiōe census uerum uictu
atq; cultu terminatur pecuniæ modus. Nō esse cupi
dum pecuniæ: nō esse tenacem uectigalisi contentū
uero suis esse rebus: maxime sunt certissimæq; diui-
tiæ. Etenim si isti callidi rerum æstimatores prata &
areas quasdā magni æstimāt: ꝙ ei generi possessio-
num minime quasi noceri possit. quanti est æstimā-
da uirtus quæ nec eripi nec subripi pōt: neq; naufra
gio neq; incēdio amittitur: nec tēpestatū nec tēpo-
rum perturbatione mutatur: qua præditi qui sunt
soli sunt diuites. soli. n. possidēt res & fructuosas &
sempiternas. soliq; ꝙ est propriū diuitiarū contenti
sunt rebus suis satis esse putāt quod est. nihil appe-
tūt. nulla re egēt. nihil sibi deesse sentiūt. nihil requi
rūt. Improbi autē & auari qm̄ incertas atq; casu po
sitas possessiones habent. & plus semper appetunt
nec eorū quisq̄ adhuc iuentus est cui quod habet sa-
tis est. nō modo nō copiosi ac diuites: sed etiam in-
opes ac paupes æstimādi sunt. Et hæc de paradoxis.
¶ Ex

¶ Ex quæstionibus tusculanis .M. T. C. Autoritates incipiunt.

B FAcile est uincere nõ repugnãtes: Honos
alit artes: oẽsq; incẽdimur ad studia glo
ria laudis iacẽtq; ea sẽp quæ apud quos
q̃ iprobanẽ. Hominis est intemperãtis
abutẽris & ocio & litteris. Moriendũ est omnibus.
C Quæ enim potest nobis in uita esse iucũditas: cũ di
es & noctes cogitãdum sit iamiam esse moriẽdum.
Antiqtas quo propius aberat ab ortu & diuina pro
genie hoc melius ea fortasse quæ erãt uera cernebat.
D Nulla gens tam fera: nemo hominum tam imanis
cuius mentem nõ imbuerit deorum opinio. Multi
de his praua sentiunt: id enim uitioso more effici so
let. Omnes tamẽ esse uim & naturã diuinã arbitran
tur. nec uero id collutio hominũ aut consensus effi
cit non institutis opinio est cõfirmata non legibus.
Omni autem in re consensu omnium gentium lex
E naturæ putanda est. Quæ est melior in hominũ ge
nere natura q̃ eorum qui se natos ad homines iuuã
dos tutandos. conseruandos. arbitrantur. Abiit ad
deos hercules: nunq̃ abisset nisi cum inter homines
esset eam sibi uiam muniuisset. Nemo unquam sine
magna spe immortalitatis se offerret pro patria ad
mortẽ. Magni autem est ingenii reuocare mentem
a sensibus: & cogitationem consuetudine abducere.
F Quam quisq; norit artem in hac se exerceat. Nihil
est animo uelotius. nulla est celebritas quæ possit cũ
animi celebritate contendere: qui si permanet incor
ruptus suiq; similis: necesse est ita feratur ut pene
tret & diuidat omne cælum a quo quidem animo
philosophia tanquam ab oculis caliginem dispulit:
ut omnia supera. infera prima. media ultima uide
remus. prorsus hæc diuina mihi uideẽ uis quæ tot
G res efficiat & tantas. Nec uero deus ipse qui intelligi
tur a nobis alio modo intelligi potest nisi mens so
luta quædam & libera segregatione ab omni con
H cretione mortali. Socrates cum pene in manu iam
mortiferum illud teneret poculum locutus ita est
ut non ad mortem trudi: Verum in cælum uidereẽ
ascendere: ita enim censebat. Itaq; disseruit duas esse
uias duplicesq; cursus animarum corpore excendẽ
tium. Nam qui se humanis flagitiis atq; uitiis. & se
totos libidinibus dedissent: uel in republica. uiolan
da fraudes inexpiabiles concæpissent his demum
quoddam iteresse seclusum a concilio deorum. Qui
autem se integros castosq; seruauissent: quibus fuis
set minima cum corporibus cõtagio: sesesq; semper
ab his reuocassent. essentq; in corporibus humanis
uitam imittati deorum his ad illos a quibus essent
I profecti reditum facilem patere. Cato autẽ sic abiit
e uita ut causa moriendi natum se esse gauderet. To
ta enim philosophorum uita commentatio mor
tis est. Nam quid aliud agimus cum a uoluntate id
est a corpore: cum a re familiari quæ est ministra &
famula corporis. cum a republica cum a negocio oĩ
reuocamus animum: nisi animum ad seipsum euo
camus. secum esse cogimus. maximeq; a corpore se
ducimus. Secernere autem a corpore animam nec
quicq̃ est aliud nisi emori dicere. Quare hæc com
mentemur. disiungamusq; nos a corporibus id est
consuescamus mori. Hoc est dum erimus in terris
erit illi cælesti uitæ simile. & cum illic ex his uinculis
emissi ferremur minus tardabitur cursus animorũ.
Quo cũ uenerimus tũ deniq; uiuemus. Nã hæc qui
dem uita mors est. q̃ lamentari posses si liberet. Tã K
ta caritas est patriæ ut eam non sensu nostro sed sa
lute ipsius metiamur. Itaq; nõ deteret sapiẽtẽ mors
quæ ꝓpter incertos casus quottidie iminet ꝓpter
breuitatẽ uitæ nunq̃ põt longe abesse quo minus in
oẽ tẽpus reip. suisq; cõsulat. & posteritatẽ ipsam cu
ius sensum habiturus nõ sit ad se putet ptinere. Na L
tura sic habet: ut quomodo initium nobis omniũ re
rum ortus noster afferat sic exitũ mors. Et ut nihil p
tinuit ad nos ante ortum: sic nihil post mortem ad
nos pertinebit. Quæ uero ætas longa est? aut quid
omnino homini longũ? Nõne modo pueros mo M
do adolescentes in cursu a tergo sequẽs nec opinan
tes assecuta est senectus. Sed quia nihil ultra habe
mus hoc longũ ducimus omnia ista pinde ut cuiq;
data sunt pro rata parte aut uita longa aut breui ad
ducuntur. Si expectando & desiderando pendemus N
animis & cruciamur & angimur. proh dii imorta
les q̃ illud iter iucũdum esse debet. quo cõfecto nul
la reliqua cura nulla solicitudo sit futura. Non mise
rabiliter uir clarus emoritur. Nec. n. cuiq̃ bono ma O
li quicq̃ euenire põt nec uiuo nec mortuo. nec unq̃
eius res a diis imortalibus negligentur. Nos autẽ te
neamus ut nihil censeamus esse malũ q; sit a natura
datũ oĩbus: intelligamus si mors malum sit esse ma
lũ sempiternũ: Nã uitæ miseræ mors finis esse uide
tur. Mors si est misera finis nullus esse põt. Quanq̃
sensus abierit tamẽ summis & ꝓpriis bonis laudis
& gloriæ q̃uis nõ sentiant mortui nõ carebũt. Nõ
eni tã cumulus bonoꝝ iucũdus esse potest q̃ mole
sta discessio. Homines mortẽ uel optare icipiãt: uel P
timere desistãt. Nã si summus ille dies nõ extinctio
nẽ sed cõmutationẽ affert loci quid optabilius: sin
autẽ pemit & delet oĩno qd melius q̃ in mediis uitæ
laboribus obdormiscere: & ita cõuenienter somno
cõsopiri sempiterno. q; si fiat melior est. Ennii q̃ so
lutionis oratio. hic eni noster nemo me lachrimis
decoret inqt nec funera fletu faxit. At uero ille sapi
ens. Mors mea ne careat lachrimis. linquamus ami
cis mœrorẽ ut celebrẽt funera cũ gemitu. Nos ue
ro si qd tale acciderit ut a deo denuntiatũ uideaẽ. ut
exeamus e uita læti: & agẽtes gratias pcamus eripi
q; nos e custodia & leuari uinculis arbitremur ut aut
in æternã & plane in nr̃am domũ remigramus. aut
oĩ sensu molestiaq; careamus. Sin aũt nihil denũtia
biẽ eo tamẽ simus aio ut illũ horribilẽ diẽ aliis nobis
faustũ putemus. nihilq; in aliis ducamus qd sit uel
a diis immortalibus uel a natura parente omnium
cõstitutum. Nõ. n. temere & fortuite facti & creati
sumus. Portum itaq; nobis paratum & perfugium
putemus quo. prouehi liceat. Sin reflantibus uen
tis reiiciemur. tamen eodem paulo tardius referã
mur necesse est: id ne miserum uni esse potest. Aga A
mus ea potissimum quæ leuationem habeãt ægri
tudinis. formidinũ cupiditatũ. qui in omni philoso

B phia est fructus uberrimus. Hæc ex primo. Diffici-
le est.n. in philosophia pauca esse ei nota: cui nõ sint
aut pleraq; aut oia. Nã nec pauca nisi e multis eligi
possunt nec qui pauca pcipiet non idẽ reliqua eodẽ
studio persequet. Qui quod uetari nõ põt metuit:
is uiuere animo quieto nullo modo põt: sed qui nõ
modo qa necesse est mori: uerũetiã quia nihil habet
mors quod sit horrẽdũ mortẽ nõ timet is sibi præsi
C dium ad uitã beatã compat: Effect⁹ eloquẽtiæ est au
dientiũ approbatio. Efficit hoc philosophia .s. me-
detur animis. inanes solicitudines detrahit. cupidi-
D tatibus liberat. pellit timores. Fortes.n. non modo
fortuna adiuuat: ut est in ueteri puerbio: sed multo
magis ratio: quæ quibusdã quasi præceptis confir-
E mat uim fortitudinis. Nã ut ager quis fertilis sine
cultura fructuosus esse nõ põt: sic sine doctrina ani-
mus. Cultura autẽ animi philosophia est: hæc extra
hit uitia radicitus: & præparit animos ad sata susci-
piẽda: ea mundat: ea (ut ita dicam) serit: quæ adulta
fructus uberrime ferant. Firmandus est animus ad
F dolorẽ ferendum. Sine prudentia ne intelligi quidẽ
ulla uirtus: nedum esse põt. Temperantia nõ sinet
G te quicq̃ imoderate facere. Cõsuetudo.n. laborũ per
pessionẽ dolorũ effecit faciliorẽ. Nã ferre laborẽ. cõ
H tẽnere uulnus. cõsuetudo docet. Cõsuetudinis &.n.
magna uis est. Qui bene instituti sunt accipere pla-
I gam malunt q̃ turpiter uitare. Appellata est a uiro
uirtus. Viri autẽ pptiũ maxime est fortitudo: cuius
munera sunt maxima duo. s. mortis dolorisq; cõtẽ-
ptio. Vtendũ est igit his si uirtutis cõpotes: uel po-
tius si uiri uolumus esse: quoniã a uiris uirtus nomẽ
est mutuata. Nihil habet natura pstantius: nihil qd'
magis expectat: q̃ honestũ: q̃ laudẽ: q̃ dignitatẽ: q̃ de
k cus. Nos si pes cõdoluit: si dẽs: si tactum dolore cor
pus: ferre non possumus: opinio est quædã effœmi
q nata ac leuis: nec in dolore magis q̃ eadẽ in uolupta
te. Hoc.n. maxime in dolore est puidẽdũ: ne qd ab-
iecte. ne quid timide. ne quid ignaue. ne quid seruili
ter muliebriterq; faciamus ingemiscere nõnunq̃ ui-
ro concessum est idq; raro: heiulatio ne mulieri qui-
dẽ. Nec uero unq̃ ingemiscit uir fortis ac sapiens ni
si forte ut icẽdat se ad firmitatẽ: ut in stadio cũ sores
exclamant q̃ maxime possunt: faciunt idẽ cũ exercẽ-
tur athletæ. pugiles uero etiã cũ feriunt aduersariũ
ingemiscũt: nõ q doleant animo ne succumbãt: sed
qa pro fundẽda uoce omne corpus incẽdit: uenitq;
L plaga uæhemẽtior. Cũ aũt nihil iminuat doloris ge
mitus: cur frustra turpes esse uolumus? Quid etiã
est fletu muliebri uiro turpius. Sæpe eni multi qui
aut ppter uictoriæ cupiditatẽ: aut ppter gloriã: aut
etiã ut ius suũ & liberent tuerent uulnera exceperũt
fortiter & tulerũt. idẽ omissa cõtẽtiõe dolorẽ mor
bi ferre nõ possunt neq;.n. illũ quẽ facile tulerũt: rõ
ne aut sapientia tulerũt: sed studio potius & gloria.
M Si oia fugiendæ turpitudinis: adipiscẽdæq; honesta
tis faciemus cã: nõ modo stimulos doloris: sed etiã
fulmina fortunæ contẽnimus. Hæc ex secundo. Se-
N quuntur nunc ex tertio. Sunt eni I geniis nostris sæ-
mina inata uirtutũ: quæ si adolescere liceret ipsa nos
ad beatã uitã natura pduceret. Nũc autẽ simul atq;
æditi in lucẽ & suscepti sumus: in omni cõtinuo pra
uitate: & in summa opinionũ puersitate uersamur.
ut pene cũ lacte nutricis errorẽ suxisse uideamur: cũ
uero parentibus redditi uel magistris traditi sumus
tũ ita uariis ibuimur erroribus: ut uanitati ueritas:
& opinioni cõfirmatæ natura ipsa cedat. Animus O
æger ut ait Ennius. semp errat: neq; pati: neq; perpe
ti põt. cupere nunq̃ desinit: cuius pfecto medicina
est philosophia. Nõ aũt oẽs qui curare possi se sunt
cõtinuo etiã cõualescũt: animi autẽ qui se sanari uo-
luerũt: præceptisq; parẽtũ paruerint sapiẽtũ sine ul
la dubitatione sanantur. Et nisi sanatus sit animus
quod sine philosophia fieri nõ põt finis miseriarũ
nullus est. Munus animi est ratione bene uti: & sapi
entis animus ita semper affectus est ut rõne optime
utat. Vident eni omnia repentina grauiora: ex hoc
& illa iure laudant. Præmeditatio futurorũ malorũ P
lenit eorũ aduentum quæ uenientia longe ante uide
ris. Anaxagorã ferũt nũtiata morte filii dixisse. scie- Q
bam me genuisse mortalẽ quæ uox declarat his esse R
hæc acerba a qbus non fuerãt cogitata. Ergo id qui-
dẽ nõ dubiũ quin oia quæ mala putantur sunt ipro
uisa grauiora. Multũ itaq; põt puisio animi & præ-
paratio ad minuẽdũ dolorẽ. Nihil eni est quod tam
obtũdat leuetq; ægritudinẽ q̃ ppetua in omni uita
cogitatio: nihil esse quod nõ accidere possit: q̃ medi
tatio cõditionis humanæ: q̃ uitæ lex cõmendatioq;
parẽdi. Neq; qui rerũ naturã: qui uitæ uarietatẽ. qui
imbecillitatẽ humani generis cogitat mœret cũ hoc
cogitat: sed facilius fert cũ accidit quod posse accide
re diu cogitauerit: quæ cogitatio una maxime mole
stias oẽs extenuat & diluit. Quid est neqius aut tur- S
pius effœminato uiro. Hostiũ repẽtinus aduentus T
magis aliquãdo conturbat q̃ expectatus: & maris su
bita tempestas q̃ ante prouisa terret nauigantes uæ
hementius: & eiusmodi sunt pleraq;: sic cũ diligen-
ter nec opinatorũ naturã cõsideras: nihil aliud repe-
ries nisi oia uideri subiecta maiora. Sensim eni & pe V
detẽtim pgrediẽs extenuat dolor: non quo ipsa res
imutari soleat aut possit: sed id quod ratio debuerat
usus docet minora esse quæ sint uisa maiora. Tolera X
bilius feret incõmodũ qui cognouerit homini ne-
cesse esse tale quid accidere. Ea.n. lege nati sumus: ut Y
nemo in perpetuũ esse posset expers mali. Nã mor
talis nemo est quem non attingit dolor morbusq;.
Acta ætas honeste ac splẽdide tantã affert cõsolatio
nẽ: ut eos qui ita uixerint aut nõ attingat ægritudo:
aut pleniter pungat animi dolor. Pueros matres &
magistri etiã castigare solent: nec uerbis solũ sed eti
am uerberibus: siquid in domestico luctu hilarius
ab his factũ est aut dictũ plorare cogũt. Theophra- Z
stus moriens accusasse naturã dicit q ceruis & cor-
nicibus uitã diuturnã: quorũ id nihil itereesset homi
nibus quorũ maxime interfuisset tã exiguã uitã de-
disset: quorũ si ætas esse potuisset longinquior futu
rũ fuisset ut oibus perfecta artibus omniq; doctrina
hoium uita redderetur: quærebatur igit se tũc cũ illa
uidere cœpisset extingui. Præclarũ illud est & si quæ aa
ris rectũ quoq; uerũ ut eos qui nobis carissimi esse
debeãt æque ac nosmetipsos amemus: ac uero plus
fieri

fieri nullo pacto pōt:nec optandū quidē est in ami-
citia ut me ille plus q̄ se:& ego illū plus q̄ me ptur-
batio.n.uitæ si ita sit atq; officiorū omniū cōseque-
bb tur. Est enim propriū stultitiæ aliorū uitia cernere
cc obliuisci suorū. Hæc officia sunt consolantiū tollere
ægritudinē aut sedare aut detrahere q̄plurimū aut
supprimere:nec pati manere longius aut ad alia tra
ducere. Sumendum tempus est non minus in aīo-
rū morbis q̄ corporis. Quid autē præclarū non idē
dd arduum. Hæc ex tertio sequūtur ex quarto. Vt bo-
na natura appetim⁹ sic a malis natura declinamus:
ee Omniū perturbationū fontem esse dicunt intēpe-
rantiā quæ est recta mente & a recta ratione defe-
ctio. Nā quēadmodū sedat appetitiones recta tēpe
rantia:& efficit ut hæ recte rōni pareant:cōsumatq;
considerata iudicia mentis: sic huic inimica intēpe-
rantia oēm animi statū inflāmat. cōturbat. incitat.
Itaq; & ægritudines & metus & reliquæ pturbatio-
nes oēs gignunť ex ea. Omnibus.n.qbus mens ab-
horret a rōne semp aliqs terror īpēdet. Homo fru
ff gi omnia recte facit. Quid.n.uideať ei magnū hu-
manis in rebus cui æternitas ois totiusq; mundi no
ta sit magnitudo? Nā qd aut in studiis humanis aut
in tāta exigua breuitate uitæ magnū sapiēti uideri
pōt qui semp aīo sic excubat: ut ei nihil īprouisum
accidere possit. nihil inopinatū. nihil omnino no-
uum:atq; idē acerrimā in oēs partes aciē intēdit: ut
semp uideat sedē sibi ac locū sine molestia atq; ango
re uiuendi:ut quencūq; casum fortuna iuexerit hūc
apte & quiete ferat:quod q faciet nō ægritudine so-
lū uacabit:sed etiā pturbationibus oibus reliqs: his
autē uacans aīus pfecte atq; absolute beatos efficit:
idēq; cōcitatus & abstractus ab integra certaq; rōne
nō cōstantiā solū amittit uerū etiā sanitatē. Impuni
tas peccatorū data uř eis qui ignominiā & infamiā
ferūt sine dolore. Morderi est.n.melius ex cōsciētia
In oibus fere rebus mediocritatē esse optimā existi-
A mant. Neq; est eni ulla fortitudo quæ rōnis est ex-
B pers. Cōtēnendæ sunt humanæ iniuriæ. negligēda
mors est patibiles & dolores & labores putādi. hæc
cū cōstituta sint iudicio atq; sentētia. tū est robusta
illa & stabilis fortitudo. Vtile est.n. uti motu animi
qui uti rōne nō pōt. Non.n. suscipere ipsi ægritudi
nes ppter alios debemus: sed alios si possumus le-
uare ægritudine. Adhibita rō cernit quid optimū
sit:neglecta multis iplicat erroribus. Et aut utilis ad
psuadendū ea quæ acciderint fieri & posse & opor-
tere enumeratio eorū qui tulerūt. Sint sane ista bo-
na quæ putātur honores:diuitiæ:uoluptates & cæ-
tera:tamē in eis ipsis potiendis exu·ās gestiēsq; læ
titia turpis est. Vt si ridere cōcessum sit uituperetur
tamē chachinatio. Eodē.n.uitio est effusio animi in
lætitia quo in dolore cōtractio: eadēq; leuitate cupi
ditas est in appetēdo:qua lætitia in fruēdo: & ut ni
mis afflicti molestia. sic nimis elati lætitia iure iudi-
canť leues. Et ut turpes sunt qui se afferūt lætitia tūc
cū fruūtur ueneris uoluptatib⁹:sic flagiciosi qui eas
E īflammato aīo cōcupiscūt. Hæc ex quarto. sequūtur
F nūc ex quinto & ultimo libro. Omnium uitiorum
peccatorumq; nostrorū ois a philosophia petenda

correctio est:cuius in sinū cū a primis tpibus ætatis
nostræ uolūtas studiūq; cōpulisset: his grauissimus
casibus in eundē portū quo eramus egressi magna
iactati tempestate cōfugimus. O uitæ philosophia
dux. O uirtutis idigatrix expletrixq; uitiorū. Quid
nō modo nos sed omnino uita hominū sine te esse
potuisset? Tu urbes peperisti. tu dissipatos hoies in
societatē uitæ cōuocasti. Tu eos inter sese primo do-
miciliis:deinde cōiugiis:tum litterarū & uocū com
munione iunxisti. Tu inuentrix legū. Tu magistra
morum & disciplinæ fuisti. Ad te cōfugimus. A te
opem petimus. Tibi nos ut antea magna ex parte:
Sic nūc penitus totosq; tradimus. Est aūt unus dies
bene ex pceptis tuis actus pene toti imortalitati an-
teponendus. Cuius igiť potius operibus utamur q̄
tuis: quæ & uitæ trāquilitatē largita nobis es:& ter-
rorem mortis sustulisti. Caue.n. ne putes ulla l phi-
losophia uocē emissam clariorem: nullū ue esse phi
losophiæ promissum uberius aut maius q̄ hæc uox
est. uirtutē satis posse ad beate uiuendū. Motus tur
bulenti iactationesq; animoꝝ īcitatæ in īpetu: in cō
siderato elatæ:rationē oium repellētes: uitæ beatæ
nullā partē relinquūt. Quis enim potest mortē aut G
dolorē metuēs:quorū alterū semp adest:alterū sem
per ipēdet esse nō miser? Quid si idē; quod plerūq;
sit paupertatē. ignominiā. infamiā timet. si debili-
tatē. cæcitatē. si deniq; quod nō singulis hoibus sed
potētibus populis sæpe cōtingit seruitutē. potest
ea timēs esse quisq̄ beatus? Quid qui nō modo ea fu
tura timet: uerumetiā fert sustinetq; præsentia: exi-
lia luctus:orbitates. qui rebus his fractus ægritudi-
ne etiā elidiť. potest tandem esse miserrimus? Quid
uero illū quē libidinibus inflāmatū & furētem uide
mus: Omnia rapide appetentē cū inexplebili cupi-
ditate quoq; affluētius uoluptates undiq; hauriat:
Eo grauius ardētiusq; sitiētem: Nōne recte miserri-
mū dixeris? Quid elatus ille leuitate inaniq; lætitia
exultans & temere gestiēs: Nōne tāto miserior quā
to sibi uideť beatior: Ergo ut hi miseri. Sic contra il-
li beati: quos nulli metus terrent. Nullæ ægritudi-
nes excedūt. Nullæ libidines incitāt. nullæ futiles læ
titiæ exultātes languidis liquefaciūt uoluptatibus.
Quod si est qui uim fortunæ: qui oia humana quæ
cuiq; accidere possunt tolerabilia ducat: ex quo nec
timor eū nec angor attingat: idēq; si nihil concupi-
scat: si nulla efferať animi inani uoluptate: qd est cur
is beatus nō sit? Et si hæc uirtute efficiunť qd est cur
uirtus ipsa per se nō efficiat beatos? Neq; eni finem H
unq̄ iuenit libido accurate disputantis illud est non
quid quisq; dicat sed quid cuiq; dicēdū sit uidere. Oi I
bus enim uirtutibus instructos & ornatos tū sapi-
entes: tū uiros bonos dicimus. Non ex singulis uo- K
cibus philosophi spectādi sunt sed ex perpetuitate
atq; cōstantia. Rē eni opinor spectari nō uerba. Nā
cui uiro ex ipso apta sunt omnia quæ ad beate uiuē
dum ferant: huic optime uiuendi ratio comparata
est. Neq; enim lætabiť unq̄ nec mœrebit nimis qui
semper in seipso oēm spem reponet sui. Humanus L
animus decerptus e mente diuina cū alio nullo nisi
cū ipso deo si fas est dici cōparari potest. hic igitur

si est excultus &si eius acies curata est ut ne cæcaret
erroribus fit perfecta mens idest absoluta ratio:qđ
idē uirtus. Et si esse beatū est cui nihil deest & quod
in suo genere expletū atq; cumulatū est id uirtus es-
se potest. Certe omnes uirtutes cōpotes beate sunt.
M Quid enim deest ad bene beateq; uiuendū ei qui cō-
fidit suis bonis? aut qui diffidit beatus esse quis po-
test? Volumus enim eū qui beatus sit tutum esse in-
expugnabilē: septum atq; munitū: nō ut paruo me
N tu præditus sit sed ut nullo. Non sunt bona dicenda
nec habēda quibus abundantē licet esse miserrimū.
An dubitas quoniā præstans ualetudine uiribus &
forma acerrimus integerrimusq; sensibus. Adde eti
am si libet pernicitatē & uelocitatē da diuitias: ho-
nores: imperia: opes gloriā si fuerit qui hæc habet
iniustus: intemperans: timidus: hebeti ingenio atq;
O nullo dubitabis ne tu eū miserrimū dicere? Sic prin
ceps ille philosophiæ disserebat. qualis cuiusq; ani-
mi affectus esset talem esse hominem: qualis autem
homo ipse esset talem esse eius rationem. Rationi
autē similia facta: factis uita: Affectus autem animi
in bono uiro laudabilis boni uiri & honesti: ex qui-
P bus bonorū beatā uitam esse concluditur. Vir tem-
perans & cōstās sine metu. sine ægritudine. sine ala-
critate ulla. sine libidine nōne beatus? Beata uita lau
dabilis nec quicq̄ sine uirtute laudabile. beata igitur
Q uita uirtute conficitur. Etenī ut stultitia & si adepta
R est quod concupiuit nunq̄ se tamē satis consecuturā
putat sic sapientia semper eo contenta quod adest:
neq; eam unq̄ sui penitet. Sic se res habet: te tua: me
S delectant mea. Nunq̄ naturam mos uincit: est enim
ea semper inuicta. Sapientis est enim proprium: ni
hil quo poenitere possit facere. nihil inuitū. splendi
de. constanter. grauiter honeste oia: nihil ita expe-
ctare q̄ certo futurū: nihil cum acciderit admirari ut
inopinatum aut nouum accidisse uideatur: oia ad
suum arbitriū referre: suisq; stare iudiciis: quo quid
sit beatius mihi certe in mentem uenire non potest.
Ne mente quidem uti possumus multo cibo & po
tione repleti. nec unq̄ mihi placuit bis in die saturū
fieri. Quomodo iucunda uita esse potest a qua ab-
T sit prudētia: absit moderatio? Dies deficiet si uelim
paupertatis causam defendere: aperta enim res est
& quottidie nos ipsa natura ammonet q̄ paruis re-
bus egeat q̄ ue uilibus. Nā igit ignobilitas aut hu-
militas aut etiā popularis offensio sapientem bea-
tum esse prohibebit? Vide ne plus cōmendatio in
uulgus & hæc quæ expetitur gloria molestiæ habe
at q̄ uoluptatis. An tibicines hi qui fidibus utuntur
suo non multitudinis arbitrio cantus modosq; mo
derant: uir sapiens multo maiore autoritate præ-
ditus nō quid uerissimū sit: sed quid uelit uulgus ex
quiret? Iniurias fortunæ quas ferre nequeas diffugi
endo relinq̄s. Et hæc sufficiāt ex q̄stionib⁹ tusculanis
¶ Ex ueteri Rhetorica. M. T. C. Autoritates inci-
piunt foeliciter.

V
E diu quidem cogitante ratio ipsa in hāc
potissimū sententiā ducit: ut existimē sa
pientiā sine eloquentia parū prodesse ci-
uitatibus. Eloquentiā uero sine sapientia
nimiū obesse plerūq;: ꝓdesse nunq̄. Quasi qui ob-
missis rectissimis atq; honestissimis studiis rationis
& officii cōsumit oēm operā in exercitatione dicēdi
is inutilis sibi ꝑniciosus patriæ: ciuis alteri. Qui ue-
ro ita se armat eloquētia: ut nō obpugnare cōmo-
da patriæ sed ꝓ his pugnare possit: is mihi uir & su
is & publicis rōnibus utilissimus atq; amicissimus
ciuis fore uidet. Fuit quoddā tēpus cū in agris hoies A
passim bestiarū more uagabant: & sibi uictu ferino
uitā ꝓpagabāt: nec rōne quicq̄ sed pleraq; uiribus
corporis administrabant: nondū diuinæ religionis.
non humani officii ratio colebatur. Nemo nuptias
uiderat legitimas non certos quisq̄ aspexerat libe-
ros. Nemo ius æquabile quid utilitatis haberet acce
perat. Ita pp errorē atq; inscientiā ceca ac domina-
trix cupiditas ad se explēdā uiribus corporeis abute
bat quasi ꝑniciosissimis satellitibus. Quo tempore
quidā magnus uir & sapiēs cognouit. q̄ materia eēt
& quāta ad maximas res oportunitas ī aīs esset ho-
minū siqs eā posset elicere & ꝓcipiēdo meliorē red-
dere. Qui dispersos hoies in agris & in terris silue-
stribus abditos rōne quadā cōpulit unū in locū &
congregauit. Et eos in unāq̄q; partē inducens utilē
atq; honestā: primo ꝓpter insolentiā reclamantes:
deinde ꝓpter rōnem atq; orōnē studiosius audiētes
ex feris & imanibus mites reddidit: & mansuetos.
At mihi quidē hoc ne tacita uideat nec inops dicen
di sapiētia ꝑficere potuisse: ut homines a consuetu-
dine subito cōuerteret: & ad diuersas rōnes uitæ tra
duceret. Age uero urbibus constitutis: ut fidē cole-
re: & iustitiā retinere discerēt: & aliis sua uoluntate
parere cōsuescerēt: ac nō mō labores excipiēdos cō-
munis cōmoda cā sed ēt uitā amittēdā æstimarēt q
tādē fieri potuit nisi hoies ea quæ rōne inuenissent
eloquentia ꝑsuadere potuissent? ꝑfecto nemo nisi
graui ac suaui motus orōne cū uiribus plurimū pos
set ad ius uoluisset sine ui discēderet ut inter quos pos
set excellere cū his pateret se æquari: & sua uolun-
tate a iucūdissima cōsuetudine recederet: quæ ꝓser-
tim iā naturæ uim obtineret pp uetustatē. A prio
qdē sic & nata & ꝓgressa lōgius eloquētia uī: & itē
postea maximis in rebus & pacis & belli cum sum-
mis hoium utilitatibus esse uersata. Postq̄ uero cō-
moditas qdā parua uirtutis imitatrix sine rōne offi-
cii dicēdi copiā consecutus est. tū īgenio in freta ma
licia ꝑuertere urbes: & uitas hominū labefectare cō
sueuit. Quo indignius rē honestissimā & rectissimā B
uiolat stultorū & iproborū temeritas & audacia sū-
mo cū reipub. detrimēto: eo studiosius & illis resistē
dū est: & reipu. cōsulendū. Eloquentiæ studendū est C
& si ea quidā & priuatim & publice abutunt ꝑuerse
sed eo qdē uehementius ne mali magno cum de-
trimēto bonoꝝ & cōmuni oium pernicie plurimū
possunt: cū præsertim hoc sit unū quod ad omnes
res & priuatas & publicas maxime ꝑtineat hoc tu-
ta hoc honesta. hoc illustris. hoc eodē uita iucunda
fiat. Nā hinc ad rēpublicam plurima cōmoda ueni
unt: si moderatrix oium rerū ꝑsto est sapiētia. hinc
ad ipsos qui eā adepti sunt laus honos dignitas con
fluit. hinc amicis quoq; eorū certissimū tutissimum
præsidium

præsidium comparaſ. Ac mihi quidem uidenſ ho-
mines cum multis rebus humiliores & infirmiores
ſint: hac re maxime beſtiis pſtate φ loqui poſſunt.
Quare pclatum mihi quidem uideſ adeptus is qui
qua re homines beſtiis præſtēt: ea re hominibus an
tecellat. Hæc ex prohemio. Sequuntur nunc ex tra-
D ctatu. ℂ Nam ab iratis ſi pſpicue pax & beniuolētia
petiſ: nō modo ea non iuueniſ ſed augeſ atq inflā
E maſ odium. Non minus rerum non neceſſariarum
q̄ uerborꝫ multitudine ſupſedēdum eſt. Nam ſæpe
parum eſt res intellecta: longitudine magis q̄ obſcu
ritate narrationis. Ac quoq uerbis dulcibus utēduꝫ
F eſt. Genus eſt oium libidinum cupiditas: eius auteꝫ
G generis ſine dubio pars eſt auaritia. Sæpe oporte-
ret cōmetiri negocium cum tempore & uidere po-
tuerit ne aut magnitudo negocii aut magnitudo re
H rum. in eo tranſigi tempore. Nā ſi is qui impruden
ter læſerunt ignoſci cōuenit: his qui neceſſario pfue
I runt haberi gr̄am non oportet. Nemo eſt qui nō li-
beros ſuos incolumes & beatos eſſe cupiat. Tacitur
K nitas imitaſ cōfeſſionem. Melius accuranſ quæ con
ſilio reguntſ q̄ quæ ſine conſilio adminiſtrantur. Do
mus ea quæ rōne regiſ omnibus eſt iſtructior & ap
paratior rebus q̄ ea quæ temere & nullo cōſilio ad-
miniſtraſ. Exercitus is cui præpoſitus eſt ſapiens &
callidus impator oibus partibus cōmodius regitur
q̄ is qui ſtultitia & temeritate alicuius adminiſtraſ.
Eadem nauigii eſt ratio. Nam nauis optime curſuꝫ
conficit ea quæ ſcientifico gubernatore utiſ. Nam
& ſignorꝫ ortus & obitus diffinitus quendam ordi-
nem ſeruant & annuæ cōmutationes nō modo qua
dam ex neceſſitate ſemper eodem modo fiunt: uerū
ad utilitates quoq rerum oium ſunt accōmodatæ:
& diurnæ nocturnæq uiciſſitudines nulla in re unq̄
mutatæ quicq̄ nouerunt quæ ſigno ſunt oia nō me-
diocri cōſilio naturā mundi adminiſtrari. Conſilio
igitur mundus adminiſtraſ. Si oportet uelle ſapere
dare operam philoſophiæ cōuenit. Si ſumopere ſa-
pientia petenda eſt ſumopere ſtultitia uitanda eſt.
L Omnes leges iudices ad cōmodū reip. referre opor
tet: & eas ex utilitate cōi nō ex ſcriptione quæ in lit-
teris eſt interpretari. Ea enim uirtute & ſapiētia ma
iores noſtri fuerūt ut in legibus ſcribēdis nihil aliud
ſibi niſi ſalutem & utilitatem reip. pponerēt. Neq
enim ipſi qd obeſſet ſcribere ſolebāt: & ſi ſcripſiſſent
cum eēt intellectū repudiatum iri legē intelligebāt.
Nemo enim leges legū cauſa ſaluas eē uult ſed reip.
quia & legibus oēm rempub. optime putant admi-
niſtrari: Quāobrē leges igiſ ſeruari oportet & ad eā
eām ſcripta oia interptari cōuenit. hoc eſt qm̄ reip.
ſeruimus: & reip. cōmodo atq utilitate iterpremur.
Nā ut ex medicina nihil oportet putare pficiſci: niſi
qd ad corporis utilitatem ſpectet: qm̄ eius cauſa eſt
inſtituta: ſic a legibus nihil cōuenit arbitrari: niſi qd
reip. cōducat pficiſci: qm̄ eius cauſa ſunt cōparatæ:
ergo uos quoq iudices definite legis litteras pſcru-
tari: & legem ut æquum eſt & utilitatē reipu. cōſide
rate. Nā iudices qui ex lege iurati iudicatis: obtēpe-
rare legibus oportet obtēperare aūt legibus nō po
teſtis: niſi id qd ſcriptū eſt in lege ſequimini. Quid
enim certius legis ſcripto teſtimonium uoluntatis
ſuæ relinquere potuit q̄ qd ipſe magna cū cura atq
diligentia ſcripſit. Quod ſi litteræ nō extarent ma-
gnopere eas requireremus ut ex his ſcriptis uolun-
tas cognoſcereſ: Qui ſæpenumero nos per fidē fe- M
fellerūt: eorꝫ orōni fidem non habere debemus. Si
quid perfidia illorꝫ detrimenti acceperimus nemo
erit præter noſmetipſos quem iure accuſare poſſi-
mus. Ad primū quidē decipi incōmodum eſt: iterū
ſtulte: tertio turpe: ſumma igiſ amentia eſt in eorū
fide ſpem habere quorꝫ perfidia totiens decept⁹ ſis.
Nemo eſt qui nō pecuniam q̄ ſapientiā mallit. Ne- N
mo pōt uno aſpectu neq præteriens in amorē inci O
dere. Stultitia eſt imenſæ gloriæ cupiditas. Nihil eſt P
crudelius q̄ urbes diruere. Qui uirtutē habet is nul-
lius rei ad bene uiuēdum indiget. Mulierum genus Q
eſt auarum. Malum eſt maximum auaritia: multos
magnis incōmodis afficit pecuniæ cupiditas. Maxi R
me bonum eſt amicicia: Plurimæ enī delectationes
ſunt in amicicia. Sæpe uirt⁹ ex magnificētia in quo
grauitas & autoritas eſt plus proficie ad miſericor-
diam cōmouendā q̄ humilitas & obſecratio. Lachri
ma nihil citius areſcit. Hæc ex primo libro. Sequun S
tur nunc ex ſecundo eiuſdem. ℂ Nō enim parū co
gnoſſe: ſed imparū cognito ſtulte & diu pſeueraſſe
turpe eſt. Propterea φ alterum cōmuni hominum
infirmitati: alterum ſingulari uniuſcuiuſq uitio eſt
attributuꝫ. In iudiciis quid æquum ſit quæriſ. Opi V
nio dupliciter fallit homines cum aut res aliuſmo-
di eſt ac putatum. Aut ſi non his euentus quem ar- X
bitrati ſunt. Ex uictu multæ trahuntur ſuſpitiones:
Cum quemadmodum apud quos & a quibus edu-
catus & eruditus ſit: quæritur & quibus cum ui-
uat: qua ratione uitæ: quo more domeſtico uiuat.
Nam affectionis quidem pſpicuam ſolet præ ſe ge- Y
rere coniecturam ut amor iracundia moleſtia: pro-
pterea φ ipſorꝫ uis intelligiſ: & quæ res harum ali-
quam conſequanſ faciles cognitu ſunt. Suſpitioni- Z
bus credi nō oportet: cōtra ſuſpitionib⁹ credi opor
tet. Naturæ quidē ius eſſe uideſ: φ uobis nō opinio
ſed innata quædam uis afferat ut religionem pieta-
tem: gr̄am: uindicationem: obſeruantiam: ueritatē.
Eā enim ex bello gloriā uirtute peperimus ut æter- A
na inſignia poſteris noſtris relinquere uelimus: at-
tamen æternū inimiciciarū monimētū ſtatuere nō
oportet. Nullū factū inutile: neq turpe: neq utile: B
neq honeſtum putari oportet: niſi quo aio quo tē-
pore: qua de cauſa factū ſit intelligaſ. Nā bñficii ma C
gnitudo ex utilitate atq honeſtate aut facti neceſſi-
tudine demōſtraſ. Nō oportet ante ſupplicium q̄ iu- D
dicium interponere. Si hoc conſtitutū ſit ut peccata
homines peccatis: & iniurias iniuriis ulciſcanſ: quā-
tum incōmodorꝫ conſequeſ! Suo quenq officio cō- E
ſulere oportet. In omnibus rebus uoluntatem ſpe- F
ctari oportet. Nihil indignus q̄ eum qui culpa care-
at ſupplicio non carere. Cōceſſo peccato difficile eſt
ab eo qui peccatorꝫ uindex eſſe debet ut ignoſcat im
petrare. Oportebit enim euꝫ qui ſibi ut ignoſcatur
poſtulabit cōmemorare ſi qua ſua poterit beneficia
& ſi poterit oſtēdere ea maiora eſſe q̄ deliquerit: uel

plus ab eo boni q̄ mali profectum esse uideatur. Cuꝫ
beneficiis honos habitus sit pro maleficiis poenas
summi oportet. Eoꝝ misereri oportet qui propter
G fortunam nõ ꝓpter maliciam in miseriis sunt. Præ
mia uirtutis & officia sancta & casta esse oportet. ne
ꝙ ea aũt cum improbis cõmunicare: aut in medio-
H cribus hominibus ꝓmulgari. Quæ enim rara & ar-
dua sunt: ea experiendo pulchra & iucunda hoĩbus
uidentur. Facultates augere nõ minuere oportet: Im
pudens est qui pro beneficio nõ grãm uerũ merce-
I dem postulat. Cõtra aũt de pecunia rõcinari sordi-
K dum est cum de grã referẽda deliberatur. Duabus de
causis iudicẽ dubitare oportet: si aut scriptum sit ob
scure: aut neget aliqd aduersarius. Cum & scriptum
sit apte & aduersarius oĩa confiteatur: tunc iudicẽ legi
parere nõ interp̃tari legem oportet. Nã summa im
prudẽtia est eum qui cõtra id ꝙ scriptũ sit aliqd pro
L bare uelit. Nulla est lex quæ aliquã rem ĩutilem aut
iniquã fieri uelit. oĩa supplicia quæ a legibus profi-
ciscuntur: culpæ aut maliciæ uitandæ causa constitute
M sunt. Nullæ res neq; legibus neq; scriptura ulla. de-
niq; & ne in ſmone quidẽ quottidiano: atq; imperi
is domesticis recte possunt administrari. si unusqsq;
uelit uerba expectare: & nõ uolũtatẽ eius qui ea uer
N ba habuerit accedere. Leges nobis caræ eẽ debẽt nõ
ꝓpter litteras quæ tenues & obscuræ notæ sunt uo
luntatis: sed ꝓpter earum rerum quibus descriptuꝫ
est utilitatem: & eoꝝ qui scripserũt sapiam & intel-
OP ligentiã. Iudex is uidetur legi obtemperare qui sñiam
eius nõ qui scripturã sequitur. Si leges duæ aut plures
aut quotquot erunt conseruari nõ possunt quia dis-
crepant inter se: ea maxime cõseruãda putetur quæ
ad maximas res ptinere uidetur. Et maxime cõseruan
da est ea lex quæ diligentissima & sancta est. Multis
etiam in legibus multa præterita sunt: quæ iccirco
præterita arbitrantur ꝙ ex cæteris de quibus scriptuꝫ
Q est intelligi possint. Nã oportet coniectura ex eo ꝙ
R scriptum est ad id ꝙ non sit scriptum ꝑuenire. Ne-
mo enim põt oẽs res per scripturaꝫ cõplecti: sed is
cõmodissime scribit qui curat ut quædã ex qbusdaꝫ
intelligantur. Stulti scriptoris est non posse oĩbus de
rebus cauere qbus uelit. Id ꝙ imperatur necessarium.
ST illud qd̓ pmittitur uoluntariũ est. Rerũ expetendarũ
tria sunt genera. Par aũt numerus uitãdarũ ex con-
traria parte. Nã est quoddã quod sua ui nos alliceat
ad sese nõ emolumẽto captans aliquo sed trahẽs sua
dignitate: ꝙ genus uirtus scia ueritas est. Est autem
aliud nõ ꝓpter suã uim & naturã. sed ꝓpter fructũ
atq; utilitatem petendam ꝙ pecunia est. Est porro
quoddam ex hoꝝ partibus iunctum: ꝙ ex sua ui &
dignitate nos inductos ducit & præ se quandam ge
rit utilitatem quo magis expectatur ut amicicia bona
V æstimatio. Atq; ex his hoꝝ contraria facile tacenti-
bus nobis ĩtelligentur. Sunt res quædam ex opere &
consilio non ex sui natura cõsiderandæ: quibus in oĩ
bus quid tempora petunt: aut quid personis dignũ
sit cõsiderandum est. & non quid sed quo quidq; ani
mo qui cum. quo tempore. q̄diu sit attendẽdũ est.
X Videre aũt hoc in laudando & uituperãdo oporte-
bit non tam quæ in corpore aut in extraneis rebus

habuerit is de quo agitur. q̄ quo pacto usus sit his re-
bus. Nam fortunam quidem & laudare stultitia &
uituperare superbia est. Animi aũt & laus honesta:
& uituparatio uæhemens est. ¶ Et hæc de ueteri rhe
torica. M. T. C. ¶ Ex noua Rhetorica. M. T. C. au
toritates incipiunt.

On enim in se parum fructus habet co- Y
pia dicendi & cõmoditas orõnis: si recta
intelligẽtia & diffinita moderatione ani
mi gubernetur. Hæc ex primo lib. sequun- Z
tur ex secũdo. ¶ Initia enim inuẽtionis ab arte de- aa
bent ꝓficisci: & cætera facile cõparabit exercitatio.
facta nõ famam spectari oportet. Rumoribus cre- bb
di non oportet. Maiores nostri ueri inueniendi cau
sa tormentis & cruciatu uoluerũt quæri & summo
dolore homines cogi ut quicquid sciant dicant. Ma
iores uoluerunt certis in rebus quæstiones interpo
ni: cum quæ uere dicerentur sciri possent aut proba
ri: quæ falso in quæstione pronunciarentur refelli pos
sent. Indignum facinus est sine testibus coniecturã
& inspitionem firmamenti satis habere. Temere fa cc
ma nasci non solet quin subsit aliquid. Calumniato dd
ris est officium uerba & litteras sequi negligere uo-
luntatem. Oportuit ne in ea re peccare in qua alius
ante peccauit? Nam qui se propter uinum aut amo
rem aut iracũdiam fugisse rõnem dicet. is animi ui
tio uidebitur nescisse non imprudẽtia: quare nõ im
prudentia se defendet: sed culpa contaminabit per-
sonam. Voluntatem in oĩbus rebus spectari conue-
nit quæ consulto facta non sunt: in eis fraudem esse
non oportet. Difficillimum est inuentum expolire ee
& expedire ꝓnunciare. Omnes enim cum minima
peccata aliqua cum causa suscipiunt: tum uero illa
quæ multo maxima sũt maleficia aliquo certo emo
lumento inducti suscipere conãtur. Si multos indu
xit in peccatuꝫ pecuniæ spes: si q̄ plures scelere se cõ
taminauerunt imperii cupiditate: si multi leue com
pendium fraude maxima cõmutarunt cui mirum
uidebitur a maleficio istum ꝓpter acerrimã formidi
nem non se temperasse: uirum fortissimũ integerri
mum: inimiciciarum ꝑsequentissimũ iniuria laces-
situm ira exuscitatum. homo timidus. nocens. con-
scius sui peccati. insidiosus inimicũ incolumẽ eẽ no
luit. Cui tandem hoc mirum uidebitur. Nam cum fe
ras bestias uidemus alacres esse erectas uadere ut al
teri bestiæ noceant: nõ est incredibile putãdum isti-
us quoq; animũ ferũ crudelem atq; inhumanã cupi
dum ad inimici perniciẽ esse ꝓfectum: p̃sertim cum
in bestiis nullã neq; bonã neq; rõnem malam uidea
mus: in isto plurimas & pessimas rões semp fuis-
se itelligamus. Oẽs qui in paupertate sunt malunt
maleficio parare diuitias q̄ officio paupratẽ tueri.
Id quod in aliquo paupere improbo est in oẽs pau
peres falso & iniuria cõfertur. Duæ sunt res quæ oẽs gg
hoĩes ad maleficiũ impellũt luxuries & auaritia. qd
inquiet amor quispiã? quid ambitio? quid irreligio?
quid metus mortis? quid imperii cupiditas? qd de- hh
niq; alia multa? Tres pestes sunt quæ oẽs hoĩes soli-
citant metus: cupiditas: & ægritudo. Satis enim fu
erat dixisse metum cupiditatem. quoniã ægritudi-

nem cum utraq; re coniunctã esse necesse est. Om-
niũ malorũ stultitia est mater atq; materies: ea parit
præ cæteris imẽsas cupiditates infinitæ & imodera
ii tæ sunt: hæ pariũt auaritiã: maliciã. Auaritia porro
kk hoĩem ad quoduis maleficiũ impellit. Fortunã insa
nã esse & cæcam & brutã phibent phi: saxiq; instar
globosi dicunt esse uolubilẽ. Magno malo est homi
nibus auaricia. Idcirco ꝙ hoĩes magnis & multis in
cõmodis affligantur ꝓpter imensam pecuniæ cupidi
ll tatẽ. Vtilis est sapiẽtia ꝓpterea ꝙ qui sapiẽtes sunt
pietatẽ colere cõsueuerũt. Item utile est amicos ue-
mm ros habere: habes enĩ quibus cũ iocari possis. Vitio-
sum est in cõparãdis rebus alterã rem efferre: de re
altera mẽtionẽ nõ facere aut necesse putari alteram
rem uitupari cum alterã laudes: nõ enim necesse est
si alteros ꝓponas: alteros uitupes: fieri enim põt ut
cum alteros magis laudaris: aliquã alteris partẽ lau
dis attribuas: ne cupide pugnasse cõtra ueritatẽ pu
teris. Voluntario facinori nulla est excusatio impru
nn dẽtiæ: & iusta depræcatio patata. Maius est malefi-
cium stuprare ingenuam q̃ sacrum legere: cum alte
rum ꝓpter ægestatem: alterum ꝓpter intemperatã
oo superbiam fiat. Nihil enim lachrima citius arescit.
Hæc ex Secundo. Sequitur nunc ex Tertio.
pp ❡ Honesta res diuiditur in rectum & laudabile. Re-
ctum est quod cum uirtute & officio fit. Id diuiditur
A in prudentiã: iustitiã: fortitudinẽ: modestiam. Pru-
dentia est calliditas quæ rõne quadã põt habere de-
lectum bonorũ & malorũ: dicitur etiam prudẽtia sciẽ-
tia cuiusdã artificii & appellatur prudẽtia multarum
BC rerũ memoria & usus q̃ plurimũ negociorũ. Iustitia
est æquitas ius unicuiq; tribuẽs sm dignitatem cu-
iusq;. Fortitudo est magnarũ rerũ appetitio & rerũ
humiliũ contẽptio & laboris cum utilitatis rõne ꝑ-
pessio. Modestia est in aĩo cõtinẽs moderatio cupi-
DE ditatũ. Vlcisci malemeritos oportet. Si fidem ma-
gnopere cẽsebimus cõseruandã. si leges & mores ci
uitatis egregie dicemus oportere seruari: si societa-
tes atq; amicicias studiose dicemus coli cõuenire: si
quod ius in parẽtes: deos patriã natura cõparauit.
id religiose collendũ demõstrabimus si hospicia. cli
entelas: cognationes: affinitates caste colẽdas eẽ di-
cemus: si nec ꝓcio: nec grã: nec piculo: nec metu: nec
simultate a uia recta ostẽdemus deduci oportere: si
dicem⁹ in oĩb⁹ æquabile ius statui cõuenire: his atq;
huiusmodi partib⁹ iustitiæ si q̃ rem in cõtione aut ĩ
cõcilio faciẽdã cẽsebimus: iustã eẽ ostẽdemus: cõtra
F riis iniustã. Ita fiet ut eisdẽ locis ad suadẽdum & ad
G dissuadẽdũ simus cõparati. Res magnas & excelsas
sequi & appetere oportet: si fortitudinis ptib⁹ ute-
mur. Itẽ res humiles & indignas uiris fortib⁹ uiros
fortes ꝓpterea contẽnere oportere: nec idoneas di-
gnitate sua iudicare. Itẽ ab nulla re honesta periculi
aut laboris magnitudĩe deduci oportere: antiqorẽ
mortẽ turpitudĩe haberi: nullo dolore cogi ut ab of
ficio recedatur: nulli⁹ pro rei ueritate metuere inimi-
cicias: quodlibet pro pria parẽtib⁹: amicis: hospiti-
bus: & his reb⁹ quas iustitia colere cogit adire peri-
H culũ & quẽlibet suscipe laborẽ. Modestiæ ptib⁹ ute-
mur si nimias libidĩes honoris pecuniæ similiũq; re

rũ uitupabimus: si unãquãq; rem certo naturæ ter-
mino diffiniemus: si quo ad cuiq; satis sit ostẽdemus
& si nimiũ ꝓgredi dissuadebim⁹: & modũ unicuiq;
rei statuemus. Prudẽtiæ ptibus utemur in dicẽdo si I
cõmoda cũ icõmodis cõferemus cũ alterũ seq. uita-
re alterũ cohortemur. Nemo erit qui cẽseat a uirtu-
te recedẽdũ eẽ. Neq; enĩ solũ laudis cã rectũ seq con
uenit: sed si laus cõseqtur duplicatur recti appetẽdi uo-
lũtas. Nulla utilior res est icolumitate: uirtutib⁹ uti
nemo põt qui suas rõnes in tuto nõ collocauit. Dii KL
nõ sunt auxilio his q se incõsulto in piculũ mittũt.
honestũ nihil oportet existimari qd nõ salutẽ pari-
at. Virt⁹ nullo tpe relinquẽda est dolor si is timeatur.
mors si ea formidetur dedecore & infamia leuior est.
Fortitudini fortuna quoq; adiumẽto eẽ solet. Is tu-
te uiuit qui honeste uiuit nõ qui in ꝓsentia icolumis
est: & is qui turpiter uiuit in ꝑpetuũ incolumis esse
nõ põt. Corporis sunt ea quæ natura corpori attri M
buit cõmoda aut incõmoda: ut uelocitas: uires: di-
gnitas: ualetudo & quæ cõtraria sunt. Animi sũt ea
quæ cõsilio & cogitatione nostra cõstant: prudẽtia:
iustitia: fortitudo: modestia & quæ cõtraria his sũt.
Nuperrime dictũ facile memoriæ cõmẽdatur. Accu-
ta exclamatio faucis uocẽ uulnerat. In cæteris rebus
ingenii bonitas iuuatur sæpe doctrinã: ars porro na
turæ cõmoda cõfirmat & auget. Nõ magis aut mi-
nus in memoria q̃ in cæteris artib⁹ fit ut igenio do
ctrina ꝓceptione natura nitescat. Docet nos ipã na-
tura qd oporteat fieri. Nã si quas res in uita uidea-
mus ꝑuas usitatas quottidianas eas meminisse diu
nõ solemus: Propterea ꝙ nulla nisi noua aut admi
rabili re cõmouetur animus. At si quid uiddemus aut
audimus egregie turpe aut honestum. inusitatum
tamẽ & inauditũ: magnũ: incredibile: piculosum: id
diu meminisse cõsueuim⁹. Itaq; si quas res ante ora
uidemus aut audimus obliuiscimur plerũq;: quæ ac
ciderũt in pueritia meminimus optime sæpe. Nec
hoc alia de causa põt accidere nisi ꝙ usitatæ res faci-
le memoria elabuntur. Insignes & nouæ in aĩo manẽt
diutius. Solis exort⁹ cursus occasus nemo admiratur:
ꝓpterea quia quottidie fiunt. at eclypsis solis admi-
rantur ꝙ raro accidit: & solis eclipses mirantur magis q̃
lunæ: ꝓpterea ꝙ hæ crebriores sunt. docet ergo na-
tura se uulgari uili & usitata re nõ exuscitari: nouita
te & insigni quodã negocio cõmoueri. Imitetur igitur
ars naturã & ea quæ desiderat inueniat: si qd ostẽdit
sequatur. Nihil enim est qd aut natura extremũ inue-
nerit aut doctrina primũ: sed rerũ principia ab inge
nio ꝑfecta sunt. & exitus disciplina cõparantur. In oĩ N
disciplina infirma est artis ꝓceptio sine summa assi-
duitate exercitatiõis: tũ uero in memoriis minimũ
ualet doctrina: nisi industria: studio: labore: diligen
tia cõprobetur. Hæc ex tertio: sequuntur ex quarto & ul
timo. ❡ Hoc ipm maximũ artificium est in arte sua O
posse alienis exẽplis uti. Nõ oĩa cõcedẽda sunt anti P
quitati. Vide ne facias impudenter qui tuo nomini
uelis ex aliorũ laboribus libare laudẽ. Hoc interest ĩ-
ter testimoniũ & exẽplum. exẽplo demonstratur id ꝙ
dicim⁹ cuiusmodi sit: testimonio eẽ illud ita ut nos
dicimus confirmatur. Interest magni eius qui dice-

re uult utrum unum omnia : an omnia neminem:
Q sed aliud alium putet cõsequi posse. Necesse erit eũ
putare ab oĩb⁹ oĩa ab uno uix pauca potuisse sumi.
Primũ oĩum ꝙ ab artis scriptore afferẽ exẽplum de
eiusdẽ artificio debet eẽ. Si triptolemus cum hoĩb⁹
semẽ largireẽ ipse ab aliis id hoĩbus mutuareẽ. Aut
si ꝓmotheus cum mortalib⁹ ignẽ diuidere uellet: ip
se a uicinis cum testa ambulãs carbũculos corroga-
ret nõ ridiculũ uidereẽ? Isti magistri oĩum dicẽdi ꝑ-
ceptores nũ uidenẽ sibi ridicule facere: cũ id ꝙ aliis
pollicenẽ ab aliis quærũt? Si qs se fontes maximos
penitus absconsos aparuisse dicat: & hic sitiẽs ꝗ ma-
xime loquaẽ neq̃ habeat quo sitim sedet: nõ rideaẽ?
Isti enim cũ nõ modo dñõs se fontiũ sed seipsos fon
tes eẽ dicant: & oĩum rigare igenia debeãt: nõ putãt
fore ridiculũ: si cũ id polliceanẽ. arescãt ipsi siccitate.
R Quæ enĩ res apud nos nõ erãt: earũ rerũ nõia non
poterãt eẽ usitata. Nã rerũ oĩum imperiti qui uniuſ
cuiusq̃ rei de reb⁹ ante gestis exẽpla petere nõ pñt:
hi ꝑ imprudentiã facillime deducunẽ in fraudẽ. At
hi qui sciunt qd aliis acciderit facile ex eoꝝ euẽtib⁹
S suis possunt rõnib⁹ ꝓuidere. Solent enĩ diu cogita-
re oẽs qui magna negocia uolunt agere. Ex quo tpe
cõcordia de ciuitate sublata est: libertas sublata est:
T fides sublata est: amicicia sublata est. Qui nihil hẽt ĩ
uita iucũdi⁹ uita: is cũ uirtute uitã colere nõ põt. Di
uitias sine diuitũ eẽ. tu uero uirtutem ꝓfer diuitiis.
Nã si uoles uirtutẽ cũ diuitiis cõparare: uix satis ido
neæ tibi uidebunẽ diuitiæ quæ uirtutis pedissequæ
sunt. Cur eã rem tã studiose curas quæ tibi multas
V dabit curas. Amari iucũdũ est si cureẽ neq̃d isit ama
ri. Nulla facilius ad bñficiũ cã ꝗ turpis amor & intẽ-
perãs libido cõmouere põt. Nã cuius mulieris aĩus
corrupt⁹ est ei⁹ corpus eẽ castũ nõ põt. Mulieres ãt
ad oĩa maleficia cupiditas ducit una: uiros ad unum
X quodq̃ malũ singulæ cupiditates ipellunt. Quã no
bis facultatẽ fortuna dedit iniquũ est in eoꝝ suppli
cio cõsumere: quos eadẽ fortuna paulo ante in am-
plissimo statu collocauit. Idcirco maiores nr̃i bñ pu
tauerũt: ut neminẽ regem quẽ armis cæpissent uita
Y priuarẽt. Habet assentatio pricipia iucũda: eadẽ exi
tus amarissimos affert. Difficile est primũ uirtutes
reuereri qui semꝑ secũda fortuna sit usus liber is exi
stimãdus est q̃ nulli turpitudini seruit. Egens æque
is est q̃ nõ satis hẽt: & is cui nihil satis eẽ põt. Opti-
ma uiuẽdi rõ est eligẽda quã iucũda cõsuetudo red-
Z det. Oẽs bñ uiuẽdi rõnes in uirtute sunt collocãdæ:
aa ꝓpterea ꝙ sola uirt⁹ in sua ptãte est. Oĩa ꝑter eã sub
iecta sunt fortunæ dñationi. Qui fortunis alicui⁹ in
ducti amiciciã ei⁹ secuti sunt: hi simul ac fortuna de-
lapsa est euolant oẽs. Cũ enĩ recessit ea res quæ fuit
cõsuetudinis cã: nihil supest q̃re possint in amicicia
bb retineri. Errãt qui in ꝓspis reb⁹ oẽs ipetus fortunæ
se putãt fugisse. Sapiẽter cogitant qui tpib⁹ secũdis
casus aduersos reformidãt cũ rõne hoc pacto. Qui
adolescẽtiũ peccatis ignosci putãt oportere fallunẽ
Propterea ꝙ ætas illa nõ est ipedimẽto bonis studi
is. At hi sapiẽter faciũt qui adolescentes maxime ca
stigant: ut q̃bus uirtutib⁹ oẽm uitã tueri possit eas ĩ
ætate maturissima uelint cõparare. Qui suis rõnib⁹

inimicus fuerit semꝑ eum quõ alienis reb⁹ amicum
fere speres? Quẽ in amicicia ꝑfidiosũ cognoueris: A
eũ quare putes inimicicias cũ fide hẽre posse? Aut
qui priuat⁹ itollerabili supbia fuerit eũ cõmodũ &
se cognoscentẽ uidere in ptãte quis poterit. Et qui ĩ
ſmonib⁹ & cõuẽtu amicoꝝ uerũ nõ dixerit: nũq̃ eũ
sibi in cõtionib⁹ credas a mẽdacio tẽperatũ. Ei non B
multũ põt obeẽ fortuna q̃ sibi firmi⁹ in uirtute q̃ in
casu ꝓsidiũ collocauit. Nã si qs spei nõ multũ colloca
rit in casu qd est ꝙ ei magnopꝰe casus obesse possit?
Quod si in eos plurimũ fortuna põt qui suas rõnes
oẽs in casu cõtulerũt nõ sunt oĩa cõmittẽda fortũæ:
ne magnã in nos nimis hẽat dñationẽ. Cui⁹ oĩs ĩ pe C
cunia spes est a sapiã est aĩus ei⁹ remot⁹. diligẽtia cõ
parat diuitias: negligẽtia corrũpit aĩum: & tñ cũ ita
uiuit neminẽ præ se ducit hoĩem. Perditissima orõ D
est amorẽ petere: pudorẽ fugere. diligere formam.
negligere famã. Nolo eẽ laudator ne uidear adula-
tor. Salus antiquior est militũ qui impedimẽtorũ. E
Diligẽtia est accurata seruatio suoꝝ. Auaritia est in
iuriosa appetitio alienoꝝ. Fortitudo est contẽptio F
laboꝝ & periculi cũ rõne utilitatis & cõpensatione
incõmodoꝝ. Temeritas est cum incõsiderata dolo- G
rum ꝑpessione gladiatoria periculoꝝ susceptio. O H
uirtutis comes iuidia quæ bonos insequeris plerũq̃
atq̃ deo insectaris. Formæ dignitas aut morbo de-
florescit aũt uetustate extinguiẽ. Esse oportet ut ui-
uas nõ uiuere ut edas. Si stultus es ea re taces: nõ tñ
si taces ea re stultus es. Oĩbus reb⁹ ereptis supest mi
hi solũ animus & corpus. Armis italia nõ põt uin- K
ci nec græcia disciplinis. Nã cum canes funguntẽ of
ficiis lupoꝝ cuinã præsidio pecuaria credemus? Se-
natus est officium cõsilio ciuitatem adiuuare. Magi
stratus est officiũ cum honore & diligẽtia consequi
uoluntatẽ populi. Populi officium est res optimas
& homines idoneos maxime suis sentẽtiis diligere
& approbare. Accusatoris est officium iferre crimi-
na. Defensoris est diluere & ꝓpulsare. Testis est di-
cere quæ sciat: aut audierit. Quæstoris est unũquẽq̃
hoꝝ in suo officio continere. Quẽadmodũ in rõne L
uiuẽdi fugiẽ inuidia: sic in dicẽdo cõsilio uitaẽ odiũ.
Duæ sunt res quæ possunt oẽs homies ad turpe cõ-
pẽdium cõmouere inopia atq̃ auaritia. Nullũ tñ M
est periculũ ꝙ sapiẽs pro salute patriæ utandũ arbi-
treẽ. Cũ ageẽ incolumitas ꝑpetua ciuitatis qui bo-
nis erat rõnib⁹ ꝓditus ꝑfecto nullũ uitæ discrimen
sibi pro fortunis reip. fugiẽdum putabit. Et erit in
ea sñia semꝑ ut pro patria studiose q̃uis in magnã
descẽdat uitæ dimicationẽ. Nã sapiens quia oĩa rei-
pu. causa suscipiẽda pericula putabit sæpe ipse secũ
loqẽ: nõ mihi soli: sed ẽt atq̃ adeo multo potius na
tus sum patriæ. Vita quæ fato debeẽ saluti patriæ
potissimũ ꝑsoluaẽ. Aluit hæc me tute atq̃ honestæ
ꝑduxit usq̃ ad hanc ætatem. Minuit meas rõnes bo
nis legibus optimis morib⁹: honestissimis discipli-
nis. Quid est ꝙ a me ei ꝑsolui possit satis unde hæc
accepta sunt? Quare hæc sapiens loquiẽ secum. Sæ-
pe ego in periculis reip. nullum ipse periculum fu-
gi. Quis est tam tenui cogitatione præditus? cuius
animus tantis inuidiæ angustiis contineẽ: qui non

hunc hominem studiosissime laudet & sapientissi-
mum iudicet: qni pro salute patriæ: pro incolumi-
tate ciuitatis: pro reip. fortunis q̄uis magnnm atq;
atrox periculũ studiosissime suscipiat: & libẽter sub-
eat? Equidẽ magis hunc hoiem cupio satis laudare q̄
possim. Sapiens itaq; nullum periculũ pro rep. ui-
tabit. Ideo q; sæpe fit: qui pro repub. perire nolue-
rit necessario cum repu. pereat. Et q̄m oia sunt com
moda a patria accepta: nullũ incõmodũ pro patria
graue putandũ est. Ergo qui fugiũt id periculũ q; p
repub. subeundũ est stulte faciũt. Nã neq; effugere
incõmoda possunt: & ingrati in ciuitatẽ repientur.
At qui patriæ picula suo piculo expetunt hi sapien-
tes putãdi sunt: cũ & eũ quẽ debẽt honorẽ reip. red-
dunt: & pro multis pire malunt q̄ cũ multis. Etenim
uæhemẽter iniquũ est uitã (quã a natura acceptã pp
patriã cõseruaris) naturæ cũ cogat reddere: patriæ
cũ roget nõ dare: & cum possis cũ summa uirtute &
honore pro patria interire: malle p dedecus & igna
uiã uiuere. Et cũ pro amicis & parẽtib⁹ & cæteris ne
cessariis adire piculũ uelis pro rep. (in qua & hoc sã-
ctissimũ nomẽ p̄riæ cõtinet) nolle in discrimẽ ueni
re. Itaq; uti cõtẽnendus est ille qui in nauigando na
uiũ reliquit qua se mauult incolumẽ. Ita uituperan-
dus est qui in reip. discrimine: suæ plusq̄ saluti cõsu-
lit cõi. Naui eni fracta multi incolumes euaserũt: ex
naufragio p̄riæ salu⁹ nemo põt enatare. Neq; equ⁹
indomit⁹ q̄uis bñ natura cõpositus sit: idoneus põt
eẽ ad eas utilitates & aptus quæ desiderant ab equo
N Neq; hõ ĩdoctus q̄uis sit igeniosus ad uirtutẽ põt p
uenire: q̄m nõ põt uirtus sine doctrina cõparari. In
O amicicia gerẽda sicut in certamine currendũ: nec ita
cõuenit exerceri: ut quoad necesse sit uenire possis:
sed ut pductus studio & uirib⁹ ultra facile pcurras.
P Vti citharœdus cũ pdierit optime uestitus palla au
rata indutus cũ chlamyde purpurea colorib⁹ uariis
intexta corona aurea magnis fulgẽtibus gẽmis illu
minata: citharã tenens exornatissimã auro & ebore
distinctam. Ipse præterea forma & specie sit statuta
apposita ad dignitatẽ. si cum magnã populi cõmo
uerit his rebus expectationẽ: & repẽte silẽtio facto
uocem emittat acerbissimã cum turpissimo corpo
ris motu: quo melius ornatus sit & magis fuerit ex-
pectatus eo magis derisus & contẽptus eiicit. Ita si
quis in excelso loco: & in magnis ac locupletib⁹ co-
piis collocatus: fortunæ munerib⁹ & naturæ cõmo
dis oĩbus abundabit: si uirtutis & artium quæ uirtu
tis magistræ sunt egebit: quo magis cæteris rebus
erit copiosus & illustris & expectatus. eo uæhemen
tius derisus & contẽptus ex omni conuẽtu bonorũ
eiicietur. Ita ut hirundines æstiuo tpe sunt i frigore
pulsæ recedunt ita facti amici sereno uitæ tempore
præsto sunt: simul a hyeme fortunæ uiderint euolãt
omnes. Nõ enim res tota toti rei necesse similis sit:
sed ad ipsum ad q; confert similitudinem aliquã ha
bere oportet. Iste quottidie per medium foꝝ tanq̄
draco serpit. dentib⁹ aduncis aspectu uenenato. spi
ritu rapido. circũspectãs huc & illuc siquem rapiat:
cui aliquid mali faucib⁹ afflare: & ore attingere: den
R tibus insecare: lingua aspergere possit. Fer mansue-
te fortunam tuam nosce te esse hominem. Hæc ex
quarto & ultimo libro Rhetoricæ nouæ. M. T. C. S
¶ Ex orationibus. M. T. C. autoritates incipiunt.
Am in cæteris rebus cum uenit calami-
i tas tunc detrimentum accipitur: at in ue
ctigalibus non solum aduentus mali sed
etiam metus ipse affert calamitatem. Et-
enim si uictigalia neruos esse reip. semper diximus
cum certe ordinem qui exercet illa firmamẽtum cæ
teroꝝ ordinum recte esse dicemus. Non enim pos- T
sunt in una ciuitate multi rempu. ac fortunas amit-
tere: ut non plures secum trahant in eandẽ calamita
tem. Ego enim æstimo in summo impatore quattu V
or has res esse oportere. s. sciam rei militaris: uirtu-
tem: autoritatẽ: fœlicitatẽ. Neq; enim illæ sunt sole
uirtutes impatoriæ quæ uulgo existimant labor in
negociis: fortitudo in periculis: industria in agẽdo:
celeritas in conficiẽdo: consilium in puidẽdo. Neq;
etiam bellandi tm̃ uirtus in summo impatore quæ-
renda est: sed multæ sunt artes eximiæ huius admi-
nistræ comitesq; uirtutis. At primum quanta inno
centia debeant esse imperatores: quanta deinde om
nibus in rebus temperantia: quanta fide: quanta fœ
licitate: quanto ingenio: quanta humanitate. Neq;
etiam potest exercitum continere is imperator qui
seipsum non continet: neq; seuerus esse in iudicãdo
qui alios in se seueros esse iudices non uult. Et si tem X
pus nullum iure hois necandi quæ multa sunt: certe
illud est nõ modo iustum nerum etiam necessarium
cum ui uis illata defendit. Est igit hæc iudices non
scripta sed lata lex: quam nõ didicimus: accepimus:
legimus. Verũ etiam ex natura ipsa arripimus: hau-
simus: expræssimus: ad quã non docti sed facti: non
istituti sed imbuti sumus: ut si uita nostra in aliquas
insidias: si in uim in tela latronum aut inimicoꝝ in-
cidisset: omnis honesta ratio esset expediendæ salu-
tis. Silent enim leges inter arma nec se expectari iu
bent: cũ ei qui expectare uelit ante iniusta pœna luẽ
da sit q̄ iusta repetenda. Et sic sapiẽter quodãmodo
dat ipsa lex tacite potestatẽ defendendi quæ nõ mo
do hominem occidi sed esse cum telo hominis occi-
dendi causa: non telum quæreretur qui sui defendẽ
di causa telo esset usus: non hominis occidendi cau-
sa habuisse telum iudicaretur. Vide quam sit ua- A
ria nita cõmutabilisq; ratio: q̄ uaga uolubilisq; for-
tuna: quantæ infidelitates in amicis: quantæ ad tem
pus aptæ simulationes: quantæ in periculis fugæ p
ximoꝝ quãtæ timiditates. Fortes & sapiẽtes uiros
non tam præmia sequi solere recte factoꝝ q̄ ipsa re-
cte facta. Sed nihil in uita nisi præclarissime fecisse.
Exilium ibi esse putat ubi uirtuti non sit locus. Mor
tem naturæ finem esse non pœnam. Neq; est nllum B
certius amiciciæ uinculum q̄ cõsensus & societas cõ
siliorum & uoluntatum. Non enim conuiciis iudi- C
cat semper populus: sed mouetur plerunq; gratia:
cedit precibus: fauet eos a quibus est maxime ambi-
tus: deniq; si iudicat non delectu aliquo aut sapiẽtia
ducitur ad iudicandum: sed impetu nõnunq̄ & qua
dam etiam temeritate. Non enim est consilium in
uulgo: non ratio: non discrimen: non diligẽtia: sem

perꝙ sapientes eaq; populus fecisset. ferenda non
semper laudanda dixerunt. Est enim conditio libe-
rorum populoꝝ precipueq; huius principis popu
li & omnium gentium domini ac uictoris posse suf
fragiis uel dare uel subtrahere ꝙ uelit cuiq;. Nostro
rum aũt est qui in hac tempestate iactamur ac flucti
bus ferre modice populi uolũtates: allicere alienas:
D retinere parcas: placare turbatas. Laudanda est eniꝫ
uel etiam amanda uicinitas retinens ueterem illum
officii morem: non infuscata maliuolentia: nõ assue
ta mendaciis: non fuscata: non fallax: non erudita ar
tificio simulatiõis uel suburbano uel urbano. Eteñ
etiam est grauius spoliati fortunis q̄ non augeri di-
E gnitate. Nam meo iudicio pietas est fundamentuꝫ
omnium uirtutum. Est enim in uirtute ascensus: ut
is gloria magis excellat qui uirtute plurimum præ-
F stet. Omnes enim istius mundi artes in his rep̄hen-
duntur qui cum professi sunt satisfacere nõ possunt
non his qui abfuisse in istis studiis confitentur uir-
tus: probitas: integritas: in cãdidato: non linguæ uo
lubilitas: non ars: non scientia requiri solet. Etenim
iudices cum omnibus uirtutibus me affectum esse
cupiam: tum nihil est quod malim q̄ me & gratum
esse & uideri: hæc est una uirtus non solum maxima
sed etiam mater uirtutum omniũ reliquarũ. Quid
est pietas nisi uoluntas grata in parentes. Qui sunt
boni ciues qui bello qui domi de patria benemeren
tes: nisi qui patriæ beneficia meminerunt. Qui san-
cti qui religionem colẽtes: nisi qui meritam diis im
mortalibus grãm iustis honoribus & memori men
te persoluunt. Quæ põt esse iucunditas uitæ subla-
tis amiciciis? quæ porro amicicia põt esse inter igra
tos? Quis est nostrum liberaliter educatus: cui non
educatores? cui nõ magistri sui atq; doctores: cui nõ
locus ille mutuus ubi ipse alitus atq; doctus est cuꝫ
grata recordatione in mẽte uersef? Cuius opes aut
tantæ esse possunt aut unq̄ fuerunt: quæ sine multo-
rum amicoꝝ officiis stare possiut? quæ certe sublata
memoria & grata nulla extare possunt. Equidẽ nil
tam ꝓptiũ hominis existimo q̄ non modo benefi-
cio: sed etiam beniuolentiæ significatione alligari.
Nihil porro tam inanetã serum q̄ cõmittere ut be-
neficio non dicaf indignus sed uictus esse uideatur.
G Nam qui pro repub. uitã dederunt licet non desipe
re dicaris nunq̄ me hercle eos mortem potius q̄ im-
H I mortalitatẽ assecutos putaui. Simplex officiũ atq;
una ex bonoꝝ omnium causa. Neq; requiẽ me dixe
ris deridere: nisi forte regium tibi uidere ita uiuere
ut non modo homini nemini sed cupiditati quideꝫ
ulli seruias: contẽnere omnes libidines non auri: nõ
argenti: non terrenarum rerum indigere: iu senatu
sentire libere: populi utilitati magis consulere q̄ uo
luntati: nemini cedere: multis obsistere si hoc putas
K esse regium me regem esse confiteor. Litteræ poste
ritatis causa repertæ sunt quæ subsidio obliuioni eẽ
L possent. Non his libẽtissime soleo respondere quos
mihi uideor facillime posse superare. Oĩbus in reb⁹
iudices: quæ grauiores maioresq; sunt: qd quisq; uo
luerit: cogitarit: admiserit nõ ex crimine sed ex mo-
ribus eius qui arguif est ponderandum. Neq; enim
põt quisq̄ nostrum subito fungi: nec cuiusq̄ uita re
pente mutari: aut natura conuerti. Vestra enim qui M
cum summa elegantia atq; integritate uixistis hoc
maxime interẽsset: non ex libidine aut simultate aut
leuitate testium causas honestoꝝ hominum ponde
rare: sed in magnis disquisitionibus repentinisq; pe
riculis uitam uniuscuiusq; esse testẽ. Hoc natura est N
insitum ut quẽ timueris qui cum de uita fortunisq;
contenderis cuius ex insidiis euaseris: hunc semper
oderis. Etenim omnes artes quæ ad humanitatem O
pertinent habent quoddam cõmune uinculum: &
quasi cognatione quadam inter se continentur. Est P
ridiculum ad ea que habemus nihil dicere: quærere
ea quæ habere non possumus: & de hominum me-
moria tacere? litterarum memoriam flagitare. Et cũ
habeas amplissimi uiri religionem: integerrimi mu
nicipii iusiurandum fidẽq;: ea quæ nullo modo de-
prauari possunt repudiare: tabulas quas idem dicis
solere corrumpi desiderare. Nihil eẽ in uita magno Q
pere experẽdum nisi laudem atq; honestatem. In ea
aũt prosequẽda oẽs cruciatus corporis: omnia peri
cula mortis atq; exilii parui esse ducenda. Ego mul- R
tos homines excellẽti aĩo ac uirtute fuisse & sine do-
ctrina: naturæ ipsius habitu prope diuino per seip-
sos & moderatos & graues extitisse uidi. Etiã illud
adiungo sæpius ad laudem atq; uirtutem naturã si-
ne doctrina: q̄ sine natura ualuisse doctrinam. Atq; S
idem ego contẽdo cum ad naturam eximiã atq; illu
strem accesserit oratio quædã cõfirmatioq; doctri-
næ: tum illud nescio quid præclarũ atq; singulare so
lere existere. Quid si non hic tantus fructus ostende
ref? Et si ex his studiis delectatio sola pateref: tamen
ut opinor hanc animi aduersionem humanissimam
ac liberalissimam iudicaretis. Nam certe neq; tẽpo-
rum sunt neq; ætatum oĩum neq; locoꝝ. hæc studia
adolescentiã agunt: senectutẽ oblectant. secũdas res
ornant aduersis perfugium ac solacium præbẽt ob-
lectant domi: non impediunt foris: pnoctant nobis-
cum: peregrinanf rusticanf. Quod si ipsi hæc neq;
attingere neq; sensu nostro gustare possemus: tñ ea
mirari deberemus etiam cuꝫ in aliis uideremus. Et
enim sic a summis hominib⁹ eruditissimisq; accepi-
mus: cæterarũ rerũ studia & doctrina & ꝑceptis &
arte constare: poetam natura ipsa ualere & mẽtis ui
ribus excitari & quasi diuino quadam spiritu infla-
ri. Quare suo iure noster ille Ennius sanctos appel-
lat poetas: ꝙ quasi deoꝝ aliquo dono atq; munere
cõmẽdati nobis esse uideanf. Non enim est hoc dis- T
simulandum ꝙ obscurari nõ põt sed pie nobis ferẽ
dum. Trahimur oẽs studio laudis & optimus qsq;
maxime gloria ducif. Ipsi etiaꝫ phi illis libris quos
de contẽnẽda gloria scribũt: nomen suuꝫ inscribũt.
In illo enim in quo prædicationem nobilitatemq;
despiciunt prædicari de se: ac nominari uolunt.
Nulla enim uirtus laboꝝ periculorũq; mercedẽ de
siderat præter hanc gloriæ & laudis. Est uere fortu- V
natus ille cuius ex salute non minor pœne ad oẽs
q̄ ad illum uentura sit lætitia peruenerit. Nunq̄ eni XY
temeritas cum sapiẽtia cõmiscef nec ad consiliũ ca-
sus admittif. Nulla enim est tãta uis tãta copia: quæ

nõ ferro ac uiribꝰ debilitari frãgiq; possit. Alium ue
ro uincere. Iram cohibere: uictoriam tẽperare. Ad-
uersarium nobilitate & ingenio & uirtute præstan-
tem non modo extolere iacentẽ: sed etiã amplifica-
re eius pristinã dignitatẽ. hæc qui faciat non ego eũ
cum summis uiris cõparo sed simillimũ deo iudico.
Z At uero cum aliqd clæmẽter, mansuete: iuste: mode
rate: sapiẽter factum in iracũdia ꝑsertim quæ est ini
mica consilio: & in uictoria quæ natura insolens &
supba est audimus aut legimus: quo studio incendi
mur nõ modo in gestis rebꝰ sed etiã in fictis: ut eos
sæpe quos nunq̃ uidimus diligamus. Nihil est eniꝫ
ope & manu factum ꝙ nõ aliquãdo cõficiat & con-
a a sumat uetustas. Qui uero uictor pacis autores dili-
git: is ꝑfecto declarat se maluisse nõ dimicare q̃ uin
cere. Quicqd est enim q̃uis amplũ sit id certe est pa
rum: tum cum est aliqd amplius. Ingratus est iniu-
stusq; ciuis qui armoꝝ periculo liberatꝰ aium tñ re-
tinet armatũ. Nemo mirari debebat humana consi
bb lia diuina necessitate eẽ supata. Magna uis animi ciꝰ
uiri est quẽ de suscepta causa ꝓpositaq; snia nulla cõ
tumelia: nulla uis: nullũ periculum possit depellere.
A Nihil est enim tã populare q̃ bonitas. Hoies enim
nulla re ad deos ꝓpius accedunt q̃ salutẽ hoibus dã-
do. Impunius fit ꝙ cuꝫ & factũ est negari põt. Vbi
enim id qđ intꝰ est atq; nostrũ impune euolare põt
cõtraq; nos pugnare: fit in dñatu seruitus: in serui-
tute dñatus. Quid de uirtute dicã: de magnitudine
animi: grauitate: cõstãtia: quæ oẽs docti atq; sapien
tes summa quædã & sola bona eẽ dixerũt: hisq; non
mõ ad bene sed etiã ad beate uiuẽdũ contẽtã eẽ uir-
B tutẽ. De inuidia aũt sic inter uos disceptare debetis:
ut nõ qd dicaẽ a nobis sed qd oporteat dici cõsidere
tis. Illud me nõ ꝑterit in iudicio filii de turpitudine
C parẽtis dici uix oportere. Hoc fere scitis oẽs quantã
uim hẽat ad cõiungẽdas amicicias studioꝝ ac natu-
D re similitudo. Sapiẽtissimũ eũ eẽ dicũt qui qđ opus
sit ipsi ueniat in mentẽ: ꝓxime accedere illũ qui alte-
rius bñ inuẽtis obtẽperet. In stultitia cõtra est. Mi-
nus eni stultus est is cui nihil in mentẽ uenit: q̃ ille q
E ꝙ stulte alteri uenit in mentẽ cõprobat. Oẽs enim
orones causarũ sunt ac tẽpoꝝ non hoium ipsoꝝ: ac
patronoꝝ. Nã si causæ ipsæ pro se loqui possent ne
F mo adhiberet oratorẽ. Hoc eni uinculũ huiꝰ digni-
tatis qua fruimur in repub. hoc fundamẽtũ liberta-
tis: hic fons æquitatis: mens: aius & cõsiliũ & snia ci
uitatis posita est in legibꝰ ut corpora nr̃a sine mẽte
sic ciuitas sine legibꝰ: suis partibꝰ ut neruis ac sangui
ne & mẽbris uti nõ põt: unde legũ ministri magr̃a-
tus: legũ interꝑtes iudices: legum deniq; iccirco oẽs
serui sumus ut liberi eẽ possimus. Est eni sapiẽtis iu
dicis cogitare tantũ sibi a populo Romano eẽ per-
missum: quãtũ cõmissum sit & creditũ. Et nõ solũ si
bi ꝑtãtẽ datã uerũetiã fidẽ habitã eẽ meminisse: pos
se quẽ oderit absoluere: quẽ nõ oderit cõdẽnare: &
semꝑ nõ qd uelit ipse sed qd lex & religio cogat co-
gitare. Aniaduertere qua lege reus citeẽ de quo reo
cognoscat: quæ res in q̃one uerseẽ. Cũ hæc sint uidẽ
da: tũ uero illud est hois magni iudicis ac sapiẽtis cũ
illa iudicãda cã tabellã sumpserit nõ se putare esse so
lum neq; sibi quodcũq; cupierit licere sed sibi habere
in cõsilio legẽ: religionẽ. æquitatẽ: fidẽ: libidinẽ: aut
odiũ: inuidiã: metũ: cupiditatesq; oẽs ãmouere: ma
ximeq; æstimare cõsciam mẽtis suæ: quã a diis imor
talibꝰ accepimus quæ a nobis diuelli nõ põt: quæ si
optimoꝝ cõsilioꝝ ac factoꝝ testis in oi uita nobis
erit: sine ullo metu & summa cũ honestate uiuimꝰ.
Hoies inimicos suos affici morte uolunt: uel qđ me
tuũt aut qđ oderũt. Quo plus ꝓp uirtutẽ nobilita-
temq; possunt eo minus q̃ possint debẽt ostendere.
Nõ enim quẽadmodũ putatis oia sunt in eloquen-
tia. Est tñ quædã ita ꝑspicua ueritas ut eã infirmare
nulla res possit. Miserũ est exturbari fortunis oibꝰ: G
miserior est iniuria. Acerbũ est ab aliquo circũueni
ri: acerbius a ꝓpinquo. Calamitosuꝫ est bonis euer
ti: calamitosius cũ decore: funestũ est a forti atq;
honesto uiro iugulari: funestius ab eo cuiꝰ uox in ꝑ-
torio quæstũ præstitit. Indignũ est a pari uinci aut
supiore: idignius ab iferiore atq; humiliore. luctuo
sum est tradi alteri cum bonis: luctuosius inimico.
horribile est cãm capitis dicere: horribilius est pro-
prio loco dicere. Hæc enim ratio & magnitudo aio H
rum in maioribꝰ nostris fuit: ut cum in priuatis re-
bus: suisq; sumptibus minime contenti tenuissimo
uiuerẽt. In imperio ac pub. utilitate omnia ad glo-
riam splendorẽq; reuocarent. Nõ enim oia quæ do I
lemus eadem iure quæri possumus. Sua cuiq; ciuita
ti religio est nostra nobis. O cõditiones miseras ad-
ministrandarum ciuitatum & ꝓuinciarum: in qui-
bus diligẽtia plena simultatum: negligẽtia uitupe-
rationum ubi seueritas est periculosa: liberalitas in-
grata: sermo insidiosus: assentatio perniciosa: frons
oium familiaris multoꝝ animus iratus: iracundiæ
occultæ: blanditiæ apertæ: uæhemẽtes prætores ex-
pectant: præsentibus inseruiunt: absentes deserunt
Semper graues & sapiẽtes iudices in rebus iudican K
dis quid utilitas ciuitatis: quid cõmunis salus: quid
reipu. tẽpora poscerent cogitauerunt. O misera ui-
tæ ratio quæ tãdiu resides in uoluptate q̃diu poscit
fortunæ libido. Quid dulcius hoium generi a natu L
ra datum est q̃ sui cuiq; liberi. Est enim ulciscẽdæ in- M
iuriæ facilior ratio q̃ beneficii remunerandi. Nã qui
in ulciscendo remissior fuit mox aperte laudatur: ac
grauissime uituperaẽ qui in beneficiis remuneran-
dis est tardior neq; solum ingratus ꝙ ipsum graue
est: uerũetiam impius appelletur necesse est. Assidu N
us usus uni rei deditus & ingeniũ & artẽ sæpe uicit.
Quid est igiẽ ꝓpositum his reipub. gubernatoribꝰ O
ꝙ intueri: & quo cursum suum dirigere debeãt. Idẽ
ꝙ & ꝑstãtissimuꝫ maximeq; optabile sanis & bonis
& beatis cum dignitate ociũ: hoc qui uolunt oẽs op
timates: qui efficiũt summi uiri & conseruatores ci-
uitatis putanẽ. Neq; enim rerũ gerẽdarum dignita
te homines efferri ita cõuenit ut ocio nõ ꝓspiciant.
Neq; ullum amplexari ociuꝫ qđ abhorreat a digni
tate. Huius aũt ociosæ dignitatis hæc fundamenta
sunt. Religiones: auspicia: potestates: magistratus.
Senatus. Autoritas: leges. mos maioꝝ: iudicia: iuris
ditio: fides prouinciæ. Socii: imperii: laus: res mili-
taris. Earum rerum tot atq; tantarum esse defenso-

rem atq; patronum: magni animi est magni ingenii:
P magnæq; cōstantiæ. Maioribus piculis oppugnaꝛ
respublica ꝗ defenditꝛ: ppterea ꝙ audaces homines
& perditi nutu impelluntꝛ: & ipsi etiā sponte sua cō-
tra rempub. incitantꝛ. Boni nescio quomō tardiores
sunt. & principiis rerum neglectis ad extremū ipsa
deniq; necessitate excitantꝛ. Ita ut nōnunꝗ cōtatiōe
ac tarditate dū ociū uolūt ēē sine dignitate retinere:
ipsi utrūq; āmittant. Hæc est una uia mihi credite &
laudis & dignitatis a bonis uiris & sapiētibus bene
a natura constitutis laudari & diligi. Id esse optimū
putemus ꝙ erit rectissimū: speremus ꝙ uolumus:
Q qđ acciderit feramus. Caduca semp & mobilia hæc
esse dixi non uirtutis atq; ingenii: sed fortunæ & tē-
poꝝ munera: quoꝝ ego non tā facultatē unꝗ & co
piam extēdendā putaui: ꝗ & in utēdo rationē: & in
R catēdo patiētiam. Etenim quis est tam uecors ꝗ aut
cum suspexeris in cælū deos eē nō sentiat & ea quæ
tanta mēte fiant: ut uis quisꝗ arte ulla ordinē reruꝫ
ac necessitatē persequi possit: casu fieri putet: aut cū
deos eē intellexerit eoꝝ numine hoc tm̄ imperium
S eē natum & auctū & æternū. Deteriores cauete quo
rū quidē est magna natio. Faciles sunt preces apud
eos qui nobis ultro uiā salutis ostēdunt. Nō is solū
gratus debet eē qui accipit beneficium: uerūetiā is
cui potestas accipiēdi fuit. Ex hac copia ꝗ multos eē
arbitror: qui hoibus potētibus gratiosis discretis cū
aliqd eos uelle arbitrentꝛ ultro se offerre soleāt ope-
ram nauare: testimoniū polliceri. Equidē multos &
uidi in hac ciuitate & audiui: nō modo qui primori
bus labris gustassent genus hoc uitæ: & extremis ut
digitis attigissent: sed qui totā adolescentiā uolupta
tibus dedissent emersisse aliquādo & se ad frugē bo
nam ut dr̄ recepisse: grauesq; hoies atq; illustres fuis
se: datur enim cōcessu oium huic aliquis ludus ætati
& ipsa natura profundit adolescentiæ cupiditates:
quæ si ita erumpunt ut nullius uitā labefectent: nul
lius domum euertant faciles & tolerabiles haberi so
lent. Multa enim blādimēta natura ipsa genuit: qui
bus sopitis uirtus cōniueret: & interdum multas ui
as adolescētiæ lubricas ostendit quibus illa insistere
aut ingredi sine casu aliquo aut prolapsione uix pos
set. Et multarum rerum iucundissimarum uarieta-
tem dedit: qua nō modo hæc ætas sed etiā iam cor-
roborata caperetꝛ. Quāobrē si quem forte inueneri
tis qui aspernetꝛ oculis pulchritudinē rerū: nō odo-
re ullo: nō tactu: nō sapore capiatur: excludit aurib⁹
oēm suauitatem: huic homini ego fortasse & pauci
T deos propicios: pleriq; aūt iratos putabunt. Vitiū
uentris & gutturis nō modo minuit ætas hominibus
V sed etiam auget. O magna uis ueritatis: q; cōtra om-
nium ingenia calliditatē solertiā. cōtraq; factas om-
nium insidias facile per seipsam defendat. Si enim
īnocentes existimari uolumus non solum nos absti
nentes sed etiā nostros comites præstare debemus
primū oium opera tanta danda est: ut eos nobiscū
ducamus qui nostræ famæ capitisq; cōsulant. deniq;
si in hominibus eligendis nos spes amiciciæ fefelle-
Y rit ut uindicemus missos faciamus. Fuit ista quōdā
in hac repub. uirtus: ut uiri fortes acrioribus suppli

ciis ciuem perniciosum ꝗ hostem acerrimum coer-
cerent. Hoc aio semp fui ut inuidiam uirtute partā A
gloriam non inuidiam putarem. Nō minus nobis
iucundi atq; illustres sunt dies quibus conseruamur
ꝗ illi quibus nascimur ꝙ salutis lætitia certa est: na-
scendi incerta conditio: & ꝙ sine sensu nascimur cuꝫ
uoluntate seruamur. Neq; enim turpis mors forti B
uiro potest accidere. Non enim intelligemus mor-
tem a diis immortalibus esse supplicii causa consti-
tutam: sed aut necessitatem naturæ: aut laborum &
miseriarum esse quietem. Itaq; eam sapientes nunꝗ
inuiti: fortes etiam sæpe libenter appetierunt. Vin
cula uero & ea sempiterna certe ad singularem pœ-
nam nepharii sceleris inuenta sunt. Sæpe enim gra
uius uidi offendere animos auditorum eos qui alie-
na flagitia aperte dixerunt ꝗ eos qui commiserunt.
Carere debet omni uitio qui in alteruꝫ dicere para- C
tus sit: demum maledicit qui non potest uerum ab
altero audire. Satius est me meis rebus gestis flore- D
re ꝗ maiorum opinione niti: & ita uiuere ut sim po
steris meis nobilitatis initium: & uirtutis exemplū.
Et hæc ex orationibus. M. T. C. sufficiāt: in quibus
& aliis Ciceronis operibus satis pede pertransiui ce
leri: ideo ut latius in libris Coelii Lactantii Firmia-
ni qui ab omnibus sunt habiti diuinissimi: eo ꝙ diui
narum institutionum: fimbrias dilatare possem. E

❡ Ex Lactantio Coelo Firmiano diui-
narum institutionum aduersus gen
tes Autoritates.

Agno & excellēti ingenio uiri cum se do
m ctrinæ penitus dedidissent: quicquid la-
borum poterant impendi: contemptis
omnibus & priuatis & publicis actioni-
bus ad inquirendæ ueritatis studium cōtulerūt: exi-
stimantes multo esse præclarius humanarum diui-
narūq; rerum inuestigare ac scire rōnem: ꝗ struēdis
opibus accumulandis honoribus inhærere: quibus
rebus quoniam fragiles terrenæq; sunt: & ad solius
corporis pertinent cultum: nemo melior nemo iu-
stior effici potest. Erant quidem illi ueritatis cogni-
tione dignissimi: quam scire tantopere cupiuerunt
atq; ita ut eam rebus omnibus anteponerent. Nam
& abiecisse quasdam res familiares suas & renunciasꝛ
se uniuersis: uoluptatibus constat: ut solam nudāq;
uirtutem nudi expeditiq; sequerentur. Tantū apud
eos uirtutis nomen & autoritas ualuit: ut in ipsa eē
summi boni præmium prædicarent. Sed neq; ad-
epti sunt id quod uolebant: & operam simul atq; in
dustriam perdiderunt: quia ueritas id est archanum
summi dei qui fecit omnia ingenio ac propriis sen-
sibus non potest comprehendi: alioquin nihil inter
deum & hominem distaret: si consilia & dispositio-
nes huius maiestatis æternæ cogitatio assequeretur
humana: quod quia fieri non potuit ut homini per
seipsum ratio diuina notesceret: non est passus de-
us hominem lumen sapientiæ requirentem diutius
errare ac sine ullo laboris effectu uagari p tenebras
inextricabiles. Aperuit oculos eius aliquando: &
notionem ueritatis munus suum fecit: & ut huma-
nam sapientiam nullam esse monstraret. & erran-

ti ac uago uiam consequendæ immortalitatis osten
F deret: Pauci utūtur cælesti bñficio ac munere: q̄ ob
G uoluta in obscuro ueritas latet. Virtutibus amaritu
do permixta est: uitia uero uoluptate condita sunt.
H Nec tam de rebus humanis bene meret̃ qui sciētiā
bñdicēdi affert: q̄ qui pie & innocēter docet uiuere.
Idcirco apud græcos maiore in gloria philosophi
q̄ oratores fuerūt. Illi eni recte uiuēdi doctores sūt
existimati quod est lōge præstabili⁹ quoniā bñdice
re ad paucos ptinet: bene aūt uiuere ad oēs. Veritas
licet possit sine eloquētia defendi ut est a multis sæ
pe defensa: tamē claritate ac sermōis nitore illustrā
da & quodammodo disserēda est: ut potētius influ
at in animos & ui sua istructa & luce orationis orna
ta. De religione itaq̄ nobis rebusq̄ diuinis instituit̃
I disputatio. Nam si quidē maximi oratores profes
sionis suæ quasi ueterani decursus operib⁹ actionū
suarū postremo se philosophiæ tradiderūt: eamq̄ si
bi requiē laborū iustissimā putauerūt: si animos su
os in earū rerū que inueniri nō poterāt iquisitione
torquerēt: ut nō tam ociū sibi q̄ negocium quæsiuis
se uideātur. Et quidē multo molestius q̄ in quo fue
rāt ante uersati: quāto iustius ego me ad illā piā sa
piētiam dedi: quasi ad portū aliquē tutissimum con
ferā. In quo omnia dicta prona sunt: auditu suauia
facilia intellectu, honesta susceptu. Etsi quidā prudē
tes & arbitri æqtatis institutiones ciuilis iuris cōpo
tas ediderūt: qbus ciuiū dissidētiū lites cōtētionesq̄
sopirēt: quanto melius nos & rectius diuinas istitu
tiones litteris prosequemur. in qb⁹ nō de stillicidiis
aut de aqs arcēdis aut de manu cōserēda: sed de spe.
de uita. de salute. de immortalitate. de deo loqmur
ut supstitiones mortiferas. erroresq̄ turpissimos
sopiamus. Nobis itaq̄ qui sacramētū religionis ac
cepimus: cū sit ueritas reuelata diuinitus: cū docto
rē sapiētiæ ducēq̄ uirtutis deum sequemur. uniuer
sos sine ullo discrimine uel sexus uel ætatis ad cæle
ste pabulū cōuocemus. Nullus enim suauior aio ci
K bus est q̄ cognitio ueritatis. Nō ergo pigeat ad per
cipiēdam sapiētiæ disciplinā audiēdi uel legēdi pati
entiam commodare. Nō enim est religio ulla sine
sapia suscipiēda: nec sine ulla religione probanda sa
piētia Stoici docuerūt nec fieri mūdū sine diuina ra
tione potuisse. nec cōstare nisi summa rōne regeret̃
Nemo eni est tam rudis tā feris morib⁹ qui nd ocu
los suos in cælū tollēs tametsi nesciat cuius dei pro
uidētia regat̃ hoc omne quod cernitur. nō aliquā ta
mē esse intelligat ex ipsarū rerū magnitudine. mo
tu. dispositione. cōstātia. utilitate. pulchritudine. tē
perantie: nec posse fieri quin id quod mirabili rō
ne cōstat: nisi cōsilio majore aliquo sit istructuз. Ne
mo ēt est qui sapiat rationē. qui secū putet. qui non
unum esse intelligat. qui & cōdidit oia: & eadē quæ
cōdidit uirtute moderetur. Qui aūt putat hāc tantā
magnitudinem non posse ab uno regi fallitur: neq̄
quāta sit uis ac potestas diuinæ maiestatis itelligit:
si existimet singularē deū qui facere mūdū potuit:
eūdem regere nō posse quē fecit. At si cōcipiet ani
mo quāta sit diuina huius opis imensitas cū antea ni
hil esset tamē uirtute atq̄ cōsilio dei ex nihilo eē cō

stată: quod opus nisi ab uno inchoari pficiq̄ nō po
tuit. Iam itelliget multo facilius eē ab uno regi q̄ est
ab uno cōstitutū. Vnius igit̃ arbitrio regi mūdum
necesse est. nisi enim singularium partium potestas
ad unam prouidētiā referat̃ nō poterit summa ipa
cōstare. Qua in re quoniā & sensu deficimus & uer
bis: qa neq̄ tantam intelligētiæ lucē pectus huma
num: neq̄ exponēdarū rerū capit lingua mortalis
idipsum nos intelligere oportet ac dicere. Dicere āt
multorū arbitrio regi mūdū tale est: quale si quis af
firmat in uno corpore multas eē mētes. quoniam
multa & uaria sūt misteria mēbrorū. ut singulos cor
poris sensus singulæ mētes regere credantur. Idem
multi effectus quib⁹ cōmoueri solemus uel ad iram
uel ad cupiditatē. uel ad lætitiam. uel ad metuз. uel
ad miserationē: ut in his oībus totidē mētes putan
tur operari. Deus qui est æterna mēs ex omni utiq̄ L
parte perfectæ consumataq̄ uirtus est q̄ si uerū est
unus sit necesse est. Potestas enim uel uirtus absolu
tæ retinet suam propriā firmitatē. Id aūt solidum
æstimandū est cui nihil decedere: id pfectū cui nihil
possit accedere. Quis dubitat potētissimū eē regē
qui totius orbis habeat iperium? neq̄ īmerito cū il
lius sint quæ ubicūq̄ sunt oia: cū ad eū solū oēs utiq̄
copiæ cōgerātur. At si plures ptiant̃ orbē min⁹ cer
te opū min⁹ uiriū singuli hēbūt cū iter pscriptā por
tionē se qsq̄ cōtineat: Eodē mō ēt dii si plures erunt
minus ualebūt aliis tātūdē in se habētibus. Virt⁹ āt
pfecta: aliis aūt pfectior natura in eo pōt eē in quo
totū est q̄ in eo in quo pars exigua de toto est. Deus
uero si pfectus est qa pfectus est ut esse debet nō po
test esse nisi unus ut in eo sint oia. deorū igitur uirtu
tes ac potestates ifirmiores sint necesse est: quia tan
tum singulis deerit quātū in cæteris fuerit: ita quan
to plures tanto minores erūt. Quid quod summa
illarū rerū potestas ac diuina uis ne semel quidem
diuidi pōt. Quicquid enim capit diuisionē & interi
tū capiat necesse est. Si āt interitus pcul est a deo qa
icorruptibilis est & æternus: cōsequens est ut diuidi
diuina potestas nō possit. Deus ergo unus est: si ni
hil aliud esse pōt qd̄ tātūdē capiat potestatis. Ita fit
ut ad regēdū mūdū unius pfecta uirtute opus sit q̄
imbecillitate multorū. Quod si ita eēt ut isti asserto
res deorū itelligūt. ita scilicet deos præesse singulis
reb⁹ ac partib⁹ ut unus tamē sit rector eximius. Iam
ergo cæteri non dii erunt sed satellites atq̄ ministri
quos ille unus maximus ac potens omnium: his of
ficiis pfecerit & ipse eius imperio ac nutibus seruiāt.
Si uniuersi pares non sint. non igitur dii omnes sūt
Nec enim pōt hoc idē esse q̄ seruit & quod domi
natur. Nam si deus nomen est summe potestatis in A
corruptibilis esse debet. perfectus impassibilis nul
li rei subiectus: ergo dii non sunt quos parere uni
maximo deo necessitas aliqua cogit. Nunc autem
diuinæ potestatis unitatem testimoniis comprobe
mus. Prophetæ qui fuerunt admodum multi unū
deum prædicant unū loquūtur. Quippe qui unius
dei spiritu pleni quæ futura eēnt pari & cōsēnti uo
ce prædixerunt. ac enim ueritatis expertes non pu
tant his eē credēdū. Illas enim nō diuinas uoces sed

humanas esse aiunt uidelicet qui de uno deo præco
niũ faciunt: aut insani aut fallaces fuerũt. Atqui in
plerisq; impleta esse quottidie illoꝝ uaticinia uide-
mus: & in unam sentẽtiam congerens diuinatio do
cet non fuisse furiosos. Quis eni mentis emotæ nõ
modo futura præcipere: sed ẽt cohærentia possit?
Num ergo fallaces erãt qui talia loquebant? Quid
ab his tam longe alienũ qui ratio fallẽdi. cũ cæteros
ab omni fraude cohiberẽt. Idcirco a deo mittebant
ut ꝑcones essent maiestatis eius: & correptores pra
uitatis humãæ. Præterea uolũtas fingẽdi ac mẽtiẽ
di est eoꝝ qui opes appetũt qui lucra desiderãt. quæ
res ꝑcul ab illis sanctis uiris fuit. Iam enim delega-
to sibi officio functi sunt: ut relictis oibus ad tutelã
uitæ necessariis nõ modo in futurũ sed ne in diẽ qui
dem laborarẽt. contẽti in tẽporali cibo quẽ de⁹ sub
ministraret: hi nõ modo quæstũ nullũ habuerunt:
sed ẽt cruciatus atq; mortẽ. Amara enim sunt uitio
sis & male uiuẽtibus præcepta iustitiæ. Itaq; hi quo
rũ peccata & arguebãtur & ꝓhibebant excruciatos
eos acerbissime necauerũt. Ergo a quibus absuit stu
B diũ lucri absuit ẽt uolũtas & causa fallendi. Quid q
aliqui eoꝝ principes aut etiã reges fuerũt: in quos
cadere nõ potest suspitio cupiditatis & fraudis: ta-
men præconiũ dei singularis eadem qua cæteri diui
natione fecerũt. Sed omittamus sane testimonia ꝓ
phetarũ: ne minus idonea probatio uideat esse de
quibus his omnino non credit. Veniamus ad auto-
res & eosipsos ad ꝓbationẽ ueri testes citemus: qui
bus cõtra nos uti solẽt poetas dico & philosophos
ex his unũ deus ꝓbemus necesse est nõ q illi habue-
rũt cognitã ueritatẽ. sed q ueritatis ipsi⁹ tãta uis est
ut nemo possit esse tam cæcus quin uideat ingeren
tẽ se oculis diuinã claritatẽ. Poetæ eni quãuis deos
ornauerũt carminibus & eoꝝ res gestas amplifica-
uerũt summis laudibus. sæpissime tamẽ cõfitentur
C spiritu uel mẽte una cõtineri regiq; omnia. Orphe
us qui est uetustissimus poetarũ & æqualis ipsoruꝫ
deorũ siquidẽ traditur inter argonautas cũ tyndari-
dis & hercule nauigasse deũ uerũ & magnũ quẽ pri
mogenitũ appellat: q ante ipsum nihil sit genitum
sed ab eo sunt cũcta generata: Eundẽ ẽt nominãt il-
luminatorẽ ac patẽtẽ: q cũ adhuc nihil eẽt prius ex
infinito appatuerit & extiterit cui⁹ originẽ atq; na
turã quia cõcipere alo nõ poterat ex aere Imenso na
tum eẽ dixit. Vnde primogenitus phyton lõgo ae-
re datus. Aliud enim quod amplius diceret non ha
bebat: hũc ait omniũ deorũ eẽ parẽtẽ quorũ cã cælũ
condiderit liberisq; ꝓspexerit ut haberẽt habitaculũ
sedẽq; cõmunẽ. Condidit imortalibus: domũq; in-
corruptibilẽ. Natura igr̃ & ratione ducente intelle-
xerit esse præstãtissimam potestatẽ cæli & terræ cõ
ditricẽ: Nõ poterat enim dici Iouẽ esse principẽ re-
rũ qui erat a saturno natus: nec etiã ipsum saturnuꝫ
qui cælo natus ferebat. Cælum añt tanq̃ deum pri-
mũ deũ cõstituere nõ audebat q elemẽtũ uidebat es
se mũdi q ipsum eguerit autore. hæc enim ratio per
duxit ad deũ illũ primogenitũ: cui assignat & tribu-
D it principatũ. Homerus nihil uobis dare potuit qđ
ꝑtineat ad ueritatẽ qui humana potius q̃ diuina cõ

scripsit: qui tamẽ bellautes inter se deos finxit cũ alii
troiã capere uellent alii repugnarẽt. Potuit Hesio- B
pus qui deoꝝ generationẽ libri unius opere cõple
xus est. sed tñ nihil dedit: nõ a deo cõditore sumens
exordium: sed a chaos quod est rudis inordinatæq;
materiæ cõfusa congeries. Maro non lõge fuit a ue F
ritate: cuius de summo deo mẽtẽ ac spiritu nominã
do hæc uerba sunt. ℂ Pricipio cælũ ac terras cãposq;
q; liquentes. Lucentemq; globũ lunæ titaniaq; astra
Spiritus intus alit totamq; infusa per artus. Mens
agitat molẽ & magno se corpore miscet. At nequis
forte ignoret quinam esset ille spiritus qui tãtã ha-
beret potestatis declarauit alio loco dicẽs: Deũ nãq;
ire per oẽs terras tractusq; maris cælũq; profundũ.
hinc pecudes armẽta uiros genus omne ferarum.
Quemq; sibi tenuis nascẽtem arcescere uitas. Ouidi G
us quoq; in pricipio sui præclari operis sine ulla no
minis dissimulatione a deo quem mundi fabricato-
rem quem teꝝ opificem uocat mundũ fatetur in-
structũ. Quod si orpheus uel illi nostri. quæ natura H
ducẽte senserũt: perpetuo defendissent eãdẽ quam
nos sequimur doctrinã: cõpræhẽsa ueritate tenuis-
sent. Hæc hactenus de poetis ad philosophos uenia
mus quorũ grauior est autoritas certiusq; iudicium
quia nõ rebus cõuẽtitiis: sed iuestigãdæ ueritati stu
duisse credũtur. Thales milesius qui unus ex septeꝫ I
sapientũ numero fuit: quiq; primus oium ne causis
naturalibus tradit. Aquam esse dixit ex qua nata sũt
omnia: & deũ esse mẽtem quæ ex aqua cũcta creauit
& teformauit. Ita materiam rerũ posuit in humo-
re. principiũ causamq; nascẽdi cõstituit in deo. Py- K
thagoras ita diffiniuit q est deus anim⁹ per uniuer
sas mũdi partes oẽmq; naturã commeans atq; dif-
fusus. ex quo omnia quæ nascũtur animalia uitam
capiũt. Anaxagoras deũ eẽ dicit infinitã mẽtẽ quæ L
per seipsam moueat. Antisthenes multos quidem M
esse populares deos unũ tamẽ naturalẽ idest totius
summæ artificem. Cleantes & Anaxamenes æthe N
ra eẽ summũ deũ: Cui opinioni poeta noster assen-
sit. Tũ pater oipotẽs fæcũdis ibribus æther. Coniu
gis ingremiũ læte descendit & omnis. Magnos alit
magno permixtus corpore fœtus. Chrysippus na O
turalẽ uim diuina ratione præditam: interdũ diui-
nam necessitatem deum nuncupat. Item Zenon na P
turalem diuinãq; legẽ. Horum omnium sententia
q̃uis sit icerta eodẽ tamẽ spectat: ut prouidẽtiã unã
eẽ cõsentiãt siue eni natura. siue æther. siue ratio. si
ue mẽs. siue fatalis necessitas. siue diuina lex. siue qđ
aliud dixeris idẽ est quod a nobis dicit deus. nec ob-
stat appellationẽ diuersitas: cum ipsa significatione
ad unũ omnia reuoluant. Aristoteles quãuis secum
ipse dissideat: ac repugnãtiã sibi & dicat & sentiat in Q
summum tamẽ unam mẽtem mundo præesse testa
tur. Plato qui omnium sapientissimus uidebat mo R
narchiam plane aperteq; defendit nec æthera aut ra
tionem. aut naturã sed ut est deum nominat: ab eo
mũdum hũc ꝑfectũ atq; mirabilẽ eẽ fabricatũ. Quẽ
Cicero secutus atq; imitatus in primis frequenter S
deum confitetur ac supremum uocat: in his libris
quos de legibus scripsit ab eo regi mũdum argumẽ

ratur:dum cū disputat de natura deorū hoc modo.
Nihil est præstantius deo:ab eo igiť mūdū regi ne-
cesse est:nulli igiť naturæ est obediēs aut subiectus
deus:omnē ergo regit ipse naturam. Quid autem
sit deus in consolatione diffinit. Nec uero deus ipse
qui intelligiť a uobis alio modo itelligi non potest
nisi mēs soluta quædā & libera & segregata ex om-
ni connexione mortali omnia sentiens & mouens.
T Amicus quoq; Seneca qui ex romanis uel acerrim⁹
stoicus fuit sæpe summū deū merita laude ꝓsequiť.
Nam cū de immatura morte dissereret nō itelligis
inquit autoritatē ac maiestatem iudicis tui:rectoris
orbis terrarꝫ cæliq;:dominorꝫ & deorꝫ omnium de
um:a quo ista numina quæ singula adoramus & co-
V limus suspensa sunt. Mercurius quintus qui tametsi
homo fuit antiquissimus tamē & instructissim⁹ in
omni genere doctrinæ a deo ut ei multarꝫ rerꝫ & ar
tium scientia Trimegisto cognomen iponereť. hic
scripsit libros & quidē mulros ad cognitionē diui-
narꝫ rerꝫ ptinētes:in qbus maiestatē summi ac sin-
gularis dei asserit:hisq; noībus appellat quibus nos
deū ac patrē. ac ne quis eius nomen reqreret sine no
mine esse dixit:Eo ꝙ nominis proprietate non ege
at ob ipsam .s. unitatē. Ipsius hæc uerba sunt. Deus
aūt unus:unus aūt nominis nō eget:est enim qui si
ne nomine est. Deo igiť nomē non est qa solus est:
nec opus est ꝓprio uocabulo nisi cū discrimē exigit
multitudo. Vt unāquāq; ꝑsonā sua nota & appella-
tione designes. Deo aūt qui semp unus est ꝓprium
A nomē est de⁹. Superest de respōsis sacrisq; carmini-
bus testimonia quæ sunt multū certiora ꝑferre. Nā
fortasse hi cōtra quos agimus nec poetis putēt esse
credēdū tanq̄ noua fingētibus: nec phis qui errare
potuerūt:qa & ipsi homies fuerūt. Idcirco testimo
nia decem Sibillarꝫ quæ oēs uates sunt a ueteribus
appellatæ:qd ipę de uno deo senserūt i mediū ꝓfere
mus. Quarū qdē nomina hæc sunt. Sibilla ꝑsea. Si-
billa libica. Sibilla delphica. Sibilla canea. Sibilla ery
thræa. Sibilla samia. Sibilla cumana. Sibilla elespon
tia. Sibilla frigia. Sibilla tiburtis. Quarū omniū li-
bri sunt confusi nec discerni possūt nec suū cuiq; assi
gnari nisi erythrææ quæ nomē uerū suū carmini in
seruit & erythræam se nominauit. Omnes igiť hæ
sibillæ unum deū prædicant maxime erythræa quæ
celebrior inter cæteras ac nobilior habetur. Quarū
de uno deo hæc sunt testimonia . unus deus qui so-
lus est. isq; amplissimus & increatus hunc esse soluꝫ
deū qui cælū fecerit luminibusq; distinxerit. Itē alia
Sed deus solus est eminētissimus qui fecit cælū atq;
solē & stellas & lunā frugiferam terram & tumores
aquæ ponti. Qui quomodo solus sit ita edificator
mūdi & artifex rerū uel quibus cōstat uel quæ in eo
sunt solū coli oportere testatur in hæc uerba. Ipum
qui solus est colite principē creatorē mūdi qui solus
est in seculū atq; a sæculo factus. Itē alia in uoce dei
sic ait. Solus eni de⁹ sum & non est alter. Exequerer
B nūc testimonia cæterarꝫ nisi & hæc sufficerent. Sed
cū defendamus cām ueritatis apud eos qui aberran
tes a ueritate falsis religionibus seruiunt: qd' genus
probationis aduersus eos magis adhibere debem⁹:
q̄ ut eos deorꝫ suorꝫ testimoniis reuincamus? Apol
lo enim quē præ cæteris diuinū existimant quærēti
cuidā qs eēt aut qd eēt oino deus respōdit uiginti &
uno uersib⁹ quorꝫ principiū est. Ex se ortus īsect⁹ si-
ne matre inexpugnabilis:cuius nomē nec uerbo ca
piēdū. ignē nō seculū hoc deus:modica aūt dei por-
tio angeli nos: De se qdē ille mētit⁹ est qui cum sit e
numero demonū angelis dei se aggregauit. Deniq;
in aliis respōsis demonē se esse cōfessus est. Nā cum
interogareť quomodo sibi supplicādū eēt ita respō
dit. Omnia sapiēs omnia docte qui per multa uer-
saris exaudi demon. Quid ergo supest nisi ut sua cō
fessione uerberibus ueri dei ac poenæ subiaceat sem
piternæ. Nā in alio responso ita dixit. demones qui
ꝑganr circa terras & circa pontū ifessi domanť sub
uerbere dei. Retrahant ergo se hoīes ab errorib⁹ & C
abiectis religiōib⁹ prauis parētē suū deū cognoscāt
cuius ne uirtus estimari potest:nec magnitudo per
spici:nec principiū cōpræhendi:cum ad illum hu-
manæ mētis intētio & acumē memoria peruenerit
quasi subductis & consumatis omnib⁹ uiis subsistit
hæret. deficit. nec est aliqd ulterius quo ꝓgredi pos-
sit:uerꝫ qa fieri non pōt quin id quod sit aliquando
coepit esse:consequēs est ut quoniā nihil ante illum
fuit ipse ante oia ex seipso sit procreatus. Ideoq; ab D
apolline icreatus īsectus & ex senatus Sibilla ex seip
so ante oia procreatus deus nominať. Quod Sene-
ca homo acutus in exhortationibus uidit : Nos in-
quit aliūde pēdemus:itaq; ad alium respicimus:cui
quod est optimū in nobis debeamus:alius nos edi-
dit:alius nos īstruxit:deus ipse se fecit. His igiť tot
& tātis testib⁹ cōprobať unius dei potestate ac pro-
uidētia mūdū gubernari:cuius uim maiestatēq; tā-
tam esse dicit in timæo plato:ut eā neq; mente cōci
pere neq; uerbis enarrare quisq̄ possit ob nimiā & i
estimabilē potestatem. Dubitet uero aliquis an qcq̄ E
difficile aut impossibile sit deo qui tanta tamq; miri
fica opera prouidentia excogitauit uirtute constitu
it ratione perfecit. Nūc aūt spiritu substētet. pote- F.
state modereť. incogitabilis. ineffabilis : & nulli alii
satis motus q̄ sibi. Vnde mihi sæpius de tanta pote- G
state cogitāti qui deos colunt interdū uideri solent
tam cæci. tam inercogitabiles tam excordes:tā non H
multis a mutis animalibus differentes:qui credunt
eos qui geniti sūt maris ac foeminæ coitu aliqd ma-
iestatis. diuinæq; uirtutis habere potuisse. Cū Sibil
la erythræa dicat. Non potest ex uiri semine & ma-
trice deus formatus eē:quod si est uerū sicuti est:ap
paret herculē. apollinem. liberū. Mercuriū. Iouēq;
ipsum cū cæteris homines fuisse:quoniā sūt ex duo
bus sexibus nati. Quid est a deo tam remotum q̄ id
opus quod ipse ad propagandā sobolē mortalibus
tribuit:& quod sine substantia corporali nullū pōt
eē? Dii aūt qui sūt imortales & æterni:quid opus est
altero sexu? Deo igiť qui est sempiternus neq; alter
sexus neq; successio necessaria est. Errauerunt auteꝫ
qui in deum nomē transtulerunt:quia qui solus est
non indiget nomine. Non enim iuppiter potuit esse I
se deus eo ꝙ huius nominis ꝓprietas nec diuinam
uim exprimit sed humanam. Nam iouē iunonēq;

a iuuando esse dictos Cicero interpraetatur: & iup-
piter quasi iuuans pater dicit̃. quod nomē in deum
minime congruit: qa iuuare hominis est operis ali-
quid conferentis in eū qui sit alienus & minimi be-
neficii. Nemo sic deum praecatur ut se adiuuet: sed
ut seruet ut uitam salutemq; tribuat: quod multo
plus ac maius est q̃ iuuare. De⁹ autē uerus pater est
per quem sumus & cuius toti sum⁹: a quo fingimur
a quo animamur. a quo illuminamur qui nobis ui-
tam impt̃it. salutem tribuit. uictū multiplicem sub
ministrat. Non intelligit beneficia diuina qui se tan
tūmodo iuuari a deo putat: ergo non impitus mo
do: sed ēt impius est qui nomine iouis uirtutē sum-
K mae potestatis imminuit. Ob eam aūt cām iuppiter
Saturnus & caeteri errore hominū dii caeperūt no-
minari. Nam nulli reges ante Saturnū uel uranum
fuerūt ꝓpter hominū raritatem: qui agrestē uitam
sine ullo rectore uiuebant: non ergo est dubiū quin
illis tēporibus homines regē ipsum totamq; gentē
iactare summis laudibus ac nouis honoribus coepe
rint ut etiam deos appellarēt. siue ob miraculū uir-
tutis. hoc uere putabant rudes adhuc ac simplices: si
ue ut fieri solet in adulationē praesentis potētiae: si-
ue ob beneficia qbus erant ad humanitatē composi
ti. deinde ipsi reges cum cari fuissent his quorum ui
tam composuerūt. magnū sui desideriū mortui re-
liquerūt. Itaq; homines eoꝝ simulacra finxerūt: ut
haberent aliquod ex imaginū contēplatione solati-
um: ꝓgressiq; longi⁹ per amorē memoriam defun
ctoꝝ colere coeperūt: ut & gratiam referre beneme
ritis uiderent̃. & successores eoꝝ allicerēt ad bene re
L gēdi cupiditatē. Quod Cicero de natura deoꝝ do-
cet dicēs. Suscepit aūt uita hominum consuetudoq;
communis: ut beneficiis excellentes uiros in caelum
fama ac uolūtate tollerēt: hinc hercules. hinc castor
hinc pollux. hinc esculapius. hinc liber alio loco atq;
alio & in plerisq; ciuitatibus intelligi potest acuēdae
uirtutis gratia: quo libētius reipublicae causa pericu
M lum adire optimus quisq; uiroꝝ fortiū. Hac ratio-
ne romani caesaris suos consecrauerūt. & mauri suos
reges. Sic paulatim religiones esse coeperūt dū illi
primi qui eos nouerāt eo ritu suos liberos ac nepo-
tes: deinde oēs posteros ībuerunt. Sic per populos
atq; regiones uaria sacra suscepta sunt. dū homines
grati esse in suos principes cupiūt: & q; alios hono-
res quod uita carētibus deferant inuenire non pos-
sunt. praeterea pietas eorū qui successerūt plurimū
contulit ad errorē. qui ut diuina stirpe nati uideren
tur diuinos honores parentib⁹ detulerūt deferriq;
iusserūt. Accesserūt ēt poetae & compositis ad uolū
tatem carminibus in caelū eos sustulerūt. Quod ma
lū a graecis ortū est quoꝝ leuitas instructa dicēdi fa
cultate & copia incredibile est quantas mendaciorū
nebulas excitauerunt. Itaq; admirati eos. & suscepe
rūt primi sacra illoꝝ & uniuersis gentibus tradide-
N rūt. Ob hanc uanitatē Sibilla eos sic increpat. Grae-
cia quid cōfidis in uiros principes. qui bona aut do
na inania mortuis acquiris: immolas simulacris: qs
tibi errorē in mētē posuit? At isti qui deos asserunt
uideant quomodo respondeant huic argumēto qđ

inferemus: Si duo sunt sexus deoꝝ seqtur concubi-
tus: si coeunt & domos habeant necesse est: nec eni
carēt uirtute ac pudore ut hoc ꝓmiscue & in ꝓpatu
lo faciāt sicut multa facere uidemus animalia. Si
domos habēt cōsequēs est ut & urbes habeant. Eq-
dem autore Nasone qui ait. Plebs habitat diuersa lo
cis ac fonte potētes. Caelicolae clariq; suos posuere
penates: Si habēt urbes & agros igr̃ hēbūt. Iam qs
non uideat quae sequent̃. arare illos & colere quod
uictus cā fit. ergo & mortales sunt. Quod argumē
tū retrouersum idē ualet. Si enim agros non habēt
ne urbes quidem: Si urbes non ne domus qdem: Si
domibus carent ergo & concubitu. Si concubit⁹ ab
his abest & sexus igr̃ foemineus: in diis aūt uidem⁹
& foeminas fuisse, ergo dii non sunt. Dissoluat hoc
argumentū siqs pōt: ita eni res rē sequit̃ ut haec ulti
ma necesse sit confiteri. Sed ne illud qdem dissoluet
aliqs: Ex duab⁹ sexibus alter fortior est: alter ifirmi-
or. Robustiores enim mares imbecilliores foemi-
nae sunt imbecillitas nō cadit in deū ergo nec foemi
neus sexus. huic addit̃ supioris argumēti extrema
illa cōclusio: ut dii nō sint quoniā in diis & foeminae
sunt. Nō res ipsas gestas finxerūt poetae quod si fa- Ai
cerēt eēnt uanissimi: sed rebus gestis addiderūt quē
dam colorē: nō enim obtractantes dicebant illa: sed
ornare cupiētes. Hinc homies decipiūtur maxime
q; dum haec omnia nō esse ficta a poetis arbitrātur
colunt quod ignorāt. Nesciūt enim qs sit poeticae li
cētiae modus: quousq; ꝓgredi fingēdo liceat. Cū of- B
ficiū poetae in eo sit. Vt ea quae uere gesta sunt in ali
as species obliquis figurationibus cū decore aliquo
conuersa traducāt: totū aūt quod referas fingere. i.
ineptū esse & mendacē potius q̃ poetā: sed finxerūt
ista quae fabulosae credūtur. Nō igit̃ a poetis totū fi
ctum est: sed aliquid forte traductū: & obliqua figu
ratione obscuratū: quo ueritas inuoluta tegeret̃. ue
ra sūt ergo quae loquūtur poetae: sed obtētu aliquo
specieq; uelata. pōt mons olympus in quo Iuppi-
ter maximā partē uitae colebat: figuram poetis de-
disse ut Iouē dicerent caeli regnū eē sortitū. q; olym-
pus ambiguū nomē est & montis & caeli. Multa in
hūc modū poetae trāsferūt non ut in deos mētiant̃
quos colunt: sed ut figuris uersi coloribus uenusta-
tē atq; leporē carminibus suis addāt. Qui aūt non
intelligūt quō aūt quare quidq; figuret̃ poetas ue-
lut mendaces & sacrilegos insequūtur hoc errore de
cepti ēt philosophi q; ea quae de Ioue ferunt̃ mini-
me cōuenire in deū uidebātur. Mēdaciū eni poetaꝝ
nō in facto sed in noie metuebāt eni malū si contra
publicā ꝑsuasionē faterent̃ qđ erat ueꝝ. Nō igr̃ exi
go ut aliquis poetaꝝ fictionibus credat: qui hos mē
tiri putat pōtificū ipsorū scripta consideret: & quic
quid est litteraꝝ ad sacra ꝑtinētium reuoluat. plura/
fortasse q̃ nos asserimus inueniat: ex quibus intelli
gat inania inepta. & commētitia esse omnia quae ꝑ
sanctis habentur. Siquis autem percepta sapientia
deposuerit errorem profecto ridebit ineptias homi C
num pene dementium: illos dico qui uel inhonesto
saltatu tripudiant: uel qui nudi. coronati. uncti: aut
personati. aut luto obliti currunt. Quid de scutis

uetustate iam putridis dicam?quæ cũ portant deos
ipsos se gestare humeris suis arbitrant. Meriro igit
cum hæc a uiris nõ imperitis ac rudibꝰ fiant Lucre
tius exclamat o stultas hominũ mentes. O pectora
D ceca. Quis enim hæc ludibria non rideat qui habet
aliquid sanitatis?cũ uideat homines uelut mẽte ca-
pros ea serio facere quæ siquis faciat in lusu ineptus
esse uideat & nimis lasciuius. Harꝫ uanitatuꝫ apud
romanos autor & constitutor Sabinus ille rex fuit:
qui maxime aĩos hominũ rudes atq; imperitos no-
uis supstitionibꝰ ĩplicauit quod ut faceret aliqua cũ
autoritate simulauit cum dea egregia nocturnos se
habere congressus. Milesiũ autem Cretẽsiũ primũ
diis sacrificasse: ac ritus nouos sacrorumq; põpas in
E troduxisse didimus ait: Cuius filia Melissa a p̃re pri
ma sacerdos matri magnæ constituta .unde adhuc
F eiusdẽ matris antistites milissæ nũcupant. Qui eni
uirtutis est expers: qui cupiditate ac libidinibus ma
lis uincit: non cupidini sed morti subiectus est sem
G piternæ. Cui dubiũ est quin is cui alicui rei obsequi
tur maximus nõ fit: nã si fit nõ accipiat fata: sed faci
H at. Ille solus uir fortis debet iudicari q tẽperans mo
deratus est iustus. Sciãt romani capirolium suum.
id summũ caput religionũ publicarꝫ nihil aliud esse
q̃ inane monumentũ. Quid enim tam conueniens
deo q̃ istum regimen ac pium seculũ. Mortui nomi
na montibus aut fluminibꝰ indiderũt: sic maria tra-
xisse nomina accepimus eoruꝫ qui deciderant in ea.
I Vt ægæũ. icareum hellespontum: & in latio. Auen-
rinus monti uocabulum dedit in quo sepultus est.
Tiberinus uel tibris amni quo mersus est. Marcus
tullius romanæ philosophiæ princeps & amplissi-
mo sacerdotio ꝑditus non tantũ pfectus orator sed
ẽt philosophus fuit & solus Platonis extitit imita-
tor: huic nõ eloquentia sed fiducia defuit ignoranti
ueritatẽ: quod ipse simpliciter in ope de natura deo
rum testat. Ait enim facilius se posse dicere qd non
K fit q̃ qd fit: hoc est falsa intelligere uera nescire. Ve-
nus quæ olm libidinibus prostituta non deorꝫ tan-
tum sed & hominũ pria ut historia sacra cõtinet ar
tẽ meretricã instituit autorq; in mulieribꝰ in stupro
fuit: uti uulgo corpore quæstũ facerẽt: quod idcir-
co ĩperauit ne sola præter alias mulieres ĩpudica &
L uirorꝫ appetens uideret. Quis tam stultus tãq; in-
eptus est ut corporis uires diuinum uel ẽt humanũ
bonũ iudicet: cũ sint & maiores pecudibus attribu-
tæ: & uno morbo sæpe frangant: uel ipsa senectute
minuant & corruãt. Græci res uilissimas semp pro
M maximis habuerũt. Virtus enim colẽda est nõ ima-
go uirtutis: & colẽda est sacrificio aliquo thure aut
præcatione solẽni: sed uoluntate sola atq; proposi-
to. Nam quid est aliud colere uirtutem nisi eam cõ-
præhendere animo aut tenere. Qui enim sic uirtu-
tes colunt ut umbras & imagines uirtutum conse-
ctantur. ea ipsa quæ uera sunt tenere non possunt.
N Hi potius scelerati sunt habẽdi qui cũ sint liberaliũ
disciplinarꝫ studiis expoliti ab humanitate desistũt
q̃ qui rudes & imperiti ad mala facinora bonorum
ignorantia labuntur. Primus sapientiæ gradus est
falsa intelligere: secũdus uero uera cognoscere: qua

cognitione ueri nulla est hoium iucũdior uoluptas
ad quã cognoscendã nũc ꝓpius accedamus. Et hæc
de primo libro lactantii firmiani. ¶ Ex secundo li
bro Lactantii firmiani Auctoritates incipiũt.
Quidem sicut oportet de summa reruꝫ O
c sæpenumero cogitãs admirari soleo ma
iestatẽ dei singularis quæ cõtinet regitq;
oia in tantã uenisse obliuionẽ: ut quæ so
la debeat coli sola potissimũ negligat: homines aũt
ipsos ad tantam cæcitatẽ esse deductos ut uero ac ui
uo deo mortuos præferant. terrenos aũt sepultosq;
in terra ei qui fundat ipsius terræ fuit. Nam tũ ma P
xime deus ex memoria hominum elabit cũ de bene
ficiis eius fruentis honorem dare diuinæ intelligen
tiæ debent. At uero siqua necessitas grauis præcesse
rit tũc deum recordant. Si belli terror infremit. Si
mortifera morborꝫ uis incumbit. Si alimẽta frugi
bus longa siccitas denegauit. Si seua tempestas. Si
grãdo ingrauat: ad deũ confugit: a deo petit auxili
um: Deꝰ ut subueniat orat. Siqs in mari uento seui
ente iactat hũc inuocat: siquis aliqua ui afflictat hũc
potius ĩplorat. Siquis ad extremã mẽdicãdi necessi
tatẽ deductus uictũ præcibus exposcit: deum solũ
obtestatur per eius unicum atq; diuinũ nomen ho-
minum sibi misericordiam quærit. Nũq̃ igitur dei
meminerunt nisi cum in periculis sunt postq̃ merꝰ
deseruit & pericula recesserunt: tum uero alacres ad
deorum templa concurrunt. his libant. his sacrifi-
cant. hos coronant: deo autem quem in ipsa necessi
tate implorauerant ne uerbo quidem gratias agãt
a deo ex rerũ prospitate luxuria: ex luxuria uero ut
uitia omnia sic impietas aduersus deũ nascit. Cæte- Q
ri animantes pronis corporibꝰ in humũ spectãt qa
rationẽ ac sapiẽtiam non acceperũt: nobis aũt statꝰ
rectus sublimis uultus ab artifice deo datus est. Spe
ctare nos cælũ deus uoluit utiq; nõ frustra. Nam &
aues & ex mutis pene omnia cælũ uident: sed nobis
proprie datũ est cælũ rigidis ac astantibus intueri re
ligione ibi quæramus. Vt deum cuius illa sedes est:
quoniam oculis non possumus & animo contẽple
mur. hoiem igit ex humo subleuatũ ad contẽplatio
nem sui artificis deꝰ erexit. Quod optime ingenio
sus poeta Ouidiꝰ significauit: Pronaq; spectent ani
malia cætera terram. Os homini sublime dedit cæ-
lumq; uidere iussit. & erectos ad sidera tollere uultus.
Hũc utiq; antropon græci appellauerunt ꝙ sursum
specter. Ipsi ergo sibi renũtiant: seq; hominũ nomi
ne abdicant qui non sursum aspiciunt sed deorsum.
Est aũt prauissimũ cũ ratio corporis recta sit quod
est tẽporale: ipsum uero animũ qui sit æternus hu-
milẽ fieri: cũ figura & status nihil aliud significant:
nisi mentẽ hominis eo spectare oportere quo uul-
tũ & animũ tam rectũ esse debere q̃ corpus: ut id &
cui dominari debet imitet. Verꝫ homines & nomi-
nis sui & rõnis obliti: oculos suos ab alto deiciũt so-
loq; defigũt ac timẽt opera digitorꝫ suorꝫ quasi ue
ro quicq̃ esse possit artifice suo maius. Nam omni- A
no fingendorꝫ similitudinũ ratio idcirco ab oibꝰ in
uenta est ut possit eorum memoria retineri qui uel
morte subtracti uel absentia fuerant separati. Timi B

C ditas in sapiente esse nõ debet. Quid igiṫ ꝓfuit te ui
disse ueritatẽ quam nec defensurus esses nec secutu-
rus. Sed libẽter ẽt errãt hi qui errare se sentiũt. quã-
to magis uulgus indoctũ quot pompis inanibꝰ gau
det: animisq́ꝫ puerilibus spectat oĩa: oblectaṫ friuo-
lis: & specie simulacroꝝ capiṫ: nec põderare secum
unãquãq́ꝫ rẽ põt: ut intelligat nihil colendũ esse qđ
oculis mortalibus cerniṫ: q̄a mortale sit necesse est.
D Impugnatæ sunt a prudẽtioribus falsæ religiones
q̄a sentiebãt esse fallas: sed nõ est īducta uera: q̄a ꝗlis
aut ubi esset ignorabãt. Itaq́ꝫ sic habuerũt quasi nul
la esset oĩno: q̄a uerã nõ poterãt inuenire: & eo mõ
inciderũt in errorẽ multo maiorẽ ꝗ̃ illi qui falsaꝫ te
nebãt & q̄m facilius est iudicare de alienis ꝗ̃ de suis
dũ alioꝝ p̃cipitiũ uiderẽt nõ ꝓspexerũt qđ ante pe
E des suos eẽt. Stultiores aũt illos qui nullã ꝗ̃ qui fal-
saꝫ religionẽ suscipiũt dico: q̄m uenia cõcedi potest
impitis & qui se sapiẽtes esse non fateanṫ: his uero
nõ põt qui sapiam ꝓfessi stultitiã potius exhibent.
F Falsum itelligere est q̄dẽ sapiẽtiæ sed humanæ ultra
gradũ hũc ab hoĩe ꝓcedi nõ põt. Veꝝ aũt scire diui
næ sapiẽtiæ est. hõ aũt per seipsum ꝑuenire ad hãc
sciẽtiã nõ põt nisi doceaṫ a deo. pħi quod summum
fuit humanæ sapiẽtiæ assecuti sunt ut intelligerent
q̄d nõ sit: illud assequi nequiuerũt ut dicerent q̄d sit
Nota Ciceronis uox est. Vtinã tam facile uera inue
nire possem ꝗ̃ falsa cõuincare. Quæ igiṫ insania est
ab his aliquã sperare tutelam quæ tueri semetipsa
non possunt quæ peruersitas ad eorum præsidia de
G currere ꝗ̃ ipsa cũ uiolanṫ muta sunt. Non placebat
ꝑsio: q̄ꝑ aurea uasa tẽplis inferãtur: superuacuũ pu-
tãri eẽ inter religiones quod nõ sanctitati sed auari
tiæ sit instrumẽtum. Illa enim satius est deo quẽ re-
cte colas iferre pro munere cõpositũ ius fasq́ꝫ animi
sanctosq́ꝫ recessus. Mẽtis & incoctũ generose pectꝰ
H honesto. Senum stultitiam Seneca deridet: Non in
quit bis pueri sumus ut uulgo diciṫ sed semp. Quã
to igiṫ rectiꝰ est ommissis isensibilibus & uanis ocu
los deo tendere ubi sedes ubi habitatio est dei ueri
qui terram stabili firmitate suspendit: qui cælum di
stinxit astris fulgẽtibus: qui solẽ rebus humanis cla
rissimũ ac singularem lumen in argumẽtũ suæ uni-
cæ maiestatis accẽdit: terris aũt maria circũfudit: flu
mina sempiterno lapsu fluere præcipit. Iussit & ex
tendi cãpos subsidere ualles: fronde tegi siluas lapi-
dosos surgere mõtes. Quæ utiq́ꝫ oĩa non Iuppiter
fecit qui ante annos mille septingẽtos natus: sed il-
le opifex rerũ mundi melioris origo qui uocatur de
us: cuius principiũ q̄m non potest comprahendi ne
quæri quidẽ debet. Satis est homini ad plenam ꝑfe
ctamq́ꝫ prudẽtiam si deum intelligat: cuius itelligẽ-
tiæ uis & summa hæc est ut suscipiat & honorificet
cõem ꝑñtem generis humani & reꝝ mirabilium fa
bricatorẽ. Vnde quidã hebetis obtusiq́ꝫ cordis elem̃
ta quæ & facta sunt & carẽt sensu tanꝗ̃ deos adorãt
nec unꝗ̃ intelligere quærũt quãto maior quantoq́ꝫ
mirabilior sit qui illa fecit ex nihilo: quæ cum uideãt
diuinis legibꝰ obsequẽtia: cõmodis atq́ꝫ usibꝰ homi
nis perpetua necessitate famulari. tñ illa deos existi
mant eẽ ingrati aduersus bñficia diuina qui deo &

patri indulgẽtissimo sua sibi opera prætulerunt. In I
est sideribus ratio ad peragẽdos meatus suos apta:
sed dei est eẽ illa ratio qui & fecit & regit omnia nõ
ipsoꝝ superorũ quæ mouẽtur. Nã si stare solem uo
luisset & perpetuꝰ utiq́ꝫ dies esset. Itẽ si motus astra
nõ haberẽt qui dubitat sempiternam noctem futu
ram fuisse? sed ut diei ac noctis uices eẽnt moueri il-
la uoluit: & tam uarie moueri ut non modo lucis at
q́ꝫ tenebrarũ mutuæ uicissitudines fierent: quibꝰ la
boris & quietis alterna spacia constarẽt: sed etiã fri-
goris & caloris. ut diuersoꝝ tẽpoꝝ uis ac potestas
uel generãdis uel maturãdis frugibus conueniret.
Quã solertiã diuinæ potestatis in machinãdis itine
ribus astrorũ quia philosophi nõ uidebãt animalia
esse sidera putauerũt tanꝗ̃ pedibus & sponte nõ di-
uina rõne ꝓcederẽt. Cur aũt illa excogitauerit deus
quis nõ intelligit? scilicet ne solis lumine descẽdẽte
nimiũ cæca nox terris atq́ꝫ horrẽdis tenebris ingra
uesceret noceretq́ꝫ uiuẽtibus. Itaq́ꝫ & cælũ simul mi
ra uarietate distinxit: & tenebras ipsas multis minu
tisq́ꝫ luminibꝰ temperauit. Quanto igiṫ naso pru-
dentiꝰ: ꝗ̃ illi qui sapientiæ studere se putant qui sen-
rit a deo lumina illa ut horrorem tenebraꝝ depelle
rẽt instituta in his uersibus. Tot numero taliq́ꝫ deꝰ
simulacra figura imposuit cælo perq́ꝫ atras sparsa
tenebras. Clara pruinosæ iussit dare lumina nocti.
Quod si fieri nõ põt ut stellæ dii sint ergo ne sol q-
dẽ ac luna dii esse possunt: quoniã a luminibꝰ astro-
rũ non rõne differũt sed magnitudie: q̄ꝑ si hii dii nõ
sunt ergo ne cælũ q̄dẽ in quo illa oĩa continenṫ. Sẽ- K
per argumẽta ex falso petita ieptos & absurdos ex i
tus habẽt. Stoici non tantũ ueritate sed ẽt uerbis re
uincunṫ. Sicut domus in usum habitãdi facta per se
nihil sentit: dominoq́ꝫ subiecta est qui eã fecit aut in
colit ita mũdus per se nihil sentiẽs factori deo subia
cet qui eũ in usum suũ fecit. Tanta homines imagi- L
nũ cupiditas tenet ut iam uiliora ducanṫ illa quæ ue
ra sunt: auro. s. gẽmis & ebore delectanṫ. Hoꝝ pul-
chritudo ac nitor ꝑstringit oculos: nec ullã religio-
nẽ putãt ubicunq́ꝫ illa nõ fulserint. Itaq́ꝫ sub obtẽtu
deoꝝ auaricia cupiditas coliṫ. Tanta est autoritas M
uetustatis ut inquirere in eã scelus eẽ dicaṫ. Itaq́ꝫ cre N
diṫ ei passim tanꝗ̃ cognitæ ueritati. Maiores nostri
ẽt nulla ratione religionis reddita crediderũt: & eis
quidem nulla ratione reddita rationis est credere.
Nam si credis cur ergo rationem requiris quæ põt
efficere ne credas. Sin rationẽ requiris & quærendã
putas ergo non credis. Ideo enim quæris ut eam se
quaris cũ inueneris. Romulus urbẽ conditurus pa- O
stores inter quos adoleuerat conuocauit. Cũq́ꝫ his
numerus cõdẽdæ urbi parũ idoneus uidereṫ consti
tuit asillum: eo passim cõfugerũt ex finitimis locis
pessimi quiq́ꝫ sine ullo conditionis discrimẽ: ita con
flauit ex his oĩbus populũ: legitq́ꝫ in senatũ eos qui
ætate omniũ anteibãt: & patres appellauit: quoruꝫ
consilio oĩa gereret. De quo senatu Propercius hæc
loquiṫ Buccina cogebat priscos ad uerba quirites.
Cẽtũ illi in prato sæpe senatꝰ erat. Curia prætexto
nunc quæ nitet alta senatu. Pellitos habuit rustica
corda patres hi sunt patres quorum decretis erudi-

ti ac prudentes uiri deuotissime seruiant. Idq uerũ
atq imutabile ois posteritas iudicet: quod centum
pellitisenes eẽ statutũ uoluerũt: quoꝝ auctoritas tã
ti habebat̃ a posteris ut nemo dũ uiuerẽt neq sum-
mus neq infimus illos affinitate dignos iudicauit.
p Quare oportet in ea re maxime in qua uitæ rõ uer-
sat̃ sibi quẽq cõfidere suoq iudicio ac ̃ppriis sensib⁹
niti ad inuestigãdã & perpẽdendã ueritatẽ q̃ creden
tẽ alienis errorib⁹ decipi tanq̃ ipum rõnis exptem.
Dedit oibus deus pro uirili portione sapiam & iau-
dita iuestigare possent: & audita ̃ppendere. Nec qa
nos illi tẽporibus antecesserũt: sapiẽtia quoq ante-
cesserũt: quæ si oibus æqualr̃ datur occupari ab ante
cedẽtibus nõ põt. Illabilis est tanq̃ lux & claritas so
lis: qa ut sol oculorũ sic sapia lumẽ est cordis huma-
ni. Quare cũ sapere idest ueritatẽ quærere oibus sit
innatũ: sapiam sibi adimũt qui sine ullo iudicio in-
uẽta maiorũ probãt: & ab aliis more pecudũ ducun
tur. Sed hoc fallit q maioꝝ noie posito non putant
fieri posse. ut aut ipsi plus sapiãt qa minores uocan
tur: aut ipsi dissipuerint qa maiore noiantur. Quid
ergo impedit quin ab ipsis sumamus exemplũ: ut
quõ illi qui falsa inuenerant posteris tradiderũt: sic
nos qui uerũ iuenimus posteris meliora tradamus.
A Multa præterea possent similia exẽpla proferri: sed
uereor ne si fuero in ̃ppositione rerũ cõtrariarũ diu
tius imoratus: aut oblitus ̃ppositi eẽ uidear: aut cri-
men loquacitatis icurrã. Sicut mater sine exẽplo ge
nuit autorem suũ: sic ineffabiliter pater genuisse cre
B dẽdus est. Coæternus de matre natus est qui ante iã
fuit de patre qui aliqñ nõ defuit. hoc fides credat in
relligẽtiã nõ requirat: ne aut nõ inuentũ putet icre-
dibile: aut reptum nõ credat singulare. Nemo quæ
rat ex quibus ista materiis tam magna tam mirifica
C opera deus fecerit. oia enim fecit ex nihilo. Nec au-
diẽdi sunt poetæ qui aiũt chaos in principio fuisse.
Idest cõfusionẽ reꝝ atq elemẽtorũ: postea uero de
um dirimisse oẽm illã cõgeriẽ: singulisq reb⁹ ex cõ-
fuso aceruo separatis in ordineq descriptis instru-
xisse mundum pariter & ornasse quibus facile est re
spõdere potestatẽ dei nõ intelligentibus quẽ credãt
nihil efficere posse nisi ex materia subiacẽte ac para-
ta. in quo errore ẽt phi fuerũt. Et Cicero de natura
deoꝝ disputãs ait ut enim faber cũ quid ædificatu-
rus est nõ ipse facit materiã sed utitur ea quæ sit pa-
rata: sic isti prouidẽtiæ diuinæ materiã præsto esse
oportuit: nõ quã ipse faceret sed quã hẽret paratã.
quod si materia nõ est facta a deo nec terra quidem
& aq̃ & aer & ignis a deo fact⁹ est. Nõ ẽ ingt ipse ̃p
babile materiã rerũ a deo factã. Sed mihi ecõtrario
clarius uel maxime ̃pbabile uidet̃. nec eñ temere ui-
detur cogitanti plus esse aliquid in deo quẽ ̃pfecto
ad ibecillitatẽ hominis redigit Cicero: cui nihil ali-
ud q̃ opificiũ cõcedit. Quo igitur ab hoie illa diuina
uis differret? si ut homo sic ẽt deus ope indiget alie
na? Indiget aũt si nihil moliri põt nisi ab altero illa
materia ministret̃. quod si fit iperfectæ utiq uirtu-
tis est: & erit iam potẽtior iudicãdus materiæ istitu
tor: quo ergo noie appellabit̃ qui potentia deũ uin-
cit? siquidem maius est ̃ppria facere q̃ aliena dispo-

nere. Si aũt fieri nõ potest ut sit potentius deo quic
q̃: quẽ necesse est ̃pfecte esse uirtutis potestatis. rõ-
nisq. Idem igit̃ materiæ fictor est: qui & reꝝ ex ma
teria cõstantiã: neq enim deo nõ faciente & inuito
esse aliquid aut potuit aut debuit: sed probabile est
inquit materiam reꝝ & hẽre & habuisse uim & na-
turã suã: quã uim potuit hẽre nullo dante? q̃ naturã
nullo generãte? Si habuit uim ab aliquo eam sum-
psit: a quo autem sumere nisi a deo potuit? Si habu
it naturã quæ utiq a nascẽdo dicitur nata est: a quo
autem nisi a deo potuit procreari? Natura enĩ qua
dicitis orta esse oia: si consiliũ nõ habet efficere nihil
potest. Si autẽ generãdi & faciendi potẽs. habet er
go cõsiliũ & ̃ppterea deus sit necesse est: nec alio no
mine appellari potest ea uis in qua inest & prouidẽ
tia excogitãdi & solertia potestasq faciendi. Melius D
igit̃ Seneca omniũ stoicorũ acutissimus: qui uidit
nihil aliud esse naturã q̃ deum ergo inquit deũ non
laudabimus? cui naturalis est uirtus: nec illã esse di-
dicit ex ullo: immo laudabimus: q̃uis enim natura-
lis illi sit sibi illã dedit: quoniã deus ipse natura est.
Ineptissima est aũt de fabro cõparatio. Nã deus fa
cit sibi ipse materiã quia põt: posse eni dei est. Nã si
nõ põt deus nõ est: hõ facit ex eo quod est: quia per
mortalitatẽ ibecillis est. per imbecillitatẽ definitæ
ac modicæ potestatis. deus aũt facit ex eo qđ nõ est
quia per æternitatẽ fortis est: per fortitudiẽ pote-
statis imẽsæ: quæ fine ac modo caret sicut uita facto
ris. Quid ergo mirũ si facturus mũdum deus: pri
us de qua faceret ̃pparauit: & ̃pparauit ex eo qđ nõ
erat: quia nephas est deũ aliunde aliqd mutuari cũ
ex ipso uel in ipso sint oia. Materia est enim ex qua
fit aliqd: omne autem ex quo fit quia recipit opifi-
cis manũ destruit̃ & aliud esse incipit. Ergo quoniã
finem habuit materia tñ cũ factus est ex ea mundus
& initium quoq habuit. Nam quod destruitur edi
ficatum est: quod soluitur alligatum: quod finitur
inceptum: Si ergo ex cõmutatione ac fine: materia
colligitur habuisse principium: a quo alio fieri nisi
a deo potuit? Solus igitur deus est qui factus nõ est
& idcirco destruere alia potest ipse destrui non po
test. permanebit semper in eo quod fuit: quia non
est aliunde generatus nec ortus: nec natiuitas eius
ex aliqua re altera pendet quæ illũ mutata dissoluat
ex se ipso est ideo talis est qualẽ se esse uoluit impas
sibilis. incommutabilis. incorruptus beatus æter-
nus. Itaq diuina prouidentia effectum esse mundũ
ut taceã de trismegisto qui hoc prædicat: taceam de
carminibus sibillarum quæ idem nuntiant: taceã de
prophetis qui opus mundi & opificium de uno spĩ
ritu & pari uoce testantur etiam inter uniuersos pe
ne philosophos cõuenit. Id enim pythagorici. stoi-
ci. peripatetici qui sunt principales omnium disci-
plinæ. deniq a primis illis septem sapientibus a So
crate usq ad Platonem pro confesso & indubitato
habitũ est. donec unus multa post secula extitit deli
rus epicurus: qui auderet negare id qđ est euidentis
simum studio scilicet inueniendi noua: ut nomine
suo constitueret disciplinam. Et quia nihil noui po-
tuit reperire ut tamen dissentire a cæteris uideretur

uetera uoloit euertere. in quo illum circūlatrantes
philosophi omnes coarguerūt. Certius est igr̄ mū
dū ꝓuidētia instructū q̄ materiā prouidētia cōglo-
batā. Quare non oportuit putare idcirco mūdum
non esse diuioa prouidentia factum quia materia
eius dioina prudentia facta non sit: sed quia mun-
dus diuina prouidentia sit effectus etiam materi-
am esse factā diuinitus. Credibilius est enim mate-
riam potius a deo factā qa deus pōt oia: q̄ mūdū a
deo eē nō factū: qa sine mēte. rōne cōsilio nihil fie
E ri pōt. Ita deus fecit oia. nec qcq̄ eē pōt oino qd̄ nō
originē a deo traxerit. Et noluit deus hominem idu
cere in hūc mūdū nisi ꝑfectis oibus: ut sanctæ litte-
ræ docēt hominē fuisse ultimū dei opos: & sic indu
ctum eē in hūc mundū quasi in domū iā ꝑparatam
& instructā. Illius enī cā facta sunt oia. Idē ēt poetæ
fatenf. Ouidios ꝑfecto iam mūdo & uniuersis aiali
bus figuratis. hæc addidit. Sanctius his animal mē-
tisq; capaci⁹ alte deerat adhuc & quod dominari in
cætera posset nat⁹ homo est a deo: nephas existimā
F dū est ea scrutari quæ deus uoluit esse celata. Quo-
modo aotē illa fecerit ne mente quidem uidentor.
Quia ut hermes ait mortale imortali. tēporale per
petuo. corruptibile incorrupto ꝓpinquare nō pōt.
Idest ꝓpius accedere & itelligētia id subsequi: & iō
terrenū adhuc animal reꝝ cælestium ꝑspectionem
nō capit: qa corpe quasi custodia septum tenef: quo
minus soluto ac libero sensu cernat oia. Sciat igitur
q̄ inepte faciat qui res inenarrabiles quærit. hoc est
eni modum cōditionis suæ trāsgredi: nec intellige-
re quousq; homini liceat accedere. Deniq; cum ape
riret homini ueritatem deus: ea sola scire nos uoluit
quæ iterfuit hoi scire ad uitā cōsequēdā. Quæ uero
ad curiosam & ꝓphanā cupiditatem pertinebāt re
ticuit ut archana essent. Quid ergo quæris quæ nec
potes scire: nec si scias beatior fias? perfecta est in ho
mine sapiētia si & deū esse unom & ab ipso facta es-
G se uniuersa cognoscat. Ad diuinam mundi fabricā:
de qua in archanis religionis sanctæ litteris traditur
nūc reuertamur. Fecit igitur deus primum cælum
& in sublime suspendit: q; esset sedes ipsios dei condi
toris. deinde terram fundauit ac subdidit cælo: quā
homo cum cæteris animalium generibus icoleret:
H eam uoluit humore circūflui & cōtineri. Suum ue-
ro habitaculum distinxit claris luminibus & imple-
uit sole. s. lunæq; orbe fulgenti: & astrorum micanti
um splendentibus signis adornauit. Tenebras autē
quod est his contrarium constituit in terra. Nihil
enim per se continet luminis nisi accipiat a cælo. In
qoo posuit lucem perennē & superos & uitam per
petuam & cōtra in terra tenebras & inferos & mor
tem: Tātum animi hæc ab illis superioribus distant
quātum mala bonis & uitia uirtutibus. Ipsius quo-
q; terræ binas partes cōtrarias inter seq; diuersas cō
A stituit. Orientem. s. occidentemq;: ex quibus oriens
deo: qa ipse luminis fons & illustrator est rerum. &
q; oriri nos faciat ad uitam sempiternam. Occidens
autem conturbatæ illi prauæq; menti ascribif: q; lu
men abscondat: q; tenebras semper inducat: & q; ho
mines faciat occidere atq; interire peccatis. Nā sicut
lux oriētis est: in luce aūt uitæ ratio uersatur: sic occi
dētis tenebræ sunt: in tenebris aūt mors & iteritus
cōtinef. Deinde alteras partes eadē rōne dimensus B
est meridiē ac septētrionē: quæ ptes illis duabus so-
cietate iungūtur. Ea enī quæ est solis calore flagrāti
or ꝓxima est & cohæret orienti. At illa quæ frigori
bus & ꝑpetuo gelu torpet: eiusdē est cuius extrem⁹
occasus. Nā sicut contrariæ sunt lumini tenebræ ita
frigus calori: ut igitur calor lumini est ꝓximus sic
meridies orienti. ut frigos tenebris ita plaga est se-
ptētrionis occasui. Quibus singulis partibus tēpus
suū attribuit. Ver. s. oriēti. æstatē meridianæ plagæ
occidētis autūnus est: septētrionis hibernus. In his
quoq; duabus partibus meridiana & septētrionali
figura uitæ ac mortis cōtinef: qa uita in calore est.
mors in frigore. Sicut aūt calor ex igne est ita frig⁹
ex aqua. secūdum harū partium dimensionē. Diem C
quoq; fecit ac noctem quæ spacia & orbes tēporum
perpetuos ac uolubiles quos uocamus annos alter-
na per uices successiōe cōficiāt. dies quē primus ori
ens subministrat dei sit necesse est ut oia quæcunq;
meliora sunt. Nox aūt quā occidēs extremus indu-
cit eius. s. quem dei esse æmulum diximus. Et q̄uis
stellæ inumerabiles micare ac radiare uideantur. tn̄
qa nō plena & solida lumina nec caloris ꝑferūt qcq̄
nec tenebras multitudine sua uincunt. Duo igif illa
principalia iuenitūtur: quæ diuersam & cōtrariā sibi
habēt potestatē: calor & humor quæ mirabiliter de
us ad sustentanda & gignēda oia excogitauit. Nam
cum uirt⁹ dei sit in calore & igne: nisi ardorē uimq;
eios admixta humoris & frigoris materia tēperas-
set nec nasci quicq̄ nec cohærere potuisset quin sta-
tim conflagratione interiret quicquid esse cœpisset.
Veꝝ aūt est simul ex otroq; ꝑmixto calore scilicet D
& humore cuncta generali. Ignis qdem permisceri
cū aqua nō pōt qa sunt utraq; inimica: & si cominus
uenerint alterutrum quod supauerit cōficiat alterū
necesse est. Sed eorū substātiæ ꝑmisceri possunt sub
stātia ignis calor est. aqoæ homor. Recte igif Oui-
dios: Quippe ubi temperiem sumpsere humorq;
calorq;. Concipiūr & ab his oriūtur cūcta duobus.
Cūq; sit ignis aquæ pugnax uapor humidus ois.
Res careat & discors cōcordia fœtibus apta. Alteꝝ
enim quasi masculinū elemētum est: alterū quasi fœ
mininum. Alteꝝ actiuum alterum patibile. Ideoq;
a ueteribus istitutum est. ut sacramento ignis: & aq̄
nuptiaꝝ fœdera santianf: q; fœtus aianti ō calore &
humore corporentur atq; aientur ad uitā. Cum enī
cōstet oē animal ex aīa & corpore: materia corpis in
humore est: aīæ in calore. Quod est auiū fœtibus da
tur scire quos crassi humoris plenus nisi opifex ca-
lor fouerit nec humor pōt corpari nec corpus aīa-
ri. Exulibus quoq; ignis & aqua iterdici solebat. ad- E
huc enī uidebaf nephas q̄uis malos tn̄ hoies suppli-
cio capitis afficere. Iterdicto igif usu eaꝝ reꝝ quib⁹
uita hois cōstat perinde habebaf ac si esset qui eam
sniam excepat morte mulctatus. Adeo ista duo ele-
mēta prima sunt habita: ut nec ortū hois nec uitā si
tā sine his crediderint posse cōstare. horū alterū no-
bis cōe cū cæteris aīalibus est: alterū soli hoi datum

Nos enim qm̃ cæleste atq; imortale aial sumus igne
utimur; qui nobis in argumẽtum imortalitatis est
datus: qm̃ ignis e cælo est cui⁹ natura quia mobilis
est & sursum nitit̃: uitæ continet rõnem. Cætera ue
ro aialia qm̃ tota sunt mortalia tãtũmodo aqua utũ
tur qđ est elemẽtum corporale atq; terrenũ: cui⁹ na
tura ga mobilis est ac deorsum uergens figurã mor
tis oñdit. Ideo pecudes neq; in cælu3 suscipiũt neq;
religiones sentiũt: qm̃ ab his ignis usus alienus est.
Vnde autem uel cõmodo deus hæc duo principalia
ignẽ & aquã: uel accẽderit uel elliquauerit solus scire
F põt qui fecit. Cõsumaro igit̃ mundu aialia uarii ge
neris dissimilib⁹ formis & magna & minora uri fie
rent imparauit: & facta sunt bina: idest diuersi sexus
singula: ex quoꝝ fœtibus & aer & terra & maria cõ
pleta sunt. Deditq; his oĩbus generatim deus alimẽ
ta de terra ut usui eẽ homini possent. Alia nimirum
ad cibos: alia uero ad uestimẽtũ: quæ aũt magnaru3
sunt uiriũ ut in excolẽda terra iuuarent: unde dicta
sunt iumẽta. Ita reb⁹ oĩbus mirabili descriptione cõ
positis regnũ sibi æternum parare cõstituit: & innu
merabiles aĩas pcreare quib⁹ imortalitatem daret.
G Tunc fecit ipse sibi simulacrũ sensibile atq; itelligẽs
idest ad imaginis suæ formã: quo nihil põt eẽ pfe
ctius: hoĩem figurauit ex limo terræ. Vnde homo
nuncupatus est q; sit factus ex humo: deniq; Plato
humanã formã theoidem eẽ ait. & Sibilla que dicit:
homo est imago mea rõnem rectam habẽs. De hac
hoĩs fictione poetæ quoq; q̃uis corrupte: tñ non ali
ter tradiderũt. Nãq; hoĩem ex luto a prometheo fa
ctum eẽ dixerunt res eos nõ fefellit sed nomen arti
ficis. Cæterum fictio ueri ac uiui hoĩs e limo dei est
qđ Hermes quoq; tradidit qui non tantũ homine3
ad imaginẽ dei: fictũ eẽ dixit a deo: sed etiã illud ex
planare tẽtauit: q̃ subtili rõne singula quæq; in cor
pore hoĩs membra formauerit cum eoꝝ nihil sit q;
nõ tantũdẽ ad usus necessitatẽ quantũ ad pulchritu
dinẽ ualeat: deus igit̃ rerum oĩum machinator fecit
hoĩem. Quod Cicero q̃uis expers cælestium lr̃arũ:
uidit tamẽ qui libro de legib⁹ primo hoc idem tra
didit: qđ pphetæ: cui⁹ uerba sunt. Aial hoc puidũ:
sagax: multiplex: acutum: memor: plenum rõnis &
consilii quem uocamus hoĩem: præclara quadã con
ditione generatum eẽ a supræmo deo solũ. Est eni3
ex tot aiantium generibus atq; naturis particeps rõ
nis & cogitationis: cum cætera sint oĩa expertia. Vi
des ne hoĩem q̃uis longe a ueritatis notitia remotũ:
tamen qm̃ imaginem sapiẽtiæ tuebatur intellexisse
nõ nisi a deo hoĩem potuisse generari. Sed tamẽ di
uinis opus est testimoniis ne minus humana suffi
ciant. Sibilla hoĩem dei opus esse testat̃. Solus est in
quit deus cõditor nullius imperio subiacens. ipse au
tem & finem formæ solidauit & ipse omni homini
naturã miscuit generationis & uitæ: deus ergo ueri
patris officio functus est. Ipse corpus effinxit. Ipse
aĩam qua spiramus infudit. Illius est totũ quod su
mus: quomõ id effecerit si nos oporteret scire do
cuisset: sicut docuit cætera quæ cognitionẽ nobis &
H pristini erroris & ueri luminis attulerunt. Veritas
I a uulgo solet uariis sermonib⁹ eẽ dissipata. Factum
eẽ diluuiũ ad pdẽdam tollendãq; ex orbe terraq; ma
liciã cõstar inter oẽs. Oĩa enim tribus tpibus cõtine
ri necesse est: præterito: præsenti: & futuro præteri
ti est origo præsenetis substantia: futuri dissolutio: q̃
omnia in singulis hoĩbus apparẽt. Incipimus enim
cum nascimur: & sumus cum uiuimus: & desinimus
cum interimus. Vnde etiã tres parcas eẽ uoluerunt L
poetæ. Vnam quæ uitã hoĩbus ordinat. Alterã quæ
cõtexat. Tertiam quæ rumpat ac finiat: quæ in hoc
uersiculo cõtinent̃. Cloto colum baiulat lachesis tra
hit atropos occat. In toto aũt generi hoium qua so
lum tẽpus præsens apparet ex eo tamẽ & præteritũ
idest origo colligit̃ & futurum idest dissolutio. Nã
quoniam est apparet aliquando cæpisse. Esse enim
nulla res siue exordio põt: & quia cepit apparet quã
doq; desiturum. O q̃ facile est redarguere mẽdacia. M
Cum ergo marem primũ ad similitudinẽ suam fin
xisset deus: tum etiam fœminã configurauit ad ipsi
us hominis effigiẽ: ut duo inter se permixti sexus p
pagare sobolem possent: & oẽm terrã multitudine
opplere. In ipsius aũt hominis fictione illarũ duarũ
materiarũ: quas inter se diximus eẽ cõtrarias ignis
& aquæ cõclusit pfecitq; rõne3. ficto enim corpore
spirauit ei aiam de uitali fonte spũs sui qui est peren
nis ut ipsius mũdi ex cõtrariis cõstantis elementis si
militudinẽ gereret. Cõstat eni3 ex aia & corpore id
est quasi e cælo & terra: quoniã quidem aia qua uiui
mus uelut a cælo oritur a deo: corpus e terra cuius e
limo diximus eẽ formatum. Empedocles quattuor A
elemẽta constituit ignẽ aerem: aquã: & terram: for
tasse Trimegistu3 secutus qui nostra corpora ex his
quatuor elemẽtis constituta esse dixit a deo: habere
nãq; in se aliqd ignis: aliqd aeris: aliqd aquæ: aliquid
terræ. & neq; ignem: neq; aerẽ esse: neq; aquam neq;
terrã. Quæ quidẽ falsa non sunt. Nã terræ rõ in car
ne est: humoris in sanguine: aeris in spiritu: ignis in
calore uitali. Sed neq; sanguis a corpore secerni pos
sit sicut humor a terra: neq; calor uitalis a spiritu si
cut ignis ab aere. A deo rerũ oĩum duo sola reperiũ
tur elemẽta quoꝝ oĩs ratio in nostri corporis fictio
ne cõclusa est. Ex rebus ergo diuersis ac repugnanti
bus homo factus est: sicut ipse mundus ex luce & te
nebris ex uita & morte: quæ duo inter se pugnare in
hoie pcepit ut si anima superauerit quæ orit̃ ex deo
sit imortalis & in perpetua luce uersetur. Si aũt cor
pus uicerit animã dictioniq; suæ subiecerit sit in te
nebris sempiternis & in morte cuius non ea uis est
ut ad iniustas animas extinguit oĩno sed ut puniat i
æternum. Eam pœnã secundã mortẽ noiamus quæ B
est ipsa perpetua sicut & ipsa imortalitas: Primã sic
diffinimus. Mors est naturæ aiantium dissolutio ul'
ita. Mors est corporis animæ seductio. Secundã ue
ro sic. Mors est æterni doloris ppessio. uel ita. Mors
est animarum pro meritis ad æterna supplicia dam
natio hæc mutas pecudes non attingit: quarum ani
mæ non ex deo constantes sed ex cõmuni aere mor
te soluuntur. In hac igitur societate cæli atq; terræ:
quorum effigies expræssa est in homine superiore3
partem tenent ea quæ sunt dei anima. s. quæ domi
nium corporis habet inferiorem ea quæ sunt diabo

li corpus utiq; qđ quia terrenum est aiæ debet esse
subiectũ sicut terra cælo. Est eni terra quasi uasculũ
quo tanq̃ domicilio tẽporali spũs hic cælestis utat.
Vtriusq; officia sunt ut hoc qđ est ex cælo & deo im
peret. Illud uero qđ ex terra & diabolo seruiat: qđ
quidẽ nõ fugit: hoiem neq; Salustiũ qui ait. Sed no
stra ois uis in aio & corpore sita est: animi imperio:
corporis seruitio magis utimur. Recte si ita uixisset
ut locut⁹ est. Quod si aia ignis est in cælũ debet eni-
ti sicut ignis: nec extinguat hoc est ad imortalitatẽ.
quæ in cælo est. Nã & sicut ardere & uiuere non põt
ignis nisi aliqua pingui materia teneat in qua habe-
at alimẽtum: sic aiæ materia & cibus sola est iustitia
C qua tenet ad uitam. Post hæc deus hoiem qua ex-
posui rõne generatũ posuit in paradiso idest in hor
to fœcũdissimo & amœnissimo: quẽ in partib⁹ oriẽ
tis ex omni genere ligni arborũq; cõseruit: ut ex ea-
rum uariis fructib⁹ aleret experſq; oium laborũ deo
patri summa deuotione seruiret. Tum dedit ei mã-
data quæ si obseruasset imortalis maneret: sin tran-
scẽdisset morte afficeret. Id aũt præceptum fuit ut
ex arbore una quæ fuit in medio paradisi nõ gusta-
ret: in qua posuerat intelligentiã boni & mali. Tum
criminator ille inuidens opibus dei oẽs fallacias &
calliditates suas ad decipiẽdum hoiem intẽdit ut ei
adimeret imortalitatem: & primo mulierẽ illexit do
lo ut uetitũ cibum sumeret: & per eã ipsi quoq; ho-
mini persuasit ut trãscenderet dei legem: præcepta
igit sciẽtia boni & mali pudere eũ nuditatis suæ ce-
pit: absconditq; se a facie dei qđ antea non solebat.
Tuz deus scia in peccatores data eiecit hoiem de pa
radiso: ut uictũ sibi labore cõquireret: ipsũq; paradi
sum igni circũuallauit ne homo posset accedere do-
nec summũ iudicium faciat in terra: & iustos uiros
cultores suos in eundẽ locum reuocet morte subla-
ta: sicut sacræ uoces docent & Sibilla erythræa cum
dixit. Qui aũt deum honorãt uerũ æternã uitã hæ-
reditabunt ppetuo sæculo ipsi habitantes paradisũ
simul amœnissimũ hortũ. Verũ hæc qm̃ extrema
sunt in extrema operis eius parte tractabimus. nũc
ea quæ prima sunt explicem⁹. Mors itaq; secuta est
hoiem ſm dei sniam: qđ etiã Sibilla in carmine suo
docet dicens hoiem plasmatũ dei manibus: quez &
iam seduxit serpes dolosæ in fatum mortis ascende-
D re notionẽq; accipere boni & mali. Deus aũt postea
cum uideret orbẽ terræ malicia & scelerib⁹ oppletũ
statuit humanum genus diluuio pdere: sed tamẽ ad
multitudinẽ reparandã delegit unum qđ corruptis
oibus singulare iustitiæ supererat exẽplũ hic cũ.dc.
esset annorũ fabricauit archam sicut pceperat ei de⁹.
In qua ipse cum coniuge ac tribus filiis totidẽq; nu
ribus reseruatus est: cum aqua uniuersos montes al
tissimos operuisset. deinde orbe siccato execrat⁹ in-
iustitiã prioris sæculi deus: ne rursus lõgitudo uitæ
causa eẽt excogitãdorũ malorũ paulatim per singu-
las pgenies diminuit hois ætatẽ atq; in cẽtum & ui-
ginti annis metã collocauit quã transgredi non lice
E ret. Ille uero cum egressus esset ex archa sicut sanctæ
litteræ docent terrã studiose coluit: ac uineã sua ma-
nu seruit. Vnde arguunt qui autorẽ uini liberũ pu-
tant. Ille enim nõ modo liberum sed etiam saturnũ
atq; uranum multis antecessit ætatibus. Qua ex ui-
nea cũ primũ fructũ cœpisset læt⁹ factus bibit usq;
ad ebrietatẽ: iacuitq; nudus: qđ cum uidisset unus
ex liberis cui nomen fuit Cham non texit patris nu
ditatem: sed egressus etiã fratribus indicauit. At illi
sumpto pallio intrauerũt auersis uultis patrẽq; te-
xerunt. Quæ facta cum recognouisset pater abdica
uit atq; expulit filium. At ille pfugus in eius terræ
parte consedit quæ nunc arabia nominat. Eaq; ter-
ra de eius noie Chanaã dicta est & posteri eius cha-
nanei. Hæc fuit prima gens quæ deũ ignorauit: qm̃ F
princeps eius & conditor cultum dei a patre nõ ac-
ceppit maledictus ab eo. Itaq; ignorantiã diuinita-
tis minoribus suis reliquit. Ab hac gente proximi
quiq; populi multitudine increscẽte fluxerũt. Ipsi⁹
autẽ patris posteri hebrei dicti penes quos religio
dei resedit: sed ab his postea multiplicato in imẽsuz
numero: cum eos angustiæ locorũ suorũ capere non
possent: tum adolescentes uel missi a parẽtibus uel
sua sponte cum rerum penuria cogeret: profugi ad
quærẽdas sibi nouas sedes huc atq; illuc dispersi oẽs
insulas & orbem totum repleuerũt: & a stirpe sãctæ
radicis auulsi nouos sibi mores atq; instituta pro ar
bitrio cõdiderũt: sed oium primi qui ægyptum oc-
cupauerant cælestia suspicere atq; adorare cæperũt.
Et quia domiciliis nõ tegebant pp aeris qualitatez: G
nec ullis in ea regione nubibus subtexit cælum. cur-
sus siderũ & defectus notauerũt: dum ea sæpe uene
rantes curiosius ac liberius intuerent: postea deinde
portentificas aialium figuras quas colerẽt cõmẽta-
ti sunt quibusdã pdigiis inducti. Cæteri aũt qui per H
terrã dispersi fuerũt admirãtes elemẽta mũdi: his sa
crificia in apto celebrabãt sic aberrãtes a noticia dei
gẽtes eẽ cæperunt. Cum ergo numerus hoium cæ- I
pisset increscere prouidẽs deus ne fraudib⁹ suis dia-
bolus cui ab initio dederat terræ ptãtem uel corrũ-
peret uel disperderet hoies: qđ in exordio rerum fe
cerat: misit angelos ad tutelã cultũq; generis huma
ni: quorũ unum solũq; est officiũ seruire nutibus dei
nec oino quicq̃ nisi iussa facere. Sic enim regi mũdũ
a deo dicimus ut a rectore puinciã. Cuius apparito
res nemo socios eẽ in regẽda puincia dixerit: q̃uis il
lorũ ministerio res gerant: & hi tñ possunt aliqd p̃-
ter iussa rectoris p ipsius ignorantiã quæ est condi-
tionis humanæ. Ille aũt p̃ses mũdi & rector uniuer-
si qui scit oia cui⁹ diuis oculis nihil septũ est: solus ha
bet rerum oium cum filio ptãtem: nec est in angelis
quicq̃ nisi parẽdi necessitas. Itaq; nullũ sibi honore
tribuni uolũt: quorũ honor ois i deo est. Dæmones K
aũt qui desierunt a dei ministerio: qui sunt ueritatis
inimici & p̃uaricatores dei nomẽ sibi & cultũ deorũ
uẽdicare conant: nõ quo ullũ honorẽ desiderẽt (qs
eni pditis honor est? nec ut ideo noceant cui noceri
nõ põt) sed hoib⁹: quos nitunt a cultu & noticia ue
ræ maiestatis auertere: ne imortalitatẽ possent adi-
pisci: q̃ ipsi sua nequitia pdiderũt. Offundũt itaq; te
nebras & ueritatem caligine obducunt: ne dominũ:
ne patrem suum norint. In oraculis aũt ul maxime
fallunt quorum præstigias prophani a ueritate in-

telligere non possunt. Ideoq; ab illis attribui putāt:
& impia & uictorias ꝗ opes euentus prosperos re
rum: deniq; ipsoꝝ nutu sæpe rempub. periculis imi
nentibus liberant. Quæ pericula & responsis denū
ciant & sacrificiis placati auertunt. Sed oia ista falla
ciæ sunt. Nam cum dispōnes dei præsentiant quip
pe cum ministri eius fuerūt. interponūt se in his re
bus ut quæcūq; a deo facta sunt uel fiunt ipsi potissi
mū facere aut fecisse uideanť. Ita sibi apud hoies qui
A eos nesciunt autoritatē ac timorē pariunt. Per eos
aūt inuēta sunt Aruspicina & augutatio & ipsa quæ
dicunť oracula & necromātia & ars magica: & qcqd
præter ea maloꝝ exercent hoies uel palā uel occul
te quæ oia per se falsa sunt ut Sibilla erythræa testať
Errabilia sunt omni quæcūq; insipiētes hoies scrutā
tur quottidie. hi porro uagi spūs ut turbēt oia & er
rores humanis pectorib⁹ effundāt: serunt ac miscēt
falsa cum ueris: & hoium crudelitate mētita diuini
tate deludunt: hi deniq; cōtaminati ac perditi spūs
per oēm terrā uaganť: & in solaciū pditionis suæ p
dēdis hoibus opanť: Itaq; oia insidiis: fraudibus: do
lis: erroribusq; cōplent. Adhærēt enim singulis ho
minibus: & oēs hostiatim domos occupant: ac sibi
B genioꝝ nomen assumunt. Qui qm̄ spūs sunt tenu
es & cōpræhēsibiles insinuāt se corporib⁹ hominū
& occulte in uiscerib⁹ opati ualetudinē uitiāt: mor
bos citāt somniis aīos terrēt: mētes furoribus qua
tiunt: ut hoies his malis cogant ad deoꝝ auxilia de
currere. Et nocēt illi quidē: sed his a quib⁹ timentur
quos manus dei potēs & excelsa nō ptexit: qui pro
phani sunt a sacramēto ueritatis Iustos aūt idest cul
tores dei metuunt: cui⁹ noie adiurati de corporibus
excedūt: quoꝝ uerbis tanꝗ flagris uerberati nō mo
do demones eē se confitenť: sed etiā noia sua edunt.
quia nec deo p quē adiuranť: nec iustis quoruʒ uoce
torquenť: mētiri possunt. Itaq; maximis sæpe ullu
latib⁹ editis uerberari se & ardere pclamāt: tantū ha
bet dei cognitio ac iusticia ptātis. Cui ergo nocere
possūt nisi his quos hn̄t in sua ptāte. deniq; affirmat
Hermes eos qui cognouerūt deū nō tantū ab incur
sionib⁹ dæmonū tutos eē uerūetiā ne fato quidē te
neri. Vna inquit custodia pietas. piū enim hominē
nec dæmon malus nec fatū tenet. Nam deus liberat
pium ab oī malo: qđ eni unū & solū in hoib⁹ bonuʒ
pietas. Illos ergo neqssimos spūs quisqs ueneratus
fuit ac secut⁹ neq; cælo neq; luce potieť quæ sunt dei:
decidet in tenebras & inferos & supplicii sempiter
num. Quicūq; igiť sacramētū hois tueri rōnēq; na
turæ suæ nitiť obtinere. Ipse ab humo se suscitet: &
erecta mēte oculos suos tēdat in cælū nō sub pedib⁹
quærat deū nec a uestigiis suis eruat qđ adoret: sed
quærat in sublimi quærat in summo. Ita eni res hēt:
ut quisqs aiam suā cui⁹ origo de cælo est ad inferna
& ima pstrauerit eo cadet quo seipse deiecerit. Ideo
q; oportet rōnis ac status sui memorē nō nisi ad sup
na niti semp ac tēdere. Quod qui fecerit hic plane sa
piens hic iustus homo hic deniq; cælo dignus iudi
cabiť: quē suus parens nō humilē nec ad terrā more
quadrupedis adiectū: sed stantē potius ad rectum fi
gur eum fecit agnouerit. Hæc de secundo sequuntur
de tertio Lactātii quæ pars de philosophia erit & ue
ra sapientia. ¶ Ex Tertio libro Lactantii Firmiani
Autoritates incipiunt.

Q
Vonia deus hanc rei uoluit eē naturā ut C
simplex & nuda ueritas eēt luculētior qa
per se ornata satis est: ideoq; ornamētus
extrinsecus additis fucata corrūpiť: men
dacium uero specie placet aliena: quia p se corruptū
uanescit ac diffluit: nisi ornatu aliūde quæsito circū
linitū fuerit ac politū. Eteniʒ uidi maximos quosq;
oratores a causidicis mediocrib⁹ sæpe uictos ꝗ tan
ta est potētia ueritatis ut seipsam ꝗuis in reb⁹ exigu
is sua claritate defendat: quā nemo disputādo aut co
gitando assequi pōt. Nam causas naturaliuʒ rerum D
disquirere aut scire uelle. Sol utrum ne tantus quan
tus uideať an multis partib⁹ maior sit ꝗ omnis hæc
terra. item luna globosa sit an cōcaua. Et stellæ utrū
ne adhæreant cælo an per aerem libero cursu feran
tur. Cælū ipm̄ qua magnitudine qua materia cōstet
utrum quietum si aut mobile an incredibili celerita
te uoluať. Quanta sit terræ crassitudo aut quib⁹ fun
damētis librata aut suspensa sit: hæc inquā disputan
do & coniecturis uelle compræhēdere: tale est pro
fecto quale si disserere uelimus: qualem esse arbitra
mur cuiuspiam remotissime gētis urbeʒ quā nunꝗ
uidimus cuiusq; nihil aliud ꝗ nomen audiuimus: Si
nobis in ea re sciam indicemus quæ non pōt sciri nō
ne insanire uideamur: qui affirmare id audemus in
quo reuinci possimus quanto magis qui naturalia
quæ sciri ab homine nō possunt si scire se putant fu
riosi demētesq; sunt iudicandi. Recte igiť Socrates
& eum secuti Academici sciam sustulerūt quæ nō di
sputantis sed diuinātis est: Supest ut opinatio i pħia
sola sit. nā unde abest scia id totū possidet opinatio:
id enim opinať quisq; qđ nescit: illi aūt qui de reb⁹
naturalibus disputant opinanť ita esse ut disputant
Nesciunt igiť ueritatē. qm̄ sciētia certi est: opinatio
incerti. Stulti ergo sumus si hoc disputatione quæ
ramus: pōt enim supuenire aliquis qui opiones no
stras derideat: nosq; pro insanis habeat qui uelimus
id qđ nescimus quale sit opinari. Atqui hoc faciunt
philosophi quia disputant in cælo quid agať. sed eo
se id impune facere arbitranť. qui nullus existit qui
errores eoꝝ coarguat: ꝗ si existimarent descensurū
aliquem qui eos delirare ac mentiri doceret nunꝗ
quicꝗ de his rebus quas scire non possunt disputa
rent. Nec tamen ideo fœlicior putanda est eoꝝ im
prudentia & audacia: quia non redarguunť. Redar
guit enim deus cui sola ueritas nota est licet conue
nire uideatur: eamq; hominum sapiētiam pro sum
ma stultitia computat. Recte igitur Zeno ac stoici
opinationem repudiauerunt. Opinari enim te sci
re quod nescias non est sapientis sed temerarii poti
us ac stulti: ergo si neq; sciri quicꝗ potest ut Socra
tes docuit: neq; opinari oportet ut Zeno tota philo
sophia sublata est. Nō sic. Sunt enim multa quæ sci
re nos natura ipsa & usus frequens & uitæ necessitas
cogit. Itaq; parendum est nisi scias quæ ad uitā sint
utilia ut appetas. quæ periculosa ut fugias & uites.
præterea multa sunt quæ usus inuenit. Nam solis &

lunæ uarii cursus & meatur siderum & ratio tempo
rũ depҏhẽsa est & natura corpoꝝ a medicis herbarũ
qꝫ uires & ab agricolis natura terrarũ necnõ imbriũ
futuroꝝ ac tẽpestatum signa collecta sunt. Nulla de
niqꝫ ars est q̃ nõ scia cõstet. fuit igiꝉ iter pħos sapia
sed nemo uidit. Alii putauerũt posse sciri oia: sapiẽ
tes utiqꝫ nõ fuerũt. Alii nihil: ne hi qdẽ sapiẽtes fue
rũt. Illi qa plus homini dederũt hi qa minus: utrisqꝫ
in utrãqꝫ partẽ modus defuit. Ibi ergo sapientia est
ut neqꝫ te oia scire putes ꝙ est dei neqꝫ oia nescire ꝙ
est pecudis. Est enim aliqđ mediuꝫ ꝙ sit hois. Id est
scia cũ ignoratione cõiuncta & tẽperata. Scia in no
bis ab aio ẽ qui oriꝉ e cælo. Ignoratio a corpe ꝙ ẽ ter
ta. Vnde nobis & cũ deo & cum aialibꝰ est aliqua cõi
tas. Ita qm̃ ex his duobꝰ cõstamus elemẽtis quoruꝫ
alterũ luce ҏdictũ est alterũ tenebris pars nobis da
ta est sciæ pars ignorãtiæ ꝑ hũc quasi pontẽ transire
E sine cadẽdi periculo licet. Quod ad alterã pħiæ par
tẽ quã ipi moralẽ uocant. in qua totiꝰ pħiæ rõ conti
neꝉ: in qua sola oblectatio est atqꝫ utilitas: ĩ qua nul
lus dissidio nullus errori locꝰ est sed unũ sentite oẽs
oportet. Vnũ eligamus ac potissimũ ꝙ est summũ
ac principale bonũ in quo totiꝰ sapiæ cardo uersaꝉ.
Et Epicurus qdẽ summũ bonũ i uoluptate animi eẽ
censet. Aristippus in uoluptate corporis. Callio
phon & dinomachus honestatẽ cũ uoluptate iunxe
rũt. Diodorus in priuatione doloꝝ sũmũ bonũ po
suit. Hieronymus in nõ dolẽdo. Peripatetici auteꝫ
in bonis ai corpis & fortunæ. Erillus sũmũ bonũ eẽ
in scia. Zenon cũ natura cõgrueꝉ uiuere quorundã
stoicoꝝ uirtutẽ seq. Aristoteles in honestate ac uir
tute sũmũ bonũ collocauit. Hæ fere sunt oiuꝫ sniæ.
Quid ergo supest nisi ut omissis litigationibꝰ furio
sis ac ptinacibꝰ ueniamus ad iudicẽ illũ. s. datorẽ sim
plicis & quietæ sapiæ: qui nõ tãtũ informare nos &
inducere in uiã possit: uerũetiã de cõtrouersiis isto
rũ ferre sniam. Venio igiꝉ nũc ad ueræ sapiæ sũmũ
bonũ cuiꝰ natura hoc mõ determinãda est. primuꝫ
ut solius hois sit nec cadat in ullũ aliud aial. Deinde
ut soliꝰ animi nec coicari possit cũ corpe. postremo
ut nõ possit unq̃ sine scia & uirtute cõtingere. Sum
mũ igiꝉ hois bonũ in sola religiõe est. Nã cætera ẽt
quæ putanꝉ eẽ hoi ꝓpria in cæteris quoqꝫ aialibꝰ re
periunꝉ. Cum eni suas uoces ꝓpriis inter se notis di
scernũt atqꝫ dignoscũt colloqui uidenꝉ. Ridẽdi quo
qꝫ rõ apparet in his aliqua cũ demulsis auribꝰ & ocu
lis in lasciuiã resolutis aut hoi alludũt aut suis quisqꝫ
cõiugibꝰ aut uetibꝰ ꝓpriis. Religioni ergo seruien
dum est quã qui nõ suscipit ipe se ꝓsternit in terrã
& uitã pecudũ secutus humanitate se abdicat. Vnde
summũ bonũ qđ facit beatos nõ põt eẽ nisi in uera
religione atqꝫ doctrina cui spes Imortalitas adiũcta
est. Seneca quoqꝫ nullũ eẽ aliud uirtutis præmiũ q̃
Imortalitatẽ fateꝉ: laudans uirtutẽ in eo libro quem
de imatura morte cõscripsit. Vna inqt res est uirtu
tis quæ nos imortalitati donare possit & pares diis
facere. Sed & stoici quos secutus est negant sine uir
tute effici posse quenq̃ beatũ: ergo uirtutis præmiũ
beata uita est. Si uirtꝰ ut recte dictũ est beatã uitã fa
cit nõ est igiꝉ ut aiunt pħi ꝑ seipsam uirtꝰ expeten
da sed ꝓp uitã beatã q̃ uirtutẽ necessario sequiꝉ: qđ
argumẽtũ docere eos potuit quo eẽt summũ bonũ
Epicurus deum beatũ & incorruptũ uocat: qa sem
piternus est. Beatitudo aũt perfecta esse debet ut ni
hil sit quod eam uexare ac minuere aut imutare pos
sit. nec aliter quicq̃ existimari beatum põt nisi fuerit
incorruptũ. Incorruptũ aũt nihil est nisi ꝙ est Imor
tale. Sola ergo imortalitas beata est quia corrumpi
ac dissolui nõ põt. Quod si cadit in hoiem uirtꝰ qđ
negare nullus põt cadit & beatitudo. Non põt eniꝫ
fieri ut sit miser qui uirtute prædiꝰ est. Si cadit bea
titudo ergo & imortalitas cadit in hoiem quæ bea
ta est. Sũmum igiꝉ bonum sola imortalitas inueniꝉ
qa nec aliud aial nec corpꝰ attigit: nec põt cuiq̃ sine
sciæ uirtute idest sine dei cognitione ac iusticia pue
nire: cuius appetitio q̃recta q̃uera sit ipa uitæ huma
næ cupiditas indicat quæ licet sit tẽporalis & labore
plenissima expetitur tamẽ ab oibus & optatur: hãc
enim tam senes q̃ pueri: tam reges q̃ infimi: tam de
niqꝫ sapientes q̃ stulti cupiunt. Philosophi tamen q
de imortalitate disputant intelligere debuerũt ideo
ꝓpositam nobis esse uirtutẽ ut ҏdomitis libidinibꝰ
rerũqꝫ terrestrium supata cupiditate puræ ac uictri
ces animæ ad deum idest ad originem suam reuertã
tur. Idcirco soli aiantium ad aspectum cæli erecti su
mus ut summũ bonũ nostrum in summo eẽ creda
mus. Ideo religionẽ soli capimus ut ex hoc sciamus
humanũ spiritũ nõ esse mortalẽ quẽ deus qui est im
mortalis & desiderat & agnoscit. Non cadit igiꝉ in
homine beatitudo illo modo quo pħi putauerunt:
ut tunc beatus sit cuꝫ uiuit in corpore quod utiqꝫ ut
dissoluaꝉ corrũpi necesse est. Sed tunc cũ aia socie
tate corporis liberata in solo spiritu uiuit. Hoc uno
beati esse in hac uita possimus si minime beati eẽ ui
deamus. Si fugiẽtes illecebras uoluptatũ soliqꝫ uir
tuti seruientes in oibus miseriis laborisqꝫ uiuamus:
quæ sunt exempla & corroboramenta uirtutis.
Si deniqꝫ asperã illam uitã difficilẽqꝫ teneamus quæ
nobis ad beatitudinem patefacta est. Summũ igiꝉ
bonuꝫ ut dixi quod facit beatos non põt esse nisi in
uera religiõe atqꝫ doctrina cui spes imortalitatis ad
iuncta est. Nam corporis bona: idem incolumitas A
indolentia ualetudo non minus sunt mutis q̃ homi
ni necessaria. Quis enim scire contentus est non ex
petens aliquem fructum scientiæ. Artes ideo discũ
tur ut exerceantur: exercentur aũt uel ad subsidia ui
tæ: uel ad uoluptatem: uel ad gloriam. Summo la
bore summum bonum assequi necesse est. Magnuꝫ
esse credis uidere cælum atqꝫ solẽ: cur non ipsius uir
tutem prudentiam potestatem metiris ante cuius
opera miraris? Necesse est enim ut multo mirabili
or sit qui mirabilia fecit. Nam si te quispiam uocas
set ad cœnam in eaque optime acceptus esses. num
sanus uidere si pluris faceres ipsam uoluptatem:
q̃ autorem. Adeo ad corpus philosophi referunt
omnia nihil prorsus ad mentem nec uident ampliꝰ
q̃ sub oculos uenit. Sed nõ ideo nascimur ut ea quæ
sunt facta uideamus. Sed ut ipsum factorem reruꝫ
solum contemplemur. Quare si quis hoiem qui uere B
sapiet interroget cuius rei gratia natus sit responde

bit intrepidus ac paratus colendi se dei gratia natū. Qui nos ideo generauit ut ei seruiamus. Seruire autem deo nihil aliud est q̄ bonis operibus tueri & seruare iusticiam. Non ergo oculus mundus sed deus animo contēplandus est quia deus ut ipse est imortalis sic animū uoluit esse sempiternum. Dei autem contēplatio est uenerari & colere cōmunē parentē

C generis humani. Diuina eruditio dialeticam in qua omnis loquendi ratio continet non desiderat quia non in lingua sed in corde sapientia est: nec interest quali utare sermone. Res enim non uerba quæruntur: & nos non de grāmatico aut de oratore quorū sciētia est quomodo loqui deceat: sed de sapiente disserimus cuius doctrina est quomō uiuere oporteat Quod si neq; physica illa rō necessario est neq; hæc logica quia beatum facere non possunt: restat ut in sola ethica totius phiæ uis contineatur: ad quā se abiectis omnibus Socrates contulisse dicit: in qua etiā parte quoniā philosophi errauerunt: qui summum bonum cuius capiendi gratia grauati sunt non compræhenderunt apparet falsam esse & inanem oēm philosophiam: quia nec instruit ad iusticiæ munera

D nec officium hominis rōnesq; confirmat. Arrogās est quæ sibi audet uendicare quod humana conditio nō recipit. Vellem igitur Ciceronem paulisper ab inferis surgere ut uir eloquentissimus ab homūculo non diserto doceret. Sicut unus est huius mundi cōstitutor & rector deus una ueritas: ita unam eē ac simplicē sapientiam necesse est: quia quicquid est uerum ac bonum id pfectum eē nō pōt nisi fuerit sin-

E gulare. Qui docent tantū nec faciunt ipsi præceptis suis detrahunt. Bonum aūt est recta & honesta pcipere: sed nisi & facias mendacium est & incōgruens atq; ineptum non in pectore sed in labris habere bonitatem. Qui nimium parcus est discit aqua & polenta uitam posse tolerari: qui odit uxorē huic enumerantur cælibatus bona: habenti malos liberos orbitas prædicatur: aduersus impios parentes nullū uinculum esse naturæ. Litteræ licet paucæ sint uariæ tamē collocatæ inumerabilia uerba cōficiunt. Non enim phas aut eum qui scelerat' in uita fœliciter effugere q̄ mereretur: aut eum qui ob iusticiam miser-

F rimus fuerit sua mercede fraudari. Siquis nos interroget utrum ne bonum sit mors an malum. Respondebimus qualitatem eius ex uitæ ratione pendere. sicut ipsa uita bonum est si cum uirtute uiuatur malum' si cum scelere: Sic & mors ex præteritis uitæ actibus ponderanda est. Ita fuit ut si uita in dei religione transacta sit mors malum nō sit quia translatio est ad imortalitatem: si aliter: malū sit necesse est: qm̄ ad æterna supplicia trāsmittit. Celebre hoc puerbium Socrates habuit: quod supra nos est nihil ad nos attinet. At nulla uehemētior discordiarum est causa q̄ unius fœminæ a multis marib' appetitio. Quid dicā de his nescio qui cum semel aber-

G rauerunt constanter in stulticia pseuerauerant & uanis uana defendunt: nisi qd' eos interdum puto aut ioci causa philosophari: aut prudētes & scios mēdacia defendenda suscipere: quasi ut igenia sua in ma-

H lis rebus exerceant uel ostēdāt. Da mihi uirum qui sit iracundus maledictus: effrenat': paucissimis dei uerbis tam placidum q̄ ouem reddā. Da cupidū auarum: tenacē: iā eum tibi liberalē dabo & pecuniā suā plenis manib' largientē. Da timidū doloris ac mortis: iā cruces & ignes cōtēnet. Da libidinosum adulterū ganneonē: iam sobriū castum & cōtinentē uidebis. Da crudelē & sanguinis appetentē: iam in uerā clementiā furor ille mutabit. Da iniustū: iniustum peccatorē continuo: & æquus & prudens & inocēs erit. Vno eni lauacro malicia ois abolebit. Tāta diuinæ sapiæ uis est ut in hois pectus infusa matrē delictoꝝ uno semel impetu expellat ad qd' efficiēdū nō mercede nō libertis nō lucubrationib' opus est: gratis ista fiunt: facile cito: pateant modo aures. Nam nos aqua nō uēdimus nec solem mercede pstamus dei fons uberrimus atq; plenissimus patet cunctis: & hoc cæleste lumen uniuersis orit quicunq; oculos habēt: & dei præcepta sic totum hoiem imutant & exposito uetere nouum reddūt ut nō cognoscas eūdē eē. Quid ergo nihil ne phi simile pcipiunt: imo p

I multa & ad uerū frequēter accedunt. Sed nihil ponderis habēt illa præcepta. Quia sunt humana & autoritate maiore idest diuina carēt. Nemo igit credit qui tam se hoiem putat eē qui audit q̄ est ille qui pcipit: præterea nihil apud eos certi est nihil q ul' scientiā ueniat sed cum oia coniecturis agant multa et diuersa & uaria pferant. Stultissimi est hois pceptis eoꝝ uelle parere quæ utrum sint uera uel falsa dubitat: & ideo nemo paret qa nemo uult ad incertū laborare: uirtutē stoici eē aiunt quæ sola efficiat uitā beatā nihil pōt uerius dici. Sed quid si cruciabit aut dolore efficiet: poterit ne quisq̄ inter carnifices beatus eē? Immo uero illat' corpori dolor materia uirtutis est. Itaq; in tormētis quidem miser est. Nullus

A igit ex uirtute fructus est ubi uirtus mortalis est & caduca. Itaq; umbrā quondā uirtutis uidebāt ipsam uirtutē non uidebant. Defixi eni fuerūt in terrā nec uultus suos in altū erigebāt ut eam possent intueri quæ sese cæli regionib' ostētabat. Beatus est igit sapiens in tormētis sed cum torquent prō fide: pro iusticia: pro deo: illa patiētia doloris beatissimū facier. Est enim deus qui solus pōt honorare uirtutē: cui' merces imortalis sola est: q̄ qui nō appetūt nec religionē tenent cui æterna subiacet uita: pfecto neq; uirtutis uim sciunt cuius pmiū ignorāt: nec in cælum spectant qd' ipsi se facere putant: cum res nō inuestigabiles quærūt: quia ratio in cælum spectandi nulla est alia nisi aut religionē suscipere: aut animā suam imortalem esse credere. Quisquis enim aut colendum deum esse intelligit aut imortalitatis spem ppositam sibi habet meos eius in cælo est & licet id non aspiciat oculis animi tamē lumen aspicit. Qui

B aūt religionē non suscipiunt terreni sunt quia regio de cælo est: & qui animam putant cum corpore interire æquæ in terram spectāt quia ultra corpus qd' est terra nihil amplius uident q̄ sit imortale. Nihil igitur prodest ita factum esse hominē ut recto corpore spectet in cælum nisi erecta mente deum cernat: & cogitatio eius in spe uitæ perpetuæ tota uersetur. Quapropter nihil aliud est in uita quo ratio

quo conditio nr̃a nitaᷓ nisi dei qui nos genuit agni
tio & religiosus & pius cult⁹. Vnde qm̃ ph̃i aberrát
utriq; nõ fuerunt: quæsiuerũt illi quidem sapiam sed
qm̃ nõ rite quærebát ꝓlapsi sunt longius & in tátos
C errores inciderũt. Maximo quidẽ errore ph̃i credũt
esse fortunã quasi deam quandã res humanas uariis
casibus illudentẽ. quia nesciunt unde sibi bona & ma
la eueniát: cum hac se cõpositos ad ptælandã putát.
nec ullã tñ rõnem reddũt a quo & quã ob cãm. sed
tñ cum fortuna se digladiari momẽto oĩb⁹ glorian
tur. M. T. in cõsolatione pugnasse se semp cõtra for
tunã loquiᷓ eãq; a se eẽ separatã cum fortiter inimi
coꝝ impetus recudisset nec tñ quid se ab ea fractum
cum domo pulsus p̃ria caruit. Tum aũt cum amise
rit carissimã filiã uictum se a fortuna turpiter confi
teᷓ. Magnã inquit etiã eẽ fortunæ uim in utrãq; par
tem. Nã & cum ꝓspero flatu eius utimur ad exitus
ꝑuenimus optatos: & cum respirauerit uel reflaue
rit affligimur: sed certe fortuna nihil per se est: nec
sic h̃ndum est tanq̃ sit in aliquo sensu. Nã si fortuna
dea sit cur hoĩbus inuideat eosq; ꝑditos cupiat cũ ab
his religione colaᷓ? Cur æquior sit malis iniqor aũt
bonis? Cur insidietur: affligat: decipiat: exterminet?
O Quis illã gñi hoĩum uexatricẽ ꝑpetuã constituerit?
Cur deniq; tã malã sortita sit ptãtẽ: ut res cũctas ex
libidine magis q̃ ex uero celebret obscuretq;. Hæc i
quam ph̃os inquirere oportuit potiusq̃ temere in
nocentẽ accusare fortunã: quæ etiã si sit aliqua nihil
tñ afferri ab his põt: cur hoĩbus tam inimica sit q̃ pu
tatur. Itaq; illæ oẽs rõnes q̃bus iniquitatẽ fortunæ
lacerant se suasq; uirtutes cõtra fortunã supbissime
iactát: nihil sunt aliud q̃ deliramẽta incõsideratæ le
uitatis. Est aũt quidã ꝑuus ac subdolus sp̃us qui ẽ
inimicus hoĩs. hostisq; iusticiæ: hic insidiaᷓ uniuersis
nõ fortuna: & eos qui deũ nesciunt errore impedit.
stulticia obruit: tenebris circũfundit: ne quis possit
ad diuini nois noticiã ꝑuenire: in quo uno & sapia
cõtineᷓ & uita ꝑpetua. Eos aũt qui deum sciunt do
lis & astu aggrediᷓ ut cupiditate: aut libidine ueniat
aut peccatis deprauatos impellat ad mortem. Vel si
dolo nihil ꝓfecerit uiolentia deiicere conaᷓ. Vulgi
igiᷓ & imperitoꝝ opinionibus credunt: qui fortunã
D putant eẽ quæ tribuat hoĩbus bona & mala. Turpe
E est hoiem ingeniosum id dicere qđ si neges ꝓbare
nõ possit. Oĩs sapia hois in hoc uno est ut deum co
gnoscat & colat. hoc nostrũ dogma hæc summa est.
Quãta itaq; uoce possum testificor: ꝓclamo: denũ
cio: hoc est illud qđ ph̃i oẽs in tota sua uita quæsie
runt: nec unq̃ tñ inuestigare: cõprehendere: tenere
ualuerũt: quia religionẽ aut ꝑuã retinuerunt: aut
totam penitus sustulerunt: facessant igiᷓ illi omnes
quia humanã uitam nõ instruunt sed turbát. Quid
enim docẽt aut quem instruũt qui seipsos nondum
instruxerũt quẽ sanare ægroti. quẽ regere cæci pos
sunt? Qui uult igiᷓ sapiens ac beatus esse audiat dei
uocẽ: discat iusticiã: sacramẽtum natiuitatis suæ no
scat humana contẽnat: diuina suscipiat ut summum
illud bonum ad quod natus est possit adipisci. Hæc
de Tertio: sequuntur de Quarto.

¶ Ex quarto libro Lactantii autoritates incipiunt.

Quidem soleo mirari q; cũ Pythagoras
& postea Plato amore indagandæ uerita F
tis incẽsi ad ægyptios & persas & magos
usq; penetrassent: ut earum gentiũ ritus
ac sacra cognoscerent (Suspicabanᷓ enim sapientiã
in religione uersari) ad iudæos tantũ non accesserũt
penes quos tunc solos erat: & quo facilius ire potuis
sent: sed id factum eẽ arbitror diuina ꝓuidentia ne
scire possent ueritatem: quia nondũ fas erat alieni
genis hoĩbus religionem dei ueri iustitiãq; notesce
re. Statuerat enim deus appropinquãte ultimo tp̃e
ducem magnũ cælitus mittere: qui eam perfido in
gratoq; populo ablatã cæteris nationib⁹ reuelaret.
Quã quidẽ sapiam cũ religione sic cohærere ostidam
ut diuelli utrũq; nõ possit. Nã ubi sapia cum religio
ne insepabili nexu cohæret utrũq; eẽ uerũ necesse est
quia & in colẽdo sape debemus. i. scire quid nobis &
quomõ sit colendũ: & in sapiẽdo colere. i. re & actu
qđ scierimus implere. Vbi ergo sapia cum religiõe
cõiungiᷓ: ibi. s. ubi deus coliᷓ unus: ubi uita & actus
oĩs ad unũ caput ad unã summã referᷓ. deniq; idem
sunt doctores sapiæ qui & dei sacerdotes. Nec tamẽ
moueat quenq̃ quia & sæpe factũ est & fieri põt ut
ph̃us aliqs deoꝝ suscipiat sacerdotiũ: qđ cum fit nõ
tamẽ cõiungiᷓ ph̃ia cum religione: sed & ph̃ia inter
sacra cessabit: & religio quãdo ph̃ia tractabitur. Illa
enim religio muta est nõ tantũ quia mutoꝝ est sed
quia ritus eius in manu & digitis est. Non in corde
aut lingua sicut nostra quæ est uera. Idcirco & in sa
piẽtia religio & in religione sapia est: ergo non põt
segregari: quia sape nihil aliud est nisi deũ ueꝝ iustis
& piis cultibus honorare. Vnus aũt colendus est q
põt uere pater noiari: Idem etiã dñs sit necesse est.
quia sicut põt indulgere ita ẽt coercere. patet iõ ap
pellandus est quia magna & multa largiᷓ deus ideo
quia castigandi ac puniendi habet maximã ptãtem.
Quibus reb⁹ apparet qm̃ inter se cõiuncta sunt sapi
entia & religio. Sapiẽtia spectat ad filios quæ exigit
amorẽ: religio ad seruos quæ exigit timorẽ. Nam si
cut illi patrẽ diligere debẽt & honorare: sicut hi do
minũ colere ac uereri: deus aũt qui unus est qm̃ utrã
q; personã sustinet & p̃ris & dñi: & amare eum de
bemus quia filii sumus: & timere qa serui. Non põt
igiᷓ nec religio a sapia separi: nec sapia a religiõe se
cerni: qa idẽ deus est qui & itelligi debet qđ est sapi
entiæ: & honorari qđ est religionis. Sed sapia præ
cedit: religio sequiᷓ qa prius est deũ scire cõsequens
colere. Ita in duob⁹ noĩb⁹ una uis est q̃uis diuersa eẽ
uideanᷓ: alterũ eni positũ est in sensu: alterũ in actu:
sed tamẽ similia sunt duobus riuis ex uno fonte ma
nantibus. fons aũt sapiæ & religiõis deus est: a quo
hi duo si aberrarint arescát necesse est: quæ qui ne
sciunt nec sapiẽtes eẽ possunt nec religiosi. Nũc qm̃ G
docui sapiam & religionẽ nõ posse deduci supest ut
de ipsa religione & sapiẽtia disseramus. Sentio qui
q̃ difficilis sit de rebus cælestibus disputatio: sed tam̃
audendum est ut illustrata ueritas pateat multiq; ab
errore atq; interitu liberentur: qui eam sub uelami
ne stultitiæ latentem aspernantur ac respuunt. Sed
priusq̃ incipiam de deo & operibus eius dicere pau

ca mihi de ꝓphetis ante dicẽda sunt quoꝝ testimo-
H niis nunc uti necesse est. Ante oia qui ueritatẽ studet
cõpræhẽdere nõ modo intelligẽdis ꝓphetaꝝ uoci-
bus aiam debet intẽdere: sed etiã tẽpora ꝑ quæ qsq;
illoꝝ fuerit diligẽtissime inqrere: ut sciat & quæ fu-
tura ꝓdixerunt: & post quot ãnos ꝓdicta completa
sunt nec difficultas in his colligẽdis iest ulla. Et moi-
ses quidẽ primus ꝓpheta qui troianũ bellũ nonin-
gẽtos fere annos antecessit. Is cum per annos qua-
draginta populũ rexisset: successorẽ habuit Iosueq
septẽ & uiginti annis tenuit principatũ. Exinde sub
ducib⁹ fuerũt per annos trecẽtos septuaginta. Tuꝫ
mutato statu reges hẽre ceperũt quib⁹ impiuꝫ tenẽ
tib⁹ per annos quadringẽtos qnquagita usq; ad Se-
dechiæ regnũ oppugnãti a rege babyloniæ capti iu
dæi diuturnũ seruicium ꝑtulerũt: donec septuagesi-
mo post ãno Cyrus maior iudæos terris ac sedibus
suis redderet qui ꝑ idẽ tẽpus in persas suscepit impe
riũ quo Romæ tarquinus supbus. Quare cũ ois tẽ-
poꝝ series & ex iudaicis & græcis romanisq; histo-
riis colligat: etiã singuloꝝ ꝓphetaꝝ tpa colligi pñt
quoꝝ sane ultimus zacharias fuit quẽ cõstat sub da
rio rege: secũdo anno regni eius octauo mense ceci-
nisse. Quod siqs collectis ꝓspectisq; tpalib⁹ funda-
mẽtũ doctrinæ salubriter iecerit & ueritatẽ penitus
compræhẽder: & errorẽ cognita ueritate deponet.
A Deus igit machinator cõstitutorq; rerũ anteq̃ præ-
clarũ hoc opus mũdi adoriet sanctũ & incorruptibi
lẽ & incõpræhẽsibilẽ spiritũ genuit quẽ filiũ nuncu
paret & q̃uis alios postea per ipm inumerabiles cre
auisset quos angelos dicimus: hũc aũt soluꝫ primo-
genitũ diuini nois appellatione dignat⁹ est paterna
s. uirtute ac maiestate pollere. Esse aũt summi dei fi-
lium qui sit ptãte maxima ꝓditus nõ tantũ cõgruẽ-
tes in unũ uoces ꝓphetarum sed etiã Trismegisti ꝓ
B dicatio & sibillarũ uaticinia demõstrãt. Nã Hermes
his usus est uerbis. Dominus aũt oium factor queꝫ
deũ noiare uidemus sm deũ fecit uisibilẽ atq; sensibi
lem. Sensibilẽ aũt dico nõ qa ipe sentit sed qd ad sen
sum mentẽ suggerat: quia igit hunc fecit primuꝫ &
solũ & unũ uel bonus ei uisus est & plenissimus om
niũ bonoꝝ gauisus est & uimis dilexit q̃si suũ partũ
C Sibilla erythræa in carminis sui principio qd a sum
mo deo exorsa est: filiũ dei ducẽ & imparorẽ omniũ
ꝓdicat. Et rursus in fine ait. Alterũ dedit deus fideli-
bus uiris honorare. Et alia sibilla ꝓcipit hũc oporte-
re cognosci. Ipm tuũ cognosce deũ qui dei filius est
D Salomon ꝓterea de christo filio dei tale ꝓfert testi-
moniũ. Deus cõdidit me initio uiarũ suaruꝫ in opa
sua ante sæculũ fundauit me. In principio anteq̃ ter
rã faceret: anteq̃ abyssos cõstitueret priusq̃ ꝓcederẽt
fontes aquaruꝫ: ante oẽs colles genuit me dñs: fecit
regiones & fines inhabitabiles sub cælo. Cum pare
ret cælos aderã illi: & cũ secerneret suã sedẽ: cũ sup uẽ
tos faceret ualidas nubes. & cum firmatos ponebat
mõtes sub cælo: quãdo fortia faciebat fundamenta
terræ erã penes illum disponẽs ego erã cui adgaude
bã quottidie aut iucũdabar ante faciẽ eius cũ lætare
E tur orbe pfecto. Idcirco illũ Trismegistus creatorẽ
dei cõsiliariũ & Sibilla cimboiaon appellat q; tanta
sapia & uirtute sit instructus a deo patre ut consilio
eius & manib⁹ uteret in fabricatione mũdi. Nomẽ F
dei filii ne angelis qdẽ notũ esse qui morant in cælo
sed ipsi soli ac deo pri nec ante id publicabit ut est sã
ctis litteris traditũ q̃ dispositio dei fuerit ipleta: de-
inde ne enũciari posse hois ore: sicut Hermes docet
hæc dicẽs. Est enim filii secretus qdã sermo sapiæ de
solo dño oium: & ꝓsciẽte oia deo: quem dicere supra
hoiem est. Sed q̃uis nomẽ eius qd ei a principio pr
sũmus iposuit nullus alius ꝓter ipm sciat: hẽt tamen
& inter angelos aliud uocabulũ & inter hoies aliud.
Iesus quippe inter hoies noiat. Nam christus nõ ꝓ-
prium nomen est sed nũcupatio ptãtis & regni. Sic
enim iudæi reges suos appellabant. Et nos eũ chri-
stum nũcupamus. i. unctum q hebraice Messias dr.
Nunc uero de prima ei⁹ natiuitate dicamus. Impri G
mis eni testificamur illũ bis eẽ natum primũ in spi-
ritu postea in carne. Vnde apud Hieremiã ita dicit
prius q̃ te formarẽ in utero noui te: & itẽ apud ipm
Beatus qui erat anteq̃ nasceret: qd nulli alii cõtigit
præterq̃ christũ qui cũ eẽt a principio fili⁹ dei rege-
nerat⁹ est denuo sm carnẽ: quæ duplex natiuitas ei⁹
magnũ itulit humanis errorẽ pectorib⁹ circũfudit
tenebras: etiã his qui uere religionis sacramẽta reti-
nebãt. Sed nos id plane dilucideq; mõstrabimus: ut
amatores sapiæ facilius ac diligẽtius istruant: quãq̃
nec sciri a quoq̃ possunt: nec narrari opa diuina. Sed
tñ sanctæ litteræ docẽt in qb⁹ cautũ est illũ dei eẽ ser
monẽ: it ẽq; cæteros angelos dei spũs eẽ. Nam smo
est spũs cũ uoce aliqd significante ꝓlatus sed tñ qm̃
spũs & smo diuersis partib⁹ ꝓferunt: spũs naribus:
ore smo ꝓcedit magna inter hũc dei filiũ cæterosq;
angelos differẽtia est. Illi eni ex deo taciti spũs exie-
rũt quia nõ ad dei doctrinã tradendã sed ad ministe
rium creabant. Ille uero cum sit & ipse spũs tñ cum
uoce ac sono ex dei ore ꝓcessit sicut uerbũ: ea. s. rõne
quia uoce ei⁹ ad ppl̃m fuerat usurus. Idest q; ille fu-
turus magister eẽt doctrinæ dei & cælestis archani
ad hoies ꝓferẽdi: q; ipm primo locutus est ut ꝑ euꝫ
ad nos loqueret & ille uoceꝫ dei ac uoluntatẽ nobis
reuelaret. Merito igit sermo & uerbũ dei dicit: quia
deus ꝓcedentẽ de ore suo uocalem spũm quem non
utero de mẽte cõceperat: inexcogitabili quadã ma-
iestatis suæ uirtutæ & potẽtia in effigiẽ quæ ꝓprio
sensu ac sapia uigeat cõpræhẽdit: & alios inter spũs
suos in angelos figurauit. Nostri spũs dissolubiles
sunt: quia mortales sumus: dei aũt spũs etiã uiuunt
& manent & sentiũt qa & ipse imortalis est & sensus
ac uitæ dato. Nostræ uoces licet aura misceant atq;
uanescant: tñ plerũq; pmanẽt lr̃is cõpræhẽsæ. Quã-
to magis credẽdum est dei uocẽ & manere in æter-
num & sensu ac uirtute cõitari: quã de deo pr̃e tanq̃
riuus de fonte traduxerit. Quod siquis miratur ex
deo deũ ꝓlatione uocis ac spũs potuisse generari si
sacras uoces ꝓphetarum cognouerit desinet profe-
cto mirari. Dauid aũt rex potẽtissimus qui troianæ H
urbis excidium plus ducentos antecessit annos: pro
pheta quidem & diuinoꝝ scriptor omnium sic ait.
Verbo dei cæli solidati sunt & spiritu oris eius om-
nis uirtus eoꝝ. Item rursus. Eructauit cor meũ uer-

bum bonũ:dico ego opa mea regi:cõteſtans uideli-
cet nulli alii opa dei nota eẽ niſi filio ſoli q eſt uerbũ
I dei & quẽ tegnare ĩ ppetuũ neceſſe eſt. Itẽ Salomõ
ipſm uerbũ dei eẽ demonſtrat cuius manibus opera
ipſa iſta mundi fabricata ſint. Ego inqt ex ore altiſſi
mi ꝓdii ante oẽm creaturã:ego in cælis feci ut ori
ret lumen indeficiẽs:in nebula texi oẽm terrã: ego ĩ
altis habitaui & thronus meus in colũnã nubis. Ioã
K nes quoq; ita tradidit. In principio erat uerbum: &
uerbum erat apud deũ & deus erat uerbũ: hoc erat
in principio apud deum: omnia per ipſum facta
ſunt: & ſine ipſo factum eſt nihil. Sed melius græ-
ci logos dicunt q̃ nos uerbmu ſiue ſmonem: logos
enim & ſermonẽ ſignificat & rõnem quia ille eſt &
uox & ſapiẽtia dei:hunc ſermonẽ diuinũ ne phi qui
dem ignorauerũt. Siquidẽ Zeno rerũ naturæ diſpo
ſitorẽ atq; opificẽ uniuerſitatis ꝑdicat:quẽ & fatũ &
neceſſitatẽ rerum & deum & aĩum Iouis nuncupat
ea.ſ.cõſuetudine qua ſolet iouẽ pro deo accipe. ſed
nihil obſtant uerba cũ ſnia cõgruat ueritati. eſt eni
M ſpũs dei quẽ ille aĩum iouis nũcupauit. Nã Triſme-
giſtus qui ueritatẽ pene uniuerſam neſcio quõ inue
ſtigauit:fatetur eẽ ineffabilẽ quẽdã ſanctũq; ſermo-
N nem cui⁹ enarratio modum hoĩs excedat. Nunc de
ſecunda chriſti natiuitate. In primis igit̃ hoĩes ſcire
oportet ſic a pricipio ꝓceſſiſſe diſpoſitionẽ ſummi
dei ut eſſet neceſſe appropinquante ſæculi termino
dei filium deſcẽdere in terrã ut cõſtitueret dei tẽplũ
doceretq; iuſticiã. Verũtamẽ non uirtute angeli aut
ptãte cæleſti: ſed in figura hoĩs & in cõditione mor-
tali. Et cum magiſterio functus fuiſſet traderetur in
manus impioꝝ mortẽq; ſuſciperet & per uirtutem
dñicam tertio die reſurgeret. Deſcẽdens itaq; de cæ-
lo ſanctus ille ſpũs dei ſanctã uirginẽ cuius utero ſe
inſinuaret elegit. At illa diuino ſpiritu repleta cõce-
pit & ſine ullo attactu uiri repẽte uirginalis uterus
intumuit. Quod ſi aĩalia quædã uento & aura conci
pere ſolere oĩbus notum eſt:cur quiſq̃ mirũ putet
cui cum ſpũ dei facile eſt: & hoc quidẽ futurum ante
multa ſæcula ꝓphetæ cecinerũt. Salomõ in pſalmo
ita dixit. Infirmat⁹ eſt uterus uirginis & accepit fœ
tum & grauida facta eſt in multa miſeratiõe mater
uirgo. Item propheta Eſaias cuius hæc uerba ſunt.
Propterea dabit deus ipſe ſignum. Ecce uirgo cõci-
piet & pariet filium & uocabit̃ nomẽ ei⁹ Emanuel.
Item & Dauid. Veritas de terra horta. quia deus in
quo ueritas eſt terrenũ corpus accepit: ut terrenis
uiã ſalutis aperiet. Idẽ Eſaias. Exultent cæli deſup &
nubes induant iuſticiã aperiat̃ terra & pullulet ſalua
torẽ. ergo enim dñs deus creaui te. Idẽ. Ecce nobis
natus eſt puer & datus eſt nobis filius cui⁹ imperiũ
ſup humeris eius & uocatũ nomẽ eius magni conſi
lii nũcius. Idcirco eni miſſus eſt a deo pr̃e ut uniuer-
ſis gentibus quæ ſub cælo ſunt ſingularis & ueri dei
ſanctũ myſteriũ reuelaret ablatũ pfido populo q ad
uerſus deũ ſæpe deliquit. Daniel quoq; ſimilia plo-
cutus eſt. Videbã inqt in uiſu noctis & ecce in nubi-
bus cæli ut filius hoĩs ueniẽs & uſq; ad uetuſtũ dieꝝ
ꝑuenit. Et qui aſſiſtebãt obtulerunt eum: & datũ eſt
regnũ honor & imperiũ: & oẽs populi tribus liguæ
ſeruiẽt ei: & poteſtas eius æterna quæ nunq̃ trãſibit
& regnũ eius qd̃ nõ corrũpet̃. Sũmus igit̃ de⁹ ac pa
rẽs oĩum cum religionẽ ſuã transferre uoluiſſet do-
ctorẽ iuſticiæ miſit e cælo: ut nouis cultoribus nouã
legẽ in eo uel p eũ daret nõ ſicut añ fecerat p hoĩem
ſed tñ eum naſci uoluit tanq̃ hoĩem: ut p oĩa ſummo
pr̃i ſimilis exiſteret. Ipſe eni deus pr̃ & origo & pri-
cipiũ rerũ: qm̃ parẽtibus caret a Triſmegiſto ueriſſi
me noiat̃ q ex nullo ſit ꝓcreatus. Idcirco & filiũ bis
naſci oportuit ut ipſe fieret apatrio atq; amatrio. In
prima eni natiuitate ſpiritali amatrio fuit q ſine of
ficio mr̃i a ſolo deo pr̃e generat⁹ eſt. In ſecũda uero
carnali apatrio fuit qm̃ ſine pr̃is officio uirgiali ute-
ro ꝓcreat⁹ eſt: ut mediã iter deũ & hoĩem ſubſtantiã
gerẽs noſtrã hãc fragilẽq; naturã q̃ſi manu ad imor
talitatẽ poſſet educere. Factus eſt & dei fili⁹ p ſpm̃: A
& hoĩs p carnẽ. Ideſt & de⁹ & hõ. dei uirtus in eo ex
opib⁹ quæ fecit apparuit: fragilitas hoĩs ex paſſione
quã ꝑtulit. Vnde Eſaias. Tu eni deus es & nos neſcie
bamus deus iſrael ſaluator. Itẽ Hieremias. hic eſt de
us nr̃ & non deputabit̃ alius abſq; illo. Itẽ Dauid in
pſalmo. Thronus tuus in ſæcula ſæculoꝝ uirga æq-
tatis uirga regni tui. Dilexiſti iuſticiã & odio habui
ſti iniqtatẽ: ꝓpterea unxit te deus deus tuus oleo ex
ultationis: deinde hoĩem fuiſſe eũ ieremias docet di
cens. Et hõ eſt & qs cognouit eũ? itẽ Eſaias. Et mittet
eis de⁹ hoĩem q ſaluabit eos. Sed Moiſes in numeris
ſic loqt̃. Orief̃ ſtella ex iacob & exurget hõ ex iſrael.
Præterea apud eũdẽ Eſaiã ſic ſcriptũ eſt. Et erit in il-
la die radix ieſſe & quæ exurget pricipari in natiões
in eũ gẽtes ſperabũt & erit reges ei⁹ honore. Et alio
loco. Exiet uirga de radice ieſſe & flos de radice eius
aſcẽdet: & regeſcit ſup eũ ſpũs dei: ſpũs ſapiæ & intel
lectus: ſpũs conſilii & fortitudinis ſpũs ſciæ & pieta
tis: & impleuit eum ſpũs timoris dei. Quibus ex re B
bus apparet prophetas omnes denunciaſſe de chri
ſto fore aliquando ut ex genere Dauid corporaliter
natus conſtitueret æternum tẽplum deo quod ap-
pellatur eccleſia: & uniuerſas gentes ad religionem
dei ueram cõuocaret. hæc eſt domus fidelis hoc im
mortale templum: in quo ſiquis non ſacrificauerit
mortalitatis præmium non habebit: Cuius templi
& magni & æterni: quoniam chriſtus fabricator fu-
it. idem neceſſe eſt habeat in eo ſacerdotium ſempi-
ternum: de quo Dauid in pſalmo. Iurauit dominus
& non penitebit eum: tu es ſacerdos in æternum:
item Baſilion. Et ſuſcitabo mihi ſacerdotem fidelẽ
qui omnia quæ ſunt in corde meo faciet: & ædifica-
bo ei domum fidelem & tranſibit in cõſpectu meo
omnibus diebus. item Zacharias. Et oſtendit mihi
dominus deus ieſum ſacerdotem magnum ſtantẽ
ante faciem angeli domini & diabolus ſtabit ad dex
teram ipſius: ut contradiceret ei. Quis nõ igitur ca
ptos mẽtib⁹ tum fuiſſe iudæos arbitret̃! qui cũ hæc
& legerent & audirẽt nefarias manus deo ſuo itule-
rũt. Nunc a principio totius ſacramẽti origo narrã C
da eſt. Maiores enim noſtri qui erant principes iu-
dæoꝝ cum ſterilitate atq; inopia laborarent tranſi-
rent in ægyptũ rei frumẽtariæ grã: ubiq; diuti⁹ cõ-
morantes intollerabili ſeruitutis iugo ꝑmebantur.

Tum misertus eo℞ deus eduxit eos & liberauit de
manu regis egyptio℞ duce Moyse: per quē postea
lex illis a deo data est. in qua eductione ondit uirtu-
tē maiestatis suæ deus traduxit enim ppl'm medio
mari rubro pcedēte angelo & scindēte aquā ut po-
pulus per siccū gradi posset. Qua re audita tyrānus
egyptiorū cū magna suo℞ manu insecut⁹ est & ma
re adhuc patēs temere ingressus: coeūtibus aquis cū
omni exercitu deletus. Hebræi uero ingressi in soli-
tudine multa mirabilia uiderūt. Namq; cū siti pate
rētur ictu uirgæ pcussa petra exiliuit fons aquæ po
polūq; recreauit. quo rursus esuriēte cælestis alimē-
ti pluuia descēdit: quinetiā coturnices in castra eo℞
uētus induxit: ut nō mō pane cælesti sed etiā instru-
ctoribus epulis saturarētur. pro his tñ diuinis bene
ficiis honorē deo nō reddiderūt: sed depulsa iam ser
uitute. iam siti famaq; deposita in luxuriam plapsi
pphanos ægyptiorū ritus animos transtulerūt. Po
stea uero cū in deserta parte quadā siriæ cōsedissent
amiserūt uerū nomē hebræi: & qm princeps exani-
mis eorū Iudas erat Iudæi appellati sunt: & terram
quā incoluere iudæa. Et primo quidē non dño regū
subiecti fuerūt sed populo ac legi: ciuiles iudices pñ
debāt nō tñ in annū cōstituti sicut romani consules
sed ppetua iurisditione summissi. Tñ sublato iudicū
noie potestas regalis inducta est: ubi tñc finitimo℞
belli uexati. postremo capiti abductiq; babylonem
pœnas impietatis suæ graui seruitio pependerunt:
donec Cyrus ueniret in regnū qui statim iudæos re
stituit edicto exinde tetrachas habuerūt usq; ad he-
rodē qui fuit sub impio Tiberii Cæsaris. Cuius ãno
xv. & duobus geminis cōsulibus ante diē. x. kalēdas
D Aprilis iudæi christū cruci affixerūt. Cū igr sæpe iu
dæi pceptis salutaribus repugnarēt atq; a diuina le-
ge desisterēt aberrātes ad ipios cultus deorū: tñ de-
us iustos & electos uiros spiritu sancto iplebat: pro
phetas in media plebe cōstituens per quos peccata
ingrati populi uerbis minātibus increparet: & ni-
hilomin⁹ hortaret ad penitētiā sceleris agēdā: quā
nisi egissent atq; abiectis uanitatibus ad deū suū re-
diissent fore ut testamētū suū mutaret. Idest hæredi
tatē uitæ mortalis ad exteras cōuerteret natiōes: ali
umq; sibi populū fideliorē ex alienigenis cōgrega-
ret. Illi aūt a pphetis icrepati nō mō uerba eorū re-
spuerūt: sed q; sibi peccata exprobrarent offensi eos
E ipsos exqsitis cruciatibus necauerūt. Itaq; desiit mit
tere pphetas ad eos sed filiū suū primogenitū illu3
opificē rerū & cōsiliatorē suū labi iussit e cælo: ut re
ligionē sanctam dei trāsferret ad gētes & ad eos qui
deū ignorabāt doceretq; iustiā quā pfidus popu-
lus abiecerat: qd' iampridē denūciauerat se eē factu
rū: sicut malachias ppheta idicat dicēs. Nō est mihi
uolūtas circa uos & sacrificia nō accipiam de mani-
bus uestris: quoniam a solis ortu usq; ad occasū glo
riabis nomē meū a gētibus. Item Dauid in psalmo
xvi. Cōstitues me in caput gētiū populus quē non
cognoui seruiuit mihi. Ergo ut cæperā dicere. Cum
statuisset deus doctorem uirtutis mittere ad hoies
renasci eum denuo in carne pcepit: & quoniam clæ
mens & pius est erga suos deus ad eos ipsos cum mi

sit quos oderat ne illis in ppetuū salutis uiā claude-
ret: sed daret iis liberā facultatē sequendi dei: ut & p
miū uitæ adipiscerent si secuti fuissent. Apud illos
igit & ex eo℞ semine regenerari cū iussit: ne si fuis-
set alienigena iustā possent excusationē de lege ptē-
dere q eum nō suscepissent simul & nulla omnino F
gens eēt in terra cui spes imortalitatis negaret. Ie-
sus cum primum cæpit adolescere tractus est a Ioã-
ne ppheta in iordane flumine cū lauacro spiritali ut
peccata nō sua quæ utiq; nō habebat sed carnis quā
gerebat aboleret: ut quemadmodum iudæos susce-
pta circūcisione: sic etiam gentes baptismo. i. purifi
ci roris perfusione saluaret. Tunc uox de cælo audi
ta est filius meus es tu ego hodie genui te: quæ uox
apud Dauid inuenitur pdicta. Et descendit super eū
spiritus dei formatus in specie columbæ candidæ.
Exinde cæpit multas uirtutes facere non præstigiis
magicis quæ nihil ueri ac solidi cōicant. Sed in hac
potestate cælesti quæ iāpridē pphetis nunciarib⁹
canebat. Quæ opera tam multa sunt ut unus liber
ad complenda omnia satis nō sit. Nam uirtutes ei⁹
fuerūt quas apollo portētificas nominauit. Quod
qcūq; iter faciebat ægros ac debiles & omniū mor-
borum genere laborantes uno uerbo unoq; momē
to reddebat incolumes: adeo ut membris omnibus
capti receptis repente uiribus roborati: ipi lectulos
suos reportarent in quibus fuerant pauloante dela
ti. Claudis uero ac pedum uitio afflictis non modo
gradiendi: sed etiam currendi dabat facultatem. Tū
quorum cæca lumina in altissimis tenebris erant eo
rum oculos in pristinum restituebat aspectum. Mu
torum quoq; linguas in eloquium sermonemq; sol
uebat. Item surdorum patefactis auribus insinua-
bat auditum. Pollutos etiam aspersos maculis repu
gnabat. Et hæc omnia non manibus aut aliqua me-
dela: sed uerbo ac iussione faciebat. Sic enim Sibyl-
la prædixerat omnia uerbo agens oēmq; ægritudi
nem curans. Ne mirum utiq; q uerbo faceret mira
bilia cum ipse esset dei uerbum cælesti uirtute ac po
testate summissum. Nec satis fuit q uires imbecilli-
bus redderet q debilibus integritatem q ægris &
languentibus sanitatem: nisi etiam mortuos suscita
ret uelut e somno solutos ad uitam reuocaret quæ
uidentes tunc iudæi dæmonica potētia fieri argue-
bāt: cū oia sic futura ut facta sunt archanæ illo℞ lræ
cōtineret. Legebāt qppe tū alio℞ pphetarū Esaiæ
uerba dicētis. Cōfortamini manus resolutæ & ge-
nua debilia cōsolidamini: qui estis pusilli aio nolite
timere nolite metuere deus nr̄ iudiciū tribuet ipse
ueniet & saluos nos faciet. Tū aperiētur oculi cæco
rū & aures surdorū audient. Tū saliet claudus uelut
ceru⁹ & plana erit ligua mutorū: qa rupta est in de
serto aqua riuus in terra sitiēti. Sed Sibylla eadē ceci
nit his uersib⁹. Mortuorū aūt resurrectio erit & clau
dorū cursus uelox. & surdus audiet & cæci uidebūt
& muti loquētur. De alio ēt christi miraculo Sibyl- A
la cecinerat olim q christus ex qnq; panibus & duo
bus piscibus quinq; milia hominū esset saciaturus:
cuius uersus tales ferunt. Ex panibus aūt qnq; & pi-
scibus duobus uirorum milia qulq; in loco deserto

faciabit: & quæ superfũt,frusta tollẽs duodecim qua-
los alias cophinos ĩplebit in spe multorũ. Quid hic
potuit ars magica moliri cui⁹ pitia ad nihil aliud q̃
ad circũscribẽdos oculos ualet? Mẽtiũtur fortasse lit
teræ sanctæ docẽtes tãtã fuisse in eo potestatẽ ut im
perio suo cogeret uẽtos obseq: maria seruire? mor-
bos cadere.ĩferos obedire. Quid? q eadẽ Sibylla car
minibus suis ante docuerit sic dicẽs. Vẽtos statuet
uerbo:sternet aũt maria furẽtia pedibus pacis ac fi-
dei calcatis. Et rursus alia q̃ dicit fluctus pambulabit
languores hominũ arcebit: uiuificabit mortuos: ar
cebit dolores. multis ex uno fonte facietas erit uiro
B rũ. Carmina aũt sibyllina qdã eẽ ficta atq a nostris
cõposita aiũt: qđ pfecto nemo putabit qui Cicero-
nẽ Varronẽq legerit aliosq ueteres qui Erythræã
maxime sibyllã cõmemorãt: qui autores ante obie-
rũt q̃ xp̃s ƒm carnẽ nasceret. Verũ nõ dubito qn illa
carmina prioribus tẽporibus pro deliramẽto habi
ta sint: cũ ea nemo itelligeret. Denũciabãt enĩ mon-
strosa q̃dã miracula quo nec ratio nec tempus nec
autor designabat. Deniq Erythræa fore ait ut dice-
ret insana mẽdax. Ait enĩ Dicẽt Sibyllã ĩsanã mẽda-
cẽ. Cũ aũt facta fuerint oĩa memoriã mei facietis &
nemo me tũc iã furiosam dicet dei magni pphetã.
Latuerũt igit multis sæculis: postea aiaduersa sunt:
qm̃ natiuitas xp̃i & passio patefecit archana: sicut ẽt
uoces pphetaꝝ quæ cũ per annos mille qngẽtos &
eo ãplius lectæ fuissent a populo iudæorum: nec tñ
itellectæ sunt: nisi postq̃ illas xp̃s & uerbo & opibus
interp̃tatus est: Illũ enim pphetæ ãnũciauerũt: nec
ullo mõ poterãt quæ illi loquebãtur itelligi nisi fuis
C sent uniuersa cõpleta. Venio nũc ad ipsam passionẽ
quæ uelut obprobriũ nobis obiectari solet. q & ho-
minẽ & ab hoĩbus ĩsigni supplicio affectũ & excru-
ciatũ colamus: ut doceã eã ipsam passionẽ ab eo cũ
magna & diuina rõne susceptã: & in ea sola & uirtu
tẽ & ueritatẽ & sapiẽtiã cõtineri. Nã xp̃s uirtute ac
iusticia instructus. imo uero ipse uirtus ipse iusticia
est: uenit in terrã descẽditq ut eã doceret ac hoĩem
reformaret. Quo magisterio a dei legatione pfun-
ctus ob eã ipsam uirtutẽ quã simul docuit & fecit ab
oĩbus gẽtibus & meruit & potuit deus credi. Ergo
cũ magnus populus ad eũ uel ob iusticiã quã doce-
bat: uel ob miracula quæ faciebat subinde cõfloeret
& p̃cepta eius audiret: & a deo missum deiq filium
crederet. Tũ priores iudæorum ac sacerdotes ita sti
mulati q ab eo tanq̃ peccatores icrepabant & iuidia
deprauati q cõfluẽre ad eum multitudinẽ cõtẽni se
ac deseri uidebãt: & q caput sceleris eoꝝ fuit stulti-
cia: & errore cecati: & imemores p̃ceptorũ cælestiũ
ac pphetarũ coierũt aduersus eũ ipiũq cõsiliũ de eo
tollẽdo cruciãdoq ceperũt: qđ pphetæ multo ante
descripserãt. Nã & Dauid in principio psalmorum
suoꝝ puidẽs in spiritu q̃tũ facinus admissuri essent
beatũ esse ait qui nõ abierit in cõsilio ĩpioꝝ. Et Salo
mon in libro sapiẽtiæ his uersibus usus est: Circũue
niamus iustũ qm̃ cõtrarius est nobis: & exprobrat p̃
cepta legis. pmittit sciẽtiam dei se hẽre: & filiũ dei
se nominat: & gloriat patrẽ se hẽre deũ. Videamus
ergo si sermões illius ueri sint: & tentemus quæ euẽ

tura sunt illi contumeliis & tormẽtis ĩterrogemus
eũ. Hoc excogitauerũt & errauerũt. excæcauit enim
illos stulticia ipsoꝝ & nesciũt sacramẽta dei. Incre-
pati ergo sæpe a xp̃o iudæi exprobrãte illis peccata
& iniusticias & a populo pene deserti cõcitati sunt
ad eũ necãdũ. cuius rei audaciã dedit illis humilitas
eius. Nã cũ legerẽt cũ quãta uirtute & claritate filius
hoĩs uẽturus eẽt e cælo: ipsum aũt cernerẽt humilẽ:
quiẽtũ: sordidũ. ĩformẽ: nõ credebãt filium dei esse:
ignorãtes duos eius aduẽtus a pphetis eẽ p̃dictos.
Primũ in humilitate carnis obscurũ. Secũdũ in for-
titudine maiestatis manifestũ. De primo Dauid in
psalmo. lxxi. sic ait. Descẽdet sicut pluuia in uellus &
orietur in diebus eius iusticia & abũdãtia pacis: donec
extollat lũa. Sicut enim pluuia si descendit in uellus
aiaduerti nõ põt: qa strepitũ nõ facit ita christũ in
terram sine cuiusq̃ suspitione uẽturũ esse dixit. ut iu
stitiam doceret & pacẽ. Et Sibilla eodem mõ locuta
est. Vilis ignominiosus informis spem uilibus de-
dit: propter hãc humilitatẽ deũ suũ nõ agnoscẽtes
inierũt cõsilium detestãdũ ut priuarent eũ uita: qui
ut eos uiuificaret aduenerat. Sed ira atq inuidia sua
quam in cordibus suis gerebãt intus inclusam pfe-
rebãt. Quod legẽ dei per Moisen datam solueret: q D
sabbatũ nõ uacaret opans salutẽ hoium q circũcisio
nẽ uacue faceret: q abstinẽtiã suillæ carnis auferret:
in qbus rebus iudeæ religiõis sacramenta consistũt.
Ob hãc itaq cãm cætera pars popoli quæ nõdũ ad
xp̃m secesserat a sacerdotibus icitabat ut ipiũ iudica
ret eũ q legẽ dei solueret: cũ hæc ille nõ suo iudicio.
sed ex dei uolũtate & secũdũ p̃dicta faceret ppheta-
rũ. Micheas enĩ nouã legẽ iri denũciauit hoc modo.
Lex de sion pficiscet & sermo domini ex Ierusalem
& iudicabit iter plurimos populos & reuicet & reli
get ualidas natiões. Sed & Moises p̃dixerat fore ut
ppheta maximus mitteret a deo qui sit supra legẽ.
q uolũtatẽ dei ad hoies pferat. Vñ in Deutronomio
ita scriptũ reliqt. Et dixit dñs ad me: pphetã excita-
bo eis de fratribus eoꝝ sicut te & dabo uerbũ meũ
in os eius: & loquet ad eos ea q̃ p̃cepo ei: & qsq non
audierit ea quæ loquet ppheta ille. in nõie meo uin
dicabo ĩ eũ: Denũciauit. s. de⁹ p ipm legiferũ q filiũ
suum. i. uiuã pñtẽq legẽ missurus eẽt: & illã ueterẽ
p Moisen datã soluturus: & denuo p eũ q eẽt ætern⁹
legẽ sanciret æternã. Itẽ de circũcisione soluẽda Esai E
as ita pphetauit. Renouate iter uos nouitatẽ & ne
seminaueritis in spinis: circũcidĩtis uos deo uestro:
circũcidite p̃pucium cordis ur̃i: ne urrat ira mea sicut
ignis & nõ sit q extinguat. Circũcisionẽ secũdã futu
rã eẽ dixit nõ carnis sicut fuit pria qua ẽt nũc iudæi
utunt: sed cordis & spũs. Nam illa carnis circũcisio
caret utiq ratione: qa si deus id uellet sic a principio
formasset hominem ut præputium non haberet.
Sed huius secundæ circuncisionis figura erat signi-
ficans nudandum esse pectus idest aperto & simpli
ci corde oportere nos uiuere: quoniam pars illa cor
poris quæ circunciditur habet quandam similitudi
nem cordis & est pudenda: ob hanc causam deus
nudari eam iussit ut hoc argumento nos admone-
ret ne inuoluptum pectus habeamus. Eodẽ spectat

etiam carnis suillæ interdictio ut ne ullá porcorum
imitarenť qui ad solá morté nutriuntur: ne uentri ac
uoluptatibus seruiétes ad faciédá iusticiá inutiles eſ
F sent ac morte afficerétur. Ité ne se fœdis libidinibus
imergerét sicut sus quæ se igurgitat cœno: uľ ne ter
renis seruiát simulacris ac se luto inquinét. Sic uni-
uersa pcepta iudaicæ legis ad exhibendam iusticiam
spectátur: ut per carnaliú figuram spiritualia noscere-
tur. Cú igiť ea quæ deus fieri uoluerit quæq; per p
phetas suos multis sæculis ante pdixit christus ip se
ret ob eá cám incitati & diuinas litteras nesciétes co
ierút ut deú suú condénarét. Quod cú sciret futurú
ac subinde diceret oportere se pati atq; interfici pro
salute multoꝝ. secessit tñ cú discipulis suis: nó ut ui-
taret quod necesse erat pperi ac sustinere sed ut osté
deret q ita fieri oporteret ut ab uno corú traderet.
Itaq; iudas præmio illectus tradidit filiú dei iudæis
At cópræhésum ac pótio Pilato qui aút legatus Si-
A riá regebat oblatú cruci affigi postulauerút obiicié
tes ei nihil aliud q̃ q dixerat se filiú dei esse & regem
iudæorú. Ité quia dixerat: si uolueritis hoc téplú qď
ædificatú est annis. xlvi. ego illud in triduo sine ma-
nibus resuscitabo: significás futurá breué passioné
suá & se a iudæis interfectú tertia die resurrecturuȝ.
Ipse eni erat uerú dei téplú: hac eius uoces tanq̃ in-
faustas & ip ius insectabátur. Quæ cú Pilatus audisset
& ille in defensioné sui nihil diceret: pnunciauit ni-
B hil in eo dánatione uideri. At illi iniustissimi accusa
tores cú populo qué incitauerát succlamare cœpe-
rát: & crucé eius uiolétibus uocibus flagitare. Tum
pótius & illoꝝ clamoribus: & Herodis retrarchæ in
stigatióe metuétis ne regno pelleret uictus é. Nec
tñ ipse sentétiá ptulit: sed tradidit cú iudæis ut ipsi
C de illo secúdú legé suá iudicarét. Duxerút igiť cú fla
gellis uerberatú priusq̃ cruci affigerét illuserút idu-
tú cú coloris puniceí ueste: ac spinis coronatú quasi
regé salutarút: & dederút ei cibú fellis & miscuerunt
aceti potionem. Post hæc cóspuerút in facié eius &
palmis ceciderút. Cúq; ipsi carnifices de uestimétis
eius cótéderét: sortiti sunt iter se de tunica & pallio
Et cú hæc oia fierét nullá uocé ex ore suo tanq̃ si mu
tus esset emisit. Túc suspenderút eú inter duos noxi
os medium qui ob latrocinia dánati erát cruciq; af-
fixerút. Quid ergo hic in tanto facinore deplorem?
aut quibus uerbis tantum nefas cóquerar? Quid de
huius crucis indignitate dicemus in qua deus a cul-
D toribus dei suspésus est atq; suffixus? Quis tam facú
dus & tam rerú uerborúq; copia instructus existet?
quæ oro táta affluétiæ ubertate decurrés: ut illá cru
cé deploret merito q̃ mudus ipse & tota mundi ele
méta luxerút. Hæc át sic funera fuisse & pphetarum
uocibus & Sibillinis carminibꝰ denúciatú est. Apud
Esaiam ita scriptú ueniť. Nó sum cótumax nec tra
ditor. dorsum meú pono ad flagella: & maxillas me
as ad palmas: facié át meá nó auerti a fœditate spu
torú. Sibilla quoq; eadé futura móstrauit. In manꝰ
iniquas infidelium postea uenier. Dabút át palmas
deo manibus incestis: & oribus pdigiosis expuét sa
liuas uenenatas. dabit tunc in uerbera simpliciter in
nocens sanctum dorsum. De silentio eius eadem Si
billa. Et colaphos accipiens tacebit nequis agnoscat B
quod uerbum uel unde uenit ut mortuis loquať &
corona spinea coronetur. De cibo uero & potu etiá F
Sibilla concinnata est. In escam uero fel: & in sitim
acetú dederút: hác inhospitalitatis móstrabút men
sam. Et alia Sibilla iudæá terrá his increpat uersibus G
Tu eni stulta deú tuú nó itellexisti ludété mortalibꝰ
mentibus: sed spinea coronasti corona horrédú fel
miscuisti. Fore aút ut iudæi manꝰ iferrét deo suo: H
eúq; interficerét testimonia pphetarú hæc antecesſ-
serút Esaias facinus coꝝ designans dicit. In humili I
tate iudiciú eius sublatú est natiuitaté eiꝰ quis enar
rabit? quoniá auferet a terra uita eius: a facinoribus
populi mei abductus est ad morté: & dabo malos p
sepultura eius & diuites pro morte eius: q a facinus
nó fecit nec iuentus est dolus in ore eius propterea
ip se hæreditabit multos & fortiú diuidet spolia pro
pterea q traditus est ad morté & inter facinorosos
deputatus est: & ipse peccata multorú ptulit & pro
pter facinora illorú traditꝰ est. Dauid quoq; in psal
mo. Captabant in animá iusti & sanguiné innocété
códénabunt & factus est mihi dominus in refugiú
Ité Hieremias. Domine significa mihi & cognoscá
túc uidi meditationes corú. Ego sicut agnꝰ sine ma
cula adductus sum ad uictimá: in me cogitauerunt
cogitationes dicentes. Venite mittamus lignum in
panem eius & nomen eius nó erit in memoria am
plius. Lignú autem crucem significat: & pané cor-
pus eius. quia ipse est cibus ac uita hominum. Præ-
terea Dauid in psalmo. xx. Effoderunt manus meas
& pedes meos & dinumerauerunt oia ossa mea. Ip
si auté cótéplati sunt & uiderút me: diuiserunt uestí
méta mea sibi & super uesté meá sorté miserút: quæ
utiq; ppheta non de se locutus est. Fuit enim rex &
nunq̃ illa perpessus est: sed spiritus dei per eum lo-
quebatur qui fuerat illa passurus post annos mille
& quinquentos. Tot enim colliguntur anni a re-
gno Dauid usq; ad crucé domini nostri iesu Christi
Quid amplius de facinore iudæorum dici potest: K
q̃ excecatos eos fuisse atq; insatiabili furore corre-
ptos? qui hæc quottidie legentes neq; intellexerunt
nec quin facerent cauere uoluerunt. Suspensus igi-
tur atq; affixus exclamauit ad dominum uoce ma-
gna & ultro spiritum posuit. Et eadé hora terremo
tus factus est & uelum templi quod separabať duo
scissum est in duas partes & sol repente subductus
est. Et ab hora sexta usq; ad horam nonam tenebræ
fuerunt. Qua de re Amos propheta testatur. Et L
erit in illo die dicit dominus occidet sol meridie &
tenebrabitur dies lucis & conuertam dies festos ue
stros in luctum & cantica uestra in lamentationem
Et Sibilla. Templi autem scidetur uelim in die: me-
dio die nox erit tenebrosa nimis in tribus horis. Cú
hæc facta essent ne prodigiis quidem cælestibus fa
cinus suum intelligere quiuerunt. Sed quoniam M
prædixerat se tertia die abiisse resurrecturum me
tuente ne a discipulis subrepto & amoto corpore
uniuersi resurrexisse cum crederent: & fieret in ple-
be multo maior confusio detraxerút eum cruci: &
conclusum firmiter in monumento militari custo-

N dia circundederunt. Verum tertia die ante lucẽ ter-
ræmotu facto repente patefactũ est sepulchrum:&
custodibus quos attonitos obstupescerat pauor ni-
hil uidentibus integre ex sepulchro ac unius egres-
sus in galileam ꝑfectus est ut discipulos suos quære
ret. In sepulcho uero nihil repertũ est nisi exuuiæ q
bus inuolutũ corpus incluserãt. Illũ autẽ apud infe
ros nõ remãsurũ: sed tertia die resurrecturũ prophe
tæ cecinerũt. Dauid in psalmo. xv. Nõ derelinquẽs
aĩam meã apud inferos nec dabis sanctũ tuũ uidere
interitũ. Itẽ in tertio. Ego dormiui & somnũ cœpi
& exurrexi quonia dominus auxiliatus est mihi. Et
idẽ Sibilla positurũ esse morti terminũ post tridui
somnũ. Et morte morietur tribus diebus somno su
scepto & tunc ab inferis egressus ad lucẽ ueniet pri
mus resurrectionis principio uocatis ostenso. Pro-
fect⁹ ergo in Galileã noluit iudæis se ostẽdere: ne ad-
duceret eos ad penitẽtiã atq impios resanaret. Di
scipulis iterũ cõgregatis scripturæ sanctæ litteras. i.
ꝓphetarũ arcana patefecit: quæ anteꝙ patefẽt ꝑspi-
ci nullo mõ poterãt: quia ipsum passionẽq eius in-
dicabãt. Idcirco Moises & iidẽ ipsi prophetæ legẽ
quæ iudæis data est: testamẽtũ uocauit: qa nisi testa
tor mortuus fuerit ne cõfirmari testamẽtũ põt nec
sciri qd in eo scriptũ sit: qa clausum & obsignatũ est.
Itaq nisi christus mortẽ suscepisset aperiri testamẽ
tũ: id est reuelari & intelligi misterium dei nõ potu
isset. Verũ scriptura oĩs in duo testamẽta diuisa est.
O Illud quod aduẽtũ passionẽq Christi antecessit lex
& ꝓphetæ uetus dr̃. Ea uero quæ post resurrectio-
nẽ eius scripta sunt nouũ testamẽtũ nominanr̃. Iu-
dæi uetere utunr̃: nos nouo: sed diuersa non sunt: qa
nouũ ueteris adimpletio est. & i utroq idẽ testator
est xp̃us qui pro nobis morte suscepta nos hæredes
regni æterni facit. abdicato & exhæredato populo
iudæorũ. Sicut Hieremias ꝓpheta testar̃ cũ loquitur
talia. Dereliqui domũ meã & dimisi hæreditatem
meã in manu inimicorum eius. Facta est hæreditas
mea mihi sicut leo in silua. dedit ipsa super me uo-
cem suam ideo odiui eam cum sit hæreditas eius cæ
leste regnum. nõ utiq ipsam hæreditatem se dicit
odisse: sed hæredes. qui aduersus eũ igrati & ipii exti
A terũt. Facta est ingt hæreditas mea mihi sicut leo id
est ꝑda & deuoratio factus sum hæredibus meis q
me imolauerũt sicut pecus. Dedit sup me uocẽ suã
id est sñiaꝫ aduersus me mortis crucisq dixerũt. Idẽ
alio loco similiter ait. Ecce dies ueniẽs dicit domin⁹
& cõsumabo domui israel & domui iuda testamẽ-
tũ nouũ per quod ostẽdit uetus illud testamẽtũ qd
per Moisen datũ est non fuisse ꝑfectũ. Id aũt ꝙ per
christũ dari hẽret cõsumatũ fore per domũ iuda &
israel nõ utiq iudæos significat quos addicauit: sed
nos qui ab eo conuocati ex gentibus in illorum lo-
cum adoptione successimus & appellamur filiis iu-
dæorũ: ꝙ sibylla declarat cũ dicit. Iudæorũ beatũ di
uinũ genus cælestiũ. Quod aũt futurũ eẽt id genus
Esaias docet apud quẽ pr̃ summ⁹ ad filiũ loqtur di-
cẽs. Ego dominus deus uocaui te ad iustitiã & tene-
bo manũ tuã & cõfirmabo te & dedi te testamentũ
generis mei in lucẽ gẽtiũ apire oculos cæcorũ: ꝑdu-
cere ex uinculis alligatos: & de domo carceris seden
tes in tenebris. Cũ igir̃ nos antea tanꝙ cæci: & tanꝙ
carcere stultitiæ iclusi sederemus in tenebris ignorã
tes deũ & ueritatẽ: illuminati a deo sumus qui nos
testamẽto suo adoptauit: & liberatos malis uinculis
atq in lucẽ sapiẽtiæ ꝑductos in hæreditatẽ regni cæ
lestis asciuit. De utroq aũt testamẽto ueteri. s. & no B
uo Maro Virgilius poetarũ princeps in suis opib⁹
æneidos georgicorũ & buccolicorũ diuine cecinit q̃
qdẽ sua uaticinia ꝓba mulier Illustris spũsancto infla
mata in suo cẽtone recollegit & ad utrũq testamen
tum sanctissime adaptauit. Et in primis ad uetus de C
creatione cæli & terræ hoc mõ: Pricipio cælũ ac ter-
ras cãposq liquẽtes Lucẽtẽq globũ lunæ solisq la- D
bores ipse pr̃ statuit. Itẽ de creatione Adæ & Euæ
sic iãq iprouiso tantæ pietatis imago. Procedit no-
ua forma uiri pulcherrima primũ. Os humerosq
deo filis mẽtẽq manũq. Maior agit deus atq opa
ad maiora remittit. Quæritur hinc alius. Itẽ de eo
ꝙ posuit eos in paradisum sic ait. Viuite fælices. in- E
terq nitentia culta fortunatorũ nemorũ sedesq bea
tas. hæc domus. hæc patria est requies & certa labo-
rũ. His ego nec metas rerũ nec tẽpora pono. Impe F
riũ sine fine dedi. Itẽ de eo ꝙ fugiũt de paradiso sic
ait. Haud mora festinãt iussi rapidisq ferũtur Passi
bus & pariter gressi ꝑ opaca uiarũ. Corripiũt spaciuꝫ
mediũ lumẽq relinquũt. Flẽtes & paribus curis ue
stigia figũt. Itẽ de eo ꝙ Caim occidit Abel sic: Tũc G
gemini fratres adolẽt duo altaria cædis. Alter in al-
terius ꝑlato inuidit honore. De diluuio aũt sic. Tũc H
pr̃ oĩpotẽs grauiter cõmotus ab alto Ethere se mit
tit tellurẽ infudit in undas. Diluuiũ miscẽs cælumq
in tartara soluit. Sternit agros. sternit sata læta bo-
uumq labores: Diluit implenr̃ fossæ & caua flumi
na crescũt. Et genus omne neci pecudũ dedit omne
ferarũ. Et plura alia de ueteri testamẽto cecinit Ma.
De nouo aũt testamẽto & in primis circa natiuitatẽ
domini sic & diuinissime qdẽ locutus est Nũc ad & I
tua magnæ pr̃ cõsulta reuertor. Maius op⁹ moueo
uatũ ꝑdicta priorũ. Aggredior q̃uis angusti termi
nis æui. Accipiat tẽranda uia est qua me quoq pos
sim. Tollere humo & nomẽ fama tot ferre ꝑ annos.
Quot tua ꝓgenies cælo descẽdit ab alto. Attulit &
nobis aliquãdo optãtibus ætas Auxiliũ aduẽtumq
dei uel tui quo fæmina primũ Virginis os habitũq
gerens (mirabile dictu) Nec generis nr̃i puerũ nec
sanguinis edit Sacraq terrifici cecinerũt oia uates.
Aduẽtare uirũ populis terrisq superbũ Semine ab
æthereo q uirib⁹ occupet orbẽ. Impiũ oceano famã
q terminet astris. Iãq aderat ꝓmissa dies quo tpe pri
mũ extulit os sacrũ diuinæ stirpis origo Missus in
spiritũ uẽitq in corpe uirtus Maxia deo subiit citri ge
nitoris imago: Haud mora cõtinuo cæli religiõe se K
rena. Stella facẽ ducẽs multa cũ luce cucurrit. Agno
uere deũ ꝓceres cũctisq repẽte. Muneribus cumu-
lãt & sanctũ sidus adorant. Tũ uero manifesta dies
clarũq paternæ. Nomẽ erat uirtutis & ipsi agnosce
re uultus. Fragrãt & qui dent diuini signa decoris. L
Protinus ad regem magno clamore cruentum. Fa- M
ma uolat magnisq acuit rumorib⁹ iras. Incẽdit ani

mũ matriq; allabit aures. Illa dolos dirũq; nephas
aut nescia rerũ. Præsensit motusq; cæpit prima fu-
N turos. Præscia uẽturi furtim mãdarat alẽdũ. Dũ cu-
ræ ambiguæ dũ mẽs exestuat ira. At rex sollicit⁹ stir
pẽ & genus oẽ futuruȝ. Præcipitare iubet subiectis
urere flãmis. Multa monẽs mittitq; uiros qui certa
reportẽt: Haud secus ac iussi faciũt rapidisq; ferunt.
Passibus & magnis urbẽ clamorib⁹ iplẽt: Cõtinuo
auditæ uoces uagitus & igẽs. infantũq; aiæ flentes
ante ora parentũ: Corpora natoꝶ sternuntur limi
ne primo: At mater gemitu nõ frustra exterrita tã-
to Ipsa simul præ se portãs turbãte tumultu: Infan
tẽ fugiens plena ad psepia tendit. Hæc natũ angusti
subter fastidia tecti. Nutribat teneris imulgens ube
ra labris. Itẽ de eo q iesus adolescẽs docebat turbas
O sic ait. Ante annos animũ gestãs cælestis origo. Per
medias urbes gradit populosq; ppinquos. Illũ ois
tectis agrisq; effusa iuuẽtus. Attonitis inhians ani-
mis psp ectat euntẽ. Turbaq; mirat matrũ quis spi
P ritus illi. Quis uultus uocisq; sonus uel gressus eũ-
tis est. Itẽ de baptismo christi sic Cõtinuo uates (nã
q his certissimus autor) Vt pcul a gelido secretum
flumine uidit. Tẽpus ait deus ecce de⁹ cui maxima
reꝶ. Verborũq; fides tu nõ eris alter ab illo. Fortu-
nate puer cæli cui sidera parẽt. Sic quidẽ ducebam
aio rebarq; futurum. Expectate uenis sprs & solacia
nostri. Hæc ubi dicta dedit fluuio mersare salubri.
Occepit ueniẽtẽ ac mollib⁹ extulit undis. Exultãtq;
uada & subito cõmota colũba. Deuolat: atq; sup ca-
put astitit ide repẽte. Vadit iter liquidũ celeres neq;
cõmouet alas. Huc ois turba ad ripas effusa ruebat.
Q Certatim largos humeris ifundere rores. Itẽ de eo
q sternebãt uestes in uia dũ sederet sup asino sic Ma
ro locut⁹ est. Tũc ẽt tardi costis agitat aselli. Insedit
mẽbro effulgẽs cui plurima circũ. Matres atq; uiri
& pueri uelaminis nota subiiciũt funẽq; manu con-
tingere gaudẽt. Itẽ de eo christus dixit. Vn⁹ uestrũ
R me trader sic Maro cecinit. Et lux cũ primũ terris se
crastina redder. Vnus erit tãtũ in me exiciũq; meoꝶ
Dum pati mediũ se offert de corpe nostro. Nãq; di
es nisi fallor adest secludite curas. Mecum erit iste la
bor nec me sentẽtia fallit: Vnũ pro multis dabit ca-
put. Hæc ita fatus. Cõticuit serãq; dedit per mem-
S bra qetẽ: Oceanũ interea surgẽs aurora reliquit. Iã-
T q sacerdotes late loca quæstibus iplẽt. Cũ populo
patribus seriturq; per agmina murmur. Quod ge-
nus hoc hominũ quæue hũc tã barbara morẽ. Per-
mittit patria pœnas cũ sanguine poscũt. Vndiq; col
lecti & magno clamore sequũtur. Insontẽ sæuitq;
ais ignobile uulg⁹. Sol mediũ cæli cõscẽderat igne-
us orbẽ. Cũ subito accersiri oẽs populosq; patresq;.
Exposcunt fariq; iubẽt quo sanguine cret⁹. Quidq;
petat: quidue ipse ferat: præclara tuentis. Facta uiri
V mixtus dolor & stupor urget mentes. Nescia mens
hominũ certauitq; illudere capto. Tum uero captis
cõcurrũt undiq; terris. Tollit in cælũ clamor cuncti
q repẽte. Corripuere sacrã effigiẽ manibusq; cruen
X tis. Insignẽ quercũ decussis undiq; ramis. Cõstitu-
unt spirisq; ligant in gentibus illum. Tendebantq;
manus pedibus per mutua nexis. Triste misterium
sequitur quos cætera pubes. Ausi oẽs immane ne-
phas ausoq; potiti: ille aũt ipauidus quo uincula ne
ctitis inquit. Tantane uos oẽs terruit fiducia nĩi.
Post mihi nõ simili pœna cõmissa luetis. Tali persta Y
bat memorãs fixusq; manebit. Interea mano misce
ri murmure cælũ. Incipit & rebus nox abstulit atra
colorẽ. Impiaq; æternã timuerũt sidera noctẽ. Ter
ra tremuit fugiere feræ & mortalia corda. Per gẽtes
humiles strauit pauor inde repẽte: Dat tellus gẽitũ
& cælũ tonat oẽ fragor. Ex tẽplo cõmore herebi de
sedibus imis. Vmbræ ibant tenues ei tellus quoq; &
æquora ponti. Signa dabũt sistũt annes terræq; de-
hiscũt. Quin ipse stupuere domus atq; intima læ-
thi. Tartara & umbrosæ penitus patuere cauernæ
Sol quoq; exoriens cũcti se scire fatet. Dũ caput ob- Z
scura nitida ferugine texit. Diffugiũt comites & no
cte tegunt opaca. Multaq; dura suo tristi cuȝ corde
uolutãt. Quid faciãt hærãt infixo pectore uultus.
Verbaq; nec placidã mẽbris dat cura qetem. Tũc se
ior tales referebat pectore uoces. Multa putans ubi aa
nũc nobis de⁹ ille magister. Quẽ seqmur: quo ue ire
iubes ubi ponere sedes: O dolor atq; decus tantarũ
gloriã rerũ. Iamiã nulla mora est ut nos rape in uia
rectũ: Oramus teq; aspectu ne subtrahe nostro: Hos bb
inter motus media iter talia uerba: Tertia lux geli- A
dã cælo dimouerat umbrã: Iamq; pedẽ referens su
peras ueniebat ad auras. Tũ subito ante oculos in-
genti mole sepulchrũ. Corpus ubi exanime positũ
nec claustra nec ipi: Custodes sufferre ualẽt auulsãq;
saxis: Saxa uidẽt laxis laterũ cõpagibus artis. Fit so
nus ingenti cõcussa est põdere tellus. Horror ubiq;
animi simul ipsa silentia terrẽt. Et matutini uolucrũ B
sub culmine cãtus: Ingredit linquẽs antrũ spoliisq;
supbus. Ibat ouans pulsuq; pedum tremit excita tel
lus. Vulneratq; ipse getẽs furibus se itulit artis. At
hic ingẽtẽ comitũ affluxisse nouorũ. Inuenit admi- C
rans numerũ cũctisq; repente. Improuisus ait corã
quẽ quæritis adsum. Vicit iter dutũ pietas & inuida
uirtus. Pacẽ orate manu pacẽ laudate sedentes. Ma-
gnanimi pacisq; olim inuiolabile pignus. Et simul
his dictis faciẽ ondit & ora. Ora mãusq; ãbas popu D
lataq; tpa ferro. Immiscetq; manũ manib⁹ gaudet
q tuẽtes. Hæc uidisse simul satis est iuuatq; usq; mo
rari. Et cõferre gradũ & dextre cõiungere dextram
His demũ exactis spirãte domumq; umbras. Aera
per tenerũ cæloq; iuẽtus apto. Mortales uisus me- E
dio in sermone reliquit. In primoq; refert septus
(mirabile dictu) Atq; illũ solio stellatis regio cæli.
Accipit æternũ tenet p sæcula nomẽ. Hæc ex Pub.
Maro. Virgilio iter cætera de utroq; testamẽto qui F
& si gẽtilis fuerit ut neq; deũ neq; legẽ cognouerit:
cũ tamẽ plures ãnos natiuitatẽ xpi antecesserit: nõ
min⁹ de eo q̃ de cæteris pphetis credendũ est ut ore
hæc ipsa fuerit attestatus pphetico. Nunc ipsi⁹ cru G
cis rõ reddẽda est & uis enarrãda. Quid sũmus pr a
pricipio disposuerit: & queadmodũ cuncta quæ ge
sta sũt ordinauerit: nõ tãtũ diuinatio pphetaꝶ q̃ in
xpm uera pcessit: sed ẽt ratio ipsius passionis docet
Quæcũq; eni passus est nõ fuerũt inania sed habue
runt figurã & significantiam magnam: sicut alia di

uina opera quæ fecit maioris potestatis fuerunt si-
H gnificatiua. Aceti enim potus ac fellis cibus acerbi-
tates ac amaritudines in hac uita sectatorib⁹ uerita-
tis pollicebaẜ: quas tollerate hac ꝑpeti necesse ē eos
qui ueritatē sequũtur: qm̃ ueritas acerba est: & inui-
sa oībus qui uirtutis exꝑtes uitã suã mortiferis uo-
I luptatib⁹ dederũt. Nã corona spinea capiti eius ipo
sita id declarabat fore ut diuinã sibi plebē de nocēti-
bus cōgregaret: Corona aũt diciẜ circũstãs in orbe
populus. Nos aũt qui ante cognitionē dei fuimus
iniusti. spinæ id est mali ac nocētes: eramus ignorã
tes qd eēt bonũ & a iustitiæ notione atq: operibus
alieni: oīa scelere ac libidine polluebamus. Electi ue
ro ex diuinis & sentibus dei caput cingimus: qa cō-
uocati ab ipso & circũfusi undiq: ad eũ magistro &
doctore deo assistimus regēq: illũ mũdi & oīum ui-
K uētiũ dominũ coronamus. Deus autē crucē maluit
ut integrũ corpus eius cōseruareẜ quē die tertia ab
inferis resurgere oportebat. ideo ēt carnifices latus
eius ꝑforauerũt: neq: ossa eius sicut mos eoꝝ fere-
bat: fregerũt. Vnde itegrum corpus patibulo detra
ctũ est & sepulchro diligēter inclusum: ne læsum ac
diminutũ corpus ad resurgēdũ inhabile reddereẜ.
Illa quoq: ꝓcipua fuit cã qd' cruce exaltari fuit neces
se: ut oībus gētibus passio dei notesceret & ad eũ co
gnoscēdũ pariter & colēdũ cũcte nationes ex oī or-
L be cōcurrerēt. Extēdit ergo manus suas in passione
orbēq: dimēsus est: ut iã tũc ostēderet ab ortu solis
usq: ad occasum magnũ ppl'm ex oībus linguis &
M tribubus cōgregatũ sub alas suas eē uenturum: Or-
dinata uero discipulis suis euãgelica ac sui nominis
ꝓdicatiōe circũdedit se repēte nubes: eũq: in cælũ su
stulit quadragesimo post passionē die. sicut Daniel
fore ostēderat dicēs. Et ecce in nubibus cæli & fili⁹ ho
N minis ueniēs usq: ad uetustũ dierũ ꝑuenit. Discipu-
li uero per prouincias dispsi fundamēta ecclesiæ ubi
q: posuerũt: faciētes & ipsi in nōle magistri dei ma
gna & pene icredibilia miracula: ex qbus Petrus &
Paulus Romæ prædicauerunt ubi hoc futurũ eē di
xerũt ut post breue tēpus imitteret de⁹ regē qui &
expugnaret iudæos & ciuitates eoꝝ solo adequaret
ipsos aũt fame sitiq: cōfectos obsideret. Tunc fore
ut corporibus suorũ uescerēt & cōsumerent se inui
cē. Postremo ut capti uenirēt in man⁹ hostiũ: & in
cōspectu suo uexari acerbissime cōiuges suas cerne
rēt: uiolari ac ꝓstitui uirgines: diripi pueros: allidi
paruulos: oīa deniq: igni ferroq: uastari: captiuos ī
ꝑpetuũ terris suis exterminari: eo ꝙ exultauerit su
per amãtissimũ & ꝓbatissimũ dei filium. Itaq: post
illorũ obitũ cũ eos. Nero interemisset iudæorũ no-
mē & gentē Vespasianus extinxit: fecitq: oīa quæ il
O li futura eē ꝓdixerũt. Quicũq: dat ꝓcepta hominib⁹
ad uitã moresq: fingit: aliorũ siquidē bona sunt quæ
ꝓcepit ipsi eodē mō uiuēdũ est quo docet eē uiuēdũ
ne si aliter uixerit: ipse ꝓceptis suis fidē detrahat le-
uioreq: doctrinã suã faciat si re ipsa resoluat qd' uer
bis nitatur astringere. Cũ igiẜ quis nō faciat quæ ꝓ-
cipit: quæ insolētia est ut homini libero ꝑponere ue-
lit leges qbus ipse nō pareat. homines enim malũt
exēpla quã uerba quia loqui facile est: præstare diffi
cile. Cũ dicimus deum patrē: deũ filiũ nō diuersum P
dicimus: nec utrũq: secernimus: quia nec pater esse
sine filio pōt: nec filius pōt sine patre generari. Cũ
igiẜ & pater filium faciat: & filius patrē: una utriq:
mēs: unus spirit⁹: una substãtia est. sed ille quasi exu
berãs fons est: hic tanq̃ defluēs ex eo riuus. Ille tanq̃
sol hic tanq̃ radius a sole porrectus: qui quoniã sum
mo patri & fidelis & carus est nō separatur sicut nec ri
uus a fonte: nec radius a sole: quia & aqua fontis in
riuo est: & solis lumē in radio. Equæ nec uox ab ore
seiungi nec uirtus aut manus a corpore diuelli pōt.
Cũ igiẜ a prophetis idem manus dei & uirtus & ser
mo dicatur: utiq: nulla discretio est: quia & ligua ser-
monis ministra est & manus in qua uirtus est indi-
uiduæ sunt corporis portiones. Deniq: unum deũ
esse tam patrē q̃ filium Esaias ostendit cũ dicit. Ado
rabunt te & in te præcabuntur quoniã in te deus est
& non est alius deus præter te. Sed & alio loco simi
li ait. Deus rex israel & qui eruit eum deus æternus:
ego primus & ego nouissimus; & præter me nō est
deus. Vnus est enim solus deus summus carēs origi
ne quia ipse est origo rerũ & in eo simul & filius &
oīa cōtinētur. Quapp cum mēs alterius inuoluta in
altero sit: uel potius una in utroq:. merito unus de-
us uterq: appellaẜ: qa quicquid est in patre ad filiuz
trãstulit. & quicquid est in filio a patre descēdit. Nō
pōt igiẜ summus ille ac singularis deus nisi per filiũ
coli qui solũ se patrē colere putat: sicut filiũ non co-
lit ita ne patrē quidē colit qui aut filium suscipit &
nomen eius gerit. Is uero cũ filio simul & patrē co
lit. quoniã legatus & nũcius hic hostium uitæ. Sola Q
igiẜ catholica ecclesia est quæ uerũ cultũ retinet. hic
est fons ueritatis. hoc domiciliũ fidei templum dei:
quo si quis uel nō intrauerit: uel a quo si quis exierit
a spe uitæ ac salutis æterne alienus est. Neminē sibi
oportet ꝑtinaci cũ certatiōe blandiri. Agiẜ enim de
uita ac salute cui nisi cautæ ac diligenter consulatur
amissa & extincta erit. Sed tamen quia singuli quiq:
cætus hæreticorum se potissimum christianos & su
am esse catholicam ecclesiam putant sciendum est il
lam esse ueram in qua est cōfessio & penitētia: quæ
peccata & uulnera quibus subiecta est imbecillitas
carnis salubriter curat. Quoniã satis in hoc quarto
libro de religione uera & sapiētia locuti sum⁹. Nũc
in quinto de iustitia disseramus.

¶ Ex quinto Lactantii Autoritates.

Am hæc in primis cã est cur apud sapien A
i tes & doctos & pricipes huius sæculi scri
ptura sancta fide careat: qd' ꝓphetæ cōi
ac simplici ꝟmone ut ad ppl'm sunt locu-
ti cōtēnũtur. Itaq: ab his qui nihil audire uel legere
nisi exploratũ atq: disertũ uolunt: nec qcq̃ inhærere
animis eorum pōt nisi ꝙ aures blandiore sono mul
cet: illa uero quæ sordida uidētur. ãnilia: inepta. uul
garia existimantur. Ideo nihil uerum putant nisi ꝙ
auditu suaue est: nihil credibile nisi quod potest in
currere uoluptatem. Nemo rem ueritate pōderat.
sed ornatu. Non credunt ergo diuinis quia fuco ca-
rent: Nam & si hoc accidit ei Cypriano scilicet qui
erat ingenio facili: copioso: suaui: & quæ sermonis

maxima eſt uirtus aperto: ut a quodã homine ſane
diſerto una imutata littera Caprianus uocaretᷣ: qua
ſi ꝗ elegans ingeniũ & melioribus rebus aptũ ad ci-
uiles fabulas contuliſſet: qd tandẽ putemus accide-
re eis quorũ ſermo ieiunus eſt & ingratus qui neq̃
uim pſuadendi: neq̃ ſubtilitatẽ argumentandi: neq̃
ullam prorſus acerbitatẽ ad reuincẽdum habere po
A tuerant. Non idcirco deum credim⁹ chriſtum quia
mirabilia fecit: ſed quia uidimus ea facta eſſe omnia
quæ nobis annũciata ſũt uaticinio prophetarũ Ma
gnum putaſſemus ut & iudæi tũc putauerunt ſi nõ
illa ip ſa facturum chriſtum prophetæ omnes uno
ſpiritu prædixiſſent. Itaq̃ deum credimus non ma-
gis ex factis operibuſq̃ mirandis q̃ ex illa ipſa cruce
q̃ iudæi pſequũtur: quoniã ſimul & illa prædicta eſt
B Nam qui agit cõtra hoiem ueritatis ignarũ. dilatis
pauliſper diuinis lectionibus formare hũc a princi
pio tanq̃ rudem debet eiq̃ paulatim lucis principia
monſtrare ne toto lumine obiecto caliget. Nã ſicut
infans ſolidi ac fortis cibi cape uim non põt ob ſto-
maci teneritudinẽ: ſed liquore lactis & mollitudine
alitur: donec firmatis uiribus ueſci fortioribus poſ
ſit: ita ei qui nondũ cape põt diuina prius humana
teſtimonia. ideſt philoſophorũ & hiſtoricorũ ſunt
C offerẽda. Nũc de iuſtitia quæ aut eſt ſumma uirtus
aut fons uirtutis: quã non modo philoſophi quæ-
ſierunt: ſed poetæ quoq̃ qui priores multo fuerunt
hi plane itellexerũt abeſſe hãc a rebus humanis eãq̃
finxerunt offenſam uitiis hominum ceciſſe e terra
in cæluq̃ migraſſe ſed Iprudenter poetæ eã ad cælũ
confugiſſe a Iouis regnũ cecinerũt. In cõſpectu eni
oium iuſticia eſt: ſuſcipite ſi poteſtis: eamq̃ in domi
cilio ueſtri pectoris collocate. Eſtore æqui ac boni &
ſequetur uos ſua ſpõte iuſtitia quã quæritis. deponi
te omnẽ malam cogitationẽ de cordibus ueſtris &
ſtat im uobis tempus illud aureum reuerteᷣ quod
aliter conſequi nõ poteſtis q̃ ſi deũ colere cœperitis.
Cuius quidem iuſtitiæ quaſi uenæ ſunt pietas & æq
tas. His enim duobus fontibus cõſtat tota iuſtitia.
Nam fides: temperãtia: pbitas: innocentia: integri
tas & cætera eiuſmodi uel natura uel iſtitutione pa-
rentum poſſũt eſſe in his hominibus qui iuſtitiam
neſciunt. Pietas autẽ nihil aliud q̃ dei notio eſt ſicut
D Triſmegiſtus ueriſſime diffiniuit. Si ergo pietas eſt
cognoſcere deũ: cuius cognitionis hæc ſumma eſt
ut colas: ignorat utiq̃ iuſtitiã qui religionẽ dei non
tenet. Quomodo enim poteſt eam ipſam noſſe qui
unde oriatur ignorat. Plato quidem multa de uno
deo locutus eſt a quo ait conſtitutũ eſſe mundũ: ſed
nihil de religione: Somniauerat enim deũ non co-
gnouerat. Altera eſt iuſtitiæ pars æquitas. Eqtatem
dico non utiq̃ bene iudicãdi q̃ Cicero æqualitatem
E uocat. Deus enim qui homines generat & inſpirat
oẽs æquos. ideſt pares eſſe uoluit: eandẽ cõditionẽ
uiuẽdi oibus impoſuit: oẽs ad ſapiẽtiã genuit om-
nibus immortalitatem ſpoſpõdit: nemo a benefici
is eius ſegregaᷣ cæleſtibus. Nam ſicut omnibus uni
cũ ſuũ lumẽ æqualiter diuidit: emittit omnib⁹ fon-
tes: uictum ſumminiſtrat. quietẽ ſomni dulciſſimã
tribuit. ſic omnibus æquitatẽ uirtutẽq̃ largitur. Ne
mo apud eum ſeruus eſt: nemo dominus. Si enim
cũctis idẽ pater eſt: æquo iure oẽs liberi ſumus. Ne
mo deo paup eſt niſi qui iuſtitia indiget: nemo diues
niſi qui uirtutibus plenus: nemo deniq̃ ægregi⁹ ni
ſi qui bonus & innocens fuerit: nemo clariſſimus ni
ſi qui opera miſericordiæ largiter fecerit: nemo per
fectiſſim⁹ niſi qui omnes gradus uirtutis ipleuerit
Quare nec Romani ne Græci iuſtitiam tenere po-
tuerũt: quia diſpares multis gradibus homines ha-
buerũt. A pauperibus ad diuites: ab humilibus ad
potẽtes: a priuatis deniq̃ ad regũ ſubliſſimas pote-
ſtates. Vbi enim nõ ſunt uniuerſi pares æquitas nõ
eſt: ac excludit inæqualitas iuſtitiã ipſam: cuius uis
omnis in eo eſt ut pares faciet eos qui ad huius ui-
tæ cõditionem pari ſorte uenerũt. Duobus igiᷣ illis
iuſtitiæ fontib⁹ immutatis: ois uirtus & ois ueritas
tollitur: & ipſa iuſtitia remigrat in cælũ. Patet ergo
ꝗ iuſtitia nihil aliud eſt q̃ dei religioſa cultura uidea
mus utrum ne iuſtitia fœdus aliquid cũ ſtultitia ha-
bere poſſit in Carneades diſputauit: cuius ut cõclu- F
dã diſputationẽ nõ poſſe eundẽ iuſtũ eſſe ac ſtultũ:
eundem ſapientẽ & iniuſtum docet ipſa ratio. Qui
enĩ ſtultus eſt: qd ſit iuſtũ ac bonũ neſcit: & ideo ſem
per peccat. Duciᷣ enim quaſi captiuus a uitiis: nec
reſiſtere ullo mõ põt: quia caret uirtute quaꝫ neſcit
Iuſtus aũt ab omni peccato ſe abſtinet quod aliter
facere nõ poteſt q̃ ſi habeat recti prauiq̃ noticiam.
Rectũ aũt diſcernere a prauo qs põt niſi ſapiẽs? Ita
fit ut nunq̃ poſſit iuſtus eſſe qui ſtultus eſt: neq̃ ſa-
piẽs qui fuerit iniuſtus. Stultitia igiᷣ eſt in factis di
ctiſq̃ per ignorãtiã boni ac recti erratio. Ergo ſtul- G
tus eſt qui ne ſibi quidẽ parcit. dũmodo non noceat
alteri ꝗ eſt malũ: qđ quidẽ nobis & ratio & ueritas
ipſa pſcribit. In oĩbus enĩ uidemus animalibus quia
ſapiẽtia carent cõſiliatricẽ ſui eſſe naturam. Nocent
igitur aliis ut ſibi proſint. Neſciunt enĩ quia malum
eſt nocere: homo uero quia ſciaꝫ boni ac mali habet
abſtinet ſe a nocẽdo ẽt cũ icõmodo ſuo ꝗ aĩal irratio
nale facere nõ põt. Et ideo iter ſummas hois uirtu-
tes inocẽtia numeraᷣ: qbus rebus apparet ſapiẽtiſſi
mũ eſſe qui mauult perire q̃ ne noceat: ut id officiũ
quo a mutis diſcerniᷣ ſeruet. Quis eſt tã excors tãq̃ H
cæcus qui nõ uideat in martyribus fuiſſe ſapiẽtiam
licet eoꝝ pſecutores malicia & furore excæcati ſtul-
tos eẽ arbitrauᷣ: qui cũ haberẽt in ſua ptãte ſuppli-
cia uitare: cruciari tamẽ & mori maluerunt ſed poſ-
ſent ipſi ex eo ipſo prouidere non eſſe ſtultitiam in
qua tãta hoium milia p orbem totum una & pari
mente conſentiunt. Si enim fœminæ ſexus infirmi
tare labunᷣ: uiri certe ſapiunt. Si pueri ſi adoleſcen-
tes Iprouidi ſunt per ætatẽ: maturi certe ac ſenes ha
bẽt ſtabile iudiciũ. Si una ciuitas deſipit: cæteræ uti
q̃ Inumerabiles ſtultæ eſſe nõ poſſunt. Si una puin
cia: una natio prudentia caret: cæteras oẽs habere in
telligẽtiam recti neceſſe eſt. Cum uero ab ortu ſolis
uſq̃ ad occaſum lex diuia ſuſcepta ſit: & omnis ſexus
omnis ætas: & gens: & regio & natio unis ac pari-
bus animis deo ſeruiant: eadem ſit ubiq̃ patientia:
idem contemptus mortis intelligere debuerant ali
quid in ea re eſſe rationis: quod non ſine cã uſq̃ ad

mortē defendatur:aliquid fundamenti ac solidita-
tis ꝙ ea religionē non tantum iniuriis & uexatione
nō soluat:sed augeat semper & faciat firmiorē. De-
buerant præterea existimare cū uidēt dilacerari ho-
mines uariis tormētorum generib⁹:& inter fatiga-
tos carnifices inuictam tenere patiētiā:cōsensum tā
multoꝝ & perseuerantiā morētiū nō uanam esse:
nec ipsam patientiam sine deo cruciatus tātos pos-
se superare. Latrones eni robusti corporis uiri eius-
modi lacerationes pferre nō queūt:exclamāt & ge-
mitus ædūt:uincūtur eni dolore qa deest illis inspi-
rata patiētia. Nostri aūt (ut de uiris tāceā) pueri &
mulierculæ torturas suas taciti uincūt:& exprimere
illis gemitū nec ignis pōt. Ecce sexus ifirmus & fra
gilis ætas dilacerari se toto corpore utiq; patiř non
necessitate:qa licet uitare si uelint: sed uoluntate qa
confidūt in deo. De his aūt christi martyribus Flac-
cus in lyricis sensisse uideř cū ait. ℂ Iustū & tenacē
ꝓpositi uirū nō ciuiū ardor praua iubētiū:nō uult⁹
instātis tyrāni mēte quatit solida:quo nihil ueri⁹ di-
ci pōt si hoc ad deos referař qui nullos cruciat⁹:nul-
lam mortē recusant ne a fide iusticiaq; declinēt: qui
nō tyrānicas iussiones.nō præsidum gallos fremūt
quo minus uerā ac solidā libertatē constanti mente
defendāt quæ in hoc sæculo tuēda sapiētia est. Reli-
gio cogi nō pōt uerbis poti⁹ q̄ uerberibus res agē-
I da est. Defendēda aūt religio est non occidendo:sed
moriendo:non sæuicia:sed sapiētia: non scelere: sed
fide. Illa enim maloꝝ sūt:hæc bonoꝝ.& necesse est
bonum in religione uersari:nō malū: Naȝ si sangui
ne si tormentis:si malo religionē defendere uelis:iā
nō defendetur illa:sed polluetur & uiolabitur. Vn-
de nihil est tam uolūtariū q̄ religio in qua si animus
sacrificantis aduersus est deo sublata iam nulla est.
Recta igiř ratio est ut religionē patientia uel morte
defendas:in qua fides cōseruata & ipi deo grata est:
K ꝙ religioni addit autoritatem. Magna & præcipua
uirtus est patientia quā pariter & uulgi publicæ uo
ces & philosophi & oratores summis laudibus cele
A brāt. Quod si negari nō potest qn summa sit uirt⁹
necesse est iustū & sapientē uiꝝ in potestate esse ho
minis iniusti ut capiat patiētiam. Patiētia est enim
malorū quæ aut iferūtur aut accidūt cū æquanimita
te platio.ergo iustus ac sapiens qa uirtutē capit:ha-
bet in se patiētiam qua carebit oīo si nihil patietur
aduersi. Cōtra qui in rebus ꝓsperis agit ipatiēs est
& uirtute maxima caret. Impatiētē dico qa nihil pa
tiř. Innocētiā quoq; suare nō pōt quæ & ipsa iusto
& sapiēti uiro propria uirtus est. Iniusti aūt ac deū
nesciētes:& diuitiis:& potētia:& honoribus florēt:
Hæc eni cūcta iniustitiæ præmia sunt: qa & ppetua
eē nō pñt:& per cupiditatē uiolētiamq; quærūtur.
Iustus uero ac sapiēs qa illa oia humana sunt ut est
a Lælio dictū sua bona diuina iudicat nec alienū qcq̄
cōcupiscit ne quē cōtra ius humāitatis lædat omni
no.nec ullā potētiā.honorē ue desiderat necui faci-
at iniuriā: Sic enim cūctos ab eodē deo eadē cōditio
ne generatos iure fraternitatis esse coniūctos:sed &
suo cōtētus & paruo:qa fragilitatis suæ memor nō
amplius quærit q̄ unde uitam substētet: & ex eo ipso

ꝙ habuerit impťit ēt nō habēti quia pius est. Pietas
aūt summa uirtus est & accedit ex eo quod uolupta-
tes caducas uiciosasq; cōtēnit quaꝝ cā opes appetū
tur:qm cōtēnēs est ac libidinū uictor:qa nihil timo
ris atq; isolētiæ gerēs nō extollit se altius nec erigit
supbū caput:sed placidus & cōcors & cōis & planus
est:qa cōditionē suā nouit. Cū ergo iniuriā nulli fa
ciat nec aliena capiat nec sua quoq; si ui auferanř de
fendat cū sciat & illatā iniuriā moderate ferre.quia
uirtute ꝑditus est:necesse est iustū hominem subie-
ctū eē iniusto:& cōtumeliis affici ab isipiēte sapiētē
ut ille peccet qa iniustus est.& hic in se uirtutē habe-
at qa iustus est. Siquis āt uolet scire cur malos & in- B
iustos deos potentes:beatos diuites fieri sinat.pios
cōtra humiles:miseros iopes eē patiař: Quia corru
ptos & uiciosos homines nō putat de⁹ emēdatione
sua dignos: Bonos aūt quos diligit castigat sæpius
& assiduis laborib⁹ ad usum uirtutis exercet:nec eos
caducis ac mortalibus bonis corrūpi ac deprauari si
nit. Vñ nemini debet miꝝ uideri si pro nostris sæ-
pe delictis castigamur a deo:imo uero cū uexamur
ac ꝑmimur:tū maxime gratias agemus indulgētis-
simo patri ꝙ corruptelā nostrā nō patitur longius
ꝓcedere:sed plagis ac uerberib⁹ emēdat. Ex quo in-
telligimus nos esse deo curæ quib⁹ quoniā cū pecca
mus irāscitur. Nā cū posset populo suo & opes &
regna largiri:sicut dederat ante iudæis quoruȝ nos
successores ac posteri sumus: idcirco euȝ noluit sub
alia ditione atq; imperio degere ne rerū prosparū
fœlicitate corruptus in luxuriā labereř:ac dei præce
pta cōtēneret:sicut illi maiores nostri qui sæpe ter-
renis ac fragilibus his bonis eneruati aberrauerunt
disciplina & legis uincula rupere. ꝓuidit ergo qua-
tenus cultoribus suis præstaret quietē si mādata ser
uassent:& tamē eos emēdaret si præceptis non ob
tēperassent. Itaq; ne tūc corrūperentur ocio premi
eos uoluit ab his in quorum manib⁹ eos collocauit
ut eos & labentes cōfirmet & corruptos ad fortitu
dinem reparet & fidos experiatur & tentet. Et hæc
de quinto. Sequitur nunc de sexto de uero cultu ad
Constantinum imperatorem.

ℂ Ex sexto Lactántii Autoritates. ii.

Enio nūc ad id quod ex maximum ut do C
u ceā quo ritu:quo sacrificio deū coli opor
teat.quia in hoc solo summa rerū & om
nis beatæ uitæ ratio cōsistit. Quandoqui
dem propterea facti & inspirati ab eo sumus: nō ut
cælū uideremus & solem ꝙ Anaxagoras putauit:
sed ut artificē solis & cæli deū pura & integra mēte
coleremus. Nihil autē sancta & singularis illa maie
stas aliud ab hoīe desiderat:quā solam innocentiam
quam siquis obtulerit deo:satis pie: satis religiose li
tauit. Nō igiř optimas & pingues hostias deo qua-
si exurięti ut cultores deorū faciebāt mactemus nō
uina tanq̄ sitiēti ꝓfundamus:nō lumina ueluti in te
nebris agēti accēdamus:sed mēte sancta: & iusto aīo
& pectore cælestē maiestatē placare studeam⁹. Nō
enim religio cælestis cōstat ex rebus corruptis: sed
ex uirtutib⁹ & eo cultu qui oritur e cælo in quo mēs
colentis seipsam deo immaculatam uictimam sistit

Quisquis igiẗ præceptis cælestibus obtẽperauerit:
hic cultor est ueri dei. Cuius sacrificia sunt mãsuetu
do animi & uita innocẽs & actus boni: quæ omnia q
exhibet totiẽs sacrificat quotiẽs bonũ aliquid ac piũ
fecerit: Itaq; in arã dei quæ uera maxima est: quæ in
hoie cordis collocata inquinari nõ põt sanguine iu-
sticia imponiẗ patiẽtia: fides inocentia: castitas: ab-
stinẽtia. hic est uerissimus ritus: hæc illa lex dei ut a
Cice. dictum est præclara & diuina semp quæ recta
& honesta iubet uetat praua & turpia: cui parentẽ
certissimæ ac sanctissimæ legi: iustæ ac legitimæ ne-
cesse est uiuere. Cuius legis pauca equidẽ capita in
sequẽtibus ponã. Siquis aũt oia compræhẽdere uo-
let: ex fonte ipõ petat unde riuus iste manauit. Nũc
de sacrificio. Ebur inquit Plato nõ castũ donũ deo
quid ergo picta. s. & texta pciosa: imo uero nõ castũ
donum deo quicqd corrũpi: quicqd surripi põt. Ve
stes igiẗ & gẽmas & cætera quæ habenẗ in pcio siqs
putat deo cara: is plane qui sit deus nescit cui putat
uoloptati esse eas res: quas etiã homo si contẽpserit
iure laodabiẗ. Duo sunt aũt quæ offerri debeant do-
num & sacrificiũ. Donũ in pperuũ: Sacrificiũ ad tẽ-
pus. Verũ apud istos qui nullo mõ rõnem dioinita-
tis intelligũt: donũ est quicqd auro & argẽto fabri-
caẗ. Item quicqd purpura & serico texiẗ. Sacrificiũ
est uictima & quẽcũq; in ara cremanẗ: sed utroq; nõ
utiẗ deus: qa & ipse incorruptus est & totũ illud in-
corruptibile. Itaq; deo utrũq; incorporale offerẽdũ
est quo utiẗ. Donum est integritas animi: sacrificiũ
laus & hymnus. Si eni deus nõ uideẗ: ergo his rebus
coli debet quæ nõ uidenẗ. Nulla igiẗ religio alia est
uera nisi quæ uirtute & iusticia cõstat. Quomõ aũt
deus iusticia hois utaẗ intellectu facile est. Si eni iu-
stus fuerit hõ accepta imortalitate in æternũ seruiet
deo: hoies aũt nõ nisi ad iusticiã nasci: tum phi uete-
res: tum etiã Cicero suspicaẗ. disserẽs eni de legibus
Sed oium inqt quæ in hoium doctoꝝ disputatione
uersanẗ: nihil est pfecto pstabilius q̃ plane intelligi
nos ad iusticiã esse natos. Id ergo solũ deo exhibere
atq; offerre debemus: ad qd' capiẽdũ nos ipse gene-
rauit. De hoc sacrificio Trismegistus hermes sic lo-
cutus est. Cultus aũt dei unus est malũ nõ eẽ. O fili
adora & cole. Verbo eni sacrificari oportet deo. Sũ-
mus igiẗ colendi dei ritus est ex ore iusti hois ad de-
um directa laudatio: quæ tñ ipsa ut deo sit accepta
& humilitate & timore & deuotione maxima opus
est: nequis forte integritatis atq; inocentiæ fiduciã
gerẽs tumoris & arrogantiæ crimẽ incurrat: eoq; fa
cto grãm uirtutis amittat. sed ut sit deo charus oiq;
macula careat misericordiã dei semp iploret: nihilq;
aliud preceẗ: nisi peccatis suis ueniã licet nolla sint:
siquidẽ aliud desideraoẽrit nõ est opus deo sciẽti qd
uelimus. Siqd ei boni euenerit: grãs agat. siqd mali
satisfaciat: & id sibi ob peccata sua euenisse fateaẗ: &
nihilominus etiã in malis grãs agat & in bonis satis
faciat: ot idẽ sit semp & stabilis & imutabilis & incõ
cussos. Nec tñ hoc nisi in tẽplo puter sibi eẽ faciẽdũ:
sed & domi & in ipso etiã cubili suo: secũ deniq; hẽat
deũ semp in corde suo cõsecratũ: qm ipse & dei tem
plum est. Quod si deo p̃ri ac dño ac assiduitate: hoc
obsequio: hac deuotione seruierit: cõsomata & pfe-
cta iusticia est: q̃ qui tenuerit deo puit: hic religioni
atq; officio suo satisfecit. Duæ sunt uiæ per quas hu- C
manã oitã progredi necesse est. Vna quæ in cælũ fe-
rat. Altera quæ ad inferos deprimat: quas & poetæ
carminibꝰ & phi in disputationibꝰ suis induxerunt:
& quidẽ phi alteram uirtutum esse uoluerunt. alte-
ram uitioꝝ: eãq; quæ sit assignata uirtutibꝰ primo
aditu esse arduam & cõfragosam: in qua siquis diffi
cultate superata in summũ eios euaserit: hẽre euꝫ de
cætero planum iter & lucidũ amœnũq; campum: &
oẽs laboꝝ suoꝝ capere fructus huberes atq; iucun-
dos. Quos aũt primi aditus difficultas deterruerit:
eos in illam uitioꝝ uiam labi atq; deflectere necesse
est: quæ primo igressu sit quasi amœna multoq; tri-
tior: deinde cum in eã paulo ulterius pcesserit amœ
nitatis illius speciem repẽte subduci. Exoriri aotem
uiam præcipitẽ: nunc saxis asperam: nunc obductã
sentibus: nunc gurgitibus intercisam: uel torrẽtibꝰ
rapidam: ut laborare: hærere: labi cadere sit necesse.
Quæ oia eo pferuntur ut appareat in uirtutibus ca
piendis labores eẽ maximos: in pceptis autẽ maxi-
mos fructus & solidas atq; incorruptas uoluptates.
Describã igiẗ utrãq; & eaꝝ pprietates habitusq; mõ
strabo. Vna est itaq; uirtutis ac bonoꝝ uia quæ fert
non in elysios campos ut poetæ loquunẗ: sed ad ip-
sam mundi arcem. At læua maloꝝ exercet pœnas A
& ad impia tartara mittit. Est enim criminatoris il-
lius qui prauis regionibus institutis auertit homies
ab itinere cælesti & in uiam pditionis inducit. Cuiꝰ
uiæ species & figura sic est composita in aspectu: ut
plana & patens in omni genere florum & fructuũ
delectabilis eẽ uideaẗ. In ea enim posita sunt omnia
que pro bonis habenẗ in terra: opulentiam dico: ho
notem: quietem: uoloptatem: illecebras omnes: sed
cum his pariter iniusticiã: crudelitatem: supbiam: p
fidiam libidinem: cupiditatẽ: discordiam: ignoran-
tiam: mendacium: stulticiam: cæteraq; uitia. Exitus
aũt huius uiæ talis est: cum uẽtuꝫ fuerit ad extremũ
unde iam regredi nõ licet cum omni sua polchritu-
dine tam subito præcidiẗ: ut non ante quis fraudem
prospicere possit: q̃ præcipitatus in altitudinẽ pro-
fundam cadat. Quisquis enim præsentiom bonoꝝ
specie captus: & in his consequẽdis ac fruẽdis occu-
patus: non præuiderit ea quæ post mortem secutu-
ra sunt: seq; a deo auerterit: is uero ad inferos deie-
ctus in æternam damnabitur pœnam. Via ergo il- B
la cælestis difficilis proposita est uel spinis horrenti-
bus aspera: uel saxis extantibus impedita: ut cũ sum
mo labore ac pedum tritu. cũq; magna candẽdi sol-
licitudine sit cuiq; gradiendum. In hac posuit iusti-
ciam: temperantiam: castitatem: fidem: patientiaꝫ:
abstinentiam: concordiam: scientiam: ueritatem: sa-
pientiam: cæterasq; uirtutes: sed simul cum his pau
pertatem: ignominiam: laborem: dolorem: amari-
tudines omnes. Quisquis enim spem suam porre-
xit longius & meliora maloerit: carebit terræ bonis
ut expeditus ac leuis difficultatem uiæ superet. Nec
enim potest qui se apparatu regio circũdederit aut
diuitiis onerauerit angustias illas uel ingredi uel te

nere. Vnde intelligit̃ idcirco malis & iniustis facili⁹
ꝓuenire quæ cupiant: quia prona & decliuis est eo-
rum uia. Bonis aũt quæ obtinent difficile ꝓcedere:
quia difficili & arduo itinere gradiunt̃. Iustus ergo
qm̃ durum asperũq; iter ingressus est contemptui:
derisui: odio sit necesse est: oẽs enim quos cupiditas
aut uoluptas præcipites trahit inuident ei qui uirtu
tem capere potuit: & inique ferunt id habere aliquẽ
quod ipsi non habẽt. Erit itaq; paup: humilis: igno-
bilis: subiectus iniuriæ: & tãdem omnia quæ amara
sunt perferens & si patiẽtiã iugem ad summũ illum
gradum finẽq; ꝑduxit: dabit̃ ei corona uirtutis: & a
deo pro laboribus quos in uita ꝓpter iusticiam ptu
lit imortalitate donabit̃. Hæ sunt uiæ quas deus hu
manæ uitæ assignauit: in quibus singulis & bona oñ
dit & mala: sed ordine præpostero atq; econuerso.
In una enim monstrauit temporalia prius mala cũ
æternis bonis: qui est ordo melior. In altera tempo
ralia prius bona cum æternis malis qui est ordo de-
terior: ut quicũq; præsentia mala cum iusticia dele-
gerit maiora & certiora bona consequat̃: q̃ fuerint
illa quæ spreuerit. Quisquis aũt præsentia bona ꝑ-
posuerit iusticiæ: in maiora & longiora incidet ma-
la q̃ fuerint illa quæ fugit. Hæc enim uita tempora
lis q̃ breuis est: idcirco & mala eius & bona breuia
sint necesse est. Illa uero spũalis quæ huic terrenæ cõ
traria est: qm̃ sempiterna est, idcirco & bona eius &
mala sempiterna sunt. Itaq; fit ut bonis breuib⁹ ma
la æterna: & malis breuibus bona æterna succedunt.
Itaq; cum simul ꝓposita sint homini bona & mala
considerare unũquẽq; secum decet. quinto satius sit
ꝑpetuis bonis mala breuia: pẽsare: quã pro breuib⁹
& caducis bonis mala perpetua sustinere. Oĩa itaq;
amara & grauia patiẽter ferẽda sunt. Et eo qdẽ ꝓm
ptius: quo nobis impator nostri deus præmia pro
laboribus æterna cõstituit: & cũ in hac terrena mili-
tia tm̃ hoĩes laboris exhauriãt quæ possunt eodem
modo perire quo parata sunt: certe nobis nullus la-
bor recusandus est quibus id acquirit̃ qđ nullo mo-
C do possit amitti. Priusq̃ singulas uirtutes exponere
incipiam determinanda est ipsa uirtus: quam non
recte philosophi diffinierunt quid esset: aut in q̃bus
rebus: quid operis aut quid habeat officii. Nomen
itaq; solum retinuerunt: uim uero & rõnem & effe-
ctum perdiderunt. Est aũt uirtus iram cohibere: cu-
piditatem compescere: libidinem refrenare. Id est
enim uitium fugere. Hoc enim Horatius dixit: uir-
tus est uitium fugere. Nam fere omnia quæ fiũr in-
iuste atq; improbe ab his oriuntur affectibus. Om-
D ne igitur uirtutis officium est nõ peccare. Quid sit
bonum & quid malum nescisse philosophos certũ
est. Fons enim bonorum est deus. Malo꞉ uero ille
crimiator diuini nominis semper inimicus. Ab his
duobus principiis bona malaq; oriuntur: quæ ueni
unt a deo hanc habent rõnem ut imortalitatem pa-
rent quod est summum bonum. Quæ autem ab il-
lo altero id habent officium ut a cælestibus auocatũ
terrenisq; demersum ad pœnam interficiant sempi
ternam: quod est summum malum. Non igitur du
bium est quin illi omnes quid esset summum bonũ

& malum ignorauerint: quia nec deum nec eius ad-
uersarium cognouerunt. Itaq; finem bonorum ad
corpus & ad hanc uitam breuem retulerunt: quã. s.
solui & occidere: necesse est: sic omnia eorum præce
pta & omnia bona quæ inducunt terræ inhærent &
humi iacent: qm̃ simul cum corpore quod est terra
moriunt̃: & pertinent non ad uitam hoium cõparã
dam: sed ad quærẽdas uel augendas opes: honores:
gloriã: potentiam: quæ sunt uniuersa mortalia tam
scilicet ipsa q̃ ille qui ut ea sibi contingerent labora-
uit. Non enim in his cõparandis uirtutis ratio con
sistit: sed i his quas nobis nec homo ullus nec mora
possit auferre. Quisquis igit̃ rectum iter tenere ni-
titur non terram debet aspicere: sed cælum: & ut ap
tius loquar non hoiem sequi debet: sed deũ: non his
terrestribus simulacris: sed deo seruire cælesti nõ ad
corpus referre oĩa: sed ad mentẽ: non huic uitæ dare
operam: sed æternæ. Suscipienda aũt lex dei est quæ E
nos ad hoc iter summũq; bonum dirigat: illa. s. lex sã
cta illa cælestis quam Marcus Tullius in libro de re-
publica tertio pene diuina uoce depinxit in hæc uer
ba. Est quidem uera lex: recta: rõne congruẽs: diffu- F
sa in oẽs: constans: sempiterna: quæ ad officium iu-
bendo: uetando a fraude deterreat: quæ tamẽ nec ꝓ
bos frustra iubet aut uetat nec improbos huic legi nec
ꝓphanari fas est nec derogari aliquid licet: nec tota
abrogari põt. Nec uero aut per senatum aut per po
pulum solui hac lege possumus: nec est quærendus
explanator aut interpres alius. Nec erit alia lex Ro
mæ: alia Athenis: alia nunc: alia posthac: sed & oẽs
gentes & omni tẽpore una lex & sempitærna & im
mutabilis continebit. Indeq; erit cõmunis q̃si magi
ster & impator oĩum deus. Ille legis huius inuẽtor:
disceptaror: lator: cui qui non parebit ipse se fugiet
ac naturam hominis aspernet̃: hoc ipso luet maxi-
mas pœnas etiam si cætera supplicia quæ putantur
aufugerint. Quis sacramẽtum dei tam significãter
enarrare legem dei possit q̃ illam homo longe a ue-
ritatis noticia remotus expressit: ego uero eos que
ra imprudentes loquunt̃ sic habẽdos puto: tanq̃ di-
uinent spiritu alieno instructi. Quod si ut leges san
ctæ uim rõnẽq; peruiderit: ita illud quoq; scisset aut
explicasset: in quibus præceptis lex ista consisteret.
non philosophi functus fuisset officio: sed ꝓphetæ:
quod quia facere ille non poterat. nobis faciẽdum
est: quibus ipsa lex tradita est ab illo uno magistro
& imperatore omnium deo. Sed certe oĩs doctrina G
& uirtus philosopho꞉ sine capite est: quoniam de-
um nesciunt: qui est uirtutis & doctrinæ caput: quẽ
qui nõ agnoscit licet uideat cecus est. licet audiat sur
dus. licet loquatur mutus. Cum uero cõditorẽ rerũ
parentẽq; cognouerit: tunc & uidebit & audiet & lo
quetur. habere enim caput cæpit in quo sunt sensus
oẽs collocati. hoc est oculi: aures & lingua. Nam ꝑ-
fecto is uidet qui ueritatem in qua deus est: uel deũ
in quo ueritas est oculis cordis aspexerit. Is audit q
diuinas uoces a præcepta uitalia pectori suo affigit
Is loquitur qui cælestia disserens uirtutem ac maie-
statem dei singulis enarrat. Quare non est dubium
quin impius sit quisquis deum non agnouerit: om-

neq̃ uirtutes eius quas hēre aut tenere se putat in il la mortifera uia reperiunt quæ est tota tenebrarū. Quapropter nihil est q̃ sibi aliqs gratulet si has ina nes uirtutes adeptus est: quia non tantum miser q̃ bonis præsentib⁹ caret: sed etiam stultus sit necesse est: si labores in uita sua maximos suscipiat incassū. Nam dempta spe imortalitatis quam deus pollicet in sua religione uersantibus cuius assequēdæ gratia uirtus appetenda est: & quicquid maloꝝ acciderit ꝑ ferendum: maxima erit ꝑfecto uanitas obseq uel le uirtutibus quæ frustra hoium calamitates afferūt & labores. Nam si uirtus est egestatem: exilium: do lorem: mortē q̃ timere: a cæteris pati fortiter ac sub ire: quid tandem in se boni habet cur eam ꝑpter se ipsam philosophi dicant expetendā? Nimirum sup uacuis & inanibus pœnis delectant quib⁹ licet age re tranquille: si enim mortales sunt animæ si uirtus dissoluto corpe nihil futura est. Sed certum est: uir tutis nulla bona sunt alia nisi ꝑpetuæ uitæ. Hāc aūt præstare quis pōt nisi deus qui uirtutem ipsam pro posuit? Ergo in dei agnitione & cultu rerū summa uersat. In hoc est spes omnis ac salus hois. Hinc est sapientiæ gradus primus: ut sciamus quis sit nobis uerus pater: eumq̃ solum pietate debita prosequa mur. Huic pareamus: huic deuotissime seruiamus: in eo ꝑmerenda actus ois & cura & opera collocet.

A Dixi quid debeat deo: dicā nunc quid homini tribuē dum sit. Nam primū iusticiæ officium est coniungi cum deo. secundū cū hoie. Sed illud primū religio dicit. hoc secundū misericordia & humanitas noiat: quæ uirtus ꝑpria est iustoꝝ & cultoꝝ dei q̃ ea sola uitæ cōmunis in se continet rōnem. Deus enim qui cæteris animalibus sapiētiam non dedit: naturalib⁹ ea munimentis ab incursibus & periculis tutior age nerauit: hoiem uero quia nudū fragileq̃ formauit ut eū sapiētia potius instrueret: dedit ei præter cæ tera hunc pietatis affectum: ut homo hoiem tueat: diligat: foueat: cōtraq̃ omnia pericula & accipiat &

B præstet auxilium. Summum inter se hoium uincu lum est humanitas: quod quis dirumpet nephari⁹ & parricida existimandus est. Nā si ab uno homine quem deus finxit oēs sumus oriundi. certe consan guinei sumus: & ideo maximū scelus putandum est odisse hoiem uel nocentem: ꝑpterea deus præcipit inimicicias per nos nunq̃ faciēdas: sed semp eē tollē das. f. ut eos qui sint nobis inimici necessitudinis ad

C monitos mitigemus. Itē si ab uno deo inspirati om nes & alati sumus: quid aliud q̃ fratres sumus: & qd cōiunctiores animis q̃ qui corporibus. Itaq̃ nō er rat Lucretius cum dicit. Deniq̃ cælesti sumus oēs semine oriundi: omnibus ille idem pater est. Ergo pro beluis īmanibus sunt habēdi qui homini nocēt: qui contra ius humanitatis & fas omnes spoliant:

L cruciant: occidunt: exterminant. Ob hanc necessitu dinem germanitatis docet deus nunq̃ malū sed bo num facere. Id aūt ipm benefacere quid sit: idem ipē præscribit: præstare auxilium depræssis & laboran tibus: impartiri uictum non habētibus. Deus enim qm̄ pius: animal nos utile uoluit esse sociale. Itaq̃ in aliis hoibus nosipsos cogitare debemus: non mere mur in periculo liberari si non succurrimus: nō me remur auxilium si negamus. Nam qui se a præstan do auxilio remouet: etiam ab accipiendo remoueat necesse est: quia nulla opera indigere se putat qui al teri suam denegat. Retinendum est igitur oino uin culum societatis humanæ: quia homo sine hoie nul lo modo pōt uiuere. Retentio aūt societatis est cō munitas: idest auxilium præstare ut possimus acci pere. Si uero ut aliqui disputant humanitatis ipsius causa facta est hoium congregatio: homo certe ho minem debet agnoscere. Quod si fecerūt illi rudes in primæua ætate nondum cōstituta loquēdi rōne: quid putemus hominibus expeditis sermone om niūq̃ rerum cōmercio inter se copularis esse facien dum: qui assueti hominibus solitudinem ferre non possunt? Conseruāda est igitur humanitas: si homi nes recte dici uelimus. Id aūt ipsum conseruare qd aliud est: q̃ diligere hoiem: quia homo sit & idē q̃d nos sumus? Discordia igitur ac dissensio nō ſm ho minis rōnem est: uerūq̃ illud est Ciceronis quod ait Hominē naturæ obedientē: homini nocere nō pos se. Ergo si nocere homini cōtra naturam est: ꝑdesse igit homini ſm naturam sit necesse est q̃d qui nō fa cit hominis se appellatione dispoliat: quia humani tatis officium est necessitati hois ac periculo subue nire. Huius eni operis & officii merces a deo est ex petenda solo. Nam si ab homine expectes: iam non humanitas erit illa: sed beneficii fœneratio: nec pōt uideri bene meruisse qui qd facit nō alteri: sed sibi ꝑ stet. Nam & ipse deus hoc præcipit: ut si quādo cœ E nā parauerimus: in cōuictum eos adhibeamus q̃ te uocare non possint & uicem reddere: ut ois actus ui tæ nostræ nō careat misericordiæ munere. Recte er go inquit Cicero a Theophrasto est laudata hospi talitas. Est enim ut mihi q̃de uidet ualde decoꝝ pa tere domos hoium illustrium hospitalitatis. Capti F uoꝝ etiam redemptio magnū atq̃ ꝑclarum iusticiæ munus est: q̃d idem Tulli⁹ approbauit. Atqui hæc benignitas inquit etiā teip. est utilis: redimi a serui tute captiuos locupletare aenuiores. Hanc ego con suetudinem benignitatis largitioni munerū longe antepono. hæc est grauium hoium atq̃ magnorū. Proprium igit iustoꝝ est opus alere pauperes ac re dimere captiuos: cum apud iniustos sequi hæc faci ant graues & magni appellent. His enim maximæ laudis & benefacere quos nemo sperauit esse factu ros. Nā qui benefacit uel cōsanguineo uł proximo G uel amico: aut nullam aut certe nō magnā laudē me ret: quia facere debet sitq̃ ipsius ac detestabile nisi fe cerit id quod ab eo & natura ipsa & necessitudo exi git: & si facit nō tam gloriæ assequēdæ: q̃ repræhen sionis uitādæ gr̃a facit. Qui aūt facit alieno & igno to: is uero dignus est laude: qm̄ ut faceret sola duct⁹ est humanitate. Ibi ergo iusticia est ubi ad benefaciē H dum necessitas uinculū nullum est. Munus deniq̃ magnum iusticiæ est pupillos & uiduas destitutos & auxilio indigentes tueri atq̃ defendere: q̃d a deo uniuersos diuina lex illa præscribit: quandoquidem boni quiq̃ iudices ad officium suum iudicant perti nere: ut eos naturali humanitate foueant: ac his iidē

I prodesse nitantur. Ægros quoqꝫ quibus defuerit cu
randos fouēdosqꝫ suscipere summæ humanitatis &
magnæ opationis est:qđ qui fecerit hic uiuam ho
stiam deo acquiret:& qđ alteri dederit ad tēpus:ipse
a deo accipiet in æternū. Vltimū illud & maximum
pietatis officium est peregrinoꝝ & pauperū sepul
K tura. Nō enim patiemur figurā & figmētum dei fe
ris ac uolucribus in prædam iacere:sed reddamus id
terræ unde ortum est. Nā iam hoc nō homini præ
statur qui nihil sentit:sed deo cui carissimū sacrificiū
L est opus iustum. Agere pœnitentiā nihil est aliud ꝙ
ꝓfiteri & affirmare se ulterius nō peccaturū. Igno
scit itaqꝫ deus his qui ad peccata imprudēter incau
teqꝫ labunť. ueniā non habet qui sciens peccat. Nec
tñ si aliquis fuerit purificatus ab omni labe peccati:
temperādū sibi ab opere largitionis existimet. quia
nō habeat peccata quæ deleat:imo uero tamen ma
gis iusticiā debet opari cum factus est iustus: ut qđ
ante in medelam uulnerum fecerat postmodum fa
ciet in laudem gloriāqꝫ uirtutis. Eo accedit qꝫ nemo
esse sine delicto pōt ꝙdiu indumēto carnis onerat⁹
est:cuius infirmitas triplici subiacet dño peccati:fa
ctis:dictis:cogitatione. Per hos gradus ad summuꝫ
culmen iusticia ꝓcedit. Primus est uirtutis gradus
malis operibus abstinere. Secūdus etiam malis uer
bis. Tertius etiā cogitatione rerū malarū. Qui pri
mum gradū ascēdit satis iustus est. qui secundū:ꝑfe
ctæ uirtutis est siquis neqꝫ factis nec sermone delin
quat:qui tertiū is uero similitudinē dei assecutus ui
deť. Est enim supra humanū modū: ne cogitatione
quidē admittere:qđ sit uel facto malū uel improbū
dicto. Itē etiam iusti hoīes qui frenare se possunt ab
oī opere iniusto nōnunqꝫ tñ ipsa fragilitate uincun
tur:ut uel ira malum dicāt uel in aspectu rerum de
lectabiliū cogitatione tacita nō cōcupiscant. Debēt
ergo largitione ꝑpetua peccata carnis aboleri: & de
us in cuius cōspectu bonū feceris & ꝓbabit & mer
M cedē pietatis exoluet. Affectus quasi hubertas est na
turalis aīoꝝ. Nam sicut insentes ager qui est natura
fœcūdus exuberat:sic animus lcultus uitiis sua spō
te inualescētibus uelut spinis obducit: sed cuꝫ uerus
cultor accesserit statim cedētibus uitiis fruges uirtu
tis oriunť. Deus itaqꝫ cum hoiem primum fingeret
mirabili ꝓuidentia ingenerauit ei prius animi com
motiones ut possint capere uirtutes sicut terra cul
turam:posuitqꝫ materiā uitioꝝ in affectibus uirtu
tis in uitiis: quæ ꝑfecto aut nulla erit aut in usu esse
non poterit:si desinit ea per quæuis eius aut appa
ret aut cōstat. Nam si uirt⁹ est in medio iræ impetu
seipsum cohibere ac reprimere. Caret ergo uirtute
quisqꝫ ira caret. Si uirtus est libidinē corporis conti
nere:uirtute careat necesse est qui libidinē quā tēpe
ret nō habet. Si uirtus est cupiditatē ab altera appe
titione frenare nullā certe uirtutē pōt habere qui ca
ret eo ad quod cohibendum uirtus usus adhibetur.
Vbi ergo uitia non sunt nec uirtuti quidē locus est:
sicut nec uictoriæ quidem ubi nullus aduersari⁹ est.
A Ita fit ut bonum fine malo esse in hac uita nō possit
Tres autē sunt affectus qui homies in omnia facino
ra præcipites agunt. Ira:cupiditas:libido. ꝓpterea

poetæ tres furias eē dixerunt quæ mētes hoium ex
agitant. Ira ultionē desiderat:cupiditas opes:libido
uoluptates. Sed his oibus deus certos limites statu
it:quos si trāscēderint maioresqꝫ eē cœperint: neces
se est naturā suā deprauet: & in morbos ac uitia uer
tanť. Nā cupiditas ad ea cōparanda nobis data est:
quæ sunt ad uitā necessaria. libido ad sobolē ꝓpa
gandā:iræ affectus ad coercēda peccata eoꝝ qui sūt
ad nostra ꝓtāte.i.ut arctiore disciplina minor ætas
in ꝓbitate iusticiāqꝫ formetur: quæ nisi metu cohibea
tur licentiā pariat audaciāqꝫ ad omne flagitiū & fa
cinus euadet. Itaqꝫ ut ira uti aduersus minores & iu
stum est & necessariū: sic aduersus pares & ꝑniciosū
est & impium. Manus ergo nostras supra minores
semp habeamus hoc est ut peccātes eos assiduis uer
beribus corrigamus:nec amore inutili & indulgen
tia nimia educenť ad malum & ad uitia nutriantur:
sed rerum imperiti & rōnis ignari: affectus qui sunt
homini ad usus bonos dati exterminauerūt: & lati⁹
ꝙ rō postulat euaganť. Inde iniustæ & impiæ uiuit.
Vtunť ira cōtra pates:hinc dissidia:hinc expulsiōes: C
hinc bella cōtra iusticiā nata sunt. Vtunť cupiditate
ad cōgerēdas opes:hinc fraudes:hinc latrocinia:hic
oium scelerum genera exorta sunt. Vtunť libidie ad
capiēdas nouas uoluptates:hinc stupra:hinc adulte
ria:hinc corruptelæ oēs extiterūt. Quicūqꝫ igr̄ illos
affectus intra fines suos redegerit:qđ ignorātes de
um facere nō possunt:hic patiēs.hic fortis:hic iust⁹
est. Restat ut nunc de sensuum uoluptatib⁹ breuiter
dicā:quæ oēs qm̄ uitiosæ ac mortiferæ sunt: uirtute
separari ac oppimi debent:uel ad rōnē suam reuo
cari. Cæteræ animantes præter unā uoluptatē quæ
ad generandū ꝑtinet nullā sentiunt. Vtunť ergo sen
sibus ad naturæ suæ necessitatē: uident ut appetant
ea quibus opus est ad uitam tuendā. Audiunt inui
cem seqꝫ dignoscunt ut possint cōgregari. Quæ uti
lia sunt ad uictum aut ex odore inueniūt aut ex sapo
re ꝑcipiunt:inutilia respuūt ac recusant: edēdi ac bi
bēdi officium uētris plenitudine metiunť. Homini
uero solertissimi artificis ꝓuidētia dedit uoluptatē
infinitam & in uitium cadentē: ꝓposuitqꝫ ei uirtutē
quæ cum uoluptate semp tanqꝫ cum domestico ho
ste pugnaret. Cicero in Catone maiore inquit adul
teria & omne flagitium nullis excitari aliis illecebris
nisi uoluptatis. Cūqꝫ homini siue natura siue qs de⁹
nihil mēte præstabilius dedisset: huic diuino mune
ri ac dono nihil tam inimicū ꝙ uoluptatē. Nec eniꝫ
libidine domināte tēperantiæ locum esse: nec in uo
luptatis regno uirtutē posse cōsistere. Sed econtra
rio deus iccirco uirtutē dedit ut repugnaret ac uin
ceret uoluptatē: eāqꝫ egredientē fines sibi datos itra
præscriptum coerceret:ne hoiem suauitatib⁹ delini
tum atqꝫ captū ditioni suæ subiiceret ac morte mul
ctaret. Voluptas oculoꝝ uaria est & multiplex: quæ
capitur ex aspectu rerum quæ sunt in usu hominū:
uel natura:uel opere delectabiles. Hanc phi rectissi
me sustulerunt. Aiunt enim multo esse præclarius
& hoie dignius cælum potius ꝙ cælata tueri: & hoc
pulcherrimum opus intermicantibus astrorum lu
minibus tanqꝫ floribus adornatum ꝙ picta & ficta

gemmis distinctas mirari. Sed cum diserte ad contē
ptum terrestriū nos exortati sunt & ad cæli specta
culum excitauerunt: tamen spectacula hæc publica
non contēnunt. Itaq; & his delectanter & libenter i-
tersunt: quæ qm̄ maxime sunt irritamēta uitiorꝝ: &
ad corrumpēdos aios potissimum ualent tollenda
sunt nobis: quia nō modo ad beatam uitam nihil cō
ferunt: sed etiam nocēt plurimum. Nā qui hominē
q̄uis ob merita dānatum in conspectu suo iugulari
pro uoluptate cōputat cōsciam suam polluit: tanq̄
si homicidii qd' fit occulte spectator & particeps fi-
at. Vitāda etiā spectacula oia sunt: non solum neq̄d
uitiorꝝ spectatoribꝰ insideat quæ sedata & pacifica
eē dicunł. sed ne cuiussuis nos uoluptatis cōsuetudo
D deliniat: & a deo atq; a bonis operibus auertat. Au-
rium uoluptas ex uocum & cātuum suauitate perci
C pił: scilicet tam uitiosa est q̄ oblectatio illa oculorū.
Nam carmen cōpositum & orō cum suauitate deci
piēs capit mētes: & quo uoluerit impellit. Inde ho-
mines lr̄ati cum ad religionem dei accesserint ab ali
quo impiro doctore fundati minus credūt. Assueti
enim dulcibꝰ & politis siue orōnibus siue carminibꝰ
diuinarū lr̄arū simplicē cōmunēq; sermonē pro sor
dido aspernanł. Id eni quærūt qd' sensum demulce-
at. psuadet aūt quicq̄d suaue est: & aio penitus dū de
lectat insidet. Num igił deus & mētis & uocis & lin
guæ artifex diserte loqui nō pōt? imo uero summa
puidētia carere fuco uoluit ea quæ diuia sunt ut om
nes intelligerēt: quæ ipse oibus loquebał. Ergo qui
ueritati studet: abiiciat inimicas ac noxias uolupta-
tes: quæ aiam sibi uinciant: præferat uera falsis æter
na breuibus: utilia iucundis. Nihil aspectu gratum
sit nisi qd' iuste qd' pie fieri uideas: nihil auditu sua-
ue nisi qd' aiam melioreʒ teq; reddat: maximeq; hic
sensus nō est ad uitium retorquēdus: qui nobis ideo
datus est ut doctrinā dei pcipere possimus. Itaq; si
uoluptas est audire carmina & cātus: dei laudes cane
re & audire iucūduʒ sit. Hæc est uoluptas uera: quæ
comes est & socia uirtutis. Hæc nō est caduca & bre-
uis: sed ppetua & sine ulla intermissione delectans.
E Ad uoluptates aūt saporis & odoris qui duo sensus
ad solum corpus ptinent: nihil est qd' a nobis dispu
teł: nisi forte quis exigat ut dicamus turpe esse sapi
enti si uētri & gulæ seruiat: si unguētis oblitꝰ aut flo
ribus coronatus incedat: quæ qui faciat utiq; insipi-
F ens & ineptus & nihil est. Venio nunc ad eā quæ pci
pitur ex tactu uoluptatē: qui sensus est quidē totiꝰ
corporis: sed ego non de ornamētis aut uestibꝰ i sed
de sola libidine dicendum mihi puto: quæ maxime
coercenda est: quia maxime nocet. Cum excogitas-
set deus duorꝝ sexum rōnem: attribuit his ut se inui
cem appeterēt & cōiunctione gauderēt. Itaq; ardē-
tissi. mā cupiditatem cunctarum aiantium corpori-
bus admiscuit: ut in hos affectus auidissime ruerēt:
eaq; rōne ppagari & multiplicari genera possent:
quæ cupiditas & appetentia in hoie uæhemētior &
acrior inuenił: uel quia hoium multitudinē uoluit
esse maiorem uel quia uirtutem soli homini dedit:
ut esset laus & gloria in coercendis uoluptatibus &
abstinentia sui. Scit ergo aduersarius ille noster quā
ta sit uis huius cupiditatis quā quidā necessitatem
dicere maluerunt: eāq; a recto & bono ad prauū &
malum trāsferunt. Illicita enim desideria imittit ut
aliena cōtaminent quibus habere ppria sine delicto
licet. Obiicit quippe oculis irritabiles formas: sug-
geritq; fomēta & uitiis pabulum subministrat. Tū
intimis uisceribus stimulos oēs conturbat & cōmo
uet: & naturalē illum incitat atq; inflāmat ardorem
donec irretitum hominem multiplicatūq; decipiat
Oportet ergo sibi quēq; pponere duorꝝ sexum cō-
iunctionē gignēdi causa datam esse uiuentibꝰ: eāq;
legem his affectibꝰ positam ut successionem parēt.
Sicut aūt dedit nobis oculos deus nō ut spectemus
uoluptatēq; capiamus: sed ut uideamus ppter eos
actus qui ptinent ad uitæ necessitatem. Ita genitalē
corporis partem quod nomen ipm̄ docet nulla alia
causa nisi effigiādæ sobolis accepimus. Huic diuinæ
legi summa deuotione parendum est. Sint homies
qui se discipulos dei profitebuntur ita morati & in-
stituti: ut imperare sibi possint. Nam qui uoluptati
bus indulgent: qui libidini obsequunł: hi animam
suam corpori mancipant ad mortēq; cōdēnāt: quia
se corpori addixerunt in quo habet mors potestatē
Vnusquisq; igitur quantū pōt firmet se ad uerecun
diam pudorēq; colat: castitatem cōscientia & mēte
tueał: nec tamē legibus publicis pareat: sed si supra
omnes leges qui legem dei sequił. Mens est deniq;
quæ peccat: quæ imoderatæ libidinis fructum cogi-
tatione complectił. In hac crimen est: in hac omne
delictum. Nam etsi corpus nulla sit labe maculatū:
non constat tamen pudiciciæ ratio si animus ince-
stus est: nec illibata castitas pōt uideri ubi conscien-
tiam cupiditas inquinauit. Nec tamē deficiat aliq̄s A
aut de seipse desperet: si aut cupiditate uictus: aut li-
bidie impulsus: aut errore deceptus: aut ui coactus:
ad iniusticiæ uiam lapsus est. Pōt enim reduci ac li-
berari: si eum pœniteat actorꝝ & ad meliora reuer-
sus satisfaciat deo. Nam si liberos nostros cum deli-
ctorꝝ suorꝝ cernimus pœnitere: correctos esse arbi-
tramur: & abdicatos abiectosq; rursus tamen susten
tamus: suscipimus: fouemus: amplectimur: cur de-
speramus clementiā dei patris pœnitēdo posse pla-
cari. Ergo idem dn̄s ac parens indulgentissimus re-
missurum se pœnitētibꝰ peccata pmittit: & oblitu-
rum oēs iniquitates eius qui iusticiā denuo cœperit
operari. Sicut enim nihil prodest male uiuēti actæ
probitas uitæ: quia supueniēs nequitia iusticiæ opa
deleuit ita nihil officiūt peccata uetera correcto: qa
superueniens iusticia labem uitæ prioris aboleuit.
is enim quem facti sui pœnitet errorem suū pristi-
num intelliget. Nemo enim pōt esse tam prudens
tam circūspectus ut nō aliquādo labał: & idcirco de
us imbecillitatē nostrā sciēs: pro sua pietate aperuit
homini portū salutis: ut huic necessitati cui fragili-
tas nostra subiecta est medicia pœnitētiæ subuēiret
Ergo quicūq; aberrauerit referat pedē: seq; q̄primū
recipiat ac reformet. Sed reuocare gradū supasseq;
euadere ad auras: hoc opus hic labor est Scit eni deꝰ
oia i cuiꝰ cōspectu uiuimꝰ: nec si uniuersos hoies cæ
lare possumꝰ: deū cælare possumꝰ: cui nihil abscōdi

tũ:nihil põt eẽ ſecretũ. Vnde Seneca exhortationes
ſuas mirabili ſentẽtia termioauit. Magnum inqt ne
ſcio quid maios quicq̃ cogitari põt. Numẽ eſt cui ui
uendi operã damnus huic nos approbemus. nã ni-
hil ꝓdeſt incluſam eẽ conſciam: patemus deo. Pur-
gemus igiẽ cõſciam quæ oculis dei peruia eſt: ſemp
ita oiuamus:ut rõnem reddẽdaȝ uobis arbitramur:
putemus quæ nos momẽtis oĩbus.nõ in aliquo or-
bis terræ theatro ab hoĩbus:ſed deſup ſpectari ab eo
qui & iudex & teſtis idem futurus eſt:cuius rationẽ
uitæ repoſcẽti actus ſuos inficiari non licebit. Ergo
ſatis eſt aut effugere cõſciam:aut noſipſos ultro ape
rire aium:& ꝑniciem reſciſſis uolneribus effundere:
quibus nemo alius mederi põt. niſi ſolus ille qui &
greſſum claudis & uiſum cæcis reddidit: maculata
membra purgauit. Ille ardorẽ cupiditatis extiguet:
extirpabit libidines:inuidiã diſtrahet:irã mitigabit:
ille reddet oerã & ꝑpetuã ſanitatem. Appetenda eſt
hæc oĩbus medicina: qm̃ maiori periculo uexaẽ aia
q̃ corpus:& q̃primũ latentibus morbis adhibenda
curatio eſt. Neq; enim ſi utaẽ aliquis oculoꝶ acie cla
ra: mẽbris oĩbus integris.firmiſſima toti⁹ corporis
ualetudine:tum eum dixerim ſanũ ſi efferaẽ ira:ſop-
bia tumidus infleẽ:libidini ſeruiat: cupiditatib⁹ mar
ceſcat:ſed eum potios qui ad alienam fœlicitatẽ nõ
attollat ocolos:opes non admireẽ:alienam molierẽ
ſancte uideat:nihil oino appetat: nihil concupiſcat
alienum. non inuideat ulli:non faſtidiat quenq̃. Sit
humilis:miſericors:beneficus:mitis:humanos:pax
in aio eius ꝑpetua uerſeẽ:ille homo ſanus:ille iuſtus:
ille ꝑfectus eſt. Quiſquis igiẽ his oĩbus p̃ceptis cæle
ſtibus obtemperauerit hic cultor eſt ueri dei:cui⁹ ſa
crificia ſunt mãſuetudo animi: & uita innocens. &
actos boni. Quæ oia qoi exhibet totiens ſacrificat:
quotiens bonum aliquid ac pium fecerit. Et hæc de
libro ſexto. Sequitur nũc oidere de ſeptimo: in quo
de beatitudie & ſummo præmio die nouiſſimo diſ-
ſeremus. ¶ Ex ſeptimo Lactantii Firmiani
autoritates incipiunt.

Vnc ignaros ueritatis inſtruamus:diſpo
ſitione ſummi dei ſic ordinatum ut iniu-
ſtum hoc ſæculuȝ decurſo tẽpoꝶ ſpacio
terminum ſumat:extinctaq; ꝓtinus om
ni malicia:& pioꝶ animis ad beatam uitam reuoca-
tis: quietum:tranquillum:pacificum: aureũ deniq;
ut poetæ uocant ſæculum deo ipſo regnante flore-
ſcat:quod fit cum aiimæ corporibus exutæ Imorta
B litati ſunt donatæ. Sed anteq̃ imortalitatẽ aiæ attin-
gemus: totã rõnem breui circũſcriptione ſignemus
C Idcirco mundus factos eſt ut naſcamur. ideo naſci-
mur ut cognoſcamus factorẽ mundi ac noſtri dñm
& deum. ideo agnoſcimus ot colamus. ideo colim⁹
ut imortalitatem pro labore mercedem capiamus.
Quoniã maximis laboribus conſtat dei cultus:ideo
p̃mio imortalitatis afficimur ut ſimiles angelis effe-
cti ſummo patri ac domio in ꝑpetuũ ſeruiamus: &
ſimus æternum dei regnum. Hæc ſomma reruȝ eſt:
hoc archanum dei hoc myſterium mũdi a quo ſunt
alieni qui ſequẽtes præſentẽ uoluptatem terrenis ac
fragilibus bonis ſe addixerunt: & animas ad cæleſtia
genitas ſuauitatib⁹ tanq̃ luto cœnoue demerſerũt.
Quam ſommam quia pħi non comptæhenderunt
nec ueritatem compræhẽdere potuerunt:q̃uis ea fe
re quibus ſumma ipſa conſtat & uiderint & explica-
uerint:ſed diuerſi ac diuerſe illa oĩa ꝓtulerunt: non
annectentes nec cauſas rerũ:nec cõſequẽtias:nec rõ
nes:ut ſommã illam quæ continet uniuerſa & com-
ptæhenderent & comprobarent. Sed hoc nemo fa-
cere niſi oeri peritus ac ſciens põt. Verum autẽ ſcire
non niſi eius eſt qui ſit doctus a deo: neq; põt aliter
repudiare quæ falſa ſunt: eligere ac probare quæ ue
ra. Totam igitur ueritatem & omne diuinæ religio
nis archanum pħi attigerunt: ſed aliis refellentibus
defendere id quod inuenerant nequiuerũt:quia ſin-
gulis ratio non quadrauit: nec ea quæ uera ſenſerãt
in ſumma ſicut nos ſoperius fecimus tedigere potu
erunt. Vnum eſt igitur ſummũ bonum imortalitas D
ad quã capiendam informati a principio & nati ſu-
mus:& ad hanc tendimus. hanc ſpectat humana na-
tura: ad hanc nos ꝓuehit uirtus:quod bonum quia
depræhendimos:ſupereſt:ut etiam de ipſa imorta-
litate dicamus: in qua nobis diuinatiõe cæteris op⁹
nõ eſt:qoia ueritatem diuinitas ipſa patefecit. His
itaq; argumẽtis quæ nec Plato nec ullus alius inue-
nit animarum æternitas ꝓbari atq; perſpici poteſt.
Ante omnia qm̃ deus ab homine oideri nõ poteſt:
nequis tamen ex eoipſo potaret deom nou eẽ qoia
mortalibus oculis non uideretur:inter cætera inſti-
tutoꝶ ſuoꝶ miracula fecit etiam multa quorũ uis
quidem appareret:ſubſtantia tamen non uideretur
ſicut eſt uox:odor:uentus: ut harum reruȝ argumẽ-
to:exemplo etiam domini licet ſob oculis nou ueni
ret:de ſua tamen ui & effectu & opibus cerneremus
Quid uoce clarius? aut uẽto fortius? aut dolore uio-
lentius:nec tamen cum per aerem feruntur ad ſen-
ſuſq; noſtros ueniunt & eos potentia ſoa impellũt:
non cernuntur acie luminum. ſed aliis corporis par
tibus ſentiuntur. Similiter deus non aſpectu oobis
ab alioue fragili ſenſu compræhendẽdus eſt: ſed mẽ
tis oculis intuendus:cum opera eius præclara & mi
randa uideamus. Quod ſi deus eſt & incorporalis &
inuiſibilis & æternus: ergo non idcirco interire ani-
mam credibile eſt:quia nõ uideẽ poſtq̃ receſſit a cor
pore: quam conſtat eſſe aliquod ſentiens ac uigens:
quod nõ ueniat ſub aſpectum. At enim difficile eſt
animo compræhendere quẽadmodum poſſit aius
retinere ſenſum ſine his partibus in quibus ineſt of
ficium ſentiendi. Quid de deo? num facile eſt com-
præhendere quemadmodum oigeat ſine corpore.
Quod ſi deos eſſe credunt: qui ſi ſint utiq; aniæ ſunt
expꝛes corpoꝶ: neceſſe eſt humanas animas eadem
rõne ſubſiſtere: qooniam ex ipſa rõne ac prudentia
intelligitur eſſe quædam in homine ac deo ſimilitu-
do. Deniq; illud argumentum qood etiam. M. Tul
lius oidit ſatis firmoȝ eſt: ex eo æternitatem animæ
dinoſci:quia nullum ſit animal quod habeat noticiã
dei aliquam: religioq; ſit pene ſola quæ hominẽ di-
ſcernat a mutis: qoæ cum in hoĩem cadit ſolum: ꝑfe
cto teſtaẽ id affectare nos: id deſiderare: id colere: qđ
nobis familiare: quod proximum ſit futurum. An-

si aliquis cæterarum aiantium naturam considerauerit: quas pronas corporibus abiectas in terrâq; pro-
stratas summi dei puidentia effecit: ut ex hoc intelli
gi possit nihil eas rõnis habere cum cælo: potest nõ
intelligere soluni ex oibus ac diuinum animal eé ho
minem: cuius corpus ab humo excitatum: uult⁹ sub
limis: status rectus origině suam quærit: & quasi cõ
tempta humilitate terræ ad alta uertitur quia sentit
bonum summum in summo eẽ quærẽdũ: memorq;
cõditionis suæ qua deus illum fecit eximium ad ar-
tificem suum spectat. Cum aũt sapiẽtia quæ soli ho
mini data est nihil aliud sit q̃ noticia dei apparet ho-
minẽ non interire ac dissolui: sed manere in sempi-
ternum: quia deũ qui sempiternus est & quærit &
diligit ipa natura cogente sentiens uel unde orta sit
& quo puectura. Præterea non exiguum imortalita
tis argumẽtũ est: quia homo solus cælesti elemento
utit. Nã cum rerũ natura his duobus elemẽtis quæ
repugnantia sibi ac inimica sunt cõstet igni & aqua
quorũ alterũ cælo: alterũ terræ ascribit: cæteræ aian-
tes quia terrenæ mortalesq; sũt: terreno & graui ele-
mẽto utunt. Homo solus ignez in usu habet: qd' est
elemẽtum leue: sublime: cæleste. Ea uero quæ põde-
rosa sunt ad mortẽ deprimunt: & quæ leuia sunt ad
uitã subleuant: quia uita in summo est, mors in imo
& ut lux eẽ sine igne non põt: sic uita sine luce. Ignis
igit elemẽtum est lucis ac uitæ: unde apparet hoiez
qui eo utit imortalem sortitũ esse cõstitutionẽ: quia
id illi familiare est qd' facit uitã. Virt⁹ quoq; soli ho-
mini data magno argumẽto est imortales esse aias:
qd' nõ erit ẽm naturã si aia extinguit. huic eniz præ
senti uitæ nocet: nam uita ista terrena quã cõem cũ
multis aialibus ducimus & uoluptatẽ expetit: cuius
fructibus uariis & suauibus delectat: & odorem fu-
git: cuius asperitas naturã uiuentiũ acerbis sensibus
lædit: & ad mortẽ pducere nititur quæ dissoluit ani-
mantẽ. Si ergo uirtus & phibet his bonis hominẽ
quæ naturaliter appetunt: & ad sustinẽda mala im-
pellit quæ naturaliter fugiunt: ergo malum est uir-
tus & inimica naturæ: stultũq; iudicare necesse est q
eã sequit. Nã cum liceat nobis iucũdissimis frui uo-
luptatibus: nõne sensu carere uideamur si malimus
in humilitate: in egestate: in contemptu: in ignomi
nia uiuere: aut ne uiuere quidem: sed dolore cruciari
& mori: ex quibus malis nihil amplius assequamur
quo possit uoluptas omnis pensari. Si aũt uirt⁹ ma
lum non est facitq; honeste q uoluptates uitiosas
turpesq; contẽnit: & fortiter q nec dolorẽ nec mor-
tem timet ut officium seruet. Ergo aliquod melius
bonum assequet necesse est q̃ sunt illa quæ spernit.
At uero morte suscepta qd' ulterius bonum sperari
põt nisi æternitas. Superest citare testes quorũ auto
ritate argumẽta firment: & obmissis testimoniis p
phetarum. Hermes naturã hominis describẽs ut do
ceret quẽadmodum eẽt a deo factus hæc intulit. Et
idem ex utriusq; naturis imortali ac mortali unã fa-
ciebat naturã hominis: eundẽ in aliquo quidẽ imor
talem in aliquo aũt mortalẽ faciens: & istum ferens
in medio diuinæ imortalisq; naturæ & mortalis ac
mutabilis cõstituit: ut uniuersa cernens & uniuersa
miret. Præterea maius requiramus testimoniũ. Po
lytes quidẽ cõsuluit Apollinẽ milesiũ: utrũ ne mane
at aia post mortẽ: an dissoluat: & respondit his uer-
bis. Anima quidẽ q̃diu uinculis in corpore tenetur
corruptibiles passiones sentiens mortalib⁹ cædit do
loribus. cum uero humanã solutionem post corru-
ptũ tẽpus inuenerit ois ad æthera semp senecturis
expers effert: & in æternum manens indomita. pri-
mogenita nãq; dei hoc disposuit prouidentia. Plato
etiã de anima disserẽs ex hoc ait cognosci posse aias
esse imortales atq; diuinas: q in pueris mobilia sint
ingenia: & ad pcipiendũ facilia: q ea quæ distant ita
celeriter rapiant ut nõ tunc illa primũ discere uideã
tur: sed recognoscere & reminisci: in quo uir sapiens
poetis ineptissime credidit. Propinquãte huius sæ- A
culi termino humanarũ rerum statum cõmutari ne
cesse est: & in deterius nequitia inualescẽte prolabi: ut
iam nostra hæc tẽpora qb⁹ iniquitas & malicia usq;
ad summuz gradum creuit: in illius tam insanabilis
mali cõparatione fœlicia & ppe aurea possint iudi
cari. Ita eniz iusticia rarescet & impietas: & auaricia:
& cupiditas: & libido crebrescet: ut si qui forte cum
fuerit boni pdæ sint sceleratis: ac diuexerent undiq;
ab iniustis: soli autẽ mali opulenti sint: boni uero in
omnibus contumeliis atq; in egestate iactantur: cõ-
fundent omne ius & leges interibunt: nihil quisquã
tunc hẽbit nisi aut male quæsitũ aut male defensum
Audacia & uis oia possidebunt: nõ fides in hoibus:
nõ pax: nõ humanitas: nõ pudor: non ueritas erit.
Atq; ita neq; securitas: neq; regimen: neq; requies a
malis ulla. Ois eni terra tumultuabit: fermẽt ubiq;
bella: oẽs gẽtes in armis erũt & se inuicem expugna
bunt. Ciuitates inter se finitimæ præliabunt: & pri
ma oium Ægyptus stultarũ supstitionum luet pœ-
nas: & sanguine uelut flumine operiet. Tunc pera-
grabit gladius orbem metens oia tanq̃ messem cun
cta psternens: cuius uastitatis & cõfusionis hæc erit
causa q romanũ nomen quo nunc regit orbis (hor-
ret animus dicere: sed dicam quia futurum est) tolle
tur e terra & imperium in Asiam reuertetur: ac rur-
sus oriens dominabit atq; occidens seruiet. Nec mi-
rum cuiq̃ debet uideri: si regnum tanta mole funda-
tum: ac tãdiu per tot & tales uiros auctum tantis de
niq; opibus confirmatum aliquando tamẽ corruet.
Nihil est enim humanis rebus laboratum quod nõ
humanis atq; uiribus destrui possit: quoniam mor-
talia sunt opera mortalium. Sed & alia prius regna
cum diutius floruisset: nihilominus tamen occide-
runt. Nam & ægyptios & persas & græcos & assyri-
os proditum est regnum habuisse terrarum: quibus
omnibus destructis ad romanos quoq; rerum sum
ma puenit: qui quanto cæteris omnibus regnis ma
gnitudine antestant: tanto maiore decidẽt lapsu: q̃
plus habent ponderis ad ruinam quæ sunt cæteris
altiora. Et id quidem futurum breui cantiones pro-
phetarum denunciant sub ambage aliorum nomi-
num ne facile quis intelligat. Sibyllæ tamen apertæ
in interitum esse Romam loquuntur: & quidem iu-
dicio dei q nomen eius habuerit inuisum & inimi-
ca iusticiæ ueritatis alumnum populum trucidaret.

Histaprs pades quoq; qui fuit Medoꝝ rex antiq̄ssi-
mus a quo amnis nomen accepit : qui nunc Hispa-
des dicit admirabilis oium sub interp̄tatione uatici
nantis pueri ad memoriam posteris tradidit: subla-
tum iri ex orbe imperium: nomenq; Romanū mul
to antep̄fatus est q̄ illa Troiana gens cōderet. Quo
modo aūt id futurum sit nequis incredibile arbitre
tur ostēdam. In primis multiplicabit regnum & sū
ma rerum potestas per plurimos dissipata & cōscia
minuet. tunc discordiæ ciuiles in perpetuum serent
nec ulla requies bellis exicialib⁹ erit: donec reges. x.
extant qui orbem terræ non ad regēdum: sed ad cō-
sumēdum partiantur. Hi exercitibus in īmēsum au-
ctis & agroꝝ cultibus destitutis: quod est principiū
A euersionis & cladis. disperdent oia & cōminuent &
uorabunt. Tum repente aduersus eos hostis poten-
tissimus ab extremis finibus plagæ. Septentriona-
lis orietur qui tribus ex eo numero deletis qui tunc
Asiam obtinebunt assumet in societatem a cæteris:
ac princeps oium constituetur hic insustentabili do
minationr uexabit orbem: diuina & humana misce
bit: infanda dictu & execrabilia molietur: noua con
silia in pectore suo uolutabit: ut p̄prium sibi consti
tuat imperiū: leges cōmutet & suas sanciet: cōtami-
nabit: diripiet: spoliabit: occidet. Deniq; immutato
nomine atq; imperii sede translata confusio ac prur
batio humani generis cōsequet. Tum uero detesta-
bile atq; abominādum tempus existet quo nulli ho
minum sit uita iucunda. Eruent funditus ciuitates
atq; interibunt non modo ferro atq; igni: ferū etiā
terræmotibus assiduis: diluuiæ aquarum: & morbis
frequentibus: & famæ crebra. Aer enim uiciabit: &
corruptus & pestilens fit: modo importunis imbri
bus: modo inutili siccitate: nunc frigorib⁹: nūc æsti-
bus niuis: nec terra homini dabit fructum: nō seges
quicq̄: non arbor nō uitis feret. Srd cū in flore spem
maximā dederint: in fruge decipient. Fontes quoq;
in fluminib⁹ arescent: ut ne potus quidē supperat:
& aquæ in sanguinem aut amaritudines mutabunt
Propter hæc & deficient & in terra quadrupedes: &
in aere uolucres & in mari pisces. Et confundent: &
crines cometarū & solis tenebræ: & color lunæ & ca
dētium siderum lapsus. Nec tñ hæc usitato modo fi
ent: sed existent subito ignota & inuisa oculis astra.
Sol in p̄petuum fuscabit: ut uix inter noctem dieq;
discernat. Luna iam non tribus deficiet horis: sed p-
petuo sanguine obfusa: meatus extraordinarios p-
aget: ut non sit homini promptū aut siderū cursus:
aut rōnem temporū agnoscere. Fiet enim ut æstas
in hieme: uel hiems in æstate. Tunc annus breuiabi
tur & minuet: mēsis & dies in angustum coartabit.
Stellæ creberrimæ cadent ut cælum omne cæcum si
ne ullis luminib⁹ appareat. Montes quoq; altissimi
decident: & planis æquabunt. Mare inauigabile con
stituetur: ac nequit mali homini terræq; desir audie
tur e cælo tuba: quod hoc modo *Sibylla* denunciat.
Itaq; repudiabunt omnes & ad luctuosum illum so
nitum cōtremiscent. Tum uero per iram dei aduer
sus hoies qui iusticiā non agnouerūt seuiet ferrum:
ignis: fames: morbus: & sup omnia metus semp im

pendēs. Tunc orabūt deum & nō exaudiet: optabit
mors & nō ueniet: ne nox quidē requiem timori dā
bit: nr ad oculos somnus accedet: sed alas hoium sol
licitudo ac uigilia macerabit. Plorabūt & gement &
dētib⁹ stridebūt. gratulabunt mortuis & uiuos plā-
gent. His & plurib⁹ aliis malis solitudo erit in terra:
& erit deformatus orbis atq; desertus: quod in car-
minibus Sibyllinis ita dicit. Ita enim cōficiet huma
num genus. ut uix decima pars relinquat. ut unde
mille p̄cesserant uix p̄cederent centū. De cultorib⁹ A
etiā dei duæ partes interibūt & tertia quæ fuerit p-
bata remanebit. Sed plani⁹ quomodo id eueniet ex-
ponam. Imminente iam temporꝫ conclusione pro
pheta magnus mittet a deo cōuertens homines ad
dei agnitionem: & accipiet potestatem mirabilia fa
ciendi ubicunq; homines nō audierint eum claudet
cælum & abstinebit imbres: aquam cōuertet in san-
guinem & cruciabit illos siti & famæ: & quicūq; co-
nabitur eum lædere procedet ignis ex ore eius & cō
buret eum. His p̄digiis ac uirtutibus cōuertet mul- B
tos ad dei cultum. Peractisq; temporib⁹ ipsius alter
rex oriet ex Syria: malo spiritu genitus: euersor ac
perditor generis humani. qui reliquias illi⁹ prioris
mali cum ipso simul deleat. hic pugnabit aduersus
p̄phetam uincet & interficiet eum: & insepultuꝫ ia
cere patiet: sed post diem tertium reuiuiscet: atq; in
spectantibus & mirantibus cunctis rapietur in cælū
Rex uero ille teterrimus: erit quidem & ipse sed mē
daciorum propheta: & seipsum constituet ac uoca-
ri deum: seq; coli iubebit ut dei filium. Et dabitur ei
potestas ut faciat signa & prodigia: quibus uisis ir-
retiat homines ut adorent ipsum. iubebit ignem de
scendere de cælo. & solem a cursib⁹ suis stare: & ima-
ginem loqui: & fiunt hæc sub uerbo eius: quibus mi
raculis etiam sapientium plurimi allicientur ab eo.
Tunc eruere templum dei conabitur & iustum po-
pulum persequet. Et erit pressura & contentio qua
lis nunq̄ fuit a principio mundi. Quicunq; credide-
rint atq; accesserint eo signabuntur ab eo tanquam
pecudes. Qui autem recusauerint uoci eius: aut in
montes fugerint: aut compræhensi exquisitis cru-
ciatibus necabuntur. Idem iustos homines obuol-
uet libris prophetaruꝫ: atq; ita cremabit: & dabitur
ei desolare orbem terræ mensibus. xliiii. Id tempus
citra q; iusticia proiicietur & innocentia odio erit:
quo mali bonos hostiliter prædabuntur: nō lex aut
ordo: aut miliciæ disciplina seruabitur: non canos
quisq̄ reuerebitur: non officium pietatis agnoscet:
nō sexus aut infantiæ miserebit. cōfundent omnia
& miscebunt contra p̄phetas: contra iura naturæ.
Ita quasi uno communiq; latrocinio terra uniuersa
uastabit. Cum hæc facta erunt tum iusti & sectato-
res ueritatis segregabunt se a malis & fugient in so-
litudines. Quo audito impius rex inflāmat⁹ ira ue-
niet cum exercitu magno: & admotis omnibus co-
piis circūdabit montē in quo iusti morabuntur: ut
eos compræhēdat. Illi uero ubi se clausos undiq; ui-
derint atq; obsessos exclamabunt ad deum uoce ma
gna & auxiliū cæleste iplorabūt & exaudiet eos de⁹:
& mittet regem magnū de cælo qui eos eripiet ac li-

beret: omnesq; impios ferro igniq; disperdat. Hæc
ita futura esse: cũ prophetæ oẽs ex dei spiritu: tum
C ẽt oates ex instinctu demonom cecinerũt. Histapes
enim descripta iniquitate sæculi hu⁹ extremi: pios
ac fideles a nocẽtibus segregatos ait cum fletu & ge
mitu extẽturos eẽ ad cælũ manus. & Iploraturos fi-
dem Iouis. Iouem respecturũ ad terrã & auditurũ
uoces hominũ atq; impios extincturũ. quæ oĩa ue-
ra sunt prætet unum: q dixit Iouem esse facturum
quæ deus faceret. Sed & illud nõ a me demonũ frau
de subtractũ est: missum iri a patre tũc filiuz dei qui
deletis omnibus malis pios liberet. Quod Hermes
tñ non dissimolauit cum ait. Cum igitur hæc fuerit
hunc in modõ o Asclepie. tunc dominus & pater &
deus & primi & uni⁹ dei creator inspectis his quæ
fiũt: & suam uolũtatẽ: id est bonum temeritati op-
ponẽs: ac errorẽ reuocans & maliciam expugnans:
tum qoidem aqua nimia dissoluens: tum igni rapi-
do cremãs: interdũ bellis ac pestibus percutiens ad
pristinum reduxit: & suom testitoir mundum. Itẽ
& illud testimonium. Veniet etiam orbem beatorũ
impugnare uolens: & quidam a deo rex missus suis
oẽs perdet reges & magos & uiros optimos. dein
de iudicabit ad ĩmortali hominibus. Sibyllæ nõ ali-
ter qooq; fore ostẽdũt qua ut dei filius a summo pa
tre mittaf: qui & iustos liberet de manibus impiorũ
& iniustos cũ tyrãnis seuiẽtib⁹ deleat. e quibus una
sic tradidit. Iugũ nostræ seruitutis intolletabile sup
collo positũ rollet leges impias soluet uinculaq; uio
lenta. Cõmotus igitur deus & periculo ancipiti &
miserãda comploratione iustorũ mittet ptotinus li
beratotẽ. tũc aperiet cælum mediũ in tẽpesta & te-
nebrosa nocte. ot in orbe toto lumẽ descendẽtis dei
tanq̃ fulgor appareat. qđ Sibylla his uersibus elo-
cuta est. cũ uenerit ignis erũt tenebræ in media no-
cte obscura. Hæc est nox quæ nobis pp aduẽtũ regis
ac dei nostri puigil celebtaf. Cui⁹ noctis duplex est
C rõ. q in ea & uitã tũ recepit cũ passus est: & postea
regnũ orbis terræ recepturus est. Hic est enim libe
rator & iudex & ultor & rex & deus quẽ nos christũ
D uocamus: qui priusq̃ descendat hoc signũ dabit. Ca-
det repẽte gladius e cælo ut sciant iusti duce sanctæ
militiæ descẽdere: & descẽdet cõmitantibus angelis
in medium terræ & antecedet eũ flãma inextingui-
bilis: & uirtus angelorũ tradet in manus iustorum
multitudinẽ illã qoæ mõtẽ circũsederit: & concidef
ab hora tertia usq; ad oesperũ. & fluet sanguis osq;
ad mare more torrẽtis: deletisq; olbus copiis impi⁹
solos effugiet: & peribit ab eo uirtus sua. Hic est ãt
qui appellaf antichristus: sed se ipse christũ mẽtief:
& cõtra uerũ dimicabit & oictus effugiet. & bellom
sæpe renouabit & sæpe uincef: donec quarto plio cõ
fectis oĩbus impiis debellatus & captus: tãdẽ scelerũ
suorũ loet pænas. Sed & celeri principes ac tyrrãni
qui cõtriuerũt orbẽ simul cum eo uincti adducẽtur
ad regẽ: & icrepabit eos & coarguet & exprobabit
his facinorũ ipsorũ & dãnabit eos ac meritis crucia-
tibus tradet. Sic extincta malicia & impietate com
pssa requiescet orbis qui per tot sæcula subiectus er
rori ac sceleri nephãdam pertulit seruitutem. Non
colẽtur ulterius dei manofacti: sed a templis & pul
uioaribus suis deturbata simolacra igni dabuntur:
& cũ donis suis mirabilibus ardebunt. Quod ẽt Si-
bylla cũ ppheris congruẽs futurũ esse pdixit. Cõte
rent autem idola mortales & cunctas diuitias. Fry-
E thræa quoq; idem spondet. Opera autem eorũ ma-
nibus humanis exurẽtur. Post hæc aperiẽtur inferi
& resurgẽt mortui. de quibus iudiciũ magnũ idem
ipse rex ac deus faciet: cui summus paret & iudicãdi
& regnãdi dabit maximã potestatẽ. De quo iudicio
& regno apud Erythtæã Sibyllã sic inuenif. Cũ aũt
& hic dies fatalẽ finẽ accepit: & ad mortales iudiciũ
immortales dei oenerit: ueniet sup hoĩes magnũ iu
diciũ & iniciũ. Tartareũ aũt chaos tũc ostendet inhi
ans terra. ueniẽt aũt ad tribunal dei regis oẽs. Cælũ
uoluens terræ latebras apiã: & tũc leuabo mortuos
fatum soluens & stimolom mortis. posteaq; in iu-
diciũ ducã iudicans piorũ ac Ipiorũ uitã oiuorũ. Nec
tñ oniuersi tũ a deo iudicabũtur: sed hi tantũ qui sũt
in dei religione uersati. quoniam sententiam de his
in absolutionẽ ferre nõ põt: qui iam iudicati dãnati
q; sunt sanctis litteris cõtestantibus non resurrectu
ros esse Ipios in iudiciũ: Iudicabũtur enim qui deuz
sciuerũt. & eorũ facinora: idest mala opera cũ bonis
collata ponderabuntur: ut si plora & grauia fuerit
bona iustaq;: dentur ad uitam beatam: Si autez ma
la superauerint condemnentur ad pænã. Et q̃q̃ aĩa
immortalis sit: tñ patibulis Iducif ac pæne sentiens.
Nam aĩa cũ diuorciũ fecit ex corpe est ot ait poeta. F
Par leuibus uentis uolucriq; simillima somno: qoia
spiritus est & ipse tenuitate Icomphensibilis sed no
bis qui sumos corporales deo aũt cui sobiacet posse
oĩa cõprehẽsibilis. Tãta est enim dei potestas ut ẽt
corporalia cõprehẽdat: & quẽadmodũ uoluerit ef
ficiat. Nam & angeli deum metuũt: qa castigari ab
eo possunt inenarrabili quonã mõ: & demones re-
formidãt: quia torquẽtur ab eo & pmuntur. Quid
ergo mirũ qui cũ sint imortales aĩæ: passibiles tamẽ
deo sunt. Nã cũ inse nihil habeãt solidũ & cõtracta
bile a solidis & corporalibus: nullam oim pati pos-
sunt: Sed quia in solis spiritualibus uiuũt: a solo deo
tractabiles sunt: cui uirtus & substantia spiritualis
est. Sed tamen decẽt nos sanctæ litteræ quẽadmo-
dum pænis impii sint daturi. Nã qui peccata in cor
poribus cõtraxerũt rursus carne iduentur: ot in cor
poribus piaculũ soluãt: & tñ nõ erit caro illa quam
deus hõi subiecerit huic terrenæ simul: sed isolubilis
& pmanẽs in æternũ: ut sufficere possit cruciatib⁹ &
igni sempiterno. Cui⁹ natura diuersa est ab hoc nrõ
quo ad uitæ necessaria otimor: qui nisi alicuius ma-
teriæ uomite alatur. extingoif. At ille diuinus per A
seipsum semp oioit ac uiget sine ullis alimentis: nec
admixtum habet fumũ: sed est porus ac liquidus &
in aquæ modũ fluuidus. Nõ enim in aliquo sursum
uersus ne urgef ot noster: quẽ labes terreni corpo-
ris quo tenetur & fum⁹ itermixtus exilere cogit: &
ad cælestẽ naturã cũ trepidatione mobili subuolare
Idem ille diuinis ignis una eademq; ui ac potẽtia &
cremabit Ipios & recreabit: & q̃tum e corporib⁹ ab
sumet tãtum reponet: ac sibi ipse æternũ pabulum

B sumministrabit. Sed & iustos cum iudicauerit deus
ēt igni eos examinabit. Tamē quoq; peccata uel pō
dere uel numero ꝑualuerint: igni perstringētur at-
q; cōburētur. Quos aūt plena iusticia & maturitas
uirtutis incoxerit: illū ignē nō sentiēt. Habēt enim
se aliqd dei ignis ille refugiat innoxius: quia accepit
a deo hāc potētiam ut ipios urat: iustis obtēperet.
Nec tñ putet quisq̄ animas post mortē protinus iu
dicari. Nā oēs in una cōmuniq; custodia retinentur
donec tēpus adueniat quo maximus iudex merito-
rū faciat examē tum prolata quorū fuit iusticia hi
ꝑmiū imortalitatis accipiēt. Quorū aūt peccata &
scelera detecta: non resurgēt: sed cum impiis in eas-
dē tenebras recōdētur ad certa supplicia destinati.
Veniet igitur summi & maximi dei filius ut uiuos
ac mortuos iudicet. Sibylla testāte atq; dicēte. Nam
totius terræ mortalium tūc cōfusio erit ipse omni-
potēs cū uenerit in tribunali uiuoꝝ ac mortuorum
aīas iudicare mūdum uniuersum: & fiet tūc publica
oīu3 resurrectio ēt in qua excitabūtur iniusti ad cru
ciatus sempiternos: & pariter oīs turba ipioꝝ pro
suis facinoribus in cōspectu angelorum atq; iusto-
rū ꝑpetuo igni cremabiť in æternū: hæc est doctri-
na sanctoꝝ ꝓphetarū quā christiani sequimur. hæc
uera sapientia quam isti qui uel fragilia colunt: uel
philosophiam tuenť tanq̄ stultitiam & uanitatem
derident. Quod si nō mō prophetæ: sed ēt uates &
poetæ & philosophi mortuoꝝ futurā esse resurre-
ctionē cōsentiūt nemo quærat a nobis quēadmodū
fieri possit. Nec enim diuinorū operū reddi pōt rō
sed si a principio deus hominem nescio quo inenar
rabili mō instituit: credamus ab eodē restitui ueterē
C posse qui nouū fecit. Supest nūc ut exortemur oēs
cū uera religione ad sapientiam: cuius uis & officiū
in eo uertitur ut cōtemptis terrestribus & abiectis
erroribus fragilibus seruientes & fragilia cōcupiscē
tes: & ad æterna cælestis thesauri præmia dirigamur
Vniuersos igitur oportet operam dare: ut uel se q̄-
primū ad rectam uiam dirigāt: uel susceptis opera
tisq; uirtutibus huius uitæ laboribus patienter exa
ctis cōsolatorē habere deum mereātur. Pater enim
noster ac dominus qui cōdidit formauitq; cælū: qui
solē cū cæteris sideribus induxit. qui liberatam ma-
gnitudine sua terram ualauit motibus: mari circun
dedit: amnibusq; distixit: & quicquid est in hoc ope
re mūdi cōflauit & perfecit e nihilo: ꝑspectis errori
bus hominum ducem misit qui nobis iusticiæ iura
pāderet. Hūc sequamur omnes: hūc audiamus: hu-
ic deuotissime ꝑeamus. Quoniam solus ut ait Lu-
cretius. Veridicis hominum purgauit pectora di-
ctis. Et finem statuit torpedinis atq; timoris. Expo
suitq; bonum summū quo tendimus oēs. Quid fo
ret: atq; uiam monstrauit limite paruo. Quo posse
mus ad id recto cōtēdere cursu. Nec monstrauit tā
tum sed etiam præcessit: nequis difficultatis gratia
iter uirtutis horreret. Et quāto quisquis annis in se-
nectutē uergētibus appropinquare cernit illum di
em quo fit ei ex hac uita demigrādum: cogitet q̄ pu
rus abscedat: q̄ innocēs ad iudiciū ueniat seq; ad deū
tota mēte cōuertat. ut illum diem securus expectet
quo præses dominusq; mūdi deus de singulorū fa-
ctis & cogitationibus iudicabit. Quæcūq; hic expe-
diūt nō tantū negligat: sed & fugiat: potiorēq; ani-
mā suam iudicet: q̄ bona ista uel fallacia quorū incer
ta & caduca possessio est. Migrāt enim quottidie &
multo uelocius exeunt q̄ itrauerāt: & tamē si nobis
usq; ad ultimū liceat istis frui: aliis certe relinquēda
sunt. Nihil nobiscum ferre possumus nisi uitam be
ne atq; innocenter actam: ille ad deum copiosus: ille
opulētus adueniet: cui astabūt continentia: miseri-
cordia: patiētia: charitas: fides: hæc est hæreditas no
stra: quæ nec eripi cuiquā: nec trāsferri ad alterū po
test. Ibi pro laboribus requiē: pro morte uitā: pro
tenebris claritatem: pro terrenis ac breuibus bonis
æterna ac cælestia largiātur. Cum qua mercede acer
bitates ac miseriæ quas ꝑpetimur in hoc mūdo faci
entes opera iusticiæ cōferri & coæquari ullo modo
possunt. Quisquis igř corruptelas terræ uirtute cal
cauerit: huic arbiter ille summus & uerax ad uitam
lucēq; perpetuam suscitabit. Nemo diuitiis: nemo
fastibus. nemo ēt regia potestate cōfidat: immorta
lem ista nō faciunt. Nam quicūq; rōnem hominis
abiecerit: ac ꝑsentia secutus in humum se ipse ꝓstra
uerit tāq̄ desertor domini & impatoris & patris sui
punieť: ubi nō Terentiana illa: mollēdum esse usq;
in pistrino: uapulandū: habēde cōpedes futura sūt
nobis: sed his multo atrociora carceri cathenæ: tor-
mēta patiēda: sustinēdi dolores: mors deniq; ipa &
suscipiēda est & ferenda. Intendamus ergo iusticiæ
quæ nos insepabilis comes ad deū sola perducet: &
dum spiritus hos regit artus infatigabilem miliciā
deo militemus: stationes uigiliasq; celebremus: con
grediamur cum hoste quem nouimus fortiter ut ui
ctores ac deuicto aduersario triūphantes præmiu3
uirtutis quod ipse ꝓmisit a domino consequamur
Et hæc de Septimo. Sequuntur de octauo de opifi
cio seu hominis formatione.

¶ Ex octauo Lactātii de Opificio hois autoritates D

Edit eni3 hoī artifex ille nř ac patēs deus
d sensum & rōnem: ut ex eo appareret nos
ab eo eē generatos: qa ipē intelligētia: ip
se sensus ac rō est. Cæteris eni aīantibus
qm̄ rōnalem istā uitā non attribuit quēadmodū ta
men uita eorū tutior esset ante ꝑuidit. Oēs enim su
is ex se pellibus texit: quo facilius possent uim prui
naꝝ ac frigorū sustinere. Singulis aūt generibus ad
ꝓpulsandos ipetus externos sua ꝓpria munimēta
cōstituit: ut aut naturalibus telis repugnēt fortiori
bus: aut quæ sunt ibecilliora subtrahāt se piculis ꝑni
citate fugiendi: aut qui simul & uiribus & celeritate
idigēt astu se ꝓtegāt: aut latibulis serpiāt. Itaq; alia
eoꝝ uel plumis leuibus in sublime suspensa sint: uel
suffulta ungulis: uel istructa cornibus. Quibusdā in
ore arma sunt dētes: aut in pedibus adunci ungues:
nulliq; munimētū ad tutelam sui deest: homini aūt
rōne concessa & uirtute sentiendi atq; eloquendi da
ta: eorum quæ cæteris animantibus attributa sunt
fecit exptem: quia sapientia reddere poterat quæ il
li naturæ conditio denegasset: statuit nudū & iner-
men quia & ingenio poterat armari & rōne uestiri

Hominem itaq; quoniam æternum animal atq; im
mortale fingebat:nō forinſecus ut cæteraſed inte
rius armauit:nec munimētū eius in corpore ſed in
animo poſuit:quoniam ſupuacuum fuit cum illi qđ
erat maximū tribuiſſet corporalibus eū regere mu
nimētis:cū præſertim pulchritudinē humani cor
poris īpediret. Nā ſi homini ferinos dentes:aut cor
nua:aut ungues:aut uarii coloris pilos addidiſſet:
E quis nō ſentiat ꝗ turpe animal eſſet futurum. Et ꝗꝗ
fragilis imbecilluſq; naſcit̃ homo: tñ a mutis oībus
tutus eſt:& ea oīa quæ firmiora naſcuntur & ſi uim
cæli fortiter patiunt̃:ab hoīe tñ tuta eſſe nō poſſunt
Ita fit ut plus homini cōferat ratio ꝗ natura mutis:
quoniā in illis neq; magnitudo uirium nec firmitas
corporis efficere pōt quo minus aut opprimantur
a nobis:aut noſtræ ſubiecta ſint poteſtati. Poteſt ne
igitur aliquis cū uideat ēt boues:equos:lupos:uac
cas:cū immaniſſimis corporibus ac uiribus ſeruire
homini:quæri de opifice rerum deo: ꝙ modicas ui
res:ꝙ paruum corporis acceperit: nec beneficia in
ſe diuina pro merito exiſtimat:quod eſt ingrati:im
mo ut uerius loquar inſani. Plus enim manus præ
ſtant homini ꝗ uolucri leuitas uſuſq; pēnarū: plus
lingua ꝗ totius corporis alterius animātis fortitu
do. Quæ igitur amētia eſt ea pferre:quæ ſi data ſint
A accipere detractes. Stultiſſimi etiā ſunt qui de mor
te īmatura quæruntur. qm̄ naturæ conditio locū illi
facit:ita cōſequens erit ut morbus quiſq; ſubiectus
erit. Magna & enim rōne prouiſum eſt: ut & mor
bis uexari poſſet hō:& uita ſua ſæpe in medio cur
ſus ſui ſpacio reperet̃. Cū enim deus aīal qđ fecerat
ſpōte ad mortē trāſire cognouiſſet:ut mortē ipſam
quæ eſt diſſolutio naturæ capere poſſet:dedit ei fra
gilitatē ꝗ morti aditu a qua diſſoluēdū eſſet aīal iue
niret. Nā ſi eius roboris fieret ut ad eum morbꝰ &
ægritudo adire nō poſſet nec mors quidem poſſet
B quoniam enim mors ſequela morboꝝ eſt. Neq; pa
titur hoc natura ut abeſſe poſſit īfirmitas ab eo cor
pore quod idcirco non ſolidum firmū natum eſt ut
aliquando abſoluēdū ſit. In principio cum deus fin
geret aīalia eā rotūdā formare ſpeciē conglobare at
q; colligere:ut ea moueri ad ambulandū & flectere
ſe in quālibet partem facile poſſent. ſed ex ipſa cor
poris ſumma produxit caput in quo eſſet regimen
totius animātis:& datū eſt illi hoc nomē ut quidem
uarro ad Cicero. ſcribit ꝙ hinc capiat inicium ſen
ſus ac nerui. Item produxit membra quædam lōgi
us quæ uocant pedes:ut alterius motibus ſolo fixa
producerent animal quo mens tulliſſet:aut quo pe
tēdi cibi neceſſitas prouocaſſet. Ex ipſo aūt uaſculo
corporis quattuor fecit exercitantia bina poſterius
quæ ſunt in omnibꝰ pedes. bina quæ uarios animā
tibus uſus præbent. In pecudibus enim & feris ſunt
poſterioribus ſimiles pedes:in homine autem ma
nus quæ non ad ambulandum ſed tenendum ſunt
natæ. Eſt & tertium genꝰ in quo priora illa neq; pe
des neq; manus ſunt:ſed aliæ:in quibus pennæ per
ordinē fixe uolandi exhibēt uſum:ita una fictio di
uerſas ſpecies & uſus habet. Atq; ut ipſam corporis
craſſitudinem firmiter cōpræhenderet: maioribus
& breuibus oſſibus inuicem congregatis quaſi cari
nam cōpegit. quā nos ſpinā dicimus:eamq; noluit
ex uno perpetuoq; oſſe formare gradiendi flecten
diq; ſe animal facultatē nō haberet:ex neruis parte
quaſi media coſtas tranſuerſas: & quaſi media oſſa
porrexit in diuerſum:quibus clæmēter curuatis. &
in ſe uelut in circulū pene cōductis. in terna uiſcera
cōgregātur:ut ea quæ molliora & minus ualida fie
ri opus erat. illius ſolide creatis amplexu poſſent eē
minuta. Ea uero quæ diximus de corpore uel ambu
landi uel faciendi cā eſſe ꝑducta: nec nimiū longius
pp celerē mobilitatē. nec nimiū breuibus pp firmi
tatē. ſed & paucis & magnis oſſibus cōſtare uoluit.
quæ tñ nō fecit ſolida. ne in gradiēdo pigricia & gra
uitas retardaret. ſed cauata & ad uigorē corporis cō
ſeruādū. medullis intrinſecus plena. ſummaſq; eorū
partes craſſioirbus nodis cōglobauit. ut & ſubſtrin
gi neruis facilius & uerti citius poſſent. unde ſunt
uertibula nominata: eos nodos firmiter ſolidatos
leui quodā operculo texit ꝙ dicitur cartilago. ſ. ut
ſine attritu & ſine ſenſu doloris aliquo flecteret̃. De
us igit̃ ſolidamēta corporis quæ oſſa dicuntur nuda
ta & adiſicta inuicem neruis alligauit atq; conſtru
xit: quibus mens ſi excurrere aut reſiſtere uelit tanꝗ
retinaculis uteretur & quidem nullo labore nulloq;
conatu uel minimo motu totius molē corporis tē
peraret aut flecteret. Hæc autem uiſceribus operu
it:ut quēcunq; locum decebat:ut quæ ſolidā eēnt cō
cluſa tegerentur: Itē uiſceribus ipſis uenas admiſcu
it quaſi riuos per corpus omne diuiſos: per quas diſ
currens humor & ſanguis uniuerſa mēbra ſuccis ui
talibus irrigaret: & ea uiſcera ſuperiecta pelle conte
xit: quam uel ſola pulchritudine decorauit: uel ſetis
adoperuit uel ſquamis muniuit: uel plumis inſigni
bus adornauit. Illud uero commentum dei mirabi
le ꝙ una diſpoſitio & unus habitus innumerabiles
aiantū pferat uarietates. Nam in oībus fere quæ ſpi
rāt eadem ſeries & ordo mēbroꝝ eſt. Primū enim
caput:& huic annexa ceruix. Itē collo pectus adiun
ctū & ex eo pminētes armi: adhærēs pectori uēter:
itē uētri ſubnexa genitalia: ultimo loco femur pe
deſq;. Nec ſolū mēbra ſuū tenorē ac ſitū in oībus ſer
uāt. ſed ēt partes mēbroꝝ. Nā in uno capite ipo cer
ta ſedem poſſidēt aures: certam oculi nares itē: os
quoq; in ore dētes & lingua. Quæ oīa cū ſint eadē
in oībus animātibus: tñ infinita & multiplex diuer
ſitas figuratum eſt: ꝙ ea quæ dixi aut prouidētiora
aut productiora: aut contractiora lineamentis ua
rie differētibus comphenſa ſunt. Quid: illud nonne
diuinum ꝙ in tāta uiuētiū multitudine unumquod
q; animal in ſui genere & ſpecie pulcherrimū eſt: ut
ſi quid uiciſſim de altero in alterum transferatur: ni
hil impeditius ad utilitatē: nihil deformius ad aſpe
ctum uideri neceſſe ſit. In quadrupedibus aūt idem
opifex cōtextū ſpine a ſummo capite deductum lō
gius extra corpus deduxit & acuminauit in caudā.
ut obſcœnæ corporis partes uel pp fœditatē tege
rent̃: uel propter teneritudinem munirētur: ut aīa
lia quædā minuta & nocētia motu eius arcerētur a
corpe. q mēbrum ſi detrahas. imperfectum fit ani

mal ac debile. Sed tamen cum ipsa nuditas hominis
mire ad pulchritudinē ualeat. nō tñ ēt capiti cōgrue
bat. quātas enī deformitas in eo futura eēt ex calui-
cio apparet. Texit ergo illud pilo. & qa in sūmo fu
turū erat. quasi summū ædificii culmē ornauit. Frōs
ergo uallata per circuitū. & a tēporibus effusi ante
aures capilli: & earū summæ ptes in coronæ modū
cinctæ. & occipitū omne cōtectū speciē miri deco-
ris ostēdit. Iam barbæ ratio. incredibile est quātum
cōferat ad cognoscēdū corporū maturitatē. uel ad
differētiā sexus. uel ad decorē uirilitatis ac roboris
ut uideatur oīno non constituta fuisse totius operis
ratio: si quicquā aliter esset effectū. Nūc rōnem toti
us hominis ostendam. singulorūq; mēbroꝝ utilita
C tes & habitus explicabo. Cū igitur statuisset deꝰ ex
oībus aīalibus solū hominē facere cælestem & cæte-
ra uniuersa terrena. hunc ad cæli contēplationē rigi
dū erexit bipedēq; cōstituit ut eo spectaret unde illi
origo est. Illa uero depræssit ad terrā: ut quia nulla
his in mortalibus expectatio est. toto corpore in hu
D mum proiecto uentri pabuloq; seruirent. Homi-
nis autem solum recta ratio & sublimis status factꝰ
deo patri cōmunis ac proximis: originem suam fi-
ctorēq; testatur eius prope diuina mens: quia non
tantum animantiū quæ sunt in terra. sed etiam sui
corporis est sortita dominatū. in summo capite col
locata tanq̄ in arce sublimis speculatur oīa: & cōtue
tur. Hāc eius aulā deꝰ nō obductā porrectamq; for
mauit: ut in mutis animalibus sed orbi similem ex
gladio q̄ oīs rotunditas perfectæ rationis est ac fi-
guræ. Eo igitur mens & ignis ille diuinus tanq̄ cælo
tegit̃. cuius cum summū fastidiū naturali ueste texis
set priorē partē quæ dicit̃ facies necessariis mēbro-
E rū ministerii & instruxit pariter & ornauit. Ad pri-
mū oculorū orbes cōcauis foraminibus cōclusit. &
eos neq; minus q̄ duos eē uoluit eo q̄ ad speciē nul-
lus perfectior numerus q̄ duorum. quorum perfe-
ctio oculoꝝ p̄cipue inexplicabilis est. ac mira subti-
litas. Quare eoꝝ orbes gēmaꝝ similitudinē p̄feren
tes ad ea pte qua uidendū fuit mēbranis p̄lucētibus
texit. ut imagines rerū cōtrapositarū tanq̄ in specu
lo refulgētes ad sensum intimū penetrarēt. Per eas
igit̃ mēbranas sensus ille qui dicitur mēs ea quæ sūt
foris trāspicit quasi per fenestras p̄lucēte uitro aut
speculari lapide obductas. Et idcirco mens ac uolū
tas ex oculis sæpe dinoscitur. Itaq; ad uidēdum mē-
bris potius in orbē cōglobatis opus fuit ut uisus in
latum spargeret̃. Ergo ineffabilis diuinæ prouiden
tiæ uirtus fecit duos simillimos orbes. eosq; ita du-
xit ut nō in totum conuerti. sed moueri tamē ac fle
cti tantūmodo possent. Orbes aūt ipsos humoris
puri ac liquidi plenos esse uoluit. in quoꝝ media p-
te scintillæ luminū tenerētur quas pupillas nuncu-
pamus. in quibus puris ac subtilibus cernēdi sensus
ac rō cōtinet̃. per eos igit̃ orbes seipsam mens intē
dat ut uideat miraq; rōne in unū miscet̃ & cōiungit̃
F ambo rū luminū usus. Quid ipsa superciliorū fasti-
gia pilis breuibus adornata? Nōne quasi aggeribus
& munimētū oculi: nequid superne incidat: & speci
em simul præstant. ex quorum confinio nasus exo-

riens: & ueluti porrectus iugo utrāq; aciem simul &
discernit & munit. Nasi uero pars superior usq; ad G
mediū solida formata est: iferior aūt cartilagine ad-
hærente mollita: ut usu digitorum possit esse tracta
bilis. In hoc aūt q̄uis simplici mēbro tria sunt offi-
cia constituta. Vnū dicēdi spiritus. Alterū capiendi A
odoris. Tertium ut per eius cauernas purgamenta
cerebri defluāt. Inferius quoq; genaꝝ non indecēs
tumor in similitudinem collium leuiter exurgēs: ab
omni parte oculos efficit tutiores. Oris quoq; spe- B
cies & ritus ex transuerso patefactus q̄ utilis q̄ decēs
sit enarrari nō pōt. cuius usus in duobus constat of
ficiis sumēdi uictus & loquendi. Lingua intus īclusa C
quæ uocē moribus suis in uerba discernit: & ex iter
pres animi. Nec tamē sola potest per se loquēdi mu
nus iplere: nisi accumen pallato illi ferit: nisi adiuta
uel offensione dentium uel compræhēsione labioꝝ
dētes tñ plus cōferūt ad loquēdū. Nā & infantes nō
ante incipiunt fari q̄ dentes habuerint: & senes amis
sis dentibus ita balbutiunt ut ad īfantiā reuoluti eē
denuo uideātur. Sed hæc ad hominem solum perti
nent: ad aues in quibus est acuminata & uibrata cer
tis motibus lingua innumerabiles cātuum flexiōes
& sonorum uarios modos exprimit. Habet p̄terea
& aliud officium quo solum in mutis utitur q̄ con-
tritos & cōmollitos dentibus cibos colligit & con-
globatos ui sua deprimit & trāsmittit ad uentrem.
Itaq; Varro a ligādo cibo putat līguæ nomē impo-
situm. bestias ēt potu adiuuat. Porrecta enim caua-
taq; hauriūt aquā: eā cōpræhēsam līguæ sinu ne tar
ditate ac mora effluat ad palatum celeri mobilitate
cōplodūt. Hæc itaq; palato cōcauo tanq̄ testudine
tegit̃: eāq; dentium septis deus quasi muro circūual
lauit. Dētes aūt ipsos ne nudi ac restricti magis hor D
rori q̄ ornamēto essent. gingiuis mollibus quæ a gi
gnēdis dentibus nominātur ac deinde labiorum te
giminibꝰ honestauit: quorum duricies sicut in mol
lari lapide maior est & asperior q̄ in cæteris ossibus
ut ad conterendos cibos pabulumq; sufficerent. La E
bia ipsa quæ quasi arma cohærebāt q̄ decenter inter
scidit quorū superius sub ipsa medietate narium la-
cuna quadā leui quasi ualle signauit. Inferius hone-
statis gratia foras molliter explicauit. Lingua deni
q; est: qua sapores sentiūtur: nec tñ tota. Nā partes
eius quæ sunt ab utroq; latere teneriores saporē sub
tilissimis sensibꝰ trahunt: & cum neq; ex cibo quicq̄
neq; ex potione minuat̃: tñ inenarrabili mō pene-
trat ad sensuz sapor. Cætera q̄ decora sint uix expri
mi pōt. Deductum clæmenter a genis mentum & F
ita infertur conclusum ut acumen eius extremum si
gnare uideatur leniter impræssa diuisio. Rigidum
collum quo scapulæ uelut mollibus iugis a ceruice
sunt demissæ: ualida & substricta neruis ad fortitu-
dinē brachia insignibus thoris extantium lacertoꝝ
uigens robur utilis ac decens flexura cubitorum.
Quid dicam de manibus rationis ac sapientiæ mini G
stris: quas solertissimus artifex plane ac modice cō-
cauo sinu finxit: ut siquid tenendū sit apte possit in
sidere & digitis terminauit: in quibus difficile est ex
pedire: utrum ne spēs an utilitas maior sit. Nam &

numerus perfectus & plenus:& ordo ac gradus de
cetessimus.& articulorum parium curuatura flexi-
bilis & forma unguiũ rotũda cõcauis tegminibus:
digitorum fastigia cõpræhẽdens atq̃ firmãs: ut ne
q̃ mollitudo carnis in tenẽdo cederet magnũ pbet
H ornatum. Aures etiam duas eẽ uoluit ut oculos: in
his audiẽdi tantũ officiũ cõstitutũ est sicut in oculis
uidẽdi:quarum foramina noluit esse nuda:q̃ & mi-
nus decorum & minus utile fuisset:quibus est indi
tum nomen a uocibus hauriẽdis: Vnde Virgi. Vo-
cem his auribus hausi. Noluit etiam deus artifex eas
mollibus pelliculis deformare:ne pulchritudinem
demerẽt pãdulæ atq̃ flectẽtes:neq̃ duris ac solidis
ossibus:ne ad usum eẽnt inhabiles:imobiles ac rigẽ
tes:sed q̃ esset hoꝝ mediũ excogitauit:ut eas carti-
lago mollior alligaret:& haberẽt aptã simul & flexi
I bilem firmitatẽ. Dedit etiam homini patens & ere
ctũ pectus:q̃a plenum rõnis & e cælo datũ humile
aut indecẽs esse non debuit. in quo papillæ quoq̃ le
niter eminẽtes & fustioribus ac paruis orbibus co-
ronatæ nõ nihil addunt uenustatis:fœminis ad allẽ
dos fœtus datæ maribus ad solum decus:ne iforme
pectus & quasi mutilum uideretur. huic subdita est
planicies uentris quam mediam fere umbilicus nõ
indecẽti nota signat:ad hoc factus ut per eum & fœ
K tus dum est in animo nutriatur. Seqtur necessario
ut de internis quoq̃ uisceribus dicere incipiam: qui
bus non est pulchritudo quare sunt abdita: sed utili
tas incredibilis attributa est. Quoniaȝ opus fuerat
ut terrenum hoc corpus succo aliquo de cibis ac po
tibus aleretur sicut terra ipsa imbribus ac pruinis:
puidẽtissimus artifex in medio eius receptaculum
cibis fecit quibus concoctis & liquefactis uitales suc
cos mẽbris oĩbus dispargeret. Sed cũ homo constet
ex corpe atq̃ aia illud quod supra dixi receptaculuȝ
soli corpori pstat alimẽtũ. Animæ uero aliã sedẽ de
dit. fecit eni genus quoddã uiscerum molle rarũ qđ
pulmonẽ uocamus:in quod spiritus reciproca uicissi
tudine cõmearet. Ipsa eni uicissitudo flandi & spirã
di respirãdiq̃ tractus uitã sustẽtat in corpe. Quoniã
ergo duo sunt in homine receptacula. unũ aeris qđ
alit alam:alterum ciboꝝ q̃ alit corpus ut flecti cer
uix ac moueri facillime possit duas esse per collum
fistulas necesse est cibalem & spiritalem: quarum su
perior ab ore ad uentrem ferat: inferior a naribus ad
pulmonem. Tamẽ hæc fistula spiritalis nõ tantum
ad nares:ueruȝ ad os quoq̃ iter patet in extremis pa
lati regionibus:cuius rei causa & ratio non obscura
est. Loquẽdi enim facultatem nõ haberemus: sicut
gulæ iter ad os tantum:ita gurgulio ad nares tantũ
pateret:nec pcedẽs ex eo spiritus efficere uocẽ sine
linguæ ministerio posset. Aperuit igitur uiam uo-
ci diuina solertia ex illa fistula spiritali: ut posset lin
gua ministerio suo fungi:qui meatus si aliquo mo-
do interceptus sit mutũ faciat necesse est. Errat eni
profecto quisquis aliam causam putat cur homines
L muti sunt. Non enim ut uulgo creditur uinctuȝ ge
runt linguam sed hi uocalem illum spiritum per na
res quasi mugiẽtes profundunt: q̃ uocis trãsitus ad
os aut nullus oio est: aut nõ sit patẽs ut plenã uoceȝ
possit emittere:quod plerũq̃ natura aliquando etiã
casu accidit. ut morbo aliquo hic aditus deseptus uo
cẽ nõ trãsmittat ad linguã: faciatq̃ de loquentibus
mutos. quod cum acciderit auditumq̃ obstrui ne-
cesse est. Cibi uero in aluũ recepti & cũ potus humo
re pmixti. cũ iam calore percocti fuerit eoꝝ succus
inenarrabili mõ per mẽbra diffusus irrigas uniuer-
sum corpus & uegetat. Intestinorũ quoq̃ multipli
ces spiræ:ac lõgitudo in se cõuoluta. ex imo tñ sub-
stricta uinculo q̃ mirificũ dei opus est. Illa quoq̃ rõ
subtilissima est q̃ uesica cuius usum uolucres nõ ha-
bẽt cũ sit ab intestinis separata nec ullã habet fistulã
qua ex illis urinam trahat: cõpleuit tñ & humor di-
stẽditur quia uesica tenuis & subtilis humorẽ absor-
bet & colligit ut foras qua natura exitum patefecit
emittat. De uteri quoq̃ cõceptione dici necesse est
Nam uena in maribus quæ seminum rationem cõ- M
tinet duplex est paulo interior q̃ illud humoris ob-
scœni receptaculum. Sicut enim renes duo sunt. itẽ
testesq̃. ita & uenæ genitales duæ in una tantum cõ
page cohærentes. Videmus quidem in corporibus
aialium cum iterfecta patefiũt sed illa dexterior ma
sculinum cõtinet semẽ. sinisterior fœmininum. Et
ideo in toto corpore pars dextra masculina est. sini
stra uero fœminina. Ipsum sæme putant ex medul
lis tantũ. quidam ex omni corpore ad uenã genita-
lem cõfluere ibiq̃ cõcrescere: sed quomodo fiat hu-
mana mẽs nõ potest compræhendere. Item in fœ-
minis uterus in duas se diuidit partes: quæ in diuer
sum diffusæ ac reflexe circũplicãtur sicut arietis cor-
nua: quæ pars in dextrum retorqueretur masculina
est. quæ in sinistrũ fœminina. Cõceptũ igitur Var-
ro & Aristo. sic fieri arbitrãtur. Aiũt enim non tan-
tum maribus inesse sæmen. uerum ẽt fœminis. in-
de plerũq̃ matribus similes pcreari. quod si recte cũ
uirili mixtum sit utraq̃ concreta & simul coagulata
iformari. Et primũ quidem cor hominis effingi q̃
in eo sit & uita hois & sapiẽtia. deniq̃ totum opus
quadragesimo die consumari. Ex aborsiõe hæc for-
tasse collecta sunt. Inanimi tamen fœtibus primũ
oculos fingi dubiũ nõ est. qđ in ouis sæpe repræhẽ
dimus. Vnde fieri nõ posse arbitror qn fictio a ca-
pite sumat exordiũ. Cũq̃ suscepto fœtu cũ partus
appropinquare iam cœperit: turgescẽtes mammæ
dulcibus succis distẽdunt & ad nutrimẽta nascentis
fontibus lacteis exuberant. Idq̃ ipsum solertissime
cõparatum est ut cadens & pinguis humor teneri-
tudinem noui corporis irrogaret donec ad fortio-
res capiendos cibos & dentibus instruatur & uiribus
robore. Poterã nũc ego ipsorum quoq̃ genitalium
mẽbroꝝ mirificã rõnem exponere. nisi me pudor
ab hmõi sermone reuocaret. Itaq̃ a nobis indumẽ-
to uerecũdiæ quæ sunt pudica uel pudẽda uidentur
uelentur. Impii autem ac propbani dicitur & sum
mum nephas admittunt qui diuinum & admirabi
le dei opus ad propagandam successionem inexco-
gitabili rõne prouisum ad effectus uel turpissimos
quæstus: uel ad obscœnæ libidinis pudenda opa cõ
uertũt ut iã nihil ex re sanctissima petant q̃ inanẽ &
sterilẽ uoluptatẽ. Multa deniq̃ in corpore eẽ cõstãt

quorum uim rõnemq́ perspicere nemo potest nisi
qui fecit. Nam oia quæ ad motus animi aiæq́ perti
nent tam obscuræ altæq́ rationis esse arbitror. ut su
pra hoiem sit ea liquido puidere. Id tñ & indubitatũ
esse debet: res tãtas tot uiscerũ genera unũ & idẽ ha
bere officium ut aiam contineãt in corpore: sed qd
pprie singulis numeris sit iniunctũ quis scire nisi ar
A tifex põt: cui soli opus suũ notũ est. Videtur enim
mens quæ dominatũ corporis tenet in summo ca
pite cõstituta tanq̃ in cælo deus: sed cum in aliqua sit
rõne cõmeare ad pectus & quasi ad secretum aliqd
penetrare secedere: ut cõsilium tanq̃ ex thesauro re
condito dicat & proferat. Ideoq́ cũ intẽti ad cogitã
dum sumus: & cum mens occupata in altum se ab
diderit neq́ audire quæ circũsonãt: neq́ uidere quæ
obstãt solemus. Id uero si ita est admirãdũ profecto
est quõ id fiat: cum ad pect⁹ ex cerebro nullum iter
pateat. Sin autem ita non est: nihilominus tñ admi
rãdum est: pro diuina nescio qua ratione fiat: ut ita
esse uideatur. An põt aliquis nõ admirari q́ sensus
ille uiuus atq́ cælestis qui mens uel animus nũcupã
tur tãtæ mobilitatis est ut uno tẽporis pũcto cælũ
omne collustret si uelit: maria peruolet: terras & ur
bes peragret: oia deniq́ quæ libuerit q̃uis longe la
teq́ summota sint: in cõspectu sibi ipse constituat?
Et miratur aliquis si diuina mens dei per uniuersas
mundi partes intenta discurrit & omnia regit: om
nia moderatur: ubiq́ præsens: ubiq́ diffusa cum tã
ta sit uis ac potestas mentis humanæ intra mortale
corpus inclusæ ut ne septis quidem grauis huius ac
pigri corporis cui illigata est coerceri ullo pacto
possit quo minus sibi liberam uagandi facultatem
quietis impatiẽs largiatur: Siue igit̃ mens in capi
te habitat siue in pectore potest ne aliquis cõpræhẽ
dere: quæ uis rationis efficiat: ut sensus ille incõptæ
hẽsibilis: aut in medulla cerebri hæreat. aut ĩ illo san
guine bipartito qui est inclusus in corde: ac non ex
eo ipso colligat quæ tanta sit dei potestas q́ animus
seipsum non uidet: aut qualis aut ubi sit nec si uide
at tñ prospicere possit quo pacto rei corporali res
incorporalis adiũcta sit. Siue etiam mentis locus ul
lus est: sed per totũ corpus sparsa discurrit: quod &
fieri põt & a Xenocrate Platonis discipulo disputa
tum est: Siquidẽ sensus in qualibet parte corporis
præsto est: nec quid sit mẽs aut qualis intelligi põt:
cum sit natura eius tam subtilis ac tenuis ut solidis
uisceribus infusa uiuo & quasi ardenti sensu mẽbris
omnibus misceatur. Mẽtis igitur rõnem incõptæ
hẽsibilem qui esse nesciat nisi qui oio illam non ha
bet? cum ipsa mẽs quo loci sit: aut cuiusmodi nescia
tur: quia quod est serendarũ aiarum ratio uni ac soli
B deo subiacet. Supest de anima dicere q̃q̃ percipi eius
ratio & natura nõ possit. nec ideo tñ immortalẽ eẽ
animam nõ intelligamus: quoniam quicquid uiget
mouetur q́ per se semper: nec uideri nec tãgi potest
æternum sit necesse est. Quid aũt sit aia nondum in
ter philosophos conuenit: nec unq̃ fortasse conue
niret. Alii sanguinem esse dixerunt alii ignẽ: alii uẽ
tũ. unde anima uel animus nomẽ accepit. q́ græce
uentus anemos dicitur; nec illorum tamen quisq̃
dixisse aliquid uidet̃. Varro itaq́ sic diffiniuit. Ani
ma est aer conceptus ore deferuefactus in pulmõe
tẽperatus in corde: diffusus in corpus. Hæc apertis
sime falsa sũt. Nulla ergo ex his uera sentẽtia est: nec
tñ falsos esse dicendum est qui senserunt: ut oino ni
hil dixerint. Nam & sanguine simul & colore & spi
ritu uiuimus: sed cũ constat aia in corpore his oib⁹
adunatis nõ expresserũt proprie quid esset quia nõ
tam põt exprimi q̃ uideri: sed eius ratio soli deo qui
eam homini dat nota est. Nõ enim a parentibus da
ri animas: sed ab uno eodemq́ omnium deo patre
cõstat: qui legem rationemq́ nascendi tenet solus: si
quidem solus efficit. Nam terreni parentis nihil ali
ud est: nisi ut humorem corporis in quo est materia
nascẽdi cum sensu uoluptatis emittat uel recipiat: &
citra hoc opus humoris homo resistit: nec amplius
quicq̃ potest: ideo nasci sibi filios optant quia nõ ip
si faciunt. Cætera iam dei sunt opa. s. conceptus ipse
& corporis informatio & inspiratio animæ & par
tus incolumis: quæcunq́ deinceps ad hoiem conser
uandum ualent: illius immunis est q́ spiramus q́ ui
uimus. q́ uigemus. Nam præterq̃ q́ ipsius benefi
ciis incolumes sumus corpore: & quod uictum no
bis ex uariis rebus sumministrat: sapiẽtiamq́ homi
ni tribuit q̃ terrenus pater dare nullo mõ põt: ideo
q́ & de sapiẽtibus stulti: de stultis sapiẽtes sæpe na
scũtur. Quod quidẽ fato ac sideribus assignãt: sed in
epti sunt qui hanc potẽtiã deo detrahũt & operibus
eius attribuũt. Hæc de octauo Lactantii. Sequũtur C
nunc de Nono & ultimo. s. de Ira dei.

¶ Ex Nono libro Lactantii de ira dei autori
tates incipiunt.

Nimaduerti sæpe plurimos id existima
a re: quod etiam nonnulli philosophorũ
putauerũt non irasci deum. sed sæpe phi
losophi per ignorãtiã ueritatis a ratione
discesserunt: atq́ in errores inciderunt inextricabi
les. Id enim solet iis euenire: q́ uiatori uiam nescien
ti non fatenti se ignorare ut uagetur: dum percun
ctari obuios erubescit: unum illud extremũ super
est: in quo solo possit ueritas inueniri: quod a philo
sophis nec susceptum est unq̃: nec aliquando defen
sum: consequens est ut irascatur deus quoniam gra
tia commouetur. Hæc tuẽda nobis & asserenda sen
tentia est. In ea enim sũma omnis & cardo religiõis
pietatisq́ uertitur. Nã neq́ honor ullus deberi po
test deo: si nihil p̃stat colenti. Nec ullus metus si non
irascatur non colenti. Nam accidentibus malis affli
cti hoies ad deũ plerũq́ cõfugiunt: mitigant: obse
crant: credentes eũ posse ab his iniuriis propulsare.
Habet igitur causam miserãdi deus. Nec enim tam
ĩmitis est hominũq́ contemptor: ut auxilium labo
rantibus deneget. Item plurimi quibus persuasum
est deo placere iusticiã: eũq́ quia sit dominus ac pa
rens omniũ uenerãtur & p̃cibus assiduis & frequen
tibus uotis dona & sacrificia offerunt: nomen eius
laudibus prosequuntur. Ergo est propter quod de
us & possit & debeat gratificari. Cõtra autem sunt
aliqui facinorosi & nepharii: qui oia libidinib⁹ pol
luant: cædibus uexẽt: fraudẽt: rapiant: periurãt: nec

consanguinibus nec parentibus parcant: leges & ip
sum deū etiam negligāt. Habet igitur ira in deo ma
teriam. Nō est enim fas eum cū talia fieri uidet nō
mouerri & insurgere ad ultionem sceleratorum: & pe
stiferos nocentesq; delere: ut bonis omnibus consu
lat: adeo & in ipsa ira non inest gratificatio. Gra
tia igitur & ira & miseratio habēt in deo materiam
recteq; illis utitur summa illa & singularis potestas
ad rerū cōseruationē. Vñ apud Sibyllam Erythræā
de summo & cōditiōe rerum deo hmōi uersus reperi
untur. Incorruptibilis cōditor æternus in aere habi
tans bonis bonum pferens & multo maiorē merce
dē. Iniustis aūt malis iram & furorē excitans. Rur
sus alio loco enumerās qbus maxime facinorib⁹ in
citetur deus hac intulit. Fuge religiones impias &
uiuo deo serui. Ab adulterio te abstine: & a masculo
rum indiscreto cōcubitu: ppriam stirpē educa neq;
occide. Etenim deus īmortalis irascitur qsquis pec
carit. Indignatur ergo aduersus peccatores. Deinde
alia Sibylla cælestium terrestriūq; genitorem diligi
oportere denūciat: ne ad pdendos hoīes indignatio
eius insurgat: in hæc uerba. Nequādo natus de⁹ im
mortalis destruat uitā & stirpē ipudentē: opus est
amare deum genitorem sapientem qui semper est.
Nō enim putemus cælestis iperii maiestatē sine ira
& metu posse cōsistere. Apollo Milesius de iudæorum
religione cōsultus respōsō hæc indidit. Deū uero re
gem & genitorem ante oia: quē terra cōtremiscit &
cælum ac mare tartaræq; latebræ & dæmones hor
rent. Consulat unusquisq; affectus suos. iam intelli
get neminem posse sine ira & castigatiōe imperio
subiugari. Vbi ergo ira nō fuerit: Imperium quoq;
nō erit deus aūt habet imperiū ergo & irā qua con
stat imperiū hēat necesse est. Quæ ira diuina in æter
num manet aduersus eos qui peccāt in æternū. pla
catur aūt nō thure: nō hostia: non præciosis muneri
bus: quæ oia sunt corruptibilia: sed morū emēdatio
ne & qui peccare desinit iram dei mortalē facit. Id
circo enim non ad præsens noxium aliquē punit:
A ut habeat homo resipiscēdi sui facultatē. Deus itaq;
qui irascitur nō in totum phibet iram: quia is affe
ctus necessario datus est: sed phibet in ira pmanere.
Ira enim mortalium debet esse mortalis: nam si ma
neat cōfirmātur inimicitiæ ad pniciem sempiternā
deinde rursus holem irasci qdem sed tñ non peccare
præcipit non utiq; euellit iram radicitus sed tēpera
uit ut in omni castigatione modum ac iustitiam te
neremus. Qui ergo irasci nos iubet ipse utiq; irasci
tur: qui placari celerius præcipit: est utiq; ipse placa
B bilis. Sed quomodo? Qui peccant sæpe fœlices sūt:
& qui pie uiuunt sæpe miseri: quia & fugitiui & ab
dicati libere uiuunt: & qui sunt sub disciplina patris
& domini stricti⁹ frugaliusq;. Virtus enim per ma
la & probatur & cōstat: uitia per uoluptatem. Nec
tñ ille qui peccat sperare debet perpetuam impuni
tatē: quia nulla est perpetua fœlicitas: sed. S. ultima
semper expectanda dies homini: diciq; beatus an
te obitū nemo supræmaq; funera debet. ut ait poe
ta non insuauis: exitus est qui arguit fœlicitatem: &
nemo iudiciū dei pōt nec uiuus effugere nec mor
tuus. Habet enim potestatem & uiuos pcipitare de
summo: & mortuos æternis afficere cruciatib⁹. Im
mo inquit si irascitur deus statim debuit uindicare &
pro merito quēq; punire. At eni si id faceret nemo
superesset. Nullus est enim qui nihil peccet: & multa
sunt qui ad peccādū irritēt. ætas. uiolētia. egestas oc
casio pmissi adeo subiecta est peccato fragilitas car
nis qua induti sumus: ut nisi huic necessitati de⁹ par
ceret: nimiū fortasse pauci inuenirētur. pp hanc cau
sam paciētissimus est: & irā suā cōtinet. Nam quia
perfecta est in eo uirtus necesse est patientiā quoq;
eius eē perfectā quæ & ipsa uirtus est. Quā multi ex
peccatoribus iusti posterius effecti sunt. ex malis bo
ni. ex iprobis cōtinētes: q̄ multi in prima ætate tur
pes & oium iudicio dānati: postmodū tñ laudabiles
extiterūt: qd' utiq; nō fieret si omne peccatū pœna
sequeretur. In tanta igiť ipietate hoium tantisq; pec
catis: id assequiť patiētia dei: ut se ipsi hoies dānatis
uitæ prioris erroribus corrigāt: deniq; ut boni fiāt
iustiq; multi: & abiectis terrenis cultibus maiestatē
dei singularis agnoscāt: Sed cum maxima & utilissi
ma sit dei patiētia: tñ quis sero noxios punit: nec pa
titur longius procedere cū eos inemēdabiles puide
rit. Hic fortasse quærit aliquis. Vnde ad hominem C
peccata peruenerint: aut quæ prauitas diuini insti
tuti regulā ad peiora detorserit: ut cū sit ad iustitiā
genitus opera tñ efficiat iniusta. Nam cōstat deum
simul proposuisse bonum ac malum & bonum dili
gere: & malum quod huic repugnat odisse: sed ideo
malum permisisse ut & bonum emicaret: quod alte
rum sine altero intelligi minus cōstare non posse. De
niq; ipsum mūdum ex duobus elementis repugnā
tibus & inuicem copulatis esse concretum igneo: &
humido: nec potuisse lucē fieri nisi & tenebræ fuis
sent: quare nec suprrum pōt esse sine infero nec ori
ens sine occidente: calidū sine frigido. nec molle si
ne duro. Sic & nos ex duobus æque repugnantibus
compacti sumus aia & corpore: quorū alterū ascri
bitur igni: quia tenue est & intractabile. alterū ter
ræ: quia cōphensibile est: alterū solidū & æternum
est: alterum fragile & mortale. Ergo alteri bonum
adhæret: alteri malum: alteri lux: uita: iustitia: alteri
mors tenebræ. iniustitia hinc extitit in hoībus natu
ræ suæ deprauatio: ut esset necesse cōstitui legē qua
possent & uitia prohiberi: & uirtutis officia ipetra
ri. Cū igitur sint in rebus humanis & bona & mala:
necesse est in utrāq; partē moueri deū & ad gratiam
cum iusta fieri uidet: & ad iram cum cernit iniusta.
Ideo dedit deus homini aduersarium nequissimū &
fallacissimum spiritū cū quo i hac terrestri uita sine
ulla securitatis requie dimicaret: quia uirtus esse nō
potuit: nisi fuerit cōpar aliqs in quo superādo uim
suā uel exerceat uel ostendat. Nam ut uictoria con
stare sine certamine non potest sic nec uirtus ipsa q̄
dem sine hoste. Itaq; quoniam uirtutē dedit homi
ni statuit illi ex cōtrario inimicū: ne uirtus ocio tor
pēs naturam suam perderet. Noluit enim deus ho
minem ad īmortalitatē illā beatitudinē delicato iti
nere peruenire. Daturus igitur uirtutem dedit ho
stē prius: qui als hominū cupiditates & uitia imit

teret:qui esset autor errorꝝ malorumq́ oiuӡ machi-
nator:ut qm̃ hoiem deus ad uitá uocat: ille cõtra ut
D rapiat & traducat ad mortẽ. Si cõsideret aliquis uni
uersam mundi administrationẽ intelliget ꝑfecto q̃
uera sit sentẽtia stoicoꝝ qui aiunt nostra cã mũdum
esse cõstructum. Oĩa enim q̃bus cõstat quæq́ gene-
rat ex se mũdus ad utilitatẽ solius hois accõmodata
sunt. hõ igne utr̃ ad usum calefaciẽdi: & luminis: &
molliendoꝝ ciboꝝ: ferriq́ fabricandi. Vtitur fonti
bus ad potũ & ad lauacra. fluminibus ad agros irri-
gandos: terminãdasq́ regiones. Vtitur terra ad per
cipiẽdum frugum uarietatẽ: planis ad segetẽ. colli-
bus ad cõserenda uineta. mõtibus ad usus arborum
atq́ lignorũ. Vtitur mari nõ solũ ad cõmercia & co
pias ex longinquis regionibus ꝑferendas: uerũetiã
ad ubertatem ois generis piscium. Quod si his ele-
mẽtis utitur q̃bus est ꝓximus: nõ est dubiũ quin &
cælo: qm̃ & cælestiũ rerũ officia ad fertilitateӡ terræ
ex qua uiuimus tẽperata sunt. Sol eniӡ aut oriẽs diẽ
ꝓmit ad laborẽ: aut occidẽs noctẽ supinducit ad re
quiẽ: & tñ abscessu lõgi⁹ ad meridiẽ tñ accessu ꝓpius
ad septẽtrionẽ: hiemis & æstatis uicissitudines facit
ut hibernis imbribus & pruinis ubertate terrã pin-
guescat: & æstiuis caloribus herbæ fruges maturita
te durẽtur uel quæ sunt in humidis incocta & ferue
facta mitescant. Luna quoq́ nocturni temporis gu
bernatrix: amissi ac recepti luminis uicibus mẽstrua
spacia moderatur: & cæcas tenebris horrẽtibus no-
ctes uulgore suæ claritatis illustrat: ut æstiua itinera
& expeditiones & opa sine labore ac molestia confi
ci possint. Astra & cætera uel ortu uel occasu suo cer
tis stationibus opportunitates tẽporũ subministrãt
sed & nauigiis quoq́: ne nimis errabũdo cursu per
immẽsum uagarẽtur regimẽ p̃bẽt: cũ ea rite guber
nator obseruãs ad portu destinatũ littoris ꝑuehat̃.
Vẽtoꝝ spiritu attrahunt̃ nubes: ut sata ĩbribus irri
gẽtur: ut uites fœtibus: arbusta pomis exuberẽt. Si
militer & muta intelligimus eodẽ mõ in usum ho-
minis a deo facta: partim ad cibos: partim ad uesti-
tũ: partim ad opis auxilia. ut clarũ sit diuinã ꝓuidẽ
tiã: reꝝ & copiaꝝ abundãtia hominũ uitam istitue-
re atq́ ornare uoluisse. Ob eãq́ cãm & aerẽ & uolu-
cribus: & mare piscibus & terrã quadrupedibus im
pleuit. Nũc si deus oia hominum cã fecit: cur multa
contraria & inimica pestifera reperiũtur tam in ter
ra q̃ in mari. Cui quæstioni breuiter r̃nderi poterit
hũc in modũ. Deus cũ formasset hoiem ueluti simu
lacrũ suũ quod erat diuini opificii summum inspira
uit ei sapiẽtiam soli: ut oia impio & dictiõi suæ sub-
iugaret. oĩbusq́ mũdi cõmodis utereṫ. Proposuit
tñ bona & mala quia sapiẽtiã dedit cui⁹ ois ratio in
discernẽdis bonis ac malis sita est. Nõ potest enim
quisq̃ diligere meliora & scire quid bonum sit nisi
sciat simul reiicere ac uitare quæ mala sunt. Inuicẽ si
bi alterutrũ cõnexa sunt: ut sublato alterutro utrũq́
sit tolli necesse: ꝓpositis igiṫ bonis malisq́ tum de-
mum opus suũ peragit sapientia: & quidẽ bonũ ap
petit ad utilitatẽ. malũ reiicit ad salutem. Ergo sicut
bona innumerabilia data sunt quibus frui posset: sic
& mala quæ caueret. Nã si malum nullum sit pericu
lum: nihil deniq́ quod lædere hominem possit: tol
litur ois materia sapientiæ. nec erit necessaria homi
ni positis enim tãtũmodo in cõspectu hominis q̃d
opus est cogitatione. intellectu scientia rõne. quo-
cũq́ porrexit manũ id naturæ aptũ & accõmodatũ
sit. Vides ergo magis propter mala opus eẽ sapien
tia quæ nisi fuissent ꝓposita rõnale animal nõ esse
mus: posset autẽ deus mala tollere sed nõ uult quia
sapiẽtiã simul attribuit. & plus est boni & iucũdita
tis in sapiẽtia q̃ in malis molestiæ. Sapiẽtia enim fa
cit ut & deum cognoscamus & per eã cognitioneӡ
immortalitatẽ assequamur quod est summũ. Itaq́
nisi prius malum agnouerimus nec bonum poteri
mus agnoscere. Cõstat igitur oia ꝓpter hominem A
proposita tam bona q̃ & mala. Sicut deus mũdum
propter hoiem machinatus est. ita ipsum propter
se tanq̃ diuini tẽpli antistitem: spectatorem operũ
rerumq́ cælestium. Solus est enim qui sentiens ca-
paxq́ rationis intelligere possit deum: opa eius ad-
mirari: uirtutẽ potestatemq́ ꝑspicere. Idcirco eniӡ
cõsilio mente. & prouidentia instructus est. Ideo so
lus præter cæteras animãtes rectus corpore & statu
factus est ut ad cõtẽplationem parentis sui excitat⁹
esse uideatur. Ideo sermonẽ solus accepit ac linguã
cogitationis interpretem ut enarrare maiestatem
domini sui possit. postremo idcirco ei cuncta subie
cta sunt ut factori ac artifici deo esset ipse subiectus
Si ergo deus hominem suum uoluit esse cultorem:
utiq́ iustissimũ est & eum amare hoiem qui sit no-
biscum diuini iuris societate cõiunctus. nec enim est
fas cultorem dei a dei cultore uiolare. unde intelligi
mus religionis ac iusticiæ causa hominem esse figu
ratum. Cuius rei testis est Mar. Tul. in libro de legi
bus ita dicens. Sed omnium quæ in doctorum ho-
minum disputatione uersantur nihil est profecto ꝓ
stabilius q̃ plane intelligere nos ad iusticiam eẽ na-
tos. Quod si est uerissimum. deus ergo uult omnes
homines esse iustos. Idem deum & hominem ca-
ros habere: deum scilicet honorare tanq̃ patrem. ho
minem diligere uelut fratrẽ. In his enim duobus to
ta iusticia consistit. Qui ergo aut deũ non agnoscit:
aut homini nocet iniuste & contra naturã suam ui-
uit: hoc mõ rũpit institutũ legẽq́ diuinã. Debemus B
igiṫ deũ oẽs & amare q̃ pater est. & uereri q̃ domi
nus: & honorificare q̃ beneficus. & metuere q̃ seue
rus. Vtraq́ ꝑsona in eo uenerabilis. Quis salua pie-
tate nõ diligat aiæ suæ parẽtẽ? aut q̃s ipune cõtẽnat
eũ qui reꝝ dominator habeat in oẽs uerã & æternã
potestatẽ. Si patrẽ cõsideres ortum ad lucem nobis
qua fruimur sum ministrat: per illum uiuimus: per
illũ in hospitiũ mũdi huius itrauimus. Si deum co-
gites ille nos innumerabilibus copiis alit. ille susten
tat. in huius domo habitamus huius familia sum⁹:
& si minus obsequentes q̃ decebat minusq́ q̃ offen-
sa domini & parentis immortalia merita poscebant
tamen plurimum proficit ad ueniam consequen-
dam: si cultum eius notioneq́ teneamus: si abie-
ctis humilibus terrenisq́ tam reb⁹ q̃ bonis: cælestia
& diuina sempiterna meditemur. Quod ut facere
possimus deus nobis sequẽdus est: de⁹ adorãdus &

diligendus:qm̄ in eo est materia rerum & ratio uir-
tutum & fons bonoꝝ. Quid enim deo aut potētia
maius: aut rōne pfectius: aut claritate luculentius?
Qui qm̄ nos ad sapiam genuit. ad iusticiam pcrea-
uit:nō est fas hoiem relicto deo sensus ac uitæ dato-
re:terrenis fragilibusq̧ famulari:aut quærēdis tem
poralibus bonis inhærētem ab innocētia & pietate
discedere. Nō faciunt beatum uitiosæ ac mortiferæ
uoluptates. non opulentia libidinum irritatrix. nō
inanis ambitio. nō caduci honores:quibus illaquea-
tus animus humanus & corpori mancipatus æter-
na morte damnat̄. Sed sola innocētia. Sola iusticia:
cuius legitima & digna merces est imortalitas quaꝫ
statuit in principio deus sanctis & incorruptis men
tibus:quæ se a uitiis & ab omni labe terrena itegras
inuiolatasq̧ conseruant. hui⁹ præmii cælestis ac sem
piterni participes esse nō possunt. qui fraudib⁹ faci
noribus:rapinis:circūscriptionibus cōsciaꝫ suā pol-
luerunt:quiq̧ iniuriis hoium:nephariis cōmissis in
delibiles sibi maculas contraxerunt. Proinde uniuer
sos oportet qui sapientes qui hoies merito dici uo-
lunt fragilia cōtēnere terrena calcare:humilia despi
cere:ut possint cum deo beatissima necessitudie co-
pulari. Auferat̄ impietas: discordiæ :dissensionesq̧
turbulentæ:ac pestiferæ sopiant̄:quib⁹ humanæ so-
cietates & publici foederis diuina cōiunctio dirimit̄
dissepiat̄. Quātum possumus boni ac benefici esse
meditemur. Siquid nobis opum fuerit: Siquid sup-
peti copiarū uidemus:nō uoluptati unius sed mul-
torum saluti impartiatur. Voluptas enim tam im-
mortalis est q̄ corpus cui exhibet̄ ministerium. Iu-
sticia uero & beneficentia tam imortales q̄ mens &
anima:quæ bonis operibus similitudinē dei assequi
tur. Sit nobis deus non in tēplis sed in corde nostro
cōsecratus:destructabilia sunt oia quæ manu fiunt.
Mundemus hoc tēplum:quod nō fumo:nō pulue-
re:sed malis cogitationibus sordidat̄:quod non ce-
reis ardentibus sed claritate ac luce sapientiæ illumi
nat̄. In quo si semp deum crediderimus esse præsen
tem:cuius diuinitati secreta mentis patent:ita uiue-
mus ut ppiciū semp habeamus: & nunq̄ uereamur
iratum. Hæc de Lactantio Firmiano:in quo prolixi
ori scribendi stilo fimbrias dilataui:ut esset de ope-
re nostro:ex quo theologus & physicus & philoso-
phus cōsolationem ac fructum excerpere possit.

¶ Ex Macrobio super somnum Scipionis Autori
C tates incipiunt.

Erum oīum Plato & actuum naturā pe-
nitus inspiciēs aduertit in omni smone
de reip. institutione constituto:infundē
dum animis iusticiæ amorē:sine qua nō
solum respub. sed nec exiguus hoium coetus:nec do
mus quidē parua cōstabit. Ad hūc porro iusticiæ af
fectum pectoribus incēdendum nihil æque patroci
natum uidit:quam si fructus eius non uideretur cū
uita hominis terminari: hūc uero superstitem post
hominem durari qui non poterat ostendi nisi prius
de imortalitate animæ constaret. Solæ aūt uirtutes
sunt quæ imortalem beatūq̧ faciūt:nullaq̧ alia q̄s̄
uia hoc nomen adipiscitur. Vnde qui æstimant nul

lis nisi philosophantib⁹ inesse uirtutes:nullos præ-
ter phos beatos esse pnunciant. Agnitionem enim
rerum diuinarū sapiam pprie uocantes:eos tantū-
modo dicunt esse sapientes qui supna acie mētis re-
quirunt & quærēda sagaci diligētia cōpræhendunt
& quātum uiuēdi pspicuitas præstat imitant̄. Et in
hoc solo esse aiunt exercitia uirtutum. Quarū sic of
ficia dispēsant prudētiæ esse mundum istum & oīa
quæ in mundo insunt diuinoꝝ contemplatione de
spicere:omnēq̧ animi cognitionem in sola diuina
dirigere. Tēperantiæ oia relinquere:oia inquantuꝫ
natura patit̄ quæ corporis usus requirit. fortitudi-
nis aiam non terreri:a corpore quodāmodo ductu
philosophiæ recedēte nec altitudine pfectæ ad sup-
na ascēsionis horrere. Iusticiæ ad unam sibi huius p
positi cōsentire uiā uniuscuiusq̧ uirtutis obsequiū.
Atq̧ ita fit ut sm hoc tam rigidū diffinitionis abru-
ptum:rerum publicarum rectores beati esse nō pos
sunt. Sed Boatinus inter philosophiæ pfessores cū
Platone princeps in libro de uirtutibus gradus ea-
rum uera & naturali diuisionis ratione compositos
per ordinem digerit. Quatuor sunt inquit quater- D
naruꝫ genera uirtutum. Ex his primæ polliticæ uo-
cantur. Secundæ purgarotiæ. Tertiæ animi iā pur-
gati. Quartæ exemplares. Et sunt polliticæ homi-
nis quia sociale animal est his boni uiri reipu. consu
lunt. urbes tuentur:parentes uenerantur:liberos a-
mant:pximos diligunt: his ciuium salutem guber-
nant:his socios circūspecta puidētia ptegunt iusta
liberalitate deuincunt. Et pollitici est prudētia ad ra
tionis normam:quæ cogitat quomodo agit uniuer
sa dirigere ac nihil præter rectum uelle uel facere hu
manisq̧ actibus tanq̄ diuinis arbitriis puidere. Pru-
dentiæ aūt insunt. Ratio & intellectus: circūspectio
puidentia:docilitas:cautio fortitudinis: animuꝫ su
pra periculi metum agere:nihilq̧ nisi turpia time-
re:tolerare fortiter uel aduersa uel prospera. Forti-
tudo præstat magnanimitatem:fiduciam:constan-
tiam:securitatem:magnificentiam:tolerantiam:fir
mitatem. Temperantiæ nihil appetere: penitendū
in nullo:legem rōnis non excedere:subiugo ratiōis
cupiditatem domare. Temperantiam sequuntur.
Modestia:uerecundia:abstinentia:castitas:honestas
moderatio: parcitas: sobrietas: pudicitia. Iusticiæ ē
seruare unicuiq̧ quod suum est. De iusticia ueniunt
innocentia:amicitia:concordia: pietas:religio: affe-
ctus:humanitas. His uirtutib⁹ uir bonus primum E
sui & suoꝝ: deinde reipublicæ rector efficitur. Iuste
ac prouide gubernans:humana non deserens. Secū
dæ quas purgatorias uocant hominis sunt qui diui-
ni capax est:solūq̧ animum eius expediunt: qui de-
creuit se a corporis contagione purgare: & quadam
humanorum fuga solis sese inferre diuinis. Hæ sunt
ociosorum qui rerumpublicarum actibus se sequæ-
strant. Harum quid singulæ uelint superius expræs A
simus cum de uirtutibus philosophantiū diximus:
quas solas existimauerunt quidam eē uirtutes. Ter-
tiæ sunt purgati iam defoecatiq̧ animi & ab oi mun
di huius aspergine præsse pureq̧ detersi. Illic pru-
dētiæ est diuina non quasi in electione præferre sed

sola inesse:& habere tanq̃ nihil sit aliud intueri. Tē-
perantiæ terrenas cupiditates nō reprimere sed pe-
nitus obliuisci. Fortitudinis passiones ignorare nō
uincere ut nesciat irasci: cupiat nihil. Iusticiæ ita cū
superna & diuina mente sociari: ut seruet perpetuū
B cum ea fœdus imitando. Quartæ sunt quæ in ipsa
diuina mente consistunt. Illic prudētia est mens ipa
diuina. Temperantia ꝙ in se perpetua intētione cō
uersa est. Fortitudo ꝙ semp idem est nec aliquando
mutaꝫ. Iusticia quæ perenni lege a sempiterni ope-
ris sui cōtinuatione nō flectiꝫ. Hæc sunt quaternaꝝ
quatuor genera uirtutum: quæ præter cætera maxi
mā in passionibus habent differētiam sui passiones
ut sciamus uocanꝫ: quod hoīes metuūt: cupiūt: gau
dentq;: dolentq;: has primæ moliunt: secundæ aufe
runt. tertiæ obliuiscunꝫ. In quartis nephas est noīa-
ri. Si ergo hoc est officium uirtutis beate: cōstat &
polliticas esse uirtutes. Igiꝫ & de polliticis efficiunꝫ
beati. Iure ergo Tullius de rerūpub. rectorib⁹ dixit:
ubi beati æuo sempitærno fruanꝫ. Illa aūt sola iusta
est multitudo: cuius uniuersitas in legum consentit
C obsequiū. Philosopho fabulā nō oportet confingi:
qm̄ nullum figmenti genus ueri possessoris conue-
nit. Non enim in omni disputatione phi admittūt
fabulosa uel illicita sed his uti solent: cum uel de aīa
uel de ethiris aerisq; ptātibus: uel de cæteris diis lo-
D quunꝫ. Cæterū cum ad summū deum & principem
oīum qui apud græcos protosoton nūcupaꝫ tracta
tus se audet attollere: uel ad mentem quā græci non
appellant originales rerum spēs: quā dicunt cōtinē
tem & ex summo natā & pfectā deo: cum de his in-
quā loquunꝫ summo deo & mēte: nihil fabulosum
penitus attingūt: sed siquid de his assignare conetur
quæ nō sermonē tantūmodo sed cogitationē supe-
rant humanæ naturæ ad similitudines & exēpla p-
ueniunt. Sic Plato cum de deo loqui eēt aīatus: dice-
re quid sit nō ausus est: hoc solū de deo sciens qđ sci
ri quale sit ab hoīe nō possit. Solē uero ei simillimū
de uisibilib⁹ solū repperit: & per eius similitudinem
uiā sermoni suo: attollēdo se ad nō cōpræhensibilia
patefecit. Nā deus qui prima causa est & uocaꝫ: un⁹
oīum quæquæ sunt & quæ uidenꝫ eē princeps & ori
go est: hic supabūdanti cāditate maiestatis de se mē
tem creauit: hæc mens quæ nus uocaꝫ qua patrē in-
E spicit plenā similitudinē seruat autoris. Plenitudo
enim pprie nisi diuinis reb⁹ supnisq; cōuenit. Neq;
enim corpus ppriæ plenū diciꝫ: qđ cum sui impati
ens sit effluēdo: alieni appetēs est hauriēdo: quæ si
metallicis corporib⁹ nō usu ueniūt: nō tn̄ plena illa
F sed uasca dicunꝫ. Alarum originē manare de cælo in
ter philosophantes indubitatæ constat esse sniæ. Et
hæc est pfecta sapiētia ut unde orta sit de quo fonte
G uenerit recognoscat. In hac uita delinquētes similes
sunt sup æquale solū cadētibus quib⁹ denuo sine dif
ficultate psto sit surgere. Aīas uero ex hac uita cū de
lictoꝝ sordibus recedētes æquādas his qui in abru-
ptum ex alto pcipitiq; dilapsi sunt: unde nunq̃ sit fa
cultas recedēdi. Ideo ergo utēdum est cōcessis uitæ
H spaciis: ut sit pfectæ purgatiōis maior facultas. Nā
Plato duas hominis asserit mortes. quarum unā na-

turam: uirtutes alteram præstant. homo enim mo-
riꝫ cum aīa corpus relinquit solutum lege naturæ.
Mori etiā dicimur cum aīa adhuc in corpore consti-
tuta corporeas illecebras phia docere cōtēnit: & cu
piditatum dulces insidias: reliquasq; oēs exuiꝫ passi-
ones. hanc ergo mortē dicit Plato sapiētibus appe-
tēdam. Illā uero quā oībus natura cōstituit cogi uel
accersiri uel inferri uetat docēs expectandū eē natu-
ram pari autem constantia mors nec uiuens p natu
ram timēda est: nec cōtra ordinem cogēda naturæ.
Hi uiuunt qui ex corporeis uinculis tanq̃ e carcere I
euolauerūt. Vestra uero quæ diciꝫ eē uita mors est.
De re manifesta fastidiū plixa assertatione generaꝫ.
Nā longior facit sermo fastidiū. Comes ebrietatis
obliuio est. Opionis ortus est memoriæ defectus.
Profectum ulterius nō requirit qui ad superna pue
nit. Hæc de primo Macrobii sup somnū Scipionis:
Sequunꝫ de secundo. Oīs habitus animi cantib⁹ gu-
bernaꝫ. Nā dat cantus somnos adimitq;: necnon cu
ras & imutat & retrahit. Irā suggerit clæmentiā sua
det: corporis quoq; morbis medeꝫ: hinc est ꝙ ægris
præstātes pcinere dicunꝫ. Et quid mirū si iter homi
nes tanta musicæ dnatio est: ut aues quoq; uelut cy-
gni aliæue id genus cātu ueluti quadā disciplina suæ
artis exerceant. Nōnullæ uero aues uel terrenæ seu
aquatiles beluæ inuitāte cātu in retia sæpe decurrūt.
Iure igiꝫ musica capiꝫ omne qđ uiuit: quia cælestis
aīa qua aīatur uniuersitas originē sumpsit ex musica
Mortuos quoq; ad sepulturā psequi cum cātu opor
tere plurimarū gentiū & regionū instituta sanxerūt
psuasione hac qua post corpus aīæ ad originē dulce- L
dinis musicæ. i. ad cælum redire credunꝫ. Illa sunt p-
quirēda quib⁹ uerba quæ explanāda cæperis possint
liquere: quia in re naturaliter obscura qui in exponē
do plura q̃ necesse est superinfundit addit tenebras M
nō adimit densitatē. Virtutis fructum sapiēs in scīa
ponit: minus pfectus in gloria. unde Scipio pfectio
nem cupiēs infundere nepoti autor est illi: ut contē N
tus in sciæ pmio gloriā non requirat. Motus animi
est boni maliq; discretio: uirtutum amor: cupido ui
tioꝝ: ex quibus effluunt oēs inde nascētium rerum
meatus. Motus eius est quicquid irascimur: & in fer
uorem mutuæ collisionis armamur: unde paulatim
procedens rabeos fluctuat plioꝝ. Motus eius est ꝙ
in desideria rapiamur: qđ in cupiditatib⁹ alligamur
Sed hi motus si ratione gubernenꝫ pueniunt saluta
res: si destituanꝫ in præceps & rapiuntur & rapiunt.
Et hæc de secundo Macrobii super somnum Scipio
nis. Incipiunt eiusdem in Saturnalibus. O
¶ Ex Macrobio in Saturnalib⁹ autoritates icipiūt.
Vitas uariasq; res in hac uita nobis natu
ra conciliauit: sed nulla nos magis q̃ eo-
rum qui e nobis essent procreati charita
te deuinxit: eamq; nostram in his educā-
dis atq; erudiendis curam esse uoluit: ut parentes ne
q; si id quod cuperent ex sententia cederet tantum P
ulla alia ex re uoluptatis: neq; si contra eueniret tan
tum mœroris capere possint. Apes enim quodam-
modo debemus imitari qui uagantur & flores car-
punt: deinde quicquid attulere disponunt ac per fa

nos diuidunt:& succum uarium in unum saporem
mixtura quadã & proprietate spũs sui mutãt. Nos
quoq; quicquid diuersa lectione quæsiuimus cõmit
tamus stilo ut in ordinem eodem dirigẽte coalescat
Nã & in animo melius distincta seruãtur:& ipsa di-
stinctio nõ sine quodam fermẽto quo conditur uni
uersitas in unius saporis usum uaria libamenta con
fundit.ut etiam siquid apparuerit unde sumptum
sit:aliud tamẽ esse q̃ unde sumptum noscatur appa
Q reat. Colant te potius serui tui(mihi crede)q̃ time
ant unde putas arrogãtissimum illud manasse pro-
uerbium:totidẽ nobis hostes esse quod seruos:nõ
habemus illos hostes sed facimus:cum in illos sup-
bissimi.crudelissimi cõtumeliosissimi sum⁹. Domi
enim nobis animos induimus tyrãnoꝝ:& nõ quan
tũ decet sed quantum licet exercere uolumus in ser-
uos. Nã ut cætera crudelitatis genera ꝑteream.sunt
quidam dum se mẽsæ copiis & auiditate distẽdunt
circũstãtibus seruis mouere labra:nec in hoc quidẽ
ut loquãtur licere permittũt:uirga murmur omne
cõpescunt:& ne fortuita quidem uerberibus exce-
pta sunt:tussis sternutamẽtum singulis magno ma
lo luitur. Sic fit ut isti de domino loquantur:quibus
corã domino loqui nõ licet: Tibi aũt unde in seruos
tantũ & tã immane fastidium: quasi nõ iisdem tibi
& cõstent & alãtur elemẽtis:unde spiritũ ab eodem
principio carpant. Nõ uis tu cogitare eos quos ius
tuũ uocas iisdẽ seminib⁹ ortus:eodẽ frui cælo:æque
uiuere ac mori. Serui sunt imo hoies. Serui sunt im
mo cõserui. Si cogitaueris tantũdẽ in utrosq; licere
fortunæ:tam tu uidere illũ liberũ potes q̃ te seruũ.
Nescis qua ætate hecuba seruire cæperit : qua xerses
qua darii mater qua diogenes:qua postremo plato
Quid ita nomẽ seruitutis horremus! Seru⁹ est qui
dem sed necessitate:sed fortasse libero aio. Seru⁹ est
hoc ille nocebit. Si ostenderit quis nõ erit! Alius li-
bidini seruit alius auaritiæ.alius ambitioni. omnes
spei.oẽs timori.& certe nulla seruitus turpior q̃ uo
lũtaria. At nos iugo a fortuna iposito subiacẽtẽ tã q̃
miseꝝ uilẽq; calcamus:q; uero nos nostris ceruicib⁹
inseruimus nõ patimur repħẽdi. Inueniẽs inter ser
uos aliquẽ pecunia fortiorẽ. Inuenies dñm spe lu-
cri oscula alienorũ seruorũ manibus infigẽtẽ. Non
ergo fortuna hoiem æstimabo sed moribus. Sibi q̈s
q; dat mores:conditionẽ casus assignat. Quẽadmo
dum stultus est qui empturus equũ non ipsum isp i
cit sed statum eius ac frenos. Ita stultissimus est qui
hoiem aut ex ueste aut ex conditione.quæ nobis ue
stis modo circundata est æstimandum putat. Non
est ergo qui amicũ tuum in foro & in cura quæras
si diligẽter attenderis inuenies & domi. Tu modo
uiue cũ seruo tuo clæmẽter cõmuniter quoq; & in
sermone illum nõnunq̃ in necessarium admitte cõ
A silium. Scæuola cõsultus quid feriis agi liceret. Rñ
dit quod prætermissum noceret quapropter si bos
in specũ decidisset:eũq; pater familias adhibitis ope
ris liberasset:nõ est uisus ferias poluisse. Nec ille q
trabẽ tecti fractũ fulciendo ab imminenti uendica-
uit ruina.unde & Maro oium disciplinarũ peritus.
sciẽs lauare ouem aut lanæ purgandæ:aut scabie cu
randæ gratia:pronunciauit tunc ouem per ferias li
cere mersari:si hoc remedii cã fieret. Balãtumq; gre
gẽ fluuio mersare salubri. Adiciẽdo eni salubri ostẽ
dit auertẽdi morbi gratia tantũmodo:nõ etiam ob
lucrũ purgandæ lanæ cã fieri cõcessum . unde si per
sacra solẽnia salubri fluuio mersare oues fas & iura
ꝑmittũt:si riuos deducere regio nulla ꝓhibebit: cur
nõ religiõis honor puteẽ dicare sacris diebus. sacrũ
studium litterarũ. Oportet enim uersari in cõuiuio B
sermones ut castitate integros:ita appetibiles uenu
state. Matutina uero erit robustior disputatio quæ
uiros & doctos & ꝑclarissimos decet. Nã sup fluum
uideo inter sapiẽtes nota ꝓferre. Sic etiã loquendũ
est cũ hominibus tanq̃ dii audient: & sic loquẽdum
cũ diis tanq̃ hoies audient. Cuius secunda pars sen-
tit ne quid a diis petamus quod uelle nos indecorũ
sit hominibus confiteri. Supuenire aũt fabulis non
euacuatos haud equidem turpe est:uerum sponte il
la ruere in conuiuium aliis ꝑparatum: nec homero
sine nota uel in fratrem memoratum est. Nõ omni C
no diis exosos esse qui in hac uita cũ ærũnarũ uarieta
te luctanẽ:sed esse archanas causas ad quas paucorũ
poterit uenire curiositas. Petere ueniã solemus aut D
cũ imprudẽter errauimus:aut cũ noxia imperio cõ
pelletis admissimus. Antiquitatem uobis placere ia
ctatis:q; honesta & sobria & modesta fit:uiuam⁹ er
go moribus ꝑteritis:uerbis ꝑsentibus utamur. Ne
nobis quidẽ erubescẽdũ puto quærere: quod quæsi
tu dignũ oẽs ueteres putauerunt. Quis enim obser
uationi locus cũ eligẽdi facultas nõ superfit. Conce
ptu mẽtis consilia nascũtur. Vinculo quodã patien-
tiæ obligãdi sunt impetus belli. Philosophia quod
unicũ est munus deorũ & disciplina disciplinarum
horrenda est antiloquia. Et hæc de primo macrobii
satur. sequitur de secundo eiusdem. Beneficiũ dan- E
do accepit qui digno dedit. feras nõ culpes qđ mu- F
tari nõ põt. Cui plus licet q̃ par est plus uult q̃ licet.
Comes facũdus in uia pro uehiculo est. heredis fle-
tus super persona risus est. Furor fit læsa sæpius pa-
tiẽtia. Improbe neptunum accusat qui iterum nau-
fragium facit. Nimium altercando ueritas amittiẽ
pars beneficii est qđ petiẽ si cito neges. Ita amicum
habeas posse ut hũc inimicũ fieri putas. Veterẽ ferẽ
do iniuriã inuitas. nouã. Nunq̃ periculum uinciẽ. G
A gite anteq̃ surgendũ nobis sit uino indulgeamus:
quod decreti platonici autoritate faciemus: qui exi-
stimauit fomitẽ eẽ ignitabulũ igenii utriusq; si mẽs
& corpus hois uino flagret. tũc Eustachius quid ais
inquit euangele! an platonẽ æstimas haurienda pas
sim uina suasisse:& non magis interminuta pocula
iucũdiorem liberalioremq; inuitationem quæ fie-
ret sub quibusdam quasi arbitris & magistris conui
uiorum sobriis non improbasse. Et hoc est quod in
primo & in secũdo de legibus non inutile uiris esse
decernit. Nam & modicis honestisq; interbibendũ
remissionibus refici integratiq; animos ad instaurã
da sobrietatis officia Plato existimauit : redditosq;
sensus lætiores ad intẽtiones rursus capescendas fie
ri habiliores. Et simul siqui penit⁹ in his affectionũ
cupiditatumq; errores lessent:quos cælaret aliogn

pudor referens ea omnia sine graui periculo libera-
te per uinū data detegi & ad corrigēdū medendūq;
fieri oportuniora. Atq; hoc etiam Plato ibidē dicit
nō diffugiēdas esse hmōi exercitationes aduersus ꝓ
pulsandam uini molestiā. neq; ullū unq̄ cōtinētem
prorsus aut tēperātem satis fideliter uisum eē. Cui
uita nō inter ipsa erroꝝ pericula & in mediis uolu-
ptatum illecebris explorata sit. Nā tui licentiæ gra-
tiæq; oēs cōuiuioꝝ incognitæ sunt: quiq; illorū om-
nino expers sit: eū forte ad ꝑcipiēdas hmōi uolupta
tes aut uoluntas tulerit: aut casus induxerit: aut ne-
cessitas īpulerit mox deliniri & capi neq; mētem ei⁹
animumq; cōsistere. Congrediendum igitur est tāq̄
in acie quadā cum uoluptariis rebus: cūq; ista uini li
centia cominus decernēda: ut aduersus eas non fu-
ga nec absentia simus tuti. sed uigore animi & cōstā
ti ꝑñtia: moderatoq; usu tēperātiam continētiamq;
tueamur. Et calefacto simul refectoq; aīo siqd in eo
uel frigidæ tristitiæ: uel torpētis uerecundiæ fuerit
H diluamus. Sed quia uoluptatum fecimus mētionē
docet Aristoteles a quibus uoluptatibus sit cauen-
dū. Quinq; enim sunt hominis sensus per quos uo
luptas aīo aut corpori quæri uidetur. Tact⁹. gust⁹.
odoratus. uisus. auditus. Ex his oībus uoluptas quæ
immodice capitur ea turpis atq; iproba est. Sed enī
quia nimia ex gustu atq; tactu est: ea igitur gemina
uoluptas sicut sapiētes uiri cōsueuerūt oīum reruꝫ
fœdissima est. eosq; maxime qui sese duab⁹ istis uo
luptatib⁹ dediderūt: grauissimi uitii uocabulis nos
uel incōtinentes dicimus uel intēperatos. Istas autē
uoluptates duas gustus atq; tactus. i. cibi & ueneris
solas hominibus cōmunes uidemus esse cū beluis.
Et idcirco in pecudum ferorumq; aīalium numero
habenē: quisquis est his duabus uoluptatibus occu-
patis. Cæteræ ex tribus aliis sensibus proficiscentes
holum tātum propriæ sunt. Quis igitur habens ali
quid humani pudoris uoluptatibus istis duabus co
eundi: quæ hoīum cum sue atq; asino cōmunes sunt
gratuleē. Socrates quidem dicebat multos hoīes ꝓ-
pterea uelle uiuere ut ederēt & biberēt: se bibere atq;
edere ut uiuerēt. Hipocrates āt diuina uir scīa de coi
tu uenereo ita existimabat: partē esse quādā morbi
deterrimi: quē nostri comitialē dixerunt. Sed ut ait
poeta ueronensis: nec uoluptas nobis ut stoicis tāq̄
hostis repudianda est. nec ut epicuris summum bo
num in uoluptate ponendum: excogitemus ala-
I critatem lasciuia carentem. Vt hædera serpens ui-
res arboreas necat ita uetustas amplexa annorum
necat. Quisquis præsentē statum ciuitatis commu
K tari nō ualet & ciuis & uir bonus est. Non est facile
in eum scribere qui pōt ꝓscribere. Potestas non solū
si inuitet sed etiam si supplicet cogit. Necesse est ut
L multos timeat quem multi timēt. Nihil magis ma
M gno duci cōuenit q̄ pro omnibus cogitare. Nescis
quid uesper uehat. Hæc de secūdo sequūtur modo
de tertio. Vetustas quidem nobis semper si sapim⁹
adoranda est. Illa quippe sæcula sunt quæ hoc impe
rium uel sangnine uel sudore ꝑpererunt: quod nō
nisi uirtutum faceret ubertas: sed fatendum est in il
la uirtutum abundantia uitiis quoq; ætas illa nō ca-
ruit: e quibus nōnulla nostro sæculo morum sobrie N
tate correcta sunt. Iustæ nimirum causæ fuerunt ꝑꝑ
quas tot numero leges de cœnis & sumptib⁹ ad po
pulum ferebātur: & imperari cæpit ut patentibus ia-
nuis prāsitaretur & cœnaretē. Sic oculis ciuium testi
bus factis luxuriæ modus ne fieret: prima autē om-
nium de cœnis lex ad populū orchia prouenit. Sū-
ma aūt eius præscribebat numerū cōuiuarū. At nisi
pessimus effusissimisq; moribus uiuereē: profecto
opus ferēdis legibus nō fuisset. Vetus uerbum est. O
Leges inquit bonæ ex malis moribus ꝓcreātur. Re
ligiosi sunt qui facienda & uitanda discernūt. Viros P
triumphales. uictores gentiū luxuria uicit. Hæc de
tertio sequuntur de quinto quia de quarto nihil no
ta dignū repperi. In moribus innolescēdis magnā
fere partē nutricis ingenium & natura lactis tenet:
quæ ifusa tenero & mixta parentum semini adhuc
recēti: ex hac gemina cōcretione unam indolem cō
figurat. Neq; in hominibus id solū sed in pecudib⁹
quoq; aiaduersuꝫ est. Nā si ouiū lacte edi: aut capra
rum lacte agni forsitan alaē: cōstat fore in his lanaꝫ
duriorē: in illis capillū gigni teneriorē. In arborib⁹
etiam & frugibus indolē uel tractādā uel augēdam:
maior plerūq; uis uel potestas est aquarum & ter-
rarum quæ alunt q̄ ipsius quod iacitur seminis. Ac
sæpe uideas lætā nitentēq; arborem si in locū alterū
trāsferaē: succo terræ deterioris elāguisse. Guberna
tor qui explorat cælū crebro reflectere ceruicem de-
bet captādo de diuersis cæli regionibus securitatē
sereni. Amœnitas intertexta fastidio narrationum A
medeē. Hæc de quinto: sequuntur de sexto. Cōside-
randū hūc esse fructū legēdi. æmulari ea quæ in aliis
probes & quæ maxime inter aliorum dicta mireris
in aliquē usum tuum oportuna deriuatione cōuer-
tere quod & nostri tam inter se q̄ ex græcis: & græ- B
corum excellentes inter se sæpe fecerunt. Nemo q̄s
q̄ tam afflictis est moribus quin faciat ut dicat non
nunq̄ aliquid quod laudari queat. Sed eniꝫ qui oi i
re atq; oi in tpe laudi omni uacat. is illaudandus est.
Isq; omniū pessimus deterrimusq; est. Ac sicuti ois
culpæ priuatio inculpatū facit: iculpatus autem in
star est absolutæ uirtutis. Illaudatus quoq; finis est
extremæ maliciæ. Nam trophæum ferre a forti ui-
ro pulchrū est: Si autē uīcaris uinci a tali nullū est ꝓ C
brum. Nam si regnum fortuna atq; opes eripere q
uit: & uirtutem nequibit. Audentes fortuna iuuat
Fortibus est fortuna uiris data. haud quēquā semꝑ
fortuna secuta est. Ad rem agendam simul adhiberi D
debet & industriæ celeritas: & tarditas diligentiæ.
ex quibus duobus contrariis fit maturitas: Multa E
ignoramus quæ non laterent: si ueterum lectio no-
bis esset familiaris. Hæc de sexto: sequuntur de septi
mo & ultimo. In conuiuiis prima eius obseruatio
erit æstimare conuiuas: deinde ubi sibi locum uide-
rit non de ipsis profunditatis suæ inter pocula se-
cretis loquetur: nec nodosas & anxias sed utiles qui
dem facilesq; communes mouebit. Nam sicut inter F
illos qui exercitii genus habent in mediis saltare cō-
uiuiis: si quis ut se amplius exerceat: uel ad cursum:
uel ad pugillatuꝫ sodales lacessiuerit: quasi ineptus

relegabitur ab alacritate consortii: sic apud mensam
q̃n licet aptis philosophandũ est. Nã sicut fateri ne-
cesse est in omni conuentu aut tacendum est aut lo-
quẽdum: quæramus silentiũ ne cõuiuiis, an & opor
tunius sermo conueniat. Nõ enim minus q̃ dulce-
do uini hilarant uerba cõuiuium. Sed nihil tam co-
gnatũ sapiẽtiæ q̃ locis & temporibus aptare sermo
nes. Nã & Socrates græcus orator cũ in conuiuio a
sodalibus oraret: ut aliquid in mediũ de eloquẽtiæ
suæ fonte ꝓferret: hanc neniã depræcatus est. Quæ
ꝑsens iquit locus & tẽpus exigit ego nõ calleo: quæ
aũt calleo nec loco ꝑsenti sunt apta nec tẽpori. Sed
absit ut phia quæ in scolis suis sollicitæ tractat de of
ficiis cõuiualibus ipsa cõuiuia reformidet: tanq̃ nõ
possit rebus asserere quæ solet uerbis docere: aut ne
sciat seruare modũ cuius in oibus humanæ uitæ acti
G bus terminos ipsa cõstituit. Neq; enim ita ad men-
sam inuito phiam ut nõ seipsam moderet: cuius di
sciplina est rex oium moderationẽ docere. Cũ autẽ
uideas anceps eẽ omne scomatum genus suadeo in
cõuiuiis in quib⁹ letitiæ isidiatur ira ab hmõi dictis
facessas: & magis questiones cõuiuales uel ꝓponas
uel ipse soluas. Quod genus ueteres ita ludicrũ non
putarũt. ut & Aristo. aliquid de ipsis cõscripserit: &
Plutarchus & noster Apuleius: nec contẽnẽdũ sit ꝙ
tot philosophantium curã meruit. Nã apud lacede
monios inter cætera exactæ uitæ instituta hoc quo
ꝙ exercitii genus a Lycurgo est institutũ ut adolescẽ
tes & scomata sine morsu dicere: & ab aliis i se dicta
ꝑpeti discederẽt. At siquis eox indignationem ob
tale dictũ prolapsus fuisset: ulterius ei in alterum di
cere nõ licebat. Scoma aũt pænæ dixerim morsum
figuratũ: quia sæpe fraude uel urbanitate tegitur: ut
aliud sonat aliud intelligas: nec tñ semper ex amari
tudine pergit. sed non nunq̃ his in quos iacit dulce
est. Quod genus maxime uel sapiens uel alias urba
nus exercet ꝑcipue inter mẽsas & pocula: ubi facilis
est ad iracũdiam ꝓuocatio. Nã sicut in ꝑcipiti stãtẽ
uel leuis tactus impellit. ita uino uel isusum uel asp
sum paruus quoq; dolor icitat in furorẽ: Ergo cau-
tius in cõuiuio abstinendũ scomatæ ꝙ tectã intra se
habet iniuriã. Tãto enim præsiius hærent dicta ta-
lia q̃ directe lœdoriæ quæ exprobationẽ ac directã
sonant contumeliã ut hami angulosi q̃ directi mu-
H crones tenacius infigunt. Ergo si oportunitas ne-
cessariæ repræhensionis emerserit. sic a philosopho
ꝓficiscet ut & tecta & efficax sit: dolor enim semper
I repræhẽsionẽ uel iustã sequit. Quis enim ambigit
eũ qui diuerso uino utitur in repentinã ruere ebrie
tatẽ: necdum hoc potus copia postulate. Qui aute ꝫ
fiunt crebro ebrii cito senesciunt: alii ante tẽpus cõ-
petẽtis ætatis uel caluicio uel caniciem insigniunt:
quæ nõ nisi inopia caloris eueniũt. Ita etiam uitan
da est ciborũ uarietas ut uaria solent uina uitari. Nã
pulmẽtorũ uarietas recipit uaria condimẽta: quib⁹
gula ultra q̃ naturæ necesse est lacescitur. & fit idem
cõgeries dum pruitu desiderii amplius: uel certe de
singulis parua libãtur. Hinc socrates suadere solitus
erat illos cibos potusue uitandos: qui ultra sitim fa-
K mẽq; uitanda ꝓducũt appetentiam. Qui uult amœ
nus esse consultor ea interroget quæ sunt interroga
to facilia responsu: & quæ illum sit sedula exercitati
one didicisse. Gaudet enim quisq̃ si prouocat ad do
ctrinã suam in medium proferendam quia nemo
uult latere ꝙ didicit: maxime si scia q̃ labore quæsi-
uit cũ paucis illi familiaris & plurimis sit incognita
tunc enim uidet adipisci fructũ laboris cũ consequi
tur occasionẽ publicãdi quæ didicerat: sine ostensio
nis nota qua caret qui nõ indigerit sed inuitatur ut
ꝓferat. Cõtra magnæ amaritudinis est si corã mul
tis interroges aliquẽ: ꝙ non opla scia quæsiuit. Co-
gitur enim aut negare se scire: quod extremũ uere-
cundiæ dãnum putat: aut rñdere temere & fortui-
to se euentui ueri falsiq; cõmittere. Vnde nascit isci
tiæ proditio. & omne hoc infortuniũ pudoris sui
imputat cõsulenti. Necnon & qui obierunt maria
& terras gaudẽt cũ ignoto multis uel terrarum situ
maris interrogãtur: libenterq; rñdent & describunt
mõ uerbis mõ radiis loca gloriosissimum putantes
quæ ipsi uiderãt alioꝝ oculis obiicere. Quid duces
& milites? q̃ fortiter a se facta dicturiunt & non ta-
cent arrogãtiæ metu. Nõne si ut hæc referant inui- L
tẽtur mercedẽ sibi laboris æstimãt persolutã? remu
nerationẽ putãtes interuolẽtes narrare quæ fecerãt
Adeo aũt id genus narrationũ habet quẽdã gloriæ M
saporẽ: ut si inuidi uel æmuli forte ꝑsentes sint: tales
interrogationes obstrependo discutiãt: & alias inse
rendo fabulas ꝓhibeant illa narrari quæ solẽt narrã
ti laudẽ creare. Pericula quoq; præterita uel ærũnas
penitus absolutas qui euasit ut referat gratissimæ ꝓ
uocatur. Nam qui adhuc in ipsis uel paululum deti
netur horret admonitionem & formidat relatum.
Quæ uero malorum genera sunt ut quæ non uult
qui pertulit uel trãsacta meminisse. caue ne interro
ges: ne uidearis obiicere: quia non minus interroga
tus offenditur q̃ cum in ipsis malis fuit. ut qui carni
fices expertus est & tormẽta membrorum: qui in-
faustas pertulit orbitates: uel cui nota quodã affli-
cta censoria est: illum sæpe si potes ad narrãdũ ꝓro-
uoca qui recitãdo fauorabiliter acceptus est uel qui
libere & fœliciter legationẽ pegit uel qui ab impe-
ratore fauorabiliter cõiterq; susceptus est: uel siquis
tota pene classe a piratis occupata: seu ingenio seu
uiribus solus solutus euasit: quia uix implet deside-
rium loquẽtis taliũ rerũ uel longa narratio. Iuuat si
quem dicere iusseris amici sui repẽtinã fœlicitatem
quã spõte nõ audebat uel dicere uel tacere: modo ia
ctantiæ: modo maliciæ metu. Qui uenatib⁹ gaudet N
interrogetur. de siluæ ambitu. de ambage lustrorũ.
de uenationis euentu. Religiosus si adest da illi refe
rendi copiam quibus obseruationibus meruit auxi
lia deoꝝ: quãtus illi cerimoniarum fructus: quia &
hoc genus religionis existimant numinum benefi-
cia nõ tacere: adde quia uolunt & amicos se numinũ
æstimari. Si uero & senex ꝑsens est habes occasionẽ O
qua plurimum illi cõtulisse uideat is si eum interro-
ges uel quæ ad illum omnino nõ pertinent. Est enĩ
huic ætati loquacitas familiaria: hoc sciẽs homerus
quandam congeriem simul interrogationum Ne-
stori fecit offerri. Tot loquendi sæmina interrogan

do congessit ut pruritũ senectutis expleret. Et uirgi
lianus æne a gratum se ad oia præbens euãdro uari
as illi narrãdi occasiões ministrat: neq; enim de una
re aut altera requirit sed singula lætus exquiritq; au
ditq;. uirũ monimẽta prior. Et euãder cõsultationi
onibus captus scitis q̃ multa narrauerit. In omni ui
tæ genere præcipueq; licẽtia conuiuali oẽ quod ui
A deť absonũ in unã concordiã soni salua innocẽtia re
digẽdum est. Velut paucæ lr̃æ mutæ dispersæ inter
multas uocales in societatem uocis facile mãsuescũt
Ita rariores imperiti gaudentes consortio peritorũ
aut cõsonãt si qua possunt: aut rerum talium capiũ
tur auditu. Hæc ex una de p̃hiæ uirtutibus: quia cũ
orator nõ aliter nisi orando probeť: p̃hus nõ min⁹
tacendo pro tẽpore q̃ loquẽdo philosophatur. Ple
B beia ingenia magis exẽplis q̃ rõne capiũtur. Noxa
cuius cũ dep̃hẽsa est facile uitať. Scimus similibus si
C milia nutriri. similibus enim similia gaudẽt. Ex io
cis seria facit uiolẽtia loquẽdi. Cõsuetudinẽ secũdã
naturã pronũciauit usus. Tria sũt enim quæ ex aiæ
ꝓuidẽtia accipit corpus aialis: ut uiuat: ut decore ui
uat: & ut Imortalitas illi successiõe quærať. Qui uo
D let eligere sequẽda usum consulat: & quid sit utilius
sanitati expientia docebit. Voluptas non mox noie
ipso ifamis est: sed fit mõ utendi uel honesta uel ar
guẽda: parũ est si excusata sit & nõ etiã laudeť uolu
E ptas. Potẽtior mola ampliora grana cõfringit inte
gra illa quæ sunt minutoria trãsmittit. Vẽto nimio
abies aut quercus auellitur. Cãnam nulla facile frã
git procella. Hæc ex saturnalibus Macrobii. Incipi
unt Apulei de Magia.

¶ Ex Lucio Apuleio de Magia autoritates icipiũt.

F S Ocrates p̃hus ultro etiã suasisse ferť di
scipulis suis crebo ne semet in speculo cõ
tẽplarentur: ut qui eorum foret pulchri
tudine sibi complacitus: impendio pro
curaret ne dignitatem corporis malis moribus de
coraret: qui uero minus cõmẽdabilẽ se forma puta
ret: sedulo operam daret ut uirtutis laude turpitudi
nem tergeret. Adeo uir oium sapiẽtissimus speculo
etiam ad disciplinã moruз utebatur. Demosthenes
uero primarium dicẽdi artificium: quis est qui nõ
sciat semper ante speculum quasi ante magistrũ cau
sas meditari. Ita ille summ⁹ orator cũ a Platone phi
losopho facundiã hausisset: pronunciandi conueni
G entiam ab speculo petiuit. Paupertas olim philoso
phiæ in macula est frugi. sobria. paruo potens. &
æmula laudis aduersum diuitias possessa. habitu se
cura. cultu simplex. cõsilio benesuada in neminem
unq̃ supbiã iflauit. neminẽ unq̃ in potẽtia depraua
uit neminẽ tyrãnidẽ efferauit. delitias uẽtris & igui
nũ neq; uult ullas neq; põt. Quippe hæc & alia fla
gitia: diuitiarũ alumni solent: maxima quoq; scelera
si ex omni memoria hominum percensueris nullũ
in illis: in istis plurima reperies. Si quenciq; in aliq̃
laude miramur eum paupertas ab incubulis intrica
ta est: pauptas inq̃ prisca apud sæcula oium ciuita
tum cõditrix oium artiũ repatrix. oium peccatorũ
inops ois gloriæ munifica. cũctis laudib⁹ apud oẽs
nationes ꝑcuncta. Et enim oibus ad uitæ munia utẽ

dis quicquid aptã moderationem supergrediť: one
ri potius q̃ usui exhibeť: Igiť etiã imodicæ uelut in
gẽtia & enormia tubercula facili⁹ mergunt q̃ regũt
qm̃ habent irretitã copiam: noxiaз nimietatẽ. Qui
ex ipsis opulẽtiorib⁹ ea potissimũ uideo laudareq̃
nullo strepitu: modico cultu dissimulatis facultati
bus agũt & diuitias magnas administrant: sine ostẽ
tatione: sine supbia: specie mediocritatis pauperum
similes: quinetiam diuitibus adsit argumẽtũ mode
stiæ quasi imago quædam & color paupertatis. Cur
ei⁹ pudeat te nimis: quia ea nõ simulate sed uere sun
gimur. possum equidem tibi & ipsius nois contro
uersiam facere. Neminẽ nostrũ pauperẽ esse qui su
peruacanea nolit: possit necessaria. Nãq; is plurimũ
habebit qui minimũ desiderabit. hẽbit enim quan
tum uolet minima. Et idcirco. Diuitiæ nõ meli⁹ in H
fundis & in fœnore q̃ in ip̃o hominis æstimanť aio
qui si est auaricia egenus. & ad omne lucrũ inexplica
bilis: nec mõtibus auri satiabiť: sed semp aliquid an
teparta ut augeat mendicabit. quæ quidẽ uera con
fessio est paupertatis. Ois enim cupido acquirendi
ex opinione inopiæ uenit: nec refert q̃ magnum sit
quod tibi minus est. Non habuit tantam rem fami
liarem philosophus quantam lælius: nec lælius quã
tam scipio: nec scipio quantam Crassus diues: at enĩ I
nec Crassus diues quantas uolebat. Ita cum omnes
superaret a suamet auaricia superatus est: omnibusq;
potius diues uisus est q̃ sibi. Ille heliseus totius re
rum naturæ causa. & ratio. & origo: inicialis. sum
mus animi cognitor. æternus animantium sospita
tor. assiduus mundi sui opifex. Sed enim sine ope
ra opifex. sine cura sospitator. sine propagatiõe ge
nitor: neq; loco. neq; tempore. neq; uice ulla com
præhensus: eo q; paucis cogitabilis nemini effabilis
Munera deum gloriosissima nequaquam aspernen
da: quæ tamen ab ipsis tribui sueta multis uolenti
bus non obtingent. Plato in libris de legibus prohi K
bet ut delubra nemo audeat priuatim cõstituere: cẽ
set & enim satis esse ciuibus ad imolandas uictimas
tẽpla publica. Ego nunq̃ studui malefacta cuiusq̃ co
gnoscere: sed semp potius duxi mea peccata tegere
q̃ aliena indagare: Nihil enim in rebus omnib⁹ tam
innocuum quin id possit ad aliqua obesse. nec tam
lætum quod non possit ad tristitudinẽ itelligi: nec
tamen idcirco omnia ad nequiora trahuntur. Neq;
enim grauius est corpore q̃ corde collabi: pede poti
us q̃ mẽte corruere: I cubiculo despui q̃ in ipso splẽ
didissimo cœtu detestari. Negare factum facilis res L
est & nullo patrono indiget: recte factum uel per
perã docere id uero multo arduuз & difficile est: fru
stra igitur an factum sit quæritur quod nullam cau
sam malam habuit ut fieret. Ita facti reus apud bo M
num iudicem scrupulo quæstiõis liberabitur si nul
la fuit ei ratio peccãdi. Non enim ut prognatus sed
ut moratus quisq; sit spectandum: ne qua regione
sed qua ratione uitam uiuere inierit consideranduз
est. Veteres quidem medici etiam carmina remedia N
uulnerum nominant: ut omnis uetustatis certissi
mus autor Homerus docet: qui fecit ulyssi de uul
nere sanguinem profluentem sisti carmine: Nihil

O enim qđ ſalutis ferẽdæ grã fit criminoſum eſt. Hæc
P de primo ſequunť de ſecũdo & ultimo eiuſdem. Vir
go formoſa & ſi ſit oppido paup tamẽ abunde do-
tata: affert quippe ad maritum nouã animi indolẽ.
pulchritudinis grãm floris rudimẽtum. Ipſa uirgi
nitatis cõmendatio iure merito oibus acceptiſſima
eſt maritis. Nã quodcũq3 aliud in dotẽ acceperis po
tes cum libuerit neſcis beneficio obſtrictus omne
ut acceperas retribuire: pecuniam remunerare. mã
cipia reſtituere. domo demigrare. pdiis cedere. So-
la uirginitas accepta eſt. reddi nequit. ſola apud ma
ritum ex rebus dotalibus remanet. Vidua autẽ qua
lis nuptiis uenit: talis diuorcio digrediť: nihil affert
Q impoſſibile ſed uenit iã alio pflorata. Neq3 faſtidiæ
oſtẽtatio rudi & indocto. neq3 gloriæ cupido ruſti-
co & barbaro neq3 inceptio patrociniorũ ſeni con-
R gruit: Puerum quis nõ oderit cuz uideat uelut mõ
ſtrũ quoddã prius robuſto ſcelere q̃ tempore: ante
nocentẽ q̃ potentẽ: uiridi pueritia cana malicia: qui
cũ uenia pernicioſus eſt: & nundum pene iã iniuriæ
ſufficit. Non oia quæ fieri poterũt pro factis haben
da ſunt. Rerum uices uarias euenire. Certum iudi-
cẽ cuiuſq3 aium eſſe. Qui ſemper eodem ingenio ad
uirtutẽ uel ad maliciã moratus: firmũ argumẽtum
eſt accipiẽdi criminis uel reſpuẽdi. Sæpe audiui nõ
S de nihilo dici mẽdacẽ memorẽ eſſe oportere. Gra-
uius habendũ eſt quod in iudicio ſubſcribitur q̃ qđ
in epiſtula ſcribitur. Hæc de Lucio Apuleio de ma-
gia incipiunt de Aſino aureo eiuſdem.

Ex Lucio Apuleio de Aſino aureo Autoritates.

T Imis Hercule calles prauiſſimis opinio
nibus ea putare mendacia: quæ uel audi-
tu noua uel riſu rudia. uel certe ſupra ca-
ptum cogitationis ardua uideãtur: quæ
ſi paulo accuratius explorabis. nõ modo compertu
V euidẽtia uerũetiã factu facilia ſenties. Ne tu fortu-
narũ lubricas ambages: & inſtabiles. incurſiones &
X reciprocas uiciſſitudies ignoras. Nam ut lachrimæ
ſæpiuſcule de gaudeo prodeunt: ita & in nimio pa-
A uore riſus cõtineri nõ poteſt: Quid uiatori de ſum
ma pauperie latrones auferre poſſunt. Quis enim
de duub9 comitũ alterũ ſine alterius noxa pemptũ
crederet.! Nõ imerito medici fidi cibo & crapula di
ſtentos. ſeua & grauia ſomniare autumãt. Ego ue-
ro nihil impoſſibile arbitror. ſed ut cũq3 facta decre
uerunt ita cuncta mortalibus puenire. ſed & mihi
& tibi & cũctis hoibus multa uſu uenire mira & pe
ne iſecta: quæ tamen ignaro relata fidem perdant.
Specimen tibi glorioſum arrogaris: ſi contentus la
re paruulo patris tui uirtutes æmulaueris. Hæc de
primo & quia de ſecundo nihil occurrit. ſequuntur
B de tertio. Die æſtus inuadit aium ueſptinæ recorda
tionis facinoris. Memineris ſæte monitionis cũ cæ
peris ſæro pœnitere. Prouidentia deũ nihil impu-
nitũ nocẽtibus pmittit. Nullius dei phana cerimo-
niæq3 negligi debẽt. ſed oium beniuolentia & miſe-
C ricordia corrogari. An ignoras longe faciliores ad
expugnandum domus eẽ maiores. quippe q licet
numeroſa familia latis diuerſetur edibus 1 tũ quiſq3
magis ſuæ ſaluti q̃ dñi conſulit opibus. frugi autem
ſolitarii homines fortunam paruam uel certe ſatis
amplam diſſimulãter obtectam protegunt acrius:
& ſangninis ſui periculo muniũt. Hi ſunt enim bea D
ti quoꝝ diuitias nemo nouit. Impares eni nuptiæ
& præterea in uilla ſine teſtibus & patriæ nõ cõſen-
tiẽte. factæ legitimæ nõ poſſunt uideri: ac per hoc
ſpurius iſte naſceť. Flãma ſeui amoris puu quidẽ pri E
mo uapore delectat: ſed fomẽto cõſuetudinis exæ-
ſtuans immodicis ardoribus totus adurit homines
Di boni q̃ facilis licet nõ artifici medico cuius tamẽ
docto ueneteæ cupidinis cõpræhenſio: cuz uideris
aliq̃ ſine corporis calore flagrantẽ. De famulatione
ueneris cõſuetudo eſt. Non ad inſtar barbaricæ feri F
tatis uel tyrãnicæ impotẽtiæ dãnari debet aliquis in
auditus: & in pace placida tã dirum ſæculo pdi non
debet exemplum. De paruis indignationis elemen G
tis ad exitum diſciplinæ ciuitatiſq3 ſeditio procedit
Medicorũ ſectæ nõ cõuenit cauſas ulli præbere mor H
ti nec exitio! ſed ſaluti hominum medicina quæſita
eſt. An ignoras eos qui morituris auxilium ſaluta-
re denegarint: q contra bonos mores idipſum fece
rint ſolere puniri. Moriens paup uiaticũ debet quæ
rere. Miſero dolori naturales uires adeſſe ſolent. In
ærũna miſerrimũ eſt neſcire de quo quæraris. Incu-
ria ſequẽs prioris prouidẽtiæ beneficia corrumpit
Non iniuriũ eſt cuius beneficio redieris ad hoies ei I
totum debere q uiues. Spes futura beneficiis præ-
ſentibus pignoratur. Nec tu illicita afflictare pieta-
te. In cœtu turbulento uariæ fuere ſententiæ. Mul-
tum poteſt nutus etiam magni principis. Spes hila
rior in capitale proceſſit exitiuz. In rebus ſcæuis aſ
fulſit fortunæ nutus hilarior. Nam quod nemo no
uit pene non fit. Incipiunt nunc de libris florido-
rum Lucii Apulei.

Ex Lucio Apuleio de libris floridorum. au
toritates incipiunt.

Ocrates arbitrabať hoies nõ oculoꝝ ſed K
S mẽtis acie & animi obtuitu cõſiderãdos
Nec iſta re cũ plautino milite cõgruebat
qui ita ait pluris eſt oculatus teſtis unus
q̃ auriti decem: imo enim uero hũc uerſum ille con-
uerterat: ad examinãdos homines pluris eſt aurit9
teſtis unus q̃ oculati decẽ: Eſt aũt quoddã genus ho
minuz pſtabile quos gymnoſophiſtas uocant. Hos
ego maxime admiror q hoies ſint periti: nõ ppagã
dæ uitis: necnõ pſcindẽdi ſoli: nõ illi norũt aurũ co-
lere. uel auꝝ colare. uel equũ domare. uel taurũ ſubi
gere. uel ouẽ. uel capram tõdere uel paſcere. Quid
igiť eſt! unũ pro his oibus norũt ſapientiã pcolũt tã
magiſtri ſenes q̃ diſcipuli iuniores. Nec quicq̃ æque
penes illos laudo q̃ q torporẽ animi & ociũ oderũt
Igiť ubi menſa poſita prius q̃ edulia apponanť oẽs
adoleſcẽtes ex diuerſis locis & officiis ad dapes cõue
niũt & magiſtri perrogant quod factum a lucis or-
tu ad iſtud dei bonũ fecerint hic alius ſe commemo
rat iter duos arbitrũ delectũ: ſanata ſimultate recon
cilata gratia purgata ſuſpitione. amicos ex infeſtis
reddidiſſe. Itidẽ alius ſeſe parẽtibus obediſſe. Et ali9
aliqd meditatione ſua reperiſſe. uel alterius demon
ſtratione didiciſſe: deniq3 cæteri commemorãt: qui

nihil habet ad offerre cur prãdeat ipransus ad opus
extrudit. Nec quicq̃ oiuz est quod possit in primor
dio sui perfici sed in oibus ferme ante spei rudimen
L tũ q̃ rei experimẽtũ. Quæ eni facilior res q̃ linguæ
rabies & utilitas morũ: altera ex aliorũ contẽptu: al
tera ex sui. In qualibet ciuitate hoc quoq; gen⁹ homi
num inuenitur: qui meliores obtrectare malint q̃
M imitari. Hæc de primo sequuntur de secũdo. Nulli
N me probatiorẽ uolo q̃ quẽ ipse ante omnes merito
O probo. Enim natura sic comprobatuz est ut cũ quẽ
laudes & ames. porro quẽ ames etiã laudari te ab il
lo uelis. Philosophia me docuit nõ tantũ beneficiũ
amare sed etiam maleficium magisq; iudicio impti
ri q̃ cõmodo inseruire & φ in cõmune expediat mal
P le q̃ quod mihi. Non mihi p̃hia id genus orationũ
largita est ut natura quibusdã auibus breuẽ & tem
paneum cantũ accõmodauit. hirundinibus matuti
num. Cicadis meredianum. noctuis serum. Vlulis
uespertinũ. bobonibus nocturnũ. gallis antelucanũ
Quippe hæc animalia īter se uario tẽpore & uario
modo occinũt. sed enim philosophi ratio & oratio
tẽpore iugis est. & auditu delectabilis. & intellectu
Q utilis. & mõ omnicana. Pythagoras primus philo
sophiæ nuncupator & conditor nihil prius discipu
los docuit q̃ tacere primaq; apud eum meditatio sa
piẽti futura linguã omnem coercere. uerba quæ uo
lantia poetæ appellant intra murũ cadentium den
tium p̃mere. Loquaciores enim ferme inquinquen
nium uelut in exilium uocis p̃mebantur. porro no
ster plato nihil ab hac secta uel paululũ deui⁹ pytha
R gorizat in plurimis. Hæc de secũdo sequũtur de ter
S tio & ultimo floridorũ. An non properãdũ est ut p̃
eo honore multas gratias dicamus: pro quo nullas
preces dixerimus. Neq; enim aut leui mercede emit
qui precatur aut paruũ præcium accipit qui rogat.
Ideo ego arbitror præcipue in honore obseruandũ
quem qui laboriose exornauerit: sibi debet unã gra
tiam quam impetrarit: qui uero sine molestia ambi
tus adeptus est duplam gratiam præbẽtibus debet
& φ nõ petierit: & quod acceperit. Summum argu
mentũ amoris est frequentibus delectari. cessantib⁹
obirasci. perseuerantẽ celebrare. desinentem deside
T rare. Profecto ut gladius usu splendescit. situ rubigi
nat ita uox in uagina silentii condita diutino tẽpore
V torpore habeatur. Desuetudo enim oibus pigritiã.
pigritia ueternũ parit. Veruz uerbum est profecto
quod aiunt. Nihil quicq̃ homini tam p̃sperum diui
nitus datum est: quin & tamen admixtum sit aliqd
difficultatis: ut etiã in amplissima quaq; lætitia sub
sit quæpiã uel parua quærimonia cõiugatione qua
X dam mellis & fellis. Vbi huber ibi tuber. Sapiẽtis ui
ri super mẽsam celebre dictum est. prima inquit cra
thera ad sitim pertinet: secunda ad hilaritatem. ter
tia ad uoluptatem. quarta ad insaniam. Verum eni
uero musarum crathera uersa uice quanto crebrior
quãtoq; meratior. tanto p̃pior ad animi sanitatem
Oibus bonis in rebus conatus in laude effectus in
casu est. Ita cõtra in maleficiis etiam cogitata scele
ra non perfecta adhuc iudicant cruenta mente. pu
ra manu ergo sicut ad poenã sufficit meditari puniẽ
da sic & ad laudẽ satis est conari prædicanda. Impro
uisa pericula hoibus subito oriunt. Cogitatio uolu
ptate īpedit. Põt aũt quis falso gloriari. Nihil am
plius spectari debet q̃ conuenientium ratio & dicẽ
tis oro. Habet īterdum necessaria festinatio hone
stas moras. Incipiunt modo de deo sacratis eiusdẽ. Y
Ex Lucio Apuleio de deo sacratis Autoritates.
Lato cælesti facundia prædictus equipe
rabilia diis differens immortalibus fre
quẽtissimæ p̃dicat hũc solũ maiestatis in
credibili quadã nimietate & ieffabili nõ
posse penuria sermonis humani q̃uis oratione uel
modicæ comprahendi: uix sapiẽtibus uitis cũ se ui
gore animi q̃tũ licuit a corpore moueret intellectũ
huius dei id quoq; interdum uel in artissimis tene
bris rapidissimo choruscamine lumẽ candidũ inter
micare. In terra p̃cipuum animal homines sum⁹ q̃q̃ Z
pleriq; se in curia disciplinæ. Ita omnibus errorib⁹
ac piacularibus deprauauerint: & prope exosa man
suetudine generis sui imane efferarint. ut possit ui
deri nullũ animal in terris homine postremi⁹. Igi
tur homines ratione plaudentes. & oratione pollẽ
tes imortalibus animis moribundis membris. leui
bus & anxiis mẽtibus brutis & obnoxiis corporib⁹
dissimillimis moribus. simillimis erroribus. perui
caci audacia. pertinaci spe casso labore. fortuna cadu
ca: singulatim mortales cuncti. tamen uniuerso ge
neri perpetui uicissim prole mutabiles uolucri tem
pore. tarda sapiẽtia. cita morte quærula uita terras
icolũt. Nihil est eni deo similius & gratius q̃ uir ani A
mo perfecto bonus qui hominibus cæteris antecel
lit q̃ ipse a diis immortalibus distat. Quin nos poti
us quoq; Socratis exẽplo & cõmemoratione erigi
mur. Et nihil æque miror q̃ cũ oẽs & cupiãt optime
uiuere: & sciant non alia re q̃ aĩo uiui. nec fieri posse
quin ut optime uiuas animus colendus sit. tamen su
um non colant: At siquis uelit acriter cernere oculi
curandi sunt quibus cernit: itidẽ si pugillare ualide
uelis brachia uegetanda sont quibus pugillatur. Si
uelis perniciter currere pedes curãdi sunt quib⁹ cur
ritur: similiter in omnib⁹ cæteris membris sua cuiq;
cura pro studio est. Quod cum omnes facile perspi
ciant nequeo satis mecum reputare. & perinde ut
res est admirari: cur non etiam animum suum rõne
excolant. Quid quidem ratio uiuendi oibus æque
necessaria est. non ratio pingẽdi: nec ratio psallendi
quas quiuis bonus uis sine ulla animi uituperatiõe.
sine turpitudine. sine labore cõtempserit. Nescio ut
hismenias tibi is canere: sed nõ putet me tibicen nõ
esse! Nescio ut Appelles coloribus pingere: sed non
eẽ significũ. & idẽ in cæteris artibus si oẽs p̃sequar li
ceat tibi nescire nec pudeat. Enimuero dic sodes ne
scio bñ uiuere ut Socrates. ut Plato. ut Pythagoras
uixerũt: nec pudet me nescire bñ uiuere. nũq̃ hoc di
cere audebis. Sed imprimis mirãdũ est φ ea quæ mi
nime uideri uolunt nescire dicere tamen negligũt:
& eiusdem artis disciplinam simul & ignorantiam
detractãt. Non enim in emendis equis phaleras cõ
sideramus: & baltei polimina inspicimus: & ornatis
simæ ceruicis diuitias contẽplamur: Si ex auro & æ

gento & gēmis monilia uariæ gazæ depēdent: ſi ple
na artis ornamēta capiti & collo circūiacēt: ſi frena
celata: ſi epiphia fucata: ſi ſingula aurata ſint. Sed
iſtis oībus exuuiis amolitis: equum ipſum nudū &
ſolum corpus eius & animum contemplamur: ut ſi
ad ſpeciem honeſtus: ſi ad curſurā uegetus: & ad ue-
cturam ualidus. Iam primum in corpore ſi ſit argu
tū caput: breuis aluus: obeſaq; terga: luxuriatq; tho-
ris animoſum pectus honeſtis: præterea ſi duplex
agitur per lumbos ſpina: uolo enim non modo per
C niciter uerſetiam molliter puehat. Similiter igitur
& in hominibus cōtemplandis noli illa aliena æſti-
mare: ſed ipm hominem penitus conſidera: ipſum
ut meum Socratem pauperem ſpecta. Aliena autē
uoco quæ parentes pepererunt: & quæ fortuna lar-
gita eſt: quorum nihil laudibus Socratis mei admi-
ſceo: nullam generoſitatem: nullam proſapiam: nul
los longos natales: nullas inuidioſas diuitias. Hæc
enim cuncta ut dico aliena ſunt. igitur omnia ſubti-
liter aliena numeres licebit. Generoſus eſt parentes
laudas: diues eſt nō credo fortunæ. Magis iſta dinu-
mero ualidus eſt ægritudine fatigabitur: pernix eſt
abiit i ſenectute: formoſus eſt expecta pauliſper &
non erit. At enim bonis artib⁹ doctus: & apprime
eſt eruditus: & quātum licet homini ſapiens: tandē
aliquādo ipm uirū laudas: hoc enim ne a patre hære
ditarium eſt: nec caſu pendulum: nec a ſuffragio am
miniculū: nec a corpore caducum nec ab ætate mu-
tabile. hæc omnia meus ſocrates habuit: ideo cæte-
ra hēre contēpſit. Quin igiť & tu ad ſtudium ſapiæ
te ingeris ut pſperas: ſaltem ut nihil alienum in lau
D dibus tuis audias. Nemo ſponte capeſcit noua niſi
quem penituit priorꝝ. Non pōt enim ſubſequi nul
la mutata ratio ſine pcedētium infirmatione. Qua-
peopter debet deus nullam pperi uel opis uel amo
ris temporalē perfunctionē: & idcirco nec indigna
tione nec miſericordia cōtingi. nullo angore contra
hi. nulla alacritate geſtire: ſed ab oībus animi paſſio
nibus liber nec dolere unq̄: nec aliquādo lætari: nec
E aliquid repētinum uelle uel nolle. Nec quicq̄ omni-
um eſt ꝙ habere & laudem diligentiæ ſimul & gra-
tiam celeritatis poſſit. Parit enim conuerſatio con-
temptum: raritas conciliat admirationem. Incipi-
unt nunc L. Apulei de natura deorum.

❡ Ex Lucio Apulcio de natura deorum Auctori-
tates.

G Olus enim deus & merito ſolus ipe in ſe
eſt: & circa ſe totus eſt plenus atq; perfe-
ctus: iſq; firma ſua ſtabilitas eſt: nec alicu
ius impulſu nec loco moueri pōt. Sic cō
tingit hoībus ut quaſi p caliginem quæ in cælo ſunt
uideamus quātū poſſibile eſt per conditionē ſenſus
humani. hæc aūt intētio anguſtiſſima eſt puidendis
tātis bonis. Nā oīum mirabiliū uincit admirationē:
ꝙ homo diuinā potuit inuenire naturam. Simplici
enim mēte & aīo diuinitatē colere debemus: eiuſq;
facta uenerari: agere etiam dei uoluntati grās quæ
eſt bonitatis ſola pleniſſima. Vide hoīum admira-
tionibus: adorationibus laudib⁹ obſequiis cælū cæ-
leſteſq; delectanť: nec imerito in hoīum cætum mu-
ſarum chorus eſt a ſumma diuinitate demiſſus. ſ. ne
terrenus mūdus uidereť incultior ſi modorꝝ dulce-
dine caruiſſet: ſed potius iuſitaris hoīum cantilenis
celebrareť laudibus. Aliqui aūt ipſi pauciſſimi pura
mēte prædıti: ſortiti ſunt cæli ſuſpiciēdi uenerabilē
curā. Meminerit ergo homo qd partibus cōueniat
ſuis quæ ſibi utendæ quibus ſibi inſeruiendū ſit reco
gnoſcat. Laudes grateſq; maximas agēs deo ei⁹ ima
ginē uenerās: nō ignarus etiā ſe ſm eē imaginē dei.
Vnde efficiť qm eſt ipſius una compago: parte qua
ex aīa & ſenſu & ſpiritu atq; rōne diuinus eſt: uelut
ex elemētis ſupiorib⁹ aſcēdere poſſe uideať in cælūs
parte uero mundana quæ cōſtat ex igne & aqua &
aere mortalis reſiſtat in terrā. Sic enim humanitas
ex parte diuina imortalis: ex alia parte effecta mor-
talis eſt in corpore cōſiſtēs. hoc aūt ſacrilegis ſimile
eſt cū deū roges cæteraq; thus incēdere. Nihil deeſt
ei qui ipe eſt oīa aut in eo ſunt oīa. ſed nos agentes
grās adoremus. hæ ſunt eni ſummæ incenſiones dei
cum aguntur gr̄æ a mortalib⁹. Grās igiť tibi ſummæ
& ſupauriſſimæ deus agimus: tua enim grā tantum
ſumus cognitionis tuæ lumē cōſecuti nomē ſanctū
& honorādum. Nomē unū quo ſolus de⁹ eſt bn̄dicē
dus religione pr̄na. Quoniā oib⁹ paternā pietatē &
religionē & amorē & quæcūq; eſt dulcior efficacia p
bere dignatis: cōdonās ſenſu rōne intelligētia. Sen-
ſu ut te cognouerimus. Rōne ut te ſuſpitionib⁹ ida
gemus. Cognitione ut te cognoſcētes gaudeamus
ꝙ te oſtēderis nobis totū. Gaudeamus ꝙ nos in cor
porib⁹ ſitos æternitati fueris conſecrare dignatus.
Hæc eſt enim humana ſola gratulatio cognitio ma
ieſtatis tuæ. Cognonimus te lumē maximū: ſolo in
tellectu ſenſibili intelligimus te. O uitæ uera uita. O
naturarum omniū fœcunda prægnatio: cognoui
mus te totius naturæ tuo conceptu pleniſſime. co-
gnouimus te æterna perſeueratio. In omni eni iſta
rōne adorātes bonum bonitatis tuæ. hoc tantū dep
camur ut nos uelis ſeruare perſeuerantes in amore
cognitionis tuæ: & nunq̄ ab hoc uitæ genere ſepari.
Iuſto homini in dei religiōe & ſumma pietate præ- H
ſidiū eſt. Deus eni tales ab oib⁹ tutatur malis. pater
enim omnium & dominus qui ſolus eſt omnia om
nibus ſe libēter oſtēdit. nō ubi ſit loco nec qualis ſit
qualitate: nec quātus quantitate: ſed hoīem ſola illu-
minās mētis intelligētia. Qui diſcuſſis ab eo aīo er-
rorꝝ tenebris: & ueritatis claritate percepta toto ſe
ſenſu itelligētiæ diuinæ cōmiſcet. Cui⁹ amore a par
te naturæ qua mortalis eſt liberatus: immortalitatis
futuræ concipit fiduciam. hoc ergo iter bonos ma-
loſq; diſtabit. unuſquiſq; eni pietate: religione pru-
dentia cultu & ueneratione dei clareſcit: quaſi oculis
uera rōne pſpecta: & fiducia credulitatis ſuæ tātum
inter hoīes quātū ſol lumine cæteris aſtris anteſtat.
Fit deorum ab hominibus dolenda ſeceſſio: ſoli no- I
centes angeli remanent qui humanitati cōmixti ad
oīa audaciæ mala miſeros manu iniecta compellūt
in bella: in rapinas: in fraudes: & in oīa quæ ſunt aīa-
rū naturæ cōtraria. Cū fuerit aīæ a corpore facta di K
ſceſſio: tunc arbitrium examēq; meriti eius tranſiet
in ſummi dæmonis ptātem. Iſq; eam cum delicto-

rum illatā maculis uitiisq̄ uiderit: desuper ad ima
deturbās ꝓcellis turbinibusq̄ aeris. Igni & aquæ sæ-
pe discordātibus tradit. atq̄ inter cælū & terrā mun
danis fluctib⁹ in diuersa semp æternis pœnis agita-
ta raptaꝝ: ut in hoc obsit aiæ æternitas q̄ sit imortali
snia æterno supplicio subiugata. Ergo ne his impli-
cemur cauēdū: uerēdum: timendūq̄ esse cognosce.
Incredibiles enim post delicta cogenꝝ credere non
uerbis sed exēplis: nec minis sed ipsa passione pœna
A rum. Hic mūdus qui dicit̄ sensibus receptaculuꝫ est
oium sensibilium spērum: qualitatum: uel corpoꝝ:
quæ oia sine deo uegetare nō possunt. Oia enim de
us & a deo oia & eius uoluntatis oia: qđ totū est bo-
num: decens & prudēs: Imutabile: & ipsi soli insensi-
bile atq̄ intelligibile: & sine hoc nec fuit aliqd nec est
nec erit. Oia enim ab eo & in ipso & per ipm: & mul
tiformes qualitates: & magnæ quātitates: & omnes
mensurā excedētes magnitudines: & omniformes
species: quas si intellexeris o asclepi gr̄as acturus est
deo: si in totū aiaduerteres uera rōne ꝑdisceres mun
dum ipm sensibilē: & quæ in eo sunt oia a supiore il-
lo mūdo quasi ex uestimēto eē cōtecta. Nihil est de-
niq̄ sine ordinis dispōne. In oibus mūdus iste perfe
ctus est. Ipse enim mūdus ordine gestaꝝ: uel tot⁹ cō
stat ex ordine. Euentus & fors insunt oibus ꝑmixta
mundanis. Præscire cuncta prudētes decet. Multos
eni spes timorq̄ mortis excruciat ueræ rōnis igna-
ros. Incipiunt de dogmate platonis eiusdem.

Ex Lucio apuleio de dogmate P̄lonis autoritates.

B O Mniū terrenoꝝ nihil hoie ꝑstabili⁹ pru-
dentia dedit. Cui qdē linguæ & dentium
uallū & ipsius oculi uenustas accessit: qđ
quidē aliis alantibus ad explendā uictus
necessitatē inferēdasq̄ uētri copias cōparatum est:
sed homini ꝓmptuariū potius recte rōnis & suauis-
simæ orōnis datum est: ut quæ prudētia corde cōce
perit ea sensa promat orō. At enim hoiem tunc esse
ꝑfectum: cum aia & corpus æqualiter copulanꝝ: &
inter se cōueniūt: sibiq̄ respōdent: ut firmitas men-
tis ꝑualentibus corporis uirib⁹ nō sit inferior. Cor-
pus uero tunc natiuis icremētis augeꝝ: cum ualetu-
dinis portio ꝓcurata salubriter: modū necessarii me
tus nescit excedere: nec ualetudo obteriꝝ magnitu-
dine externoꝝ laboꝝ: nec pabuli sarcina Imoderati⁹
infecti: ul' ut nō oportet digesti distributiq̄ per cor
pus. Tunc enim artus ac mēbra uigoris debitū mo
dum ac uires retinēt: cū id qđ inferꝝ ad totius corpo
ris cōseruationē ueluti sigillatim exæquatū cunctis
C partib⁹ diuidiꝝ. Sapientem ꝑfecte eē nō posse dicit
Plato nisi cæteris ingenio ꝑstet: & artib⁹ & pruden-
tie partib⁹ imbut⁹ sit. deniq̄ sapiens nec in secundis
rebus efferꝝ: nec cōtrahiꝝ in aduersis: cū se ornamen
tis suis ita instructū sciat: ut ab his nulla ui segregeꝝ.
hunc talē nō solum inferre sed ne qdē referre opor-
tet iniuriā. Nō enim cōtumeliā putat quā improb⁹
faciat: sed ea quam patientia firmiter tolleret. Equi-
dem sapiens oia accidentia ad meliores reputat rō-
nes. Idem ille diem mortis suæ ꝓpitius nec inuitus
expectat quod de aiæ imortalitate confidat. Nā uin-
culis liberata corporeis sapiētis aia remigrat ad de-
os: & pro merito uitæ puri⁹ castiusue trāsactæ: hoc
ipso usu deoꝝ se cōditioni cōciliat. Eundē sapientē
optimū ac bonum atq̄ prudentē idem Plato recte
arbitraꝝ cuius sane consilia cum factis rectissime cō-
gruunt: & cui principia ꝑfecta sunt a iusti ratione.
At hunc sapientem & fortissimum dicit esse qui ui-
gore mētis ad omnia ꝑperienda sit paratus. Nec ēt
angeꝝ sapiēs charissimis orbatus affectibus: uel qđ
decreto & lege recte rōnis interdicitur. Rem deniq̄
publicā negat cōsistere Plato nisi is qui iperitat ha-
beat sapiētiæ studium: & is qui ad imperādum deli-
gitur inter omnes sapientissimus habeatur. Volu- D
ptas nec absolute bona nec simpliciter mala: sed ea
quæ sit honesta nec pudēdis rebus: sed gloriosis acti
bus ueniat non est fugienda. Illam uero quam asp-
natur natura ipsa turpi delectatione quæsitam uita-
ri oportere Plato censebat. Sollicitudinem & labo-
rem si naturales essent & ab ipsa uirtute descenderēt
& essent pro aliqua clara administratiōe suscepti ap
petibiles ducebat esse sed si aduersum naturam tur-
pissimarum rerum cum gignerentur malas intesta E
bilesq̄ esse. Namq̄ eum cui non ex natura nec ex in-
dustria recte uiuendi studium conciliari potest: uita
æstimat Plato esse pellendum: uel si cupido uitæ eū
teneat oportere sapiētibus tradi: quorum arte qua-
dam ad rectiora flectatur. Et est sane melius talē re-
gi nec ipsum regendi alios habere potestatem: nec
dominari sed seruire. Dites inferiores nuptias non F
recusent: & locupletem consortia inopes consequā-
tur. Et si uires opum non congruunt: ingenia tamē
diuersa miscenda esse: ut iracundo tranquilla iunga
tur: & sedato homini incitatior mulier applicetur:
ut talibus obseruationum remediis soboles natura
discrepante confecta: morum prouentu meliore co
alescat: & ita compositarum domorum opibus ciui
tas augeatur. Bonus quisq̄ & industrior in honori- G
bus & officiis præferatur: pessimi ciues luce careant
dignitatis. Necessitudinum & liberorum amor na- H
turæ congruus est. Malitia perfecta seditionem mē
tibus parit impediēs incepta eius atq̄ meditata cō-
silia: nec præmittens quicq̄ eoꝝ quæ uolet. Immo- I
deratum ingenium in quēcunq̄ prorucrit: modum
non habet: & ideo semper ei aut deest aliquid: aut re
dundat. Plus sibi obest qui alium cupit perditum q̄
illi nocet aduersum quem talia machinatur. Neq̄ K
obitus causa lamētationes suscipi oportet. Sola uir-
tus fortunatissimos potest facere cum absq̄ hac ex
aliis prosperis non possit fœlicitas inueniri. Inci-
piunt de habitudine mundi.

Ex Lucio Apuleio de habitudine mūdi autoritates. L

C Onsideranti mihi sæpe alias: uirtutis in-
dagatrix: expultrixq̄ uitiorum: diuinarū
particeps rerum philosophia uidebatur
& nunc maxime cum naturæ interpræta
tionem: & remotarum ab oculis rerum inuestigati-
onem sibi uindicet. Nam cum cæteri magnitudine
rei territi eiusmodi laborem arduum & profundū
existimarent: sola philosophia suū non despexit in-
genium: nec indignam se existimauit cui diuinaruꝫ
humanarumque rerum disceptatio deferaꝝ. Quid M

enim modo præstãtius?lauda quã putas speciẽ por-
tio a te laudabit mundi. Admirare quã uoles tẽpe-
rantiã:ordinationẽ figurã?hic p hoc illud quodcũq
N est inuenief esse laudãdus. Nã quid(oro te)ornatũ
atq ordinatũ uideri põt:quod nõ ab ipsius exẽplo
inuitata sit ratio. Vetus opinio est: atq cogitatiões
oium holum insedit deum eẽ:originis habere auto-
rem:deũq ipm salutem eẽ & perseuerantiã earum
quas effecerit rerũ. Neq ulla res est tam præstãtib⁹
uiribus quæ uiduata auxilio sui natura contenta sit.
hanc opionem uates secuti pfiteri ausi sunt: oia Io-
ue plena eẽ. Cuius pſentiam non iam cogitatio sola
sed oculi & aures & sensibus substãtia cõprahendit.
Rex igitur oium & pater quem tantũmodo animæ
nostræ oculi cogitationis uident:machinã iugiter p
circuitum suis legibus terminatã:claram:& siderib⁹
lucentẽ:speciesq innumeras ab uno principio agita
ri iubet. Simile istuc esse bellicis rebus hinc liceat ar-
O bitrari. Nã cum bellum tuba cecinit milites clango-
re incẽsi:alius accingit gladio alius clypeum capit.
Ille lorica se induit:hic galea caput: uel crura ocreis
inuoluit:hic temperat frenis equum: & iugales ad
concordiã copulat. Et protinus unusquisq compe-
tens capescit officium. Velites executionẽ adornãt:
ordines principes curãt: equites ordinib⁹ præsunt
cæteri negocia quæ facti sunt agitant. Cum in terra
unius ducis impio tãtus exercitus paret quẽ præfe-
cerit:penes quẽ est sũma rerũ non aliter humanarũ
& diuinarũ rerũ status agit:quãdo uno moderami-
ne cõtẽta pẽsum sui opis agnoscũt:curaq oibus oc-
culta uis nullis oculis obuia:nisi quibus mens aciem
suæ lucis incendit. Nec hoc:uel illi ad moliendũ:uel
nobis ad intelligendũ obest. Cæterũ ea quæ uel e cæ
lo accidere oculis aduertimus:& aerẽ fieri ex aqua:
ẽt illa a deo fieri credẽda sunt. cuius tutela mũdi hu-
ius & cura est. deo aũt nec tristis nec onerosa est im-
perii sui cura. Namq ut est lex ciuitatis semel pmul
gata. perpetuis obseruationũ rõnibus fixa: ipa qdẽ
Imutabilis est. At eius arbitrio parẽtum mẽtes agi
P tant: nutuq eius & dãnatione flectũtur. Sors nascẽ
tiũ obitorũ loco pullulat:& occidẽtiũ numerus na-
scẽtiũ locũ pãdit. Nãq habitus sic est:ut manibus ex
tẽsis cælũ pcemur. Et hæc de hitudine mũdi siue de
cosmographia. L. Apuleii. Incipisit nũc Orosii.

¶ Pauli Orosii de ormesta autoritates incipiunt.

A Am & in magna magni patrisfamilias
domo cum sint multa diuersi generis aia
lia adiumenta familiaris rei cõmoda:nõ
est tamẽ canũ cura postrema. Quibus so
lis natura insitum est uoluntarie ad id quod præpa
rantur urgeri:& per Igenitam quãdam obedientiæ
formulã: sola disciplina timoris expectatione suspẽ
di:donec ad peragẽdi licentiam nutu signoue mit-
tant. habẽt enl proprios appetitus: quãtũ brutis ex
cellẽtiores: tãtũ hoibus ppinquantes:hoc est discer
nere. amare. seruire. Nam discernẽtes iter dominos
atq extraneos: nõ solum hos quos insectantur ode
rũt:sed hos quos amãt zelant. Et amãtes dominum
& domum non quasi ex natura apri corporis uigi
lant:sed ex naturæ cõsciẽtia soliti amoris iuigilant.

Vnde etiam mistico sacramẽto in euangeliis sacris:
q edant micas catelli sub mensa dominorum:& ca-
nanea non erubuit dicere:& dominus nõ fastidiuit
audire. Beatus etiã Tobias ducem angelum sequẽs
canem cõmitem habere non spreuit. Iure ab initio
hoies per bona malaq alternantia exercentur:hunc
modum sentit quisquis per se atq in se humanum
genus uidet. Ex abũdantia enim luxuria: ex luxuria B
fedæ libidines adoleuere. Enimuero cui placet obli-
uiscitur cui dolet meminit. Quisquis nõ docetur ti- C
morem dei propalatæ religionis studio. Iræ eius ul
tionis terreat exemplo. Perpetuo in uita sua trangl
litatum & deliciorũ sereno assuefacti: ad omne uel
modicum obductæ sollicitudinis nubilum cõmouẽ
tur. Hæc de primo: sequuntur de secundo. Neminẽ D
iam esse arbitror quem latere possit quin hominez
in hoc mundo deus fecerit. unde etiam peccante ho
mine mundus arguitur:ac propter nostram intem
perantiam comprimendam terra hæc in qua uiui-
mus defectu cæterorum animalium: & sterilitate
suorũ fructuũ castigat. Itaq si creatura dei merito
& dispẽsatio dei sumus:quis enim magis diligit q̃
ille qui fecit?quis aũt ordinarius regit q̃ is qui fecit
& diligit?qs uero sapiẽti⁹ & forti⁹ ordiare & regere
facta potest q̃ qui & facienda puidit. prouisa perfe
cit? Quapropter omnẽ potestatem a deo eẽ oẽmq
ordinationem: & qui non legerũt sentiũt: & qui le-
gũt cugnoscũt. Quod si potestates a deo sunt quã-
to magis regna a quibus reliquæ potestates pgte-
diũtur. Si aũt regna diuersa:quãto equius regnum
aliqđ maximũ cui reliquorũ regnorũ potestas uni
uersa subiicit:quale a principio babilonicũ:& dein
de macedonicũ fuit post ẽt Affricanuz:atq in fine
romanũ qđ usq ad nũc manet. Quicquid enim est
opere & manu factum: labi & cõsumi uetustate ca-
pta cõfirmat:cuius ut primũ iperiũ ac potẽtissimũ
extitit:ita & primũ cessit:ut ueluti quodã iure succe
dentis ætatis debita posteris traderet hæreditas. Ip
sis quoq eandẽ tradẽdi formulam seruaturis. Quip E
pe ocio discordiæ nutriuntur:aut ubi necessitas icu
buit postpositis priuatis causis atq odiis in cõe con
sulitur. Expers cõsilii furor dolorem uirtutem pu- F
tat:quãtũcũq meditat ita tãtũ pmittit audacia. Se-
quunt de tertio eiusdem. Philippus rex Macedonũ G
pater Alexandri:qui cum pridie q̃ occideretur iter- H
rogatus fuisset. qui finis homini magis esset optan
dus. Respondisse fert eum eẽ optimũ qui uiro for-
ti post uirtutũ suaꝝ glorias in pace regnãti sint cõ-
flictatione corpis & dedecore animi: subitus & celer
lopinato ferro potuisset accidere: qđ ipsi mox cõti
git. Nec ab iratis diis quos puspenderat sp quorũq
aras. tẽpla. & simulacra subuerterat:q electissimã ut
ipsi uidebat mortẽ adipisceret potuit ipediri. Nam
die nuptiarũ cũ ad ludos magnifice appatos: inter
duos Alexandros filiũ generũq cõtẽderet. A pau-
sania nobili macedonũ adolescẽte in ãgustiis sine cu
stodibus circumuetus est. Assolent humanæ muta
bilitati oia sorde:præsentia. Nouitates rerum actu I
audituq pruriẽtibus:ipsa ẽt uita fastidio est. Quip
pe græciæ ciuitates dum imperare singule cupiunt

uera ꝓsidia sunt uitæ quibus neqꝫ fortunæ tēpestas
iniqua:neqꝫ publicarum rerū mutationeqꝫ belli ua-
statio pōt nocere. Non minus ea sentētia augendo
G theophrastus. Hortando doctos potius esse q̄ pecu
niæ cōfidentes. Ita ponit doctū ex oībus solū: neqꝫ
in alienis peregrinū neqꝫ in amissis familiaribus &
necessariis inopem,amicoꝝ:sed in omni ciuitate eē
ciuē.difficilesqꝫ fortunæ sine timore posse despicere
casus. Atqui nō doctrinarū sed fœlicitatis præsidiis
putaret se eē uallatū:labidis itinerib⁹ uadentē: non
stabili sed infirma cōflictari uita. Epicurus uero nō
dissimiliter ait:pauca sapiētib⁹ fortunam tribuere:
quæ aūt maxima & necessaria sunt animi mētisqꝫ co
gitationibus gubernari. Oīa eniꝫ munera fortunæ
cuꝫ dantur:ab ea faciliter adimunt: disciplinæ uero
cōiunctæ cum animis nullo tempore deficiunt: sed
H pmanent stabiliter ad summū exitum uitæ. Sequū-
I tur de septimo eiusdem. Maiores tum sapiēter tum
etiā salubriter sic instituerūt per cōmentarioꝝ rela-
tiones cogitata tradere posteris ut ea nō interirent:
sed singulis ætatibus crescentia uoluminibus editis
gradatim puenirent uetustatib⁹ ad summā doctri-
narū subtilitatē. Itaqꝫ nō mediocres sed īfinite sunt
his agēdæ gratiæ:qꝫ nō inuidiore silentes ꝑtermise-
runt:sed oīum generū sensus cōscriptionib⁹ memo
riæ tradēdos curauerūt. Nāqꝫ si nō ita fecissent non
potuissemus scire quæ res in Troia fuissent gestæ.
Nec quid thales: democritus: anaxagoras reliquiqꝫ
physici sensissent de natura rerū. Seu xerxes: Alexan
der: darius: cæteriqꝫ reges quas res: aut quib⁹ rationi
bus gessissent nō fuissent notæ:nisi maiores præce-
ptoꝝ cōparationibus oīum memoriæ ad posterita
tem cōmentariis extulissent. Itaqꝫ quēadmodū his
K gratiæ sunt agendæ sic cōtra qui eoꝝ scripta furan-
tes pro suis prædicant sunt uituperandi: quiqꝫ non
ꝑpriis cogitationibus scriptorum nituntur:sed in-
uidis moribus aliena uiolantes gloriantur:non mo
do sunt repræhendendi: sed etiam qui impio more
uixerūt pœna condemnandi. In octauo nihil se ob-
L tulit. Sequitur de nono. Quia teneris ætatibus do-
ctrinarū abūdantia satiantur: optimos habent sapi-
M entiæ sensus. Instituūt ciuitatibus humanitatis mo
res.æqua iura.leges:quibus absentib⁹ nulla ciuitas
potest esse incolumus. Cum ergo tanta munera ab
scriptorum prudentia priuatim publicæqꝫ fuerint
hominibus præparata:non solum arbitror palmas
& coronas his tribui oportere sed etiam decerni tri
umphos & īter deos sedes eoꝝ dedicādas iudicare.
Ergo eoꝝ uirorū cogitata nō solum ad mores corri
gēdos:sed etiā ad oīum utilitatē perpetuo sunt præ
parata. Athletarū auteꝫ nobilitates breui spacio cū
suis corporibus senescūt. Itaqꝫ neqꝫ cū maxime sunt
florētes:neqꝫ posteritate:neqꝫ institutis hi quemad
modū sapientium cogitata hoīum uitæ ꝓdesse pñt.
Cum uero neqꝫ moribus neqꝫ īstitutis scriptorum
præstantibus tribuātur honores:ipsæ autem per se
mentes aeris altiora prospicientes:memoriaꝝ gra
dibus ad cælum elatæ:æuo immortali non mō sen-
tentias.sed etiam figurā: eorū posteris cogunt esse
notas. Itaqꝫ qui litterarum iucūditatibus instructas
habent mentes:nō possunt nisi in suis corporibus
delicatas hēre sicuti deorum. Hæc de uictruuio de
architectura:quia in decimo libro qui est ultimus ni
hil reportandum perpendi. Incipiunt. Qu. Curtii
Ruffi de gestis Alexandri autoritates.

Quiti Curtii Ruffi de gestis Alexādri autoritates. N
Etiam naturā plerūqꝫ fortuna corrūpit.
e Homines cum se permiscere fortunæ ēt
naturā dediscunt. Cæterū destinata salu- O
briter omni ratione potentior fortuna
discussit. Omnia Alexander facilius q̄ morā perpe-
ti poterat. Discors exercitus nec ad unū imperium
intentus uario tumultu cūcta turbat. Quis aut in ui
ctoria aut in fuga copias numerat? Vbi partes labāt
summa turbatur. Hæc de tertio nam primi duo li-
bri communiter non habentur. sequuntur de quar-
to. Dii quoqꝫ pro meliore stant causa. Vt opinor in
euitabile est fatum. Nulla res multitudinem effica- P
tius regit q̄ superstitio:alioquin potens:sæua mu-
tabilis. ubi uana gloria capta est meli⁹ uatibus q̄ du
cibus suis paret. Quid opus est armis inter quos odia Q
sublata sunt. Semꝑ grauior in paucitate iactura est.
Temeritas ubi primum impetū effudit uelut quæ-
dam animalia emisso aculeo torpet. Nec duces qui-
dem copiarum sua laude fraudādi sunt:quippe uul
nera quæ quisqꝫ excepit indicia uirtutis sunt. Effu-
git mortem quisqꝫ contempserit: timidissimum
quenqꝫ consequitur. Quippe ubi intrauit animos
pauor id solum metuunt quod primum formida-
re cæperunt. Fragilitatis humanæ nimia in prospe
ris obliuio est. Omnia experiri necessitas subiit:qꝫp R
pe cum primas spes fortuna destituit futura præ-
sentibus uidetur esse potiora. Nunq̄ diu eodem ue-
stigio stare fortunam: semperqꝫ homines quantā-
cunqꝫ fœlicitatem habeant inuidiam tamen sentire
maiorem. Nihil difficilius esse q̄ in illa ætate tan- S
tam capere fortunam. Fortuna quos uni sibi crede
re coegit:Magna ex parte auidos gloriæ magisquā
capaces facit. Nihil autem potest esse diuturnum
cui non subest ratio. Licet fœlicitas aspirare uidea-
tur tamen ad ultimum temeritati non sufficit. præ-
terea breues & mutabiles uices rerum sunt: & fortu
na nunq̄ simpliciter indulget. Nihil habēti nihil de
fuit. Metu & spe occulta probātur. In rationem ne
cessitas uersa est. Quippe ubi explorati uera nō pos
sunt:falsa per metum augentur. Hæc de quarto: se- T
quuntur de quinto. At qui optime miserias ferunt. V
qui abscondunt: Nec ulla tam familiaris est infœli-
cibus patria q̄ solitudo & status prioris obliuio: Nā
qui multum in suorum misericordia ponunt igno-
rant q̄ celeriter lachrimæ inarescant. Nemo fideli-
ter diligit quem fastidit. Nam & calamitas queru-
la est & superba fœlicitas. Ita suam quisqꝫ fortunam
in consilio habet cum de aliena deliberat. Et nisi mu
tuo miseri essemus olim alius alii potuissemus es-
se fastidio. Non speciosa dictu sed usu necessaria in X
rebus aduersis sequenda esse. ferro geri bella non au
ro. uiris non urbium tectis. omnia sequi armatos
Sed si iusta ac pia bella dii aduersantur: fortibus ta-
men uiris licebit honeste mori. In castris quæ nul-

lius reguntur imperio uarii animorum motus sũt:
Y nec in cõmune ut ante cõsulitur. Adeo oẽm sensum
territis fortuna penitus excusserat: ut nec hostium
Z paucitatẽ nec multitudinẽ suã satis cernerẽt. Quod
ui nõ potest fraude assequi temptãdum est. Huma-
A nis ingeniis parata simulatio est. Bono uero diffici-
lius ẽ dñari q̃ decipi. Alieno scelere q̃ meo moti ma
B lo. Fatigatis necessaria quies est. Magna res celerita
tis est p̃mium. Vt opinor ignauiam quoq; necessi-
C tas acuit & sæpe desperatio spei causa est. Quid mi-
rum fortunatos semper parem quærere? Versabilis
D fortuna est. Consuetudo natura potior uicit. Medi
ci quoq; grauiores morbos asperis remediis curant
& gubernator ubi naufragium timet: Iactura quic-
E quid seruari potest redimit. Hæc de quinto: sequũ-
tur de sexto. Sicut in corporibus ægris nihil quod
nociturum est medici relinquunt: sic quicquid ob-
stat imperio recidendum est. Parua sæpe scintilla cõ
tempta magnum excitauit incendium. Nil tuto in
hoste despicitur: quẽ spreueris ualẽtiorẽ negligẽtia
F facias. Sed qui præsentes metuũt in absentia hostes
erunt. Suis aũt quisq; placidius paret: etiam cum is
præest qui magis timeri potest. Vincti hominis nõ
superuacua solum sed etiam inuisa defensio est: quæ
G iudicem nõ docere uidetur sed arguere. Liberior est
H inter mutuas querelas dolor. Vera confessis & falsa
dicẽtibus idem doloris finis ostenditur. Iram & su-
spitiones excitat inconsultus pauor. Formam pu-
I dor honestat. Reꝝ per uirtutem partaꝝ secura pos
K sessio est. Benemeritis nõ insidiandum est. Feras be
stias captas & inclusas quia ipsarum natura nõ po-
test lõgior dies mitigat. Multa exilia patẽt fugienti
L patria est ubicunq; uit fortis sedem sibi elegerit. Su
perbiam habitus animi insolentia sequitur. Verba
innocenti reperire facile est: modum uerboꝝ mise-
M ro tenere difficile. Fauentem habes iudicem siquod
admitti nõ potuit saltem negari põt. Ego ipse quo
tiens quæ audieram detuli cuꝫ ludibrio crudelitatis
repulsus sum: sic & cum iudicamus inuisi: & cum ta
cemus suspecti sumus. quid facere oportet. Sequun
N tur de septimo. Ad oẽs affectus impetu rapiamur
uituperamus. laudamus. miseremur. irascimur. ut-
O cunq; præsens mouit affectio. Modo indiã ad ire &
& oceanũ libet: mõ cõiugũ & liberorũ patriæq; me
moria occurrit: sed has locutiones: has inter se collo
quẽtiũ uoces signũ tuba datũ finit: in suos ordines
quisq; currimus: & quicquid irarum in tabernaculo
P cõceptũ est in hostiũ effundit capita. Nihil aliud sup
est locoꝝ fraude deceptis q̃ honeste mortis solaciũ
Q ex hostiũ cede. Fortuna belli artem uictos quoq; do
cet. Fortunã tuã p̃ssis manibus tene: lubrica est nec
in uita teneri põt. Salubre consiliũ sequẽs qđ p̃sens
tẽpus ostẽdit: melius impone fœlicitati tuæ frenos
R facilius illã regis. Nostri sine pedibus dicũt eẽ fortu
nã: quæ manus & pẽnas tãtũ habet: cũ manus por-
rigit pẽnas quoq; cõpræhẽdere non patitur. Deni-
q; si deus es tribuere beneficia mortalibus debes nõ
sua eripere. Sin autẽ homo es ad id quod es semper
esse te cogita. Stultũ est eorũ meminisse ꝑpter quæ
tui obliuisceris. Quib⁹ bellũ nõ intuleris bonis ami

cis poteris uti. Nam & firmissima inter pares ami-
citia: & uidenꝰ pares qui nõ fecerint inter se pericu-
lum uiriũ. Quos uiceris amicos tibi esse caue ne cre
das. Inter dñm & seruũ nulla amicitia est. Etiã in pa
ce belli iura asseruãtur. Iurando grãm scythas sectire
ne crediderit: colẽdo fidẽ iurãt. Græcoꝝ ista cautio
est qui facta cõsignãt & dies inuocãt: nos religionẽ
in ipsa fide nouimus. Qui nõ uerenꝰ holes fallunt
deos. Nec tibi amico opus est de cuius beniuolẽtia
dubitas. Quid tu ignotas arbores magnas diu cre S
scere una hora extirpari. Stultus est qui fructum ea-
rum spectat altitudinẽ nõ metiꝰ. uide ne dum ad ca
cumẽ puenire cõtẽdis: cũ ipsis ramis quos comp̃hẽ
dis decidas. Leo quoq; aliquãdo minimarũ auiũ pa-
bulũ fit. Et ferrũ rubigo cõsumit. Nihil tam firmũ
est cũ periculũ nõ sit ẽt ab inualitudine. Misera coꝝ T
conditio est q̃bus forsitan nõ periculosius est tacere
q̃ dicere. Satius est purgatos esse q̃ suspectos: & ne-
minẽ absolui posse nisi q̃ dixerit causam. Nullis me- V
ritis perfidia mitigari potest. Nec aut commercio
linguæ aut supplicio cum uelamẽtis præcibusq; in
hiberi crudelitas potest. Culpam maiorum posteri X
luere: Seruo utilius est parere dño q̃ afferre consiliũ
cum qui pareant idem quod cæteros maneant: qui
uero suadeant proprium sibi periculum. Alienige-
nam dñm pati nemo uult. Nihil tam alte natura cõ
stituit quo uirtus non possit eniti experiendo quæ
cæteri desperauerunt. Ocii uitia negocio discutien Y
da sunt. Melior est causa suum nõ tradẽtis q̃ poscen
tis alienum. Natura mortalium hoc quoq; uomine
parua & sinistra dici potest: q̃ in suo quisq; negocio
hebetior est q̃ in alieno. Consilio non impetu opus
est. Nobilis equ⁹ umbra quoq; uirgæ regitur. Igna
uus ne calcari quidem concitãri potest. Canis timi- Z
dus uæhemẽtius latrat q̃ mordet. Altissima quæq; aa
flumina minimo sono labi. Sequuntur de octauo.
Male humanis igeniis natura consuluit q̃ plerunq;
nõ futura sed transacta perpendimus. Regum du- bb
cumq; clæmentia non in ipsorũ modo sed etiam in
illorum qui parent ingeniis sita est. Obsequio miti cc
gantur iperia: ubi uero reuerentia excessit animis &
summa imis cõfundimus: ui opus est ut uim repel
lamus. Nõ est diuturna possessio in quam gladio in dd
ducimur beneficiorum gratia sempiterna est. Fides ee
stabile & æternum facit imperium. Insatiabilis aũt
auaritia est adhuc implere uelle quod iam circunflu
it. Fama enim bella cõstant: & sæpe etiam quod fal- ff
so creditum est ueri uicem obtinuit. Rationem bel
li necessitas mutauit. Efficatior in aduersis necessi- gg
tas q̃ ratio remedium inuenit. Cõtra obsequia for-
tunæ nõ satis cauta mortalitas est. Quis neget exi-
miam quoq; gloriam sæpius fortunæ quam uirtu-
tis esse beneficium? Pudorem ut uere fit immodic⁹
labor uicit. Vincit gratiam meriti sceleris atrocitas hh
Gratia est pigritia corporum sagitatis. Hominem ii
consequitur aliquando nunquam cõmunicatur di-
uinitas. Adeo pertinax spes est quã humanæ men-
tis cõcupiscentiæ deuorauerunt. Tristius morte est kk
in seruitute uiuere. Ocium serendis rumoribus na-
tum est. Quis credat inter uitia curam esse sapiẽtiæ.

ll Qui gloriæ militat nihil magis q̄ famam timet per
fidiæ. Alexander dixit inuidos homines nihil aliud
mm esse q̄ ipsorum torméta. Apnd indos gemmæ mar
garitæ æstimantur purgaméta æstuátis freti: Præ-
cium autem eis libido commiscuit. Sequuntur de
nono. Auaricia gloriæ & insatiabilis cupido famæ
nn nihil inuium nihil remotum uideri finit. Aoidi mi-
oo lites sont & pecuniæ & gloriæ simol. Fortuna reb⁹
famã p̄cisiq; constituit: & militiæ probrum plærūq;
uertit in gloriam. Orta sedicio in diuersa consilia de
pp ducit uulgum. Seditionis interdum non remedia q̄
principia maiora sunt. In tumultu festinatio quoq;
qq tarda est. Vnum est temeritatis solacium perpetua
fœlicitas. Desperatio magnum ad honeste morien
rr dum incitamentum est. Quanq̄ salutis desperatio
ss ægritudine afficiat: non tantum inuictum animum
curæ obruunt. Vnicum bonum diuturnam oitá exi
tt stimantes sæpe acerba mors occupat. Regū exitus
si reputaueritis plures a suis q̄ ab hoste interēptos
numerabitis. Quippe armato cōgredi nudū demē
uu tia nō temeritas uidet. Nec loxoriæ quicq̄ crudeli-
xx tas: nec crudelitas luxuriæ obstat. Famē deinde pe-
stilentia secuta est. Quippe in salubrium ciborum
noui succi ad hoc interius labor & ægritudo animi
uulgaoerant morbos. Ipsa solicitudo: natura quoq;
im mitia efferauit igenia. Proximum quisq; fructū
sin ito tādem periculo expedit. uincit cupido ratio
yy nem. Nam ubi paria sunt periculom ac præmium:
& secundis rebus amplior fructus est & aduersus so
zz laciū maius. Sequuntur de decimo siue ultimo. Nul
lam potentiam scelere qoæsitam cuiquam esse diu-
turnam. Scilicet res secundæ ualent & commutare
A naturam: & raro quisquā erga bona sua satis cautus
est. Luxu omnia flount: & nimia fœlicitate mergi-
B mur in uoloptates: imperiū qood sub uno stare po
test dum a pluribus sustinetur ruit. Nam iosociabi-
le est. Regnnm. Sine suo capite discordia membra
trepidant. Eiusdem iuris esse debent qui sub eodem
rege oictnri sunt. Illud scire debetis militarem sine
C duce torbam corpus esse sine spiritu. Ex comperati
D one regis nooi desiderium excitatur amissi. Nullu3
profondum mare: nullum uastum fretum & pro-
cellosum tantos citet fluctus: qoantos moltitudo
motus habet: utiq; & si noua & breui duratura liber
tate luxuria. Nemo autem ei satis fidos est quē me-
tuit. Ingēs sua sponte mestita ultimæ desperatiōis
iudex est. Nunq̄ aduersus imodicas cupiditates ter
minus stat. Difficile est nos cōtētos e͞e eo qđ offert
occasio: quippe sordēt prima quæq; cū maiora spe
rantur. Dissimolatio itæ grauiorē criminātis auto-
A ritatem facit. Dissimulatio consilium præmendum
est ut opprimatur incautus. Hæc de gestis Alexan-
dri. Sequuntur ex commentariis ipsius.

¶ Iulii cæsaris autoritates incipiunt.

Irtute magis q̄ dolo aut insidiis cōtendē
B u dū est exemplo maiorꝝ. Cōsueuerūt dii
imortales quo grauios hoies ex cōmora
tione reꝝ doleant. quos pro scelere eoꝝ
ulcisci uelint: his secūdiores iterdū res: & diuturnio
C rē ipunitatē cōcedere. Sunt nonnulli quoꝝ autori-
tas apud plebem plurimū ualeat qui priuatim plus
possuot q̄ ipsi magistratus: hi plerūq; sediriosa atq;
improba orone multitudinē deterrent. Ius belli est D
ut qui uicerint his qoos uincerūt quēadmodum ue
lint iperēt. Idē populus Romanus uictis non ad al E
terius p̄scriptū: sed ad suū arbitriū imperare consue
uerunt. Qui alicuius iniuriæ sibi conscius est oon ei F
cauere difficile. Sine causa timēdū oon est. Dānatu3
pœnam sequi oportet. Sequūtur de secūdo. In ma G
gna rerū iniquitate fortunæ quoq; euentus narii se-
quūtur. Facilia ex difficillimis animi magnitudo fa-
cit. In sola nirtute omnis spes salutis cōsistit. Sequū
tur de tertio. Nam ot ad bella suscipienda gallorum H
alacer & promptus est anim⁹: sic mollis ac minime
resistens ad calamitates ferendas mens eorum est.
Etsi propter multitudinem & ueterem belli glori- I
am paucitatemq; inimicorum se tuto dimicaturos
aliqui existiment: tamen tutius arbitrandum est: ob
sessis uiis: commeatu intercluso sine oulnere uicto-
ria potiri. Fere libētes hoies id quod uolunt credūt K
Sequuntur de quarto. Neq; legati audiēdi: neq; con L
ditiones accipiendæ sunt ab his qui per dolum atq;
insidias petita pace ultro bellū intulerūt. Expectare
uero dum hostiū copiæ augeant̄ summa dementia
est. Sequuntur de quinto. Omnia plerūq; cōsilia eis
deficiunt qui in ipso negocio consilium capere co-
gūtur: In dissensione nulla salos est. Omnia in oito- M
ria posita sunt. Etsi a fortuna deserimur. Tamē om- N
nem salotis spem in uirtute ponere debemus. Errāt O
qui quicq̄ ab his præsidii sperant qui snis rebus dif-
fidunt. Non est sæpius fortuna temptanda. Vnum P
communi saluti auxilium in celeritate ponendū est.
Sequūtur de sexto. Fere plerisq; accidit ut præsidio Q
litterarum diligentiam in perdiscendo ac memoriā
remittant. Sæpe temerarios homines atq; imperi-
tos falsis tomoribus terreri: & ad facinus impelli: &
de summis rebus consilium capere cognitum est.
Ex pecuniæ cupiditate factiones dissesionesq; nascū R
tur. Nam & prædæ cupiditas multos longius euo-
cat. Nemo est tam fortis qn rei nouitate perturbe- S
tur. Multum tum in omnibus rebus tum in re mili T
tati potest fortuna. Sic & ad subeundum periculu3
& ad uitandnm multum fortuna ualet. Sequuntur V
de septimo. In acie præstat interfici: q̄ non ueterem
belli gloriam libertatemq; quam a maioribus acce-
pimus recuperare. Errant qui in bello omnes secun X
dos rerum prouentus expectāt. Imperatorum res
aduersæ autoritatem minuunt. Non minos io mili
te modestia q̄ uirtus atq; animi magnitudo deside-
rāda est. Oppida incēdi oportet quæ non munitio- Y
ne & loci natura ab omni sint periculo tuta: ne suis
sint ad detractandum maliciam receptacula: neu do
minantibus proposita ad cōmeatos copiam. p̄dáq;
tollendam. Hæc si graoia aut acerba uideantur: mul
to illi granius æstimari debere: liberos coniuges in
seruitutem abstrahi. ipsos interfici: quæ sit necesse
accidere uictis. Quod nihil nobis constat non uide- Z
tur pro certo esse ponendum. Animi est ista molli-
cies non uirtutis inopiam paulisper ferre non pos-
se. Omnia enim plerūq; quæ absunt uæhementius

hominũ mentes perturbant. Fortunæ credendũ est
& ad utrãq; rẽ se illi offerẽdum. Qui se ultro morti
offerãt facilius reperiũtur q̃ qui dolorem patienter
ferant. Magna ex dissensionibus incõmoda oriri so
lent. Laudis cupiditas: & timor ignominiæ ad uir-
aa turem excitant. Sequuntur de octauo. Causa pecca
bb ti facillime mortuis delegatur. Nemo uero tantum
pollet ut inuitis principibus. resistẽte senatu. om-
nibus bonis repugnantibus. infirma manu plebis
cc bellũ cõcitare & gerere posset. Cõspiratorũ ac scele
ratorũ & si paucitas contẽni possit tamen pertina-
cia magna pœna est afficienda: ne malo exẽplo cæte
dd ri moueantur. Contra opinionem enim militum
famamq; omniũ prælio diffugisse magnũ detrimẽ
affert. Plærũq; hominum nimia pertinacia atq; ar-
rogantia accidere solet uti eo recurrãt: & id cupidis-
ee sime petant: quod paulo ante contẽpserint. Noctur
na prælia sunt uitanda. Non minus est ĩperatoris
cõsilio superare q̃ gladio. Nullus ordo. nullũ impe-
rium certũ est cũ suo quisq; utitur cõsilio. Cõgressu
& clamore maxime hostis conteritur. Sequũtur de
ff nono. Timor uariis hominum sermonibus celeri
ter augeẽ: unusquisq; enim opiones fingit & ad id
quod ab alio audierit sui aliquid timoris addit hoc
ibi uno autore ad plures pmanauerit: atq; alius alii
tradiderit: plures autores eius rei uidebũtur. Nam
quæ uolumus & credimus libẽter: & quæ sentimus
gg ipsi reliquos sentire speramus. Præstat per uirtutẽ
in pugna belli fortunã experiri q̃ desertos & circun
hh uentosa suis grauissimũ supplicium perpeti. Quia
fiducia ex ope & natura loci munitissima castra ex-
pugnari posse confidimus. Vti corporis uulnera:
ita exercitus incõmoda sunt tegẽda: ne spem aduer
sariis augeamus. Sui laboris milites semper euentu
belli præmia petunt. Rerũ oium magister usus est.
ii Officium legati fiduciariam operam obtinet. Ociũ
kk consiliis militum maxime contrarium est. Quid du
bitas uti temporis oportunitate. De suis homines
ll laudibus libenter prædicant. Sequuntur de decimo
Aliæ enim sunt legati partes atq; imperatoris: alter
oĩa agere ad præscriptum: alter libere ad summam
mm rerum consulere debet. Graue est ac miserũ per pau
cos de summa salute omnium decertare: quorum si
qui aut omnino aut uirtute cedant: reliquis etiam
est cauendum quibus pro se pugnandi facultas nõ
nn fuerit. Magna plerũq; autoritas uictori adest. Om
ne certamen in uirtute cõsistit. Fortuna plurimum
in bellis potest. Fortuna plerunq; eos quos pluri-
mis beneficiis ornauit ad duriorem casum reseruat
superiorem ipsoꝝ dissimilis. Non est æqua parte
contentus qui omnia habiturum se confidit. Multũ
oo est hominibus præsidii in animæ similitudine. Ple-
runq; in nouitate fama antecedit. Ipsa spes inopiã
sustentat. Terror hominibus mentem consiliumq;
pp eripit & membra debilitat. Id enim est itegrum qđ
ita est ut fuit. Virtus uincit incommodum naturæ
qq difficultatesq;. Magnum uectigal mai⁹ erat odium
Hæc ex Iulio cæsare in commẽtariis. Incipiunt mo
do ex Valerio maximo.

¶ Ex Valerio maxio historiæ & autoritates icipiũt

Antum aũt studium antiquis: non solũ rr
seruãdæ sed ẽt amplificandæ religionis
fuit: ut florẽtissima tum & opulẽtissima
ciuitate: decẽ principũ filii senatuscõsul-
to singulis hetruriæ populis: pcipiendæ sacroꝝ di-
sciplinæ gratia traderẽtur. Metellus uero pontifex ss
maximus postumium cõsulem eundẽq; flaminem
martialem: ad bellũ gerẽdũ africam petentem: ne a
sacris discederet mulctauit: urbem ægredi passus nõ
est. Religioniq; summum imperium cessit: quo tu-
to se postumius martio certamini commissurus nõ
uidebatur cærimoniis martiis desertis. At sulpicio tt
inter sacrificandum e capite apex prolapsus eisdem
sacerdotium abstulit. Omnia namq; post religionẽ
ponẽda semper nostra ciuitas duxit: ẽt in quibus sũ
mæ maiestatis conspici decus uoluit. Quapropter
nõ dubitauerunt sacris ĩperia seruire: ita se humana
rum rerum futura regimen æstimãtia si diuinæ po
tentiæ bene ac constãter fuissent famulata. A cæri- uu
te quidem oppido institutum est sacra cærimonias
uocari: quia cæretani ea in fracto repu. statu perin-
de ac florente ante coluerunt. Noluerũt enim prisci
uiri quicq̃ in hac obseruari ciuitate: quo animi ho-
minum a deorum cultu auocarentur. Pari uindicta xx
parentum ac deorum uiolatio expianda est. Syracu
sis genitus Dionysius: detracto ioui olympio ma- yy
gni ponderis aureo amiculo: quo eum tyrãnus hie-
ro manubiis cartaginensium ornauerat: iectoq; la
nio pallio dixit: æstate grauem esse aureum amicu-
lum: hieme frigidum: laneum aũt ad utrũq; tp̃s an-
ni aptius. Idẽ epidauri esculapio barbã auraʒ demi
iussit: q; affirmaret patrẽ apollinẽ imberbẽ: ipsum
barbatum cõspici. Idẽ uictorias aureas. & pateras.
& coronas: quæ simulacrorũ porrectis in manib⁹
sustinebantur tollebat: & eas se accepisse non aufer-
re dicebat: perq̃ stultum esse argumẽtando: a quib⁹
bona precamur ab his porrigentibus nolle sumere.
Qui tamẽtsi debita supplicia non exoluit: dedecore
tamen pœnas mortuos pependit quas uiuus effu-
gerat. Lento enim gradu ad uĩdictã sui diuina pro
cedit ira: tarditatemq; supplicii grauitate compen-
sat. Quid attinet mores natione perpẽdi: in media
barbaria ortus sacrilegium alienum rescidit. Deio- A
taro uero regi omnia fere auspicato gerenti saluta-
ris aquilæ conspectus fuit: qua uisa abstinuit se ab
eius tectis usu: qđ nocte in sequẽte ruina solo æqua
tum est: Petilius autem consul in liguria bellum ge B
rens: cum montem cui læto cognomen erat oppu-
gnaret: iterq; adhortationem militum dixisset: ego
utiq; hodie lætum capiam inconsideratius prælian
do fortuitũ iactũ uocis letho suo cõfirmauit. Om-
nium ẽt obseruatio aliquo tractu religionis innexa
est: quoniã nõ fortuito motu sed diuina prouiden-
tia constare credĩt. Æque eni uirtutis est & bona pa
triæ auxisse: & mala in se transferre noluisse. Seruio
Tullio ẽt tum puerulo dormienti circa caput flam- C
mam emicuisse domestici oculi annotauerũt: quod
pdigium ancii regis marcii uxor. Tanaquil admira D
ta serua natũ in modũ filii educauit: & ad regium fa
stigiũ euexit. In exercitu xerxis quem aduersus pro

uinciam græciam cōtraxerat: æque partu leporem
editū cōstat: quo genere monstri tanti apparat⁹ euē
tus est significatus. Nā qui mare classibus: terrā pe-
destri cooperuit exercitu: ut fugax anial pauido re-
E gressu regnū suum repetere est coactus. Vellē qdē
placidius: sed quod relatu uerū est: sic dii spreti excā
descunt: sic humana cōsilia castigant: ubi se cælestib⁹
præferunt. Inuictæ leges necessitudinis: pectus alio
quin procul ab amentia remotum: pdigia ista iusta
F æstimatione perpēdere passæ nō sunt. At carthagi-
nēsium dux Amilcar cum obsideret syracusas inter
somnum se exaudisse uocē credidit: nunciantē futu
rū ut primo die in ea urbe cenaret lætus igit pinde
ac diuinitus pmissa uictoria exercitū pugnæ cōpa-
rabat. In quo inter siculos & pœnos orta dissensiōe
castris eius syracusani subita irruptione oppressis.
ipm intra mœnia sua uinctū ptraxerunt. Ita magis
spe q̄ somnio deceptus cœnauit: syracusis captiuus
G nō ut aīo psumpserat uictor. Alcibiades quoq; mise
rabilē exitū suū haud fallaci nocturna imagine spe
culatus est. Quo enim pallio amicæ suæ dormiens
opertū se uiderat: interfectus & sepultus iacēs cōte
ctus est. Quid ergo aliud putamus q̄ diuino numie
effectū: ne destinatū iam imortalitati caput: idignā
cælesti spiritu fortunæ uiolentiā sentiret. Nō est in-
ter patrē & filium ullius rei cōparationē fieri: pser-
tim diuinitatis fastigio iunctos. Necessitas aditum
luctui dedit. Frustratus eni seipse est. Nepotis fœli-
citatē cælestiū iudicio destinā humanis cōsiliis ipedi
H re conādo. Multa etiā interdū & uigilantibus accide
rūt pinde ac tenebrarū somniiq; nube iuoluta: quæ
quia unde manauerint aut qua rōne constiterint di-
gnoscere arduū est merito miracula uocent quoq; e
I magno aceruo illud occurrit iprimis. Triēnio con-
tinuo uexata pestilentia ciuitas nostra: cū finē tanti
& tā diuturni mali: neq; diuina misicordia: neq; hu
mano auxilio iponi uideret: cura sacerdotū ispectis
sibyllinis libris aiaduertit: nō aliter pristinā recupe-
rari salubritatem posse q̄ si ab epidauro esculapi-
us eēt accersitus. Itaq; eo legatis missis: unicā fatalis
remedii opem: autoritate sua quæ iam in terris erat
amplissima ipetraturā se credidit, neq; eā opio dece
pit. Paritnāq; studio petitū ac pmissum est psidiū.
k Possunt & illa miraculo℞ loco poni: q de usto sacra
rio salio℞ nihil in eo præter litiū hoc est baculū Ro
muli pastoralē integrū repertū eē. Quod serui Tul-
li statua inuiolata permansit: cum edes fortunæ fla-
grasset. Quodq; claudiæ statua inuestibulo templi
mr̄is deū bis posita ea ede incēdio cōsumpta: in sua
L basi flāmis intacta stetit. Quidā athenis uir eruditis
simus cum ictū lapidis capite excepisset: cætera om
nia tenacissima memoria retinens: līarum tantum
modo quibus præcipue inseruierat oblitus est: di-
rum malignumq; uulnus in animo percussi quasi
de industria perscrutatis sensibus: in eum potissi-
me quo maxime lætabitur acerbitate nocendi eru-
pit singularē doctrinā hominis: pleno inuidiæ fune
re efferēdo. Cui si talib⁹ studiis pfrui fas nō erat: uti
lius aliquāto fuit ad illa aditum nō impetrasse: q̄ iā
M pcepta eo℞ dulcedine caruisse. Gorgiæ quoq; epiro
thæ fortis & clari uiri origo: maximi admiraculi est
q in funere matris suæ utero elapsus inopinato ua-
gitu suo lectum ferētes coegit cōsistere: nouūq; spe
ctaculum p̄riæ præbuit. non tn̄ ex ipso genitricis ro
go lucē sed & cunas assecutus. Eodē enim momēto
temporis altera iam fato functa: alter ante clarus q̄
natus est. Oraculo apollinis macedonū rex philip- N
pus admonitus: ut a quadrigæ uiolentiā salutē suā
custodiret: toto regno disiungi currus iussit: eūq; lo
cum qui in boetia quadriga uocat semp uitauit: nec
tn̄ denunciatum periculi genus effugit. Nā pausa-
nias in capulo gladii quo eum occidit quadrigā ha-
buit cælatā. Remigē quem inter se litore tirio℞ sen O
tinā haurientē: cum e naui fluctus obiecisset altero
alter e re pcussum contrariis fluctus in nauim restitu
lit. Itaq; miseri simul ac fœlicis cōploratiōi pmixta
fuit gratulatio. Antipater poeta sidonius oibus an- P
nis uno tantūmodo die quo genitus erat febre ipli-
cabat: cūq; ad ultimā ætatē puenisset natali suo cer-
to illo circuitu morbi cōsumptus est. Polistratus & Q
hippoclides p̄hi eodem die nati: eiusdēq; præcepto
ris epicuri sectam secuti: patrimoniū etiā possidēdi:
alendæq; scolæ cōmunitione coniuncti: eodēq; mo
mento temporis ultima senectute extincti. Tantā
equale fortunæ pariter atq; amiciciæ societatē: quis
non in ipsius cælestis concordiæ sinu genitam, nu-
tritam atq; figiatam putet? Nō admiratiōe ista sed
memoria psequi debemus: cum sciamus recte a na-
tura plurimum licentiæ uendicari: penes quam infi
nitus cuncta gignendi labor cōsistit. Neq; enim ul-
la ui extingui diuinitas potest. Sequunt de secūdo.
¶ Ex libro secundo Valerii Maximi Historie & au-
toritates.

Væ uno contento matrimonio fuerant R
corona pudicitiæ honorabantur. Existi-
mabant enim eum p̄cipue matronæ sin-
cera fide incorruptum esse animum: qui
post depositæ uirginitatis cubile in publicum egre
di nesciret: multorum matrimoniorum experien-
tiam quasi legitimæ cuiusdam intemperātiæ signū
esse crederēs. Primus autem Spurius carbilius uxo- S
rē sterilitatis causa dimisit qui q̄q̄ tolerabili ratione
motus uidebatur: repræhensione tamen non caru-
it: quia nec cupiditatem quidem liberorum coniu-
gali fide p̄poni debuisse arbitrabantur sed quo ma-
tronale decus uerecundiæ munimento tutius esset.
iu ius uocanti matronam corpus eius attingere nō
permiserunt: ut inuiolata manus alienæ tactu stolæ
relinqueretur. Vini usus olim Romanis fœminis T
ignotus fuit: ne. s. in aliquod dedecus prolaberent:
quia proximus a libero patre intemperantiæ gra-
dus ad inconcessam uenerem esse consueuit. Cæte-
rum ut non tristis earum & horrida pudicitia: sed ēt
honesto comitatis genere temperata esset. (Ingen V
tibus nāq; maritis: & auro abundanti: & multa pur-
pura usæ sunt) quo formam suam conciniorem cō-
ficerent: summa cum diligentia capillos cinere ruti-
larunt. Nulli enim tunc subsessorum alienorum ma
trimoniorum oculi metuebantur: sed pariter & ui-
dere sancte & aspici mutuo pudore custodiebantur.

Manifestum igitur est tantum religionis sanguini
X & affinitati quãtum ipsis diis Imortalibus tributu:
Y quia inter ista tam sancta uincula nõ magis q̃ in ali
quo sancto loco nudare se nephas esse credebat. Cõ
uiuiũ etiam solẽne maiores instituerũt idq; caristiã
uocauerunt: cui præter cognatos & affines nemo in
terponebat: ut si qua inter necessarias psonas quere
la esset orta: apud sacra mensæ: & inter hilaritatem
animoꝝ: & fautoribus cõcordiæ adhibitis tolleret.
Z Senectuti iuuentus ita cumulatum & circũspectum
honorẽ reddebat: tanq̃ maiores natu adolescẽtium
cões patres essent. Inuitati ad cœnã diligenter quæ
rebant: quinam ei cõuiuio essent interfuturi: ne seni
otis aduẽtum discubitu præcurrerent: sublataq; mẽ
sa priores cõsurgere & abire patiebant. Ex quib⁹ ap
paret cœnæ quoq; tpe q̃parco & q̃modesto sermo
A ne his psentibus soliti sunt uti. Maiores natu in con
uiuiis ad tibias ægregia superioꝝ opera carmie cõ
prahẽsa pangebant quo ad ea imitanda uirtute; iu
uenem alacriorẽ redderent. Quid hoc splendidius:
quid etiã utilius certamine: pubertas canis suum de
cus reddebat: defuncta uirũ cursu ætas ; ingrediẽtes
actuosam uitã fauoris nutrimẽtis psequebat. Nun
quã enim taciturnitatẽ optimũ ac tutissimũ admi
nistrandarũ rerũ uinculũ labefactari uolebant. Non
ego fili mi summũ imperiũ tuũ contẽpsi: sed experi
ri uolui: an scires cõsulem agere: nec ignoro quid pa
C triæ uenerationi debeat. Verũ pub. instituta priua
ta pietate potiora iudico. Quidã mirificæ cõstãtiæ
uiri: qui legati a senatu tarentũ ad res petẽdas missi:
cum grauissimas ibi iniurias accepissent. Vnus etiã
urina respersus eẽt: in theatrũ ut est cõsuetudo græ
ciæ introducti: legationẽ quib⁹ acceperãt uerbis per
egerunt de his quæ passi erant quæsti nõ sunt neqd
ultra ac mandarũ eẽt loquerent. Intusq; peccatori
bus eoꝝ antiqui moris respectus: dolore qui ex con
tumelia grauissimus sentit cõuelli nõ potuit. Am
biguæ laudis ciuis existimat qui debitis reip. officiis
nõ sua sponte sed iussus fungit ; quia quicqd impio
cogit exigẽti magis q̃ præstãti acceptũ refertur. At
D moꝝ tractandoꝝ meditatio a Publio Rutilio cõsu
le: Gneo Mallio collega militibus est tradita. Is eni
nullius ante se imperatoris exẽplum secutus est lu
do. G. Aureliũ scauri doctoribus gladiatoꝝ accersi
tis uitandi atq; inferendi ictus subtiliorem rationẽ
legibus ingenerauit: uirtutẽq; arti & rursus artẽ uir
tuti miscuit: ut illa impetu huius fortior. hæc illius
E scientia cautior fieret. Velitum usus eo bello primũ
repertus est: quo capuã fuluius Facchus impator ob
sedit. Nam cum equitatui cãpanoꝝ crebrisq; excur
sionibus equites nostri (qa numero pauciores erãt)
resistere non possent. Quintus Neuius centurio ex
peditibus lectos expediti corporis breuibus & icur
uis septenis: armatos hastis: paruo tegmine muni
tos. ueloci saltu iungere se equitibus & rursus celeri
motu dilabi instituit. Quo facilius equestri prælio
subiecti pedites uiros pariter atq; equos hostium te
lis incesserent ; eaq; nuitas pugnæ uni cũ campanæ
perfidiæ debilitauit auxilium. Ideoq; autori ei⁹ Ne
F uio honos adhuc est habitus. Nam gladiatorũ mu

nus primum Romæ datum est in foro boario: Ap
pio Claudio. Quintoq; Fuluio consulibus dederũt
M. & Drusus filii Bruti: funebri memoria patris ci
neres honorãdo. Athletarum quoq; certamẽ a. M. G
Scauri tractum est munificentia. Veneficii quæstio
& moribus & legibus Romanis ignota: cõplurium
matronarum patefacto scelere orta est: quæ cum ui
ros suos clandestinis insidiis ueneno perimerẽt: uni
us ancillæ indicio protractæ per senatum capitali iu
dicio damnatæ. C. & .lxx. numerum expleuerunt.
Cæterum salubritatẽ suam idustriæ certissimo mo H
nimento ac fidelissimo ueteres tuebant: bonæq; ua
letudinis eoꝝ quasi quædam mater erat frugalitas:
inimica luxuriosis epulis: & aliena nimiæ uini abun
dantiæ & ab imoderato ueneris usu auersa. Facilior
uirtutis ad luxuriam q̃ luxuriæ ad uirtutem transit⁹
est. Atheniẽses quid quisq; suoꝝ ageret: aut quo nã
quæstu sustẽtaretur diligẽtissime inquirere solebãt:
ut homines honestatem uitæ rõnem memores red
dendam esse sequerent. Virtutis uberrimũ alimen
tum est honos. Nec adduci possum ut credam urbi
utilem quem domui scelestũ cerno. Qui tres in eo I
dem manumissiones rescindi permittũt: si ter in eo
dem deceptum dominum cognouerunt: quarto er
rori subueniendum non putãt: quasi sua iam culpa
iniuriam acceperit qui ei se iam totiens obiecit. Spe
ctandi consuetudo etiam imitandi licentiam sumit.
A condita massiliẽsium urbe gladius est ibi quo no
xiis iugulant: rubigine qdẽ exesus: & uix sufficiens
ministerio sed index. In minimis quoq; reb⁹ omnia
antiquæ cõsuetudinis monimẽta seruãda. Quid at
tinet aut humano dolori idulgeri: aut diuino numi
ni inuidiam fieri q Imortalitatem suã nobiscũ par
tiri noluerit: In massiliẽsiũ oppidũ itrare nulli cum K.
telo licet: præstoq; est qui id custodiæ gratia acceptũ
exituro reddat: ut hospicia sua quẽadmodum uenie
tibus humana sunt: ita ipsis quoq; tuta sint. Horum L
mœnia egressis uetus ille mos galloꝝ occurrit: quo
memoria proditum est: pecunias mutuas quæ his
apud inferos redderentur dare: quia persuasum ha
buerint aias hominum immortales esse. Dicerẽ stul M
tos nisi idem bracati sensissent quod pilleat⁹ pytha
goras credidit. Auara & fœneratoria gallorum phi N
losophia alacris & fortis cimbrorum idest flandren
sium & celtiberorum: qui in acie gaudio exultabant
tanq̃ gloriose & fœliciter uita excessuri: lamentabã
tur in morbo: quasi turpiter & miserabiliter paritu
ri. Celtiberi etiam nephas esse dicebant prœlio sup
esse: cum is occidisset pro cuius salute spiritũ deuo
uerant. Laudanda utrorumq; populorum animi p
stantia: quod & patriæ incolumitatem fortiter tue
ri: & fidem amiciciæ constanter præstandã arbitra
bantur. Thraciæ uero illa natio merito sibi sapiẽtiæ
laudem uendicauerit: quæ natales hominum flebili
ter exequias cum hilaritate celebrat. Hæc sine ullis
doctorum præceptis uerum conditionis nostræ ha
bitum præuidit. Remoueatur itaq; naturalis omni O
um animalium dulcedo uitæ: quæ multa & facere &
pati turpiter cogit: si ea mortua eius aliquanto fœli
cior ac beatior finis reperietur. Quo circa recte liril

cum his luctus incidit muliebrē ueſtem induunt ut
deformitate cultus cōmoti maturius ſtultū proiice
P re mœrorem uelint: Perſarum admodū ꝓbabile in-
ſtitutū fuit: quod liberos ſuos nō prius aſpiciebant
ꝗ ſeptimū annū impleuiſſent: quo paruulorꝫ amiſ-
Q. ſionē equiore aio ſuſtinerēt. Quicqd enim in excel-
ſo faſtidio poſitū eſt: hūili & trita cōſuetudie (quo
R fit uenerabilius) uacuū eſſe cōuenit. Venio nūc ad
ꝑcipuum decus & ſtabilimētum Romani imperii:
ſalutari pſeuerātia ad hoc tēpus: ſincerū & īcolume
ſeruatū militaris diſciplinæ tenaciſſimū uinculū: in
cuius ſinu ac tutela ſerenus trāquilluſq; beatæ pacis
ſtatus acquieſcit. diſciplina enim militaris acriter re
cta principatū italiæ Romano impio pepit: & mul
tarū urbiū: magnorꝫ regum: ualidiſſimarum gētiū
regimē largita eſt: fauces pontici ſinus patefecit: al-
pium thauriq; montis conuulſa clauſtra tradidit: or
tūq; e parua Romuli caſa totius terrarū orbis fecit
columen: Aſpero & abſciſo caſtigationis genere mi
litaris diſciplina indiget: quia uires armis conſtant:
quæ ubi a recto tenore deſciuerint oppræſſura ſunt
niſi opprimant. Humanæ imbecillitatis efficaciſſi-
mū duramētum eſt neceſſitas. Eneruos aios odiſſe
S uirtus ſolet. Vos bellicarū rerum ſeueriſſimi cuſto-
des poſthumi tiburte & malli torquatæ memoria
ac relatione cōplector: quia aiaduerto fore ut pōde
re laudis quā meruiſtis obruptus: magis imbecilli-
tatem ingenii mei detegā ꝗ ueſtrā uirtutē ſicut par
eſt repſentem. Tu nāq; poſthumi dictator. A poſt-
humiū quē ad generis penetraliū ſacrorꝫ ſucceſſio-
nē propagandā genueras: cuius infantiæ blandimē
ta ſinu atq; oſculis foueras: quem puerū lr̄is quē iu-
uenē armis inſtruxerat: ſanctū fortē amantē tui pe-
rite ac pr̄iæ: quia nō tuo iuſſu ſed ſua ſponte p̄ſidio
ꝑgreſſus hoſtes fuderat: uictorē ſecuri feriri iuſſiſti
& ad hoc peragendū impium p̄næ uocis miniſte-
rio ſufficere ualuiſti. Nā oculos tuos (certum ſcio)
clariſſima in luce tenebris offuſos ingens animi op⁹
Itueri nequiuiſſe. Tu idē malli torquate Latino bel-
lo cōſul: filiū q; ꝓuocat⁹ a Geminio metio duce thu
ſculanorꝫ: ad dimicandū te ignaro deſcēderat gl̄io-
ſam uictoriā & ſpecioſa ſpolia referentē arripi abli-
ctore. Et in modū hoſtiæ mactari iuſſiſti Sancti⁹ eē
iudicans filio: ꝗ patriā militari diſciplina carere. Le-
uiter hoc patres conſcripti fecere. Si carthaginēſiū
ſenatus in militiæ negociis ꝑcutandis uiolentiā in-
tueri uelimus: a quo duces bella prauo cōſilio geren
tes: etiā ſi ꝓſpera fortuna ſubſecuta eſſet: cruci tn̄ ſuf
figebant. Quod bene geſſerant deorꝫ īmortaliū ad
iutorio: qđ male conſulerant ipſorꝫ culpæ imputā-
T tes. Lucius quoq; calphurnius piſo conſul: cū in ſici-
lia bellū aduerſus fugitiuos gereret. & Titius equi-
tum p̄fectus fugitiuorꝫ hoſtiū multitudine circūuē
tus arma his tradidiſſet: p̄fectū ignominiæ generi-
bus affici iuſſit. Eum toga laciniis abſciſis amictum:
decinctaq; tunica indutum: nudis pedib⁹ a mane in
noctem uſq; ad principia p omne tēpus miliciæ ad-
eſſet: interdixit etiā ei conuictū hoium uſumq; bal-
neorꝫ: turmaſq; equitū quibus p̄fuerat adēptus eqs
A infunditorꝫ alas trāſcripſit. Clearchus uero lacedæ-
moniorꝫ dux egregio dicto diſciplinā militiæ con-
tinebat: idētidem exercitus ſui auribus inculcando.
A militibus impatorē potius ꝗ hoſtē metui debere
quo apte denunciabat futurū: ut ſpiritū pene impē
derent quem pugnæ acceptū ferre dubitaſſent. Ob B
leuia prælia quidam impatores triumphos ſibi de-
cerni deſiderabant: quib⁹ ut occurreret lege cautum
eſt: nequis triūpharet niſi qnq; milia hoſtiū in una
acie cecidiſſet: nō enim numero ſed gloria triūpho-
rū excelſius urbis noſtræ futurū decus maiores exi-
ſtimabant. Laureā nec ſenatus cuiꝗ dedit: nec quiſꝗ
ſibi dari deſiderauit ciuitatis parte lachrimāte: cæte
rum ad quercū pronæ manus porriguntur: ubi ob ci
ues ſeruatos corona danda eſt: qua poſtes anguſtæ
domus ſempiterna gloria triūphant. Nā ꝗuis quis
præclaras res maximeq; utiles reip. ciuili bello geſ-
ſiſſet: impator tn̄ eo nomine appellatus nō eſt: neq;
ullæ ſupplicationes decretæ diis ſunt: neq; aut ouās
aut curru triumphauit quia ut neceſſariæ iſtæ: ita lu
gubres ſemp exiſtimatæ ſunt uictoriæ: utpote non
externo ſed domeſtico partæ cruore. Moris autē eſt C
ab impatore ducturo triumphū: cōſules inuitari ad
cœnā: deinde rogare ut uenire ſupſedeāt: nequis eo
die quo ille triumpharet maioris in eodē conuiuio
ſit imperii. Quāuis luctaci adhuc tacueris ſcḋm te litē D
do. Mirifice iudex: q; in manifeſto negocio tempus
teri paſſus non eſt ꝓbabilius luctatius: q; ius ampliſ
ſimi honoris conſtāter defendit. Sed nec Valeri⁹ q-
dem improbe: quia fortis & ꝓſperæ pugnæ ut non
legitimū ita optandum præmium petiit. Tantum E
enim intereſt adiicias aliqd: an detractum reſtituas:
quātū diſtat beneficii initiū ab iniuriæ fine. Caſtrē-
ſis diſciplinæ tenaciſſimū uinculum & militaris rō-
nis diligens obſeruatio admonēt me: ut ad cenſurā
pacis magiſtrā cuſtodēq; trāſgrediar. Nam ut opes
po. Ro. in tantam amplitudinē impatorꝫ uirtutib⁹
exceſſerunt. Ita ꝓbitas & cōtinentia cenſorio ſuper
cilio examinata eſt: opus effectu par bellicis laudib⁹
Quid enim ꝓdeſt foris eſſe ſtrenuum: ſi domi male
uiuitur? Expugnentur licet urbes: corripiantur gētes re
gnis manus iniciantur: niſi foro & curiæ officiuꝫ ac
uerecundia ſua conſtiterit: partarum rerum cælo cu
mulus æquatus: ſedem ſtabilem non habebit. Ad rē
igitur pertinet noſſe atq; adeo recordari acta cenſo-
riæ poteſtatis. Camillus & poſthumius cenſores: F
æra pœnæ nomie: eos qui ad ſenectutem celibes p-
uenerant: in ærarium deferre iuſſerunt. Iterum pu-
niri dignos: ſi quomodo de tam iuſta conſtitutione
quæri ſunt auſi: cum in hunc modum increparētur.
Natura nobis quēadmodum naſcendi: ita gignendi G
legem ſcribit. Parēteſq; uos alendo nepotum nutri-
endorum debito (ſiquis eſt pudor) alligauerūt. Ac-
cedit his q; etiam fortuna longa præſtandi huiuſce-
modi muneris uacationē eſtis aſſecuti: cum interim
conſumpti ſunt anni ueſtri: & mariti & patris noie
uacui. Ite igitur & nodoſam exoluite ſtipem: utileꝫ
poſteritati numeroſe. Geracinna cum a Lucio Me- H
tello & Gn. domitio cenſoribus ſenatu motus eſſet
poſtea cenſor eſt factus. Item. M. Valerius meſſala
cenſoria nota præſcriptus: cenſoria poſtmoduꝫ po

testate impauit. Quoꝝ ignominia uirtutem acuit. Rubore enim eius excitationibus uiribus incubuerunt: ut digni ciuibus uiderent: quibus dari potius q̃ obiici censura deberet. Eo magis notandus est qui amplissimi honoris maiestatẽ tetro facinore inqui
I nat. Freni suut iniecti nobis Quirites nullo modo perpetiendi: Alligati & cõstricti estis amoro uincu
K lo seruitutis. Lex enim lata est quæ uos esse frugi iubet. Abrogemus igitur illud horridæ uetustatis rubigine obsitum imperium. Etenim quid opus libertate: si uolentibus luxu perire non licet. Quam putemus consulantis & præualidi illũ ingenii fuisse: qui neq; tristi iudicioꝝ exitu compelli: neq; honoꝝ magnitudine adduci potuit quo se blandiorẽ in admi
L nistratione reip. gereret. Est & illa quasi priuata cẽsura: maiestas claroꝝ uiroꝝ sine tribunalium fastigio apperitoꝝ ministerio: potens in sua amplitudine obtinenda. Grato enim & iucundo introitu animis hoium illabitur: admirationis prætexta uelata quã recte quis dixerit longũ & beatum honorẽ esse
M sine onere. Nam quid plus tribui potuit cõsuli q̃ datum est reo Metello qui cum cãm repetundarũ diceret: tabulæq; eiꝰ ab accusatore expostulatæ: ad nomen inspiciendũ circa iudicium deferrentur: totum consilium ab earũ contẽplatione oculos auertit: ne de aliqua re quæ in his relatæ erant uideret dubitas
N se. Non enim in tabulis sed in uita. Qu. Metelli: argumẽta sincere administratæ prouinciæ legenda sibi iudices crediderunt: indignum rati integritatem
O tanti uiri exigua cera & paucis litteris perpẽdi. Rex Antiochus bello q̄ cum Romanis gerebat filiũ africani a militibus suis interceptũ honoratissime excepit: regiisq; muneribus donatum ultro & celeriter patri remisit q̃q̃ ab eo tũ maxime finibus imperii pellebat: sed & rex lacessitus maiestatem excellẽtissi
P mi uiri uenerari q̃ suum dolorem ulcisci maluit. Gaius Marius in ꝓfundum miseriarum abiectus ultimarum ex ipo uitæ discrimine beneficio maiestatis emersit. Missus enim ad eum occidẽdum in priuata domo miturnis clausum: seruus pub. natione cimber & senem: & inermẽ: & squalore obsitum: strictũ gladium tenens aggredi nõ sustinuit: & claritate uiri obcecatus: abiecto ferro attonitus inde ac tremẽs fugit. Dandum est aliquid loci & alienigenis exemplis ut domesticis aspersa ipsa uarietate delectent.
Q Quãtum porro honoris athenis xenocrati: sapiẽtia pariter ac sanctitate claro tributum est: cũ testimonium dicere coactus ad aram accessisset: ut more eiꝰ ciuitatis iuraret oia se uere retulisse: uniuersi iudices consurrexerunt ꝓclamarũtq; ne iusiurãdum diceret quodq; sibimetipsis postmodum sentẽtiæ dicẽde loco remissuri non erant: sinceritati eius cõcedendum
R existimauerũt. Delapsa cælo sidera hominibus si se offerrant uenerationis amplius nõ recipient. Hæc de secundo: sequuntur de tertio. ℭ Ex libro tertio Valerii Maximi Autoritates & historiæ.

S Tingam quasi cunabula quædam & elementa uirtutis animiq; ꝓcedẽte tempore ad summũ gloriæ culmen puẽturi: certo cum indolis experimẽto dato gestus referam. Æmilius lepidus puer etiam: tum ꝓgres T
sus in aciem hostem interemit ciuẽ seruauit. Cuius tam memorabilis operis idex est in capitolio statua bullata & incincta prætexta senatusconsulto posita. Iniquum enim putauit eũ honori nundũ tempestiuum uideri: qui iam uirtuti maturus fuisset: ꝓcurrit igitur lepidus ætatis stabilimẽtum fortiter faciẽdi celeritate: duplicẽq; laudẽ e prælio rettulit: cuius eum uix spectatorem anni eẽ patiebant. Arma enim infesta: & districti gladii. & discursus teloꝝ & aduentantis equitatus fragor: & cõcurrentium exercituũ impetus: iuuenibꝰ quoq; aliquantũ terroris incutit: inter q; proelia gẽtis æmiliæ pueritia coronã mereri spolia rapere ualuit. Alcibiades ille græcus: cum ad V
huc puer ad periclem auunculũ suũ uenisset: eũq; secreto tristem sedentem uidisset: interrogauit qd iã tantam in uultu confusionem gereret: At illo dicente mandato se ciuitatis propilea mineruæ quæ sunt ianuæ arcis edificasse: consumptaq; in id opus ingẽti pecunia non inuenire quo pacto ministerii rationem redderet atq; ideo cõflictari. Ergo inquit quære potius quẽadmodũ rationem non reddas. Itaq; amplissimus uir & prudẽtissimus suo consilio defectus pueri usus est. Atq; id egit ut athenienses finitimo impliciti bello: rõnibus exigendis non uacarẽt.
Magnũ fortitudinis exemplũ antiquitas offert. Ro X
mani galloꝝ exercitu pulsi: cum se in capitolium & Y
in arce conferrent: inq; his collibus morari oẽs non possent: necessarium consilium in plana parte urbis relinquendoꝝ senioꝝ cæperunt: quo facilius iuuentus reliquias imperii tueretur. Cæterum ne illo quidem tam misero tanq; luctuoso tẽpore: ciuitas nostra uirtutis suæ oblita est: defuncti enim honoribꝰ apertis ianuis: in curilibus sellis: cum insignibꝰ magistratuũ quos gesserant sacerdotiorũq; quæ erant adepti consederũt: ut & ipsi in occasu suo splendorẽ & ornamenta præteritæ uitæ retinerent: & plebem ad fortius sustinendos casus suos animarent: uenerabilis eoꝝ aspectus primo hostibus fuit: & nouitate rei: & magnificentia cultus: & in ipso audaciæ genere commotis. Sed quis dubitaret quin & galli & uictores illam admirationẽ: mox in risum & in omne contumeliæ genus conuersuri essent. Non expectauit igitur hanc iniuriæ imanitatem. G. atilius: uerum barbam suã ꝑmulcenti gallo: scipionem uæhementi ictu capiti suo inflixit: eiq; ꝓpter dolorem ad se occidendum ruenti cupidus corpus attulit. Capi ergo uirtus nescit: patientia dedecus ignorat: fortunæ succumbere omni fato tristius ducit: noua & speciosa genera iteritus excogitat. si quisq; iterierit qui sic extinguit. Diuus Iulius certissima ueræ uirtutis effigies: cum innumerabili multitudine & feroci impetu neruioꝝ iclinari aciem suam uideret: timidus pugnanti militi scutum detraxit: eoq; tectus acerrime præliari cæpit: quo facto fortitudinem per totũ exercitum diffudit: labentemq; belli fortunam diuini animi ardore restituit. Idem alio proelio legiõis martæ aquiliferi ineundæ fuge gratia iam conuersum. faucibus compræhensum in contrariam partem detraxit: dexteramq; ad hostem tendens: quoꝝ

ſum tu inquit abis! Illic ſunt cum quibꝰ dimicamus
& manibꝰ quidem unū militē adhortatione uero tā
acri oium legionū trepidationē correxit: uinciq; pa
B ratas uincere docuit. Hetruſcis in urbē ponte ſubli
tio irrumpentibus horatius cocles extremā eiꝰ par
tē occupauit totūq; hoſtiū agmē donec poſt tergū
ſuū pōs abrumperet̃ infatigabili pugna ſuſtinuit:
atq; in patriā iminēti periculo liberatā uidit: arma
tus ſe in thyberim miſit: cuius fortitudinē dii imor
tales admirati incolumitatē ſincerā ei præſtiterunt.
Nā neq; altitudine deiectus quaſſatuſue: nec ponde
re armoꝝ præſſus: nec ullo uorticis circuitu actus:
nec telis quidē quæ undiq; ingerebant̃ læſus: tutum
natandi euentū habuit. Vnus itaq; tot ciuiū hoſtiū
in ſe oculos conuertit ſtupentes illos admiratione:
hos inter metū & læticiā hæſitantes: unuſq; duos ac
cerrima pugna conſortes exercitus alterū repellēdo
alterū repugnando diſtraxit. Deniq; unus urbi no
ſtræ tantū ſcuto ſuo: quātū thyberis alueo munimē
ti attulit. Quapropter deſcendentes hetruſci dicere
potuerunt. Romanos uicimus ab horatio uicti ſu
C mus. Publica religione conſecrata uirtꝰ nulla priua
ta laudatione indiget. Deforme eſt ut quos dignita
te p̄ſtamus ab his uirtute ſuparari. Potior eē debet ꝓ
D bis dignitatis ſine uita: q̃ uita ſine dignitate. Nunc
enim uidet̃ epaminūdas naſcit̃ qui ſic morit̃. Pom
peius qui dum legationis officio fungeret̃ a gentio
rege interceptꝰ: cum ſenatus cōſilia ꝓdere iuberet̃:
ardēti lucernæ admotū digitū cremandū præbuit.
Eaq; patiētia regi ſimul & deſperationē: tormentis
quicq̃ ex ſe cognoſcēdi excuſſit & expetēdæ populi
ro. amiciciæ magnā cupiditatem ingenerauit. Vetu
ſto macedoniæ more regi Alexādro nobiliſſimi pu
eri præſto erant ſacrificāti e qbꝰ unus turibulo arre
pto ante ipm̄ aſtitit: in cuiꝰ brachio carbo ardens de
lapſus eſt: quo etſi ita ureret̃ ut aduſti corporis eius
odor ad circūſtantiarū nares perueniret: tñ & dolorē
ſilentio preſſit: & brachiū īmobile tenuit: ne ſacrifici
um Alexādri aut concuſſo turibulo īpediret aut edi
to gemitu regias aures aſpgeret. Rex quoq; patien
tia pueri magis delectatus: hoc certius pſeuerantiæ
experimētū ſumere uoluit: conſulto enim ſacrifica
uit diutius: nec hac re eū ꝓpoſito repulit. Si huic mi
raculo darius inſeruiſſet oculos: ſciſſet eiꝰ ſtirpis mi
lites uinci nō poſſe: cuiꝰ īfirmā ætatē tāto robore p̄
G ditam aiaduertiſſet. Eſt & illa uæhemēs & conſtans
animi militia lr̄is pollens uenerabiliū doctrinæ ſa
croꝝ antiſtes ph̄ia: quæ ubi pectore recepta eſt ho
minū. inhoneſto atq; inutili affectu diſpulſo: totum
īſolide uirtutis munimēto cōfirmat: potētiuſq; me
H tu facit ac dolore. Nō enim faſtidioſo aditu uirtꝰ ex
citata: inuidia ingenia ad ſe penetrare patitur. Neq;
hauſtū ſui cū aliquo pſonarū diſcrimine largū mali
gnūue præbet: ſed oibꝰ æqualiter expoſita: quid cu
piditatis potiꝰ: q̃ quid dignitatis attuleris æſtimat:
inq; captu bonoꝝ ſuoꝝ tibiipſi pondus examinan
dum relinquit: ut quātū ſubire aio ſuſtinueris tantū
tecū afferas: quo euenit ut & humili loco nati ad ſū
mā dignitatē cōſurgāt: & generoſiſſimarū imaginū
fœtus in aliquod reuoluti dedecus acceptā a maio
ribus lucē in tenebras conuertant. In cunabula Tul I
li hoſtilii agreſte tuguriū cæpit: eiuſdē adoleſcentia
in pecore paſcēdo fuit occupata. Validior ætas im K
periū Ro. rexit & duplicauit. Senectus excellentiſſi
mis ornamentis decorata in altiſſimo maieſtatis fa
ſtidio fulſit. Marti uero portii Catonis incrementa L
publicis uotis expetenda fuerūt: qui nomen ſuū tu
ſculi ignobilæ romæ nobiliſſimū reddidit. Ornata
ſunt enim ab eo lr̄arū latinarū monimēta. adiuta di
ſciplina militaris: aucta maieſtas ſenatus. ꝓpogata
familia: in qua maximū decus poſterior ortus eſt ca
to. Quam matrē Euripedes: aut quē patrē Demo M
ſtenes habuerit ipſoꝝ quoq; ſæculo ignotū eſt. Alte
rius aūt matrē olera: alterius patrē cultellos uēdicaſ
ſe oium pene doctoꝝ lr̄æ loquunt̃. Sed quid aut illi N
us tragica: aut huius oratoria ui clarius. Age. Qui. O
fabii maximi: allobrogi ciuis & imꝑatoris clariſſimi
filius Quintus fabius maximus q̃ꝑditam luxuria
uitam egit: cuius ut cætera flagitiā obliterent̃: tamē
abundæ illo dedecore mores nudari poſſunt ꝙ ei.
Quintus pompeius p̄tor urbanus paternis bonis ī
terdixit. Neq; in tanta ciuitate illud decretū repræ
henderet inuētus eſt. Dolenter enim hoies ferebant
pecuniā quæ fabiæ gētis ſplendori ſeruire debebat
flagitiis diſiici. Ergo quem nimia patris indulgētia
hæredē reliquerat pub. ſeueritas exheredauit. Poſſe P
dit fauorē plebis Clodius pulcher: adhærenſq; po
ſtea fuluianæ ſtolæ: pugio militare decus muliebri
impio ſubiectū habuit: quoꝝ filius pulcher præter
q̃ ꝙ eneruē & frigidam iuuētam egit: perdito etiam
amore uulgatiſſime meretricis īfamis fuit mortiſq;
erubeſcēdo genere cōſumptus eſt. Auide eni abdo
mine deuorato: fæde ac ſordidæ intēperātiæ ſpūm
tradidit. Aiaduerto inq̃ periculoſum iter ꝓceſſerim Q
itaq; meipm̄ reuocabo: ne ſi reliqua eiuſdē generis
naufragia conſectari pſeuerauero: aliqua inutili re
latione implicer. Referam igitur pedē deformeſq;
umbras in imo gurgite turpitudinis ſuæ iacere pa
tiar. Satius eſt enim narrare qui illuſtres uiri in cul
tu: cæteroq; uitæ ritu aliqua ex parte nouando ſibi
indulſerint. Gaius duellius qui primū naualē trium R
phum ex pœnis rettulit: quotienſcunq; epulaturus S
erat ad funalē cereum præeunte tibicinæ & fidicinæ
a cœna domini reuerti ſolitus eſt. Inſignem bellicæ
rei ſucceſſum nocturna celebratione teſtando. Luciꝰ T
aūt ſilla cum imperator eſſet clamidato ſibi crepida
to habitu Neapoli ambulare deformæ non duxit.
Gaius uero marius poſt iugurtinum cimbrumq; & V
theutonicum triumphum: cantharo ſemper pota
uit: quoniam liber pater inclytum ex aſia ducens tri
umphum: hoc uſus poculi genere ferebatur: ut iter
ipſum hauſtum uini uictoriæ eius ſuas uictorias cō
pararet. Vegeta & ſtrenua igenia quo plus receſſus X
ſumunt hinc uæhementiores impetus edunt. Liuii Y
ſalinatoris æternæ memoriæ tradēdus animus: qui
cum Aſdrubalem exercitumq; pœnorum in umbra
deleſſet: & ei diceretur gallos & ligures ex acie ſine
ducibus & ſignis ſparſos ac palātes parua manu op
primi poſſe. Reſpōdit in hoc eis oportere parci ne
hoſtibus tantæ cladis domeſtici nuncii deeſſent. Ca

Z to uero ſuperior ſæpenumero ab amicis ad cauſæ di
ctatione uocatus nec ullo unq̃ crimine cõuictus: ad
ultimũ tantæ fiduciæ in ſua innocẽtia poſuit: ut ab
his in quæſtionẽ publicã deductus. Tiberium grac-
chũ a quo in adminiſtratione reip. ad multũ odium
diſſidebat iudicẽ depoſceret: qua qdẽ cum pſtãtia p-
aa tinaciã eorꝫ inſpectãdi ſe inhibuit. Actius poeta iu-
lio Cæſari ampliſſimo & ornatiſſimo uiro in colle
giũ poetarũ uenienti nunq̃ aſſurrexit: nõ maieſtatis
eius Imemor: ſed quia in cõparatione coium ſtudio
rũ aliquãto ſe ſuperiorẽ eẽ cõfideret: quapropter I-
ſolẽtiæ crimine caruit: quia ubi uoluminũ non ima
bb ginũ certamina exercebantꝰ. Ne euripedes qdẽ athe
nis arrogans uiſus eſt. Cum poſtulante populo: ut
ex tragœdia quandã ſniam tolleret ꝓgreſſus in ſcenã
dixit: ſe ut eũ doceret nõ ut ab eo diſceret fabulas cõ
cc ponere ſolere. Laudãdo pfecto fiducia eſt: quæ æſti
mationẽ ſui certo põdere examinat: tantũ ſibi arro-
gans: quãtũ a contẽptu & inſolentia diſtare ſatis eſt.
Itaq; etiã q; Alceſcidi tragico poetæ rñdit pbabile:
apud quẽ cũ quæreretꝰ q; ab eo triduo nõ ultra tres
uerſus: maximo impẽſo labore deducere potuiſſet:
atq; ipſe ſe centũ pfacile ſcripſiſſe gl'iaretꝰ: ſed in hoc
inquit intereſt q; tui in triduũ tãtũmodo mei in oẽ
tẽpus ſufficiẽt. Alterius enim fœcũdi curſus ſcripta
intra primas memoriæ mœtas corruerũt. Alterius
cõtante ſtilo elucubratũ opus per omne æui tẽpus:
A plenis gloriæ uelis efferetꝰ. Nobiliter ẽt uterq; ſpar-
tanus: & qui increpatꝰ a quodã qui in aciem claudus
deſcẽderet pugnare ſibi nõ fugere ppoſitum eẽ rñ-
dit. Et qui referẽte quodã: ſagittis perſarum ſolẽ ob
ſcurari ſolere: bene narras inquit: in umbra eni meli-
us præliabimur. Eiuſdẽ uir urbis atq; animi hoſpiti
B ſuo patriæ muros excelſos latoſq; oñdenti dixit. Si
mulieribꝰ iſtos cõparaſtis recte: ſi uiris turpiter. lex
C utilitati cædit. Nõ eſt eiuſdẽ & capere aliquos uelle
& timere. Fortiter ſe gerere in aduerſis rebꝰ qd aliud
eſt q̃ ſcæuientẽ fortunã in adiutorium ſui pudore ui
ctã conuertere. Perfecta ars fortunæ lenocinio defe
cta: iuſta fiducia nõ exuitꝰ: q̃q̃ ſe ſcit laude mereri: eã
etſi ab aliis nõ impetrat domeſtico tñ acceptam in-
dicio refert. An tu uitulline carũculæ q̃ impatori ue
teri mauis credere. Aptũ & aioſum bona fiduciæ pe
ctus emẽſo: quaſi debitũ opus ſupeſt cõſtantiæ rep-
D ſentatio. Cura enim ſic cõparatũ eſt ut quiſq; ſe ali-
quid ordĩe a recta mẽte cõplexum cõfidit: uel iã ge-
ſtum ſi obſtrectetꝰ acriter tueatꝰ: uel nõ editum ſi iter
pelletꝰ: ſine ulla cõtatione ad effectũ pducat. Vbi do-
meſtica quies ſeditionũ agitata fluctibus eſt priſce
cõſuetudinis autoritas cõuellitꝰ pluſq; ualet qđ uio
E lentia cogit: quã q; ſuadet & peipit uerecundia. Vt
humilitas amplitudinẽ uenerari debet: ita a nobili-
tate fouenda magis q̃ ſpernenda bonæ indolis noui
F tas eſt. Meuius cẽturio diui auguſti: cum Antonia-
no bello ſæpenumero excellentes pugnas edidiſſet:
improuiſis hoſtiũ inſidiis circũuẽtus. & ad Antoniũ
Alexandriã pductus: interrogatuſq; quidnam de eo
ſtatui deberet? Iugulari me inquit iube: quia nõ ſalu
tis beneficio: neq; mortis ſupplicio adduci poſſum:
ut eẽ cæſaris miles de ſnia deſinã: aut tuus eẽ incipiã

Cæterum quo conſtantius uitam contempſit: eo fa
cilius impetrauit. Antonius enim uirtuti eius inco G
lumitatẽ præſtitit. Phorion uero cum athenienſes rẽ
aliter atq; ipe ſuaſerat pſpere adminiſtraſſent: adeo
pſeuerans ſniæ ſuæ ppugnator extitit: ut in cõtione
lætari quidẽ ſe ſucceſſu eorꝫ: ſed tamen conſilium ſu
um aliquanto melius fuiſſe diceret. Nõ enim dãna-
uit quod recte uiderat: quia q; alius male conſulerat
bene geſſierant: fœlicius illud æſtimans hoc ſapien-
tius: plerũq; enim temeritatẽ caſus iuuat: & ubi par
uo conſilio propius aſpirat quo uæhemẽtius noce-
at deſperatius pdeſt placidi ſane miſericordes & libe
rales: omniq; ſuauitate temperati mores photionis
quos optime pfecto conſeuſus oium bonitatis co-
gnomine decorandos cenſuit. Itaq; cõſtãtia quæ na
tura rigidior uidebatꝰ leuis e manſueto pectore flu
xit. Syracuſanus qui quibuſdã momẽtibus ut aduer H
ſus eraclidem & callippum: quorꝫ fidei plurimum
credebat tanq̃ inſidias ei nectentes cautior eſſet: Rñ
dit uita ſe malle excedere q̃ metu uiolentæ mortis
amicos inimicis iuxta ponere. Hæc de tertio: ſequũ
tur de quarto. ℭ Ex libro quarto Valerii Ma-
ximi Hiſtoriæ & Autoritates.

Ranſgrediar nunc ad ſaluberrimam par I
t tem animi moderationẽ quæ mẽtes no
ſtras impotentiæ & temeritatis incurſu
tranſuerſas fieri non patitꝰ: quo euenit ut
repræhenſionis morſu ſit uacua: & laudis quæſtu ſit K
opulentiſſima. Multo enim multoq; ſeipſm q̃ hoſtẽ
ſuperare operoſius eſt: nec aduerſa ppera feſtinati-
one fugiente: nec ſecunda effuſo gaudio apprehẽdẽ
tem. Dolor moderationi cedere debet. Sumpſiſſem
a te ſupplicium niſi tibi iratus eſſem. Malo impuni
tum te dimittere quapropter iam iuſto grauius pu
nire. Forſitan enim & nos cum in gradu dignitatis
noſtræ eſſemus aliquid tale fecimus qua tranquilli-
tate conſilii ipſe ſibi conditionem exilii placidiorem
reddidit. Ea enim demum tuta eſt potentia quæ ui- L
ribus ſuis modum imponit. Marcus rutilius cenſo-
rinus iterum cenſor creatus: ad contionem populũ
uocatum q̃ potuit grauiſſima oratiõe corripuit: q;
poteſtatem eam ſibi bis detuliſſet: cuius maiores ga
nimis magna uideretur tempus coartandum iudi-
caſſent: uterq; recte & cenſorinus & populus: alter
enim ut moderate honores crederẽt præcepit: alter
ſe moderato credidit. Quintus ſcæuola excellentiſſi M
mus uir teſtis in reum productus: cum id reſpondiſ
ſet: q; ſalutem periclitantis magnopere læſurus ui-
debatur diſcedens adiecit: ita ſibi credi oportere ſi &
alii idem aſſeueraſſent: quoniam unius teſtimonio
aliquem credere peſſimi eſſet exẽpli & religioni igitꝰ
ſuæ debitam fidem: communi utilitati ſalubre conſi
lium reddit. Numidicus merellus populari factio- N
ne patria pulſus: in aſiam receſſit: in qua cum ei for
te ludos trallibus ſpectanti: litteræ redditæ eẽnt qui
bus ſcriptum erat: maximo ſenatus & populi cõſen
ſu: redditum illi in urbem datum non e theatro pri-
us abiit q̃ ſpectaculum ederetur. Non læticiam ſuã
proxime ſedentibus ulla ex parte patefecit: ſed ſum
mum gaudium intra ſe continuit. Eundem conſtat

pari uultu & exulē fuisse & restitutum. Adeo mode
rationis beneficio medius semp inter secūdas & ad-
uersas res animi firmitate uersatus est. Temperata
O Platonis moderatio. Nam cum aduersus delictū ser
ui uæhemētiꝰ exarsisset ueritus ne ipe uindictæ mo
dum despicere nō posset: speusippo amico castiga-
tionis arbitriū mandauit. deforme sibi futurū existi
mans: si cōmisisset ut parem rephensionē culpa ser-
P ui: & aiaduersio platonis mereret. Idem plato cum
audisset xenocratem discipulū suū de se multa ipie
locutū: sine ulla cūctatione criminationem respuit:
cūq; institisset toruo uultu index cām quærēs: cur si
bi fides nō adhiberet. Adiecit nō eē credibile ut quē
tantope amaret ab eo inuicē nō diligeret postremo
cum ad iusiurandū inimicicias afferētis malignitas
cōfugisset: ne de periurio eiꝰ disputaret affirmauit
nunq̄ xenocratē illa dicturū fuisse: nisi ea dici expedi
re sibi iudicasset. Nō in corpore mortali: sed in arce
cælesti & quidē armatū animū eius uitæ stationem
putes peregisse: humanoꝝ uitioꝝ incursus a se inui
cta pugna repellentē: cūctosq; uirtutis numeros al-
Q titudinis suæ sinu clausos custodientē. Stasippus re
geates hortantibꝰ amicis ut grauē in administratio
ne reip. emulū sed alioquin probū & ornatū uirum
qualibet rōne uel tolleret uel summoueret: negauit
se facturū: ne quē in tutelā patriæ bonus ciuis locū
obtineret malus & iprobus occuparet: seq; potiꝰ uæ
hemēter aduersario urgeri: q̄ patriā egregio aduo-
R cato carere præpotauit. A piscatoribꝰ in milesia re-
gione euerriculū trahentibꝰ quidā iactum emerat:
extracta deinde magni ponderis aurea delphica mē
sa orta cōtrouersia est. Illis piscium capturā uēdidis
se affirmantibꝰ: hoc fortunā tractus se emisse dicen-
te: qua contētione pp nouitate rei & magnitudinē
pecuniæ ad uniuersum ciuitatis eius populū delata:
placuit apollinē delphicū cōsuli: cuinam adiudicari
mēsa deberet: deus rñdit illi esse dandā qui sapientia
cæteros pstaret. Tum illi milesio talenti mēsam de-
derūt: ille cessit eā bianti: bians pitaco: is ptinus alii:
deincepsq; p oim septē sapientū orbē ad ultimū ad
solonē puenit: qui & titulū amplissimæ prudentiæ
S & præmiū ad ipm appollinē transtulit. Atiochus a
Lucio scipione ultra thaurū montē imperii finibus
summotus: cum asiā puinciā uicinasq; ei gentes ade
misset: grās agere populo Romano: nō dissimulan
ter tulit: qđ nimis magna pcuratione liberatus mo
dicis regni terminis uteret. Et sane nihil est tam per
clarū aut tam magnificū quod nō moderatione tē-
T porari desideret. Trāsgrediamur ad egregiū huma-
ni animi affectū: quē ab odio ad grām deflexū equi-
dem cum læto stilo psequamur. Nam si placidum
mare ex aspero: cælūq; ex nubilo serenū hilari aspe
ctu sentit: sic bellū pace mutatum plurimū gaudii
affert. Speciosius aliquāto iniuriæ beneficiis uincun
V tur: q̄ mutui odii ptinacia pensant. M. æmilius lepi
dus bis consul & pontifex maximus splendoriq; ho
noꝝ par uitæ grauitate: diutinas ac uæhemētes ini
micitias cum fuluio flaccho eiusdem amplitudinis
uiro gessit: quas ut simul censores creati sunt in cam
po deposuit: existimans non oportere eos priuatis

inimiciciis dissidere qui pub. summa iuncti eēnt po
testate. Clarū etiā in aphricano supiore: ac tyberio A
graccho depositarū inimiciciarū exēplū. Siquidē ad
cuius mēsæ sacra odio dissidentes uenerant ab ea: &
amicicia & affinitate iuncti discesserūt. Nō contentꝰ
enim scipio autore senatu in capitolio iouis epulo
cum graccho cōcordiā cōmunicasse filiam quoq; ei
corneliā ptinus ibi despondit. Magna cura pcipuo
q; gaudio referendū est: quātopere libidinis & aua-
ritiæ: furori similes impetus ab illustrium uirorum
pectoribus consilio & rōne summoti sunt. Quia hi B
demum penates: ea ciuitas: id regnum æterne i gra-
dum facile steterit: ubi minimū uiriū ueneris pecu-
niæq; cupido sibi uēdicauerit. Naꝫ quo hæ generis
humani certissimæ pestes penetrarunt: iniuria do-
minat: infamia flagrat quibus relictis cōtrarios his
tam diris uitiis mores cōmemoramꝰ. Locuplex est C
non multa possidens sed modica desiderans. Quæ
urbs uoluptati plurimū tribuit imperiū maximū
amisit: quæ labore delectata est occupauit. Et illa li-
bertatem tueri nō ualuit. Hæc etiā donare potuit.
De pub. ministerio nihil cuiq̄ præter laudem bñ ad D
ministrati officii accedere debet. Non auri & argen-
ti: sed amplitudinis pondus existimandum est. Præ
tori non solum manus a pecuniæ lucro: sed etiā ocu
los a libidinoso aspectu cōtinentes eē debere. Mar- E
cus curius cum italia pyrrhum regem exegisset: ni-
hil omnino ex præda regia qua exercitum urbemq;
ditauerat attigit: decretis etiam a senatu septēnis iu
geribus agri populo: sibi aūt quinquaginta: popu-
laris assignationis modum non excessit: parum ido
neum reip. ciuem existimans qui eo quod reliqs tri
bueret contētus nō esset. Idem Samnitum diuitias
per legatos missas contempsit: uultum risu soluens:
narrare inquit samnitibus. M. Curium malle locu-
pletibus imperare q̄ ipm fieri locuplerē: atq; istud
ut præciosum ira malo hoium excogitatū munꝰ re-
troferte: & mementote nec acie me uinci: nec pecu-
nia corrumpi posse. Sophocles ætate iam senior: cū F
ab eo quidam quæreret: an etiam nunc rebus uene-
ris uteretur? Dii meliora inquit: Libenter eni istinc
tanq̄ ex aliqua furiosa profugi dominatione. Phyr G
ne nobile athenis scortum iuxta Xenocratem uino
grauem accubuit: pignore cum quibusdā iuuenibꝰ
posito an temperantiam eius corrumpere posset:
quam nec tactu nec sermone aspernatus quoad uo-
luerat in sinu suo moratam propositi irritam dimi
sit: factum sapientia imbuti animi abstinēs: sed me
retriculæ quoq; dictu perq̄ facetum: deridentibus
enim se adolescentibus: quia tam formosa tanq; ele
gans: poti senis animum illecebris pellicere nō po
tuisset: pactumq; uictoriæ precium flagitantibus:
de homine se cum his nō de statua posuisse pignus
respondit potest ne ex hæc xenocratis continentia
a quoq̄ magis uere magisq; proprie demonstrari q̄
ab ipsa meritricula expræssa est? Phyrne pulchritudi
ne sua nulla ex parte constantissimam eius abstinē
tiam labefecit. Omnia nimirum habet qui nihil cō- H
cupiscit: eo quidem certius q̄ qui cuncta possidet: qa
dominum rerum collabi solet. Bona mens præfer-

tur diuitiis bonæ mentis usurpatio nullum tristio-
ris fortunæ recipit icursum. Itaq; quorsum attinet:
aut diuitias in prima fœlicitatis parte: aut pauper-
tatem in ultimo miseriarum statu ponere: cum & il
larum frons hilaris multis intus amaritudinibus sit
referta: & huius horridior aspectus solidis & certis
I bonis abundet. Quos pericula reipu. imperatores
afferebant: angustiæ rei familiaris (quid cesso pro-
prium nomen ueritati reddere) bubulcos fieri coge
K bant. Nihil eorum quæ uirtuti debentur emere pe/
cunia licet. Quid mendicam fortunam quasi præci-
puum generis humani malum diuturnum cõuitiis
laceramus? quæ ut non abundantibus ita fidis hube
ribus publiculas: elios: fabricios: curios: scipiones:
scauros: hisq; paria robora uirtutis aluit. In gaii fa/
L bricii & Qu. æmilii papii principium sæculi sui do-
mibus argentum fuisse confitear oportet. Vterq;
enim patellam deorum & salinũ habuit: sed eo lau-
tius fabricius ꝙ patellam suam corneo pediculo su-
stinere uoluit. papus quoq; satis animose qui cum
hæreditatis nomĩe ea accepisset religionis causa alie
M nanda non putauit. Atilium autem qui ad eum ar-
cessendum a senatu missi erant: ad imperium popu
li Ro. suscipiendum sæmen aspergentem uiderũt:
sed ille rustico opere attritæ manus salutem publicã
stabilierunt ingentes hostium copias pessundede/
runt. Quæq; uero modo arantium bouum iugum
rexerant: triumphalis currus habenas retinuerunt.
Nec fuit his rubor eburneo scipione deposito agre-
stem stiuam aratri repetere potest pauperes conso-
lati Atili⁹: sed multo magis docere locupletes: q̃ nõ
sit necessaria solidæ laudis cupidini anxia diuitiarũ
L comparatio. Verecundia enim iustissimis uiris præ
cepit ut priuatas facultates negligerent: publicas q̃
amplissimas esse cuperent: digna cui perinde ac cæ-
lesti numini templa extruantur aræq; cõsecrentur:
quia parens est omnis honesti consilii tutela solem-
nium officiorum: magistra innocentiæ: cara proxi-
mis: accepta alienis omni loco. omni tempore fauo
M rabilem præ se referens uultum. Excellentis pulchri
tudinis adolescens Spurina! cum mira specie com-
plurium fœminarum illustrium sollicitaret oculos:
ideoq; uiris ac parentibus earum se suspectum esse
sentiret: oris decorem uulneribus cõfudit deformi-
tatem sanctitatis suæ fidem quam formã irritamẽ-
tum alienæ libidinis esse maluit. Vbi idem & maxi-
mus & honestissimus amor est: aliquanto præstat
O morte iungi q̃ distrahi uita. Tuos castissimos ignes
portia. M. catonis filia: cuncta sæcula debita admira
tione prosequentur: quæ cum apud Philippos ui-
ctum & interemptum uirum tuum brutum cogno
sceres: quia ferrum non dabatur ardentes ore carbo
nes haurire non dubitasti: muliebri spiritu uirilem
P patris exitum imitata Hypsicratea quoq; regina mi
tridatem coniugem suum effusis charitatis habenis
amauit: propter quem præcipuum formæ suæ de-
corem in habitum uirilem cõuertere uoluptatis lo
co habuit. Tonsis enim capillis equo se & armis as-
suefecit: quo facilius laboribus & periculis eius inter-
esset: quinetiam uictum a Gn. pompeio per effera-

tas gentes fugientem: animo pariter & corpore in-
fatigabili secuta est: cuius rãta fides asperarum at-
que difficilium rerum. mythridati maximum so/
lacium & iucundissimum lenimentum fuit: cum
domo enim & penatibus uagari se credidit uxore si
mul exultante. Contemplemur nunc amiciciæ uin
culum potens & præualidum: neq; ulla ex parte san
guinis uiribus inferius hoc etiam certius & explora
tius: ꝙ illud nascẽdi sors fortuitum opus: hoc unus-
cuiusq; solido iudicio inchoata uolnntas contrahit.
Itaq; celerius sine repræhensione propinquũ auer-
sere q̃ amicum: quia altera directio iniquitatis. alte-
ra utiq; leuitatis crimimini subiecta est. Cum enim
deserta sit futura uita hominis: nullius amiciciæ cin
cta præsidio: tam necessatium subsidium temere as-
sumi non debt: semel autẽ recte apprænhensum sper
ni non conuenit. Sincere uero fidei amici præcipue
in aduersis rebus cognoscitur: in quibus quicq̃ præ
statur totum a constanti beniuolentia proficiscitur
fœlicitatis cursus quia maiore ex parte adulatiõi q̃
charitati erogaẽ: certe suspectus est: perinde ac plus
semper petat q̃ ipendat. Accedit huc ꝙ infractæ for
tunæ homines magis amicorum studia desiderant
uel præsidii uel solacii gratia. Nam læta quidem &
prospera negocia: utpote cum diuina suffragatio-
ne foueantur humana minus indigẽt. Tenaci⁹ igiẽ
eoꝝ noĩa posteritatis memoria apphendit: qui ad-
uersus amicoꝝ casus nõ deseruerũt: q̃ qui ꝓsperum
uitæ cursum comitati sunt. Quis illum sceleratũ pu R
tasset fuisse si tacuisset! quis nõ etiam sapientẽ si pro
necessitate tpis locutus esset. Verũ nulla tã modesta
fœlicitas est quæ malignantes dentes uitare possit.
Et quo secessu quosdã fugeris! aut quib⁹ insulis mise
ricordiæ ꝓmulseris! ne alienis malis ꝑinde ac bonis
suis lætenẽ & gestiãt! diuites sunt alioꝝ iacturis: lo-
cupletes calamitatib⁹: imortales funeribus. Sed illi
quatenus alienis incõmodis: suoꝝ adhuc expertes i
sultent: optima uindex insolentiæ uarietas huma-
næ cõditionis uiderit. Incepto nãq; egregio nẽ irri
to euẽtu existimari debet. Damõ & pythias pytha- S
goricæ prudẽtiæ sacris iniciati tam fidelem inter se
amiciciã iunxerũt: ut cum alterũ ex his dionysius sy/
racusanus interficere uellet: atq; his tpus ab eo quo
prius q̃ periret domum ꝓfectus res suas ordinaret
impetrasset: alter uadẽ pro se reditu eius tyrãno da
re nõ dubitauit. Solutus erat ꝑiculo mortis qui mo
do gladio ceruices subiectas habuerat. Eidem caput
suũ subiecerat cui securo uiuere licebat. Igiẽ oẽs & i-
ꝑtimis dionysius nouæ atq; ancipitis rei exitũ spe-
culabanẽ. Approbinquante igitur deinde finita die
nec illo redeunte: unusquisq; stultitiæ tam temerari
um sponsorem damnabat: atq; his nihil se de amici
cõstantia metuere ꝑdicabat. Eodem aũt momento
& hora dionysio constituta: eam qui acceperat sup-
uenit. Admiratus amborum animum tyrannus fi-
dei remisit: isuperq; eos rogauit: ut se in societatem
amiciciæ tertium sodalicii gradũ intima culturũ be
niuolẽtia reciperẽt. hæccine uires amiciciæ mortis
contẽptũ ignorare: uitæ dulcedinẽ extinguere: cru-
delitatẽ mãsuefacere: odiũ in amorẽ cõuertere bñfi-

cio pænam pensare potuerunt:quibus tantum pæ
ne uenerationis:quātū deoꝝ immortaliū cerimo-
niis debetur. Illis enim publica salus: his priuata
A cōtinet. Liberalitatē duo sunt maxime probabiles
fontes:ueꝝ iudiciū & honesta beniuolētia. Nam cū
ab his oritur tum demum ei ratio constat. Dono āt
ipsi gratiā magnitudo quidem sua:sed efficaciorem
aliquanto oportunitas conciliat. Proni studii certiꝰ
iudicium est supra uires niti:q̄ uiribus ex facili uti.
Alter enim quod potest pstat:alter plus etiam q̄ po
test. Fabius in honorē patriæ paupertatem inopia
mutauit. Omne pclari facti decus crebra memoria
in seipso reuirescit. Tanta cælu꜡ clamoris alacritate
cōpleuerunt:ut certe cōstat aues quæ superuolabāt
B attonitas pauentesq̄ decidisse. Agrigentinus gillia
quē propemodum ipsius liberalitatis præcordia cō
sistat habuisse. Erat opibus excellens. sed multo etiā
aīo q̄ diuitiis locupletior:semperq̄ in erogāda q̄ in
corroganda pecunia occupatus:adeo ut domus eiꝰ
quasi quædam munificētiæ officina crederetur. Illic
enim publicis usibus apta monumēta extruebātur
Illinc grata populi oculis spectacula edebantur. Il-
linc epularum magnifici apparatus latentisq̄ anno
næ subsidia oriebātur. Et cū hæc uniuersis priuatim
alimenta inopia laborātibus:dotes uirginibus pau
pertate præssis:subsidia detrimentorum incursū q̄s
satis erogabantur. hospites quoq̄ tum urbanis pe-
natibus: tum etiam rusticis tectis benignissime ex-
cepti uariis muneribus ornati dimittebantur. Quo
dam uero tēpore quingētos simul gelentium equi-
tes ui tempestatis in possessiones suas compulsos:
aluit & uestiuit. Quid multa non mortalem aliquē:
sed propriæ fortunæ benignum esse diceres sinum
Ergo quod gillias possidebat omniū quasi commu
ne patrimonium erat:pro cuius salute & incremen
tis tum Agrigētina ciuitas:tum etiam uicinæ regio
nes uotis excubabant. Collocato e cōtraria parte ar
cas inexorabilibus claustris obseruatus:nonne præ
stantiorem aliquanto existimes illam impensam q̄
hanc custodiam. Hæc de quarto:sequitur de qnto.

¶ Ex libro quīto Valerii maximi historiæ & Autoritates.

C Iberalitatis quas aptiores commites q̄
humanitatem & clementiam dederim?
quoniam idē genus laudis expetit. Qua
rum prima inopia: proxima occupatio
ne:tertia ancipiti fortuna præstatur. humanitatis
autem dulcedo etiam efferata barbarorum ingenia
penetrat:orbosq̄ & truces hostium mollit oculos:
ac uictoriæ insolētissimos spiritus flectit. Nec illi ar
duum atq̄ difficile est inter arma contraria: Inter di
strictos cominus mucrones placidu꜡ iter reperire:
uincit iram:prosternit odium:hostilemq̄ sanguinē
D hostilibus lachrimis miscet. Ea demum uictoria &
apud deum & apud homines minime inuidiæ habi
tura est:quæ plurimum humanitatis habet. Nam
& si egregium est hostem abiicere: non minus tamē
laudabile infœlici scire misereri. Æque pulchrū est
E & uincere reges & facere. Mortalium negocia fortu
na uersat. Philostratus archynienfium tyrānus; qui
adolescēs quidam amore filiæ eius uirginis accēsus
in publico obuiam sibi factā osculatus esset: exoran
te uxore ut ab eo capitale suppliciū sumeret. Respō
dit: Si eos qui nos amant interficiamus:quid his fa
ciemus quibus odio sumus? Minime digna uox:cui
adiiciatur eam ex tyranni ore de humanitate manas
se. In hunc modum filiæ iniuriam tulit:suam multo
laudabilius. Pyrrhus rex audierat quosdam in con- F
uiuio tarentinorum parum honoratu꜡ de se sermo
nem habitum:accersitus qui ei interfuerunt percū-
tabatur. an ea quæ ad aures ipsius peruenerant di-
xissent. Tum ex his unus; nisi inquit uinum nobis de
fecisset ista quæ tibi relata sunt:pro his quæ de te lo-
cuturi eramus ludus ac iocus fuissent. Tam urbana
crapulæ excusatio:tanq̄ simplex ueritatis confessio
iram regis cōuerti in risum. Qua quidē clæmentia
& moderatione assecutus est ut & sobrii sibi tarenti
ni gratias agerēt. & ebrii bene præcarentur. Eleuet G
aliquis pmia uirtutis:cum animaduertat fortes ui-
ros fœlicius sepeliri q̄ ignaros. Inter armorū strepi
tum uerba iuris ciuilis exaudiri nō possunt. Satius
est ab iniustissimis circūueniri q̄ benemerito gratiā
non referre. Sane amplissimæ & speciosissimæ diui H
tiæ sunt fœliciter erogatis beneficiis late posse cen-
seri. Liberalis populus ro. magnitudie muneris qđ
Athalo regi Asiam dono dedit:sed Athalus etiā te-
stamenti æquitate gratus. qui eandem asiam popu
lo ro. legauit. Itaq̄ nec huius munificētia:nec illius
tam memor beneficii animus tot uerbis laudari po
test:q̄ amplissimæ ciuitates uel amicæ donaræ uel
pie redditæ sunt. Quid abest qui publica dementia I
sit existimanda. summo consensu maximas uirtu-
tes quasi grauissima delicta punire:beneficiaq̄ iniu
riis reprēdere? Quid cū ubiq̄ intolerabile uideri de
bet in qua urbe aduersus ingratos actio constituta
est? Et recte quia dandi & accipiēdi beneficii cōmer-
cium: sine quo uix uita hominum constat tollit quis
q̄ benemerito parē referre gratiam negligit. Quā
tam ergo repræhensionem merentur: qui cum æqs
sima iura sed iniquissima ingenia haberent:moribꝰ
suis q̄ legibus uti ualuerunt. Marcus Cicero. G. po
pilium lenate꜡ picenæ regionis togatu. M. celii:nō K
minori cura q̄ elegantia defendit:eumq̄ causa ad-
modum dubia fluctuātem saluū ad penares suos re-
misit: hic popilius postea nec re nec uerbo a Cicero
ne læsus ultro. M. antonium rogauit:ut ad illū pro
scriptū persequendū & uigilandum mitteretur. Im
petratisq̄ detestabilis ministerii ptibus gāudio exul
tās: gaietā cucurrit: & uiꝝ (omitto q̄ amplissimæ
dignitatis certe salubri studio & pstantis officii pri-
uatim sibi uenerandū) iugulum præbere iussit ac
protinus caput Romanæ eloquētiæ & pacis clarissi
mā dexteram: per summū & securum ocium ampu
tauit. Eaq̄ sarcina tanq̄ opimis spoliis alacer in ur-
bem reuersus est. Neq̄ ei scælestum portanti onus
succurrit: illud se caput ferre qđ pro capite eiꝰ quo-
dā perorauerat. Inualide ad hoc monstrū sugillan
dum litteræ quoniā qui talē casum Ciceronis satis
digne deplorare queat: alius Cicero non extat. Cō- L
mentabilis pietas est quæ māsuetis parentibꝰ pstat

sed manilius quo horridiorem patrem habuit: hoc
laudabilius eius periculo subuenit: qui ad diligēdū
præter naturalem amorem nullo idulgentiæ blādi-
mēto inuitatus fuerat. Nulla enim acerbitate fortu
næ nullis sordibus preciū caræ pietatis euilescit: qn
etiam eo certius quo miserius experimentū habet.
Cæteræ enim uirtutes admiratiōis tātūmodo mul
tū: pietas uero etiā amoris plurimū meret. prima
& optima rerꝫ natura pietatis est magistra: q̄ nullo
uocis ministerio nullo usu litterarꝫ indigēs: ꝓpriis
ac taciris uiribus caritatē parētū liberorū pectorib⁹
infundit. Quid ergo doctrina ꝓficit ut pollitiora. s.
nō ut meliora fiant igenia: quoniam quidem solida
M uirtus nascitur magis q̄ fingitur. Sanguinis igenui
mulierem prætor apud tribunal suum capitali cri-
mine dānatam triumuiro necandam in carcere tra-
didit. Quā receptam is qui custodiæ præerat mise-
cordia motus nō protinus strāgulauit: aditū quoq
ad eā filiæ sed diligēter excussæ nequid sibi inferret
dedit existimās futurꝫ ut media consumeret. Cum
autem iam plures dies itercederēt: secū ipse quærēs
quidnā esset pro tandiu sustētaret: curiosius obser-
uata filia animaduerterit illā exerto hubere famē
matris lactis sui subsidio lenitētem. Quæ tam admi
rabilis spectaculi nouitas ab ipso ad triūuirum: a tri
umuiro ad ꝑtorem a prætore ad cōsilium iudicum
ꝑlata remissionē pœnæ mulieri ipetrauit. Quid nō
penetrat aut quid nō excogitat pietas? quæ in carce
re seruandæ genitricis nouā rōnem inuenit. Quid
enim tam inusitatum: quid tam inauditū q̄ matrē
natæ huberibus ali? putauerit hoc aliquis contra na
turam factum nisi diligere parentes prima naturæ
A lex esset. Quā copiosæ enim suauitatis illa recorda-
tio est in eodem domicilio anteq̄ nascerer habitaui:
in iisdem incunabulis infantiæ tempus peregi: eos-
dem appellaui parentes: eadem pro me nota excu-
buerūt: parem ex maiorum imaginibus gloriā tra-
xi. Cara est uxor. dulces liberi. iucūdi amici. accepti
affines. sed postea cognitis nulla beniuolentia acce-
dere debet quæ fraternam exhauriat. Tantū enim
B Tiberius princeps parensq noster. insitum animo
amorem fratris drusi habuit: ut cum Ticini quo ui-
ctor hostium ad cōplectēdos parētes uenerat: gra-
ui illum & periculosa ualitudine in egrimonia flu-
ctuare cognouisset: ꝓtinus inde metu attonitus erū
peret. Iter quoq q̄ rapidū q̄ & præceps uelut uno
spiritu corripuerit: eo patet ꝙ Alpes. Renumq trans
gressus diē ac nocte mutato subinde equo ac habi-
tu. ducēta milia passuum per modo deuictam bar-
bariā namanthabagio duce solo comite contentus
euasit. Sed eum maximo tūc labore & periculo im-
plicatū. mortaliumq frequētia defectū: sanctissimumq
pietatis numen & dii fautores eximiarꝫ uirtutum
& fidissimus romani imperii custos Iuppiter co-
comitatus est. Euersa domo reip. status manere po
test: urbis ruina penates oium secum trahat necesse
C est. Vbi sunt superbæ carthaginis alta moenia! ubi
maritima gloria inclyti portus! ubi cunctis littori-
bus terribilis classis! ubi tot exercitus! ubi tantus eq
tatus! ubi imenso aphricæ spacio contenti spiritus!

Oīa ista duobus scipionibus fortuna partita est. Ni
hil est igitur excepta uirtute quod mortali manu &
animo immortale quæri possit. Cum in media par I
te fori Romæ: uasto ac repentino hiatu terra subsi-
deret: responsumq esset: ea re illum tantūmodo cō
pleri posse: qua po. ro. plurimum ualeret: Curtius
& generis & animi nobilissim⁹ adolescens interpræ
tatus urbem nostrā uirtute & armis præcipuæ ex
cellere militaribus insigniis ornatus equum cōscen
dit: eūq uehæmēter admotis calcaribus præcipitē
in illud profundū egit. Sup quē uniuersi ciues ho-
noris gratia certatim fruges iniecerūt continuoq
terra pristinum habitum recuperauit. Magna po-
stea decora in foro romano fluxerūt. nullū tamē ho
dieq pietate Curtii erga patriam clarius obuersat
exēplū. Seleuci regis filius Antiochus: nouercæ stra E
tonices infinito amore correptus: memor q̄ imbro F
bis facibus arderet: impium pectoris uulnus pia dis
simulatione cōtegebat: Itaq diuersi affectus iidem
uisceribus ac medulis iclusi: summa cupiditas & ma
xima uerecūdia: ad ultimā tabem corpus eius rede-
gerāt. Iacebat ipse in lectulo moribundo similis: la-
mentabant necessarii. pater mœrore prostratus de
obitu unici filii deq sua miserrima orbitate cogita-
bat totius domus funebris magis q̄ regius erat uul
tus. Sed hanc tristitiæ nubem leptinii mathematici
uel ut quidam tradunt Gasistrati medici prouiden
tia discussit. Iuxta enim Antiochum sedens: ut eum
ad itroitum stratonices rubore profundi: & spiritu
increbescere: eaq egrediente pallere: & exercitatiōe
anhelitum subide recuperare aīaduertit: curiosiore
obseruatione ad ipsam ueritatem penetrauit. Intrā
te enim stratonice & rursus abeūte: brachium adole
scentis dissimulāter appræhendēdo modo langui-
diore modo uegetiore pulsu uenarū cōperit: cuius
morbi æger esset: ꝓtinusq id seleuco exposuit. Qui
carissimam sibi cōiugem filio cedere non dubitauit
ꝙ in amorem incidisset fortunæ acceptū referēs: ꝙ
dissimulare eū usq ad mortē paratus esset: ipsi⁹ pu
dori iputās: Subiiciat animis. senex. Rex amās iam
patebit q̄ multa quāq difficilia paterni affectus in-
dulgētia supauit. Lucius brutus gloria par Romu- G
lo. Quia ille urbem: hic libertatem romanam condi
dit: filios suos Tarquini dominationem a se expul-
sam reducētes: summū iperiū obtinēs cōpræhēsos:
Proq tribunali uirgis cesos: & ad Palum religatus
securi ꝑcuti iussit. Exuit patrē ut cōsulem ageret: or H
busq uiuere quā publicæ uidictæ deesse maluit. Lu-
cius Agelius omnibus honoribus ad cēsurā defun-
ctus: Cum grauissima crimina de filio in nouercā
commissum stuprum & paricidium excogitatū ꝓ-
pemodū explorata haberet: nō tamē ad uindictam
ꝓcurrit cōtinuo: sed pene uniuerso senatu adhibito
in cōsiliū: & expositi suspitionibus: defendi se adole
scenti potestatē fecit: inspectaq diligentissime cau-
sa absoluit eum tum cōsilii: tum etiam sentētia sua.
Quod si impetu iræ abstractus sæuire festinasset:
admisisset magis scelus q̄ uindicasset. Anaxagoras I
audita morte filii: nihil mihi iquit inexpectatū: aut
nouum nuncias: ego enim illū ex me natum sciebā

esse mortalem:hac uoces utilissimis praeceptis imbuta uirtus emittit:quas siquis efficaciter auribꝰ receperit non ignorabit ita liberos esse procreandos:
ut meminerit his a rerum natura & accipiendi spiritus:& reddendi eodem momento temporis legem
dictã:atq; ut neminem moti solere qui nõ uixerit:ita
ne uiuere aliquem quidem posse qui non sit moriturus.Haec de quinto.Sequuntur de sexto.

¶Ex libro sexto Valerii maximi historiae & Autoritates.

K Vx romanae pudicitiae Lucretia:cuius uirilis animꝰ maligno errore fortunae muliebre corpus sortitus est.a Tarquinii regis superbi filio per uim stuprũ pati coacta:cũ grauissimis uerbis iniuriam suam in consilio necessariorũ deplorasset:ferro se q̃d ueste tectum attulerat interemit:causamq; tam animoso interitu
imperium consulare pro regio permutãdi populo
L ro.praebuit.Quid.p.menius:q̃ seuerum pudicitiae
custodẽ egit?In libertũ namq; ad madũ sibi gratum
animaduertit:quia eũ iam nubilis aetatis filiae osculum dedisse cognouerat:cũ praesertim non libidine
sed errore lapsus uideri posset.Caeterũ amaritudine paenae teneris adhuc puellae sensibus castitatis disciplinam ingenerari magnũ aestimauit:eiq; tam tristi exemplo praecepit:ut non solum uirginitatem
illibatã:sed etiam oscula ad uirum sincera perferret.
M Senectutis ultimae mulier quaedam syracusis:omni
N bus tyrãni dionysii exitium propter nimiam morũ
acerbitatẽ & intolerabilia onera uotis expetentibus
sola quottidie matutino tẽpore deos ut incolumis
& sibi superstes esse orabat.Quod ubi is cognouit:
nõ debitam sibi admiratus beniuolentiam accersit
eam & quid ita hoc:aut quo merito suo hoc faceret
interrogauit?Tum illa certa est inquit ratio ppositi
mei:puella enim cũ graue tyrrãnũ haberemus carere eo cupiebam:quo interfecto aliquando deterior
arcem occupauit:eiusq; finiri dominationẽ magni
aestimabã.Tertiũ te importuniorẽ superioribus habere coepimus rectorẽ:Itaq; ne si tu fueris absumptus deterior in locũ tuum succedat:caput meũ pro
tua salute deuoueo.Tam facetam audaciam punire
dionysius erubuit.Duae res quae hominibus amarissimae uidẽtur magnam licentiam prebent senectus
& orbitas.Ratio publica imperii praetorem minus
O asperum aestimari nõ patitur.Nõ enim putauerũt
seuerissimi uiri in tam euidẽti scelere longum publicae quaestionis tẽpus expectandum.Itaq; quorũ innocentium defensores fuissent fontiũ maturae uindices extiterunt.Egiatus autem metellus:uxorẽ q;
P uinũ biberet fuste percussam interemit.Idq; factũ
non accusatorem tantũ sed etiam repraehensione caruit:uno quoq; aestimãte:optimo illo exemplo uiolatae sobrietatis poenas pependisse.Et sane quaecũq;
foemina uini usum immoderate appetit:& uirtuti
Q bus oĩbus ianuam claudit & delictis apperit.Horridum.G.Sulpitius galli maritale supercilium.Nã
uxorem dimisit:q; eam capite aperto foris uersatã
cognouerat absciss a sententia sed tñ aliq̃ ratione munita.Lex enim tibi meos tantum praefinit oculos q;

bus formam tuam approbes:his decoris instrumẽta compera:his esto speciosa:horum te certiori credi noticiae:ulterior tui conspectus superuacua irritatione accersitus:in suspitione & crimine haereat ne
cesse est.Scipio aemilianus cũ Seruius sulpitius gal R
ba & Aurelius consul in senatu contenderent:Vter S
aduersus ueriatum in hispaniam mitteretur:'ac magna inter patres conscriptos dissensio esset:omnibus quonam eius sententia inclinaretur expectantibus:Neutrum inquit mitti placet:Quia alter nihil
habet:Alterius nihil est satis:Eque malã iudicãs inopiam atq; auaritiam:Quo dicto ut neuter in proui T
ciam mitteretur obtinuit.Publius Rutilius cũ amici cuiusdã iniustae rogatiõi resisteret:atq; is per summã indignationẽ dixisset:quid ergo mihi opus est
amicitia tua:si quod rogo non facis.Respõdit imo
q̃d mihi tua:si aliq̃d inhoneste pp te facturus sum.
Timocares ambraciensis fabricio consuli pollicitus A
est:se pyrrhũ ueneno per filiũ:q suũ qui potionibus
eius erat praeerat necaturũ.Ea res cũ ad senatũ esset B
delata missis legatis Pyrrhum monuit:ut aduersus
hmõi insidias se cautius gereret:memor urbem a filio martis conditam armis bella non uenenis gerere debere:Timocaris autẽ nomẽ suppressit:utroq;
modo aequitatem amplexus:quia nec hostem malo
exẽplo tollere:nec eum qui bene mereri paratꝰ fuerat prodere uoluit.Salẽcus urbe lorẽtiũ a se saluber C
timis & utilissimis legibus munita cum filius eius
adulterii crimine damnatus:secundum ius ab ipso
cõstitutũ utroq; oculo carere deberet:& tota ciuitas
in honorem patris necessitatem paenae adolescentulo remitteret aliquãdiu repugnauit:ad ultimũ populi pcibus euictus suo prius deinde filii oculo eruto:usum uidendi utriq; reliquit.Ita debitum supplicii modum legi reddit:aequitatis admirabili temperamento se inter misericordem patrẽ:& iustũ legislatorẽ partitus.Aphricanus superior:cũ onustam D
multis & illustrium carthaginẽsiũ uiris nauẽ in suã E
potestatẽ redegisset.inuiolatem dimisit quia se legatos ad eũ missos dicebãt:tametsi manifestum erat illos uitãdi pñtis periculi gratia falsum legationis
nomẽ amplecti:ut romani imperii potius decepta
fides q̃ frustra implorata uideret.Tertia aemilia aphricani prioris uxor mater Corneliae matris.G.&.T. F
gracchoꝝ tãtae fuit cõmunitatis & patientiae:ut cũ G
sciret uiro suo ancillulã ex suis gratã eẽ dissimulauit
ne domitorẽ orbis Aphricanũ foemina impatiẽtiae reũ ageret:tãtũq; a uindicta mẽs eius absfuit:ut post
mortẽ Aphricani manumissam ancillã in matrimoniũ liberto suo daret:Quid urbani panapiõis q̃ ad H
mirabilis fidei:qui cũ ad dñm pscriptum occidẽdũ I
domesticoꝝ iudicio certiores factos milites in reatinam uillam uenisse cognosceret:commutataq; cũ
eo ueste.pmutato ẽt annulo:illũ postica clam emisit:se autem in cubiculum ac lectulum recepit:& ut
panapiorem se occidi passus est.Multũ animis ho K
minum & fiducii adiicere:& solicitudinis detrahere
potest morum ac fortune in claris uiris recognita
mutatio:siue nostros status siue proximorum ingenia cõtẽplemur.Nam cum alioꝝ fortunas spectan

do:& ex conditione abiecta atq; contẽpta emersisse
claritatẽ uidemus:quid abiret? quin & ipsi meliora
de nobis semper cogitemus. Meniores:stultum eẽ
perpetuæ infœlicitatis se dãnare. spẽq; quæ ẽt incer
ta recte fouetur interdum certam indesperationẽ
L conuertere. Scipio affricanus superior quem dii im
mortales nasci uoluerũt:ut eẽt iu quo uirtus se per
oẽs numeros hominibus efficaciter ostenderet solu
tioris uitæ primos adolescẽtiæ annos egisse fertur
remotos quidem a luxuriæ crimine: sed tñ punicis
tropheis deuictæ carthaginis ceruicibus imposito
M iugo teneriores. Celius quoq; ualerius flacchus se-
cundi punici belli tẽporibus luxu perditam adole-
scentiam inchoauit:cæterum. A. P. licinio pontifi-
ce maximo flamen factus quo facilius a uitiis rece-
deret:ad curam sacrorũ & cærimoniarũ cõuerso aĩo:
usus duce: frugalitatis religione:quãtũ prius fuerat
exẽplũ luxuriæ tantũ postea modestiæ & sanctita-
N tis specimen euasit. Perditæ luxuriæ athenis adole-
scẽs polemo:neq; illecebris eius tantũmodo: sed ẽt
ipsa infamia gaudẽs cũ e cõuiuio nõ post occasum
solis sed post ortum surrexisset:domũq; rediens xe-
nocratis phi patẽtem ianuam uidisset: uino grauis:
unguẽtis delibutus: sertis capite redimito: perluci-
da ueste amictus:refertam turba doctorum homi-
num scholam eius intrauit. Ne cõtẽtus tam defor-
mi introitu cõsedit ẽt ut clarissimũ eloquiũ & pru-
dẽtissima pcepta temulẽtiæ lasciuiis eluderet. Orta
deinde ut par erat omniũ indagatione: xenocrates
uultum in eodem habitu cõtinuit: omissaq; re quã
disserebat de modestia & tẽperãtia loqui cæpit. Cu
ius grauitate sermonis coactus respicere Polemo:
primuz coronam detractam capite proiecit paulo
post brachium intra paliũ reduxit: pcedẽte tempo
re oris cõuiualis hilaritatem deposuerit: ad ultimũ
totam luxuriam exuuit: unius orationis saluberri-
ma medicina sanatus:& ex Ifami ganeone maxim⁹
O phus euasit: peregrinatus est huius animus in neq-
cia non habitauit. Caduca nimirum & fragilia: pue
rilibusq; cõsentanea crepidis: sũt istæ quæ uires atq;
opes humanæ uocãtur: affluũt subito: repente dila-
buntur: nullo in loco: nulla in persona stabilibus ni
xa radicibus consistunt sed incertissimo flatu fortu
næ huc atq; illuc acta quos in sublimine extulerunt
improuiso recursu destitutos in profundo cladium
miserabiliter immergũt. Itaq; neq; existimari neq;
dici debẽt bona: quæ inflictorum malorum amari
tudine desiderium sui duplicant. Hæc de sexto libro
Valerii: sequuntur da septimo.

¶ Ex libro septimo Valerii maximi historiæ
& Autoritates.

P Ideamus quot gradib⁹ beneficiorũ. Qu.
Metellum a prĩo originis die ad ultimũ
usq; facti tẽpus nunq̃ cessante indulgen-
tia ad summũ beatæ uitæ cumulũ cõstãs
ac ppicia fortuna pduxerit. Nasci eũ in urbe terra-
rũ principẽ uoluit: parẽtes ei nobilissimos dedit: ad
iecit animi clarissimas dotes & corporis uires ut suf
ficere laboribus posset uxorem pudicitia & fœcun-
ditate cõspicuã cõciliauit cõsulatus decus. imperato

riam maiestatẽ. speciosissimum triũphi prætextam
largita est: fecit ut eodẽ tẽpore tres filios cõsulares:
unũ ẽt cẽsoriũ & triũphalem:& quartũ prætoriũ ui
deret: utq; tres filias nuptui daret: earũq; sobolẽ si-
nu suo exciperet. Tot partus. tot incunabula. tot ui
riles togæ. tã multæ nuptiales faces honorũ. Iperio-
rũ. oĩs deniq; gratulationis summa abũdãtia. cũ in-
terim nullũ funus. nullũ gemitus. nulla cã tristitiæ.
Cælũ cõtẽplare uix tñ ibi talẽ statũ reperies qm̃ qui
dem luctus & dolores deorũ quoq; pectoribus a ma
ximis uatibus assignari uideamus. Hũc uitæ actum
eius cõsentaneus finis excepit. Nãq;. Qu. metelluz
ultimæ senecturis spacio defunctum: leuiq; genere
mortis inter oscula & cõplexus clarissimorũ pigno
rũ extinctũ filii & generi humeris suis per urbẽ latũ
rogo iposuerunt. Cum gyges regno lidiæ armis & Q
diuitiis abũdãtissimo inflatus aĩo apollinẽ pythiuz
sciscitatũ uenisset: an aliquis mortalium si eẽt fœlici
or? Deus ex abdito sacrarii specu uoce emissa Agalũ
sophidũ ei prætulit: is erat archadũ pauperrimus:
sed ætate iam senior terminos agelli sui nunq̃ exces
serat: paruuli ruris fructibus & uoluptatibus contẽ
tus. Verum profecto beatæ uitæ finem apollo non
adũbratũ oraculũ sagacitate cõplexus est. Quocir-
ca insolenter fulgore fortunæ suæ glotiãti respon-
dit. Magis se probare securitate ridẽs tuguriũ: q̃ tri-
stẽ curis & solicitudinibus aulam: paucasq; glebas
pauoris expertes: q̃ piguissima lydiæ arua metu re-
ferta:& unũ aut alterũ iugũ bonum facilis tutelæ: q̃
exercitus & equitatis & arma uoracibus ipensis one
rosa:& usus necessarii horreolũ nulli nimis appetẽ-
dũ: q̃ thesauros oĩum isidiis & cupiditatibus exposi
tos. Ita gyges dũ a stipulatorem uanæ opinionis de
um hẽre concupiscit: ubinã solida & sincera esset fœ
licitas didicit. Nunc id genus fœliciratis explicabo: R
qđ totũ in animi habitu cõsistit: nec uotis petit̃ sed
in pectoribus sapiẽtia pditis uatũ dictis facisq; pru
dẽtibus enitescit. Immẽsa illa sapiẽtia quæ nec in ip
so quidem uitæ excessu obliuisci sui põt. Inutiliter
aliquid cõcupiscere & in eo pseueranter morari exi-
cio uicio uicina ea dulcedo est. Appiũ claudium cre S
bro dicere accepimus: negociũ po. ro. melius q̃ ociũ
cõmitti: nõ ꝙ iguoraret q̃ iucũdus trãquillitatis sta
tus eẽt: sed ꝙ aĩaduerteret ꝑpotẽtia iperia agitatiõe
rerũ ad uirtutẽ capescẽdam agitari: nimia quiete in
desidiã resolui. Et sane negociũ nole horridũ ciuita-
tis nostræ mores in suo statu cõticuit: blande appel
lationis qes plurimis uitiis respsit. Scipio uero affri T
canus turpe eẽ aiebat in re miltari dicere nõ putarã
uidelicet ꝙ explorato & excusso consilio quæ ferro
agunt̃ administrari oportere arbitrabat̃: summa q-
dẽ cũ rõne. Immẽdabilis est enim error qui uiolen-
tiæ martis cõmittit̃. Idẽ negabat aliter cũ hoste con
fligere quenq̃ debere: q̃ aut si occasio obuenisset: aut
necessitas incidisset æque prudenter. Nam & pspe-
re gerẽdæ rei facultatẽ omittere maxima dementia
est:& in angustias utiq; pugnãdi cõpulsum abstine
re se ꝑlio pestiferæ ignauiæ affert exitũ: eorũq; qui
ista cõmittunt alter beneficio fortunæ uti: alter in-
iuriæ nescit resistere. Socrates humanæ sapiẽtiæ q̃si

quoddam terrestre oraculũ nihil ultra petendum a
diis immortalibus arbitrabat̃ q̃ ut bona tribuerent
qa hi demum scirent quid unicuiq; esse utile: nos at
plerisq; id uotis exposcimus quod non impetrasse
A melius foret. Etenim densissimis tenebris inuoluta
mortalium mens in q̃ late patẽtem errorem cæcas
ꝑcreationes tuas spargis: diuitias appetis: quæ mul
tis exitio fuerũt. honores concupiscis: qui complu-
res pessundederunt. Regna tecũ ipse uoluis: quorũ
exitus sæpenumero miserabiles cernuntur. Splẽdi-
dis coniugiis iniciis manus: at hæc ut aliquando illu
strant ita nõnunq̃ funditus domos euertũt. desine
igitur stulta futuris malorum tuorum causis quasi
fælicissimis rebus inhiare: teq; totum cælestium ar-
bitrio cõmitte: quia qui tribuere bona ex facili solẽt
B etiam eligere possũt aptissime. Idem expedita & cõ
pẽdiaria uia eos ad gloriã peruenire dicebat: qui id
agerẽt ut quales uideri uellẽt tales etiam eẽnt. Qua
quidem prædictione monebat aperte: ut homines
ipsam potius uirtutẽ haurirent q̃ umbram eius cõ-
C sectarent̃. Idẽ ab adolescẽtulo quodã cõsultus utrũ
uxorẽ duceret: an se omni matrimonio abstineret:
respondit utrũ eorum fecisset actu⁊ pœnitentiam
hinc te inquit solitudo: hinc orbatus: hinc grauis in
teritus: hinc hæres alienus excipiet. Illinc perpetua
solicitudo. contextus q̃relam. dotis exprobatio. affi
nium graue supercilium. garrula socrus lingua. suc
cessor alieni matrimonii. incertus liberorum euen-
tus. Nõ passus est iuuenem in contextu rerum aspe
D rarum: & quasi lætæ materiæ facere delectum. Rex il
le subtilis iudicii quem ferunt traditum sibi diade-
ma prius q̃ capiti imponeret retentum diu conside
rasse & dixisse. O nobilem magis q̃ fœlicem pannũ
quem siquis penitus cognoscat q̃ multis solicitudi-
nibus & periculis & miseriis sit refertus: ne humi q
E dem iacentẽ tollere uellet. Quid xenocratis respon
sum q̃ laudabile: qui cum quorũdam maledictio ser
moni interesset summo silentio. uno ex his quærẽ-
te cur solus linguã cohiberet: quia dixisse me iquit
aliquando penituit: tacuisse nunq̃. Mirifice etiã tha
F les. Nam interrogatus. an facta hominum deos fal
lerent. nec cogitata inquit: ut non solum manus sed
etiam mentes puras habere uellemus: cum secretis
cogitationibus nostris cæleste numen adesse crede
G remus. Vnicæ filiæ pater Themistoclẽ cõsulebat:
utrum eam pauperi sed ornato: an locupleti parũ
probato collocaret: cui is malo inquit uirũ pecunia
q̃ pecuniam uiro Idigẽtem: quo dicto stultum mo-
nuit: ut generum potius q̃ diuitias generi legeret.
H Aristoteles de semetipso in neutram partem loqui
debere ꝑdicabat: quoniam laudare se uani: uitupera
re stulti esset. Demadis dictũ q̃ sapiens: nolentibus
I enim Atheniensibus diuinos honores Alexandro
decernere. uidete inquit nedum cælum custoditis
K terrã amittatis. Quam porro subtiliter Anacharsis
M leges aranearum telis comparabat: nam ut illas infir
miora animalia retinere: ualentiora trãsmittere. Ita
L his humiles & pauperes constringi: diuites: & præ
potentes non alligari aiebat. Est aliud factorum di
ctorumq; genus a sapientia proxime deflexum ad

uafre nomẽ progressum: quod nisi fallacia uires as-
sumpserit fidem propositi nõ inuenit: laudemq; oc
culto magis tramite q̃ aperta uia petit. Quintus sa N
binus labeo cum regi antiocho quem bello supera-
uerat ex fœdere inito dimidiam partem nauium ac
cipere deberet: medias oẽs secuit ut eum tota classe
priuaret. Apollinem iuuenes consuluerũt quisnam O
ex ipsis Romæ regnaturus uideret̃: At is penes est
summam urbis nostræ potestatem futuram respõ-
dit: qui ante oẽs matri osculum dedisset. Tum bru-
tus proinde atq; casu prolapsus: de industria se abie
cit: terrãq; cõem omnium matrem existimans oscu
latus est. Quod tam uafre telluri impressum oscu- P
lũ urbi libertatẽ bruto primum in fastis locum præ
buit. Amantissimus quidam filii: cum eum in con- Q
cessis ac periculosis facibus accensum ab insana cupi
ditate patrr inhibere uellet: salubri consilio paternã
indulgẽtiam tẽperauit. petiit enim ut prius q̃ ad illã
quam diligebat iret: uulgari & ꝑmissa uenere utere
tur: cuius ꝑcibus obsecutus adolescens infœlicis ani
mi Ipetum: facietate licentis concubitus resolutum
ad id quod non licebat tardiore⁊ pigrioreq; afferẽs
paulatim deposuit. Bias ita aiebat oportere homi- R
nes in usu amicitiæ uersari ut meminissent eam ad
grauissimas inimicicias posse conuerti quod qui-
dem præceptum prima specie nimis fortasse calli-
dum uideatur inimicũq; simplicitati qua præcipue
familiaritas gaudet: sed si altioribus animis cogita-
tio dimissa fuerit perquam utile reperit̃. Illa uero S
pars caliditatis egregia ab omni repræhensione ꝓ-
cul remota cuius opera: quia a latina appellatione
uix apte exprimi possunt græca pronunciatiõe stra
tegemata dicuntur. Cum urbe capta Galli capitoli T
um obsiderent: solamq; potiendi eius spem in fame
eorum obsessorum positã animaduerterent: perq̃
callido genere consilii unico perseuerãtiæ irritamẽ-
to uictores spoliauerũt. panes enim compluribus
iacere e locis cœperunt: quo spectaculo obstupefa-
ctos: infinitãq; frumẽti abũdantiam nostris super-
esse credẽtes: ad pactionẽ omittendæ obsidionis cõ
pulerunt. Agathocles syracusarum rex audacter cal V
lidus: cũ enim urbẽ eius maiore ea parte carthaginẽ
ses occupassent: exercitum in africam traiecit: ut me
tũ metu. uim ui discuteret: nec sine effectu. Nam re
pẽtino eius aduẽtu pœni ꝑculsi libẽter incolumita-
tẽ suã salute hostiũ turati sunt: pactiq; sunt ut eodẽ
tẽpore & africa siculis. & sicilia punicis armis libera
retur. Quid tam excellens: quid tam opulentium: q̃ X
L. Silla diuitias imperia largitus est: leges uetustas Y
abrogauit: nouas tulit. hic quoq; i eo cãpro cui⁹ po
stea dñs extitit repulsa ꝑturæ est sugillatus. oia loca
perito honoris siquis modo deorũ formã & imagi
nẽ futuræ eius potentiæ populo Ro. repsentasset
impetraturus. Cretẽses qui obsidione metelli ad ul Z
timã usq; penuriã compulsi: sua iumẽtorumq; suo
rum urina sitim torserunt: iustius dixerim q̃ sustẽra
uerunt. quia dum uinci timens id passi sunt q᷑ pati
eos nec uictor qdẽ coegisset. Quãplura ad finẽ libri aa
septimi: itẽ & plura de pricipio octaui capitula: silẽ
tio duxi ꝑtereũda: eo q᷑ nihil in eis nota dignũ ꝑpẽ

decim. Igitur ad capitulum de studio & idustria qđ
de libro octauo decimū in ordine est calamum do.

¶ Ex libro octauo Valerii maximi historiæ
& Autoritates.

bb Vid cesso uires industriæ cōmemorare:
cuius alacri studio militiæ stipendia robo
rantur. forensis gloria accēdiť. fido sinu
cūcta studia recepta nutriunť. qcqd aio:
qcquid manu: quicquid lingua admirabile est ad cu
mulum laudis pducitur: quæ cū sit pfectissima uirtᵘ
cc duramēto sui cōfirmať. Socratē cōstat ætate iam p
uectū fidibus tractādis operā date cœpisse: satius iu
dicātē eius artis usum sero q̄ nunq̄ pcipere: & quan
tula socrati accessio sciæ futura erat: sed peruicax ho
minis industria: tātis doctrinæ suæ diuitiis ēt musi
cæ tōnis uilissimū elemētū accedere uoluit: Dum er
go ad discēdū se pauperē credidit: ad docēdum fecit
dd locupletissimū. Vtriusq̄ industriæ laudē duo iter se
reges ptiti sunt. Cyrus oium militū suorū nomina
Mitridates duarū & uiginti gentiū quæ sub regno
eius erant linguas ediscendo. Ille ut sine monitore
exercitum salutaret: hic ut eos quibus imperabat si
ee ne interpte alloqui posset. Ocium quod industriæ
& studio maxime cōtrariū uidetur pcipue subnecti
debet. nō euanescit uirtus sed quo recreať. Alterum
ēt inertibus uitandum: alterū strenuis quoq̄ iterdū
appetēdū est. Illis ne propriā uitam eneruē exigāt
his ut tēpestiua laboris remissione ad laborandum
ff fiant uegetiores. Scæuola optime pila lusisse tradiť
quia uidelicet ad hoc diuerticulum animū suum fo
rensibus ministeriis fatigatum transferre solebat.
gg Alea quoq̄ & calculis interdum uacasse dicitur: cu3
bñ ac diu iura ciuiū & cærimonias deorū ordinasset
ut enim in rebus seriis scæuolam: ita in scenis lusibᵘ
hominem agebat: quē rerum natura patientē con
hh tinui laboris esse nō finit. Socrates cui nulla pars sa
piētiæ obscura fuit nō erubuit Iterposita arundine
cruribus suis cū paruis filiolis ludere: unde risus ab
ii alcibiade. Pisistratus tantum dicendo ualuisse tradi
tus est: ut ei atheniēses regium imperium oratiōe
capti pmitterēt: cū psertim amātissimus patriæ so
lon ecōtrario parte niteretur: sed alterius salubriores
erant contiones: alterius disertiores. quo euenit ut
alioquin prudētissima ciuitas libertati suitutē pfer
kk ret. Quintus Hortensius plurimum in corporis de
ll coro motu repositum credens: pene plus studii in
eodē elaborādo. q̄ in ipsa eloquentia affectanda im
pendit. Itaq̄ nesciētes utrum cupidius ad audiēdum
eum an ad spectādum occurreretur. Sic uerbis ora
toris aspectus: & rursus aspectui uerba seruiebant.
A Gorgias leontinus cum centesimum & septimum
B ageret annū. Interrogatus quapropter tādiu uiue
re uellet: quia nihil inquit habeo quo senectutē meā
accusem. Quid isto tractu ætatis aut longiᵘ aut bea
tius? iam alterum sæculū ingressus neq̄ in hoc qre
C lam illam inuenit. neq̄ in illo reliquit. Nulla est tan
ta humilitas quæ dulcedine gloriæ nō tangitur. Illa
uero a claris uiris interdum ex humillimis rebᵘ pe
tita est. Cæterum gloria ne ab his qdem qui contē
ptum eius itroducere conātur negligiť: quoniā qui
dē ipsis uoluminibus nomina sua diligēter addūci
unt: ut quod professione leuāt: usurpatione memo
riæ assequantur. Dulcedinē gloriolæ Alexandri pe D
ctens insatiabile laudis accepit. qui Anaxarcho co
mite suo ex autoritate democriti præceptoris innu
merabiles mundos esse referenti. heu me inquit mi
serum q̄ nec uno quidē adhuc sum potitus. Augu E
sta homini possessio gloriæ fuit: quæ deorum oium
domicilio sufficit. Pythagoræ tāta ueneratio ab au F
ditoribus tributa est: ut quæ ab eo acceperāt in dispu
tationem deducere nephas putarent: quin etiam in
terpellati ad reddendam causam. hoc solum respon
debant ipm dixisse. Sequuntur de nono & ultimo.

¶ Ex libro nono Valerii maximi historiæ &
Autoritates.

Landum ēt malū luxuria quā accusare ali G
quāto facilius est q̄ uitare: opi nostro in
seratur: nō quidē ut ullum honorem re
cipiat: sed ut seipsam recognoscēs ad pœ
nitentiam impelli possit. Iungať illi libido: qm ex
iisdem uitiorū principiis oritur neq̄ aut a rephensi
one aut ab emēdatione separeť. Legū uictrix auda H
tia: q̄ si animos muliebris apparatus intueri potuis
sent quibus quottidie aliqd nouitatis sumptuosius
adiectum est: In ipso introitu ruenti luxuriæ obstitis
sent. Quas quidem mulieres & sibecillitas mentis & I
grauiorum negata operū affectatio: omne studiū
ad studiosiorem sui cultum ortatur conferre. Cam K
pana luxuria q̄ utilis nostræ ciuitati fuit. Inuictum
eni Annibalē armis illecebris suis cōplexa uincēdū
Romano militi tradidit. Illa ducē uigilantissimū.
illa exercitū acerrimū: dapibus largis. abūdāti uino
unguētorū fragrātia. ueneris usu lasciuiore ad som
nū & delicias euocauit: ac tū demū fracta & cōtusa
punica feritas est cum se plausia & albana castra esse
cœperūt. Quid his ergo uitiis fœdius? quid ēt dāno
sius: qbus uirtus atteriť uictoriæ relanguescunt. so
pita gloria in infamiam cōuertiť. animiq̄ pariter &
corporis uires expugnanť: adeo ut nescias ab hosti
bus ne: an ab illis capi perniciosius habēdū sit. Age L
xerxes opum regiarum ostentatione eximia eousq̄
luxuria gaudēs: ut edicto ei pmium pponeret qui
nouū uoluptatis genus repisset. Quanta dum deli M
ciis nimis capitur amplissimi imperii ruina euasit.
At ne hetrusci quidem parum feroces in pœnas ex N
cogitādas: qui uiuorū corpora cadaueribᵘ auersa ad
uersis alligata & constricta: ita ut singulæ mēbrorū
ptes singulis essent accōmodatæ tabescere simul pa
tiebātur amari piter uitæ & mortis tortores. Sicut
& illi barbari quos fuerūt mactatarū pecudū intesti
nis & uiscribᵘ egestis hoies inserere: ita ut capitibᵘ
tātūmodo eminerēt: quousq̄ ut diutius pœnæ suffici
ant cibo & potione infœlicē spiritū progare: donec
intus putrefacti laniatui sint alalibus quæ in tabidis
corporibᵘ nasci solēt. Quæramur nūc cū rerū natu
ra. qđ nos multis & asperis aduersæ ualetudinis cō
modis obnoxios esse noluerit: habitūq̄ cælestis ro
boris humanæ cōditioni denegatū moleste feramᵘ
Cum tot cruciatus sibimet ipsa mortalitas impul
su crudelitatis excogitauerit. Ira quoq̄ aut odium O

in pectoribus humanis magnos fructus excitant. p
cursu celerior illa nocendi cupidine hoc ptinacius
uterq; consternationis plenus affectus: ac nunq̃ sine
tormento sui uiolentus quia dolorem cum inferre
uult patitur: amara solicitudine necnon cõtingat ul
tio anxius. Oẽs cõsulere scitis: consulem facere nesci
tis maximis uiris exprobare uicia sua uerecũdiæ est
P Semiramis assyriorum Regina: cum ei circa cultũ
capitis sui occupatæ nunciatum esset babyloniã de-
fecisse: altera parte crinium adhuc soluta: protinus
ad eam expugnandam cucurrit: nec prius decorem
capillorum in ordinem: q̃ tãtam urbem in potesta-
Q tem suã redegit. Quo circa statua ei⁹ babyloniæ po
sita est illo in habitu quo ad ultiorem petẽdam per
R cipiti celeritate tetẽdit. Protrahatur etiam auaritia
latẽtium indignatrix lucrorum: manifestæ p̃dæ aui
dissima uorago: neq; habenti fructu fœlix & cupidi
tate quærendi miserrima. Auaritia ante omnes. L. se
ptimuli præcordia possedit qui cum. G. gracchi fa-
miliaris fuisset caput eius abscindere: & per urbem
pilo fixum sustinuit: quia opimius cõsul auro id re-
S pensurum ibi dixerat. Sunt qui tradant liquato plũ
bo eum cauatam partem capitis quo ponderosius
T esset explesse. Xerxes cuius in nomie superbia & im
potentia habitat: suo iure tam insolenter usus est: q
græciæ inducturus bellum adhibitis Asiæ principi-
bus ne uideret inquit meo tantũmodo usu consilio
uos cõtraxi. Cæterũ memẽtote parendũ magis no
bis eẽ q̃ suadẽdũ. Arrogãter & si uictori ei repetere
regiã contigisse. tam deformiter uicti nescias utruʒ
V insolẽtius dictum an imprudẽtius. Occultum iam
& insidiosum malum perfidia latebris suis extraha-
tur: cuius efficacissimæ uires sunt mentiri & fallere
fructus in aliquo amisso scelere cõsistit tñ certus: cũ
credulitatem nephariis uinculis circundedit: tantũ
incõmodi humano genere afferens: quãtum salutis
bona fides præstat: habeat igitur non minus repræ
hensionis: quam illa laudis consequitur: Seruius gal
X ba summæ perfidiæ. Triũ enim lusitaniæ ciuitatuʒ
conuocato populo tanq̃ de commodis ei⁹ acturus
octo milia in quibus flos iuuentutis consistebat ele-
cta & armis exuta partim trucidauit: partim uendi
dit quo facinore maximam cladẽ barbarorũ magni
tudine criminis antecessit. Mitridatis factum scele-
ratissimum qui non cũ fratre de paterno regno sed
cum ipso patre bellum de dominatione gessit. In
quo quis aut homines ullos adiutores iuenerit: aut
deos inuocare ausus sit præ admiratione non diffi-
aa nio? Humanæ autem uitæ conditionem primus &
ultimus dies continet quia plurimum interest qui-
bus auspiciis inchoetur. & quo fine claudat. Ideoq;
eum demũ fœlicem existimans: cui & accipere lucẽ
prospere & reddere placide contingit. Medii tẽpo-
ris cursus prout fortuna gubernaculum rexit. mo-
do aspero modo tranquillo motu pagitur spe sem-
per minore? dum & cupidæ uotis extenditur: & fe-
re sine ratione consumitur. Nam & si arbitrari uelis
etiam paruum amplissimum efficies numerum an
norum multitudine operum superando: alioquin
quid attinet inerti mora gaudere; si magis exigis ui

tam q̃ approbas? Sed ne longius euagari libeat: eo-
rum mentionẽ faciã: qui cum uulgari genere mor-
tis assumpti sunt. Tullus hostilius fulmine ictus cũ bb
tota domo cõflagrauit. singulari fati sorte. Corneli cc
us gallus prætorius &. G. ateremis eques Roma-
nus inter usum puerilis ueneris absumpti sunt. q̃q̃
quorsum attinet eorũ cauillari sine quos nõ libido
sua. sed fragilitatis humanæ ratio abstulit: sine nãq;
uitæ nostræ uariis & occultis cãis exposito. interdũ
quædam immerẽtia sup̃mi fati titulum occupãt cũ
magis in tẽpus mortis incidant q̃ ipsam mortẽ ac-
cersant. Non uulgaris etiam homeri mortis cã fert dd
qui in insula: quia quæstionem a piscatoribus posi-
tam soluere nõ potuisset: dolore absumptus credit
Sed atrocius aliquanto Euripedes finitus est: ab Ar ee
chelai eni cœna regis in macedonia domum rediẽs
hospitalem canum morsibus laniatus obiit: crudeli
tas fati igenio tãtũ nõ cõueniẽs. Philomenem autẽ ff
uis risus imoderati abstulit. paratas ei ficus & posi-
tas in conspectu: asello consumẽte. puerum ut illũ
abigeret iclamauit: qui cum iam cõmestis oibus fu
peruenisset: quia inquit tam tardius fuisti: da nunc
merum asello: ac protinus urbanitatẽ dicti crebro
hanelitu catinorum persecut⁹: senile guttur salubri
spiritu priuauit. Anacreõtẽ quoq; dum passæ uuæ gg
suco tenues & exhiles uirium reliquias fouet: unius
grani pertinacior in horridis faucibus humor absũ
psit. Milo crotoniates cum iter faciens quercum in hh
agro cuneis adactis fixam uidisset: fretus uiribus ac
cessit ad eam: insertisq; manib⁹ diuellere conatus est
quas arbor excussis cuneis in suam naturam reuoca
ta compræssit: eumq; lacerãduʒ feris præbuit. Hæc
de Valerio maximo: tametsi pauca quædam super
sint capitula quib⁹ nihil saporis inest. Incipiũt mo
do ex Laertio autoritates de uitiis & moribus phi
losophorũ? Et in primis de septẽ græciæ sapiẽtib⁹:

¶ Ex Laertio de uita & moribus philosorum Au-
toritates incipiunt.

Hales phũs asianus Athenis claruit: hic A
primus sapiens appellatus est: secũdum
quẽ & septẽ sapiẽtes uocati sunt. Fuit au
tem conscriptus ciuis mileti: ideo thales
milesius dictus est. Hic post politicã naturalis phiæ
factus est speculator: & inuẽtor fuit ursæ maioris &
naualis astrologiæ. Et primus inter phos dicitur de B
astrologia tractasse. Et primus animas immortales
posuisse. & de natura disputasse. Tẽpora quoq; an
ni fertur inuenisse & in trecentos sexaginta quinq;
dies diuisisse. Hic thales ut Isidorus. ii. ethi. dicit
physicã apud græcos primus perscrutatus est. Erat
autem pauper: quia philosophiæ uacans studiis: ac
quisitioni pecuniarũ intendere nõ ualebat. Cõiuge
carens: & interrogatus cur nõ duceret? Respondit
ob filiorum amorem fert q dum nocte duceret ex
tra domum ac uetula ut astra consideraret incidit in
foueam eoq; lugẽte dixit uetula. Tu quidem o tha
les quæ ante pedes tuos sunt uidere nequiens quæ
in cælo sunt putas cognoscere. Hic fertur dixisse: ho
rum trium gratias ago fortunæ primo quidem q
homo factus sum & non bestia: deinde q mas & nõ

C fœmina:tertio ꝙ græcus & nõ barbatus. Huiꝰ hæc
dicta ferũtur ut ait laertius in libro de uita philoso-
phorum. Antiquissimum entiũ ingenitum & æter
num: Optimum entiom est mundus: nã opus dei.
Maximum entium est locus: oia nãq; capit. uelocissi
mum entiũ intellectus: passim & enim currit. uali-
dissimũ entiũ necessitas: dominaᷓ enim cũctis. pru-
D dẽtissimũ entiũ tẽpus adinuenit eni omnia. Interro
E gauit eũ qdã: si lateret deos gomo in iustæ agẽs? sed
nec cogitãs inquit. Interrogatus qd difficile? ait seip
sum agnoscere. Interrogatus qd dulcissimũ: ait acq
rere. Interrogatus qd est numẽ? ait ꝙ nec principiũ
habet nec finẽ. Interrogatus qualiter quis iustæ ui-
uere possit? ait si quæ inbet aliis ipse agat. Interroga
tus quis fœlis sit? ait qui sanus corpore: aia copiosꝰ
natura docilis. Obiit aũt thales ãno ætatis suæ oige
F simo octauo. Claruit uero Acham regis iudæ tẽpo
ribus. Solon philosophus unus de septem sapienti
bus græciæ natiõe Atheniẽsis: Athenis claruit: Hic
atheniẽsibus leges optimas edidit. quas postmodũ
Romani ab atheniensisius acceperunt multaq; be-
neficia eis cõtulis: & multo tempore eos prudentia
sua a seruitute & tyrãnide liberauit: & tãdem fortu-
na mutata profugus in ægyptum se trãstulit: dein
G de Cresolidorum regi adhæsit: demũ in Cypro se-
nectutem exegit: ibiq; mortuus est: Claruit aũt tpe
ezechiæ regis iudæ. Inter cæteras eius leges inuẽtæ
sunt hæ ot ait Laertius. Siquis parẽtes ĩdigẽtes non
glorius fit. filii eorũ qui pro rep. obire publice nu-
triãtur & doceãtur. Item statuit tutorẽ cum orpha
norũ matre nõ habitare. Nec tutoris officium exer
cere in quem defunctorũ orphanoꝝ substãtia pro-
uenit: Et si unũ oculom habentem quis illo priuaue
rit uiceuersa ipse geminis careat. Et ꝙ si princeps
ebriosus fuerit nece damneᷓ. Huius hæ leguntur fu
isse sentẽtiæ: Saturitas ab opibus generatur. Cõtu-
melia uero a saturitate. Quæ nõ posuisti in tollas.
ꝓbitatem iureiurãdo certiorẽ habe. Amicos ne cito
possideas: quos autem possideris ne reprobes. Cõ-
H sule non dulciora sed optima. Intellectum fac ducẽ
I Ne maris. loquaris. deos honora & parentes reue-
rere. Neminem q̃diu uidit dicas esse fœlicem: eo ꝙ
usq; ad ultimum uitæ diem possit fortuna mutari
fœlicitatis enim index dies ultimus est: rerum ini-
tia debẽtur fortunæ. Interrogatus solon qd est uer
bum rñdit unio operum. Quo firmatur uerbũ? silẽ
tio. Quo firmatur silentium? tẽpore. Interrogatus
quid est rex? fortis potestas. Quid lex? araneæ tela:
qa si iu eã inciderit qd debile retinetur graue autem
ꝑtrãsit tela rescissa. Interrogatus qua spe fretꝰ tam
audacter resisteret pisistrato tyrrãno? ait senectute.
Huic soloni mortuũ filiũ lugẽti: nõ esse flẽdũ ait q-
dã: eo ꝙ flere nihil ꝓdesset: cui ille ego magis ploro
L ꝙ dãnũ meũ irremediabile oidero. Cũ in loco quo-
dã multis loquẽtibꝰ Solon nõ loquereᷓ. Interroga
tus a piaudro utrũ ꝑꝑ oerboꝝ inopiã: an qa stultus
esset taceret? qui ait nemo stultus tacere põt. inter-
M gatus qualis debet esse ppl'i rector? Respõdit popu
li rector prius se q̃ populũ rectificare debet: aliogn
erit uelut qui umbrã curuã rectificare conaᷓ: prius

q̃ uirga curua umbrã faciẽs recta fiat. iterrogatꝰ qd
acutius gladio? Rñdit praui hois lingua. Interroga
tus qs eẽt liberalis? ait qui sua bõa libẽter aliis impti
turi & alienarũ rerũ cupiditate caret. Interrogatus N
q̃liter ciuitas bñ regi posset? ait si princeps & maio
res ſm leges uixerint. Chilon phus lacedemonius O
unꝰ de septẽ sapiẽtibꝰ græciæ; hic ut dr̃ in policrato
libro prio: ĩsigendæ societatis cã missus fuit chorin
thũ: ubi duces & seniores ppl'i ludẽres iuenit in alea
ꝑꝑ ꝙ ifecto negocio reoersus est dicẽs. se nole glori
am spartanoꝝ hac maculare ifamia: ut diceret cum
aleatoribꝰ cotraxisse societatẽ. fuit aũt chilon breui
loquus. uixit annis qnquaginta sex. Et claruit tpe se
dechiæ regis iudæ. Docebat aũt hic dominari liguæ P
& ꝑsertim in cõuiuio. Nõ esse maledicẽdũ ꝓximis:
aliogn oportere audire ea qbus quis tristabiᷓ. Item
nõ eẽ minãdũ cuiq̃: qm̃ hoc muliebre est. Citius ad
calamitates amicoꝝ q̃ ad ꝓsperitates ire. Nuptias Q
humiles facere. Nõ eẽ maledicẽdũ mortuo. Seniuꝫ
honorare Cauere sibiipsi. damnũ male q̃ prauũ lu-
crũ: illod enim semel contristabit. hoc aũt usquequa
q;. Non irridere infœlicem. fortem & dominatorẽ
mãsoetũ esse ut proximi magis reuereãtur q̃ time-
ant. Discere bene præesse proprie domui Linguam
non præuenire intellectum. ire dominari. nõ cape-
re impossibilia. non festinare in uia. loquentem nõ
mouere manũ. legibus obedire. uti solicitudine. In
his qui dicũt de eo ad propriam mẽtẽ recurrere: in
lapideis enim cotibus auꝝ examinaᷓ: uiroruꝫ uero
bonorũ & malorũ itellectus dedit examẽ in iudiciis
inimicũ iudicare ſm leges: ut saltem lex cõuerfetur.
Amico uero persuadere: ut utraq; cõseruẽtur lex. s. R
& amicus. Item has duas affectiones. s. ãmorem &
odiũ licet ferocissimas sic dicebat coercẽdas ut ami-
cos diligat qs tanq̃ forte quandoq; odio habituros
& inimicos oderit tanq̃ postea amaturos. Hunc ut S
ait laertius iterrogauit Æsopus poeta: quidnã age-
ret iuppiter? Rñdit Chilon alta humiliat: humilia
uero exaltat. interrogatus in quo differant dociles
ab indoctis? ait bona spe. interrogatus quid est for-
tuna? ait ignarus medicus: multos enim exerceat.
Pittacus asianus mitilẽus phus illustris onus de se- T
ptem sapiẽtibus & in re militari strẽuus: Fertur de V
eo ut ait Laertius: ꝙ quidem operarius eius filium
securim ingerens interfecit: ciuibus autem legatuꝫ
homicidã mittẽtibus ad eum: ipsum absoluit dicẽs
Indulgẽtiam esse supplicio potiorem. hic Pittacus X
uidens multum oinum in insola mitilenensium cre
scere: uolens æbrietati hominum ꝑcauere lege pu
blica statuit ut peccãs æbrius dupliciter puniretur.
Dicebat autem uinum bonum & malum esse malũ
quidem ex crapula: sed bonum ex natura: uixit ãnis
septuaginta. Et claruit temporibus ioachim regis Y
iudæ. Eius hæ legũtur fuisse sententiæ. Dicebat eas
optimas esse uictorias quæ sine sanguine fiunt. itẽ
dicebat infortunia non esse uituperanda. item dice
bat quid facturus ne ꝑdicas. deficiẽs enim irridebe
ris. huius pittaci fuit illa sentẽtia ab aliis postmodũ
recitata: principatus uirum ostendit Bias primẽsis Z
philosophus asianꝰ unus de septẽ græciæ sapiẽtibꝰ.

Fuit in primensium urbe princeps. Cum aūt ut ait
Laertius: inter primēses & messanēses graeciæ insta
ret bellū: & primensiū milites uirgines multas mes
sanensiū captiuas duxissent. Cōfestim bias his uisis
doluit: & captiuas puellas liberans tanq̄ pprias fili-
as custodiuit. Induēsq̄ eas: & singulis dotes tribuēs
sub fida custodia remisit ad p̄res inimicis exhibens
pietatē: & detestans ipietatis genere etiā crudelissi-
mos hostes fuisse ledendos. Cūq̄ hoc fuisset in mes
sanensiū cōtione narratū: missi sunt cum munerib⁹
nūcii ad biantē: pacē placatis animis postulātes. cla
ruit autē tpe Sedechiæ regis iudæ quo mortuo pri
A mēses ei templū dedicauerūt. Huius hæ ferunt fuis
B se sniæ. Honestis & senibus cōplacere stude. Molesti
us inter duos amicos q̄ inimicos iudicare. nā amico
rū qdē alter erit inimicus: inimicoꝝ uero alter ami
cus efficiet. uitā uero sic mēsurandā eē dicebat quasi
hoies multo & breui tēpore uicturi sint. Quicquid
pposueris firmiter seruans pseuera: de diis loquere
ut indignū hoiem ne laudes ob diuitias psuadens ac
cipe nō uiolans. Quicqd boni feceris ad eos trāsfer.
Sapiētia oībus possessionib⁹ certior est & securior:
diu deliberatos amicos elige: eosq̄ uno affectu non
uno habeas merito. Amicos sequere quos nō pude
C at elegisse. Amici uitā tuam reputa gloriā. Consilio
D maxime cōtraria sunt festinātia & ira. Celeritas be
E neficiū gratius facit. Interrogatus bias qd sit in hac
uita optimū? ait mens sibi bonæ rectitudinis cōsciē
tia. Interrogatus ab hoie impio quidnā eēt eusebia?
tacebat: eo aūt cām silentii quærēte: sileo inqt: quia
nō de cōuenientib⁹ tibi quæris. interrogat⁹ quis sit
iter hoīes ifortunatus: ait qui nō pōt infortuuia pa
F ti. interrogat⁹ quid sit dulce cōi ait pprīū. Cleobo-
lus phus unus de septē sapiētibus in græcia. claruit
tpe sedechiæ regis iudæ. Scripsit aūt de ænygmati-
cis quæstionib⁹ libros triū miliū carminū. Obiit ue
ro cōpletis annis uitæ suæ septuaginta. Cuius cele-
G bres sniæ approbatæ sunt hæ. Amico bū fac ut ami
cicior fiat. inimicū uero amicū facere stude. Magis
amicoꝝ inuidiā q̄ inimicoꝝ insidias cauere debem⁹
illud enim aptū: hoc celatū est malū: nocēdiq̄ fraus
quæ nō speratur potētior est. Quāto plus licet tāto li
beat minus. Cūq̄ quis exierit domū quærat primo
quid sit facturus: cū aūt intrauerit quærat iterū qd
fecerit. Cōsulebat aūt Cleobolus corpus bene exer
cere: diligere magis audire q̄ loqui diligere sapiā &
sciam: ignorantiā fugere. Ciuitati cōsulendū eē po
tiora: linguā frenatā hēre: uirtutis ppriū eē: uitii
alienū. Iniustitiā fugere: dominari uoluptati: filios
erudire inimiciciā pterire. Mulieri nō eē familiarē.
H Nec contēdere cum suis psentib⁹ alienis: nā illud qui
dem amentiā: hoc uero inaniā signat. Seruū ex ebrie
tate cōuiciantē nō plectere: uxorē ex paribus duce-
re: nā si ex maiorib⁹ dominos hēbis cognatos. Non
irrideas exprobatos: nā fies odiosus. In psperitate
ne supbias: in paupertate ne deiiciaris. Mutatiōes for
I tunæ uiriliter scito ferre. Periander corinthus phus
unus de septē sapiētibus. claruit tpe Sedechiæ regis
iudæ. Mortuus uero est octogenarius iam factus:
de cui⁹ sentētiis celebriorib⁹ has habere potuimus:
psperans modestus esto: infortunatus uero prudēs
Amicis foelicibus: & infoelicib⁹ idem sis. Quodcūq̄
pmittis obserua: uerboꝝ ifandoꝝ enūciationē nō
facias. Non solū peccātes sed peccaturos plecte. Zo K
roastes phus rex batrianoꝝ fuit: quem rex assyriorū
prælio interfecit. De hoc ita scribit Solinus in libro
de mirabilibus mūdi nascentiū uox prima uagitus:
læticiæ enim sensus differt in sexagesimūsecūdū diē:
ita unū nouimus eadē hora risisse qua erat natus. s.
zoroastē. hic primus magoꝝ extitit: quā m̄sta post
sæcula magicā artem demetrius ampliauit. Claruit
aūt zoroastes tēpore Tarræ patris abrahin. Anaxi- L
māder milesius phus auditor thaletis sapientissimi
fuit. hic de natura cæloꝝ & motu sphæræ cælestis:
cursu syderū & natura rerum multa cōscripsit & ma
gnarū subtilitatū Astologiæ inuētor fuit. Claruit
tēpore Cyri regis persarum. Anacharsis phus fra- M
ter regis scytharum fuit: qui iura moresq̄ athenien-
sium in scythas introducere conabatur: uolens patriæ
pfectum afferre ob q̄ cām inuidus frater eius in ue
natione sagittā in eum iacens: lethale phōo uulnus i-
flixit. Qui moriens ait: per sapiam in græcia salua-
tus sum: sed pp inuidiā in ppriis pereo. Dicebat au-
tem anacharsis uineā ferre tres botros: primū iucū-
ditatis. secundū æbrietatis. tertiū anxietatis. Itē tur-
pe quid ausurus te sine teste time. itē melius eē unū
amicū habere multis dignū: q̄ multos nulli⁹ dignos
Interrogatus quomō possit quis fieri non amator
potus? ait si præ oculis habeat inebriantium se tur-
pitudines. Interrogatus quæ nauium sunt tutiores N
ait quæ in terra quiete iacent: nā sciens quatuor digi
toꝝ esse spissitudinem nauis tantū dicebat a morte
nauigantes distare. Interrogatus quid est in hoībus
bonum & malum? ait lingua. Epimenides philoso- O
phus cretēsis: scripsit de genesi & ortu diuino libros
in qnque milibus uersuum: necnō & diuersis natu-
ris rerū libros nouem milium & quingentoꝝ uersu
um. Item scripsit psaice de uictoriis: & de cretensi-
pollitia. Fundauit aūt apud athenas templū uenerā
doꝝ deoꝝ. & Solonis sapientissimi tēpore claruit.
Vixit annis centūseptuagintaseptē. Homerus poe P
ta asianus in græcia claruit tēpore Saul regis Israel
hic ab atheniensibus pro insano habitus est: eo q̄ de
os inter se belligerasse diceret: hic etiam ut dicitur i
policrato libro primo: leuem quæstionem a nautis
sibi propositam uidelicet. quotquot cæpimus non
habemus: & quos nō cæpimus retinemus: uermes
enim in uestibus scrutabātur: Homerus uero ad pi-
sces cogitatum dirigebat suum: non potuit explica
re. A quibus cum imprudentius & procacius deri- Q
deretur: uir uerecundi ingenii in isaniam prolapsus
seipsum suspendit. Vixit autem annis centū & octo
hic iuxta numerum græcarum litterarum de troiæ
captiuitate uigintiquatuor libros heroicis uersibus
edidit: quod opus iliadem nominauit: unde ipse ut
historiographi referunt: non solum poetarum sed
etiam philosophorum princeps uocari apud græ-
cos iure meruit. Lycurgus philosophus ac priceps R
insignis apud lacedæmones claruit: & temporibus
helisei prophetæ. in insula autem cretensi uolunta-

nium exilium perpetuo egit: ubiq; moriens proiici
oſſa ſua in mare iuſſit: ne forte lacedæmonē referrē
tur quibꝰ ut narrat Trogus pompeius iura & leges
dedit eoſq; iureiurando obligauit: ut nihil de eis im
mutarent priuſq̃ reuerteretꝰ: ſimulans ſe ad oraculū
delphicum ꝓficiſci: cōſulturū quid addēdū uel mu-
S tandū legibꝰ uideretꝰ. Leges uero eius inter cæteras
ſunt hæ. Nā conuiuari oēs iuſſit publice: nec ui diui
tiæ uel luxuriæ in occulto eſſent. Iuuenibꝰ non am-
plius una ueſte uti toto anno pmiſit: nec aliquē cul-
tius altero ꝓgredi: nec opulentius epulari: fundos
oīum æqualiter diuiſit ut æquata patrimonia nemi
nem potentiorē altero redderent. Emi ſingula non
pecunia ſed cōpēſatione mercium iuſſit: pueros pu
beres nō in forū ſed in agrum duci iuſſit: ut primos
annos nō in luxuria ſed in oī opere & labore agerēt.
Nihil eos cauſa ſomni ſubſternere: & uitam ſine pul
mento agere: neq; prius in urbem redire q̃ uiri fa-
cti eſſent ſtatuit: uirgines ſine dote nubere iuſſit: ut
uxores non pecuniæ cauſa eligerentur: ſeueriuſque
matrimonia ſua uiri coercerēt: cum nullis frenis do
T tium tenerentꝰ. Maximū honorem nō diuitum ſed
ſenum eē ſtatuit: nec quiſq; locū honoratiorem ſeni
V bus obtineret. Pythagoras phūs natione ſamiꝰ: cla-
ruit tempore nabuchodonoſor regis aſſyrioꝝ: hic
ut ait Boetius in primo muſicæ artis inuentor fuiſ-
ſe apud græcos dr̄ ꝑ malleoꝝ ferientium inæqualia
pondera: & per cordarum inæqualitatē uel inæqua
lem extenſionem: ac per calamoꝝ inæqualem longi
tudinē. hūc pythagorā auguſtinus de ciuitate dei di
cit hydromanticū extitiſſe. Fuit aūt nigromanticus
utꝰ ibidem dicitꝰ: adeo ut adhibito ſanguine & iferos
perhibeatꝰ excitaſſe. hic primus apud græcos luenæ
mortales animas: ſed errauit ponēdo eas de corpo
X ribus ad corpora tranſire. Docuit autē Pythagoras
hæc ænygmata. Staterā ne tranſileas ideſt ne pergre
diaris iuſtitiā. Ignē gladio ne foueas. i. iratū & tumi
dum animū uerbis maledicis ne laceſſas. Per uiā pu
blicam ne ambules ideſt ne multorū ſequatis erro-
res. Irundinem in domo ne ſuſcipias. i. garrulos &
uerboſos homines ſub eodem tecto habitare nō ꝑ-
mittas. De dictis eius notabilibus habentꝰ hæc. Fu-
ganda ſunt omnibus modis & abſcindēda languor
a corpore. Imperitia ab anima & luxuria a mente: a
ciuitate ſeditio: a domo diſcordia & in cōmune a cū
ctis rebus intemperantia. Amicorū dicebat omnia
eſſe cōmunia: & amicum ſeipſum eſſe alterius. duo-
rum temporū maximā eam hn̄dam curam dicebat
& mane & ueſperi. i. eorū quæ acturi ſumus & quæ
Y geſſimus. Poſt deum dicebat ueritatem eſſe colēdā
quæ ſola deo homines ꝓximos facit. loqui ignorat
qui tacere neſcit. Duo lachrimarum genera ſunt in
oculis mulierum ueri doloris unum: inſidiarumue
Z aliud. Auari homines pupillis breuis ætatis ſimiles
ſunt: quibus de ſuo nihil uti licet. Interrogauit qdā
pythagoram ſi cuperet eſſe diues? qui ait diuitias cō
temno habere quæ liberalitate ꝑduntur: & parcita-
A te putreſcunt. Vidit pythagoras quendā præcioſis
indutum ueſtibus qui turpia loquebatꝰ: & ait illi aut
loquaris ſermones tuis ueſtibus ſimiles aut pannos
induas tuis eloquiis congruentes. Cum quidā ſtoli-
dus audiente Pythagora diceret: malle ſe cum mulie
ribꝰ eſſe q̃ cum phīs cōuerſari: & ſues inquit pytha-
goras libentiꝰ in cœno q̃ in aq̃ uerſantꝰ. Interrogatꝰ
qd eſt in mūdo nouū? ait nihil. Anaxagoras phs aſi B
anis: athenis claruit. tēpore xerxis regis. Hic cū ad-
modū diues eſſet: poſſeſſionibꝰ derelictis ſtudendi
gratia diutinā peregrinationē aſſumpſit. Et cum a
quodā criminaretꝰ dicente: non eſt tibi curæ patriæ?
extenſo brachio & oſtēſo cælo ait: Imo mihi admo-
dum patriæ cura eſt. Hic ſtudioſiſſimus ualde fuit.
Et multa de motu cæli: & curſu ſiderū: & natura rerū
ſcripſit: uixit annis ſeptuaginta duobus. In carcere
enim ab athenienſibꝰ poſitus: & multa media ſqua-
lidus uenenatꝰ eſt ab eis: quia ſolem dicebat lapidem
eſſe ignitum quem illi pro deo colebant. Interroga
tus aliquando ad quid factus fuiſſet: ad contempla-
tionē inquit ſolis & lunæ & cæli. Cuidā ei dum exu-
laret ab athenis dicēt. priuatus es: athenienſibꝰ: ne-
quaq̃ ait ſed illi me. Interroganti amico dum ſenex
eēt. an ante mortē in patriā uellet afferri ut in pr̄ia
moreretꝰ? nihil neceſſe eſt. undiq; enim ad inferos tā
tūdem uiæ eſt. Crates thebanus phūs: hic ut ait hie- C
ronymus epiſtola tertia magnū pondus auri proie
cit in mare: dicens habite peſſimæ diuitiæ. ego poti
us uos ſubmergam q̃ ſubmergar a uobis. Nō enim D
putauit ſe poſſe ſimul uirtutes & diuitias poſſidere.
Hic etiā ut ait Seneca primo epiſtolarū: adoleſcētu-
lum ſecreto ambulantē interrogauit: quid illic face-
res? ſolus mecū inquit loquor. Cui crates: caue ne cū
hoīe malo loquaris. Simonides poeta maximus: cla E
ruit tēpore manaſſe regis iudæ. hic interrogatꝰ qd
inter hoīes facile cōſeneſcat? ait beneficiū. Huius hæ F
feruntꝰ eſſe ſn̄iæ. Tutiꝰ eſt tacere q̃ loqui. neminem
enim tacēdo: multos aūt loquēdo circūuētos agno-
uimus. Innocentē nō debilitat conſcia: cum in diuer
ſis ſolaciū eſt hōi nō meruiſſe quæ patitꝰ. fortuna in-
nocentē deſerit ſæpe: bona ſpes nunq̃. Æſopus adel G
phis poeta claruit tēpore Cyri regis perſarum. hic
cōfinxit fabulas elegātes: quas Romulus quidā de
græco trāſtulit in latinū: in quibus docet quid obſer
uare debeant homines: & ut uitam hoīum oſtendat
& mores: inducit aues: arbores: beſtiaſq; loquentes.
hic anno primo Cyri regis fertꝰ fuiſſe peremptus. Ze H
no cytienſis phūs: ſtoicæ ſectæ inuētor ac magiſter
Socratis annis centum & ſeptem uixit & nunq̃ a ſtu
dio ceſſauit. De hoc ait Seneca in libro de tranquilli
tate animi ꝙ nunciatum quādoq; fuit illi naufragio
omnia ſua fuiſſe ſummerſa. At ille ait iubet me for-
tuna expeditius philoſophari. Hic uiro & uxori gar
rulis dixit. cū ſuo ſoli eſtis quomodo capit uos una I
domus loquaces. Huius ſunt iſte ſententiæ. Sepultꝰ
ſit apud te ſermo quem tu ſolus audieris. Malū ho-
minem blandæ loquētem agnoſce tuum laqueum
eſſe. Cuidam loquaci ait. Si meis te auribus audires
taceres. Iſocrates philoſophus claruit in græcia tē-
pore aſſueri regis. Scripſit aūt librum exhortandū K
ad demonicum: de quo notabilia quædā ſunt hæc.
Talis fias parentibus qualis erga te fieri natos op-
tas. Quæ nephas eſt agere: eadem neq; bonum fari

eristimes. Nunq̄ ullū ꝑpetrās facinus latere credas.
Nā etsi cæteros hoc lateat tu tibi cōscius es: in uesti-
bus neq; magnificus sis neq; curiosus. Odi blandien
tes tanq̄ decipientes: nam uterq; æqualiter iniuriat.
Neq; risum ꝑcipitē diligas nec uerbū cum acrimo-
nia acceptes. illud enim amens hoc uero furiosum
L est. Serua magis uerborū q̄ rerum deposita. Nemi-
nem amicū cōcilies priusq̄ ꝑcuncteris quo pacto se
gesserit erga priscos amicos: credas eum etiam er-
ga te huiusmodi futurum cuiusmodi erga illos fu-
it. Lente fiat amicus: factus autē perseuerare nitaris
æq; enim malū est nullum habere & alternare mul-
tos. Quoscūq; uelis tibi amicos facere de his aliquid
boni ꝓfer. Aurum in igne ꝓbamus: amicos aūt in
aduersitatibus discernimus. Amicoꝝ absentium ue
lud præsentium memor esto: ne censeri ualeas ab-
M sentes nō diligere. Benefacito bonis: aderit enim ti
bi debita gratia: benefaciēs aūt malis similis eris alē
tibus alienos canes: illi nāq; in impēdentes panē ut
in quoslibet latrant: praui quoq; iuuātes se ut nocē-
tes lædunt. Consiliare diutius: Effice uero delibera-
N ta uelocite. Qui perperā agit in ꝓpriis nunq̄ cōmo
de consiliabitur in alienis. Socrates ph̄us atheniēsis
atheniensis primus ethicæ inuētor fuit. ultimas ter
ræ regiones ad acquirēdā sapiam ꝑlustrauit usq; ad
senectutē: & licet eēt sapiētissimus se nihil scire repu
tabat. Vñ id sæpe dicebat hoc unū scio ꝙ nescio. De
eo Tullius in tusculanis dicit: ꝙ philosophiā euoca-
uit de cælo & in urbibus collocauit. Fuit aūt mirabi
lis castitate. iusticia tem̄pantia. aliisq; uirtutibus: ita
ut ꝑp uirtutū heroicarū eminētiā: eum ultra homi-
nē etiam philosophi ꝓnuntiarent. Aliquando ut
ait agelius libro. ii. reptus est stare a summo lucis or
tu usq; ad alteꝝ orientē imobilis. iisdem uestigiis &
ore atq; oculis directis cogitabūdus tanq̄ in excessu
O mētis. Patiētia uero mirabili præditus inuictus fu-
it in oībus tribulationib⁹ sustinendis. Semel enim
ictu calcis a quodam ꝑcussus est: & dum quidā eius
tolerantiā miraret̄ ait. Si asinus me calce ꝑcussisset
nunquid eum in iudiciū conuenirē? cur igit̄ non sic
æquanimiter sustineam ictus hominū sicut ꝑcussu-
ras ferrē irrationabiliū bestiarū. Item cuidam dicen
ti sibi talis maledicit tibi: ait ideo maledicit quia be-
ne loqui nō didicit. item quodam tēpore xantippe
uxor cum infinita cōuitia in eum dixisset: aqua ꝓfu-
sus imūda: nil amplius respondit q̄ capite depræsso
sciebam inquit ꝙ illa tonitrua imber sequeret̄. Cū
Socrates quosdam hospites suos satis tenui cæna su
scip i pararet: ait si boni sunt æquanimiter ferunt: si
mali nō est curandū. Socrates ut in polycrato libro
vii. dicit̄: in senectute sua didicit musicam credens si
ei musica deforet sibi cumulum sapientiæ defutu-
rum. Cum autem ei diceretur nunquid non uere-
cundaris in senectute studere? ait maior uerecundia
est in senectute ignorantes esse: q̄ in senectute stu-
dere. Mortuus est ueneni poculo tempore Assue-
ri regis assyriorum: anno uero ætatis suæ nonage-
simoquarto: quo anno librū nobilissimū composue
rat. De dictis Socratis nobilib⁹ siue ꝓuerbiis haben
P tur hæc. Oriente sole consiliū: occidente conuiuium
cogitandū. Age sic alienū ut tuū non obliuiscaris ne
gocii. Contraria sunt consilio ira festinatio: uelox
consiliū sequit̄ pœnitentia. Principiū amiciciæ est
bene loqui: maledicere est inimicitiarū exordium.
Amicus raro acquirit cito amittit̄. Cum amicis bre
ues orōnes: longas amicicias habere oportet. Malū
alienū ne tuū feceris gaudiū. Melius est cauere q̄ pa
uere: utilius est erubescere q̄ pauescere. Quod habes
ita utere ut alieno non egeas. Grauior est labor ubi
nullus effectus est. Iratus filio ipse te coercere: filio
modesto nunquam graue est ꝙ pater iubet im-
possibile: præsentem laudare & absentis famā lede
re minime decet: pœnā a quo merueris frustra pe-
tis præsidium. Oculos & aures uulgi puta malos te
stes esse. Ede & bibas ut bene uiuas: nō uiuas ut tan-
tum edas & bibas. fœlicitas semꝑ subiecta est inui-
diæ. sola ergo miseria inuidia caret. Nihil amittit q
nihil habet: & parū eget qui parū cupit. Nulla tam Q
bona uxor est in qua nō inuenias quid sicut nihil su-
perius benigna cōiuge: ita nihil infesta muliere cru-
delius. Est igit̄ uxor aut tutū refugium: aut penale
tormentū. Mulier speciosa & pulchra templū est su-
per cloacam edificatū. Interrogatus Socrates a quo R
dam inope quid agere debet pauca habens & mul-
tis indigens? ait si res tua tibi nō sufficit: tu parce ui-
uēdo fac ut rei tuæ ipse sufficias. Cum garrulus qui
dam deridendo interrogaret Socratem ut eum do-
ceret sapiētiæ præcepta. Duo inquit sapientiæ præ
cepta necessaria sunt: unum ut taceas. aliud ut loqui
discas. Interrogatus in quo quis famam acquirere
possit? ait si gesserit optima & locutus fuerit pauca.
Interrogatus a quodam ut ait Tullius in tusculanis
de qua patria esset ait mundanus sum. Toti⁹ eni mū
di se incolam & ciuem arbitrabatur nullam sibi ap-
proprians patriā. Aristippus ph̄us cyrenæus athe- S
nis claruit. Qui ut ait Laertius ad Dionysium tyran
num in Syracusam profectus est: adeo autē præstā-
tissimi cordis extitit: ut tempori loco & ꝑsonæ sem
per conuenire & se coaptare posset. Vnde quodam A
tempore Dionysio in eum sputāte patiētissimæ ꝑ-
tulit & condolenti amico dixit: piscatores sustinēt a
mari madefieri ut uenent̄ cobiū ego aūt nō sustine-
bo uino limphato aspergi ut blenum accipiam? Est
aūt cobius pisciculus paruus blenus uero grādis pi-
scis est. Aiunt hunc quandoq; iussisse perdicem qn-
quaginta dragmis emi: culpante uero quodam ait:
tu nec ebolo eam emisses. Ingressus est quandoque
Aristippus ignoranter domum meretricis: & uiso
scorto confestim exiuit. Quodam uero puerorum
erubescente: qui cum eo erant ait Aristippus: intra-
re illuc malum non est sed nequire exire. Demosthe B
nes orator athenis claruit: de eo ait Isidorus primo
erhimo. Cum philippus rex macedonum athenas C
obsedisset & ab atheniensibus postularet: ut sibi de-
cem oratores darentur: & sic discederet ab obsidio-
ne. Demosthenes in consilio atheniensium hanc fa-
bulam confinxit. Lupi suaserunt aliquando pasto-
ribus ut in amicicia conuenirent: cūq; pastorib⁹ pla
cuisset petierunt lupi & prima uicæ securitatis tra-
derentur eis canes: in quibus uidebatur esse occasio

ſurgiorum:annuerũt paſtores: tunc lupi adempta
formidine omnem gregem non ſolum pro ſacieta-
tate ſed etiam pro libidine lacerauerunt. Sic igitur
Philippus ſublatis oratoribus in populo athenien
ſi facturus eſt. Quod audientes athenienſes demo-
ſthenis conſilio acquieuerunt: & ſic ciuitas a pericu
lo liberata eſt. item demoſthenes ſtomachuꝫ laidis
nobiliſſimæ meretricis iocando ſuppalpitãs & q̃ri
D tans. hoc quantũ: illa diceret mille denariis: Reſpon
dit ego pœnitere tanti nõ emo: hippocrates medi-
cus inſignis. artaxerſis regis tempore claruit apud
Athenas. Hic uoluptates multũ deteſtabatur ut ait
Agelꝰ. Fuit anthippocrates parui corpis. pulchræ
formæ. grandis capitis. tardi motus. Mutæ cogita-
tiõis. tardæ locutiõis. & fuit modici cibi. Vixit autẽ
annis nonagintaquinqꝫ. Scripſit libros circiter uigi
E riſex elegantes. De eo Iſidorus quarto Ethimologi
arũ. ita ſcribit. Medicinæ artis autor & reptor apud
græcos perhibetᷣ Apollo: hãc filius eius Eſculapius
laude & opere ampliauit. Sed poſtq̃ fulminis ictu
interiit interdicta fertur medẽdi cura & ars ſimul cũ
autore defecit: Latuitqꝫ per annos fere quingentos
uſqꝫ ad tempus Arthaxerſis regis perſarum. tunc eã
reuocauit in lucem: curam rationabiliter perſcruta-
tus infirmitatum hippocrates Aſclepio patre geni
tus: ipſe enim diſcuſſis ætatum regionũ & ægritudi
num qualitatibus: cauſas rationabiliter pſcrutatus
F eſt ĩfirmitatũ. Euripides poeta adeo Archelao regi
perſarum carus extitit & dilectus: ut ſummã ei conſi
lioꝶ ſuoꝶ cõmitteret: qui cum a cœna regis domũ
rediret a canibus dilaceratus eſt. Hic ut ait Boetius:
G carẽrẽ liberis ĩfortunio dicebat eẽ fœlicẽ. Diogenes
phus cinicus antiſthẽis diſcipulus fuit: Qui moriẽs
ex febre ut ait Tullius libro primo in Tuſculanis q̃-
ſtionibus: iuſſit ĩhumatum corpus ſuum relinqui.
Et cum amici dicerent ꝙ a feris deuoraretᷣ: ait mini
me: Sed iuxta me baculum quo feras abigã ponite:
Ait quidam qd poteris nõ ſentiens Quid ergo ait
ferarũ laniatus mihi non ſentienti oberunt: Ob hoc
cõcludens illi nihil obeſſe carẽtiã ſepulturæ. Claruit
aũt Diogene temporibus Alexãdri. Hic quodã tpe
in uſu potandi calicẽ ligneũ habens uidit puerũ con
caua manu bibentẽ: unde eliſit illum ad terrã dicens
neſciebam ꝙ natura poculũ habebat. Item cũ quidã
H lentulus uerbis plurimis dehoneſtaſſet Diogenem
& illo nõ reſpõdente interrogaſſent quidã: cur male
dicenti nõ daret reſpõſum? Ait nolo contendere cũ
homine ſuper re in qua qui obtinet uilior reputatᷣ.
Aliꝰ ſimiliter dehoneſtauit eũ uerbis cõtumelioſis
nec reſpondit. Et cum diceretur ei: quare non reſpõ
des: ait nõ poſſum ego illi tantã dehoneſtationẽ in
ferre: quantã ipſe ſic loquẽdo intulit ſibiipſi. Alius
rurſum dehoneſtauit eũ uerbis cõtumeliæ nec indi-
gnatus eſt. & cũ ei diceretur cur nõ indignaris? Re-
ſpõdit hic dehoneſtator meus aut eſt ueridicus aut
mendax. Si ueridicus ppter ueritatem nõ iraſcar: ſi
mendax deeſt indignatiõis cã ex quo nõ nouerit qd
dixerit. Cũ quidã ei referret ꝙ quidã amicus eius cõ
tra eũ maledixiſſet: ait an amicus meus ita dixerit
dubiũ eſt: de te ãt ꝙ ita dixeris mihi malũ eſt. Itẽ cũ
quidã ei nuntiaſſet cuncti uituperant te: oportet igr
ſapientia ab ĩſipientibus impugnari: eſſe enim me-
liorẽ iudicat ligua mala quẽ carpat. Quadã uice dũ
pſente Diogene uerſificator quidã multis laudibus
extolleret Alexandrũ pſentem: aſſumẽs Diogenes
panẽ cœpit comedere cũqꝫ diceretur qd agis? ait uti
lius eſt ſic agere q̃ audire mẽdacia. Cũ quidã formæ
turpis Diogeni domũ oſtendiſſet ſuã: oĩbus in ea lo
cis auro nitẽtibus: in faciem illius ſpuit inquiens ni
hil adeo uile in ea domo ſe uidiſſe: hic cum uidiſſet
iuuenẽ bonoꝶ morum facie tamẽ turpi: ait animæ
illius bonitas dat multũ pulchritudinis faciei. Idem
cũ uidiſſet quẽdam decora facie & moribus inhone
ſtum: ait O q̃ bona domus & malus hoſpes. Itẽ ui-
dit quendam idiotã ſedente ſuper lapidem: & ait la
pis ſuper lapidẽ. Infirmatꝰ eſt quãdoqꝫ Diogenes:
& cũ eum cõfortarẽt amici dicentes nõ timeas quia
hoc a deo eſt: ait ppterea magis timeo. Cũ quidam I
lætanter diceret Diogeni ſe de nouo uxorẽ duxiſſe:
ait illi parum ſolacium & magnã ſolicitudinem es
lucratus. uidit Diogenes ſenem quẽdam tingẽtem
capillos: Cui ait quia canos occultas nõ ppterea ſe-
nectutẽ abſcondis. Cũ quidã garrulus ſophiſta dice
ret diogeni. Quod ego ſum tu nõ es: ego ſum hõ:
ergo tu nõ es hõ. Ait Diogenes hoc quod cõcludis
falſum eſt: quia a te incepiſti: ſed ſi uis uerum id fieri
a me incipe & in te cõclude. Ex celebribus eius ſniis
repertæ ſunt iſtæ. iudex bonus nemo erit niſi qui de
ſe alterum iudicare cognorit. Qui inocẽtem dãnat
ſeipſum uulnerat: quoniã ſua ſnia ſemp reus ſeipſum
punit conſcientia. Nullæ ſunt occultiores inſidiæ q̃ K
hæ quæ latẽt in ſimulatione officii aut in aliquo ne-
ceſſitudinis nomine. Nã eum qui palã eſt aduerſa-
rius facile cauẽdo uitare põt: & troianos equus id-
circo fefellit qa formã mineruæ mẽtitus eſt. Si bo- L
nus uis fieri a te expelle quod in alio deſpicis. Melꝰ
eſt medicũ adire q̃ accerſire: quærere igitur medelã
donec ſanus fueris melius eſt: q̃ tũc medicũ regrere
cum naturam experauit ægritudo. Interrogatꝰ di-
ogenes cur tam magnã nutriret barbam: ait ut eã
citius uidens & tangens uirum ſe eſſe meminerit.
Interrogatus quæ hora eſſet cõmeſſationi cõgrua?
ait habenti quod comedat hora eſt cõgrua cũ fame
ſcit: non habẽti uero quando habere poteſt. interro
gatus a quodam in quo turbari facere poſſet inimi
cum ſuum: ait ſi tu es ualde bonus. interrogatus qd
eſt triſtitia: ait carcer animæ. Plato philoſophꝰ athe M
nienſis tẽpore Darii regis perſarum natus eſt. Hic N
ut in policrato dicitur teſte apuleio prius Ariſtote-
les dictus eſt: ſed demũ a latitudine pectoris plato.
hic in phedrone ſuo quem tranſtulit Cicero ualidiſ
ſimis argumentis animæ immortalitatem aſſeruit
Et poteſt omnis ratiocinatio in unius ſilogiſmi cõ-
pendium ita redigi anima ex ſe mouetur. Quod ex
ſe mouetur principium motus eſt. Quod autẽ pri
cipium motus eſt natum non eſt. Et quod natũ nõ
eſt immortale eſt: Anima igitur ĩmortalis eſt. Mor
tuus autem Plato eſt tempore Philippi regis mace-
donũ. ut ait Seneca in epiſtolis ãno octuageſimo- O
primo natalis ſui ſine ulla deductiõe. Platonis uero

elegantia quædã dicta sũt hæc. Qui suam animam
quæ una est gubernare non potest: quõ multorum
hominum gubernator erit. Item dicebat debere ho
minem in speculo sæpius suã faciem intueri quoniã
si uiderit eam decoram idigne feret agere turpe op⁹
Si uero turpem cẽsuerit uerebitur simul duo turpia
aggregare. Itẽ dixit escam maloꝝ esse uoluptatem:
Eo scilicet ꝙea capiuntur homies sicut hamo pisces
Itẽ si sapiẽtiæ forma oculis uideri possit ad amorẽ
sui omnes maxime excitaret. Item non potest com
præhendi forma iustitiæ nisi prius iniustitiæ series
discuciatur. Mors phantibus appetenda est: ipsaq
philosophia est meditatio moriendi totius philoso
phiæ robur patientia est. Interrogat⁹ plato quis sa-
pientiam adipisci possit: aut in nõ expectando quæ
euenire non possunt nec de pteritis recordari. Inter
rogat⁹ per quid cognoscitur sapiens: Ait sapiens cũ
uituperatur non irascitur. & non extollit cũ laudat.
Interrogatus per quid homines cognoscunt: ait ho
mines & uasa testea simili modo pbamus: illa quidẽ
in sono: hos in sermone cognoscimus. Interrogat⁹
quanto censu debeat homo esse contentus: ait tan-
tum acquirat quis ꝙ defectum non habeat in eo qđ
ei necesse est: & quod non expediat ei hominibus a-
dulari. Interrogatus quis est inter homines forti-
or: Respondit qui propriam potest iracundiam uin
cere. interrogatus quis est inter homines debilior:
ait qui suum nõ põt celare secretum. interrogat⁹ qs
est iter homines potẽtior: ait qui scit suã abscõdere
paupertatem. interrogatus quis est inter homines
temperãtior: ait cui sufficit id quod habet. interro-
gatus quis est homo bonoꝝ morũ: ait quĩ malorũ
moꝝ hominẽ pati põt. interrogat⁹ qualiũ locorũ
uel urbium habitatio sit uitãda: ait nõ habites terrã
in qua sumpt⁹ lucra exuperant: & i quã mali pualẽt
bonis: & ubi plurimũ domini mẽtimur. Iterrogat⁹
in quo quis possit principũ gratiã obtinere: ait si in
sipiẽtis: ipsius sequere uolũtatẽ: si uero sapiẽtis quæ
ad rem non ptinent uel cõtra rationem sũt ostẽdere
A nõ obmittas. Aristoteles philosoph⁹ eximius gẽte
macedo: patria stragoritan⁹ Platonis fuit discipul⁹
hic adhuc iuuenis eloquẽtiæ nauauit opam: factus
aũt annoꝝ decẽ & septẽ mittit athenas ubi hæsit So
B crati tribus annis: quo mortuo hæsit Platoni annis.
xxviii. Transcendit aũt Aristoteles in philosophia
humanã mẽsurã: ita ut cõmune nomẽ philosopho
rum anthonomasice sibi propriũ esse meruerit. Fu-
it enim facundus eloquio: sed uberior sensibus. agili
tatem corporis & perspicaciã ingenii habẽs uixit an
nis sexagintaduobus in optimo mẽtis uigore: & nu
mero composuit: ut ait Laertius libros circiter trecẽ
C tos. Alibi tamen legit ꝙ in uniuerso composuit tra
ctatus numero mille. Aristotelis aũt elegantia dicta
sunt hæc: de semetipso in neutrã partẽ loquendum
est. quoniã qui se laudat uanus est: qui se uitupat stul
tus est. item nunꝗ uerecundiores eẽ debemus ꝗ cuꝫ
diis de agitur. Iniuria iniuste irrogata eius est infa-
mia qui facit. item dicebat de duobus hominũ gene
ribus uehemẽter admiror: scilicet de illo in quo bo-
na nõ sunt: & tamẽ si de ipso dicant acceptat & gau-
det: & de illo de quo mala proferũtur quæ in eo nõ
sunt: & inde turbat. item dicebat radices disciplinæ
eẽ amaras: fructus uero dulces. item tribus indiget
disciplina natura documẽto & solicitudine. item di-
cebat ex parentibus honorabiliores eẽ eos qui istru-
unt: ꝗ qui generant: quoniã hi quidẽ dant uiuere: illi
uero bene uiuere. Interrogatus Aristoteles quid est
quod cito senescit? Respondit gaudium. interroga-
tus quid est spes. Respondit iuge somnium. inter-
rogatus quid est amicus? ait una anima in duob⁹ cor
poribus cohabitans. interrogatus quid amicis affer
re debemus? ait ea quæ nobis offerre optamus. In-
terrogat⁹ quid sibi ex philosophia acquisiuisset? ait
non coacte facere quæ aliquẽ ob timorẽ legis faciũt
Repræhensus est Aristoteles: quia iniquo homini
elemosynam dederat. Qui respondit: Naturæ: non
malitiæ sum misertus. Cuidam iactanti se ꝙ esset de
ciuitate magna: Ait non considerãdũ ex qua patria
quis ortus sit. Sed quali patria dignus sit. Apuleius E
affer philosophus platonicus Athenis claruit ĩ græ
cia & latina lingua doctissimus. Hic Platoni succes
sit & libros pluresscripsit. Et inter alios librum scri
psit quem Asinum aureum intitulauit. Vbi refert
sibi accidisse ꝙ accepto ueneno sibi a mulĩere dato hu
mano animo permanẽre. Visum illi fuit ꝙ in asinũ
fuisset mutatus: a qua illusione postmodum est cu-
ratus. Huius hæ sunt sentẽtiæ. Nihil est deo simili⁹
ꝗ uir animo perfecte bonus. Artes aliæ siue sciẽtiæ
possunt ignorari sine erubescentia. Sicut ratio pin-
gendi psallendi siue cantandi. Quas uir bonus põt
sine animi uituperatione contẽnere: Sed nescire be
ne uiuere nusquã audebis dicere sine pudore. Multa
alia eius dicta uide supra ubi in libris suis. Xenocra- F
tes philosophus maximus platonis discipulus fuit.
Hic cuidam loquaci fertur dixisse. Audi multum: lo
quere pauca. Os enim unum & aures duas a natura
accepimus. Quodam illi maledicente surgẽs disces-
sit: & maledicenti ait: ut tu linguæ tuæ ita ego auriũ
mearum dominus sum. Idem cum eẽt cum quibus-
dam detractoribus & taceret: quærente uno cur so-
lus taceret? quia dixisse me inquit aliquando pœni-
tuit: tacuisse nunꝗ. Hic cum uidisset quendam latro
nem duci ad patibulum subrisit dicens ꝙ magni fu-
res minores morte damnabant. Demas atheniensis G
philosophus Alexandri tempore claruit. hic atheni
ensibus nolentibus Alexandro diuinos honores ex-
hibere ait. uidete nedum cælum custoditis terram
amittatis. Huius etiam dictum illud egregium fuit
Amico mutuam me rogante pecuniam: ipsum & H
pecuniam perdo. Epicurus atheniensis: ꝗuis ut ait
Hieronymus: litteras non didiscerit: & artem dispu
tandi teste Boetio ignorauerit: tamen multa egre-
gia reperiuntur eius dicta. Et claruit tempore Cyri
regis persaruꝫ. de hoc similiter Hieronymus refert
in hæc uerba. Epicurus uoluptatis assertor quod ual
de mirandum est omnes libros suos repleuit oleri-
bus & pomis: uilibusq cibis dicens eẽ utẽdum quia
carnes & exquisitæ epulæ: ingenti cura & solicitudi-
ne misera pparatæ: maiorẽ pœnam habẽt in inquirẽ
do: ꝗ uoluptatẽ in abutendo. Sapientiæ quoq ope

ram dare nos non posse dicebat : si mense abundan-
tiam cogitemus:quæ labore nimio & cura indiget.
Errauit aūt in multis Epicurus plus q̄ omnes philo
sophi: nam putauit deū res humanas nō curare sed
ociosum esse & nihi' agere dixitq; uoluptatem sum
mum bonū eē:& animas cum corporibus interire.
I Seneca de egregiis epicuri dictis hæc scripsit. hone-
sta res est læta paupertas : illa uero non est pauptas
K si læta est. Si cui sua non uidetur amplissima licet to-
tius mundi sit dominus tamen miser est. aliquis uir
bonus eligēdus est nobis:ac semp ante oculos habē
dus:ut sic tanq̄ illo spectante uiuamus:& oia tanq̄ il
lo uidente faciamus . Si ad naturā uixeris nunq̄ eris
paup:exiguū natura desiderat:opio imēsu3 añ circū
spiciendū est cū qb⁹edas & bibas:q̄ qd edas & bibas.
Inimicū salutis est noticia peccati:& meditari mor-
tem. Ira imoderata insaniam gignit. Non cōmessa-
tiones:non potationes:non culpæ fœminarum:cō
uiuii suauē uitam faciunt:sed sobria disputatio. mul
tæ enim ex deliciarum epulis molestiæ generantur.
L Theophrastus philosoph⁹ aristotelis discipulus &
successor fuit. Scripsit Theo. librū de amicicia i quo
amiciciā oīum charitati præfert & raram iu reb⁹hu
manis contestatur eē. hic accusasse naturam dicitur:
q; ceruis & cornicibus uitam diuturnā : quoꝝ id ni-
hil interest hominib⁹ quoꝝ maxime interesset tam
exigua uitā dedit:quoꝝ si ætas eē posset longior:oī
bus pfecte artibus eoꝝ uita erudiret : quærebat er-
go tunc se cum illa uidere cœpisse extingui. Scripsit
etiam aureolum Theophrastus librū de diuitiis. Itē
N librum de nuptiis:ut ait Hieronymus cōtra Iouini
anū in quo quærit. an sit sapienti uxor ducēda. Et cū
diffinisset si pulchra eēt. si bene morigerata . si hone
stis parētibus nata. si ipse sanus & diues sit:sapienti
inire aliquando matrimoniū statim intulit. hæc aūt
raro nuptiis in uniuersa concordant: non est igitur
uxor ducēda sapiēti. primo quia impediunt studia
philosophiæ. Nec potest quisq̄ libris & uxori pari-
ter inseruire. Multa sunt quæ matronarū sunt usib⁹
necessaria præciosæ uestes:aurum:gēmæ:sumptus
ancillæ:& suppellex uaria. Deinde per totas noctes
garrulæ quæstiones:illa ornatior procedit in publi-
cum:Hæc honoratur ab omnibus. Ego in conuētu
fœminarū misella despicior. Cur aspiciebas uicinā?
Quid cum ancilla loquebaris? De foro ueniēs quid
attulisti? Non amicū:non sodalē habere possumus?
alterius enim amorē suum odium suspicatur. Si to
tam ei cōmiseris domum seruiēdum est illi. Si aliqd
tuo arbitrio reseruaueris:fidem sibi adhiberi nō pu
tat. Et ideo in odiū uertitur:& iurgia concitat & nisi
cito consuleris parat uenena. Si pulchra est facile ad
amatur. Si fœda facile contēnitur. Difficile est autē
custodire quod plures amant . Molestū est posside-
dere quod nullus uel amare:uel habere dignatur mi
nore tamen miseria deformis habet quā formosa
seruetur. Nihil enim tutū est in quo totius populi
uota suspiraut. Præterea quid prodest diligēs custo
dia:cum uxor impudica seruari non possit . pudica
non debeat. Infida enim custos castitatis est necessi
tas. Nulla est igitur uxoris electio:sed qualiscūq; ue

nerit est habenda:si iracunda:si fatua:si deformis : si
supba:si fœtida:quod quæcunq; est post nuptias di
scimus:equus:asinus:bos : canis & uilissima manci-
pia prius probantur q̄ emuntur:sola uxor nō osten
ditur:ne ante despiciatur q̄ ducatur . Huius Theo-
phrasti hæ legunt fuisse sentētiæ. Potius est doctu3
eē q̄ pecuniæ confidentē:doctus enim solus ex oīb⁹
nec iu alienis peregrinus:neq; amissis familiaribus
& necessariis inops est amicoꝝ:sed in omni ciuitate
ciuis est. Item expedit tam amicos probatos amare A
q̄ amatos pbare:amicicias enim imortales eē opor
tet. Cū amicis orones breues:orationes lougas esse
oportet. Amicum blandum caue cuius uerbum est
dulce. Semper bonus amicus grauius irascit . Ami-
cum lædere nec ioco quidem oportet pro amico oc
cidi plus expedit q̄ cum inimico uiuere. Ptolemæus B
philadelphus Ægypti rex fuit studiosissimus & li-
brorum cupidus:demetrium bibliotecæ suæ pferens
cum ab eo quæsisset de numero librorū:uiginti mi-
lia adesse. Respondit:sed paulopost tempore usque
ad quinquaginta milia posse peruenire putabat hic
Ptolemæus canones astrorum composuit: hic fecit
descriptionem orbis terræ:& pro erathostenē phi-
losophum qui adiutus a mensoribus Ptolemæi in-
uenit numerum stadioꝝ terræ in circulo terræ mi-
ra subtilitate & ingenio fuit enim in quadriuialibus
ualde doctissimus. Zeno stoicus phus tēpore Ptole C
mæi floruit:Huius fuit illa sentētia . Sapiētis est nō D
posse turbari;sed ut ratio ei⁹ prauis cedat affectib⁹.
Qui hac etiam oratione usus est ut ait Seneca. Nul-
lum malum est gloriosum:mors est gloriosa:mors
ergo malum non est . unde & ipse Zeno manus sibi
intulit : ut post mortem uiueret fœlicius . Sta-
tius cecilius poeta socius & contemporaneus Ennii
poetæ natione gallus . Claruit Romæ : Mediolani
autē obiit. Huius hæc fuit sententia: ut ait Agelius.
Inimici pessimi sunt fronte hilari:corde uero tristi:
hic duos filios habuit poetas metricos scilicet Ar-
chimedem & Thebaidem. Titus liuius historiogra E
phus & tragœdiarum scriptor illustris. Romæ cla-
ruit ante Iulium cæsarem nouem annis. Fuit natio-
ne patauinns idest paduanus:ubi mortuus est anno
quarto imperii Tyberii cæsaris. uixit aūt annis circi
ter octuaginta. Scripsit uero egregie de præliis Ro I
manoꝝ cum Annibale in libris centum. Scipio Ro
manoꝝ consul ab euentu uictoriæ affricanæ dictus
est Affricanus:quia affricam sua probitate deuicit:
de quo uictoriarum magnarum miri & laudabiles
actus leguntur in historiis romanoꝝ. Sed quia phi-
losophus & philosophi auditor fuit puta Panætii:
quædam prudentissima eius dicta & acta cōmenda-
bilia hic inserenda sunt. hic optimus moribus adeo
ornatus fuit:ut pius in matrem:liberalis in sorores
bouus in suos:& iustus in omnes fuisse legatur . hic
Scipio : ut ait Augustinus libro primo de ciuitate
dei pontifex magnus : & iudicio totius senatus uir
optimus:nolebat æmulam romano imperio Car-
thaginem ab ipso captam & deuictam dirimi : & in
hoc contradicebat Catoni:timens quod postea eue
nit. s. ne romani cum sine terrore belli essent lasciui-

G rent & inter se bellarēt. Dicebat Scipio nihil eē diffi
cilius q̄ amiciciā usq; in extremū diem pmanere. In-
terdū enim dimittit̄ cōtentione luxuriæ uel alteri⁹
cōmodi. Quod idem adipisci uterq; nō pōt. Pestē
quoq; maiorē nullam eē in plerisq; amiciciis q̄ gl'iæ
cupiditatē. Ex qua ob certamē honoris & gloriæ ini
micicias maximas sæpe inter amicissimos extitisse
uideamus. Idē etiā de se dicere solebat: nunq̄ se mi-
nus ociosum eē q̄ cum ociosus eēt: nec minus solū
H q̄ cum esset. Tullius cognomēto marcus & Cicero
romanus nobilissimus: inter consules romanoꝝ Iu
I lii Cæsaris tempore Claruit: Qui philosophus ma
K ximus fuit & studiosissimus. De quo scribit̄ decimo
libro codicis: ꝙ ros & tuba romani eloquii. Scripsit
aūt Tullius egregios libros sub titulis infrascr. ptis
de amicicia librum unum: de Senectute librū unū.
Philippicarum librum unum. Tusculanarum quæ
stionum libros quinque. Inuectiuarum libros sex.
de diuinatione libros duos: de creatione mūdi librū
unum. dialogorū ad hortēsium librum unū. de par
titione orationis librum unum. de agricultura librū
unum. de iusticia & iure naturali librum unum. uer
rimarum. i. gestorū contra uerrem librum unum.
Inuectiuarum contra Salustiū librum unū. Inuecti-
ua & contra Catilinā: & sunt orōnes quatuor: de re
bus militaribus librum unū. de officiis libros tres.
de oratore libros tres. de paradoxis librum unum.
Rhetoricorū librum unū. Orationum libros duos.
de legibus libros tres. de fato libros tres. de natura
deorū libros tres. de rep. libros sex. de academicis li-
brum unū. Topicorū librū unum. de cōsiliis libros
duos. de Synonymis librū unum. de gl'ia humana li
brum unum. de laude Catonis librū unum. de pno-
sticationibus libros duos. de cōsolatione librū unū.
de responsis aruspicum librū unū. Itē epistolas scri-
L psit multas. Huius tamē Tulli dicta elegantia: quia
plura supra in libris suis posuit: breuiter aliqua sunt
M hæc. uirtutis ois laus in actione cōsistit. Oium socie
tatum nulla pstantior: nulla firmior q̄ cum boni ui-
ri moribus similes familiaritate coniuncti sunt. Ni-
hil enim amabilius est nec copulatius q̄ morū simi-
litudo bonorum. In quibus enim sunt eadē studia:
eædem uoluntates in his fit ut altero alter. æq; dele-
ctetur ut seipso: & sic unus fiat ex pluribus necesse
N est. Nihil est laudabilius uel magno pclaroq; uiro di
gnius placabilitate & clæmentia. Ois aiaduersio &
castigatio a cōtumelia uacare debet. ne ad eius q pu
nit uel castigat aliquem: sed ad reip. utilitatē deferri
Cauendū etiā est ne maior fit pœna q̄ culpa. Et pro
hibēda est ira in puniēdo maxime: nunq̄ enim irat⁹
qui ad puniendū accedit mediocritatē illam tenebit
quæ inter parū est & nimiū. Qui igit̄ reip. præsunt
O legum similes sunt: quæ ad puniendū non iracūdia
sed æquitate ducunt̄. Luxuria cum omni ætati sunt
turpis fit senib⁹ maxime fœdissima est. Hois incom
modo suū agere cōmodū magis est cōtra naturam
P q̄ mors. Illa pmissa seruanda nō sunt quæ hisipsis i-
utilia sunt quibus illa pmittis. Hæc lex in amicicia
seruet̄ ut neq; rogemus res turpes: neq; rogati faci
amus: Non mihi minoris curæ est qualis resp. post
mortē meam futura sit: q̄ qualis hodie sit. Consiliū
uerum libere dare gaudeamus. Oia breuia tolerabi-
lia eē debēt etiā si magna sint. item in libro de sene-
ctute. Tantus cibus adhibēdus est ut uires reficiant̄
& nō opprimant̄. item in libro philippicarū. poste
riores cogitationes (ut aiunt) solent eē sapiētiores
Omne malū nascēs fœliciter opprimit̄ inueteratū
plurimū robustus fit. Cato marcus portius phus Q
& poeta latinus claruit romæ Virgilii tempore: hic
uir tantæ constantiæ fuit: ut gloriæ eius nullus unq̄
laudādo pfuerit: nec uituperādo nocuerit: hic licet
gētilis humanā tamē gloriam fugiebat. sed ut de il
lo scribit Salustius quominus appetebat gloriā eo
magis illum gloria sequebat̄. Hic animas ppetuas R
eē existimans: tandē tedio duplicis quartanæ seipm
occidit: ut meliorē uitā inueniret. Hic docuit remp.
uirtutib⁹ magis q̄ armis eē tuendā. hic ut ait Augu
stinus libro. v. de ciuitate dei dixit. bonum ciuitatis
eē ærarium opulentū: & tenues res priuatis. Itē cū
quidā obseruans auguria Catonē consuluisset: eo ꝙ
mures caligas eius corrosissent: deridens ait: non est
mirū si mures caligas corroserūt: sed hoc fuisset ma
li futuri magnū indicium: si mures a caligis fuissent
corrosi. Scripsit aūt Cato librū de moribus partim
psaico sermone partim metrico: qui a pueris i scho
lis frequentat̄ qui multas notabiles continet senten
tias. Salustius philosophus & poeta claruit tempo S
re Tullii cuius æmulus extitit. hic scripsit de bello ca
tilinario librū unū. item de iugurtino librū unum.
Plancus numatius Ciceronis discipulus orator insi T
gnis romæ claruit. hic cum galliā comatam regeret
lugdunū condidit. Huius illa legitur fuisse sentētia.
Natura superbi est minores despicere: maiorib⁹ in
uidere ab æqualibus dissentire. Plautus poeta comi V
cus Tullii discipulus romæ claruit. Fuit aūt eloquē X
tissimus. De sententiis eius infra ubi de ipso agem⁹
in libris dicemus. sed pronunc accipe paucas. Pecu
nia rerum ac solicitudinū causa est & caput. Sibimet
eē sufficiētem primū bonum est: uis iure honorem
tibi deferri inter miseros uiuito: in amiciciā & fidē
stultum ne receperis. Insapientium & reproborum
facili⁹ sustinetur odium q̄ collegium. Nemini te ni Y
mis sodalem feceris. Virgi. inter omnes poetas op
timus: natione mantuanus. Cremonæ studiis erudi
tus est: deide sumpta toga magisterii mediolanum
iuit. post breue aūt tempus romā profectus est. hic
ut ait Augustinus libro primo de ciuitate dei. inter
cæteros poetas magnus omnisq; præclarissimus &
optimus: more tamē poetarū mentitus est. hic ideo
Virg. est uocatus quasi a uirga: quia mater eius som
niauit se parituram uirgam quandā quæ usq; ad cæ
lū ptingeret: quod nihil aliud fuit nisi quia erat pari
tura Virgilium qui loquēdo de altis cælū tangeret.
Hic ut ait Vgo: nā philosophia pditus & necroman A
ticus fuit: & mira quædā arte illa fecisse narratur: in
porta Neapolis campaniæ dicit̄ fecisse muscā æneā
quæ omnes muscas ab urbe expellebat. Item in ea-
dem urbe macellum sic construxisse fertur: ut nulla
ibi caro putresceret. Item eadē urbs cum lethali pe-
ste sanguisugarum uexaretur: liberata est ab eo cum

sanguisuga auerea proiecta i puteũ. De eo enim nar
rat Alexander nequam: ꝙ ipse ortũ suum aere imo-
bili uicem muri obtinẽte muniuit & ambiuit: Et po
tem aereum construxit cuius beneficio ad loca desti
nata pro arbitrio uoluntatis suæ adire cõsueuit. Cã-
panile quoddam sic dicitur construxisse: ut turris la
pidea eodem mõ moueretur: quo campanæ dũ pul
sabant: Ortũ quẽdam sic dicitur fecisse: ut in eũ non
pluret: De uirgilio etiã legitur ꝙ quædam domina
traxit eũ usq; ad mediũ turris cuiusdã: & ibi fecit eũ
stare ut omnes de ciuitate conspicerent eũ: q postea
depositus arte sua fecit: ut nõ nisi in natura sua ignis
inueniri & incẽdi possit. Ipse Virgilius i uita sua tres
libros inter alios composuit. unu3 in quo docuit ar
tem pascendi pecora: qui uocatur buccolica. Alium
in quo artem colendi agros qui uocatur georgica.
Et tertiũ in quo docuit artem bellandi: qui uocatur
Aeneida. Mortuus est Brũdusii quinquagesimo pri
mo ætatis suæ anno: ossa uero eius translata sũt Ne-
apolim. Cum uirgilio ab imperitis obiiceret: quod
alienos uersus suo operi iserebat. Respõdit magno
B rum uirorum est clauam extorquere de manu her cu
lis. Claruit autem tempore põpeii Iulius celsus hi-
storiographus scripsit diligenter librum de bello cæ
saris: in quo multa doctrinalia & moralia continen-
tur: ut supra in libris ipsius poteris compræhẽdere.
Terentius publius poeta cartaginensis Romæ cla-
C ruit tempore octauiani augusti. Scripsit autem Co
mœdiarum libr*ꝫ* elegãtem. in quo mores multorũ
ad precauenda pericula annotauit: huius sententiæ
D ad plenum infra ipius comœdiis certe patebũt. Var
ro Marchus Romæ claruit Octauiani imperatoris
tempore: qui nonaginta uixit annis: uir doctissim⁹
acuti ingenii: & in omni sæculari eruditiõe peritus:
hic apud latinos innumerabiles libros scripsit. Cui⁹
quidem uarronis sentẽtiæ sunt hæ. Contra omnes
sapere dissipere est. ficte referas gratias inuite danti
E Vidatum ne repures beneficium sed prædã. Semel
dedit qui rogatus: bis qui non. Extorquere est plus-
quam semel rogare. pulcherrimum est data cu3 fe
nore reddere. Ex aio dantis cẽsetur munus magnũ.
Amici diuitum paleæ sunt circa grana uis experiri
amicum calamitosus fias. Non refert quis sed quid
dicat. Non tam laudabile est meminisse quam inue
nisse: hoc alienum est illud proprii muneris est. Ex
cellentissimum est docendi genus exemplorꝫ subdi
tio. Eo tamen studia intermittantur ne omittantur.
Nescire quid est paupertas optimus est ad summas
diuitias progressus. Non est miser nisi qui se eẽ cre
F dit. Nulla iactura grauior est scienti quã temporis
Multi laudem amittunt quam ipsi eam de se prædi
cant. Horatius flaccus poeta illustris Rome claruit
temporibus augusti Cæsaris. hic scripsit librum ser
monum: & epistolarum. & carminum: librum oda
rum. Itẽ poetriam: & de remediis. Mortuus est Ro
mæ anno ætatis suæ quinquagesimo septimo Hui⁹
hæ sunt sententiæ. Omne tulit punctum qui miscu
it utile dulci. Hoc placuit semel decies repetita pla-
cebunt. Quo semel est imbuta recens seruabit odo-
G rem testa diu. Nemo adeo ferus est ꝙ nõ mitescere

possit. dimidium facti qui bene cœpit habet. Est mo
dus in rebus sunt certi deniq; fines. Quos ultra ci-
traq; nequit consistere rectum. Xistus philosophus
pythagoricus qui claruit tempore octauiani impe-
ratoris. Scripsit librum sententiarum moraliũ quẽ
Ruffinus præsbyter de græco transtulit in latinu3:
de quo libro beatus Augustinus mẽtionem facit in
in secundo retractionum. De hoc infrascripta nota
bilia excerpta sunt. Etiã in minimis caute age. Opta
tibi euenire non quod uis sed quod expedit. In om-
ni eo quod bene agis actorem esse deputa deum. In
tolerabilis fit malicia cum laudatur. Melius est lapi
dem frustra iacere q̃ uerbum. Tunc loquere quãdo
tacere non expedit. Melius est uinci a uero dicente q̃
uincere mentientem. Cum preces hominibus me-
mento quia tibi præest deus. Et iudicans homines
scito quia & ipse iudicaberis a deo. Magis periculu3
est iudicantis q̃ eius iudicat. Age magna nõ magna
pollicens. Tunc eris sapiens cum te putaueris sapiẽ
tem. multitudinem fidelium non inuenies. Rarum
enim est omne quod bonum est. Excrutient te libe-
ri male uiuentes magisquam morientes: uiuere qui
dem non est in nobis: recte autem uiuere in nobis
est: magnam scito sapientiam per quam ferre potes
ineruditorum insipientiam. Sicut in bonis actibus
laudari uis: ita in delictis patiẽter accipe si culperis.
Corpus tuum animæ putato esse uestimẽtum. mũ
dum igitur serua illud: animã mors non perdit sed
uita mala. Aures tuas non omnibus committas. Sa H
piens sequitur deum: & deus sequitur animam sapi
entis. Ouidius naso poeta floruit tempore Tyberii
Cæsaris & mortuus est in exilio. Hic scripsit libros
poeticos metricos. Idem Ouidius qui fuit ante chri
stum & cum christo in libro de mutatione uitæ suæ:
qui intitulatur de uetula libro tertio inquit trinita-
tem: & incarnationem: & multa præclara & secreta
fidei nostræ. Valerius maximus octauiani augusti I
tempore claruit. Hic libru3 edidit de factis & dictis
antiquorum moralibus: qui apud gentiles Roma-
nos & græcos habebantur famosi & illustres: addẽs
ex propriis quædam ad uirtutum commendatio-
nem & uitiorum detestationem pertinentia lucu-
lento sermone: ut supra in libro ipsius dictum fuit.
Seneca cordubensis philosophus uir doctissimus:
Catonis stoici discipulus. Lucani poetæ patruus ro
mæ claruit. & Neronis imperatoris dum iunior es
set: præceptor fuit huius tempore gloriosi Aposto
li Petrus & Paulus prædicabant. Cum autem Sene K
ca & multi de domo Cæsaris ad Paulum confluerẽt
Fuit Seneca beato Paulo adeo familiaris: uidens in
eo diuinam scientiam: ut se ab eius colloquio uix tẽ-
perare posset. Et quando eum ore ad os alloqui nõ
ualebat: frequentibue datis & acceptis epistolis: ei⁹
colloquio amicabili ac consilio fruebatur. Scripta
quoq; Pauli coram Cæsare legit: & in cunctis eum
admirabilem reddidit. Senatus autem de Paulo al- L
ta sentiebat. Hic Seneca de admirãda tenacitate me-
moriæ suæ ita scribit in primo libro declamationũ.
Memoriam in me floruisse aliquando: ut non tan-
tum ad usum sufficeret: sed in miraculum usq; pro-

cederet non nego: nã & duo milia nominũ recitata quo erant ordine dicta reddebã. Et ab ipsis qui ad audiẽdum pceptoꝝ nostrum cõuenerãt: singulos uersus a singulis dictos plures q̃ ducẽtos: ab ultimo incipiens usq; ad primũ recitabã. Nec ad complendũ tantũ quæ uellẽ uelox mihi erat memoria sed ad cõtinẽda quæ acceperat. Hic Seneca continẽtissimæ uitæ fuit: quem beatus Hieronymus annumerat sanctoꝝ catalogo: illis epistolis puocatis quæ legũtur Pauli ad eum & ipsius ad paulũ. Hic Seneca plures scripsit libros elegãtes: & maxime decẽ tragœdiarũ librum. huc Senecam cũ quadã die respiceret Nero: & uerbera quæ sibi i pueritia intulerat ad memoriã reduceret: ac infremuisset: pcepit ei ut qd uellet mortis genus eligeret. Ipse aũt quasi suaue genus mortis arbitrans in balneo mori incisione uenæ utriusq; brachii elegit. Vnde & quodã præsagio recte uocatum est nomẽ eius Seneca. i. se necans. Quintilian⁹
M poeta qui tempore Galbæ impatoris claruit ab hispania Romã uenit: & publicã ibi scholã tenuit. Hic scripsit libros de oratoria institutione octo: ex qbus hæc excerpta sunt moralia. utinã liberoꝝ nostroꝝ mores nõ ipsi pderem⁹. Infantiã statim deliciis soluimus. Molis educatio quã indulgentiam uocamus neruos mentis & corporis frangit. Cõsuetudo est certissima loquẽdi magistra: utendũq; plane sermo ne minimo cui publica forma est: ufitatis enim tuti us utimur. Nõ æstimãdum est cui⁹ quisq; ætatis sit: sed quantũ studio iam pfecerit. Carẽdum nõ soluz
A uitio turpitudinis sed etiam suspitione. Ingenia puerorum nimia eruditionis seueritate deficiunt. Nã & desperant & dolent & nouissime oderunt qd maxime nocet. dum oĩa timent nihil conanẽ. Ne tem
B ptes quod effici nõ possit. Princeps qui uult oĩa scire neceste habet multa ignoscere. Tam deest auaro quod habet q̃ quod nõ habet. Afflante fortuna pe
C ne omnia decent. Pulcherrimi operis studio uacare mens nõ nisi oĩbus uitiis libera põt. Melius certe p
D suadebit aliis qui pri⁹ persuasit sibi. Vitiosa iactatio fert audiẽtibus nõ solum fastidium sed plerũq; odi
E um. Prodit se quælibet custodita simulatio: nec unq̃ tãta est loquẽdi facultas quæ non titubet & hæreat quotiẽs ab animo uerba dissentiũt. Nõ habet causã loquẽdi cui non põt credi: ablata est ab eo olum uer
F boꝝ fides & omnis sermonis autoritas. Totius hominis libertas est oculos pdidisse: oculi sunt pquos paupertates ferre nõ possumus. Oculi tota nostra luxuria sunt: hi nos in omnia quottidie uitia præci
G pitant mirantur adamant cõcupiscunt. Plutarchus phus institutor traiani impatoris ut dicitur in policrato libro quinto: fidelis in sentẽtiis: in uerbis luculentus: & in sacrario moꝝ tautus arbiter fuit: ut facile traiani imperatori possit agnosci præceptor. hic in principibus quatuor debere uigere dixit. s. reuerẽtiam dei atq; ipsius cultum sui: disciplinam: officiali um potestatem: affectum & protectionem subdito
H rum. Plinius secundus ueronẽsis orator & historiographus insignis: huius plurima extant opera multi ingenii. Scripsit enim bella omnia quæ unq̃ cũ romanis gesta sunt: quæ in. xxxviii. uoluminibus comprehẽdit. Item scripsit naturalis historiæ libros triginta sex quos imperatori Vespasiano direxit. Fuit aũt Plinius in equestri militia industrius. Cui⁹ hæc legitur fuisse sententia. Animi magnitudo nihil ad ostentationem omnia uero ad conscientiam refert: rectiq; facti mercedem non ex populi sermone sed ex facto petit. Idẽ dicit q homo existens in puteo profundo stellas uidebit in die sicut in nocte. Ptole I
mæus philosophus tempore Adriani imperatoris claruit: in geometria & astrologia clarissimus fuit. Ipse enim plus in astrologia addidit q̃ esset totum quod ante se scriptum iuenit. Hic composuit libros multos maxime librum de perspectiua. Non fuit unus ex regibus ægypti qui Ptolemæi uocati sunt: sed habitauit in Alexandria & in Rhodo. uixit autẽ annis octogintaocto. Prouerbia eius moralia sunt hæc. Insipiens est qui suiipsius quãtitatem ignorat: in bonis quæ nobis a deo conferuntur bonitatẽ largitoris considera: in malis aũt purgatiõis aut remu K
nerationis bonitatem attende. Quãto magis sui ap propinquaueris tanto bonũ cum augmẽto operare. pauper nõ est qui suo intellectui dominaẽ. Qui inter sapientes humilior est sapiẽtior existit. Nõ disseras nisi cum eo qui ueritatẽ concedit: nec respõdeas nisi a te quærenti consilium & cupide recipienti. Tuum consilium non cõmittas ei qui secretum proprium non celauit. Qui in dignitate sua non extollitur: parum in eius amissione turbatur. Qui in mẽdacio confidit cito deficiet. Secundus philosophus L
athenis claruit tempore Adriani imperatoris: qui philosophatus est omni tpe silentium seruans. Causa aũt taciturnitatis suæ hæc fuit: nam adhuc paruulus audiuit in scholis aliquãdo: q omnis mulier fornicatrix sit & impudica: unde post multos annos in philosophia perfectus in patriam remeauit. cõmunem gerens peregrinandi consuetudinem: baculuz & peram circunferens: coma capitis & barba prolixa: hospitatus est aũt in domo propria: nemine domesticoꝝ ipsum agnoscente nec etiam ppria matre uolens ergo pbare: si forte hoc uerum eẽt quod de mulieribus audierat. cuidam ancillæ decem pmisit aureos: si matri psuadere posset: at mater cõsentiẽs: uespere illum ad se introduci fecit. Ille uelud propriã matrem amplectens inter illius ubera obdormiuit. Mane ut egredi uellet: illa apprehẽdens eum ait: ut me tenptasti? Qui dixit nequaq̃ mi domina mater: neq; enim dignũ est illud me uas maculare unde exiui. illa sciscitãte quisnam esset? Respondit. ego sum secũdus filius tuus. illa uero q̃primũ exanimata est. unde sciens secũdus q propter loquelam suã mors matri cõtigisset: hanc a se exegit pœnam ne ampli⁹ loqueretur: & sic usq; ad mortem taciturnitatem seruauit: atq; adeo: ut Adrianus imperator sub pœna etiam capitis: quam sibi secundus iminere uidit: illũ ad loquendum constringere nequiuit. Tunc Adria M
nus admirans philosophi constantiã: sumẽsq; tabulã dixit illi: Scribe: & saltem manu tua loquere: & ad quadã problemata mihi responde. Quorum primum erit. Quid est deus? Ille scriptis respõdit suis. N
deus est immortalis mens incontẽplabilis celsitudo

forma multiformis:multiplex ſpiritus:incogitabi
lis inquiſitio:inſopitus oculus omnia continẽs:lux:
O bonum. Quid eſt cælum:ſphæra uolubilis: tectum
P imenſum. Quid eſt ſol:oculus diei:noctis cõcreatio
cæli & naturæ pulchritudo:caloris circuitus : ſplen-
dor ſine occaſu: indeficienſq̧ flãma:cæleſtis uiator:
Q horarum diſtributor. Quid eſt luna:cæli purpura:
ſolis æmula:malefactoꝝ inimica : ſolamen itineran
tium:directio nauigantium : ſignum ſolẽnitatum:
recirculatio menſium:oculis noctis:largifluam ro-
R ris:præſaga tempeſtatum. Quid eſt homo:mens i-
carnata:laborioſa anima:parui temporis habitacu-
lum:ſpirit⁹ receptaculum:fantaſma temporis:ſpe-
culator uitæ:lucis deſertio:uitæ conſumptio : æter-
nus motus:tranſiens uiator:loci hoſpes : mancipiũ
S mortis. Quid eſt mulier:hominis confuſio:inſatia
bilis beſtia:continua ſolicitudo : indefinens pugna:
quottidianum damnum: ſolitudinis impedimẽtũ:
uiri incontinentis naufragium:adulterii uas : perni
cioſum prælium:animal peſſimum:pondus grauiſ
ſimum : aſpis inſanabilis : humanum mancipium.
T Quid eſt amicicia:æqualitas animorum . Quid eſt
V fides:incognitæ rei certitudo miranda. Quid eſt ui
ta beatorum lęticia:miſerorum mœſtitia:expecta-
X tio mortis. Quid eſt mors:æternus ſomnus diſſolu
tio corporum:diuitum pauor:pauperum deſideri-
Y um:ineuitabilis euẽtus:incerta peregrinatio : latro
hominis:ſomni pater:fuga uitæ:uiuorum diſceſſio
Z reſolutio omnium. Quid eſt ſenectus, optatum ma
lum:mors uiuentium: ueneris expers: mortis mœ-
aa ta:incolumis languor. Quid eſt ſpes. refrigeriũ la-
boris: dubius euentus. Quid eſt nauis. marina ope-
ratio:domus ſine fundamento: auis lignea:ſalus in-
bb certa. Quid eſt littera. cuſtos hiſtoriæ : conſeruator
cc memoriæ. Quid ſunt diuitiæ. auari pondus:curarũ
miniſter delectatio uerẽda: inſanabilis inuidia:deſi-
derium inexplebile:res deſiderata:os excelſum:inui
dd ſa concupiſcẽtia. Quid eſt paupertas. odibile bonũ:
ee ſanitatis mater:curarum remotio: ſapientiæ reper-
trix:negocium ſine damno:poſſeſſio ſine calumnia
indetractabilis ſubſtantia: incerta fortuna:ſine ſoli-
ff citudine fœlicitas. Galienus inſignis medicus toto
orbe celebris: natus eſt apud pergamum Aſiæ. Hic
hippocratis interpres fuit:& claruit athenis:alexan
driæ & Romæ tempore Antonii pii imperatoris:
in quibus locis plurimum in philoſophia & ſciẽtia
medicinæ profecit:uixit annis octogintaſeptem in
quibus couſcriptioni librorum medicinalium inſu-
dauit. Huius hæ legunť eſſe ſententiæ. Sciẽtia inſen
ſato non prodeſt. nec ei qui non utitur prodeſt ſen-
ſus. potens eſt homo ſuos dirigere cum agnouerit
ſemetipſum:nam excellentis eſt ſapientiæ hominẽ
ſuiipſius habere noticiam: ne ex dilectione quam ha
bet in ſeipſo fallatur & bonum reputet ſe cum non
ſit. Olim conſueuerunt haberi medici præcipientiũ
loco & uice ſubiectorum infirmi eorum non ꝑuari
cando mandata: & ex hoc conſequebanť ſuum medi
cinæ profectum: nunc uero infirmus ꝑcidit & me-
dicus uelud ſubiectus applaudi : & infirmorũ oble-
ctamentis aſſentiens curare non nititur imo blandi

endo nocere. Trogus pompeius athenienſis hiſto- gg
riographus natione hiſpanus claruit tempore An-
tonii pii imperatoris. Hic totius orbis hiſtorias a tẽ
pore Nini regis aſſyriorum uſq̧ ad monarchiã Cæ
ſaris latino ſermone cõpoſuit per libros. xliiii. quo-
rum abbreuiationem Iuſtinus eius diſcipulus fuit.
Porphyrius philoſophus athenienſis claruit tempo- hh
re Gordiani imperatoris. hic profiteť ſe inueſtigaſ-
ſe multa philoſophorum ſcripta: & multas ſectas ip
ſoꝝ de anima: & dicit ſe non inueniſſe aliquam uni
uerſalem uiam animæ liberandæ. i. per quam ꝓba-
retur anima imortalis. Hic etiam ut ait Auguſtin⁹
libro quarto de ciuitate dei: philoſophus antiquus
poſuit deum patrem & filium ab eo genitum & cæ
tera: in quo uidetur ſenſiſſe Trinitatis myſterium.
Claudianus poeta claruit Romæ tẽpore Theodo- A
ſii ſenioris. Hic ſcripſit libros duos metricos. ſ. Clau
dianum maiorẽ & Claudianum minorem: in qbus
multa prouerbia: & utilia cõtinentur. Sinachus pa- B
tricius claruit Romæ tempore anaſtaſii imperato-
ris: & ſua prudentia remp. illuſtrauit. Hic ſcripſit li-
brum Epiſtolarum : de quo pauca hic ſubiecta ſunt
notabilia. Omnis oſtẽtatio nõ caret ſuſpitione mẽ- C
dacii. Quia quicquid aſſumiť ꝓprium nõ putatur.
Semper natura gaudet æqualibus & familiare ſibi
eſt omne quod ſimile eſt. Natura rerũ eſt ut qui bal D
butiunt plus loquentur. Affectant enim copiam ſer
monis pudore defect⁹. Pro optimis uiris quiſquis
interuenit non magis uidetur illorum iuuare cõmo
dum: q̃ ſuum cõmendare iudicium. Minus eſt alie-
nam ſententiam ſpernere q̃ a propria diſcrepare. Il-
la ueſtis decenter induitur quæ nec puluerẽ trahit:
nec in humum demiſſa calcatur. In re aperta piget
eſſe prolixum. In arduis autem rebus multum ua-
let longior diligentia. Omnis affectio impatiẽs eſt
etiam iuſtæ & legitimæ tarditatis. Patriam defectu
alimentoꝝ laborantem pernicioſum eſt habitare.
crudele & impiũ deſerere. Et hæc de uita & moribus
ꝑhoꝝ ex Laertio ſatis ſint dicta. Quoniam uidim⁹
ex ordie apud philoſophos & maiores noſtros ini-
tia multarum rerum: item & ſupra in libro ſecũdo
Valerii maximi de iſtitutis antiquis : unde nam res
plures ſuum ſumpſerunt exordium : quare nunc de
ſimilibus breui agemus ſermone : & in primis qui
nam ſanctoꝝ ordinum & quo tẽpore leganť fuiſſe
inuẽtores. Ætas prima ab adam primo homine: a
quo uſq̧ ad Seth anni interfluerunt. cc. xxx. Item ab
adã ad Enos ãni. cccc. xxxv. Ad diluuiũ. M. M. cc. xlii.
& tũc fuit ætas ſecũda. Itẽ ab abraã. M. M. M. c. lxxx.
ætas tertia. Moyſes. M. M. M. dc. lxxxix. Dauid. M.
M. M. M. c. xxiiii. ætas q̃rtas. M. M. M. M. ccc. Tro-
ia. M. M. M. M. l. Roma. M. M. M. M. cccc. lxxxiiii.
ætas quinta. Tranſlatio babylonis. M. M. M. M. dc.
xix. pria monarchia. Cyrus. M. M. M. M. dc. xxxiiii.
fregit babyloniã. ſecũda monarchia pſarũ. ariſtote-
les. M. M. M. M. dccc. xxxvi. alexander. deuicit aſiam
M. M. M. M. dccc. xlviii. Septuaginta interꝑtes. M.
M. M. M. dcccc. xxiiii. Octauian⁹ Auguſtus. M. M.
M. M. M. c. liiii. monarchia Romanorum quarta.
Naſcitur Chriſtus. M. M. M. M. M. c. x. xcviii. ætas

serta:unde ante Iesum duo.cc.minus uno milia qn
que.Sanctus Dionysius mittit in galliá anno a nati
uitate domini.xciiii.nero post christum.lviii.perse
cutio prima christianorum:monarchia qnta.Siluester
papa.ccc.xxxi.Iulianus apostata.ccc.lxv.Heremitæ
de quib⁹ in uita patrum floruerunt.ccc.lxxxviii.au
gustinus baptizat.cccc.xxxvi. Maria ægyptiaca.cc.
xcii.Septē dormiētes.cc.lii.Bichimius.ccc.lxxxviii.
Iustinian⁹ legū cōpilator.cccc.xxv.Basilius prim⁹
regulæ claustri institutor.ccc.xcii. Gregori⁹.d.xcii.
Vndecim milia uirginū.cccc.lvi. Ægidius.d.lix.Et
tunc per carolū magnū transfert imperiū a græcis.
Beda.d.xxi.Benedictus.d.xx.Regula canonicoruꝫ
instituit.dccc.xvi. Ordo clunacēsium incepit.cccc.
xii.Ordo sancti benedicti.cccc.lxxv.Ordo permon
stratensium.M.xx.alias.M.c.xxvi.Ordo cartusien
sium.M.lxxxix.alias.M.xxviii.Ordo cistercienſium
M.xcviii.Ordo sancte Trinitatis.M.c.xlviii.Ordo
fratrum minorum.M.cc.vi.Franciscus uidit seraphin
M.cc.xxvi.Ordo pdicatorum.M.cc.xv. Sanctus Do
minicus.M.cc.Ordo templariorum confirmat.M.c.
lxxviii.Ordo Theutonicorum incepit.M.cc.v.Sancta
clara incepit.M.cc.xii.Secta mahometi incepit.ccc.
xiii.Anglia conuertit.d.xcii. Mulier papa.dccc.lix.
Sanctus cōradus.dcccc.xlii.Gallus.d.xcix. Sanctus
R upertus ordinis cistersiensis.M.c.xii.Sanctus hie
ronym⁹.ccc.l.Origenes.cc.xxiiii.Magister libri sen
tentiarum.M.c.xlii.Gratianus frater eius autor de
creti.M.c.l.Gregorius nonus cōposuit decretales.
M.cc.xxii.Bonifaci⁹.viii.papa in ordine.C.xcviii.
edidit sextum.M.cc.xcv.Clemēs papa sextus edidit
Clæmentinas.M.ccc.xii.Moyses dicitur primus he
bræorum litteras inuenisse.Abraam chaldeorum & syri
orum yo inachi filia & asyris uxor ægyptiorum. Phoe
nix agenoris filius græcorum:quas Cadmus edoctus
a fratre phoenice primus in boetiam detulit : quem
primū autorē græcarum litterarū crediderunt. Car
mentis mater Euādri quæ & Nicostrata dicta est fer
tur primas latinas litteras inuenisse.hæc de istis.In
cipiunt modo Apophtegmata Plutarchi per Fran
ciscum philelphum e græco in latinū translata.

Apophtegmata Plutarchi Ceronensis per Philelphum translata incipiunt.

E Vm apud traianum impatorē coniūctis
sime Plutarchus uiueret:munus illi & pa
rentile cæteris:se facturum existimauit:
si quæ magna cura & idustria collegisset.
Apophtegmata eius nomini dedicasset. apophteg
mata uero ipsa sunt breues orōnes grauiorē sensuꝫ
aliquem.argutioremq̄ cōtinētes. Quæ quidē apoph
tegmata mirabilē quandā & liberā ac uariā grauita
tem sniarum.ad oēm orōnē augendā atq̄ exornan
dā(ad hæc enim totus nostri operis pgressus inten
dit)adhibere porrigereq̄ uidentur . Nō tamen oia
sed aliqua magis nota digna atq̄ iucunda : ut in su
perioribus a me actū est:ne opus nostrū nimiū pro
tendat in longū duxi:pcēsenda.Quorum primū ex or
F dine sit hoc.Darius rex persarum Xerxis pater:cum
de suis laudibus prædicaret.aiebat & in præliis sese
& periculo sis aduersisq̄ in rebus prudentiorē fieri.

Idem cum tributa subditis imperasset puinciarum
præfectus accersiuit:& an tributa grauia essent iter
rogauit:quibus rñdentibus ea mediocriter se habe
re iussit dimidiū quisq̄ solueret. Semiramis regina: G
quod sibi sepulchrū costruxerat inscripsit . Quicūq̄
pecuniis rex indiguerit:patefacto monumēto quot
uoluerit:accipito.Itaq̄ Darius sublato lapide pecu
niarum nihil inuenit:sed alias reperit litteras:quæ hæc
dicerent.Ni malus uir esset ac numis insatiabilis:ca
dauerum loculos non moueres.Xerxes Darii filius H
quos in castris speculatores græcos depræhēdisset:
nullo affecit supplicio quin ubi iussisset ut audacter
intuerentur exercitum:liberos dimisit. Artaxerxes I
xerxis filius.Satibarranæ cubiculario iniusti quidā
ab eo petente:ubi non obscure didicisset triginta mi
libus daricis ab illo id fieri quæstori imperauit toti
dem daricos ad se portaret : quos illi tradens accipe
inquit Satibarranes:hos enim cum tibi dedero pau
perior certe facturus non sum:at si quid quod petie
ras fecero:iniustior . Orontes Regis artaxerxis ge K
ner : cum ob iram in ignominiam excidisset : con
demnatusq̄ esset inquit:quemadmodum computa
torum digiti nunc decies millenarios numeros:nūc
unarios queunt ponere eodem quoq̄ modo reguꝫ
amicos posse:quandoq̄ totum:quandoq̄ minimū.
Scilurus cum relictis maribus filiis octoginta dieꝫ L
esset obiturus:hastarum fascem cuiq̄ obtendens:ut
illum cōfringeret iubebat.Id autem singulis se pos
se negantibus:ipse singillatim eductas hastas facile
omnis confregit:ita docens illos ubi una esse perse
uerarent firmos ac potentes fore : imbecilles auteꝫ
si separarentur ac dissiderent.Hiero tyrannus : eorū M
neminem qui liberius eum licentiusq̄ adirent:intē
pestiuum dicebat esse qui autem secretum uerbum
occultumq̄ efferrent:iniuria afficere etiam illos exi
stimabat ad quos efferetur.Obiurgatus autē a quo
dam:q̄ sibi os feteret:suæ id uxori crimini dabat : ut
pote quæ nihil unquam hac de re dixisset : at illa ait:
existimabam enim uiros omnis ita olere . Dionysi N
us tyrannus posteaquam in tyrannidis initio obsi
deretur.insurgentibus aduersus se ciuibus amici cō
sulebant:ni uellet superatus captusq̄ mortem dare
magistratum imperiumq̄ deponeret . At ille bouē
a coquo iugulatum confestimq̄ prolapsum intuēs:
deinde non iniucundum ac triste est inquit nos me
tu mortis quæ adeo breuis est tantum ac tale impe
rium deserere. Matri uero quæ dum ætate confecta
esset:uelletq̄ tum nubere ait : ciuitatis legibus uim
posse auferri:naturæ autem haud posse.At cum ac
cepisset duos adolescentes multa de se : de suaq̄ ty
rannide:petulanter maledicecq̄ locutos inter potan
dum:utrunq̄ ad cœnam inuitauit:quorum cum al
terum ebriose multa contumeliosecq̄ delirantem: al
terum raro moderate asseruanterq̄ bibentem intue
retur:illum quidem dimisit:utpote qui natura esset
contumeliosus:& ob ebrietatem maledixisset:hunc
autem e medio sustulit : quippe qui dedita opera
ut & maliuolus & hostis idem perpetrasset . Accu
santib⁹ uero quibusdam hominem a se honorari &
ad dignitatem prouehi : qui & improbus foret &

molestus ciuibus! at uolo inquit eum esse: quem ma
gis q̃ me oderint. At iunior Dionysius dicebat mul
tos alere sophistas. nõ q illos admiraretur: sed quo-
niam per illos admirationi esse uellet. Eiectus autẽ
ex tyrãnide cum interrogaretur: quid tibi Plato aut
philosophia profuit: respondit ut æquo animo fa-
cileq ferrem huiusmodi fortunæ mutabilitatem.
A Agathocles figuli fuit filius: qui cum urbem obside
ret: & quidam e moenibus per conuicium dicerent.
O figule quo pacto militibus stipendium solues:
mansuetæ is atq surridẽs ait: cum hanc cæpero. Cũ
autem uiribus in suam egisset ditionem: captiuos
uenundabat inquiens: si conuicio me rursus effeceri
B tis: quæ erat apud dominos uestros. Dion qui Dio-
nysium exegit ex tyrannide: cum Calippum cui om
nium uni & hospitum & amicorum maxime fide-
ret: insidias sibi tendere accepisset: eum arguere pas
sus non est. mori inquiens longe præstare q̃ uiuere
tibi nõ hostes solum sed etiam amicos cauere opor
C tuerit. Archelaus cum a loquaciore tonsore interro
garetur quonam modo te tondeo: tacẽs inquit. At
cum quidam aqua impersisset: commotus aduersus
hominem ab amicis me non insparsit inquit: sed il-
D lum quem esse existimauit. Philippum Alexandri
patrem Theophrastus tradit non solum genere &
dignitate regia sed etiam & fortuna & moribus ma
iorem cæteris regibus: moderatioremq extitisse.
Cui cum multæ res ex sententia clarissimæque ge-
stæ uno die nunciarentur. O fortuna inquit parum
aliquid mihi mali pro tantis talibusq bonis facito.
Amicis philippi iubentibus ut maledicum & conui
ciatorem quendam e ciuitate expelleret: id facturũ
se negauit ne inter pluris circũiens malediceret. Cũ
ei bellanti clauicula fracta esset & medicus qui eum
curabat: quottidie prorsus aliquid peteret sume in-
quit quot uolueris. nam clauem habes. Cumq duos
improbos flagitiosq iudicaret sententiam tulit: ut
alter e macedonia fugeret: alter ut illum insequere-
tur. Et cum in bono agro castra foret positurus au-
diretq illic pabulum iumentis non esse cuiusmodi
inquit nostra est uita: si ad asinorũ cõmodum no-
bis uiuendum est. Atq cum munitissimum castellũ
quoddã capere uellet: ubi exploratores retulissent
q̃ difficillimum esse: & nullo modo capi posse: roga-
uit an ita eẽt difficile quo ne asinus quidem auro ho
nustus quiret accedere. Cõsulebat philippus ut qui
in ciuitatibus uiribus præstaret: & bonos uiros ami
cos sibi compararet & malos: deinde alteris uteret:
alteris abuteretur. Præterea cum ab hospite quodã
ad coenam inuitatus multos quos obuios habuisset
adduceret uideretq hospitem turbatũ (non enim
sufficiebant quæ parata erant) singulis amicis ami-
ce cõmonefactis: ut placente locum relinquerent iu
bebat: hi uero ita esse putantes expectantesq come
debant haud multum: atq omnibus hoc pacto satis
fuit. Rursus cum accepisset Alexandrum quæri ac
ei crimini dare: q filios ex pluribus susciperet mulie
ribus: proinde inquit quãdoquidem multos habes
regni æmulos dato operam ut & honestus & pro-
bus fias: quo non mea sed tua gratia regnum adipi

scare. Item cum harpalus rogaret ut familiarem su
um qui esset iniuriarum accusatus iudicio liberaret
ne in conuicio foret: an nihilo tamẽ minus mulctã
solueret: melius est inquit huncipsum q̃ nos in infa-
mia esse. At cum plusculum temporis militiæ som
no indulsisset: deinde ubi surrexit: tuto inquit dor-
miebam: Antipater enim uigilabat. Rursus cum in
terdiu is dormiret: & græci qui ad fores conuenerãt
grauiter id ferrent atq incursarent: parmenio ne ad
miremini ait si nunc philippus dormit: nam cum
uos dormiretis hic uigilabat. Cum uero psaltẽ quẽ
dam uellet inter coenandum emendare: ac de pulsan
dis chordis differere: ait psaltes superi id abs te mali
rex auertant ut hæc q̃ ego melius ipse teneas. Anus
uero paupercula cum rogaret ut suam causam iudi-
caret essetq sæpe importunior philippus ait ocio-
sum se non esse: tunc Anus uociferans ait: at regem
te noli: ille autem uerbum admiratus non illam mo
do sed alios quoq continuo audiuit: Alexander ad- B
huc puer: cum & leuitate corporis & pedum ueloci
tate plurimum ualeret: hortatus a patre: ut in olim
piacis ludis stadium curreret: ait facerem id quidem
si cum regibus mihi certamen futurum eẽt. In mul
tam uero noctem cum ad eum puella quo una quie
sceret adducta foret: interrogauit quid tam sero. illa
autem respondente: expectauit enim quoad uir cu-
baret. grauiter in seruos animaduertit: quoniã quã-
tum in illis fuerat adulterium fere perpetrasset. Itẽ
cum granici prælium pugnaturus esset macedonas
hortabatur: affatim coenarent: ac omnia in mediũ
ferrent: pinde ut ex hostiũ rebus postridie coenaturi-
ri. Insuper cum ex amicorũ numero perillus qdam
dotem filiarũ gratia peteret: talenta ut quinquagin
ta acciperet iussit. Eo aũt dicente decem satis esse. Ti
bi dixit accipere quidẽ satis est at mihi dare nequaq̃
satis. Quæstori aũt cum iussisse: ut Anaxarcho phi-
losopho quantum peteret daret: quæstorq dixisset
talenta centũ eum petere: pulchre inquit facit. No-
scit enim & amicum se habere & eum quidem ami-
cum qui talia elargiri: & possit & uelit. Atq cum a
Dario sibi talentum per multa milia darentur: & ut
asiam ex æquo secum diuideret: diceretq parmenio
equidem acciperem si alexãder essem. Et ego quoq
per iouem inquit si parmenio essem. Dario aũt re-
spondit neq terram duos soles: neq asiam reges du
os tolerare. Et cum ad rebellas aduersus decies cen-
tena hominum milia de summa rerum acie dimica
turus foret: eum amici adiere qui milites accusarent
q intra tabernacula sermones haberent ac paciscerẽ
tur: ut nihil oino spolio℞ in regiã relaturi forẽt: sed
sibiipsis cõparaturi. At ille surridens bona ingt nun
ciatis omnia: audio enim iis uiris uincẽdi nõ fugien
di consultationes esse. Qui autem inter indos opti-
me arcu uti uideretur: diceretq per anulum sagit
tam emittere: eũ cũ haberet captiuum ut id ostende
ret iussit: quod cum ille nollet. iratus Alexander ho-
minem imperauit interimi. Ille uero cum ageretur
ubi ad eos a quibus agebatur cõuersus diceret: mul
tos se dies ei rei non studuisse. proptereaq ne aber-
raret timuisse. Id postq̃ Alexander audisset: & mi

ratum esse:& muneribus donatum hominẽ liberas
se:quoniã occisum iri se q̃ indignũ gloria uideri ma
luisset. Alexandet quosdã ex amicis:quos in aleatu3
ludo haud uti loco didicerat mulctauit. Xenocrati
pħo quinquaginta talẽta cum misisser: atq; is ea nõ
recepisset:q; sibi hisce opus non esse diceret rogauit
an ne amicũ quidem Xenocrates haberer. Nã mihi
uix inquit darii diuitiæ in amicos sufficerent. Ar cu3
porus ab eo,post pugnam interrogatus quo te pa
cto utar?regie respõdisset. Interrogatusq; iterũ nũ
quid præterea aliud?oĩa in ipso regie inesse dixisset
admiratus Alexander eius uiri tum grauitatẽ. tum
etiam probitatem:plus soli ad id quod antea habuis
F set addidit. Certior autem factus se a quodam con
uitiis affici. Regium inquit eẽ eũ qui beneficus est
uituperari. Antigonus mitãtibꝰ cũctis:q; posteaq̃
senectutẽ attigisset:humane atq; mansuete rebꝰ ute
ref. Antea eni ingt potẽtia mihi opus erat sed nunc
& gloria & beniuolentia. Philippo aũt filio multis
præsentibꝰ pcunctanti: quãdo castra mouebimus?
quid ingt times?nungd ne solus tuba3 audias? Atq;
posteaq̃ longã ægrotationẽ euasisset:cõualesceretq;
nihil ait deteriꝰ accidat:hæc enim aduersa ualetudo
nos monuit.uæhementiꝰ nobis effetendũ nõ eẽ qm̃
mortales simus. Dicente aũt quodã omnibꝰ regibꝰ
& honesta & iusta eẽ. Ita per Iouem inquit barbaro
rum regibꝰ nobis aũt ea dũtaxat honesta sunt quæ
honesta:& ea solum iustaq; iusta sunt. Marsiæ uero
fratri cum aliquando eẽt contrauersia: rogaretq; &
eiusce rei & iudiciũ domi fieret:at fiet inquit in fo
ro uel cunctis audientibꝰ:si nihil per iniusticiam agi
mus. Item cum Aristodemus amicus quidã qui pa
tre coquo natus eẽt ei cõsuleret:ut & sumptus & lar
gitiones tolleret: uerba tua Aristodeme respondit
ius olent. Thrasillo aũt cinico minimũ ab eo peten
te:at hoc inquit dare regis non est:subdente aũt illo
ergo da mihi talentum:at nõ est inquit cinici hoc ac
G cipere. Antipater dum permenionẽ ab Alexandro
enecatum accepisset ait:si quidem permenio alexan
dro tetendit insidias cui fidendum sin minus teten
H dit quid agẽdũ. Antiochus tertius dianæ sacerdotẽ:
quæ mirandum in modum forma præstare uideba
tur:cum esset intuitus continuo decessit epheso:ue
ritus nequid præter animi sententiã quod nephas
eẽt agere cogeretur. Themistocles interrogatꝰ utrũ
A Achilles mallet an Homerus eẽ? Tu aũt ipse inquit.
Vtrum uictor in olympia eẽ malles an uictorꝝ præ
co ad Simonidem uero qui iudicium quoddã iniu
stum ab eo cõtenderet dixit:neq; illum bonum poe
tam eẽ posse:si præter modulum numerũq; cõcine
ret:neq; se bonum principẽ:si præter legem iudica
ret.at cum duo filiã eius pcarent: ptulisset q; frugi
ac probũ locupleti alteri:ait se malle uirũ qui pecu
B niis:q̃ pecunias quæ uiro indigerẽt. Alcibiades ad
huc puer cum eo captu in palestra cõpræhẽsus eẽt:
quem nequiret euadere mordebat luctãtis manum:
atq; illo dicente:mordes ut fœminæ: minime Iquit
sed ut leones. Canẽ quoq; cum optimũ haberet quẽ
unu3 septem milibꝰ emerat:ei caudam abscidit:hoc
Ideo feci inquiens: quo athenienses hac de re loquen

tis:de me aliud nihil curiosius quæritẽt. Cum ad pe
riclis fores uenisset:audissetq; non eẽ ociosum. qm̃
quo pacto atheniensibꝰ rationem redderet conside
raret. Nonne melius est inquit cogitare qui nõ red
das.atq; accersitus ab atheniensibꝰ ex Sicilia ad capi
tis causam:seipũm abscondit:inquiens q̃stultum eẽ
qui cum habet controuersiam non quærit effugere:
dum licet fugere. Lamachus msnipularem præfe C
ctum quendam cum repræhenderet quoniam deli
quisset:isq; diceret nunq̃ fore ut id amplius faceret:
belle inquit bis errare non licet. Iphicrates quoniã D
cerdonis eẽt filius:ad Hermodium qui sibi ignobili
tatem exprobauit:meum inquit genus a meipõ mi
tium sumit: tuum autẽ in te finit. Chabrias dicere E
consueuit formidabilius esse ceruorum agmen du
ctu leonis:q̃ leonum ceruo duce. Photion athenien F
sis neq; ridere neq; lachrimare ab ullo unquã est ui
sus. At in contione cum quis dixisset:cogitabundus
uideris o Photion recte coniectas inquit. Cogito
enim siqua ualeo in iis breuitate uti: quæ apud athe
nienses dicturus sum. Atq; cum aliquando apud po
pulum sententiam dicens auditoribus gratus esset:
intueretur q; omnes:qui cõmuni eodemq; consensu
quod dixisset admitterent:ad amicos conuersus ait
Num fortasse mali quippiam locutus sum nescius?
Idem cum ab antipatre rogaretur ut iniusti quod
dam faceret. Non potes inquit antipater & amico
& assentatore Photione uti. Pisistratus atheniensiũ G
tyrannus cum thrasibolus eius amaret filiam:obui
amq; factus suauiasset:propterea q; in illum ab uxo
re exasperaretur ait: Si qui nos amant oderimus qd
iis faciemus pui oderunt:uxorem thrasibolo uirgi
nẽ dedit. Demetrius phalereus monebat Ptolemæ H
um regem:ut de regno imperioq; libros sibi com
pararet atq; perlegeret. Quæ enim amici nõ audẽt I
manere reges.hæc in libris scripta sunt. Lycurgus la
cedæmonius assuefecit ciues nutrire comam:inqui
ens formosus coma uenustiores effici:deformis ue
ro formidabiliores. Idẽ expeditiones aduersus eos
dem hostes sæpius educere prohibuit:ne ii bellicosi
ores redderentur. Carilaus rex rogatus:cur leges a K
deo paucas lycurgus tulisset. Respondit qui uerbo
rum paucitate uterentur:legibus haud multis indi
gere. Ad illum uero qui interrogaret:qui nutrirent
comã? Respondit. Quoniam ex omni ornatu hic q̃
minimi sumptus est. Theopompus cum quadam L
in urbe murum sibi quidam ostẽderet. Et an sibi pul
cher altusq; uideretur interrogaret?minime si muli
erum est inquit. Brasidas cum in caricis murem cõ M
præhendisset:morsus eum dimisit:deinde ad astan
tes ait:nihil est ita paruum:quod si ausit in uadenti
bus repugnare:non se incolume seruet. Aens Rex
ad Mantineam cum hostes quoniã plures essent ex
pugnare nequiuisset ait. Qui multis uellet domina
ri opus eẽ ut cum multis quoq; pugnaret. Cũ uero N
Elii laudarent q; olympiacos ludos pclare agerẽt:at
quid ingt admiratione dignũ faciũt si q̃tuor annorꝝ
curriculo diẽ unũ iustitia utunt. Cũq; laudibꝰ insiste
rent ait:qd mirãdũ si pulchra in te iusticia utuntur
pulchre. Lisander amictus quos Dionysiꝰ tyrannus

ad eius filias præciosissimos misisset: nequaq̃ acce-
pit iuueteti inquiens ne iisce deformiores uiderētur.
Lacedæmonios uero cum ad expugnandos corin-
thiorum muros timidiores aspiceret: ut leporez ui
dit exilientē e fossa: hmōi inquit hostes metuentis:
intra quoq̧ muros p̃inertia lepores dormitāt. Et cū
megarēsis uir qdam in publico cætu audacter ad eū
ac licētius loqueref tua inquit uerba ciuitatis egent
O Agesilaus cū de fortitudine iusticiaq̧ rogaref. utra
eēt melior? nihil ait fortitudine indigemus: si iusti
oēs simus. Itē cū noctu repēte ex hostili solo castra
moturus foret: & eū cuius amore teneretur ob infir
mitatē relinqui atq̧ lachrimare intueref: durum est
P inquit misetescete simul ac sapete. Cleomenes cum
quis se gallos ei daturū polliceref qui pugnādo ite-
rirent: istos mihi des inquit nolim: sed illos potius
Q qui pugnādo interimant: Pedaretus non electus in
numerū trecētorum: qui quidem in urbe cæteris di
gnitate præstabat: hilaris surridensq̧ abibat: gaude
re se inquiens: siquidē trecētos urbs haberet sese me
R liores. Damonidas in ultimū chori ordinem locat⁹
a chori magistro: pulchre quidem inuenisti inquit:
S qui etiam ipse honorabilis fias. Antalcidas cum so-
phista qdam herculis laudationem lecturus eēt: ait.
T quis enim eum uitupetat? Epaminondas carnosio-
ribus se infestum præbebat: ac talem quēdam amo-
uit exercitu: inquiens uix tribus quatruorue clype-
is tegi eius uentrem: cuius magnitudine suam ipsi⁹
mētulam: ne uidere quidem posset. Cunq̧ alio tem
pore ungentato corpore ac hilari facere apparere
cōsueuisset: postridie squallidus ad dimisa fronte p̄
cessit in medium: percunctantibusq̧ amicis an ægri
quicquam sibi accidisset? nihil accidisse respōdit: ue-
rum sentiebam me elatiore animo heri fuisse q̃ par
esset. itaq̧ Immoderatam lætitiam hodie plecto. Itē
cum didicisset armigerum pet multas ab homine
captiuo pecunias recepisse: mihi ait clypeum redde
tibi uero faciundo quæstui tabernam emitto. Non
enim amplius æque discrimē subire uelis: qui unus
e diuitibus beatusq̧ factus sis. Interrogatus quoq̧
utrum sese meliorē imperatorem duceret. an Cha-
briam. an Iphicratem? difficillimum est inquit quo
V ad uiuimus Pelopidas Epaminonde collega in præ
tura: cū ad pugnam egrederef: uxore eū præcāte ut
saluū se faceret: hoc alius ait monēdos esse: at princi
pem & prætorem ut ciues faceret saluos. Item cum
qdam dixisset in hostes incidimus: quid in illos nos
X magis inquit incidimus: q̃ in nos illi? Cum samites
post aduersum cōflictū ad Marcum curium profe-
cti aurū darēt: rapas elixabat in fictilib⁹: Samnitib⁹
afit respondit minime se auro indigere: qui tali cæ-
Y na uteref: atq̧ malle habentibus imperare q̃ habere
aurū. Fabricio cōsuli pyrrhi medicus epistolam mi
sit: qua polliceref si is iuberet: se pyrrhū uenenis in-
terfecturū: at fabricius eam ep̄lam ad pyrrhum de-
Z dit: saniore ut mēte uteref monēs: quoniam & ami
corū & hostium pessimus iudex eēt. Cum miles lu-
canus apud fabium maximū eēt accusatus q̧ mulie
ris amore noctu sæpe a castris uagaref: Cæterū mi
rabili armorum uirtute uir esse narraretur. mulierē

comprahendi iussit: & ad se duci. ut autem adducta
est accersito homine q̧ præter legem inquit perno
crates haud nos latuit: at ne prius quidem latuerat
q̧ probitati studeres. quare fortiter tuis ac recte fa-
ctis errata cōdonentur. Reliquū nobiscum eris: ha
beo enim sponsorem & adductam mulierculam ei
cōmendauit ac tradidit. Atq̧ cum iam senior esset:
ac filius consul de rebus gerendis in publico loque-
retur. præsentibus pluribus ascendit equum atq̧ p̄
cedebat. Cunq̧ lectorem iuuenis misisset iussissetq̧
equo descenderet: alius sese auertentibus fabius ip̄e
equo exiliēs præter ætatem accurrit natumq̧ com-
plexus belle inquit sapis o fili qui plane intelligas q
bus imperas: & cuiusmodi imperii magnitudinem
susceperis. Scipio maior cum a re militari atq̧ urba aa
na studium ad litteras cōuerteret: dicebat cum ocio
sus esset pluta tunc negocia a se geri. Idem ubi Car
thaginem in deditionem ui accepisset: ac milites q-
dam cæpissent captiuam præstanti forma ac uirgi-
nem adducerent atq̧ illi darent: libenter inquit acci-
perem si priuatus non impetator essem. Atq̧ in si-
cilia cum quis percūctaretur cuius rei fiducia ad car
thaginem classe foret traiecturus: ostensis eis arma-
tis exercitatisq̧ uiris trecentis: & alta turri quæ ema
ri eminebat. Nemo est horum inquit qui ubi super
hanc turrim ascenderit: nō si iussero præcipitem ia-
ciat. præterea cū pecuniæ sibi a senatu ex ærario de-
cretæ essent: neq̧ eo die quæstores ærarium uellent
aperire. se aperturum ait: & enim pet se clausum eē:
qui tā ingenti pecunia illud implesset. Paulus æmi A
lius cum multam in castris audaciam garrulitatēq̧
offendisset: quam imperatoris ac minime rerum ne
cessariarum studiosi induxissent: ut & quiescerent: ac
solum gladios acuerent iussit: sibi enim reliqua cu-
ræ fore. Cato senior aiebat malle pro collato bene- B
ficio gratiam non recipere q̃ pro illata iniuria sup-
plicium non subire: & iis sempet omnibus qui deli-
querent præter q̃ sibi ueniā dare. At cum magistra-
tus ad delinquentis plectendos hortaretur: dicebat
qui & possent: & non propulsarent iniuriam: eos la
pidibus esse obruendos: rursus iis se iuuenibus ma-
gis dicebat delectari: qui erubescerent: q̃ qui pallesce
rent. Dicebat etiam eum sibi militem odio esse: qui
ambulando manus: pugnando autem pedes moue
ret: ac sterteret magis: q̃ inclamitare. Atq̧ pessimū
eum aiebat imperatorem: qui sibiipsi imperare nō
posset. At hæc maxime oportere existimabat. ut q̄s
q̧ suiipsius pudore teneretur. neminem enim unq̃
ab sese abesse. Idem quibus ignoscendi potestas eēt
ut illi ignoscerent hortabatur: qua sempet potesta-
te liceret uti. Et qui uirtuti honorem auferrent: eos
dicebat iuuentuti uirtutem auferre. Idem neq̧ pro
iustis rebus magistratum aut iudicem orandum eē
dicebat: neq̧ pro rebus iniustis exorandum. At sene
ctuti multa cum adsint turpia: ne uitii turpitudo ad
deretur hortabaf. Atq̧ iratū ab insano arbitrabatur
tēpore differre. Item illis minime inuideri: qui for-
tuna māsuete modesteq̧ uterenf. Nō eni nobis sed
quæ nobis bona sunt inuidēt. Præterea qui essent in
ridiculis studiosi: aiebat in seriis ridēdos fore. Corri

piebat aũt ciues: qui eosdē semper ad magistratum
designassent: Videbimini enim dicebat existimare:
aut nō multi magistratum faciundum: aut nō mul
tos dignos esse qui magistratū gerant. Item cū iu-
uētutē doceret audēter pugnadū esse: dicebat & uer
bo magis q̃ ense: & uoce magis q̃ manu plerũq; uer
C ti & cōsternari hostes. Scipio iunior polibii præce-
ptū obseruans: studebat non prius e foro abire: q̃
aliquē ex adeūtibus familiarem atq; amicuȝ quouis
pacto effecisset. Et cum iuuenis adhuc esset: tantam
& fortitudinis & prudētiæ expectationē de se præ-
stitit: ut cato senior de iis īterrogatus qui ad cartha-
ginem militarent: inter quos erat etiam Scipio di-
ceret. Solus is quidem sapit ac uiget: ad hūc autem
umbræ cōcedunt. Scipio cum Clicinium prætereū-
tem intueretur. Scio hunc ait uirum peierasse: at ne
D queo nemine accusante: & accusator eē & iudex. Ce
cilius metellus cū munitū castellum adoriri uellet:
dixissetq; centurio si modo decem uiros amiserit: fo
re ut castelluȝ caperet: rogauit eum metellus an uel
let unus e decem esse. Rursum cum iunior quidam
tribunus militum quæreret: quid facturus foret: Si
hanc respondit tunicam existimarem mentis meæ
E consciam esse: eam exutus in ignem mitterem. Ga-
ius marius cum utroq; in cruce uarices pateretur: so
lutus: crus medico execandum ꝑbuit. neq; ullo emis
so suspitio nec contractis superciliis sectionem per
tulit: At cum medicus transitum faceret ad alteruȝ
crus noluit: inquiens curationem eo dolore dignaȝ
non esse. Atq; cū aduersum Teutonas in proximo
castra posuisset: eo in loco qui parum haberet aquæ
dicerentq; milites siti se affici: monstrato illis flumi
ne quod iusta hostium uallum deflueret: illic nobis
potus est inquit emēdus sanguine: ii autem duci se
rogabant donec sanguini inesset humor: ac nondū
præ siti constringeretur. At cuȝ in bello ciuili fossa
circundatus & obsessus: occasionem ac tempus ope
riretur. dixissetq; Pompeius Silo: O Mari si magn⁹
imperator es descende in aciem proinde tu inquit si
magnus es imperator: coge me uel inuitum in aciē
descēdere. Silla cognomento fœlix: inter maximas
suas fœlicitates duas æstimabat: pii metelli amicici
am & q; urbem athenarum nō æquasset solo: sed ser
F uasset potius. Cum metellus nepos ad Ciceronē di
xisset: pluris testimonio tuo occidisti q̃ patrocinio
seruasti. Etenim plus mihi est inquit fidei q̃ eloquē-
tiæ. Interrogante etiam metello: quis ei pater esset
hanc inquit responsionem difficiliorem effecit ma-
ter tua: fuerat enim metelli mater impudica: at me-
tellus ipse & leuis erat & inconstans & libidinib⁹ de
ditus. Castum aut popilium: qui se iurisperitum ha
beri uellet: cum & rudis tum & obtusus esset: ubi ad
controuersiam quandam aduocasset testem. atq; il-
le dixisset nihil scire: putas enim ait de iure te fortas
sis interrogari. Et cū uncōium cū trib⁹ filiab⁹ defor
missima facie obuium habuisset: summissa uoce ad
amicos dixit. Phæbo haud oriēte genuit hic pigno
ra. At cum quidam ad pompeium a cæsare transfu
gisset: diceretq; præ celeritate equum reliquisse. me
G lius inquit cicero fuisset: si de æquo consuluisset. Ga

lus cæsar cum Romæ pontificatum peteret. habe-
retq; eius rei æmulum atq; competitorem Catulū
qui Romanis reliquis dignitate præstabat: a matre
ad fores deductus: hodie inquit mater uel pontifi-
cem: filium uel exulem habebis. Præterea cum Ale
xander res gestas legeret collachrimauit: dixitq; ad
amicos. Is cum hæc eēt ætate darium uicit: mihi ue
ro in hanc usq; diem gestū est nihil. Et cum in alpi-
bus sterile inopsq; oppidulum præteriret: amicis
quærentibus an etiam hic seditiones aliquæ contē
tionesq; de principatu essent: subdubius cogitabun
dusq; malim inquit hic primus esse q̃ Romæ secun-
dus. Rursum cum a quibusdam hortaretur ut An-
tonium atq; dolobellam de quibus male opinaban
tur sibi caueret: Respondit non hos sibi rubicun-
dos & pinguis timori esse: sed macilētos illos ac pa-
lidos: Bruto Cassioq; ostensis. Et cum inter cœnam
dum ortus esset de morte sermo. quænam foret op
tima. inopinata respondit. Cæsar augustus qui pri H
mus est augustus cognominatus. cum de adulteris
legem tulisset. qua sanxerat quo pacto rei iudicandi
ac compræhendendi. puniendi essent. deinde ira la-
psus adolescētem qui de Iulia eius filia esset insimu-
latus percuteret manibus. cumq; ille reclamaret. le-
gem tulisti O cæsar ita pœnitentia ductus est. ut di
em illum cœnam omiserit. At cum piso edes a fun-
damentis ad totum usq; tectuȝ accuratissime ædifi-
caret. bono me animo lætoq; iquit facis: qui ita ædi
ficas tanq̃ perpetua Roma futura sit. Et hæc quātū
ad Plutarchi Cheronēsis Apophthegmata sufficiāt
Incipit nunc Liber augustalis Frācisci Petrarchæ.

Liber Augustalis imperatorum Francisci Petrarchæ Incipit.

Vonlam in superioribus de phi
losophis: Regibus: Consulib⁹ &
aliis præclarissimis uiris: qui añ
Christi saluatoris nostri aduen-
tum in carne: claruerunt: disserui
mus. Nunc de iis qui post Chri-
sti natiuitatem Romani impera
tores extiterunt paucis agemus.
Quod neq; commodius aut breuius a nobis fieri
potest: q̃ si eum librum: quem augustalem dicimus
continentem sub compendio breuem omnium au
gustorum descriptionem: per laureatum poetam
domin·· Franciscum Petrarcham de lancisa florē
tinum: e… um: huic nostro operi duximus inseren
dum. Cuius quidem Petrarchæ uerba sic exordien
tis sunt hæc quia non modicum confert cōmodita
tis ad agnitionē gestorum: præsertim postq̃ uenit
tempus gratiæ: quo Rex & urbem & orbem totuȝ
ad unā uoluit redigi monarchiam: nosse annos qui
bus quisq; principum imperauit: non per modum
narrantis: sed potius numerātis singuloꝝ tpa: bre-
uiter: Imo transcurrenter perstringam lucido cum
sermone. Est aũt humiliter præsciēdū: q; oēs histo-
riarum descriptores catholici: siue in obsequium fi-
dei: siue ob alienam cām: sicut Orosius in Ormesto

mūdi: & alii plures īcipiūt descriptiones a cæsare au
gusto: quia sub eo Christus nasci dignat⁹ est: a quo
incipit primitiua ecclesia: uel quia diutius iperauit
& salubrius temp. gubernauit. Vnde uidetur uelle
ꝙ cæsar fuerit potius quidam ꝓcursor imperii: sicut
Baptista fuit præcursor domini. Oēs uero gentiles
historiaci incipiunt a Iulio Cæsare: sicut Suetoni⁹
& alii: quos magis sequi intendo: quia non aliud q̄
A ueritatem tradere posteris curauerūt. Primus igit
qui romanuȝ arripuit imperium fuit Iulius Cæsar
Lucii filius: ualentissimus oīum principum: qui in
uigore animi nō habuit parem nec ante se nec post
se: hic uixit annis. lvi. Imperauit autem post finem
bellorū suoꝝ annis tribus. vii. mensibus. Interfect⁹
B est in medio senatus uigintitribus uulneribus. Cæ
sar augustus dictus Octauianus a natiuitate: prone
pos cæsaris: & filius adoptiu⁹: successit illi imperio
Hic fuit fœlicissimus oīum principum priorum &
posteriorum. Nam alta prudentia sua iperauit pru
denter & laudabiliter tot annis: quot cæsar uixerat
scilicet. lvi. De quibus regnauit. xii. cum Antonio &
lepido. reliquū tēporis solus & cum magna pace &
tranqllitate orbis. Et uixit ānis. lxxvi. minus. xxxv.
dieb⁹. Mortu⁹ est fœliciter apud nolā ciuitatē cāpa
C niæ. Tiberius ꝓuignus augusti ex Liuia: adoptatus
ab eo: fuit hæres imperii. Hic ut ait Plinius fuit tri
stissimus hominū senex. fœdissimus omni turpitu
dine luxuriarū & ebrietatū. Fuit tñ strēnuus uictor
in iuuētute. de quo dicit Orosius: ꝙ ex mansuetissi
mo principe conuersus est in sæuissimam bestiam
Cum uero impetrasset in senatu: ꝙ ipse pro deo ha
beretur: mortuus est graui morbo uel ueneno. Vi
D xit annis. lxxviii. Imperauit annis uigintribus. Ga
ius Calligula ꝓnepos tiberii. natus ex germanico
filio Drusi qui frater ipsius Tiberii. Hic fuit uir iu
uenis pessimus oīum: excepto Nerone: omni scele
re contaminatus. Vixit annis. xxix. Imperauit ānis
tribus mēsibus decem: diebus octo. Interfectus cō
E iuratione suoꝝ. Claudius nepos Tiberii: natus ex
Drusio: patruus Gaii Calligulæ: indifferens & uari
us multū: qui a primæua ætate fuit semper infirm⁹
uilis & tristis. Vñ cū debuit succedere. Tiberio Ga
ius fuit sibi prælatus. fuit tamē satis utilis: sed infor
tunatus in uxoribus. De quarū una Messalina scri
bit Cornelius tacitus: & Iuuenalis dicit. Et lassata
uis nondum saciata recessit. Altera uero Agrippi
na mater Neronis: ipsum claudiū uenenauit infun
F gis. Nero de genere Domicia ꝓuignus claudi. & ge
ner eius adoptatus fraude agrippinæ. Hic fuit ne
quissimus omnium: hostis humani generis. ideo iu
dicatus est hostis a senatu. interfecit se pugione q̄t
tuor miliaribus longe ab urbe: cum imperasset pau
lo minus annis. xiiii. uixit annis. xxxii. Et familia cæ
G sarum Nerone defecit: Galba senex de nobili stirpe
Sulpitiorum septimus post neronem uir uitiosus:
cōmisit se totū regēdū uitiosissimis seruis. unde oc
cisus est in foro a militibus: cū imperasset mēsibus
H vi. uixit aūt annis. lxxiiii. Octo octauus impator fu
it nobilis homo: natus ex eqte Ro. non poterat eē
bonus nec carus bonis: quia fuit homo familiarissi
mus neroni. fuit tñ dilectissim⁹ militibus qui uict⁹
a uitellio se occidit pugione. cū iperasset. xlv. diebus
anno ætatis suæ. lviii. Vitellius nobilis de gente ui I
telliorū. uir ꝓfundæ gulæ & crudelis qui a pueritia
fuit educatus inter meretrices tiberii. uituperatissi
me occisus in furore po. iter oia ludibria & tormea
menta. regnauit mēsib⁹. viii. uixit annis. lviii. & no
ta ꝙ Oro. ottonē & uitelliū abiecit de numero prin
cipū romanoꝝ. Vespasianus nobilis de gēte Flauia K
successit decimus in iperio Vitellio: cū eēt dux bellī
Iudaici pro Nerone. Hic fuit sapiēs: senex & utilis
reip. qui uixit annis. lix. mensib⁹ tribus: diebus. vii.
Impauit annis. x. mēsib⁹. viii. dieb⁹. x. Mortuus est
fluxu uētris. Titus Vespasiani filius: clarissimus oī L
uirtute: gloriosissimū triūphum duxit de iudæis si
mul cū patre: q a ambo simul iperauerūt: ut dicit Pli
nius optimus testis: & hic amore oīum tenuit iperi
um solus annis duobus: diebus. xx. Vixit annis. xli. M
& mortuus est febre cū magno plāctu oium. Domi
cianus filius Vespasiani frater Titi: hostis uirtutuȝ
persecutor christianoꝝ & iudæoꝝ. qui uixit annis.
xlv. Impauit. xv. Occisus est a suis in camera. Nerua O
senex satis: nobilis: honestus: & modestus: contrari⁹
Domitiano: factus est iperator opera occisorū eius
qui adaptauit Traianū in filiū pp egregiā uirtutē.
Vixit annis. lxxii. Imperauit anno uno: & mortu⁹
est morte naturali. Traian⁹ ortus Romæ: cuius an
tiqui fuerāt hispani: optimus fuit oīum augustoꝝ
summæ iusticiæ clementiæ & ciuilitatis. Qui uir di
uinus mirabili uirtute & fœlicitate: romanum im
periū satis īfirmatū magnifice ampliauit. Hic uixit
annis. lxiii. mensibus. ix. & diebus quattuor. ipera
uit annis. xviii. mēsib⁹. vi. & mortu⁹ est ex fluxu uē
tris. Adrianus ut scripsit Sparcian⁹ natus ex Sobri
no Traiani: filius adoptiu⁹ eius. cuius maiores fue P
runt in Italia tēporibus Scipionū: magnæ cōscien
tiæ: magnæ eloquētiæ: nūc crudelis: nūc clemēs: qui
plus ꝑcurrit ꝓuicias romani iperii q̄ alius iperator
Adrian⁹ uitæ tedio afflictus petebat occidi & mor
tuus est anno ætatis suæ. lxxii. mēse. v. cū imperasset
annis. xxi. Antonius pius gener Adriani: & filius Q
adoptiuus: uir forma pulcher: insignis ingenio &
eloquio: magne litteraturæ: moderatissimus: beni
gnissimus: qui romanū imperiū plus studuit cōser
uare q̄ ampliare: habēs in ore illud uerbū Scipionis
Malo unū ciuē seruare: q̄ mille hostes appræhende
re uel occidere. Antonius piūt āno. lxx. Impauit an R
nis. xxiii. Mortuus est ex febre & quasi dormiens.
Antonius uerus pii gener: successit ei in impio cum
Lucio fratre suo. isti duo fratres primi uocati sūt au
gusti. iste uerus sapiētissime celauit & supportauit
uitia frattis: qui regnauit secū. xi. ānis. Fuit eni ma
gnus phūs: sanctitate uitæ oībus ꝑponēdus nunq̄
murās uultū qui uir tātæ uirtutis poterat dici fœ
lix: si uxorē Faustinā & filiū cōmodū non habuisse.
Impauit annis. xviii. uixit annis. lxi. mortuus est ex S
morbo. Antonius. Cōmodus supradicti antonii ue
ri filius paternaꝝ uirtutū hostis: crudelis: luxurio
sus: q a puericia fuit toto corpe oī turpitudīe fœda
t⁹ trecētas meretrices: & totidē pulchros pueros in

palacio habẽs: infamator oium: ab oibus infamat⁹:
fortis solum in pugnis bestiarũ: cõmodus oibus in-
T cõmodis. Cum impasset annis. xiii. strangulatus fu
it cum magno cõmodo oium. Pertinax factus ĩpe-
rator mãdato senatus fuit genere ignobilis ex par-
te Libertino: sed moribus nobilis: senex: uenerabilis
temperans: cõtrarius Comodo: reputatus est aua-
rus: dilectus populo: militibus odiosus. Vnde occi-
sus est a militibus in domo sua. uixit annis. lx. & im-
V perauit mẽsibus sex: & diebus. xxv. Iulianus Didius
post pertinacẽ assumpsit imperiũ qui fuit nepos iu
liani magni iurisconsulti: quod nobilitauit eũ. Cui⁹
antiqui fuerunt de mediolano. Iulianus fuit pessi-
mus hoium miserrime uiuens. Vnde odiosus popu
lo: desertus ab oibus: priuatus est imperio: autorita
te senatus in palacio occisus. Vixit annis. xlvi. & mẽ
A sibus. iiii. Impauit mẽsibus. ii. Seuerus solus in nu-
mero principũ fuit ex affrica: uir fortis magna bel-
la gessit., terribilis senatui & populo. sed militibus
amabilis qui maius stipendiũ dedit q̃ alius impera-
tor. Hic tãtũ annonæ reliquit ꝙ sufficere poterat ur
bi. vii. annos dando modios. lxx. mille in die. de quo
dixit senat⁹ ꝙ nunq̃ debuisset nasci. uixit ãnis. lxxxix
B mortuus est in Britãnia cũ impasset annis. xviii. Bas
sianus filius Seueri dictus antonius caratallus. suc-
cessit patri in iperio: asperior eo: luxuriosus nimis:
qui Papinianũ magnũ iurisconsultũ trucidari fecit.
quia repræhẽdebat eum ꝙ duxerat iuliã nouercã su
am uxorẽ: hic impauit annis quasi sex. & occisus est
apud Carras insidiis. Macrini præfecti: anno ætatis
C suæ. xliiii. Macrinus occiso Bassiano arripuit impe-
rium. homo oium uitioꝝ. uilissimæ natus & uilissi
mus seuus sub Comodo. fuit crudelis. sanguinaris:
inuẽtor nouarũ mortiũ sed post annũ sui impii fuit
D occisus apud antiochiã ab Heliogabalo. Varius He-
liogabalus fili⁹ suprascripti Bassiani ex Semirama
uulgatissima meretrice: ad cuius uoluntatẽ fecit oia
turpia: impurior oi bestia: occisus est coniuratione
militũ. & deiectus in cloacam stercoriariã & mater
cũ eo. dignissima tali filio luxurioso. ꝓdigo. scenoso
qui nõ est noiandus hõ. sed hupupa fœdissima. ipe-
E rauit annis tribus. Alexãder filius Varii: cõsobrinus
Heliogabali natus ex Mãminea xp̃ianissima mulie-
re: accepit iperiũ ad remediũ generis humani: qui iu
uenis uirtuosissimus: purgatis sordibus Heliogaba
li remp. salubriter gubernauit: consilio Vlpiani qui
fuit legalis scientiæ princeps. Habuit Alexãder oẽs
dotes naturæ: & uitas bonoꝝ principum meretrice
scripsit: uixit annis. xxxix. mẽsibus. iii. & diebus. vii.
Imperauit annis. xiii. Occisus est in gallia a militib⁹
opa Maximiani quod indignatissimũ uisum est. Nã
boni princeps ut plurimũ bene mortui sunt: & mali
F male. Maximianus natus de regione Thraciæ ex pa
tre & matre barbarus. sine auctoritate senatus a mi-
litibus appellatus est Augustus: q fuit magn⁹ & gi-
gas fortissimus: ferus & asper: sup̃bus: nullũ aial cru
delius fuit in terris. Vnde milites in africa fecerũt i-
peratorẽ Gordianũ senẽ grauissimũ: sed Maximia-
nus occiso Gordiano & filio ei⁹ iuuene ueniebat cõ
tra Romã fulminãs. senatus tertius fuit: fecit tres i-
peratores cõtra eũ. s. Pupienũ Albinũ: & gordianũ
paruulũ nepotẽ gordiani senis. Maximianus apud
Aquileiam occisus est a militibus: cũ imperasset an-
nis trib⁹ Gordianus tertius q fuerat appellatus Au G
gustus a senatu: cum Pupieno & Albino: occisis illis
fraude militũ. qui imperauerat duobus annis: solus
tenuit imperium ualde puer: cui nihil deficiebat nisi
ætas: amabilis & gratiosus. Hic cũ bella fœliciter ge-
reret in oriente: consili. Mansichei soceri sui uiri pru
dentissimi: interfectus fuit a militibus philippi ara
bi: dicẽtis ꝙ puer nesciebat regere imperiũ. impera
uit annis. vi. Philippus de arabia post gordianũ fa- H
ctus est imperator philippum filiũ participẽ regni
fecit: qui de uili genere natus superbe imperauit an
nis. vii. & nihil laudabile fecit nisiꝙ fuit primus ipe-
rator christianus: & ambo interfecti sunt tumultu
militari effectu Decii. pater Veronæ. filius Romæ.
Et hic nota ꝙ omnis Augustus est Cæsar & nõ ecõ
uerso. Nam Cæsar electus ẽ a principe uel exercitu.
Augustus uero confirmatus a senatu. Decius de pã I
nonia nat⁹: uir idustria militari strenuus: occisi phi-
lippi inuasit imperiũ: quod tenuit ãnis tribus: & ip
se cũ filio quem fecerat Cæsarem occisus est in me
dio barbaroꝝ: cum bellum pararet contra Aemilia
num qui in messia rebellauerat. Crudelis fuit cõtra
christianos. Gallus Hostilianus post mortem Decii K
successit i imperio cum Volusiano suo: quod uix te-
nuit duobus annis: quo tempore fecerũt persecutio
nẽ in xp̃ianos: & pestis pessima generaliter fuit ubi-
ꝙ. Valerianus ab exercitu appellatus ẽ augustus: no L
lente populo & gaudente senatu: quia fuit uir nobi-
lis sanguine: scientia & æloquentia clarus: sed infæli
cissimus oium. Nam captus est a rege persaꝝ in mi
sera seruitute: sustinẽs semper in tergo regẽ cũ ascẽ-
deret equum. Hic uixit annis. lxx. imperauit annis
sex. Galienus filius Valeriani qui iam cæsar erat: fa M
ctus est Augustus a senatu loco patris: qui luxurio-
sus marcens ocio dedit se totũ uoluptatibus neglē-
cto patre & imperio. Vnde triginta tyranni inuase
runt imperiũ. fuit tamẽ poeta clarus. Vnde cũ cele-
braret semel nuptias: tenens sponsum & spõsam ꝑ
manum dixit mirabiles uersus. Item simul pueri pa
riter sudate medullis. Oibus: inter uos nõ murmu-
ra uestra colũbe. Brachia nõ hedere nõ uincant oscu
la conchæ. Claudius secundus imperator factus de
uolũtate senatus. Dicitur in se habuisse bona oium N
principum: sicut uirtutẽ Trayani pietatẽ antonini.
prouidẽtiã augusti. Hic uictis fœliciter gothis mor
tuus est ex familiari infirmitate uirtutibus suis cæ-
lum petiit cũ imperasset quasi annis duobus. Quo O
mortuo Quintilius frater eius uir optimus: tenuit
imperium diebus. xvii. & occisus est. Aurelianus na
tus ex paruis parentibus barbaris: fuit uir fortissi-
mus in omni genere armorũ exercitatus a pueritia
q magna bella gessit in oriẽte: & muros urbis plus
ampliauit q̃ aliquis alius ante uel post: sed clæmen-
tiã nõ habuit q̃ est prima uirtus pricipũ. Triũphus
eius fuit gloriosissimus. Nã zenobiã magnanimam
mulierẽ: q̃ magnifice uẽdicauerat sibi Siriam duxit
ante currũ triũphalẽ ligatã multis cathenis aureis.

Impauit annis.v.mēſibus.vi.Occiſus fraude nota-
rii ſui apud Byzantiū. Tacitus uir cōſularis:ſenex&
grauis factus eſt impator cum ſūma cōcordia & lon
ga deliberatione militū.ſenatus & populi ſpacio ſex
menſiū:tēperatus:ſobrius:lectione libroꝝ:delecta-
tus non fecit magnifica ꝓpter tēporis breuitatem:
Q quia tantū ſex mēſibus impauit.morbo periit.Pro-
bus de Pānonia oriūdus de ciuitate Sirmiē nobilio-
re matre:qui uere probus iudicio oīum bonorū fa-
ctus impator remp.quietiſſimā & ſecuriſſimā red-
didit:nobiliſſimis uirtutibus clarus:ſub magnis du
cibꝰ Valeriano aureliano & Claudio multa bella geſ
R ſit fœliciter & ꝓbiter:terror barbaroꝝ. Ideo finali-
ter occiſus eſt apud Sirmium quia nimis eos graua
bat prælüs & laboribus anno imperii ſui q̄nto. Ro
manus uel mediolanēſis:uiſus eſt militibus dignus
imperio poſt mortē Probi:& tamē medius fuit in-
ter principes bonos & malos.Hic capta ciuitate Ca
tarum in perſia:longius ꝓcedēdo cum exercitu ful-
minatus eſt cū impaſſet annis duobꝰ.Carus habuit
duos filios Cæſares:quoꝝ minor Numerianꝰ ma-
gnus orator poetaq; fuit: & occiſus eſt proditione
Apri ſoceri ſui qui uolebat occupare imperiū. Ma-
ior aūt nōīe Carinus oīum cōtaminatiſſimus uictꝰ
S & occiſus a Diocletiano. Diocletianus cum bonus
princeps quæreret occiſo Numeriano cōſenſu om-
niū appellatus eſt Auguſtus & magnanimus:pru-
dens:alti cōſilii.Cum aūt ſolus libere imparet:ſubi-
to ortis magnis bellis.Diocletianus fecit auguſtū
Maximianū quē a principio fecerat Cæſarē: & ele-
T git Conſtantiū patrē magni Cōſtantini & Galleri-
um poſt multas belloꝝ uictorias Diocletianꝰ ſenex
reduxit ſe primū ad uitā priuatā apud Solanas ciui-
tatem Dalmatiæ patriā ſuā & Maximianus coactꝰ
ab eo idem fecit apud Mediolanū & Diocletianus ī
oriēte:& Maximianus in occidēte crudelius ꝑſecuti
ſunt chriſtianos:q̄ Aurelianus:Valerianus:Decius:
& cæteri.Diocletianus uenenum bibit anno ætatis.
xlviii.cum impaſſet annis.x.Cōſtantius & Galeriꝰ
cæſares facti auguſti diuiſerunt imperiū inter ſe. nā
cōſtantius cōtentus gallia & hiſpania:cæteras pro-
uincias collegæ conceſſit.Conſtantius exꝰ patre Eu-
tropio nobili romano fuit uir optimæ conſtātiæ &
ciuilitatis.oībus amabilis & uenerabilis. Qui mor-
tuus eſt in Britānia anno principatꝰ ſui.xiii.relicto
V filio cōſtantino ex Helena.Gallerius cū impaſſet Il-
lyrico:milites ꝑtoriani Romæ fecerūt impatorem
Maxentiū filiū Maximiani:cōtra quem Gallerꝰ mi
ſit quendā Seuerū: qui cum incredibili multitudīe
obſedit romā:& tamē ꝓditione ſuoꝝ a maxētio fu-
giens occiſus eſt:& Maxētius cōfirmatus in impio
factus eſt ſæuiſſimus tyrannus:Gallerius uero poſt
multa mala quæ fecerat in chriſtianos dum putaret
uenire in italiā:morbo faſtidiēdo putrefactus cum
uermes inceſſabiliter emitteret de corpore cruciatꝰ
impariens manu ſua ſe interfecit.anno impii ſui.x.
X Cōſtātinus magnus cōſtātii filius:omni uirtute re-
fulgens:optimis principibus cōparādus:rogatus a
ſenatu & populo Romano:ut ciues ſuos liberaret a
ſeruitute crudeliſſimæ beſtiæ Maxentii: conuocato

Licinio qui impabat in hiſpania cū magno appara-
tu belli uenit cōtra Maxentiū quē magno ꝑlio uicit:
& Maxentius fugiens ſuffocatus eſt in Tiberi. Con
ſtātinus cum magna gloria intrauit urbē:poſtea Li
cinium ſibi rebellē ſæpe uictū tandē occidi fecit.Cō
ſtantinus oīum uictor eccleſiā romanā reformauit:
fidē chriſtianā cōfirmauit:ſedē imperii tranſtulit in
græciā ubi fecit ſecundā romā.Cōſtātinus cū ma-
gna uirtute & fortūa ꝓſperrima impauit ānis.xxx.
mēſibus.x.diebus.xi.uixit annis.lvi.& mortuus eſt
fœliciter.Cōſtans & Cōſtātinus filii Cōſtātini:oc- A
ciſo fratre eoꝝ Cōſtātino tenuerūt ambo imperiū.
Cōſtās primus arianus ꝑſecutus eſt catholicos. ſed
poſt multa prælia geſta cōtra Perſas factus oībus in
tolerabilis:occiſus eſt anno īperii.xviii. ætatis uero
annoꝝ.xxx.Cōſtātinus poſt fratrē ſolus tenuit im B
periū annis ſex tēperans & placidus q̄uis Arianus.
Hic Iulianū conſanguineū ſuū fecit Cæſarē: & ſoro
rium ſuū: & miſit in gallias:qui elatus uictoria inua
ſit imperiū in italia cōſtātio occupato bellis Parto-
rum.Cōſtātius rediens contra eum mortuus eſt in
uia anno ætatis.xlv.Iulianus ſucceſſit ſolus in impe C
rio uir liberalis: litteratꝰ:æloquēs:memorioſus:cu-
pidus gloriæ.Fuit tū ingratus cōtra Conſtantiū: &
perfidus cōtra fidē.unde uocatus eſt apoſtata: q ſo-
lus poſt Conſtantiū receſſit a fide chriſtiana & chri
ſtianos odio habuit:quibus interdixit officia & ſtu-
dia ſciarum.Iulianus uixit ānis.xxxii. Imperauit an
no uno:menſibꝰ octo tranſfixus tælo in deſerto par
thiæ ab uno milite ignoto.Iouinianus de Pānonia D
oriundus:electus eſt impator ab exercitu iuliani: q
corpore pulcher:lætus aīo:exercitū quē iulianus fe-
cerat paganū fecit chriſtianū:& reduxit ſaluū ex pe-
riculo magno.Mortuus octauo menſe īperii ætatis E
eius.xxxiii.Valētinianus de Pānonia:qui receſſerat
a iuliano:quia uerus chriſtianus erat: factus eſt ipe-
rator a militibꝰ nolens:uir pulcher:prudēs ꝓbus:ſi
milis Adriano & aureliano quia fratrē ſuū Valentē:
& gratianū filiū fecit auguſtos.Hic uir ꝑfectus poſt
multa bella mortuus eſt ſubita ſanguis effuſiōe:āno
imperii.xi.ætatis uero.lv. Quo mortuo Valens te- F
nuit imperiū in oriēte:& Gratianus in occidēte.Va
lens impator in oriēte tanq̄ arianus ꝑſecutus eſt ca-
tholicos chriſtianos. Vnde ꝓcepit ut monachi mili-
tarēt:ſed infœliciſſime bellū gerēs cum gothis:ꝑdi-
to exercitu:ipſe uulneratꝰ ſagitta fugiēs in uilem ca
ſam uiuus crematꝰ eſt igne cum impaſſet quaſi an-
nis.iiii.Gratianus poſt mortē patrui impauit ānis
ſex:qui iuuenis:gratus:catholicus:& fidelis: contra
alamanos fœliciter pugnauit: ſub quo tota italia re
ceſſit a ꝑfidia arianoꝝ.Gratianus uidens multas gē
tes infeſtas Romano imperio:elegit in imperatorē
orientis Theodoſium nobiliſſimum hiſpanum:qui
uir:xxxii.annorū tartaros terribiliter debellauit: &
cæteris hoſtibus conciliatus glorioſus fuit apud cō-
ſtantinopolim. Valentinianus ſecundus frater Gra
tiani imperauit in occidente. Theodoſius in orien-
te.Iſte uir bonus expulſus de gallia a Maximo tyrā-
no:Theodoſius tyrannum potētem cum paruo ap
paratu fœliciter uicit apud Aquilegiam: & captum G

decapitauit. Valentinianus restitutus in regno occi
dentis: cum in pace regnaret strangulatus est apud
Viennam fraode Arbogustri comitis soi: cum im-
perasset annis octo. Theodosius magnus cum iam
H impasset annis.xiii. cū Gratiano & Valētiniano fra-
tribus: solus remansit in iperio annis tribꝰ in oriēte
& occidēte. Iste fuit optimus impator christianorū:
similis Traiano a quo originem traxit: de quo mira-
biles laudes fecit Ambrosius: cuiꝰ auxilio expulit ari
anos de Mediolano. Theodosius cōtra Eugeniom
qui osurpabat imperiū in gallis. confidens oirtute
christi: illiꝰ auxilio inuocato in alpibꝰ ruit in proeliū
& subito orta ui uentoꝝ cum crudeli tēpestate con-
tra hostes Theodosius uictor cū parua cæde suoruꝫ
Eugeniū captuꝫ interfecit: de qua re memoriā facit
Claodianꝰ poeta Florētinus paganus: ut refert Au
gustinus de ciuitate dei. Theodosios anno ætatis. l.
fœliciter est mortuus apud Mediolanū: relictis au-
gustis duobꝰ filiis suis Archadio & Honorio. Archa
dius successit patri Theodosio in Iperio oriētis. Ho-
I norius in iperio occidētis: ambo uiri boni nō dege-
nerātes a patre. anno iperii. x. Radagusius rex Go-
thoꝝ cum infinita multitudine barbaroꝝ: miserabi
liter uictus a Romanis: famæ & frigore occisus: ro-
mæ cum suis more pecudū uēditus. Archadiꝰ anno
imperii. xiii. mortuus est apud Cōstātinopolim: re
K licto filio Theodosio in imperio oriētis. Honoriꝰ
qui iam. xiii. annis impauerat cū fratre suo: postea
impaoit cū theodosio minore annis. xv. sob quorū
imperio Alaricus rex gothoꝝ cæpit Romā cum fu
rore & spoliauit: parcēs fugiētibꝰ ad tēpla sanctoꝝ.
Sub isto Honorio multa bella ciuilia & externa ter-
minata sunt in occidēte cum modico sanguine. Ipse
L uero occisus Romæ sine filiis. Theodosius minor fi
lius Archadii mortuo Honorio regnauit in oriēte.
xxvii. annis. Hic Valentinianū cōsobrinū suum fecit
augustum. Tempore hoius Theodosii Carthago
crudelius capta est a Genserico rege iuandalorū q̄
Roma ab Alarico. quia Gensericus nō pepercit ec-
M clesiis. Mortuus est apud Cōstātinopolim: & sepul
tus cum p̄re suo Archadio. Valentinianus tertius in
oriēte tenuit imperiū annis. v. post mortē Theodo
sii. cū qoo impauerat annis. xxv. Et Marcianus succes
sit Theodosio tpe isto quo Attilia iste potēs & terri
bilis: cum moltis regibꝰ & gentibꝰ barbaris de Pāno
nia ueniēs in italiā: crudeliter afflixit ꝓuinciā Vene-
tam & Lombardiā. Aqoilegia primo euersa: & tunc
facta est ciuitas Venetiarū a fugientibꝰ seuicia Atti
læ. Valentinianus timore oel inuidia occidit Ecciuꝫ
ducē bellicosissimū Romani exercitus in gallia: qui
solus fuit uictor Attilæ: cuiꝰ morte ruit imperium
& salus occidētis. Et ipse Valentinianus anno sequē
ti occisus est Romæ ab uno milite Ecci cū annis iam
N xxx. rexisset imperiū. Marcianus qui iā. v. annis ipe-
rauerat cū Valentiniano: post mortē eius impauit
annis duobꝰ: quo tēpore Gensericus rex iuandaloꝝ
ueniēs ex africa cum maoris cæpit Romā & eam ra
paciter expoliauit: similiter Capuā cum campanea.
Marcianus āno septimo iperii occisus est cōiuratio
O ne suoꝝ apud Cōstantinopolim. Leo in Constanti
nopoli inuasit imperiū: qui Leonē filiū suū fecit con
sortem regni orietalis: quo tēpore imperiū occidē-
tis a multis laceratū est. Nam quidā maioranus in-
uasit imperiū apud Rauennā & ita alii multi. Rauē
na enim potens erat tempore gothorū. Leo mortu P
us est anno imperii sui. xvii. in oriente. Zeno impe-
rator Leonis gener successit illi in imperio: quo tē-
pore Odonater ueniens cum forti exercitu de ulti-
mis finibos Pānoniæ optinuit regnum Romæ cuꝫ
tota italia: quod cum obtinuisset annis. xiiii. Theo-
dericus rex gothoꝝ ueniens ex græcia cum autori-
tate Zenonis uir strenuissimos uicto Odonatre ob-
tinuit Romam cum tota italia. Zeno in græcia cum
impasset annis. xvi. mortuus est: similis Papiro cur- Q
sori in uelocitate pedum. Anastasius post Zenoneꝫ
adeptus est imperiū: qui factus hæreticus ꝑtinax: cū
non posset reuocari ad sanctam fidem: iusto dei iu-
dicio percussus fulmine: periit anno iperii sui. xvii. R
quo tempore Theodericus regnauit in italia. Iusti-
nus maior successit Anastasio: qui uir catholicus &
pius in partibus orientis omni studio nomen aria-
noꝝ quærebat extinguere: sed Theodericus mina-
tus est sibi: ꝙ nisi restitueret arianos ipse in italia om
nes populos necaret. Iustinos ex compassione om-
nes arianos in pace dimisit. Et ipse cum imperasset S
annis. xvi. in pace quieuit in Constantinopoli. Iusti
nianus iustini sororis filius successit illi in imperio:
qui iustissimus princeps Romanorum imperium
armis & legibus reparauit. Nam per Bellisariū oi-
rum bellicosissimum debellaoit Persas qui inuaserāt
fines romanorū. Africam liberauit de manibus iuā
dalorum: & italiam de manibus gothoꝝ: ubi Nea-
polim receptantem Gothos crudelissime extermi-
nans: nulli ꝑcens. postea Narseos Eunuchus iterum
Romam liberauit de manibus Totilæ regis gotho
rum: quem interfecit. Iustinianus leges Romanas
mirabili breuitate reformauit: qui mortuꝰ est cum
imperasset annis: xxxviii. Iustinus minor nepos iu-
stiniani successit ei in imperio: q iniustissimus prin-
ceps fuit: homo auarus: rapax impius: & hæreticus
propter quod Narseus: qui per insidiam fuerat illi
falso accusatus: odio & timore Aogustæ: quæ mina-
batur eum reducere inter mulieres: fecit uenire lon
gobardos de Pannonia qui in italia cæperunt Me-
diolanum: Papiam: & quasi totam italiam & Lom-
bardiam. Iustinus cum impasset annis. xi. alienatus A
mente mortuus est relicto Tiberio Cæsare. Tiberiꝰ
secundus successit iustino in imperio: qui fuit recte
contrarius illi: uir largus in pauperes christianus ꝑ-
fectus sapiens: iustus: qui thesauros iustini male acq
sitos: bene pauperibus erogauit: & de Persis magnā
prædam habuit. Tyberios moriens reliquit hæredē
imperii Mauricium data sibi filia uxorem: cum im- B
perasset annis septē. Mauricius gener Tiberii pri-
mus ex græcis habuit imperiom: uir utilis romano
populo: cuius tempore magnum diluuium fuit in
italia apud urbem & Veronam Mauricius anno se- C
ptimo imperii occisus fuit cum duobus filiis: Focas
occisor Mauricii & filiorum obtinuit imperiū: qui
primus obtinuit ꝙ romana ecclesia caput esset eccle

starum:cum prius Constantinopolitana se nomina
ret. Focas cum imperasset annis quinque priuatus
est uita & imperio ab Eraclio qui regebat africam.
D Eraclius successit Focaci cum filiis suis & Constan
tino secũdo ex illa familia: quo tẽpore Mahometus
pestilentissimus draco in arabia fecit sectã suam ab
oriente in occidentẽ suũ uenenum deseminãs: cum
pessima desolatione fidei christianæ. Eraclius fact⁹
E hydropicus mortuus est anno imperii sui. xxxi. Cõ
stãtinus cũ fratre iura suscepit iperii: qui crudelis ra
ptor ueniẽs in italia spoliauit Romã oĩbus ornamẽ
tis suis: deinde in Sicilia inauditas crudelitates & ra
pinas fecit per sex ãnos. Ibi tandẽ occisus est a suis ĩ
F balneo: cũ impasset annis. xix. Cõstãtinus quart⁹ fili
us supioris successit illi in iperio qui uir bonus & ca
tholicus multũ cõfirmauit fidẽ christianam contra
hæreticos. Et mortuus est in pace cũ regnasset ãnis
G xxvii. Iustinianus secũdus filius Cõstãtini quarti de
domo & familia Eracliorũ successit ei: q liberauit afri
cam de manu saracenorũ: fuit tñ scismaticus & infe
stus populo romano. Impauit annis. x. Et hic nota
q oẽs principes usq; ad Carolũ magnum fuerũt de
H stirpe eius post mortẽ Eraclii. Leo secundus expulit
Iustinianũ pdictum de regno: quẽ relegauit in pon
to. & iperauit trib⁹ annis & regnũ perdidit ut statĩ
I infra dicet. Tiberius terti⁹ insurgẽs cõtra Leonẽ ar
ripuit regnũ ei. quẽ tenuit in custodia toto tẽpore:
K qui iperauit annis. vii. Iustinianus secũdus qui rele
gatus fuit a Leone recuperauit regnũ: & cõtinuo iu
gulari fecit in publico Leonẽ qui expulerat eũ: & Ti
beriũ qui inuaserat imperiũ leonis: & multa magni
L fice fecit. Sed cõtra eum quidã Philippicus relegat⁹
creatus iperator ab exercitu apud Cõstãtinopolim
uicit & occidit ipm Iustinianũ cum imperasset ãnis
sex cũ filio suo Tiberio. Philippicus dictus Bardua
nus succedens Iustiniano a se occiso. priuatus est re
gno & oculis ab Anastasio cũ regnasset ãno & mẽsi
bus sex: qui fautor fuit hæreticorũ. Anastasius secun
M dus athenis priuato uita Philippico tenuit iperiũ:
sed exercit⁹ eius elegit Theodosiũ imperatorẽ licet
inuitũ anno. iii. iperii eius cum eẽt fautor catholico
N rum. Theodosius terti⁹ factus imperator a militib⁹
Anastasiũ graui prælio uicit: quẽ captum fecit fieri
sacerdotẽ. Ipse uero catholicorũ amicus iperauit an
O no uno. Leo terti⁹ successit in iperio: qui Cõstãtinũ
filium fecit cõsortẽ regni: quo tẽpore Cõstãtinopo
lis fuit longa obsidione miserabiliter afflicta a sara
cenis. Hic Leo prauus fuit: qui imagines sanctæ ma
riæ in publico fecit igne cremari: & tamẽ imperauit
P annis. xxv. Cõstãtinus qntus Leonis pdicti filius pe
ior patre dictus est persecutor ecclesiæ: qui multos
monachos & uere catholicos occidit uacans impie
magicis artib⁹: & tamẽ regnauit annis. xxv. quo tpe
Pipinus uicit in italia Astulphũ regẽ longobardorũ.
Q Leo quart⁹ Cõstãtini quinti filius iperauit in oriẽte
post eum annis qnque dignus pr̃e suo succedens in
R uitiis. Cõstãtinus sextus Leonis fili⁹ iperauit cũ ma
tre Hirene: qui matre priuata postea iperio regna
uit solus ãnis qnque. Mater uero cæcauit filiũ & sola
regnauit ãnis qnque. Tunc romanũ imperiũ quod

fuerat in oriẽte a primo Cõstãtino usq; ad istũ ulti
mũ terminatũ est. Nã facta est diuisio imperii: ut i
periũ occidẽtale dicere romanorũ: & orientale græ S
corũ: & imperiũ romanũ transiuit ad francos Caro
lus magnus Pipini filius: uicto Desiderio rege lon
gobardorũ apud Papiã ueniẽs Romã electus est im
perator a senatu & populo romano: & confirmatus
a summo pontifice: quia adiutor erat ecclesiæ. hic fu
it optimus princeps christianorũ: qui terrã sanctam
occupatã a saracenis: & imperiũ in oriẽte & occiden
te recuperauit: ubi tunc fœmina praua Hirena ipe
rabat in oriẽte. Totã Hispaniã liberauit maximus fi
dei christianæ & ecclesiæ romanæ ptector. Vixit an
nis. lxxi. & mortuus est fœliciter cũ regnasset sup frã
cos ãnis. xlvii. & impasset. xiiii. Ludouicus pius Ca T
roli magni fili⁹ successit pr̃i in impio supatis duob⁹
fratrib⁹. Hic fuit uir iustus: sed plus clæmẽs & tẽpe
ratus: ultra oẽs patiẽs: nullis uincibilis malis: q uiuẽ
te patre cum regnaret: & post mortẽ cum imparet
multa magnifice gessit: deuotissim⁹ christianus: nõ
dissimilis patri. uixit annis. lxiiii. impauit ãnis. xxv.
Lotharius Ludouici pii fili⁹ imperiũ arripuit: nõ fa V
ciens regni partẽ fratrib⁹ suis sm̃ ordinatã diuisio
nẽ patris. Vnde cõtractis uirib⁹: cum inaudita stra
ge francorũ pace fracta Lotharius iperauit in italia:
hic ãno iperii sui. xv. diuiso filiis regno fact⁹ est mo
nachus & mortuus est fœliciter qui fuerat uiolent⁹
in uita Ludouicus secundus Lothari impatoris mo X
nachi fili⁹: impauit annis. xxi. qui siue tristis siue ifœ
lix bellũ habuit cũ fratre suo crudeliter regnante sup
francos: & turpiter uictus est & nihil magnificũ ge
rens mortuus est in italia: & uidet sepult⁹ Mediola
ni: & dicit sapiẽter & pacifice rexisse italiã. Carolus Y
secundus dictus Caluus Ludouici pii: & patruos Lu
douici secũdi suprascripti: & frater Lotharii successit
Ludouico secundo in iperio: uir lepore timidior: fu
gere q̃ fugare paratior: dict⁹ est grossus uł simplex:
qui multa monasteria fabricari fecit & dotauit. Ve
neno extinctus est cũ impasset anno uno & mẽsibus Z
nouẽ. Carolus minor noie tertius Ludouici Germa
norũ regis filius: & nepos eiusdẽ Caroli calui impe
riũ italiæ obtinuit. Galliã & Germaniã possedit pa
cifice. Robertũ ducẽ Normãdiæ uictũ de sacro fon
te leuauit: & filiã suã dedit sibi uxorem. Hic anno im
perii. xii. deficiẽs aio & corpore repugnat⁹ est a ma
gnatibus regni. Arnulpho facto impatore: & ipse
Carolus mortuus est anno sequenti. Arnulphus ex aa
carolorũ pgenie. Hic Normãdos mirabili cæde dele
uit. Romã cæpit tandem longa ægritudine dissolu
tus a pediculis rosus est. sic fœlix plio ifœlix morbo
periit anno imperii sui. xi. Ludouicus terti⁹ Arnul bb
phi fili⁹ successit patri in iperio: quod tenuit ãnis. x.
nõ fœlicior patre. Nã sub eo deficit iperiũ de pge
nie carolorũ: cum non iuuaret ecclesiã more maiorũ
cõtra longobardos infestantes ecclesiã. Et tunc diui
sum est imperiũ: quia aliqui impauerãt i italia: sicut
quattuor Berẽgarii. Aliqui in alamania: sicut Cõra
dus Henricus usq; ad Othonẽ primũ, qui utrobiq;
imperauit. Ludouicus persecutus est Berengarium
in italia: captus apud Veronam cæcatus dicitur cum

ee impassset ãnis.x. Berẽgarius primus impante ludo-
uico tertio impauit in italiã tantũ ãnis.iiii. Hic fuit
uir prudẽs & strenuus in armis:qui bellũ cum roma
dd nis gessit. Cõradus alamanus successit ludouico ter
tio in impio:sed nec ipse puenit ad benedictionẽ in
italia:ideo nõ ponit̃ inter principes:uir tamẽ sapiẽs
fortis & uictor. Hic ipauit ãnis septẽ & moriẽs corã
principib⁹ regni designauit regẽ Henricum filium
Othonis ducis Saxonũ. Berẽgarius secũdus impera
uit ãnis nouẽ in italia. Henricus post Cõradũ impe
rauit in alamania ãnis.xviii. uir bonus & simplex. q
ee Othonẽ primũ genuit. Et Henricus nõ cõputatur
inter impatores:qa nõ regnauit in italia:nec corona
tus a papa:quia uir pacificus nullã operam dedit:ut
ff italiã de manib⁹ tyrãnoꝝ liberaret. Berẽgarius ter-
tius tpe p̃fati Henrici iperauit italicis ãnis septẽ sub
gg quo magnũ scisma fuit in italia. Nã Vgo rex longo-
bardoꝝ imo burgũdioꝝ inuitat⁹ ab italicis pugna-
uit cum Berẽgario:& uictor regnũ italiæ tenuit tri-
hh bus ãnis:& relicto lothario filio redimit in galliam.
Lotharius Vgonis burgũdiẽsis filius iperauit in ita
lia ãnis duob⁹. Berẽgarius quartus post lothariũ re
gnauit ãnis duodecim: cum Alberto filio suo apud
Mediolanũ. Iste uir ferox nimium tyrãnice p̃mebat
italiã:sed finaliter uictus ab Othone primo mortu⁹
est in exilio in alamania:& filius in Corsica. Et nota
ꝙ oẽs a Berẽgario primo usq; ad istũ ultimũ non ui
A dent̃ posse dici uere nec ꝓprie iperatores. Otho pri
mus Henrici fili⁹ ex Germanoꝝ gente:& ex alta do
mo Saxonũ primus ex Theotonicis solus obtinuit
imperiũ occidẽtis:& post eũ soli Theotonici ipetra
uerũt usq; in p̃sens tẽpus. Hic uir ꝓbus & potẽs fœ-
liciter reformauit italiã sp̃ualiter & tẽporaliter:libe
rãdo ecclesiã a manib⁹ papæ Ioãnis duodecimi:quẽ
turpiter tractabat:& Italiã traxit de tyrãnide beren-
garii quarti:qui impie p̃mebat eã. Otho imperauit
annis.xxxvi. ſm Sigisbertũ. Secundũ alios ãnis.xii.
Et mortuus est senex ualde relicto filio eiusdẽ nois.
B Otho secundus primi filius:successit illi in iperio &
uirtute. Qui uir acer in armis:ingenio sagax iperiũ
fœliciter cõfirmabat. Nã romanos pceres sæpe re-
belles uocatos ad cõuiuiũ cinxit armatis:& nocẽtes
securi pcussit:reliquos epulari iussit:& iperauit ãnis
C nouẽ. Otho terti⁹ filius secũdi successit ei in iperio:
de quo dictũ est. Otho post Otho regnauit tertius
Otho. Hic fuit uir iustus & cõstans:qui Crescẽtium
potentẽ romanũ:in castello sancti Angeli obsessum
tamen post multa fecit decolari. Antipapã introdu
ctum per eũ ludibriose tractauit. Ipse etiã uxorẽ suã
fecit igne cremari:quia falso accusauerat innocentẽ.
Impauit annis.xix. & mortuus est sine liberis. Et im
peratores postea nõ per successionẽ sed per electio-
D nem facti sunt. Henricus primus accepit imperiũ
post Othonẽ tertiũ bauariæ dux:filius Henrici du-
cis:qui fuit natus ex Henrico fratre primi Othonis
Hic uir honestissimus multa p̃spere gessit in italia
& Germania:cõtra Ardonum qui electus erat rex a
longobardis:& Stephanũ regẽ Vngariæ fecit chri-
stianũ cum gẽte sua:opera sororis suæ quã dedit illi
uxorẽ. Impauit annis.xxii. licet alii dicãt.xii. Alii ẽt

uocant istum Henricum secundum:quia habent re-
spectum ad Henricum superiorem. Hic finem suũ E
sancte fecit. Conradus primus nobilis dux ex gente
francoꝝ uir:nepos superioris Henrici peruenit ad
imperiũ autoritate ipsius Henrici & opera electoꝝ
qui uir strenuus in italiã:coronatus est apud Medio
lanum & Romã:& siliuit terra in cõspectu eius:sed
tamẽ indignatus est cõtra archiepiscopum dum im
pugnaret Mediolanũ. Mortuus est anno.xv. impe-
rii sui. Alii tamen dicunt ꝙ imperauit ãnis.xx. Hen F
ricus secundus gener Cõradi prædicti filius adopti
uus ab eo fuit hæres patrimonii & imperii poti⁹ fa
to q̃ ex ꝓposito. hic fuit uir aptus iperio:iucundus:
lætus:bellator:qui uuandalos subegit conterminos
Sueuis. Vngaros uicit. Pandulphum principem ca
pitaneum cæpit: multa dabat pauperibus: expulsis
ioculatoribus a curia sua:qui carus oibus cum flore
ret impio:migrauit a sæculo anno.xvii. imperii:re-
licto filio paruulo sui nominis. Henricus tertius se- G
cundi filius successit patri in imperio uir impius: q
imperauit annis quinquaginta:inuidus gloriæ pro
borum uirorum:ecclesiæ hostis:& ꝓpter multa ma
la gesta eius:fuit electus Rodolphus dux Saxonũ
contra eum:quem tamẽ Henricus atrocissimo præ
lio uicit:sed infœlicem finem habuit: nam filius ei⁹
assumpta corona imperii:insurgens contra eum in
uasit ipsum bello: & pater Leodii latens & pauper
mortuus est excõmunicatus. Henricus quartus ter- H
tii filius arripuit patri imperium sub colore succur
rendi ecclesiæ & imperio: contra iura naturæ & ho-
minem:& tamen fuit hostis ecclesiæ licet reconcilia
tus:quo tempore clarvit inclita comitissa Matildis
in Lombardia: & Robertus Guiscardus in Sicilia.
Hic Henricus mortuus est sine liberis cũ regnasset
annis quindecim. Lotharius quartus qui & Luctua- I
rius dictus est cum magno consensu & consilio ele-
ctus est imperator. hic dux Saxonum sapiens & illu
stris: fuit antiquus:deuot⁹ ecclesiæ: pollẽs diuitiis &
uictoriis magnis:imperauit fœliciter annis.xi. Cõ- K
radus secundus nepos Henrici quarti:qui imperiũ
affectauerat ante Lotharium successit illi in iperio.
hic uir optimus passagiũ fecit collecta magna mul-
titudĩe crucisignatorum & post aliqua prospere ge
sta uirtute magna tamen consulte:pressus inopia ui
ctualium multa milia suorum amisit: & reuersus in
regnum obiit cum imperasset annis qudecim. Fede N
ricus primus nepos Cõradi secundi: defuncto pa-
tre suo romanum suscepit imperiũ:qui de nobilissi-
ma domo Sueuiæ uocat⁹ est barbarussa. Hic uir stre
nuissimus Mediolanum ciuitatem florentissimam:
cum auxilio papiensium & multorum lombardoꝝ
euertit. Sæpe fuit infestus ecclesiæ: & Alexandrum
papam persecutus est apud Venetias. Victus pacẽ
fecit:tamen cum iuisset in subsidiũ terræ sanctæ suf-
focatus in quodam flumine. Imperauit magnifice
annis.xxxvii. Henricus quintus filius barbarussæ im O
perauit post patrem: qui fuit maritus Constantiæ
monachæ filiæ Guilhelmi optimi regis Siciliæ: sub
cui⁹ titulo insulam cæpit. fuit strẽnuus & asper mo-
re patris:& aliquando infestus ecclesiæ:mortuus est

in Sicilia & ſepultus apud Penormium: relicto Fe-
derico filio infantulo & Philippo fratre ſuo ad gu-
bernationẽ regni: cũ impaſſet annis. vii. & mẽſibus
P quinq;. Otho quartus dux Saxoniæ: defuncto Hen
rico electus & coronatus eſt impator: cũ magno fa
uore lombardorũ: ſed cõtinuo cõtra iuramenta iura
eccleſiæ occupauit: contra quẽ electus eſt Federicus
ſecundus iuuenis cũ auxilio Philippi tertii regis frã
corum: a quo tãdem debellatus mortuus eſt Otho
Q misere cũ imperaſſet annis duobus. Federicus ſecũ
dus nat⁹ ex Henrico quinto: & Conſtãtia monacha
uetula: fuit potẽtiſſimus impator Italiæ Siciliæ Sar
diniæ Hieruſalẽ & Sueuiæ: quo nullus magnificen
tior tenuit romanũ imperiũ a Carolo magno citra
Fuit armorũ ſtrenuus: linguarũ peritus: rigoroſus:
luxurioſus: epicurus nihil curans uel credens niſi tẽ
porale. Cũ multis põtificibus romanæ eccleſiæ bel
lum habuit: præcipue cũ Gregorio nono. Tãdem
uirtute Innocentii quarti ianuenſis excõmunicatus
uictus eſt: fugatus de lombardia: nec ſibi proficere
potuit potẽtia. uixit annis. lvii. impauit annis. xxx.
Male mortuus eſt in regno Apuleæ in opido florẽ
tino: præſente ſolo Manfredo ex filiis ſuis: poſt cu-
R ius mortem uacauit imperiũ circa annos. xxiiii. Cõ
radus filius Federici ſecundus electus adhuc uiuẽte
patre: poſt mortem eius regnauit annis quaſi duo-
bus: ſed Manfredus frater eius naturalis uenenato
Conrado tenuit regnum ſiciliæ magnifice annis.
xiii. & Carolus ſenior uictor manfredi & Cõradini
nepotis eius regnauit annis. xvi. hic Conradus ca-
ruit imperiali benedictione ideo non dicitur impe
S rator. Rodulphus comes de Auẽſperg genere Ger
manus poſt lõgam uacationem imperii electus eſt
rex romanorum: & confirmatus eſt a Gregorio de
cimo in fauorem terræ ſanctæ. Hic fuit uir prudẽs
in agendis: in armis ſtrenuus: iuſtus: deum timens:
ciuilis & parcus & tamen licet regnauerat. xx. annis
nunq̃ uiſitauit italiam ut minabat. Implicitus mul-
tis agendis in regno alamaniæ. Nam regem Bohe
miæ diuitem & potentem: dedignantem obedire ſi
bi duriſſimo prælio uicit. Quo occiſo dedit filio pa
T cem: & filiam ſuam uxorem. Adulphus Comes de
Naſaiue genere Germanus in romanorum regem
electus eſt ſed non benedictionẽ nec coronationem
recepit i italia. Hic fuit uir magnanimus: cõtra quẽ
Albertus Rodulphi prædicti filius inſurgens ip-
ſum bello uicit. Nam Adulphus magis uiribus q̃
conſilio utens occiſus eſt: cum regnaſſet annis. iiii.
V Albertus dux auſtriæ Rodulphi filius uicto & occi-
ſo adulpho. electus eſt in romanorum regẽ ab ele-
ctoribus. Et a Bonifacio papa famoſo petiit uenire
ad benedictionem & coronationẽ. Cui Bonifacius
magnanimus tyrannus ſacerdotum reſpondit: ipm
indignum imperio: quia occiderat proditione do-
minum ſuum adulphum in prælio: & tenens coro-
nam in capite & ſpatam ad latus dixit. Ego ſum Cæ
ſar: tamẽ poſtea orta grauiſſima diſcordia inter Phi
lippum regem franciæ & ſe: cõfirmauit albertum:
& uocauerat eum. Hic albertus cum regnaſſet an-
nis. x. interfectus eſt ab uno ſuo nepote filio fratris.

Henricus ſextus genere German⁹: paruus: Comes X
de Lutzemburgo: factus eſt imperator: & ueniens.
in italiam coronatus eſt romæ cum difficultate: &
obſiſtente ſibi ſapientiſſimo rege Roberto. Hic uir
prudens: iuſtus: honeſtus: catholicus: dilectus om-
nibus: omnibus ſedatis ſolicite diſcordiis alamaniæ
alto animo diſponebat reformare potentem italiã:
ut ſic abilius redimeret terram ſanctam: ſi fata per-
miſiſſent: & ſperabatur dominus omnium in breui
cum magno fauore lombardorum & thuſcorum.
Sed bononia & Florentia cum quibuſdam aliis ob-
uiauerunt ſibi: unde opera florentinorum ut infa-
mia fuit uenenatus apud Bonconuentum caſtellũ
ſenarum optimus imperator: cum imperaſſet an-
nis. iiii. menſibus. viii. & diebus. xviii. nunq̃ elatus
proſperitatẽ: nunq̃ deiectus aduerſitate: Anno do-
mini. M.CCCxiii. mortuus eſt. Carolus quartus A
de Lutzemburgo nepos ſupraſcripti magni Henri
ci ex Ioanne Boemiæ rege factus iperator: corona-
tus eſt Romæ ſine reſiſtẽtia. Hic fuit uir pitus litte
rarum & multarũ linguarũ: aſtutus: ſagax qui regnũ
Boemiæ optime reformauit: ſed in italia uictrices
arpias præ ſe ferẽs loco acquilarum: & Bacho imo
latis nihil memoriale geſſit. Nam cũ maximo potẽ
tatu ueniens: opera & fauore Vrbani quinq; terribi
lis omnibus primo apparuit: ſed cito cum magna
pecunia: ſed maiore infamia reuerſus eſt ad patriã.
Humilis imperator mortuus eſt ſenex: cum impe-
raſſet annis. xx. Venczeſlaus ſupraſcripti Caroli fi- B
lius: uiuente adhuc patre electus eſt imperator: ad-
huc regnat. Hic iuuenis: robuſtus: uenator: quid fa
ctus ſit ignoro: tamen minatur ſe uenturum ad ita
liam ſed non uenias precamur te: ſi non uincis lau-
de patrem tuum: quanq̃ aliud in te ſperamus: cum
præſentia primi Cæſaris uix ſufficeret ad compeſcẽ
da mala: quibus miſera laceſſitur italia temporibus
tuis. Sic imperium orbis cælũ uerſat: ut illud quon
dam potens: ueneratum gentibus & regibus roma
norum impium præfiguratum in tibiis ferreis: cui
nihil olim defuit niſi modicũ oriẽtis: nunc proh do
lor nihil poſſideat niſi modicum occidẽtis. Hæc de
imperatoribus romanis uſq; ad tempus Franciſci
petrarchæ: cui præſens Auguſtalis appropriatur li
bellus. Nũc ex ordine nomina deorum quos roma
ni cæteriq; gentiles coluerunt: uideamus.

¶ Nomina deorũ quos romãi & gẽtiles coluerũt.

q Voniam ſupra nomina regum: conſulũ
poetarum: & romanorum imperatorũ
dedimus. nunc hoc conueniẽter loco no
mina deorum: quos romani cæteriq; gẽ
tiles coluerunt: ut de omnibus hoc noſtrum opus
aliquantiſper reſplendeat: dare noſtra eſt intentio.
Saturnus pater deorum ſcilicet Iouis: Neptuni: & C
Plutonis. Dicitur etiam deus temporis: triſtitiæ &
frigoris. Cui falx p ſigno attribuitur: quia primo
docuit italicos colere agros & plantare uineas. qui
& cælius a patre cælio dicitur. Iuppiter filius Satur
ni deus deorum dicitur. Etiam dicitur his nomini- D
bus: pater omnipotens. igneus: tonans. altitonãs.
Saturnus dieſpiter: id eſt diei pater. fulmini fer.

E Hamon.i.iuppiter Arenarius.Creticus a loco quia
natus in candia.Sol filius Iouis ex Latona filia Cici
gigantis:qui fuit de genere titanorum.i.gigaotū.
Etiam dicitur phœbus a phios ꝙ est lumen uitale.
Cynthius a mōte Delos ubi natus est delphicus ab
insula.uel delphos.i.apertus.quia aperta petētib⁹
dederat responsa.Apollo.i.perdens siue extermi-
nans.Crinitus a capillis quia intonsus erat.Titam
a factione titanica.Pean.i.liricem uarius cantus lau
dis.Latonius a matre Heliconeus a fonte uel loco
musarum.Arcitenens quia deus sagittationis.Liti
us a licio phano apud Delon.Pythius.i.fidem au-
ferens.Bachus filius iouis ex Semele filia cadmi de
us uini est.Vocatur etiam liber quia liberat homi-
nem a curis.bromius.i.consumptor.Liens a loco.
Ignigena genitus ex igne Nysseus a ciuitate Nissa.
Indetiosus.i.nō rasus.Linius quia linit.Noctileus:
quia eius sacra fiebant in nocte.Hiacus ab aperitio
ne uenarum.Euhius.i.bonus filius.Mercurius fili⁹
Iouis ex maia filia athlantis & pleiiæ.natus apud ar
chadiam in monte cilleno: quia hæc regio speciali-
ter studet eloquentiæ.est enim deus eloquentiæ.&
dicitur mercurius.i.mercatoꝝ deus.Est etiam de⁹
furum:uocatur etiam Maiades a matre.Cylenius a
monte.Stillans.Serpentiger.Agnifer.Caducifer.
Athlantides:præco deorum.Interpres superum:
Nuntius iouis.Mars filius iouis deus bellorum:fra
G terpalladis.Vocatur etiam Mauors.bellicus bella
tor uictrius.Sanguineus.Gradiuus quia gradatim
itur ad bellum.Thratius quia potissimum colitur i
H thratia.Vulcanus unicus filius iouis cum Iunone
deus ignis & faber iouis dicitur:cuius Cycoples di
cuntur serui fabricare fulmina.Vocatur etiam mul
ciber.lemius ab insula.iunonius ignitus.Venus fi
lia iouis est dea amoris & uoluptatis.Quæ uocatur
I etiam Cytharea a monte cytheron.Frodissa a spu
ma.idalia.accidalia.cypria a locis ubi colebatur.ery
cinia a monte ficiliensi.paphia a monte cypri:Dia
K na filia iouis ex latonia & soror phœbi:dicit̃ diuer
sis nominibus secundum diuersas proprietates.Lu
na in cælo.proserpina in infernis quasi per terram
serpeotem.Diana in siluis quia dea uenationis est:
eo ꝙ omnis uenatio in nocte pascitur.cynthia a mō
te.triuia propter tres proprietates.Delia ab insula.
delphica a phano.Latonia a matre.phœbe quia so
ror phœbi.phœbus enim.i.nouus.Est autem Dea
L uirginitatis.uenationis:humiditatis.Neptunus sa
turni filius:frater iouis:deus aquarum:& dicitur a
nādo.uocatur etiam his nominibus.amphitriton.
possidonius:buccinator:saturnius.rex aquaticus.
tridentifer.Sunt etiam alii dii maris qui quandoꝗ
pro ipso Neptuno ponuntur.s.nereus.a nereo ast
& doris coniuge eius:natæ sunt nerides deæ maris:
M Aegeus pater Thesei:qui cum præcipitaret se a tur
ri in mare deificatus dedit nomē mari ægeo.& ocea
nus qui pro ipso mari ponitur:habet autem pro cō
N iuge thetidem.Pluto filius saturni:frater iouis &
Neptuni ex sorte possedit inferna:his nominibus
etiam dicitur.demon quasi sciens:gorgon quia I ter

ris:Dis ditis ex multitudine ad sua regna confluen
te:Saturnus a patre.proserpinus a cōiuge.Stigius
a palude orceus id est terrens.rex harebi.i.ꝓfundi. O
rex inferorum.Manes autem sunt animæ inferna-
les.Dicitur etiam spiritus:dæmooes:penates:atri: P
& dii auerni.Iuno filia saturni unica soror & cōiuox
iouis dicitur uariis nominibus.s.monetaria:cui mo
neta consecrata est.Aeria est enim aer inferior.Po-
pulana quia populos multiplicet.Saturnia a patre:
samia ab insula samos.regina deum alumna neptū.
Vnxia quia nubentes uariis ungebantur unguentis
odoriferis.pronuba quia præest oubentibus.Luci
na.i.dea partus.Est etiam iuno regnorum dea & di Q
uitiarum.Pallas maxima filia iouis dicitur nata ex
eius cerebro.Hæc est dea armorum & belloruꝫ:dea
sapientiæ & artium:quare attribuuntur ei diuersa
nomina.Virgo bellica.Virago id est uiriliter agēs.
Bellona Belligera.armigera.tritonia a palude thra
ciæ.Cyclopia a fundatore athenarū.Minerua quasi R
minuens neruos studentium.Nympha est genera-
le nomen omoium uirginum.dicuntur etiam Na-
iades deæ fontium.Nymphæ deæ etiam stagnorū
siue aliarum aquarum.Poramides deæ fluuiorum.
Dryades deæ siluarum.Nam Drya est dea arboris.
Amadryades deæ arboruꝫ.Poreades deæ montiū:
Hinnides deæ pratorum.Napeæ deæ florum.Flo
ra.opis Agapiæ deæ floruꝫ & gaudii.Dodona dea
glandium.Oales dea cespitum pabulorum seu pa
lastræ.Fænilia dea fæni & rusticorū.Ceres dea blan
dorum.Lauerna dea furum & latronū.Lucina dea
partus.Iuuenta dea iuuētutis.Senecta dea senectu-
tis.Matrita dea auroræ:Agenora dea salutis.Ascea
dea iusticiæ.Thenus dea uaticinii.Echo dea uocis si
ue reflexionis uocis.Iris dea pluuiæ.Sūt etiam tres
sorores fatales quæ parcæ dicūtur.Clotho dea crea S
tionis.Lachesis dea uitæ.& atropos dea mortis.Sūt
etiam tres filiæ phorci quæ dicuntur gorgones.s.
Medusa quasi obliuio mentis & dicitur dea stupo-
ris:nam quicquid uidebat:uertebat in saxum.Ste-
nio debilitatio mentis:& Eureliane fluctuatio men T
tis.Sunt etiam tres furiæ infernales natæ ex Ache-
ronte & Vectæ.s.alecto.i.sine requie.Tysiphone
idest immitens necem Megæra media longa idest
mala cogitatio quæ etiam nominibus communi-
bus dicuntur.Eumenides a bono deficiente.State- V
nocte & furiæ Ifernales.Præterea nouem sunt mu-
sæ poeticæ:quæ quia diuersimode intellectui deser
uiunt humano:uariis nuncupant̃ nominibus.Clio
prima idest fama.fama enim inducti sciētiam quæ
rimus:& interpretatur clio.i.quærēdæ scientiæ co
gnitio.Fmpe.i.bene delectans.Melpomene.i.me-
ditatio.Thalia idest capacitas.Polymnia idest mul
tum memoriam faciens.erato idest inueniēs.terpsi
core.i.delectans instructionem uel discretionē.Vra
nia.i.electio.Dicuntur etiam communiter his no-
minib⁹.Aonides a thebis ciuitate.Castalides a fon
te.Pierides a piero rege habente is filias quas muta
uerunt in picas.eliconiades a loco.Pegasides a pe-
gaso equo.Meonides a ꝓuincia:Memoriales.Phe-

biades a phebo qui est deus scientiæ: & præest cho-
X ro musarum. Camenæ quasi canentes amene. For-
tuna est dea indifferens & communis dans bonum
& malum: prospera & aduersa. Et dicitur Ramisia
a loco ubi potissimum colebatur. Dicitur etiã fors
biformis: instabilis. Deæ facinorum siue odii sunt.
Inuidia: liuor: colubrea: auara: Fatua est dea stultiæ.
Copia dea abundantiæ. Fames dea consumptionis
siue inediæ. Fama dea opinionum & rumorũ: Vir-
tus dea uirtutis. Salus dea salutis. & sic de pluribus
aliis similibus Cybelle autem dicitur mater deorũ.
Cupido deus amoris dicitur filius Veneris: quæ si-
militer dea est amoris: quæ & tres habuit filias amo
ris. Prima fuit Pasiphae. i. attrahẽs uel alliciẽs amo
rem. Altera Ægiale. i. demulcens. Tertia Euphro-
syne. i. retinens: quæ generali nomine dicunt Cha
rites. Depingitur autem Cupido i forma pueri nu-
di. cæci habẽtis alas: arcum & pharetram: cum sagit
tis duarum naturarum. Soluit enim & facit amorẽ
cum illis Telum ꝙ facit amorem habet cuspidẽ au-
ream hamatam. Quod soluit habet plumbum sub
arundine & est obtusum: quod minime inhæret. Di
citur etiam cæcatus. arcitenens. aliger cyprius. fro-
B dissios ercineus. Similiter hymenæus secundum ali
quos dicitur filius Veneris & Bachi: & est deus nu-
ptiarum. Alii dicunt fuisse iuuenem atheniensem
tantæ pulchritudinis ꝙ fœminam mentiretur. Di-
citur etiam imen proprie membranula in qua iacet
C partus. Ianus nepos Noe dicitur fuisse: qui tantæ
prudẽtiæ erat: ꝙ pingitur duobus uultibus scilicet
ante & retro: quare etiam dicitur bifrons. Hic dici-
tur deus prudentiæ anni. Inde ianuarius dicitur ab
eo ptimus mensis anni. Priapus custos hortorum:
deus membri uirilis dicitur quem mulieres steriles
adorauerunt pro fœcunditate eis concedenda. Di-
citur etiam inguineus a membro. Mẽbrosius. lam-
psaceus a loco. Saligneus quia eius imago extru
D ctio salicis erat. Pan uero dicitur deus naturæ: etiam
deus pastorũ. Similiter Genius deus naturæ. Som
nus rex somnorum & deus quietis. Conscius deus
consiliorum. Famii & lemures dei camporum. Sa-
tyri & siluani dei siluarum: cespitum: & arborum.
Monticuli dei montium: qui & numina rustica di-
E cuntur. Eolus filius Ipotis dicitur deus siue rex uen
torum: & habitare in Eolia & ibi imperare uentis:
unde etiam dicitur Eolius. Similiter Ipotades a pa
tre: sunt autem quattuor Venti principales: quo-
rum quilibet habet duos collaterales: & sic efficiun
tur. xii. Orientales Venti sunt. subsolanus. Eurus.
Vulturnus. Occidentales sunt fauonius. zephirus.
Cirtius. Meridionales sunt auster: nothus: africus:
septentrionales sunt Boreas: aquilo chorus. Hæc
de nominibus deorum. Incipiunt nomina & offi-
cia romanorum.

¶ Nomina & officia Romanorum.

e Xactis nominibus deorum. nunc nomi
na & officia Romanorum quorum ali-
qua hodie in usu sunt apud nos: nonnulla etiam
in desuetudinem abiere absoluemus. Primo enim F
fuerunt Reges: quorum primus fuit Romulus:
quod officium siue dignitas durauit usque ad con
sules. Senatus autem uocabatur societas Senato-
rum: qui erant centum ordinati per Romulum. G
exactis Regibus & Consulibus erectis: senatus cre
uit ducentos: qui uocati fuerunt patres conscri-
pti: & gubernabant Romam ueluti patres filios
quorum dignitas perpetua erat: & eorum nati pa-
tricii uocabantur. Consulum autem officium & di H
gnitas anno durabat & in capite anni cõuocato po
pulo in comitio: deponebant consulatum: & duo
alii ex omnium concordia creabantur. Officium ue I
ro consulum erat executioni mandare determinata
& præcepta senatus: & habebant autoritatem con
demnandi & absoluendi: & unusquisque consulum
habebat septem sexcentos qui litores uocabantur.
Dictator erat qui supra alios officiales. plus dignita
tis habebat: & honoris atque potentiæ: eo ꝙ a sen
tẽtia sua nemo se poterat appellare neq; contradice
re. Qui dictator tantum in rebus arduis eligebatur:
cuius dignitas sex menses communiter durabat: &
poterant esse plures eodem tempore. Habebat eti
am dictator quendam officialem: qui magister mili
tum uocabatur. Imperator uocabatur belli capita- K
neus: creatus ex communi concordia populi Rom.
uel a solo dictatore uel consule: aut alio quocunque
officiali ibi præsidente: qui imperator in exercitu
suo duos habebat officiales scilicet legatos: qui post
eũ maiores cæteris in exercitu erant. Tribuni erant L
officiales & defensores. Rom. plebis: & erant exem
pti & liberi in urbe & extra per unum miliare. Et eo
rum officium durabat ad tempus determinatum.
habebant sub se sexcentos qui uocabantur uiatores.
Prætor erat officialis qui populo Rom. ius dicebat M
ut potestas. Et inuentum fuit illud officium pro-
pter impedimentum quod consules habebant tem N
pore belli. Præfectus erat officialis ad prouidẽdum
cunctis necessitatibus populi Romani in commea
tibus ac etiam ad instaurandum omnem defectum O
imminẽtem. Episcopi erant principes sacerdotum
sacrificiorum & auguriorum. Inter quos episco-
pos erat unus uocatus rex sacrificiorum. Et eorum
dignitas ad tempus durabat determinatum. Cen- P
sores erant officiales super extimis siue censu: & uiis
atque ornamentis totius ciuitatis: & ad restringen-
dum malas expensas communis & ciuium: & erant
magnæ autoritatis & prudentiæ uiri: quorum offi
cium a principio durabat per quinquennium: sed
postea reductum est ad decemocto menses. Quæ- Q
stores erant inuestigatores rationum cõmunis Ro
mæ & erant super tributis & redditibus ciuitatis.
ac etiam diffinitores & ꝓuisores quæstuum & litiũ
romanorum ciuium. Interroges erant officiales li R
beri arbitrii ad eligendũ magistratus q̃ p discordiã
in comitiis eligi non poterãt habẽtes. Ædiles erant S

magistratus qui curam gerebant de templis mensu
ris & ponderibus:& tenebant totam ciuitatem libe
ram & puram:ac etiam multarum rerum curam ge
rebant:qui ædiles resistebant in sedibus:dicẽtes uni
cuiqȝ ius usurarum:& curam specialiter habebãt de
T locis communibus & rebus publicis. Populus ap
pellabantur omnes ciues Romani. & dicunt aliqui
ꝙ in populo non intelligebantur senatores neqȝ pa
V tricii. Plebs uocatur a principio tãtum populus mi
nus:cuius tribuni erãt defensores. Patricii erãt defen
X sores senatorum seu patrũ cõscriptorum. Magistratus di
cebatur generaliter quodlibet officiũ & q̃libet dignitas Ro
Y mæ. Priuati erant ciues qui se officio in aliqua ciuita
te degebant:quorum contrarii uocabantur publici
Z idest communes. Colonia erat certa ciuitas ciuium
non diuitum missorum a senatu in terras de nouo
acquisitas pro custodia. Comitia uocabantur electi
ones officialium & locus & tempus eiusdem electio
aa nis. Legio erat numerus gentium armatorum non
determinatus: secundum ꝙ electi erant & scripti per
eorum imperatorem siue commendatorem. Sed ta
men dicit Vegetius de re militari ꝙ legio est sex mi
lium sexingentorum sexagintasex præliatorum: de
quibus sexagintasex erant officiales. Cohors uero
continebat quingentos homines armatorum. Cili
arcæ erant milites mille equitum. Centuriones cen
tum equitum. Decuriones decem equitum. Turma
uel ala erat societas triginta armatorum. Milites e
rant qui dignitate militari decorabãtur. Equites ge
neraliter omnes illi qui ibant in exercitum. Trium
phus erat summus honor quem obtinebant princi
pes Romani qui præliabantur egregie & uincebãt.
Ouatio erat honor siue gaudia quæ fiebant illis qui
præliabantur egregie & paruam uictoriam depor
tabant. Cornua sunt extremitates acierum prælian
tium & exercituum. Leges appellabantur constitu
tiones populi. Senatusconsulta erant statuta a sena
toribus facta. Plebiscita a tribunis de consensu ple
bis. Decreta erant præcepta seu edicta imperatorũ
& habebat uim legis:& obseruabantur ut lex huius
cemodi præcepta præfectorum: prætorum: censo
rum: quæstorum: ædilium & aliorum. Et hæc de his
Romanorum officiis sufficiant: quæ tibi ad magnã
nostri operis partem conducere possunt. Incipiunt
modo de aduersa & prospera fortuna Francisci pe
trarche Autoritates & remedia.

¶ Francisci petrarchæ de aduersa fortuna Remedia.

Vnc nunc prædicti Francisci petrarchæ: oratoris sane & poetæ clarissimi: de aduersa prospera fortuna: & in primis de aduersa: autoritates nostro operi inserere tentabo. Cui quidem Petrarchæ talis procedendi in his est consuetudo: ut si de re quapiam doleas: remedium tibi respondẽdo afferet: dolore ne nimio conficiaris. Siquidem gaudeas: ut infra de prospe
ræ fortunæ remediis: item lætitia ne nimia extolla
ris. Et prima in ordine: aduersæ fortunæ deformita
te corporis se offert rubrica hoc modo. Egisse mecũ bb
nimis illiberaliter naturam quæror quæ deformem
genuit. Respondeo. Quot faces extinxit? quot oc
currit incẽdiis? Nam si deformem Helenam genuis
set: uel ut uerius loquar si deformem Paridem: for
tassis Ilion adhuc staret. Et si non dedit natura quod
delectet: forte quod prosit dedit. raro etenim for
ma insignis: honestasque sub uno lare habitant. be
ne tibi accidit si peiore exclusa: hospes melior tecum
est. forma namqȝ fugax & fragile naturæ donum: pau
cis ad utilitatem: multis ad perniciem: nulli ad salu
tem ueramqȝ gloriam data est. Ideo autem defor
mem te genuit natura: ut te ornares: ac formosum
faceres ea forma quæ tecum esset in animo: in gra
batulo: in feretro: in sepulchro: essetqȝ tua non natu
ræ aut parentum. pulchrius est pulchrum fieri quã
nasci. Illud enim casus: hoc studii est. Disce igitur a
mare atque optare meliora: non ut formosus esses
stultum est amare periculum suum: stultum opta
re quod nullo studio acquiri potest. Nam si contra
naturam formosus fieri studeas: nil ultra proficias
quam ut deformior uideare. Natura me genuit im A
becillem doleo. Respondeo. Vt in putrida uagina
ensis ferreus: sic in fragili corpore fortis sæpe ani
mus latet. Animi eni robur optabile est: quod nec
dies minuit nec fortuna. Qui enim ingenio fragi
les: corpore præualent: hi beluis proxime accedũt:
& sæpe quod miserum est aliis seruiunt: sæpe uero
quod miserrimum: atqȝ ubi humanæ miseriæ sum
ma est: animum ipsi suũ seruire corpori suo cogunt serui
ture fœdissima. Inualida ualetudo est doleo. respon B
deo. Ac & ualida artatrixqȝ libidinum. magistra mo
destiæ. nam si ualetudo animi est: pone sollicitudi
nem: quicquid corpori euenerit saluus es. Multis
etiam ad salutem animæ profuit corporis ægritu
do. Ille uir altus ex humili & ex aquis uentus ad fide
ra: cæliqȝ clauiger effectus: cuiusqȝ umbra sola mor
bos corporis molestiasqȝ pellebat: interrogatus ali
quando cur filiam suam graui morbo pressam ip
se fineret. Respondit. Sic expedit ei: quid tu scis: an
& tibi expediat. Si igitur ualetudo corporis extre
ma & sine remedio est tibi: sile & gaude ruinoso car
cere uinctum te egredier facilius & citius. Doleo.
Quia febre uror importuna. Respondeo. Diu esse C
simul non potestis. uemo diu ardet: aut te illa dese
ret: aut tu illam. Dolore torqueor iliaco. Respon D
deo. Spes est fateor acerba solacii: nil acerbius pati
posse. Pigra coerceor podagra: doleo. Respondeo. E
Vaga mens hominis freno eget: hunc paupertas:
illum tenet carcer: aut grauior morbus: ludẽs te pe
dibus alligat fortuna: nõ podagra: sed pedicæ sunt:
iam disce consistere. Doleo: Dentibus æger sum. re F
spondeo. Inualidum atqȝ caducum animal est: cui
etiam quæ præualida uidebantur. infirma sunt.
Amisi oculos doleo. Respondeo. Frontis fortasse. G
nõ pectoris. hi si superint bene habet. salua res est.

Nam ſi oculos perdidiſti. duces malos qui in præci
pitium te ducebant perdidiſti .mirum dictu. Sæpe
quidem lucidiſſima pars corporis totam animam
in tenebras trahit. Iam uocãtem ad meliora ſpiri
tum ſequi incipe. & ueritati præbe aurem clamãti.
nolite quæ uidentur:ſed non quæ uidentur æterna.
H Doleo. Auditum perdidi. Reſpõdeo. Adulantium
iam ſuſuros atq; obtrectantium iurgia euaſiſti. Di
uerſimde ſed par malum:niſi q; aliquanto uirilius eſt
iurgiis q̃ blandiciis adhibere aures. Illis nanq; medi
camentum aliquando his uenenum ineſt ſemper. il
lud ergo ſemper mordendo ſonat. hoc mulcendo in
I quinat. atq; ita peior eſt falſus amor uero odio. Ni
mius dolor ne furorem pariat metuo. reſpondeo.
Obſta illi cogitationibus bonis ac placidis. quidam
furori niam paſſionibus faciunt ex multis affectibus
non ſanis uera tandem proderit inſania:ſicut ex con
trariis uera uirtus frequentatis actibus quæri habi
K tum philoſophicum dogma eſt. Venenum timeo.
Reſpondeo. Potu abſtine ciboq; permiſcuo exper
torum fides amicorum excubet:ſuſpectos limen ar
ceat:uina turbida:fuſca exulent pulmẽta: dapumq;
permixtio cautio aſſit:& ſobrietas & tarditas. præci
pitatio autem abſit:quæ & aliis & præſertim gene
re hoc mortis multos perdidit. Sit ad menſam len
ta manus:oculus celer:animus uigil memorq; diſcri
minis:nec tuis tantum: ſed tuorum oculis atq; ani
mis obnoxius inuigila:magnis periculis magna ob
L ſtat intentio. Doleo. Dormire non poſſum. Reſpõ
deo. Vigila & gaude:uitæ tibi tempus auctum: inter
obdormire enim atq; emori quid intereſt: niſi quod
alter temporalis: perpetuus alter eſt ſopor: Itaque ne
ſcio an non ſatis proprie: & ſomnus breuis mors &
mors ſomnus longus ſiue æternus dici poſſit. Non
autem ui:ſed blandiciis repetendus eſt ſomnus. ſi in
cũbas perdis operam. cogi nequit: age aliud facile
M animis uagis & corporibus feſſis obrepit. Somniis
inquietor doleo. Reſpondeo. Si uerum eſt quod ſa
piens quidem ait: multas curas ſequuntur ſomnia:
quod noſtri quoq; approbant autores: radicem ma
li amputa:curas pelle:ſomnia quæq; pepuleris. Do
N leo. Graui duroq; ſum ingenio. Reſpondeo. Graue
do moleſtior:ſed hæc quoq; minuitur ſi diligenter
intenderis. Et ſi litteris non potes: at uirtuti ſtude:
nemo non ad illam ſatis ingenioſus:ubi non acumẽ
quæritur:ſed uoluntas:ad quam quidam litteras nõ
prodeſſe. aliquando etiam obeſſe opinati ſunt. Ideo
q; deſertis ſtudiis in ſolitudinem abiere:& eximiæ il
lis ſcientiæ locus fuit ignorantia litterarum. Maius
tutiuſq; eſt uirtute q̃ litteris clarum fieri. Doleo. Me
O moria fluxa eſt. Reſpondeo. Diligentia & artificio
illam ſtringe:cunctis memoriæ ingeniiſq; defectibus
occurrit induſtria:nil patitur perire:nil minui. Hæc
eſt quæ philoſophos & poetas ſenes uirẽtiſſimo in
genio ac ſtilo. hæc eſt quæ decrepitos oratores: uoce
ſolida ualidiſq; lateribus ac tenaci memoria ſeruare
poteſt. Vnde ſi tibi infida memoria eſt:noli illi fide
re: ſæpe calculum ſecum pone: quicquid credideris
ſtatim exige:& quod cras facturus fueris nunc faci
to:non eſt tuta dilatio. Doleo. Eloquentiæ nihil eſt. P
Reſpondeo. Cura ut ſapientiæ ſit aliquid:ut innocẽ
tiæ:ut uirtutis. Illa enim paucorum:hæ ſunt omni
um. Multi propter eloquentiam periere. Sunt qui
bus obſcurum nomen propugnaculum eſt ſalutis.
Diſertis nunquam deſunt labores:tãtæq; uigiliæ ul
tro ſuſcipiantur. flatus uolatilis ſic exercet animum:
ſolida quaſi uirtus in uerbis ſit: Rebus intende ani
mum:in uerbis enim flatus & labor & eloquium:in
rebus quies uirtus & fœlicitas. Vnde ſi tibi eloquiũ
deeſt: maximo quærendi odii inſtrumẽto cares. Do
leo. Linguæ uſum perdidi. Reſpondeo. Et mentien Q
di conſuetudinem:& fallendi artes:& inimicitiarum
quærendæq; infamiæ inſtrumentum. Plures enim
lingua ſunt q̃ facto infames. Nulla pars corporis ad
nocendum promptior:ad frenãdum difficilior. Me
rito ergo qua ſi magnum aliquid & rarum protulit
qui dixit. Cuſtodiam uias meas ut non derelinquam
in lingua mea. Doleo. Grauis ſum corpore. Reſpõ R
deo. Quæri poſſes ſi ut uolucris ad uolatum: nõ ut
uir ad uirtutes natus eſſes. Nam & ſi mole corporea
laboras. alius alio. alius contrario laborat. nullius ſi
ne labore uita agitur: ſed quiſq; ſuum nouit: alienum
non deſpicit uel ignorat. Cito ſenui. Doleo. Reſpõ
deo. Viuere optabas:& uixiſſe te pœnitet. An quid
aliud eſt rei. An neſcias: quod uitæ curſus nunc bre S
uis: nunc breuiſſimus: longus nunquam. durus ſem
per aſperq; & ambiguus. huius ultima pars ſenectus
finis autem mors. Quid hic habes quærimoniæ? ge
nuiſti; pergiſti. iam uitæ munus debes: ueniſti ad exi
tium: quieſce. Amens uiator eſt qui labore uiæ ex
hauſtus: ad initium remeare cupit. Nihil feſſis gra
tius hoſpicio. Doleo. Triſtis ſum. Reſpondeo. Re T
fert qua ex cauſa triſtis es: aut lætus. Triſtitia nanq;
de peccato utilis eſt: ne deſperatio ſubrepenti clan
culum manum det: ac gaudium de uirtute deq; me
moria bonorum operum honeſtum: modo nec in
gerenti ſe ſuperbiæ fores pandeant. Doleo. Ignobi V
lis patriæ ciuis ſum. Reſpõdeo. Eſto tu nobilis. Nã X
nil uetat: Nil cum patriæ nobilitate tua nobilitas
mixtum habet. Doleo. Obſcuris parentibus natus
ſum. Reſpondeo. Non eſt forſan ut tu reris odioſa
conditio. Neſcio an & optabile ignobilẽ naſci. utrã
uis uitæ ullam ſpectes. Nam ſi uoluptatibus obſe
qui uulgique ueſtigiis tutum iter ſequi ſtatuis excu
ſabilior fies. Sin uirtutis ſemitam raro pede ſigna
tam eligis: eo clarior fies: quo maioribus tenebris
preſſus ac circumuentus emerſeras. Tota claritas
tua erit rerum particeps tuarum: quicquid bene geſ
ſeris. ſolus inde famam metes: ſolus inde laudabe
ris: ſolus autor fundatorque uocaberis quod non fi
eret ſi nobilis natus eſſes. Videſne ergo quantæ tibi
nouæ laudis accommodata eſt nobilẽ per te fieri: &
nobilitatem dare non accipere. Dabis hoc poſteris
tuis: quod nobiles naſcantur: quod parentes tibi nõ
dederunt. Et quid oro nocuit. Ventidio ad fœlici
tatem & ad ſummum decus: quod humiliter natus
eſſet: & prima ætate fortuna humili uſus & miſera
ſorte. Doleo. Origo non tantum humilis: ſed ob Y

ſcœna eſt. Reſpondeo. Vera & ſumma obſcœnitas
una eſt animi: illam mihi ſi ceſſeris: pulchra ſunt om
nia. Bene igitur uiue: bene morere. Nam qui bene
uiuit: bene naſcitur: bene morit. At qui male uiuit:
bene natus eſſe non poteſt. Quid enim refert q̃ ful-
gido tramite cæcus interceſſerit? aut quid refert un-
de ueneris: ſi in culpam & in miſeriã uenis? Nil etiã
tu contra leges: ſed parentes tui egerũt: tu ſm leges
age omnia. In hoc quidẽ nullum penitus tuum cri-
men fuit de ortu tuo: alii de ſuis: tu de moribus tuis
rõnem reddes. Vnde moruꜫ candor & claritas uitæ
non maculas modo: ſed & memoriam omnem fœ-
dæ originis delebunt. hoc remedium dum licet arri
pe: aliud mihi crede nullum eſt. Doleo. Superbo do
A mino ſeruio. Reſpondeo. Quid ſcis an ipſe ſuperio
ri domino ſeruiat? forſan uxori: forſan meretriculæ
forſan hiſipſis quibus imperat: poſtremo quæ duriſ
ſima eſt omnium ſeruitus: forſan & ipſe ſibi: hoc eſt
uitiis & paſſionibus: ac uiolentis affectibus ſuis ſer-
uit. Quid uis dicam? pauci in ueritate ſunt liberi: &
ſiqui ſunt: eo laborioſior eſt uita quo altior. Multo
enim citius: multoq̃ facilius fidelis ſerui q̃ regis im
B plentur officia. Vnde Diocletiani iam priuati: & de
præterito iudicantis: & experientia docti: dictũ me-
morabile eſt. Nihil difficilius q̃ bene imperare. Do-
leo. Pauperior ſum in uita. Reſpondeo. Eris lætior
in morte. Nemo enim pauper uixit: ut moriẽs nol-
C let uixiſſe pauperior. Domo familia neceſſariis atq̃
ornamẽtis omnibus ſpoliatus: quid agam: quo me
uertam? Reſpondeo. Ad eas opes quibus ſpoliari
nequeas: quæ te undiq̃ comitatum: diuitem: & or-
natum præſtent. Doleo. Tenuis uictus eſt mihi. Re
D ſpondeo. Et tenuis uoluptas & munda ſobrietas: an
tu gulæ ſtudio contrario malles: Hæc enim tenuitas
podagram pellet tuis e finibus: dolorem capitis au
fert cerebriq̃ uertiginem: uomitumq̃: & ructum. &
nauſeam: & ſudorem: tediumq̃ & faſtidium tui ipſi
us: pallorem: alternum: ac ruborem: odorem quoq̃
& oris & corporis ibi atq̃ aliis importunum ſiſtet.
præterea pedes inſtabiles: manus tremulas micans
capur quodq̃ eſt optimum: animum ipſum mode-
E rabitur frenabitq̃. Doleo. In paupertate ẽt nat⁹ ſũ.
Rñdeo. Quis non nudus de utero matris egredit.
nihil hic præcipuum habent reges. Lactantius fir-
mianus uir doctrinæ multiplicis pauper natus eſt.
Flacchus inops uixit: & ſic de multis aliis poetis &
philoſophis. Si in his quaſi exemplis humilibus &
terreſtribus non moueris: ipẽ cæli dominus hic pau
per fuit. ut exemplo doceret hanc inopiæ uiam: qua
tamen ad ueras diuitias pergeretur. Ipſe inquam p
quem reges regnant: pauper nat⁹: pauper uixit: nu
dus obiit: cui cuncta interim obſequebantur elemẽ-
ta. Tu homuncio domini tui ſortem fers moleſte:
nec inepte pudet inſolentiæ. Doleo. Pecuniam ami
F ſi dulce uitæ præſidium. Reſpondeo. Quid ſcis an
animarum potius excidium. plures multo propter
opes q̃ propter inopiam periere. Nametſi pecuni-
as amiſiſti: & cum illa curas multas: periculſq̃ per-
petuum: & laborem cuſtodiæ: & perdendi metum.
Sic perdendo pecuniam bona duo: unumquodque
præſtantius amiſſo: ſecuritatem & requiem inueni-
ſti. Temporis amiſſionem fleo. Reſpondeo. Eſſet G
hæc eo iuſtior q̃ ſuperior querela: quo leuior eſt pe-
cuniæ iactura q̃ temporis: q̃ nec neceſſaria ad bene
uiuendum eſt pecunia: & amiſſa inſtaurari poteſt.
tẽpus & neceſſarium & prorſus irrecuperabile eſt:
niſi q̃ nolenti pecunia. uolenti autem tempus eripi
tur: quam cauſam nego ubi qui patitur uolens pati-
tur. Doleo. Rerum promiſſa non completur. Re-
ſpondeo. Quid de hoc ſingulariter quereris: quod
omnibus eſt cõmune. Nulla quidem res & munus H
magis inquinat: q̃ dura frons ac lenta dilatio. Sed
hic eſt mos cito uultis accipere: tarde autem dare: ad
illud alacres: ad hoc mœſti: ad aliud præcipites: ad
hoc ſegnes. Ingratitudinis duplex radix: duplex ma
teria querelarum: dum & illos mora & celeritas os
contriſtat. Doleo. Pro altero fidem obſtruxi meam I
Reſpondeo. Pro teipſo illam ſolues & nil debere: ac
ſine compedibus agere q̃ iocundum ſit tuo diſces in
commodo: unde ſi uadem pro amico te dediſti: da
poſt hoc amicis egentibus aurum: argentum: uinũ:
oleum: frumentum: domos: ueſtes: prædia: conſiliũ
ſolacium. cum amicis denuo omnia partire: unam
tibi habe. nulli unquam tuam dederis libertatem.
Doleo. Domus igne ſubito conflagrauit mea. Re-
ſpondeo. Et templum Dianæ olim arſit Epheſi: quo
nil ſæcula illa formoſius uiderunt. Arſit & templuꜫ K
Hieroſolymis cæli deo ſacrum. Arſere urbes. Car-
thaginem ſemel. & Troiam bis flamma combuſſit.
Si tu euaſiſti uiuus: cinerem cur fles extinctum. Do
leo. Terribile naufragium uix euaſi. Reſpõdeo. Ne
ſcio quid terribilius adeo ſit in aquis mori q̃ in ter-
ris quidem. In alterutro moriendũ eſt ſeu quid op- L
tabilius: uermium cibum eſſe q̃ piſcium: poſtquam
tamen enaraſti: cura ne iterum facto uitã remo: aut
laceræ debeas tabellæ: diſce terrenum animal terraꜫ
pari: & cælum potius ambire q̃ pelagus. Doleo: Me
fures infeſtant: Reſpondeo. Contra hoc maluꜫ nil M
querelis agitur. ſuppliciis opus eſt. Interim cuſto-
dia proficit uigilanti. Sunt qui nihil cuſtodiunt: &
accuſant fures: cum uetus ſit uerbum: quod occaſio
furem facit. Doleo. Prædonibus ſpoliatus ſum. Re
ſpondeo. Quãuis ciuili lege niſi fallor ſcriptum ſit N
quod nullus fur iprobior q̃ qui ui rapit: ſunt tamen
clandeſtini fures me iudice uiliores. Illi fraude agũt
hi autem ui. Et ideo iuſta ſentẽtia Ciceronis. illi uul-
peculis: hi leonib⁹ ſimulant. Adde quod fures rebus
ſpoliãt: ingerunt ſuſpitiones: ac prædonib⁹ prædaſ-
ſe fere ſatis eſt: ſuſpitionib⁹ non relinquũt locũ. Do
leo. Ager meliora pollicit⁹ me fefellit. Reſpondeo. O
Nõ te ager fallit: ſed improbitas cupiditaſq̃ animi.
Cũcta uobis ad nutũ ſucceſſura pmittitis uobis iſo-
lentes. Tuus ager morẽ ſuũ tenet: & tu tuum tenes.
Terre enim hubertas & ſterilitas alterna: ſed cupidi
tas tua ppetua eſt. uoſq̃ iniquiſſimi oſum ĩterp̃tes:
cũ illã grate ac ſobrie: hãc patienter & fortiter ferre
debueritis: illã condemnitis: hanc defletis: illa tumi
dos facit: hæc querulos. Terram bobus ac aſtris:
cælum uotis ac præcibus fatigatis. Ventorum ſpiri
tus: oportunitas imbrium: germinum decor: agri

ſpecies? puluis ibernus; lutum neruum: æſtiui ſoles
maturitas autumnalis: omnia cupidos in ſpem tra-
hunt. Vt arentem ſtuppam flamma omnis incẽdit:
& inanem puluerem flatus omnis impellit: ſic aua
rum animum lucrum omne ſuſpendit atq erigit.
Sed frenate miſeri motus inconditos: infinitam cõ
cupiſcentiam coercere: & ſpem credulam mille tan-
dem deluſam ſucceſſibus caſtigate. Quid nunc cælũ
terramq reſpicitis: nõ aliunde ſterilitas q̃ adeo eſt.
Illum mortales agere finite: & uidete quod agitur &
laudate. Sinite opificem operari: & uni⁹ artificii pe
rito homini exhibendam reuerẽtiam non negetis:
deo pudeat terrea uaſcula cæleſtum uigulum argue
re. Sed in omnibus illi: uoce atq animo gratias agi
te: qui neceſſitatum conſcius ueſtrarum: neq cupidi
tatum neſcius: illis ſuccurrit: iſtis occurrit: utrobiq
miſericors: utrobiq terribilis in conſiliis ſuper fili-
os hominum: ut de illo ſcriptum eſt. Sperate iã tan
dem non in agris ueſtris: ſed in domino: & facite bo
nitatem: & inhabitate terram & paſcemini in diuiti
is eius: iactate ſuper dominum curam ueſtrã: & ipſe
uos enutriet. Qui cæleſti manu editi non niſi ter-
ram cogitatis terramq diligitis. Nolite in terram
ſpem habere: ſed in illo qui reſpicit terram & facit
eam tremere. Qui te deniq ab agello tuo paſſus eſt
falli: ut in illo ſpem poneres qui non fallit. Doleo.
Arta domus eſt mihi. Reſpondeo. Domus lutea cæ
P leſtem animum non anguſtat. Sæpe parua domus
magnæ gloriæ capax fuit. Vix ut domus omnis ti-
bi ampliſſima uideatur: ſepulchrum cogita. Doleo.
Carcere claudor indigne. reſpondeo. Melius eſt in-
dignus carcer q̃ libertas indigna: multoq ſatius im
meritum pro iuſtitia mala pati q̃ per ſcelus bonis af
fluere: quãuis nec mala illa dici debeant: neq hæc bo
na: ſed loquor ut uulgus: q dolorem malum ingẽs:
uoluptatem ſummum bonum iudicat: Nimis cre-
bris exagitor laboribus. reſpondeo. Nimium & pa
R rum pro uarietate ſapientium accipitur. Ignauo la-
bor omnis eſt nimius: nullus induſtris: honoratum
te ingrate accipis. neſcis ut nocte media dum dica-
tæ deo uirgines ſtratis ſurgunt: algent: uigilant: &
diuinis officiis exercentur. Adulter interim ſuis per
fruitur illecebris: dum pro defendenda patria miles
in caſtris: pro augenda dux in tabernaculo: pro or-
nanda ſtudioſus iter libros excubat: leno infamis in
ter ſuas acies. inq ſuis tentoriis conquieſcit: quibus
uero ſit melius: diffinire nemo cui uel modicum in-
genium ſit pudoris heſiſtet: Vnde dura uirtus dur⁹
labor: mollis uoluptas: mollis inertia. ſimilia bene
cohabitãt: inter aduerſa diuortium eſt. Deniq qſq
naſcitur: ad laborem naſcitur: nec regum filios exci-
pio: labor & uirtus noſtræ artes ſunt: non ocium &
uoluptas quibus qui applicant animum: hi demum
a natura hominum degenerant: atq in pecudum
ſe tranſformant. Doleo. Longum atq durum iter
S pedibus mœſtus ago. Reſpondeo. Calceatus for-
ſan. Sancti autem patres nudis pedibus deſerta lu-
ſtrabant. Nuncii dei omnipotentis apoſtoli mun-
di climata circuibant. hic ad orientem ille ad oc-
cidentem. hic ad Arthon. ille ad meridiem: naui-
gans interdum: raro id quidem! neq aliter quã co-
gente locorum ſitu. Sed quem prætor equitem le-
gis: præter ex omnibus unum Ioãnem! neq id am-
plius q̃ ſemel: idq perexiguo uiæ ſpacio: dum q clæ
mens ſcripſit & eccleſiaſtica habet hiſtoria: ad recu-
perandum perditi adoleſcentis animum: pium illũ
feſtinatio purgaret. Quomodo autem equitarent
quorum dominus ibat uix aſellum ſemel quidem il
le: mox in crucem aſcenſurus: aſcendit. Quid igitur
ire niſi eques doles! An in hunc modum intraſti e-
ques! an exibis! O principium humile. O finis hu-
milior: q̃ ſuperba inter utrunq ſunt media: & in bre
ui curſu: quanta prorſus obliuio terminorum: nec A
unde certe aut quo pergitis meminiſtis. Doleo. exi-
lio pellor iniuſto. Rñdeo. Quid tu ergo iuſto pelli
malles exilio. nempe quod ad iniuriæ cumulum in
diuerſum trahitur: habes enim iniuſti exilii comitẽ
iuſtitiam: quæ iniuſtos ciues deſtituens te ſecuta te-
cum exulat. Nametſi falſo iudicio exularis: eſt qui te
uindicet is qui facit iudicium iniuriam patientibus.
quiq ait. mea eſt ultio & ego retribuam eis in tẽpo-
re. Eſt & ubi non cogitas ipſos iudicans: aut teſtis in
pectore magni. Hi habitant ultores: nullus bel-
uæ morſus eſt acrior quam conſcientiæ. Peſtem la- B
tiſſime ſeuientem horreo. reſpondeo. Eſt hic quoq
nil amplius q̃ mortis eſt metus: quo depoſito: ple-
na ſecuritas parata erit. enimuero his magnis ani-
mis non depoſitus modo: ſed ne admiſſus quidem
eſſe debet. Nam quid minus uiri eſt q̃ horrere com
munia! Doleo. graues inimicitiæ mihi ſunt undiq. C
reſpondeo. Magnæ inimicitiæ plerunq magnarũ
amicitiarum fuere principium & nunq̃ clarior ſan-
ctiorq fuit populus Ro. q̃ dum multis ac grauibus
occupabatur bellis: pax initium mali fuit: ſecũ nãq
ſubiit libido blanda: hoſtis ac peſtilens. Si igitur ini
micitias habes: fac ut iuſtitiæ ſis amicus: nullum cer
tius præſidium uera uirtus fortunæ minas calcat ac
deſpicit. Doleo. Videbar ulciſci poſſe nec potui. re- D
ſpondeo. Non poſſe malum agere potentia maxi-
ma eſt. nempe quæ omnipotenti eſt propria. Nam
ſi pulcherrimũ uindictæ genus eſt nolle ulciſci. pul-
cherrima neceſſitas non ſini: ultro uirtutem ample-
cti optimum: proximum eſt compelli. Si igitur uin
dicta tibi excidit. colubrum e manu excidiſſe credito
uideto ne iterum ſubrepat: nihil homini tam cõtra-
rium q̃ inhumanitas. per hanc enim homo deſinit.
idq ſic eſſe ipſum nomen iudicio eſt. Nullus mor-
bus tam contrarius ne mors quidem. Illa enim ſecũ
dum naturam accidit. hic autem contra. Sæuire in
hominem inhumanum eſt quãuis meritũ. Doleo.
Pellor e patria. reſpondeo. Pulſum te peſſimis opti E
mis te inſere. neq re patria: ſed patriã te indignam
rebus proba: ſentiat illa quid perdidit. tu nihil te p-
didiſſe ſentias. Neq cum illis eſſe cupias: qui te cupi
unt abeſſe. Neq demum quod a te fieri debuit: ab
alio factum ægre feras. debuiſti cedere ciuium inui-
diæ: utq illam fugeres ultro in exilium ire. Cupien
do igit̃ quod cogeres. efficias ne cogitaris. Oẽ uiolẽ
tum patiẽtia uincit̃: & deſinit eẽ uiolentũ qd̃ uolẽti
ſit. Doleo. Quod euerſa eſt pr̃ia. rñdeo. carthaginẽ F

atq; Numantiam Affricanus minor. Hierosolymam
Titus: aliasq; alii. Romam nullus in totum diruit:
sed senectus attriuit ciuium. Quid tu igitur tuam
patriam teris exemptam imperio fortunæ: cui ur-
bes maxime atq; imperia suberint: cælũ ruet ac terra
montes & maria mouebunt: & creata de nihilo in
nihilũ redigent. Tu ruisse tuã patriã aut mireris aut
quæreris. Sunt enim ut hoībus: sic urbibus mortes
G suæ. Doleo. Ambiguus status est mihi. respondeo.
At nõ ambiguus deo: id satis est: illi teipsũ fidẽs cre
de: & dic in manib⁹ tuis sortes meæ. Id cum pie fece
ris pone metũ: pone ambiguitatẽ: pone sollicitudi-
nẽ. Ille scit qd de te acturus sit: nullius rei dubi⁹ par-
ua quidẽ sed firma in nauicula magnũ sulcas mare:
fidus tuæq; salutis amantissimus gubernator est.
Quid refert an uiã uector ignoret: si magistro naui
H gii nota est. Doleo. Animi discordia laboro. respon
deo. Nullũ hoc bello peius nec ciuile qdẽ. Illud enĩ
ciuibus inter se: hoc homini secũ est. illud inter par-
tes populi in plateis urbiũ hoc intus in aĩa iterq; ip-
sas partes aĩæ gerit. ibi nõ pater contra filiũ: nec fra
ter aduersus fratrẽ: sed homo ipse contra se litigat:
quo durãte litigio nulla quies aĩo: nulla põt eẽ sere-
nitas. Quare si discordat animus: & diuersis secũ pu
gnat affectibus diuersitatẽ illã abiice: unum uelle in
cipe: tunc cõposita erit & imota pax animi: cum dis-
cordes affectus quasi seditiosi ciues in unã cõuenĩũt
uoluntatẽ. Alioquin ut cõtrarii & corrupti humo-
res febrẽ corporũ: sic cõtrarii affectus febrẽ pariunt
animorũ. Quæ tãto est periculosior: quãto & animus
corpore nobilior: & æterna mors terribilior tẽpo-
rali: utrobiq; tamẽ adhibitũ tẽperamẽtum: & æqua
litas quædã ad salutẽ uia est. Instãtis pugnæ casum
I timeo. respõdeo. Vix bene gerit quod pauide gerit
Timor modestus cautionẽ: uæhemens uero despe-
rationẽ parit: quarũ altera nil in bello melius, altera
peius nil in reb⁹ oĩbus. Si tamẽ bello uinci metuis:
pacẽ quære. Doleo. Est mihi collega præceps & icõ-
stans. respondeo. Esto tu cõstãs & modestus: ac for-
titer atq; industriæ ministeriũ tuum age: & iter tui
collegæ errores tua uirtus emineat: nuq̃ enim uirt⁹
clarior eminet q̃ suo admota contrario. Cur nõ po-
K tius illum regas: q̃ te ille præcipitet? Doleo. Victus
sum bello. respondeo. Bello uictus libertatẽ retinet
ac uitam uitio autẽ uictus utrãq; amittit. Quisquis
igit illi succumbit uere uincit. Doleo. Trãsuerso uul
L nere facies distorta est. respondeo. Non uulnus: sed
causam uulneris attende. Iusto cicatrix bello parta:
miris modis honestat faciem uiri fortis: formosum
pro iustitia susceptũ uulnus multoq; speciosior est
M mors. Doleo. Proditus sum ab his quib⁹ fidebã. re-
spondeo. Vix fallitur qui non fidit. Enimuero quo
maior quisq;: eo minus põt tuto fidere: eoq; plus fi
dere ac pluribus est necesse. Vnde fit ut cõmune re-
gum sit prodi: neq; oĩno ullum genus tam noxium
N huic malo. Tyrannidem deposui. respondeo. Sæpe
se nocẽtissimi innocẽtes putant. Sunt tamẽ & aliæ
non minores causæ præcipitatæ tyrãnidis: q̃ alienis
uxoribus iniuriosum non esse: isolentia scilicet: aua-
ritia: crudelitas & superbia: & inuidia. Et ad sũmam
& reges: & tyranni omnes. & quicũq; in potentatu
aliquo sunt: debent si regnare diu uolũt acriter excu
tere. memoriterq; dictum illud Catonis apud Liui
um. Auaritia & luxuria omnia magna imperia sub
uerterũt. Doleo. Superbia extolor. respondeo. Cur O
quæso? An non te mortalem? an non assidue fatiscẽ-
tem? an non peccatorem? an non mille casibus expo
situm? an non morti incerte obnoxium? an non de-
niq; tu te miserum meministis? Scire uelim quid te
horum potissime ad superbiam coartat. An fragili-
tas membrorum: exercitusq; morborũ? an uitæ bre-
uitas? an cæcitas animi inter species uilissimas me-
tusq; perpetuos fluctuantis? an præteritorum obli-
uio: an ignorantia futurorum & præsentium? an ho
stium insidiæ? an mortes amicorum? an aduersus p-
seuerans: an fugitiua prosperitas. Hæ non aliæ sunt
nobis ad superbiam scalæ. his ascenditis ad ruinam.
Atqui cætera hominum pericula: etsi iniustam ali-
quam tamen excusationem. superbia & inuidia nul-
lam habent. Quid deniq; superbis terra & cinis. Ni
hil est odiosus deo q̃ superbia. Per hanc ille pulcher-
rimus creatus raptim corruit per quam tu peccator
uis ascendere. Si sic illi ob hoc unum accidit: quid p
hoc aliis culpis adiunctis tibi euenturum arbitraris
Malum farcinis tuis cumulum supposuisti. Doleo. P
Multa quærendi urgeor appetitu. respondeo. Nec
aduertis quia inter quærendum tempus & uita: cui
illa quærebantur elabitur. Sic mira perplexitas inci-
dit: dum uita abundare uidemini diuitiis indigetis:
dũq; indigẽtia illa præteriit: superuenit altera: & di-
uitiis abundantes uita indigetis. Nõ hoc ignorabat
ille sapiens qui dixit. Qui aceruat iniuste: aliis con-
gregat: & in bonis illius alius luxuriabitur. O terri-
bile dictum: sed cõmune: quotidieq; se oculis inge-
rens: nec idcirco proficiens in animis auarorũ. Do- Q
leo. Æstuquatior libidinum. respondeo. Atqui libi-
dinem torpor gignit: gulla autẽ illam parit. Quid
mirum igitur filiam post parentes sequi. Gulã cer-
te & luxuriam cõmunes uobis esse cum beluis: ma-
ximeq; bestialem uitam uestram fore sapientibus ui
sum est. Itaq; cum sint alio grauiora: nullum uillius
Vnde inquit Seneca. Blandissimæ dominæ nos cõ
plectuntur ut strangulent. Non aliter ergo q̃ latrun
culi uiatoribus insidiantes: eosq; subducẽtes declinã
dæ sunt. Ira æstuo. respondeo. Furis ergo. Ira furor R
breuis est inquit Flaccus. Vix autem iracundus unq̃
adeo quisq̃ fuit: ut nulla re lacessitus irasceretur: nisi
forte Celius: qui clienti suo sibi in omnibus consen-
tienti: atq; omnia confitenti irascẽs exclamauit. Dic
aliquid contra ut simus duo. Durum caput qualiter
tulisset iniurias: qui obsequium non ferebat deus ip
se quotidie uerbis & rebus offenditur: nec semper
irascitur uos omne uerbum casu elapsum ad iniuriã
capitalem trahitis: impatiẽs gen⁹. Doleo. Gula sol-
licitor. respõdeo. Prope id qdẽ nulla res tã uilis tam A
sollicitos uos habet. Terrarũ tractus cæliq; & maris
abdita penetratis: meditati estis retia & hamos &
uiscum & laqueos: & rapaces imperio parere & præ
dari uobis docuistis: ad nil aliud nisi ut gulæ satisfiat
quam non modo explendo: sed ornando fatigatis.

& angustū uentrē uaria arte laxatis: ac punitis obse-
quendo: cui aliquanto utilior fames esset utilissima
B uero sobrietas. Inuidia crucior. respondeo. simul &
peccas & plecteris: expedita iustitia. Sed an non sa-
tis est uestris propriis malis angi quæ tam multa
sunt: nisi & aliena bona uos crucient: undiq; miseri
& insani. Est autem inuidia lippa: longinqua. nō ui
det: uicinitas atq; prosperitas inuidiæ sunt parētes.
C Doleo. Inuidetur mihi a multis. respōdeo. Linque
honores & officia publica: desine incessu elato & su-
perbo comitatu per oracinium uolitare: nec uultu
nec uerbo nec habitu digito te notandum præbeas.
Vulgus & liuor in plateis habitant: sicut & mala fer
me omnia. quidem hostes nullo melius modo quā
fuga uincuntur ac latebris. Tolle mali materiā: ma-
lum omne sustuleris. Minis opibus modum pone.
quicquid eximia spe inflammare animos potest uel
abiice uel absconde. Siquid est quo carere nolis aut
nequeas modeste utere. Inuidiam quam insolentia
exasperat humilitas lenit. Animi aggrauor corpo-
re. respondeo. Torpor ex imperfecta uoluntate ori
tur: mox ut bonum bene uelle cœperis: ardor erit ac
ꝙ impetus: qui cum ad multa sit pessimus: optim⁹
D est ad uirtutem. Doleo. Malo unde non timui circū
uentus sum. respondeo. Si timuisses deceptus forte
tam facile non fuisses. Et nunc cogita an tu aliquan
do aliquem fefelleris. Estis enim fere omnes ad fal-
lendum proni. feres autem facilius ab altero tibi fie
ri: alteri quod feceris. Sed uos & quæ facitis aliis nō
sentitis: & quæ ab aliis uobis fiunt pati nō potestis:
E rerum omniū iniquissimi iudices. Doleo. Infamia
premor graui. respondeo. Si iusta non infamiā sed
infamiæ causam defle. Sin iniusta: errores homi-
num alto animo proculcare: tua te conscientia sola-
re. Vnde si flagitiis collecta: grauis fateor. Si casus:
facilis. Si honesti studio: gloriosa. Siquidem bonis
actibus quæsita infamia laus est. Insultent fatui: tu
exulta lucro nobili. paucissimis enim accidit: omni
semper infamia caruisse. Delicatissima res est fama
hominis: & quæ sæpe rubiginem leuibus contrahit
ex causis: & ad summam ut nil clarius fama est sic nil
obscurari pronius: nilq; peregrinari ut sic dixerim
F capacius impræssionum. Doleo. Alieno crimine in
famor. respondeo. Alieni te criminis dolor attinge
re potest non infamia. unde si alieno crimine mœ-
stus es: esto tua lætus innocentia. Indignum laudasse
G se pudet ac pœnitet. respondeo. Pudor & pœniten-
tia & dolor scalæ sunt & gradus quidam ad resipiscē
tiam & salutem pauci sunt qui ad rectum iter: nisi p
deuia multa cespitando perueniant. Siquidem indi
gnum sciens laudasti: repræhensibilis. At si ignorās
excusabilis. Minus est malum falli q̄ fallere. falli enī
alienum: fallere autem proprium fallētis est crimē.
Vnde indignum laudare malum: uituperare tamen
H immeritum multo est peius. Doleo. Spernor. Re-
spondeo. Circa hoc uerbum unum quattuor bona
dixere esse aliqui. Vnde uersus. Spernere mundum
I spernere nullum: spernere sese. Spernere: se sperni
quattuor ista beant. Hoc tibi ultimū opus est. Nō
possum æquo animo repulsam pati. respōdeo. Cur

petendi tibi arrogas licentiam ac negādi aliis eripis
libertatem? Quid? ꝙ sæpe indigna petitio: dignam
repulsæ præbuit materiam. Quid? ꝙ sæpe etiā pe-
tenti repulsa utilis fuit: cui quod petierat impetras-
se damnosum erat. Multi se magna meritos putant
unde penitus nil merentur: hinc repulsæ dolor. hinc
querelæ istæ quibus orbis terræ: & omnis uita ho-
minum plena est. Potētis domini graui premimur K
iugo. respondeo. Raro equidem tyrannus absq; cul
pa ciuium surrexit in populo. Vetus est autem uer-
bum. Ede quod nutristi. nā si omnis potestas a deo
est: seu ad bonorum exercitium: seu ad malorū poe-
nam: par est ut diuino imperio te summitti sentias:
non humano. Cuius si minister immitior uidetur.
patientia fortassis efficiat ut mitescat: uix est ullum
tam ferox ingenium: ut non obediētia & obsequio
leniatur. uel ferendum deniq;: uel ponendum esse
quod premit. Nempe nihil est certius præter im-
patientiam quæ molestiam non minuit sed aceruat.
Vnde si pessimus est uobis dominus: non erit diu:
si bene philosophis uisum est: uiolentum nihil est
diuturnum: deniq; unum uos omnes habetis hostē
notum. unus multos ille habet incognitos: pericu-
losior status. Doleo. Serui fugiere. respondeo. Spō L
re igitur fecere quod cogendi erant. gratiam habe-
to depellendi immanes bestias tibi demptus est la-
bor: qui nisi fugissent tu fugere debuisses. Nunc tu
liber: nunc tu securus: nunc domus tuæ dominus re
mansisti: fugitiuos uendicandum ius est domino:
tu te dominum dissimula. Nec hoc iure utere: si bo-
ni essent non fugissent. malos amisisse non iactura:
sed quæstus est. Doleo. Graues uicinos perfero. re- M
spondeo. Multum cunctis in rebus ualet opinio. le-
ues finge animo leues erunt. multi etiam suam cul-
pam proximis imputant. acutius aliena cernuntur:
discutiuntur exactius: seuerius iudicantur; suarum
rerum nemo & mitis arbiter & pius est iudex. Vn-
de si penitus ab hac peste uis absolui: in solitudinem
te recconde. Sic enim res habet ut ubi est maior loco
rum uicinitas: ibi maiorem uideas distantiam ani-
morum. Rara sine iurgiis & rancore uicina est. Ne-
mo uestrum nisi fallor Arabum aut Indorum regi
bus inuidet. lippus est liuor longinqua non aspicit.
Doleo. Villicus est mihi nequissimus. respondeo. N
Aut uillici nequitiam tolerare condisce. aut famem
perpeti. Mutare enim uillicum non pderit. ad unū
modum ferme facti sunt nisi ꝙ semper peior est ul-
timus. Sunt enim ita furtis additi: ut eis aliquando
sit culti⁹ id modicum quod furanť: quā quicquid ex
omni iusto labore percipitur: & hoc ipsum tamē fe-
rendum est: nec quæri unus debet quod omnib⁹ est
commune. Doleo. Discipulū habeo indocilem. re- O
spondeo. Perdis operam: littus aras: semina piicis:
natura non uincitur. Doleo. Amicos experior infi P
deles. respondeo. Impossibilem rem narras: ne for
te aūt amicos credideris qui nō erant. Nempe id nō
modo possibile sed cōmune est. In amicicia consilio
utere Catonis: qui amicicias quæ nō placent sensim
dissuēdas eē finit: nō subito discindēdas: ne geminū
graue dānū simul & amici pditi eē uideanť: & q̄sid

hostes:nisi forte acrior casus ac more impatiens ma
turo consilio uti uetet. Doleo. Multi mihi sunt igra
ti. respondeo. An tu idem multis fueris recordare.
Vna enim ingratitudo aliam punit: sicut in rebus
unum sæpe peccatum alterius pœna est. Graue cri-
men ingratitudo: eam uituperare supuacuũ oium
nempe mortalium hanc sermo condẽnat. Nulla uir
tus tam laudata est quin uituperatores inueniat. Gra
titudinẽ nulla barbaries gentium: nulla moꝝ imani
tas non laudabit. Nemo usq̃ nõ uituperabit ingrati
tudinẽ. Si fur. sit siccarius: sit ꝓditor: sit ingratus: ui
tium suum excusare nõ audebit: sed negare. Quæ q̃
uis ita sint: nihilominus tamen innumerabiles sunt
ingrati. Nec est uere uitium aliud: quod tam multis
uerbo damnatũ. tam multi rebus ipsis amplectanť
ac teneant. Quid concludam? dãnandum utiq; non
solum uerbo: sed animo maxime atq; iudicio: & in
se cuiq; bono fugiẽdum: in altero tolerandum. Do-
R leo. Molestissimam habeo uxorem. respondeo. Ha-
bes unde patientiæ laudem quæras: unde discas re-
quiem optare: unde peregrinari ames: reditũq; ode
ris. unde uocem exerceas ac uacillum. Doleo. Impu
S dica est mihi uxor. respondeo. Pudicicia insignis im
periosas facit matronas: nihil metuit quæ sibi nihil
est conscia. huic malo hoc saltem boni inest: etiã mo
lesta minus incipiet: minusq; insolens. Sæpe enim
obsequentior in reliquis uiro est quæ se meminit i-
pudicam. Deniq; b coniugalis tibi fides frangitur:
uide ne tu hanc aliis non maritis tantum: sed uxori
tuæ fregeris. Nam sunt qui ab uxore exigunt quod
non præstant qui lasciuiam suam titulo urbanitatis
excusant alienam: ut grauissimũ scelus seuerissime
punientes: qui cuncta cum sibi permiserunt: cuncta
aliis negent iniquissimi iudices qui de pudicicia iudi
cent impudici. Doleo. Vxor sterilis est mihi. Respõ
T deo. Vnum coniugalis incommodi remedium ste-
rilitas obsequosas facit atq; humiles. Quæ plurimos
parit: iam non uxor credit esse: sed domina: sterilis
autẽ flet & tacet: Annam Helcanæ meministi. Vn-
de puerperam emulantem: nutrices litigantes: ifan
tulos uagientes audire, sterilitas omnia tædia hæc
summouet. Doleo. Rapta est mihi uxor. respõdeo.
A Si incommodum corporis curanti præmium de-
betur: quid non leuanti animi angores & modesti-
as debeatur? Siquis tibi medicus tertianam febrem
abstulisset: & gratiam illi haberes & precium dares:
quid nunc facias continuam auferenti? Nescis quid
raptori debeas. Nam & si coacta iuit uxor: ignosci-
to: at si uolens uno actu duplex tibi quæritur uindi
cta. Nam & adultera suum ad tortorem adiit: & ille
tuum uirus suam transtulit in domum. Qualẽ eniꝫ
B mœchus speret quæ tali fuit marito. Doleo. Vxorẽ
bonam ac decoram perdidi. respondeo. Stulti est
compedes suos quãuis aureos amare: nunquã for-
tassis opimiorem quæstum lux attulit una: quantis
compedibus elapsus es: quanto naufragio enatasti:
iam sine aduersario tui rerumq; tuarum dominus
esse incipis. Ante lucem lectulo matutinus domo e-
gredi: uespertinus regredi: solus autem cum quibus
C uoles totos dies agere pmitteris. Doleo. Iudex me
priuauit sponsa. respondeo. Adulter aut raptor for
sitan te priuasset: leuius est sponsam amisisse q̃ con-
iugem. In illa enim spes perditur: in hac res: leuior
autem spei iactura q̃ rei est: deniq; si in iudicio succu
buisti: dignus est uicisse. Nam duobus de una mulie
re certantibus: qui mulierem habet is perdidit: qui
uicit hic est uictus: qui uincitur hic est uictor & liber
Doleo. Filia lasciuire incipit. respondeo. Occurrere D
principiis: dura ferro: tenera digitis conuelluntur.
Qui sibi uel alteri habitum quærit a teneris annis in
cipiat: facile & tractantur mollia & flectuntur. Vn-
de lautas dapes & uestes illi molles ac fulgidas anu-
losq; & armillos detrahe: & quicqd est illud quo &
ipsa sibi placet: & aliis placere studet. Obiice illi do-
mesticas curas: pensa acus & colos: & siquid est ope
ris quod suaues ac moles manus in callum donet.
Seduc eam a spectaculis: a cursu populi festis etiam
diebus illam domi contine. Nullum uagis ac discꝫ
lis cogitantibus tempus linque: occupatio & labor
& incultior habit⁹ & uictus asperior & secessus: inq;
unum aliquid iugis intentio. Ad hæc testis carus &
uerẽdos frequens admonitio: dulces minæ: & si quã
do re: exigat asperæ: hæ sunt castitatis aduersus im-
pudiciciam fere acuectes: qui & insultantes ociosas
animo passiones arceant: & ingressas eiiciant. Do-
leo. Numerosa prole prægrauat⁹ sum. respondeo. E
Sic dicis quasi fœlicitate deprimaris tua: & uota pri
ma mortaliũ tibi cumulari⁹ obuenisse fers grauiter:
mirum genus impatiẽtiæ. Nã his eos pascet: qui te
a iuuẽtute tua pascit in seniũ qui nõ solũ holes sed pi
sces & quadrupedes pascit & uolucres. Doleo. No- F
uerca supbissima est mihi. respõdeo. Et fœminæ ꝓ-
ptiũ supbia est: & nouercæ est: si geminæ causæ unũ
pariũt effectũ: non est quod stupeas: est quod feras:
teq; preuignũ & filiũ bonũ ꝓbes. Nulla autem re q̃
humilitate melius uincił supbia. Vnde si impia atq;
importuna est tibi nouerca: sis illi pius & patiẽs: pie
tatem patri debes: patientiã fœminæ: reuerentiam
nouercæ. Nam etsi tibi iniuriosa est: iniurias contẽ-
ne. Muliebres eñi iniuriæ contẽptu magis meliusq;
q̃ ultione plectunť. Doleo. Durũ patior parentem.
respondeo. Duricies pr̃is sæpe filio salubris: semp G
damnosa mollicies: nõ linguæ tantũ: sed nec uirgæ
parcendum docti consuluere. Nam quæ tibi durissi
ma: illi forsan utilia uidentur: cui & certius iudiciuꝫ
& incorruptior est affectus. Adolescentia non nisi
quæ sub oculis sunt metitur: ætas maturior omnia
circũspicit. Deniq; si durum habes patrem: habes q
amorem: ubi pudorem: ubi patientiam tuam ꝓbes
nullum imperium in terris iustius q̃ patris. Nulla
honestior seruitus q̃ filii. Nil tam suum cuiq; est q̃ fi
lius patri: nihil cuiq; indignius eripitur. Doleo. Ha H
beo filium contumacem. respondeo. Dum aliquid
uel minimum spei est: semper ad misericordiam in-
clina: mementoq; te patrem non esse iudiceꝫ. Neq;
hic tibi Terentianum illud excidat: pro peccato ma
gno paululum supplicii satis est pr̃i. Magis aũt ani-
mum premit pungitq; acrius superbi filii uerbum
unũ irreuerẽti⁹ ꝓlatũ q̃ seueri pr̃is quæcũq; duricies
Ille enim iniuriam facit: hic iure suo utitur. Doleo. I

Fili⁹ qui meus dicebatur alienum audio. respondeo
Cur hoc altis poti⁹ quã uxori credis. qua hoc unũ sal
tem nemo certius nouit. Illa certe tibi filium dedit
quem nunc alii nituntur eripere. Audisti credo in
patrum memoria uir illustris fuit: cui forma & ge
nere uxor obuenerat: sed fama pudiciciæ ambigua.
Ex hac unicus infans pulcherrimus nat⁹ erat quem
die quadam in gremio habens mater: grauem curis
& suspirãtem uirum aduertisset: quæsiuit quæ nam
tanti causa suspiri esset? rursus ille suspirans: uellem
inquit dominii mei dimidiam partem pacisci ut mi
hi ita constaret hunc puerum meum: sicut constat
esse tuum. Ad hoc illa nihil fronte mota uel animo
Enimuero inquit nequaquam tanti precii est opus.
da mihi centum prati iugera ubi greges meos pas
cam: & de hoc ipso certum te faciam. Cũque ille im
possibile prorsus id diceret: conuocatis qui prope
erant proceribus: & sponsione interposita: natũ illa
ulnis extulit. Est ne inquit meus uere inquit. cũ uir
annuisset. illa brachiis. protensis illi puerum porre
xit: & accipe ait dono eum tibi. Iam haud dubio tu⁹
est. risu abstantium aborto pro uxore diffinitum: &
uir omnium sententiis condemnatus est. Doleo.
K Filium amisi. respõdeo. Si pium nihil est quod iam
illi timeas in tuto est. at si imperium numeratorem
L annorum: tuæ stimulum senectutis amisisti. Doleo
patrem amantissimum amisi respondeo. Incipe iã
de aliis curare: qui te curet amplius non erit. Neque
M scis quid sit patrem perdere nisi filium habuisti. Do
N leo mater obiit mitissima. respõdeo. mater subsistit
durissima: quæ te & matrẽ quam requiris uno gre
mio seruabit: cuius in utero fuisti: illa huius in ute
ro tecum erit: te & illam ut credimus die ultimo pi
O turam. Doleo. Amisi fratrẽ. respõdeo. Fortassis ui
tæ tuæ æmulũ & gloriæ obicẽ: fratris iperio nullus
hostis ifestior. Doleo. Est mihi discors domi frater.
respondeo. An & hoc miraris esse magna in domo:
quod in ipsis materni uteri fuit angustiis: ubi olim
& si maioris misterii uelamẽtum eẽt certe nõ discor
P des fratres legimus: sed bellantes. Estne igit nouũ si
faciunt armati quod non nati solent. Doleo. Amici
absentia me affligit. respondeo. Est id fateor cõmu
ne mulierũ atq; oium muliebriter amantiũ: quorũ
delectatio ois in sensibus est. Nihilominus de his ip
sis poeta loquebatur ubi ait. absentẽ absens auditq;
uidetq;. Interdum asit non cognoscitur amicus nisi
abesse cæperit. Sicut cunctis in reb⁹: sic in amicis co
pia ingens gustum hebetat: penuria acuit. Quod si
magiste. amoris intermissionẽ amãtibus utilem di
cit: quibus oibus in præsentia est uoluptas: cur nõ
eadem utilis sit amicis: quorum in uirtute iucũditas to
ta est: quæ absentiæ nullũ sentit incõmodũ: cũ ubiq;
præsens sit. Noli ergo desiderio succũbere: sed ami
cum mẽte amplectere: quem tibi nec discessus eripi
Q at nec mors ipsa. Doleo. Innumerabiles usq; ad tæ
dium me honorant. respondeo. Tu uero dei mun⁹
agnoscito. Ille te honorat ut te illũ & honorare de
lectet: & inhonorasse pœniteat. Ois honor & quod
cũq; homini ab hoie bonũ fit a deo est. Quãuis autẽ
nõ sit optanda cælebritas per seipsam: ferẽda est tñ:
& amandæ causæ ipsius uirtus & idustria: neq; unq̃
ut illa careas deserẽdæ. Multo est gloriosus labor op
tabilior q̃ ignaua requies. Item malos mores homi
num ægre fero. Si charitate motus laudo. Si ira uel
indignatione nõ laudo. Quid ad te enim quib⁹ mo
ribus sint alii: dũmodo tu sis bonus. An nũc primũ
intellis uulgi mores? An tibi negociũ paruũ sentis:
uitã tuã cõponere? nõ inuigiles alienæ: & id aggre
diare: qđ nec ars usq̃ efficere ualuit: nec natura. Vñ
nihil unq̃ spes: nisi tædia & labores fuerint. hæc tñ &
philosophis curæ: quorum alter in publicũ egrediens
semp flebat: alter contra mores hoium ridebat neu
ter sine causa: sed istud pietati: hoc superbiæ propin
quabat. Item: Enormes ac subitos hos habitus ferre
non possum. Male per uim dehonestari ferres si ne
cesse eẽt. qui spõte sua alios deformatos pati neque
as. Sine illos indui ut libet: tu ut licet atq; libet indu
ere: atq; ita te ulciscere. Non minus lasciuos oculos
honesti habitus offendunt q̃ modestos inhonesti.
Quid quæreris? fœditas aliena tuo adiacet decori.
Item tot fraudes: tot artes auaritiæ: tot species libi
dinũ: quis ferat? Quæ tibi merito displicẽt: declina:
& quæ in aliis damnes: ne in te damnent alii caueto.
Item: Quis hoc gulæ regnum? Maxime ebrios spa
ciosa sobrietas: ubi æq; boni omnes: nullus excellit.
Item. Quis tam multa mendacia. Si mendacio of
fenderis ueritati stude. Itẽ. Quis tot ferat insolenti
as? humilitas eo acceptior quo plurib⁹ est obsessa su
perbis. Item. Vulgi contẽtionibus fessus sum. Vul
go aures dum præbueris: nõ quiesces. Item. Vulgi
strepitu fatigor: uulgi uerba despicito. pene enim
quicquid uulgus loquit aut nihil aut falsum est: idq;
nõ aliter q̃ mugitus bouum: aut balatus pecudum:
aut ursorum murmur. qđ eni tibi beluarũ uoces sũt uł
inertiũ uł ferarũ. Itẽ. Latratib⁹ canũ uexor. Qui uul
gi latrat⁹ ferre didicit: nullos horrebit canes. Itẽ. Pu
licib⁹ ingetor. Sanis cogitationib⁹ cõquiesce. Cogi
ta nihil mali pter peccatũ hoi cõtingere. Multis nõ
hæc modo facilia: sed quæ uident grauissima pfue
rũt. Quid scis an si pulices abirẽt: sopor nimius aut
male libidies subirẽt. Crede bñ in oib⁹ tecũ agi: bene
erit. Si igit nocturno pulicũ plio uictus es: qđ sup
bis igit umbra & cinis? qđ erigeris iners luctũ a puli
cib⁹ uictus: cõtra deũ calcitrãs; iumẽtũ indomitũ ac
stolidũ. Itẽ. Mures thalamũ ifestãt. Quid scis an ipsi
in thalamo exorti: quẽ tu forsan pegrinus ihabitas:
de te iusti⁹ q̃ri possint: q natale illis aduena solũ eri
pis. Sed omissis iocis horum oium rõ una est. Idcirco
eqdẽ his ifestis uitã agitis: ut discatis alterã optare:
atq; illuc aium hẽatis: ubi nec mures nec fures: nec
araneæ: nec tineæ: nec dãna: nec tædia illa sunt. Itẽ.
Magno torqueor calore. Expecta hiemis tædiũ hoc
pulsare festinet. Itẽ. Mœsto ac turbido atteror liti
gio. Pro re aptis ipotecis usus es: ubi eni lis ubi nec
gaudiũ nec tranqllitas eẽ põt: tu si litib⁹ uis carere: li
A tiũ cõtemne materiã. Auaritia lites parit: & partas
alit. Doleo. Mortẽ timeo. respõdeo. Et nasci timuis
ses & uiuere: uitæ limẽ initium mortis est. Nã quic
quid est natum moritur: quicqđ moritur natũ erat.
Quãmulti ægre nomen illud audiunt: quod sem

per internam aurem pulsare debuerat: nempe fine
quo non est qoi seipsum corrigere possit. Recusatis
ecce mortẽ cogitare quã cõfestim & cogitare opor
tebit: & pati: cuius passio faciliter sequeret: si cogita
tio pcessisset: nunc simul in angustiis altera alterã ex
asperat. Omne. n. inopinũ & subitum aiam quatit.
Æqoe stultũ ẽ uel appetere id frustra: uel uitare uel
le quod nequeas. Atq; nil dãnosius in humanis ma
lis: q̃ dei suiq; ipsius & mortis obliuio: q̃ tria sic cõne
xa sunt ut uix ualeant dissolui. At uos uri memores
uideri uultis: & principii: & finis imemores. Vna ẽ
moriẽdi necessitas; tam & si multa sint mortis gene
ra ut uitæ: hãc tu cupis excutere: quã nec patres tui.
nec ulli unq̃ reges gentiũ excusserũt: nec excutient q
dem. Optare ergo bene mori: qd ipm nisi bene ui
xeris frustra est. Optare inqoã & enitimini & qd in
uobis est facire. Reliquũ illi cõmittite quos in hanc
uitã ultro uocauit: & nõ rogatus manũ dabit. non
mori aũt nolite optare. nõ modo. n. ipudens arro
gãsq; sed inefficax etiã & inane uotũ est. Assuescite
o mortales naturæ legibus: & ineuitabili iugo colla
sũmittere: & si uosmetipos amatis q nati estis: ama
te nõ q nati esse uelletis. Neq;. n. natura nobis; sed
B illi obsequi par est. Mortẽ mihi cõcire ppositũ ẽ. re
spõdeo. Rẽ unã nunc metuere nũc optare: hæc tota
uestra cõstãtia est. Nunc tu mortẽ muliebriter for
midabas: nũc eãdẽ inhumane appetis. rogo quænã
subita mutãdi cã est? Si tædio uitæ: familiare hoc ui
tium stultoꝝ olum. Sapientibus. n. oĩs uita jucũda
est: lætam libẽter: tristẽ ferũt patiẽter. Et si rebꝰ ipsi
nequeunt: patiẽtia delectanẽ. Nihil in rebus lætius;
nihil diutius est uirtute. Illa est q̃ molesta lenit; obli
qua dirigit: dura mollit: ac mitigat ardua: atq; aspe
ra quæq; cõplanat: cessant quærimonia. cessant pci
picia: & ad summã: sapiẽtis uita nil serenius nilq; trã
quillius. Hic aũt aioꝝ flatus atq; angores: hæ nobes
& pcellæ: q̃ in scopulos fragilẽ uitæ tubã tradunt: e
sola tristitia oriunẽ. Sin aũt morbi ipatientia mori
eligis stulte quidẽ eligis ac supbe. Sine dñm de suo
corpore qd ipse fecit statuere: an qd tibi in tuo ædi
ficio oĩs licere. in quo nõ lapides tu fecisti in quo de
niq; pter structurã nihil est tuũ: id in suo licitũ dño
oium nõ uis? qui nõ in illo tantũ carnẽ & ossa & san
guinẽ & spũm. sed cœlũ & terras & maria & oĩa q̃
his sunt creauit ex nihilo. Nec dicas apud temetip
sum. corpus meũ graui dolore angitur: nõ tu dñm
sed usum corporis accepisti breue ad tẽpus. luteæ te
dñm domus credis. inquilinus es. qui fecit oĩa is est
oium dñs. Igiẽ uitã æquanimiter perferendã. mor
tem fortiter spectandam. hæc nostri remedii sũma
C est. Doleo. Morior. respondeo. Omnes hi qui mõ
lectulum tuum ambiunt. oẽs præterea quos uidisti
unq̃. omnes de qbus audisti aliquid aut legisti. iter
hoc egerũt acturiq; sunt. uno dum moreris carnis
tributum. naturæ debitum persoluis. fac libens qd
uel nolens faceres denique non moreris: sed obdor
mis: oiræq; fessus ut arbitror requiescis. Vadis i æter
nam requiem: ubi nunc primum uiuere incipis: bo
D na mors initium ẽ uitæ. Doleo. Morior ante diem
& dum bene agere cogitabã. respõdeo. Ante diem
nemo moritur: sed nõ oibus dies idem immo ut exi
mius uates ait. Stat sua cuiq; dies. ad quã quisq; dũ
uenerit metam attigit. Et quid q bene agere cogita
bas: nec agebas? sic fortassis in perpetuũ cogitasses.
Sunt qui bene agere cogitant nunq̃ tamẽ incipiũt.
Quod si bene agere cœperas ne dubita: q̃uis boni
operis finem mors peruertat: apud cæca hoium iu
dicia fortasse aliud. sed spernendũ apud infallibilem
rerum æstimatorẽ nil tibi subtrahitur. integra mer
ces tua est: nõ actuũ modo: sed uotoꝝ. Quid si plus
uixisses? nunquid ideo nõ uixisses modicum? Quid
plus lquam habet qui diutius uixit: nisi forte curas:
labores: dolores: & tædia: & forte peccata. Est in ex
pectatione fateor plusculum aliquid. at cũ spacium
utrũque transierit (mihi crede) nihil inuenies quo
plus uixisse facilius sit. Doleo. Morte pereo uiolen
ta. respondeo. Si nolens moreris uiolenta mors oĩs E
est. at si uolens: nolla. Persuasum autẽ multis scio in
mari miserum mori: q ætherus atq; ardẽs spũs suo
contrario uidetur opprimi. Sed de hac re nautæ ne
scio cuios responsionẽ probo: quem cũ quidam in
terrogasset: ubinam pater eiꝰ obiisset? in mari ingt
cumq; idem ille de auo & proauo atq; attauo noia
tim ex ordine quæsiuisset: responsumq; idem de sin
gulis accepisset: intulit: & nunquid tu inquit mare i
gredi non times? Respondit nauta dissimulans. Et
ubinam tuus pater obiit? suo ait in lectulo. ubi auus
inquit. & is ait & proauus & maiores mei omnes su
is in lectulis obiere. Tum naota: nunquid tu tuum
in lectulum non times ascendere. Elegãter quidem
aliqoantoq; plus q̃ nauticæ de morte igitur natura
uiderit quæ mortales fecit. ad de genere mortis: de
loco & tempore uiderit fortuna. unde non ubi; sed
qualiter moriaris ad rem pertinet. ubiq; bene mori
licet: ubiq; male non. Non in loco, sed in animo est
qd fœlicem mortẽ facit aut miserã. Et quid refert
corpus terrenum terræ reddas: an pelago. Doleo.
Ignominiose morior. respondeo. Nemo bonꝰ ma F
lem oritur: nemo malus bene. honestam mortem
non funeralia: non ministeria: non purpuræ faciũt
eximiæ: non immersi clypei atq; enses: & flens dñm
familia: & uulgi clamor ac lamenta: sed uirtus & cla
rum meritis uiri nomen. dura mors fortasse uidebi
tur ignominiosa: certe non fuerit: immo uero non
nunquam eo clarior quo durior. Et ad summã oĩe
genus mortis honestare potest uirtus uirtutẽ nul
la mors inquinat. O si domi morerer. respondeo.
Multa ibi forsitã uideres quæ mortem tibi efficerẽt G
grauiorem. Vnde ideo te summotum crede: ut reie
ctis curis oĩbus deum solum cogitares. Quid de li
beris: quid de patrimonio sperẽ nescio. respondeo.
Et patrimoniũ dominos inueniet: & liberis sua fors
erit. Nam a terreno patre desertos: in suam curam H
cælestis pater accipiet: non relicturus ut tu. neq; or
phanos facturus. Ille eos nutriet & docebit a iuuen
tute eorum: modo dociles se præbeant: & usq; in se
nectam & senium usq; ad mortem & sepulchrũ nõ
destituet. Spes nascentis hominis deus nõ genitor:
q̃uis diues: q̃uis ille rex: non est ædificandum l are
na: sed in petra. Omnis spes de homine breuis & ca

duca est, filii igit̃ tua ſpe deluſi: ponant in deo ſpem
ſuam, & cantent cum Dauid. Pater meus & mater
mea dereliquerunt me: dominus autem aſſumpſit
me. Multorum Idolem filiorum & uirtutum ſæmẽ
mentibus inſitum: parentum blanditiæ extiterunt:
ſicut ex aduerſo moliciem ſæpe excuſſit orbitas ac
paupertas. Quid agat uxor poſt me amãtiſſima ne
ſcio. reſpõdeo. Tuo iugo abſoluta uel ſubibit: uel li-
bera ceruice uagabitur: quid ad te. Quid cũ te uaſe
rit actura ſit cogitas. cum tibi ſubiecta quid egerit
neſcias. Magna pats mortalium quid domi ſuæ fiat
neſcia: quid in cælis agitur. quid ue in terris agendũ
ſit quærit. Siue quid deinceps agat uxor ipſa: eadẽ
uel maritus alter uiderit: ad te amplius cura illa non
A pertinet. Quid de me poſt facta dicent homines. re
ſpondeo. Intempeſtiua ſollicitudo hoc a iuuentute
prouiſum eſſe debuit. qualis fere uita hominũ talis
eſt fama. Sic habeto: qualis quiſque dignus ſit fama
poſt mortẽ: nulla re melius q̃ morte cenſeri. Quip-
pe cum multos per omnẽ uitam inglorios & obſcu
B ros ſola (dictu mirabile) mors illuſtret. Doleo. Na
ti quos optabam ſperabãq; ſuperſtites præceſſerũt.
reſpondeo. Habes ad quos ire cupias: non a quibus
doleas abire non exiguũ ſolam dubitari autẽ nequit
quomodo multi fælicius obituri fuerint: ſi ſine filiis
C obiiſſent. Doleo. Inſepultus ero turpis aſpectu. re
ſpondeo. Parum ne oro negocii tui habes: ni ſuſci-
pias alienũ. prouideant quos res tangit. hanc tu enĩ
turpitudinẽ non uidebis. Et hæc de remediis aduer
ſæ fortunæ. Sequitur proſperæ eiuſdem.

¶ Frãciſci Petrarchæ: de pſpera fortuna remedia.

G Audeo ætas florida eſt & multum ſuper
D eſt uitæ. Reſpõdeo. En prima mortaliũ
ſpes: quæ multa hominũ milia & fefellit
& fallet. Inane gaudiũ: & breue. flos iſte
E dum loquimur areſcit. Gaudeo. Forma corporis ele-
gantiſſima eſt. Reſpõdeo. Fragili niteris fundamẽ-
to. Corpus ipſum umbræ in morẽ præterit. & tu
momentaneũ corporis accidens tibi manſurũ ſpon
des. Reuere quærunt accidentia ſtante ſubiecto: ne-
queunt illo ruente non ruere. Tuũ igitur breue ca-
ducũq; donũ: inane gaudiũ ſine inuidia tibi habeto.
habes tu formoſe hoſtẽ tuũ domi: quodq; eſt peius
delectabilẽ ac blandũ habes raptorẽ quietis & tẽpo
ris: perpetuũq; tortorem. habẽs & materiã laboris
hubertimã. habes uelũ oculis: laqueũ pedibus: aliis
uiſcũ, haud facile ſeu uera diſcernere: ſeu ueritatẽ ſe-
qui poteris: ſeu in altum euolare animo: multos enĩ
ad honeſta pergẽtes forma detenuit: detorſitq; cõ-
trariã in partẽ. habes poſtremo diſcriminũ cauſam
fomenta libidinũ: nec minorẽ quærendi odii q̃ amo
ris aditũ. fies mulierculis forſan amabilis: odioſus
uiris: aut forte ſuſpectus: quoniã nulla re magis q̃
forma corporea coniugalis zelus accenditur. Nulla
autẽ res ardentius appetitur q̃ forma. nulla animũ
mouere potentior: atq; iõ nulla ſuſpectior. O quot
delectabilius abſtinent formoſi iuuenes: quot ſuſci
piunt labores. quanta ſibi inferunt ſupplicia: ut for
moſiores non ſint quidem: ſed appareant. quãti ſit
forma uiui hominis mors oſtendit. nec mors ſola;

ſed ſenectus & paucorũ ſpaciũ annorũ: imo uel uni⁹
lucis repentina febricula. Poſtremo ut nihil extre-
mũ incidat: per ſe ſæpe ſtando durandoq; conſumi
tur: & in nihilum redit. Neq; tantũ gaudii ueniens
tulit: quantũ fugiens fert doloris. Veris ergo ac mã
ſuris bonis delectari conuenit: non falſis ac labenti-
bus. Si id efficis: ut uirt⁹ animi corporis formæ iun
cta ſit: tum demũ undiq; fortunatus eris: formaq;
clarior uidebitur: & uirtus gratior. Quare non mi-
hi uiſus eſt errare Virgil. qui ait. Gratior ẽ pulchro
ueniens e corpore uirtus. Gaudeo. Valetudo corpo F
ri. bona eſt. Reſpondeo. Bene utere: alioquin leue
bonũ. Multis periculoſa & peſtilens ſanitas fuit qui
tutius ægrotaſſet. Gaudeo. Ancipiti ægritudine ab G
ſolutus ſum. Reſpondeo. Creditorẽ habes in fallibi
lem: dilata ſolutionis dies eſt: ſed non caſſa. habes
ægrotari iterũ & mori: & ſomn⁹: & uigilia: & labor:
& requies: & morb⁹: & ſanitas æqui ſunt gradus ad
mortẽ. Gaudeo. Vaſtum & præualidũ corpus eſt. H
reſpondeo. Nemo milone robuſtior: clariores mul
ti. Taurina eſt gloria. præſtantiſſima rerũ uirt⁹ mo
le corporea non eget: in animis habitans. & certe
uide nequid aggrediare uitiũ fiducia quo imbecillis
appareas. Gaudeo. Incredibilis mihi pernicitas mo I
do eſt. reſpondeo. Cũ oẽs homines exceſſeris: lepu-
ſculum non æquabis. Gaudeo. Ingenium magnũ k
eſt. reſpondeo. Bonũ cupio & modeſtũ: magnitu-
do ſola ſuſpecta eſt. Sæpe magnũ ingeniũ magno-
rum initium malorũ fuit. raro enim magni errores
niſi ex magnis ingeniis prodiere. Gaudeo. memoria L
prompta eſt. reſpondeo. Malem uolũtas prona ca-
ſtumq; deſiderium & honeſta conſilia & actus inno
cui & uita probri neſcia. Nam ſi tibi memoria mul-
tarũ rerũ eſt: multis in rebus pauca delectant; pluri
ma cruciant: & ſæpe delectabiliũ mœſta recordatio
eſt. Et ſi apud te tenax eſt memoria: ſatis erit ſi cœle
leſtium præceptorum quæ tam pauca ſunt nume-
ro, ſi dei unius: ſi tui met apud te recordatio habeat.
Gaudeo. Sapiẽs ſum. reſpondeo. Crede autẽ nunq̃ M
ſi uerus eſſes hoc diceres. Sapiens enim quantũ eſt
quod ſibi deſit intelligit. non gloriatur itaq;: ſed ſu-
ſpirat. Credere ſe ſapientem primus ad ſtultitiam
gradus eſt: proximus confiteri. Nec moueris ſi uul
go ſapiens dicaris. uulgus enim inſanos ſapiẽtes di
cere: & ſapiẽtes inſanos iure ſuo didicit. quod eſt ut
falſa pro ueris & uera pro falſis habeat. Nihil ẽ a ue
ritate remotius q̃ uulgaris opinio. De uera religio-
ne mihi placeo. reſpondeo. Placere ſibi ſuperbiæ ẽ. N
hæc autem uera religio eſt: quæ te deo & deum tibi
religat. humilitatẽ piis mentibus inſerit. inſolentiã
extirpat. Sit tibi ergo gaudere permiſſum ut quan-
to lætior quantoq; religioſior: tãto ſis humilior: &
operibus bonis affluentior. illi gratiam agens qui
tibi ex hac mortalitate rectum iter oſtendit ad æter-
nam uitã. Gaudeo. Quiſquis ego ſim opinio homi
num de me bona eſt. reſpondeo. Opinio rem non O
mutat. Opinio nomen eſt rei ambiguæ. certiſſima
res eſt uirtus. Si bonum te cõmunis habet opinio:
quid ſi malus tu? nunquid opinio falſa eſt. ſcientem
certe falſo gaudere dementia eſt. Nõ refert qd de te

alii sentiant: sed quid tu. Est intus in anima testis cō
scientia tua. hanc interroga: illi crede. Nā & si uir bo
nus tibi uidearis. ergo es malus. boni. n. sibi displi
cēt. seq; accusant. Si deniq; totū uulgus una te uoce
laudat. nulla pronior ad errorē atq; ad pcipiciū uia
est q̄ p uulgi uestigia. quicquid. n. uulgus laudat: pe
ne uituperio dignum est. quicquid prædicat uel cē
cogitat uanum est. qcquid loquitur, falsum est. quic
quid improbat bonum est. quicquid approbat ma
lum est. quicquid agit stultum est. Igitur nunc insa
P niorum sermunculis gloriare. Gaudeo. Liber sum.
respondeo. Plane si prudens es: si iustus: si fortis: si
modestus: si innocens: si pius. horum siquid absuit:
pro ea te parte serui scito. Sed idcirco te ut reor libe
rum dicis: q esse tibi dominum non uides. Sunt. n.
uobis inuisibiles animorū domini. Est in ipsa origi
ne hominū latens pestis. est nascendi genus obno
xium peccato: qua nulla grauior seruitus fingi pōt.
Sunt occulti hostes & bella clandestina. Sunt q̄ mise
ras animas nundinētur uoluptates fœdissimæ: quæ
uos inenodabili laqueo uinctos tenent. Ite nunc &
libertate gloriamini. Sed uos cæci nihil nisi corpo
reum uidetis. unde eū qui uni mortali domino sub
est seruum dicitis: eum uero qui mille imortalibus
opprimitur tyrannis liberū iudicatis: eleganter ut
reliqua: profecto autē liberū non facit fortuna sed
Q uirtus. Gaudeo. Patria mihi fælix ac nobilis est. re
spondeo. bene per omnia si uirtutū hospes uitiorū
hostis. fortunæ. n. illud. hoc autē tuū est. Estimatio
ne uera egregiæ atq; summæ patriæ laus: sola uirt9
R est ciuium. Gaudeo. Magna est nobilitas antiquoꝝ
meoꝝ. respondeo. Mallem per te aliī: q̄ tu per alios
noscereris. uerum age aliquid & tu unde sis nobilis
Nā & illi nisi aliquid egissent laude dignum: nunq̄
nobiles fuissent. uerus nobilis non nascitur. sed fit.
& ne forte uideatur hæreditarium bonū uirtus: nō
libens dico: sed res ipsa loquitur: raro excellentis ui
S ri filius excellens fuit. Gaudeo. Multo & magno in
statu natus sum. respondeo. Iam primo ex alto gra
uis lapsus: & magno in pelago rara quies. In imo
autē præcipiciū nō metuas: nec naufragiū in sicco.
T Gaudeo. Lautis & multiplicibus utor cibis. respon
deo. propter crapulā multi perierunt. qui aūt absti
nens est adiiciet uitā. Ipse demū professor uolupta
tis. Epicurus tenuē uictū quasi unicū auxiliū suæ p
fessiōis & laudauit & coluit. Cibus. n. tenuis ac mo
dicus: siccos: ualidos: & aspectu placidos: ac odore
corporis nec sibi nec aliis molestos facit. Victus aūt
crapulæ madidos: æstuantes: tremulos: & olentes:
& ut Ciceronis utar uerbis sudantes & ructantes fa
cit: ut aspectu uideatur quid inter sit inter frugalita
A tem & crapulā. Conuiuiis glorior. respondeo. lau
tus uictus & uoluptaris conuiuia. quid aliud sunt ni
si pomparicus furor. Nonne furor est multos diui
tes a negociis fortassis honestioribus abstrahere: &
honorifico tædio unū in locū congerere: & multos
uentres aut uacuos melius mā̄suros aut saltem suo
gratius splendos arbitrio: exquisitis & nociuis cibis
infarcire: ubi ut uni morem gesseris palato: multis
tædio fueris ac fastidio. Sed & raro inter conuiuas

consensus conuenit: uersūq; depræhenditur quo ait
ille. Tres mihi conuiuæ prope dissentire uident. po
scētes uario multū diuersa palato. Si tres discordēt:
quid centū facient aut mille. Vix sine tacitis abeunt
lamentis inter se murmurando. hoc male sapuit: il
lud male oluit. illud præferendū fuit illud gelidum.
illud intēpestiuum. crudū illud. hoc lacerum. Iste fa
mulus segnis hic præceps. hic surdaster. hic contu
max. hic clamore offendit. hic silētio. ille illotis uasis
aquā tepidā. hic uinū molle porrexit. His querelis
non tam aulæ q̄ uici resonant & plateæ. Si igit̄ que
relis ac fastidio conuiuaꝝ uis abstinere: cōuiuiis ab
stine. Qui aūt hoc ipsum arguit. q conuiuio non in
terfit: non iam ille conuiua est: sed impudentissim9
perasitus: cuius lingua non plus existimanda q̄ gu
la est. Gaudeo. Egregiæ & exquisitissime induor. re B
spondeo. quæ pura sunt nuda uideri amant nos est
fœda coloribus abdere: pudebit autē cultus exterior
quotiēs quid eo tegitur cogitabis. Insana. n. ambi
tio ē simū tegere purpura. Gaudeo. Optimo quie C
te perfruor. respondeo. quæ deus uel natura uel ars
aliquando nobis ad obsequiū dedit: in uestrum de
decus damnūq; conuertitis: potum cibūq; ad ebrie
tatē ad crapulā ocium & quietē ad somnolentiā ua
ualetudinē & robur ad iniurias. ingeniū ad fraudes.
scientiā ad superbiā. eloquentiā ad discrimē. domi
ciliū ac uestitū ad pompā inanēq; iactantiam. opes
ad auariciā & luxum plenū. coniugiū ad metū & sol
licitudinē imortalē. Ite nunc & stupere & quærimi
ni: de fortuna & malis uestris igemiscitis: de bonis
mala facitis: deq; cælestibus bonis cōpedes uobis ac
uincula animæ conflatis. Somno autē si delectaris:
audiendus est Hieronymus ad Eustochiū scribens.
noctibus bis terq; surgendū inquit. reuoluendo de
scripturis quæ memoriter retinem9. deniq; his stu
diis fatigati oculi alterno sopore recreandi. & breui
quiete recreati alterno exercitio fatigandi erunt. ne
totis noctibus dormiendo. & culcitræ incūbendo
sepulta cadauera uideamini: motu crebro atq; hone
sto uos & uiuos & uirtuti deditos comprobate. Bo
nis odoribus illicitor & delector. respondeo. Fieri D
nō potest: quandoq; delectabilia sunt natura & alli
ciant. & dum præsentia sunt delectēt. Sed Augusti
ni respice sententiam. de illecebra odorū inquit non
satago nimis: cum absunt non requiro: cum assunt
non respuo: paratus eis etiam semper carere. Canti E
bus sonisq; permulceor. respondeo. Ad quid refert
& haud dubie in animis hominum generosis maxi
me potentissima musica. sed effectus supra fidē ua
rii hos ad læticiam inanem: hos aūt ad factū hac de
uotum gaudiū: piasq; nonnunq̄ lachrimas mouet.
Quæ uarietas in diuersas sententias magna traxit i
genia: Nempe Anastasius uanitates omnes fugiēs
canendi usum in ecclesiis introduxit. Ambrosius au
tem pietatis exercitiū appetens ut caneretur insti
tuit. Choreis gaudeo. respōdeo. miror. nihil enim F
unq̄ ex choreis nisi libidinosum & inane spectaculū:
honestis inuisum oculis: uiro indignū. Corpus ani
mum regit ac detegit: manuum iactura: pes mobi
lis: oculus uagus ac petulans: tale aliquid arguūt in

animo esse q non cernitur. Occulti.n.affectus & pe
ctoris latebræ sæpe paruis indiciis patescunt. Sessio
ac cubitus: gestus: risus: incessus: sermo signa sunt
animi. Cauendű est ergo ualde modestiæ cultorib⁹
nequid effœminatű agant aut loquantur. Quid ob
secro est chorea nisi ueneris præludium: liberæ uo-
lant uoces. Est aűt sæpius hostis pudiciciæ: & amica
scelerum nox ipsa. En delectat pilæ ludus. respődeo.
G Si quidé motus omnis uehæmentior: præsertim si
clamore permixtus fuerit: honestű dedecet īgeniű.
H Aleæ ludus placet. Respondeo. Damnosus quidé si
aduertis. Nec obstat q Augustin⁹ eo usus fuit: qui
diutissime atq optime rexit: id p diuerticulo labo-
ris elegit. Sunt.n. doctis & magnis uiris appetitus
quidã peregrini quos si idocti imitari uoluerint fa-
I cile labi possunt. Gaudeo. lusi & uici. respondeo. lu-
des iterų & perdes. Quod uicisti aűt hinc atq illinc
mille deripiét. qď perdideris nemo restituet. Et qď
lucratus fueris non fit tuű. at qď perdis si nő fuerit
alterius: tuű tamen esse desinet. Non ergo gloriare
q uiceris. Ludus turpis. dãnosa uictoria. breue gau
dium. & esse gaudiű de suo malo stultum est. Sed &
quid prouerbialiter uulgatű sit de hoc ludo memi-
nisti & uerum iugi experientia deprahédit. Oés.s.
istius ludi magistros nudos esse atq inopes & ege-
k nos. Gaudeo. Histriones doctos habeo & ad risum
me mouentes. respondeo. Habes de quibus rideas
quiq irrideant atq rodant: pestis diuitum peruetu
L sta. Palestris nudis delector. respondeo. Si sis specta
tor uanus. Si aűt luctator. insanus. Spectaculis dele
M ctor. respondeo. Spectaculis pudicitiã sæpe stratã
semper impulsam uidimus. Et ut sileam uiros qui-
bus horum scelerų furor est: ut pene iam adulterio
glorientur. multarų ibi fama perit pudorq. Multæ
deide domű pudicæ: plures ambigue rediere. Equo
N libens circumuector. respondeo. Non multo est pe-
ius mari turbido: q frementi equo rapi. nullum ani
mal insolétius domino suo est. Ex canibus gaudeo.
O respondeo. Audi Flacum dicenté. Equis canib⁹ gau
det. Et sequitur. In uitium flecteris monitoribus a-
sper. Vtilium tardus prouisor prodigus æris. Sub-
limis cupidus & amata relinquere pernix. Gaudeo.
P Serui mihi multi sunt. respondeo. Multi serui mul-
tæ lites multæq discordiæ multa deniq bella dome
stica: quorų uel spectator fedus uel laboribus com-
positor sis oportet: interq reos & accusatores me-
dius seruis tuis seruias: iudex factus ex domino. Me
lius.n. pauci seruiűt q multi. ubi multi serui sunt al-
ter alterius manus aspiciens quiescit laboréq fugit.
At quidem ubi multi serui: ibi multus est strepitus.
pauca seruicia. secretum nullum. Quot seruorų lin-
guæ. tot præconű tubæ. quot seruorų aures atq cu-
li. tot domorų rimulæ. quibus etiam quæ in fundo
sunt facile dilabuntur pertusum uas ac futile serui-
lis alus: nihil diu continet. quicquid infuderis mox
effluet. Summa est curiosissimű animal seruus ad le-
quirendum. negligentissimum ad obsequendű. qd
cogites aut quid agas nosse uult: sed qd iubeas igno
Q rare. Gaudeo. Grauissime ædes sunt mihi. respon-
deo. quid hinc tumes architecti laus est nő tua. Vna
est autem urbiű & domorų lex. non idcirco melius
habitãt qui latius. Neq.n. q late habites: sed q læte
requiritur ad bonã uitam. Sæpe uel ī pallaciis regű
labor dolorq habitant. uel in tuguriis inopiű quies
& gaudium. Gaudeo. Multa mihi uarii generis sup R
pellex domi est. respondeo. Iuge bellum non cum
furibus modo: sed cű muribus tineisq. & araneæ &
rubigo fumusq puluis & liber in nos dimicãt. O di-
uites delicati: quibus armis hostes hos arcebitis? Gé S
marum fulgor & spés delectat. Respődeo. Rerű fa
teor terrestrium & mortalium uanitatis pars non
ultima est hæc. Nunquid uanitas maxima quæso é.
exiguo in lapillo patrimonia magna profundere?
cuius præcium instabile & meritű uariű e sola mer
cantium fama & diuitum insanorų credulitate depé
deat: factű deniq legimus ut gémæ diu spretæ ma-
ximis preciis attolluntur: & gémæ famosissimæ su
bita præmuntur infamia. Gaudeo libris affluo. Re T
spondeo. Mallem ingenio & eloquétia & doctrinæ
multoq maxime innocétia & uirtute: sed & hæc ue-
nalia non habentur ut libri. & si haberentur nescio
an emptores totidé quot libri reperturi. Illi enim
mures nesciunt: hæc animos: qui quoniã oculis nő
uidentur ab omnibus negliguntur. Ac profecto si
librorų copia doctos faceret aut bonos: doctissimi
oium atq optimi esse possent qui ditissimi cuius cő V
trariű sæpe uidemus. Scribo. Respondeo. Si ut in-
geniű exerceas: scribédoq aliis te doceas cőmendo.
Si aűt oblitorų præteritiq memoriã ac præsens tæ-
dium effugias excuso. sed si scribendi morbo miso-
reor tibi: si tibi nudum nomen quæsiturus: nihil ua
nius quoniã præcesserűt uiri in scribendo clariores.
oém scribendi copiã suo labore transcedétes. Quis
enim Ciceronis libros quos scripsit. aut Varonis
enumeret. & certe græcorų unus sex milia librorum
edidisse tradit. Gaudeo. Magisterio insignit⁹ sum. X
Respondeo. Malim fateor disciplinã. magistro ení
indisciplinato & rudi nihil est turpius. Gaudeo. Di Y
uinæ atq humanæ scientiæ titulű consecutus sum.
Respondeo. Sapientia titulis nő eget: per seipsam
clara est. Quis unq quæso lucernã soli ut uideretur
adhibuit. Multi & eni his titulis obscuri clarissimi
euasere. Sæpe malis moribus clarű signű fuit: bonis
nullum. Nã si medicinæ iurisq professor es tad hoc
ægri tui & clientes respődeãt: quid illis unq ad salu
tem corporis uictoriãq causarų titulus iste profue-
rit: tibi quidé ad lucrų sæpe pfuit. In his magna pars
reor opinionibus agitur. At uirtuti deditos titulis
gloriari alienű prorsus atq absonű: immo uere nec
possibile qdé reor. Gaudeo. Negociorum regis ge A
stor sum. Respondeo. Propria negocia gerere labo
riosum est: quid putas aliena præcipueq potentiű.
qbus placuisse perpetua seruitus: displicuisse discri
men. supercilium graue. paratűq leui etiã offensa sup
pliciű. Si procurator regis es: ergo hostis es popu-
li. si fisci: ergo reip. inimicus. Si iudex es: sic iudica q
si mox ab alio iudicandus. Vnus est olum iudex tri-
bunal incorruptű habens ante illud stabitis o mor
tales: ubi nec pecuniæ nec gratia nec falsi testes nec
indignæ præces nec inanes minæ nec deserti prode

B rũt patroni. Gaudeo. militari cingulo exornatꝰ sũ.
Respõdeo. Pauca tibi uitæ mala uisa erant nisi etiã
militiã addidisses: qua & inquietis semp & periculo
repositus: uel inglorius contẽptui sis oportet. Gau
C deo. Quæsiui mihi regũ amicitias. Respõdeo. Ho-
minũ uera amicicia rara est: tu tibi amicicias regum
fingis: quos fortunæ splẽdor tumorq; animi oium
impariũ contẽptores facit. Si regibꝰ carus es: uilis
tibi ergo est aĩa. uirtus. fama. quies. ociũ. securitas.
Notus enim est mos regũ. uix diligit nisi his hoĩbꝰ
abiectis & neglectis se seuiciæ illoꝝ ac libidinis ser-
uum feceris. Si ergo carus es regibus: nõ est q de te
amplius quærã. uilis es tibi. Nã & regibꝰ boni q̃ ma
li suspectiores sunt. his aliena semp uirtus formido
losa est. Melius itaq; si esses incognitus regi: melius
fortassis si odiosus. fugeres enim q nũc sequeris di-
scrimẽ. Peior est auibus inoitãtis aucupis blãda mo
dulatio: q̃ uillici sonitus deterrentis. Mirares: bonũ
ingens spernit: & hoc periculum ꝑgrande sæpe ma
gnis periculis emit. sic est usus hoium. O q̃to citius
q̃toq; faciliꝰ regis olm amiciciã meruisses. Gaudeo.
D Amicos ni fallor fidos habeo. Respõdeo. Multũ ẽ.
nihil amico carius: nihil rarius. Vide aũt ne fallaris
neue experiri cupias. Nã sæpe cuiꝰ rei fuerit dulcis
opinio: amaꝝ fuit experimentũ. Gaudeo. Fama ab
E extremo terræ attulit mihi amicũ. respõdeo. Fama
cõtraria illũ tibi auferet eoq; faciliꝰ quo potẽtiores
malis q̃ bonis relatibus aures sunt. Nã qbꝰ uũs fiũt
crescuntq; oia: eisdẽ facile resoluunt. & natura uult
ut cito aucta cito desinant. Vnde aũt scis q̃ bonus sit
amicus quẽ nõ uideris rogo? cũ nec scias q̃les hi sint
quos quottidie oides & tãto tẽpore alloqueris. Ni
miũ fidei famæ attribuitis mẽdaci. speras enim aim
uidere. cuius nunq̃ frontẽ uiueris: cũ tamẽ sint etiã
inter notissimos quoq; tot pectoꝝ diuersoria: tot
latebræ. difficile est amicũ nisi in magna aduersitate
cognoscere. Operiosius est illũ noscere q̃ quærere.
Vna sæpe hora paucis oerbis quærit: q uix multis
annis atq; experimẽtis agnoscit. Voco nunc amicũ
ut oulgus. ueꝝ enim nõ ante quærit q̃ ꝓbetur. Nec
amicũ ꝓbant alioꝝ uerba: certe nec ꝓpria: sed expta
F caritas fidesq;. Gaudeo. Scio certitudialiter me ami
cum multis ac magnis expertũ casibꝰ certissimũ hr̃e
Respõdeo. Habes ergo rem dulcissimã sanctissimã
q;: qua una post uirtutẽ solã hoĩ nihil melius in hac
uita: nihilq; dulciꝰ fateor dulces sunt parẽtes: dulces
filii: dulces fratres: possunt tamẽ amarescer̃: nec pa
rẽtes iõ eẽ desinũt: nec filii nec fratres: cũ dulces eẽ
deficerint. At amicus solus dum sit uerus. dulcis & ca
G rus eẽ nõ desinit. Gaudeo diuitiis plenꝰ sum. respõ
deo. Caue ne te rũpãt. Oĩs eni plenitudo q̃rit exitũ.
multis mortẽ diuitiæ attulere: requiẽ fere oibus ab
stulere. Mallẽ igit te potius uirtutibus q̃ diuitiis ab
undare. Si eni opes habes multas: habes & rem q̃si-
tu difficilẽ: custoditu anxiã: amissu flebilẽ. Si aũt ser
uatæ: nõ te diuitẽ sed occupatum: nõ te dñm sed cu
stodẽ faciunt. Vix diuitẽ inuenies: q non sibi melius
fuisse in mediocritate uel honesta pauprate fateat.
Si accreuerunt diuitiæ tũc securitas: gaudiũ: tranq-
litas decreuerunt. Anceps igit & onerosa fœlicitas:
& q̃ plus inuidiæ sit habitura q̃ gaudii. Gaudeo. Au H
rifodinã inueni. Respõdeo: labor certus: euentꝰ am
biguus. uetus aũt est uerbũ. Sæpe unus leporẽ mo
uet: alter capit. Inuenisti prædã quã plurimi cõcupi
scunt. unus rapiat: & tu forte ille unus nõ eris. Gau
deo. Inscius in thesauꝝ incidi. Respõdeo. Tutiꝰ for
san in colubrũ incidisses. Cũ enim ꝓpriũ sit oibꝰ di
uitiis ut uirtutũ inopiã afferãt: tñ ꝓcipue id cõuenit
repẽtinis. q aliæ sensim oocẽt: hæ subito improuiso
deniq; mẽtes turbãt. Vnde si tibi thesaurus isperatꝰ
obtigit repẽte: & repẽte desinet. Quæcũq; fere cito
crescũt: cito excidũt. Subitæ enim opes q̃si fœlicitas
somniãtis. Gaudeo. Colui uineã exq̃site. respõdeo. K
Lætã forte cũ illa uindemiã es pactꝰ: sed si etiam cũ
pruina: aut cũ grãdine pepegisti uidero. Nã & si so-
lito largius aruũ seruisti: plures pasces rure grues:
plures domi mures. Gaudeo. Decoris spacior uine L
tis. Respondeo. Delectabilia loca sæpe insidiis opti
ma sunt: dum licẽtius ibiq; laxius degit: & minꝰ cir
cũspectione picula cauent. Gaudeo. Simia delecta- M
bilis est mihi. respõdeo. Fædũ aial: aspectu tristæ de
quo qd aliud q̃ tædiũ speres: quicqd domi reperiet
aut corrũpet: aut sparget. Gaudeo. Pauões multos N
habeo. Respõdeo. Habes fateor in hoc qđ uisu pul
chrũ est. sed hæc uoluptas oculoꝝ multo auriũ tæ-
dio est pẽsanda: q̃ sæpe eoꝝ tartareæ uocis horrore
fatigant. Si pullos nutris. ipedimẽtũ nutris domui
escã uulpibꝰ. areæ suffossores: & quoꝝ labore nunq̃
supficies æqua manet. Si apibꝰ abũdas: nõ mortalis
mõ: sed & uolatilis & fugitiua fœlicitas tua ẽ. Si co-
lũbaria tibi sunt plena. sunt q litigẽt & q gẽniant: q
diebꝰ domũ fædẽt: & noctibꝰ somnũ frãgẽt. en ma-
gni gaudii materia. Si gregibꝰ & armentis gaudes.
brutinũ est gaudiũ. Si pisces cõclusos in piscina ha-
bes: qd est aliud pisces cõclusos hr̃e: nisi oibus uelle
impare ut libidini seruiatis. Neq; tibi nũc usum pi
sciũ: sed potius magnã tam ignobilis rei curã inter-
dico. Si canorã lusciniolã nactꝰ es: meliꝰ multo (cre
de mihi) in ramis caneret: q̃ uestris in caueis. Sed ue
stra heu cupiditas nihil existimat nisi q sibi ꝓpriũ
fecerit q̃ natura facit cõia. Sic ultra suos fines atq; ul
tra suũ nomẽ tendit auaricia. Gaudeo. Cõiugẽ gra O
tiã duxi. Respõdeo. Erras. Illa te duxit. diu nimium
fuerat tuus: accessit spõso dña: carnifex præuignis:
æmula socrui familiæ iugũ: cognæ labor: onus pẽ-
ni. sumptꝰ arculæ: diurnũ spectaculũ: fenestrælis: no
cturna cubiculo: grauis sarcina: duræ cõpedes: libe-
ros humeros atq; olim liberos pedes ꝑmẽtes: durũ
dictu atq; durius cogitatu: sed durissimũ perpessu.
nõ unius lucis hospes sed totiꝰ uitæ quã nõ euades
repudii spe sublata nisi mors excludat. Contraxisti
itaq; cũ coniuge nuptias. sed cũ pace diuorciũ. cũ sõ
no perpetuũ exiliũ. In maritali lecto rarus ac tenuis
sopor. hinc uoluptas hinc iurgia. quies nunq̃. Vnde
si claro coniugio fœlix es casto esses fœlicior: fœli-
cissimus celibatu. Gaudeo. Forma coniugis magna P
est. Respõdeo. Et magna supbia. uix est aliqd quod
æque aium tumefaciat & extollat. Vana aũt & bre-
uis delectatio. Nã nihil forma fugatiꝰ & præsertim
fœminea. Qui uxorẽ ꝓpter formã diligit cito illã

oderit. Solet deniq; forma corporis ut multa pari-
tate gaudere impitatem ac dissimilitudinē asperna
ri. Si ergo pari tibi forma exerceberis. alioquin con
tēneris. utrūq; laboriosum. Vnde difficilē prouin-
ciam natus es. uigilia. iam durū est & difficile custo-
Q dire quod a multis appetitur. Gaudeo. Fœcūda est
mihi uxor. Respōdeo. Multas tibi curas multos pa
riet labores. uxor sterilis unica tantū est. fœcūda aūt
sarcina dom⁹ est multiplex. huic nati & nutrices ade
R runt. Gaudeo facunda uxor est mihi. Respondeo.
Huic uerba non deerūt. habes cū qua dispures ac de
clames. cōiugē q̄rebas. magistrā inuenisti. Est inter
mūdi tædia nullū iportunius procaci fœminæ & ta
S cere nescia. Gaudeo. Coniugis dos imensa. Respon
deo. Consequens est ut elatio animi sit imēsa. timor
aūt uiri nullus. Nō audebis uitia repræhēdere cū re
spicies dotem nō præsumes humiliare illā. per quā
te memineris supbiæ fastigia attigisse non solū tæ-
dia. sed & pbra & iniurias tolerabis. Nā uxore mul-
tum dotata nihil iportunius. nihil itractabilius. nil
sibi nō licitū arbitratur. q̄ suas opes mariti compat
egestati. Quæ uirū pascit dominā se putat nō sociā
A Gaudeo. Amor haud dubie. Respondeo. Peruasit
mulier tua ut uideo: sed non est magnū persuadere
uolentibus: omnis amans cæcus. Est enim amor la-
tens ignis. gratum uulnus. sapidū uenenum. dulcis
amaritudo: delectabilis morb⁹: iucundū suppliciū.
blanda mors. Sed o insane nihil unq̄ ipudicitiæ præ
sertim credas fœminæ: sexus. ardos. leuitas. consue
tudo mentiendi. fallendi studiū. fructusq; fallaciæ:
hæc singula multoq; maximæ hæc omnia. quicquid
B prodierit suspectū faciūt. Gaudeo. Filii mihi sunt.
Respōdeo. Si boni iugis timor: si mali sempitern⁹
C dolor: interim solamē ambiguū sed certa cura. Gau
deo. Est mihi nata pulcherrima. Respondeo. Circū
spice insidias. uim caueto: non unus tantū sed mille
sunt qui eam habere quærūt. Tibi ergo est sollicitu-
do & labor. atq; metus: quē non nisi morte aut ipsi⁹
senectute effugies. Si nuptiis eam dederis: metū ip-
sum in alterius domū transferes nō aūt extingues.
D Gaudeo. Casta mihi est filia. Respondeo. Iucundi-
tas magna sed solicita. Quanto eni in ea castitas ma
ior tanto in ea uigilantior libido. nihil tā ardēter in
uaditur: q̄ q castis excubiis & fœmineo pudore est
uelatū. Multū cupitæ rei difficilis solet esse custodia.
Si tibi castitas filiæ nota ē opra ut perpetua sit. Nā
apud poetā legis: uariū & mutabile semp fœmina.
Quot adolescentulas pudicas primū post lascivas
anus uidimus: quo nullū in sexu atq; ætate ludibriū
maius. Est ergo tibi q timeas. Cū enim sit in oibus
E rara cōstantia: tamen in fœminis nulla est. Gaudeo
fortissimus mihi est filius. Respondeo. Quāto ille
fortior: tanto tu timidior sis oportet. Reuolue tp̄s
præteritū & fortissimos fere oēs uiolēta morte cō-
sumptos reperies. unde uerū est quod dicit. Omni
bus mors uicina: sed uiris fortibus cōtigua est. Ado
F praui mihi filiū. Respōdeo. Sæpe meliores adoprā
tur q̄ gignuntur: nec mirū. cū id experientia & cōsi-
lio muniatur. hoc aūt neutro horū. Sæpe etiā cōtra
non tantū peiores sed pessimi adoptant. Rarus est

aūt priuignus bonus. rarior uitricus. Gaudeo. Nati G
mihi sunt nepotes. Respōdeo. Hi iam minus ad te
pertinēt: hoc gaudiū: & hanc patrib⁹ curam linque. H
Gaudeo. Filiā uiro dedi. Respōdeo. Noli nimium
hinc gaudere: nuptiæ multis anxietatib⁹ principiū
fuerunt. durū negociū coniunx si fœcūda est nascū-
tur filii: scaturietq; domi fons curarū. Si sterilis mo
lesta odiosaq; erit. ac proinde mansisse tecū optabit
pietatēq; hanc tuā odiet. Gaudeo. Optimus gener I
est mihi. Respondeo. Debet is esse uel filio carior: si
quidē filiū casus affert. generū autē affert electio. Se
cundas nuptias celebrabo. Respondeo. Qui e prio k
coniugio prolē habens nouercā superinducit: suis
manibus suā in domū mittit incendiū. Nā & si nos-
ses ad liquidū qd est fœmina. quidue de illa scribūt
magni uiri: nec primas quidē nuptias celebrasses.
Gaudeo. Patrē habeo optimū. Respondeo. Aut il- L
le luctū tibi piet: aut tu sibi. si ordo seruat magis let⁹
hæreditas tecū manet: q si peruertit secū erit. & si
patrē habes decrepitū. nouissima tunc pietatis offi
cia in illū congere dum licet. si quid nūc omiseris do
lebis semper. Gaudeo. Amātissima est mihi mater. M
Respondeo. Et tu illi ingens pauor desideriūq; per
petuum. Gaudeo. Equos piosq; fratres habeo. Re- N
spondeo. Rarū. nā parentes uere semper amāt. fra-
tres semper inuident & sæpe despiciūt. Nasonis er-
go ueritas. Rarā esse fratrū gratiā clamat. Vnde ser
ua illos pietate mutua ac æquitate. delicatissima res O
est amor. difficile quæritur. facile perdit. Gaudeo.
Pulcherrimæ mihi sunt sorores. Respondeo custos
est rei labilis: uigilantib⁹ oculis dolos caue. Si diffici
lis est unius fœminæ custodia: quid multaꝝ reꝝ. sa
ne uirgineā castitatē nulla arte melius q̄ maturo cō
silio præseruabis. Excellēti præceptore glorior. Re P
spōdeo. Alieno nondū desinis gloriari. Quid ad te
excellentia præceptoris tui. Crede mihi q sæpe re-
peto: intra te sit oportet: quod te faciat gloriosum:
de te qualis tu discipulus sis uideto. An nescis. mul-
tos stultos ac hebetes fuisse in scholis. Socratis aut
Platonis. Gaudeo. Pueri nobilis mihi cura cōmissa Q
est. Respondeo. Suspecta est ætas & suspecta nobi-
litas. ista spondet imemorē: hæc superbū. Gaudeo. R
Bonū mihi & patriæ dn̄m sors dedit. Incōponibi-
lia penitusq; contraria. Nā si bonus non dn̄s. domi
nū bonū dici. blandū mendaciū atq; adulatio nota ē
sit licet affabilis: sit blandiloquus: sit postremo mu-
nificus. in paucos de multoꝝ spoliis: hæ enim sunt
artes tyrannoꝝ: quos uulgus dominos uocat: carni
fices tamen experit. Gaudeo. Potentia magna mi- S
hi est multa. Respondeo. Ergo inuidia magna & pe
ricula multa: & labores infiniti: & inextricabiles cu-
ræ. Nescis etiā q res hoium non stant. Qui uolubi-
li in rota sedet altior. is proxim⁹ est ruinæ. Gaudeo. T
Inueni magnā gloriā. Magna in exiguo qualiter ex
plicentur non intelligo. Si temporꝝ. si locoꝝ angu-
stias metiare: magnā hic gloriā nō posse fateberis.
Nā & liquido cernitur: quæ nā sit hæc mortalis atq;
terrenæ gloriæ magnitudo. Si tamen præfulgēs &
digna sit tibi gloria: gaude non q habeas sed q me-
ruisti. Gaudeo. Sceptrū & diadema sortit⁹ sum. Re V

ſpondeo. Fulgidas cõpedes claráq; miſeriá: q̃ ſi ple-
ne oibus nota eſſet crede mihi: non uno totiens de
ſolio litigarent duo: ſed plura eſſent regna q̃ reges:
nõ potes nunc huius & illi⁹ hoſtis eſſe: ex quo pater
oium eſſe meruiſti. id principi iuris eſt in ciues: qđ
patri in filios. iuſtus princeps patriæ pater eſt: tibi
X uero qui hoſtes fuerant iam filii ſunt. gaudeo ſũmi
pontificatus ſoliũ aſcendi. Reſpondeo. Quo mare
altius & uenti plures: & periculoſior tẽpeſtas. Et tẽ
peſtate in portũ fugi ſolet: tu e portu in tẽpeſtatem
ſponte fugis tui mirus nauta. Parũ ne difficilis: pa-
rum ne grauis unius animæ cura tibi uidebitur: niſi
Y oium curas in te unũ tranſtuliſſes. gaudeo. Sum fœ
lix. Reſpõdeo. ſi quidẽ eo fœlix: es qđ nemo unq̃ fu
it. nemo erit. ut augurior. Nã quis quæſo hoim fœ-
lix in miſeriis. Nemo ergo fœlix priuſq̃ ex hac miſe
Z rorũ ualle migrauerit. gaudeo. Populus me amat
meq; honorat. Reſpondeo. Subſiſte paululũ mox
oderit. labiis te crede honorat. cor aũt ipſoꝝ lõge ẽ
a te: Nõ eſt enim tibi fidelior q̃ deo. raro ex aio q̇cq̃
facit uulgus: niſi tumultuare furẽ & ſeuire. gaudeo
aa Multi meis bñficiis ſunt obſtricti. Reſpõdeo. Qui-
dã ſe relaxabunt obliuione. alii forſan iniuriis bene-
ficia pẽſabunt: ut ceſſent iniuriæ nõ ceſſabũt q̃rimo
niæ. O q̃ multi de benefactoribus conquerunt ſuis:
iniquũ fateor ſed cõe adeo: ut nõ tam crebræ de ho-
ſtibus ſint querelæ. Siquidẽ duꝝ dictu ſed dicendũ
tamẽ. Animal ingratius hoie nullũ eſt. Ois aũt igra
titudinis triplex niſi fallor cã eſt. Inuidia. ſ. q̃ dũ aliis
ĩpenſa beneficia: ſuas dicit iniurias. in ſe collata non
aſpicit. Superbia q̃ uel ſe maiorib⁹ dignã cenſet: uel
præferri ſibi aliquẽ indignatᷓ. Cupiditas q̃ muneri-
bus non leniᷓ ſed accendiᷓ ut dum quærẽdis inhiat.
quæſita nõ iuenit. Si igiᷓ multis beneficia cõtuliſti.
multos igratos experiẽs dolebis. Expecto ſenis hæ-
bb reditatẽ. Reſpõdeo. Neſcis qd iſte forſan expectet.
Eſt ea quidẽ inter hoies uulgaris inſania: ut fere oẽs
non coeuis tñ. ſed minorib⁹ quoq; diutius ſe uictu-
ros ſperent. Inuiti ſua de morte cogitãt mortales:
de aliena aũt libenter cũ tñ contrariũ agere eſſet uti
cc lius. gaudeo. Magna mihi ꝓmittit alchamiſta. Re-
ſpondeo. Dic ut ea ſibi præſtet q̃ ꝓmittit aliis: pri-
múq; ſuã pellat inopiã. Eſt enim fere mẽdicũ gen⁹
hoium: cũq; pauperes ſe fateanᷓ ditare alios uolunt
quaſi aliena illis q̃ ꝓpria moleſtior ſit paupertas. ſo
lent ipudenter & ignotis etiã interdũ magna ꝓmit
tere. O turpis ꝓmiſſio & ſtulta credulitas. Nã & hic
qui tibi aurũ ſpõdet: cũ tuo forte auro iprouiſus ef
fugiet. Noui nihil narro: mos eſt publicus. & tu de-
luſus remanebis: digitoq; mõſtraberis auarus & ſto
dd lidus. gaudeo. Multa mihi ꝓmittũt mathemathici.
Reſpondeo. Nil promptius q̃ ꝓmiſſis affluere his
qui careãt pudore: quos mẽtiri aũt pudet ad ꝓmit-
tendũ tardi ſunt. Miri enim hoies q ſola futura no-
uerint: præteritoꝝ ac pſentium ignorari. Et q̃ in cæ
lo fiunt ita ꝓnunciant: quaſi cõſilio cæleſtiũ iterfue-
rint: recentiq; nunc inde ueniant memoria: cũ tñ in
terim quid in terris. quid in patria: quid i domo. qd
in thalamo ſuo fiat neſciant. Sic penitus ueꝝ eſt qđ
apud Tullium legiᷓ. Quod ẽ ante pedes nemo ſpe-
ctat: cæli ſcrutanᷓ plagas. Bene & Cato ille rigidus
mirari ſe dixit: q; non rideret haruſpex haruſpicẽ cũ
uideret. Idq; ad oẽs æque ſortilegos. haruſpices. au
gures. ac totã quã dixi machinam trahi põt. deniq; tã
incertũ ẽ: an illoꝝ fraus turpior. an ridiculoſior uſ̃a
dementia. gaudeo. Multi lætos nunciant rumores. A
Reſpondeo. Sæpe tutius uni crediᷓ q̃ multis. mos
famæ uulgaris notus eſt: ueris falſa miſcere: paucis
ueris multa mendacia conduntᷓ oia mentienti nihil
creditur. Noli igiᷓ famæ credere q̃ mendax eſt. Spe
ro principẽ uenturũ. Reſpõdeo. Et ſecum illos mo- B
tus reꝝ uarias mutatiões. urbiũ nouitatẽ. famẽ. pe
ſtem. bella. diſcordias. hæc uel uniuerſa uel ſingula:
modernis cũ principibus uenire ſunt ſolita. Si hæc
placẽt principem ſpera: ut nil horũ formidabile ſit.
Cum enim præſentem uideris principẽ. ſcito & in-
fauſtum fœlicis reip. ſidus aſpicere: uel memoriam
ipſe tuã: uel parentes interroga auos: id eſſe reperi-
es ut dico. Idq; tu filiis tuis & nepotib⁹ tuis annun-
cia: ne ipſi quoq; aduẽtũ principis ſtulti ſperẽt. Dic
enim quæſo: quãdo unq̃ leonis aduentũ fere minu-
tæ: uel affuturã aquilam auiculæ ſperauerunt. liceat
uerum loqui. Stultiſſimũ & mali ſui ſemper auidiſ
ſimum animal eſt hõ. In cæteris capiendis aĩalibus
eſca õpus eſt. nõ aũt ſolis famæ ſibilis capitur. Spe
ro amicum reuidere. Reſpõdeo. Rem prædulcem C
ſperas: ſed fallacẽ. forſitan quem expectas iam nunc
obiit. ueniendi impedimentoꝝ mille ſunt genera:
ſed unũ cõmune oibus mors. Si uero uxoris aduen-
tum ſperas. quid iam metuas ignoro. Sunt. ſ. tamẽ
qui expectant coniugem & qui febrẽ. Spero tẽpo-
ra meliora. Reſpondeo. Oia uere tẽpora æq; bona D
ſunt: qui creator tempoꝝ æq; bon⁹ eſt ſemper. ſed
uos tẽporib⁹ bonis male utimini: inq; hoc uti aliis
culpas ueſtras reb⁹ aſſcribitis: fac ut hoies boni ſint
& tẽpora bona erunt. Vna aũt eſt ad hæc uia: ut ani
mum tibi facias lætiorẽ. qđ ſine uirtute fieri nequit
ubi hoc feceris læta erunt omnia. triſte nihil. Gau-
deo. Serenus & tranquillus eſt aer. Reſpõdeo. Mal- E
lem q; & ſerenus & tranquillus eſſet aius tuus. utilis
utiq; eſſet iſta ſerenitas ſtabiliſq; tranquillitas quam
nec nubes occupent nec quatiẽt uenti. gaudeo. Trã F
quillum mihi ſe præbet mare. Reſpondeo. Inſidio-
ſa tranquillitas (utq; ita dixerim) eſca eſt naufragii.
ſi ſemp turbidum eſſet mare. nullus hoium nauiga-
ret. Quid ſi proſpere deniq; nauigaſti. nam & ſacri-
legi proſpere nauigant: & uiri ſanctiſſimi naufragã
tur. gaudeo. Claſſem cũ magna uictoria ſum ingreſ G
ſus. Reſpondeo. De egreſſu cogita. ingredi nempe
per facile eſt: ſolet equor intrãtibus planum eẽ: ſed
progrediẽtibus ſæpe montuoſum ac difficile. O cæ
ci: uitæq; quã maxime diligitis prodigi: mortẽ un-
diq; quã ſup omnia timetis accerſitis. gaudeo. Mul- H
tæ mihi ſunt & ualidæ legiones. Reſpondeo. Harũ
tædia atq; moleſtias inſolentiaſq; nemo facile dinu
meret. Sed tu omnia experiendo condiſces: & quan
to ſit ſatius ſolum uiuere q̃ cũ multis legionibus ꝑ
fecto mille iniuriæ. nulla perfidia. nulla crudelitas
caſtrenſium moribus comperandæ ſunt: ut ueriſſi-
me intelligas hunc uerſum. Nulla fides pietaſq; ui-

tis qui castra sequuntur. Tutius fortassis pastor tri
gidum esses atq; ursorum q̄ dominus & rector exer
citus. Mansuefieri corda ferarum possunt. sed quo-
rundam hominū non possunt. & minantur anteq̄
feriant feræ: odia hominū īprouisa prodeūt & erū-
I punt. Balistrix affluo. Respōdeo. Melius belli odio
& studio pacis afflueres. Cū cætera quidē arma in-
quieti animi hæc & degeneris signa sunt: nec pacifi-
cis quidem grata & bellatorib⁹ inuisa magnanimis.
Qui balistam primus inuenit: aut pauidus fuit. aut
proditor: aut nocendi auidus: & metuēs hostis: for
tis aūt bellator congressum hostis adoptat: quē sa-
k gittarius uitat. Gaudeo. Magno thesauro subnisus
sum in bellum. Respōdeo. Solet thesaurus iste pos-
sessori suo perdendi metū afferre hostibus lucri spē:
& bellandi simul audaciā. Quis nō alacer in id bellū
eat: quo eat: quo querere multū possit: nihil admit-
tere. Et profecto si ad clarissima rerū exempla refle
cteris uidebis romanos pauperes omniū gentium
fuisse uictores: sed tunc uinci cœpisse dum diuites fa
cti sunt. Ita ad aduentū diuitiarū discessere uictoriæ
ac uirtutes: simulq; opum comites deliciæ ac libidi-
nes subiere. Gaudeo. Vlcisci possum: nil dulcius uin
dicta. Respondeo. Ira nihil amarius: quam cur qui-
dam dulcē dixerint mirari soleo. Quod si omnino
uindictæ nomen dulce est: ostēdā tibi quo multa cū
gloria uti possis. Nobilissimū uindictæ gen⁹ est par
cere: nam & si ulciscaris. plus teipsum q̄ hostē læse-
ris: illi corpus forsitan aut opes: tibi animā famāq;
corruperis. Multos aūt clæmentia honestauit: nul-
lum ultio. Nil tam necessariū inter mortales: nil tā
L cōmune q̄ uenia. Nemo enim qui nō peccet: nemo
cui non misericordia opus sit: fac homini tu q tibi
ab homine fieri uelles. Imprudenter a domino ue-
niam petit qui conseruo suo illā negat: ecclesiasticus
doctor clamat. Indignans homo homini seruat irā
& adeo quærit medelā: in hominem sibi similē non
habet misericordiā: & de peccatis suis deprecatur.
M Bello uictoriā spero. Respondeo. Pacē haberes uti-
lius. Melior tutiorq; pax certa quā sperata uictoria.
Cū fallax ubilibus: tamen in bello fallissima spes ē:
in quo nihil fere de præmeditato agitur: in opinio
N ne erunt omnia. Gaudeo. At uici respondeo. Caue
ne uincat ira: supbia. crudelitas. furor. rabies. hi sunt
enim uictoriæ comites: & uictorum hostes inuisibi
les & horrendi. a quib⁹ sæpe clarissimi uictores tur-
O pissime uicti sunt. Gaudeo. De morte inimici. Re-
spōdeo. Si quando uestræ conditionis memoriā ha
beretis. nunq̄ homo de morte hominis gauderet.
Quando enim quæso duo℞ qui ad suppliciū duce-
rentur: alter de alterius morte gaudiū cœpit. sciens
idē supplicii genus sibi instare: & non poti⁹ in illius
P morte sua cogitans ingemuit. Gaudeo. De carcere
lætus erupi. Respondeo. Ibis per plateas urbiū liti-
bus plenas: per tumultusq; negocio℞ & tempesta-
tum: libertatē putās gratulaberis quodq; clauis una
concluserat: mille stringent laquei: cūq; læti omnes
e pcellis portū petāt: unus tu nauta mirabilis e por
Q tu lætus ī pcellas redis. Gaudeo. Pacē habeo. Respō
deo. bonū ingens si sincerū esset perpetuūq;: neutrū

sane est: nā neq; nouum imo cōe satis nimisq; quo-
tidianū est: ut sub umbra bellū pacis lateat. neq; pa-
cem q̄uis purā: diuturnā sinit animo℞ instabilitas:
secū assidue nō minus q̄ cū hoste pugnantiū. Si aūt
inducias fecisti: hosti spacium dedisti ad colligēdas
uires quibus fortius te feriret: Spero pacē requiēq; R
animi. Respondeo. Sperare pacē bellātis est qs aio
tuo bella infert nisi unus tu: q; dum ipse tibi abstule
ris īpudenter ab altero postules aut speres. pone ar
ma cupidinū atq; ira℞ plenā animi pacē quæsiuisti. S
Pacē spero. Respōdeo. Spes pacis multos perdidit:
speratæ paci succedēs inspata calamitas īcautos ob-
ruit: sopitosq; quos exprectos inueniēs non læsisset. T
Spero multa. Respōdeo. Et multa metuas oportet
sine metu eni spes nō hitat. Inq; multa spe multa ē
uanitas: multusq; fallēdi aditus fortunæ. Si uitā lon
gā speras: diuturnū carcerē speras & multas feras i-
uidias. Si formā corporis elegātē: uoluptatū stimu
los spas. Si diuitias multas: grauē sarcinā ex lapidi-
bus & tribulis speras. Si hōestas filii filiæq; nuptias
speras. nulla ferme res tā crebro fallit & tā grauiter.
Si uetulæ uxoris obitū & cōiugē iuniorē speras: acu
to laqueo dissolui speras: ut nouo ac ualido uiciaris.
Si gloriā & famā post mortē: leues auras post nau-
fragiū speras. Nā & hoc quotidianū & uulgare est:
ut multi ī uita famosi & clari: post obitū sint īcogni
ti & obscuri. Miraris. cā huius rei ī prōptu est. Affa
bilitas quidē: sermo compatus ac lepidus: blādū sup
ciliū. clara frons. benigna salutatio. beneficia in uici
nos. ptectio in cliētes. hospitalitas ī externos. in cū-
ctos urbanitas. hæc & his silia uiuētibus famā q̄rūt.
Ea uero mox ut hinc abierūt nō durāt: nisi forsitā q̄-
diu supsunt hi q illos nouerant: q etiā q̄ breue sit cō V
spicis. Spero uitā æternā. Respōdeo. Nulla maior.
nulla pulchrior nec sanctior spes. mō non præceps
cæcaue sit. sunt enim q semp male agēdo bonū spe-
rent. quo nihil est stultius. Est q̄dā uirtutū cōsangui
nitas atq; cōnexio: ut a phis disputatū ē. intantū ut
necesse sit q unā hēt: oēs hr̄e uirtutes. Cui illud ē cō
sequēs una carere cūctis carere uirtutib⁹. q si de mo
ralibus uerū est. q de theo: opinemur. itaq; si spē ha
beas. caritatē simul hēas oportet & fidē. siqua harū
desit: nō iam spes illa: sed & præsumptio incōsulta.
Hæc de aduersa prospera fortuna Petrarchæ. Nunc
ad Terren. Comicum accedamus.

¶ Ex Comediis Terentii poetæ clarissimi elegan
tiæ: Autoritates. & familiares elocutiones. Et pri-
mo ex Andria.

Cœdat nuncnunc Terentius ille Comi-
a cus: genere affer. poeta præclarus: elegā
tia℞ princeps: quē Priscian⁹ grāmaticus
alii autores: suis in uoluminib⁹ maxime
sunt imitati: ne āt res sit q̄piā q̄ uitio ī hoc nr̄o ope
dare possitis. qa. s. nihil elegātia℞. quottidiāæ fami
liaris & peculiaris elocutiōis dederim: hūc ego Te-
rentiū optimū maxie. Plautū & quosdā alios. ad co
medias circiter trigita: nō tā eo℞ ī autoritatib⁹ q̄ fa-
miliarib⁹ & peculiarib⁹ elecutiōib⁹: imitādos itē ar
bitror ut ne ītelligēdo faciatis ut nihil ītelligatis. Fa
uete igif: adeste æquo aīo: & rem cognoscite. & has

nunc uobis elegantias intro afferemus. Terētii igiť
adesdū paucis te uolo. nēpe fac ut curenť recte hæc.
Quid tibi ars mea efficere possit nō hēo. Nihil istac
opus est arte tua ad hanc rem quā paro: sed his quas
semp intellexi in te sitas: fide & taciturnitate. Expe-
A pecto qd uelis. Ego postq̄ emi te a paruulo: ut sem-
per tibi apud me iusta & clæmēs fuerit seruit⁹ sis: fe
ci ex seruo ut esses libert⁹: mihi ꝓpterea ꝙ seruiebas
liberaliter: ꝙ habui sūmū ꝓciū ꝑsolui tibi. In memo-
B ria habeo. Haud muto factū. gaudeo. Si qd tibi feci
aut facio: ꝙ placet sumo & id gratū fuisse aduersū te:
habeo grām. Sed hoc mihi molestū est: nā istæc cō-
memoratio q̄si exprobratio est īmemoris beneficii.
Quin tu uno uerbo dic qd ē ꝙ me uelis. hoc primū
in hac re ꝓdico tibi. Rem oēm a principio audies. Is
C postq̄ excessit ex ephebis liberius fuit uiuendi ꝑote
stas. nā antea qui scire posses: aut īgeniū noscere ı dū
D ætas: metus magistri ꝓhibebant. Plærīq; oēs adole-
scētuli aīum ad aliqđ studiū adiūgunt. Fecit hæc oia
mediocriter. Id arbitror apprime in uita eē utile: ne
qd nimis. Facile oēs ꝑferebat ac patiebať cū quibus
erat. Sapiēter uitā instituit. Hoc tpe obsequiū ami-
E cos: ueritas odiū parit. Mulier egregia forma: atq;
ætate itegra. Hei uereor neqd andria apportet mali
F Pudice uitam parce ac duriter agebat: lana ac tela ui
ctū quæritās. Vnus & itē alter. Ingeniū est oīum ho
minū a labore ꝓcliue ad libidinē. Certe capt⁹ est. ha-
bet. Dic sodes. Quod simbolū dedit? Cōpariebā ni-
G hil ad eū quicq̄ attinere. Eniuero spectatū satis puta
bā: & magnū exēplū cōtinētiæ: nā qui cū īgenuis cō
flictať huiusmodi neq; cōmoueť aīus in ea re: tū sci-
as posse hēre iā ipm suæ uitæ modum. Vno ore oēs
oia bona dicebāt: & laudabāt fortunas meas: q gna-
tū haberē tali igenio ꝓditū. Quidni uerbis opus est?
Beasti me. Hic paruæ cōsuetudinis cā hui⁹ mortē tā
fert familiariter. Ego hæc putabā eē oia hūani inge-
nii mansuetiq; aī officia. Quid multis moror? Nihil
suspicans mali. Bona fortasse. Et uultu adeo mode-
sto: adeo uenusto ut nihil supra. Percussit ilico aīū.
H Quātū timeo quorsum euadas. Bene dissimulatū
amorē & celatū idicat. Cur te is ꝑditū. Reiecit se in
eū flens q̄ familiariter. Redeo īde iratus atq; ægrefe
I rens. Honesta rō est. Si illū obiurges uitæ q auxiliū
attulit. qd facies illi qui dederit dānū aut malū? Nec
K hæc qdē satis uæhemēs cā ad obiurgandū. Tute his
reb⁹ finē ꝑscripsisti. Prope tēpus est cū alieno more
uiuēdū est mihi: sine nūc me meo interea uiuere mo-
re. Quis igiť relictus est obiurgādi locus. Ea primū
ab illo aīaduertēda iniuria est. Quē ego credo mani
b⁹ pedibusq; obnixe oia facturū. Mala mens ı malus
aīus: quē qdē si sensero. Ducor falso gaudio. Nec fu-
it nobis spaciū cogitādi. Meū gnatū rumor est ama
L re. Id populus curat. s. Dū tēpus ad eā rē tulit. Sini
aīum ut expleret suū. Nūc hic dies aliā uitā affert: ali
M os mores postulat. Postulo etsi æquū est oro ut rede
as iā in uiā. Oēs q amāt sibi grauiter uxorem dari fe
rūt. Siqs magr̄m cæperit ad eā rē īprobū: ipm aīum
ægrotū ad deteriorē partē plerūq; applicat. Dauus
sum nō œdipus. Nēpe apte uis quæ restāt me loqui
N Ita apte mō ipsā rē locut⁹: nihil circuitiōe usus est

Vbi uis passus facili⁹ sim q̄ in hac re me diludier. Bo
na uerba quæso. Irrides: nihil me fallis. Me infensus
seruat. Ad hæc mala hoc mihi accidit. Inceptio est a-
mētiū haud amātiū. Fingūt quandā nūc inter se fal- O
laciā. Is obiit mortē. Ne de hac re iprudentē oppri-
mat. Temulenta est mulier & temeraria. Importu- P
nitatē spectate aniculæ obsecro huic pariēdi. Quid-
nā pamphilū exanimatū uideo? uereor qd sit. Opiat
ut sciam nūc. Nōne oportuit me ꝑscisse? Nōne pri⁹ Q
coicarū oportuit. Miserū me: ꝙ uerbū audio. Quod
si fit pereo fundit⁹. Adeo ne decet eē inuenustū aut
infœlicē quenq̄ ut ego sum. Facta transacta oia. Ali-
quid monstri alunt. Ea quoniā nemini obtrudi pōt
itur ad me. Oratio hæc me miserū exanimat metu.
Tantā ne in rē tā negligenter agere decuit? Abi cito R
& suspende te. Tot me īpediūt curæ: quæ aīum meū
diuersæ trahūt. Hei mihi incertū est qd agā. Sed hoc S
nūc ꝑopus est. Dum in dubio est aīus paulo momē
to huc uel illuc ipelliť. Ego ne illud conari queā. Ad-
eon me ignauū putas? adeon ingratū? porro aut in-
humanū: aut ferū: ut neq; me cōsuetudo: neq; amor
neq; pudor cōmoueat neq; cōmoueat ut seruē fidē
Vnū scio hoc. Huius formā & ætatē uides: nec clam T
te est q̄ illi nūc utræq; res inutiles: & ad pudicitiā: &
ad rem tutandā sint. Te in germani fratris dilexi lo-
co: Te solum semp maximū feci: tibi morigerus fui V
in rebus oibus. Nisi mors adimet mihi hanc nemo.
Verbū unum caue. Veh misero mihi: ut aīus in spe X
atq; timore usq; antehac attentus fuit. Adēpta spes
est. Quādo non pōt id fieri ꝙ uis id uelis ꝙ possis. Y
Satius est te ad id dare operā qui istū amorē ex aīo Z
expellas tuo q̄ id loqui quo magis libido frustra in-
cēdať tua. Facile oēs cū ualemus recta cōsilia ægro
ris damus: tu si hic sis aliter sentias. Omnia experiri aa
certum est prius q̄ pereā. Abi hinc in malā rem cum
suspitione istac. scelus. Ad te uenio: spē: salutē: auxi-
liū: cōsiliū expetēs. Neq; pol cōsiliū habeo: neq; auxi
lii copiā. Hodie postremū me uides. Haud mecum bb
sentit. Nunc te per amiciciā: & per amorē obsecro.
Ego neutiquā officium liberi esse hois puto. Reddi cc
disti aīum. Nunc si qd potes aut tu aut hic birria: fa-
cite: fingite: inuenite: efficite. Metum in quo nūc es
adimā: atq; expleā aīum gaudio. Cessas alloqui. Am
bos oportune uos uolo. Mea qdē in dubio est uita.
Obsecro te quāprimū hoc me miserū libera metu.
Item alia multa quæ nunc nō est narrādi locus. Cer
ta res est. Liberatus sum hodie tua opera. Ridiculū dd
caput. Ibo tāetsi sæpe mea spes hæc frustrata est. ibi
tum omnē culpam transferet in te. Hoc haud dubi-
um est. Vxorem his morib⁹ dabit nemo. Vide quo ee
me indicas? Curabitur. Reuiso quid agant aut quid
captent consilii. Tu fac apud te ut sis. Quasi de im- ff
prouiso aspice eam. Nunc nostræ timeo parti quid
respōdeat. Neq; istic neq; alibi tibi usquā erit in me
mora. Facis ut decet cum istuc quod uolo ipetro cū
gratia. Herus quantum audio uxore excidit. Verū
illud uerbum est uulgo quod dici solet. omnes sibi
esse melius mallæ q̄ alteri. Hic nūc me credit aliquā gg
sibi fallaciā portare: & ea me hic restitisse grā. Præ-
ter spem euenit. Ipse secum eam rem recta reputa-

gg uit uia. Dum licitum est ei dum ætas quæ tulit ama-
uit: tũ id clam cauit: ne unq̃ ĩfamiæ ea res sibi eẽt: ut
uirũ fortẽ decet: nũc uxore opus est animũ ad uxorẽ
appulit. Subtristis uisus est aliquãtulũ mihi. Nimiũ
perparce facit sumptũ. Quid hic uult ueterator sibi
Fidelẽ haud ferme mulieri inuenias uirũ. Vtinã aut
hic fuit dus: aut hæc sit muta facta! Vera prædicat. bo
nũ ingeniũ narras adolescẽtis. Quod remediũ nũc
huic malo iueniã! Vix tã stolidus sensi. Serua me ob
secro. Hui tã cito. Ego in portu nauigo. Adhuc quæ
assolẽt quæq; oportet signa eẽ ad salutẽ. oia huic eẽ
hh uideo. Scitus puer est nat⁹ a pãphilo: deos quæso ut
sit supstes. Hæc qs nõ credat qui te norit abs te eẽ or
ta. Interminatus sum ne faceres. Nõne satis me per
nosti q̃lis sim simo. Si quid tibi narrare accepi. con-
tinuo tibi dare uerba cẽses. Prorsus a me opionem
hãc tuã eẽ ammotã uolo. Multa occurrũt simul q cõ
iecturã hãc nũc facio. Postremo nunc mihi id da ne
gocii. Abi intro: ibi me opire: & qđ parato est opus
para. Haud mihi est id dubiũ. Optat⁹ aduenis. Au-
ii scultа paucis. Per ego deos te oro: & nostrã amiciciã
Chreme: quæ icepta a paruis cũ ætate accreuit simul
ut me adiuues i hac re. Ah ne me obsecra: q̃si hoc te
orãdo a me ĩpetrare oporteat: aliũ cẽses eẽ nunc me
A atq; olim. Te oro in cõe ut cõsulas. Amãtiũ iræ rein-
tegratio amoris est. Facile ex illis sese emersurũ ma-
lis. Fieri in filia piculũ graue est. Incõmoditas deni-
q; huc ois redit. Merito te semp maximũ feci. Ipsi⁹
mihi q intimus est. eoꝝ cõsiliis dixit. Iã aduesparscit
Propemodũ habeo tibi fidẽ. Vah cõsiliũ callidũ. Re
B cta pficiscat uia. Nihil est loci pcib⁹ relictũ. Hæc cõ-
fiteor mihi iure obtigisse. quãdoq dẽ tã iners: tã nul
lus cõsilii sum ut hoi fortunas meas cõmiserim tam
futili: ergo pciũ: ob stultitiã fero. Huic malo aliquã
pducã morã. Sine paululũ ut ad me redeã. Hei mi-
hi cur nõ habeo spaciũ: ut de te sumã suppliciũ ut uo
C lo. Hoccine est credibile aut memorabile: tãta uecor
dia inata cuiq̃ ut sit: ut malis gaudeat: atq; ex ĩcõmo
dis alteri⁹: sua ut cõparet cõmoda. Id est genus ho-
minũ pessimũ. Proximus sum egomet mihi. igerã
mala multa. Et me & te iprudẽs pdidi. Etiã nunc me
D seducere istis dictis postulas Cõplacita est tibi. Heu
me miseꝝ qui tuũ aium ex aio spectaui meo. Falsus
es .i. decipieris. Nescis in quãtis malis uerser miser.
E Quãtas hic suis cõsiliis mihi confecit sollicitudines.
Mirũ est de te si exẽplũ capiat. Tu coactus tua uolũ-
tate es Cur me enecas! Dii tibi dignũ factis exitium
F dẽt. Hac nõ successit alia aggrediemur uia. Ego tibi
pãphile hoc pro suitio debeo: conari manib⁹ pedi-
busq;: noctesq; & dies: capitis piculũ adire dum psim
tibi: tuũ est siqd pter spẽ euenit mihi ignuscere. Re-
stitue in quẽ me accepisti locũ. Tu mõ aĩæ mi noli
G te macerare. Optie te mihi offers. Hoc malũ itegre-
scit. Age si hic nõ isanit satis sua sponte instiga. Per
oẽs tibi adiuro deos nunq̃ eã me deserturũ: nõ si ca-
piẽdos mihi sciã eẽ inimicos oẽs hoies: hãc mihi ex-
petiui: cõtigit cõueniũt mores: ualeãt qui inter nos
dissidiũ uolũt. Nõ apollinis magis uerũ atq; hoc rũ
sum est. Miser æq; es atq; ego. Dies mihi ut hic non
satis sit uereor ad agẽdũ. Etiã narrationis ĩcipis mi-
hi initiũ. Huc fac ad me ut uenias. Nũc opus est tua
mihi ad hãc rẽ ex pmpta malicia atq; astutia. Noua H
nũc religio in te istæc ĩcessit. Siqd est: quo mea opa
opus sit uobis. aut in plus uides manebo: ne qd ue-
strũ remoret cõmodũ. Quid turbæ est apud foruз. K
Delitas. Adeon uidemur uobis eẽ idonei: in qb⁹ sic
illudatis. Caue quoq̃ ex isto excessis loco. Dii te era-
dicẽt ita me miserã territas. Mitte id qđ scio. dic qđ L
rogo. O facinus aiaduertẽdũ. Fallacia alia aliam tru
dit: in malũ isciẽs pene icidi. Per tps aduenis ausculta
Nõ te credas dauũ ludere. Ne me attingas scelleste: i-
cepta nescis qd sit actũ. Alio pacto haud poterat fie-
ri. Paululũ iteresse cẽses ex aio oia, ut fert natura si fa M
cias: an de ĩdustria. Vt qmus quãdo ut uolumus nõ
licet. Haud auspicato huc me cõtuli. Nã si id scissem
nunq̃ detulisseз huc pedẽ: q̃ id mihi sit facile atq; uti
le alioꝝ exẽpla cõmonẽt. Satis tã satis simo specta- N
ta erga te amicicia est mea: satis piculis incepi adire:
orãdi iã finẽ face dũ studeo obseq tibi. Nũc q̃ maxie
abs te postulo atq; oro chreme: ut bñficiũ uerbis ini
tũ dudũ: nũc recõprobes. Per ego deos te oro ut ne O
illis aium inducas credere. Nescio qd tibi sum oblit⁹
hodie ac uolui dicere. Aio nunciã ocioso eẽ impero.
Ego cõmodiorẽ hoiem aduẽtũ ad tẽpus non uidi.
Ois res iam est in uado. Cesso alloqui. O salue bone P
uir. Quid istic tibi negocii est. Cũ faciẽ ei⁹ uideris ui Q
def eẽ quãtiuis pcii: tristis: seueritas iest ĩ uultu: atq;
in uerbis fides. Sublimẽ hũc itus rape quãtũ potes.
Si quicq̃ ĩuenies mẽtitũ occidito. Ah ne scæui tãto-
pere. Nõ te miseret mei: tãtũ laborẽ cape ob talẽ fi-
liũ. Ah rẽ poti⁹ ipsam dic. ac mitte male loq. O ingẽ
tẽ cõfidẽtiã. Hãc hẽre studet cũ summo pbro. Ita aim R
iduxit tuũ. Sed qd ego me: aut cur excrucio. aut cur
me macero. cur meã senectutẽ hui⁹ solicito amẽtia.
an ut pro hui⁹ peccatis ego suppliciũ sufferã. immo
hẽat ualeat: uiuat cũ illa. Ego me amare fateor hanc
si id peccare est: fateor id quoq;. Tibi pater me dedo
qduis oneris ipone: ipera. Pro peccato magno pau S
lulũ supplicii satis est patri. Mitte orare: una horum
quæuis cã me ut faciã monet. Ita ne huc paratus ad-
uenis. Tu ne hoies adolescẽtulos ipetitos rerũ: edu-
ctos libere in fraudẽ illicis sollicitãdo & pollicitãdo
eoꝝ aias lactas Si mihi pget quæ uult dicere: ea quæ T
nõ uult audiet. Arrige aures pãphile. Vix sūз apud
me ita aius cõmot⁹ ẽ metu: spe: gaudio: mirãdo hoc
tãto: ac tã repẽtino bono. At mi⁹hi unscrupulus ẽt
nũc restat: qui male me hẽt. Dignus es cum tua reli-
gione odio. Nodũ in scirpo quæris. In hac egomet
te possum medicari mihi. Iã millies audiui. Ita me-
dii amẽt. Iã dudũ res reduxit ipsa in grãm tuam. O V
faustũ & fœlicẽ hũc diẽ. Ego deoꝝ uitã ppterea sem
piternã eẽ arbitror: q; uoluptates eoꝝ pprie sunt.
iã mihi imortalitas parta est: si nulla ægritudo huic
gaudio ĩtercesserit: sed quẽ mihi potissimũ exoptẽ.
cui hoc nũc narrem dari. Quid mihi obtigerit scio.
More hoium euenit: ut qđ sim nactus mali: prius te X
scisseres tu: q̃ ego illud qđ euenit tibi boni. O factũ Y
bene. Pater est amicus summ⁹ nobis. Num ille som
niat ea quæ uigilans uoluit. Solus es quem diligunt
dii. Adhibo & colloquar. In tpe ipso mihi aduenis Z

Me in tuis secundis respice. Tuus est nūc. Chremes
facturū quæ uoles scio esse oia. Abi domū propere.
Ne expectetis dum exeant huc: intus respondebit:
intus transigetur siquid est quod restat. Vos ualete
& plaudite. Caliopius recensui.

¶ Ex Eunucho Terentii elegantiæ & autori-
tates sequuntur.

I quisq̃ est qui placere studeat bonis se q̃
plurimis: etiā minime multos lædere: in
his poeta hic nomen ꝓfitet̃ suū. Is ne er-
ret moneo: & desinat lacesser̃: habeo alia
multa quæ nunc cōdonabunt̃: quæ ꝓferent̃ post si
perget legere: ita ut facere instituit. Perfecit sibi ut
inspiciēdi eēt copia. Exclamāt furē eē nō poetā. Pec
aa catū imprudētia est. Nullūjā est dictū quod non di
ctū sit prius. An ita me cōparē non perperi meretri
cum cōtumelias. Siqdē hercle possis nihil pri⁹ neq;
fortius. Eludet ubi te uictū senserit. Proinde tu dū
bb tēpus est etiā atq; etiā cogita. Quæ res. s. amor in se
neq; consiliū neq; modū habet ullū hanc consilio re-
gere nō potes. In amore hæc oia insunt: iduciæ: bel-
lum: pax: rursum. Incerta hæc si postulas rōne certa
facere nihilo plus agas q̃ si des operā ut cū rōne insa
cc nias. Hæc uerba una falsa lachrimula quā oculos te-
rendo misere uis ui expræsserit restinguet & te ul-
dd tro accusabis & dabis ei ultro suppliciū. O indignū
facinus. Te redimas captū quanti queas: minimo: si
nequeas paululo at quanti queas: & ne te afflictes.
Ecca ipsa egredit̃ nostri fundi calamitas. Nā qd̃ nos
ee capere oportet: hæc intercipit. Vereor ne illud gra-
uius tulerit: neue aliorsum atq; ego feci acceperit.
Totus tremo horreoq; postq̃ aspexi hāc. Bono aio
sis: accede ad ignē hunc iā calesces plus satis. Quid
hic stabas? cur nō recta introibas? De exclusione uer
bū nullū. Hæ mihi patēt fores. sum apud te prim⁹.
Vtinā esset mihi pars æqua amoris tecū. Ne crucia
te obsecro aīæ mi. Ita ut res erat faciundū fuit. Huc
qua gratia te accersi iussi ausculta. Hac lege tibi meā
ff astringo fidē. Plenus rimarū sum hac atq; illac per-
fluo: sine me ꝓuenire quæ uolo. Tute scis q̃ intimū
habeo te: & mea consilia ut tibi credā oia. Imprudēs
harū rerū ignarusq; oium. Ego quantū suspicor ad
gg uirginē animū adiecit. Sola sum: habeo hic neminē
neq; amicū neq; cognatū quāobrē cupio aliquos pa
rare amicos beneficio meo. id amabo adiuta ne quo
hh fiat facilius. Tandē perdoluit. Nempe oia hæc uer-
ba nunc huc redeūt. Num ubi meā benignitatē sen-
sisti in te claudier. Potius q̃ te inimicū habeā faciam
ut iusseris. Vtinam ista uerba ex animo ac uere dice
res: Si istuc crederē sincere dici: quiduis possem ꝑpe
ti. Labascit uno uictus uerbo q̃cito. Sine te exorem.
A Morigerandū est. In hoc biduū uale. Volo dies no-
ctesq; me ames: me desideres: me somnies: me expe
ctes: de me cogites: me speres: me te oblectes: mecū
tota sis: meus fac sis postremo animus: quando ego
sum tuus. Hi mi forsitan paruā habet fidem: atq; ex
aliorꝫ animis nunc me iudicat. Ne istuc tam iniquo
B patiare animo. Munus nostrū ornato uerbis quoad
poteris. Ego rus ibo atq; ibi manebo. Eiciunda her-
C cle hæc est molicies animi. Mihi idulgeo nimis. Stat
sentētia. Dii boni quid morbi est: adeon hoīes imu-
tarier ex amore: ut nō cognoscas eundē eē. Dii imor
tales homini homo quid præstat. stulto intelligens
quid interest. Cōueni hodie hominē: sentū squalidū
ægrū pānis: annisq; obsitū. Quo redactus sum: oēs D
noti me atq; amici deserūt. Simul consiliū cū te ami
sisti. Oia habeo: nec quicq̃ habeo: nihil cum est: nihil E
desit mihi tamen. Hoc nouū est aucupiū. Est genus
hominū qui se primos eē omnium rerū uolunt nec
sunt: hos cōsector: simul quicqd dicant laudo rursū
si negāt laudo id quoq;: negat quis: nego: ait aio. po
stremo īperaui egomet mihi oia assentari: is quæst⁹
nunc est multo huberrimus. Scitum hercle hoiem.
Hic hoies prorsus ex stultis insanos facit. Ocium &
cibus quid facit alienus? Hic hoies frigent. Nebulo- F
nē hunc certū est eludere. Plurima salute parmeno-
nē summū suū impartit gnato. Vt ro hominē. Vt fal G
sus animo es. Omniū rerū uicissitudo est. Sine bidu
um hoc prætereat. Mihi nūc uno digitulo fores ape H
ris fortunatus: ne tu istas faxo calcib⁹ sæpe īsultabis
frustra. Nescio quid circūspectat. Illā ecōspectu emi I
si meo. O faciē pulchram deleo oēs dehinc mulieres
ex aio: tedet me quottidianarꝫ harꝫ formarꝫ. Nescio
hercle ego: neq; unde eā. neq; quorsū eā. ita ꝓrsus sū
oblit⁹ mei. Vtilitatē in ea re ego faciā ꝛ ut cognoscas
meā. Digna res est: ubi tu neruos intēdas tuos. Ha- K
ud similis est uirgo uirginū nostrarū. Noua figura
oris: color uerus: corpus soliduz & succiplenū: anni
sedecim: ac flos ipse. Mecū stomachabar modo: neq; L
quenq̃ hominē arbitror esse: cui magis bonæ fœlici
tates oēs aduersæ sint. Homo incuruus tremulus: la
biis dimissus: gemens. Conclamatū est. Duras par-
tes fratris prædicas. Faciā sedulo: ac dabo operā. Ad
erit una in unis ædibus: cibū nōnunq̃ capiet cum ea.
Dixti pulchre nunq̃ uidi meli⁹ consiliū dari. Garris
Intelligo. Non est profecto. Istæc in me cudetur fa
ba. Æras itidem fallā ut ab eis fallimur. Verū uide
ne post conferas in me culpā. Dii uortant bene. Se- M
rio triūphat: non tam ipso quidē dono q̃ abs te da-
tum est. Labore alieno magnā partā gloriā: uerbis
sæpe in se transmouet: qui habet salte3 qui in te est.
Regē elegantē narras. Homo est perpaucorꝫ homi
num. Lepus tute es & pulpamentū quæris. Facete:
lepide: laute ut nihil supra. Effertur imprimis hoc ꝓ
uerbiū. Par pari referto uerbū quod eam mordeat.
Mihi istuc in mentē non uenerat. Quod principiu3
orōni dedit aduenieēs. Perpulchra credo dona haud
nostris similia. Res īdicabit. Fac periculū in lrīs: fac
in palestris: in musicis: quæ liberꝫ scire æquū est: ado
lescentē solertē dabo. Quē ego esse infra hoies puto N
infimos oēs. Nō cōuenit una ire cum amica impa-
rorē in uia. Quid tibi ego multa dicā: domini simi-
lis es. Abi præcurre ut sint domi parata. Hoc sperat
se posse a me euellere. O capitulū lepidissimū. Rus
eo. Malam in rem hinc abi. Nunc mihi hoc negociū
cæteri dedere: ut illum quæram: ibo ad eum uisam si
domi est. Nequeo satis mirari: neq; cōiicere. Lubet
pri⁹ qd sit sciscitari. Quid gestio. aut qd lætus sum.
O festus dies hominis. Nemo est omnium quē ego
nunc magis cuperem uidere q̃ te. Noscis q̃ elegans

O ſpectator formarum ſim. Quid ex ea re tandẽ cape-
res cõmodi? Num parua cauſa eſt? aut parua rõ? Cõ
ſimilem luſerat iam olim ille ludũ. Dum hæc mecũ
reputo. templa cæli ſumma ſonitu cõcutit. Os tuũ
impudẽs uidere nimiũ uellem: quis eſſet ſtatus: fla-
bellum tenere te aſinũ tantũ. Perſtrepũt (ita ut fit)
domini ubi abſunt. Somnus uirginẽ opprimit. An
ego mihi occaſionẽ oſtentatã: tam breuem: tam op
tatã: tam inſperatã amitterẽ. Id faciebat retinendi il
P lius cauſa. Ad eam rem tẽpus nõ erat. Sibi putabat
Q adductum ante oculos æmulũ. Tẽdebat inde ad fu
gium. Vt primũ potuerit ſe illinc ſubducet ſcio. Dũ
rus eo: cœpi egomet mecũ inter uias: ita ut fit: ubi
quid in animo eſt moleſtiæ: aliã rem ex alia re cogi-
tare & omnia in peiorẽ partem. Nũc ſi detur mihi:
ut ego unguibus facile in oculos inuoluẽ uenefico.
R Neſcio quid profecto abſente me turbatũ eſt domi
Abi hinc quo dignus es cũ donis tuis tam illepidis.
S Quid iſtuc eſt rei. Vtinam ſic ſint qui male mihi uo-
lunt. Obſecro tã nefandũ facinus tu ne audiſti qdẽ.
Exi foras ſceleſte. O illud uide os ut ſibi diſtorſit car
nifex. Varia ueſte exornatus fuit: nunc tibi uidetur
T fœdus quia illam non habet. Eſt uetus: uietus: ueter
V noſus: ſenex: calore muſtellino. Hem quæ hæc eſt fa
bula: eo redigis me ut qd egerim egomet neſciam.
X O ſceleſtũ atq; audacẽ hominẽ. Etiam nunc credis in
dignis nos eſſe irriſas modis. Poſſum ne ego hodie
ex te exculpere uerum. Parmenonis tam ſcio eẽ hãc
Y tegnam: q̃ me uiuere. Tu pol ſi ſapit: quod ſcias ne-
ſcis. Hac re & te omni turba euolues: & illi gratũ fe-
Z ceris. Data mihi hercle uerba ſunt. Vicit me uinum
quod ego bibi. Neq; pes neq; mens ſatis ſuũ officiũ
aa facit. Sine cerere & libero friget uenus. Iãdudũ æta-
te lites factæ ſunt iter nos maximæ. Miror ubi ego
b huic anteuerterim. Credo equidẽ illum iam affatu-
rum eſſe. Si illam digito attigerit uno: illico oculi ef
cc fodiuntur. Vſq; adeo ego illius ferre poſſum inepti
as: & magnifica uerba. uerba dum ſint: uerum enim
dd dum ſi ad rem conferentur uapulabitur. Ad te atti-
net hæc omnis res. Educta eſt ita ut teq; illaq; dignũ
eſt. Nec expecto pro illa abs te quicq̃ precii. Nemo
eſt hominum qui metuat minus: atq; ita opus eſt.
Hoc cogitato qui cum res tibi eſt. Eſt minus potens
ee q̃ tu: minus notus: minus amicoꝝ hic habẽs. Tu qđ
ff cauere poſſis ſtultum eſt admittere. Opus eſt patro
no quem defenſorem paro. Hanccine ego ut contu
meliam tuam inſignem in me accipiam gnato: mo-
ri me ſatius eſt. Sequimini me primum ædes expu-
gnabo: uirginem eripiam: male mulctabo ipſam.
Vbi centurio eſt? manipulus furum. Ego ne impera
toris uirtutem noueram: & uim militum? ſine ſan-
guine hoc non poſſe fieri. Ego hic uero poſt princi
pia: inde omnibus ſignum dabo. Illuc eſt ſapere ut
hoſce inſtruxit ipſius ſibi loco cauit. tum ut pyrrhus
gg factitauit. Quam mox irruamus. Omnia cõſilia pri
hh us experiri q̃ armis ſapientem decet. Nunq̃ accedo
quin abs te abeam doctior. Faciã ut huius loci dieiq;
mei ſemper memineris. Miſeret tui me qui hunc tã
tum hominem facias inimicum tibi. Diminuã ego
caput tuum hodie: niſi abis. Os durũ. Noui ego in-
genium mulierũ: nolunt ubi tu uelis: ubi tu nolis cu
piunt ultro. Num tu iſtuc aperte dicturus es quic-
quid eſt? Ouem lupo cõmiſiſti. Diſpudet ſic mihi da kk
ta eſſe uerba. Credin te impune abiturum. Vnam
hanc noxam omitte: ſi aliam admiſero unq̃ occidito
Non meam ſæuitia ueritus es. Vix me contineo:
quin inuoluem in capillum. Miſſa hæc faciamus. nã
ſi ego dignus ſum hac contumelia maxime: at tu in-
dignus qui faceres mihi. Neq; quid nunc conſilii ca- ll
piam. Nunc dehinc ſpero æternam inter nos gratiã
fore. Sæpe ex huiuſmodi re quapiã: & ex malo prin
cipio magna familiaritas conflata eſt. Ego in eã par mm
tem accipio. Vnum hoc ſcito contumeliæ non me
feciſſe cauſa ſed amoris. Non adeo inhumano inge nn
nio ſum neq; tam imperitus ut quid amor ualeat ne
ſciam. Ab iſto cherea tibi cauendum intelligo. Nũc oo
ego in hac re mihi oro ue adiutor ſis. Ego me com- pp
mẽdo tuæ & cõmitto fidei & mihi patronum te cu-
pio. Vis ne interea dũ is uenit domi operiamur po-
tius q̃ hic ante hoſtium? Quam tu rem acturus obſe
cro es? Crede hoc meæ fidei. Moue te ocius. Nihil
promoues. Spero me habere qui hunc meo excru-
ciem modo. Reuiſo quidnam cherea hic rerum ge-
rit. Quantam & quãuerã laudem capiet parmeno.
Ea confeci ſine moleſtia ut potiretur: ſine ſumptu:
ſine diſpendio. Hoc ego mihi reputo palmariũ me qq
reperiſſe: quomodo adoleſcentulus meretricum in-
genia: & mores poſſet noſcere mature: & cũ cogno-
uerit perpetuo meretrices oderit: quæ dum foris
ſunt uidetur nihil mundius: nec magis compoſituꝫ
quicquã: nec magis elegans: quæ cum amatore ſuo
cum cœnauit liguriunt. harum uidere ingluuiem:
ſordes. inopiam: q̃ inhoneſte ſole ſint domi: atq; aui
dæ cibi: quo pacto ex iure externo panem atrum
uorent: noſce omnia hæc: ſalus eſt adoleſcentulis.
Ego pol te pro iſtis factis & dictis ulciſcar ſcelus: ut
ne impune in nos illuſeris. Colligauit primo eum
miſeris nodis. An non tibi hoc maximum eſt. Dicã
& ſi mihi magnum malum ſcio paratum. Neceſſe A
eſt huic ut ſubueniam. Tu iſti narrato ordine omne
ut factũ eſt. Ex meo propinquo rure hoc capio cõ-
modi neq; agri neq; urbis odiũ me unquã percipit.
ubi ſacietas cœpit fieri cõmuto locum. Saluũ te ad-
ueniſſe hære gaudeo. Quẽ præſtolare? Lingua hæ-
ret metu. Quid tu trepidas? Hoc primum arbitrari
id quod res eſt uelis: quicquid huius eſt factũ i culpa
non factuꝫ eſt mea. Oportuit rem prænarraſſe me.
Venit aliud ex alio malũ. Ne me ſpectes: me ĩpulſo- D
re hoc nõ facit. Omitte de te dicere. Iſtud quicquid
eſt primũ expedi. Audaciã meretricem ſpecta. num
quid eſt aliud mali damniue: quod non differis reli-
quum. non dubium eſt quin mihi magnum maluꝫ
ex hac re ſit. Nunquã pol hominem ſtultiorẽ uidi: E
nec uidebo. Non poteſt narrari quos ludos præbu-
erit intus. Callidum & diſertum credidi hominem. F
Quid illi credis animi tum fuiſſe. ita ne lepidum ti-
bi uiſum eſt ſcelus nos irridere. Nullus ſum. Qua
ſpe: quo conſilio huc imus. Thaidi medenda: & fa- G
ciã quod iubeat. O populares i & quis me uiuit ho-
die fortunatior. nemo Hercle quiſq̃. Nã in me pla-

ne dii potestatem omnẽ suam ostẽdere: cui tã subi
to tot contigerunt cõmoda. O parmeno mi: o mea
rum uoluptatum omnium inuentor: perfector: in
ceptor: scis ne in quib⁹ sim gaudiis? Fratri meo gau
H deo esse amorẽ omnẽ in tranquillo. Quid cõmemo
rem primũ: aut laudem maxime? illũ qui dedit mi
hi consiliũ ut facerẽ: an me qui ausus sum incipere:
an fortunã collaudẽ quæ gubernatrix fuit: quæ tot
res: tantas: oportunæ in unum conclusit diẽ. an mei
patris festiuitatẽ & facilitatẽ. O iuppiter serua obse
cro hæc bona nobis. Dii nostrã fidem: incredibilia
sunt parmeno modo quæ narrauit. Quãto minus
spei est: tanto magis amo. Perfice hoc precibus pre
cio: ut hæream in parte aliqua tandẽ apud thaidem
I siquidẽ si tibi collibuit est facile. Hoc si effeceris: qđ
uis donum a me & præmiũ optato id optatum fe
res. Si efficio: hoc postulo: ut mihi tua dom⁹ te præ
sente & absente pateat inuocato: & ut sit locus sem
per. Do fidẽ ita futurũ. Cur in his ego te cõspicio
K regionibus. Edico tibi: si te in platea offendero hac
post unq̃ peristi. Non cognosco genus uestrum tã
L superbum. Prius audite me paucis quod cum dixe
ro si placuerit facito te. Fatuus est insulsus: tardus:
stertit noctesq; dies. Vnum etiam uos oro: ut me in
uestrum gregem recipiatis. Satis diu iam hoc saxũ
uoluo. isti te ignorabant: sed postq̃ eis ostendi mo
res tuos & collaudaui: secundũ facta & uirtutes tu
as impetraui. Bene fecisti gratiam habeo maximã.
Nunq̃ etiam fui usq̃ quin me omnes amarint pluri
mum. Dixin ego uobis in hoc esse aticam eloquen
tiam. Nihil prætermissum est. Vos ualete & plaudi
te. Hæc ex Eunucho.

¶ Ex Heautontumerumenon Terentii elegantiæ & autoritates.

E cui uestrum sit mirũ: cur partes seni mi
hi poeta dederit quæ sunt adolescẽtium
id primũ dicã: deinde ueni quid eloquar.
M Nũc quãobrẽ has partes didicerim pau
cis dabo. Id esse factũ hic non negat. Arbitrium ue
N strum: & uestra existimatio ualebit. Causam hanc iu
stam esse: animũ inducite uestrũ: ut aliqua pars labo
ris minuatur mihi. Experimi in utranq; partẽ: inge
O nium quid possit meum. Exemplũ statuite in me.
Virtus tua me inducit: uicinitasq;: quã ego in proxi
ma parte amicitiæ puto facit: ut te audacter monẽ
P & consulẽ familiariter. Annos sexaginta nactus es:
aut plus eo coniicio: & tamen nullum remittis tem
pus laboris: neq; te respicis. Tantum ne ab re tua est
ocii tibi: aliena ut cures: eaq; quæ nihil ad te attinẽt.
homo sum humani nihil alienum puto. Sic est mi
Q hi usus: tibi ut opus est facto face. An cuiq̃ est usus
homini ut se cruciet. de te tantũ meruisti. Ne lachri
R ma: atq; istuc quicqd est. Fac me ut sciã: ne retice: ne
uerere crede inq̃ mihi aut cõsolãdo. Aut cõsilio aut
re adiuuabo te. Sine me: uacuum tempus ne quod
dem mihi laboris. Ah æquum non facis. Sic meritũ
S est meum. Hæc clam me omnia fecit. Vbi rem sciui
cæpi non humaniter: neq; ut animum decuit ægro
tum adolescentuli tractare: & uia peruulgata patrũ
quottidie accusabam. Erras si credis & me ignoras.

Ego te meum tantisper dici esse uolo. dum quod te
dignum est facies: sed si id nõ facis. ego quod me in
te dignum sit facere inuenero. Adeo res ad id redut
Clam me est profectus: mẽses tres abest. Ambo ac T
cusandi. Animi est prudentis signũ: & nõ instrẽnui.
Pro se quisq; sedulo faciebat: ut illã mihi lenirent mi V
seriam. Illa ætas magis ad hæc utenda idonea est. In
scripsi ilico ædes. Nec fas est ulla me uoluptate hic X
frui. Ingenio te esse in liberos leni puto: & illum ob
sequentẽ. Verum neq; tu illum satis noueras: neq; il
le te. Spero illum tibi saluũ esse affuturũ prope dieẽ
Cõmodum si est: dionysia hic sunt hodie: apud me
sis uolo. Quæso tandem aliquantulũ pati parce. Idẽ Y
absens facere te hoc uult filius. Lachrimas excussit
mihi miseret me eius. Quid crepuerunt fores? quis
nam egreditur? Sollicitudinem istam falsam: quæ te Z
excruciat mittas. Aduenientem e naui egredientem
ilico adduxi ad cœnã: nam mihi magna cum eo iam aa
indiesq; a pueritia fuit familiaritas. Voluntatẽ ma
gnam nuncias. Hanc læticiam nec opinãti: primus bb
obiiciam ei: atq; etiam nunc tempus est. Quid reli cc
qui est quin habeat: quæ quidem esse in homine di dd
cuntur bona parentes: patriam incolumẽ: amicos:
genus: cognatos: diuitias: atq; hæc proinde sunt: ut
illius animus est qui ea possidet: qui uti scit ei bona
sunt: ei qui non recte utitur mala. In metu esse hunc
illi est utile. Quem ferret si patrem non ferret suũ?
Hoc scitum est: periculum ex aliis facere: tibi quod
ex usu sit. Quam iniqui sunt patres in omnes adole ee
scentes iudices qui æquum esse censent: nos iã a pue ff
ris ilico nasci senes: neque illarum esse affines rerum
quas fert adolescentia. ex sua libidine moderant nos
nunc quæ est: non quæ olim fuit: mihi unq̃ si filius
erit: nõne ille facillime me utetur patre. Nam & co
gnoscendi & ignoscendi dabitur peccatis locus. Ha
ud scit quam mihi nunc surdo narrat fabulam. Is su gg
arum rerum satagit. Nihil esse mihi religio est dice
re. Si mihi secundæ res de amore meo essent: iamdu hh
dum scio uenissent internuncii. Concurrunt multæ
opiniones quæ mihi animum exaugeant: occasio: lo
cus: ætas. Ei nihil iam præter precium est dulce. Ne ii
scio quid profecto mihi animus præsagit mali. No
stin mores mulierum: dum moliuntur: dum conan kk
tur ãnus est. Abi tu illis obuiam propera: quid stas?
Veh misero mihi: quanta de spe decidi. Quæ res te
sollicitat? Nunc demum intelligo. Edes nostræ uix
capient scio: quid comedent? quid bibent? O iuppi
ter ubinam est fides. Ego propter te errans mea pa
tria careo demẽs. Nemo est miserior me. Hic de no
stris uerbis errat. Nam & uita est eadem: & animus
erga te idem ac fuit. Quottidianæ uitæ consuetudo ll
cuiusq; ingeniũ ut est declarat maxime. Obsecro ne mm
me in læticiã frustra coniicias. Magnũ est hoc signũ
dominã esse extra noxum: cum eius tam negligunt
itermcii. Caue ne falsam gratiã studeas inire. Quid nn
ait ubi me nominas. Præ gaudio (ita me dii amẽt)
ubi sũ nescio. Nõ fit sine piculo facinus magnũ &
memorabile. Mitte ista atq; ad rem redi. Vis amari: oo
uis potiri: tuum esse in potiendo periculum nõ uis:
aut stulte sapis. Si quidem id sapere est: uelis te id pp

quod non potest contingere. Aut hæc cuꝫ illis sunt
habenda. Aut illa cum his sunt amittenda. Orando
gg iam surdas aures reddidisti mihi. Longum est si tibi
narrem quãobrem id faciã. Nihil satis firmi uideo:
quãobrem accipere hũc mihi expediat metum. Ad
emptuꝫ tibi iam faxo omnem metum in aurẽ utrã
rr uis ociose ut dormias. Fruare dum licet. Nam nesci-
as eius sit põt posthac. Et me & meũ amorẽ & famã
ss permitto tibi. Tu es iudex: nequid accusandus sis ui
de. Ridiculum est te istuc admoner. Quasi istic mi-
nor res mea agatur q̃ tua. Hic siquid nobis aduersi
euenerit. tibi erũt parata uerba mihi uerbera. Qua-
propter hæc res neutiq̃ neglectui est mihi. In eum
iam res rediit locum. In tempore ueni: quod rerum
omnium est primum. Perdocta est probe. Vide ne
quid imprudẽs ruas. Patrem nouisti ad has res q̃ sit
A pspicax. Quãcito sunt consecutæ mulieres. Abeas si
sapis. Te laudo: te fortunatum iudico id cuꝫ studui-
sti: isti formæ ut mores cõsimiles forent. Nisi pspe-
ctum aliquid iterea nobis est: deserte uiuimus. Hoc
beneficio utriq; ab utrisq; deuincimini: ut nunq̃ ulla
amori uestro incidere possit calamitas. Me scio sem
per quidem fecisse sedulo: ut ex illi⁹ incõmodo: me-
um comparem cõmodum. Tu me sola reducem in
patriam facis. Me miseruꝫ non licere meo modo &
ingenio frui. O mi expectate clinia salue. Saluuꝫ ad
uenisse te gaudeo Vos duduꝫ expectat senex. Lucesc
B sit. Cur cesso pulsare hostium. Celem tam inspera-
tum gaudiuꝫ. Nam quantũ potero adiuuabo senẽ.
C Nos enim senes est æquũ senib⁹ obsequi. Diem adi-
mere ægritudinem hominibus constat. Nunciũ ap
porto tibi: cuius maxime te fieri participem cupis.
Valet atq; uiuit. Timet ne duricia tua illa antiqua ẽt
adaucta sit. Pessime in te consulis: si tam leui animo
D atq; uicto esse ostẽderis. Satis iam satis durus pater
fuit. Ah uæhemens in utranq; partem es nimis: aut
largitate nimia: aut parsimonia: in eandem fraudẽ
E ex hac atq; ex illa incides. Pitissando modo mihi qd
uini assumpsit. Vt me tuarum misertũ est miserarũ
fortunarum. Faciat quod lubet: sumat: consumat: p
dat decretum est pati: dum illũ modo habeã mecũ.
Illud permagni referre arbitror. Conferunt consi-
lia adolescentes. Hui quã fenestrã ad nequitiam pa-
F tefeceris. Deteriores sumus. Videris uerum atq; ita
ut res est dicere. Somnũ ego hac nocte oculis nõ ui-
di meis. Cedo manum dextram. Scin quid nunc te
facere uolo. Sirus est appræhẽdendus atq; adhortã
G dus mihi. Paululũ hoc negocii mihi obstat. Dii no-
stram fidem: ita comparatã esse hominum naturaꝫ
omnium aliena ut melius uideant & iudicent q̃ sua:
an eo fit: quia in re nostra aut gaudio sumus præpe
diti nimio: aut ægritudine. hic mihi nũc quãto plus
H sapit: q̃ egomet mihi. Dissolui me ocius operam ut
tibi darem. intendenda est in senem fallacia. Ille ser-
uus tardiusculus est: idcirco huic nostro tradita est
prouincia. Visa est in te (quod dici solet) aquilæ se-
nectus. Mulier commoda facta est: & quidem for-
ma luculenta. Habet patrem quendam auidum: mi
serum atq; aridum. Tibi timui male. Magnarum sæ
pe id remedium ægritudinum est. Iocon an serio il-
la dicat nescio. Ad senem aliquam fabricam fingit.
Facile equidem facere possuꝫ si iubeas: etenim quo
pacto id fieri soleat calleo. Non est mentiri meum.
Non usus ueniat spero. Nunq̃ commodius nunc q̃
herum audiui loqui. Quisnam a nobis egreditur fo I
ras. Quis istic mos ẽ. ita ne fieri oportet. Acta hæc
res est. Facis adeo indigne iniuriam illi qui non ab-
stineas manum. Nam quidem istæc contumelia est:
hominem amicum recipere ad te: atq; eius amicam
subagitare. Heri in conuiuio q̃ immodestus fuisti. K
Noui ego amantium animum: aduertunt grauiter
quæ non censeas. Mihi fides apud hunc est. Multa L
fert libido: ea facere prohibet tua præsentia. Ego de
me facio coniecturam. Nemo est meorum amico- M
rum hodie apud quem expromere omnia mea oc-
culta audeam: apud alium prohibet dignitas: apud
alium ipsius facti piget: ne ineptus: ne proteruus
uidear. Præcipio tibi hominis frugi & temperantis
fungaris officio. Neq; id iniuria quin mihi molestũ
Vin tu homini stulto mihi auscultare. Abi deambu-
latum. Dii te eradicent Sire: qui me istinc extrudis. N
Mihi minus minusq; obtemperat. Ex alio aliud inci
dit. Optata loquere. Nisi me animus fallit: hic pro-
fecto est anulus quem ego suspicor. Quid uult sibi
hæc oratio. Hic ego te interea operibor. Nescio qd O
tristis est: non temere est: metuo quid sit. Ne iste ma
gno iã conatu: magnas nugas dixerit. Vis me istuc P
tibi: et si incredibile est credere: credo. Nescio quid
peccati portat hec purgatio. Mihi maximopere es
interminatus. Tantam ne esse in animo inscitiam
decet. Si peccaui mihi Chreme feci insciẽs. Tot pec
cata in hac re ostendis. Quambene uero abs te pro-
spectum est. Satis est dum uiuat modo. Quid cum Q
istis agas. qui neq; ius neq; bonum: ac æquum sciũt:
melius peius: prosit ne: an obsit. nihil uident nisi qd
lubet. Peccam fateor nunc te obsecro: quanto tuus R
est animus grauior natu: tanto sit & ignoscentior ut
meæ stultitiæ iustitia tua sit aliquid præsidii. Plus
spei uideo q̃ uolo. Vt præter spem euenit. Quanti- S
mui male: ne nunc animo esses duro. Non licet ho- T
minẽ esse sæpe ita ut uult: si res nõ sinit. Nisi me ani
mus fallit: haud multum a me abierit infortunium
ita in angustũ oppido nunc meæ coguntur copiæ.
Crucior tantum bolum mihi esse ereptum tam su-
bito e faucibus meis. Quid agam aut quid commi-
niscar: ratio de integro ineunda est mihi. Nihil tam
difficile est quin quærendo inuestigari possit. Istud
tibi ex sententia tua obtigisse lætor. Cui æq; audisti V
commodius quicquã euenisse. Ego nunc non tam
meapte causa lætor: q̃ illius. Te scio honore quouis
dignum. Da te mihi uicissim. Amici quoq; res est ui
denda: in tuto ut collocetur. Fere deorum uitam ad
epti sumus. Frustra operã opinor sumo hãc. Quo
ore appellabo patrem. Quid dicam. quam causam
afferam. Recta uia narrat ordine omnem. Tu qui- Y
dem illum prodis plane. Huic equidem cõsilio pal-
mãdo. Tu fortasse de me qd fiat paruicuras: dũ illi Z
cõsulas. Quid si nũc cælũ ruat. Tergo pœnas pẽdet
Satis scite pmittit tibi. Argentũ cudo qd' tibi dem.
Dignuꝫ me putas quẽ illudas. Ne ille haud scit: hoc

aa paululũ lucri quantũ ei damni apportet? Tu nescis
id quod scis: si sapies. Ita medii ament: ut nunc me-
nedemi uice miseret me: tantũ aduenisse ad euȝ ma-
li. Te mihi ipm iãdudum optabã dari. Gloriari eue
bb nisse ex sentẽtia. Verũ est illud qđ dicũt: ius summũ
sæpe summa malitia est. Aliis si licet: tibi non licet.
Nulla est tam facilis res quin difficilis sit: quã inuitã
facias. I tu hinc quo dignus es: quia pene tua me ꝑ-
didit ꝑteruitas. Bono animo sis. Ludis fortasse me
cc Ipsa te experiebere. Quid stas lapis? Quã multa in-
iusta ac praua fiunt morib⁹. Multo oium nunc me
dd fortunatissimũ factũ puto eẽ gnate: cum te Itelligo
resipisse. Serua (quod in te est) filiũ & me: & familiã
Quæso quid hominis es? An ne oblitus es? Iter nos
quid sit dictũ. Quãta de spe decidi? Vah frustra igiẽ
sum gauisus miser. Ne ꝑpediem (ut istã reȝ uideo)
isti⁹ obsaturabere! Ego domi ero siqd me uoles. Te
ee sciente faciã qcquid egero! Ego me nõ tam astutũ.
neq ita ꝑspicacẽ esse id certe scio. Caudex. stipes. asi
nus. plumbe⁹. Exuperat eius astucia oia. Iam desine
deos cõgratulando obtũdere: Nihil credis intellige
re nisi idẽ dictũ sit cẽties. Vult⁹ quoq holum fingit
ff scelus. Magis si magis noris putas rẽ ita esse. Te mi
ror q alia tam plane scias: & ista ignoras. An dubiũ
id tibi est quemq̃ aĩo tam comi esse & leui putas: q se
uidẽte amicam patiaẽ corrũpi suã. Præ iracũdia nõ
sum apud me. Nõne hoc flagiciũ est: te aliis cõsiliũ
dare: foris sape. tibi nõ posse te auxilarier! Fac ut au
gg deat tibi credere: oĩa abs te potere & poscere. Quot
incõmoda tibi in hac re capies: nisi caues. Ita dictu
hh op⁹ est: si me uis saluũ eẽ. Id emirari te sim Iato. Hic
ii ita ut liberos est equũ dictis cõfutabiẽ. Ego si uiuo
ad eo exornatũ dabo: adeo depectũ: usq dũ uiuat:
meminerit sp: q sibi me ꝑ ridiculo: ac delectamẽto
puter. Nõ (ita medii amẽt) auderet facere hæc uni
kk uiduæ mulieri: q̃ in me fecit. Ita ne tãdẽ q̃so ẽ mene-
deme: ut pater tã in breui spacio oẽm de me eiecerit
animũ patris: qdnã ob facinus. qd ego tantũ sceleris
ll admisi miser: uulgo hoc faciũt adolescẽtes. Scio tibi
eẽ hoc graui⁹ multo ac durius cui fit: uerũ ego haud
minus ægre patior id: qui nescio: nec rõnẽ capio ni-
si q tibi ex aĩo beneuolo. Quicqd huius feci: tibi ꝑ-
spexi & stultitiæ tuæ: ubi te uidi esse animo omisso:
mm neq consulere in longitudinẽ. Quãtas turbas conci
ui insciens Emori cupio. Prius quæso disce qd sit ui-
uere: ubi scies: si disp licebit uita: tũ istæc utitor. Nec
nn tu arã tibi: neq ꝑcatorẽ paras. Itrides me in re tãta:
oo neq me quicq̃ cõsilio adiuuas. Non aberit longus.
Ego dicã quid mihi in mente est: tu diiudica. An tu
pp ob peccatũ hoc esse illũ iratũ putas? Matres oẽs filiis
in peccato adiutrices: auxilio I paterna iniuria solẽt
esse. Rem ꝑfer palam. Sat recte hoc mihi in mentẽ
uenit. Adolescens qui in minima spe situs erat: tam
facillime patris pacẽ in leges cõficiat suas. Senii no-
stro fidei nil habeo. Profecto nisi caues: aliquid gna
to cõficiet mali. Quõ tam ineptũ quicq̃ tibi uenire
in mentẽ mi uir potuerit? Oh iniquus est qui me ta-
A cere de re tãta postules. Istuc nostris inimicis sit. Tu
similis est ꝑbe: Si unq̃ ullum fuit tẽpus: cum ego uo
I uptati tibi fuerim: obsecro eius ut memineris. In-
opis nunc te miserescat mei. Obsecro te ne istuc in B
animũ inducas tuũ. Caue post hac si me amas: nunq̃
istuc uerbũ ex te audiã. Si me metuis mores caue in
re esse istos. Non sunt hæc parẽtis dicta. Non patiar
flagitiis tuis me infamẽ fieri. Pudet dicere hac præ- C
sente uerbum turpe. Quã ego nunc totus displiceo
mihi: pudet: neq q principiũ incipiã ad placandum
scio. Eniuero Chremes nimis grauiter cruciat adole
scentulũ: nimisq inhumanæ. Da ueniã chremes: si- D
ne te exoreȝ. Hæc dum incipias grauia sunt: dumq
ignores: ubi cognoris facilia. Ruffam ne illam uir- E
ginem dabis: cesiã: sparso ore: adunco naso non pos
sum pater. Siro ignoscas uolo: quæ mea causa fecit.
Hæc ex heautontumeromenõ. Sequiẽ ex Adelphe.

¶ Ex Adelphe Terẽtii elegantiæ incipiunt.

Vod illi maledictum uæhemens esse exi F
q stimant: eam laudem ducit maximã. Pro
fecto hoc uere dicunt homines. Si absis
uspiam: ut si ubi cesses: euenire ea satius
esse quæ in te uxor dicit: & quæ in animo cogitat ira
ta: q̃ illa quæ parentes propicii: uxor si cessas: aut te
amari: aut potare: aut animo obsequi: & tibi bene eẽ
soli: cum sibi sit male. Ego quia non redit filius: quæ
cogito? & quibus nunc solicitor rebus? ne aut ille al-
serit: aut uspiam ceciderit aut perfregerit aliquid.
Vah quenq̃ ne decet hominem instituere in animo: G
aut parare: q si carius q̃ ipse est sibi. Ego iam inde ab
adolescentia hanc clæmentem uitam urbanam: atq
ocium sectatus sum: & q isti fortunatum putãt uxo
rem nunq̃ habui: Nam qui mentiri aut fallere insue H
rit patrem: aut audebit: tanto magis audebit cæte-
ros. Pudore & libertate libero retinere satius eẽ cre- I
do q̃ metu. Hæc fratri mecum non cõueniunt: neq
placent. Nimium ipse durus est præter æquum &
bonum. Errat quidem longe mea sententia: qui im- K
perium credat grauius esse aut stabilius: ui q fit: q̃ il
lud quod amicicia adiũgitur. Hoc paternum est po
tius consuefacere filiũ sua sponte recte facere: q̃ alie
nõ metu: hoc qui nequit: fateatur se nescire impera-
re liberis. Quem neq pudet quicq̃: nec metuit quẽ-
q̃: neq legem putat se tenere ullam. In ore est omni
populo. Deniq si conferendum exemplum est. Tu
illum corrumpi sinis. Homine imperito nunq̃ qcq̃ L
iniustius est: qui nisi q ipse facit: nihil rectum putat
Hæc non sinit egestas facere nos. Tu nũc tibi id lau- M
di dicis: q tu fecisti inopia? iniurium est. Fac dũ pro-
tatem licet. Tu homo rediges me ad insaniã. Nõ est N
flagitium facere hoc adolescentulũ. Ah ausculta ne
me obtundas de hac re sæpius. Diis gratia. Pater eẽ
disce ab his qui uere sciunt. Natura tu illi pattes: cõ-
filiis ego. Curemus æquaȝ uterq partẽ: Si tibi istuc
placet: profundat: perdat: pereat: nihil ad me atti-
net. Sperabam iam deseruisse adolescentiam gau-
debam. Volo hominem conuenire si apud forum O
est. Nbsecro populares: ferte misero atque innocen
ti auxilium: subuenite inopi. Ociose clamas. Ne te P
ignarum fuisse dicas meorum morum: leno ego
sum. Crede hoc meum ius prosequar. Neque tu
uerbis solues unquam quod mihi in re malefeceris.
Iusiurandum dabitur: te esse indignum iniuria hac

Istuc uolo ipsum ego experiri. Quid tibi rei mecũ
Q est? Si molestus pergis esse: iam intro arripere: atq
R ubi usque ad necem operire loris. Omitte ista atque
ad rem redi. Leno sum fateor: & pernities cõmunis
S adolescẽtium: periturus sum pestis. Illuc queso: redi
quo cœpisti. Minime miror qui insanire occipiunt
T ex iniuria Cogito id quod res est. Nunquam uidi
iniquius certationẽ comperatam: quam hæc q̃ ho
die inter nos fuit: ego uapulando: ille uerberando:
V usque ambo defessi sumus. Adolescenti morẽ gestũ
oportuit Pecuniam in loco negligere: maximũ iter
X dum est lucrum. Hominum homo stultissime. Ego
spem precio non emo. Nunq̃ rẽ facies: ubi nescis in
escare hoies. Aius tibi pẽdet. Inieci scrupulum hoi:
scio te nõ eẽ usum añ hac amicicia mea: sedulo faciã:
abs te quis hoie cũ est opus bñficiũ accipe gaudeas.
Y Quid ego nũc te laudẽ: satis certe scio nunq̃ ita ma
gnifice qcq̃ dicã: id uirt⁹ quid exupet tua. O festũ ca
put: qui oia sibi postponẽda putauit eẽ pro meo cõ
modo maledicta: famã meũ amorẽ: & peccatũ in se
trãstulit. in tuto est ois res: omitte uero tristiciã tuã
Z Veror in os te laudare coram ne id assentãdi magis
gr̃a: q̃ q̃ gratũ habeã facere existimes. Age inepte:
quasi nõ morim⁹ nos iter nos. Stulticia est istæc nõ
pudor: tam ob paruulã rem pene ex patria recessis
aa se. Ego aũt iam transacta re cõuertam me domum
cum obsonio. Quæso quando bene successit: hilarẽ
nunc sumamus diẽ. Nunq̃ unũ itermittit diẽ qui sẽ
pueniat. Solus mearum miseriarum es remedium.
bb Ve misero mihi: tot res repẽte circũfallãt: unẽ emer
gi nõ possũ. uis. egestas. iniusticia solitudo. ĩfamia
Quẽ neq fides: neq iusiurãdũ: neq misericordia ul
cc la repsit neq reflexit. Hem me miserum uix sũ com
pos animi: ita ardeo iracũdia. Nihil est q̃ malim q̃ il
lã totã familiã mihi dari obuiã: ut ego irã hãc in oẽs
eos euomã oẽm dũ ægritudo hæc est recens: satis id
mihi habeã suppliciẽ dũ illos ulciscar modo. Sed ces
so herũ hoc malo ipartiri ppere. Mi geta aium reci
dd pe. Alienus est a nr̃a familia. Lachrimas omitte: ac
poti⁹ q̃ ad hanc rẽ opus est porro cõsule. Iã primũ
ee illũ alieno aio a nobis eẽ: res ipsa idicat. Peior res lo
co nõ põt eẽ: q̃ in quo nũc sita est. Hic de grege illo
ff est. Si me senserit eũ q̃ritare: nunq̃ dicit carnifex nõ
oñdã id me uelle. Oẽm rẽ modo tibi quo pacto ha
beret enarraui ordine: nil uidi quicq̃ læti⁹: Huic mã
gg des: siqd recte curatũ uelis. Est Hercle inepta (ne di
cã dolo) atq absurda. Istuc est sapere: nõ quod ante
pedes modo est uidere: sed ẽt illa quæ futura sunt p
spicere. Inepta lenitas patris: & facilitas praua. Fra
tris me qdẽ pudet pigetq. Nõ quia ades p̃sens dico
hoc. Est ille futilis ut somniũ. Sex totis mẽsib⁹ prius
hh olfeci q̃ ille. Vigilanciã tuã mihi narras. Vt quisq su
um filiũ suũ uult eẽ ita est. Adortus est iurgio fratrẽ
ii Flagicia facere te: & hæc te admittere decet indigna
generi tuo. Spero est similis maiorũ suorũ. Inspice
re tanq̃ in speculo uias hoium iubeo: atq ex aliis su
mere exẽplũ sibi. Hoc laudi est. hoc uitio dat. Non
kk ociũ est nunc mihi auscultandi: Pisces ex sentẽtia na
ll ctus sum. hi mihi ne corrumpant cautio est. Vt ho
mo est ita morẽ geras. Quid agas hic: ubi siqd bene

p̃cipias: nemo obtẽperet. Amicus nobis iam inde a
puero est: homo antiqua fide ac uirtute. Facinus in mm
dignũ quod narras. Nisi faciẽt quæ illos æquum est
haud si auferrẽt. In te spes ois nobis sita est: te solũ
habemus: tu es patronus: tu es pater. ille tibi mori
ens nos cõmẽdauit: si deseris nos tum pimus. Neq nn
boni neq liberalis functus officiũ uiri est. Nã hoc q
dem ferendũ aliquo mõ est: p̃suasit nox: amor: uinũ oo
adolescẽtia: humanũ est ubi sic factũ. Deferor dolo
rib⁹. Num illa pturit quæso. Fidẽ nunc uestrã iplo
rat quod uos cogit: ut id uoluntate impetret. Vna a
pueris paruuli sumus educati: una semper militiæ
& domi fuimus paupertatẽ una ptulimus grauem.
Fratrẽ cõueniamus: is qd̃ mihi dederit de hac re cõ pp
siliũ: id ego sequar. Tecũ hoc animo cogites. Quã
estis maxime potẽtes: diuites: fortunati: nobiles: tã
maxime nos æquo animo: æqua noscere oportet: si
uos uultis phiberi probos. Fient quæ fieri æquum qq
est omnia. Nimia illæc licẽtia profecto euadet in ali rr
quod magnũ malum. Ibo & requiram fratrem: ut
in eum hoc euomã. Bono animo fac sis: & ista q̃ po ss
tes fac cõsolare. Vt res gesta est narrabo ordine. Vti
nam quidem (quod cum salute eius fiat) ita se defa tt
tigarit uelim: ut triduo hoc perpetuo: prorsus ele
cto nequeat surgere. Hunc diem nimis cupio: ut cæ
pi perpetuum in leticia degere. Ego illius sensum
pulchre calleo. Cum feruet maxime tam placidum uu
q̃ ouem reddo. Homini illico lachrimæ cadũt quasi
puero præ gaudio. Lupus est i fabula. Hoc malum xx
infœlicitatis nequeo satis discernere nisi me credo
huic esse natum rei: ferẽdis miseriis: primus sentio
mala nostra: primus rescisco omnia: primus porro
enũcio: ægre solus siqd fero. is solus nescit oia. Non yy
puduit se uerberare hominem senẽ: quem ego mo
do puerum tãtillulum manibus meis gestaui. Lau
do patrissas: abi: uirũ te iudico. Ille continebit post
hac si sapiet manus. idẽ sensit te esse huic rei caput.
I sane: ego te exercebo hodie ut dignus es. Quod q A
dem erit bellissimum carpam: & ciatos sorbilãs pau B
latim hunc producam diem. Ego in hac re nihil re
perio: q̃obrem lauder tãtopere. Te nunq̃ aliter atq
es in animum induxi meum. Si ita æquum esse cen
ses: aut si ita opus est facto eamus. Dolore ac mise C
ria tabescit. Omnes quibus sunt res minus secunde:
magis sunt (nescio quomodo) suspiciosi ad cõtume
liam omnia accipiunt: magis ppter suam impoten
tiam se semp credũt negligi. Teipsum purgare ipis
corã placabilius est. Discrutior aio: hoccine de ipro
uiso mali mihi obiici tantum: ut neq quid de me fa
ciam neq quid agã certũ sit: membra metu debilia
sunt: animus timore obstupuit: pectore nihil cõsilii
queuit. Vah quomõ me ex hac uerba expeditã: tãta D
nũc suspicio de me incidit: neq ea imerito. Satis diu
dedisti uerba nobis: satis adhuc tua nos frustra est fi
des. Cessatum usq adhuc est: nũc porro expgiscere. E
Quid hic negocii huic est. Factũ nobis duriter: mise
ricorditerq: atq etiam (si est dicẽdũ magis aperte)
illiberaliter. Au sedere oportuit domi uirginẽ tam F
grãdẽ: O mi pater: ut me hoc delictũ admisisse i me
id mihi uehemẽter dolet: & me tui pudet. Nam in

genium noui tuũ liberale. Prodidisti te & illã quod
quidem in te fuit. Abi domũ ac deos compræcare.
G Dii me pater omnes oderint, ni magis te q̃ oculos
nunc amo meos. Defessus sum de tot ambulando:
ut sire te cum tua demonstratione falsa magn⁹ per-
dat iuppiter preptaui usq; omne opidũ. Noua capi
H talia. Si non ipsa re istuc dolet tibi simulare certe est
hominis. Mutare nunc cũ nequeo æquo animo fe-
ro. Ita uita est hominũ quasi cũ ludas tesseris. si illud
quod maxime opus est iactu non cadit: illud q̃ ceci-
dit forte id arte ut corrigas. Meretrix & materfami
I lias erit una in domo. Vt uideo tuã esse ineptiã fa-
K cturũ credo, ut habeas qui cũ cantites. Omitte tuã
istanc iracũdiam: atq; ita uti decet hilarẽ ac lubẽtem
fac te in nuptiis. Ego uos conueniã. post huc redeo.
L Vxor sine dote ueniet intus. psaltria est. dom⁹ sum-
ptuosa. adolescens luxu est perditus: senex delirans.
ipsa si cupiat salus, seruare prorsus hanc familiã nõ
poterit. Edepol sirisce te curasti molliter laute q̃ mu
nus administrasti tuũ. Tu iam uerba fundis hic sa-
M pientia. Exemplũ hominibus curarẽ ut esses. Sane
nollẽ hũc exitũ. An tibi mauis dispergi cerebrũ hic.
N Tandẽ reprime iracundiã atq; ad te redi. Rẽ ipsam
putem⁹. Nã uetus uerbũ hoc quid ẽ: cõmunia ami-
O corũ esse inter se omnia. Omnia hæc si uoles in anio
uere cogitare: & tibi & mihi & illis depresseris mole
P stiã. Multa in hoie signa insunt: e quibus coniectura
facile fit: duo cũ idem faciũt. sæpe ut possis dicere.
hoc licet facere impune huic: ille non licet. non q̃ dis
Q similis res sit: sed q̃ is qui facit est dissimilis. Ad oia
alia ætate sapius rectius. solũ unũ hoc uitiũ senectus
affert hoibus: attentiores sumus ad rem oẽs q̃ sat e.
q̃ illos sat ætas acuet. Da te hodie mihi exporrige
frontẽ. Ita tẽpus fert faciundũ est. Cras cũ prima lu
R ce hinc ibo. Hodie hilarẽ te mõ fac. Hilarẽ hunc su-
mamus diẽ. Nunq̃ ita quisq̃ bene subducta ratione
ad uitã fuit. quin res: ætas usus semp aliquid appor-
tet noui. aliquid moneat. ut illa quæ te scire credas:
nescias. & quæ tibi putaris prima: in experiundo re
S pudies. Re ipsa repperi. facilitate nihil esse homini
melius. neq; clæmentia. Ego ille agrestis. scæuus. tri
stis. parcus truculentus. tenax: duxi uxorẽ. contriui
in quærendo uitã atq; ætatẽ meã. Illi credunt consi-
T lia oia. Ego quoq; a meis me amari & magnipendi
postulo. hoc uerũ est & ipsa re experiere prope mo
dũ. Maximi precii esse te hominẽ iudicaui aio meo.
V Is mihi profecto est seruus spectatus satis cui domi
X nus curæ est. Medito eẽ affabilis. Te amo plus q̃ ho
sce oculos. Cur nõ uxorẽ quæso accersis. Dii tibi be-
ne faxint. cũ te uideo nostræ familiæ tam ex animo
bene factũ uelle. Ego uero iubeo & hac re. & aliis oi-
bus q̃ maxime unã facere nos familiã colere. adiu-
Y uare adiungere. Natu sum grandior. Quid tu afine
auscultas huic. Ego nouus maritus ãno demũ quin-
to & sexagesimo fiam atq; anũ decrepitã ducã. Qua
si hoc nõ fit maximũ. Et si hoc mihi prauũ. ineptũ.
absurdũ atq; alienũ a uita nostra uidetur. si uos tan-
Z topere istæc uultis fiat. Hegio est cognatus proxi-
mus. affinis nobis: pauper. bene nos facere ipsi ali-
quid decet. A gelli est hic suburbe paululũ: quod loci
tas foris: huic demus qui fruatur. Bene & sapienter
dixit dudum. uitiũ cõmune omniũ est: q̃ nimiũ ad
rem in senecta attenti sumus hanc maculã nos decet
effugere. Suo gladio hunc iugulabo. Ego quidẽ ho bb
die mea senẽtia iudico situm fieri esse æquũ liberũ.
Quodnã ob factum. Ego istos usq; a pueris curaui
ambos. sedulo docui. monui. bene præcepi semper
que potui oia. O lepidũ caput. Oibus gratiã habeo cc
& seorsum præterea tibi. A me argentũ quãti est su
mito. Dii tibi oro oẽs semper oia optata afferant.
Processisti hodie pulchre. Quæ res tam repẽte mo- dd
res mutauit tuos quod proluuiũ. quæ est ista subita
largitas. Quod isti facilẽ & festiuũ putant: id nõ fie
ri ex uera uita: neq; adeo ex æquo & bono. sed ex as-
sentãdo. indulgendo. & largiẽdo. Si id uultis q̃uos ee
potius ppter adolescẽtiã minus uidetis: magis ipẽ
se cupitis: consulitis parũ. hæc repræhendere & cor-
rigere me: & obsecundare in loco: ecce me habetis.
quod id faciã uobis. Sequuntur nunc ex hechira.

Ex Hechira Terentii elegantiæ & autoritates
sequuntur.

Cio dubiã fortunã esse. senicam. spe icer
ta. Certũ laborẽ mihi sustuli. Nunc tur- ff
ba nulla est ocium & silentiũ est: agendi
tempus nunc mihi datum est. Facite ue gg
stra autoritas: meæ autoritati fautrix adiutrixq; sit.
Is in tutelã meũ studiũ suũ: & se in uestrã cõmisit fi-
dem. Mea causa causam hanc accipite. Ego te sedulo hh
bacchis & moneo & hortor ne cuiusq̃ te misereat: qn
spolies. mutiles. laceres: quenq; nacta sis. Iniuriũ est ii
ulcisci aduersarios. aut qua uia te captent illi eodem
ipsos capi. Biennium perpetuũ misera illũ tuli. Cõ
mode finẽ statuisti oratiõi tuæ. Haud propterea te
rogo ut hoc proferã sed ut tacitus mecũ gaudeam.
Nunq̃ tam dices cõmode: ut tergũ meũ: tam in fidẽ
cõmittã. In quod me conieci malũ. Vt ad pauca re-
deam. Diebus sane pauculis post me solũ seducit fo
ras. Nolo ludibrio haberi. Maligna multo & magis kk
procax ilico facta est. Ilico it uisere eã. Proh deũ fidẽ
atq; hominũ. qd' hoc genus est. quæ cõiuratio hæc.
ut omnes mulieres eadẽ æq; studeant: neq; declina-
tã quicq̃ ab aliarũ ingenio ullã reperias: atq; adeo
uno animo oẽs socrus oderunt nurus: uiris esse ad-
uersas. æq; studiũ est: similis pertinacia est: i eodem
omnes mihi uidentur ludo doctæ ad maliciã: & ei si
ullus est ludo: magistram hanc certe scio. Me abs te ll
merito esse accusatũ postmodũ rescisces. Vt uos mi
hi domi eritis proinde ego ero fama foris. Iam pri
dem quidẽ audiui: cœpisse tui odiũ philomenã. Vi-
de q̃ imerito ægritudo hæc orit mihi. Ego uos solui mm
curis exteris. Tuos eẽ illi mores morbũ magis q̃ ul- nn
lam aliã rem arbitror. Ego & si scio: meũ ius esse: ut oo
cogem te quæ imperẽ facere: ego tamen patrio aio
uictus faciam ut tibi concedã: neq; tuæ libidini ad-
uersabor. Neq; adeo me clam est: q̃ esse eum ter latu
rum. Et benignitatẽ & diligentiã uestrã noui: quam pp
exhibetis erga filiã: & quæ dicis esse oia ut dicis ani-
mũ induco: & te hoc mihi cupio credere. Aliud for-
tasse aliis uitii est. ego sum animo leni nat⁹: nõ pos-
sum aduersari meis. Ne nos sumus mulieres æque qq

omnes inuisæ uiris propter paucas quæ omnes fa-
ciunt:dignæ ut uideamur malo. Ita me dii ament:
tt quod me accusat nunc uir sum extra noxam. Nõ fa-
cile est expurgatu. Ita animũ induxerunt. Nunq̃ se
cus habui illam:ac si ex me esset nata. Nos oẽs sum⁹
huiusmodi:quibus est aliunde aliquis obiect⁹ labos
omnẽ quod intra tempus est prius q̃ id rescitum sit
lucro est. Nunc aduentũ tuũ omnes scio reuertitu-
ros. Leuia sunt quæ tu pergrauia in animũ induxit
ss tuũ. Quid consolate me an quisquã gentiũ est æq;
miser. Matris ferre iniurias me pietas iubet. Pueri i
ter sese q̃ pro leuibus noxis iras gerunt:quia qui eos
tt gubernat animus:eũ infirmũ gerant: itidẽ ille mu-
lieres sunt ferme ut pueri leui sentẽtia:fortasse unũ
aliquod uerbũ inter eas iram concinerit. Trepidari
sentio & cursari rursum. Nescio quod magnũ malũ
profecto me celant. Inuisos nos omnes istis sentio.
uu Nã qui amat cui odio ipsius est: bis facere stulte di-
co laborẽ innanẽ ipsius capit : & illi molestiã affert.
A Diis gratias habeo:istoc uerbo animus mihi rediit:
B & cura ex corde excessit. Meliuscula ẽ. Nequeo mea
rum rer; initiũ ullũ inuenire idoneũ:unde exordiar
narrare. quæ nec oppinanti accidunt. Intro me cor
C ripui timidus. Extemplo eius morbũ cognoui. Nã
neq; ut celari posset:tẽpus spaciũ ullum dabat. Ad
genua accedit lachrimans misera. Hoc profecto sic
est ut puto omnibus:ut res sese dant:ita magni atq;
D humiles sumus. Cũ orata eius reminiscor : nequeo
quin conlachrimẽ miser. Quæ fors uel fortuna no-
bis te hodie obtulit. Si unq̃ erga te. aio me esse ami-
co sensisti:rogo id facias:quod in rem sit meã. Polli
citus sum:& seruare in eo certũ est quã dixi fidem.
E O fortuna ut nunq̃ es perpetuo bona. Aliquo mo-
F do mihi est hinc ablegãdus. Ain tu tibi hoc incõmo
G dum euenisse iter. Nõ uerbis dici potest tantũ q̃ re
H ipsa nauigare incõmodũ est. O fortunate nescis q̃d
mali præterieris:qui nunq̃ ingressus es mare. Nam
alias ut omittã miserias:unã hãc uide: dies triginta
aut plus eo I naui fui. tum interea semper mortẽ ex
pectabã miser:ita usq; aduorsa tẽpestate usi sumus.
I In arcẽ transcurso opus est. Cadauerosa facies. Nã
me parenti potius q̃ amori obsequi oportet. Bene
factum:te aduenisse adeo quod maximũ est saluũ ar
k ualidum. Homo uoluptati obsequens fuit dum ui-
xit:& qui sic sunt haud multũ hæredes iuuãt:sibi ue
ro hanc laudẽ relinquũt:uixit dum bene uixit. Tum
igitur nihil attulisti huc plus una sentẽtia. Impune
optare istuc licet. Omnẽ rem scio ut sit gesta adue-
niens audiui oia modo. Inuidos dii perdãt:qui hæc
L libenter nunciant. Ego me scio cauisse: ne ulla meri
to contumelia fieri a nobis posset. Si memorare hic
uelim q̃ fideli & benigno aio in illã & clæmenti fui:
uere possum in te ex ipsa re id magis uelim rescisce
M re. Haud inuito ad aures mihi sermo accessit tuus:
cũ te postputasse oẽs res pro parente intelligo. Vi-
N de ne ipulsus ire praue insistas Pãphile. Quibus iris
ipulsus nunc in illã iniquus sim:quæ nunq̃ quicq̃ er-
ga me emerita est. nã fuisse erga me miro ingenio
O expertus sum. Quia paululũ uobis accessit pecũiæ
sublati animi sunt. Audiuisse uocẽ pueri uisus est ua

gientis. Vxor se duxit foras. Credo:neq; adeo arbi-
trari patris est aliter. Amicã habere:id uitium nun- P
q̃ esse ego adolescentiæ:nã id oĩbus innatum est. Id
nunc res iudiciũ hæc facit. Dissimulare humanũ est.
Nunc tibi me certũ est cõtra gratiã referre:ut apud Q
me præmiũ positũ esse pietati scias. Nihil pol iam R
istæc res mihi uoluptatis ferunt: dum ætas tempus
tulit ꝑfuncta satis sum: satietas iã me tenet studior;
istor;:hæc nũc cura est mihi maxima:ut ne cui meæ
longinquitas ætatis obstet:mortẽ ne exoptet meã.
Hæc res nõ minus habet me male q̃ te. Istuc ẽ sape
re:qui ubicũq; opus sit animũ possis flectere. q̃d fa- S
ciundũ sit. Iam nos fabulæ sumus: senex atq; anus.
Nulla tibi hic iam consultatio est. Censente posse re T
perire ullã mulierẽ quæ careat culpa. an quia nõ de
linquũt uiri. Quæ hæc amicicia est. Enimuero ptor
sus iam tacere nequeo. In eandẽ uitã reuolutũ te de
nuo uideo esse. Plane hic diuinat. Dabo iusiurãdũ ni
hil esse istor;. Nõ hoc de nihilo est. Iã ea ætate sum:
ut mihi ignosci æquũ sit. Qui post factã iniuriã se V
expurget:parũ mihi prodest. Facilem. beniuolũ lin
gua tua iã me tibi reddidit. Nostra porro utere ami X
citia ut uoles. Reprimã me ne ægre ex me quicq̃ au
dias. Hoc te moneo unũ qualis sim amicus : aut q̃d Y
possim potius q̃ inimicus periculũ facias. Nihil me Z
apud tibi defieri patiar:quin q̃d opus sit benigne ꝑ
beatur. Cũ tu satura atq; ebria eris: puer ut satur sit
facito. Nostras mulieres suspectas fuisse falso nobis
reipsa inuenimus. Modo exple animũ. Scio meum aa
conspectũ his fore inuisum hodie. Nupta meretrici
hostis est a uiro ubi segregata est. Ne meam esse he
rus operam deputat parui precii. Ibi totũ desedi di bb
em. Tua quod nihil refert procontari desinas. Ho- cc
die quiescendi potestas haud data est mihi:ita cursi-
tando atq; ambulando totũ hunc cõtriui diẽ. Nam
memini (ab hinc menses decẽ fere) ad me nocte pri
ma cõfugere anhelantẽ domũ: sine comite:uini ple
num. Hæc tot propter me gaudia illi contigisse læ- dd
tor. Nunq̃ animũ quæsti gratia ad malas adducã ar-
tes. Ego dum illi licitum est usa sum benigno & le-
pido & comi. Multa ex quo fuerint cõmoda: eius i-
cõmoda æquũ ẽ ferre. Vide ut mihi hæc certa & cla ee
ra attuleris:ne me in breue hoc coniicias tẽpus:gau ff
dio hoc falso frui. Quis me est fortunatior. uenusta
tisq; adeo plenior. ego ne tibi pro hoc nuncio quid gg
donem nescio. Egon qui te ab horcho mortuũ me
raducere relucem feceris:sinam sine munere a me hh
abire. ah nimiũ me ingratum putas. O mea bachis ii
seruatrix mea:antiq̃ tuam adeo uenustatẽ obtines:
ut uoluptati obitus. sermo. aduentus tuus quocũq;
adueneris semper sit. Ac tu ecastor morẽ ãtiquum
atq; ingenium obtines:ut hominũ un⁹ homo te ui
uat nusq̃ quisq̃ blãdior. Nunq̃ ante hãc diem meis
oculis:eam quod nosse uideram:perliberalis uisa ẽ.
Benefactum & uolupe est. Hi quos par fuerat resci
scere sciunt:quos non autem scire est æquum : neq;
rescisscent neq; scient. Spero hanc rem esse euenturã
nobis ex sententia. Plus boni feci I prudens q̃ sciens kk
ante hunc diem unq̃. Sequuntur ex Phormione.
¶ Ex phormiõe Terẽ. elegãtiæ & autori. sequunt.

N medio iouis palmã esse positam: qui
ll artem musicã tractant. Maledictis si nõ
certasset audisset bene: quod ab ipso alla
mm tum est: sibi id esse relatũ putet. De illo
iam finẽ faciam mihi dicendi: peccandi de se cũ ipse
finẽ non facit. Nunquid uelim animum aduertite.
Amicus meus summus & popularis geta eri ad me
uenit (erant ei de ratiuncula iampridẽ apud me re-
liquum pauxillulũ numorꝝ) id ut conficerem: con-
feci. Quãniq; cõperatũ est: hi qui minus habent ut
nn semper aliquid addant diuitioribus. Quod ille un-
ciatim uix demenso suo: suũ defraudans geniũ com
parsit miser id illa uniuersũ arripiet: haud æstimans
oo quanto labore partũ. Hem lectũ est argentũ. Amo
te & non neglexisse habeo gratiam. Nunc sunt mo
res: adeo ad hoc res redũt: siquis reddit magna ha-
benda est gratia. Absis insciens: cuius tu fidẽ in pe-
cunia prospexeris uerere ei uerba credere: ubi quid
pp lucri est mihi te fallere. Is senẽ per epistolas pellexit
modo: non montes auri pollicens: sed plurima alia
qq cui tanta erat res. O regẽ me esse oportuit. Prouin-
ciam cœpisti durã. Seni fidelis dum sum scapulas p
rr didi. Nãq; inscitia ẽ aduersus stimulũ calces. Cœpi
his omnia facere. obsequi quæ uellent. Scisti uti fo-
ss ro. Hanc amare cœpit perdite: & aliud nihil nisi ocu
tt los pascebat. Paupertas mihi onus uisum & miserꝝ
uu & graue. Virgo pulchra: & quo magis diceres: nihil
aderat adiumenti ad pulchritudinem: capillus paſ-
sus. nudus pes. ipsa horrida. lachrimæ. uestitus tur-
pis. ut ni uis boni in ipsa esset forma hæc formam
extinguerent. Vnum hoc scio: quod fors feret fe-
xx remus æquo aĩo. In me oĩs spes mihi est. Quid rei
gerit. Quãmox ueniat: qui hanc mihi adimat cõsue
tudinẽ: Certe uita hæc expetenda optãdaq; est. Ita
plerîq; ingenio sumus oẽs: nostri nosmet pœnitet.
yy Subito tanta te ĩpendent mala: quæ neq; uti diuitẽ
scio: nec quõ me inde extraham. Non potest cælari
zz diutius nostra iam audacia. Hæc si non prouidẽtur
astu: me aut herũ pessundabunt. Quidnã ille cõmo
tus aduenit. Tẽporis mihi punctũ ad hanc rem est.
Quid illud mali ẽ. Quod eius remediũ inueniã ira-
cundiæ lobuar ne. incendã. taceã. instigẽ. purgẽ. me
A laterẽ lauem. Heu me miserũ tum mihi paueo: tum
antipho me cruciat aĩo: me eius miseret: ei nunc ti-
B meo. Hinc me coniiciã protinus in pedes. Vbinam
eũ reperiã. aut qua quærere insistã uia. Nescio quod
magnũ hoc nuncio expecto malũ. Satis pro impe
rio quisquis es locutus es. uno id si potes uerbo ex
C pedi. Fortes fortuna adiuuat. Nõ sum apud me. Si
senserit te timidũ pater eẽ: arbitrabitur cõmeruisse
D culpã. Cũ hoc nõ possum illud minꝰ possem. Quid
conterimus operã frustra. Istuc serua: uerbũ uerbo.
par pari ut respondeas. Nunc prior addito tu: ego
E in insidiis hic ero succenturiatus siquid deficies. Ita
nec tandẽ uxorẽ duxit in iussu meo: nec meũ impe-
rium: age mitto imperiũ non simultatẽ meã uereri.
A saltẽ non pudere debuit. O facinus audax. Sciẽtem
& tacitũ causam aduersariis tradere: etiã ne id lex co
egit. Incertũ est quid agã: quia præter spẽ atq; incre
dibile mihi hoc obtigit: ita sum irritatus: animũ ut

nequeã ad cogitandũ instituere. Quãobrẽ oẽs cũ
secundæ sunt res: tum maxime meditari secũ opor-
tet: quo pacto aduersam ærũnam ferant. pericula.
exilia. dãna. peregre rediẽs semper cogitas: aut filii
peccatũ: aut uxoris mortẽ: aut morbũ filiæ: cõmu-
nia hæc fieri posse. ut nequid sit animo nouũ. quic-
quid præter spẽ eueniat. id oẽ deputare esse in lu
cro. Satis oĩa ex sententia. Sua ut sciat culpa leuẽ pa B
trẽ illũ factũ me esse acerrimũ. Atqui nihil fecit qđ
succẽseas. Omnia similia congruunt. Vnũ cũ noris C
omnes noris. Probe horꝝ facta ĩprudẽs depinxit se
nex. Iudices sæpe propter inuidiã adimũt diuiti: aut
propter misericordiã addunt pauperi. Ni nossem
causam crederẽ hunc uera loqui. An quisq̃ iudex est:
qui possit noscere tua iusta: ubi tute uerbũ nõ respõ
deas: ita ut ille fecit. Functus est adolescẽtuli officiũ
liberalis postq̃ ad iudices uentũ ẽ: nõ potuit cogita-
ta proloqui: ita eũ timidũ obstupefecit pudor. Sal- D
ue columẽ nostræ familiæ: cui cõmendaui filiũ hinc
abiens meũ. Seruũ hominẽ causas leges orare non
finunt. neq; testimonii dictio est. Nil est dictu facili E
us. Hoc periculũ tibi oẽ est exedendũ: accingere.
In me omnẽ irã deriuẽ patris. Vereor ne hæc forti F
tudo in neruũ erũpat deniq;. Iam pedũ uisa est uia.
Quot me cẽses hoĩes iam deuerberasse usq; ad necẽ. G
Nõ rete accipitri tenditur neq; miluo qui maleficiũ
nobis: illis qui nihil faciunt tenditur: quia enim in il
lis est fructus: in istis opera luditur: aliis alicunde ẽ
periculũ: unde aliquid abradi potest: mihi sciunt ni-
hil esse. Alere nolunt hominẽ edacẽ: & sapiunt qui-
dẽ mea sententia pro maleficio si beneficiũ summũ
nolunt reddere. Non potest satis pro merito tibi re H
ferri gratia ab illo. An parũ fit te ad simbolũ uenire I
unctũ: atq; lautũ e balneis: ociosum ab aĩo cũ pater-
familias & cura & sumptu assumiẽ: dum tibi fit qđ
placeat: ille urgetur: tu rides: prior bibas. prior decũ
bas. cœna dubia apponiẽ ubi tu quid dubitas sumas
potissimũ hæc cũ ratione ineas q̃ sint suauia: & q̃ ca
ra sint ei qui præbeat. Nũ tu habeas hũc plene præ-
sentẽ deũ: unde nemo satis pro merito regi gratiã
refert. Prima coitio est acerrima. Egens relicta ẽ mi
seria: ignoratur parens negligitur ipsa. Vnde quid K
auaritia faciat. Is est bonorꝝ extortor: legũ tortor.
tibi absenti. te indignas. seq; dignas cõtumelias nũ
q̃ cessauit dicere hodie. Primũ abs te hoc bõa uenia L
expecto. ut mihi respondeas. Expiscare quasi nõ no
sces. Redige in memoriã. Memoriter progeniẽ ue
stram usq; ab auo atq; atauo proferens. Dilucide ex
pediui quibus me oportuit iudicibus. Eius non po
test de stultitia dici ut iustũ est. Haud desinã donec M
perfecero hoc. Quod est ferẽdũ feras. Satis iam uer N
borꝝ est. Quot hoĩes tot sentẽtiæ: suus cuiq; mos ẽ:
mihi nõ uidetur quod sit factũ legibus rescindi pos-
se. Incertior sum multo q̃ dudũ: percontatũ ibo ad
portũ quoad se recipiat. Alios credidisti tuam rem
magis q̃ te animaduersuros. Spes opesq; sunt in te O
uno omnes sitæ. Nihil fecit noui. Confutauit uer-
bis admodũ iratũ patrẽ. Sic habẽt principia sese ut
dico: adhuc tranquilla res est. Aiebat de eius cõsilio
se uelle facere quod ad hanc rem attinet. Etenim te- P

totus friget me eneca. Delirat miſer timore. Non
opus eſt dicto. Mi homo: dii melius duint. Proh dii
immortales: facinus indignum & malum: de hoc
E actum eſt. An quicq̄ hodie eſt factum indignius q̄
mihi. Te appello. Ego eſſe in hac re culpā meritam
nō nego: ſed ea quæ ſit ignoſcēda. Verba fiunt mor
tuo. Nam neq; negligentia tua: neque odio id fecit.
F Fere ab hinc annos quindecim: ea mortem obiit:
E medio abiit qui fuit in re hac ſcrupulus. Oro ut
alia facta ſunt tuæ: æquo animo hæc feras. Cupio
in hac re iam defungier. Sane iam ſupplicii ſatis eſt
mihi. Habet hæc ei quod dum uiuat uſq; ad aurem
G obganiat. Quid ego nunc ea cōmemorē ſigillatim
qualis in iſtum hunc fuerim? Iam quando accuſan-
do fieri infectum non poteſt: ignoſce. orat. confite
tur. purgat. quiduis amplius. Quo illū ore obiur-
gabis reſpōde mihi. Eius iudicio permitto omnia.
Pulchre diſcedo & probe & præter ſpē. Ego ecaſtor
poſthac tibi quod potero: & quæ uoles faciā & dicā.
Et hactenus princeps illuſtriſſime: & pater reueren
diſſime ſpero feci⁹: feci inquā maxime rem tibi ſcio
gratiſſimā: quandoquidē Terentiū tuū comicū: cu-
ius tu totū uolumen in uentre tuo habes: cū ex ore
tuo ſedulo ſermo redolet Terentianus: ſic tibi per
ſuas elegantias: & peculiares ſermones dederim ab-
ſolutū: non quidē meo ex ingenio. ſed ex tua magis
induſtria & arte: quā mihi dum ſimul ageremus: pro
tua imenſa humanitate atq; clæmentia oſtendiſti.
Nunc igitur ex ordine plautinas q̄ breuiter accipe di
cendi cōmoditates.

Plauti Comici elegantiæ & autoritates. Et pri-
mo ex Amphitrione.

Estat nunc princeps illuſtriſſime. & pater
reuerendiſſime: q̄ breuiſſime plautinas ui-
dere elocutiones: autoritates dico: non fa-
miliares & quottidianos ſermones: ut ſupra in Te-
rentio egimus: quādoquidē in longū noſtra nimiū
flueret diſpoſitio. Et primo ex comediis apud nos
H uſitatis: & quidē ex amphitrione in hunc modū in-
cipiunt autoritates. Iuſta ab iniuſtis impetrare non
decet: iuſta autem ab iniuſtis petere inſipientia eſt:
quippe illi iniqui ius ignorant neq; tenent. Nunc iā
nunc animū ad ea quæ loquor aduortite. Virtute di
xit uictores iuppiter innuere: non ambitione neq;
perfidia: qui minus eadē hiſtirioni ſit lex quæ ſūmo
K uiro. uirtute ambire oportet non fautoribus. Sat
habet fautorū ſemper qui recte facit: ſi illis fides eſt
quibus eſt res in manu. Opulento homini ſeruitus
dura eſt: Facit ille quod uulgo haud ſolent: ut quid
L ſe dignū ſit ſciat. Olet quidem homo mala ſuo. Vbi
ſūmus iperator non adeſt ad exercitū: citius quod
M non facto eſt uſus ſit q̄ quod facto eſt opus. Nimis
ſcitus hic eſt ſicophanta. Miſerrima iſtæc miſeria eſt
ſeruo bono: apud herum qui uerba loquitur: ſi id ui
uerū uincit. Ita diis eſt placitū uoluptati ut meror
N comes conſequatur. Virtus præmiū eſt optimum:
uirtus omnibus rebus anteit: profecto libertas: ſa-
lus. uita. res: & parentes: patria. & prognati tutan-
tur ſeruantur: uirtus omnia in ſe habet: oīa adſunt
bona quē penes eſt uirtus. Haud æquū facit: qui qđ
didicit id dediſcit. Quæ non deliquit decet audacem O
eſſe confidenter pro ſe & proterue loqui. Non ego P
mihi illā dotem duco eſſe: quæ dos dicitur: ſed pudi
citiā & pudorē. & ſedatum cupidinē deū metū parē
tum amorē. & cognatū concordiā. tibi morigera.
Siquid dictū eſt per iocū: non æquū eſt id te ſerio p- Q
uortier. Nā in hominū ætate multa eueniunt huiuſ R
modi capiunt uoluptates: capiunt rurſum miſerias
iræ interueniunt redeunt rurſum in gratiā: uerū iræ
ſi quæ forte eueniūt huiuſmodi: inter quos rurſum
ſi reuentū in gratia eſt: bis tanto amici ſunt inter ſe
q̄ prius. Ita ſeruū par uidetur frugi ſeſe inſtituere: S
proinde ut heri ſit ipſe: item ſi uultu & uultū com-
pater: triſtis ſit triſtes ſi fuerint: hilares ſi gaudeant.
Amat. ſapit. recte facit animo quādo obſequit̄ ſuo.
Sequuntur ex Aſinaria.

Ex Aſinaria Plauti elegantiæ & autoritates
ſequuntur.

Agis percipimus lingua dici: q̄ factis fo
re. Nā neq; fictū uſquā: nec pictum neq; T
ſcriptū in poematis: ubi lena bene agat
cum quiquā amante quæ frugi eſſe uult.
Non tu ſcis: quæ amanti parcet: eadē ſibi parcet pa-
rum: quaſi piſcis itidē eſt amator lenæ: nequā eſt ni-
ſi recēs: is habet ſuccū: is ſuauitatē: cū quouis pacto
condias. Non tu ſcis: lenarū quæſtus aucupii ſimilli
mus eſt. Auceps quando concinauit areā: effudit ci-
bum: aues aſſueſcunt (neceſſe eſt facere ſumptū qui
quærit lucrū) Sepæ edunt: ſemel ſi ſunt captæ: rem V
ſoluunt aucupi. Itidē hoc apud lenas: ædes area eſt:
auceps lena eſca eſt meretrix: lectus illex eſt: amato-
res aues: bene ſalutando conſueſcūt cōpellando blā
ditur oſculādo. oratione. uinula. uenuſtula. ſi papil-
lam pertractabit haud ē ab re aucupis. Suauium ſi
ſumpſerit ſūmere eū licet ſine retibus. Eadē nos diſci X
plina utimur: ſemper oculatæ ſunt manus noſtræ
credūt quod uidēt. Portitorū ſimillimæ ſunt ianuæ Y
lenoniæ. ſi affers tum patent: ſi non eſt quod des nō
patent. Pro monſtro eſt quando qui ſudat tremit. Z
Hem iſta uirtus eſt: quādo uſu eſt qui malū fert for
titer: fortiter malū qui patitur: idē poſt patit̄ bonū.
Non decet ſuperbū hoīem eſſe ſeruū. Lupus eſt hō aa bb
homini nō hō: cū qualis ſit non nouit. Satis dicacu-
la eſt amatrix. Lingua poſcit: corpus quærit: anim⁹
orat: res monet. Vt miſer eſt homo qui amat: Imo cc
uero qui pendet multo eū miſerior. Circūſiſtamus
herū: alter hinc: hinc alter. Dii te ſeruaſſint ſemp: cu
ſtos herilis: decus populi: theſaurus copiarū: ſalus in-
terioris corporis. amoriſq; iperator. Vt cōſuere ho dd
mines. ſalus fruſtratur & fortūa. Decet uerecūdum
eſſe adoleſcentē. Hæc ex Aſinaria. Sequuntur ex Co
media de duobus captiuis.

Ex duobus captiuis Plauti elegātiæ & autorita.

Iber captiuus animus feræ conſimilis ē: ee
ſemel fugiendi ſi data eſt occaſio. ſatis eſt
nunq̄ poſt illa poſſis prædere: omnes p
fecto liberi lubētius ſumus q̄ ſeruimus.
Seſe omnes amāt. Tum deniq; homines noſtra in- ff
telligimus bona: cum quæ in poteſtate habuimus
ea amiſimus. Laudo malum cum amici tuum ducis

gg malum. Vt sæpe summa ingenia in occulto latent.
hh Dii imortales id uoluere uos: hãc ærũnam exequi:
decet id pati æquo animo: si id facietis leuior labos
erit: domi fuistis credo liberi. nunc seruitus si eue
nit: ei morigerari mos est bonus: eamq & herili im
perio ingeniis uestris leuẽ reddere. Indigna digna
habenda sunt herus quæ facit. In re mala animo si
ii bono utare adiuuat. Doli non doli sunt: ni astu co-
kk las: sed malum maximum si id palam prouenit. Nã
ll fere maxima pars morem hunc homines habent:
quod sibi uolũt dum id impetrant boni sunt: sed id
ubi iam penes sese habent: ex bonis pessimi & frau-
mm dulẽtissimi sunt. Qui cauet ne decipiatur uix cauet:
cum etiam cauet: etiam cũ cauisse ratus est: sæpe is
nn cautor captus est. Sed uiden fortuna humana fin-
git artatq ut lubet: me qui liber fueram seruũ fecit:
ex summo in infimũ: qui iperare insueuerã nunc alterius
B imperio obsequor. Est profecto deus qui quæ nos
gerimus audit uidetq: is uti tu me hic habueris: p-
inde illũ illic curauerit benemerenti bene profuerit
C malemerenti par erit. Quã tu filiũ tuũ: tam me pa-
ter meus desiderat. Non ego omnino lucrũ omne
esse utile homini existimo: est etiã ubi profecto dã-
nũ præstet facere q̃ lucrũ. Odi ego aurũ multa mul
D tis sæpe persuasit perperã. Nunc huc animaduerte:
ut ea quæ sentio pariter scias. Fac fidelis sis fideli: ca
ue fidẽ fluxã geras. Pater scio faciet: quæ illũ facere
E oportet omnia. Miser homo est qui ipse sibi quod
edit quærit: & id ægre inuenit: sed ille miserior: qui
& ægre quærit & nihil inuenit. Ille miserrimus qui
cũ esse cupit: quod edat nõ habet. Nam hercle huic
ego diei si liceat oculos effodiã lubens: ita maligni-
tate onerauit oẽs mortales mihi. Quid est suauius q̃
bene rẽ gerere bono publico: sicut ego feci. Est mise
rorũ ut male uolentes sint atq inuideant ut bonis.
F Decet innocentem seruum atq innoxiũ confiden-
tem esse: suum apud herũ potissimũ. Qui per uirtu
tem peritat non interit. Satur homo st: habet profe
cto in uentre confidentiam. Mos est obliuisci homi
nibus: neque nouisse cuius nihil sit facienda grata.
Qui pudicitiæ esse uultis præmium plausum date.
Sequitur Comœdia Curculio.

¶ Ex Curculione Plauti elegantiæ & autoritates
sequuntur.

Ta tuũ conferto amare semper si sapis:
ne id quod ames populi si sciant tibi sit p
G bro. Semp curato ne sis intestabilis: qd
H amas ama testibus præsentibus. Magnũ
I inceptas: si id expectas quod nusq̃ est. Nemo prohi
bet ne uetat quin quod palã est uenale: si argentum
est emas. Nemo ire quenq̃ publica prohibet uia: dũ
ne per fundum septũ facias semitam dum te te absti
neas nupta. uidua. uirgine. iuuentute. & pueris libe
k ris ama quod lubet. Semper tu scito flamma fumo
est proxima: fumo comburi nihil potest. flãma po
L test. Qui e nuce nucleum esse uult frangit nucẽ: qui
uult cubare pangit saltẽ suauiũ. Edepol qui amat: si
eget. misera adficitur ærũna. Ipsus se excruciat: qui
homo quod amat uidet: nec potitur dum licet. Bo-
num est pauxillũ amare sane insane nõ bonũ est: ue

rum totũ insanum amare. Male mereri de imerente
inscitia est. Nulli est homini perpetuũ bonũ. Noli M
amabo uerberare lapidẽ. ne perdas manũ. Facile mi
serũ irridere. Qui homo maturæ quæsiuit pecuniã:
nisi eã mature parsit: mature esurit. Qui monet q̃si
adiuuat. Item genus est lenonũ inter hoies meo q- N
dem alo ut muscæ culices: pedesq pulicesq odio &
malo & molestiæ bono usui estis nulli: nec uobiscũ
quisq̃ in foro frugi consistere audet. qui consistit cul
pant eũ. conspuitur. uituperat. eũ rem fidẽq perde
re tamẽsi nihil fecit aiunt. edepol lenones meo aio
nouisti lepide. Indignis si male dicit: maledictũ id
esse dico: uerũ si dignis dicitur benedictũ est meo q
dem animo. Quoi homini dii ppicii sunt lucrũ ei p O
fecto obiiciunt. Nunc rei diuinæ operã dabo: certũ
sit bene me curare. Antiquom poetã audiui scripsis-
se in tragœdia: mulieres duas peiores esse q̃ una: res
ita est. Non male creditur: qui nunq̃ redduntur: sed
prorsum perit. Sequitur ex Cassina.

¶ Ex Cassina Plauti elegantiæ & autoritates
sequuntur.

Vi utuntur uino uetere sapientes puto: P
& qui libenter ueteres spectant fabulas:
antiqua opera & uerba cũ nobis placent:
æquum est placere ante ueteres fabulas.
Nã huc nouæ quæ prodeunt comœdiæ multo sunt Q
nequiores. Peculii probã nihil habere addecet clam R
uiro: tum & quæ habet partũ ei haud cõmodi est qn
uiro aut subtrahat: aut stupro inuenerit: hoc uiri cẽ
seo oẽ esse quicquid tuũ est. Neq falsum: neq suaue S
esse põt quicq̃: ubi amor non admiscef: nã ubi amor
condimentũ ingerit: cuius placitũq credo: fel quod
amarũ est id mel faciet: id hoiem ex tristi lepidũ &
lenẽ. Proh bone frugi hominẽ iampridẽ te esse arbi T
tror. Stultitia est ei te esse tristẽ: cuius potestas plus
ualet: sed nihil est me cupere factũ: nisi tu factis adiu
uas. Non matronarũ par est officiũ sed meretricum V
uiris alienis sub blandiri. Nec pol ego olimpie: neq X
usquã ludos tam festinos fieri credo: q̃ hic intus siũt
ludi ludificabiles: oẽs festinant intus totis edibus: se
nex in culina clamat: hortat coquos quin agitis ho-
die: quin datis: si quid datis properate cœnã iam eẽ
coctam opto: uillicus aũt cum corona candide uesti
tus lauteq exornatusq ambulat: illæ autẽ in cubicu
lum armigerũ ornant: quẽ dant pro cassina nuptũ.
Age tibicen: dum illã educunt huc nouã nuptam fo Y
ras: suaui cantu concelebra omnẽ hãc plateã. Quid Z
nunc tãdiu intus remoratur. Dii me cupiunt serua-
tum: crepuit hostium: exitur foras. Sensim supera
tolle limẽ pedes noua nupta: sospes iter incipe hoc
ut uiro tuo semper sis superstes: ut uincasq uirũ: nu
trixq sies: superetq tuũ iperiũ: uir te uestiat: tu uirũ
dispolies: & diu ut uiro subdola sis obsecro memen
to. Neq quo fugiã. neq ubi lateam. neq hoc dede-
cus quo modo celem scio. ita nunc pudeo: atque ita
nunc paueo: atq ita irridiculo sum us amabo. Ama aa
bo mea uxorcula. cur uitum tuũ sic me spernis. Le-
pidiorem uxorem nemo quisquam q̃ ego habeo.
Sequuntur ex Comœdia Cistellaria.

¶ Ex Cistellaria Plauti elegantiæ & autoritates.

bb Mor & melle & felle est foecundissimus
gustu dat dulce.amarę ad satietatem usq́
cc agerit. Matronæ magis conducibile est
istud:unũ amare:& cũ eo ætatem exige-
re cui nupta semel est:uerũ enim meretrix fortuna-
ti est oppidi simillima:non potest suã rem optinere
sola sine multis uiris. Immundas fortunas æquum
dd est squalorẽ sequi. Nihil est perpetuũ datuʒ. Aures
obtundo tuas. Libera uti lingua collibituʒ est mihi.
Tacere nequeo:quod tacito usus est. Multiloqua est
hæc anus. Meminisse ego hanc rem uos uolo: ego
ee abeo domũ. Decimo post mẽse exacto peperit. Edu
cauit eã sibi pro filia bene ac pudice. Illico huc cõmi
grauit. Bene ualete:& uincite uirtute uera quæ feci
stis ante hac: seruate uestros socios ueteres & nõ id.
ff Qui omnes homines supero atq́ ante eo:cruciabi-
litatibus animi:iactor crucior. agitor. stimulor. uer
sor in amoris rota miser. exanimor feror. differor
distrahor. diripior ita nullã mentẽ animi habeo:ubi
sum ibi non sum:ubi non sum ibi est animus:ita mi
hi omnia ingenia sunt quod lubet non lubet iam id
cõtinuo: ita me amor lassũ ai ludificat fugat agit ap
petit raptat. retinet:iactat. largiẽ qđ dat nõ dat. de-
ludit mõ. qđ suasit dissuasit:qđ dissuasit: id ostẽtat.
gg Estne hoc miserę memoratu. Neq́ nos factiõe tãta:
quanta tu sumus:neq́ opes nostræ tam sunt ualidæ
q̃ tuæ. Quodcunque optes tibi uelim contingere.
hh Quod dedi datum non uellẽ quod reliquũ est non
ii dabo. Scis iam dudũ oẽm meã sententiã: satin istuc
tibi in corde est certũ. Quis hic est qui recta platea
cursum huc ostendit suũ. Cor salit. Audire expetit
ut res gesta sit. Seruate dii me obsecro. Mecũ elocu-
tum est nomẽ interii. Nã occupatus sum ampliter.
kk Animũ meũ inducam:ut illud quod tuã in rem be-
ne conducat consulã. Accipe me ad te mors amicũ
& beniuolũ. Occludite edes pessulis. Ibo si possum
tranquillũ facere ex irato mihi. Volo rem palã esse.
ll Inibo gratiã cũ illis. Quasi dedita opera tẽpore ipo
mm spes mihi sancta subuenit. Nisi quid mihi opis dii
nn dant disparii. Nã & intus paueo: & foris formido:
ita nunc utrobiq́ metus me agitat. Ad terrã aspice
& despice oculis: uestiges astute. Sociũ te mihi ado
pto ad meã salutẽ. Quæso ambages mitte atq́ rem
eloquere. Quid hoc negocii est qđ oẽs hoies fabulã
tur p uias. Nemo exibit! oẽs itus cõficiũt negociũ.
Sequuntur ex Comoedia quæ Epidicus dicitur.

¶ Ex Epidico Plauti elegantiæ & autori. sequunẽ.

Lus scire satius est q̃ loqui:seruum homi
nem:ea sapientia est. Iam istoc ꝓbior es
meo quidẽ animo cũ in amore teperes.
Nihil agit qui diffidentẽ uerbis consola-
A tur suis. Is est amicus pui in re dubia re iuuat:ubi re
B opus est. Nã quid te igitur retulit oratione benefi-
C ciũ esse: si ad rem auxiliũ emortuũ est. Pleriq́ hoies
quos cũ nihil refert pudent:ubi pudendũ est ibi eos
D deserit pudor. cũ usus est ut pudeat. Honoris causa
modo hoies æquũ fuit sibi habere speculũ:ubi os cõ
tẽplarẽt suũ: sibi id qui perspicere possent cor sapiẽ
tiæ: igitur perspicere ut possint cordis copiã: ubi id
inspexissent cogitarent postea uitam: ut uixissent

olim in adolescentia. Profecto deliramus interdum E
senes. Non nimis potest pudicitiã quisq̃ suæ serua-
re filiæ. Nihil homini amico ẽ oportuno amiciti⁹. F
Nã strenniori deterior si prædicat suas pugnas: de G
illius illæ sunt ore sordidæ. Multa mihi in unũ locũ
cõfluunt: quæ meũ pectus pulsant simul: multiplex
ærũnam exercitam habet paupertas: pauor territat
mentẽ animi: neq́ ubi meas collocẽ spes habeo. Lõ
ga dies animũ incertat. Ah gutula pectus meum ar
dens aspersisti. Saluus sum quia te saluũ esse sentio. H
Habe bonũ animũ: lenẽ & tranquillũ. Adeas: uenie
ti des salutẽ atq́ osculũ. Aliter catuli longe olent: ali
ter sues. Abi. habeto bonũ animũ. Libertas in mun k
do sita est. Contẽpla usq́ ab ungula ad capillũ sum-
mũ. Non habeo ullã occasionẽ: ut apud te falsa fabu
ler. Sed memento siquid seruisit senes sup petias mi L
hi ferre. Remeabo intro: ut accurrentur aduenietes
hospites. Ille quidẽ uulcani iratus est filius: quaqua
tangit oẽ cõburit: si propius astes æstu calefaciet.
Nescio quã fabricã facit! Quomõ me ludo fecisti. M
Vt acerbũ est: pro benefactis cũ malis messem me-
tas. Nouo liberto opus est qđ pappet. Oro te epi- N
dice: mihi ut ignoscas: si quid imprudens culpa pec
caui mea. Inuitus do tibi hanc ueniam: nisi necessita O
te cogar. Hic is hõ est qui libertatẽ malicia inuenit
sua. Plaudite. ualete: lumbos exurgite atq́ extollite.
Sequunẽ autoritates de comoedia aulularia plauti.

¶ Ex Aulularia Plauti elegantiæ & autoritates
sequuntur.

On temerariũ est: ut diues blande appel P
lat pauperẽ. Ego uirtute deũ & maiorũ
meorę diues sum satis. pol si est animus
æquus tibi satis habes: q bene uitã colas.
Nunc petit cũ collicẽ: inhiat aurũ ut deuoret: alte-
ra manu fert lapidẽ: panẽ ostentat altera. Nemini
credo qui blande largus est diues pauperi: ubi ma-
num iniicit benigne: ibi onerat aliquam zãmiã: ego
istos noui polipos: quin ibi quicquid tetigerint te-
nent. Da mihi operã perpaucis: est quod te uolo de Q
cõmuni re appellare: mea & tua. Saluũ est siqd non
deperit. Haud decorę facin⁹ tuis factis facis. Nã de R
te neq́ re neq́ uerbis merui: uti faceres quod facis.
Neq́ edepol te derisum uenio: neq́ derideo: neq́ di
gnũ arbitror. Asini me mordicus scindunt: me bo-
ues incursant cornibus. Dum morata recte ueniat: S
dotate est satis. Hæ sunt atq́ aliæ multæ in dotibus
magnis incõmoditates: sumptusque intollerabiles.
Nã indotata est ea in potestate est uiri: dotatæ ma
ctant: & malo & dãno uiros. Video ego te me arbi- T
trari hodie idoneum: quæ senecta ætate ludo facias:
haud merito meo. Pactũ non pactũ est: nõ pactum
pactum est quod uobis lubet: nulla cõtrouersia mi-
hi tecum erit. Volui animũ tandẽ confirmare hodie V
mecũ. Me miserũ fustibus male contuderunt. Ho-
mo nullus est te scelerior: qui uiuat hodie. Veni huc
auspicio malo. Laudant sapienter factũ: & consilio
bono: opulentiores: pauperũ filias ut indotatas du
cant. Neque pol megadore mihi: neque cuiq̃ pau- X
peri opinione: res melius structa est domi. Ego te
hodie reddam madidum si uino probe; tibi cui de-

Y cretum est bibere aquam. Non metuo: ne aurũ in-
ueniat: ita probe in latebris situm est. Excute dum
palium. Mortuũ ego me mauelim laetho malo: quã
non ego illi dem hodie insidias seni. Perditissimus
ego sum omnium in terra. Quinam homo hic an-
Z te aedes nostras eiulans conqueritur. Id adeo te exo
ratũ aduenio: ut animo aequo ignoscas mihi. Factũ
aa fieri infectũ non potest. Deos credo uoluisse: nam
ni uellent non fieret scio. Si istud ius est: ut tu istuc
excusare possis: luce clara diripiamus aurum matro
nis pala: post id si praehensi sumus: excusemus ebri-
os nos fecisse amoris causa: nimis uile est uinum. at
que amor: si ebrio atq; amanti impune facere quod
bb lubeat liceat. Quoniam tibi ultro supplicatũ uenio
ob stultitiã meam: non mihi hoies placent: qui quã
do male fecerunt purgitãt. Magna res est quã ego
cc tecum ociose: si ocium est: cupio loqui. Qui homo
culpã admisit in se: nullus est tam parui precii quin
dd pudeat: quin purget sese. Hei mihi quod facin⁹ ego
ex te audio. Perii oppido ita mihi ad malũ malae res
plurimae se agglutinant. Spaciũ ei dabo exquirendũ
ee meũ factũ. Dii imortales quibus & quantis me do-
natis gaudiis. quis me est diuitior. quis me athenis
ff nũc magis quisq̃ est homo cui dii sunt propicii. Re
peri non quod pueri clamitant in faba se repperisse.
Iam ne ut soles deludis here. mane: eloquar iam au
sculta: Ausculta inquã priceps illustrissime caeteras
quae numero sunt duodecim plautinas comoedias
inusitatas & nouiter repertas. & imprimis. Muste-
lar iam accipe comoediam.

¶ Ex comoediis Plauti inusitatis: & nouiter reper
tis elegantiae. & familiares elocutiones. Et primo
ex Mustelaria.

gg On omnes possunt olere unguenta ex-
hh otica. Vnũ huc sciro nimio celerius ueni
re quod moleste q̃ illud quod cupide pe
ii tas. Ignauia uerecundiã & uirtutis mo-
kk dum deturbauit. rexit. Vbi amor aduenit in cor ho
minis & is usq; in pectus permanauit: & cor perma
descit: simul res. fides. fama. uirtus. decusq; deserũt:
ll homo fit nimio nequior. Quin tu te exornas mori
bus lepidis: cũ lepida tute es: non uestem amatores
amant mulieris sed uestis partũ. Insperata accidunt
magis saepe. q̃ quae speres. Ego si bonã famam mihi
seruasso: sat ero diues. Mulier quae suã aetatẽ spernit
mm speculo elusa ẽ. Mulier recte olet ubi nihil olet. Nã
nn istae ueteres quae se unguentis unctitant: uetulae edẽ
tulae quae uitia corporis fuco occultant: ubi sese su-
dor cũ unguentis consociauit: ilico itidẽ olent quasi
oo una cũ multa iura confundit cocus. Quid oleas ne-
scias: nisi id unũ nil male olere itelligas. Amator me
pp retricis mores sibi emit auro & purpura. Purpura
qq aetate occultãda est: aurũ turpi mulieri. pulchra mu
lier nuda erit: q̃ purpurata pulchrior: postea neq̃-
q̃ exornata est bene: si morata est male: pulchrũ or-
natũ: turpes mores: peius coeno cõcinunt: nã si pul
rr chra est nimis ornata est. Edes plenas conuiuarũ &
ss mulierũ miserũ est opus. Nihil est miserius: q̃ ani-
mus hois cõscius. Sibi quisq; iure metuit. Serui qui
culpa carent tum malũ metuunt. hi solent esse heris
utibiles. nã illi qui nihil metuunt postq̃ sunt malũ
meriti stulta sibi expetunt consilia exercent sese ad
cursurã fugiunt. Nã ut serui uolunt esse herum ita
solent. Fides seruanda est ne ire ad inficias postules
Qui homo timidus erit in rebus dubiis is nauta nõ
erit. Meticulosa est ire ad iudicem. Sapere ista aeta- uu
te oportet cum quis est capite condidato. Sequun-
tur autoritates de Persa Plauti.

¶ Ex Persa Plauti elegantiae & Autoritates
sequuntur.

Vi amans egens ingressus est princeps xx
in amoris uias: supauit aerũnis suis aerũ-
nas herculis. namcum leone & cũ exce-
dra cum ceruo cũ apro aetolico cum aui-
bus stymphalicis deluctari ma uelim q̃ cum amore.
Miser est qui amat certe is quidem nihil ẽ qui nihil
amat. Nihil amas cũ ingratum amas. Inimici famã
non ita ut nata est ferunt. Cum aliquo malicia certa yy
re miseria est. Omnes sunt lenae leui fide neq; stipu
lae. leui⁹ pondus est. q̃ fides lenonia. Quanq̃ nobis zz
sint res pauperculae. modicae. & modestae. melius ẽ
ita uiuere nã ad paupertatem si admigratur fama
grauior paupertas fit. Hominum Imortalis est in- aa
famia etiã cũ uiuit cũ esse credas mortuam. Cogita bb
hoc uerbum herus si minatus est malũ seruo suo tã
& si id futurũ non est ubi captũ est flagrũ dum tuni
cas deponit: quãta afficitur miseria. Virgo atq; mu cc
lier nulla erit quin sit mala: quae reticet: sigd peruer-
se fieri uidet. Siquã rem accures sobrie ac frugaliter A
solet illa recte sub manus succedere: atq; edepol fer-
me ut quisq; rem accurat suã: sic ei procedit. Cũ ho- B
mini dii propicii sunt: aliquid obiiciunt lucri. Haud C
potest etiã in primo uerbo prospici sapientia. Si in D
cole bene sunt morati: pulchre opidũ munitũ arbi-
tror: perfidia peculatus ex urbe auaricia si exulant:
quarta inuidia quinta ambitio: sexta obtrectatio: se
ptima periuriũ: octaua indiligẽtia: nona iniuria: de
cimũ qd pessimũ aggressu scelus. haec unde aderunt
centuplex murus rebus seruendis parũ fit. Generi E
lenonio nunq̃ ullus deus tam benignus fuit: q fue-
rit propitius. Quantũ est adhibere amicũ hominẽ F
ubi quid geras. Operã tibi dem das: ubi tu tuũ ami-
cum adiuuas. Optata eueniunt. operã addito. Ho- G
mo miser est cum ipsius prope perditus est & bene H
uolentes perdidit. Nihil mihi tam parui est qui me
id pigeat perdere. Nã improbus hõ qui beneficiũ
scit sumere & reddere nescit. Ita pars libertinorũ est
nisi patrono qui aduersatus est. nec satis liber uide-
tur. nec satis frugi. nec satis honestus. ni id efficit. ni
& maledixit: ni ingratus ingrato repertus est. Se-
quuntur ex Rudente comoedia.

¶ Ex Rudente Plauti elegãtiae & autori. sequunt. I

Oneo uos ego q estis boni: quiq; aetatẽ
agitis: cũ pietate & fide retiete porro p⁹
fatũ ut laetemi. Impudicũ & ipudẽtẽ ho- K
minẽ addecet. molestũ ultro aduenirẽ ad
alienã domũ cui debeat nihil. hoc qd ẽ id necessariũ
est ppeti. Oib⁹ mõis q paupes sũt hoies misẽ iuiũt L
pserti qb⁹ nec q̃stus ẽ: nec didicere artẽ ullã. necessita
te qcqd ẽ doni. id sat ẽ habẽdũ. Fur facile quẽ obser-

uat uidet custos qui fur sit nescit. Facinus ĩpudicũ
M est quã liberã eẽ oporteat: seruire postulare. Multa
N pter spem scio multis bona euenisse. at ego etiã qui
sperauerũt spem decepisse multos ergo anim⁹ æqu
O us: optimum est ærũnæ cõdimentum: Qui homo
sese miserũ & mẽdicũ uolet neptuno credat sese atq;
P ætatem suam. Quis est hõ tanta cõfidẽtia: qui sacer
dotẽ uiolare audeat. Nimis hõ nihil est piger est: ni
Q misq; id genus odi ego male. Vigilare decet hoiem:
R qui uult sua tempori cõficere officia: nõ enim illũ ex
pectare oportet diẽ: herus se ad suũ suscitet officiũ:
nam qui dormiũt libenter: sine lucro & cum malo q
S escunt. Bonis qđ bene fit haud perit. Tacita mulier
est bona semper q̃ eloquẽs. In ætate hoĩuz plurimæ
fiunt trasennæ. ubi decipiũt dolis: atq; edepol in eas
plerũq; esca ĩponitur: quã siquis auidus possit escã:
auariter decipit: in trasenna auaticia sua. ille qui cõ
sultæ. doctæ. astute cauet diuitiæ: uti bene licet. mi
serum istuc uerbum est & pessimum: habuisse & ni
T hil habere. Addecet benemerenti bene ferre gratiã.
Sequuntur autoritates de Sticho Plauti.

¶ Ex Sticho Plauti elegãtiæ & autoritates sequunt

V Ostrũ officiũ nos facere æquũ est Nã oẽs
sapiẽtes suũ officiũ est colere & facere. Fa
ciẽdũ est id nobis quod parẽtes ĩperant
X Quæram⁹ nobis quid facto usus sit. Qui
manet ut moneatur semper seruus homo: officium
suum ne uoluntate id facere meminit: seruus is ha
bitu haud prob⁹. uos meministis quidem Kalendis
ptere demẽsum cibũ: q min⁹ meministis qđ opus
Y sit facto facere in ædibus. Si obfirmabit pr̃ aduersũ
nos: patri nos oportet qđ illi faciat: cui⁹ potestas pl⁹
Z potest. Nũq̃ enim nimis curare possũt suũ patrem
filiæ: Bonas mulieres æquum est facere: ut absentes
uiros perinde habeant: quasi p̃sentes sint. Pudicitia
est eos magnificare: qui nos socias sumpserunt sibi.
Facillime plectatur mulier quæ ĩgenio est bono: cui
malefaciũdi est prãs: quæ ne faciat id tẽperat. Ema
lis multis: malũ q minimũ est: id minimũ est malũ:
qui põt mulieres uitare uitet: ut quottidie pridie ca
ueat: ne faciat q pigeat postridie: Mulier uidet mul
to sapientissima quæ tũ cũ res secũdæ sint se. poterit
noscere: & illa quæ æquo aĩo patiebat sibi esse peius
aa q̃ fuit. Stultitia est uenatũ ducere inuitos canes: ho
bb stis est uxor inuita: quæ ad uirũ nuptui datur. Paup
tas facit ridiculus forẽ: nã illa oẽs artes pdocet: ubi
cc quẽ attigit. Curiosus nemo est qui nõ sit maliuolus
Secundas fortunas decent superbiæ. Hoc tu facito
dd cogites ut cuiq; homini res parata est: firmi amici
sunt: si res lassæ labant: itidem amici collabascũt res
ee amicos inuenit. Seruo homini modeste. Melius est
facere sumptum q̃ ampliter: suum quenq; decet: cui
diuitiæ domi sunt. Ita est ingenium mulierum: be
ne cum lauata est: tersa: ornata: ficta est infecta est ta
men: nimioq; sibi mulier meretrix reperit odium
ocius sua immundicia q̃ in perpetuum placeat mũ
dicia sua. Sequuntur de Trinummo.

¶ Ex Trinummo Plauti elegantiæ & au
toritates sequuntur.

T bene uiuit: diu uiuit. Si imutare uis in
geniũ morib⁹: aut si demutant ingeniuz ff
tuũ mores: neq; eos antiquos seruas: ast
captas nouos. Oẽs bonos bonasq; ac cu gg
rare addecet: suspitionẽ & culpã ut ab se segregent.
Si tu ex amicis certis mihi es certissimus: siquid me hh
scis fecisse inscite: aut improbe: si id me nõ accusas:
tute ipse obiurgãdus es. Quid secius est? aut quid in ii
terest. dare te in manus argentũ amãti hoĩ adolescẽ
ti: an gladiũ qui se occideret. Nihil est pfecto stulti⁹ kk
neq; stolidi⁹ neq; mẽdaciloqui⁹: neq; arguiũ magis
neq; confidentiloquius: neq; periurius: q̃ urbani as
sidui ciues: quos scurras uocant: qui oĩa sese simulãt
scire: nec quicq̃ sciunt. Qui eget parui est precii. Nũ ll
quã amor quenq̃ nisi cupidum hominem postulat.
Amor amara dat tibi satis. Nam qui amore præcipi
tauit: peius perit q̃ si saxo saliat: apagesis amor tuas
res tibi habe: amor mihi amicus ne fias unq̃. sunt ta
men quos miseros maleq; habeas: quos tibi obnoxi
os fecisti. Ita est amor ut balista iacit: nihil sic celer ẽ
neq; uolat. insanũ est & malũ in hospiciũ diuerti ad
cupidinẽ. Boni hæc expetunt: rem: fidem: honorẽ. mm
gloriã: & gratiã: hoc pbis preciũ est. eo mihi magis
lubet cum pbis potius q̃ cũ improbis uiuere uanidi
cis. Noui ego hoc sæculũ morib⁹ quib⁹ sit: malus bo
num malũ eẽ uult ut sit sublimis. Qui homo cũ aĩo nn
inde ab ineũte ætate depugnat suo: utrũ id ita ne eẽ
mauelit: ut animus æquũ censeat: ar ita potius ut pa
rentes eũ esse & cognati uelit: si anim⁹ hoiem pepu
lit: actũ: si aĩo seruiuit non sibi: si ipse animũ pepulit
dũ uiuit uictor uictorũ eluet: tu si animũ uicisti: po
tius q̃ animus te: est q gaudeas. Nimio sati⁹ tui op⁹
est: re ita esse: q̃ tu animo lubet: qui animum uincũt:
q̃ quos animus semp pbiores eluent. De mendico oo
male meret: qui ei dat q edat & bibat: nã & illud qđ
dat perdit & illi pducit uitam ad miseriã. Præmon pp
stro tibi ut te aliorũ misereat: caue tu alius misereat.
Deserere amicum & nõ iuuare in rebus aduersis pu
det: pol pudere q̃ pigere præstat. Bene si amicis fece
ris. Ne pigeat fecisse: ac potius pudeat si nõ feceris:
de magnis diuitiis siquid demas: plus fit ab amicis.
Cantari solet q habes nõ habeas: & illud quod nũc
nõ habes habeas. Malum est quãdoquidẽ nec tibi be qq
ne potes pati nec alteri. Adolescentulus non ætate
uerum ingenio adipiscit sapientiam. Stulte facere: rr
& stulte fabularier: utrũq; in ætate haud bonum est.
Verecundari neminem apud mensam decet. Semp ss
tu hoc facito: cogites id optimũ esse ut sis optimus.
Nimium difficile est reperire amicum: cui tuam rẽ tt
si credideris: sine omni cura dormis. Nullum benefi
cium esse duco: id qđ cui facias non placet. Capescis uu
uirtutẽ animo: & corde expellas desidiam tuo. Non
quã erit alienis grauis: qui se suis concinnat leuem:
Fieri istuc solet: q in manu teneas: atq; oculis uideas
id desideres. Nunc mores nihil faciunt q licet nisi q
lubet. Ambitio iam more sancta est. libera & a legi
bus. De Truculento.

¶ Ex Truculento Plauti elegãtiæ & autoritates.

B amatore poscere atq; auferre mos est
mulierũ. nam oẽs id faciũt: cum se amari

intelligunt. Non omnis ætas ad perdiscendum sat
est. Nunc lenonum & scortorum plus est fere q̃ mu
A scarũ cũ calet. Hoc nobis uitium maxima est. cum
amamus tunc perimus. Meretricem cum decet arri
dere quisquis adueniat: blandeq; alloqui. male cor-
de consultari: bene loqui lingua. Meretricem esse si-
milem sentis cundecet. Quenq; hominem attigerit
prufecto aut malum: aut damnum infert. Nunquã
quispiam probus erit amator: nisi qui rei inimicus
est suæ. nugæ sunt nisi cum dederit: dare iam iubeat
denuo. Is amatur apud meretrices: dum amator ha
beat cum amet ubi nihil habeat aliis qui ament det
locum: probus est amator qui relictis rebus perdit
B suã. Ecastor nunq̃ satis dedit suæ quisq; amicæ ama-
tor: neq; pul satis accepit: neq; ulli satis poposcit.
Male q; mulier facere incepit: nisi illud perficere p-
petrat: id illi murbo: id illi seruo est: si bene facere in
C cepit: eius citu odium percipit. Nun laudandũ est:
cum plus credit qui audit: q̃ qui uidet. Nũ placet cũ
illi prius laudant qui audiunt q̃ qui uidẽt: pluris est
oculatus testis unus: q̃ auriti decem: qui audiũt aut
istas res dicunt: qui uident plane sciunt. Facile sibi fa
cunditatem uirtus arguta inuenit. Ama id quod de
cet. Diu tacetu. Stultus est qui facta: infecta facere
uerbis postulet. Plus potest qui plus ualet. Oẽs ho-
mines ad suum quæstum callent. Inuidere alii bñ eẽ
tibi male esse miseria est: siqui inuident egent illis q
E bus inuidetur. Si alia mẽbra uinu medeãt: cur sit sal-
tem sobrium. De milite glorioso sequuntur.

Ex Milite glorioso Plauti autoritates sequunt.

G Ge siquid agis uigila ne somno stude.
a Quid muliere peius atq; audaci? Nam
neq; eques neq; pedes præfectus quisq̃
est tanta audacia: qui æq; faciat confiden
teriquam mulieres faciunt. Siquid faciendũ est mu-
lieri male atq; maliciose & sibi imortalis memoria ẽ
meminisse & sempitærna. Sin bene quid aut fideli-
H ter faciũdum sit: euenit obliuiusæ extemplo ut fiãt:
meminisse nequeũt. Mulier prufectu nata est ex ip-
sa mura. nam quæuis alia quæ mora est æq; moror.
ea minor uidetur: q̃ quæ ꝓpter mulierem est. In ma
la uxore atq; inimicu siquid sumatur sumptus est i
bonu hospite atq; amicu quæstus est q; sumitur: &
quod in diuinis rebus sumas sapienti lucru est. Si sa-
I pis musitabis: plus oportet scire seruũ q̃ loqui. Ho-
mini seruo bunos domitus habere oportet oculos:
K & manus: orationemq;. Tu hercle si te dii ament lin
guam cõprimas: post hac etiam illud qđ scies nesci-
L ueris: ne uideris quod uideris. Loquere lepide & cõ
mode. Nemo solus satis sapit. Facile est imperium
in nobis. Procurarẽ liberos lepidum est: hercle uero
M liberum esse. id multo est lepidius. Hospes nullus tã
amici hospitium diuerti põt: quin ubi triduum con
tinuum fuerit: iam odiosus fit. uerum ubi dies decẽ
N continuos perstiterit: tãetsi dominus non inuit? pa
titur: serui murmurant. Quid tu istanc orationem
hinc ueterem atq; antiquam ãmoues? nam pro lecta
tio sermone nunc quidem hospes utere. Nam hi su
lent quando accubuere: ubi coena apposita est dicere

quid opus fuit hoc sumpto tanto nostra gratia: insa
nuisti hercle. nam idem hoc hominibus sat erat decẽ
quod eurum causa ubsunatum est culpant & cume-
dunt tamen. Sed hi homines nunq̃ dicunt q̃q̃ appo
situm est ampliter: iube illud de mi tolle hanc patinã
remoue pnã: nihil murate: aufer illam uffam ꝓcinã
remoue: ibi aufer: neminem coq; hæc asseuerare au-
dias: sed procedunt: sed procumbũt: dimidiatim ap
petũt: palestro bonus. bene ut malos descripsit mo
res. Non tu scis cum ex alto puteo sursum ad sũmũ O
ascẽderis: maximũ periculum inde etiam a summo
ne rursum cadas? Modico disce moderate animo ne P
sis cupidus. Hæc de milite glorioso. Sequuntur ex
Comœdia de Mercatore.

Ex Mercatore Plauti elegantiæ & autoritates. Q

Morem hæc cuncta uitia sectari solent.
Cura: ægritudo: nimiaq; elegantia. Hæc
non modo illum qui amat. Sed quẽcũq;
attigit. Magno atq; solitu mulcet infor-
tunio. Nec pul profecto quisquam sine grandi ma
lu præterq̃ res paritur studet elegantiæ: sed amuri
accedunt etiam insomnia ærumna: error & terror.
Fuga ineptia stultitiaq; adeo & temeritas incogitan
tia: immodestia: petulantia: cupiditas: & maliuolen
tia. Inhæret etiam auiditas: iniuria desidia: inopiæ:
contumelia: & dispendium: multiloquium: paucilo
quium. hoc ideu sit: quia quæ nihil attingunt ad reȝ
nec sumptus. uidet tamen amatur proferri sæpe ad
uersu tempore: hoc pauciloquium rursuȝ idcirco ꝓ-
dico: quia nullus unquã amator adeo callidus: facũ-
dusq; in rem sit suam: ut pussit loqui. In amure hoc
malum inueni ubi uoluptatem ægritudo uincat. in
pectore atq; in corde facit amur incendium: addes &
in pedibus cursum. Qui amat q; amat si habet id ha
bet pro cibo: uidere amplecti: usculari: alloqui: Se- R
nex enim ex templu est iam nec sentit nec sapit: aiũt
solere eum rursum repuerescere. Senilem se ætatem
habere æquius est: adolescens cum sis: tum cum est
sanguis integer: rei tuæ quærendæ conueuit operã
dare: demum igitur cum sis senex tunc in ocium re
colloces dum potes. itidem ut tempus ætatem aliaz
aliud factum conuenit. nam si istuc iuuisset senecta
ætate scrutari senes: ubi loci res furet publica? Die
mihi in boni quid usquam est: quo quis uti potest si
ne malo omni aut ne laborẽ capias cum illu uti uo-
les? Miris modis dii ludos faciũt hominib?: mirisq;
exemplis in sumnis dãnunt. Fecere tale ante illi spe-
ctati uiri: humanum amare est: humanius aũt igno
scere. Mulium mali inest propter uicinum malum. T
Nulla mulier bona est. Ecastor lege dura uiuunt mu V
lieres: multoq; iniquiores miseræ q̃ uiri: nam si uir
scortum duxit clam uxore sua id si resciuit uxor im-
pune est uiro: uxur uiro si clam domo egressa est fo
ras fit causa exigit matrimonio utinã lex eẽt eadem
quæ uxori est uiro. nã uxor contẽta est quæ bona est
unu uiro: qui minus uir una uxure contentus sit eca
stor faxim. Si itidẽ plectantur uiri. Siquis clam uxo
re duxerit scorium suam ut ille exiguntur quæ in se
culpam cõmerent: plures uiri sint uidui q̃ nunc mu
lieres. Vbi mores deteriores increbrescunt in dies: X

ubiq; amici qui infideles sint nequeas pernoscere:
ubi quid eripiatur animo tuo q placeat maxime: ibi
quidem si regnum detur non est cupita ciuitas. Se-
quuntur de Pseudolo.

Ex Pseudolo Plauti elegãtiæ & Autoritates.

On est utilis quisq; amator. nisi qui per-
petuat data detq; usq; quando nihil ei sit
amare desinat. Nimio id qđ piger. Ho-
mines qui gestant quisq; auscultãt crimi
na: si meo arbitratu liceat: omnes pendeãt gestores
linguis: auditoribus aurib⁹. Vt nũc est maxime: qđ
mirũ fecit. quid noui adolescẽs homo si amat. Pro-
aa bum esse patrem oportet: qui gnatum suũ esse pro
biorẽ q̃ ipsus est postulat. Id ne tu miraris si patrif-
sat filius. Iam istæc insipientia est si iram promptu
geras: quanto satius est adire blandis uerbis. q̃ exqui
rere si illa nec ne sint: quæ tibi renũtiant. Bonus ani
mus in mala re dimidiũ est mali. Cauendum est ab
bb hoste irato. Num qui in scænam puenit nouo mo-
do: nouum aliquid inuentum afferre addecet: si id fa
cc cere nequeat. det locum illi qui queat: Ea stultitia est
facinus magnum: timido cordi credere. Nam om-
nem res perinde sunt ut agas: ut eas magnificas. Nõ
dd soles respicere te cum dicas iniuste alteri. Profecto
hoc sic erit: centum doctum hominum cõsilia: hæc
deuincit dea fortuna. atq; hoc uerũ est proinde ut
quisq; fortuna utitur ita præcellet: atque exinde sa-
pere omnes dicimus: bene ubi quid discimus consi-
lium accidisse: hominem cautum eum esse declara-
mus: stultum autem illũ cui uertis male. Stulti autẽ
sumus frustraq; scimus: ut quid in rem sit possimus
noscere: certa mittimus dum incerta petimus. atq;
hoc uenit in labore atq; in dolore ut mors obrepat
ee interim: Cui seruitutem dii dant lenoniam puero:
atq; eidem si addunt turpitudinem: ue illi quantum
ego nunc corde conspicio meo: malam rem. magna
ff multasq; ærumnas dant. An tu inuenire postulas
quenquam cocum: nisi miluinis atq; aquilinis ungu
lis. Ballio. An tu coquinatũ ire quoq̃ postulas: quin
gg ibi constrictis ungulis cœnam coquas. Malus: & ne
quam est homo qui nihil imperium heri sui seruus
facit. Nihil est autem suum qui officiũ facere imme
mor est. nisi adeo monitus. Nam qui liberos esse illi
co se arbitrantur: ex conspectu heri si sui se abdide-
runt. luxuriantur. lustrantur comedũt. quod habẽt
nomen diu seruitutis ferunt: nec boni ingenii quic-
A q̃ in his inest nisi ut improbis se artibus teneãt. Me
morem Imemorem facit qui monet quod memor
meminit. Pauci istuc faciunt homines. nam in foro
uix decumus quisquis est qui ipsius se nouerit. De
B improbis uiris auferri præmium decet. Magnum
hoc uitium inest uino: pedes captat patrum: lucta-
tor dolosus est. Hæc ex Pseudolo. Sequuntur ex Pœ
nulo Comœdia lepidissima.

Ex Phœnulo Plauti elegantiæ & autoritates Se-
quuntur.

Voniam Phœnulus Comœdia est lepi-
q dissima: ideo in ea amplius phimbrias
dilatabo: quod item in Bachidibus & Menechi-
nis agam: quam quin has tres Comœdias: ad mo
dum iucundissimas: in scholis audieram. Clarissi-
mo oratorum principe Domino Baldasare Rasi-
no legente & docente: cui honor sit & magnificen-
tia sempiterna. Et sequuntur in hunc modum. Si le C
te & tacete atq; animum aduertite: audire iubet uos
imperator histricus: bonoq; ut animo sedeãt in sub
sellis: & qui exurientes & saturi uenerunt qui edistis
multo fecistis sapientius qui nõ edistis saturi site fa
bulis. nam cuius paratum est quod edat nostra gra-
tia: nimia est stultitia fessum impransum incidere.
Hic quasi hedi obuagiant. Ipse abiit ad Acherontẽ D
sine uiatico. Est homo licus quantum hominũ ter- E
ra sustinet sacerrimus: & is omnis liguas scit: sed dis-
simulat sciens se scire. Sæpe res multas ego tibi man F
daui Milphio: dubias: egenas: inopias consilii: quas
tu sapienter docte & cordate & cate mihi reddidisti
opiperas opera tua: quib⁹ pro benefactis fateor de-
beri tibi libertatem: & multas grates gratias. Scitũ
est per tempus. Tuæ blanditiæ mihi sunt (quod di-
ci solet) Gerræ germanæ: edepol Lire Lire nunc mi
hi blandicus es. Quod feci: ignoscere id te mihi æqu G
um est. Dispero cupidine. Lenone lico non lutũ est
lutulentius. Oculos uolo meos delectare mundiciis
meretriciis. Inest amoris macula huic homini i pe- H
ctore sine dãno magno quæ elui neutiq̃ potest: cui
iam infortunii intenta balista est probe. Negocium I
sibi qui uolet comparare: nauem & mulierem hæc K
duo comparata: nam nullæ magis res duæ plus ne-
gocii habẽt: forte si occeperis exornare: neq; unquã
satis hæ duæ res ornantur: neq; eis ulla ornãdi satis
satietas est: atq; hæc ut loquor nunc nunc docta di-
co: nam nos usq; ab aurora ad hoc qđ diei est: postq̃
aurora illuxis nunq̃ cessauimus ex industria ambæ
lauari aut fricari: aut tergi: aut ornari: poliri: pingi:
fingi: & una binæ singulisq; datæ nobis ancillæ: cau-
sa nos lauando: eluendo operam dederunt: ad gerũ
dãq; aquam sunt uiri duo defessi. Apagesis negocii
quantum in muliere una est. Si uero duæ (Sat scio)
maximo uni populo cuilubet plus satis dare potis
sunt: quæ noctes diesq; in omni ætate semper ornã-
tur: lauantur: tergentur: poliuntur. postremo mo-
dus muliebris nullus est: neq; unquã lauando & fri-
cando sumus facete. nam quæ lauata est nisi percul-
ta est. meo quidem animo quasi iniusta est. Matro-
næ tacite spectent tacite rideãt: pa nora hic uoce sca- L
turire temperent: domum sermones fabulandi con
ferant: ne & hic uiris sint & domi molestæ. Nam cũ
sedulo munditer nos habemus: uix ægreq; amator-
culos inuenimus. Hoc unum tamen cogitato: mo-
dus omnibus in rebus optimus est habitu. Nimia
omnia nimium exhibent negocium hominibus ex
se. Mulieres sunt insulsæ admodum atque inuenu- M
uenustæ sine mundicia & sumptu. O diem pulchrũ N
& celebrem & uenustatis plenum dignum. Veneri O
pol cui sunt aphrodisia hodie. pistorum amicas reli P
quias helicarias: miseras: miseras scœno delibutas:
scœnicolas: sordidas: quæ tibi oleãt stabulũ: statũq;
sellã: & sessibulũ merũ: q̃s adeo haud q̃q̃ nunq̃ liber

tetigit:neq̧ duxit domum seruulo℞ sordidulorum
Q scorta duo bolatia. Sat est istuc alios dicere nobis:ne
nosmet nostra etiam uitia loquamur. Non eni pōt
quæstus iā cōsistere si eū sumpt⁹ supat eho illud sati
R us si satis quod satius est. Nā illa mulier lapidē silicē
subigere:ut se amet pōt. Nā tu es lapide silice stulti-
S or. Vbi exempla cōferūt meretriculū alia℞ ibi tibi
erit cordoliū:si quā ornatā magis forte aspexeris. in
uidia nunq̄ in me nata est: neq̧ malicia mala: bono
ingenio me eē ornatā:q̄ auro multo mauolo: aurū
in fortuna inueniт natura ingeniū bonū: bonā ego
q̄ beatā me esse nimio dici mauolo. Meretricē pudo
rē gerere magis decetq̧ purpurā: magis quidē me-
retricē pudorē q̄ aurū gerere cōdecet: pulchrū orna
tū turpes mores peius cœno collinūt lepidi mores
T turpē ornatū facile factis cōprobant. Obsecro her
cle ut mulsa loquiт: Imo nihil nisi laterculos se sumū
V pauperēq̧ triticū & frictas nuces. Lucrū amare nul-
lum amatorē addecet. Ego & oleū & operā perdidi
Quo te agis. Ah tā seruiter. Apud ædē Veneris ho-
die est mercatus meretricius: quo cōueniunt merca
tores. Inuēdibili merce oportet ultro emptorē ad-
ducere: pba merx facile emptorē repperit:tāetsi in
X abstruso sita est. Tūc tibi copulabor quo die horch⁹
ab acheronte mortuos amiserit. Age sustolle hunc
Y anticulū. Bene pmittis multa: ex multis in cassum
cadūt. O mea uoluptas:nec meæ deliciæ: mea uita:
mea amoenitas: me⁹ oculus: meū labellū: mea salus:
meū sauiū: meū mel: meū cor: mea collustra: meus
Z molliculus caseus. Qui bene uolunt bene uisitēt. Si
ante qdē mētitus sit: nūc iam dehinc erit uerax tibi.
aa Nō ego homo trioboli sum:nisi ego illi mastigia ex
turbo oculos atq̧ dentes. Quasi ostratū tergū ulce-
rib⁹ gestito pptér amorē uestrū. Aliqd huic respon
bb de amabo cōmode:ne incōmodus nobis sit. Etiā Ve
cc neri dicito multā meis uerbis salutē. Paucis uerbis
rē diuinā facito. Supsede istis uerbis. Meū est istuc
magis officiū q̄ tuū. Ohe quātū Acheronte est mor
dd tuo℞. Nā isti qdē hercle oīoni. Edippo est opus cō
iectore. Credo ut mihi est æquū credere. Iam tuus
sum mercēnarius. Ita me dii ament: tardo amico ni
hil est quicq̄ iniquius præsertim homini amāti: qui
quicquid agit properat oīa. Homines spissigradissi
ee mos tardiores q̄ corbitæ sunt. Liberos hoīes per ur-
bem modico magis par est gradu ire: seruile esse du
co festinantē currere: præsertim in re populi placi-
ff da: atq̧ interfectis hostib⁹ nō decet tumultuari. At
si id prandiū me in ædē uos dixissem ducere uince-
retis ceruū cursu: uel glabatorē gradu: nūc uos quia
mihi aduocatos dixi & testes ducere podagrosi estis
gg ac uicistis cocleā tarditudine. Nimis iracūdi estis eq̧-
dem hæc uobis dixi per iocū. Per iocū itidē dictū ha
hh beto: quæ nos tibi respōdimus. Obsecro hercle ope
rā celocē hanc mihi nō corbitā date: at trepidate sal
tem. Scitis rem: narraui uobis: q̧ uestra opera mihi
opus sit. Meministis memoriter. Vix quidem rem
ii teneo: ita paufilla est digitulis primorib⁹. Hoc cito
& cursim est agendū: pperate iam quantū pōt. Nō
tutū quidē est amicis per iocū iniuste loqui. Basilice
kk ornatus incedit & fabre ad fallaciā. Hodie doctiores

nō sunt qui lites creant: q̄ hi sunt qui si nihil est litiū
lites serant: istic est thesaurus stultis in lingua situs: ll
ut quæstui habeāt maleloqui melioribus: uiam qui mm
nescit qua deueniat ad mare: eum oportet amnem
quærere comitem sibi. Malo benefacere tantum est
periculū quātū bono malefacere. malo siquid bene-
facias: beneficium interit: bono sequid malefacias:
ætatem expetit. Agere tuā rem occasio est. Tuā rē
ages si sapis. Blande hominem cōpellabo. Hospes nn
hospitē salutat: saluū aduenire gaudeo. Magis me
benigne nūc salutas q̄ antehac. Tranquillitas euenit oo
quasi naui in mari: utcūq̧ uentus exit uelum uertiт.
Ita mihi renunciatū est: quibus credo satis. Cōposi
ta est fallacia. Nugas agunt. Lupo agnū eripere po pp
lant. Nostro seruire sibi nos cēset cibo. Verū ita sunt qq
isti nostri diuites siquid benefacias leuior pluma est
gratia: siquid peccatū est plumbeas iras gerunt. Ser
uire amanti miseria est: præsertim qui quod amat
caret. Ita uinario℞ habemus nostræ delectū domi.
Verba facit emortuo. Proinde habet orationē quasi rr
ipse sit frugi. Haud amice facis cui cum onere offe-
res moram. Apage nescio quid uiri sis. Faciam quā
q̄ haud odium est: Lepide eloquere. Memorandum ss
esse aliter decet. Male partū male disperit. Sine pen
nis uolare haud facile est. Operam perdis qui doctū
doces. Hoc tu tecum tacitum habeto. Loquere: occa
sioq̧ locus est libere: hic soli sumus. Nimium lepidū tt
memoras factū. Valeas beneq̧ ut tibi sit opto. Vale
& hæc cura clanculum ut sint dicta. Non dictum est
uale. Ego illum excruciandum totū carnifici dabo:
Heu tu si quid per iocum dixi nolito in setium con- A
uertere. Incipere multo est q̄ impetrare facili⁹. Mul B
ta sunt mulierum uitia: sed hoc e multis maximum
est: cum sibi nimis placent nimisq̧ operam dant ut
placeant uiris. Decipitur nemo quidem mea sentē- C
tia: quisquis amicis narrat recte res suas. Sequere in
tro patrue mi ut hunc festum diem habeamus hila-
rem: huius malo & nostro bono. Quid me hac re fa D
cere deceat egomet mecū cogito. Ego tibi me pur-
gatum uolo: si quid dixi iratus aduersum animi tui
sententiam ut id ignoscas quæso. Sequuntur nunc
ex Bachidibus.

¶ Ex Bachidibus Plauti elegantiæ & autoritates se
quuntur.

Bi me effugiet memoria: ibi tu facias ut E
i subuenias soror. Pol magis metuo mi-
hi in mouendo ne defuerit oīo. Pol ego F
quoq̧ metuo lusciniolæ ne defuerit can-
tio. Quid in consilio cōsuluistis? Miseri⁹ nihil est q̄
mulier. Habeo aurū quod illi renumerē. Sedens hic
opibere. Viscus merus uestra est blāditia. Duæ unū G
expetitis palūbē: parua hyrūdo alas uerberat. Non
ego istuc facinus mihi cōducibile eē arbitror. Quia
bachis bachas metuo & bachanal tuū. Magis illectū
tuū q̄ lectū metuo. Iuuenili ætati nō cōducit mulier H
nec latebrosus locus. Vt istæc lepida sunt memora-
tu eadē in usu atq̧ ubi piculum facias aculeata sunt.
aium fodicant: bona dissimulant facta & famā fau-
ciant. Ah nimium ferus es. Malacisandus es. Quid I
ego metuā rogitas. hō adolescens penetrare mere-

tricum in palestram:ubi dãnis desudascitur! ubi ꝑ
disco damnũ capiam: ꝑcursura dedecus: ꝑmachera
turturẽ:ubiq; imponat in manu alı⁹ mihi pro cestu
cantharuз: pro galea scaphiũ:pro insigni sit corolla
plectilis:pro hasta talus:pro lorica malacũ copiam
palium:ubi mihi pro equo lectus detur. scortũ pro
K scuto accubet:apage:a me apage. At nimiuз ꝑciosa
es oparia. Vt lepidus cũ lepida accubet:rapidus flu-
L uius est hic nõ hac temere trãsiri põt. Istoc illecebro
sius fieri nihil põt:nox:mulier:uinũ homini adole-
scẽtulo. Pol nihili facio nisi causa tua. Sum me auteз
M nihili qui nequeã ingenio moderari meo! Nũc ego
mulier me tibi emãcupo. Tu facito sit nobis absona
N tum opulentũ obsoniũ. Ego obsonabo. Id flagitiuз
O meũ sit. Bene me accipis aduenientẽ mi soror. Pisca
tus meo quidem animo hic tibi hodie euenit bonus
Sequere me intro in lectum ut sedes lassitudinẽ. Ly-
curgus mihi quidem uidetur posse hic ad nequiciã
P adducier. Quo nũc capescis te hinc aduersa uia cum
tanta pompa! In domo meretricea habitat amor uo
lnptas:uenus:uenustas:gaudiũ: iocus:ludus:sermo
Q suauis:sauiatio. Quid tibi commertii ẽ cum diis dã
R nosissimis! Mali sunt homines qui bonis dicũt male
tu diis:nec recte dicis. O lyde es barbarus: queз' ego
sapere nimio censui plus q̃ thallem:is stultior es bar
baro potitio:q tantus natu deorum nescis nomina.
S Si decem habeam linguas:mutum esse addecet. Nõ
ois ætas ludo cõuẽit Odiosus mihi es. Nõ par uide-
tur. Sperat quidem anim⁹:quo eueniet diis ī manu
T est. Omitte Lyde & caue malo. Iã excessit mihi ætas
V ex magistratu tuo. O barathrum ubi nũc es:ut ego
te usurpẽ lubens:uideo nimio iam multo plus quã
uolueram uixisse:nimio satius est mori q̃ uiuere. Sa
tis historiarum est. Haud ætati optabile fecisti. cum
K istanc nactus es impudẽtia. Peior magister te istæc
docuit non ego:nimio es tu ad istas res discipulus
X docilior:q̃ ad illa que docui ubi operã pdidi. Istacte-
nus tibi libertas data est orõnis:satis est. Herilis pa-
Z tria salue:quã ego biẽnio postq̃ hinc in ephesuз abii
cõspicio. Me uadatũ amore uinctũq; attines. Cõpẽ
dio uerba multa iam faciã tibi. Saluteз tibi ab sodali
solidã nũcio. rogabis me ubi sit! uiuit recteq; ualet.
aa Istuc uolebã ego ex te ꝑcõtariet. Hospiciuз & cœnã
polliceri cõuenit ꝑegre aduenĩẽti. Minus ualet mo-
bb ribũdusq; est. Anima est amica amãtii. Regiones co
lere mauellẽ acherũticas. Immo unice unũ plurimi
pendis:nõ tantulũ unq̃ intermittit tẽpus:qn eũ no
minet. Nũ inuitus rẽ bene gestã audis! Non metuo
nec cuiq̃ supplico:dũ quidẽ hoc ualebit pectus perfi
cc dia. Negociũ hoc ad me attinet aurariũ. Ego hodie
aliquã machinabor machinã:unde aurũ efficiã amã
ti herili filio. Foris cõcrepuit nostra qui nũc exit fo-
ras. Extexã ego illũ pulchre iam:si dii uolunt. Haud
dormitandũ est:opus est chriso chrisalo. Adibo hũc
quẽ quidẽ ego hodie faciã hic arietẽ phrisi:itaq; ton
debo auro usq; ad uiuã cutẽ. Primũ salutẽ redis quã
dd dedi. Valuit pancratice atq; athletice. Euax aspet sisti
ee aquã. Heu cor meũ & cerebrum finditur:istius hois
ubi fit quaq; mentio:uulcanus:sol:luna:dies dei qua
tuor:scelestiorẽ nullum illuxet e alterũ. Quid fecit!

quid non fecit! Inficias ire cœpit. Prætor recupera-
rores dedit. Aurilego hospiti aurum credidi. Inge- ff
nium auidi haud per noram hospitis. Lenibus ille
mihi lædit latus. Et portu nostra nauis soluitur. Re
uersionem ad terrã faciunt uesperi. Subducuut lem
bum capitibus quassantib⁹. Profecto de auro nihil
scio nisi nescio. Cur ita fastidit. Tantas diuitias ha- gg
bet nescit quid faciat auro. Censebam me effugisse a
uita maritima:ne nauigarem tandem hoc ætatis se-
nex. Deos atq; amicos:it salutatum ad forũ. Ille est hh
oneratus recte & plus iusto uehit. hic nostra agetur
ætas in malacum modum. Sed quid mihi futurum
est cum hoc senex resciuerit: cũ se excucurrisse illuc
frustra sciuerit! Si illi sunt uirgæ ruri: at mihi tergũ
domi est. Pandite atq; aperite propere ianuam hãc
horchi obsecro. Apage istam a me: quæ hominum ii
sorbet sanguinem. Omnis ad perniciem instructa kk
domus meretricea optime atq; opipare. Quæ aut
aspexit me continuo contuli protinus in pedes. Ne
q; mei neq; te tui intus puditum est factis quæ facis
De me hanc culpam demo. Multis modis medita- ll
tus egomet mecum sum: & ita esse arbitror: homi-
ni amico qui est amicus:ita uti nomen possidet: nisi
deos ei nihil præstare: id opera expertus sum eẽ ita.
Hoc factum est ferme abhinc biennium. Nam pol
quidem meo animo ingrato homine nil nimio præ
stat impendiosum te q̃ ingratum diciet. illum lauda
bunt boni:hoc etiam ipsi culpabunt mali. Hinc au-
scultabo quam rem agant. Nunc experiar sit ne ace-
tum tibi cor acre in pectore. Leniter qui seuiunt sa- mm
piunt magis:minus mirãdum est illæc ætas siquod
illorum facit: q̃ si non faciat. feci ego istuc itidem in
adolescẽtia. Hei mihi istæc illuз perdidit assentatio. nn
nam absq; te esset:ego illum haberem recte ad inge-
nium bonum: nunc propter te tuãq; prauus factus
est fiduciã p isto clerus. Paulisper lyde est libido ho- oo
mini:suo animo obsequi:iam aderit tẽpus cum sese
etiam ipse oderit: morem geras dum caueatur præ-
ter æquum nequid delinquit sine. Non sino ne qui-
dem illum me uiuo corrumpi sinam. Tu qui pro tã pp
corrupto dicis causam filio: eadem de hæc erat disci-
plina: cum tu adolescens eras! nego tibi hoc annis ui
ginti fuisset primis copiæ dignum longe a pædago
go pedem ne efferres ex ædibus: in sella apud magi
strum assideres: tum librum legeres: si unam pecca-
uisses syllabam fieret corium tam maculosum q̃ est
nutricis pallium. Innocens suspicionem hanc susti-
net causa mea. At nunc priusq̃ septuẽnis est puer: si qq
attingas eum manu: extẽplo pædagogo tabula dis-
rumpit caput: cum patrem adeas postulatum pue-
ros: sic dicit pater: noster esto dum te poteris defen
sare iniuria. Acris postulatio hæc est. Mirũ est ni eũ
pugnis cõtuderit. Haud cõsimili genio atq; ille est:
qui in lupanari accupat. Hic sodalis iã puer puero rr
fuit: triduũ iã interest uter maior sit: uerũ igenium
plus triginta annis maius est q̃ alteri. Cõpesce in il-
lum dicere iniuste. Quin ego cũ peribat uidi. nõ ex
audito arguo. Acerrime uiros ea absorbet: ubi quẽ- ss
q; attigit. ita ne oportet rẽ mandatam gerere amici
sedulo & ipsius ingrẽio & osculãtẽ mulierẽ teneat

sedens:nullon pacto res mandata potest agi:nisi idē
tide; manus ferat ad papillas:labra a labris nusquā
auferat.nam alia memorare quæ illū facere uidi di-
spudet:cum manum sub uestimenta ad corpus de-
tulit bachidi:me præsente:neq; pudere quicq̄ : quid
uerbis opus est:mihi discipulus:tibi sodalis periit:
huic filius:nam ego illum perisse dico : cui quidem
tt periit pudor. Satin ut quem tu habeas fidelem tibi:
aut cui credas nescias? In te ergo hoc onus omne im
uu pono. Cura & concastiga hominem p tobe qui de-
decorat te:me: amicos: atq; alios flagitiis suis. Ve
xx niam mihi q̄ grauate pater dedit de chrisalo: uerum
postremo ipetraui ut ne quid ei succēseat. Estne hic
A hostis quem aspicio meus? Adibo contra & tollam
B gradum. Non placet cœna mihi quæ bilem mouet.
C Aduenienti ægritudo obiecta est. Multi more isto
atq; exemplo uiuunt:quos cum cēseas tibi amicos:
reperiunt falsis falsimoniis:lingua factiosi:inhertes
opera:sublesta fide:nullus est qui non inuideat rem
secundā obtingere:sibi ne inuideatur ipsi ignaui re-
D cte cauent. Tu illorum mores perq̄ mediate tenes.
Si non fecero ei male aliquo pacto me dicito igna-
E uissimum. Nequā hominis paruipendo gratiā. Vt
pulsat propudium:comesse panem tris opes latum
potes:fores pultare nescis Quæ te mala crux agitat
qui ad istunc modo alieno iuris tui extentes hostio?
F foris pene effregisti. Ne tibi haud lōge est os ab isfor
tunio:ita dentifrangibula hæc meis manibus gesti-
unt.. Mihi cautio est cum ego huius uerba iterpre-
ror:ne nucifragibula excusserit ex malis meis. illius
G su; itegumētū corpis. In eū nūc reuēit hæc res locū
H ut q cōsilii dem nesciā. Petulās: ptetuo iracūdo:aio
idomito:icogitato:sine mō & modestia su; sine bo-
no iure atq; honore : incredibilis : imposq; animi:
inamabilis:illepidus uiuo: maliuolente ingenio na-
I tus postremo. Consolandus hic mihi est. Modo de-
us secundus respiciet nos aliquis. Hunc hominē de-
cet auro expendi:huic decet statuam statui ex auro.
K Herum maiorem meū ut ego hodie lusi : lepide ut
L ludificatus est. Mali homines ex ingenio malo ma-
lum inueniunt suo nulli amici sunt:inimicos ipsi in
sese omnes habent:atq; hi se cum frustrātur:frustra-
M ri alios stolidi existimant. Nequius nihil est q̄ egens
consilii seruus:nisi habet multipotens pectus : ubi-
cūq; usus sit pectore expromat : nullus frugi potest
esse homo : nisi qui & bene & male facere tenet im-
probis cum improbus sit : arpaga furibus furetur
quod quæat:uersi pellem frugi conuenit esse homi-
nem:pectus cui sapit:bonus sit bonis:malus sit ma-
N lis:utrūq; res sit ita animum habeat. Quem quero
optume ecce obuiam mihi est. Num qui numi exci-
O derunt here tibi:q; sic terrā obtuere? Quid uos me-
stos tam tristesq; esse cōspicior? nō placet : nec teme
re est. Occasio ad eam rem fuit mea uirtute parta.
P Quā nunc nūc me accuses magis:si magis rem noue
Q ris. Occidi anim⁹ iā istoc dicto plus præsagitur ma-
li. Omne aurum cum ramēto reddidi. Hem istoc di
cto dedisti hodie me incruciatum. Ægre impetraui
ne tibi succenseat pater. Senem hodie doctum do-
cte fallas. Quam lubet me poscito te aurum ego da

bo. Emungam hercle hominem probe hodie. Quid R
mihi refert chrisalo esse nomen : nisi factis probo.
Ah placido uolo unumquodq; agamus. Intendam S
balistam in senem. Apud te est animus noster. Vax
nimis bellus: atque ut esse maxime optabam locus.
Si potius morbu; mortem scribat q̄ salutem id erit T
rectius. Celerem oportet esse amatoris manum.
Mea fiducia opus conduxi:& meo periculo rem ge
ro. O imperatorem probum:iam bis bibisse opor-
tuit. Vos uestrum curate officium ego efficiam me
um. Tam frictum ego illum reddam: q̄ frictum est
cicer. Nunc est mihi adeundi ad hominem tempus.
Omnia resciui scelera ex lido tua. Nihil iā me opor-
tet scire oblitus sum omnia : nescio etiam id quod
scio. Nunc ab transenna hic turdus lumbricum pe- V
tit:pendebit hodie pulchre:ita intendi tenum. Con
stringe tu illi acturum manus. Bellozophontem iā
tuus me fecit filius:egomet tabellas detuli ut uinci-
rer. O stulte stulte nescis nunc uendi te : atque in eo X
ipso astas lapide : ubi præco prædicat. Quem dili- Y
gunt dii adolescens moritur dum ualet sentit:sapit:
hunc si ullus deus amaret:plus annis decem: plus iā
uiginti mortuum esse oportuit : Tetre odium am-
bulat iam nihil sapit:nec sentit tanti est quanti est fū
gus putidus. Ex me quidem hodie nūq̄ fies certior.
Non me arbitratur militem : sed mulierem qui me Z
meosque non queam defendere : nam neq; bellona
mihi unq̄ neq; mars creduat : ni illum exanimalem
faxo si conuenero:ni ue exhæredem fecero uitæ suæ
nihil est lucri quod me hodie facere mauelim. q̄ illū
cubantē cum illa opprimere:ambos ut necem: tum
illam quæ corpus publicat uulgo sui faxo : se haud
dicat nactā quem derideat. Pacisci cū illo paula pecu
nia potes. Iam illorū ergo animā amboru; exorba- aa
bo oppido. Si tibi est machera & nobis urbina ē do
mi : qua quidē te faciā si tu me irritaueris confessio-
rem soricinia uenia. Satin est si plura hodie ex me au
diet mala: q̄ audiuit unquā clinia ex demetrio. Æqu bb
um est tabellis consignatis credere. Probe ita res suc cc
cessit:meliusq; adhuc succedet. Vrbes uerbis iermis
capit. Vt si mulsum qui trisiphent milites. Optim⁹
sum orator:ad lachrimas coegi hominem castigan-
do:maleq; dictis : quæ quidem quiui comminuisti.
Verbum nullum fecit: lachrimans tacitus auscultā-
bat quid ego loquebar. Tabellas obsignatas mihi de dd
dit:tibi me iussit dare : sed metuo ne idē cantent qd̄
p tiores. Iustū est tuus tibi seruus tuo arbitratu serui
at. Recitat aurū operam tibi dabo. O pater ducen- ee
tos philippos quæso da: si esse saluum uis me aut ui
talem tibi. Inde a principio iam impudens episto-
la est. Stulte fecisse fateor : sed quæso pater ne me in ff
stultitia si deliqui deseras : ego animo cupido atque
oculis indomitis fui:persuasum est facere:cuius me
nunc facti pudet. Prius te cauisse quam pudere gg
æquum fuit. Eadem istæc uerba dudum illi dixi om
nia. Pater me obiurgauit plurimis uerbis ma-
lis : & me meliorem fecit præceptis suis ut ei habe
re gratiam æquū sit bonam. Qui deliquit supplex hh
est ultro omnibus. Ego iusiurandum uerbis con-
ceptis dedi. Nihil ego tibi hodie consilii quicquā

dabo neq; haud committam ut si quid peccatu3 fiet
fecisse dicas de me mea sententia. Nolo inquã aurũ
ii concredi mihi. Fui ego illa ætate: & feci illa omnia:
sed more modesto: neq; placitant mores: qbꝰ uideo
uulgo gnatis esse parentes. duxi. habui scottum. po
taui. dedi. donaui. eni id raro. Sic ut eũ conuenit scio
kk fecisse: eo est ingenio natus. Quicũq; ubi sunt q fue
runt: quiq; futuri sunt posthac: stulti: stolidi: fatui:
fungi: bardi: blenni: buccones: solus ego omnes lõn
geante eo stultitia & moribus indoctis. Magis q̃ id
reputo: tam magis uror. Omnia ut quodq; actũ est
ll memorauit. Hoc hoc est qđ p accessit: hoc ẽ demũ
quod percrucior: me hoc ætatis ludificari: imo ede-
pol sic ludos factos cano capite. atq; alba barba. Ego
si alibi plus perdiderĩ: minus ægre habeã. minusq;
id mihi damno ducam. Pari fortuna ætate ut sumꝰ
mm utimur. Acturũ aperi fores. nisi mauis fores & po-
stes comminui securibus. Hæ oues eunta pecu balã
nn tes. At pol nitent. haud sordidæ uidẽtur ãbæ. Haud
scio quid eo opus sit. qui nec lactem nec lanã habet
oo ullam. Exoluere quanti fuere: omnis fructꝰ iam illis
decidit. Siquam rem malã debes te cõdono. tibi ha-
pp be: nunq̃ abs te petam. Quapropter nobis malum
miniramini: Meum pensum ego lepide accurabo.
Quãmodiosum est mortem amplexari. Tactꝰ sum
qq uæhementer uisco cor stimulo foditur. Abin hinc.
non homo tu quidem es: qui istoc pacto tam lepidã
illepide appelles. Vt blandiloqua est. Vidi ego neq̃
rr hominem: uerum te neminem deteriorem. Quod
dii dant boni: caue culpa tua amiseris. Caput prurit.
ss Dum uiuas tibi benefacias: iam pol id quidem esse
haud per lõginquum neq; si hodie amiseris: postea
tt in morte id euenturum esse unq̃. Tua sum opera &
propter te improbior. Quod semel dixi haud mu-
uu tabo. Senes nisi fuissent: nihil iam ide ab adolescẽtia
non flagitium facerent canis capitibus. Vesper hic
est sequimini: Spectatores. uos ualere uolumus: &
clare applaudere. Hæc ex Bachidibus. Sequuntur ex
Menechinis etiam Comœdia lepidissima.

¶ Ex Menechinis Plauti elegantiæ & autoritates.

xx Atq̃ hoc primum iam a principio ꝓpiciã
s mihi atq; uobis spectatores nũtio: appor
to uobis plausum lingua nõ manu: quæ-
so ut benignis accipiatis auribus: nunc ar
gumẽtũ accipite atq; aĩm aduortite: q̃ potero in uer
ba cõferã paucissima: atq; adeo hoc argumẽtũ græ-
cizat: tamẽ nõ atticissat: hoc uobis demẽsũ dabo: nõ
yy modio neq; trimodio. uerũ ipso horeo: Animũ de-
zz spõdit aquis Hãc rẽ uobis examussim disputo. Si qs
quid uestrũ epidamnũ curari sibi uelit: audacter ipe
ret & dicat: sed ita ut det unde curari id possit sibi. nã
nisi qui nũc argẽtũ dederit nugas egerit. Verũ illuc
A redeo unde abii. Nã rus ut ibat: forte ut multũ plu-
uerat ĩgressus fluuiũ rapidũ ab urbe haud longule:
rapide raptori subduxit fides: abstraxitq; hoiem in
maximã malã crucẽ. Inuẽtus nomẽ fecit peniculon
B mihi: quia mensam quãdo ego ædo detergo: hoies
captiuos qui a cathenis uinciũt: & qui fugitiuis fuis
ĩndunt cõpedes: nimis stulte faciũt mea quidẽ sentẽ
tia. Nam homini misero ad malu3 accedit malum:

maior libido est fugere & facere nequiter. nam se ex
cathenis eximunt aliquo modo: tum compediti ia- C
nuam lima prætereunt: aut lapide excutiunt clauũ:
nugæ sunt hæ: quem tu asseruare recte ne aufugiat
uoles: esca atq; potione uinciri debet: apud mensam
plenam homini rostrum deliges: dum tu illi quod
edat & quod potet præbeas: suo arbitratu affatim
quottidie nunquã edepol te fugiet: iam etsi capital
fecerit facile asseruabis: dum eo uinculo uincies: ita
istæc nimis lecta uincula sunt escaria: q̃ magis exten
das: tanto astringant artius. Nam ego ad menech- D
mum nũc eo cui iamdiu sum iudicatus: ultro eo ut
me uinciat. Nam illic homo homines non alit: uerũ
educat recteatq; nullus melius medicinam facit: ita
est adolescens ipsius maxime escæ cærealis cœnas
dat: ita mensam extruit tantas struices concinat pa-
tinarias: standum est in lecto siquid de summo pe-
tas. Sed mihi interuallum iam hos dies multos fu- E
it. Portiorem domum duxi non uxorem. Teneo de
xtera genium meum. Non potuisti magis ꝑ tẽpus
mihi aduenire q̃ aduenis. Commoditatis omnis ar
ticulos scio. Vni tu facinus luculẽtum inspicere. hoc F
mihi abs te caueo cautius: clam uxorem ubi sepul-
chrum habeamus: atq; hunc comburamus diẽ: atq;
sane q̃ mox incendamus rogum: nam dies ipse iam
ad umbilicum est dimidiatus mortuus. Oculum ef-
fodito per solum proiice. Concede huc a foribus.
Age dudum adorare oportet uestimentum mulie- G
bre. Nam ex istoc loco spurcatur a summo odore in
lucido. Mihi tibi atq; illi iubebo iam apparari pran- H
dium: inde usque ad diurnam stellam crastinam po-
tabimus. Meretrix tantisper blanditur: dum illud I
quod rapiat uidet. Si eam amabas iã oportebat na-
sum abreptũ mordicus. Cape tibi hanc uestem: qñ
una uiuis meis morigera moribus. Parasitus octo
hominum munus facile fungitur. Nulla est uolup- K
tas nautis maior meo animo q̃ cum ex alto procul L
terram conspiciunt: maior (non dico dolo) q̃ si ad-
ueniens terram uideas quæ fuerit tua. Hic ãnus sex- M
tus est postquã rei huic operam damus. Si acum cre N
do quæreres acum inuenisses si appareret tãdiu ho-
minem inter uiuos quæritamus mortuum. nam in
uenissemus iamdiu si uiueret. Ego illum scio q̃ cordi
sit carus meo. In scirpo nodum quæris. Quin nos O
hinc domum redimus: nisi si historiam scripturi su-
mus. Non potuit paucis plura plane proloqui. Ve-
rumtamen nequeo continere quin loquar. audi cu3
inspicio Marsupium uiaticati hercule admodum
æstiue sumus. Voluptarii atq; potatores maximi: P
tum sycophantæ: atq; palpatores plurimi in urbe
hac habitant: tum meretrices mulieres nusquã per-
hibentur blandiores gentium: propterea huic urbi
nomẽ epidãno recte inditum est: quia nemo ferme
huc sine damno diuortitur. Bene obsonaui: atq; ex Q
mea sententia bonũ anteponam prandium pranso
ribus. Quin illi homini diminuã caput. Tu3 demũ
sciam recte monuisse si tu recte caueris. Sternite le- R
ctos: incẽdite odores mundicia: illecebra animo est
amantũ: amanti amenitas malo: sed nobis lucro est.
Aiulæ mei mihi mirũ uideť te hic stare foris: fores S

nil pateat magis q̄ domus tua: domus cum hæc tua
ſit prandium ut iuſſiſti hic curatū: eſt ubi lubet ire li
T cet accubitum. Folia nunc cadunt: nunc ſi triduum
hoc hic erimus: tum arbores in te cadent. nam iſtæ
ſunt hic meretrices omēs illecebræ: argētariæ. Huc
in hanc urbem pedem niſi hodie nunq̄ intro detuli.
V Eſt nauis lignea: ſæpe trita: ſæpe fixa: ſæpe excuſſa
malleo: quia ſupplex celionis: palus palo proximus
X eſt. Pallam ad frigionē deferas ut reconcinetur. Ad
huc iſtos in tabernam actutum diuerſoriam. Tu fa-
Y cito ante ſolis occaſum uenias aduerſum mihi. Mi-
hi dolebit non tibi: ſiquid ſtulte ego fecero. Mulier
hæc ſtulta atq; inſcita eſt quātū perſpexi modo. Du
Z cit lēbum directum nauis prædatoria. Veniam ad-
uerſum tempori. Plus triginta annis natus ſum. cū
interea loci nunq̄ quicq̄ facimus: feci peius neq; ſce
leſtius: q̄ hodie cum in concionē mediam me īmerſi
aa miſer. Proh dii immortales cui hoi unq̄ uno die bo-
ni dediſtis plus: qui minus ſperauerit: prādi: potaui
ſcortū accubui: qd multis uerbis: minore nuſq̄ bene
bb fui diſpēdio. Quis hic ē qui aduerſū fit mihi? Quid
cc uis homo leuior q̄ pluma peſſime & nequiſſime: fla-
gicium hominis: ſubdole ac minimi precii? quid de
dd te merui? qua me cauſa proderes? Feciſti funus meo
abſenti prandio. Adoleſcens quæſo quid tibi mecū
eſt rei: q mihi maledicas ignoto inſciēs? an tibi malā
rem uis pro maledictis dari. Etiam derides quaſi no
men non noueris. Nō edepol ego te quid ſciam un-
quam ante hūc diem uidi neq; noui. uerum hortor
quiſquis es ſi æquum faciā mihi odioſus ne ſis. Non
ſanum eſt tibi adoleſcens ſinciput intelligo. Et iſtud
& aliud ſi quid curari uoles me curaturū dicito. Ob-
ee trudi fores. Sed quid ceſſo dum datur occaſio tem-
puſq; abire ab his locis lenoniis: propera igitur me-
ff nechme: fer pedem: confer gradū. Viri quiq; ſunt
optimi maximi morē habent hunc: clientis ſibi om
nes uolūt eē multos: boni ne an mali ſint haud quæ-
ritant. Res magis quæritur: q̄ clientum fides huiuſ-
modi oluat ſi eſt pauper atq; haud malus: nequam
habetur ſin diues malus eſt: is cliens frugi habetur:
qui neq; leges neq; æquum bonum uſq; colunt: ſol-
licitos patronos habent: datum denegant quod da-
tum eſt: litium pleni: rapaces: uiri fraudulenti: qui
aut fenore aut periuriis habent rem paratam mens
eſt in querelis iuris ubi dicit̄ dies ſimul patronis di-
citur: quippe qui pro illis loquantur qui male fece-
rint: aut ad populum: aut in iure: aut ad iudicem
gg res eſt. Dii illum omnes perdant: ita mihi hunc ho-
die corripit diem. Diē corrūpi optimū. Aufer hinc
hh palpationes. Palla pallorē incutit. Nutat ne loquar
Nihil hoc confidētius: qui quid uidet ea perneget.
Nec rem cōmeminit ſuam. Aufer manū. Neq; ego
prandi: neq; hodie huc intro detuli pedē. Quin ut
dudum diuorti abs te redeo nunc demum domum.
ii Omnia ego edictaui. Factum nequiter. Vin afferri
noctuam: quæ tutu uſq; dicat tibi: iam nos defeſſi ſu
kk mus. Vxor reſciuit rem omnē ut factum eſt ordine
Tu huc poſt hunc diem pedem intro non feres: Tu
bene merentem tibi habes deſpicatui. Nūc ego ſum
excluſiſſimus. Ibo & conſulam hanc rem amicos qd

faciundum cenſeant. Immerſit aliquo ſeſe credo in
ganeum. Quid tandem admiſi in te ut loqui nō au-
deā. Pariter hoc atq; alias res ſoles. Vt ætas mea eſt ll
atq; ut hic uſus facto eſt: graduꝫ proferā: progredi
properabo. ſed id eſt q̄ facile ſit mihi haud ſuꝫ falſus
nam perniciras deſerit: conſitus ſum ſenectute: onu
ſtum gero corpus: uires reliquere ut ætas mala eſt:
merx mala ergo eſt. nā res plurimas peſſimas cū ad-
uenit affert: quas ſi autumē ois: nimis longius ſmo
eſt. Hæc res mihi i pectore & corde dura eſt. Neſcio mm
quid uos uelitati eſtis inter uos duos. Loquere uter
meruit culpā paucis: nō longos logos. Ludibrio ha
beot. Male facis qui in ſontē inſimulas. Si ego intra
ædis huius unq̄ ubi habitat penetraui: oium hoium
expto ut fiam miſerorum miſerrimus. Iam uero nn
ſatis iocatus: nūc ad rem age redi. Viden tu illi ocu-
los urere. ut uirides exorit̄ color ex temporibus atq;
fronte: ut oculi ſcintilla uide. Non abire poſſum ab oo
his regionibus ita illa me ableua rabioſa fœmina ob
ſeruat canis. Veh capiti tuo. Illi oculos exuram lam
padibus ardentibus. Enimuero illud præcauendum pp
eſt: atq; ad curandum mihi. Lumbi ſedēdo: oculi ex-
pectando dolent. Moue formicinum gradum. Ede-
pol ne hic dies puerſus atq; aduorſus mihi obtigit.
Hunc ego hominem ſiquidem uiuo uita ſoluā ſua.
Condigne autem hæc meretrix fecit: ut mos eſt me
retricius. Hei ne ego homo uiuo miſer. Vbi ſatur ſū qq
inteſtina non crepitant: quando exurio tunc crepi-
tant. Facilin tu dormis curans. Perdormiſco ſi reſol rr
ui argentum cui debeo. Modeſtior nunc quidem eſt ſſ
de uerbis prout dudum fuit. Et ob eam rem in car- tt
cerem te compactum eſſe ſcio & poſtquam es emiſ-
ſus ceſum uirgis ſub furca. Obſecro propere quic- A
quid ſis facturus fac. Spectamen bonos ſeruos is eſt
qui rem herilem procurat uidet collocat cogitatq;:
ut abſente hero rem heri diligenter tutetur: q̄ ſi ipſe
adſit: aut rectius tergum q̄ gulam: crura q̄ uentrem
oportet potiora eſſe: cui cor modeſte ſitum eſt re-
cordetur id. Qui nihil ſunt: quid iis precii det ob ſu-
is hæris: ignauis: īprobis uiris: uerbera: compedes
mole magna: laſſitudo: fames: frigus durum: hæc
precia ſunt ignauiæ. Serui qui culpa carēt & metu-
unt ſolent eſſe heri utibiles: nam illi qui nihili metu
unt: poſtq̄ malum promeritum eſt metuunt. Mecū B
haud multum prope eſt: quando ceruſo faciam pre
cium exoluet. Per ergo uobis deos atq; homines di- C
co: ut imperiū meū ſapiēter habeatis atq; imperaui
atq; impero. facite illic homo iā in medicinā ablat⁹
ſublimē ſit. Iā ſublimē raptum oportuit. Ecqs ſup- D
pecias mihi audet ferre? nunc obſecro te quiſquis es
operam mihi ut des: non ſinas in me inſignite fieri
tātam iniuriam. Immo & operam dabo & defendā
& ſubuenibo ſedulo: nūq̄ te patiar perire. Hiſce ego
iam ſementem in ore faciam pugnos atq; obſecrā.
Nam abſque ſi eſſem: hodie nunquam ad ſolis occa- E
ſum uiuerem. Iubeo ſiquid imperii eſt in te mihi.
Tua eſt imago: tam conſimilis eſt quam poteſt.
Quæſo loquere mihi tuū nomen niſi piget. Nō me
edepol ita promeruiſti de me ut pigeat quæ uelis.
Quæſo ignoſcas ſiquid ſtulte dixi aut īpudens tibi.

F Delirare mihi uidere. Neq; occupare neq; præripe
re tuū postulo. Dii imortales spem insperatam da
re mihi quā suspicor. Ego hominē homini simillio
rem nunq̄ uidi alter꜀. Quin tu me admonuisti re
cte & habeo gratiā. Promeruisti ut nequid ores qd'
G uelis: quin ipetres. Tanquā me emeris argēto liber
seruibo tibi. Mita memores: utinam efficere quod
pollicitus es possis. Optime usq; adhuc cōueniunt
signa. Quod longissime meministi dic mihi in pa
tria tua. quot eras annos natus: cū te pater a patria
uehit. Nā tunc dentes cadebant præmulū. Si inter
pellas loquentē ego tacebo. Continere quin cōple
H ctar non queo. O salue insperate multis annis post
quā conspicor. Die septimi auctio fiet: uenibunt ser
ui. suppellex: fundi: edes: omnia uenibunt: quiqui li
cebunt præsenti pecunia. uenibit uxor quoq; etiam
I siquis emptor uenerit. Gaudeo edepol siquid pro
pter me tibi euenit boni. nā illa cū te ad se uocabat
me esse credidit. Et ego nunc quoque non tam gau
deo q̄ lætor princeps illustrissime & pater reueren
dissime: qnandoquidē Terentianas & Plautinas co
mœdias tibi dederim absolutas: nunc uero aliquas
extraordinarias item Comœdias: & quidem nume
ro tres prosequendas ex ordine duxi. Et in primis
Philodoxios quæ est Caroli Aretini: sese fert Co
mœdia admodum iucundissima.

¶ Ex Philodoxios Comœdia Caroli Aretini
autoritates.

k On diu preiuit tēporis postquā ebibi: &
nescio an abunde nimis: sed erit uobis in
ditio: si apud uos loquat barbare: nūc au
L scultate: & uiuo iudiciū date. Exoratū ca
pi uenio: hanc unā singularē precibus a uobis ut im
petrē gratiā: non ad uituperiū in postremis dari: si
præter uestrā de nobis expectationē in negociū me
M ad scribundas fabulas miserim. Nunc sumite id ue
stra ex animi humanissimitate: mihiq; ætatiq;: me
precibus apud uos meis concedite. Sinite ut uxorē
O datis ne admodū hoc gratiæ: & datis uideo. Est mi
hi fide optima: & singulari amicitia coniūctus Frō
tisis: qui cū omne consilior꜀ congero. Et merito su
peris gratias habeo: qui me hoc ætatis tam libere:
tamq; ut uolo sinunt degere: quod quidē libertatis
est. Nam his multis afflictatur curis: quas forte (ut
assolet) nunc a nimio denumerat suo. Profecto gra
uiter eius causa animo afficior. Video enim q̄ perdi
re amet q̄ timeat. q̄ affecter. q̄ expectet. quæ omnia
mala animū & trudunt & scindunt & agitāt suū: cu
raui maxime hoc tantū furoris ab se ut extirpatem
nō quiui. malū enim hoc iam radices dedit nimias.
T Studeo cunctis præsertim uobis me in beniuolen
V tiam subdere. Me ne contingas ne me cōpræhēdas
erit hoc mihi pro iniuria & dolo. Hem quid manus
inuehis. o populares opem opem afferte: ligna per
x ticas: fustes. accurrite: sucurrite. Dico me tibi optu
mo affectū fore animo non secus quā qui te ament.
Y Neminē habeo in quē tuto cōfidam. Ego dum tua
pro gratia liceat uolo tibi esse & honori & cōmodo
Z quāplurimo. Non enim licet timere oīa quæ dubi
tes: nec dubitare siqua sæpius incidunt. neque enim
omnia quæ persæpius fiunt semper fiunt. Spōdeo aa
ego tibi hac dextera fidem: diis testibus & tua uirtu
re: qua quidē uelim nostræ amicitiæ firmū ac perpe
tuum fore uinculū. Dironus sum amicorū amicis bb
amicissimus. Præbe operā obsecro: beniuole te pau
cis ut alloquar: audiui semper amicos & uiros opti
mos: qui moribus & ingenio polleant: simplici &
aperta amicitia adeundū fore. aperto igitur loquar
eo quia te fidum & probū semp audierim. Vellem
lares tuos mihi fore familiares. Ego me omnē tibi cc
dedo & dedico: ut tuo pro iure tibi morigerus sim.
Habemus enim superum gratia: nostroq; ex labore
amicos: beniuolos: familiaresq; non nullos: quos re
prospera & aduersa nobis optimos & uti decear ex
perti sumus: qui pro nobis neq; reb⁹ neq; uitæ par
cant suæ. Erit (mihi crede) hoc tuū beneficium uiro dd
non indigno: & tibi amicissimo pergratū. Accessit
huc us rerum plurimarū uisu fieret doctior. Estne
hora ut edamus: mecū eris in cœna. Semper sum te ee
cum animo & ero alias corpore ut iusseris. Est for
ma quidē & moribus: ut nihil addi nihil optari am
plius possit: adeo ut aut formosiorē: aut simillimā
ueneri diiudicē: decorū caput: uenusta facies: aspe
ctus hilaris: modestus incestus: habitudo motus:
omnia & ut matronā & Romanā ciuem conuenit.
Nimis ex animo cupio hanc uidere. Ad id operam
iam nunc paro. Has propinquas ut uides superbas
ædes ea inhabitat. Mature & attemperate omnia ut ff
fiant opus est præbere ut uideat uirū nec impudi
cū nec imundū nec lasciuū premo: tum te ut cogno
scat: & gestus & mores tuos atque primo cū lubens
tum expectato uideat demum loquere enarra. Stat gg
sententia nolo assiduo exarare has porticus & obtū
dere oculis & suspirio foresq; fenestrasq; foramina
que & omnia: omnēq; conuicinā nolo me sperio no
lo heritudini nolo annutui. mulierū subigere nolo
mihi animo id tantū miseriæ obfirmare quod effice
re plerosque uideo: aut effectū me quicq̄ plus q̄ sim
metipsi mihi. præter uiri officiū est mulieribus &
tam certatim affici: quibus tam diu fiamus in gra
tiam q̄diu uel baccho aut uoluptate & ioco ad super
fluum usq; expletæ sint: uel dum ui numerū tandē
extruduntur: ut interdū oculos in nos dimoueant
suos: idq; per parce pessimū genus animantiū. Ver hh
ba dodatim cōmutas ut lubet. Ingrediar iam cū fo
res patent. Domesticus sum mihi semper patent fo
res: igredior: saluete lares. Hæc cōmeatio mihi pro
triumpho est: hoc totū iter meum: præ gaudio nō
possum memetipsum continere: quicquid uideo iu
beo saluere: ac si uelim omnia hoc meo gaudio ipar
titer. Saluete & si mihi satis iniusti forte sitis. Tibi ii
ingentes gratias & utinam dignas exoptatasq; pro kk
tuo hoc tantū facinore referam dum poterim: huc
accedere post angulū aut colūnam: ne uos uideant
auscultabimus quid consilior꜀ congerant. Hei mihi ll
q̄ male nostris rebus timeo. Sic uellem amicos mu mm
tuo inter se conuenire: ut liberali animo & consule
rent se sibi: & operas referrent. Te dudum aspicio nn
nunc tua hæc uox e memoria in mentē reducit te ut
agnoscā. An recolis cū solebā te in sinu e domo pa

tris gestare ad nostrã.q̃ eras fraudicolus: semper in
barba & capillos duriter cõiiciebas manum. Nunq̃
ego antea ex studio hanc conspexerã conuicinã. Vo
oo lo(crimen si crimen apud uos est)incusare meum.
Profecto uerba blactis ut dignus es:& dignus esset
eloacam aliquã tuis dictis respõsum ut dederet:cui
nihil propriũ ẽ nisi lingua istæc tua foetida pessima
pp quæ in deterius indies conualescit. Tace in aurẽ con
ferunt. Perii nullus amplius sperãdi locus nobis re
lictus ẽ. Tritũ hoc puerbiũ est: integra cũ fide tuta
spes cohabitat;postq̃ fides disrupta est:spes lcereat
A necesse est. Et tritũ hoc est puerbiũ:qđ tritũ nimis ẽ
aut saporẽ habet. Tace bono fac sis aio:unũquodcũ
B q; iter suũ habet,exitum. Habeo argutã astutiã. Ebri
C us debachatus est:nõ se sustinet. Quid nunc anlo fa
D bricat suo. Habeo animã inter dentes & labia. In fo
ro legati ex Africa: bene regrsta.cũ pompa nunc cũ
transirent:seduxi me ut uiderẽ spectaculũ inuisum.
inauditũ incognitũ.imeditatũ.triũphũ ducens triũ
phissimũ.tibicines.citharistæ curricula aurata.equi
tot itiscandidi.maximi leones.pantheræ.scinnæ.aq
læ.sturcones.bubones.monstra.res miræ & inume
rabiles.quas uidere longe operepreciũ est. Interea
accessit putus qui caballũ effrenũ magnũ isidet:hũc
concutit calcibus:nescio rem ut duxerit.hoc exinde
apporto uoui crux mihi semifractũ eẽ. Maiori etiã
E in re libere aio fatis obsequar tuo. Quod nobis iter
F tenendũ est. Est hic intõstrina. Climarcus medicus
& bouũ & quadrupedũ omniũ & hominũ etiã suo
pro officio singularis. Non sine ingenio perfidia:&
aio sit magnũ facinus.mirabar quid ineptiarũ age
ret frõtisis.cum deformarit luto & gesto seipsum.
G Volo illi ac parua in re exigua morigerus esse. No
sti q; te iamdiu amarim: sed forte non ut res habet.
ita apud te notũ est q̃ solicito & q̃ firmo animo ti
bi affectus semper fuerim;nã ut recte id uiderr po
tuisti nimis honori insinuabam tuo. Et ni fallor eã
obrem forte persæpr:hoc tantum gratiæ abs tecõ
meritus sum:uerba.s.mihi misero amanti dono ut
dederes:quibus uitã hanc quæ omnis inter suspiria
& lachrimas diffusa esset reficeres & fugitiuum cor
quod quidẽ cura adustũ fit uitæ restitueres: quæ qui
dẽ omnia iam olim tuã inditionẽ concesserunt: nec
enim cũ non licuerit:tum non libuerit facere nõ est
quod percuncter.utrũ ut gratias agã tanto pro hoc
beneficio:tãtoq; tuo pro merito abs te quæ ut uxo
rẽ:dum pro mea honestissima affectione in te mihi
aliquid unq̃ debeat:ut huius tuæ misereat uitæ: &
postq̃ meo facto sic istitutũ ẽ tuus ut sim: malis me
uiuũ cũ forte emolimento quantulũ uobis esse pos
sim:q̃ interemptũ: tua(ut ita dixerim)crudelitate
quod quidẽ neq; laudi neq; in partẽ cõmodorũ tibi
esse possit. At nolim hæc dixisse: si dixisse tibi ægre
fit.sed scilicet pro tua liberalitate abs te ut exorem:
hoc præcor uidendi te ut sæpius cõmodũ sit & po
testas. Neq; opto id nimis:neq; etiã id satis uestro si
ne cõmodo uelim:neq; dum rem fatu difficilẽ: & si
mihi amplã & gratissimã e uobis petii:neq; ampli⁹
quicq̃ dari opto:nisi ut meã hanc uoluptatẽ & con
suetudinẽ neq; duro neq; graui feratis anio. Sinite

deambulem:finite ut uideã:hoc mihi uoluptatem:
hoc mihi ad uitã est hoc mihi fore animi uolui no
bis dicier. Quod me ames & uidi & cognosco: idq; H
accipio animo neq; ingrato:sed nescio ego quo pa
cto hoc uobis innatũ sit amantibus. ut nunq̃ sat sit:
quod nimis sit:& profecto dixit pulcher:sed agẽres I
nobis rem gratam: te istinc si adduceres. Soler aliis
amor uoluptas esse: mihi non q; amo:sed q; te amo
& uoluptas & foelicitas est: sed quia me in tãta ægri
tudine ob amorẽ constitutũ uideo: ut meæ interdũ
miseræ misereat uitæ: uolui hoc e uobis gratiæ exo
rasse. Nam nox & dies suũ peruersæ in me officiũ p
agunt: semper quidẽ meos inter oculos: semper ani
mi: semper insita in me es: multa mea causa uelim
multo plura nolim: tuæ ne male afficiam hõestati.
Non sum meus: tuus sum tam totus q̃ grandis su3:
& tuus uolo esse: neq; ut rapias præcor: uelimq; &
me inuito: hoc uelim tibi fore pro statua lucernaria
dum in sero stas natura naturaliter bellua: absque le
ge & fictione in palliis & crinibus tandẽ ut tibi esse
aut cõmodo aut uoluptati: mihiq; dum te uel uide
rẽ uel audirẽ esse uitæ meæ uinculũ. O dii aut essem
cithara: quia dum pertractares p torũperẽ in uoces
amoenas: canoras: suaues: q; armoniam saltẽ adride
res: interdũ saltẽ cõtingeres: proh deũ q̃ felix esse3. K
Equidẽ non inexperte hoc ipsum dici solet. In ami
corũ causa solent qui amant perpeti, & prætermitte
re: quæ sua in re non fierẽt. Et mei uerborũ penitus L
oblitus fui miser. Quid nunc rerũ agendũ est. o bne M
gundũ ociũ est. Volo meũ oĩbus præterpositis reb⁹
fabricatorẽ fraudũ conuenire: & enarrabo oĩa: ut re N
cõsilio: & opera omni omnia cõficiat. Quid hi mu
sant. nolo hinc furtim auscultare. Ego sic cẽseo pro
hac prouincia: te dignũ fore legatũ. nã eius mores
longã ob consuetudinẽ tibi ex plano patere: ut siqđ O
incusauerint recusauerintue confuta oĩa. Ego secus
censeo: tibi prouinciã iure delegatã, fore xũ & facun
dia amplius ualeas & qa conuicinis sis tutius id pos P
sis. Quid exordiaris. fabulas & muliebria: aut de an
sere & de gallo quære: aut pro cucurbitis semẽ exq Q
rere uel siquid tale. Meditabar: priusq̃ uerba profer
rem quicq̃ obsonarier. nam digniora & multo pin
guiora se efferant: & si nescias plus centies hanc ho
diernã interrupi coenã non possum mei cõpos eẽ:
nã ieiunus sum. quid peius q̃ ieiune & icomposito R
uentre loqui. Nonne sum uere pardus: uere plũbe
us q hoc uiderim: cogitarim & præscierim diu. ho
ste res omnis meas quasi ad ruinã seducere in pro
cliui: neque quicq̃ opposuisse sub tenaculi. Ausculta
paucis: condicã rem ut res est. Illico suspectare inci
pio oculis non minus & animo. Sic censeo: quia cen S
sent nos censere: q; male censeant. Profecto in homi
num uita nihil apprime ab diis optimũ uideo: ut q̃
nobis sic succedant bona: tum ut siquid uelis: a teipõ
exquiras. Sum deus cũ nihil desit. habeo omnia cũ
diis cõmunia præter uitã. habeo uoluptatem & uo
luntatem ut lubet. sum & ætate ad uires apta: & ue
nusta bellitudinẽ inter primos non postremus: sup
peditãt pecuniæ: beniuolentiæ: honores & omnia.
sunt ue q̃ plurimi qui me efferant laudibus quib⁹ &

bene possum facere. qui ue semper student q̃ multã
meã inutilitatẽ & uoluptatem accumulare: siquidẽ
T perpetua uita sit apollo sim. O ineptissime q̃ insa-
nias capite: q̃ blactis. Sin quid uolim: hunc fore illi
cloacam: ut interdũ illius nates labiis attractaret: &
V interdũ deglutiret quicq̃. Quis hic arridet. sum uo-
bis an ludus. bene uertam in luctum si cœpero. Ha-
beo grandius aliquid agere. Obiuit longe fugã ani
mus præ timore. Dii: hoc crediderim. quẽpiã ama-
re quod minime uiderit: aut ea in re affectũ esse quã
X potissimũ nesciat. Vt audistis tantos tumultus do-
mesticos: ut noluistis opem afferre: ut stetistis spe-
Y ctatores. Nescio quid dicam: non sum mei recte cõ-
pos: neq̃ ualeo loqui. dic tu: narra ut gesta hæc sunt
Z quæ recte uideris omnia pessima. Saluere nos om-
aa nes iubet. reddimus nos uices. Cũ primũ nos aspe-
bb ctat adiungit se in pedes. accurrit ad nos. Soleo sem
per cũ uos uideo animo fronteue liberali & amplo
memetipsum lætitia in imensum afficere. Fortuni-
us uir quidẽ optimus & facetus: cũ homine stipula
tur cœnã pinguẽ & lautã: stat pignus: stant testes &
cc arbitri. Is narra altos parentes: profundas diuitias:
ingentes clientelas: multa: imensa: & magna gran-
dia: bellitudinẽ hominis probitatẽ: mores ingeniũ
dd usque: nihil desit nisi consimilis coniunx. Vale meq̃
ee memoriæ cõmendatũ habe. Proh dii quæ hominũ
petulantia: qui furor: quæ lasciuies: quæ iniuria. uel
lem aliqua in re huic foro pro meritis ut meretur.
ff Hei mihi sic datur fatis: sic recipi par est: dii sic man
gg dant: sic nos & uelle opus est. Hei uerso q̃ multa me
am inter memoriã: quæ partim nolim: partim ma-
lim & optẽ. Nã est hominum conditio hæc: uelle &
nolle. hoc uelle & hoc nolle suapte in tẽpore prope
sapientũ est: nolle quæ uel oporteant: aut uelle quæ
possis minime: eorum est qui sibi solis & credant & cu
hh piant. Olent scelesti semper suo scelere: seq̃ palã sce
ii lus trahit: parẽ ut parturiat pœnã. Quid elegisti ui
tæ tibi ad exercitiũ hac in urbe. Dic lodes quid tibi
nominis. Tu omni in re & durior & difficilior mihi
uideri solitus es: q̃ nunc uideare facilis. Ha mi uir:
nunc te nunc primũ cognoui: cũ in aciem tendi ui-
sum: & q̃ es non similis solito: q̃ deformis: q̃ cogni-
kk tu difficilis. Iam fiet sacrificiũ diis tãto pro debito.
Equidẽ mihi cũ illo est optima & aperta beniuolen
tia: ampla & cõtinua familiaritas: firma & simplex
ll amicitia. Curabimus rectius oĩa: & (ut opinor) pos
sum bonã tibi expectationẽ polliceri: conabimur p-
A suasione & precibus rem ducere ut uelitis. Proh dii
imortales: quãtũ habet uirũ desuetudo: q̃ est efficax
abscindundas omnis & si firmas amicitias. Audiui:
auscultaui: habeo omnia: meæ nunc erunt patris fa
cere quid in re agendũ uisero. Narra qd portas nun
B tii. Coniecerã me in pedes: cum primũ uiderã te ac-
curantẽ: quia timide timebã. Vbi offendisti tam ex
tẽplo hunc. Me hercle nunq̃ uidi hominẽ tardiorẽ:
confectus ætate iam est: & annorum plenus: tam se di
mouet: q̃ si habeat calculos oĩs ad unũ usq̃ dinume-
C rare. Ecquid hoc est boni. narra: me ut ipertias tua
lætitia. Opinor & forte non uano hunc fuisse hac in
causa primariũ magistrũ. Iam non ero potis quicq̃
ut instituerã: uortendũ cõsiliũ est. Neq̃ enim habeo D
causam omnino iniquã. neq̃ inusitata sunt hæc: ne-
que sunt indigna adolescentulo. Non enim ea sunt E
grauiter habẽda: quæ ætas oĩs suo quasi iure exigat
& exposcit: omniũ in ætate multant sua prætermit
tenda: multa sunt. Saluus sis chronos qd operis hic
est tibi. Fecero hodie: meritas pœnas fœnorẽ ut luat F
Censeo non ab tua iusticia alienũ: si partim pietati G
in nos: partim & humanitati tuæ cõcedas. redde te
dignũ solita etiã mãsueta humanitate tua: sine te ut
exorẽ: Velim mihi hoc ut fiat gratiæ: quã si feceris: H
feceris rem æquã: pariter & his oĩbus gratã. Fronti I
sis si ob meã in te singularẽ obseruantiã cõmeritus
unq̃ sum a te ut possim quicq̃. nunc præcor id oĩe
non quod debes: sed quod possis: in amicissimi cau
sa ut semp solebas exhibeas: ego metipsum meme
omnẽ tuæ dedico: tuæ relinquo fidei. Quid colloq K
mini tam seducte. Credo nostra persuasiõe perfeci
ut huius expectationi & desiderio satisfiat. Admira
bamur prudẽtiã & humanissimã facilitatẽ tuã pro
eo quod apud te his in rebus quæ optimæ sint: non
precibus neq̃ dum ampla persuasione opus sit: qui
ut oĩi ex parte tibi simus honori & cõmodo: per-
petuã & curã & diligentiã capimus. Scio uos ea uir L
tute pditos: ut possim tuto uobis & credula & mo-
rigera esse. sed uos id uidete quo me in ludo consti-
tuatis. Viden quo i periculo res nostræ sint. subiice M
adminiculi quicq̃ ut conuincamus. Necesse est has
fieri nuptias. da manum. hic tibi sit uir: hæc tibi sit
uxor uultis. Dii imortales qs unq̃ meditato hæc di-
xerit: sum admodo beatus. plaudite hoc meo bono
plaudite. Sequuntur modo ex Comœdia Mercurii
Ronzi Vercellensis. De falso hypocrita & tristi.
¶ Ex comœdia Ronsii de falso hypocrita autorita
tes Iucundæ.
Vid anxius quæritas indolis adolescens
bonæ. Est ne forte quod pro te queã. Si N
a cõmissi labe lautũ ire te uelis: adest quẽ
tanta hominũ frequentia stipatũ cernis
uir religiosissimus: qui te abluat: & crimina procul
pellat. potes interea te huc introdare mecũ ut pau-
lisper cõsedeas: & exaudieris statim. Pluribus deam O
bulationib⁹ hac die lõge defessus sum. Hæc ipsa ma
xime auarum atq̃ pluitationũ tẽpora: ualẽt amplecti
compto quo quã thoro uirginẽ. Non ea tibi ut cer- P
no uis est: ut plurimũ hac disciplina ualeas: bachico
quidẽ suaui liquore. iamiam puto moueris: plus sa-
tis q̃ luxuria. istæc amodo te pcor aliena facito: tuũ
tintinnandi officiũ sit: idq̃ perpetuo serua. Quart⁹
& denus annus me excepit: & quindenus ipræsen-
tiarum nutric. Dii te perdant iportune: non es ueritus Q
deũ tuæ professiones prorsus oblitæ. Cũ primum R
huc aduentassem: didici parasitos oportere æripe-
des esse: & asselorum aures habere & dorsa. Mitto pri⁹ S
iram fluere: uerũ timeo ne postea res iplacabilis fiat
si nõ adeo modo: sane introibo. Vnde iam furcifer. T
dic unde profectus sies. credo te uiliorẽ e uili futurum
quo plus uiles: nescio qui me contineã. quid ita lon-
ge diu absens desiisti copiã tui facere. cedo fide tua.
intenti uos socii deniq̃ præcor este: quas absentiæ

V suæ miser causas enarret. Eo profectus sum ad ipsa
deorum immortaliũ tẽpla: ut accularem meme: innume
re omni facinorum genere matronæ graues: defatigã
tes sacros longis auscultationibus uiros: defatigãtes
inquã sacros ambagibus uiros: hæ quidẽ nihil effe-
cisse putant: ni pinguius euomãt cuncta: ab ouo ty
daridæ sermones suos passim resumẽtes: itaq; mihi
tẽpus furatũ est: ut tibi detentus siẽ diutius q̃ forte
cuperes ignoscendũ est igitur si æquũ existimas: p-
ge modicæ ceruicis: qui nec uerbũ ullũ perpeti po-
V tes. Sine plura uerba mihi dare. Hunc recreendorũ
X spirituũ causa cõueni. Est homo annosus: squalidus
Y lassus: hispidus: ipsa macies. Sinite operã hanc mihi
meũ uolo sit ut poenas cõmissi dedam tẽpestiue ni-
Z miũ credo sapiet: arte sua: qd linnius possit. Vbi sce
lestũ hũc inueniemus. quis eũ nos dabit. quo demũ
quærendus loco. Quæso dic: quo proprio eũ nomi
ne uulgus appellet. ubi resideat iquã: ut se inueniã.
Hac pergito cũ lapideas scalas cõpereris: præcipita
to te i tẽplũ: de hinc in manũ læuã te statim uortas.
Sospes pergito uias tuas. Hæc circũ claustra deam-
aa bula quoad redeam. I: fac esto diligens ut soles. Ve
reor mõ ne longe diutenet: at operibor: & si me ad
uesperari oporteat: rem spero pficiet: q ita detinet
bb diu uerum nimius in uerbis nunc est. Hem eccũ hilarẽ
cc uideo: pergo ad eũ ut ridẽã. Quin uno fac quæso ex
dd plices uerbo. Hostia actitaui pessulo clausa. Ingre-
dere: nunc solus prandia prope carpsi: tuq; bucellũ
mecũ sumes. Haud quaq; quod abs te mihi oblatũ ẽ
inquã renuere censui. nã in ineunda hoium familia
ritate: ipsa potissime confabulandi aut huiuscemõi
buccellãdi cohabitatio ualuit. eia igif istuc loci acces
si: ut tua potiar cõsuetudie: & amoris tui particeps
fiam. tum ipse nil quippe gratius mihi dictũ puta q̃
ee ut in tua ego quoq; residem gratia. Audistin unq̃:
ff q in præsentia sordescant laudes. ad rem propero:
ut huiuscemodi aduentus inquã causas intelligas: &
gg quæ mihi animi passio sit aduortas. Te singularissi-
mum quẽ oẽs famãt delegi taciturnitatis patrem.
Quid opus fuit. ut tibi alienasses nomen. Me plus
satis amabat q̃ se uel saltẽ æque. Num ad hoc cõmo
ueri debuit totus. quis sibi tunc gestus fuerit te præ
hh cor dice. Stant foedera. Crede nõ est hominũ te fœ
licior quisq̃. Fortuna quidẽ sese offerens statim am
plectenda est siquis sapiat eos dii perdãt q possunt
frui bono & negligunt: deligentes malũ. Ipsa poti9
consilia mittito ad alterã scholã. Ha ha he parũ siste:
ii sine mihi prius spiritũ redi: perge mõ. Si me ames
te præcor: istæc desine uerba facere. Perge ad eũ ne
dedignetur fortassis: ubi mentiri te uiderit cernens
uacua pollicitationis loca. Istæc inquã malo: cõgru
kk entiori tẽpore seruemus ut cõmodius fiant. Rodo
ll lent te nempe formosiorẽ pili. Sine me prius parũ
quiescere: qui sum adhuc tanto cachinno plænus: ut
mm ullos uix artus regã. I præ in tẽplũ hac atq; passim
nn illuc fluas quoad ueniã. Num mihi cõpateris: q tã
longe diu hic loci te operior crude. Neminẽ credo
qui tibi compar fiet: ita profecto facilẽ te cunctis p
bes nullũ tam arduũ puto: qd tibi leue nõ fiat. Nõ
hic fabulis agẽdũ est. Ad tua mala nimiũ properas

uir bone. Te prosilas intro. Nolo quidẽ resupinus
ut iaceas. Non expedit te uereri mecum: Tu modo
ipsum quærita. Præcaue ne cachinno mouearis. Cõ
tinebo me puto: te potius contineas. Nos inuicẽ te oo
cum infamas: has ob res persuasum est nobis ne acci
peremus te comitẽ. Lues si me fata sinẽt: nec ipræsen pp
tiarum uades crede. Proh deũ: misceremini præcor mi qq
seremini: sinite me præcor ut habeã: nunquã reditu
rus quippe. Sunt hi ne religionis mores. Ha probi
uiri me sinite: miserationibus cõmissum me uestris
quæso suscipite: saltem oro deorum professionis meæ
uos moueat religio. Dii boni nunc maxime mihi rr
fautores: maxime nũc adiutores este: ullibi si unquã
uestra mihi profuit gratia: ha boni dii ipsa tantum
nũc uestra mihi opus est maxima gratia. In amplio ss
rem saltẽ quæso me locũ icludite. ne isthoc angusto
tam carcere atq; tenebroso sistam. Tu mõ fac præsi
di denunties: quo de se suppliciũ sumat: tu iterea uir
nequã utere taciturnitate: si non uis redeam & ad fe
cis emissionẽ te calcibus cedam. At te nũc propero te
qui me uocitas. Deliberemus socii: qua poena plecti tt
uir ipsius debeat: ne ipunis eat. Quid censes Lini: tu uu
dehinc quid Ronzi: Ego ne prius dicam: cui iudiciũ
minimũ: aut uerius nullũ est: nunq̃ equos nec preire
solet quadriga: tu prædice: nec plura. Primus post q̃
lubet meo iudicio tanto scelere statuã cõdignas poe
nas: applaudens: sane melioribus ubiq; iudiciis uris
hortor ut qua parte deliquit luat. Tu crudus es ni- A
miũ: nã quisquis in hoste. quorum ultores sunt dii ma
nus iniicit. profecto consilio caret. Si ad ea solũ ispi- B
ceremus quæ meritus es. non euaderes quin te i ma
lum daremus usq; ad necẽ. uerũ ipsa optimi dei no
stri miseratio. cuius te cuncti fatales degimus. indul
gentia te dignũ potius facit. Vidistin unq̃ meli9 suc C
cedere. nec excogitari. cæterũ rectius lõge q̃ institu-
tum foret. diis opitulantibus scelus detectu credo.
ideo q hypocrisim nimiũ molestã ferunt. Expetit D
ut bene falsus sis. modicũ te facias triste. haud quic-
quã est quod tibi tantũ uel plus fidei præstet. q̃ si cõ
pescere lachrimulã cũ singultibus queas. at aliter si
nequeas: irriges fac saltẽ tibi lumina paululũ sputo:
aut certe reminiscere tũc infortunii cuiuspiam: qd
nonnũquam perpessus fies: ita soleo dum tristis ui-
deri cupio. Vis lini rectum cõsiliũ tibi dedam: quod E
nunquam ex animo excidat tuo. Plus id satis seruo: F
& præcipuum teneo. Nulli puto citra necem insoe G
licior unquam fuerit dies: q̃ hesterna mihi: ut exin-
de nec cibis nec potu nec somnis ualeam. Plura q̃ au
ri pondo ducẽta e facultatibus meis damna patior:
si non prouideam: ruborem tamen (& sic dii me iu
uent) atque memorem tuum plus tristor q̃ damna
Te animæ mi supplex oro: sine se in malum quiesce
re: nec expgisci uelis a somnis canes. Sinito his ma- H
la dicere: quin nec bona scirent: ipsi quidem mali se-
mipascuntur maledicendi consuetudine. Me quoq;
damnarunt simbolum ut persoluerem. Quod tuũ I
est tutus cape. Acta pereant: læti fiamus malo. Fac
me deinceps sæpius uisites. Ad te nulla profecto di
es præteribit quin ueniam si possim. Tu quoque
plus satis uale: ualete & plaudite socii. Sequuntur

modó Flores ex Philogenia Comoedia Vgolini
parmensis.

Vgolini Parmensis ex Philogenia Comoedia
autoritates.

K Ere possum dicere in amore me perdi-
tum & miserũ: atq; omnem ætatẽ meã
contriuisse: dum amori operã dedi: utq;
uno uerbo expediam iamaui frustra: dii
boni tanta ne duricia affectũ quenquã: ut amori nõ
L respondeat. Exploratissimũ illud est: quem alteri de-
bere non suppuduerit: omnibus in rebus boni uiri
M semper officium relinquere. Illud tibi consilii do:
ut animum imperitũ expedias: & calamitates istas:
solitudines: & cruciatus: quos amor secũ affert reiici
as: & te tibi uendices. non enim decet omni tẽpore
eundẽ esse. semel dum ætas: locus: & res postulant
non multũ uitio datur indulgere lasciuiis. uelle au-
tem eo l ludo uitã uniuersam degere. turpissimum
quidẽ est & flagitiosissimũ: quare heus expergiscere
luxu: & ex ocio excedas impigre. Ratione uiris ui-
uendum est: non autẽ pariter ut beluæ appetitu du-
ci debent. hoc uir & belua interest. ea enim ad quod
cunque delectabile sese accommodat nos autẽ qui
cum diis animos communes habemus uti ratione
decet: & huiusmodi motus: ab honesto & simili &
utili declinantes: penitus sub conditione nostra re-
N tinere: uitia cohibere: uirtuter fortiter ãplecti. Pro-
be dicis: si modo ut dici ita fieri facile possit: nũquã
ita solutum animum & tam recte compositum ha-
biturus sum: dum iuuentutis annos degam: ut ista
grauia. Stoicorum dicta mihi persuadere possint:
esse fac facilia: ea autem prædicare pulchrum est: &
sapientiæ singularis inditiũ: agendũ est pingui mi-
nerua ut aiunt: extremæ profecto subtilitates fran-
guntur: æquabilia naturæ & ingenio quisque præci
O piat: si pareri sibi postulat: Exciderunt hæc mihi me-
moria: uel ut rectius loquar: nihil potui dediscere:
P cum nil unquam didicerim. Tu tibi aliũ quæras qui
Q tuæ sententiæ sit æq̃lior. An hoc pacto emori opor-
tet: & annihilari pedetẽtim? Fortibus fortuna sem-
per fauit. Balistarii solent ab artu plerumque sagit-
tas centũ emittere prius q̄ signum attingerint: for-
te fortuna euolabit una: quæ statim in moetam sta-
tuetur sic mulieres se capi sinunt: denique uolũt ro-
gari item exorari centies: ut mercaturæ suæ cõmer-
tiũ uendant: & ut aliquando iratæ amatori suo pos-
sint obiicere: nunquã te depræcata sum nec te quæsi-
R tum ueni. Sed illa quæantur multis tandem modis
& præcibus: & momento magis q̄ mensibus: tamẽ
hoc intelligo. nullum autem ferme paucos muliere
potiri posse: nisi fuerit ĩportunus aut insidiator cõ-
S tinuus. Honestate si uirgo caret: est absque doctẽ: &
extrema turpitudinis habetur: & a mulieribus pu-
T dicis se posita. Ego iam uigesimũ nacta sum annuz.
ego carne & ossibus nata sum ut cæteræ. mihi præ-
terea est corporis habitudo ad uenerem aptissima.
quare non possum non commoueri libidine. atqui
hoc peccatũ quo nos ad id natura propensiores fe-
cit. eo magis ignoscendũ est. nã hunc amo ut mihi
ex caro fiat carior quod hac re tandẽ cõprobare pos

sunt. si mei copiã sibi fecero. Lapilli iactus aut screa V
tus aduentus huc sui signa sunt. Suauior si fructus X
& sapidior. quẽ labore maximo acquisiueris. Salue- Y
te parietes atque fores uitæ meæ futuri sepulchrũ.
nisi quid operis quispiã deus attulerit hic manebo.
stat scio ad aurorã usq; rubescentẽ. hæc est mihi lex
antiqua. ueh mihi misero quo redactꝰ sum? mea qui-
dem uita (ut dici solet) in aliarũ ludo posita est. sed
quid audio. hem adest animi mei morbus perpetu-
us. O salue animæ mi: solamẽ unicũ. meũ corculũ.
& mea suauitas tibi in manu est uiuaz aut peream.
Fratris loco te dilexi semper ex aduersa putabam te Z
sincera fide amare me usque turpidine ulla. sed estis
huiusmodi fere omnes. non amatis uirgines nisi ue
libidinẽ uestrã expleatis. rationẽ uoluptatis uestræ
magis q̄ decus caruz amatis. Non recte iudicas. bo- aa
na uenia negari hoc audeo. Tu circunducis me uer-
bis acutis & callidis. Ne ex aliorũ ingenio me iudi-
ces. Turpe est quidẽ te unũ ab aliorũ coetu dissona-
re. Saltẽ absolue quod pollicitus es. Num pietati: bb
humanitati: misericordiæue apud te locus erit. Am-
plius nequeo pati: neq; hos labores: dolores: & cru-
ciatus tolerare possum: uideo me paulatim resolui:
ut nix sole liquescit: fer opẽ his rebus obsecro. Non
deuorat amans delicias. Non tibi uerbis mens con- cc
sona. Id tam fieri potest: q̄ cælum ruere. Caue istuc
uerbũ nunquã ex te audiã missa hæc. Quã mulierez
pridie in tẽplo spectabas ita anxius. quæ uisa est fa-
cie splendidior. Tuæ tantum parti consulis & perti-
nax: rem autem nostrã facis parui & floccipendis.
Ne me obtundas de hac re sæpius. Rem istam pro- dd
fecto tã caute tam accurate agemus: ut soli dii quos
nil latere potest: id nesciturі sint. Parentes enim hu- ee
iusmodi fere omnes sunt: interminantur filiis: ne
quid sceleris: flagicii: inhonestiue cõmittant: & eos
obseruant quantũ in ipsis est quoniam sciunt nõ so-
lum præceptis: sed etiam custodia magis. & diligen-
ti obseruantia filios cohiberi: cum iuuentus omnis
ad libidinem: & ad animi oblectationes: & ad cæte- ff
ras uoluptates quodãmodo procliua sit. quo fit ut
adolescentem ueniam mereantur: non autem uesa-
ni senes: quos his uoluptatibꝰ abstinere: ætas meri-
to illa coegit & imperat. Sed ut ad rem nostram pe-
dem referamus. Nunquam (crede mihi) culpabis gg
hoc consilium. Estis omnes blandiloqui moribus:
& uerbis consimiles. tantã enim uim habet in se ue-
stra eloquentia: ut non modo uirgines teneras &
ignaras rerum alliciatis sed etiaz lapides (ut aiunt) hh
ex parietibus possitis euellere. Credin tu tot uigili-
as potuisse ferre. tot pnoctationes in uia: tot æstus
tot frigora: tot nubes: tot pluuias: tot niues: tot la-
bores: tot deniq; timores: & pericula moriẽdi adire
potuisse: si te amarez tepide & uulgatiter. Redigis ii
me ad insaniã & ad merorẽ maximum. Lachrimas
mihi misere excussisti: cohibeamus lachrimas: ne us-
quam exaudiri possimus. Ne sis in necem meã tam
pertinax. Tecum melius actum post dies: q̄ optare
unq̄ ausus es. Flexit is me tandem lachrymis. Vnũ
diem sine te uicturum me non posse certum habe-
as. Non sum apud me: ita obscurasti mihi mentem

kk &ratione. Res omis erit in uado. Facile est quod
fit libenti animo. Nolo ob clæmentiam & effrena-
tam libidinẽ atque petulantiam filiæ: uitã ulla folici
tudine aut angore mihi breuiorẽ efficere. Non pos
ll sum non grauiter commoueri. Res ista (ut fit) pro
meliori a diis recipienda est. Vitã hilarẽ quæramus
nobis & reliquũ hoc pauculũ nostræ uitæ agamus
perpetua in lætícia. auspiciis bonis. Doleo quidem
amici causa. Cupio hodie his in reb⁹ abs te fieri do
ctior. Mulieri si obuiã factus fueris lumina torque-
as: eã uidere nolle ostendas: sit tibi contemptui. Si-
mm quid me uis: relictis rebus omnibus ecce me tibi.
nn Adero hic continuo. Hei mihi postq̃ res in publicũ
perducta est: & peccatũ meũ elatum foras: negare
non audeo: sed quid facturus sum consule amabo ac
A mature. Nunc non est narrandi locus: sic opus est.
Abeunti mihi domo: mens futuri mali præsaga p̃-
B dixit hoc. Nil aliud est nobis quærendũ deinceps:
quẽadmodũ læti uiuamus. quare dum datur: fruare
risu & gaudio. est enim solicitudo & animi tristitia
C potissimũ salutis inimica. Me miserũ q̃ subito op-
pressit nos calamitas: ha fortuna saltem finisses nos
triduũ hoc perpetuũ degere in lætícia. quot incom
moda mortalibus affert hæc tua uarietas. uellẽ po-
tius te nunq̃ facilẽ te nobis præbuisses: turpis exi-
D tus: retro fœdatũ principium. Ante oculos omnia
mihi futura uideo: luctũ & infamiã: cruciatũ: deniq̃
mortẽ utinã hæc me præripiat. Exaudiri haud de-
cet inhonesta rogantes. hæc amicitiæ lex prima tra
E ditur. Mulier si forte prolixa sit in principiis ante-
quã amatori obsequatur: attamen ubi decreuit ama
re: flagrantius & stabilius q̃ uir amat & in amore eũ
superat. uir enim ubi potitus est muliere: propter
quã se dudũ deperire ostenderat secũ si cogitat. hæc
meo arbitratu & iussu semper erit: ad aliã aucupe-
mur: & sic pro munere sibi palmario ducit: si plu-
res (ut aiunt) in codice descripserit. Mulier autẽ cũ
intelligat nihil sibi esse deterius: atq̃ famæ honori-
ue suo magis aduersum q̃ amorẽ suũ plurimis imp
tiri. ei quẽ a se amari dignũ iudicauerit: cuiusque uo
luntati semel dedicauit suũ amorẽ. illibatũ incorru-
ptũque conseruat. Hem porro mulieri suo pro me
rito hæc a uiro refertur gratia expletus est: & uisce-
ra sibi omni uoluptate cõplacita resarcuit: eã asper
natur & deserit. ha fallaces uiri: mulieribus si sapiãt
F abhorrendi. Quot effrenatos & oblitos sui amor fe
cit: quot dedit præcipites. quot cæcauit rõne. quot
deniq̃ crudeliter interemit. q̃ sæpe euenit in re qua
piã tute tecũ: libratis ratiunculis tuis: deteriorẽ par
tẽ sciens accipias. Hei mihi: uideo me ad extremæ
turpitudinis terminos miseriæ redactũ esse. nã nil
G præter mortẽ expecto. Mulieribus aduersis in re-
H bus flere est remediũ: & semper recursus ad lachri-
I mas. Reintegrari res nequit ãplius: nec ulla ex par-
K te restitui. De futuris habenda est deliberatio ut uul
go traditũ est. A qua qualis fluit excipiatur. In re de
sperata forsan deus quispiã inspirabit auxiliũ. quod
enim ab homie nequit ĩpetrari: solet a diis ĩplorari
succurrite igitur dii: opẽ ferte: siquid uos humana
mouent date ueniã: & si id neque meritus sum: atta
men uos misericordia finite flecti. ad uexillũ uestræ
clæmentiæ confugio. obsecro mihi sitis præsidio:
hinc uobis fauentibus & quantũ eniti potero finẽ
peccãdi faciã. Sat est uerbo℞. Quoquo fortuna tra L
hit eundẽ est. res nisi tractetur astu io irritũ euadet.
Sine me cõmode orationi meæ finẽ facere. Id legis
latoris autoritate cõprobatũ est ut quibus in larib⁹
quisque natus sit: ab hisdẽ cognomẽ accipiat. Ego M
ne aduersus animi tui libidinẽ nil unq̃ ausus essem.
nec conari possem: si hoc in rẽ nostrã esse putas ecce
me: facturus sum quod uoles. tibi rursus dico quic
quid iusseris faciã: & si minus mihi gratũ ĩpetraue
ris. Nil unq̃ præter bonũ & æquũ tibi præcipiã. Cõ N
cinite quicq̃ donec hoc agã negocii. Vale & dimitte O
solicitudinẽ omnẽ & deos depræcare: ut nobis hãc P
rẽ secundent fœlicitentque. I fortunatus & ualidus.
Reditũ ad nos mature habeas memoriæ. Ne cogi
tes quæ nunq̃ possint contingere. Qui uere diligit
& sincero corde: is nunq̃ potest desistere. amor si no
bilitate derinetur: stabilis manet perpetuo: & nunq̃
ex anio excidit. Cætera missa facio ne nimius in uer
bis sim. Vt mihi maximã partẽ calamitatũ mearũ
sustuleris. Dii boni quantũ ad fœlicitatẽ mihi adie Q
ctũ esse putabo; si quẽadmodũ cupio res ista secun
dabit. Quid tibi ẽ in his regiõibus negocii. Deãbu R
landi causa urbẽ egressu. sum. Quattuor ĩ muliere
quæ uult nubere quærẽda sunt. primũ quod sapiat.
q̃ honesta & pudica sit: porro q̃ formosa. tertio un
de originẽ habet & quæ affinitas. postrẽo æris quã
tũ ferat secũ. tu a nouissimis occepisti caudæ frena
na ponere. Tu fortassis istud ætatis itidẽ faciebas. S
Hoc est adolescentibus cõmune uitiũ: ut cũ mulieri
bus prius ad rem q̃ ad uerba se cõferre uelint: & oẽs
moras ferunt grauiter. Animo mihi nihil tristitiæ
insidere põt. Vix eris apud te cũ uideris ipsam: crede T
mihi ẽ facie egregia & uenusta bonisq̃ morata mo
ribus. bella. lepidula. faceta & lactinea: atque tam te
nella ut eã cum ungue scinderes: p liberalis es nimi
um. Ego tibi gratias habeo & cũ dabis referã. Bo- V
nis auspiciis oia confitentur. Nox ista mihi ætas ui
debitur. Adhuc ante mensem ita uxore saturabere: X
ut quocunq̃ aspicies uxores tibi plurimæ uidebun
tur occurrere. Iam ad uesperascit tempus monet ut Y
me in urbẽ recipiã. Profecto res illa ut opinor diis
fauentibus in portũ traducetur. Cũ ueneris pote- Z
ris discũbere & sorbillare. Heus pueri tendite men-
sam & parate omnia. Tutũ est sermone prouerbiũ:
fidei scriptũ non appenditur. Cũ aurũ cœperimus
tũc gratiã habeamus. Sine paululũ ad me spiritũ re
uocare: post narrabo quid a uobis uelim relictis pre
ambulis quæ uulgariter ab ĩpetrare nolẽtibus præ
mitti solẽt. Res itaq̃ ad uos me uenire cõpulit quã
uobis breui explicabo. Piam & sanctã rẽ aggressu-
rus es. Tu tibi carpe quid uis solacii. Intermissione aa
nulla si mala semper agas quis deus hoc sufferre po
terit. Semp dii fuere bonis præsidio & iuste depre- bb
cantibus. istud est sapere: si quæ præter spẽ & æquũ
euenerint feras fortiter: & ubi quando opus sit tuũ
animũ sine deo℞ suffragio flexeris. eia non semper
debet auxiliũ ĩplorari: cũ nobis rationẽ cum uirtute

dedere:atque nobis infundere animos qui possunt
omnẽ fortunæ motũ & tempestatẽ euadere:seq; ip
cc sos cohibere & sensibus dominari. Tu consules ego
obsequar. Tecũ repete memoria quicquid peccaue
ris:id ne uereare põtifici propalare.sic opus est ubi
animã peccatis laueris:leuius corpus efficies: & oia
dd bonis auspiciis secundabunt. Dii quoq; sub ĩperio
sunt omnia:quiq; benigne mortales respicitis:obse
cro mihi meliorẽ mentẽ date:qua possum semper
maiestatẽ uestrã cultu uero caste & incorrupte con
templari. Is rectus modus uiuẽdi est uelle se diis ex
ee purgare. Ois actio ut uirtuosa uel uitiosa dici possit
uoluntaria sit oportet. quãobrẽ si minime ad id tur
pitudinis te uoluntas sed necessitas impulit te inno
ff centẽ esse dico. Nã homines ira cæcat ratiõe. Ama
re uiles q̃ delicatas epulas id quidẽ insulsum est. Ma
lo ego oua q̃ fabas:amigdalas q̃ cicera edum q̃ suc
culũ:item pullũ q̃ hyrundinẽ:perdicẽ q̃ anserẽ. dã
nantur dumtaxat qui ingluuiunt:deuorant & sorbi
liunt:plus q̃ eorũ calor naturalis queat digerere: &
qui plus ĩpensæ faciũt in comessationibus q̃ reddit⁹
eorũ possint suppetere. horũ ebrietates:crapulæ:cõ
potationes:elixationes tantũ culpantur: non eorũ
conuiuia & inuitationes:qui ex malis bona fercula
diligũt:& ex grossis tenuia: cũ utraque & apposita
gg habeant a pari sumptu. Iuidi crimen est pessimũ &
innatæ complexionis alteratio: & humidi radicalis
sensim consumptio:nulla cũ uoluntate:sed cũ tristi
tia & dolore perpetuo. quare cauendũ est omnibus
hh ne afficiantur inuidia. In gratiã deorum te restituo
ea potestate:quæ mihi a primario pontifice tribu
ta est. abi & hic peccandi finẽ facias. abi cum diis op
ii timis. Certe is non est in uerbis multis: sed breuissi
mus:tamen ad rem ea quæ pertinent non præter
kk mittit. Onus maximum te abiecisse existimo. Beni
gne tecũ actum esse potes dicere. Hilarẽ fac expor
rige frontem. Virgines uæhementius amant q̃ reli
quæ:quia sunt in amore nouiciæ & molles. ut sicut
facile imaginẽ mollibus ceris potes imprimere:ita
eas in more tuo quibus uolueris institutis tibi lice
bit effingere. uiduæ autem nuptæ quãuis rem astu
maiori pertractare scirent:attamen mihi nunq̃ di
gnæ uisæ sunt:ĩ quas amorẽ meũ tenderẽ. tum quia
plerũq; nos alliciunt in alio amore occupatæ: tum
q; ad nostrã consuetudinẽ eas referre uelle moribus
alienis assuetas non nisi magno ingenio & singula
ri cura potest ĩpetrari. In amore autem primũ esse
oportet morũ consuetudinẽ:quæ ad idẽ uelle & ad
idem nole nos annectit. Ego itaque in puellas tene
ras ætate sinceræ mẽtis:incorruptæ fidei:suauis in
genii semper amorẽ meũ cõtuli. Tu adeo deinceps
eris apud te:ut tibi pendulam palii nullus audeat at
ll tingere. Tu mihi certe frugalissimus iudicatus es:
intellexi te continentem ruri esse parcũ & sobrium:
atq; labori non parcere: sed absq; inertia quærendis
opib⁹ inhiare:ut res tua domestica se sufferre queat
& sumptus quotridianos & emergentes tolerare.
hem hæc est uiri uirtus summis cũ laudibus offeren
mm da. Tibi omnibus in rebus ero morigerus & obse
quens quæ mandabis curabo diligẽter, nec ulla erit

in me mora. Tenuit uetus consuetudo atq; moder A
na custodit digitos anulis ornari. Bonis auspiciis a
summo ioue capere initiũ statuo:a quo ratio oĩs is:
mos gentibus:& ipsa natura quodãmodo exordiẽ
du meẽ persuasit. bone iuppiter diuæq;. Himeneæ B
fauete obsecro:ut fœlix & fortunatũ sit coniugium
nuptias uestro iussu & imperio celebram⁹ ut sobo C
lis ligitimæ fiat procreatio: & fornicandi: stupran
di:mœcandi:& incestandi dẽpta sit occasio. nuptias
profecto qui sancte incorrupteq; seruauerint: diis
erunt acceptissimi:quod ut isti facturi sint nos sup
plices exoramus. Is agrestis mestigia & nebulo: ea D
potiatur ut lubet:quanq̃ si uellis rationẽ ueram exe
qui:non sit dignus eius pedem attingere. Ita uenu
sta est bellitudine:gracili habitudine:atq; in uniuer
sum formosissima:tum lepida atq; in omni genere
uirtutis ornata:ut mea sententia facile omnes mu
lieres uulgi anteeat. sed hoc quodãmodo facile dici
potest:ut omnia iniqua sorte cõponãtur. hæc enim
pulcherrima & mulier perdocta turpissimo & rudi
coniuncta est. Sed certe credo:nil hoc sibi fortuna
tius euenire potuisset. is est enim sibi maritus iners
babilo somniculosus: & (ut dicam) hominis quod
dam simulacrũ. quare tutius & sine periculo magis
adhuc hæc nobiscũ uictitabit. quouis enĩ suaui uer
bo capiet:explebit eũ ossa & iure quottidiano:post
eũ ad labores extendet. ubi se defatigarit usq; ad fri
gora:bibet usq; ad lachrimas. demum defessus som
nis opprimetur:nec excitabitur a crepusculo usque
ad meridiẽ. Is enim cõmensator & sorbillator ẽ ma
ximus. Tẽpus est eundi:iam aduesperascit. Si mo E
do eundi nobis stat sententia:nolo mei causa uos in
mora diutius esse. Eia spiritũ reuoca. Abi sospes me
uidebis propediẽ:Coreis gaudete:psallite:concini
te & quoad uobis datur iucundi sitis. de futuris du
bius est euẽtus:neq; in iucunditate uitæ sitis auaris
consimiles:qui semper ingeniũ suũ fraudant & nu
mis parcunt:ut in futuris necessitatibus sibi opitu
lari queant:quos tamen plus mors opprimit q̃ ad
uenerit suo tantũ iudicio necessitas. hoc uobis dico
uiuite læti dum fata sinunt. Tu igiẽ saline mitte spi F
ritũ in fistulã:& hi coreas agẽt:ut festiui uideamur:
frustra neq; huc aduenisse. qd morare fistulã isuffla
re. Or fiet. Trur lu ru lur iu. Trar la ra lar la. Comœ
diis exactis quæ quidẽ ducatum ad omnes familia
res & domesticas elocutiones præbẽt. Nunc tragœ
diaræ Senecæ Flores & autoritates exordiamur.

¶ Tragœdiarum Senecæ Flores & autoritates
incipiunt.

Aximæ philosophiæ librũ Tragœdiarũ
m Senecæ:& quidẽ moralissimũ:ultimo in
ter autoritates loco Illustrissime Prin
ceps & pater Reuerẽdissime ponere cõ
stitui:ut concedẽs nostro operi imineat finis: quas
nunc autoritates & flores in hunc accipe qui sequiẽ
modũ. Nouit paucos secura quies: qui uelocis me G
mores æui tẽpora nunq̃ reditura tenent. Dum fata H
sinunt uiuite læti:properat cursu uita citato: uolu
crique die rota præcipitis uertitur anni. At gens ho
minuȝ fertur rapidis obuia fatis:incerta sui:stigias

I ultro quærimus undas. O magne olympi rector & mundi arbiter iam statue tandem grauibus ærũnis modũ finẽq; cladi. nulla lux unq̃ mihi secura fulsit fi nis alterius mali gradus est futuri. Fluctuq; magis mobile uulgus. Nulli iussu cessare licet: nulli scri
K ptum proferre diem. Sordida paruæ fortunæ do
L mus altæ uirtus animosa cadit. Prosperum ac fœlix scelus uirtus uocatur: sontibus parent boni. ius est
M in armis. opprimit leges timor. Quod nimis mise ri uolunt hoc facile credunt: imo quod metuunt ni mis: nunquã amoueri posse nec tolli putant. Prona est timori semper in peius fides. Iniqua raro maxi mis uirtutibus fortuna parcit. nemo se tuto dii pe riculis offerre tam crebro potest: quẽ sæpe transit ca sus aliquando inuenit. Qui genus iactat suũ aliena laudat. Omnis i ferro est salus. Alieno in loco haud
N stabile regnũ est. Ars prima regni posse ad inuidiã pati. Si æterna semper odia mortalia agent: nec ce ptus unquã cedat ex animis furor: sed arma fœlix teneat: infœlix paret: nihil relinquent bella: tum ua stis ager squalebit aruis subdita tectis face. altus se pultas obruet gentes cinis. pacẽ reduci uelle uictori expellit: uicto necesse est. Dominare tumidus spiri tus altos gere. sequit superbos uictor a tergo deus. Arma non seruant domũ: nec temperari: facile: nec reprimi potest stricti ensis ira. bella delectat cruor. Quæritur belli exitus nõ causa. Cũ uictor arma po suit: & uictũ decet deponere odia. Cogi qui potest
Q nescit mori. Imperia dura tolle: quid uirt⁹ erit. Mor tale cælo non potest iungi gen⁹. Post multa uirtus opera laxari solet. Qui morte cũctos luere suppli cium iubet. nescit tyrannus esse: diuersa irroga: mise
R rum ueta petire: fœlicẽ iube. O fortuna uiris inui da fortibus: q̃ nõ æqua bonis præmia diuidis. Odit uerus amor nec patitur moras. Votum secũdet qui post nostrũ deus rebusq; lassis adsit. Quæ fuit durũ pati meminisse dulce est. Nec ire labor est ipsa dedu
S cit uia. Ipsaq; morte peior est mortis locus. Quod quisq; fecit patitur autorẽ scelus repetit: suoq; puni
T tur exẽplo nocens. Quisquis est placide potens do minusq; uitæ seruat innocuas manus: & incruentũ miris imperiũ regit animæq; parcit longa permen sus diu fœlicis æui spacia uel cælũ petit uel læta fœ
V lix nemoris. Elisii loca. Iudex futurus sanguine hu
X mano abstine quicunq; regnas. scelera taxantur mo
Y do maiore nostra. Nemo ad id sero uenit unde nun q̃ cũ semel uenit potuit reuerti. quid iuuat durũ pro perare fatũ: parce uenturis tibi mors paramur sis li cet segnis properamus ipsi. prima quæ uitã dedit hora carpsit. Gratior nullus liquor tinxisset aras. ui ctima haud ulla amplior põt magisq; optima ma ctari ioui q̃ rex iniquus. Quod subitũ hoc malũ est?
Z Superi tectã in melius flectite mentẽ. Solus te iam præstare potest furor insontẽ. Proxima puris sors est manibus nescire nephas. Pectora tantis obsessa malis non sunt ictu ferienda leui. Nescio quod ani mus grande præsagit malũ. Sæpe uindicta obfuit. Maiora quisquis timuit. Sæpe error ingens sceleris
aa obtinuit locũ. Nemo polluto quærat anio mederi. morte sanandum est scelus. Veniam dabit sibi ipse

qui nulli dedit. Miserum haud potes me facere: fœ licẽ potes. Sic statue quicquid statuis ut causam tuã famamque in arto stare & ancipiti scias. Hæc de pri ma Tragœdia scilicet Hercule. Sequitur secunda rã
talus. Scelera non ulcisceris nisi uincis. Maximum bb
hoc regni bonum est q facta domini cogitur popu
lus sui q̃ ferre tã laudare. Laus uera & humili sæpe cc
contingit uiro: non nisi potenti falsa. Vbi nõ est pu dd
dor nec cura iuris: sanctitas: pietas: fides: instabile re
gnum est. Nephas nocere uel malo fratri puta: fas ee
est illo quicqd in fratre nephas est. Credula est spes
improba. Iam tempus illi fecit ærumnas leues. Er ff
ras: malorum sensus accrescit die: leue ẽ miseris fer re: perferre graue. Peiora iuuenes facile præcepta audiunt: in patre facient quicquid in patruo doces.
Sæpe in magistrum scelera redierunt sua. Vt nemo gg
doceat fraudis & sceleris uias. Regnum docebit ne mali fiant timẽs. Nascuntur Istud quod uocas sæ num asperum agique dure credis: & nimium im pie fortasse & illuc agitur. Tacita tam rudib⁹ fides
non est in annis detegent forsan dolos. Tacere mul hh
tis dicitur uitæ malis. Multa sedus trepid solet dete gere uultus. magna nolentem quoque consilia pro
dunt. Quis nos exagitat furor. alterius date sangui ii
nem & sceptrum scelere aggredi. Nesciris cupidi ar
tũ regnũ quo iaceat loco. Reges non faciunt opes. kk
non uestris tiriæ color: non frontis nota regiæ: non auro nitide trabes. Rex est qui posuit metus: & diri mala pectoris: quem non ambitio potens: & nun quam stabilis fauor uulgi præcipitis mouet: quem non lancea militis: non strictus domuit calibs. Qui tuto positus loco infra se uidet omnia: occurritque suo libens fato nec quæritur mori: reges conueniat licet. Rex est qui metuit nihil: hoc regnum sibi quis que dat. Stet quicunque uolet potens aulæ culmi ne lubrico: me dulcis saturet quies obsecro positus loco leni perfruar ocio nullis nota quiritibus: ætas per tacitum fluat: sic cum trãsierint mei: nullo cum strepitu dies: plebei⁹ moriar senex. Nulli mors gra uis incubat: qui notus nimis omnibus: ignotus mo ritur sibi. Fulgore non est qui oculos falso auferat:
cum quo datur spectabis & tandem aspice. Non ca ll
pit regnum duos. Miser esse mauult: esse qui fœlix potest. Mihi crede falsis magna nominibus placẽt. frustra timentur dura. dum excelsus steti nunquam pauore destiti. atque ipsum mei ferrum timere la
teris. O quantum bonum est obstare nulli: capere A
securas dapes humi iacentem scelera non intrant ca sas: tutusq; mensa capitur angusta cibus. uenenum in auro bibitur: expertus loquor. nam rebus paruis
alta præstatur quies. Nec abimendum est si dat im B
perium: deus nec appetendum: frater ut regnes ro gat. Redire pietas unde summota est solet. Repa ratq; uires iustus amissus amor. Cum sperat ira san
guinem nescit tegi. Habere regnum casus est: uirt⁹ C
dare. Quis influentis dona fortunæ abimit. Exper tus est quicũq; q̃ facile effluant. Nulla uis maior pie tate uera est. Iurgia externis inimica durant. Quos
amor uerus tenuit: tenebit ira cum magnis agitata D
causis. Peior est bello timor ipse belli. Nulla sors lon E

ga est : dolor atque uoluptas inuicem cedunt bre-
F uior uoluptas. Ima permutat breuis hora summis.
Vos quibus rector maris atque terræ ius dedit ma
gnum necis atque uitæ : ponite inflatos timidosq;
que uultus : quicquid a uobis minor extimescit: ma
ior hæc uobis dominus minatur. Omne sub regno
grauiore regnum est : quem dies uidit fugiens ia-
centem . Nemo confidat nimium secundis : ne-
mo desperet meliora lapsis : miscet hæc illis p rohi-
betque Cloto stare fortunam : rotat omne fatum.
Nemo tam diuos habuit fauentes : crastinum ut
G posset sibi polliceri . Res deus nostras celeri citatas
turbine uersat . Vitæ est auidus quisquis non uult
mundo secum pereunte mori . Pectora longis he-
betata malis : iam sollicitas ponite curas fugiat me-
ror: fugiatque pauor : fugiat trepidi comes exilii :
tristis ægestas rebusque grauis pudor afflictis: ma-
gis unde cadas quam quo refert magnum . ex alto
culmine lapsum: stabilem in plano figere gressum:
magnum ingenti strage malorum pressum : fracti
pondera regni: non inflexa ceruice pati: nec degene
rem uictūq; malis : rectum impositas ferre ruinas.
H Proprium hoc miseros sequitur malum: nunquam
rebus credere lætis: redeat fœlix fortuna licet : tamē
afflictos gaudere piget . Inter subitos stetit horro-
I res. Imber uultu nolente cadit : uenit in medias uo-
ces gemitus: meror lachrimas amat assuetas . flendi
K miseris dira cupido est . Mittit luctus signa futuri:
mens ante sui præsaga mali. Instat nautis fera tem-
L pestas: cum sine uento tranquilla tument . Sceleris
est aliquis modus sceleri modus debetur . ubi facias
scelus: non ubi reponas. Hæc ex secunda Tragœdia
M Sequuntur ex tertia. Sed flecte mentem: pectus an-
tiquum aduoca: uictasq; magno pectore ærumnas
N doma: resiste: tantis in malis uinci malum est. Quid
ista tandem cura proficiet tua: ubiq; mors est: opti-
me hoc cauit deus. Eripere uitam nemo non homi-
ni potest: at nemo mortem: mille ad hanc aditus pa
O tent. Miseros magis fortuna conciliat suis . Nihil iā
iura naturæ ualēt: post ista fratrum exempla: ne ma
tri quidem fides habenda est . Qualibet gaude mo-
P ra. Quotiens necesse est fallere aut falli a suis: patia-
re potius ipse quā facias scelus. Fraudis alienæ dabo
pœnas: at ille præmium scelerum feret . In seruitu-
Q tem cadere de regno graue est . Regna cum scelere
omnibus sunt exiliis grauiora nunc belli mala pro-
pone: dubiasque martis incerti uices : licet omne te
cum regie robur trahas: licet arma longe miles ac la
te explicet: fortuna belli semper ancipiti in loco est.
quodcunque mars decernit exequat duos : licet im-
pares sint gladius & spes & metus: sors cæca uersat:
R præmium incertum petit certum scelus . Regnare
non uult esse qui inuisus timet. Simul ista mūdi cō-
ditor posuit deus odium atque regnum . Regis est
magni reor odia ista præmere. multa dominantem
uetat amor suorum: plus in iratos licet. Qui uult a-
mari languida regnat manu. Iniqua nunquam im-
peria retinentur diu . præcepta melius imperii re-
ges dabunt: exilia tu dispone . pro regno uelim pa-
triam: penates: coniugis: flāmis dare. Imperia pre-

cio quolibet constat bene. Hæc ex tertia Tragœdia.
Sequuntur ex quarta. Qui blandiendo dulce nutri- S
uit malum. sero recusat ferre quod subiit iugū . Nec T
me fugit q̄ durus & ueri insolens ad tecta flecti regi
us nolit tumor. Quicunque dederit exitum casus fe V
ram. fortem facit uicina libertas senem . Pudor est
secundus nosse peccandi modum. Nam monstra fa
to moribus scelera impures. negata magnis sceleri-
bus semper fides. Quisquis in primo obstitit pepu X
litque amorem: tutus ac uictor fuit: Quod ratio po
scit uincit ac regnat furor potensque tota mēte do
minatur deus. hic uolucer omni regnat in terra po
tens uolitatque cælo pariter & terris grauis . Quis- Z
quis secūdis rebus exultat nimis fluitque fluxu sem
per insolita appetens: tunc illa magnæ dira fortu-
næ comes subit libido. Quod non potest uult pos- aa
se qui nimium potest . Precibus aut uinci potest a-
more didicimus uinci feros . Pars sanitatis uelle sa-
nari fuit. Qui regi non uult amor uincatur. Decre-
ta mors est quæritur fati genus: laqueo ne uitam fi-
niam? au ferro incubem? Prohibere nulla ratio peri
turum potest. ubi quis mori constituit & debet mo
ri. Contemne famam fama uix uero fauet . Vendi- bb
cat omnes natura sibi Nihil immune est odiumque
perit. Cum iussit amor ueteres cedunt ignibus iræ.
Quamuis tegatur: proditur uultu furor . Non le- cc
uat miseros dolor . Haud est facile mandatum sce-
lus audire . Quid te ipse pœnis grauibus infestus dd
grauas? quem fata cogunt hic quidem uiuat miser:
at siquis ultro se malis offert uolēs seq; ipse torquet
perdere est dignus bona qui nescit uti: ætate fruere:
mobili cursu fugit nunc facile pectus: nunc grata iu
ueni Venus. exultet animus cur thoro uidua iaces:
tristem iuuentam solue: nunc luxus rape: effunde ha
benas: optimos uitæ dies effluere prohibe . ꝓpria
describit deus officia & æuū per suos duxit gradus.
lætitia iuuenem frons decet tristis senem . Quid te ee
coerces & uecas rectam indolem? seges illa magnū
fœnus agricolæ dabit. quæcunque lætis tenera luxu
riat satis: arborque celso uertice euincit nemus: quā
non maligna cedit aut resecat manus . Ingenia me-
lius recta in laudes se ferunt: si nobilem animum ue
geta libertas alit . Et sena bella marte sanguineo ge-
rant. Prouidit ille maximus mundi parens. Nō alia ff
magis est libera & uitio carens ritusque melius uita
quæ priscos colat : q̄ quæ relictis mœnibus siluas a-
mat Sollicito bibunt auro superbi quam iuuat nu-
da manu captasse fontem. Secura duro mēbra uer-
santur thoro. Rupere fœdus impius lucri furor : & gg
ira præceps: quæq; succensas agit libido mentes. In
uenit artes bellicus mauors nouas: & mille formas
mortis. Sed dux malorum fœmina & scelerum ar- hh
tifex obsedit animos : cuius inceste stupris fumant
tot urbes: bella tot gentes gerunt: & uersa ab imo re
gna tot populos præmunt. Sileantur aliæ sola con
iunx egei medea: reddet fœminas dirum genus: cur
omnium fit culpa paucarum scelus : detestor om-
nes: horreo : fugio : execror : scit ratio : scit natura:
scit durus furor : odisse placuit. Sæpe obstinatis in-
duit frenos amor : & odia mutat. Intrepida cōstent

uerba: qui timide rogat: docet negare. Curæ leues
loquuntur: ingentes stupent. Te imperia regere:
kk me decet iussa exequi. Mens impudicam facere nõ
casus solet. Anceps forma bonum mortalibus exi-
gui donum breue temporis. Vt uelox sceleri pede
laberis. Res est forma fugax: quis sapiens bono cõ
fidat fragili: dum licet utere tempus si tacitum sub-
ruet: horaq; semp præterita deterior subit. Instruit
ll omnis fraude fœminea dol⁹. Aliũ silere quod uoles
mm primus sile: Mori uolenti deesse nunq̃ mors potest.
Mors optima est perire lachrimãdo suis. Feræ quo-
q; ipsæ ueneris euitant nephas: generisq; leges insci
us seruat pudor. O uita fallax abditos sensus geris:
animisq; pulchram turbidis faciem induis. Pudor
nn impudentem celat: audacem quies. Res humanas
ordine nullo fortuna regit: spargitq; manu mune-
ra cæca peiora fouens. Vincit sanctos dira libido.
Fraus sublimi regnat in aula. Tradere turpi fasces
oo populus gaudet eosdem colit. Non capit unq̃ ma-
gnos motus humilis tecti plebeia domus. Hæc ex
pp quarta Tragœdia. Sequuntur ex quinta. Quisquã
ne regno gaudet? O fallax bonum: quantum malo-
rum fronte q̃ blãda tegis. Nulla pars immunis exi-
tio uacat: sed omnis ætas pariter & sexus ruit. Regi
um hoc ipsum reor aduersa pati. Haud est uiriliter
ga fortunæ dare. Dubiam salutem qui dat afflictis
negat. Quærit peremptum nemo quem incolumẽ
timet. Visu carenti magna pars ueri latet. Solent ex
trema securos facere mala. Fari iubes tacere quæ sua
det metus. Iners malorũ remedium ignorantia est.
Vbi turpis est medicina sanari piget. Odere reges
dicta quæ dici iubent. Vlli ne pœna uocis expresse
fuit. Ab inquieto sæpe simulatur quies. Dubia pro
qq certis solens timere reges. Odia qui nimium timet
regnare nescit. Regna custodit metus. Præstare taci
tam regib⁹ soleo fidem. Dubitat anceps memoria.
Veritas odit moras. Quicquid excessit modum pẽ
A det instabili loco. Quod sæpe fieri non potest fiat
diu. Fatis agimur credite fatis. Quicquid patimur
mortale genus: quicquid facimus uenit ex alto ser-
uatq; sua decreta colus. Nemo fit fato inocens. Hæc
B ex quinta. Sequuntur modo ex sexta Tragœdia fœ
lix quisquis bello moriẽs: omnia secum consumpta
C uidet. Iuuenile uitium est regere non posse impetũ
D Quo plura possis: plura patienter ferax. Violenta
nemo imperia continuit diu: moderata durãt: quo-
q; fortuna altius euexit: ac leuauit humanas opes:
hoc se magis supprimere fœlicem decet uariosq; ca
sus tremere. Sed regi frenis nequit: & ira ardens ho
stis & uictoria cõmissa nocti. quicquid indignũ aut
ferum cuiq̃ uideri potuit hoc fecit dolor tenebræq;
E per quas se irritat furor. Qui non uetat peccare cũ
possit: iubet. Est regis alti spiritũ regi dare. Præfer-
F re patriam liberis regem decet. Lex nulla capto par
cit aut pœnam impedit. Quod nõ uetat lex hoc ue-
tat fieri pudor. Quodcũq; libet facere uictori licet.
Nimium debet libere cui multum licet. Tẽpus nos
auidum deuorat & chaos. mors indiuidua est & no-
G xia corpori nec parcens animæ. Victor feroces im-
H petus primus habet. Cedendum est malis fata si mi

seros iuuant. habes salutem: fata si uitam negant: ha
bes sepulchrum. Leuius solet timere qui propius ti- I
met. Sed si placet referamus hinc alio pedẽ. Est qui-
dem iniustus dolor rerum æstimator. Simulata ra- K
tione uerba: nõ facile est tibi decipere Vlyssem. Co-
acta dices: sponte quod fari abimis. Magnifica uer
ba mors prope admota excutit. Necessitas plus pos
se q̃ pietas solet. Stulta est fides celare quod prodas L
statim. Veritas nunq̃ latet. Dediscit animus sero qđ
didicit diu. Nec turpe puta quicquid miseros fortu
na iubet. Flætus ærumnas leuat. Magn⁹ sibiipsi nõ
facit finem dolor. Nullus est flendi modus. Ad au-
tores redit sceleris coacti culpa. Profuit multis capi
Perdere est patriam graue: grauius timere. Ferre q̃ M
sortem patiunt omnes nemo recusat. Nemo se cre-
dit miserum licet sit. Equor casum tulit per procel-
las mille qui ponto pariter carinas obrui uidit: tabu
lasq; littus naufraga spargi. Audax uirago non tulit N
retro gradum. Sequuntur nũc ex septima. Rara est O
in dominos iusta licentia. Grauia quisquis uulnera
patiente & æquo motus animo pertulit. Ira quæ te
gitur nocet. Professa perdunt odia uindictæ locum
Leuis est dolor qui capere consilium potest. Vix te P
tacita defendit quies. Fortuna fortes metuit: igna-
uos præmit. Nunquam potest non esse uirtuti lo- Q
cus. Spes nulla monstrat rebus afflictis uiam. Qui
nihil potest sperare desperat nihil. Rex est timẽdus
Si iudicas cognosce: si regnas iube. Æquum atq; ini R
quum regis imperium feras. Iniqua nunquam re-
gna perperuo manent. Qui statuit aliquid parte in
audita altera: æquum licet statuerit: haud æquus fu-
it. Rapida fortuna ac leuis præcepsq; regno eripuit S
& exilio dedit. Hoc reges habent magnificum & in
gens nulla quod rapit dies prodesse miseris suppli-
ces fido lare protegere. Quæ fraus timeri tempo-
re exiguo potest? Nullum ad nocendum tempus an
gustum est malis. Audax nimium qui freta prim⁹: T
rate tamen fragili perfida rupit: terrasq; suas post
terga uidens animam leuibus credidit auris: dubio-
que secans equora cursu. potuit tenui fidere ligno
inter uitæ mortisq; uias: nimium gracili limite du-
cto. Natale solum non norant opes. Amor timere V
neminem uerus potest. Nemo potẽtes aggredi tu-
tus potest. Non timor uincit uirum sed trepida pie
tas. Grauis ira regum est semper. Tibi innocens sit
quisquis est pro te nocens. Ingrata uita est cuius ac X
ceptæ pudet: retinenda nõ est cuius acceptæ pudet.
Miserias lenit quies. Hæc ex septima. Sequuntur ex Y
Tragœdia octaua. Regnorum magnis fallax fortu Z
na bonis: in præcipiti dubioque nimis excelsa loco.
nunquã placida sceptra quietem: alia ex aliis cura fa
tigat: uexatque animos noua tempestas: ut præci-
pites regum casus fortuna rotat: metui cupiũt. me-
tuique timent: non nox illis alma recessus præbet
tutos. non curarum somnus domitor pectora sol- aa
uit. Corpora morbis maiora patent. Quicquid in
altum fortuna tulit: ruitura leuat. Modicis rebus lõ
gius æuum est. Perire mores: ius: decus: pietas: fi-
des. Quicquid est da spacium ac tempus tibi: quod
ratio neq̃t sæpe sanauit mora. Mixt⁹ dolori subdidit

ſtimulos timor. Quocũque me ira: quo dolor? quo
ſpes feret: huc ire pergã. Cæca eſt temeritas quæ pe
tit caſum ducẽ. Res eſt ꝑfecto ſtulta negtiæ modus
Capienda rebus in malis præceps uia eſt. Mors mi
ſera non eſt commori cum quo uelis. Amor iugalis
uincit ac flectit retro. Remetemus illud unde nõ de
cuit prius abire. Nã ſera nunq̃ eſt ad bonos mores
uia: quem pœnitet peccaſſe pene eſt innocens. Nec
bb regna ſociũ ferre nec tedæ ſciunt. Quid honeſta ꝑ
cc deſt uita flagitio carens? Non intrat unq̃ regium li
dd men fides. Precio parata uincitur precio fides. Du
bia plus torquent mala. Omniſq; nimiũ longa pro
peranti mora eſt. Nil ratio & uſus audet in magnis
ee malis: tenet horror artus O q̃ miſerũ eſt neſcire mo
ri. Lachrimas lachrimis miſcere iuuat. Magis exu
runt quos ſecretæ lacerant curæ: iuuat in mediũ de
flere ſuos. Spectare miſeri fata ſe uertunt retro. O
ff nulla longi tẽporis fœlicitas. Fidẽ ſecunda poſcunt
aduerſa exigunt. Rudis eſt tyrãnus: morte qui pœ
nã exigit. Mortẽ aliquid ultra eſt: uita: ſi cupias mo
ri. Hæc ex octaua. Sequunt̃ ex nona Tragœdia quæ
gg Octauia nominat̃. Nec regi mentis põt generoſus
hh ardor. Dabit afflictæ meliora tẽpora miris: tu mo
do blando uince obſequio placata uirũ. Animi reti
ne uerba furentis: temere emiſſam cõprime uocẽ.
ii Vince obſequendo potius imitem uirũ. Vis magna
kk populi eſt: principis maior tamen. Iuuenilis ardor
impetu primo furit. Inertis eſt neſcire quid liceat ſi
bi: id facere laus eſt quod decet: non quod licet. Cal
cat iacentẽ uulgus: inuiſum opprimit ferrũ: tuetur
ll principẽ melius fides. Decet timeri Cæſarẽ: at plus
diligi. Quicquid excelſum eſt cadat. Pulchrũ emine
re eſt inter illuſtres uiros: conſulere patriæ: parcere
afflictis: fera cede abſtinere: tẽpus atq; iræ dare: or
bi quietẽ: ſæculo pacẽ ſuo. hæc eſt ſũma uirtus: petit̃
hac cælũ uia. Tu pacis autor: generis humani arbi
ter electus: orbẽ ſpẽ ſacra geris: patriæ parens: quod
nomen ut ſerues petit: ſuoſq; ciues Roma cõmẽdat
mm tibi. Seruare uiros principi & patriæ graues: claro
tumentes genere quæ demẽtia eſt: cũ liceat uiua uo
ce ſuſpectos ſibi mori iubere. Inceſta genitrix detra
hit generi fidẽ. Teneris in annis haud ſatis clara eſt
nn fides. Probitas fideſq; cõiugis: mores: pudor place
ant marito. ſola perpetuo manẽt: ſubiecta nulli: mẽ
tis atq; animi bona: florẽ decoris ſinguli carpunt di
es. Oẽs in unã cõtulit laudes deus: taleq; naſci facta
uoluerunt mihi. Volucrẽ eſſe amorẽ fingit imitem
deũ mortalis error: armat & telis manus: artuſq; ſa
cros inſtruit ſæua face: genitũq; credit uenere: uul
cano: ſatũ: uis magna mentis: blandus atq; animi ca
lor amor eſt. iuuenta gignitur luxu: ocio nutritur i
ter læta fortunæ bona: quem ſi fouere atq; alere deſi
ſtas: cadit breuiq; uires perdit extinctus ſuas. hãc eẽ
uitæ maximã cãm reor per quã uoluptas orit̃: interi
tu caret: cum procreetur ſemper humanũ genus amo
pp re grato qui truces mulcet feras. Male imperat̃ cum
regit uulgus duces. Tandẽ quietẽ magnus excuſſit
timor: quatit ora & artus horridus noſtros tremor.
qq Bene paupertas humili contenta tecto latet. quati
unt altas ſæpe procellæ: aut euertit fortuna domus

Regit̃ factis mortale genus: nec ſibi quiſq̃ ſponde
re poteſt firmũ & ſtabile: perq; caſus uoluitur uari rr
os ſemp nobis metuenda dies: animũ firmẽt exem
pla tuũ: iã multa domuſq; ueſtra tulit: quid ſæuior
eſt fortuna tibi. Hæc ex nona. Sequuntur ex decima
quæ eſt Tragœdia ultima. Nunq̃ eſt ille miſer cui fa
cile eſt mori. O q̃ cruẽtus fœminas ſtimulat dolor. ſſ
fœlix iacet quicũq; quos odit premit. Hærere amã
tes poſt uagos ignes ſolẽt. Quicquid dolorẽ paſcit
id nimiũ puta. Crede ſed magnus dolor iratꝰ amor tt
eſt. Vicit & ſupos amor. Nã rara fides ubi iã melior
fortuna ruit. Tu quicunq; es qui ſceptra tenes: licet uu
omne tua uulgus in aula centũ pariter limina pul
ſet: cuȝ tot populis ſtipatus eas: in tot populis uix
una fides: pauci reges non regna colunt: plures ful
gor conuocat aulæ: cupit hic regi proximus ipſi: cla
ruſq; latas ire per urbes: urit miſerũ gloria pectus.
cupit hic gazis implere famẽ. Colit hic reges calcet
ut omnes. perdatq; aliquos nullũq; leuet. tãtum ut
ut noceat cupit eſſe potens. Ceſpes tirio mollior o A
ſtro ſolet impauidos ducere ſomnos: aurea rũpunt
tecta quietem: uigileſq; trahit purpura noctes. O ſi
pateant pectora ditum: quãtos intus ſublimis agit
fortuna metus: brutia choro pulſante fretũ mitior
unda eſt: pectora pauper ſecura gerit: tenet epatula
pocula fago: ſed non trepida tenet ipſa manu: capit
faciles uileſq; cibos: ſed dum ſtrictos reſpicit enſes:
aurea miſcet pocula ſanguis. Nec ſibi fœlix pauper B
niſi fœlices cecidiſſe uidet. Quiſquis mediũ defugit
iter: ſtabili nunq̃ tramite curret. Miſeranda refer li
cet ipſa neges: uultus loquitur quodcũq; negas. De
cus illud orbis atq; præſidiũ unicũ quẽ fata terris in
locũ dederunt iouis. Miſerias properant ſuas audi
re miſeri. Fare quo poſita in ſtatu iam noſtra domꝰ
eſt. Nemo nocens ſibi ipſe pœnas irrogat. Sed locũ C
uirtus habet inter aſtra. Ante naſcetur ſeges in pro
fundo uel fretum dulci reſonabit unda. Ante diſce D
dat glacialis urſæ ſidus & ponto uetito fruetur q̃ tu
as laudes populi quieſcant. Non duces ſæuos miſe
randa tellus habeat. Nunquã ſtigias uertitur ad um E
bras inclita uirtus. uiuite fortes. nec lætheos ſæua F
per amnes uos uata trahẽt. ſed cum ſummas exiget
horas conſumpta dies: iter ad ſuperos gloria pãdet
Ad quos nos ſuperos perducat qui uiuit & regnat
per infinita ſæcula benedictus Amen.

¶ Orationes & cõmendationes diuerſarum rerũ
ꝑclariſſimæ. Et primo de diuiniſſimo Euchariſtiæ
ſacramento Laudatio.

q Voniam illuſtriſſime princeps & pater
Reuerendiſſime poſt exactos multoruȝ
clariſſimorum autorum flores & autori
tates: parum aut pene nihil: meo quidẽ
iudicio uiderer egiſſe: niſi cũ tu modo fila (ut ſic lo
quat) habeas apta: telam tibi textam & ex integro
compoſitam darem: quam tamen nemo melius: ne
mo perfectius: nemo denique elegantius: quã tute:
cum omniũ ſcientiarum diſciplina: & in primis ea
rum quæ ſunt humanitatis artium refulgeas: dar e
poſſet. Iccirco nunc pro laudabili noſtri operis cõ
plemento nonnullas inſignes & præclaras: rebus in

diuersis accipe cōmēdatiōes. Et ī primis de diuinissi
mo Eucharistiæ sacramento oratio siue commēda-
tio in hunc incipit modum. Quom id meam uenit
in mentem lectissimi patres: sūmos in omni genere
dicendi oratores: priusquā medium oratiōis cursū
attigissent his sup rebꝰ: quas fluxas: uarias: imbecil
lesq; palā cōcernimus: sæpenumero in frequēti sa-
pientissimoꝝ uiroꝝ corona: quales hic stare intue
or: labātes atq; ꝓpe modū eligues euasisse. Nō pos
sum uō animo cōmoueri ꝙ ipse omniū ferme disci
plinaꝝ ignarus: & expers: huic loci tot ubi uiros cō
spicor: qui non modo genere: opibus: sed sapientia:
moꝝ grauitate: prudentia: copia disciplinarū: om-
niq; laude & gloria illustrantur: uenerim ad ornādū
& de his præsertim rebꝰ: quæ uniuersam īgenii hūa
ni præstantiam: ab oībus trāscēdere iudicant. Neq;
id uelim cupiaꝫ supcilio: aut insolentiæ: a qua semp
abhorrui: uel demū inanis gloriæ cupiditati ascriba
tis: sed meoꝝ iussis superioꝝ: quoꝝ tanta est in me
autoritas: ut maluerim meas uobis ineptias: quam
illum ab ipsis resistendi genus: meas in rōnes accu-
sari. Verū uestram cum facilitatē: benignitatēq; ma
ximā: qui ante hac huiuscemodi de rebus uerba fece
runt: cunctis fueritis impartiti: uos: quoad a me fie
ri pōt oratos uelim: eadem quoq; in præsentiarum
me reddatis accumulatissimū. Dicendū mihi est ita
ꝙ uiri clarissimi iamiam: ne uerbis uos teneā pluri-
bus suspensos: de ineffabili Eucharistiæ sacramēto:
inauditā cuiꝰ altitudinē: admirabileq; numē, nemo
unq̄ tam excellenti fuit ingenio præditus: tātaq; di
sciplinarū copia: qui pro incredibili rei magnitudi-
ne satis posset explicare. At priusq̄ exordiar, quādo
minimis etiā rebus diuinū implorare præsidiū con
sueuimus: prius clæmentissimā christi omnipoten-
tis genitricē uirginē Mariā, ut suū unigenitumꝰ po-
tentissimū fautrix sit perpetua mihi uenerāter his
uersibus inuocandū duxi. Salue sancta parens iterū
regina poloꝝ. Salue stella maris mœstoꝝ portꝰ &
aura. Ad te confugio deposco supplico & oro. Ca-
sta mihi faue & cœptis his annue meis. Quod diui
nissimū eucharistiæ sacramentū testimonio multi-
plici ac uerissima historia nostris a maioribꝰ prodi-
tum est. Iesus oīpotens cū hæc inferiora deserere cæ
losq; conscendere statuisset: hoc de quo agimus mi-
rabile sacramentū die Iouis postrema cœna suis oī
bus astātibus discipulis instituit: perpetuū suæ pas-
sionis ueros inter christicolas monimētū: quo figu
ræ ueteres absoluerent & in primis refocillarentur:
suarū qui curarū atq; sollicitudinum perpetui comi
tes extitissent. Panē q̄ppe ac uinū (mirabile dictu)
uerissimā in carnē suā ac sanguinē certissimū ea tem
pestate cōmutauit. quod sane sempiternū mysteri-
um suis primū apostolis sumēdū propriis manibꝰ
obtulit: quod ea ratione sic inuentuꝫ & a sūmo deo
constitutū autumāt: ut quēadmodū humana imbe-
cillitas dulci arboris letiferæ fructu ceciderat: sic hoc
libamine suauissimo freta exurgeret: sublimesq; se-
des unde scaturierat multo scanderet faciliꝰ: quādo
id priscū edulii genus primi quo nostri sunt cōfun-
cti parentes perniciosum ac letale: hoc uero saluti-
ferum atq; per necessariū cunctis mortalibus affue
rit. Verū enim uero: oīum quæ uisa uel audita sunt
idcirco mirificentissimū cernitur: ꝙ accidentia suo si
ne subiecto consistant: quod physici naturæ termi-
nos permetientes uix auderent profiteri. Cæteruꝫ
hæc humanis sensibus minime percipi possunt: qū-
quidē uniuersam perspicacitatē atq; excogitationē
humanā admodū excellere uideantur. fidei aūt inte
gerrimæ quæ nobis meritū affert accumulatissimū
operam enauemus oportet: ut quæ cereris ac bachī
speciē cōplecti suis pro accidentibꝰ uident in ueris-
simā sūmi saluatoris carnē sanguinēq; purissimum
uerbis sacratissimis transfusa ac substātialiter cōmu
tata ex anio arbitremur: ut altitonantē cæli ac terræ
creatorē maximū sub aliena specie delitescentē qua
in re ipsa fides uersatur flagrātissime astare certo cō
fidamus. Neq; illud minus admiratione dignū exti
terit: ꝙ tāetsi hoc sanctissimū nostri redēptoris cor-
pus partes in uarias fuerit consectū: illud tamē qua
uis particula integerrime continet: nec ullam ea se-
ctione mutilationē aut lesionē: qđ cæteris in corpo
ribus neutiq̄ lex naturæ patitur: pōt accipe. Sumit
unus: sumunt mille: nec tamē ille consumit. hūc nē-
pe diem memorabilē admodum omniq; ætate cele
brandū censuerim: quo tam uenerādissimū nobisq;
saluberrimū mortalibus obsoniū diuina clæmentia
est constitutū: quē sacrosancta uniuersalis ecclesia so
lēnitate atq; uaria celebritate diebus a cōtiguis se iū
ctum esse uoluit. Nā cum diuæ cærimoniæ ꝓximis
dieculis lucubri ac mœsto ritu peractæ sint: hæc ta-
men lux expectatissima carū nobis maiorē multo
festiuitatē atq; in celebrandis officiis iucunditatem
uisa est aceruatim contulisse: ut huiuscemodi obser-
uatione annua hilarē tante institutionis magnitu-
dinē cōprobaret: planissime nobis aperiens hac rō-
ne, supcælestes atq; per beatas sedes haud dubie cō-
paratū iri. Prospicite quæso uiri spectatissimi: quæ-
so nunc ꝓspicite: quanta nobis oībus præpotentissi
mi satoris nostri facilitas emicuerit: inauditaq; beni
gnitas. Nā cum maiores nostri uario circunducti er
rore: diuersa animātiū genera prophanis penatibꝰ
simulacrisq; inanibus suis in auspiciis: ac bene spera
tis rebus sæpenumero litarent: illisq; inter sacra ab-
uterentur. hic clæmentissimus totius orbis opifex
refulgentissimū corpus suū in odoriferā alimoniā
nostroruq; leuamen scelerū nobis ultro opauit. Pri
sca enim gentilitas Saturnū: Iouē: Mercurium: Ne
ptunum: Plutonē: Bachū: Apollinem: Palladē: Iu-
nonem: Cererem uario supplicationis ac uenerati-
onis genere: rationibus posthabitis omnibus sūmo
studio coluit: quibꝰ præciosa puluinaria: statuas in-
gentes: delubraq; constituit elaboratissima: quos sa-
ne diuos nihil sensus habuisse luce phœbea multo
est limpidius. Quo genere largitatis a summo deo
huberisq; munificentiæ donati sumus: quæso ani-
mum aliquantisper aduertite! Hic hic autem Iesus
optimus non hircina nobis: non uitulina: aut alioꝝ
aiantium uiscera: ut mos apud priscū hoīum genus
fuit. nr̄as īter dapes aut epulas ꝓpinauit: uerꝫ seipsū
oēm hoc pacto liberalitatē exupans: in sempiternū

nam salutem humano sumēdū generi offerre nimirum est cōdignatus. Cui beneficio imortali qui referre queat data quoq; opa scio neminē: quādo illū qui ex nihilo cūcta creauit: cui⁹ in manu uita mors q; sedet & uisere & pertractare liceat: superiorib⁹ qd' neutiq̄ nostris maioribus hunc ante diem cōcessum fuit. Quid igit̄ hoc munificentius? quid largius? qd beneficenti⁹ inueniri aut excogitari pōt? uel deniq; salubri⁹? Hoc enim diuino munere reatus oēs diluuntur: locupletiorē ipsæ uirtutes aceruū corrogāt: robur corporis, cōcupitaq; uiuacitas instaurat̄: tartareas sedes effugimus: diuinā in nos gratiā illico contrahimus: humanas fœlicitates res q; secūdas facili⁹ enāciscimur: ac demū sempiternā ad gloriā celeri alarū remigio cōuolamus. Vellē uiri doctissimi quēpiā mihi offerri qui sua explicaret prudētia q̄nā cibus hoc sapidior: quis dulcior: fructuosior esse pōt? An māna qd' deus oīpotens maximus q; suū ad populū e cælo trāsmisit: oīs alimoniæ saporem uerissimū q; gustū redolens: stupēdissimo hoc munere fuit suauius? Qui recte sapit id certo dixerit: nec minima ex parte huic sacratissimo mysterio illud cōparandū: qd' sane hanc ꝓfusam largitatē fore: si ꝓphetis credim⁹ multis ante sæculis posteritati præfigurarat. Nostrarū quippe dapū copia quib⁹ splendide in dies fungimur nos sæpiuscule morbis afficiunt: quib⁹ extrema ad fata misere cōtrudimur. hoc autē cibo nitidissimo reficimur oēs atq; cura leuamur: quo uniuersa labes oīs q; macula prorsus abolet̄: animæ quoq; ac corporis incolumitas fit (nec uana loquor) multo uegetior. Mirificētissimā itaq; hāc largitionē dixerim uerbis q; ad cælum offerendam: ubi elargiror suū in munus apte conflat̄: & datum idem suo cū datore cōsistit. Cuius sane rei nec mediocris admiratio ut paucis uos cōmonitos redderē me coegit plurimū: tāetsi integritatem uestrā oīs uirtutis præsertim huiusce sacramenti studiosissimā intellexissem. Vos igit̄ in primis uiri religiosissimi quib⁹ flaminii dignitate ac excellentia datum est hoc diuinū pabulū efficere: cauendū uobis censeo ne id agatis cum scelere: uestris uolutādo animis: uestros inter digitulos olum rerū principem uersari sempiternū: qui cūcta regit atq; stabili sceptro gubernat. Idem quoq; his quib⁹ præfecti estis agēdum cōsulite: ne quod alimēto debet esse perpetuo: perēnē pariat ꝑniciē atq; calamitatē truculentissimā. Vos subīde scholastici nō modo semel singulos in ānos quo oēs obstringimur: uerūetiā sæpius tantū munus reuerēter assumite: si maxime cupitis oīs doctrinæ eruditionē assequi. Vos postremo uiri Bambergenses tātæ urbis assidui accolæ quæ omni amœnitate est cōfertissima: quib⁹ tot tantaq; bona parta sunt: huius dinæ largitatis quæso uiuite memores: atq; seruetis oro: quæ præsenti die Christus præpotens ac clæmentissimus suis immutatoribus custodienda mandauit: quæ etsi a nobis omnibus diligenter obseruata fuerint: hic inter mortales gratiam & sempiternamq; apud cælites gloriam enanciscemini: ad quam nos perducat qui uiuit & regnat per infinita sæcula benedictus Amen.

In sacratissimū christianæ ecclesiæ doctorē beatū ¶ Hieronymū laudatiuncula fœliciter incipit.

a Nimaduerto nō mediocre: ac pene Ethna monte (ut dici solet) me grauius onus: hodierna die subire atq; sustinere: præstātissimi simul q; deuotissimi uiri: postquā factū sit: nō tam sponte mea: q̄ maiorꝫ meorꝫ: q̄bus refragari aut quicq̄ denegare nefas eē ducā iperio: ut in hac ānua beati Hieronymi celebritate: de tā diuino sacratissimoq; doctore in tot præstātissimorū uirorꝫ cōspectu aliquid ꝓferre nō uerer. sed magis auderē: maxime ne huius tam eximii aliorꝫ præconis præclarissima omnia silentio inuoluerent̄ præconia. potissimū cum qd' copiosissime ipse aliis laudandi officium semꝑ exhibuit præstititq;. Is q̄si optimo iure suo ab aliis reposcere debere uideat̄. perfecta uero & undiq; sanctissimorꝫ uirorꝫ accumulata laude. nihil sane maius: præclarius: aut diuini⁹ mihi uideri solet. quādoquidē ad eam exprimendā explicandāq; is demum idoneus esse atq; aspirare posse uideatur: cuius ingenium fulgentissimo sapientiæ præradiat fonte: aut mirandis ita præponderat uirtutibus. Scitum est enim illud grauissimorꝫ auctorꝫ eū optime posse aliorꝫ laudes ꝓsequi: qui omniū laudatissimus sit: quiq; qui deceat: quid nō: quo uirtus quo ferat error ut Flaccus inquit non tātum uerbo prædicet: quantum uitæ & exēplo cōprobet. A quo quidē gradu q̄q̄ me longe abesse sentiam: tamen imortalis dei fretus fauore: & maiorꝫ meorū: ut pauloante dixi pene coactus uoluntate: rem non minus difficilem q̄ officiosam nō minus arduam q̄ debitam: non minus admirabilem q̄ ptis oibus per gratā futuram aggressus sum: ut si minus omnia q̄ diuini penitus esset ingenii: saltem aliqua pro ingenioli mei paruitate de uenerabilissimi patris Hieronymi laudibus nobis in medium afferam. Mihi uero de tam eximio sacratissimoq; doctore sæpe multum cogitanti illud in primis in mentem uenire solet: q tam præstantissimus uir fuerit: ut siue eius excellentiā quandā cum aliis contētione cōferas: siue eam ipsam per se ponderes: uix tanto uiro parem: aut non multo maiorem in omnium sanctorū decalogo inuenire queas. Beatissimus itaq; Hieronym⁹ Stridone Dalmaciæ oppido oriundus fuit. Cumq; ea gens barbara & imperitissima uixq; a brutorum uita ulla in parte distans & differens esset: ex ea tamen (ut aiunt) ueluti de spinis rosa floruit: & a deo floruit: ut cum alii laudem gloriam & splendorem a patria sua assequi soleant: hic miris floribus suis id est scientia & uirtutibus famosam patriam & prouinciam suam reddiderit. Cum enim illud intelligeret prudentissimus adolescens: q ea ad quæ capescēda miro quodam ardore anhelabat sibi a patria sua minime præstari possent eam deseruit: seque tum Romam illa quidem tempestate ut rerum dominam: ita & omnibus optimis artibus & disciplinis refertissimam: tum & ad alias prouincias contulit: & ad eas præsertim ex quibus uti mercatores præciosa quædam aduehere solent: sic & ipse sibi præciosas uirtutes & disciplinas uendicare posset. Qua

in re tam diligens tam assiduus tam accuratus fuit:
ut id nulla ligua humana facile explicari possit. Nā
ut frequentia eius ieiunia: crebras carnis maceratio
nes: iuges orōnes & psalmodias omittā: quæ in illo
iocus ludusq; (ut dici solet): fuerūt cum eis tanq̄ re-
missione & recreatione quadā uteret: post uæhemē-
tissimā suorꝝ studiorꝝ intentionē. Vt ea inq̄ omittā
opepreciū est eius circa disciplinas intelligere diligē-
tiā: cū nullū doctorē i aliqua sibi cōgruēte facultate
excellētē perseserit quādo illū licet lōgissimo regio-
nū tractu distantē adire & piter audire oēmq; illius
eruditiōem tanq̄ sitibundus abbibere atq; arripere
uoluerit. Tā uero assiduus extitit ut nullū tēpus si-
ue diurnū siue nocturnū fuerit: qd̄ tum uigiliis tuꝫ
lucubrationib⁹ ignauū aut feriatū sibi præterite pas-
sus sit: sibi uel cibū & somnū reliquaq; corpori neces-
saria subtrahēs hoc est geniū suū ut Comicus inquit
defraudās. Tam accurat⁹ demū apparuit ut īfinita
pene librorꝝ uolumina euoluerit: euoluta intellexe-
rit: intellecta ꝓfundæ memoriæ mādarit. Qui qdē
magni assidui clariq; labores id peperūt ut noua bo-
ni intellectus mūdo lux daret: quæ tanta in Hiero-
nymo fuit: ut quicqd is nō teneret alius facile igno-
raret. Hinc uero tot parta sunt claritatis luce radiā-
tia uolumina: hinc tot arduæ solutæ enodatæq; q̄sti-
ones: uerā christianā religionē cōcernētes. hinc deo
cooperāte cōstitutæ confirmatæq; sniæ. hinc solida
christianorꝝ & occidētalis ecclesiæ iacta corrobora-
ta stabilitaq; fundamēta. hinc demū ꝓcopiosius oī-
busq; uitā cælestē cupientibus parētibus emanauit
cibus. Quapropter dies me ꝑfecto deficeret si sin-
gulos enumerare uelim fructus: quos diuina Hiero
nymi sapiētia: tum in uita ediderit: tum post mortē
posteris reliqrit: ut nō iniuria tot sibi excellentes di
gnitates primariasq; dotes tributas legamus: quot
uix uniuersæ reliquorꝝ sanctorꝝ turbæ ascribere ua-
leamus. Cum quæ singulis aliis pecularia data sint:
ea oīa pariter in Hieronymo locū sedē atq; domicili
um ꝓpriū habuerint. Ex quo factū est ut nedū pii ze
latores illius: uerūetiā inuidi pariter & æmuli id ip-
si Hieronymo tribuerint: quod paucis aut nullis po
tius cōtribuant: ut diuinissimus Hieronymus non
solū angelos & archangelos charitatis in deū ardo-
re: sed etiā patriarchas autoritate: ꝓphetas ꝓsciētia:
apostolos uariis linguarū doctrinis euangelistas ue
ridica seriosaq; scripturarū luce martyres fide & la-
borꝝ perferentia: confessores innocētia: sacerdotes
ministeriorꝝ diligentia: monachos & heremitas so-
litaria meditatione: leuitas sacrorꝝ ministerio. uirgi
nes humili puritate aut suparit: aut certe æquarit.
Et ne singula ei⁹ dona percurrā oēm spiritūsanctū
sibi domino infundēte uēdicauerit. Quo in eo coo-
perante: ea inter mortales documenta ediderit me-
ritaq; sibi adeptus fuerit. ut facillima sibi ratione ꝓ
ximā excelso & imortali deo in cælis sedem paraue-
rit. Quā intercedētibus eius ꝓcipuis meritis nobis
post debitam corporis obedientiam: & carnis iugū
omnimodāq; animi deuotionem ille tribuere ac col
largiri dignetur: qui est trinus & unus in sæcula sæ-
culorum. Amen.

Qui populi doctor Hieronyme sancte uocaris:
Nos tibi deuotos iam quæsimus ut tuearis.

¶ De oium artium & scientiarum laudibus oratio
ornatissima.

Vm de summis & maximis reb⁹ a me ho-
c diemo die dicendū sit uiri insignes & pa
tres optimi: neq; ea in me extet uirt⁹ atq;
exercitatio dicendi: ut mea oratione ea
possim attingere: quæ ad dignitatem huiusce rei ꝑ-
tineret: tamen cum me uel ad humanitatē uel ad sū-
mam in me beniuolētiam uestram refero. nihil est
quod in hac re uel de sapientia uestra aut de igenio
meo diffidam: cum præsertim has ornatissimas se-
des atq; subsellia tot doctissimis uiris referta esse cō-
spiciam: qui ut in hoc ipso præclaro dicendi genere:
ita in cæteris rebus principes mea sententia non in-
iuria dici possunt. Cum enim ex hoc loco ante me
q̄plures pro singulari modestia uestra non nihil lau
dati discesserint: ut hi non solum in dicendo acerri-
mi & graues: uerūetiā ornatissimi atq; copiosi a uo-
bis omnibus iudicati sint: nihil est quod uobis & au
dientibus & iudicātibus non bene sperem. Et si for-
te de me a uobis tale iudicium minime expectem:
quod si me uel ad rei amplitudinem: uel ad dignita-
tem uestram: uel deniq; ad eam ipsam imensam &
summā dicendi materiam: de qua apud uos oratio
mea habenda est refero: non puto laudi meæ detra-
ctum iri. dicendum quidem a me est præclarissimi
patres & doctores egregii de his artibus & discipli-
nis: quas liberales & mathematicas appellant. cuius
rei etsi tanta sit amplitudo atq; laus siue gloria: ut
in tam læta & singulari materia nemini uel medio-
criter instructo deesse possit oratio: qua satis ei⁹ rei
dignitatem: uel extollere: uel laudare possit: nullū
tamen in hac re prætermittam officium: quod ad
enarrandas eius rei laudes pertineat. Grammatica A
igitur primum sit: cæterarum sciētiarum regula: or
do: & fundamentum: & adeo fundamentum ut qui
cūq; in ea claudicarit sibi ad cæteras disciplinas iter
indubitato clauserit. Logicam uero siue dialeticam B
quicunq; tenuerit: quid uerum: quid falsuꝫ: quid an
tecedens: quid consequens: quid consentaneū qd re-
pugnans quacūq; in re sit facile nouerit: ut nullo fal
laciaruꝫ laqueo implicari nullo errore labi: nulla fal
sitate arripi possit. Sed quibus honoribus: quaue di C
gnitate Rhetoricam. i. eam quam bene disserēdi ra
tionem appellant prosequar: cum huic uni iamdu-
dum uosipsi bonam & magnam laudis partem at-
tribueritis. quantū enim apud cæteras artes ualeat:
etsi uobis omnibus uiri insignes notum eē arbitror
illud tamē aliarū scientiarum pace dicam: q; omnes
fere aliæ artes ac disciplīæ sine hac una ieiunæ & nō
satis ornatæ habeantur. efficit quoq; ut de una qua-
que scientiarum copiose & subtiliter disseramus.
Tantum uero nostris temporibus apud nos lumē
& dignitatem attulit: ut non satis docti habeantur
qui in hac una saltem mediocre eruditi non sint. nō
nihil etiam ad animorum uim rationemque atti-
net: qd̄ facile uidemus si ueterū exēpla cōmemora-
re uoluerimus. In ea cognouim⁹ q̄plures om ne stu

dium adhibuiſſe ut in aliqua eius parte floreret. Au
D diuimus illos ipſos priſcos oratores Catones atque
gracchos quoꝝ eloquẽtia actũ eſt: ut ea re ſũmis ho
noribus & dignitatibꝰ adaucti fuerũt. Audiuimus
alios quoꝝ eloquẽtia impio Romano ꝓfuit Cice-
E ronem in primis Craſſumq́ Antoniũ & alios q̄plu
res: q̄bus tantũ hodierno die debemus: quantu his
q̄ noſtris tp̄ibus ſũmam laudẽ & ornamentũ attule
runt. Sed quid hunc ulterius locũ orõne mea in di-
cendo ꝑſequor: quaſi hæc uobis incognita aut noua
eſſe putẽ. Satius ergo ducã: ſi aliqua de aſtrorũ nu-
meroꝝ mẽſurarũ ac oĩs melodiæ ſcientiis & ꝓpor-
tionibꝰ dixero: quæ cum ſemp in maximo hominũ
ſplendore fuerint: ita digniſſimæ cognitu extiterũt
quæ ex quattuor reliquis Aſtronomia uidelicet &
F Ariſmetyca Geometria & Muſica cõſtant. Tãto ꝑ-
fecto in his ſit artibꝰ utilitas: ut ſine his ducibꝰ & ma
giſtris nihil diuinũ ſiue humanũ: nihil inferiꝰ ſiue ſu
perius: nihil paruũ ſiue magnũ. nihil ſuaue ſiue ab-
ſonũ ꝑcipi cognoſci aut intelligi pene queat. Quo
fit ut optimo ſane iure a maioribꝰ noſtris liberales
uocitatæ ſint artes. ſiue ꝙ ab ignorãtiæ oĩ nubilo ſtu
dioſoꝝ mẽtes liberarẽt: ſiue ꝙ eas utpote digniſſi-
mas ac nihil ſeruile in ſe hñtes nulli licebat ediſcere:
G niſi libero liberaliterq́ educato homini. Iã uero ha-
rũ oium artiũ matrẽ & ꝓcreatricẽ quãdã ac omniũ
reginã p̄hiam q̄s ſatis pro dignitate laudare. qui ue
eiꝰ dignitatẽ & munus recẽſere ualeat. q̄ñ ipſa donũ
deoꝝ dicaẽ: q̄ñ ipſa uitæ gubernatrix: q̄ñ ipſa cãruꝫ
oium rõ & explicatio una oium uoce atq́ ſentẽtia ꝑ
diceẽ aſſeraẽ atq́ cõprobeẽ: ut nõ imerito poeta la-
tinus in eius laudẽ illud ꝓtulerit. Fœlix qui potuit
rerũ cognoſcere cãs. Atq́ motus oẽs & inexorabile
H fatũ. Subiecit pedibꝰ ſtrepitũq́ acherontis auerni
Per eã nãq́ p̄hiam oium uegetaliũ: ſenſibiliũ: rõna-
liũ ſuprõnaliũq́ corporꝝ nobis (ut dici ſolet) ad un-
guem cauſæ rões & effectus exprimunẽ atq́ diſcri
I bunẽ. Per eã oium mortaliũ uita ſaluriferis ac diui-
K nis ꝑceptis excoliẽ. Per eã ciuitates populi natiões
ſanctiſſimo iure ſociẽtaꝫ regunẽ ꝓtegunẽ & ampli-
ficanẽ. Eius uero ſtudio qui allecti atq́ incenſi ſunt
p̄hi noianẽ: ideſt ſapiẽtiæ amatores. Qua ꝓfeſſiõe
nulla certe dignior ꝓſtabilior aut admirabilior ac in
L uita humana cẽſeri debeat. Demũ p̄hiæ effectum id
eſt medicinã ipſam miræ utilitatis eẽ q̄s ambigat.
quãdoq̄dẽ ea ſit ars qua uas animi ideſt corpus hu-
manũ ſaneẽ & incolume ꝑſerueẽ. quẽadmodũ enim
p̄hia ipſa animoꝝ quos ſanet morbos tollat: ita &
hæc corporibꝰ ipſis quoꝝ curationẽ ꝓfiteẽ: medea-
tur. Qua duplici utilitate nihil ſane ad ſalutẽ uitãq́
M hoium ꝓſtantius inueniri poſſet. Eius nãq́ medici-
næ dignitas & exiſtimatio uel priſcis illis tẽporibꝰ
tanti fuit ut nõ mortali ſed deo ipſius artis attribu-
ta ſit inuẽtio. Cui aũt deo. quem uitæ quem uerita-
tis quẽ ſapiẽtiæ quẽ diuinationis ꝑſidem ſemp cele-
brauit antiquitas. Vel ipſo de ſe hũc in modũ teſtifi
cante. Inuentũ medicina meũ eſt opiferq́ per orbẽ
Dicor: & herbarũ ſubiecta potẽtia nobis. Nec minꝰ
N eſt ꝙ eius filio a uate illo diciẽ Eſculapio. Totiq́ ſa-
lutifer orbi creſce puer: tibi ſe mortalia ſæpe corpo-
ra debebunt animas tibi reddere ademptas fas erit.
Homerꝰ quoq́ q̄ magnifice de medico ſenſerit pau O
cis explicauit: cuius teſtimonium uel ideo libẽs hic
repetere non dubitauerim: ꝓpter teſtis ſummã au-
toritatem & gloriã. Vir medicus multis aliis eſt di-
gnior unus. Quãobrem? quia non una non altera:
ſed cunctarũ pene conſortio doctrinarum etiam in-
numerabilium pene rerum notitia ars ipſa cõſuma
ta ſit. Et profecto ſi conditor omniũ deus quos crea
uit ſaluari uult: nulli dubium eſt medicum ip̄m dei
miniſtrum eſſe: ut quos deus creauit: hic arte diuina
diuinituſq́ exhibita conſeruet incolumes: lapſos cu
ret: & pene a mortuis mortales ſæpe ad uitam redu
cat. Quo ex merito & priſci illi medici ob eoruꝫ ad-
mirandam utilitatem in deorum numerũ uno om
nium conſenſu collocati ſunt. Inde utraq́ ſeſe legũ
maieſtas offert. & ut de illa Octauianus dixit augu- A
ſtus: legum uenerãda poteſtas: iuſti atq́ iniuſti præ
miorum atq́ pœnaꝝ monſtratrix: cuius tanta ſem
per eſt habita ſanctitas ut earum poſſeſſores meri-
to ſacerdotes appellentur. Et certe ſi uellem cuncta
complecti: quæ de põtificii & imperatorii iuris lau
dibus excellẽtia ac dignitate merito dici poſſent ac
deberent: hoc profecto: nec ingenii mei parua uis
nec huius temporis anguſtia paterẽtur. Quænam
ingenii magnitudo concipere quæ elegãtia linguæ
explicare. quæ quantumlibet compoſita aut longa
oratio maximas canonum & legum laudes nedum
complecti: ſed uix attingere queat. Huius igitur ſa-
cratiſſimi iuris omnia præcepta atq́ inſtituta om-
ni ſua ex parte & recta & ſancta exiſtunt. Quid eniꝫ
rectius ſanctiuſue dici poteſt q̄ quod lites & iurgia
depellit: concordiam parat: reformat pacem: homi
num ineffrenatã cupiditatem cohibet ac deprimit:
malos deformatoſq́ mores corrigit ac emendat: tẽ
perantiam: prudentiam: pudicitiam: cæteraſq́ uir-
tutes plenius edocet: iuſticiam iuſticiæq́ partes de-
monſtrat obſeruariq́ iubet. Summum quippe in B
rebus bonum eſt iuſticiam colere: q̄ remota: ut Au-
guſtinus ait: nihil aliud ſunt regna niſi latrocinia: tã
taq́ ut apud Ciceronem legimus eius eſt uirtus: ut C
nec illi qui ſcelere uel maleficio paſcuntur ſine ulla
eius particula uiuere poſſint. Quid? illa ſuper crea- D
ta omnia: ſuper cælos: ſuper diſciplinas: ſuper uirtu
tes excelſa dei: quantum fas eſt homini reuelata co-
gnitio ipſa: non humanis: ſed angelicis prædicanda
uocibus: quã noſtri theologiam uocant. de cuiꝰ lau-
dibus & præconiis nunc omittendum cenſeo: ne
ſi rem adeo grandem & ſupra uires attentare uelim
in ipſo conatu ſuccumbam. Grandes enim mate-
rias: ut Hieronymus ait: ingenia parua non ſuffe-
runt. Habent igitur hæ diuinæ artes: non ſolum mi E
ram in ſe: ut diximus utilitatem: uerum & immen- F
ſam quandam uoluptatem: ut de illis iure dici poſ-
ſit. Quod Flaccus noſter ait. Omne tulit punctum
qui miſcuit utile dulci. Quæ enim per deuꝫ immor G
talem maior uoluptas aut delectatio eſſe poteſt: q̄
dum cuiuſq́ rei rationem aut notionem nobiſcum
cõſideramus: aut cũ aliis colcamus? Nã cũ mẽtis hu
manæ cibꝰ ſit rõ ipſa: quo frequẽtiꝰ eo cibo utaẽ aĩus

eo maiori fruaꝛ uoluptate: quo fit ut oĩum cuȝ mu
sis cõmertiũ habentiũ: uoluptuosam uitã ducamus
atq dicamus. Quid enim uoluptuosius fieri possit
q̃ ex ipso sapientiæ fonte uel ipse potari uel alios po
tare? Quid dulci⁹ q̃ qđ studio ipse tuo inueneris id
alteri impartiri atq cõmunicare. Ad quã quidẽ rẽ a
natura ipsa ꝓcreati & instituti uideamur ut qđ om
nib⁹ fructuosum esset id in mediũ summa cũ aiorũ
H alacritate ꝓfunderemus. Inde est ꝙ Solon unus ex
septẽ illis Græciæ sapientibus uno uersiculo glori-
I ari solebat. se uidelicet addiscendo senem fieri Qua
quidem animi uoluntate nulla certe maior esse põt.
Quãtũ uero ornamẽti afferãt hæc artes seipsas colẽ
tibus: uel hinc patet. ꝙ oẽs earum studiosos aut ex
ignobilib⁹ claros: aut ex claris clarissimos & celebra
tissimos uiros reddat: ut nõ min⁹ ornamẽti posses
soribus earum addat: q̃ ab earum possessorib⁹ ipsæ
accipiant: ex quo innumerabiles artium scriptores
recenseri possint: quorum nomen omne una cum
corporibus delesset uetustas: nisi illos artes ipsæ im
mortalitati tradidissent: Alexãder ille magnus mo-
mẽti nõ minus põebat in bonaꝝ artiũ cognitione
q̃ in tanto eius imperio: quo maximã orbis terraꝝ
K partẽ occupae. Vnde & suarũ expeditionũ comites
& cõmilitones semꝑ habuit: tum præclaros p̄hos:
rum etiã p̄clarissimoꝝ autoꝝ codices; quib⁹ omne
ab armis occisuȝ tẽpus impẽderet. Dies me ꝑfecto
deficiet si hãc ipsam rẽ exẽplis asserere uoluero. ue-
rũ cum in re minime dubia testib⁹ idest exẽplis non
egeamus. cũq ad exitũ iam festinet oratio: illud ꝓ
cõfesso relinquemus: qđ iam uel tritũ sit sermone
ꝓuerbiũ. Nihil est inter mortales qđ adeo repente
exornet: nobilitet: & demuȝ uiros claros ac imorta-
les reddat q̃ hæ ipsæ disciplinæ: de quib⁹ iã longio-
rẽ sermonẽ habuimus. Quare doctissimi uiri cũ tã-
tam utilitatẽ: uoluptatẽ: atq ornamẽtum his p̄diui
nis artibus inesse intelligatis: quis nõ admirari: qs
nõ incẽdi: quis nõ inflãmari ad illas pro sua uirili ca
pescẽdas debeat. quib⁹ assiduis comitib⁹ & tanq̃ du
cib⁹ nobis honores: emolimẽta: grãm & obseruan-
tiã uẽdicare possimus: quib⁹ pro reb⁹ maxima iter
mortales certamina cõtẽtiones nasci soleãt. Oĩa ue
ro hæc pulchre assequemur: si omni cura: studio: di-
ligẽtia: atq uigilãtia in has optimas artes incumbe
mus: talesq eẽ studebimus: quales & haberi uelim⁹
L nobisq ante oculos ponemus tũ Pythagorã: Plato
nẽ: cõpluresq alios: qui summis laborib⁹ atq sudo-
M ribus p̄cellentes & gloriosi euasere. tum & Cleantẽ
illũ: qui cum in bibẽdæ p̄hiæ siti arderet: nec sibi un-
de ad uictum suppeditaret esset: noctu ad exhauriẽ
dam aquã operã locabat suã ut interdiu Chrysippi
præceptis imbibẽdis uacare posset. Quos quidẽ si
diligenti imitatione sequemur (est enim hoc certa-
men nõ deliciarũ sed sudoris) eas ꝑfecto asseq̃mur
facultates: quæ nos facile humo tollere: quæ uobis
cõmoda: quæ nostris læticiam: quæ patriæ nr̃æ glo
N riam & ornamentũ afferre possint. Reliquũ est uiri
doctissimi: longeq mihi difficillimum: ut pro tan-
to uidelicet honore mihi collato: tamq benigna mi
hi a uobis exhibita attentione: uobis gratias agam:
quas & utinam referre possem: maximas tamẽ uo-
bis imp̄sentiarũ ago: quas & semꝑ habeo: me ad oĩ-
um mandata & beneplacita quisquis sim offerẽs do
mino semper gratias. Ioannes Lamola.

¶ Ad Sanctissimum dominum nostrum Nicolaũ papam quintum: per serenissimum dominum Ladislaum Vngariæ regem & ce. oratio.

Vm animaduerto Beatissime Maxime O
c pontifex: me apud inclitos pedes sancti-
tatis tuæ constitutum quæ inter morta-
les dei omnipotẽtis uicem gerit: coram
hoc sacratissimo senatu: ad quem illustrissima toti⁹
mundi sidera atq hominis doctrina & sanctitate le-
ctissimi cõuenerunt: non iniuria equidem in tanta
rei magnitudine subsistens: unde initium orationis
sumã: quibus uerbis te unicum christianorum prin
cipem: te regum regem atq in terris deum adorẽ:
non facile constituere possum. Hæc enim tanti nu-
minis præsentia. hic tam celsus: audientiumq coetus
eruditissimum quoddam elegansq dicendi genus
exquirit: cui me & ingenio & eloquentia longe im-
parẽ esse cognosco. Quare tacẽdũ existimarem: ne
tantã ꝓuinciã aggrederer: in qua ipsius etiam Cice
ronis aut hortensii robur exudaret: nisi admirabilis
tuæ sanctitatis clæmentia collapsas ingenii uires &
succũbentes humeros subleuaret: quæ cum omnib⁹
ad se integra mente conuersis incredibili benignita
te patere non desinat: mihi quoq ut confido mãsue
tæ mansuetudinis aditum nõ præcludet. Te namq
beatissime pater non sine rõne beatissimum appel-
lamus: quem admiranda ꝓbitatis omniũq uirtutũ
merita incorrupta uitæ integritas ad hanc eminen-
tissimã sedem iure optimo extulerunt. Quis enim
dignius in ea potuit collocari: q̃ ille quẽ a primis an
nis cælestem in terris uitam semꝑ egisse cõstat: qui
pro christiana religione per inumeros casus: per ua
ria itinera: per diuersas mũdi ꝓuicias: oẽm ætatem
in maximis laboribus: in oĩ rerũ difficultate contri-
uit. In cuius pectore oẽs liberales artes: oẽs scientiæ
& præstantissima in primis sacrarũ lr̃arũ doctrina
patrios (ut ita dixerim) penates sibi a tenera ei⁹ æta
te cõsecrarunt. Tu inquã dignissimæ militantis ec-
clesiæ es caput: quæ nõ sine rõne ad triũphantis exẽ
plar dicitur ordinata. Nam ut in illa unus deus crea
tor omniũ sceptrum tenet: ita & in hac tibi uni tan-
tum dei uicario totius orbis imperium delegatum
eẽ cõstat. Vt eni sancta fateꝛ ecclesia: cõstituit domi-
nus põtificẽ suꝑ gentes & regna ut euellet dissipet
& plantet. Quãq̃ igiꝛ nõ ignorẽ cõplures hoc in du
biũ reuocare. differentes solam & sp̄ũalium rerũ cu-
rã summo pontifici datã esse: terrestre aũt imperiũ
Romano datum imperio affirmantes. Quid enim
aliud credendũ est christũ significare uoluisse: dum
ad se Petrum solum supra mare uocauit dum ei su-
premã ligandi atq soluẽdi facultatẽ cõcessit: dum
sibi carissimæ gregis curam demandauit. Vnũ certe
in terris principẽ cõstituere uoluit: qui sũmi dei ui-
ce ac potestate inter hoies fungereꝛ: a quo una uera
sapiẽtia: uera fides ad reliquũ genus humanũ ꝓue-
niret. Cõsistit enim i hoc uno christianæ fidei sacra

mentum. Cui scilicet dominus dixit: Ego autem ro
gaui pro te ut non deficiat fides tua: & tu aliquãdo
conuersus confirma frattres tuos. Tuam igitur san
ctitatem tanquam domini nostri locumtenentẽ in
terris: ac magistrã & ducẽ uniuersalis ecclesiæ reco-
gnoscimus omnes. Te certum & indubitatum bea
ti Petri successorem: te pastorem Dominici gregis:
te sanctorum euangeliorum uerum interprætem:
te doctorem salutaris uitæ: te deniq̃ clauigerum re
gni cælestis profitemur. Quo fit beatissime pater:
ut mihi quidem lætissimam omnium hodiernã diẽ
illuxisse sentio: in qua diuinitus datũ est: & tantũ &
tam præsens numen intueri: colere: & saltem inte-
gra mente: ac uera fide uenerari. Cum enim sancti-
tatem tuã inter hos fœlicissimos & cælestibus per si
miles astantium ordines: in hac sublimi sede aposto
lica collocatam suspicio: nihil aliud profecto q̃ sup
nam illam in terris maiestatẽ uideor admirari. Ma
iores etiam mei: qui uel Vngariæ uel Bohemiæ uel
Austriæ præfuerunt: hui⁹ diuinissimæ sedis præci
pui semper amatores & cultores fuerũt. Eorũdem
progenitorũ meorũ uestigiis inherendo te æternæ
uitæ clauigerũ summa quoad uixero reuerẽtia pro-
sequar. Et cũ omnes sacræ litteræ deũ colendũ clami
tent: huic me primũ dabo cõmendaboq̃: hic meus
est autor: meus dominus: huic omnia debeo. Cun-
que omnes homines deo referre gratias debeant:
ego illi maxime regratiari & seruire teneor: cuius
munere factũ est: ut ego rex nascerer. Poteram ego
unus ex plebe: aut unus ex rure nasci: sed inscrutabi-
le dei iudiciũ me collocauit in sublimi solio: non ef-
ferri debeo: non tumescere: non superbire: quod mi
hi datũ est: alteri dari potuit quanto maior sum na-
tus: tanto me debeo humilius gerere: subiicere col-
lum religioni: interesse diuinis officiis: nam cui diui
nus cultus est cordi reliqua facile famulantur. Pri-
mũ quærite regnũ dei scriptura dicit: post hæc om-
nia addicientur uobis Romani quãuis gentiles erãt
omnia tamen post religionem duxerũt. In quibus
etiam summæ maiestatis decus conspici uoluerunt
nec dubitauerunt sacris ĩperia seruire. Ita se huma-
narũ rerũ futura regimen existimãtia: si diuinæ po-
tentiæ bene ac constanter fuissent famulata. Quid
nos ueri dei noticiã habentes facere decebit. Caue-
bo igitur ne mihi religionem putem esse subiectã:
quãuis magni principis nomine gaudeam: non do
minus sed filius ecclesiæ sacerdotis ĩperio ĩ his quæ
dei sunt subiectus sum. Theodosius Cæsar quanuis
potentissimus esset: & Romanũ gubernaret impe
rium. Ambrosio tamen Mediolanẽsis ecclesiæ præ-
sulatũ tenenti collũ subiecit ĩperatãq̃ pœnitentiam
A peregit humiliter. Constantinus autẽ maximã sa-
cerdotio reuerentiam præbuit. nec iudicium super
B Episcopis in concilio Niceno ferre uoluit asseuerãs
deos ab hominibus non esse iudicandos. Eorũdem
Christianorum principum uestigiis inhærendo: sa
cerdotium: summa reuerentia prosequi non post-
ponam. Ad quod & natura & ipse deus omnipo-
tẽs: gressus meos ab ineunte ætate dixerit: ad quod
omnes conatus omnia desideria: omnes cogitatio
nes animi mei semper prospexerunt. Ego tandem
meipsum: dominia & regna quæ mihi hæreditario
iure debentur: tuæ clæmentiæ: tuæ fidei: tuæq̃ pro
tectioni cõmendo. pro cuius sanitatis fœlicissimo
statu: nihil unq̃ arduũ: nullũ periculũ: nullũ laboris:
aut difficultatis genus recusabo.

¶ Oratio in laudibus sapientissimi uiri domini Io
annis Castellonei Reuerẽdissimi Papiæ Episcopi:
ac Cardinalis & doctoris dignissimi per Rugleriũ
de Comite Mediolani facta.

Etsi uereor pater Reuerẽdissime: nequa
fortassis de me animũ tuũ subeat admi
ratio: meq̃ non solum insolentiæ uerum
etiã temeritatis uitio accuses: quom ipse
adeo tenui exiliq̃ ingenio: & ĩ tam tenera ætate his
de rebus uerba facere audeam quæ pro rerũ magni
tudine grauissimũ & eloquentissimũ oratorem: aut
magnũ quendã poetã efflagitant. Tamen singula-
ris humanitas tua: qua inter mortales excellens: hu
mili etiã genere homines æquo animo semper au-
dire consueuisti me hortata est plurimũ: ut ea scribe
re non uererer: quæ cum ad dignitatis splendorem:
tum ad excellentissimæ laudis tuæ gloriã pertinere
existimãtur. Primũ itaq̃ mihi uidet de summis lau
dibus tuis deinde de singulari eximiaq̃ dignitate: tũ
de clara ac ueteri Castelloneæ dom⁹ nobilitate bre-
uiter esse dicendum. Etenim hac ieiuna oratione nõ
tam copiam q̃ modũ in dicendo mihi quærendũ eẽ
uideo. nam & si latissimos dicẽdi campos habeo: &
ea mihi materies oblata ẽ: in qua nemini deesse pos-
sit oratio: quo tamen aut uerborũ ornatu: aut senten
tiarũ grauitate id assequi possim nõ inuenio. Quis
enim per deũ ĩmortalẽ nisi singulari ingenio: excel-
lentiq̃ doctrina tuas posset ĩ omni ætate laudes nõ
dicã eloquẽtia decorare sed enumeratione cõplecti.
Tanta est enim innumerabiliũ uirtutũ tuarũ multi-
tudo ut in eis recensendis non minus negocii sit q̃ ĩ
enumerandis cæli sideribus elaborare. Quantũ enĩ
prudentia & grauitate ualeas. quantũ maximarum
pulcherrimarũq̃ rerũ scientia polleas. quantũ deni-
q̃ in alio quouis laudis titulo præsles. quis nõ admi
retur. Cæteræ aũt uirtutes: & hæ præsertim quæ in
principibus maxime esse debent: humanitas prudẽ
tia. & disciplinæ studiũ tanto in te maiores sunt quã
to cæteros dignitate præcellis. Proposuisti tu qui-
dẽ pater sapientissime nil melius: nilq̃ fœlicius age
re posse: q̃ præclara scientia perornari. Illudq̃ Ari-
stotelis ante oculos: corãq̃ semper habuisti summã
fœlicitatẽ claris speculationibus acquiri oportere.
his accedit tua illa admirabilis omnib⁹ in rebus ani
mi magnitudo: singularis modestia: sũma benigni-
tas: præcipua quædã uitæ ac morũ obseruantia: qui
bus aut cæteris uirtutib⁹ regiis adeo præditus atq̃
ornatus es: ut nemo ad te accedat: q̃ non iam se mor
talem hoĩem: sed fœlicẽ ac pene diuinũ intueri arbi-
tretur. Quæ uero fuit in aliquo sapiẽte homine: aut
prudentiam in respondendo: aut in tacendo audiẽ-
doq̃ modestia: quin illa multis signis prius in te fue
rit a primis (ut ita dicam) in cunabulis tuis perspe-
cta. Nunc uero quis singularẽ in te principãdi scien

tiam: in deliberando grauitatē: in conficiendo cele-
ritatem: in agendo gubernādoq; iusticiam uel satis
admirari. uel condigne laudari poterit. Nota hæc
sunt oībus pater Reuerendissime: nec ulla unq̄ lau-
des tuas ex animis hominū delebit obliuio: nulla cō
ticescet ætas. Quare nimirū uideri debet: si pōtifex
maximus: te hoc tali tāq; præclaro dignitatis mune
re decoratū iri uoluerit. hæc est profecto scientiæ ac
uirtutis tuæ merces: hæc sunt præmia: quæ incredi-
bilis ingenii tui maguitudo: pulcherrima optimaꝝ
artiu; studia: summa totius sacræ theologiæ cogni
tio elegans dicendi copia. præcipua religio: regius
deniq; splēdor atq; magnificētia pepererūt. Omit-
tam hoc loco summā uitæ sanctimoniā: dei lmorta
lis cultū: quibus quidē in rebus eorum: quos nostra
fert ætas haud quanq̄ nemini cedis Taceo beniuolē
tiam in amicos pietatē erga parentes: in omnes ue
ro humanitatem atq; clæmētiam. Taceo præterea
rerum gerendaꝝ peritiā in te singularem: quæ qua
lis ac quanta fuerit perspicue declarauir idem ponti
fex maximus: qui te semper in magnis difficillimis-
q; reb⁹: & l maxima doctissimoꝝ uiroꝝ copia uno
omniū uti consueuit. Quid enim memorē innume
rabiles fere legationes: amplissimos magistratus at
q; alia permulta & difficillima muneta: quæ nō for
tunatæ minus q̄ constanter ac grauiter obiisti. Præ
tereo quanto cum studio labore diligētia insudaue
ris ut talem & tantā infidelissimi populi multitudi-
nem: ad sanctā fidē: ac uerū lmortalis dei cultū reuo
cares: Ad quā profecto rem perficiendā: nisi lmen-
sæ sapientiæ tuæ: summa quoq; accessisser eloquen-
tia haud existimo feros ac pertinaces illoꝝ animos
D te mollire potuisse. Neq; enim mirandu; est siluæ:
mōtesq; orphei uatis lyram sæpe sequerent suauiq;
sua modulatione feras: mites ac faciles ille reddide
rit: cum tui impræsentiarū hac tua incredibili dicēdi
copia: grauitate: & sapientia infideles illos: & a no
stris omnino legibus abhorrentes: ad colendū: chri
stianorū fidē: & lmortalis dei cultū allexeris. hic mi
rificam animi tui probitatē recognosce. & quantaa
E eloquētia uires habeat animū aduerte. Possem hoc
loco grauissimos labores maximas uigilias: & alia p
multa uitæ pericula: quæ ingenti ac excelso aīo per
tulisti: cū pro multoꝝ salute: tū uel maxime pro cō-
muni christianoꝝ fide conseruanda recensere: quæ
oīa si a me impræsentiaꝝ percurrēda essent: nō mi-
nus longū q̄ perdifficile uideretur. Restat q̄ breuissi
me de summa dignitatis gloria pauca recenseā. Cū
itaq; singularē uirtutis tuæ pstantiā cognitam: atq;
perspectā haberet pontifex prudētissimus: & illud
iuxta secū intelligerent oēs tui neq; uita probabili⁹
& sanctius neq; iusticia rectius & innocentius: neq;
autoritate clarius & amabilius inuenire posse: in te
nō solum sapientes uerū etiā gratissimi & beneficē
tissimi animi documenta exhibuit. Quippe qui ho
minū suis iampridē bene meritis oīno deuotū. cui⁹
fidem integritatē perseuerātiā stabilitatē & inuicti
sane animi magnitudinē mille laboribus: mille ter-
ra mariq; discriminibus periclitatā ac probatā habe
ret: amplissimis tandē munerib⁹ affecit: haud quaq̄
passus hoīs diuinā pene uirtutē indonatā relinqui.
Itaq; considerans nō satis esse factū uel uirtuti tuæ:
uel conceptæ hoīum opinioni teipsum uno omniū
consensu Cardinalē pronunciauit. Nō enim postu
lantibus amicis: nō patria quærenti: nō imaginib⁹
maiorū: nō opibus tributoꝝ: non diuitiaꝝ exuberā
ria: nō populari gratia: sed uirtute & sapientia qui-
bus romana ecclesia maxime indigere uidebatur. Es
decus illud honoꝝ: & talē tāq; insigne dignitatē cō-
secutus præcipua quidē laus accessit pontifici sapiē
tissimo: quē cognoscerēt oēs in uirū benemeritum
collatā esse amplissimā dignitatē & uirtutē ab eo tā
topere exornari decorariq; solere: qui non inhianti
bus dignitati non ambitionibus sed bene promerē
tibus illā contulerit. In hoc quoq; romanoꝝ prudē A
tiam imitatus: qui Scipionē quoniā cōsulatū haud
petierat unq̄: bis cōsulē effecere. uerū id tibi accidis-
se puto: quod antea. M. Catoni contigisse traditur: B
qui quo min⁹ gloriā petebat: eo magis illā assseque-
batur. Solent præterea hi sublimi honores & excel-
sa dignitatū culmina inflare hoīes: eosdēq; sui splen
doris lumine adeo efferre: ut nedū alios sed ne ipsos
quidē satis cognoscant: priorū familiaritatū obliui-
scuntur: nō qui ipsi sint sed quid possint respiciētes.
Ex pōpa enim & fastu æstimari uolūt: & adeo prio
res exuunt mores ut lethes in flumīe merito omnia
mersisse uideantur. tibi uero quē optimaꝝ artiū. &
sacraꝝ litteraꝝ studia humana oīa despiciēda dona
uere. longe secus euenit: nulla elatio: nullus fastus:
nulla uerba elatiora dephenduntur: sed quanto sub-
limius teipsum euexisti tanto te geris sūmissius hu
manitatē uero atq; clæmentiā: quā per id tēpus age
bas non solū cōseruasti uerū etiā mirū in modū au-
xisti. Plura me de hac re dicere cogitārē: domus ipsa
de sui dignitate & gloria longius sermone differre
non patitur. Sed unde potissimū initiū sumā in tan
tis familiæ tuæ excellētissimis bonis. Si enim uetu-
statē quærimus hæc una est quæ priscaꝝ domuū an
tiquitate sua memoriā superat. Si generis nobilita
rem nihil clarius. Si litteratissimoꝝ hoīum copiam
nihil frequentius. Si maximaꝝ pulcherrimarūq; re
rum scientiā nihil præstantius. Si uero clarissimorū
uiroꝝ insignia. Si amplissimos magistratus. Si ma
gnificentissimos titulos. Si excelsas dignitates req-
rimus: quodnā aliud hoīum gen⁹ compiemus hoc
uno pstantius. Nā ut cæteros (tēpori obsequēs) cō
ticescam: quid memorē reuerendissimū illū atq; sa-
pientissimū dn̄m brādam Cardinalē: uirū: dii boni
quanta grauitate: quanta sapiētia: quāta deniq; uir-
tute pstantē! Cuius res gestæ & bene facta q̄ pluri-
ma huiuscemodi sunt ut nulla sit ætas laudes ei⁹ ob
scuratura. Possem innumerabiles eius fere legatio-
nes amplissima munera. excellentissimas domos: sa
cratissima tēpla: per uniuersum terraꝝ orbē longe
lateq; dispersa recensere. Possem dignissimū hoc pa
piēsis studii collegiū: adeo pie: adeo sancte ab eo in-
stitutū obseruatūq; referre: quod profecto quantū
nomini suo laudis & ornamenti quantū utilitatis &
emolumēti: cū cæteris: tum uel in primis uniuersæ
familiæ tuæ contulerit nemo est qui nō sentit & ad

miretur? Quibus rebus successor & hæres dignissi-
me: & si nobilitas tua satis apud oẽs īsignita sit: nun-
q̄ hoc tamẽ maioꝝ tuoꝝ splẽdore satis ornatũ te iu
dicasti: nisi aliqua tua industria & uirtute laudẽ pro
priã tibi cõparares. O fœlix fortunata dom⁹ Casti
lonea: quæ i tam paruo tẽporis curriculo: hos tales
ac tãta dignitate uiros in lucẽ prodiderit. Quoꝝ ꝑ
fecto laudes nulla hoĩum facũdia: nulla sapientũ ui
rorũ ingenia: nulla momenta litteraꝝ côticescant.
hac de re plura dicere nisi illud sane exploratũ habe
rem: nullius esse tantũ flumẽ ingenii q posset nõ di
cam ornare uerbis: sed nec tuas q̄dem in omni uita
laudes enarrare Permittes igit̃ orõni meæ finẽ face
re: si illud unũ adiecero: ut me haud quaq̄ ea de cã ad
dicendũ uenisse existimes: ut uellẽ aut possem tibi ꝑ
suadere me unũ eẽ q ꝓclara uirtutis tuæ facinora pos
sem ꝑ magnitudine memoriæ cõmẽdare. Sed ut ali
qua ex parte intelligeres quãtũ laudis & gloriæ tuæ
ꝑcupidus existerẽ. Itaq̄ pater Reuerendissime hæc
mea dicta q̄ ex uero & simplici aĩo prolapsa sunt: ꝑ
tua singulari humanitate atq̄ clæmentia æquo aĩo
patiare: & mẽ si mereor aliquãdo dominationi tuæ
cõmendatum habe. Dixi.

¶ Ad Episcopi uel alterius prælati electiõem per-
suasio optima.

C Eor uiri religiosissimi: uos oẽs longe de
mirari: ꝙ ipse oĩum disciplinaꝝ: & ꝓser-
tim artis oratoriæ ignarus hanc dicendi
ꝓuinciã i præsentiaꝝ assumpserim. uerũ
ne forte cuiusq̄ arrogantiæ me accusetis: uel supbiæ
dicã ĩprimis q̄obrẽ hunc locũ ascẽderim; qđ quom
audieritis. Siquid forte in dicẽdo a me ꝓtermissum
fuerit: aut min⁹ accurate dictũ quã dignitati uestræ
cõuenire uideat̃: plene cõfido uberem uos mihi uni
uersos ueniã ĩperituros. Eoꝝ q summũ q in me ĩpe
rium habẽt tremẽda iussa hoc dicẽdi onus meis mõ
rõnibus allegarunt: q̄bus resistere nephas eẽ existi
mabã. Malui & enim a uobis ridiusculũ uniuersis: q̄
inobsequentẽ iudicari: quãdoquidẽ id in religionẽ
quã ꝓfitemur uidet̃ eẽ maximũ: ut patribus atq̄ su
perioribus nostris haud contanter pareamus. Siq̄d
igitur a me in ꝓsentia dictũ erit: aliqua qđ ex parte
accusationẽ ꝓmereat̃: Id quæso uenia dignũ uestra
pro facilitate iudicetis. Et ne diutius suspẽso uos aĩo
teneam: ornandũ mihi est de electione ꝓuincialis: q
ea uita sit: his moribus eaq̄ doctrina ut nos oẽs rite
recteq̄ regere: & gubernare possit. Quibus autẽ re
bus talẽ hoĩem redimitũ eẽ oporteat scitis oẽs: qđ
satis me persuasum facit: ut breuioribus uerbis hæc
D oratio a me sit habẽda. Nam q̄s uestrũ ignoret: pri
mũ hunc hoĩem q nobis præesse debet iusticia deco
rari oportere. qua sine nihil est qđ bene: lauteq̄ regi
aut institui possit: siue id corpus: siue aĩam inspiciat.
possem quippe ĩ mediũ multa exẽpla: uariasq̄ histo
rias afferre: q̄bus ꝓbarẽ ex magr̃atibus iniustis: atq̄
prælatis iniquis maximã perniciẽ: & detrimẽta ĩnu
mera mortalibus obtigisse: q̄ cõplusoula ex parte cõ
E numerarẽ. Nisi hæc aĩo sedere urõ arbitrarer. Pru
F dentẽ deinde hunc uirũ eẽ condecet: ut is sua prudẽ
tia nostras queat rationes atq̄ fortunas contutari.

Quid subinde de fortitudine dixero: ea sane tam ne
cessaria est ei: qui nos gubernaturus est: q̄ uniuersis
titan mortalibus: cuius certo carentia oĩbus in feris
animãtibus cladẽ cõpararet extremã. Deligam⁹ ita
ꝙ eũ: aĩo qui sit infracto atq̄ incõcusso: oẽs infortu
nas quæ nobis obtigerint: ut is itrepide rebelles: re
ligionisq̄ nostræ inimicos obtundat: atq̄ longe re-
pellat. Neq̄ id uos latere debet sapientissimi pr̃es. G
eũ q nobis ꝓfectus sit q̄ modestissimũ eẽ oportere.
ut iã oẽs prauas cupiditates ĩmoderatosq̄ animi af
fectus ab sese longe abiecerit. Nã quo pacto q̄s unq̄
aut qua lege alioꝝ cupiditates frenabit. q suas cohi
bere nõ põt. Neminẽ ꝓterea adhuc legimus aut ui-
dimus q recte illũ ordinẽ. aut hoĩum societatẽ rexe-
rit. ubi seipsum emẽdare nequerit. suãq̄ uitã melio-
rem in partẽ redigere. hæc enim illa uirtus est hoĩes
quæ per beatos effecit. quãdoquidẽ uoluptates oẽs
aufert uanaq̄ oblectamẽta segregat. & quicquid rõ
cupit. illa libens cõplectit̃. facilitas ꝓterea atq̄ opta
ta comitas. illi haud quaq̄ debet eẽ aliena. ut unũ- H
quẽq̄ ex grege suo cui ꝓfuerit. patiẽti æquo aĩo au-
diat. suãq̄ honestissime foueat cãm qua enim q̄s au
toritate. dignitate. magistratu. sapĩa cæteris fuerit
ꝓstãtior. eo maiori. atq̄ locupletiori illũ benignita
te cõuenustari oportebit. Erit itẽ ille nobis ꝓuincia I
lis designandus: nostri qui ordinis atq̄ totius regio
nis cultor sit maximus: & gregẽ suũ: & q̄ diuinũ ad
cultũ attinere uidebunt̃: aĩo flagrantiori: atq̄ maio
ri studio ptractet: ac iugiter sua mente reuoluat. Ad K
uertendũ quoq̄ erit ꝙ is litteraꝝ copia redũdat: ne
illa animi cæcitas. aut ignorãtia ordini nr̃o ũllã pos-
sit labem: aut incõmodũ afferre. Adsunt sæpe bona
rum artiũ religionis. bonoꝝ morũ ordinisq̄ nostri
oppugnatores: q scientia falsis ĩn argumẽtationib⁹
abutunt̃ quos nisi q nobis præsunt contrariis argu
mentis: & summa sapĩa reprobauerint: i æternã no-
tam: atq̄ æternũ dedecus illabimur. Quãobrẽ id cu
randũ est diligẽtissime: ut eo regnamur: qui nõ mõ
uirtutib⁹ supioribus: sed doctrina quoq̄ ualeat plu-
rimũ quo possit oẽs qui nobis litteratura obesse uo
luerint ad modũ refellere. Quid plura dicã? illũ deni
q̄ in ꝓuincialẽ nostrũ designandũ: & laudo & ꝓbo:
cui ea oĩa insint: q tanto regimini: & tã amplæ ditio
ni conuenire uideat̃. ut oẽs intelligant atq̄ sentiant
huic electiõi sũmo studio. cura diligẽtia ꝓptitudine
uigilantia. nos uniuersos operã enauasse. Neq̄ si in
magr̃atibus secularib⁹ ꝓcreandis sũma accuratio ad
hibenda est: q̄to locubratior ac uigilãtior cura seruã
da fuerit: in his q ad religionẽ decernant̃ ꝓcurandã
atq̄ cõrutãda. Id mõ restat sapiẽtissimi pr̃es: q̄q̄ nõ
opus eẽ arbitror: ut cõmonefaciã. ne q̄squã uestrũ
ullo aĩ affectu hãc in electionẽ cõtrahat̃: sed aĩo since
ro atq̄ ĩmaculato: qđ fore reor: is uniformiter a uo
bis eligat̃: uirtutibus q supioribus ut ĩsignitus: atq̄ lõ
ge ornatus. Quod si a uobis factũ erit: hic inter mor
tales gratiã: & religionis nr̃æ sũmũ ornamẽtũ: atq̄
apud diuos cælites æternã gloriã cõseq̄mur. ad quã
nos ꝓducat q uiuit & regnat ꝑ ĩfinita secl'a bñdict⁹.

¶ Exhortatio in cleꝝ saluberrima: In qua clericoꝝ
uita detestant̃: & ipsi ad uirtutes inuitãtur Incipit.

Ellem patres Reuerendissimi: tantū uir-
u tutis atq; animi roboris I me eēt ut quæ
nūc uerbis sum enūciaturus: possem ip-
sis atq; exemplo rite oib⁹ cōprobare. Ea
demū perfecti est hominis ac sapiētis uiri prudētia
parem uerbis præstare probitatē & cū qoid recte di
xeris ad alioꝝ cohortationē: teipsum ꝓbare facien-
do. Nec enim ꝓdest plurimū uitæ mortaliū: quoꝝ
cōmodis secundū institutionē uestrā cōsulere debe
tis: nō tantū uitiis peccantiū atq; in illis coarguēdis
uos acres pbere sed bene uiuēdi officiis ac rectissime
uitæ cursu cohortari ad uirtutis uestræ imitationē.
ꝑmultū qoidē in aīs inhæret: quæ ipsis oculis uide-
mus magisq; cōmouemur ad rectā uiuendi rationē:
ꝓbitates hoīum inspiciēdo & uitæ integritatē q̄ au
diēdo uerba ampulosa: & magnificas sniās: pſertim
a dicentis uita discrepātes. At ille q bene uiuēdi for
mulā docet exēplo sui. alioꝝ uero uitia nō solū uer-
bis sed rectis operibus reprahendit: hic extollēdos
est iter cæteros: hic doctor bonus: & uitæ magister
haberi debet: fragiles nos ac pronos natura consti-
tuit ad peccandū: sensuū dedit blandimenta: multas
quibus alliceremur palā posuit uoluptates: cupidi-
tatum illecebras quodāmodo infinitas explicauit:
uirtutē uero tanq̄ olum terꝝ dominatricē in arduo
quodā loco atq; in excelsa arce collocauit: ad quā nō
licet nisi summis laborib⁹ peruenire: ut poeta nobi-
A lis inqt Esiodus: deos sudorē posuisse: q̄ difficilis eis
B cōseqoendæ uirtutis facultas eēt ostēdēs. Itaq; si ue
lim detestari auaritiā. si luxoriā: si supbiā: si ambitio
nē: si reliquas item animi pestes: amplissime id co-
C piosissimeq; possem facere. Incipiēs ab illa malorū
olum parente atq; effectrice: magna uoce dicerē. Il-
lam pecuniæ studiū habere: quā nemo unq̄ sapiens
cuncupiuit: nostris imbutā malis: corpus animūq;
uirilē effœminare nulla dare aīo quietē: mō huc mō
illuc agere illum & rapere: turbinis mō & procellæ.
D Multis exēplis ꝓbarem plurimoꝝ maloꝝ initiū &
cām mortalibus extitisse: nihil sanctū hrē: nil æquū.
nisi iustū: nil charꝝ: præter pecuniā: non seruare reli
gionē erga dnm: nō pietatē in parētes: nō charitatē
in proximos: non in cæteros dilectionē sed turbatis
humanæ societatis officiis: oia ad quæstū: oia ad cō-
modū suū referre. Etenim nullā seruarē iusticiā: nul
lam colere pietatē: nulla æquitatis iura tueri q at det
auaritia: qui habet reb⁹ oibus pecuniā cariorē. Hæc
est enim illa q̄ nos reddit simillimos belois: ut in fa
bulis accepimus Vlyssis socios in uariis feraꝝ mon
E stra uertisse: q̄ ab omi rōne sensuq; aduocat. Cui ne
sapientes quidē qui sunt habiti resistere ualuerunt.
Nā quid de simonia dicā? ꝙ de ea quæsti sunt ꝑmul
ti: est id quidē dignū quærela. iniquissimū est enim
cū qd' uirtute effici debet. id teneretur pecunia. Sed
tñ nō magis mihi pontificū culpa uidet. quā eoꝝ q
ista quærunt. nunquā eni uēditores extitissent rerū
sacraꝝ. nisi uos fuissetis emptores. In quo tamē nō
uideo quid pontificibus possitis exprobrare nisi ꝙ
in magnis ipsi peccant uos in paruis. Sunt qdē mul
ti qui ex beneficiolis q̄ conferūt nō exigūt pecuniā:
sed extorquent: id iure suo & consuetudine se facere
afferentes. nō enim illā simoniā dicūt sed debitum.
hoc eodē mō euenit: quēadmodū cū lupū pſequen-
tes: raptorē illū: furē: pdonē uocamos ipsi nihil ali-
ud doleamus nisi ꝙ pdā in quā inhibaamus eripuit
& ne nos fures essemus effecti. Nūc quid loquar de F
supbia. quantū illa nobis pberet tēporis ad dicēdū.
Primū nāq; scimus: eā cælo eiecisse parentē nrm pri
mariū: beata uita priuasse: societates sanctissimas di
remisse: molta bella inter hoīes excitasse: īfinitas do
mos euertisse: & urbes q̄plurimas: deniq; & fuisse
& eē quasi pestiferū quoddā calamitatū nostrarū sæ
men. Quod cōe uitiū ambitio. nōne ea nullū termi
nū habēs plurimos mortaliū ita est cōplexa: ut co-
egerit desistere a recto tramite rōnis. Nō est ꝙ æsti
metis paruas uires huius eē ad peruertēdū stat⁹ nrī
quietē: uersat pectora nostra: nec finit nos reb⁹ me-
diocribus eē cōtentos. hæc inter prima gēīes dñia:
hæc Iperia excitauit: hæc respublicas puertit: hæc ue
stauit ꝓuincias: hæc olim scismata & ꝓcreauit & fo
uit. hypocrisim ad nos Iduxit: dum qsq; uideri uult
dignus honore: quē postulat. Et qm̄ cœpimus: dili- G
gētius de qua loqmur hypocrisim cōtēplemur īma
nēt bestiā: sæuissimū monstrū: fraudis: escā pabulū
iniqtatis: q̄ sola intēta est ad fallēdū. Reliqua aiantia
cū nocere uolunt nullis īsidiis id agunt: nulla simu-
latiōis specie: sed palā huius uitii exptia. at hypocri
sis cū maxime nocere studet: simulat se ꝓfuturā: ut
prius corpori nr̄o uulnos īfigat: qos qs illi⁹ tela po-
tuerit cōspexisse. Ex oi nāq; genere hoīum: quos ua
riis uitiis: īgeniosa & ad malū ꝓna coinqnat iprobi
tas: nullū neq; prōptiosius: neq; odibilius esse reor:
nec seueriori cēsura aiaduersio neq; plectēdū: q̄ eos
q cū puersæ mētis: animiq; malignātis sint: tñ fingē
do id callide & conāter agūt: ut sancti & Itegerrimi
hoīes: oiq; carētes uitio habeant. hi sunt quos uide-
mus nō tā uestitos pānis q̄ inuolotos uestib⁹ quoꝝ
sunt illa pgrādia & pēdentiū capitū tegmina: mon-
stra holum & portēta: tunicis tanq̄ culeis insuti qb⁹
si eēt aliqd sinceritatis nunq̄ tātope studerēt hāc eo
rū pānariā sanctitatē oculis nr̄is obiicere: sed itegri-
tatē animi sub cōi & usitato habitu latere pstererēt:
studerentq; potius ut hoīes nescirēt eoꝝ bona: q̄ ut
scirent: qd' isti minime faciūt: sed Iculcāt ea oculis no
stris & ppalā ostēdunt: p q̄ se sanctos & Itegerrimos
cupiūt existimari. huic sordidæ deformatiōi habit⁹
tristitia uultus: & deiectio frōtis adiungit: q̄ & ipsa
ostētādi & decipiēdi instrā sunt maxia: ut & cogno-
mē urm inde sit tractū hypocritæ tristes: mot⁹ ocu
loꝝ grauis: obtorta crinis. sputus frequēs. nō tā ab
astinētia ciboꝝ quā anhelatione ꝓueniēs. Nam hoc I
habet hypocritaꝝ studiū. faciē exterminat. corpus I
pinguat. q̄ sub uestes latent ad opa uoluptatis q̄ su-
pereminēt ad fictionē sanctitatis exercet. Sed quid
ego de uerbis eoꝝ loquar? in qbus nihil ē simplex.
nil uerū: nil sinceꝝ. & qd' indignissimū est. peccata I
aliis acerbissime castigant. qbus ipsi pcipue obnoxi
sunt: alioꝝ demerita redargunt. suoꝝ penitus igna
ri. & cū in cæteroꝝ oculis paleā diligēter ispexerint.
ipsi trabem nō sentiunt in suis. Quā multus eius ser
mo de consciētia. q̄ multus de integritate. de iusticia

de cõtinentia. de humilitate. hinc aduersus iprobos
inuehunt. uociferãt. insaniũt. sed iidẽ ipsi ubi omis-
sis uerbis ad res puenerint. quasi alii quidẽ hoĩes. &
ꝓpriũ p̃ceptoꝝ obliti. p fas & nefas cuncta facere p
perant. quæ prius in aliis detestabãtur ut cũ eoꝝ ui
ta mirum in modũ pugnet oratio. Et quidẽ omniũ
hypocrytarũ una est regula. unũ deniq; institutũ ut
uerba eorũ optima sint: facta autem pessima. Non
igitur uestis hispida: & talos adusq; profluxa toga:
non prægrande capitis tegmen: nõ tristis & seuera
aliis peccatis castigandis: suis ignoscẽdis curiositas:
non iportuna tẽplorum frequentatio: non admur
muratio picturarũ bonũ uirũ efficiunt: uera sinceri-
tas animi istuc præstet oportet. nõ iproba & captio
sa ostentatio sui. Nonne hic hypocrita bonus & in-
teger uir omnia cõtrafacere reperietur. q̃ tu facias.
Et recte quidẽ: Tibi ꝓpositũ est ut bonus uideare.
Illi ut sit bon⁹. Tu faciẽ exterminas ut appareas ho
minibus ieiunãs: ille lauat & ungit ne ieiunus appa
reat. Tu uestes induis q̃ oculos hoĩum in admiratio
nem humilitatis & honestatis tuæ conuertat: ille cõ
uertantur ne in admirationẽ oculi: cõmuni uestitu
calceamẽtoq; utitur. Tu tẽpla infestas: ille modeste
adit. Tu figuras attrectas: ille secũ ipse tacitus deuz
perorat. Tu ploras inter sacra: ille lætatur. Tu tristi
tiã uultis præ te fers: ille hilaritatẽ. Quid ad hæc re
spondes hypocrita. nõne bonus & sincerus uir hæc
facit oia: quoꝝ tu cõtraria facis. Quid igitur miser
hãc sanctitatẽ tuã oculis nostris isculcas: quid uerba
iactas. quid te ostẽtas. quid intumescis. quid in aliis
repræhendis. te bonũ falso simulas. Nõne oẽs inte-
gritatẽ & seueritatẽ fingere possemus. nunc ipse cõ
scius esses iniuriaꝝ tuaꝝ. Nec ego solũ de religiosis
uerũ de secularibus loquor: in utroq; genere hæc in
fanda reperitur pestis. Apud hos caue quæso pecu-
niã deponas: caue quicq̃ credas: caue tutelã liberorũ
cõmittas: caue ad pudicitiã filiaꝝ filiorumue tuorũ
aspirare possint. Persuade tibi (nã persuadere tuto
potes) hoc esse nocentissimũ genus hoĩum: & cun-
ctis flagitiis sceleribusq; coopertũ: calamitatẽ euer-
sionẽq; propinquoꝝ quærẽtes spoliatores uiduaꝝ
pupillorũq; oĩum deniq; qui aliqua in te eoꝝ fidei
se cõmiserint euersores. hos fuge. hos uita. cũ his ni
hil rei unq̃ tibi sit: si quietẽ amas. Nihil est enim qđ
hypocritis tuto credi possit: cũ omnia eoꝝ simulata
sint atq; ficta: Nec ego salutares monitiones ac ex-
hortationes diuinaꝝ rerũ repræhendo sed fictiões
detestor: & ab his qui sanctitatẽ & castitatem profi-
tentur: consentaneã ꝓfessioni suæ tuæ requiro. Vul
tum aũt & gestum & incessum & uerba ad spẽ inte-
gritatis sanctitatisq; formare. intus uero turpissima
uitia retinere. aliena peccata seuere discutere. sua fa-
ciliter ignoscere. & bonus uideri cũ nõ sis. idq; ad de
ceptionẽ hoĩum facere. terrũ & flagitiosum ac dete
standũ dico. hoc est quod in te hypocrita repræhen
do hoc est qđ carpo atq; detestor. Et quidẽ ẽ qđ de⁹
in sermonibus suis acrius detestatur q̃ hypocritarũ
puersitatez. quid qđ tam crebrius repetat: cui uæhe
mentius ac terribilius cõminatur. quid maiori odio
magister ille supræmus esse sibi ostẽdat. hæc formi
da igitur o hypocrita dum tẽpus est & ante iudiciũ.
cũ illo cõminatore quẽ falli non licet redi in gratiã.
omitte has fictiones quibus fallendi gratia hacten⁹ A
studuisti. ueris magis uirtutibus q̃ simulatis inhære
as: uultu & uestitu cõi utere. nec tibi tanta cura sit ut
hoĩes de tuis bonis sciant q̃ ut nesciant. In uitia autẽ
aliena non curiosus sis. sed in tua. Mitto nũc studiũ
gulæ. quæ corporis nostri mancipia nos reddit. dũ
uentri seruire studemus: uaria q̃rentes palatis oble-
ctamenta. mitto Iram. Inuidiam. Luxuriam. mitto
etiã reliqua. dies enim me deficeret si per omniũ ge
nera uitioꝝ discurrens quanta incõmoda mortali-
bus attulerunt percenserem. Quis enim non facili-
ter abũdeq; illa tractaret. uel mutus & elinguis elo-
quens esse posset in tam lata materia & tam ampla.
uitioꝝ quidem referta sunt oia quæ undiq; agmine
facto irruunt. in nos circũstant. premũt. quottidie
animæ tẽpestatibus iactantur. ut difficile sit in por-
tum se ab his uendicare. Magna est præterea impro
borũ licentia: cateruatim redundantiũ. summi. infi-
mi. mediocres prolabunt. Et quid est (ut cõmunia
enumerẽ uitia) ꝙ longe clientũ ac familiaꝝ agmine
stipatus incedis. quid ꝙ nil comedis. nil bibis nisi ꝑ
gustatum. nullũ audis nisi flexis genib⁹. instar simu
lachri Iouis ac Martis. Quo more. quo exemplo tu
homũcio & cœno & luto cõpositus tam insolẽs eua
sisti. An euangeliũ Xpi & apostolorum doctrina te
illa facere docuerũt. Quid ꝙ tibi sumptuosa sunt cõ
uiuia. epulæ magnificentissimæ. uaria ferculoꝝ ge
nera. pocula exquisita. uestiũ crebra mutatio. Quid
ꝙ equoꝝ tibi maior cura est multo q̃ pauperꝝ chri-
sti an talia sanctorũ patrum fuerunt instituta. an ta-
lem uiuendi normam cæteris præbuerũt. profecto
minime. O te miserũ. O infœlicez. uel ꝙ sciens tam
fraudulenter peccas: uel ꝙ nesciens ignorãtia tua de
lectaris. Non prospicis: non cõsideras: ad quorum
utilitatẽ ad quẽ finẽ hæc ampla ecclesiarũ patrimo-
nia sint constituta. non uti raptori tibi cõmissa sunt
sed ut custodi & dispensatori: non tua sunt sed pau-
perũ. Et ideo decimas: atq; primitias: frugũ primo
genita: uel sacrificia pro peccato: uel uota: quæ sibi
deus iussit offerri: sacerdotibus aut ministris mini-
strantibus necessitatẽ patientib⁹ distribui debere cõ
stituit: ut deuotissimo populo necessaria uitæ mini
strante ipsi creatori ac pastori suo liberis mentibus
ministrarent: atq; in eius cultu sine ulla sollicitudine
corporali proficerent: ne terrenis occupationibus i
plicati: officio suo dignas excubias strenue curare q
possent. Quapropter possessiones quas oblatas a
populis accipiunt sacerdotes uel ministri pauperꝝ:
iam non sunt res mundi credẽdæ sed dei. Et quæ dei
sunt carnaliter aut per pompam mundi non debẽt
dispensari: & eis non ut sæculi rebus: luxuriose aut
cupide: sed sancte ut deo consecratis aut cõtinentiæ
dedicatis: solũmodo ad necessaria pauperum uti de
bent sacerdotes. Sed reformentur in nobis nũc hæc
uitia: abiiciam⁹ opera tenebrarum & induamur ar-
ma lucis. Opus est enim sanctũ. laudabile. honestũ. B
Multæ corruptelæ: multi abusus sunt tollẽdi ex san
ctuario dei: purgandus aer: & fontes amputãdi: ut

coniectum ſæmen fructũ multiplicẽ nobis reddat:
deponite ergo opes.faſtum:ſuperbiã.auaritiam.li
bidinem.& cæteras animi peſtes.Amate pauperta
rem:paruo ſitis contenri:non appetatis dignitates:
intuemini ſaluatorem noſtrũ:quem uerbis tantũ ſe
quimur:operibus uero perſequimur. At ille iquit.
Diſcite a me quia humilis ſum & mitis corde:exem
plum enim do uobis.Diſcant a uobis hoies:humi-
liemini uſq; ad mortẽ ſi opus ſit.Non ſequamini re
ligionẽ diuinã ꝓpter quæſtũ ut pleriq; oẽs facimus
ſed pp ſalutẽ animaꝝ.Quid randẽ dicã?nõ eſt uita
ueſtra ſecundũ diuina euãgelii præcepta:nõ ſecun-
dum apoſtoloꝝ:& alioꝝ ſanctoꝝ patrum ueſtigia:
quoꝝ in hæreditatẽ intraſtis inſtituta. Illi enim ſan
guine ſuo hanc uobis eccleſiã pepererũt:uos aliorũ
ſanguinẽ abſorbetis.Illi corpoꝝ tormẽta ſuſtinue-
runt ob fidei corroborationẽ:uos ad ipſius deſola-
rionẽ tormenta pluribꝰhoibus infertis.Illi inſeque
bantur inopiã:uos opes quæritis:gaudebãt illi pau
pertate:uos diuitiis.Illi potentiã mũdanã aſperna-
bantur humilitatem ſequentes:uos dominia & ela-
tio delectant.Illi diligi & amari ſtudebant:uos me-
tui uultis.neſcientes ꝙ nunq̃ timor cum dilectione
& caritate miſcetur.deniq; ad ſalutẽ illi noſtrã profi
ciebant:uos uidemini ad perniciẽ conſtituti. Quid
ergo mirandũ eſt:in tanta uita ac morum diſſimili-
tudine:tanta nequitia.tanta peruerſitate:perſonas
eccleſiaſticas iam eẽ odio hominibus cœpiſſe.cum
quiſq; bene loquatur:male uiuat:non in emendatio
nem ſuã ſit diligens:ſed in aliorum repræhenſionẽ:
cum ſacra prophanet:cum uendet eccleſiaſtica ſacra
menta:cũ qui uirtutis exempla eſſe debẽt:ſint ſimu
lacra uirioꝝ.In tanta igitur rerum tãta uitioꝝ per-
uerſitate:nihil eſt quod noſtris meritis:noſtris ope
ribus nos putẽ conſecutores:oipotentis dei auxiliũ
eſt implorandũ:porrigendæ preces:ut noſtris cala
mitatibus ſuccurrat.Exaudiet uota noſtra ſi nos di-
gnos fecerimus qui exaudiamur.digni autẽ erimus
ſi abiectis uitiis cum uirtute uiuemus:ſi mores mu
tabimus:ſi concordat uita cũ moribus. Non enim
placaẽ deus lingua ſed affectione cordis. Nimis diu
iacimus in uitiis:unde erui difficile erit nõ inquina-
ti ſolũ ſed pene infecti errauimus docti pariter & in
docti:ſed doctoꝝ hominũ maior eſt culpa qui eorũ
doctrina tam male abutuntur:diligentius enim lo-
qui q̃ uiuere didicerunt.Quare patres Reuerẽdiſſi
mi excitemus nos aliquandoia diuturno ſomno ex
pergiſcamur:demus operã uirtuti:q̃ quicquid atti-
gerit adducit in ſimilitudinẽ ſui pereamus rationi:
quæ cũ ſit pars diuinitatis qui parebit illi deo obtẽ-
perabit.Omnẽ ſordẽ:oẽm labem ex animo depella
mus:honores.dignitates.pompã paruipẽdamus.
pecuniã condẽnemus.non inhiemus his rebus:in q
bus habet fortuna poteſtatẽ.quaꝝ poſſeſſio inſtabi
lis eſt & incerta.quantũ ſat eſt corpori ipendamus:
illius obſiſtamus cupiditatibus:nã qui corpori ſer-
uiet:ſeruiet ipotẽti.ingrato.inexplebili. in qđ quo
plura congeſſeris:eo maiora imperabit. Qui enim
corporis ſui nimiam curã habet:is mihi uideẽ eſſe
oino oblitus ſalutis ſuæ.Non ergo aut corpus:aut
hæc quæ uulgo appellantur bona diligamus:infir-
ma.caduca.ad paruũ tẽpus duratura.æterna ſunt il
la in quoꝝ hæreditatẽ uocati ſumus.quæ debemus
appetere:ad quæ breuiſſima uia eſt per contemptũ
rerũ externaꝝ:quas ſiquis auidius concupierit:am-
plũ'iter animæ ſuæ conſtruit ad ruinã.Equidẽ mecũ
cogitãs:noſtraꝝ calamitatũ maximã partẽ eẽ reor:
ꝙ ſtultitiæ noſtræ acquieſcẽtes ſapientiam nõ ama
mus nullo in precio illã habemus:floccipendimus
eam:quæ ſola nos poteſt efficere beatos:uos redde
re pares deo.Nã quid eſt aliud ſapientia:niſi diuina
rum humanarũq; rerũ cognitio:qui aſit diuina co-
gnouit ad eoꝝ normã uiuat neceſſe eſt:ſimillimũ ſe
illis efficiẽs:cuius doctrinam imitatur. Illa enim in
ſtruet uitã noſtrã.Illa nobis monſtrabit quẽadmo
dum malicia depellenda ſit:bonitas appetenda:Illa
nos docebit eccleſias noſtras regere hæc admonebit
rationẽ pauperũ eẽ habendã:bonis uiris & iuſticiæ
fauendũ:ſauctoꝝ geſta patrũ ad memoriã reuoca-
bit.Illoꝝ tum dicta:tũ facta ante oculos ponet in-
cendet nos ad illoꝝ imaginẽ:& ad ſimilitudinẽ ſui
perducet.Et quã uolumus aliam ſapientiam:quam
ſaluatorem noſtrũ dominum Ieſum xp̃m:ſuis hu-
meris crucem ferentem:nos exemplis:nos uerbis
ſuis ad æterna præmia inuitantẽ. Illum ut uerum
ſapiẽtiæ fontem ſequamur.Omnia hic bona fortu-
næ tanquã nullius momenti a nobis ſegregãda eẽ.
Si regnum dei quærere uolumꝰ præcipientẽ:ad bo
na illa æterna tam ſalutifere cohortantem:& man-
dantem:ut ea relinquamus:quæ corpus & animas
poſſunt perdere quæ nos tamẽ mente(neſcio qua)
peruerſa quærimus:appetimus:abutimur ſponte
noſtra:tanquã ad uoluntariũ interitũ properantes.
O cæcas mẽtes:o peruerſas noſtras cupiditates:ha
bemus ſapientiã in aperto poſitam:cuius plurimi
ſe doctores inſulſiſſime profitentur habemus ſalua
torem mundi omnis ſapientiæ fundamentum:ha-
bemus huius ſapientiæ tam multos egregios mon
ſtratores:& tamen nihil his cõmouemur:ducimur
a uitiis:rapimur neq; ullu3 auxiliũ iploramus. Iam
iam ſarcinolæ colligendæ ſunt noſtrorũ operum nõ
componendæ.reuocemus nunc pedẽ non in lubri-
co ſed in ſolido conſiſtamus:aduerſus agmina uitio
rum belligerantes.Aſſumamus ſcutũ fortitudinis:
& nos ab inſidiis ſathanæ tueamur.Id agamꝰ ut cũ
ratio reddenda erit uillicationis noſtræ:coram iudi
ce æterno:cuius cenſura magnopere timenda eſt in
trepide illã:& mente firmius reddere ualeamus.Re
quiretur enim a nobis non quid edificauerimus in
terris ſed quid a nobis theſaurizatum fuerit i cælo.
Non ſolum factorum:ſed dictoꝝ quoq; & cogita-
tionũ ratio poſcetur:non licebit nunc mentiri non
ſimulare non diſſimulare.Non occurrẽt auxilio mi
niſtri:non aderunt aduocati:tibi pro te cauſa dicen
da erit:patebunt ſcelera non tantũ cõmiſſa:ſed exco
gitata.Non erit pœnitendi locus pro cõmiſſis:cui-
quã reddetur ſecundũ opera ſua.O diem illũ infœli
cem multis & calamitoſum!ex his qui nũc perbeati
fore uidentur.quantũ ille ab huius ſæculi ſplendore
diſtabit!Quæ pœna!Qui cruciatꝰ malemeritis pa-

rabuntur: Reuocate quæso diem extremũ illum ani
mis uestris: & antequã ueniat mẽte præoccupare. &
uos ad extremũ terminũ præparare. Nescitis enim
qua hora uẽturus sit: ne cum uenerit uos inueniet
dormiẽtes. Mors quidẽ nos circunstat: urget. insequi
tur: danda est opera ne incautos nos opprimat. Ni
hil enim est certius morte. Hora mortis nihil incer
tius. Morimur autẽ quottidie: & quilibet actus dies
morti accedit. Qua in re licet stultitiã nostram fate
ri: qui spes infinitas i rebus humanis nobis propo
nimus: in longum nostras protrahimus cogitatio
nes. Quis enim est tam firmo corpore: tam certus
sui: ut sibi polliceri possit se in posterũ diẽ uicturũ.
Quid ergo gloriã in hac fragili uitã & mortaliũ ue
rius interitũ nominare possum?: quid in ea figim⁹
spẽ nostrã quã incolimus tanq̃ aduenæ: quã sicut pe
regrini pertransimus: ad incertũ tẽpus usum illius
adepti: ad maiora quædã geniti sum⁹ ad uirtutẽ. ad
laborẽ. ad cælestiũ rerum contẽplationẽ. At iniqui
tates a mentibus nostris repellantur. Amemus pa
cem. caritatẽ & concordiã diligẽtes. studeamus deo
placere & non mundo quẽ qui sequitur saluus esse
nõ potest. & qui uero deo adhærebit. hic uitæ æter
næ præmia consequetur. Finit.

Pro Serenissimi Romanorũ Regis domini Fe
derici iucunda receptione. ex parte cõmunis Bono
niensis Oratio Peroti.

I qua fides ueri præferri maxime Cesar:
Temporibus possunt sæcula nulla tuis.
Quando magis tuos licuit spectare triũ
phos. Quãdo palatim plus meruere dei
Pulchrior & melior quo sub duce patria tota. Sub
quo libertas principe tanta fuit. Libuit enim mihi
in tanta omniũ expectatione. In hoc clarissimorũ ui
rorũ conuentu. in hac tanta celebritate, lepidissimi
poetæ uerbis affari te inuictissime Imperator. Nã
quem me unũ ex omnibus ad tantã rem obeundam
minime idoneũ. clæmentissimi principis nostri sin
gularis humanitas dignũ fecerit. qui & maiestatem
sacri nominis tui: in ingressu hui⁹ nostræ urbis pro
more consuetudineq̧ laudarẽ. & ei pro imortali ei⁹
gloria gratularer non uidi. Equidẽ q̃bus uerbis ex
ordiri melius possem q̃ is quæ uno tẽpore: & incre
dibilem nostrã lætitiã ex aduentu tuo susceptã ostẽ
derent. & singularem nostrã erga tuã maiestatẽ ob
seruantiã demonstrarent, & tui sacri nominis imor
talitatẽ extollerent. & auidissimã omniũ de te expe
ctationẽ declararent. Aspice quæso Cæsar sapientis
simũ uirum principẽ nostrũ: Aspice clarissimã hãc
nostræ urbis nobilitatẽ: queq̧ suo ordine cerne &
cõtemplare. mares fœminas adolescẽtes. iuuenes.
uiros. Quis est qui non singularẽ ac pene incredibi
lem uultu ipso ac facie lætitiã præ se ferat. Arrident
mediusfidius parietes ipsi. tecta ipsa lætitia gestiũt.
totaq̧ urbs tantũ uisura triumphũ circunfusa ruit.
Verte quoq̧ uersus tuos sacratissimos oculos Cæ
sar. nihil profecto uidebis. ob hunc expectatissimũ
aduentũ tuũ. & iamdiu ab omnibus desideratũ non
plenũ gaudii. non plenũ lætitiæ. non plenũ hilarita
tis. uident enim uniuersi atq̧ animo suo contẽplan
tur eiusmodi sibi hodie diem illuxisse quo uel gra
tiorẽ uel iucundiorẽ. uel magis eorũ nomini glorio
sum & ne optare quidẽ potuissent. Nã per imorta
lem deũ quæ accidere potest aut homini maior laus:
aut ciuitati gloria: aut patriæ claritas q̃ eius uiri præ
sentia illustrari. extolli decorari: quo (sit sanctissim⁹
Romanus pontifex semper exceptus) neminẽ per
uniuersum terrarũ orbem sol uiderit uel potẽtia pa
rem: uel dignitate maiorem: uel nobilitate generis:
uirtutũ præstantia: & rerũ gestarũ gloria clariorẽ.
Vtinam mihi a diis imortalibus datum esset: ut di
uinis laudibus tuis sacratissime imperator si nõ om
nino saltẽ aliqua ex parte parem eloquentiã præsta
re possem. Sed uereor ne si de his aliquid dicere inci
piam in medio sermõe mihi desit oratio. Quod eni
tantũ flumen ingenii. quæ dicendi tanta uis tãta co
pia. quæ non dicã exornare: sed enarrare uel potius
attingere Cæsar res tuas possit. Nã ut imperatoriã
maiestatẽ prætercam: cuius excellentia: dignitas: at
q̧ amplitudo tanta est: ut modestius sit de ea silere:
q̃ tenuiter loqui. Cum diuina potius quædã res: q̃
humana uideatur: ut tuæ familiæ nobilitatẽ omittã
quæ tot iam sæculis inter tot nobilissimas antiquis
simasq̧ totius germaniæ domos quasi Sol quidã il
luxit. Et qua iam quattuor Romanorũ reges fuere:
quos tu Federice Imperator nunc Quintus seque
ris. Et quæ quã plurimos habuit clarissimos uiros:
atq̧ hominũ laudum genere ornatissimos qui diuer
sa etiam Regna: Bohemiæ: Vngariæ: Poloniæ. uel
singulari uirtute cõpararunt: uel ab aliis relicta icre
dibili sapientia gubernarunt. Vt item res a maiori
bus tuis diuersis temporibus præclarissime gestas.
Quas cõnumerare infinitũ esset prætermittã: quis
adeo omni genere dicendi cumulatus orator reperi
ri: uel ut quod sentio dicã excogitari poterit qui di
uinas uirtutes tuas: q̧ res a te p̃clarissime gestas ani
mo ne dicam oratiõe cõplecti possit. Quãta: quãq̧
admirabilis sit sapientia tua Cæsar: tum omnis tua
anteacta uita declarauit: tum uel maxime q̧ nuper
post Romani nostri pontificis in apostolicum tri
bunal assumptionem: te autore te duce diuisio: &
execrandum ab omnibus scisma in ecclesia dei e me
dio sublatum: ac prorsus extinctum fuit. O diuinã
diuini principis uirtutẽ. O admirabilem religionẽ.
O singularem sapientiam: inueteratum iam tot an
nis errorem tu Cæsar sustulisti: Iniectã (nescio quo
fato) tot principũ: clarissimorumque uirorum cali
ginem illustrasti. Exoratam in ecclesia dei. etiã om
nia pestifero anhelitu maculantem uiperam cohi
buisti dissidentes fratres: & iam aduersus se inuicem
gladios stringentes in concordiam reuocasti. diui
siones discordias. bella tot principum. populorum
potentissimarumque nationum. in quietem: pacẽ.
tranquillitatemque conuertisti. Quod Cæsar adeo
præclarũ facinus huic tuo comparari poterit. Pos
sem hoc loco infinitas pene res abs te domi militiæ
q̧ præclarissime gestas cõmemorare. Neque enim
me latet quanta cum gloria bella aduersus ungaros
gesseris: quot: qualesq̧ triumphos merueris. quot
oppida. quot ciuitates expugnaueris. atq̧ in pote

statem tuam redegeris:tumerisq; & tenes in hodier
num diem. Neq; me latet inuictissime Imperator:
quanta semper fides. religio. integritas tua. qui sem
per & sacrosanctam Romanam ecclesiam: & clerũ
omnem religiosissime coluisti: qui sanctam tellurẽ
& sacratissimum Christi sepulchrum uisitare uolui
sti qui instaurator templorum: religionis amator:
& iusticiæ cultor semper fuisti. Cuius humanitas.
clæmentia. benignitas. fortitudo. temperantia tan-
ta est: ut merito te omnes ueluti diuinum quendã
hominem: uel potius mundanum quendam deum
diligant. obseruent. colant adorent. uenerẽtur. Qui
bus ex rebus factum est: ut & coronam iamdiu in
germania sũma cũ laude susceperis & paucos post
dies aliam Romæ: a sanctissimo Romano pontifi-
ce cũ imortali gloria sis suscepturus. Sed hæc om-
nia quanq̃ per se maxima: atque præclarissima sint:
tamen si ei laudi cõparentur: quã ex ecclesiæ concor
dia atq; unione uendicasti exigua quædã pusillaque
uidebuntur. Quãobrem longe quidẽ præstare arbi
tror: ut diuinis laudibus tuis sũmisque honoris. for
tunæ. uirtutis. ingenii rerũ gestarum ornamentis
hoc loco posthabitis quæ longe latiorẽ dicendi cã-
pum expostularent: ad gratulationem tantũmodo
gratiasque conuertã. Quanq̃ hoc quoque superua-
cuũ uideo fore sacratissime imperator: quandoqui
dẽ tanta lætitia perfruuntur uniuersi ciues nostri:
tantis gaudiis exultant: tanta in uoluptate uersan-
tur. ut etiã me tacente eorũ uultus. facies. oculi. ma
iestati tuæ & pro imortali eius dignitate ac gloria
gratulari: & pro singulari decore atq; ornamento:
quod sibi: suæq; ciuitati: tuæ sacratissimæ maiesta-
tis præsentia hodierna die allatũ cernunt gratis age
re uideantur: ut tum quod officii mei est aliquando
persoluã. Clæmentissime imperator. tibi & sapien
tissimi principis nostri & totius suæ ciuitatis nomi
ne. tui sacri nominis imortalitati cõgratulor: & pro
ornamento: quod huic amplissimæ ciuitati hodie
præstitisti quas possum gratias ago. Res. bona. for
tunas eorũ maiestati tuæ pro cuius cõmodo digni-
tate salutẽ uitã ipsam si opus esset profundere non
dubitarent: offerre i præsentiarũ turpe putant. Nã
cũ is sit sanctissimi Romani pontificis erga tuã sa-
cratissimã maiestatẽ animus: ut sua omnia tuæ celsi
tudini cõmunia fecerit: quis dubitat hanc quoq; ci-
uitatẽ quæ sanctitatis eius est ad omẽ sacræ tuæ ma-
iestatis imperiũ esse prõptissimã: teq; non secus ro
mani pontificis subditis uti posse: q̃ propriis. Vti-
nam utinã eorũ animi tam facile oculis cerni pos-
sent: q̃ cogitatione cõprehendi. Neminẽ profecto
in tanto nobilissimorũ hominũ cœtu uideres Cæ-
sar qui non libenti animo si ita res ferret pro tua sa-
lute: pro gloria sanctissimi nõis tui: res suas omnes.
fortunas uxores. liberos uitã denique ipsam pro-
fundere paratissim⁹ foret. Reliquũ est q̃ te cũ omni
qua possimus obseruãtia præcamur & obsecramur
clæmentissime imperator: per mansuetudinẽ. beni
gnitatẽ. iustitiã. moderationẽ. sapientiã tuã: per eã:
mentẽ quæ tibi diuinitus data est: ut nocere nemini
prodesse omnibus uelis. Per gloriosam uitã tuam
quæ uigebit memoria sæculorũ omniũ quã posteri
tas alet: quã æternitas semper tuebitur: ut cũ una cũ
sanctissimo Romano pontifice fueris: cũ de rebus
Italiæ uel potius christianæ religionis: & totius ter
rarũ orbis: cuius cura atque administratio uos duos
præcipue spectat una consultabis huiusq; urbis no-
stræ memineris eã respicias. ad eam tuos sacratissi-
mos oculos parũper conuertas: eius dignitatẽ atq;
amplitudinẽ cõmendatam habeas. Ita dii tibi pro-
picii sint. Ita habeant profectionem tuam secunda-
re: fœlicemq; & fortunatam faciant. Ita tibi omnia
pro desiderio animi tui prospera gloriosaque succe-
dant. Ego uero aliquando dicendi finem faciam in
personam huius nostræ amplissimæ ciuitatis: eius-
dem poetæ uersibus concludã: cuius uersibus exor-
sus fuit. Dii tibi dẽt & tu Cæsar quæcunq; mereris.
Dii mihi dent & tu quæ uolo si mereor. Versus Ni
colai Peroti cum post orationem præscriptam im-
perator eum laurea coronasset. Cinxisti uiridi Cæ-
sar mea tempora lauro. Ecce meas ornat sacra Co-
rona comas. Non mea me uirtus tali nunc munere
dignum. Sed dulce effecit principis ingenium. Dii
deæq; præcor pro me mitissime Cæsar Persoluant
meritis præmia digna tuis. Ast ego quo tanto tibi
sim pro munere gratus. Cantabo laudes dum mi-
hi uita tuas.

¶ Ad Regem Aragonũ Antonii Panormitæ. ora
tio: & suiipsius commendatio.

Andeʒ Rex Serenissime: quod a superis
imortalibus semp uotis & precib⁹ opta
ui: illa mihi dies illuxit: qua post maxios
studiorũ meorũ labores sospes ad te redii
Agitur quidẽ Rex optime annus. xv. postq̃ ex hoc
fœlicissimo regno tuo pene puer cũ hoc alio fratre
meo excessi. Cũ enim tua extarent plurima ac maxi
ma in fratres meos: atq; in meipsuʒ beneficia: quid
aliud erat quod ego: & item is frater meus homo
nunc in iure ciuili eruditissimus possemus tuæ ma-
iestati regiæ dignius aut gratius referre: q̃ si hone-
stissimis artibus optimisq; disciplinis imbuti id cõ-
secuti essemus: ut uel in tua salute conseruanda: uel
in hoc ipso regno tuo honestando: atque augendo
utroq; nostrũ q̃ aptissime posses uti. Tua rex incli-
te memoria quotiẽs aliquid a nobis agendũ: aut di-
cendum erat semper ante oculos nostros uersabat.
Tua expectatio nos adhortabat oẽs solicitudines:
oẽs molestias magno aio eẽ a nobis perferendas ut
aliquãdo digni a te iudicaremur quos inter fideles
regni tui numerares. Tibi ergo Rex clæmẽtissime
oia studia nostra: oẽs curas. atq; uigilias nõ iniuria
dedicauimus. lustrauimus terras ac maria: ut tibi p
gratissimi eẽ possemus. Nulla fuit in toto latio ciui
tas: q̃ studiorũ fama insignis haberet: in qua nõ sem
per eos q optimarũ artiũ facile oim huius nr̃æ æta
tis principes iudicarẽtur in primis secuti fuerim⁹.
Papia enim Placentia. Bononia. Patauium urbes
litteris ac fama insignes nos ternis lustris his artib⁹
disciplinisq; deditos uiderunt: quas aut tuæ Regiæ
maiestati: aut regno tuo magis conuenire conduce
reque arbitrabamur. Multa erant quæ ut ita facere

mus optimis rationibus nos adhortabantur. Ami-
ci scilicet quibus ꝓ ꝑpetuis eoruꝫ in nos beneficiis
aliquando a nobis satisfaciendũ erat. Patria pro qua
sæpe uiri sapientissimi multa pericula: multos labo
res libẽter ĩpigreq; susceperunt. Mouebat nos præ-
terea nõnihil ipsa gloria: quæ si meritis aut uirtute
parta extitit semper est a summis uiris magno stu-
dio quæsita: & a sapientib⁹ hoĩbus maxime laudata.
Sed nulla certe alia res erat princeps humanissime:
quæ nos magis ad hæc nostra studia excitaret: q̃ ut
tuæ maiestati celsitudiniq; cõplaceremus: Incredibi
le.n.est q̃tus amor sapientiæ q̃tum desideriũ nos ha
beret: quotiens ad tuas prope diuinas & ĩmortales
uirtutes animũ nostrũ conuertebamus. Quis enim
te clæmentior? quis fortior? quis deniq; iustior aut
melior iter Reges huiusce nostræ ætatis reperiri po
test. Nam si percensere omnes Imperatores ac prĩ-
cipes uoluero: & suas uirtutes cum tuis comparare:
neminẽ reperiam quem cuꝫ tua excellenti & natura
& uirtute satis digne possim cõferre. In te quidem
summa æquitas. in te modestia. liberalitas. magnifi
centia. In te oẽs regiæ uirtutes. In te plurimæ artes
nobiles atq; egregiæ. Tu regnum tuuꝫ hoc ipso tpe
quo totus fere orbis terrarũ bellis atq; odiis ardet:
solus in ꝑpetua pace: atq; in sũmo ocio tua uirtute
ac sapientia cõtines. te regnãte nulla ab externis ho-
stibus sensimus nobis ex aliqua pte inferri bella. Tu
pater patriæ tu clæmẽtissimus tutor ac ꝓtector ciui
um tuorum semper fuisti. Iure itaq; beatã ac fælicẽ
insulam nostram nosq; oium fore fortunatissimos
oẽs prædicant. Quibus te rege fortissimo te princi-
pe sapientissimo nasci contigit. Quando enim hoc
tuũ regnũ: hæc nobilissima insula sæpe illustriũ poe
tarum carminibus: atq; oratione celebrata satis gra
ta in te eẽ poterit quæ nisi tua diuina ꝓuidentia: nisi
cõsilio tuo coleretur iam oĩno deserta ac uacua pror
sus esset. Quis.n. alius: cũ ꝓpter crebras huiusmodi
aeris infectiones hæc nostra insula pene eẽt cultori-
bus exhausta nouos incolas in eadẽ ĩtroduxit. Quis
alius eam tẽporĩbus difficillimis nõ solũ ab externis
bellis defendit: sed etiã auxit atq; exornauit. Tuum
ergo est ꝙ ipsa hodie incolitur: ꝙ nos qui hic sumus
nũc in florentissimo ac pulcherrimo regno habita-
mus. Tuum est ut aliquãdo concludam: ꝙ egoipse
ꝙ is optimus frater meus egregiis maiorũ nostro-
rum disciplinis atq; artibus ornati hodierno die ad
te accessimus. habemus itaq; tibi uni ĩmortales gra-
tias: ac maxime teipsum nõ tantũ perpetuis in nos
oẽs pro meritis: sed etiã pro tot regiis uirtutib⁹ tu-
is diligimus & admiramur obsecramusq; rex clarissi
me ut qua charitate ac beniuolẽtia semp hoc regnũ
tuũ excoluisti: eadem utrũq; nostrum diligas: & di-
gnos gratia tua iudices. Nos.n. Rex mitissime qd᷑
possum⁹ hoc tibi auidissime pollicemur: nunq̃ tuo
rum in nos beneficiorum immemores futuros: sed
omni cura. studio. ac diligentia semper ea facturos:
quæ uel ad conseruationem tui status: uel ad diutur
nitatem nominis tui pertinebunt.

¶ Ad dominum Mantuanum Illustrem Marchio
nem Oratio.

c Vm tuã dignitatẽ atq; amplitudinẽ sum
mã esse existimarẽ Illustrissime Marchio
ac pñceps magnifice alienũq; a me eẽ di-
cerẽ: ne si tã aduertendũ cõspectũ tuũ ac-
cedere mihi fas eẽt: non nulla tibi pro ingenioli mei
paruitate narrarẽ. Etsi nullo aut exercitato in dicen-
do ingenio: nulla deniq; oĩonis autoritate prædit⁹
sim: qua in te ornãdo atq; extollendo insudare pos-
sem. Subindeq; uerebar si quicq̃ dicẽdũ aggrederer
ad ꝓbandũ potius: q̃ laude dignũ mihi uendicarẽ
Tua tñ clæmẽtia: ac singularis humanitas oibus na-
tionibus: mihiq; iãdudũ cognita atq; ꝓspecta id effe
cit ut te principẽ clæmẽtissimũ: genere nobilem: for
ma isignẽ: ætate florentẽ: Iusticia fulgentẽ: ꝓbitate
refertũ humanitatẽ splẽdidissimũ eẽ uiderẽ. Te do-
minũ: te mihi patronũ: te mihi principem: te mihi
protectorẽ eẽ cõstitui: dũmodo iperio tuo libitũ eẽ
sentirẽ. Quis.n. est tam rudis: tam crudus tã ferus
moribus: qui tuam non admiretur modestiam. tuã
non laudet fidem: tuũ nõ cõtempletur ingenium.
Tantũq; consilio potes: tantũq; dicendi grauitate
& copia uales: ut in teipso quædam imperatoria di-
gnitas esse uideatur. Nolo hoc in loco princeps in-
tegerrime tuas uirtutes pertractare. Id facerẽ nõ pu
to hominis mediocris: neq; parum eruditi esse cen-
seo: sed eius oratoris qui oratoriã facultatem opti-
me norit multarũq; rerũ scientia cæteros antecellit.
Id solum dicere ausim princeps clæmẽtissime: cum
de sanctissima uitæ tuæ frugalitate. In fideq; catho-
lica deuotissima religione: ardentissima morũ uenu
state: mirifica quædam ac prope diuina ad me fama
peruenisset: id quottidianis uotis maximum ac im-
mortalem deum deprecatus sum: ut quandoq; hu-
manitatẽ quam tibi cælitus missam omnes admirã-
tur: lætantur populi: congratulantur ciuitates: exul
tant municipia mihi cupidissimo clientulo tuo præ
stare digneris. Quare ille Cirrhus ꝑsarum Rex mi- A
hi in mentem uenit: quem aiunt dictitare solitũ: nul
lum tam puri principis munus q̃ humanitatem ho
minibus præstare. Meministi Cæsarẽ Augustũ clæ B
mẽtissimum in primis uirum adepto imperio glo- C
riantem: ꝙ illum iam gradum ascendisset: unde uni
uersis benefaciendi facultas præstaretur horum di-
gnitatẽ princeps humanissime in me eligendo pro
sequeris: numeroq; tuorum domesticorũ adiunge-
re nõ dubites: Te unum omni fide omni beniuolen
tia: honoreq; cõplectar. Siquid erit qd᷑ tuæ dignita
ti fieri possit: aut ullo ingenio ullo officio: ulla ope-
ra id agere contendã. Omnia pro te si opus erit peri
cula. omnes curas. laborem. sudorẽ. angorẽ. frigus
fidelissimo animo suscipere: eqdem quanto cum la-
bore. uigiliis. studio. ĩdustria enitir: atq; efficere pote
ro nil prætermittã: qd᷑ autoritatẽ & salutẽ tuam pti
nere arbitrabor. Tu uero pro illa tua ĩperatoria mã
suetudine seruulũ tuũ deuotũ accipere nõ recusabis
nã si illiterati apud te uiuunt: quanto maiori studio
conari debes ut qui aliquo litterarũ genere præditi
sunt apud te uitam ducere possint. Quare princeps
florẽtissime ne plura dicẽdo morer: qua fide me ge
nitorẽq; meũ: liberosq; suos: oĩa deniq; tuæ fidei po

testatiq͂ cõmitimus:eadem nos humanitate & be-
niuolentia prosequaris.

ℭ Domini bissarionis Cardinalis tusculani Bono-
niensis legati pro exhortatione noui prætoris Oro

D e Ti mihi est:quod summæ uirtuti dignũ
præmium sit Aristotele teste honore ta
men eam:& illos qui ex ea denominanť:
tanq̃ summo p̃mio merito decoramus.
E Nam cum bonoꝝ alia animæ:alia corporis:alia ex-
teriora sint cunctis exterioribus maius bonum est
honor.quod facile patet considerantibus:nec diui-
tias:nec dignitates:nec magistratus quoscunq; ma-
gni homines existimari:nisi propter honorẽ. Qua
re cum deo imortali nil aliud dignum attribuere ha
beamus:honore solo erga debitum nostrũ eum ab-
soluimus:hunc omnes excellentis ingenii appetũt:
hic bene gestarum rerum præmium & brauium est
Qui talis existens nihilominus augetur & diminui
tur honorantis conditione:quanto enim magis uir
tutibus pollet qui quenq̃ honorat:tanto maioris il-
F le honor existimandus est & econuerso. Quare Pla-
to quidem cum a quodã homine prauo laudaretur
dubitare inquit:nequid a se nequiter factum fuisset
Eius uero discipulus Aristoteles. Ideo magis inquit
oblectamur bonoꝝ uiroꝝ honore:quia uirtutis te-
G stimoniũ eum putamus: Quæ cum ita habeãt:nos
quoq;:& hæc inclita urbs elegãtissimo uir A modeæ
pro rebus bene a te gestis honore tanq̃ p̃æmio ma
iore oibus quæ habemus:te & tuã uirtutem decora-
mus. Tu nãq; in oibus actionibus tuis:non solum
intentionẽ:finẽq; rectũ proposuisti:uerũetiam me
dia quæ ad talẽ finẽ te ducerent facile inuenisti:quæ
duo beatũ hominẽ faciũt:prout in politicis Aristo
telis placet. Cum alterũ eoꝝ absq; altero ad bñ bea-
teq; uiuendũ non conferat. Nã siue finis & intentio
recta sit in mediis uero eligendis:quibus ad talem fi
nem duceremur erretur. Siue media quidẽ optima
reperiamus:finẽ aũt prauum propositũ habeamus
nihil oino laude dignũ egimus:sed ut hoc fiat:am-
bo concurrẽre necesse est. Quæ cum in te etiam cõ-
currerint:& laude:& honore dignum te effecerunt.
Ita ut ab aliis oibus & nunc a nobis honore dignus
existimeris:hunc aũt nostrum honorem tum pro-
pter te:tum in se:tum propter ciuitatis & ciuium con
ditionem:qui fœlicitate:magnitudine:sapiẽtia:sciẽ
tia & uirtute ornati te honorant. magni imo maxi-
mi existimare non dubitamos. Gaudens itaq; a no-
bis brauium accipe summũ honorem:uirtutis & ui
ctoriæ signum: Ad gloriam dei:tuum:honorem &
bonam famã perpetuam.

ℭ Domini Boncambii de boncãbiis cum florẽtiæ
præturæ assumeret officium. Responsio.

H q Vanta singulari prudentia quantaq; mo
destia uerba fecerit spectabilis orator ex
celsi domini uosq; clarissimi astantes:ut
nos omnes ad bene agendũ hortareť au-
distis. Ego enim dico quod sentio nihil quicq̃ acce-
ptios auribus meis esse potuisset. fuerunt enim uer
ba & grauissimæ atq; honestissimæ sentẽtiæ. fuerũt
& præcepta & documenta summoꝝ uiroꝝ a pba-
tissimis autoribus & a philosophia magistra uitæ
deprompta & assumpta. Quare ut hanc cordis mei
oblationem q̃ talia audiendo præcepta uobis aperi
am nõnulla uerba impræsentiarum faciam:quæ nõ
nisi in bonam partez accipiatis oro. Hortamur eni
ad iusticiam:ad equitatem:ad honestatem:ad laudẽ
& decus uitæ. Hortamur ad ea quæ præteriri sine sũ
mo scelere non possunt. Id enim promisimus: id iu
rauimus:id agere honeste suadente tenemur. Accẽ-
damus ergo lumen nostræ mentis:& in administra
tione nostri muneris omnia prudenter matureque
agamus. At ita deliberemus omnia ut bona eliga-
mur cum ea parte animi in qua est ratio atq; consili
um. Nec ad consultationem rerum nostrarũ:cupidi
tatem:libidinẽ:metum ægritudinẽ:uoluptatem ad
misceamus. Sitq; præcipue opera nostra:ut iuris &
iudicioꝝ æquitate suũ quisq; teneat. Simus diligen I
tes & strenui:solertes:Memores sententiæ senioris
Catonis sæpius dicentis:qui possent:& nõ propul-
sarent iniuriam lapidibus esse obruẽdos. Et uere nã A
si prætem tuam negligis:iure neglectus esse debes.
Nec est putandũ omnia nobis licere:nisi honesta:ni
si recta:nisi iusta sint. ut rex Antigonus cuidã respõ-
disse dicitur. Barbaroꝝ regibus omnia licere:nobis B
dũtaxat quæ honesta:& quæ iusta sunt. O sapiẽtissi-
moꝝ hominũ uoces. O libenter audiendæ. O uere
imitandæ sententiæ. Quid honestius:quid laudabi-
lius:quid gloriosius esse potest q̃ munus suuz iuste
riteq; exercere. Non enim a natura geniti sumus ad
ludũ & ad iocum:sed ad quędã studia maiora & gra
uiora:quæ maxime in administratione iusticiæ ex-
cellentius & splendidius continenť. ut aũt finem ali
quando faciã:quid aliud est concludendũ nisi nos oi
studio:diligentia:meditatione:uigilantia:fide: inte
gritate:obseruantia nostra:ea agemus quæ gloriosis
simæ florentiæ ciuitati:& inuictissimo populo flo-
rentino honestissima & cõmodissima erunt freti cõ
silio & fauoribus excelsæ domiuationis & optimo-
rum ciuium. Ad laudem summi dei Amen.

ℭ Illustris Comitis Galeacii ducis Mediolani filii
ad uenetos pro pace Oratio.

c Vm uellem id mihi uel natura:uel arte
concessum esse dux illustrissime:clarissi-
miq; principes ut quanta uestram uisen-
di celsitudinem auiditate:huc loci me te
ceperim impræsentiarum qui rem exorare. Osten-
dere medius fidius nullum unquã hospitem:quem-
piam populum uel principem:aut deniq; singula-
rem amicum adiuisse:ea qui beniuolentia uel pieta-
te potius q̃ erga uos omnes gero:meas ullo pacto
rationes anteiret. Frãciscus Sfortia uicecomes dux
ligurum potentissimus. cui maior natu sum filius:
uestrã me ad maiestatem ire iussit: ut palam unus-
quisq; intelligeret:quãta charitate:integraq; animi
sinceritate:hoc latum florensq; imperium:sit obni-
xe complexus:ac uniuerso terrarum orbi planissi-
me aperiret:inita inter uos & eũ pacis fœdera:nul-
la ætate dum genus extabit suum:quauis rõne pitu
ra. Est enim pax ipsa non modo dulcis:sed etiam ip C
sius nomen blãdũ ac suaue:tũ res ipsa (ut ait Cicero D

noster)salutaris. hac eniʒ agri: hac urbes: hac res pri
uatæ. hac publicæ: hac deniq̧ regna constituuntur
& conseruanẽ. Quæ quidẽ pax cum unicuiq̧ ciuita
ti amabilis: & iucunda eẽ debeat: uestræ tamen q̄ma
xime: ut quā a maioribus uestris dignitatem accepi
stis: ac uosip si uestra egregia uirtute peperistis: per
petuo tueri ac conseruare possitis. Cæteros quoq̧
cōfratres meos: ea gratia huc mecū ablegasset: īfan
tia nisi tenella ætatis ipsos domi continuisset. Neq̧
dictu est facile magnificētissimi pricipes: q̄to gau
dio q̄tōue plausu uniuersa exultet liguria. cū liq̄do
ꝑspexerit bina impia uestrum scilicet ac paternum:
tam singulari amicitia. indissolubiliq̧ nodo cōiūgi
& ita cōiungi ut nullæ insidiæ: nulla inimicorū fra⁹
nullus liuor. nullaq̧ uix armorū aut alia quæuis ra
tio hanc incredibilem animorum cōiunctionē ullo
unq̄ tempore possit intersecare. Et ne uestram diuti
us expectationem remoret: ea quippe mei est fixa
parentis inuictissimi principis mens atq̧ sententia.
ut omne suū studiū. diligentiam: officiū: opam. ad
amplitudinem uestram nō modo cōseruandam ue
rūetiā ad augendam ꝑpetuo trāsferat: quā quidē in
causas uniuersas. urbes suas. populo exercitum. libe
ros omnes. fratres: cæteraq̧ sui imperii ornamenta
ac suū postremo corpus & animum: quib⁹ nihil ha
bet præstantius & carius libens offert: atq̧ plenissi
me pollicetur. Dixi.

¶ Antonii panormitæ poetæ & Oratoris optimi genuensium contra Venetos in bellū exhortatio.

f Iquis uestrū fortasse admireẽ O uiri ge
nuenses: q̧ ego uir siciliēsis & a uestra lō
ge republica remotus hodierno die ꝑsi
luerim ad uos cohortandū classem strue
re ac bellū exercere. Is uelim arbitretur me hoc pro
uestra dignitate & gloria ac uniuersæ simul italiæ sa
lute & libertate adductū potius q̄ per imprudentiā
aliquam fecisse. Nam cum fuerim semper ac sim ue
stræ laudis apprime studiosus: ac rerū a uobis glo
riosissime gestarū & admirator & prædicator. Etiā
ad me pertinere uisum est: siquid in rem uestram fo
F re intelligerem: id ultro apud uos ac libere ꝓmereʒ
nec dissimularem. Quænā ciuitas unq̄ fuit: aut sciē
tia rei militaris peritior: aut uirtute audacior: aut bel
G lo præstātior: aut uictoriis fœlicior: aut ditione am
plior: aut deniq̧ ulla ex parte cōparanda cum ciuita
te Romana? At post primū punicū bellum: aliquot
H annoꝝ: pax ita Romanos ubiq̧ uictores: ocio & ar
moꝝ desuetudine enaruauit: infirmioresq̧ reddidit
ut secundo punico bello Annibali pares eē non pos
sent. Tum demū nec prius ꝓhibent ad uictoriam re
diisse: q̄ cum per tot consulū ducū: legionū: exercitu
um āmissione ad usum: ac uetus illud exercitiū mili
tare reuerti potuerunt. Longæua quidē pacis securi
tas uenenū est rerū publicarū. Tunc enim pro uirtu
te ignauia pro industria luxus: pro triūphis ciuium
discordia sensim obrepit. unde potentissimæ ac flo
rentes urbes sæpenumero euersæ fundit⁹ & deletæ
sunt. ut enim bellum laudabile illud quidē quod as
sumitur pacis & trāquillitatis causa. sic & pax illa re
pudianda & execrabilis: quæ ciuitatem effœminet:
exitium nutriat: hostes augeat: uictos ulciscatur. Ca
to uir ille oīum prudētissimus nunq̄ aīo induci po
tuit. ut optaret respu. Romanoꝝ hoste carere om
nino ueritus ne sublato hostium metu. Romanum
illud robur atq̧ armorum peritia in secordiam abi
ret atq̧ luxuriam domi quidem hostis idest uolup
tas: ea sane perniciosissima est: eoq̧ maius periculuʒ
atq̧ discrimen: quo familiarius bellū. Age uero Ro
manos consideremus o uiri genuenses: quibus duʒ
eorum respub. florebat: semper & in omni fortuna
socii extitistis & amici. Age inq̄ cōsideremus Roma
nos uestros. Quænam res ea esse potuit potissimū:
quæ uniuersum his orbem terrarum subegerit? Nū
militum multitudo? at gallorū exercitus constat co
piosiores multo fuisse. Nuʒ corporꝫ uires. at hispa
noꝝ corpora longe robustiora. Num doli: opes: di
uitiæ. at hisce rebus facile semper concessere Cartha
ginensibus. Num deniq̧ ars ulla: uel eloquentia uel
prudentia. & his græcos præstitisse palam est. Solū
igitur armorū exercitatio: disciplina castroꝝ usus q̧
militiæ: Romanos orbis terrarum dominos fecit &
euexit ad cælos. Nemo quideʒ bello aut aliqua iniu
ria eum lacessare audebit: quem accinctū ad obsisten
dum tum ad uindicandum expeditum & promptū
intellexerit. Aliquādo in rebus bellicis celeritas mul
to magis: q̄ uirtus & fortitudo prodesse consueuit.
Nulla res alia magis Philippum Macedoniæ regē
uictorem: & sæpe triumphantē effecit q̄ celeritas ip
sa & præuentio rerum agendarum. Iam uero o uiri
genuenses quātū exercitatio: q̄tūue cæleritas cōdu
cat reipub. uidetis: tum ad parandam gloriam: tum
etiam ad conseruandā. Qua ex re uestrum hoc tam
longæuū ociū: & exosam semꝑ maiorib⁹ nostris len
titudinē: nō possum non uæhementer odisse: uerit⁹
iam uobis posset contingere qđ abominor: ea quæ
& amplioribus atq̧ potentioribus per ignauiā acci
disse ciuitatibus legi. Ponite iam reuiuiscat aliquis
ex illis inclitis belli maritimi imperatoribus uestris
ac reuisat portum armamentaria: casteriam ac reli
qua id genus loca. Exuscitate igitur uestrum hoc ue
re peculiare munus: ac bellandi decus: & dignitateʒ
illam reipub. quam a maioribus amplissimam cla
rissimāq̧ accepistis. Curate ne per inertiam & diur
num quietem languescat: ac contabescat. Quid est
per Immortales deos uiri genuenses? Cur non putem
atq̧ uaticiner uos contra uenetos uictores: atq̧ fœ
lices euasuros. quos sciam fortes contra timidos:
strenuos contra ignauos: iustos contra iniustos de
niq̧ ballatores mercatores fore dimicaturos Gerūt
quidem rem semper ut uidetis alieno milite ac mer
cede conducto. uos contra unanimes omnes ac con
terranei non pro stipendiis aut pecunia decertatis
sed pro imperio: pro gloria: pro libertate: pro soci
is & amicis. Tātūq̧ abest ut eos nunq̄ superaturos:
ut exteris omnibus ut diis immortalibus ut suis eti
am iure ac merito exosos esse perspectū cognitūq̧
habeam. Sed iam finem dicendi facio. tantum id ue
lim uobis persuasum iri. omnem uenetorum ampli
tudinem atq̧ incrementum uestram fore imminu
tionem atq̧ iacturam.

¶ In Laurentium Vallam poetam Poggii florentini oratoris clarissimi Inuectiua.

I quibus in rebus honestum est: consensuq; omnium permissum iniuriam propulsare: in his maxime pudētis hominis esse debet: ut contumeliā depellat: in quibus honoris & existimationis laus: aut igenii fama a maliuolis in discrimen adduci uideatur. Consciuʒ enim eoꝝ quæ obiiciūtur se facere existimatˀ: qui taciturnitate utitur pro defensione quoniam cēsetur quasi conscientia ductus non esse ausus improboꝝ
A maledicentiæ respondere. Quod si dissoluti esse hominis Cicero iquit. Spernere qd de se quisq; sentiat & loquatur multo dissolutioris uideri pōt: ea cōtēnere quæ in suam iguominiam & cōtumeliam sint descripta. Dicet fortasse aliquis: hoenestioris officii fuisse futurum pro nihilo ducere stulti palāq; insani hominis uerba: qui dementis ac furiosi more: in omēs uiros doctos baculo nescio quo stultitiæ: proteruaq; iactātia temere icursat. Nō me esse maioris doctrinæ: nō autoritatis: q̄ fuerint Aristoteles: Varro. Marcus Cicero. Salustius. Lactantius. Boetius. cæteriq; præstantissimi doctrina & eloquentia uiri: quos amens ille dente suo canino: & in rabieʒ uerso petulanter nimiū lacerat ac repræhēdit: prætereundos eē æquo uultu publice insanos: & eoꝝ incursus leuiter perferēdos faterer satius esse quandoq; tacecere aduersus animo & mente captos: nisi fm Salustii sentētiam malus fieret improbior ubi negligas & satis compertū esset sæpius ex reticentia animos illis adiici ad contumeliā inferendā. Itaq; existimās persæpe necessarium esse castigare insanos: quo cæteri sint ad iniuriam tardiores. Sequar uulgi opinionem qui iustum putant lacessitum iniuria parem gratiam referre. Est præterea in sermone quottidiano uulgata ridendi causa sententia: tres esse species fortitudinis desuetas: unam si mulierem maledicaʒ ac contumeliosam: si senem detractorem cōuiciatoremq;: tertia si dementem atq; insanum castiges. Hi enim homines partim sexus: partim ætatis: partim stultitiæ licentia confisi: multa dicunt aguntq; non ferenda: quos fuste reprimere aliquādo insueta uirtus existimatur. hac ego fretus opinione iniquissimi detractoris insaniam: qui liuore & inuidia cōmotus solita demētia in me prosiluit: saltem uerbis: necessario mihi censui referādam. Scripsi olim postq̄ redii ex Britōnis plures uariis de rebus epistolas: quas postmodum multorum suasione eas legere cupientium in quoddam uolumen redegi: quod cum in manus leuissimi ac petulantissimi hominis Laurentii ualle: quem ignominiæ causa nomino incidisset: multis in locis illas carpens pro earum uitiis suam ignorantiam expressit: quæ qualia sint pauca discutiemus. Ait enim in prima epistola mei uoluminis male a me scriptum. Aliqua ex parte gratias referam quoniā gratiam dicere deberemus: falsa quidem ac digne correctoris uel corruptoris nostri potius sententia qui id uitio dat: quod in usu est oium qui latine scripsere. Agere gratias dicimus cur non etiam referre optime dicetur. quanq̄ Ciceronis autoritas illius beluæ insulsam demētiam compescit. Ait enim in epistola quadam ad Vatinium. Nō enī tu modo habuisti mihi gratias: sed etiam accumulatissime retulisti. Nolo insistere in plurium testium productione qui multi sunt: sed unus pro omnibus est: quoniam ad alia festinat oratio. Id sane constet & agere & referre gratias rectissime dici posse. Coram pontifice cum scripsissem solœcismum esse ait. & apud scribi debuisse: hæc belua profecto agrum stultitiæ depasta nihil intelligit in latinis nescit quid differāt coram & apud: legat Liuium qui ait magis apud quos q̄ coram quibus loqueretur. Sed hæc belua fanatico spiritu ducta: cui sola detrahēdi facultas est nota: impetu quodam uesano fertur præceps: & præ libidine detrahendi labitur: ubi etiam pueri cōsistere solent. Scripsi nunq̄ uenit in mētem recessus tui. At ualla solœcismuʒ dicit asinarius stultitiæ plenus. quo enim ore qua temeritate redarguit id qđ sæpissime a Tullio usurpatur. qui in epistola ad Marium ait. Solet uenire in mentem illius tēporis. quo proxime fuimus una. ubi ego potissime scripsi. Ille potissimū posuit. ubi ego permaxime. Ille q̄ maxime: asserens per nunq̄ superlatiuo coniungi. Non legit fanatica bestia secundā Ciceronis orationis de lege agraria: in qua scribit ad animi mei fructum atq; lætitiam duco esse pmaximū. Vbi æstimaui ille existimaui. Multaq; præterea iepta garrulitate grauis ignorātiæ præceptor: & tanq̄ grāmatici insulsi ineptii: molesti: & cōtentiosi solent in uerboꝝ interp̄tationibꝰ hæret. hæc & sexcētas alias ieptias ridiculas in me confert ille barbarus: imberbis: quibus nunc barbarismi crimine: nūc male cōiunctionis: nūc male sonoritatis me arguit: homo inconditus absonus absurdus: inconcinus. qui nullū nisi campanarū nouerit aut tympanoꝝ sonitū. Cuius insaniæ respondere ad singula quæ sint incōcinniora prioribus stultissimū uideret. Sed nō miror allucinatorē quendā fanaticū ac dementē in me Insaniam suā euomuisse qui ꝑpter innatā mentis imbecillitatem: ꝑpter infixam cordis uesaniam. ꝑpter insitam animi peruersitatem: omnes priscos illos doctissimos uiros: quorum memoria omnibus sæculis summæ laudis ueneratiōe celebrata est: fera quadam imaniq; proteruitate contēnit comprehendit: culpat: aspernatur: & tanq̄ fortunæ totam in manu tenens: sursum: deorsum uoluit & uersat omnia: & ad suum arbitrium trahit. Vt uero a grammaticis incipiam: Priscianū in primis. Donatum. Seruium. Pompeium festum Nonium marcellum. ipsum deniq; Marcū Varronē in grāmaticis arguit. In dialecticis ac philosophia Aristotelē & Boetiū multis in locis affirmat errasse Ciceronē ut eloquentiæ principē: & præceptorē artis dicendi inscium prædicat. Titum liuiū. Salustiū: Lactātiū: cæterosq; egregios latinæ linguæ autores neq; elegātes fuisse: & plurimis in locis sensa uerborum non recte posuisse testatur. Priscos iurisconsultos plurimū uerborū significationē ignorasse affirmat. Omnes damnat præter unum Quintilianuʒ: quem doctissimum omnium qui unquam fuerunt: & ipsi Ciceroni eloquentia & dicendi arte præfert

Homo fanaticus asseuerat. Nō legit nō Quintilia-
nū sed Ciceronē a beato Hieronymo aureū flumen
eloquētiæ appellati:q̄q̄ & Hieronymū improbat as
serēs multa ab eo ꝑperā in sacra scriptura eē in lati-
nū traducta. Et beatū Augustinū (tanta est hois uel
beluæ poti⁹ stulticia) de fato: de trinitate: & diuina
ꝓuidētia nō recte sensisse fatet̄. Oēsq̄ tam gētiles: q̄
christianos uiros: & in oium doctrinaꝝ genere ꝓstā
tes sub una eādēq̄ inscitiæ nebula cōpræhēdit. Eoꝝ
aūt qui nostra ætate fuere: tres ꝓstātissimos uiros eē
dicebat. Leonardū Aretinū Guarinū ueronēsem: se
tertiū italiæ lumē: cū tamē primū locū meret̄: nisi il
lis paulū humanitatis grā cōcedere uellet. Sed quid
A mirū si duob⁹ illis se ꝓferat: cū seipm maioris eē do-
ctrinæ q̄. M. Varro fuerit palā ꝓdicet: seq̄ nulla in fa
B cultate illi cedere. Quē Cicero & beat⁹ Augustinus
oib⁹ latinis ꝓferūt sapiētia & doctrina. Sed nescit ho
mo insulsus quāta eū doctoꝝ uiroꝝ derisio & subsā
natio ob ei⁹ tam ineptā iactantiā subsequat̄. Nimis
ꝓfecto magna uis demētiæ est: quæ mentē aufert:
discrimē rerū tollit: rōnē obducit: aium debilitat: fu
rorē igerit: deniq̄ reddit hoies beluis ꝓsimiles: quæ
sensu tātū & appetitu mouent̄ ois rōnis ex partes.
Proh dii Imortales hoc ne tā nefandū monstrū tam
imanis fera: tā detestandū portentū: tādiu ipunita
stulticia gaudebit? Nōne oēs quib⁹ priscoꝝ memo
ria cara est: q rerū naturā indagāt: q artib⁹ liberalib⁹
insudāt: qui iuris ciuilis studio indulgēt: qbus deniq̄
nr̄a fides est cordi: insurgere deberēt ad hūc doctorū
oium hostē: ad hāc pestē adolescentū: labem sæculi:
ignominiā nois itali: lapidib⁹ obruendū. Sed ut sa-
piētes uolunt nulla maior pœna: nullū grauius tor
mentū demētia reperit̄. Itaq̄ insanis & mētecaptis
uita morte deterior habēda est. Infernæ furiæ illos
præcipites agunt: mentē exagitāt: neq̄ sinunt consi
stere: ingerūtq̄ semꝑ ut ea sentiāt: loquant̄ scribant:
quæ sunt eoꝝ nomini dedecus: & infamiā allatura.
Abi in malā crucē ꝑeruū animal: cimbalū resonans
sine sensu: uir insulsissime q nulla facultate: nulla au-
toritate: nulla doctrina es ꝓditus: sed oium q uiuant
amētissimus & sapiētes stultus: doctos idoctus pe-
ritissimos ignauissimus: elegātes absurdus latinos
barbarus reꝑhēdere audes. O monstrū informe in-
gēs: cui mētis lumē adēptū est. O uolatile cerebellū
O caput lardo & fumo refertū. O crassa ceruix. O
uesanā leuitatē: O temeritatē nō ferendā. O impu-
dentiā manifestā: qui furibūdus demēs isanus: indo
ctus: petulās audes Ciceronis eloquētiā: tua insulsa
dicacitate corrigere. Quis adeo bono est stomacho
nō ut nauseat cū audierit eē rabulā quēdā dicacē: ex
maledicoꝝ foro abreptū: qui Ciceronis autoritati
suā præferat uanitatē. Quis hoc æquo aīo tolerarēt
abiectū nescio quē: imundū: ac stupidū ꝓcellū: in ata
ignorātiæ: in temeritatis domicilio enutritū: in pri-
cipē latini eloquii uomere amentiā suam: neq̄ pude
re eū reprehēdere: quē oēs illi doctissimi uiri: maxi
meq̄ Quintilianus: ut deū eloquētiæ prædicarunt
accoluerūt. Quis hunc bipedalē nō rideat asellū: qui
etiaꝫ Lactantiū inter eos quos uelut ignaros latinæ
linguæ castigat uiciē emēdare: unde huic stulto tan
ta doctrina: tam noua dicendi ars: tam exquisita fa-
cultas innata est ut nouū dicēdi morē aliis incogni-
tum introducat. nesciuit Lactantius latinam linguā
ut ei Laurentio ualla opus fuerit emēdatore? Pliniū
Macrobium Varronē. Agelliū Priscianū Donatuꝫ:
Seruiū: Noniū marcellū. Pompeiū festū: sub eadem
ignorantiæ latinæ linguæ nota cōpræhendit. Ari-
stotelē in ꝓhia solus ualla nebulo reprobat. undenā
tantā doctrinā ualla insulsa pecus exhausisti: ut tibi
oēs priscos uiros tua loquacitate ut inscios repræhē
dis. Nimiū ꝓfecto dei patiētia quādoq̄ in scelestib⁹
uiris obdormiuit: cuꝫ eos tādiu finit eē impunitos.
Sed dabit superis diis & Iferis ualla pœnas satis am-
plas: cū beati Augustini doctrinā respuit: cū eius di-
cta cōtēnit: cū cæteros sanctissimos & doctissimos
uiros dānat. Cū contra beatū Hieronymū libros ꝓ-
phanos de ei⁹ ut ait errorib⁹ edidit. Cui⁹ nomē mil-
le ampli⁹ annos purū Imaculatū sanctum ab hoc no
uello tanq̄ ex terræ putredine nato fungo uiolatur.
Quidnam est hoc portentii dii boni? Impi⁹ sanctū:
stultus sapientē: doctissimū ignorantissimus: castū
impurus: religiosum ꝓphanus: fidei nostræ propu
gnaculū hereticus ualla ipugnat. Augustinum huic
addit: quē ueluti insciū & male de diuina ꝓuidētia &
de fato sentientē dānat. Et beatū Thomā ut uerbo-
sum scriptorē insequit̄. Quā maiorē expectamus a
scelesto portento pœnā q̄ ut more insanietis hercu-
lis furiis agitati seipm ꝓiciat in flāmas ardētis eth-
næ. Et certe altissimus puniet maledicētiā tuā nō so
lum insania & dementia: quibus nil deterius homi-
ni pōt accidere: sed etiam corporis tormentis: quæ
haud longe absunt: quando id domini iusticia requi
ret. Erubesce erubesce inquam aliquando: & si non
prudentis aut boni at saltem paulum uerecundi ho
minis faciem sume: nō solita semper utaris insania:
non semꝑ officium tibi assumas hominis sicofantæ
Recognosce paulum stulticiam tuam: ꝑteruiam ca
stiga: iactantiam inanem remitte: non sis semꝑ men
dax: improbus: detractor: conuiciator. Non in om-
nibus tuis dictis: factis: cogitationibus: teipsum so-
lus laudes: sinas aliis hunc locum quem. honesti⁹ cæ
teri tractabunt. Corrumpe saltem pecunia aliqueꝫ:
qui te uel paulum laudet scriptis. Cur solus teipsuꝫ
extollis. An ignoras laudes in proprio ore sordesce
re. Nunq̄ Cicero tam aperte suam eloquentiam ia-
ctauit: q̄ tu stulticiam tuam. Nunq̄ Aristoteles lau-
dauit ea quæ in dialecticis scripsit: at tu non soluꝫ te
laudas. cum dicas non esse dialecticam ꝓter laurē
tianā: sed Aristotelem repræhendis. Nullus unquā
philosophus nō ipse Plato dixit se eē inter philoso-
phos: qualis hercules inter homies extitisset: qd' tu
sæpius de te ꝓtulisti. Nullus unq̄ scripsit sua uerba
esse aurea: sicut tu de te aselle demētissime. Nunquā
quis sit tanti æstimauit: ut diceret se cū uiris doctissi-
mis cōparandū. Nullū unq̄ legimus adulatorē tam
improbū: ut ea alteri tribueret: quæ tumet de teipso
ipudētissime ꝓfers. Abiice quæso deinceps hæc oia.
Noli amplius teipm fallere: fatere aliquando te esse
qd' es. Redi ad priscos mores: ꝑriorem uitā assume
Suscipe boni hominis cogitationes. Redi in grām

eum deo. Amplectere hoium beniuolentiã. Qui si
iudiciũ hoinm contẽnis: si despicis infamiã: si genti
um opinionẽ spernis saltem mouearis timore dei:
qui nullum facinus finit eẽ impunitũ.

¶ Ad laudem & cõmendationem Bambergæ ciui
tatis Oratio.

b

Amberga ciuitas regia atq; florẽtissima
intra clarissimæ & opulẽtissimæ patriæ
franconiæ: quæ plerũq; francia oriẽtalis
dicit. & inter germaniæ nationes nõ mi
nima. Fines dicit eẽ constituta: hæc profecto ciuitas
& situs oportunitate: & aliarũ maximarũ rerum ad
miratione dignissima: inter alias tanq̃ sol inter side
ra micat atq; præradiat. Etenim ea ẽ ciuitas: quæ de
omni genere laudis atq; uirtutis: cũ quauis nõ mo
do earũ: quæ hac tempestate præclaræ ac celebres ha
bent. sed etiã cum omni possit antiquitas memoria
cõtendere. Et ĩprimis adeo benigne a natura parẽte
bãbergæ læt⁹ ac fertilis tributus est ager: ut nõ mo
do indigenaꝝ inquilinorũ: & aduenarũ alimonias:
frugũq; copiam abunde suppeditet: uerũetiã finiti
mis hubertatẽ elargiri queat. Quocirca bambergæ
terras in primis almæ cereris delectas: cultasq; non
iniuria dixerim. bamberga hæc famosa est multitu
dine uinetorum: & bacho ut uidet in primis sacra.
Quid diuersa pomoꝝ genera: siluas & reliqua arbu
sta loquar: ea non solũ ad u;ctũ utilissima: sed etiam
quæ infructuosa uident infinitas usibus hoium cõ
moditates apportant. Pratoꝝ uiriditas latissima &
pabuli copia: cum amœnũ quendã nisentibus aspe
ctum tum uero gregibus & armẽtis: sine quib⁹ agri
colendi modus haberi non põt: ingẽtes quasdã uti
litates afferunt. Hortoꝝ pulchritudo spaciosa incũ
ditas. Quasi nutrix sedula quottidianos prouentus
ita large subministrat: ut herbarũ & floꝝ hubertas:
dulcia quædã uitæ condimenta largiatur. Bamber
ga insup flumine: siue amne non indecore abluitur:
qui tectus fronde populea: cristallino alueo: uiridi⁹
ripis mira placiditate fluit. Surgit aũt bamberga le
niter in collẽ: subiectãq; planiciẽ despicit: montes a
tergo habet coniunctos: ad aucupationes uenatio
nesq; aptissimos. Itaq; siue rapaci aue: siue mordaci
cane: siue plagis: siue uenabulo: siue cursu deniq; siue
feris: siue auib⁹: siue piscib⁹ delecteris. uicini mõtes
cõiũcti colles: subiecta planicies: pfluẽs amnis affati
oẽ genus prœdæ tibi largiter subministrant. Est de
niq; bamberga pro assumẽda deambulatione locus
quidã amœnissimus. Ibi inter flauentes segetes &
amœna uireta. ramosq; fœcunditate fructuũ incur
uos. ad ipm amnẽ alii cantant. iocantur alii: alii ob
sonium conferunt. deniq; alii inter se luctãtur lacer
tosi: quasi gladiatorio certamine qui deambulãdi &
placendi gratia conuenisit: & qui uiolentia maioris
roboris prosternuntur: & grauissimo casu ad terraȝ
deiiciuntur. Huberẽ ridendi materiã aliis præbent.
Supra bambergã ad uerticẽ montis Arx est muni
tissima: sicut & tota franconia castellis est referta. q̃
a nobilibus tenentur: ut igit uiatores paulo plures
numero conspicantur. cũ iam illi castellis subsũt:
repente ex arcibus cornua sonant: & q̃ maxima fie
ri põt multitudo hominum ex mœnibus & propu
gnaculis clamorem extollit hostilem ut dicit. Et rau
co crepuerunt cornua cantu: Quẽ illi ualere putant
ad custodiam rerũ suarũ: magnũq; ab iniuria tempe
raturos homines. si iam aspecti & declamati se obser
uari existiment. hoc etiam ad cumulũ laudis addit.
q; tot copiosissimarũ urbiũ uicina Bãberga est: ut si
quid nostros ad usus dedit: non laboriose uendicari
possit: q̃ in pmptu sit: q̃ pleno (ut dicit) cornu: hæc
naturæ fere dona sunt. Illa uero artis non exigua sa
ne. Occurrũt nãq; cum alia templa multa: domi fo
risq; diuinæ uenerationi: & christianæ religioni de
dicata: tum uero ipsa. Episcopalis sedes. Bambergæ
ciuitatis pleno iure domina: cuius decor & magni
tudo cuiuslibet etiã nobilissimæ ciuitatis ornamẽta
eẽ possint. Surgũt præterea quoquo te uerteris tot
tantæq; domus: ædes regiæ. quarũ numerus & ma
gnificentia spectabilem urbẽ & admirandã efficiãt.
Omnia quippe sunt ad urbis sufficientiã: præterq̃
mœnib⁹ & muro caret: in maximæ libertatis signũ
Non dicam nunc Reuerendissimi antistitis domini
Antonii ex nobili de Rotenhan familia fidẽ & san
ctimoniã. Non cleri deuotionẽ & præstantiã. Non
diuini cultus institutionẽ & obseruantiã. Non ciui
um humanitatẽ & beniuolentiã. Non adolescentu
loꝝ grauitatẽ & continẽtiã. Non matronarũ clari
tatem & pudicitiã. Non deniq; temploꝝ ornatum
& totius urbis admirandã pulchritudinẽ: quæ me
hercle conspicua sunt: & egregia decorata lauticia:
quæ si omnia pro dignitate laudare uellem. Ante di
em clauso cõponet uesper olympo. Hanc igitur fœ
licissimam Bambergensem ciuitatem: sapiẽtissimã
quoq; appellare licet. Quippe quæ quod ab hetru
scis inuentum: & a Romanis usurpatum optimum
regendi temperamentũ legerit: id sibi uendicare stu
duerit. Quẽadmodum enim ad cõmunem tuendã
libertatem optimum factum iudicarunt Romani
consulares tribunos plebis addere potestati: hoc est
plures creare magistratus: ut quod pauci non uale
rent: id plures sustinerent: utiq; quod in paucis præ
fidentibus periculosum foret id a pluribus tutũ red
deretũr: ut demum in quo pauci aberrare possent:
id plures corrigerent atq; emẽdarent. Sic apud eos
unus per Reuerẽdissimum dominum Antistitem:
quem Sculretum uocant deputatur: apud quẽ sum
ma potestas cum imperio est. hic non publicis ædi
bus. sed in priuata domo sua & cõsueta habitat. hic
in caput uniuscuiusq; animaduertendi potestatem
habet. Si de homicidio: si de furto: de rapinis: de ue
neficio: de adulterio: ac cæteris crimib⁹ agat. Astant
in cõsilio eius: quos ipsa ciuitas deputat uiros cõsu
lares. Rei ipsi in uinculis adducunt. Ibi & accusato
ribus & defensoribus dicendi: contra reum: & pro
reo dat. Auditis omnib⁹ in sententiã itur. Eodẽ or
dine de ciuilibus causis cognoscitur apud hunc ma
gistratum & eius consiliũ quia liberam iudicãdi ha
bent potestatẽ: uestrũ igit est Reuerendissime p̃sul.
Magnifice sculrete: & sapiẽtissimi cõsules: tã glorio
sæ patriæ: ciuitati: & reipublicæ consulere: & iusti
ciam conseruare. Nihil pulchrius: nihil dignius:

nihil antiquius ducitis: ꝗ dies ac noctes pro tam al-
ma patria: & republica uigilare. uigilando defende
re: defendēdo cum laude & gloria gubernare. Quā
quidem facultatē ille uobis tribuat & concedat: qui
cū beatissima eius genitrice: ac diuis Henrico & ku-
negūde: quib⁹ bāberga gaudet patronis: in excelsis
uiuit & regnat per infinita sæcula sæculorum bene-
dictus Amen.

¶ Ad laudē & cōmendationē clarissimarū fœmi-
narū Oratio exquisita.

m Axima & amplissima me gl'ia dignū ar-
bitrarer: matronæ pudicissimæ si pperu-
is & exqsitissimis uos laudibus satis p di
gnitate extollere possem: qđ nullo pfe
cto pacto consequi ualeo. Cū dicēdi ars a me aliena
sit: & hæc res in se tantū dignitatis ac excellētiæ cōti
neat: ut nou infimū aut mediocrē uirū defatigaret:
sed sūmū ac ppe diuinū oratorē illud aggredi phor
rescere ꝗ plurimū faceret: tamē de laudib⁹ & excellē
tia uestra honestissimæ fœminæ uerba factur⁹: sem
per cū bona uestra uenia: pudicitia. quæ uobis est p
A pria priores sibi nitit uēdicare partes. Nā quāta ea
sit uirt⁹ nulli pfecto obscurū eē arbitror uel ea indu
ctus rōne ꝙ ipse deus imortalis & dn̄s noster huma
nā naturā induere uolens. nō nisi ex pudicissima uir
gine cōcipi: nasci ac pcreari uoluerit. quādoque in p
petua eius humanitate pudicissimis ipse fuit: quan
do & apud illū nullus gradus maior: acceptior: aut
proximior & in terris fuerit & cælesti uita sit ꝗ pudi
carū & pudicorꝝ. Primū igit oium statuerūt Roma
ni pudicitiā (quo quidē titulo nullus maior cuiꝗ ex
hiberi possit) pro dea & numine cæli & tēplis sacri
ficiisq; rite honorari. Nec imerito quā uidelicet ui
rorꝝ pariter ac mulierū præcipuū fundamentū quā
puerilis ætatis insigne præsidiū quā iuuētæ & uirgi
nei floris simul & sanctitatis matronalis alias matri
monialis custodē & ornamentū esse aladuertebant.
Ex quo quidē illud apud eos laudatissimum emana
uit institutū ut quæ fœminæ uno matrimonio con
tentæ fuissent corona pudicitiæ honorarent. Quā
quidē pudicitiā quo facili⁹ inuiolatā seruarent: uini
usum Romanis fœminis & inhibuerūt & ignorum
esse uoluerūt: ne uidelicet in aliquod dedecus plaba
ret: quoniā prim⁹ a libero patre intēperantiæ gra
dus ad incōcessam uenerē eē consueuit. Cūq; sine li
bero & cerere frigeat uenus. Quid enī de Minerua
quadā & ei⁹ pudicitia dicā? quæ ob uirginitatē tutā
dā patrē dicit interemisse. pluris enim integritatē
ꝗ parētis pietatem æstimauit. Quid de Cassandra:
quæ nec apollini qd cōsentire uoluit. Quid de Hip
pone græca: & Brictona cretense. quarū prima cum
hostiū classe esset excepta in mare (ut morte pudici
tiam seruaret) se abiicere nō est uerita. Altera uero
quā Minos cretensium Rex cum insequeret aufugi
ens eadē rōne in mare se præcipitē dedit. Quid de
Vesta saturnia? quæ ob eius præcipuā uirginitatem
dea ē appellata? Quid de Penelope & Didone: quas
B uno uiro legimus fuisse cōtētas? Quid de Lucretia:
& aliis ꝗ plurimis: quas si enumerare uoluero: dies
potius ꝗ copia deficiet. Sed consideremus hanc tan
tā rem parū diligētius. Quid enim est aliud mariris
fidē seruare: aut illos admirabili charitate psequi: ni
si honestatis iura tenere. Emilia superiori africano
Thuria. Qu. Lucretio nonne fidissimæ fuere. Sulpi
tia lentulo cōiuge pscripta: ut fides incorrupta re-
maneret: seipsam pscribere uō dubitauit. Euāde ui-
rū suū Capaneū adeo dilexit: ut dū illi⁹ cadauer ful-
minatū ac semi ustū in rogū poneret: præ īgēti ani-
mi dolore se flāmis iniecerit: ut ita simul cum illo ex
usta imixtis cineribus in eadē urna deponeret. Iulia
quoq; cum e foro Pōpei cōiugis uestē cruētam do-
mū relatā cerneret: suspicans quid mali marito acci
disse: graui dolore & cōceptū. quod adhuc in utero
erat eiicere: & quod acerbius fuit expirare coacta est
Nec hipsicrateā reginā tacebo: quæ tonsis capillis:
& singulare eius formæ decus in habitū uirilē cōuer
tens: quo facili⁹ uirū suū Mitridatē comitari ualeret
illū a Pōpeio uictū: & mēte & corpore infatigabili
per diuersas gētes fugientē sequuta est. Quanta ue C
ro prudentia: aut potius diuinitate hic muliebris se
xus floruerit. Cyri filia: Dionysii mater: Calphur-
nia: Tanaql: & Sibillæ oēs pitter ipsæ testant? Quid
enī est aliud ex somniis futura puidere: aut ex pdigi
is. nisi prudētia & quidē singulari ac diuinitate pdi-
tum eē. Quid prudētius aut diuini⁹ ꝗ uirginis cōce
ptū. oipotens dei aduentū: passionē: mortē ac resur
rectionē. In quo maxime fides nr̄a cōsistit: ab olbus
Sibillis diuinari: prædici: & uerbis apiri. Tanta mu- D
liebris generis ac sexus est fortitudo ut hac una ma
xime mulieres cōtinue qsq; admiratus sit. Arpalicē
Thraciā audiuimus licurgū patrē senē a Gethis ca-
ptū: collecta statim multitudie: celerius ꝗ de fœmi-
nea spare licuerit armis: & suo pprio robore liberas
se. Taceo Semiramini assyriorꝝ reginam: quæ post
sui coniugis mortē: & arma ferre & militare sæpius
pro regni defensione cōsueuit. Cloelia uere cuʒ ali-
is Porsenæ herruscorꝝ regi obses data: nocturno tē-
pore deceptis custodiis: celeri fluminis traiectu pa-
triā libersuit. Portia aut cuʒ apud Philippos Mace
doniæ cāpos Brutū maritū mortuū intellexisset qa
ferrū nō dabat (ore ardētes carbones hausit. Si con E
stantiā quærimus Sēpronia gracchorꝝ soror & Sci
pionis æmiliani uxor: cū a tribuno plebis ad popu
lū in foro pduceret: instaretq; cōtra eā multis tribu
nitia ptās: necnō icerta uulgi multitudie obstrepen
te. Egriū execrabili audacia: falso alienā uolētē usur
pare ppinqtatē cōstātissime repulit. Si liberalitatē
qd hoc fœmineo sexu liberali⁹. Fāniū mariū a sena F
tu Romanorꝝ hostē indicatū in suā domū deduxit.
Apuliæ regiōis qdā fœmia, Busa noie ditissima: nō
nullos ciues Romāos Cānēsis prælii reliqas: domi
suæ benignissimæ sustētauit. Si pietatē: alias pr̄es i- G
ueniem⁹: alias mr̄es in carcere p multos dies suo la-
cte fuasse. Antigona Ædippi filia pr̄i cæco: & in exi
liū pulso cōtinuo ducatū miseranda præstitit. Clau
dia uestalis uirgo inter patrem suum triūphantem
& tribunū plebis uiolenta manu illum e curru trahē
tem se interposuit: & a parente sola uim tribunitiā
depulit. Neq; desunt mihi clarissimarum mulieruʒ H
exempla quæ & lr̄is & studiis & eloquentia floruе-

runt. Quid eni in primis litteris maius: aut excellen
ti⁹ humano generi dari potuit: his nãq; recta: hone-
sta: sancta: ac religiosa sectari istruimur: his quæ ad
rem priuatã ac publicã: his quæ ad sacræ religionis
ritus: ac cærimonias spectant doceri abũdantissime
possumus: imo illud ausim dicere: uir sapiẽs ullo pa
cto quis eẽ non põt: qui sit olum penitus litteraruʒ
ignarus & expers: labeť is in paruis minimisq; reb⁹
errabit: decipieť: quo sapienti nihil magis põt eẽ cõ
trariũ. harũ igiť tantæ utilitatis & præstãtiæ littera-
rum: quis mortalib⁹ usum apuit? quis earũ autor ex
titit? mulieres ꝑfecto. Isidem ferunt: siue illam Pro
methei: siue aliã Machi: non solum terræ cultũ: & li/
ni usum. Sed (qđ præstãtius est) apud ægyptios lit
teras inuenisse: quas postmodũ nobis latinis Nicho
strata Ionii archidum regis filia: aut eadem Carmẽ
tis Euandria nõ solum dedit sed etiã earũ cõiunctio
nes: ac sonos edocuit. Sed qd de cæteris artibus dice
mus? Minerua apud argiuos photanco: siue apđ
atheniẽses Ogyge regnãte: & lanificiũ: & texturam:
& numeros: & eorũdem figuras ingenio adinuenit
acutissimo. hanc etiã aiunt. siue aliã (nam plures mi
neruas legimus) oliuarũ: quadrigarũ: & bellorꝫ au/
torẽ extitisse ac principẽ. Quid Ceres? quæ morta-
lib⁹ ex duris glandib⁹ pecorꝫ more uiuẽtibus terras
colere: ac fruges colligere monstrauit. Ita ut ꝓpter
ea nec imerito apud gẽtiles deæ: hoc est diuinæ mu-
lieres appellenť. Extat Cornelia Scipionis affricani
filia: cui⁹ per multa sæcula eius mortẽ extabant epi
stolæ elegãtissimo stilo ꝑscriptæ. Et Saphos poetis
sæ librĩ: summo in honore apud græcos: ꝓpter sin-
gularẽ facũdiã & scribẽdi artẽ habiti sunt: a qua Sa-
phicũ carmẽ dicit denominatũ. Aspasia quoq; per
Socratis tẽpora fuit doctissima quidẽ mulier: & elo
quẽtia & litteris præcellens: a qua Socratẽ philoso-
phum tantũ se didicisse quædã non pudeat confite-
ri. Extat Centona quã diuinã dicerẽ: cum ex Maro/
ne tot uersus ad dei nostri intellectũ traxerit: ni ali/
ter a nobis sensisset Hieronymus. sed (quod rephen
di non poterit) doctissimam appellabo. Quid de
Amesia: quam eo ꝙ sub fœminea forma uirilẽ ani-
mũ gereret Androgenẽ uocauere. Ea apud præto/
res maximo populi concursu: & cãm egit: & prima
actione a cũctis pene judiciis liberata est. Gaia quo
q; afrãnia Lucii senatoris uxor: ita litib⁹ & causis ap
ta fuit ut apud plures magistratus sæpissime orasse
dicať. & quod oium est maximũ: humanũ gen⁹ alio
quin breui piturũq; foret: ni eẽt hic muliebris sexus
Mulieres itaq; sunt quæ familias: quæ respublicas.
quæ totã deniq; conditionẽ restaurant: & qđ maius
est imortalẽ reddunt. hoc Romanæ urbis conditor
intelligens quãdo fœminis careret. cum Sabinis bel
lũ graue inire nõ dubitauit. Cognoscebat. n. huius-
modi iperiũ: si mulieres nõ affuissent paucissimis es
se duraturũ dieb⁹. Possem magnanimitatẽ: pulchri
tudinẽ: & alias mulierũ dotes similiter exemplis ꝑ-
sequi: nisi usic modũ noster excederet sermo: uel ue-
rius: ne ego tam inscius sum: ut mulierũ uirtutes ac
præstantiã: memorare me posse crediderim. Si enĩ
recte pẽsabimus in omni uirtutis genere (date ue-
niã uiri uera loquor) inueniemus eas: si nõ supasse
uiros: at saltẽ æquasse. In tot igiť & tantarũ uirtutũ A
testimonia: quib⁹ muliebris sexus abũdãtissime fuit
insignit⁹. Cõstat usq; ad ætatẽ. M. apii & se ornasse
mulieres: & auro abũdãti: ac purpura usas: nõ solũ
ut maritorꝫ autoritatẽ seruarẽt: sed etiã ut formosi-
ores se redderẽt. Tũc lata est appia lex: ne qua muli-
er plus semi uncia auri hẽret: aut uestimẽtũ uersico-
loris: quãdo respublica in maximo discrimine erat:
quom Anibalẽ Romanã ad urbẽ castro positurũ ti
merẽt: quom socii: milites: classes: cõmeatus: pecu-
niæ deessent: q̃ oia hui⁹ legis cõdendæ causa fuere: tã
diu duraturæ: q̃diu populus Roman⁹ ab ea calami
tate liber esset. Florente postmodũ republica hãc le
gẽ abrogãdo grauissimus: ac serenissimus uir & cõ-
sul. M. Cato portius matronis ornamenta restituit:
qđ ab eo tpe usq; ad hanc diẽ inuiolatũ iure ꝑmãsit.
Aurũ itaq; & huiusmodi insignia ac ornatus: quem
latet uirtutis testimonia: & bene institutæ mẽtis eẽ B
præconia? Nõ enim decorassent mulieres maiores
nostri tanto ornatu: aut ꝑmisissent: nisi aliqua uirtu
te meruissent. Sic mulieres primariæ ab ignobilib⁹
differebant. Ita ferunt antiquitus persarũ reges ua-
rios sibi: & inusitatos uulgo habit⁹ multo auro: mul
tisq; gẽmis se indulsisse: ut a priuatis & subiectis di-
scernerentur: & amplioris apud suos essent uenera
tionis. Et in primis mulieribus: quatũ uiri auro utũ
tur hæc insignia conuenire: & eas maritorꝫ autorita
tem imitari (nã uirorꝫ genere nobilitanť: & illoruʒ
tantũ gloria illustranť) nemo dubitat? Inde Vlpia-
nus iurisconsultus nõ imerito eas uult fœminas cla
rissimas appellari: quia clarissimis sunt cõiunctæ ꝑ-
sonis: & tãdiu clarissimæ habenť: q̃diu cũ clarissimis
uiris in matrimonio ꝑmanserint: aut ab illis separa-
tæ aliis inferioris gradus nõ nupserint: hoc ius an-
tiquũ: hoc nouũ: & ut iurĩscõsultorꝫ uerbis utar: hoc
ius nouissimũ apertissimis notat legibus: hac causa
cum suasu Nardochei hester nõ uocata. Artaxerxẽ
persarũ regẽ eius uirũ adisset: ut ipsum pro cõmuni
iudæorꝫ periculo depræcať: eoq; ꝙ inuitata nõ fue
rat timor suos artus occupauisset: lex enim erat ut
siquis ad regẽ nõ uocatus intraret capite puniref.
nisi ei quem saluũ eẽ uoluisset cõtinuo aurea uirga
porrigetur. Rex coniugẽ gremio collegit: fouit: &
osculat⁹ est persuasitq; ne ex lata lege quid mali me-
tueret: adducens leges subiectis dici: non aũt uxori-
bus: quæ & pariter cum maritis regnare: & eandem
debent habere ꝑtãtem. ut aũt aliquãdo concludam:
ad illarũ quas supra dixi fœminarũ præstantiã quæ
so matronæ honestissimæ mentes erigite uestras at
q; extollite. Quod quidem si a uobis factum fuerit:
& sanctissima pudicitia: cæteræq; uirtutes suũ apud
uos locum obtinuerint. summa apud deum imor/
talem: apud quẽ nullum bonũ est irremunerãdum
merita: singularẽq; amorem fauorem: reuerentiam
& obseruantiam consequimini apud omnes: & de-
niq; laudem uobis comparabitis perpetuã.

¶ In desponsatione Dominæ Richardæ: & inclitĩ
Marchionis Estensis sponsalitia oro ornatissima.

q Vammaximum:que amplissimũ mun⁹
hodierno die infirmis humeris meis de
sumpsisse itelligã illustres heroes: uosq
magnifici uiri:q faustũ hunc nuptiaruʒ
diem celebraturi tãto studio:tãtaq inusitata frequẽ
tia cõuenistis:clarissimo & florẽtissimo cõcursu ue
stro abunde l documẽto estis. Ea quidẽ altissima res
q̃ pro sua dignitate tractata ad longũ usq uolumen
excresceret: & nobile quodlibet ornaret ingenium.
Profecto magno erat alicui delegẽda oratori: q hoc
Imenso dicendoꝝ aceruo: ingenii uim: autoritatẽ &
eloquentiã parẽ mariti ac maritæ dignitati: & ma
gnitudini rerũ sumministraret. Hæc ego q̃ta eẽnt:
quantũq suo pondere uires meas opprimerent: cũ
mecum ipse cogitarẽ cœpi uerecũdus subdubitare
mihi uitio uerti posse: si quottidiãis uotis expetitã
laudationis occasionẽ nõ officiose satis & accumula
te psoluero: dum principis meis memoralibus me
ritis exiguã dicendo atq ieiunã operã ipartier. Sed
quia excellentes principes: q me officio & amore p
secuti sunt colẽdos eẽ: ipsorũq Iperatui parẽdũ sem
per existimaui: constitui aio delatum fidei meæ ora
tionis hoc genus nullius loci exceptione: nullaue cã
recusare: malo enim ibecillitatẽ q̃ aium accusari. Dũ
igitur ardua hæc meisq maiora uiribus moliri ag
gredior: diuinam opem Iplorabo: ut quo adire mea
ignoratio nõ possit: cælesti fauore adductus aspirẽ.
uerũ nunc ipse locus: ipsaq cõsuetudo illustres pce
res nos admonet sũma quæq carpendo pertrãsire
paucis de ipsius matrimonii: ac sponsoꝝ laudib⁹ at
tingere decreuimus. Quod si pro eaꝝ reꝝ dignita
te: uestrisq expectationibus minime dixisse uidear:
hanc mihi a uobis ueniã concedi oportet. Ita tamẽ
ut nõ rem ingenio: sed ingeniũ rei defecisse arbitre
mini. Quis enim cõmode aut ornate satis tãti sacra
menti laudes explicare potuerit. In quo nõ solũ ho
nestas & utilitas: sed & laus sũma cũ iucunditate uer
satur. Cũ enim multa diuinitus: imo oia nobis sint:
quibus iucundissime uitã ducamus: nihil sane est si
recta animaduersione meditati uoluerimus: quod
huic coniugali cõsortio possit anteferri. Admiran
dæ pfecto & innumeræ sunt laudes singularissime:
dignitatesq sacratissimi matrimonii: rõne multipli
ci summoperæ uenerãdi. Primũ quippe autoris ra
tione. Deus enim ueri patris functus officio ne ge
nus deficeret humanũ: marem primo ad ipsius dei
similitudinẽ effinxit: deinde fœminã ad ipsi⁹ uiri cõ
figurauit effigiem: ut duo inter se permixti sexus p
pagare sobolẽ posset: & cõem terrã multitudine ad
Iplere: ut quidẽ iesus xp̃s. pius. uerus. optim⁹ deus:
nõ incõsulto dixit Gene. primo: Crescite & multi
plicamini & replete terrã. Loci insup ratione dignis
simũ est matrimoniũ sacramentũ: quia in deliciarũ
paradiso iniciatũ. Status ptereaĩnã tẽpore innocen
tiæ: & ante peccatũ institutũ fuit. Nihil itaq in reb⁹
humanis salubrius atq pstantius cõiugio est. Con
spicimus in humani generis cõseruationẽ. hominũ
salutem. urbes domicilia. fortunas. & quæcũq q̃ ad
bonũ statũ hoi sattinent. sine ista copula nullo pa
cto duratura. Quid mũdus ipse eẽt. quid ciuitates.
& parentelæ magnificũ cernerent: si non matrimo
nii continuus usus: & consuetudo frequentaret. per
hoc prælia etiã acerrima: hac inimicitias sũmas seda
ri. in amicitiã conuentiq uidemus. Interq cõiuges
amorẽ indissolubilẽ: caritatẽq perpetuã mirũ I mo
dũ generari. Nã nihil iucundius nihil carius optari
põt q̃ pudicã & honestã mulierẽ petere: quæ I secũ
dis & aduersis rebus socia: coniunx & amica fit: quæ
te in adolescentia comitatur: in senectute nõ deserit
tecũ pernoctatur: peregrinat: rusticat: labores non
aspernat: pericula nõ metuit: mortẽ non perhorre
scit: cui deniq cogitationes cordis tui oẽs secure re
feras. De qua Cicero ad Atticũ loquens sic dixit: qd
dulcius q̃ habere qui cũ oia uideas loqui ut tecũ. præ
terea maximus princeps deus. Gene. i. ait. Non est
bonũ hominẽ eẽ solũ: faciamus ei adiutoriũ simile
sibi. De quo etiã matrimõio Cicero cogitãs in som
nio Scipionis sic ait. Nihil est enim principi illi deo
qui omnẽ hunc mundũ regit: qđ quidẽ in terris fiat
acceptius q̃ consilia cætusq hoium iure sociati. Nã
cũ mortales essemus effecit nos generis perpetuita
te Imortales. hinc dulce uiri & uxoris nomẽ exortũ
est: hinc pprii cuiq liberi cõparati sunt. hinc Imen
sa uagandi libertas extincta est: hinc insueta quædã.
infinita. insatiabilis. inexcogitata. & ipis propemo
dum amantibus incognita dulcedo: atq suauitas da
ta est: quæ maritũ coniugi: coniugẽ marito: utriusq
liberis liberos utriusq demulceat. Quare nõ sine
causa iure statutũ est. sine utriusq cõsensu matrimo
niũ confici minime posse: ut amor inter cõiuges p
petuo inuiolatus permaneret: & ne ullũ prorsus fu
turũ caritati atq beniuolẽtiæ obiici posset obstacu
lum. O uæhemẽs amoris magnitudo. O matrimo
nii uis inæstimabilis: quis te dignis unquã laudibus
prosequetur. debitaq ueneratiõe cõmendabit. aut
meritis tuis parẽ gratiã referre poterit. Siquis est:
quis inquã est per deũ imortalẽ qui tanta: totq ma
gnifica de coniugali laudatione dicere possit: quin
multo plura. multoq magnificentiora dicẽda sint
quæ si enumerare uoluero: diem nocti coniungere
oporteret. Sed omittamus iam quidẽ uerba de ipsa
facere: & ad id quod secundo loco polliciti sum⁹: sci
licet ad mariti maritæq laudes transeamus. Qua q
dem in re cũ uideam: maius solito mihi onus incũbe
re: non quæq sigillatim: sed succincte tractare pro
posui: præsertim cũ adeo clara aperta. & manifesta
sint utriusq uirtutũ suaꝝ præconia: ut nullius lau
de crescant: nulliusq uituperatione minuantur. Et
in primis lætor humanissimi domini q apud hos
dico: quoꝝ plurimi cũ in ipsis principis mei gestis:
tum rebus & periculis quottidie uersari: diuinũ ani
mum prudensq ingeniũ eius magistra experientia
cognouerunt. Nulla equidẽ illud ueꝝ sublimitas su
perat: nulla confundit uarietas: nulla obruit magni
tudo. Eiusq celebritas tanta est: tanta in rebus per
spiciendis facilitas: q in præclaris facinoribus: & I
plicita omniũ magnaꝝ rerũ copia: sublime alioruʒ
acumen adeo semper excelluit. Vt nesciã ad quẽ pri
mũ ingenii usum principẽ ipsum natura parens ge
nuerit: & ipsa uirtus exercuerit. Quibus in reb⁹ sem

pitærnas oīm laudes:in quibus ut Cicero meminit
difficilius est exitū ꝗ principiū inuenire: uolenti cō
posito & florido orationis stilo contexere: tam co-
piosa materia:tanta ornamentoꝝ hubertas aborit
ꝙ dies noxq; omnis media ipsa in oratōe deficeret.
cū nullo splendore facundiæ:nulla dicēdi aut scribē
di autoritate satis ornari:cumulateq; satis cōmemo
rari possint. Sed dicendi modus est adhibendus: &
uirtutes belloꝝ:quæ ille noster Annibal strenue:ui
ctoriosissimeq; gessit:ac cæteræ tam animi ꝗ corpo
ris ipsius dotes & fortunæ consulto prætereundæ:
hoc tm̄ recensebo ꝙ hic noster heros:ut facilius sub
limi speculatione sua.ad oium rerū notitiā penetra
ret:uarios mortaliū mores:diuersaꝝ gentiū multi
farias naturas:situm diffusi orbis:& mundi remotis
simas regiones:per ingentia maris ac terræ pericu
la late peregrinatꝰ studuit oculoꝝ iudicio & cogni
tione callere. Qui posteaꝗ a uisitatione sacraꝝ ædiū
saluatoris & Iacobi:ad regnū & ad patriā remeauit
post moderatū exercitiū saluti corporis indulgēdū
oīne eius uacuū tēpus distribuit:ut uel cura sua grā
dis Imperii uel studio sacraꝝ litteraꝝ:aut legendis
psalmi. & orōnibꝰ traducat. Ita ꝙ posteri ad quos
tantaꝝ uirtutū fama defluxerit nomen ipsius i æter
nū colebunt celebratūq; faciēt:nos quoq; fuisse bea
tissimos qui hoc diuino pricipe frui eumq; nostris
oculis tueri potuimus. Quanta aūt sincero in prin-
cipe cordis fuerit integritas & ad imortalē deū quā
ta reuerentia.quāta religio.quātus timor.qui apud
suā celsitudinē quottidie religiosi patres obseruant
tam confirmatæ mentis reperire pauci ssimo cōfitē
tur.unde mirifica merita sua nullius obscuræ diut-
nitatis obliuio unꝗ obliterabit:sed dum uiuet chri-
stianū nomen de hoc fulgētissimo sidere oēs loquē
tur pdicabūt.& testabunt: & cælo demissum fuisse
principē talē cōmemorabūt. Quo nesciant:an qsꝗ
eoꝝ quos aliquando aut uiderint aut legerint glo-
riosius suis Iperitarit. Qua igitur prædicatione ful
men illud acuminis extollemus. quod in potestate
& licentia tanta:nunꝗ nisi ad benignitatē:ad officiū
ad uirtutē accōmodandā eē existimauit. Eius quip-
pe misericordiæ extant in aliis exēpla satis rara: cuȝ
inopes homines ipsoꝝ ægestate intellecta nunꝗ a
se dimiserit necessariis destitutos: singulisq; amenis
simā eiꝰ præsentiā adire solitis:paterna charitate:fe
stiua hilaritate:suauissimoq; suæ maiestatis applau
su oēm merorē ademerit:oēm semper sollicitudinē
mitigarit. Ita ut admirandā eius sapientiā: pietatē:
modestiā uti numen aliquod:nos qui suæ maiestati
seruimus:amemus:& ueneremur:atq; ita colamus
ꝙ sine satellite:sine milite:sine armis tanta multitu
do populoꝝ & mortaliū moderatur:tractatur:& re
gitur. Sed nunc intelligo pudicissimæ sponsæ iniu
riam facere:eius mentionē tamdiu prætermittens:
ꝗꝗ illa quidē mea ieiuna: & aggresti laudatione nō
indigeat:quæ sibi sua prudentia:morū grauitate:ui
tæ dexteritate latam.uberēq; ad æternitatē fenestrā
patefecerit. Omitto de patria:de parentibus:de no
bilitate:de diuitiis & de cæteris fortunæ bonis uer-
ba facere:præterea corporis ualetudinē: & formæ

condecentiā superuacuū existimo in longiorem ser-
monē ptrahere:hæc enim huiusmodi ut habentibus
quidē laudabilia sint: uerū eis facile sine ignominia
careas:quæ tamen in honestissima spōsa satis ipam
ostendunt:cōmendant:& laudant. Illud unum om
nibus omissis silentio præterire non potui castiorē
se aut continentiorē me uidisse neminē:maiori mo
destia sobrietate maiori neminē. O fœlices thedas:
& beatū uirū tali coniuge decoratū. Nullā enim in-
ueni diu mecū animo reuoluens:quā sibi equipara-
re ualeam. Nil habēt reliquæ (pace sua dixerim) qđ
cum huius uirtutibus conferant. Doleo iam ex ani
mo cæteraꝝ laudes nil secū habet cōmune lucretia.
nil hortensia.nil bruti.nil regis mitridatis cōiunx.
Sordescit enim iam eoꝝ gloria illa sublimis si cū hu
ius uirtute conferantur. In hac enim suas oēs uires
natura exiuisse uidetur. Plura de sponsi & spōsæ lau
dibus non dicā:ne longius ab instituto mea euaget
oratio:sed ea inclita utriusque generis insignia libet
hoc tēpore præterire:quia in repetendis illis mul-
toꝝ annorū lucubratio studiosa consumeret. Vos
igitur clarissimi uiri: Italicæ nobilitatis lucidissima
sidera qui haud secus ꝗ stellæ cælum hunc celebrē cō
sessum atq; locum ornatissima uestra præsentia illu
stratis:in hac tanta amplissimorū hominū abundā
tissimarūq; laudum multitudine pene obruit: mihi
cogitatiōes uestras accōmodate ut ea quæ pro ma-
gnitudine rerū in hac tēporis angustia explicari a
me cumulate nequeunt:tacita uos ipsi cogitatione
recenseatis. Tandem ut finem aliquando dicēdi fa-
ciam pro mutua nostra deuotione uestræ fœlicitati
applaudimus & cōgratulamur. Tibi in primis spō
se:& heros magnifice:ꝙ uirginem talem pudicissi-
mam dominam Richardam honestate & elegantia
ornatissimam:tibi in coniugem elegeris:ut duo nō
solum una in carne pro diuino præcepto:sed etiam
una in mente futuri sitis: Tibi etiā sponsa & domi-
na elegantissima non minus congratulamur: quæ
principē atq; uirum tam clarissimū es sortita: & iu-
bilātes oremus ut uir & uxor beate ac fœliciter mul
tos sibi exigant concorditer annos claroq; fiant de
prole parentes.

❡ Poggii florentini ad Carolum:Laurentii de Me
dicis laudatio funebris incipit.

I serius mi doctissime Carole: ornatissi-
mi atq; amantissimi quondā mihi Laurē
tii nostri:debitū uirtuti munus præstiti:
ꝗ eius in me officia postulabant: non ne
gligentiæ:non obliuioni tribuendū:sed doloris ma
gnitudini:quē ex carissimi: deq; me optime meriti
uiri morte suscepi. Tātus eni meror:tanta uis ægri-
tudinis mentē oppræssit ut quotienscunq; animuȝ
ad eius memoriā reuocarim:non scribēdi facultatē:
sed lachrimaꝝ copia ipsius recordatio mihi suppe-
ditarit:quodq; ibecillis solet animis euenire.ita cesse
rit dolori ratio scribendi:ut a tēpore meroris miti-
gatio fuerit expetenda. Et enim quis tam durus:uel
potius ferreus esset:qui fletum & lachrimas in talis
uiri atq; amici cōmemoratione contineret. Multa
quippe diuersorū hominū uulnera quottidie ante

oculos obuersantur ut nullius in obitu tanq̃ in re in
solita obstupescere debeam⁹. sed tum maxima pars
hoꝝ si sunt: ut incertũ si uita ne illoꝝ morti potius
an mors uitæ fuerit præferenda. uiuant enim an in
tereant parũ interesse mortaliũ uidetur. At uero cũ
mortẽ obiit is: cuius uita oĩbus confert: cuius salus
multoꝝ salutẽ amplectif: cuius opes ac fortũæ sem
per amicis præsto fuere: qui liberalitate atq; huma
nitate oẽs antecellit: tum demũ graue ac difficile est
nõ cõqueri. Quid enim uita hoium esset: derelicta
bonoꝝ tutela. spoliata amicitiæ fructu quẽ unũ ha
bemus tutissimũ portũ in uariis casibus qui uident
in uita hoium constituti. Etenim sic sentio nullũ eẽ
A dolorẽ: qui ad amicoꝝ dolorẽ accedat. Nã parentes
p̃res filii: tum boni: tum mali quicq̃ hi fuerint na
tura tribuunt nobis. quo fit ut eos pl̃æpe odio ha
beam⁹ nobis coꝝ interitus exoptet. Amicos uero
nosipsi eligimus sponte nostra: qui sunt nobis caris
simi quoꝝ iucunditate cũ priuamur: nulla uidet no
bis uita esse iucũda. Quod si cui unquã in amici obi
tu dolere licuit: mihi certe licet maxime: qui nõ solũ
dulcissimo hac suauissimo amicitiæ fructu sed me
ipso uideor eẽ priuatus. Ille enim parẽtũ mihi cha
ritatẽ: amici officia: fratris beniuolentiã præstabat.
Ille meas curas suas esse dicebat. Ille me opibus pe
cunia p̃rimonio subleuabat. Deniq; ea erat iter nos
mutua charitas ac beniuolẽtia: ut illo uiuo nullã for
tunã extimescens: securus rerũ in trãquillo uidelicet
portu uiderer quiescere. Itaq; silẽtio meo cãm præ
buit nõ obliuio. Sed meror grauis: q diutius q̃ uel
lem tenebras quasdã ita aĩo offudit: ut nulla adhuc
B concedat scribẽdi facultas. Verũ ne nũc quidẽ parẽ
eius uirtutibus elegãtiã rep̃sentare possum: dicã tñ
ut facultas se dabit: q̃ credã ad eius laudes pertinere:
de quibus anteq̃ dicere aggrediar ĩbecillitas nostra:
& cõis uitæ conditio tum fortunæ iniquitas paulũ
mihi deploranda est. Nã quãuis optime cũ Lauren
tio actum putẽ: qui sũma fœlicitate in fratris aman
tissimi: castissimæ uxoris: oĩum suoꝝ cõplexu: i sum
ma hoium beniuolẽtia: patria deflẽte uita functus
est: tamen durũ est atq; arduũ fortunæ arbitrio ma
gis q̃ rationi nobis esse parendũ. Erant ignobiles in
utiles nefarii p multi quoꝝ interitus magno emo
lumento cõi paci & quieti esset futurus. In eos libi
C do fortunæ crassari poterat summo olum plausu &
cõmendatione. At eũ sibi delegit: in quo se maxime
nobis obesse existimauit: & uexare quãplurios. uer
sat enim singula ut libet: & cũ nihil firmũ: nihil stabi
le: nihil exploratũ: nihil certũ esse permittat in rerũ
continuo labentiũ mutatione & curriculo colloca
mur. Vxores. filii: patres: res domesticæ oẽs: & quic
quid in humanis carũ habemus. Illius arbitrio obtẽ
perent necesse est: ut ne in horã quidẽ huiusmodi re
rum certi eẽ possumus. infirmitates quoq; ac debi
litates corporis mors nostroꝝ repẽtina incerti obi
tus: uani casus ante oculos aduersantur: ut non solũ
Laurentii mors sed mea quoq; cæterorũq; qui mihi
sunt carissimi dubia fortũa metu ac solicitudine mẽ
tem conturbat. Haud insulse xerxes Rex ille poten
tissimus cũ tantũ exercitũ cõparasset: quantũ nunq̃

antea historiæ tradiderunt: fleuisse dicif conditionẽ
imbecillitatẽq; cõditionis humanæ: q nemo ex tot
hoium milibus infra centesimũ annũ unus esset fu
turus. Genus itaq; humanũ & caducũ esse & morta
le: ac ea lege natũ ut pereat neminẽ latet: Sic Theba C
nus pidarus: hoiem scribit umbrã esse: & quoddam
somniũ. Sic Theocritus in duobus pastorib⁹ expres D
sit dicens pastorẽ quendã cũ iuuencos fugare uoluis
set paulo inconsideratius per quendã excurrisse col
le: paruaq; spina in talo fixa dolore pterritũ: sociũ
cui Cridon nomen erat acclamasse: ut spinã euelle
ret: illũq; cũ intentis oculis uix eã uidisset: ac sũmis
unguibus elicuisset: tandẽ his uerbis cũ admiratiõe
sustulisse q̃ parua quidẽ spina tam robustiũ uirũ do
mat. Qua cã sapienter Homerus nihil hoĩe ĩbecilli⁹ E
terrã nutrire asseuerabat. Quod etiã elegãter apud F
Maronẽ iuppiter declarauit dum Herculẽ pro futu
ra palladis morte consolatur. Tum genitor natũ di
ctis affatur amicis. Stat sua cuique dies breue & irre
parabile tẽpus. Omnibus est uitæ: sed famã extẽde
re factis: hoc uirtutis opus. Nihil aliud prudentem
poetã sensisse credendũ est nisi cõmunẽ humani ge
neris conditionẽ ostendere. Idem Horatius pallida
mors æquo pulsat pede: pauperũ tabernas regũq;
turres. Nulli igitur diẽ proferre licet agimur eñi fa
tis atq; fatũ ineuitabile est. Sed ne forte quid erroris A
in uerbo capiatur nõ hic fatũ secundũ stoicoꝝ mo
rẽ accipif sed per fatũ dei uoluntatẽ intelligo: fato
ergo hoc est diuina uoluntate oẽs morimur & hu
manũ quicq̃d est: ut labatur necesse est. Nec sua cuiq̃
manet species & aliis alias reparat natura figuras.
Nec tantũ hoies deficiunt: sed omne quod natũ est.
Iuxta illud Crispi: Omnia orta occidunt: & aucta se H
nescunt. Non manet babylon: mœnibus ortis pen
sibus tẽplo arceq; mirabilis. Non tiros: astro super
ba atq; purpura. Non Chorintus: ære nobilis. Non
athenæ oĩum bonaꝝ artiũ inuentrices. Non Creta
centũ celeberrima urbibus. Non Carthago Roma
ni imperii æmula. Omnia prostrata ac diruta iacẽt.
Et alioꝝ paruæ reliquiæ: alioꝝ nullũ uestigiũ appa
ret. Et licet cornix nouẽ sæculis uiuat: eãq; ceruus q̃
druplo uitæ tẽpore superet: uterq; tamẽ suã mortẽ
nouit. Fingũt ideo poetæ Saturnũ Celii filiũ: suos
natos deuorare: ut sub hac fictionẽ oĩa tẽpore cõsu
mi manifeste demonstrent. Tẽpus eñi (ut est apud I
Virgiliũ) edax rerũ: & inuidiosa uetustas oĩa destru
unt: uiciataq; dentibus æui: paulatim nigra consu
munt omnia morte. Sapienter itaq; Anaxagoras: K
audita morte filii: nihil inq̃t mihi inexpertũ: aut no
uum nuncias: ego enim illũ natũ ex me sciebam esse
mortalẽ. Solon etiã p̃lius Atheniensis ueniens ad L
mortẽ: & dum multi amici & attinentes ad eũ con
fluerent: præcepit eis ut nullus ipsorũ eũ lachrimis
honoraret: nec pro eo exequias facerent: assignans
huius rei rationẽ: omnia quæ secundũ naturã fiunt
habẽda sunt in bonis: quid est autẽ tam secundũ na
turã q̃ mora senibus. Vulgaris etenim illa demẽtia
est censenda: dum parentibus aut liberis p̃ximis co
gñatis aut agnatis notis uel amicis orbamur: luge
mus animisq; cõtristamur: pilos euellim⁹: palmas

genasq; percutimus: magnoq; replem⁹ ululatu do-
mũ. & deũ quasi errantẽ accusamus qui tam acerbe
abstulisse uidef quod forte diu putabam⁹ mansutũ
hoc facit animoꝝ ignauia mentiũ hebetatio atque
stultitia quã oberrans. Nec est modus iste nisi quidã
amor impatiẽs: ut quæ desiderat: semper inuenisse
credat. ignorat quippe rectũ iudiciũ: ratione multo
riens caret: modũq; nescit: neq; aliud põt cogitare q̃
quod diligit. Hic amor non accipit de ĩpossibilitate
M solatiũ: neq; de difficultate remediũ. Etenim quid at
N tinet: ut ait Valerius: humano indulgere dolori: aue
diuo numini iniuriã fieri q; ĩmortalitatẽ suã nobis
cõpartiri noluerit: quasi dicat nõ est aliud lamẽtari
de morte alicuius: nisi inuidere deo quia ipm̃ imor-
talẽ non fecit sicut seipsum. Sed qm̃ hæc ita sunt con
stituta ut neq; flecti neq; mutari queant: cõparem⁹
nos ad ea quæ acciderũt forti aio ferẽda: imitemur-
q; in hoc breuissimo uitæ cursu: & Laurentiũ: & reli
quos qui cũ laude & gloria uixerũt. ipse enim is exti
tit: ut ab eo p oẽm uitã peti possint honestatis exẽ-
pla. Nã ut ad eũ iam reuertar: cuius gratia hæc habe
tur oratio: plena uirtutis ac doctrinæ illi⁹ per oẽm
ætatẽ morũ institutio de quo ita loquor: ut primũ
ætas sanctissime p oim officioꝝ gradus exacta: tum
q̃ moderate: q̃ modeste fortunæ bonis: in qbus mo
A dũ seruare difficillimũ habetur usus fuerit. Deinde
uirtutes eius a me paucis referãtur: ut enim ab ado
lescentia ordiamur: educatus est a parentibus opti-
mis: atq; omni laude dignissimis in casta hac religio
sa domo: ita ut nulli unq̃ de se maledico locũ præbe-
ret. Habuit enim ipse parentes tum phumanos: at-
q; honestate & uirtute præstantes: tum uero deũ ti
mẽtes: a qbus nihil nisi laudabile pium castũq; pce-
perit. ipse aũt a natura optime ĩstitutus: idustria ac
diligẽtia auxit paternas traditiones: studiis litteraꝝ
deditus eã doctrinã sequutus est: quã hũanitatis stu
dia appellamus. Ab his optime eruditus: adolescen
tiã q̃ multis uoluptatũ illecebris studia esse solet in
uirtutis atq; honestatis cõtentione collocauit. Erat
specimẽ atq; ingeniũ magni futuri cuiusdã uiri quẽ
paternas dotes nõ æquaturũ: sed & superaturꝝ spe-
rabant. in medio ferme adolescẽtiæ cursu q̃ ætas in-
festa libidine agitari solet: ut se castũ a uitiis: q̃ mul-
tos pessundant seruaret lectissimã adolescẽtulã uxo
rem duxit: ut sacro cõiugio oẽm labẽ libidini ppul
saret. Quid uero de moribus adolescẽtiæ dicã? Nul
la eius petulantia: nulla lasciuia. nulli luxus: nulla p-
teruitas: nullæ cõtumeliæ: nullæ iniuriæ cões illius
cogitationes præferri possunt: nullos effusos sum-
ptus uidimus: nullũ flagitiũ: nullũ scelus nullas cõ-
messationes nullos cœtus nocturnos sed integrã ui
tam: purã: modestã: tẽperatãq; nouimus: oium ui-
tioꝝ culpa & labe uacantẽ. Mirabantur oẽs eã ado-
lescentis grauitatẽ q̃ nec in senibus quidẽ maior eẽt
postulãda. maiores natu summa diligẽtia prosequa
batur: pudor & continentia diuersoriũ quoddã i eo
fecisse uidebantur. O adolescentia omni cõmenda-
tione & beniuolentia cõmendanda quantũ nõnul-
loꝝ morũ ab eiusmodi institutione differunt: qui si
hunc nostrũ imitari uoluissent: melius pfecto & fa
mæ & honori consuluissent. At uero posteaq̃ in ui
rũ euasit: nunquid paulũ ab institutæ uitæ cursu de-
flexit? nunquid se a uirtute pristina imutauit? mini-
me quidẽ: sed præteritũ tẽpus maiori laude & præ-
stantia cumulauit. Nã primũ patriæ: tum uero ami
cis: at familiaribus maxime consulebat. habebat eni
in ore diuinã illã Platõis sniam. primũ deo: tum pa
triq; demũ amicis nos esse procreatos. Itaq; quãta B
religione fuerit: qua pietate (qm̃ id pluribus exem
plis patet) nequaq̃ opus narratione. Sed eorũ ego
me præcipue testẽ pfiteor: quoꝝ ille secretiora cõ-
municabat unã uirtutẽ. Ea est charitas uirtutũ oim
parens: quã colebat maxime. Egenoꝝ domicilium
erat: ille uiduas: ille pupillos: ille uirgines suis facul
tatibus sustẽtabat: aderat præsto calamitosis: patro
ciniũ eius nõ rogari se patiebaf: sed admonere eũ sa
tis erat. Possem multos referre quoꝝ ille inopiæ su
is copiis subuenit: neq; enim q̃ hõ optimus occulta
eẽ uolebat sunt a me ppalanda. Fugiebat eni hoium
plausus: ne id qđ ei uirtus suadebat: ad põpã & ina
nem gloriã fieri uideref. Referre possem plurima
tẽpla. tum instaurata: tum a fundamẽtis cõstructa:
uariaq; ecclesiaꝝ ornamẽta: q̃ sunt ei cũ fratre pstã-
tissimo uiro: atq; optimo ciue cõia: nisi ea ita oibus
nota essent: ut ad ea referenda orõ superuacua uide
retur. Verũ ita excelluit in his ædificãdis ornãdisq; C
eoꝝ deuotio ac magnificẽtia: ut nulli nostræ ætatis
uiri cũ illis ualeant cõparari. Iam uero qualis in pa
triã fuerit pspicuũ est: oẽs suas curas studia: cogita
tiones ad illius auctionẽ: cõfirmationẽq; cõferebat
nihil publici cõmodi in priuatã utilitatẽ detiuabat.
sola patriæ salus ante oculos uersabatur: tanq̃ e spe
cula quadã prospectans ad illius cõmoda perspicie
bat. itaq; eius periculis ppulsandis erat solertissim⁹
deniq; eã uigilãtiã ac solicitudinẽ in reipu. cura pbe
bat: ut nemo amantior patriæ uideref. Neq; enim
ut plures cõsueuerũt ex publicis calamitatibus dita
batur: sed ut uirũ decet bonũ & patriæ charitas req-
rit publica dãna sua eẽ dicebat: ea consulens: ea sua
dens: q̃ ad pacẽ & quietẽ publicã pertinebãt. nulluꝫ
deniq; pteribat boni uiri cuiusq; patriæ amãtissimi
officiũ Ferebat priuatis cõmodis cõem utilitatẽ. Is
erat ei quæstus huberrimus: dignitatẽ atq; amplitu
dinẽ reip. augere. Inq; ipsius difficillimis tẽporibus
suas fortunas effundere pro illius cõseruatione. Iã D
uero qs q ignorat qua obseruãtia? quo officio: quo
studio fuerit in amicos? hoc mihi uideor ucrissimũ
esse dicturus nullũ nostræ urbis ciuẽ plures habuis-
se amicos: nullũ obseruasse diligentius: nullũ sancti⁹
coluisse. Quod eoꝝ mœsticia declarauit & fletus q
ĩ funere affuerũt. do'ent certe maximis incõmodis
ob eius interitũ se affectos deflentq; ipm̃ sibi prære
ptũ esse unũ: cui nemo ætatis nostræ erat. neq; offi-
cio erga beniuolos neq; amore cõparãdus. Erat na-
tura ad amicitiã ppensa: erat iucũda eius cõsuetudo
erat hũanitas facetiis cõiuncta: erat suauitas loquen
di: ac sale quodã respersa urbanitas ut q̃ ex eius ore
prodirent & risu condita: & serio prolata uiderenf.
Lætabaf cũ quẽpiam aut ornare dignitate poterat.
aut iuuare opib⁹: aut augere honore: aut ab iniuria

tueri. Quapropter plurimi illius amore tenebanť
& beniuolētia. Egregie id quidē uirtutis indicium.
Quid uero beneficia eius in amicos referā: q̄ tot tā-
taq; sunt: ut dies poti⁹ mihi in his cōmemorādis q̄
uerba deessent. id maxime p̄clarū: ꝙ in concedendo
beneficio amicoꝝ desiderio occurrebat. id referen-
do quoq; q̄ accipiēdo ꝓpensior. quodq; raꝝ habeť
nullis penes eū ad ipetranda beneficia p̄cibus opus
erat. Erat p̄sto quærētibus auxiliū: inuitabat etiā sæ-
pe ut sua liberalitate uti uellent sine cuiusq; inuidia:
aut maliuolētia. Sua in me officia exponerē: nisi ad
ostentationē ea dici uiderenť: sed scio multotiens in
me beneficiū extitisse nō requisitū: ultroq; multis ĩ
rebus suas copias: atq; opera obtulisse: quib⁹ & me
usum profiteor cū rerū res a me gratissima uideretur
fieri si beneficiū recepissem. O uirū egregiū. O uirā
omni laude cumulatā uereor ne cū sedare mœrorē
cupiā in eius laudibus cōmemorandis: recrudescat
multoꝝ iā obductū uulnus: q eo magis dolorē esse
censent: quo maiore uitæ subsidio nudari uideātur.
Sed fandi necessitas æqua mēte ferēda est: neq; pro
pterea uir sctissim⁹ merita laude priuādus: ut & ho
nor debitus ei⁹ uirtuti tribuať: & cæteri suo exēplo
ad gloriæ curricula inuitenť. Plura aūt in eū fortūa
larga manu cōtulit: ea oia uidimus ab eo effecta me
liora atq; illustriora fuisse: neq; ad fortūæ nutū: sed
ad uirtutis normā ministrata. Nā ut a fortunæ me-
ritis icipiā. Nat⁹ ē in magnificētissima atq; ornatissi
ma toti⁹ italiæ ciuitate: illā tū publicis: tū priuatis
F edificiis angustiorē reddidit atq; ornationē. Ea ue-
ro uita: his morib⁹. ea cōtinentia fuit ut plurimū ex
eius uirtute huic urbi dignitatis accesserit atq; orna
G mēti. Erat ex nobili familia medicorū ac primaria
ciuitatis: in cētesimū ferme annū āplissimis ei⁹ mu-
neribus functa. in q̄ multi equestris ordinis: plures
oi laude insignes uiri sūmis copiis ac honoribus cla
H ruerūt. Patrē habuit eū: quo neq; iustior uir neq; hu
manior neq; melior qsq̄ neq; carior p̄riæ ciuis fuit.
At nulla in re filius inferior extitit uirtute paterna:
sed id egit p oē uitæ tp̄s ut eā sua industria clariorē
I efficeret atq; huberiorē. Opes & diuitias nact⁹ est tā
tas quātæ in ciue optimo & liberalissimo: & ciuita-
tis principe reqrunť. His nitidior. clarior. ita mode
ste ad āplitudinē. ad magnificētiā. atq; egenoꝝ sub
sidia usus est. ut nullā ex eis obtrectationē. nullā iui-
diā. nullū maledictū. sed laudē cōmēdationē & beni
uolētiā oīum cōsequereť: optarētq; hoies eas sibi p-
petuas fore. Magna quidē uirtus ac p̄clara nō effer-
ri diuitiis. nō labi ultra q̄ rō postulat. nō insolescere
nō supbire. nō eē iniuriosuꝫ. Sapiēter enim scripsit
uir sapiētissimus hippocrates: diuitias uitioꝝ ma-
gisq̄ uirtutū eē administras: Ad id effecit noster lau-
rētius ut his tanq̄ affectis uirtutū atq; opificib⁹ ute
reť. nullū eius insolēs dictū nullū factū iprudentius
nullæ iniuriæ nullæ cōtumeliæ narrari queunt. Ad
K honesti enim p̄scriptū fruebať diuitiis q̄ oibus ꝓdes
sent nocerēt nemini. Corpis dotes exoptatissimas
natura tribuit. firmū corpus. ualitudinē integrā sta
turā pcerē. faciē liberalē. q̄ oia iudicio rōnis parebāt
Sūmū in republica locū tenuit i primiores ciuitatis

quē cū fortuna aliqñ labefactare uoluit: uirt⁹ postea
fortunæ impetū superauit. Adeo dignitati atq; ho
norib⁹ institutus atq; ampliatus: ut existimari pos-
sit illius iniuriā in beneficiū fuisse cōuersam. Hac p̄-
stantia modere semp usus est: ad salutē patriæ: & ci
uiū columitatē: nihil aliud cogitās: nisi quo mō pos
set ꝓdesse q̄ plurimis. Dixi de his quæ fortuita exi- A
stimanť. At uero uirtutes animi quales i eo fuerint
uita eius: & quottidianus usus ostēdit. Erāt enim in
cōspectu oium positæ: ita ut nulla pars uitæ esset oc
culta: sed cū singulæ uirtutes maxime hoies exornāt
& præclaros efficiunt: tum uero ille præcipuæ: quæ
nos inter nos charitate & beniuolentia deuinciunt:
quæ eo mortalibus sunt acceptiores: quo maior ex
eis utilitas: maiora cōmoda pcipiunť. Etenī pruden
tia. tēperātia. frugalitas. cōtinentia: reꝝ sciētia illis
tm̄ uideť prodesse: in qbus consistunt paꝝ quidē ad
alios declināntes. At uero iusticia. liberalitas. huma-
nitas. comitas. munificētia. cōmuni reipublicæ cō-
seruationi: ac præsidio accōmodanť; iuuantq; q̄plu
rimos. Nā iustitia ea est uirtus: q̄ oēs reliquas cōple B
ctiť. Nulla enim ciuitas: nullus hoium cœtus: nulla
societas absq; iusticia pōt constare diutius. Emolu-
mentū quidē rerūpub. est. & humani diuiniq; iuris
cōseruatrix. huic proximo accedūt: q̄ beniuolentiā
pariunt: societates contrahūt: amicitias cōseruāt: &
tanq̄ auxiliū egeno sunt & calamitosis. Nihil est pfe C
cto neq; acceptius: neq; quod magis conferat nobis
q̄ uir beneficus & liberalis. Itaq; inter cæteras uirtu
tes liberalitas obtinet principatū. Nā manū porri-
git fessis: egenos sustentat: erigit lapsos: oibus opi-
tulatur. Sed est mirū ꝙ raro repetiunť huius uirtu-
tis cultores: sibi enim quisq; timens: ac fortunæ ua-
rietatē expauescens pspicit rebus suis & q̄ multis ac
cidunt considerans manū cōtrahit estq; in largiēdo
remissus: sed quo rarior: eo præclarior habēdus est
huius uirtutis assector. Verūtamen & superioꝝ uir
tutū in Laurentio splendor emicuit: & his maxime
claruit. Nā multaꝝ rerū doctrinā tātā in eo perspe
ximus: quantāue hi percipiunt: q studiis litteraꝝ se
totos penitus tradiderūt. Prudētia quoq; fuit acrē
perantia singulari: nihil agens quod iure posse ipro
bari uidereť. Nā cōtinentiæ uita ois attulit testimo D
niū. sed hæ uirtutes uersanť tantū inter domesticos
parietes. Reliquæ uero in aciē ac certamen publicū
prodeunt. in primis iustitia sustentaculū uitæ cōis
fuit in eo admirabilis. Nō enim solū ut sua cuiq; tri
buerentur: sed sua etiā aliis condonabat: curabatque
ut boni præmio: mali debita pœna efficerenť. Sed
oibus in rebus æquitatis rationē maxime cēsuit ha
bendā. id ius optimū existimans: qđ procul ab oñi
suspitiōe iniuriæ uidereť. Liberalitas quæ uirt⁹ gra
ta est hominibus. præ cæteris sibi præclara ac dome
stica fuit: ut nemini dubiū sit: quin oēs nostræ ciuita
tis uiros maxime antecesserit beneficentia & libera
litate: qui non solum admonitus miserorū fortunæ
subueniebat: sed ultro offerebat: quæ multi petere
uerebantur. Nemo illū frustra rogauit: nemo enim
qui rogasset inanis abiit: larga manu opitulabatur
egētib⁹: multa corā sed plura secreto erogabat & q̄

sæpius palã rogabat ad euitandã ostẽtationẽ occul
te largiebatur. Fuit semper dom⁹ sua officia quædã
beneficioꝝ: calamitosoꝝ diuersoriũ: pauperum do
micilium. ita tamen largiens quæ petebãtur: ut nul
lam gratiã hoĩum uellet inire. Iam uero facilitas ei⁹
E atq; humanitas iure ab oĩbus laudabaẽ. Nã cũ mul
tis dignitate atq; honoribus anteiret: tamen se parẽ
præbebat inferioribus. Non diuitiæ. nõ opes. non
clientelæ. non dignitates uel paulo clariorem hunc
egregiũ reddiderunt. Erat aspectu gratus: familia
ritate benignus: iucundus consuetudine. non asper
nabatur infimos: neminẽ condẽnabat: facile aditus
F ad eũ erant: comes p̃cipue ac facetus. Nemo ad eũ
accessit: quin placatus beniuolusq; abiret. iam muni
ficentiæ opa recensanda nõ sunt: cũ ante oculos ho
minũ uersenẽ: tẽpla ecclesiæ: edificia plurib⁹ in locis
cõstructa uaria ornamẽta diuersis ecclesiis ad usum
religionis condonata: q̃ iccirco enarrare nolui: ne ui
dear quæ diuini cultus cã facta fuere: ad hoĩum gra
tiã uelle referre. His uitæ ornamentis ac uirtutibus
præditus: nõ solũ priuatoꝝ hoim sed multoꝝ etiã
principũ beniuolentiã contraxit. Eugenio aũt sum
mo pontifici ita carus fuit ut eius mortẽ ægerrime
ferret: & qđ extremũ potuit funus ei⁹ singulari põ
pa dehonestauit. Nã & suis: ecclesiæq; insignibus de
corauit funus. & nepotes ad prosequendũ defuncti
corpus misit. neq; secus eã mortẽ tulit ac si quispiã
sui generis sibi carissim⁹ obiisset. O uirũ insignem.
O deflẽdã mortẽ. Quid enim huic deerat. qđ opti
mo homini: ac frugalissimo dignũ esset. Sũma pru
dentia. summa religio. summa pietas ac cõtinentia:
hunc oẽs illustrabant. uita integra. mores Icorrupti
sincera uirtus. ratio. exoptanda cõsuetudo. Qui ita
uixit ut ne curiosis quidẽ oculis daretur occasio de
trahendi: hunc ueluti ex quodã uirtutũ sacrario no
bis datum subtraxit mors Imatura atq; inexorabilis
sors fatoꝝ. O fortunæ iniquã & inhumanã sortẽ: q̃
optimos quosq; uiros decerpere: & de medio aufer
re contendat. Quis enim uir melior nostro Lauren
tio. q̃s humanior. quis liberalior. quis uita sanctior.
quis utilior cuius. quis amantior patriæ fuit. At ip
sum ipetus fortunæ in optimo uitæ cursu abstulit:
& cũ ei⁹ opera oĩbus fructuosa: amicis magno usui:
ciuitati necessaria: patriæ utilis esset: patriã optimo
defensore: urbem ciue p̃stantissimo: nos amico op
timo: reliquos optato p̃sidio spoliauit. Erant ui
les permulti in quo fortunæ uis posset ipetũ facere
at ea semp elegit nobiliores ac meliores: neq; q̃d ui
tæ mortaliũ conducat sed quid eius libido appetat
pro iperio aduertit. Sed omittamus fortunæ teme
ritatẽ & Laurẽtii uirtutũ memores: nomẽ eius cũ oĩ
beniuolẽtia p̃sequamur. Et cũ nihil uirtute p̃clari⁹.
nihil amabilius. nihil qđ magis consulat rebus nr̃is
demus illi nos toto (ut aiunt) aĩo: & in ea excolẽdo
ætatem nostrã & uitæ omne tẽpus collocemus. Ei⁹
enim splẽdore illustrati: primũ ex ipsius præceptis
uitam agamus: tum mortis metũ & formidinẽ de
pellamus. Id assequamur facilius si Laurentii exem
plum ante oculos posuerimus. Tibi aũt Carole mi
met debitũ consolandi persolue: ac animaduerte: ut
bonus deus: & oĩa quæ bonus facit bona sint necesse
conuenit: nec arbitreris id durũ qđ quenq; aut qui
buscũq; faciendũ est. Ad hoc enim nec nati sumus ut
maneamus æterni & quippe cũ citius accidit hoc ar
bitreris melius. Nã natura nihil hoĩbus breuitate ui
tæ iucũdius præstitit. Quis enim inter anxietatem
uagientis sæculi ærũnasq; morboꝝ lædentium: nõ
magis mortẽ festinam desiderare deberet: q̃ lõgam
satis & languidã uitã. Nã dum in mundo sumus p̃ G
bamur quottidie in acie: & imemorabiles iræ. auari
ciæ. libidines. aliorũq; varioꝝ incentiua uitioꝝ nos
p̃ringunt ad ruinã: quæ demũ morte finẽ suscipiũt.
In qua (ut ait Cicero in tusculanis) aut summũ bo
num: aut nullũ malũ esse cognouimus. Non igitur
dolere debemus nec inuidere ut Ennius uir pruden
tissim⁹. Nemo me lachrimis decoret inquit. nec fu
nera fletu faxit. Nos igiẽ siquid tale acciderit: ut ue
lut certe denunciatũ: uideamus ut exeam⁹ e uita læti
& agentes gratias pareamus. Nã nulla hercle tanta
cõmoditas quã ex uita alicuius uel expectare: uel cõ
sequi ualeamus: quin pluris facere debeamus ipsum
eẽ ex tot malis ac periculis uitæ exemptũ. Nec tam
cumulus bonoꝝ iucundus esse potest: nec ullũ tam
cõmodum expectandũ: q̃ beata discessio. Si enĩ sum
mus ille dies ut ait Cicero & catholica bene sanxit
autoritas nõ extinctionẽ sed cõmutationem affert
loci quid optabilius morte. Si aũt perimit ac delet
omnino ut quibusdã stoicis placet qđ absurdũ est ac
ratione caret: quid melius q̃ in mediis uitæ laborib⁹
obdormire: & somno suaui sopiri semp itærno. Plæ
riq; etiã phĩ: uitæ opprobriũ attendẽtes nihil aliud
esse inferos uoluerunt: aut humana corpora q̃ uelu
ti carceres tenebrosos. horridos. sordidos & cruore
fœtidos. quibus animæ sunt inclusæ. Corpus enim
suo pondere aggrauat animã. Ideo solũ mali quoꝝ
animas in se p̃nas fecit corporis usus: ad solutio
nem corporis perhorrescunt. & cũ illud fieri neces
se est. cũ gemitu & dolore ex hac uita recedunt. Bo
ni aũt cũ cordis dulcedine desiderãt ad illũ locũ ascẽ
dere ubi beatitudine semp itærna fruanẽ ubi illa sub
limia angeloꝝ agmina Sanctus dñs deus sabaoth
clamare non cessant: ubi lucis iucunditas perpetua
diffunditur: ubi excussa omni palea granũ purũ in
cordis orreo collocatur. ubi sol ille nunquã in occa
sum tendens: beatoꝝ mentes in amorẽ diuinitatis
accendit. Quæ considerans propheta Dauid adhuc A
per speculũ in ænygmate: illius boni carpebaẽ amo
re: ut uitã istam pro tædio habens diceret. Heu mi
hi quia incolatus meus p̃longatus est nimis. Sense
rat enim q̃ dilecta nobis esse debeant illa tabernacu
la dñi uirtutũ ubi oẽs amicti sunt stolis albis & pal
mæ in manibus eoꝝ: & sequuntur agnum quocũq;
ierit. Non ergo mi Carole de magnifici & tam dile
cti & merito diligendi fratris tui morte mens tua
turbetur: sed ex intimis cordis exprimat cum beato
Iob: Dñs dedit dñs abstulit: sicut dño placuit ita fa B
ctum est: sit nomẽ dñi benedictũ. Neq; doleas ꝙ ta
lem amiseris: sed gaudeas ꝙ talẽ habueris: diesq; ille
qui ab ignorãtibus reputaẽ extremis: per prudẽtiã
tuam æternitatis natalis æstimetur. Cuius animus

tantarum uirtutum præſidio munitus:de præſenti
pelago ad littus quietis:de exilio ad patriã: de carce
re ad palatiũ & ſanctiorẽ regionem uitãq; beatã fœ
lici radio euolauit:dixi.

¶ Orationes ſcholaſticæ. Et primo in cõmendatio
nem Rectoris uniuerſitatis domini Hertnidi de la
pide Laudatiuncula.

n On mediocri admiratione pleroſq; mo
tos exiſtimo magnifici & ſpectabiles do
mini cæteriq; doctiſſimi ac humãiſſimi
uiri:cur iter tot ſummos uiros ad quos
hoc munus ſpectare uidebaẽ:ego & indoctior & iu
nior & pene lraꝝ numero minimus: qui paꝝ auto
ritate:minus dicendi exercitatione ualeo : in hoc or
natiſſimo loco tantaq; præſtantiſſimoꝝ hoium fre
quentia cunctiſq; ſilentibus quaſi temeritate quadã
hoc orandi præripuerim officiũ. Verũ & ſi admira
tio eoꝝ non iniuſta ſit:meã tamen excuſationẽ qſq;
nõ minus æquã uelit accipere:Diutiſſime & uſque
quo ualui recuſaui hoc onus meis humeris & uirib⁹
ſane impar:ſed quo magis renuebã ; eo magis inſta
tum eſt a præclariſſimo dño uiro inter cæteros pri
mario qui ĩ præſentiaꝝ adeſt rectore noſtro digniſ
ſimo. huic quicquid poſſum debeo . huic morẽ me
gerere iuſtum puto. Malui iccirco de mea ſnia deiici
q̃ amicitiæ noſtræ iacturam in me fieri: cũ alter ab
altero pro iure noſtro quiduis poſſim⁹ impetrare.
Spõtanea itaq; ui uictus celeberrimi dñi:de ampliſ
ſima humanitate & incredibili pietate ueſtra confi
dens:auſus ſum uerbũ arripere quo hunc noſtrum
rectorẽ:hunc uoſtræ uniuerſitatis principẽ Hertni
dum uirum optimũ ac nobis ſemper obſequentiſſi
mũ perſuadem. Cuius modeſtiſſimã in omni æta
te uitam:ſanctiſſimos actaꝝ dierum mores nedum
late cõmemorari:ſed ne admirari ſatis poſſum. Ve
rum ſpectabiles circũ aſſidentes uiri : animo cũ iſta
mecũ repeto:uideor mirũ in modum mecum ipſe
plaudere & ipſius uirtutibus congratulari : quibus
ſuam cũ ex phœbis creſceret adornauit uitam: inſti
tuit mores:regebat actus:ut nihil bono uiro uel di
gnum uel utile quod eſſet omitteret. Recenſere im
præſentia nõ libuit omnia illa quibus a fortuna do
tatus eſt bonis:utputa nobiliſſimũ & uetuſtiſſimũ
equeſtris ordinis genus de lapide cognominatum:
clariſſimam & opulentiſſimam patriam Frãconiã:
quæ pleriq; Francia orientalis dicitur:& inter Ger
maniæ nationes nõ minima. Abũdãtiſſimas opes:
neceſſarios & amicos fidiſſimos:formam corporis
præſtantem. Iuuentutem floridam : ſanitatem op
tatam. Quæ omnia fortunæ dona quantum ad fœ
licitatem conferunt neminẽ præterit. Maiora tamẽ
lõge exiſtimo diuina animi ſui ornamenta:quæ ſua
natura:ſua uirtute:ſua iduſtria ſibi cõparauit. Ado
leſcentiam nãq; ſuam litteris ornare : iuſticia muni
re:innocentia obſeruare ab ineunte uſq; ætate con
ſtituit:atq; his potiſſimũ laborare ſtudiis:earum ar
tium uacare præceptis:quibus res familiares : qui
b⁹ ciuilia negocia regere:diſponere:gubernare poſ
ſit & ualeat. quibus ad utranq; fortunã compararet
arma:ut nec fractus caderet:nec elatus itumeſceret.
quibus grauia in agendis captaret conſilia: omnẽq;
inimicam uitaret temeritatem:ut nequid molliter:
nequid effœminate:nequid indigne per eum agere
tur. Non iniuria ob hoc noſtræ uniuerſitati præpo
ſitus eſt princeps:imo iure optimo electus ẽ digniſ
ſime ad officiũ rectoratus. Quod quia non uulgari
gratia:nec alia quadã animi calliditate uel aſtutia ut
plerunq; aſſolet conſecutus eſt: his mihi nunc cum
libuit affari carminibus:Laus tua: non tua fraus:uir
tus:non copia rerũ ſcandere te fecit hoc decus exi
mium. Pollicentur etiã iccirco mihi numina & fa
uentia ſydera cæli: eũ tali modeſtia:integritate: & ſa
pientia uniuerſitati noſtræ præfuturũ : ut poſteris
præfectis rectoribus integritatis quoddam ſpeculũ
conſtituat & exemplar. Stringendã in hac parte de
eius ſummi uiri laudibus duxi orationẽ: & tandẽ in
perſona digniſſimi rectoris noſtri totiuſq; uniuerſi
tatis te reuerendiſſimũ dominum & principem no
ſtrum apoſtolicæ ſedis legatũ:uoſq; ſummos uiros
& magiſtrat⁹ obſecro atq; obteſtor: ut quibus ſem
per in omnes humanitate:clæmentia:auxilio:conſi
lio & fauore functi eſtis: his & noſtrũ rectorẽ ueſtri
ſemper obſeruantiſſimũ uniuerſitatẽq; ſuam uobis
ſemp fideliſſimã proſequi uelitis:quod pro æquiſſi
ma clæmẽtia & admirabili uirtute ueſtra uos factu
ros credimus : ſperamus atq; confidimus hoc itaq;
ueſtro imortali erga nos beneficio miꝝ in modum
opinionẽ noſtrã ueſtra de integritate cõfirmabitis:
adeoq; ueſtræ nos facietis claritati coniunctos. ut re
liquum nil ſit quod a uobis amplius poſtulem⁹. di
xi Gotfridus Lange.

¶ In acceptione dignitatis Rectoratus Oratio.

q Votiens ego ipſe mecũ repeto:quãto cu D
rarum aceruo inexplicabiliq; laboꝝ mo
le autoritas me ueſtra humeros ſũmitte
re coegit pr̃es optimi:nõ eſt quin mens
ſtupore ſtupeat omniſq; uacillet in corpore uirtus:
maxime cũ mihi conſcius ingeniũ uireſq; meas ad
tam præclaram magnificãq; dignitatẽ ueſtra mihi
autoritate impoſitã minime cõpræhendo ſufficere
nemo quippe ſanæ mentis ignorat maximo ad eã i
genio opus eſſe: ubi tot inter præclaros huius ordi
nis uiros:quoꝝ ſapientiã:prudentiã:ſcientiã totus
ſtupet orbis:admiaturq; uerſari oportebit. Nec ſa
ne indignũ quid me reor admiſiſſe ſi mox ut decuit
ueſtræ me obedientẽ autoritati non cõſtitui. Nemi
nẽ enim fugit perneceſſariũ eſſe huic uniuerſitati ſã
ctiſſime hoiem moribus ingenio ætateq; præſtãtẽ
omniq; humano in ſtudio non mediocriter exerci
tatũ præpoſitũ iri:quæ a me nõ modicũ aliena mea
ſententia iudicans manſi non iniuria parumper mi
hi uideor detraxiſſe. Sed tandẽ ueſtro icredibili alle
ctus amore perſuaſum mihi habui hoc loco ueſtris
me obtẽperaſſe ſententiis. Spero nãq; ueſtras i hac
re mentes declaraſſe uobis animũ non deficere: quo
ſatius per eũ quẽ cõpulſum ad hanc rem habueritis
huic ueſtræ uniuerſitati conſultũ ſit adiutrices ma
nus impriri. meaq; l perſona ipſam indefenſam nõ
relinquere. Eius enim tanta fama tanta gloria non
apud nos ſolum , ſed & apud exteros populos ẽ. in

primisq; effertur ut laudis eius terminus non orbis ambitu claudatur. sed cælos transcendere & ultra ui detur q̄ uerbis si prosequi uellem. nescio ubi initiū taceo finē sumeret oratio. Sed ne rei lucidæ umbrā obiiciam. neue apud solis splēdorem facibus utar: modestius iudicaui de eius laudib⁹ silere q̄ tenuiter E loqui. Superest igitur præstantissimi patres præclarissimi ciues uosq; scholares acutissime: de honore hodierno mihi die in actu præsenti impēso gratias agere in quo mihi uideor permaxime deficere. Nō enim si mihi linguæ centum oraque centum essent: suppeterent animi erga uos mei minimam uoluntatem enarrare. Tanta enim uestra sunt erga me beneficia. ut nec quantas uolo. possim: nec quantas debeo gratias referre: dumtamen hos spiritus fouet artus: omnia mea bona: fortunas: uitam deniq; ipsam pro quolibet uestrū effundere præsto ero: uosq; opto incolumes conseruet: diuitias augeat honores aggeret deus altissimus: qui uiuit trinus & un⁹ per infinita sæcula benedictus Amen.

¶ In repetitione aut simili actu scholastico p̄fatio.

F a Nimo mecum sæpenumero conspiciēs Reuerendissimi patres: Spectabilis Rector generosi milites: famosissimi doctores: cæteriq; uiri ornatissimi: grande mihi onus hodierna die iniūctum animaduerto: cum rerū agitandarum magnitudini ac utriusq; iuris disceptatione omne meum ingenium impar esse confitear. Nec mihi persuadere potuerim ubi sublimi⁹ ac difficilius mea potuisset disceptatio uersari: q̄ in tanto Reuerendissimorum patrum ac doctissimorum uirorum coetu me iuris pontificii nodum præsentare. Quænam enim tam affluens ac profunda memoria. tam elegans ingenium. ac sublime in tantæ rei disceptione coram tot præstantissimis p̄sentiis satis digne sufficiet: quæ cū mihi difficili nedum sed difficillimo quodāmodo oneri ascripsissem: ea sæpenumero ductus sum opinione. ut hoc & si laudabile & honestissimū sit munus recusare consueuerim alias censuerim. Cum attamen ab his mihi delatum intelligam quibus beniuolētia & autoritate afficior: eorq; iudiciū meo p̄ferēdum arbitratus sum. Quo in loco cū nec ingeniū nec scire deniq; meum sufficere posse confidā: oēm spem meā in uos p̄res Reuerendissimos collocaui: q pro innata uobis mā suetudine clæmentia & benignitate soletis humanissimas aures incredibili quadā attentione accōmodare. Licet enim superiori tēpore similē locū disceptādi gratia persæpe conscenderim. adeo quidē ut hæc sit decima publica disceptatio & in lectura ānis octo uersatus sim: quotiens tamen aio repeto quot quales & quantos inde concernā astantes uiros doctissimos: & præceptores celeberrimos: nec uideam qd tanto conspectui dignū aut elegantia dicēdi aut sententiarq; autoritate a me possit afferri satis ipse mihi contremisco. Verebar insuper satis ne mihi parū in hac re cōsuluisse iudicetis. Iterum cū animo repeterem singularē audientiū grauitatē: benignā omniū humanitatē ingenio meo uires assumpsi: cōstituiq; sanctius esse rem hanc mihi difficilem in medio tantorū reducē: ut doctior factus quo uerq; & quo se uertat error intelligere ualeā. In hoc quidem prolixior mea redderet oratio sed quia disceptationi: nō orationi locus est ad gloriosum prælium condescendo. Doleo uehementer patres reuerendissimi uosq; ui A ri integerrimi q ex tanta largitione uestra nequeā dignas uobis referre gratias: quod libēter facerem: ulla si occasio uel facilitas facilis p̄mitteret. uerū ne me ingratū ac memorem huius uestræ liberalitatis fore existimetis: quas possum uobis omnibus ago & habeo gratias. dixi.

¶ Introitu examinis p̄ recitatiōe punctorq; p̄fatio.

h Anc diē celeberrimi patres cuiq; etiā eruditissimo ambiguā pauēdā atq; tremēdā fore sæpenumero ipse mecū tractaui ac dixi. Ea eni est q̄ liberādos ac pendendos ancipitis libræ nos gemina lance suspēdit. & q̄ si male & inepte agat: ignominiam & dedecus: si bene & apte: laudē gloriā & honorē afferre solet. in hūc quoq; locū intra tātorq; patrū cōsessum nō passim quosq;: sed ingeniosos dūtaxat atq; doctissimos admitti solere exploratū habeo: eos quippe solos doctoralis gradus celsitudinē cōscendere dignos meritosq; iudicare & approbare cōsueuistis. Quo fit ut ego q nō satis doctus nō satis idoneus: nō satis tandē meritus hoc tremendū examē intraui: nisi a sūmo oīm patre luminū: a quo (iuxta canonicā Iacobi) omne datū optimū & omne donū perfectū descēdit adiutus uestrarūq; humānissimarq; paternitatū suffragiis suffultus: hinc cū laude & honore euadere nō posse me cēseam. In tam igit arduo tāq; ambiguo examine cōstitutus tot corā clarissimis uiris & patrib⁹: illius a quo (ut ait apostolus) oīs nostra sufficiētia ē: qui & potens est oēm gratiam abundare facere in nobis fauorē gratiā & benedictionē perā: uestras pariter paternitates exorando: ut si non tam apte: non tam ornate: non tam deniq; idonee hæc puncta recitauero q̄ & sacratissimarq; legum excellentia: & tātorum patrū dignitas exposceret: ueniam pro uestra solita humanitate tribuatis: & imperfectū meum uestra profundissima scientia perficiatis. Puncta igitur mihi hoc summo uesperi per paternitates uestras assignata recitaturus: hunc infradicēdis ordinē obseruatum me iri constitui. Primū nāq;. ff. ueteris puncti exordium faciens: rubricā ipsam sub qua situata est lex mihi in punctis assignata: ad præcedentes cōtinuabo rubricas & super ea quæ a summatore Azone recitātur referam. Dehinc propius ad. L. me conuertens: illam diuidam: summabo. figurato casu in terminis litterā legam: notabilia colligam. dehinc quærendo notando & opponendo prout cōmodius se offerent: expediam. Quo puncto a me sic absoluto: ad punctum Codicis me conuertens; illud simili absoluam ordine his a me sic explicitis uestro me limitissimo ac tremēdo examini subiiciam. Pace itaq; uestra ad ea quæ institui: uidelicet ad puncta recitāda progrediar: quæ quidē utinā mihi & oībus q me audituri sunt bene succedāt. Venio itaq; ad ipsam. L. imperiū situatā sub titulo. ff. de iuris. o. iudi. pro cui⁹ expositione capio glo. Ru

brice: quæ quidem diuiditur &c. Et continuatur sic ad præcedētes hæc rubrica: prout in ea super hac rubrica & circa hanc materiam Azo de pluribus quærit. Primo &c.

¶ In licentia cōcedenda doctorādi cōmemoratio.

s

I ea laus religiosissime antistes: Magnifici præsides: utriusq; uniuersitatis rectores dignissimi: insignes equites: uosq; uiri celeberrimi huic Alexandro nostro tribuenda esset quā uirtus sua doctrina meretur: cedēdum mihi quidem esset & ab oratione oīno supsedēdum. Nempe cum uirt⁹ sua mirificis præconiis laudum dignissima sit. ego aūt is sum qui nec ingenio nec facultate dicendi nec ullo oratoriæ munere tantæ suæ celebritati satisfacere possim Si uero summū meū in ipsum studium charitas atq; obseruātia cōsideretur: nullus adeo iniquus rerum æstimator erit qui me non diiudicet maxime teneri. ut quātum in me sit ipsius laudes efferam nomenq; suum ad sidera tollaȝ. Nam si laudare tenemur clarissimos uiros quos nunq̄ uidimus: sed quos uel audiendo intelleximus uel legendo cognouimus: quanto fortius illos extollemus qui quottidie nobiscum obuersant: qui nobis addunt: qui nos summo honore complectuntur: quosq; nos mutuo teneremur: facit igitur præstantissimi uiri magna huius hominis uirtus ut plura quæ de ipso dicenda essent: necessario prætermittant. ecōtra aūt magna amicicia ac familiaritas quæ mihi secum est me cōpellit: ut quædā saltem dissecam quæ ad suam laudem decusq; ptineant. Nam si plene ipsum laudare cupiā: laudandū mihi suum genus nobilissimū esset: quod uel antiquitate uel nobilitate nullo uincentino generi cedit: siue paterna siue materna familia requiratur. Cōmemorandum esset quod uiris præstantibus abundauerit nenia triscineaq; prosapia: & non modo splendor. sed etiam uetustas utriusq; penitus pertractanda. Asserenduȝ esset quoniā parente nat⁹ sit philosopho clarissimo uiroq; pariter sapiētissimo: qui & Hippocratis præceptis & Aristotelis disciplinis uir præstantissimus habebat. Sed & uis ingenii mei tota succumberet: & ipsius tēporis facultas minime pateret. Adest enim maius insigniusq; huius nostri tironis præconium: in quo ingenium suū uirtusq; cōpræhenditur. & sigdem id longe lateq; diffiniā: difficillimum erit. Illud aūt studii sui decus amplissimū quod satis oībus patet recensere cogor ipsum cum septennio ciuili iuri operam dedisset. unoq; item āno iura pontificia suscepisset: ab hac amplissima uniuersitate dignum iudicatum esse: qui decretoꝝ codices explicaret publiceq; interpraetaret. Et cum in dies præclarius in hac se exercitatiōe gereret: optimaq; apud uiros doctissimos opinio de ipso conciperet. cursus sequenti anno sine ullius dissensu confirmatus est. & a Veneris principalibus ea mercede exornatus: qua exornari consueuerant qui eiusmodi interpraetationes superiori tempore pertractauerant. Magna quidē sunt hæc disciplinæ suæ testimonia: hoc uero multo maius quod hodierno die omniū ad unum consensum de te exhibitum est. Quapropter clarissime uir cuȝ bonum certamen certaueris. cursūmaueris ⁊ in eūq; euaseris uirum ut alios iam docere tametsi antea docuisti: audentius possis. autoritate a sacratissimo pōtifice Patauino. d. Randulfo de dandalo mihi tradita: doctoralia in iure ciuili insignia tibi pmitto. quæ cuīq; de his studiis benemeritis concedi solent: dans tibi potestatem in iure ciuili magistralem cathedrā ascendendi. legendi: glosandi: interpraetandi ⁊ cæterosq; actus doctores exercendi hic & ubiq; locoruȝ. Ad laudem dei nostri omnipotentis Amen.

¶ Ad petendum insignia in iure ciuili Oratio.

d

E sacrarum leguȝ laudibus excellentia ac dignitate dicere amplissimi patres nunc omittendū censeo. Nam nec ingenii mei parua uis. nec ipsa temporis breuitas tā grandia nunc recensere facile tribuerēt. Ad hoc enī explicandum & maiore ingenio ⁊ ampliore dicendi facundia: prolixioreq; spacio temporis opus profecto foret. Quænam ingenii magnitudo conciperet? quæ elegancia linguæ explicare: quæ quantumlibet composita aut longa oratio maximas leguȝ laudes: nō solum complecti: sed uix attingere queat? Quis id quod omni laudum genere præstantius est satis laudare possit? Quis rem quæ omnem præcellit ornatum uerbis ualeat exornare? Nullum pfecto laudatorem nullamue laudem ad id satis efficiendum sufficere posse existimo. Cuncta uero transcendit q̄ leges iusticiam coli: & ius suum cuiq; tribui iubent. Summum enim in rebus bonum est iusticiam colere & iura sua cuiq; seruare. xii. q. ii. cum deuotissimā. Iusticia nanq; omnium uirtutum domina est & magistra: & maior inter cæteras est uirtutes: in Auctentico ut omnes obediant iudici in principio. Et cunctas uirtutes ipsa secū sola trahit. Ab aliis enim uirtutibus augeri: & ad maius apparere desiderat: in Auctentico de referenda in paragrapho pro ea. A me igitur in præsentia hæc sunt silentio prætereunda: ne si rem adeo grandem & supra uires attentare uelim: in ipso conatu succumbā. Grandes enim materias (ut Hieronymus ait) ingenia parua non sufferunt. uerum ad id dūtaxat ueniam quod sum postremo dicturus: ad petitionem. s. insignium sapientiæ ciuilis. Cuius cum ego salubria & diuina aduerterem instituta: me sibi totum dedicare & omne studium meum ac tempus in ea capescenda consumere semper optaui. Quod meum desiderium licet iā aliqua ex parte sit expletum: tamen hoc mihi quoq; restat ut eius insigniar ornamentis: quod & maioribus nostris in alio etiam genere rerum factitatum legimus. Nam siquidem ordinem quisq; profiteri uoluisset: eius sibi tradebantur insignia. Sic poetæ lauro. sic militari stigmate milites. sic uictores triūphalibus infulis: sic serui dei in apocalypsi signati in frontibus. sic tandem omnes illius artis cui se dedicauere: insignibus decorari solent. Sic igitur & ego iuris ciuilis cui deditus eē uolo insignia: ab hoc almo iurisconsultorum collegio mihi tribui humiliter petam. Abs te igitur iuris ciuilis interprete clarissimo

domino Catone Sacco tuo in primis nomine: dein
de aliorũ meorũ ꝓmotorũ: quos hic astare concer-
nis me comiciandũ supplex expostulo. Ad laudẽ oĩ-
potentis dei oĩa qui regnat ꝑ sæcula. Amẽ. dixi.

¶ In tradendis insignibus Oratio.

Axime optarẽ pstãtissimi pr̃es ut ea mi
m hi dicẽdi uis idq; tp̃s adesset: quo uiri hu
ius clarissimi præclara merita: ornatissi-
mos mores: cumulatissimasq; uirtutes
& facile cõmodũ in mediũ afferre possem. Si enim
hoc mihi dareť ut eã orationẽ quæ magnitudini te-
rũ atq; splendori cõueniret adhibere possem: senti-
retis ꝑfecto doctissimi uiri ex ipsa oratione q̃q̃ lon-
ga nullũ tædiũ nullũue fastidiũ (qđ or̃onis longitu
do gñare solet) imo magis suauitatẽ quãdã sũmãq;
animi oblectationẽ mẽtib⁹ uestris illabi. Nã huius
nobilissimi uiri ea sunt gesta: hi mores: ea merita: ea
scia ac ꝓbitas: ut de his audire cuiq; iucũdũ eẽ debeat
& suaue. ueꝝ cũ longiori or̃oni tp̃is breuitas locum
ullũ nõ relinquat pauptasq; igenii mei & exigue ui-
res: celeberrimi isti⁹ uiri laudes innumeras & facta p̃-
clara sui maiorũq; suoꝝ nobilissimã stirpẽ: & susce-
ptas in adolescẽtia amplissimas dignitates cõplecti
nõ satis sufficiãt: hoc unũ tantũ quãtũ uidelicet ad le
galẽ sapiam adipiscendã insudauerit: breui⁹ ut facili
us potero: conabor absoluere. Is itaq; oẽ suũ studiũ:
oẽm operã sollicitudinẽ atq; curã: quo sacratissima-
rũ legũ doctrinas ꝑquireret ꝑsequereť & disceret ita
adhibuit: ut in coꝝ numero possit facile cõputari:
quos in ueterib⁹ historiis legimus lustrasse ꝓuinci-
as: nouos adisse populos. maria trãsisse: quo eis ali-
quid sapiæ munus ꝑcipere liceret. Sicut Plato Ægy
ptũ: Pythagoras mẽphiticos uates: & Architã Tarã
tinũ: eãq; horã italiæ quæ quõdã magna Græcia di-
cebať laboriosissime ꝑagrasse dicunť. Apollonium
quoq; siue illũ magnũ (ut uulgus loqť) siue p̃hm ut
Pythagorici dicũt itrasse Persas: ꝑtrãsisse caucasum.
albanos: scitos. massagetas opulentissima Indiæ re-
gna penetrasse: & ad extremũ latissimo Phison am-
ne transmisso ꝑuenisse ad Bragmanas ut Hiarcã in
throno sedentẽ aureo audiret docentem memoriæ
tradiť. Is postremo inuenisse diciť ubiq; qđ disceret
& semꝑ ꝓficiẽs se semꝑ melior fieret. Quis uero co
lendissimi uiri huc minus his ut legalẽ sapiam seq̃re
tur fecisse negabit? quis huc pari studio oĩa pro scia
ꝓq; uirtute tẽtasse nõ affirmet? Illis nẽpe qui tot
pro scia suscepe labores nõ iparẽ merito dixeri. hic
nãq; ab ipsis teneris ãnis icredibili quodã discẽdi du
ctus ardore pr̃iã: parẽtes. fr̃es: cognatos: natos: ami
cos: cõciues & agros & cũcta quæ aut iucũditati aut
uoluptati homini eẽ possunt sua sponte relinquens
ab extremis migrare finib⁹ ad ea sese cõtulit loca ubi
lr̃is incũbere posset. deniq; huc nõ a patrio domici-
lio absentia: nõ lteriacẽs lõgitudo terraꝝ: nõ uiarũ
discrimina: nõ maris fluctus atq; ꝓcelle spumantes
nõ latronũ insidiæ: nõ tãdẽ illa ꝑicula: qn oĩa ut hãc
legalẽ sapiam capesceret: aggredereť: terrere potue
rũt. Quinimo nihil hoꝝ quæ maximis incõmodis
cæteros afficere solẽt uerit⁹: imẽso quodã amore sci-
entiæ ductus: sua sponte factus ꝑegrinus & exul: se
oĩb⁹ ꝑiculis ut sciam adipisceret: exposuit. Et tãta de
mũ uirtutis opinio ualuit: ut nulli labori nullis ui-
giliis nulli icõmodo nulli parceret sudori: & suas ad
extremũ pro hac ipa sapia exinaniret ops. Quas ob
res quãtũ ꝓfecerit quãtãq; sciæ hubertatẽ retulerit:
hodierna die latissime patuit: qm̃ ab oĩb⁹ istis p̃rib⁹
& dñis nemine discrepante fuit merito & laudabili-
ter apprrobaťᵒ. Quare dilectissime frater cũ iã ip̃us
quo bonoꝝ laborũ quos pro scia suscepisti glorio-
sos ac dulces carpas fructus aduenerit: ego te meo
ac ꝓmotorũ tuorũ nomine legũ doctorẽ cõstituo:
declaro atq; decerno: & quæ efflagitasti in iure ciui-
li doctrinalia insignia tibi trado. Librum. s. clausum
& apertũ: birretũ capiti tuo: annulũ digito: ac pacis
osculum. Ille aũt te benedicat qui semper est benedi
ctus. In cuius te nomine benedico. In nomie patris
& filii & spiritus sancti Amen.

¶ Cum quis in collegiũ recipiť doctoꝝ Præfatio.

Vam maxima erga me sit beniuolẽtia ue
q stra p̃stãtissimi pres q̃ sim uobis charissi-
mus & q̃ ꝓnus in me sit animus uester &
ꝓpterea quãtũ oĩb⁹ uobis debeã amplissi
mũ munus qđ mihi hodierna die cõtulistis indicat.
Quod qdẽ eo magis ac magis æstimandũ ac magni
pendẽdũ puto: quo me p̃latũ eẽ uoluistis oĩb⁹ aliis:
qui etsi nobilitate: itegritate moꝝ: grauitate: igenio
& legũ scia p̃stent: me tñ unũ delegistis ex oĩb⁹ & reli
quis dimissis ac spretis almo collegio uestro me ag-
gregastis: ac in eũ uocastis & itroduxistis locũ: qui q̃
magnus q̃ p̃ciosus: q̃ p̃cipuus: q̃ deniq; primari⁹ sit:
quia nec ingeniũ nec tp̃us suppetũt: & id p̃terea no-
tissimũ est nunc nõ explico. cætera quoq; taceo quæ
gl̃iæ: splendori: laudũq; uestrarum cumulo accedere
possunt. Et ne ingratitudinis uitiũ maximũ incurrã
ad gr̃aꝝ uenio actiones: quas qdẽ si pro bñficii ma-
gnitudine uobis a me satis referri posse putẽ nõ sa-
piã. Eas aũt quas possum dñationib⁹ uestris gratias
ago: & illũ depræcor & exoro q in euãgelio ait. Bea
ti misericordes qm̃ misericordiã consequenť: ut quẽad
modũ mecũ misericorditer egistis: ita & uobiscũ agat
ipse deus oĩpotẽs. Postremo nequã de me habuistis
in ullo fallatur opinio. p. v. polliceor me pro uirib⁹
conaturum: ut is sim qui & honorem collegio: & uo
bis omnibus grata procurem: dixi.

¶ In principio alicuius libri legendi præfatio.

D interp̃tationẽ iuris p̃fatione aliqua nõ A
a facta procedendum non fore admonuit
iurisconsultus in. l. i. ff. de ori. iu. cuius au B
toritatem secutus Bart. in Rubrica. ff. de
acqui. hære. ait doctorem non debere sine ulla præ-
fatione librum uel lecturam incipere. Quæ uero p̃-
stantes uiri dignior præfatio: quodue aptius exor-
dium præmitti potest: q̃ ut primũ quidem diuinũ
poscamus auxilium: quod & apud ueteres factitatũ
legimus. Nã si quippiã opis facturi fuissent: añ oĩa C
cæleste fauorẽ præcãtes deũ inuocabãt. Vnde apud
Persiũ de hoc instituto legiť. Vatibus hic mos est cẽ
tum sibi poscere uoces. Centũ ora: & linguas is car-
mine centum. Hinc Ouidius ait. Dii cœptis aspira- D
te meis. In minimis quoq; rebus diuinũ auxilium

F implorari debere placuit in Thimeo Platoni. Cui⁹
F autoritatē e uestigio Boetius.iii.consolationis imi-
rans inqt:inuocandū rerū oiom patrē:quo prætet-
G misso nullū rite fundaē exordiū. Gregorius etiā de
conse.di.omnis christianus.ad deū prius confugiē-
dum qui nostræ possit curare animæ passiōes:& an
H te omnia diuini faooris gratiā postulandū monet
ac pcipit. Huic impator in li.ii.C.de offi.præfec.p-
to.Afri. Ad oia cōsilia oēsq; actus. In noie domini
nostri Iesu christi pgrediē. Idcirco cupiēs ego lecti-
onū meaꝝ initiū:ad inuocatinnē honorē & laudem
nominis iesu christi fieri:qd quādo recolo flectere
debeo genua saltē cordis.c. decet de imunita.eccle.
ipmq; dominū iesum harū lectionū meatū(ut uer-
I bis Boetii utar)principiū:uectorē:ducē:semitā &
terminū fore. Ab eo exordiū peto qui ait. Sine me
K nihil potestis facere. A qoo(iuxta canonicā iacobi:
L & habeē.i.q.ii.q pio) Oē datū optimū & oē donū
M pfectū est. Vnde elegāter Augustinus in lib.de ciui.
dei ait:& habeē.xxvi.q.ii.qui sine saluatore salutem
habere & sine ueta sapientia æstimat se prudentē fi-
eri posse:nō sanos:sed æger est:nō prudens:sed stul
tus in ægritudie assidue laborabit:& in cæcitate stul
N tus & demens pmanebit. Apostolus quoq; iacobus
O dixit. Siquis indiget sapiētia postulet a deo qui dat
oibus affluēter & nō iptoperat.ois eni sapiētia a do
mino deo est & cū eo fuit semp:& est ante eū. Eccle.
P primo. Cum igiē desup bona cūcta pcedant ad illū:
me atq; meū uertā sermonē:qui dixit petite & acci-
Q pietis:pulsate & apetieē uobis. Et in quo(ut dixit
apostolus)sont oēs thesauri sapiētiæ & scientiæ in
cuiusq; noie cūcta facere debemus:qd idē apostolus
pcepit dicēs.& habeē.xxvi.q.v.nō licet. Oia qoæcū-
q; facitis siue in uerbo siue in ope:oia in noie domi-
ni nostri iesu christi facite. Et dicam cum Salomone
R Da mihi domie sedisi tuarū assistricē sapientiā.mit-
te illā de sedæ magnitudinis tuæ:ut mecū sit & me-
S cum laboret. Et cū Iudith. Da domine sermonē be-
ne sonantē in os meū. Et non ponderatis homanis
demeritis:tua sola clæmentia in me tui cælestis irri-
gui gratiā influas sciētiæ & eloquentiæ supplendo
defectū:augēdo ingenii modulū:& memoriæ quan
titatē:ut possim scriptorarum libri psentis quem le
gendū suscepi:ueritatē pandere:errores fugare:no-
dos soluere:obscura dilucidare:& dubia quēadmo-
dum ad doctoris officiū ptinet declarare.c.i.de teli.
& uene.sanc.ut sic conserueē & augmēteē scia: uirt⁹
& gratia in meipso:& ioxta uerbū psalmisticum de
uirtute ambulē in uirtutē de peni.di.i.c. domino sā
T ctā. Ne in numero cōpoter ipsoꝝ qoi ot dicit Inno
cen.in ptin.sui operis:molta legunt:sed uacui rece-
dunt:quoniā etsi mente qdē intellectū recipiant: in
V cordis tamē desideria nō ponūt:similes illis q ut Ie-
X remias ait.uenerūt aurire aquā & uasa sua uacua re-
portauerunt:& ideo confosi sunt pariter & afflicti.
Nos ergo ne confundamur pariter & affligamur.
Innocen.præcepta seruemus:& has scripturas & cō
stitutiones sacras legentes:earū intellectū sanom in
uentre mētis nostræ pcipiamus:coquamos:& fre-
quenti meditatione digeramus ac mentis desiderio
seruanda cōdamus. Et sic impleaē in nobis qd egre-
gie legiē ab angelo dictū. Vēter tuus comedet & oi Y
scera tua implebunē uolumine isto quod ego do ti-
bi.hoc est ot quod deo autore legimus: mente reti-
neamus & desideriū & intentio nostra harū cōstitu
tionom nimio sapore completa satientur.

¶ In gratiarūactionibus habendis oratio.

Vm aiaduerto patres reuerendissimi ue Z
e stras singulares clæmētias & hūanitates
qb⁹ mea psentialiter nedū uenerari: sed
extollere dignati estis, nescio mihi psua-
dere quo dicēdi genere:qua elegātia:qua deniq; fa-
cūdia cōdignas grārūactiones pmerere ualeā: quas
si nō satis ample ut oneri meo incūbit expleto: nō
mihi qdē:sed bnficioꝝ magnitudini ascribere ueli-
tis qso. Primo itaq; regratior oipotēti deo eiusq; ge
nitrici Mariæ:quoꝝ pietate hūc in usq; diē sūmis cū
fœlicitate & lætitia pductus sum. Vobis de hic Reoe
rēdissimi Cardlales quas grārūactiōes: quas deniq;
oblatiōes referā mihi pfecto psuadere nequi. Infini
tas tñ & Imortales oib⁹ grās ago:quos prudentia ex
cellentia & moꝝ itegritate nedū cardinalatus apice:
uerūetiā sūmo sacerdotio iā dignissimos oēs pstitē-
tur. Et tibi pcipoo reuerēdissimo prī dño Lodouico
rituli sancti Laurētii in Damaso cardiali dignissimo
& Aglegiēsis ecclesiæ prīarchæ meritissimo prī do-
mino & bnfactori colēdissimo: quē pres optimi me
& amare & colere & uenerari decet dū spūs hos re-
git artus. Oib⁹ insup prælatis:epis:pronotariis:ar-
chiepis:abbatib⁹ & priorib⁹ cuiuscūq; gradus. Et ma
gnifico uito dño Petro Quirino inclyti dñii Vene-
toꝝ legato meritissimo. Generosis militib⁹: & uni-
oetsis sacrosancte Romanæ ecclesiæ officialib⁹:caris
simis doctoribus:oibus cioibus & scholatibus grās
ingētes ago: in qoibus porandis plixior mea redde
reē oratio. Sed uereor plurimū ne dum tei tam am
plæ satisfacere intēdo tenui mea oratione potius de
tractū iri intelligā. Cum itaq; ope satisfacere neque
am:animū certe meum amantissimū deditū oblatū
& obligatissimū soscipiaris:dixi.

¶ Ad libri complementū & eius missionē oratio.

Ie nūc ille dies mihi iucūdissimos fuit re
oerēdissime prī ac princeps illustrissime.
Iucūdissimus inq̄ mihi hic fuit ille dies:
quo pactū est maiestate cælesti suggeren
te & eios diuina pietate opitulante (cui imortales
agere & hēre debemus grās: quandoquidē referre
nolla sit nobis relicta potestas) tam magnum tam
difficile tam dulce tam amœnum tam isperatū tam
diuinum tam deniq; immortale susceptum opus.
Exoltemus igitur ac serio nobiscum triumphemus
gloriemotq; re tam bene tam fauste tam fœliciter
gesta:& moltos ouanter:nonc festos ducemus dies
Nam uenit post multos una serena dies. Sunt aurē aa
egregia in hoc elegantissimo libro Religosissime an
tistes opera multa Oratoria: historica: & poetica:
theologica deniq; & phica:ut eo pacto uarietas psit
& delectet qbus si aures & studiū nostrū adhibueri-
mus:haud dubium erit quin ex eis non mediocrem
uoluptatē & plurimū fructus cōsecuturi simus. Et

quoniã maiores nostri semp artes illas potissimum
plurimũq; coluerunt quæ ad humanitatẽ conseruã-
dã:tuendã:ornandãq; rẽpublicã summæ utiles essent
aut necessariæ:de quib⁹ totus hic liber est refertissi-
mus:nõ absonũ fore duxi de laudib⁹ excellentia ac
dignitate Rhetoricæ artis i mediũ depromere pau
ca:Quæ quidẽ si ars friuola res eẽt: ut eam multi &
fortasse hac in parte nõ ꝓbãdi faciunt:nõ tãtopere
apud maiores nostros græcos & latinos culta cele-
brata. & in summo honore habita eẽt. Sed qbusnã uer
bis quib⁹ honorib⁹ quaue dignitate eam prosequar
nõ facile occurrit. Nõ enim sum satis ad tantæ præ-
conia laudis. Et in primis tãetsi simplex & nuda ue-
ritas qua nullus est suauior aio cibus : ut est de imor
tali deo:de trinitate:de fide: de diuinis operib⁹ disse
rere per se clara ornata excelsa atq; magnifica uidea
tur:adeo ut possit sine eloquentia defendi ut a mul-
tis sæpenumero est defensa:tã adhibito orõnis flo-
re & ornamẽto quodãmodo magis ac magis eluce
scere & in lectoris animũ potẽtius effluere:ac firmi
us pmanere uidet:quæ ipsa tamẽ si dicẽdi suauitate
priuaret ꝓpe cõcideret atq; iaceret:quinetiã ipsa di
uinoꝝ officioꝝ ac missaꝝ solẽnia quãq̃ oi studio p-
polita sint:tamẽ cũ agunt in tẽplis dormitare:non-
nunq̃ animus noster oscitareq; uideret. At eni si in-
ter,ita chorus poetica illa decãtatet carmina. Iste cõ
fessor dei. uel Vt queãt laxis resonare fibris : cuiusq;
adeo mens humi depressa est:ut nõ eleuetur anim⁹
& quasi suscitet. Ex quo fit ut natura magis ad poeti
cam q̃ ad aliam lr̃arum artem duci uideamur:cuius
qui expers est minime liberaliter eruditus est neces-
A se ẽ. Nõne de Orpheo Museo & Amphiõe mira q̃-
dam prædicat antiquitas. Ad quoꝝ suauissimũ can
tum saxa & montes ire: flumina stare poetæ decan-
tant. Nil aliud significare uolentes:q̃ tunc mortales
saxis duriores: flaminibus instabiliores : dulcissima
illoꝝ oratione munitos: fractos:& ad rectam uiuen
di uiam fuisse inductos. hi nãq; homines primũ ba-
lantes & beluarũ more uiuentes:soli appetitui obse
quentes:in unum cogere ac congregare tecta & do
mos ædificare:oppida cõdere suis amœnissimis cã-
B tibus potuerunt. Quid Cicero:an parum instruct⁹
poetarũ cognitione uidebat:qui non contentus En
nio Pacuuio Actio cæterisq; nostris : græcoꝝ insup
poemata in latinũ conuertit totosq; libros suos illis
C respersit. Quid Seneca durus profecto uir ac seuer⁹
Nõne ipse poemata scripsit: & totus interdum sca-
D turit uersibus. Quid Homero deest quominus in
omni sapientia sapientissimus æstimari possit. eius
prorsum totam eẽ doctrinã uiuẽdi quidã ostendũt:
E in belli tẽpora pacisq; diuisam. Maronis deniq; no-
stra sapientia q̃multi faciẽda est:cum quasi deo ple-
F nus inter cætera uaticinatur parum ante Saluatoris
aduentum dicens. Iam noua progenies cælo demit
titur alto:Centona uero mulier (ut nõ desint nobis
clarissimarũ mulierũ exẽpla:q̃ & lr̃is & studiis & elo
quentia floruerunt) quot uersus ad dei nostri intel-
G lectũ ex Marone traxit. Extat Cornelia Scipiõis Af-
fricani filia:cuius per multa sæcula post eius mortẽ
H extabant epistolæ elegantissimo stilo perscriptæ. Et

Saphus poetissæ libri summo in honore apud græ-
cos ꝓpter singularẽ facundiã & scribendi artem ha-
biti sunt. Aspasia quoq; per Socratis tẽpora fuit do I
ctissima quidẽ mulier & eloquẽtia & litteris præcel
lens:a qua Socratẽ philosophũ tantũ se didicisse q̃-
dam non pudeat confiteri. Legimus Hieronymũ
& Lactantiũ uiros sanctissimos & oium christiano-
rum proculdubio eloquentissimos Ciceronis & gẽ-
tilium eloquentiã longe fuisse imitatos : & hi tamẽ
sapientia:uitæ sanctimonia atq; integritate floruc-
runt. Vnus insup præcipuus ac clarus extitit Cipria K
nus:qui & magnã sibi gloriã ex artis oratoriæ pro- L
fessione quæsierat : & admodũ multa conscripsit in
suo genere miranda. Erat enim ingenio facili copio M
so suaui: & quæ sermonis maxima est uirt⁹ apto: ut
discernere nõ queas:utrũ ne ornatior in eloquendo
an facilior in explicando:an potẽtior in psuadendo
fuerit:hic tamen ab hoie sane diserto derisus est:qui
eũ imutata una littera Caprianum uocauit:quasi q
elegans ingeniũ & meliorib⁹ rebus aptũ ad ciuiles
fabulas cõtulisset. Quod si accidit hoc ei cui⁹ eloquẽ
tia nõ isuauis est:quid tandẽ putemus accidere quo
rum sermo ieiunus est & ingrat⁹:qui neq; uim psua
dendi:neq; subtilitatẽ argumẽtandi : neq; ullã pror
sus acerbitatẽ ad reuincendũ hẽre potuerũt. Cũ hac
aũt lr̃aꝝ peritia adhibẽdũ eẽ rerũ scia3 cõstat. Nã &
lr̃æ sine rerũ scia steriles sunt & inanes:& scia rerũ q̃-
uis ingẽs si splẽdore careat lr̃aꝝ abdita quodãmodo
& obscura uidet. Quid eni pdest multa & pulchra
scire:si neq; loqui de his cũ dignitate : neq; mandare
lr̃is nisi ridicule possis. Hæc duo simul cõiuncta ue-
teres illos quoꝝ memoriã ueneramur ad celebrita-
tem nois gloriãq; ꝓuexere. Platonẽ. Democritum.
Aristotelẽ. Theophrastũ. Varronẽ. Ciceronẽ. Sene N
cam. Augustinũ. Hieronymũ. Lactantiũ. In quibus
oibus discerni uix põt maior ne scia rerũ : an peritia
fuerit lr̃arũ. Plures etiã alii pstãtib⁹ ingeniis uiri : in
uita humana hæc studia coluerũt. Eo fit ut sapiẽtia
& ueritas idoneis pconib⁹ indigeãt. Nã hæc in pri-
mis cã est cur apud sapientes & doctos & principes
hui⁹ sæculi scriptura sãcta fide careat:q ꝓphetæ cõi
ac simplici sermone ut ad populũ sunt locuti cõtem
nunt. Itaq; ab his qui nihil audire uel legere nisi ex- O
ploratũ ac disertum uolunt. nec quicq̃ inherere ani-
mis coꝝ potest:nisi quod aures blandiore sono de-
mulcet. illa uero quæ sordida uident : inepta & uul-
garia existimant. ideo nihil uerũ putant:nisi qđ au-
ditu suaue est. nihil credibile:nisi quod potest incu-
tere uoluptatem. Nemo rem ueritate ponderat sed
ornatu. Neq; uerũ est ut pleriq; qui poetas insectã-
tur aiunt:q amores & flagitia in illis dumtaxat re-
periantur. in nullis enim scriptoribus tantæ pudici
tiæ:tantæ uxoriæ disciplinæ bonarũq; rerũ exẽpla:
quanta in poetis posse reperiri constat. Quod & si
quando amores describunt quis usq; adeo habes est
ut non sciat eas res & aliud pro alio significantes in
telligat. Nonne hæc ipsa uel etiam deteriora in sa- P
cris reperiuntur libris. An non ibi Sansonis in Da-
lidam amores pene insani : & robustissimi uiri ca-
put gremio mulierculæ impositu3:& fortitudinis:

detonsis crinis. an nõ hæc poetica. an nõ flagitiosa.
Taceo filiorum Loth scelus infandũ: & Sodomitarũ
Q exterminandã obscœnitatẽ. At enim Dauid amorẽ
R in Bersabæ: & scelus in Vriã: Salomonisq; fratricidi
S um & tam numerosum cõcubinarum gregẽ: quorsum
spectare dicemus? an quia hæc mala sunt & flagitio-
sa & obscœna? Propterea negabimus sacros libros
eẽ legẽdos. nequaq̃. Nec poetæ igit͛ respuendi sunt:
quia in illis interdũ aliqua ad delectationẽ hominũ
scripta repiant͛. Equidẽ si quãdo Didonis Eneæq; a-
T mores apud Virgiliũ legimus: igeniũ poetæ admi-
rari solemus: rẽ aũt ipsam q̃a fabulosam: & aliud ꝑ
alio significantẽ nequaq̃ attẽdimus. Neq; ideo ora-
toria est ars uilipẽdẽda: q꞉ sæpenumero legim⁹ elo-
quentes uiros hoib⁹ & ciuitatibus maximã cladem
atq; pnicĩẽ intulisse. hoc non artis uitio sed eorum qui
ea abutunt͛. usu uenit: Nullæ eni tã bonæ artes sunt:
quæ abutentiũ uitio deprauari nõ possint. Nonne
quæso medicinæ iuris ciuilis & reliquarũ bonarum ar-
tiũ sciẽtia humano generi multũ necessaria est? no-
bis tñ nocere põt: siquis illis imbutus ꝑperã uti ue-
lit. Necessaria igit͛ uideri solet oratorum & poetarum
cognitio: tum ꝑpter utilitatẽ uariãq; multarũ rerũ
cognitionẽ: tum ob sermonis excellẽtissimũ nitorẽ.
Constat aũt nihil ex oib⁹ studiis eẽ quod minus no
bis tpis auferat q̃ bene dicẽdi scia. Nã & addiscitur ĩ
pueritia cũ aliis fere uacare nõ possumus: & inhæret
mẽoriæ ad rotũdã cõcinitatẽ rusticat͛ & pegriat͛ una
nobiscũ: & sine libris ultro recursat. ut uel aliud agẽs
V hoc etiã agere uideare. Hactenus de laudib⁹ Rheto
ricæ disciplinæ: qua totus hic liber ut splendor reful
get firmamẽti. Nunc de sectione libri & rerũ in ipo
cõpræhensarũ enumeratione uideamus. Et quidem
totũ hoc pene opus in duas non perperã principa-
les digessimus partes. prima nãq; pars est ꝑceptorum
& clausularũ. Secũda autoritatũ & orõnũ. Quibus
adiumẽtis omne tuũ dicẽdi genus uel breuiter uel
mediocriter uel ꝑlixe arbitratu q̃dẽ tuo poteris con
tractare. Pars etenim quæ præceptorum est q̃nquagi-
ta rhetoricæ artis præ se fert documẽta limatissima
X quæ ex clarissimorum oratorum Gasparini Barsizii per-
Y gamẽsis & Stephani Flisci Soncinensis libris recipi
mus accõmodata. In quib⁹ demonstrat͛ qua ratione
lr̃as: qua syllabas: qua etiam dictiones in oratiõe ob-
seruare debeamus: & qua deniq; tõne negligere mo
neamur: quo item ordine concinnã: splendidam ac
resonantẽ contexere: & necessariis amplificationib⁹
exaggeratã orõnẽ efficere ualeamus. Quas ꝑfecto
adornandi stili tões: ac multiplicidæ orationis in-
uentiones: per oẽs octo grãmaticæ orationis par-
tes: atq; per ipsarũ genera & species particulariter ꝑ
tractauimus: & inscripsimus diligẽter. Pars autem
quæ clausularũ est: in bina ꝑtendimus membra. Pri
mũ quidẽ mẽbrũ ex prædictorum Gasparini & Flisci
clausulis desumpsimus: & iuxta Rhetoricæ oratiõis
partes: quæ sunt Exordiũ: Narratio: Diuisio: Cõfir
matio: Cõfutatio: Cõclusio ordinauimus cõgruẽ-
ter. Reliquũ uero clausularum mẽbrũ ex clarissimorũ
Marci Tullii Ciceronis: eiusdem Gasparini Leonar
Z di Aretini: Poggii Florentini. Guarini Veronensis

Baldasaris Rasini. Francisci Philelphi. Antonii P
normitæ. Nicolai Perotti: & aliorum nostra ætate ora aa
torum. epistolarum libris accõmodauimus. Et per rubri
cas siue titulos quattuordecim noua quadã & labo-
riosa admodũ terminauimus inuẽtione: ubi sub ru-
brica de parẽthesi quam minus dotatam dedimus:
nõnulla nonnullorum poetarũ carmina Virgilii. Iuue
nalis. Persii. Ouidii. Statii. Prudentii. Valerii. Mar- A
cialis. Maximiani. Auiani. Pamphili. Tibulli. Æso- B
pi: & aliorum quæ nõnunq̃ parenthesis occupant locũ
intermediauimus q̃ rectissime. Et his primã nostri
instituti absoluimus partẽ. Nunc nunc secundã no-
stri codicis partẽ quæ ex autoritatibus cõstat: & ora
tionibus in mediũ uocare necesse est. Et quidẽ pars
autoritatũ: quæ unum & uiginti autores præ se fert
celeberrimos hoc modo in nostrã prorumpit pale-
stram. Nam in primis sunt Marci Tullii Ciceronis C
ex libris officiorum autoritates. Eiusdem de Amici
cia. De Senectute. De Paradoxis. De q̃onibus Tu- D
sculanis. De ueteri Rhetorica. & de noua. Et de de li
bris orationum eiusdem. Deinde autoritates Lactã
tii Firmiani ex nouẽ libris diuinarũ institutionum.
in quibus plus solito & ꝑfecto ꝑter spem fimbrias
dilataui: ut eẽt in quo hic liber & theologis & philo
sophis suppeditare posset. Insup Macrobii sup som
nium Scipionis & de libris Saturnaliũ eiusdẽ. Item E
Lucii Apulei de Magia. De asino aureo. De libris F
floridorum. De deo socratis: De natura deorum. De dog G
mate Platonis. Et de habitudine mundi. Item Pauli H
Orosii de Ormesta. Victruuii de architectura. Qui-
ti Curtii Ruffi de gestis Alexandri. Iulii Celsi de ge
stis Cæsaris. Item Valerii Maximi historiographi. I
Laertii de uitis & moribus phõrum. Apophtegmata
Plutarchi. Liber Augustalis Petrarchæ. Nomina de K
orum quos Romani & gentiles coluerunt. Nomia
& officia Romanorum. Liber remediorum eiusdem Pe- L
trarchæ aduersæ & ꝓsperæ fortunæ. Item ex Teren M
tii Afri comœdiis quæ sunt Andria Eunuchus. He-
autontumeromenos: Adelphis: Hechira: & Phor- N
mio familiares elocutiones. Item ex Plauti sarsina-
tis comœdiis usitatis: quæ sunt Amphitrio. Asina-
ria. Duo captiui. Curculio. Cassina. Cistellaria. Epi-
dicus. & Aulularia singulares dicendi cõmoditates.
Et ex eiusdem Plauti comœdiis inusitatis & nouiter
repertis: quæ sunt Mustellaria. Persa. Rudens. Sti-
cus. Trinumius. Truculẽtus. Miles gloriosus. Mer-
cator. Pseudulus. Pœnulus. Bachis. Menechmus:
sermones lepidissimi. Item ex tribus comœdiis ex-
traordinariis quæ sunt Philodosios. Falsus hypocri
ta. Philogenia confabulationes risu dignissime. Et O
postremo Senecæ tragici flores: qui hanc autorita-
tem partem aptissime terminant atq; claudũt. Qui P
bus itaq; præceptis clausulis & autoritatibus abso-
lutis quoniam ex eis integras dicendi possumus cõ Q
ficere orationes: non absonum existimaui ad calcẽ
nostri operis tractatum summittere orationũ: quæ
quidem orationes terdeno complectũtur numero:
& ex ordine sunt tales. In primis ad diuinissimũ Eu
charistiæ sacramentum oratio præclara. Ad sacra-
tissimum christianæ ecclesiæ doctorem beatũ Hie-

ronymű laudatio. Ad omnes artes & ſcientias com-
mendatio. Ad ſanctiſſimű dominű papam humilia
tio. Ad Cardinalē ſuarű uirtutű pdicatio. Ad plati
electionē exhortatio. Cleri ad uirtutes iuitatio. Itē
ad ſereniſſimű dominű imperatorē iucūdiſſima ſu-
ſceptio. Ad regem perſonæ alicuius cōmendatio.
Ad Marchionem perſuaſio. Noui prætoris ad offi-
cium excitatio. Eiuſdē prætoris oblatio. Pro pace i-
ductio. Pro bello cōfortatio. Item hominis ſceleſtiſ
ſimi & impuriſſimi ganeonis inuectio. Ciuitatis in
ſignis magnificatio. Clariſſimarű fœminarű ex re-
bus geſtis digniſſima recordatio: In ſpōſaliciis gra-
tulatio. In funere lamentatio. Item rectoris gimna
ſii laus atq; gloria. Eiuſdem rectoris ſummiſſio. In
actu ſcholaſtico proteſtatio: In examine ante pun-
ctorű recitationē Arenga. licentiæ conceſſio. Inſula
R rum doctrinalium petitio. Earundem collatio. Do
ctoris in collegiű receptio. In principio libri legen-
di præfatio. Beneficii accepti gratiarum relatio. Et
poſtremo operis noſtri dedicatio. Habes itaq; glo-
rioſiſſime princeps: quib9 margaritis ſpecioſiſſimis
S hoc noſtrű margaritarű relucet opus. Fabulas autē
& fictiones quæ ad rem non attinent (quoniã nul-
lum figmenti genus ueri pfeſſoribus conuenit) ad
modum dedimus paucas: aut uerius conſulto duxi-
mus prætereundas. eas etenim dedimus: per quas
ſacrarű rerű notio: ſub pio figmētorű uelamine: ho-
neſtis recta rationibus & ueſtita nominibus enűcia
tur. Eas uero poſt habuimus quæ ſolas aurium deli-
cias profitētur: quas e ſacrario ſuo nutricű cunas ſa-
pientiæ tractatus eliminat. Philoſophi nãq; cum de
ſummo deo & mente diuina loquuti ſunt: nihil pe-
nitus fabuloſum attigerűt: ſed ſiquid de his afferere
conabant: quæ nõ ſermonē tantűmodo. ſed cogita-
tionē quoq; ſuperabãt humanã. ſed ad ſimilitudies
T & exempla configerunt. O librű elegantiſſimű. O
codicē copioſiſſimű. O opus perfectiſſimű. O rem
deniq; diuinam & imortalem. quot ſuauiſſimos ſa-
les. quot fulgentiſſimas margaritas. quot flores a-
mœniſſimos. quot etiã res delicatiſſimas referentē
& mirabilē quandã & liberã ac uariã ſententiarű gra
uitatem ad oēm orationē agendã atq; exornandam
habentē conſpicimus! Nihil pfecto eſt (ut ita dixe-
rim) humanis in actionibus uarie eleganter callide
pudice continenter generoſe benigne liberaliter in-
nocenter integre amice: nihil deniq; magnifice: nihil
ſapienter: nihil cum uirtute & laude dictű factűue:
quod non a te opus exquiſitiſſimű exēplum uenari
queat. Quantű enim & decoris & dignitatis ad om
nē & orationē & uitæ cultű afferre ſoleas liber dul-
ciſſime: non eſt dicendi locus. Præſertim cű patet id
quidē & in promptu eſt intuenti. In te nãq; q̃ multa
ſunt litteris tradita: quæ ad beatæ uitæ ſtatű ſpectãt
In te ois philoſophiæ preſ: moralis ſcilicet quæ eli-
V minatã morű perfectionē docet: Naturalis quæ de
diuinis corporibus diſputat. Et rationalis quæ de i-
corporeis rebus eſt liquido cōplectuntur. In te non
doctrina ſolum admirabilis & præcipua: uerűetiam
incredibilis quædã refulget amœnitas: tum pter
determinationes pulcherrimarű quæſtionű: tum p
pter explicationes innumerabiliű pene rerű cognitu
digniſſimarű: tű deniq; pter ueterű regű & poten
tiſſimarű ciuitatű & ſapientű philoſophorű ac legű
latorű narrationes ut uel hiſtoriæ gr͞a opepreciű ſit
illa cognoſcere. In te blãda etiã uitia quæ accuſare ali
quãto facilius eſt: q̃ uitare inſerta ſunt: non quidem
ut ullű honorē recipiant: ſed cű ſeipſa cognouerint
tandē ad pœnitentiã impellant. In tuo itaq; ſinu de
licatiſſime liber ſic deliciarű copia exuberat: ut ibi ſit
quod perfectus comedat abundet: & qđ paruulus
ſugat. Ibi eſt ſimul & lactens potus. quo tenera nu-
triat infantia & ſolidus cibus quo robuſta pfectorű
iuuēt9 oium uirtutű accipiat incremēta. Ibi nec oui
bus pabula nec paſtoribus deſunt alimenta. Ibi eſt
quod omni ætati congruit. Ibi quod oi pfeſſioni cō
uenit. Et qđ tãdē! Ibi prorſus ad ſalutē bene beateq;
uiuendű conſulit uniuerſis. Ois eni ſapientia homi-
nis in hoc uno eſt ut deű cognoſcat & colat. hoc no-
ſtrű dogma eſt: hæc ſűma eſt. Tota igit pulchra es
ſpecioſa & ſuauis in deliciis tuis Margarita poetica:
Tota inquã pulchra es margarita poetica & macula
nõ eſt in te. fauus diſtillans labia tua. mel & lac ſub
lingua tua. odor unguētorű tuorű ſup oia aromata.
Laudarē amplius hanc tibi Margaritam digniſſime
præſul. niſi putarē incōcinne fieri: ut quod iudicio
tuo pbatutus es & quidē graui: id alieno pbares. Et
apud ſapientē dicat. Lauda tu parce ſi nõ uis uanus
haberi. Nã laudans ſtultus neſcit habere modű. Va- X
de nűc nűc liber optime uade inquã & peregrinare
quo te ſors tulerit. Et in primis uade ad Reuerēdiſſi
mű patrē dominű Ioãnē epm Monaſteriēſem Comi
tem Palatinű Rheni ac Bauariæ ducē illuſtriſſimű:
qui te longe melius multoq; ornatius abſoluere po
tuiſſet: ingenio quidē ſuo nobili & acutiſſimo: mul-
tarum rerum ſcientia atq; noticia cumulatiſſime re-
ferto: ſed altiori contemplationi uacans & infimis
ſublimia præferens hoc onus ſuſcipere haud cura-
uit. Si nunc tui cōmēdationē religioſiſſime antiſtes Y
proſequutus nõ fuero: ueniam mihi pro tua innata
clæmentia dabis: cum hoc uerbis conſequi poſſe nõ
ſatis confidam. Nam ſi aliorű uirtutes cum tuis uo-
luero cōparare neminē ſane reperio quē cű tua ex-
cellenti & natura & uirtute ſatis digne poſſim con-
ferre. In te quidē eſt eximia i deű ueneratio. ardētiſ
ſima in amicos beniuolentia. pfectiſſima in omnes
fides: in uita integritas: pudor: caſtitas: modeſtia: li-
beralitas: magnificentia & cæteræ uirtutes. in te de-
niq; plurimæ artes nobiles atq; egregiæ: & tandem
mens ſibi conſcia recti. ita cum omni antiquitate de
uniuerſis uirtutibus contendis: ut nihil ad decus ti-
bi nihil ad gloriã deſit: ita uiges: ita excellis: ita mor-
tales reliquos longiſſime anteis: ut quicquid agis cō
tinuo omni ex parte pfecte agis. Et quid tandē! Te
clari exornant mores: te uiuida uirtus: te decor atq;
altæ nobilitatis onus. Tu noſtrű ſidus: tu gloria no-
ſtra perēnis. Oĩa tu noſtræ iura ſalutis habes. Ac-
cipe igit accipe inq̃ princeps munificentiſſime hoc
munuſculű q̃rillű eſt: tuæ laudi tuæq; gloriæ oblatű
atq; dedicatű: quoddã mei tuam in amplitudinem
amoris præcipui pertenue monimētum: quod tãti

est quanti tu feceris. Hoc tibi quodcūq; est deuouet
autor opus. Et quotiens illius īspectādi tibi facultas
uel occasio affuerit: totiēs mei quæso ut memor eua
das. Cum hoc simul quicquid est munusculi omnia
quæ in mea manu sunt operam: studium: diligētiā:
consilium: industriam: fidem sincerā: corpus: ac de-
niq; ipm animū tuæ libens amplitudini offero atq;
ultro polliceor: quod unum habeo me unū tibi do-
no: totum do: ac dedo. Siquid aliud mihi aut maius
aut illustrius extitisset: id tuæ amplitudini q̄ libentis
sime & multo alacrius obtulissem. Sed ut Artaxer-
xes præstantissimus rex Persarum dicere solitus tra
A ditur. Non regale minus atq; humanum est in ipso
imperatore & rege accipere parua munuscula: q̄ in-
gentia munera elargiri: non sum nescius ea te eē alti
tudine animi ut longe maiora sis solit⁹ referre q̄ ac
ceperis. Nam qui sua dat largo non dat sed fœnerat
illi. Sæmina pauca iacit cōmoda multa metet. No-
lim aūt argenti mihi nolim auri qcq̄ referas: sed ma
ius quiddā mediusfidius multoq; præclarius: ut ea
quæ sunt pulcherrima dona quæ maxime delectāt
accipientem pro mea erga te fide a me poscitur: ut
æquo animo feras teipsum amem: te colā: te admi
rer & me qui te unice ueneror q̄maxime cōmenda-
tum habeas uelim: q̄uis non habeas meritoꝝ mune
ra digna. Non sis propterea reddere fessus ea. Id si
feceris: nihil prorsus mea quidē sententia ad splen-
didissimæ tuæ in me munificentiæ cumulum acces-
serit. Et accepti memores nos decet esse boni. Post
debitas nunc summi optimiq; dei ac reliquorū cæli
tum gratias: tibi in primis gratias agant: & si pote
runt referāt omnes: tuum tollant ad sidera nomē:
quandoquidē tui admonitione impulsu & præce-
pto factum est: ut hoc opus saluberrimum ad te q̄q̄
rudib⁹ pene uerbis prout ingenii mei mediocritas
tulit perscripserim: ubi satis me fecisse arbitror: & of
ficium hominis implesse liberalis: si labor meus ali-
quos ab erroribus & scientiarum & uitæ liberatos
ad cognitionem sapiētiæ: & ad cælestem (q̄q̄ nimis
prodigū sit hoc uerbum) direxerit aulā. Dicant igi-
tur cuncti: proclamēt uniuersi. Tu ualeas fœlix ceu
longo tempore fenix. Et foueat tellus uelut te pelle
uitellus. Dii te perpetuent cuncta & per sæcula lætū
Reddāt: sint uitæ stamina longa tuæ. Accipe quod
pro te lingua animoq; precer. Vt tibi dent ānos su-
peri dignissimus æuo es. Vade deinde liber elegan-
tissime ad Reuerendissimū Reuerēdosq; patres do
minū Ioannē Archiepm Treuerēsem: Sacri Roma
ni Imperii electorē: ac Cancellariū Galliæ: dominū
Georgiū episcopū Metensem, & dominū Marchū
fratres germanos: illustres Marchiones Badenses:
quibus pro imortalibus eoꝝ in me beneficiis non
minus animi simplicitatē sinceritatēq; debeo: q̄ reli
qua siqua sint mei officia. Omni enim cura: studio
ac diligentia semper ea faciā quæ uel ad eorū status
conseruationē: uel ad laudem & gloriā ac diuturni-
tatem nominis pertinebunt. Vade insup opus dul-
cissimū ad Reuerendissimū Reuerēdosq; patres do
minū Rupertū episcopū Ratisponensem: dominū
Albertū & dominū Ioannē fratres item germanos
comites Palatinos Rheni: ac Bauariæ duces illustris
simos: a quibus si unicū beneficiū accepissem: agerē
nunc gratias multis uerbis: sed sunt tot & tam am-
pla quæ in me contulerūt: ut si uerbis satisfacere ue-
lim: stultissimus sim existimandus. Itaq; non agam
eis gratias: sed semper habebo, referam uero liben-
ti animo: siquando facultas dabitur. Quicquid enī
erit quod desiderent, iubebunt: & id summo studio
exequar: omnia a me postulent & expectent: unicā
meis officiis cogitationē eoꝝ: quandoquidē ob sin-
gularia eoꝝ erga me merita: sicuti mollissimā cerā
ad omne me arbitriū tractare & flectere possūt. Va
de etiā liber grauissime ad Reuerendissimos patres
dominū Antoniū Rotenhan Bambergēsem: & do
minū Ioannē de Eych iurisutriusq; doctorē Eistetē-
sem: episcopos dignissimos. Ac ad ueneranda eorū
capitula mihi concanonicos & cōfratres uniuersos:
maiores semper obseruandos: ut meum ipsi studiū
meū laborem: meā deniq; aliquando intelligant lu-
cubrationem: Qui omni meo ingenio omni doctri
na atq; industria optimo iure quasi re quadā eis de-
bita uti possunt. Omnia enim quæ eos uelle quæq;
ad eos eorūq; eccl'ias ptiere arbitrabor: studiose dili
genterq; curabo: quæ cum fecero beniuolentiā eoꝝ
erga me imitabor: merita non assequar. Vade præ-
terea opus mirabile ad Reuerendissimū patrem sin
gularis doctrinæ uirum dominū Prothasiū ex baro
nibus de Schernaho: episcopū Olmūcēsem: Ad ma
gnificos & generosos ac nobiles uiros dominū Hē-
ricū Comitē de uerdēbegh. dominū Ortlib baronē B
de Brandiso. dominū Hottonē Truchesis de Walt-
purg sacri Romani imperii dapiferū. Et dominum
Henricū Truchesis de Bometsfelden Imperialis Bā
bergen. ecclesiæ dapiferum: ac cæteros quoscunque
Germanicæ atq; aliarum nationū uiros scholasticos
Quibus omnibus tantū debeo quātū possum: om-
niaq; pro eis bono animo faciam: quæ usui eorum
esse intellexero. Vade & merito inquam uade liber
desideratissime ad Spectabilem decretorum licētia-
tum dominum Ioannem de Eyb Onoldspacensem
& Spaltensem præpositum: ac Bambergensis Her-
bipolensis & Eistetensis ecclesiarum canonicum: mi
hi patruum & præceptorem carissimum: cui tātum
me debere existimo: quātū me persoluere difficile ē
Sed utinā daretur mihi occasio qua pro meo deside
rio possim gratias referre ac suo in me beneficio re
spondere. accumulatissime eni ei satisfacerē: sed ad p̄
sens nullā meritoꝝ partē nō mō in referēda: sed ne
cogitāda quidē gratia cōsequi possum. Vade deniq;
opus oium doctissimoꝝ uiroꝝ iudicio sūmittendū
ad clarissimū oratoriæ artis principē dominū Bal-
dazarē Rasinū mihi præceptorē optimum: qui me
per artem ut pater generauit per naturā. ut te uide-
at: te examinet: te trutinet: te deniq; ruminet: & qc-
quid ei uisum fuerit in tui cōmēdationē dicat. Cui⁹
de me amor & iudicium de te: utrum plus mihi di-
gnitatis in perpetuū: an uoluptatis quottidie sit al-
laturus nō facile dixerim. Ad hos oēs uade liber tri-
umphatissime: gaude & lætare: qn̄quidē oēs (certo
scio) magno te gaudio: maiori plausu & maxia dēiq;

lætitia ac festiuitate excipient. & ab oī canino ab ra-
bido puersorū hoium morsu defensabunt: ꝓtegent
fouebunt. Quod cū factū fuerit: nō mediocris me
lætitudo demulcebit. & nihil ꝑfecto erit qđ iucundi
us meis possit aurib⁹ īstillari. Eos ēt oēs ad te liber sa
luberrime tanq̄ ad huberrimū ac plenissimū oīs do-
ctrinæ fontē mitto: ut tui haustu atq̄ potu susceptā
uisceribus sitim sedare: ardoréq̄ restrigere possint:
fiantq̄ eis oia facilia ꝓna & manifesta: modo ne pi-
geat ad percipiendā sapiētiæ disciplinam audiendi
C uel legendi patientiā accōmodare. Vade postremo
liber patiētissime eo quidē nacto ut multas malorū
hominū obtrectationes sustineas. Multorum.n.ho
minū in manus incides: qui nimia arrogantia cōfla
ti alios lacessiunt: & ex ardescēti inuidia stimulati: oī
bus turpiter detrahunt ac animū ad impugnādum
quæcunq̄ uæhemēter conuertunt. Qui si te ut rem
prius apud alios scriptā repræhendere: & dēte suo
canino: & in rabiem uerso petulanter nimiū lacera-
re tentauerint: hos æquo uultu ut publice īsanos &
eoꝝ incursus leuiter perferas necesse est: quādoqui-
dem neq̄ nouū neq̄ insolitū est ut plures reperiant
qui demētis ac furiosi more l oēs baculo nescio quo
stultitiæ ꝑteruaq̄ iactantia temere icutiant. qui ni-
mis rigidi cēsores aut acres existimatores rerū & ho
minū existentes dum aliena carpunt pro eorū uitiis
eoꝝ ignorantiam exprimūt. Sed ne hoc opus lima
tissimū uitio dēt: neue in peiorē rapiant partē obse
cro atq̄ oro: ac moneo ut desinant maledicere: ma-
ledicta ne noscant sua: faueant: adsint æquo aio & rē
cognoscāt: neq̄ me futurum fecisse arbitrent tanq̄
aliorū uolumina cōpræhenderim: alienas ꝑceptio-
nes dederim nō meas. & ab aliis exempla desumpse
rim q̄plurima. Nā etsi hoc a me factū sit: nihil tamē
temere: nihil īpudēter egi: cū meo haud quaqua no-
mini ex aliorū laboribus libauerim laudē; ut hi face
re solent qui fugatū ab aliis fessumq̄ ceruū interci-
piunt. Vnde non furtū admisi quoniā inuito domi-
no haud quicq̄ cōtractaui: cum cuiq̄ suū dederi bo-
lum: & sub ꝓprii cōmemoratione nominis: suas cui
q̄ inscripserim disciplinas: adeo ut hi qui earum re-
rū de quibus in nr̄o opere inuētores fuerunt: cum
uenustate iam satis oibus prolati sint atq̄ cōmenda
ti. Ego aūt hoc summū esse artificiū semp censui. res
uarias & dispares in tot poematibus & orationibus
sparsas & uage disiectas in unū deligere posse: quo-
niā qui idonea queq̄ eligit: eius rei sūmus artifex sit
necesse est. Et artificium maximū eē constat in arte
sua alienis posse uti exēplis. Nā nullū iam est dictū
qđ nō dictū sit prī⁹. Nihil eni sub sole nouū: q̄re equ
um est cognoscere atq̄ ignoscere quæ ueteres facti-
tarunt si faciunt noui. de me igiť quiuis q̄libet opi-
nionē faciat: quoniā quæ scripsi ad leuationē animi
& ad ingenii exercitiū ac multoꝝ cōplacentiam scri
psi. Et apud Ouidiū de ponto diciť. Sæpe creat mol
A les aspera spina rosas: Igiť ex aliis paleas: ex istis col
lige grana. Sed ne diutius deuotissime ꝑsul & prin-
ceps humanissime auribus tuis perstrepā: iam finē:
poscit oratio atq̄ hoc opus excellentissimū. In quo
quidē prolixiorē me fuisse intelligo q̄ ab initio con-
stitueră. uerū ubi incæpi ita multa & uaria occurre-
runt scriptu dignissima: ut difficili⁹ fuit reiicere qđ
ultro se obtulit q̄ de nouo reperire. Et illud est quod
iam claudi uolumus: ut uim dicendi qua cæteris ani
mantibus maxime ꝑstamus: de qua in hoc opere ad
modū copiose uæhemēter sectemur: & colam⁹ plu-
rimū uiros prudētia & oratione insignes: ac debitis
prosequamur honorib⁹ atq̄ familiaritate nobis cō
suetudineq̄ deuincamus: cū & quod uirtutis est præ
mium & optimoꝝ principū nomen per eloquētissi
mos uiros sempiternū fiat. Et sapienter etiā ac sum
ma cū ratione prouideamus: ut honestos mores &
uirtutes a teneris imbibamus annis. Nā cū reliqua
momentanea & fugacia bona & fortunæ ludibria
sint: uirtutis profecto constans & æterna ac certa est
possessio. Non.n. ad cibū ac potū: nō ad prurientē
corporis uoluptatem quæ ipsa nobis cū pecudibus
sunt cōia: sed ad decus dignitatéq̄ nati sumus. Iccir
co nobis mens data est imortalis ac diuina: ut Imor-
talitati seruiētes dei simus q̄ simillimi. & quo pacto
propius ad deum accedimus q̄ per uirtutes. Nam si
bene & uirtuose uiuēdi cura nobis esset ut uiuēdi: in
finitos poene labores quibus stultitia æstuat huma
na tanq̄ superfluos & insanos fugiēdos lōge omit-
tendosq̄ putaremus. nunc autē omnis error noster
ab eo manat: q̄ sine proposito: sine fine uiuimus: &
non tā per callē aliquē prospectum & certum: q̄ per
oblatam nobis semitā fortuito ambulam⁹: ut sæpe
quo nostri forent gressus nec ipsi quidem sciam⁹ edi
cere: & tanq̄ tenebris obducti per deuia aberramus.
Sed aduersus hanc humani generis cæcitatē & tene-
bras opem a philosophia: hoc est a præsenti nostro
opere saluberrimo: quod fere totū uera refulget so
phia petenda esse censeo: quæ si forte dignata lumē
suū admouerit: hanc omnē: quæ nos turbat caliginē
dissipabit: uerāq̄ uiuendi uiam a fallaci discernet. Si
ergo beati eē uolumus operā demus: ut boni simus
uirtutesq̄ exerceamus: cælestia spectemus: humana
cōtemnamus: nō sermonibus uulgi nos dem⁹: nec
in præmiis humanis spem ponamus rerum nostra
rum: & sine illecebris oportet ipsa uirtus ad uerum
nos trahat decus & gloriam sempiternam. Ad quā
nos perducat qui uiuit & regnat trinus & unus per
infinita secula Amen. Laus deo Clæmentissimo.

¶ Summa Oratorū omniū Poetarū: Historicoꝝ:
ac Philosophoꝝ Autoritates in unum collectæ per
clarissimuʒ uirum Albertum de Eyb Vtriusq̄ iuris
doctorē eximiū: quæ Margarita poetica diciť: foeli
citer finē adepta est. M.cccccii. Die. vii. Septēbris.

¶ Tabula Totius præsentis operis In qua primo se offerunt Rubricæ ut sunt in voluminis ordine: Post sequuntur Autori. per alphabetuȝ designatæ Postremo iscribũtur & deorum & philosophorũ nomina cum aliis hominibus hic cõtentis.

FINIS totius tabulæ.

Registrum huius operis.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R
S T V X Omnes sunt quaterni.

Cum Gratia & Priuilegio.

Iste liber est ... [illegible] ... congregationis ... [illegible]

Lector ſuauiſſimæ quia numerus a.72.uſq; ad.81.in hoc libello inuenitur dupli catus in quinternione.k.& in quinternione.L.iccirco quando in indice libri ſeu tabula inuenies tales numeros ſi numerus mittet te ad quinternionem.L.dicetur in tabula in quin.L.ſed ſi in tabula nihil dicetur de quinternionibus tunc requires in quinternione.k.uerbi gratia. Innenies in tabula.Salomon fol.77.i.in quin.L.tūc requires in quinternione.L.& non in quinternione.k.licet ille numerus.77.reperiatur in ambobus illis quinternionibus ſed ubi reperies illū eundē numerum.77.abſq; alia aſſignatione quinternionis. Requires in quinternione k.tātummodo & ita facilius inuenire poteris quod quæres & uoles.Vale.

PRÆCIOSA HÆC Margarita In se Continet
Præcepta: Clausulas: Auctoritates: atq sententias:
memoratu dignas: ex diuersoꝝ philosophoꝝ: hi
storicoꝝ: oratoꝝ: poetarum multorūq aliorꝝ
claroꝝ uiroꝝ libris in unū Collectas: quæq
ad artem benedicendi: rectāq uidendi for
mam plurimum conducunt cum
exemplari diuersorum ora-
tionum subiunctione.